1963-60

Vol. No. 25-33

60

27-3-63 to 5-4-63

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES.

1963

(February-March-April Session)

Vol. I Nos. 25-33.

(PART IV)

Dated :-

27th March, 1963 (Morning Sitting)

27th March, 1963 (Afternoon Sitting)

28th March, 1963 (Morning Sitting)

28th March, 1963 (Afternoon Sitting)

29th March, 1963 (Morning Sitting)

29th March, 1963 (Afternoon Sitting)

3rd April, 1963

4th April, 1963

5th April, 1963

PUNJAB VIDHAN SABHA
DEBATES

27th March, 1963

Vol. I—No. 25

(*Morning Sitting*)

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

PAGE

Wednesday, the 27th March, 1963

Punjab Vidhan Sabha, Secretariat, Chandigarh

Price : Rs 9.45 n P.

ERRATA

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 25, dated the 37th March, 1963

Read	*For*	*On page*	*Line*
bear	hear	(25) 16	6
Kairon	Kiron	(25) 20	Col. 2, line 2
Construction	Costruction	(25) 21	4 from below
Library	Libeary	(25) 22	Col. 3, Serial No. 4, line one
Science	Sciencc	(25) 22	Col. 3, Serial No. 4, line 2
Construction	Consiruction	(25) 23	2 from below
Minister	Mtnister	(25) 24	3
Minister	Minster	(25) 28	1
Chandigarh	Chadigarh	(25) 33	Col. 3, Serial No. 4, line 1
Government	Go ernment	(25) 44	Col. 3, Serial No. 4
Captain	Caption	(25) 46	Col. 2, first line
ਕੋਈ	ਕੇ	(25) 49	first
ਲੋੜ	ਲੜ	(25) 49	2
Deputy	Dcputy	(25) 49	17
Joginder Singh	Joginde ing	(25) 55	Col. 3, last line
1058	1051	(25) 56	Col. 3, line 12
Singh	Sidgh	(25) 56	Col. 3, 11 from below
training	traning	(25) 57	Col. 4, 23 from below
Gurcharan Singh	Gurchara Singh	(25) 60	Col. 3, line 10
Ditto	Dltto	(25) 62	Col. 4, 3 from below
Ditto	Dit	(25) 64	Col. 4, 3 from below
Discharged	Dlscharged	(25) 68	Col. 4, line 28
Kemlash Singh	emlash Singh	(25) 90	29
Mehar Singh	Mehar Slngh	(25) 95	12 from below
ਆਰਗੂਮੈਂਟ	ਆਰਗੂਮਟ	(25) 125	10
ਇੰਟਰਪਟ	ਇਟਰਪਟ	(25) 129	13
But	Bnt	(25) 133	15 from below
an	on	(25) 149	13
ਅਲਾਊਂਸ	ਅਲ'ਊਂਸ	(25) 150	15 from below
ਕੋਲੋਂ	ਕੋਲੰ	(25) 150	9 ,, ,,
ਕਲਾਸ	ਕਲਸ	(25) 151	15
ਕੀਤਾ	ਕੀਤ	(25) 151	16
मन्त्री	यन्त्री	(25) 154	11 from below
that	hat	(25) 161	23

PUNJAB VIDHAN SABHA

Wednesday, the 27th March, 1963

(Morning Sitting)

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 9.00 a. m. of the Clock.

ABSENCE OF THE SPEAKER

Secretary: I have to inform the House that the Speaker is unavoidably absent. The Deputy Speaker will, therefore, take the Chair.

(At this stage, the Deputy Speaker occupied the Chair)

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

DRAINING OUT OF FLOOD WATER IN VILLAGE BALRA, IN SUB-TEHSIL SUNAM, DISTRICT SANGRUR

*2425. **Sardar Pritam Singh Sahoke**: Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether Government has recently received any representation from the inhabitants of village Balra Sub-Tehsil Sunam District Sangrur regarding draining out the flood water which is still standing around the said village; if so, what action has been taken or is proposed to be taken by Government in the matter?

Chaudhri Ranbir Singh: (1) Yes.

(2) The water can be drained off from these depressions to river Ghaggar by constructing a link drain on voluntary basis. The Deputy Commissioner, Sangrur has been advised to take necessary steps in this direction.

DANG MINOR IN DISTRICT HISSAR

*2509. **Shri Jagan Nath**: Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether the Government are aware of the fact that the Dang Minor in District Hissar is closed for the last few months;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, the reasons therefor?

Chaudhri Ranbir Singh: (a) Proportionate supplies had been run in this minor according to rotational programme.

(b) Shortage of supplies was due to the fact that the supplies in river Jumna were low owing to failure of rains during Rabi 1962-63.

श्री जगन्नाथ : सिंचाई मन्त्री साहिब ने जवाब दिया है कि प्रोपोर्शनेट सप्लाई दी जाती है तो क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि डंग माइनर से पानी न देने की वजह से किन किन गांवों को नुकसान हुआ है ?

मंत्री : गांवों की तादाद तो इस वक्त मेरे पास नहीं है लेकिन इतना में जानता हूँ कि बारिश कम हुई है इसलिये खेतों को जितना पानी चाहिए वह नहीं मिल सका । दरिया में पानी कम आया क्योंकि बारिश कम हुई और खेतों में पानी भी ज्यादा चाहिए था, तो इन दो कारणों से दरिया में पानी कम था और चाहिये ज्यादा था तो जमुना की नहरें जहां पर भी थीं वहां पर नुक्सान किसी हद तक हुआ है।

श्री जगन्नाथ : चौधरी साहिब ने मान लिया है कि नुक्सान हुआ है, तो क्या वह इस साल मालिया ज़मीन माफ करने को तैयार हैं ?

मन्त्री : उपाध्यक्ष महोदया, मालिया ज़मीन मुआफ करने का एक कायदा है, कानून है कि एक खास हद तक अगर नुकसान हो तो माफ़ी मिल सकती है तो उस कानून के अनुसार अगर आप भी उस हद में आएं और दरखास्त देंगे तो जानकारी करवा ली जाएगी और ज़रूरत समझी गई तो माफी का सवाल पैदा होगा।

श्री जगन्नाथ : चौधरी साहिब ने कहा है कि जमुना के अन्दर पानी कम था तो यह जो बाढ़ आई है तो यह ऊपर से लिफाफों में भर कर आई थी ?

मन्त्री : यह सवाल रबी की फसल का था और बाढ़ मौसमें बरसात में आई है।

ELECTRIFICATION OF VILLAGES IN DISTRICT KANGRA

***2027. Shri Rup Singh Phul**: Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state the names of the villages which are scheduled to be electrified during the year 1963-64 in the Kangra District?

Chaudhri Ranbir Singh: The names of villages to be electrified during the year 1963-64 have not yet been finalized.

श्री रूप सिंह फूल : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि कांगड़ा ज़िले में कम गांवों को बिजली देने का क्यों फैसला किया गया है जब कि वहां पर बिजली पैदा होती है ?

मन्त्री : बिजली सप्लाई करने से पहले ट्रांसमिशन लाइन्ज़ बिछानी पड़ती हैं । कुल्लू में बड़ी मुशकिल से तार बिछाई जा सकी है। अगर तार बिछ जाय तो हम इस से ज्यादा बिजली देने की कोशिश करेंगे ।

श्री रूप सिंह फूल : कुल्लू में भी बहुत कम गांव हैं जहां पर बिजली दी जा रही है। वहां दसवें हिस्से में भी बिजली नहीं है। और बाकी ज़िलों में ज्यादा क्यों है ?

मन्त्री : मैंने सूचना दी है कि जहां जहां तार पहुंच नहीं पाइ वहां बिजली नहीं दी गई । पहले तार बिछाने पड़ते हैं।

CHARGING OF FLAT RATE FOR ELECTRICITY CONSUMED FOR HOUSEHOLD PURPOSES

*2074. **Comrade Ram Piara**: Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) With reference to the reply to unstarred question No. 229 included in the list of questions for 5th November, 1962 whether the matter regarding charging flat rates for the consumption of electricity has since been finalised; if so, when together with the details of the final decision taken and if not finalized the reasons therefor;

(b) whether he received any letter/representation from any of the legislators of Karnal district during the months of December, 1962 and January, 1963 regarding the rates of consumption of electricity; if so, a copy of the letter/representation be laid on the Table of the House;

(c) the details of the action, if any, taken on the letter or representation referred to in part (b);

(d) whether any data as stated in reply to part (b) is now being collected; if so, the details thereof;

(e) whether any target date has been fixed for the completion of the collection of the data as mentioned in reply to part (b) of the question under reference; if so, what?

Chaudhri Ranbir Singh: (a) No. the matter is under active consideration of the Government.

(b) Yes. A letter was received from Comrade Ram Piara, M.L.A. which has been passed on to the Punjab State Electricity Board for examination and taking necessary action.

(*c*), (*d*) *and* (*e*): Does not arise at present.

कामरेड राम प्यारा : क्या सिंचाई मंत्री साहिब यह बात बतायेंगे कि यह फैसला कब तक हो जायेगा ? जो मौजूदा बिजली के रेट्स अनाउंस किये गये हैं क्या वह इस क्राइटीरिया पर पूरे बैठते हैं ?

मन्त्री : जहां तक टैरिफ के रेट्स का ताल्लुक है वह क्राइटीरिया के मुताबिक हैं। टैरिफ और बिजली के रेट का तकरीबन सब के ऊपर यकसां असर पड़ेगा ।

कामरेड राम प्यारा : मैं, जनाब, यह पूछना चाहता हूँ कि सोशलिस्टिक पैटर्न को मद्देनजर रखते हुए क्या ऐसा नहीं होना चाहिए कि टैरिफ जो ज्यादा दे सकते हों उनसे ज्यादा लिया जाये और जो गरीब हों और यह देने के काबिल न हों उनसे न लिया जाये ?

Chief Minister: Madam, I object to it. The Punjab Electricity (Duty) Amendment Bill, 1963 has not so far been placed before the House.

(*Comrade Ram Piara Rose* to *put Supplementary Question*)

Deputy Speaker: The hon. Chief Minister has explained the position. There should be no more supplementary questions in this connection.

कामरेड राम प्यारा : मैं दूसरी चीज इसी सिलसिले में और पूछनी चाहता हूँ और वह यह है कि जैसा कि वज़ीर साहिब ने फरमाया है कि एम. एल. ए. की चिट्ठी इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड को फारवर्ड कर दी गई है, मैं यह पूछना चाहता हूँ कि इसके मुताल्लिक कब तक कोई फैसला हो जायेगा ?

मन्त्री : इसके मुताल्लिक कोई फैसला करवाने की जल्दी ही कोई कोशिश की जायेगी । यह चीज़ जब सदन में लाई जायेगी तो उस वक्त माननीय सदस्य अपने ख्यालात रख सकेंगे ।

STARRED QUESTION No. 1495

Deputy Speaker : Starred Question No. 1495 is postponed.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੱਜ $1\frac{1}{2}$ ਮਹੀਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਸਹਿਜ਼ ਫਿੱਗਰਜ਼ ਮੰਗੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ..

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੇ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਵਾਬ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ । ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ।

OUTSTANDING AMOUNTS OF LOANS ADVANCED TO CULTIVATORS IN DISTRICT BHATINDA

***1495. Comrade Babu Singh Master**: Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the outstanding amounts of loans, if any, advanced to the cultivators under the revenue account as it stood on 1st April, 1962 in the District of Bhatinda with the amount of loan recovered from the said loanees from 1st April., 1962 to 1st September, 1962, monthwise;

(b) the amount of arrears of the said loan still unrecovered with the names of the loanees against whom the said loans amounting to Rs. 5,000 or more are still outstanding?

Sardar Ajmer Singh: (a) (i) Rs. 4,93,834.

		Rs
(ii)	April	.. 5,278
	May	.. 8,883
	June	.. 44,621
	July	.. 11,003
	August	.. 12,343
	Total	.. 82,128

(b) (i) Amount of loan still unrecovered ... 5,04,382.

(ii) There is no loanee against whom the loan amounting to Rs. 5,000 or more is still outstanding.

SUB-REGISTRARS IN FEROZEPUR DISTRICT

*2339. **Sardar Kulbir Singh**: Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the list of the Sub-Registrars at the tehsil and City Headquarters in Ferozepur District at present together-with their parentage and home addresses;

(b) the academic qualification of each of them;

(c) the monthly allowance sanctioned for each of them;

(d) the criteria kept in view for making selection to the said posts?

Sardar Ajmer Singh: (a) and (b) A statement is laid on the Table of the House;

(c) The monthly allowance sanctioned for each of them is calculated on the following scale:—

When the fees collected by any one officer in any one month do not exceed Rs. 50 ..	$33\frac{1}{3}\%$ of the fees so collected
When such fees exceed Rs. 50 ..	$33\frac{1}{3}\%$ of the first Rs 50 collected and $16\frac{2}{3}\%$ of the amount in excess.

This is, however, subject to a reduction of 20% cut and the maximum amount payable is not to exceed Rs. 5,000 per annum.

(d) (i) Matriculate, but in cases of old political sufferers and ex-war servicemen a pass in the Middle Standard with a good knowledge of the regional language is considered sufficient. Further academic qualifications are relaxable in cases of persons possessing over-whelming merit or long experience of public life;

[Revenue Minister]

(ii) under 60 years of age;

(iii) a resident of the place or of a place in the neighbourhood of the station;

(iv) possessing good character and sound integrity besides the good status of the family;

(v) a political sufferer who has undergone at least one year's imprisonment in any National Movement or an ex-war serviceman who has done some valuable work in the army is given preference over other candidates.

STATEMENT

Particulars of Honorary Sub-Registrars Working in Ferozepur District at present.

Serial Number	Name of the Honorary Sub-Registrar, his parentage and Home address	Place of Posting	Qualification
1	2	3	4
1.	Shri Surjan Singh, son of Shri Ranjha Singh Village and Post Office Jalalabad Tehsil Fazilka, District Ferozepur	Fazilka Registration office	Under-Matric
2.	Shri Matu Ram, Ex-M.L.A., son of Shri Kesar Ram, Muktsar, District Ferozepur	Muktsar Registration office	Under-Matric
3.	Shri Kundan Lal, Ex-M.L.A., son of Shri Arjan Dass, Ferozepur City	Ferozepur registration office	Under-Matric
4.	Shri Bhardwaj Sehgal, son of Shri Faqir Chand Sehgal, Village and Post Office Dharamkot, District Ferozepur	Zira Registration office	Middle-Pass
5.	Shri Kulwant Rai, son of Shri Budh Singh, street number 9, Abohar	Abohar Registration office	Matric
6.	Shri Partap Singh, son of Shri Sant Singh, Village Ghal Kalan, District Ferozepur	Moga Registration office	B.A., LL.B.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मिनिस्टर साहिब पहला पैरा एक्सप्लेन कर देंगे ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ—When fees collected by any one officer in any one month do not exeeed Rs. 50/- ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਉਹ ਕੁਲੈਕਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਫੀਸ ਦਾ $33\frac{1}{3}$ % ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੀ ਰਕਮ 50 ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਿੱਸਾ $16\frac{2}{3}$ % ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ....(*Interruptions*)

Sardar Gurnam Singh : Will the hon. Minister be pleased to state whether the political sufferers mentioned by him in his answer belong to one particular party or all the parties ?

Minister : There is no distinction on that account.

Chief Minister : Madam, we make no distinction on the basis of parties. The definition of a political sufferer has since been given in this House.

चौधरी राम सिंह : सब–रजिस्ट्रार से पहले तहसीलदार राजिस्ट्रेशन के काम के लिए क्या लेता था ?

ਮੰਤਰੀ : ਕਰੀਬ ਕਰੀਬ 15 ਜਾਂ 25 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ।

Sardar Gurnam Singh : Will the hon. Minister be pleased to quote a single instance where a political sufferer belonging to any other political party has been appointed a Sub-Registrar ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਆਫ ਹੈਂਡ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ । I am sure there are.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या कोई अर्ज़ियां मांगी गई ?

मंत्री : जी हां, मांगी गई ।

Applications are invited in the normal course.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੇ ਸਬ-ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਚੋਣ ਵਿਚ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਪਹਿਲੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਰਮਲ ਪੀਰੀਅਡ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੂਸਰਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Is the Minister aware that there is a very large number of political sufferers who have suffered in money, in property and in detention ? May I know the criteria for making selection out of these people ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਰੋਚ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਨਸਿਡਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : क्या मंत्री महोदय बताएंगे कि सब रजिस्ट्रार नियुक्त करने से पहले कोई इशतहार वगैरा भी दिया गया था ?

मन्त्री : ज़िलों में लिखा जाता है, वह अपनी एजेंसी की मार्फत अर्जियां मांगते हैं लेकिन कुछ केसों में अर्ज़ियां नहीं मांगी जातीं, वैसे ही अगर कोई अच्छा आदमी मिल जाये तो उसको एप्वाइंट कर दिया जाता है ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਰੋਚ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਨਸਿਡਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਦੂਸਰੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਵੀ ਨਾ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ]

ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵੀ ਕਨਸਿਡਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਕੀ ਮੈਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਨਸਿਡਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਸਫਰਰਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਬ-ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਰਖਣੇ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਈ ਸੱਜਣ ਐਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਰੈਗੂਲਰ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਉਹ ਆਪਣੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਲਗਾ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

श्री बलरामजी दास टंडन : श्री कुन्दन लाल जी, जिन्हें फिरोज़पुर में सब-रजिस्ट्रार लगाया गया है उनकी एजुकेशनल क्वालिफिकेशनें क्या हैं ?

मन्त्री : वह अंडर मैट्रिक हैं ।

श्री बलरामजी दास टंडन : अंडर मैट्रिक से आपका क्या मतलब है ?

मन्त्री : मिडल से ज्यादा और मैट्रिक से कम ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਚੈਲਿੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਉਹ ਤਾਂ ਮਿਡਲ ਪਾਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜਿਹੜਾ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम । मिनिस्टर साहिब ने जवाब दिया है कि वह आठवीं पास हैं और दसवीं फेल हैं और मुख्य मंत्री साहिब कहते हैं कि कोई फर्क नहीं होता, चाहे वह आठवीं पास भी न हो । हमें इस बात से कोई ताल्लुक नहीं कि आठवीं पास क्यों लगाया गया । हम तो यह कहते हैं कि यहां पर मिनिस्टर साहिब ने ग़लतबयानी क्यों की है ?

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਜੋ ਲਿਸਟ ਦਿਤੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਆਲੀਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਡਿਸਟਿੰਕਟ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੀ. ਏ. ਲਿਖੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅੰਡਰ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਹੈ ਵਗੈਰਾ ਵਗੈਰਾ । ਤੇ ਇਸ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਦਫਤਰ ਵਲੋਂ ਅੰਡਰ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਨਹੀਂ, ਅੰਡਰ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹੋ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਤੇ ਮਿਡਲ ਪਾਸ ਹਨ ।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि यह जो सब-रजिस्ट्रार मुकर्रर किए जाते हैं क्या उनकी इण्टरव्यु होती है ? अगर की जाती है तो कौन करता है ?

ਮੰਤਰੀ : ਇੰਟਰਵਿਊ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਹੋਰ ਮੈਰਿਟਸ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

श्री बलरामजी दास टंडन : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम। मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि वज़ीर साहिब ने जो स्टेटमेंट दी है उसमें क्वालिफिकेशन्ज़ बताते हुए उन्होंने कहा है कि वह आर्डिनैरिली मैट्रिक होना चाहिए और अगर कोई आदमी जेल गया है या उसने कोई दूसरे सोशल सर्विस के काम किये हों तो वह मिडल तक भी हो सकता है............

Chief Minister : That does not make any difference because he has been an M.L.A.

श्री बलरामजी दास टंडन : यह मुझे इण्ट्रप्ट कर रहे हैं। तो मैं कहता हूं कि वह आदमी मिडल पास भी नहीं है। According to his own statement the facts are incorrect.

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ 3 ਵਾਰ ਰੀਪੀਟ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰੋ । ਉਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਦੇਣਗੇ ।

(The hon. Member has repeated this thing thrice. He should avoid repetition. The hon. Minister will place the actual position after verifying it further.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਮਿਡਲ ਪਾਸ ਤੋਂ ਵੀ ਘਟ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ?

Chief Minister : No.

Shri Balramji Das Tandon : This is what has been read out by the hon. Minister in the statement.

Deputy Speaker : The hon. Member should address the Chair.

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬ-ਰਜਿਸਟਰਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਵੀ ਕੋਈ ਪਰਸੈਂਟੇਜ ਰਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਪਰਸੈਂਟੇਜ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਵੈਸੇ ਹਰੀਜਨ ਵੀ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि जब पहले तहसीलदार 20 या 25 रुपये माहवार लेकर सारी रजिस्टरियां कर देते थे तो अब 5 हज़ार रुपये सालाना इन रजिस्टारों को इस के लिए क्यों दिया जा रहा है ? क्या यह स्टेट के लिए लास नहीं है ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਿਲਕੁਲ ਲਾਸ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨਕਮ ਵਧੀ ਹੈ । ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਲੀਕੇਜ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਡਿਟੈਕਟ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ । ਜੋ ਰੈਵੀਨਿਊ ਅਫਸਰ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਰੁਟੀਨ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਕਲਰਕ ਜੋ ਲਿਖਦੇ ਸਨ ਉਹੋ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚੋਂ ਫੁਰਸਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਸੀ । ਹੁਣ ਇਹ ਕੰਮ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸ੍ਰੀ ਕੁੰਦਨ ਲਾਲ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਕੁੰਦਨ ਲਾਲ ਭੰਡਾਰੀ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਨਿਯੁਕਤੀ ਬਹੁਤ ਠੀਕ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਜਨਰਲ ਸਵਾਲ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਸਫਰਰਜ਼ ਲਈ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਅੱਗੇ ਲਈ ਨਾਨ-ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਸਫਰਰਜ਼ ਲਈ ਇਹ ਕਰਾਈਟੀਰੀਆ ਰਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਕ ਦਫਾ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ? (ਹਾਸਾ) ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਨਾ ਟਾਲੋ ਇਹ ਬੜਾ ਸੀਰੀਅਸ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸਬ-ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ? ਅਗਰ ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਲਾਇਕ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਮੈਂ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਬਾਬਤ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੁਆਲੀਫਾਈਡ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਰਮਲੀ ਉਹ ਉਸੇ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਐਸੇ ਸਰਕਮਸਟਾਂਸਿਜ਼ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਐਪੁਆਇੰਟ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

Deputy Speaker : Next question please.

Sardar Lachhman Singh Gill : Supplementary question please. Allow me one supplementary question at least.

Deputy Speaker : So many supplementaries have alrady been put on this question. No more supplementary please. I have called upon the hon. Member to put the next question.

Chaudhri Devi Lal : Kindly allow one supplementary which is important.

Deputy Speaker : No, please. I am sorry, I have called upon the hon. Member to put the next question.

STARRED QUESTION No. 2452 (POSTPONED)

Deputy Speaker : Starred Question No. 2452 is postponed.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम. इस सवाल का मुझे जवाब मिला है और आप कहते हैं कि पोस्टपोंड है।

Deputy Speaker : I have not received any reply to this question.

Revenue Minister : I am sorry, I shall enquire into it.

गृह मंत्री : मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि माननीय सदस्य को गलतफहमी हो गई है। इस सवाल का जवाब मंत्री महोदय के पास भी नहीं है और न ही टेबल आफ दी हाउस पर रखा गया है।

उपाध्यक्षा : माननीय सदस्य के पास जो जवाब है वह पढ़ दें। (The hon. Member may read out the reply received by him.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : मेरे पास ज़िला करनाल तथा संगरूर की स्टेटमेंट्स आई हैं, मैं वह स्टेटमेंट्स नहीं ला सका, मैं वह स्टेटमेंटस ले आता हूँ और सदन में पढ़ कर सुना देता हूँ।

गृह मंत्री : जब माननीय सदस्य के पास इस वक्त जवाब नहीं है तो जो रैफरंस उन्होंने दिया है उसको वह कैसे साबित कर सकते हैं? यह माननीय सदस्य के लिये मुनासिब नहीं है।

मुख्य मंत्री : रिवाज तो यह है कि यहां टेबल पर उसका रिप्लाई होता है और मिनिस्टर उठ कर स्टार्ड क्वैस्चन का जवाब देता है। यह बतलायें कि मैम्बर के पास जवाब कैसे चला गया?

This is against the Rules. This sounds like a lie or what the hon. Member has stated is not correct.

Chaudhri Inder Singh Malik : I have left that paper (answer) in my room from where I can bring that.

श्री जगन्नाथ : आन ए प्वायंट आफ़ आर्डर, मैडम। यह कहते हैं कि गलत फहमी हुई है, सी. एम साहिब कहते हैं। अगर इनके पास से ही स्टेटमेंट मिल जाती है तो क्या होगा?

Deputy Speaker : This is no point of order.

श्री बाबू दयाल शर्मा : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम,। अगर कोई आनरेबल मैम्बर हाउस में गलत स्टेटमेंट दें तो उसके लिये क्या होगा?

उपाध्यक्षा : श्री बाबू दयाल जी, उनको जवाब लाने के लिये भेजा है। जब वह ले आयेंगे तो मैं इसका जवाब दूंगी। (Addressing Shri Babu Dayal Sharma) (Chaudhri Inder Singh Malik has been asked to bring the reply. I shall give my ruling on it when the hon. Member brings that reply.

सरदार गुरनाम सिंह : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम। इस डिस्कशन के दरम्यान में चीफ मिनिस्टर की तरफ से चौधरी इंद्र सिंह मलिक के लिये कहा गया कि "He is telling a lie". I would request the Chief Minister, through you, Madam, to withdraw these words.

Chief Minister : I think the Leader of the Opposition should not stick to this. I said that it sounds like a lie. Then I changed it and said that it is not the truth. In certain cases when such things are said in low tone, they are not taken notice of. (Interruptions)

Sardar Gurnam Singh : This is his habit. (Interruption)

Chief Minister : Keep quiet.

Voices from the Opposition Benches : You keep quiet.

उपाध्यक्षा : लीडर आफ दी हाउस और अपोज़ीशन के लीडर की आपस में जो इस किसम की बातें होती हैं यह दूसरे मैम्बरों पर अच्छा असर नहीं डालतीं। इसलिये मैं रिक्वैस्ट करूँगी कि हाउस की डिगनिटी रखने के लिये वे थोड़ा सा तहम्मल से काम लें। (Such remarks passed between the Leader of the House and the Leader of the Opposition do not have good effect on the other hon. Members. Therefore, I would request them that they should excercise restraint in such matters to keep the dignity of the House.)

Sardar Gurnam Singh : I am sorry, Madam. I will have no direct communication with the Chief Minister.

बाबू बचन सिंह : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम। क्या इस हाउस को आप प्रिज़ाइड कर रही हैं या चीफ मिनिस्टर साहिब कर रहे हैं ?

उपाध्यक्षा : आपको पता ही है कि मैं कर रही हूँ। (The hon. Member knows it full well that I am presiding.)

बाबू बचन सिंह : वह अपोज़ीशन के लीडर को कहते हैं 'Keep quiet' How can he say that ?

उपाध्यक्षा : आप बड़े पार्लियामेंटेरियन हैं। आपके कहने से पहले जो रिक्वैस्ट मैंने हाउस के लीडर और अपोज़ीशन के लीडर से की थी अगर आपने वे शब्द ध्यान से सुने होते तो आप यह प्वायंट आफ आर्डर रेज़ न करते। (The hon. Member is an old Parliamentarian. Had he heard the request made by me to the Leader of the House and the Leader of the Opposition just before he raised the point of Order, attentively, he would not have raised this point of Order.)

डाक्टर बलदेव प्रकाश : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम। आपोज़ीशन के लीडर ने बहुत ही नम्रता के साथ यह बात लाने की कोशिश की है कि चीफ मिनिस्टर ने यह कहा कि मैंबर झूठ बोल रहा है, that the Member is telling a lie और चीफ मिनिस्टर साहिब ने यह कहा है कि उन्होंने यह कहा था कि 'it sounds like a lie' दोनों में से कोई बात भी कही गई हो, उन्हें यह विदड्रा करना चाहिए।

(At this stage the Chief Minister tried to interrupt)

I am on my legs and will not allow anybody to interrupt me.

जब आपस में बातें हो रही थीं तो चीफ मिनिस्टर साहिब ने लीडर आफ दी आपोज़ीशन को कहा 'कीप क्वायट' अगर उधर 'कीप क्वायट' कहा जाएगा तो हम 'शट अप' कहेंगे और हम भी विदड्रा नहीं करेंगे ।

मुख्य मन्त्री : आप जो मर्ज़ी कहें ।

Voices from the Opposition Benches : Withdraw those words.

Chief Minister : Absolutely not.

Deputy Speaker : Will the hon. Members please keep silent ?

Voices from the Opposition Benches : No, please. The Leader of the House should be first asked to withdraw those words.

(*Interruptions*)

Sardar Lachhman Singh Gill : Let me speak on a a point of order, Madam, ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਖਤ ਲਫਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਾਯੂ-ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਖਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

Deputy Speaker : This is my duty.

Sardar Lachhman Singh Gill : Let the Chief Minister accept or deny whether he had used these words.

Deputy Speaker : No, the Chief Minister has explained the position.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਤੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦੇ ?

चौधरी देवी लाल : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम । डिप्टी स्पीकर साहिबा, मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि यह कोई नई बात नहीं है, बल्कि लीडर आफ दी हाउस की यह आदत बन चुकी है कि हर आदमी को स्नब करते हैं । अपनी कैबीनेट में अपने संतरियों को तो चाहे धमकियां दे लें लेकिन उनको लीडर आफ दी आपोज़ीशन के साथ ऐसा बरताव नहीं करना चाहिए । आप रूलिंग दें कि जब भी कभी चीफ मिनिस्टर जवाब देते हैं तो कहते हैं 'नो' जैसे अपने दिहाड़ीदारों को धमकाते हैं ? इनको तमीज़ से रहना चाहिए, वरना हमें इस को सबक सिखाना पड़ेगा । यह हम कभी बरदाश्त नहीं कर सकते कि वह लीडर आफ दी आपोज़ीशन की इस तरह से इनसल्ट करें । इन्होंने अभी अभी "कीप क्वायट" कहा है । इनको यह लफ्ज़ विदड्रा करने चाहिएं ।

उपाध्यक्षा : पेश्तर इसके कि मैं चीफ़ मिनिस्टर साहिब से कुछ कहूँ, मैं तमाम मेम्बरान से कहना चाहती हूँ कि (विघ्न) will you please listen to me. मैंने असेंबली के इजलास के दौरान में देखा है कि जब चीफ मिनिस्टर साहिब दो तीन मरतबा बोले

[उपाध्यक्षा]

हैं तो उनके लहजे में खास बात थी । जितनी मिठास और नम्रता मैं ने इनकी तकरीर में देखी पहले कभी नहीं देखी थी । (विघ्न) Let me finish first. लेकिन मुझे बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि अगर काम सीधे तरीके से चलता हो तो खामखाह जो प्रोवोकेशन की जाती है वह बड़े से बड़े इनसान को गर्म कर देती है। मैं चाहूंगी कि अगर कोई बात चीफ मिनिस्टर साहिब ने कही है तो वह उसे वापस ले लें और आपोजीशन वालों से दरखास्त करूँगी कि वे भी गैर-ज़रूरी प्रोवोकेशन न करें। I will never tolerate it. (Before enquiring anything from the Chief Minister I would like to request the hon. Members (Interruptions) Will you please listen to me ? The Chief Minister spoke twice or thrice during this Session and I felt that there was a marked sweetness in his tone. Such a sweetness and courtesy I have never noticed before. (Interruption). Let me finish first. But I have to say with regret that when the work is going on smoothly if unnecessary provocation is caused it can excite any one. I would, however, request the Chief Minister to withdraw if he has said any such word. At the same time, I would request the Members of the Opposition not to cause any unnecessary provocation. I will never tolerate it.)

Chief Minister : I would request you, Madam, to first listen to me.

The words that I said are "It sounds like a lie". It was a talk between me and the Leader of the Opposition. But then I told him that I did not mean that. What I meant was that what the hon. Member was saying was not the truth and sometimes such things are said between people talking in low tone. (Interruptions)

ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋ ਟੋਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ "ਪਲੀਜ਼ ਕੀਪ ਕੁਆਇਟ" (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ 1936 ਤੋਂ ਹਾਊਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੋ ਟੋਨ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਰ ਨਾ ਉਹ ਪਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । I did not mean it. ਮੈਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ । ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਈ ਗਲਾਂ ਲੋ ਟੋਨ ਵਿਚ ਕਰ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਹਿਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀਆਂ ।.

I am sorry that this thing should have slipped from my lips.

श्री बाबू दयाल शर्मा : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम, मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि आपोज़ीशन के मैम्बर साहिबान जिस तरह से बिहेव कर रहे हैं क्या यह सबमिसिव बिहेवियर है ?

चौधरी देवी लाल : बैठ जा, ओ चमचे ।

गृह मन्त्री : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम । अभी अभी चौधरी देवी लाल ने एक आनरेबल मैम्बर को कहा है "बैठ जा, ओ चमचे" क्या यह पार्लियामेंट्री है ? He should be asked to withdraw these words.

Chief Minister : I say, it should not be withdrawn. It just tallies with his mental stature.

चौधरी देवी लाल : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यहां पर हमारे लीडर आफ दी हाउस ने................

उपाध्यक्षा : चौधरी देवी लाल जी, आप ज़रा बैठिए। पहिले मुझे उस प्वायंट आफ आर्डर का जवाब दे लेने दीजिये जो कि श्री बाबू दयाल जी ने उठाया और उसके बाद जो पंडित मोहन लाल जी, होम मिनिस्टर ने उठाया । बात यह है कि जब लीडर आफ दी हाउस ने सारी पोज़ीशन क्लियर कर दी तो उसके बाद श्री बाबू दयाल जी को यह प्वायंट आफ आर्डर रेज़ नहीं करना चाहिए था।

जहाँ तक पंडित मोहन लाल जी के प्वायंट आफ आर्डर का ताल्लुक है, मैं चौधरी देवी लाल जी से कहूँगी कि जो शब्द उन्होंने कहे और जिनकी बाबत एतराज़ उठाया गया है आप मेहरबानी करके उन्हें वापिस ले लें । (I would request Chaudhri Devi Lal to please resume his seat. Let me first dispose of the points of order raised by Shri Babu Dayal and the Home Minister, Pandit Mohan Lal. The position is that Shri Babu Dayal should not have raised that point of order after the Chief Minister had made the position clear.

So far as the point of order raised by the Home Minister is concerned, I would request Chaudhri Devi Lal to please withdraw those words which have been objected to.)

चौधरी देवी लाल: मैं अर्ज़ करूँ कि जहां तक लफ्ज़ "चमचे" के कहने का ताल्लुक है मैंने यह लफ्ज़ इस्तेमाल किया, मैं इससे इन्कार नहीं करता । सवाल यह है कि हमारे लीडर आफ दी हाउस इस किस्म की पार्लियामेंट्री रवायात बना रहे हैं, हर मैम्बर को इस तरह से ट्रेनिंग दे रहे हैं कि उन्हें चमचा कहे बगैर रहा न जा सके।

उपाध्यक्षा : आपने जो कुछ कहा उसे वापिस लें । (The hon. Member should please withdraw his words).

चौधरी देवी लाल : वापिस ले लिये हैं । लेकिन हालात ऐसे बन रहे हैं कि ऐसे आदमियों को चमचा कहना ही पड़ेगा ।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो लफ्ज़ चमचा इस्तेमाल किया गया यह बात हमारी समझ में नहीं आई । क्या यह कोई पोर्टफोलियो है, डिज़िग्नेशन है या क्या है ?

उपाध्यक्षा : मैं फिर आपसे कहूँगी कि आप इस बात का भी ख्याल रखें, मत भूलें कि विज़िटर्ज़ गैलरीज़ में भी लोग बैठे हुए हैं। अखबार वाले भी बैठे हुए हैं। जब इस तरह की हाउस की प्रोसीडिंगज़ को लोग बाहर अखबरों में पढ़ेंगे तो यहां की बाबत क्या इम्प्रैशन बनायेंगे। मैं आपसे फिर रिक्वैस्ट करती हूँ कि please keep the dignity of the House. (I would again remind the hon. Members that they should bear this in mind that public is sitting in the Visitors Gallery and the Press representatives are also present here. When the people outside will read the proceedings of the House in the newpapers what impression would they form. I would, therefore, again request the hon. Members to please maintain the dignity of the House.)

सरदार गुरदियाल सिंह ढिल्लों : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो लफ्ज़ "चमचा" है इसको बेशक अनपार्लियामेंट्री करार देना चाहिए इसका इस्तेमाल बहुत ज्यादा होता जा रहा है। और जब चौधरी देवी लाल जी इधर सरदार साहिब के पीछे बैठा करते थे तो इनको भी चमचा कहा जाता था। अब चमचे बहुत से उधर आ गाए हैं। इससे भी यह बीमारी ज्यादा बढ़ती जा रही है।

श्री बाबू दयाल शर्मा : आन ए प्वायंट आफ आर्डर मैडम, मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि जब आनरेबल स्पीकर किसी मैम्बर को हुक्म दें और वह न मानें तो इसका क्या इलाज है? यहां पर एक आनरेबल मैम्बर को आपने हुक्म दिया था कि वह सवाल की कापी लाकर आपको दिखाएं लेकिन अब तक वह उसे लाने के लिये नहीं गये।

Deputy Speaker : This is my job. This is not your job. I do not want any advice from you.

APPLICATION FROM THE VILLAGERS OF RAJANA, TEHSIL JIND

***2453. Chaudhri Inder Singh Malik** : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether he has recently received any application from the villagers of Rajana in Tehsil Jind of Sangrur District regarding the change of name of the village; if so, the action, if any, taken thereon?

Sardar Ajmer Singh : Yes. It was rejected.

REDUCTION EFFECTED IN CONSOLIDATION DEPARTMENT

***2692. Shri Banwari Lal** : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the criteria kept in view at the time of effecting recent reduction in the Consolidation Department due to emergency together with the extent to which such reduction has so far been made ;

(b) whether the reservation of 21 % for the scheduled castes has been maintained in the said department?

Sardar Ajmer Singh : (a) The main criteria was that officials having liens in other departments were reverted to their parent departments and thereafter retrenchment of temporary employees was made on seniority basis. In addition some persons with bad reputation for honesty and those who were inefficient were also reverted ;

Out of 22 circles of the Settlement Officers, Consolidation of Holdings, 11 have been disbanded.

(b) Yes.

श्री अमर सिंह : क्या मन्त्री महोदय फरमायेंगे कि कल जो उन्होंने फरमाया था कि कन्सालिडेशन डिपार्टमेंट में से जितने हरिजन पटवारी रिडक्शन में आ गाए थे उन्हें वापिस सर्विस में ले लिया जाएगा, लेकिन उनको इस बारे में अभी तक कोई इत्तलाह नहीं गई । क्या वह इस किसम का कोई सर्कुलर बहुत जल्दी जारी करने की कोशिश करेंगे ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਲ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਹਰੀਜਨ ਪਟਵਾਰੀ ਕੰਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚੋਂ ਰੀਡਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

श्री बनवारी लाल : क्या मिनिस्टर साहिब बतलायेंगे कि कल उन्होंने जो यह बताया था कि कन्सालिडेशन डिपार्टमेंट से जितने हरिजन पटवारी रिवर्ट हुए हैं या रिडक्शन में लाये गए हैं उनको उस डिपार्टमेंट में वापिस ले लिया जाएगा , तो मैं पूछना चाहता हूँ उनको वापिस लेकर भी हरिजनों के लिये जो कोटा मुकर्रर किया हुआ है अगर वह पूरा न हुआ हो तो वह भी क्या पूरा किया जायेगा ?

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜੇ ਪਟਵਾਰੀ ਹਟਾਏ ਗਏ ਨੇ ਔਰ ਹਟਾਏ ਗਏ ਹਰੀਜਨ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਆਲੀਫਾਈਡ ਨੇ, ਕੀ ਹਰੀਜਨ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਗਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁੜਕੇ ਸਰਵਿਸ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਏਗਾ ।

ਮੰਤਰੀ : ਜੇ ਕੰਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਹੋਈ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਜੇ ਦੂਜੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਸਾਮੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਹਾਂ ਇਤਨਾ ਮੈਂ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟਸ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀ-ਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਲੈਣ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਕਢਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ ।

श्री बनवारी लाल : क्या मंत्री महोदय बतलाएंगे कि जब हरिजन पटवारियों को निकाला गया था तो क्या उस वक्त हरिजनों के लिए जो कोटा निश्चित है, वह पूरा था ?

ਮੰਤਰੀ : ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਸੈਂਟੇਜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਦਾ

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਫਾਇਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਸੈਂਟੇਜ ਪੂਰੀ ਨਾ ਰਹੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ, ਨੇ ਇਹ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਨੌਕਰੀ ਦਿਲਾਣ ਵਾਸਤੇ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੇਕੈਂਸੀ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਸਾਰਿਆਂ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਾਂ ਵਿਚ ਵੇਕੈਂਸੀਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰਨਗੇ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਦੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹਟਾਇਆ ਸੀ ? ਕੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਥੇ ਕੋਈ ਵੇਕੈਂਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰੀਟਰੈਂਚਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਿਆ ਸੀ ।

श्री बनवारी लाल : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि इस बात के पेशेनज़र कि कन्सालिडेशन डिपार्टमेंट में हरिजनों का कोटा पूरा नहीं हुआ क्या वह और हरिजन पटवारी भर्ती करके उस कोटे को पूरा करने की कोशिश करेंगे ?

मन्त्री : जो इस बारे में इन्स्ट्रक्शन्ज़ इनफोरस हैं उन्हीं के मुताबिक भर्ती की जाती है ।

DISCRETIONARY GRANTS SANCTIONED FOR UNA TEHSIL IN DISTRICT HOSHIARPUR

*2091. **Pandit Mohan Lal Datta** : Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) the purpose for which and the total amount of the discretionary grants, if any, made by each Minister, State Minister and Deputy Minister, separately, during the year 1962-63;

(b) the amount of the said grants so far sanctioned or spent in Una tehsil, district Hoshiarpur ?

Sardar Darbara Singh (Planning and Development Minister) : (a) A statement indicating the required information is placed on the Table of the House.

(b) Rs 7,500.

Statement showing the purpose and the total amount of the discretionary grants made by each Minister, State Minister and Deputy Minister Seperately during the year 1962-63

Serial. No.	*Designation of Minister*	*Purpose*	*Amount sanctione*	
1	2	3	4	
			Rs	nP.
1.	Shri Partap Singh Kairon, Chief Minister	Construction of relief Bund from Doiwal to Balmajra in Sub-Tehsil Chhachhrauli, District, Ambala ..	21,000	00
2.		Construction of building of Mehar Chand Multi-purpose Workshop, Amritsar ..	5,000	00
3.		For building and purchase of Science apparatus for Ram Garhia School, Amritsar ..	10,000	00
4.		For Maternity Hospital at Jandiala Guru..	7,500	00
5.		Construction of building etc,, of D. A. V. Higher Secondary School, Patti ..	2,500	00
6.		Construction of building of Primary School, in Village Kandiala, Tehsil, Patti ..	1,000	00
7.		Construction of Culverts and retaining walls on circular and approach roads in Villages of Gopala, Koharka, Shahbazpur, Gulalipur, Mamanke, Dialrajputan, Kamalpur, Jamalpur, Bhogpur, Bua Wan and Ubboke, District Amritsar ..	50,000	00
8.		For building of the Village School in Chak Kalan, Tehsil, Ludhiana ..	2,000	00
9.		Construction of building and equipment of Science Laboratory of S.A.N. Jain Higher Secondary School, Ludhiana ..	2,500	00
10.		For the building of Badminton Club, Jullundur ..	3,000	00
11.		For Earth Work to be done in Partap Bagh, Jullundur City ..	2,000	00
12.		For taking over of Guru Nanak Sikh Kanya, Mahavidyala Khurdpur, District, Jullundur ..	2,000	00
13.		For fans and electric installation in M.L.M. Higher Secondary School, Ferozepur ..	2,000	00
14.		For roads in Kangra, District between Daulatpur Sunhi, Saroti, Baroh, Basal, Ranital and Samloti ..	2,000	00
15.		For Hostel building of Government High School Mandli, Tehsil Hamirpur ..	1,000	00
16.		For completion of building of High School at Khera Dona at Kapurthala ..	2,000	00

[Planing and Development Minister]

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
	(Shri Partap Singh Kiron, Chief Minister)		
17.		For installation of three fans of Government Janta College, Sheikhupura, Kapurthala ..	510 00
18.		Repairs to the building of High School, Dirbha, District, Sangrur ..	2,500 00
19.		For de-watering operations in Village Dhanaula and the link road to Tappa District, Sangrur ..	15,000 00
20.		For laboratory equipment, building, etc., of Guru Nanak Girls High School, Santpura, Jamuna-Nagar ..	2-000 00
21.		For starting some Gas Plant in village Sarhala Khurd, District Hoshiarpur ..	2,500 00
22.		Starting of a Poultry (Egg type) Extension Project at Dhar Kalan in Gurdaspur District ..	2,000 00
23.		Installation of flush system in Dharmsala (Ram Basara) constructed in Chhotu Ram Park, at Rohtak ..	3,000 00
24.		Installation of one Hand-pump in village Kunth, District Gurdaspur ..	338 00
25.		For Balli Brush Wood Stone Spur and small earthen Bunds to close the spill Channel in Yamuna River to protect Bilaspur and Hathwala Villages, District Ambala ..	20,000 00
26.		For Mata Gujri Girls College Fatehgarh Sahib, District Patiala ..	10,000 00
27.		For upgrading the Middle School at Bazeedpur, Tehsil Ferozepur Jhirka ..	15,000 00
28.		For Vidya Mandir School at Dharmsala ..	500 00
29.		For improvement of latrines, bath rooms, etc., of M.S.K. Girls Basic Training School, Kairon, District Amritsar ..	4,000 00
30.		For building of the Hostel of the College at Qadian, District, Gurdaspur ..	5,000 00
		GRAND TOTAL .	1,97,848 00
	(2) Dr. Gopi Chand Bhargva, Finance Minister		
1.		For prohibition work throughout the State ..	1,000 00
2.		For Bhoodan work throughout the State ..	2,000 00
3.		Purchase of books for the Gandhi Smark Nidhi Library, Chandigarh ..	10,000 00
4.		Purchase of books for the Library of Amar Nath Traning College, Nawanshahr Doaba ..	250 00

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned	
1	2	3	4	
			Rs	nP.
5.	(Dr. Gopichand Bhargva Finance Minister)—*concld*	Construction of building for Balwari at Gandhi Smarak Nidhi, Patti Kalyana, District Karnal ..	5,000	00
6.		Construction of gas plant at Gandhi Smarak Nidhi Centre, Majri, District Ludhiana ..	100	00
7.		Construction of retaining walls of a tank situated on the road side of Gagret-Daulatpur road and adjoining the Daulatpur Bazar, known as "Chaudhrian Talab" District Hoshiarpur ..	1,500	00
8.		Construction of building of 'Shishu-Grah' Jullundur ..	5,000	00
9.		Construction of Gas Plant at Punjab Khadi Gramodyog Vidyala Gurukul Kiwana, District Karnal ..	728	44
10.		Widening of 'Gupha' and repairs to the pipe-line for the supply of drinking water above Pattan, (Bank of Beas River) at Sujanpur, District Kangra ..	1,500	00
11.		Repairs to a diggi for drinking water at village Chuhla-Buhla, Tehsil, Palampur ..	2,00	00
12.		Controlling of a Barsati Nallah at Village Chamiana, Tehsil Hamirpur ..	2,000	00
13.		Controlling of a Barsati Nallah at Village Chobu, Tehsil Palampur ..	1,000	00
14.		Repairs to a Khatri near Government Higher Secondary School Patlander, Tehsil Hamirpur ..	200	00
15.		Repairs to a Khatri for drinking water at Chamiana, Tehsil, Hamirpur ..	200	00
16.		Construction of a diggi for drinking water at Kharah, Tehsil Hansi ..	500	00
17.		Installation of Two hand-pumps for drinking water at a suitable central Place at Panjuana, Tehsil Sirsa ..	1,000	00
18.		Purchase of books for the Sarvodya Library Punjab Khadi Gramodyog Sangh, Adampur Doaba ..	1,932	61
19.		Costruction of a well for drinking water in new Abadi of Village Narot Mehra, Tehsil Pathankot ..	1,500	00
		GRAND TOTAL ..	36,611	05

[Planning and Development Minister]

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
	(3) Shri Mohan Lal, Home Minister		
1.		Construction of School building of Government Middle School, Village Sahuwal, Tehsil, Gurdaspur ..	2,500 00
2.		Purchase of science books etc. required for Hindu National College Hariana, District Hoshiarpur ..	2,500 00
3.		Purchase of Library books for the Library at Keylong, District Lahaul and Spiti...	500 00
4.		Construction of Libeary books for the Sciencc Block, etc., of D. A. V. College, Hoshiarpur ..	2,000 00
5.		Construction of Primary School building at Sanaur, Tehsil Nurpur ..	1,000 00
6.		Purchase of books of Science, etc., required for Baring Union Christian College, Batala ..	1,000 00
7.		Addition to the School building and equipment of furniture etc., for Shankarpura Middle School Shankarpura, Tehsil, Batala ..	2,000 00
8.		For a well and School in Village Dyal, Tehsil Pathankot ..	1,000 00
9.		For necessary equipment, etc., for Volley Ball Team, Simla ..	500 00
10.		Construction of School building at Village Dholan, Tehsil Jagraon ..	1,000 00
11.		Construction of School building of Doctor Lehona Singh Putri Pathshala, Ambala City ..	1,000 00
12.		Construction of rooms of the Primary School at Villages Fatehpur & Bhoa Tehsil Pathankot ...	2,000 00
13.		For hand pump in Village Punuan Khera P. O. Malaut, Tehsil Muktsar ...	400 00
14.		For the building of Girls High School at Dughyari, Tehsil Kangra ...	2,000 00
15.		Construction of a room in Jain Muni Shri Vimal Chander Higher Secondary School Sanmati Nagar, Kup Kalan, District Sangrur ...	2,000 00
16.		Improvement of the buildings of Mahadev Desai Higher Secondary School, Ajronda, District Gurgaon ...	2,000 00
17.		Construction of Balmik Community Centre and Janjghar at Batala ...	500 00
18.		Construction of building of Middle School at Chilkana, Tehsil Sonepat ...	1,100 00

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned	
1	2	3	4	
			Rs.	nP.
19.	(Shri Mohan Lal, Home Minister)—*contd.*	For carrying out additions to Shri Ajit Singh's Smadh at Dalhousie, District Gurdaspur ...	500	00
20.		Construction of school building and equipment for the School at Begowal, Tehsil Batala ...	1,000	00
21.		Distribution of sweets among Jawans of Home Guard Companies at Khem Karan, Ajnala, Chugawan and Bhikhiwind, Dera Baba Nanak and Narot Jaimal Singh and Kalanaur ..	400	00
22,		Repairs to Datarpur-Kumahi Devi Bus road Village Nangal, Tehsil Dasuya ..	500	00
23.		Construction of a Janjghar at Bhatoli, Village Bhabnaur, Tehsil Dasuya ..	500	00
1.	(4) Sardar Darbara Singh, Planning and Development Minister	For the Hostel Building of the Training Wing of Mahadev Desai Higher Secondary School Faridabad, District Gurgaon ..	2,000	00
2.		Construction of 'Thakur Dass Hall' in memory of Late Shri Thakur Dass Kapur, Jullundur ..	1,000	00
3.		For drinking water supply scheme in village Sundrada, Tehsil Hamirpur ..	500	00
4.		Constructing channels in the village streets of village Raja Sansi for draing out water, District Amritsar ..	2,000	00
5.		For repairs and additions to the Public Girls High School Daroli Kalan, District Jullundur ..	5,000	00
6.		Construction of a well for Harijan Abadi of village Ratera, Tehsil Hansi ..	2,000	00
7.		Repairs and additions to the Primary School at village Larhon, Tehsil Nurpur ..	1,000	00
8.		Construction of rooms for the Girls School at Gobindpur, Tehsil Jullundur ..	2,000	00
9.		Purchase of apparatus etc. for Science Laboratory of Republic High School Jundiala, Tehsil Phillaur ..	2,000	00
1.	(5) Giani Kartar Singh, Ex-Planning and Language Minister	(i) Repairs to the Government Civil Hospital building at Tanda ..	1,000	00
		(ii) for medicines ..	1,000	00
2.		Construction of Janjghar for the Scheduled Castes of village Baich, Tehsil Dasuya ..	400	00
3.		Consiruction of Panchayat Ghar at Kangra Bet District Hoshiarpur ..	2,500	00

[Planning and Development Minister]

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs. nP.
4.	(Giani Kartar Singh, Ex-Planning and Language Minister)—*contd.*	Installation of a hand pump for Balmikis of village Dehriwala, district Hoshiar pur ..	150 00
5.		For making the streets of village Domana Pucca, District Hoshiarpur ..	800 00
6.		Installation of a hand pump for Christian Community of Tanda Urmar, Tehsil Dasuya ..	150 00
7.		Installalion of a hand pump for Christians of village Bhulpur, Tehsil Dasuya ..	150 00
8,		Construction of a Janjghar of village Khokhar, Tehsil Dasuya ..	300 00
9.		Construction of additional rooms in Government Primary School, Kanjli, District Kapurthala ..	2,000 00
10.		Construction of Government Primary School building at Talwandi Sallan, Tehsil Dasuya ..	1,100 00
11.		Construction of Government Primary School building Ibrahimpur, Tehsil Garhshankar .	1,000 00
12.		Construction of compound wall of Government Girls School, Kot Fatuhi, Tehsil Garhshankar ..	3,000 00
13.		Purchase of bricks and cement for construction of building of Shri Ravi Dass Basic Training School for Girls Jullundur..	4,000 00
14.		Construction of building of National High School Bhogpur, District Jullundur..	4,000 00
15.		Construction of Panchayat Ghar at Bagwain Tehsil Garhshankar ..	1,000 00
16.		Purchase of 200 copies of the book 'Mera Pind' to be kept in the Libraries of Punjabi Region Panchayats ..	1,400 00
17.		Construction of Primary School building at village Udesian, Tehsil Jullundur ..	1,000 00
18.		Development of village roads in village Kotli, Tehsil Garhshankar ..	500 00
19.		Installation of hand pump for Ramgarhia Sikhs of village Gonlana, District Ferozepur ..	500 00
20.		For hand pumps for Bazigarhs of village Bajuman, Tehsil Batala ..	125 00

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs nP.
21.	(Giani Kartar Singh, Ex-Planning and Language Minister)—*contd.*	For installation of two hand pumps for Harijans of village Sattowal, District Amritsar ..	260 00
22.		Construction of Primary School building at village Sattowal, District Amritsar ..	2,500 00
23.		For earthwork on kacha road from Bagal Khurd to Jullundur-Pathankot Road, District Hoshiarpur ..	3,000 00
24.		Construction of a School building at Bachhauri, *via* Garhshankar ..	2,000 00
25.		For the uplift of games and tournaments of Star Club, Paldi, Tehsil Garhshankar ..	3,000 00
26.		Installation of a hand pump in a Harijan Basti of village Eana-khera, Tehsil Muktsar	500 00
27.		Installation of a hand pump for Harijan Mohalla of village Jandwala Charat Singh, Tehsil Muktsar ..	500 00
28.		Construction of Public High School at Bham, Tehsil Garhshankar ..	1,000 00
29.		Development work in the Gram Panchayat Thinda, Tehsil Garshankar ..	600 00
30.		Installation of a hand pump in the Harijan Mohalla of village Sarawan Bodla, Tehsil Muktsar ..	500 00
31.		Installation of hand pump in Mohalla of Mazhabis, village Bam, Tehsil Muktsar..	500 00
32.		For Janjghar in Mohalla Harijans village Khunan Kalan U. R. F. Baghapurana, Tehsil Muktsar ..	500 00
33.		Construction of a culvert at Khokhar, Tehsil Dasuya ..	1,500 00
34.		Installation of a hand pump for Harijan Balmikis of village Dhudiala, Tehsil Dasuya ..	150 00
35.		Construction of Janjghar for Harijans of village Naru, Tehsil Rajpura ..	500 00
36.		For Janjghar in Harijan Mohalla of village Lakarwali, Tehsil Muktsar ..	500 00
37.		Installation of hand pump in Harijan Mohalla of village Alamwala, Tehsil Muktsar ..	500 00
38.		Construction of Brat Ghar in Mazhabi Mohalla of village Tahliwala Jattan, Tehsil Muktsar ..	500 00

[Planning and Development Minister]

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs. nP.
39.	**(Giani Kartar Singh, Ex-Planning and Language Minister)**—*contd.*	For Janjghar of Harijan Mohalla of village Lakarwali, Tehsil Muktsar ..	500 00
40		Construction of Brat Ghar for Mazhabi Sikhs of village Sahanwali, Tehsil Muktsar ..	500 00
41.		Construction of additional rooms for Guru Nanak Middle School, Dugga Kalan, District Hoshiarpur ..	800 00
42.		For pavement of streets in village Dhatt, District Hoshiarpur ..	500 00
43.		Pavement of streets in village Chohan, Tehsil Dasuya ..	1,500 00
44.		Construction of Janjghar in Gorela, Tehsil Dasuya ..	800 00
45.		Construction of Janjghar in village Talwandi Dadian, Tehsil Dasuya ..	1,500 00
46.		For the benefit of Flood-stricken people of Bhatinda City ..	1,000 00
47.		Construction of building and pavement of streets and earthwork in village Chohil-pur, Tehsil Garhshankar ..	1,000 00
48.		Construction of Harijan Janjghar at Paldi, Tehsil Garhshankar ..	500 00
49.		Purchase of medicines for the Charitable hospital of Shri Sewa Yogi Ashram, P.O. Brara, District Ambala ..	500 00
50.		Construction of Janjghar for Christians and other Backward Classes of village Mehra, Tehsil Dasuya ..	1,000 00
51.		Repairs of village Pathshala in village Udesian, District Jullundur ..	300 00
52.		Completion of construction of bridge over Patiala Nadi, Village Daun Khurd..	500 00
53.		Publication of books of Punjabi Tract Society, District Ambala ..	150 00
54.		For Nari Naketan Organisation, Jullundur ..	2,000 00
1.	**(6) Shri Brish Bhan, Ex-Capital and Health Minister**	For the building of Jain Muni Shri Vimal Chand High School, Kup Kalan, District Sangrur ..	2,000 00
2.		Additional supply of medicines for Emerson Chatur Bhuj Hospital, Amritsar ..	1,000 00
3.		Additional supply of medicines for B. K. Hospital, Faridabad ..	1,000 00

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs nP.
4.	(Shri Brish Bhan, Ex-Capital and Health Minister) —*contd.*	Construction of building of W. C. Arya Girls High School, Nawanshahr ..	1,000 00
5.		Completion of school building at Kaurian, District Sangrur ..	2,000 00
6.		Construction of village roads over Sirhind Cho at the following places :— (i) Village road crossing at RD 166,350 (ii) V. R. Crossing at RD 176,550 Tolawal and Dharmgarh, Rattangarh, etc. (iii) V. R. crossing at RD 176,550 at Jakhepal Bas etc. to Kotra Amru and Sheron ..	14,000 00
7.		For improvement of building of Mahadev Desai Higher Secondary School, Ajronda..	2,000 00
8.		Improvement of Playground of Matta Gujri College, Fatehgarh Sahib, District Patiala ..	2,000 00
9.		Purchase of Library books for the Thapar Institute of Engineering and Technology, Patiala ..	2,000 00
10.		For extension of the building (Hall) of Gulab Devi Tuberculosis Hospital, Jullundur City ..	5,000 00
1.	(7) Sardar Gurbanta Singh, Agriculture and Welfare Minister.	Construction of a building for Daya Nand Training Institute, Nawanshahar ..	1,000 00
2.		Construction of school building at Kumar Hatti Village Keori, Tehsil Nalagarh ..	750 00
3.		Purchase of medicines for the dispensary at village Jari, District Kangra ..	500 00
4.		For bridge over Jullundur Distributary between Jullundur and village Nagra ..	4,000 00
5.		Construction of school building of village Hassan Munda, District Jullundur ..	1,000 00
6.		Construction of school building at Kudowal, District Jullundur ..	1,000 00
7.		Completion of construction of School building of village Karari, District Jullundur ..	1,000 00
8.		Construction of Community Hall for Harijans of village Mallian, District Jullundur ...	1,000 00
9.		Construction of Community Hall at Loharu, District Hissar ...	500 00

[Planning and Development Minster]

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs nP.
10.	(Shri Gurbanta Singh, Agriculture and Welfare Minster)—*Contd.*	For meals to the Volunteer Labour engaged in digging drains in the flood-affected area of Kartarpur Tehsil ...	500 00
11.		Construction of Community Hall, Village Gobindpur, District Jullundur ...	1,000 00
12.		Pavement of approach road between Bhogpur-Behram Road to village Bhundian, District Jullundur ...	1,500 00
13.		Completion of an approach road to Goverment Primary School near S.D.A.S. High School, Jullundur ...	1,000 00
14.		For School building in village Jhanswa, Tehsil Jhajjar ...	1,000 00
15.		For pavement of streets or utilization on the construction of School building of village Akheri Madanpur, Tehsil Jhajjar ...	1,000 00
16.		Construction of school building at Khera Tharu, District Rohtak ...	1,000 00
17.		Construction of Community Hall in village Akheri Madanpore, Tehsil Jhajjar ...	1,000 00
18.		Construction of bridge over Pachisdara Bund, village Bhogla, Tehsil Rajpura ...	2,000 00
19.		Construction of Janjghar for Harijans of Mandoli, Tehsil Rajpura ...	1,000 00
20.		Construction of road from village Larhun to Gadhrana, Tehsil Nurpur ...	2,000 00
21.		Construction of a bridge over the Canal Distributary at village Kauli, Tehsil Rajpura ...	1,000 00
22.		Construction of a Hospital Sarai at Christian Hospital, Jagadhri ...	2,000 00
23.		Construction of a School building at Haripur, District Jullundur ...	1,500 00
24.		Constructton of Harijan Community Hall at village Nahal, Tehsil Jullundur ..	1,000 00
25.		Construction of a bridge over a minor between Ispur and Bansian, Tehsil Jullundur ...	1,000 00
26.		For a bridge over Jullundur Distributary between Gakhel and Chogawan, District Jullundur ...	1,500 00

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned	
1	2	3	4	
			Rs	nP.
	(8) Shri Ram Saran, Chand Mittal, Excise, Taxation and Capital Minister			
1.		Construction of a building and water tanks etc. in Mahadev Desai Higher Secondary School, Faridabad ..	4,000	00
2.		Completion of the building for the Girls School at village Satnali, Tehsil Mohindergarh ..	2,000	00
3.		Construction of a College building at Charkhi Dadri, District Mohindergarh	5,000	00
4.		Construction of a building of Doaba Higher Secondary, School Nawanshahr Doaba ..	1,000	00
	(9) Shri Ranbir Singh, Irrigation and Power Minister			
1.		Construction of Moti Lal Nehru Hostel for D. A. V. High School, Hassangarh, District Rohtak ..	1,000	00
2.		Construction of School building in village Kardial, Tehsil Nurpur ..	1,000	00
3.		Construction of boundary walls of Primary School, Julani, District Sangrur ..	500	00
4.		Construction of Hariana Harijan Balmik Nath Ashram, Rohtak ..	10,000	00
5.		Construction of School building in village Padana, Tehsil Jind ..	1,000	00
6.		For additional accommodation in School building at Jallah, Sub-Tehsil Payal, District Patiala ..	1,000	00
7.		Construction of School building at Darya Wala, Tehsil Jind ..	500	00
8.		Construction of Library at Gurukul Bainswal Kalan, Tehsil Gohana ..	5,000	00
9.		Repairs of the School building at Kamashpur, Tehsil Sonepat ..	1,000	00
10.		For recreation Centre at Village Joju Kalan, District Mohindergarh ..	2,000	00
11.		Pavement of streets in village Alipura, Tehsil Narwana ..	2,000	00
12.		Construction of Model Nursery School building at Malot Mandi ..	500	00
13.		Construction of Bawa Budh Giri Hari Giri Gaushala, Dhanana, Tehsil Hansi ..	2,000	00
14.		Providing water arrangements and electric fans in Girls School at village Bhiduki, Tehsil Palwal ..	2,000	00

[Planning and Development Minister]

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned	
1	2	3	4	
			Rs	nP.
15.	**(Shri Ranbir Singh, Irrigation and Power Minister**—*contd*	Construction of an office for the National Orientation Institute, Ajronda ...	3,000	00
16.		Construction of a Hall in the School building village Khadwali, Tehsil Rohtak	5,000	00
17.		Setting up of a life size statue of Mahatma Gandhi at Vaish H/S School Rohtak ...	1,000	00
	(10) Sardar Ajmer Singh, Revenue Minister			
1.		Renovation of the Khalsa Higher Secondary School Jaspalon, Tehsil Samrala ...	2,000	00
2.		Construction of additional accommodation for Punjab High School for Girls, Machhiwara, Tehsil Samrala ...	2,500	00
3.		Construction of building for Government Primary School Khose Dal Singh, Tehsil Zira ...	1,000	00
4.		Construction of additional accommodation for Government Middle School for Boys at Chakkar, Tehsil Jagraon ...	1,000	00
5.		Repairs to the village well in Zainabad, Tehsil Rewari ...	1,000	00
6.		Construction of additional room in Public High School Jasowal, Tehsil Ludhiana ...	2,000	00
7.		Construction of a room for a Hostel Block of Mahadev Desai Higher Secondary School, Faridabad ...	2,000	00
8.		Completion of Guru Nanak Girls High School building, Yamuna Nagar ...	2,000	00
9.		Construction of accommadation for Home Science at Sacred Heart College, Dalhousie ...	1,000	00
10.		Repairs to Khalsa High School building at Bakhatgarh, Tehsil Barnala ...	500	00
11.		Construction of additional accommodation for Gurukal Kanya Mohavidyala Gurukal Khanpur, Rohtak District ...	1,000	00
12.		Construction of accommodation for Parmjit Memorial Hospital, Village Sudhur, Tehsil Jagraon ...	1,500	00
13.		Construction and putting up a water pump for Harijans of village Ratharian, Tehsil Muktsar ...	500	00
14.		Improvement of the surroundings of Government High School for Girls, Samrala ...	5,000	00
15.		Construction of village Primary School building at Laton Joga, Tehsil Ludhiana	1,000	00

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs nP.
	(Sardar Ajmer Singh, Revenue Minster)		
16.	*Contd.*	Repairs to village Primary School building Bhotna, Tehsil Barnala ..	500 00
17.		Construction of village Primary School building at Kheira, Tehsil Payal ..	1,500 00
18.		Construction of village Primary School building at Baghpur, Tehsil Rohtak ..	1,000 00
19.		Repairs to village High School Sandhwan Khurd, Tehsil Barnala ..	1,000 00
20.		Construction of strong room for the N.C.C. in the A.S. College, Khanna ..	2,000 00
21.		Construction of accommodation for the residence of Doctor Incharge Ayurvedic Dispensary, Khamanon Kalan, Tehsil Samrala ..	2,000 00
22.		Construction of village Primary School building, village Bhago Majra Tehsil Rupar ..	1,500 00
23.		Construction of additional accommodation for village Middle School for Girls, Jartauli District Ludhiana ..	1,000 C0
24.		Construction of additional accommodation for Shahid Karnail Singh Memorial Middle School for Girls, Samrala ..	2,000 00
25.		Construction of accommodation for the village Primary School, Lalheri, tehsil Samrala ..	1,000 00
	(11) Shri Yash, Ex-Minister of State		
1.	**for Education**	For making certain additions to the building of Shri Ravidas Primary School, Nakodar ..	1,000 00
2.		Construction of a well for Harijans of village Rajaund, tehsil Kaithal ..	500 00
3.		Construction of a well for the Harijans of village Sidal, tehsil Kaithal ..	500 00
4.		Purchase of furniture for the Library of D. A. V. High School, Garhdiwala, district Hoshiarpur ..	500 00
5.		Improvement of Jymnasium of D. A. V. College, Hoshiarpur ..	2,000 00
6.		Opening of a Public Library at Guler, district Kangra ..	1,000 00
7.		Repair of the well in village Dighana, district Sangrur ..	2,500 00
8.		Construction of village Primary School building Hamidpur, tehsil Naraingarh ..	2,000 00

[Planning and Development Minister]

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs nP.
9.	(Shri Yash, Ex-Minister of State for Education)—*contd*	Construction of additional accommodation of Government Girls High School, Dughiari, district Kangra ..	2,000 00
10.		Purchase of books and furniture for the Library of Vidya Mandir, Dharamsala ..	500 00
11.		Construction of a recreation Centre at Bhareri, tehsil Hamirpur ..	2,000 00
12.		Construction of building of (Shishu Grah), Jullundur ..	2,500 00
13.		Construction of the building of S.D. Higher Secondary School, Basdehra, tehsil Una ..	5,000 00
14.		Construction of building of Sital Industrial College, Amritsar City ..	2,500 00
15.		Construction of building of D.A.V. High School, Tanda Urmar ..	2,500 00
16.		Repair of the building of Bassian Panchayat Dispensary, tehsil Jagraon ..	2,000 00
17.		Repairs and improvement of well in Harijan Mohalla of village Wadala, district Jullundur ..	1,000 00
18.		Construction of building of Lyalpur Khalsa Primary School, Jullundur ..	1,000 00
19.		Purchase of books for Milap Bal Sangh Library, Ambala City ..	300 00
20.		Construction of additional accommodation in M. L. N. National College, Yamuna Nagar ..	2,500 00
21.		Construction of Sharda Ram Phillauri Smarak Library, district Jullundur ..	2,500 00
22.		Construction of additional accommodation in Jain Girls High School, Ambala Cantt. ..	2,500 00
23.		Purchase of books and equipment for Sanatan Dharm Sabha Library, Kapurthala ..	1,000 00
1.	(12) Dr. Parkash Kaur, Ex-Minister of State, for Local Government	For development of welfare schemes of village Kanjla, tehsil Dhuri ..	2,000 00
2.		Repairs of the hospital building, Bridh Ashram Khalsa Parcharak Vidyala, Tarn Taran ..	200 00

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs nP.
	(13) Shri Harbans Lal, Ex-Minister of State for Technical Education		
1.		Provision of more lighting points and additional articles of furniture in Government Industrial School for Girls, Simla ..	500 00
2.		Construction of a culvert at village Pingli, district Karnal ..	1,500 00
3.		Construction/Completion of Harijan Community Centre Harijan Basti Patti Kamal, village Sema, sub-tehsil Nathana ..	1,500 00
4.		Construction of Lajpat Bhavan, Chadigarh ..	1,000 00
5.		Construction of a room for Gram Seyog Samaj, Mehla Smaj at Ajronda ..	2,000 00
6.		Installation of a hand pump in Labour Colony, Bhatinda ..	500 00
7.		Construction of Library for High School for Boys, Dhaula, tehsil Barnala ..	4,000 00
8.		For development of Ladies Welfare Centre, Police Lines, Sangrur ..	1,000 00
	(14) Niranjan Singh, Talib, Ex-Minister of State for Public Works		
1.		Construction of a culvert at village Chhaper Cheri, tehsil Kharar ..	500 00
2.		Extension of Water Supply Scheme to Harijan residents of village Kansil, tehsil Kharar ..	2,800 00
3.		Construction of additional accommodation in Industrial Home for Women, Karnal ..	2,800 00
4.		Construction of stairs for village path in Tilokpur, tehsil Nurpur ..	1,000 00
5.		Construction of a Tube-well for drinking-water in Government Girls High School, Model, Town.Panipat ..	2,000 00
6.		Construction of Veterinary Hospital at village Ghabdan, district Sangrur ..	1,000 00
7.		Purchase of medicines for the Charitable Dispensary of Shri Yogi Charitable Ashram, Chandigarh ..	2,000 00
8.		Construction of Verandah of Panchayat High School, Bhano Kheri, tehsil Ambala ..	1,000 00
9.		Construction of building of Girls School at Subana, tehsil Jhajjar ..	2,000 00
10.		Construction of Dharamsala at Chuni Khurd, tehsil Kharar ..	1,000 00

[Planning and Development Minister]

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs nP.
11.	(Sardar Niranjan Singh Talib, Ex-Minister of State for Public Works)—*contd*	Construction of rooms of School building at village Fatehpur, tehsil Pathankot ..	1,000 00
12.		Repairs to Harijan Primary School, Kaler Camp, Chandigarh ..	200 00
13.		Construction of School building at village Bilaspur, tehsil Payal ..	2,000 00
14.		Construction of Ambala-Jagadhri Road ..	5,000 00
15.		Construction of link road from G. T. Road to village Shahpur, tehsil Ambala ..	5,000 00
16.		Construction of Balwari building at Ajronda, district Gurgaon ..	5,000 00
17.		For Welfare of School Children Labour Colony, Chandigarh ..	300 00
18.		Repairing the Harijan Dharmsala at Sandhwan, district Bhatinda ..	1,000 00
19.		Construction of Community Hall building for Borias of village Sandhwan, district Bhatinda ..	1,000 00
1.	(15) Giani Zail Singh, Ex-Minister of State for Animal Husbandry	Completion of building of Higher Secondary School, Baja Khana, tehsil Faridkot ..	1,000 00
2.		For flood relief measures in flood-affected areas near Faridkot ..	2,000 00
		For flood relief measures to Harijans of village Jhugian Basti, tehsil Faridkot ..	500 00
4.		Construction of Janjgarh at Bam, tehsil Muktsar ..	500 00
5.		Completion of M.L.N. Higher Secondary School, Yamuna Nagar ..	1,000 00
6.		Construction of Harijan Janjgarh at Khuranj, tehsil Fazilka ..	500 00
7.		Construction of Gaushala at Ajronda ..	2,000 00
8.		Repairs of Harijan Dharmsala at Saideke, Golewala, Ghugiana, Beguwala, Sheikhanwala, Arriayanwala, tehsil Faridkot ..	12,000 00
1.	(16) Shri Prem Singh Prem, Ex-Minister of State for Rehabilitation and Cultural Affairs	Construction of Science Block in S. S. Jain Girls High School, Dera Bassi ..	7,000 00
2.		Construction of School Building in village Mianpur, Tehsil Rajpura ..	2,000 00

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs nP
3.	**(Shri Prem Singh Prem, Ex-Minister State for Rehabilitation and Cultural Affairs)**—*contd.*	Repairs of the Well of Harijans of village Dadu Majra, Tehsil Rajpura ..	500 00
4.		Installation of a water tap for Harijans of village Isapur, Tehsil Rajpura ..	500 0o
5.		Repairs of a well for Balmiki Harijans of village Karala, Tehsil Rajpura ..	500 00
6.		Installation of a hand pump for Harijans in village Bhagdana, Tehsil Rajpura ..	500 00
7.		Installation of a hand pump in village Bhirumajri, Tehsil Rajpura ..	500 00
8.		Construction of a well in village Bhagwas, Tehsil Rajpura ..	500 00
9.		Construction of a well and Panchayat Ghar for Harijans of village Aluan, Tehsil Rajpura ..	1,000 00
10.		Repair of the well of Harijans of village Ajrawer, Tehsil Rajpura ..	500 00
11.		Aid to Narinaketan Organisation for the achievement of its aims and objects, Jullundur ..	1,000 00
12.		For Panchayat Ghar or Barat Ghar at village Jaraut, Tehsil Rajpura ..	1,000 00
13.		Construction of a Janjghar for Harijans of villages Golewala and Pipli, Tehsil Faridkot ..	1,000 00 for each
14.		Completion of the School building of village Bhapal, Tehsil Rajpura ..	1,000 00
15.		Construction of Teachers' quarters in a Balwari at Qila Raipur, District Ludhiana ..	1,500 00
1.	**17. Shri Ram Kishan, Ex-Minister of State for Housing**	Construction of a small bridge over Mobarakpur Minor at R. D. 14,200 village Qabulpur, District Jullundur ..	1,500 00
2.		Medicines for poor indigent out-patients of Gulab Devi T. B. Hospital, Jullundur ..	2,000 00
3.		For encouraging classical music for the benefit of Community, Mohala Modian, Jullundur ..	1,000 00
4.		Construction of drains in village Nangal, Jamalpur, District Jullundur ..	150 00

[Planning and Development Minister]

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs nP
5.	(Shri Ram Kishan, Ex-Minister of State for Housing)—*contd*	Construction of drains in Harijans Adharmi Basti, village Sherpur, Tehsil Jullundur ..	500 00
6.		Construction of drains in village Kotla, Tehsil Jullundur ..	500 00
7.		Construction of drains at village Lamba Pind, Tehsil Jullundur ..	1,500 00
8.		Construction of School building at Saidpura, Tehsil Karnal ..	1,500 00
9.		Construction of Janjghar in village Chuguti, Tehsil Jullundur ..	2,000 00
10.		Construction of drains in Nurpur, Tehsil Jullundur ..	1,000 00
11.		Construction of drains in village Rahowali, Tehsil Jullundur ..	750 00
12.		Construction of hall for Patel Sewa Samiti, Jullundur ..	1,500 00
13.		Construction of drains in village Reru, Tehsil Jullundur ..	2,000 00
14.		Construction of drains in village Sheikhan, Tehsil Jullundur ..	700 00
15.		Construction of Janjghar for Harijans of village Raipur Rasulpur, Tehsil Jullundur ..	500 00
16.		Construction of an approach road in village Balandpur, Tehsil Jullundur ..	1,500 00
17.		Construction of building of Shishu Grah, Nari Naketan, Jullundur City ..	2,000 00
18		Construction of a building for 'Creche', Jullundur City ..	2,000 00
19.		Construction of drains in village Chak Hussaina, District Jullundur ..	1,000 00
20.		Filling the village ponds and Chhapars of village Raipur Rasulpur, Tehsil Jullundur ..	3,000 00
21.		Construction of drains in village Sherpur, Tehsil Jullundur ..	700 00
22.		Construction of drains and repairs to the village well in village Kahnpur, Tehsil Jullundur ..	1,000 00
23.		Construction of drains in village Nangal Seikhan, Tehsil Jullundur ..	600 00
24.		Construction of drains in village Mubarakpur, Tehsil Jullundur ..	700 00

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned	
1	2	3	4	
			Rs	nP
25.	**(Shri Ram Kishan, Ex-Minister of State for Housing)**—*contd*	Construction of drains in village Nangal Jamalpur, Tehsil Jullundur ..	600	00
26.		Extension to the existing building of M.L.N. College, Yamuna Nagar ..	2,500	00
27.		Purchase of books etc., for Hindi Sahitya Sangham, Mitha Bazar, Jullundur ..	1,000	00
28.		For books and uniforms, etc., for Deaf and Dumb Institute, Jullundur ..	1,500	00
29.		Construction of drains and streets in Mohalla Santokhpura, Hoshiarpur Road, Jullundur City ..	2,000	00
30.		Construction of rest room for Lady Lecturers of F. C. College for Women, Hissar ..	1,000	00
31.		Construction o a room from village Larhun to Hauri, *via* Gugar Hussaina, Tehsil Nurpur ..	1,000	00
1.	**(18) Shri Chand Ram, Ex-Minister of State for Harijan Welfare and Panchayats)**	Construction of additional accommodations in Government Primary School Lohari, Tehsil Jhajjar ..	5,000	00
2.		Construction of additional accommodations in Government Primary School, Jharli, Tehsil Jhajjar ..	1,500	00
3.		Extension of Water pipe line up to Harijan locality of village Bundla Tea Estate Employees, Palampur ..	500	00
4.		Provision of a Water Pump in Community Centre, Valtoha, District Amritsar ..	200	00
5.		Completion of Harijans well in Patti Gadar, District Sangrur ..	1,000	00
6.		Extension of School building of Junior Model Academy, Rohtak ..	1,000	00
7.		For Primary School building at Deoru, Tehsil Sonepat ..	500	00
8.		Construction of the building of Silai Centre, Garhi Ghasita, Tehsil Sonepat ..	1,000	00
9.		Construction of well in Balmiki Mohalla of village Sulhagarh, Tehsil Palwal ..	500	00
10.		Construction of well for Balmikis of village Hathin ..	500	00
11.		Pavement of Streets in village Dhalliwal Tehsil Jullundur ..	2,500	00

Serial Number	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs nP.
	(Shri Chand Ram, Ex-Minister of State for Harijan Welfare and Panchayats)—*contd.*		
12.		Construction of Panchayat Ghar at Dhalliwal, Tehsil Jullundur ..	2,500 00
13.		Construction of well in Harijan Colony, Village Dabra, Hissar ..	2,000 00
14.		For School building of Gram Sewak Smaj Balwari, Village Barkhal, Tehsil Ballabgarh ..	5,000 00
15.		For earthwork on the approach road from Gamanpura to G.T. Road, Tehsil Amritsar ..	1,000 00
16.		Installation of 2 Water pumps in Harijans Basti of Village Bata, Tehsil Narwana ..	600 00
17.		Construction of well at Ladana, Tehsil Jind ..	1,000 00
18.		For a bridge over Sabri Nadi, Village Chhapper, Tehsil Jhajjar ..	4,000 00
19.		Pavement of streets at Verka ..	500 00
20.		Repair to ponds at Subana, Tehsil Jhajjar ..	3,000 00
21.		Construction of School Building at Sulahgarh ..	1,000 00
22.		Pavement of streets at Sarhada, Tehsil Kaithal ..	1,500 00
23.		Pavement of streets at Fatehpuri, Tehsil Jhajjar ..	1,000 00
24.		For any development work at Ismaila II. Biswas, District Rohtak ..	1,000 00
	(19) Shri Bhagwat Dyal, Ex-Minister of State for Co-operation and Labour		
1.		Construction of Children Park at Dujana Tehsil Jhajjar ..	500 00
2.		Construction of Harijan well at Beri, Tehsil Jhajjar ..	500 00
3.		Construction of well for Harijan at Kutani, Tehsil Jhajjar ..	500 00
4.		Repairs to harijan well at Khakhrana, Tehsil Rohtak ..	200 00
5.		Purchase of books for library of Sewa Samiti Faridabad Township ..	200 00
6.		Construction of Pry. School, Baghpur, tehsil Jhajjar ..	4,000 00

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs nP.
7.	**(Shri Bhagwat Dayal, Ex-Minister of State for Co-operatoin and Labour)**—*contd*	Construction of building of Library for Workers of Rashtriya Shrimik Hitkari Trust, Yamuna Nagar ..	10,000 00
8.		Construction of Harijan Dharamsala at Jhajjar ..	4,000 00
9.		Construction of Library of Kanya Pathshala Majra, Dubaldhan, tehsil Jhajjar ..	2,000 00
10.		Construction of Harijan Hostel, Rohtak ..	4,000 00
11.		Construction of Balmiki Chaupal at Dujana, tehsil Jhajjar ..	1,500 00
12.		Purchase of books and furniture for Public Library, Beri, tehsil Jhajjar ..	4,000 00
13.		Construction of road from Village Chattar to Makroli, tehsil Nurpur ..	1,000 00
14.		Purchase of Cows for Gandhi Gaushala (Faridabad) Ajronda ..	1,000 00
1.	**(20) Shri Yashwant Rai, Ex-Deputy Minister, General Administration**	Provision of fans in National Higher Secondary School, Kurali ..	1,000 00
2.		Extension to the building of L. Kesho Lal Khanna Primary School, Amritsar ..	1,000 00
3.		Purchase of furniture for Sweeper's welfare centre at Karnal ..	2,000 00
4,		Construction of Gandhi Community Hall at Jagraon ..	5,000 00
5.		For Earth work on approach road to Village Gill Wali, District Amritsar ..	500 00
6.		Repairs to School building at Kheri Dhayia, Tehsil Sonepat ..	500 00
7.		Completion of room in Gandhi Memorial High School, Kot Kapura ..	1,000 00
8.		Construction of Community Centre at Kabri, Tehsil Panipat ..	2,000 00
9.		Provision of drainage and pucca pavements in Morinda ..	4,000 00
10.		Addition to R. K. High School, Jagraon.	5,000 00
11.		Construction of building of G.S.S. Balwari at Ajronda ..	4,000 00
12.		Cempletion of Harijan Colony at Dharmsala	1,000 00
13.		Completion of Harijan Colony at Kot Isa Khan, District Ferozepur ..	500 00

[Planning and Development Minister]

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
	2	3	4
			Rs nP.
	(21) Shri Harcharan Singh, Ex-Deputy Minister, Irrigation and Power		
1.		Construction of S. Arjan Singh Model School, Giddarbaha ..	1,000 00
	(22) Shri Harchand Singh, Ex-Deputy Minister, Harijan Welfare		
1.		Improvement of School building, purchase of Library books etc.. for S. S. Harbhagwan School, Samana ..	5,000 00
2.		Improvement of School building etc. of Public Middle School, Samana ..	5,000 00
3.		Repairs to Panchayat Ghar and for well at Narwana ..	2,000 00
4.		Improvement of building etc. for D. C. Model H/S School, Ferozepur Cantt. ..	5,000 00
5.		Construction of Panchayat link road from Patiala to Maini, Tehsil Patiala ..	5,000 00
6.		For Panchayat Ghar at Kartarpur Momian, Sub-Tehsil Samana ..	2,000 00
7.		For draining out water near Mandi in Samana ..	4,000 00
	(23) Shri Tayyab Hussain Khan, Ex-Deputy Minister, Health and P. W. D.		
1.		For boundary wall of school at Mehchana, Tehsil Gurgaon ..	1,000 00
2.		Repairs to B. M. High School, Nuh ..	5,000 00
3.		Construction of Pry. Health Centre, Nuh at Kurthala ..	2,000 00
4.		Repairs to Middle School, Bazeedpur, District Gurgaon ..	2,500 00
5.		Pavement of streets at Khori Shah Chokha, District Gurgaon ..	3,000 00
6.		Publication of history of Mewat Bryn Meo High School, Nuh ..	4,000 00
7.		Upgrading the Middle School at Bazeedpur, District Gurgaon ..	10,000 00
	(24) Bakshi Partap Singh, Ex-Deputy Minister, Community Development		
1.		Reconstruction of the bridge at Nallah Garbhu, Village Dadh, Tehsil Palampur ..	600 00
2.		Construction of a building for Government Girls Primary School, Village Darang, Tikka Rakkar, Tehsil Dehra ..	1,000 00
3.		Construction of a bath room near the spring adjoining the Forest Resthouse, Bharoli and Extension of pipe-line from the Booli, Tehsil Dehra ..	600 00

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs. nP.
4.	(Bakshi Partap Singh, Ex-Deputy Minister, Community Development)—*contd.*	Construction of a new building for Government Primary School, Pharer, Tehsil Palampur ..	500 00
5.		Construction of additional accommodation, i.e., one room and verandah Malla, Tehsil Kharar ..	1,000 00
6.		Reconstruction of a damaged portion of the Government Primary School building Ghaneta, Tehsil Palampur ..	750 00
7.		Construction of an additional room in Government Girls Primary School, Banjar, Tehsil Kulu ..	1,000 00
8.		Construction of additional room in Government Primary School, Mastgarh, Tehsil Nurpur ..	750 00
9.		Metalling and improving of Nurpur town road, tehsil Nurpur ..	2,000 00
10.		Purchase of medicines for Municipal Dispensary, Jagadhri ..	500 00
11.		Roofing the building of Primary School Riali, tehsil Batala ..	500 00
12.		Construction of a verandah in front of the Library room of Mahadev Desai Higher Secondary School, Faridabad ..	1,000 00
13.		Construction of Jeepable road from Bir up to the farthest end of Lanod Panchayat towards Rajher and Kandbari Villages ..	1,000 00
14.		Construction of Primary School building at Village Sudhangal, tehsil Dehra Gopipur ..	500 00
15.		Repairs and additional accommodation of the Sarvodya Mandir Middle School, Sharifgarh, tehsil Thanesar ..	1,000 00
16.		Stone-pitching of Bund at Village Bal Chhappar, tehsil Jagadhri ..	500 00
17.		Construction of play ground and a retaining wall at Chadhiar, tehsil Palampur ..	1,000 00
18.		Construction of a Panchayat Ghar at Chobin, tehsil Palampur ..	1,200 00
19.		Construction of village play ground for use of village sports Teams at Praur, tehsil Palampur ..	500 00
20.		Construction of Library and Reading Room at Banuri, tehsil Palampur ..	750 00

[Planning and Development Minister]

Serial No.	*Designation of Minister*	*Purpose*	*Amount sanctioned*	
1	2	3	4	
			Rs.	nP.
	(25) Mahashe Banarsi Dass, Ex-Deputy Minister, Food and Supplies			
1.		Construction of Panchayat Ghar at Village Atwan, tehsil Thanesar ..	500	00
2.		Completion of Arya Kanya Girls School building, Ambala City. ..	500	00
3.		Purchase of Sewing Machines for Knitting and Sewing Centre, Ambala ..	200	00
4.		Installation of a drinking-water hand pump in village Chhapar, tehsil Thanesar ..	200	00
5.		Construction of a gallery in the Ram Lila Grounds of Rohtak ..	500	00
6.		Completion of School building at Tarn Taran ..	1,000	00
7.		Construction of the Science Block of the School at Fazilka ..	1,000	00
8.		Completion of the school building of Mission School, Tarn Taran ..	500	00
9		Extension of the existing school building at Dera Bassi, Tehsil Rajpura, District Patiala ..	3,100	00
10.		Construction of Panchayat Ghar at Mughal Majra, Tehsil Thanesar ..	500	00
11.		Extension of the existing school building of Lehna Singh, S. D. Girls High School, Model Town, Ambala City ..	1,000	00
12.		Construction of bridge over Chautang Nalah near village Kheri Ram Nagar, Tehsil Thanesar ..	6,000	00
13.		For pavement of streets in village Raogarh, Tehsil Thanesar ..	500	00
14.		Extension of the existing school building of Arya High School, Thanesar ..	2,000	00
15.		Construction of Culverts at Villages (i) Naina ..	2,000	00
		(ii) Mundhri .. Tehsil Kaithal	2,000	00
	(26) Chaudhri Sunder Singh, Ex-Deputy Minister, Excise and Taxation			
1.		Promotion of sports and purchase of equipment etc. for Punjab Secretariat Foot-ball Club, Chandigarh ..	500	00
2.		Construction of School rooms in village Taragarh, Tehsil Pathankot ..	1,000	00
3.		Construction of a room of the Primary School Nangal, Tehsil Pathankot ..	500	00

Serial No.	*Designation of Minister*	*Purpose*	*Amount sanctioned*	
1	2	3	4	
			Rs	nP.
4.	**(Chaudhri Sunder Singh, Ex-Deputy Minister Excise and Texation)**—contd.	Repair of Primary School at Panjorie near Bani Lodhi, Tehsil Pathankot ..	500	00
5.		Construction of two rooms of Primary School, Ladpalwan, Tehsil Pathankot ..	500	00
6.		Construction of Primary School Building at Ghas, Tehsil Batala ..	1,000	00
7.		Construction of Primary School Building, Bhamboi, Tehsil Batala ..	1,000	00
8.		Construction of rooms in Middle School, Ghiala, Tehsil Pathankot ..	1,000	00
9.		Construction of rooms in the existing School in village, Datowal, Tehsil Nalagarh ..	500	00
10.		Construction of rooms to the existing School at Parma Nand, Tehsil Pathankot	1.000	00
11.		Construction of Pucca Well at Massoo, Tehsil Nurpur ..	750	00
12.		Construction of rooms to the existing School at village Yogon, Tehsil Nalagarh	500	00
13.		Construction of two rooms of School which were demolished by severe gale at Fatehpur ..	1,000	00
14.		Construction of a Puli over Nullah Nomani, Village Parma Nand, Tehsil Gurdaspur ..	500	00
15.		Construction of a room in the School for seating two hundred boys in village Nikki Naroli, Tehsil Pathankot ..	500	00
16.		Repair of the road from Bambial to Jhanial, Tehsil Pathankot ..	3,000	00
17.		Construction of a bridge between Adhoya and Thamber, Tehsil Ambala ..	1,000	00
18.		Construction of street 'Majri Chaudhri Balbir Singh', Adhoya, Tehsil Ambala ..	200	00
19.		Repair of well of Harijan Basti Ramgarh, Tehsil Jagraon ..	200	00
20.		Construction of the building for Harijan School at Thand Chak, Tehsil Gurdaspur ..	500	00
21.		Construction of a roof in Harijan Sarai Harijan Basti, Dhuri. ..	500	00
22.		Construction of a room in the Sarai in Ravi Dass Mandir in Village Milk Khas, Tehsil Jagadhri ..	1,000	00
23.		Construction of waiting room for Rama Krishana Mission Dispensary, Chandigarh	1,000	00

[Planning and Development Minister]

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned
1	2	3	4
			Rs. nP.
	(27) Shrimati Om Prabha Jain, Ex-Deputy Minister, Education		
1.		Construction of Primary School building village Kothi Durwa, Kulu Sub-Division.	300 00
2.		Construction of additional portion of the building of Government Basic Primary School, Jagat Sukh, Kulu Sub-Division ..	200 00
3.		For the Home Science Wing of the B.L.M. Girls College, Nawanshahr for purchase of equipment etc. ..	1,500 00
4.		For development purposes of G o ernment Higher Secondary School, Rajpur, Tehsil Palampur. ..	500 00
5.		Construction of school building for the proposed Middle School, Kabarcha, Tehsil Narwana. ..	1,000 00
6.		Construction of school building, Village Tarkha, Tehsil Narwana. ..	500 00
7.		Construction of school building, village Lala Lohrai, Tehsil Rewari. ..	1,000 00
8.		Construction of Tube-Well in Mohadev Desai Higher Secondary School, Village Ajronda. ..	2,500 00
9.		Construction of school building at Jagdishpura, Tehsil Kaithal. ..	500 00
10.		Construction of school building at Khandevla, Tehsil Rewari. ..	2,000 00
11.		Construction of additional accommodation in Jain Muni Shri Vimal Chander Higher Secondary School, Kup Kalan, District Sangrur. ..	5,000 00
12.		Construction of additional accommodation in Mahavir Jain Kanya Pathshala, Jind..	1,000 00
13.		Construction of school building in village Jethpur, Tehsil Rohtak. ..	2,000 00
14.		Construction of a cause-way for Soil Conservation purposes to be constructed by Gram Panchayat Garhi Mansowali, Tehsil Garhshankar. ..	1,500 00
15.		Installation of a water pump in Sainsi Abadi of Village Badsikri Kalan, Tehsil Narwana. ..	250 00
16.		For repair of Ramdasi Harijan Well Village and Post Office Salwan, Tehsil Kaithal. ..	200 00

Serial No.	Designation of Minister	Purpose	Amount sanctioned	
1	2	3	4	
			Rs	nP.
	(28) Ch. Hari Ram, EX-Deputy			
1.	**Minister, Hill Areas and Tourism**	Addition to the school building of Government Basic Middle School, Bara, Tehsil Hamirpur ...	1,000	00
2.		For shoes and clothes to poor students of Government Middle School, Jalari, tehsil Hamirpur ...	400	00
3.		For addition to the School building of Government Primary School, Sera, Tehsil Hamirpur ...	1,000	00
4.		Construction of new Primary School building, Darini, tehsil Kangra ...	1,000	00
5.		Construction of school building of Government Primary School, Barwala, tehsil Kangra ...	500	00
6.		Construction of road from Machhral in village Rait to Tata-Pani, tehsil Kangra ...	3,000	00
7.		Construction of road from Shahpur to Manai, tehsil Kangra ...	500	00
8.		Construction of road from Manai to Pargore, tehsil Kangra ...	500	00
9.		For books to be provided to the deserving students of Government Higher Secondary School, Glore, who lost books in Glore fire ...	600	00
10.		Construction of an approach road from Salol to Government Primary School, Salol, tehsil Kangra ...	500	00
11.		For undertaking Adult Education by Kangra Welfare Society, Nangal Township, district Hoshiarpur ...	1,000	00
12.		Construction of a Hostel for the students of Backward Classes at Hoshiarpur ...	5,000	00
13.		Construction of a shed for Visitors, Pilgrims at Chamunda near Dharamsala ...	2,000	00
14.		Pavement of road passing through the village Kot Kowala, tehsil Kangra ...	500	00
15.		Improvement of the road from Sidhbari to Nagrota, passing through the village and road leading to Yol Cantt. ...	1,000	00
	(29) Captain Rattan Singh, Ex-Deputy			
1.	**Minister, Agriculture**	Construction of Brat Ghar at Simbal Mazara, tehsil Garhshankar ...	750	00
2.		Purchase of fruit plants for Agricultural Farm of Baba Nand Singh High School, Sherpur, tehsil Jagraon ...	1,200	00

[Planning and Development Minister]

Serial number	*Designation of Minister*	*Purpose*	*Amount sanctioned*
1	2	3	4
			Rs nP.
3.	**(Caption Rattan Singh, Ex-Deputy Minister, Agriculture)**—contd.	For development work in village Amadalpur, tehsil Jagadhri ...	500 00
4.		Construction of Panchayat Ghar in village Amadalpur, tehsil Jagadhri ...	500 00
5.		Supply of drinking-water in village Goluwal, tehsil Garhshanker ...	1,000 00
6.		For building and equipment of Public High School, Binewal, tehsil Garhshanker ...	1,500 00
7.		For building and equipment of Guru Bishanpuri Public High School, Bhawanipur, tehsil Garhshankar ...	1,500 00
8.		Purchase of grounds equipment for the Capital Sports Club, Chandigarh ...	750 00
9.		Purchase of sports equipment for Young Farmers Club, village Madnipur, district Patiala ...	250 00
1.	**(30) Shri Gulab Singh, Chief Parliamentary Secretary**	Construction of Ambala-Jagadhri Road ...	10,000 00
2.		Construction of one room for B. S. Saini High School for Boys, Sadhaura ...	1,000 00
3.		Construction of protection Bund at Kot Basawa Singh, tehsil Jagadhri ...	2,000 00
1.	**(31) Shrimati Chandrawati, Ex-Parliamentary Secretary**	Construction of Panchayat Ghar, at Kanhati, district Mohindergarh ...	3,000 00
2.		Construction of Panchayat Garh, village Jagrambas, district Mohindergarh ...	3,000 00
3.		Construction of a room in Arya Hindi Mahavidyala, Dadri ...	1,000 00
4.		Construction of Panchayat Ghar at Kharkhari, tehsil Bhiwani ...	3,000 00
5.		Construction of Pulli on Dadri Distributary at village Umrawat and Sangha, tehsil Charkhi Dadri ...	3,000 00
6.		Construction of Pulli at R. D. 45,000 on Dadri Distributary at village Sanwar, tehsil Dadri ...	3,000 00

पण्डित मोहन लाल दत्त : क्या मंत्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि यह जो लाखों रुपये इस फंड में से मंत्री साहिबान के सपुर्द हैं जिसे वह अपनी इच्छा से बांट सकते हैं क्या इस सम्बन्ध में कोई असूल बनाये हुए हैं जिन के तहत कि यह रुपया बांटा जाए ?

ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਜੋ 35 ਸਫੇ ਦੀ ਲਿਸਟ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ, ਕਿਸ ਕੰਮ ਲਈ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਜਿਨਾਂ ਜ਼ਰੂਰਤਮੰਦ ਅਦਾਰਿਆਂ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਅੱਧਾ ਪੈਸਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਮਗਰ ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਖਿਆਲ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੈਸਾ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਹੋਵੇ ।

पंडित मोहन लाल दत : जो सूचना मुझे दी गई है उस से पता चलता है कि कई इलाकों को बिल्कुल नज़र अंदाज़ किया जाता है, मसलन मुख्य मन्त्री जी ने ऊना को दो साल में एक पैसा नहीं दिया जब कि इन्होंने लाखों बांटे हैं । इनको सारी स्टेट एक जैसी होनी चाहिये ।

मन्त्री : अगर वहां से सड़क या स्कूल या ऐसे ही किसी दूसरे काम के लिये उन को डिमांड ही न जाए तो क्या मुख्य मन्त्री अपने आप ही भेज दें ?

Pandit Chiranji Lal Sharma : Is it a fact that most of the amount of the discretionary fund is spent by the respective Ministers in their own constituencies and in their own districts ?

Minister : No, not ordinarily.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਇਹ ਜੋ ਡਿਸਕ੍ਰੀਸ਼ਨਰੀ ਗਰਾਂਟਾਂ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕਾਇਤ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਐਲਾਨ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਕੂਲ ਲਈ 5,000 ਰੁਪਏ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਮਗਰ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਲਈ ਨੋਟਸ ਦਿਉ ।

ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਬਜਟ ਵਿਚ ਡਿਸਕ੍ਰੀਸ਼ਨਰੀ ਗਰਾਂਟਾਂ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਲਈ ਬਜਟ ਵੇਖ ਲਉ ।

पंडित मोहन लाल दत्त : मुझे जो सूचना मिली है उस के मुताबिक तो ऐसा लगता है कि वज़ीर साहिबान अपने अपने इलाके को ही इस ग्रांट में से रुपया देते हैं । कैप्टन रत्न सिंह, बख्शी प्रताप सिंह, चौधरी हरि राम वगैरह ने अपने ही इलाके को दिया है———

(Voices : No, No)

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ : ਜੋ ਰਕਮ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਬਜਟ ਵਿਚ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਾਈ ਜਾਵੇ ਬਜਾਏ ਫ਼ਾਲਤੂ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ?

Deputy Speakar : This is no supplementary.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਖ਼ਾਸ ਗਰਾਂਟਾਂ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਮਦਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਮੈਟਰਨਟੀ ਹਸਪਤਾਲ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਫ਼ਰਾਖਦਿਲੀ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਕੰਮ ਕਨਸਿਡਰ ਕਰਕੇ ਮਦਦ ਦੇਣਗੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਿਸ ਵਜ਼ੀਰ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਕਰੋਗੇ ਉਸ ਨਾਲ ਆਪ ਦੇ ਰੀਲੇਸ਼ਨਜ਼ ਹੋਣਗੇ, ਉਸ ਤੇ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੇ ਡਿਪੈਂਡ ਕਰਦਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

(At this stage three or four hon. Members rose to put a supplementary question).

Sardar Lachhman Singh Gill : Madam, I have to put a very important question. The hon. Minister has told just now........

Deputy Speaker : I will not allow so many hon. Members to speak at a time.

(The Deputy Speaker called upon Sardar Lachhman Singh Gill to put his supplementary.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਮੇਰਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਧਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ (ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲੇ) ਆਪ ਦੀ ਅੱਖ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਕੜਦੇ ਹਨ, ਸਾਥੋਂ ਪਕੜੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਾਲ ਅਪਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਵੀ ਰੇਜ਼ ਨਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ? (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਡਿਸਕ੍ਰੀਸ਼ਨਰੀ ਗਰਾਂਟਾਂ ਕਾਇਮ ਕਰਦੇ ਵਕਤ ਕੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਸੂਲ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੇ ਗਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਉਂ ਲੋੜ ਪਈ ਅਤੇ ਡਿਸਕ੍ਰੀਸ਼ਨ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਲਈ ਕੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ ? ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾ ਦੇਣਗੇ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਬੜਾ ਮੌਜ਼ੂੰ ਸਵਾਲ ਹੈ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਜਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀਆਂ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਲੋੜ ਹੀ ਮਗਰੋਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ—ਕਿਤੇ ਸਕੂਲ ਬਿਲਡਿੰਗ ਢਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਮੁਰੰਮਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਲੜਕੇ ਹੀ ਬਹੁਤੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਜਾਏ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਜਟ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਲਈ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰੀਏ, ਜ਼ਰੂਰਤ ਚੂੰਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਥੋੜੀ ਥੋੜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਕੰਮ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਕੰਮ ਰੁਕੇ ਨਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਬਣਾਉਣੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਦਦ ਲੈਣ ਦੀ ਲੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਉਸ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਮਿਨਿਸਟਰ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਅਤੇ ਤਅੱਲੁਕਾਤ ਤੇ ਡਿਪੈਂਡ ਕਰਦੀ ਹੈ...... .. ..*(interruptions)*

ਚੰਗਾ ਮੈਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਤਅੱਲੁਕਾਤ ਤੇ ਡਿਪੈਂਡ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਿ ਇਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਅੱਲੁਕਾਤ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਡਿਸਕ੍ਰੀਸ਼ਨਰੀ ਫੰਡ ਹਰ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਦਦ ਦੇਣੀ ਉਸ ਮਨਿਸਟਰ ਤੇ ਡਿਪੈਂਡ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮਿਲੋਗੇ । ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਮਦਦ ਦੇਵੇਗਾ ਜੇ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਪਡਤ ਜੀ ਤੋਂ ਉਹ 35 ਸਫੇ ਦੀ ਲਿਜਟ ਲੈਕੇ ਵੇਖ ਲਓ । ਪੈਸਾ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਹਲਕੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਵਜ਼ੀਰ ਮੁਨਾਸਬ ਤੌਰ ਤੇ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ ।

कामरेड राम प्यारा : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम, मैं महसूस करता हूँ कि चूंकि आपके सामने दो लाउडस्पीकर हैं एक एक आंख के सामने और दूसरा दूसरी आंख के सामने आ जाता है तो हम आपकी आई कैच नहीं कर पाते । (विघ्न) इन दो में से एक हटा दिया जाए ।

Deputy Speaker : I may assure the hon. Members, कि मेरी आंखों के सामने चाहे 6 लाउड स्पीकर पड़े रहे तो भी यह अपना काम करती रहती। (I may assure the hon. Member that my eyes will continue performing their function even if six loudspeakers are lying before them.)

(At this stage Shrimati Sarla Devi rose to ask a supplementary.)

Deputy Speaker : The Question Hour is over now. Shrimati Sarla Devi may put her Supplementary question tomorrow.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

AMOUNT SPENT ON HOSPITALS AND MEDICAL COLLEGES

717. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Finance be pleased to state —

(a) the total amount spent by Government on the Hospitals in the State during the years 1960-61, 1961-62 and 1962-63;

(b) the total amount spent on Medical Colleges in the State during the years 1960-61, 1961-62 and 1962-63 ?

Dr. Gopi Chand Bhargava:

				Rs
(a)	1960-61	..	..	1,57,26,630
	1961-62	..	..	1,74,16,678
	1962-63	..	..	1,95,50,176
(b)	1960-61	..	..	41,31,501
	1961-62	..	..	53,72,627
	1962-63	..	..	87,49,830

IRON-ORE DEPOSITS IN MOHINDERGARH AND KANGRA DISTRICTS

718. **Comrade Makhan Singh Tarsikka** : Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) whether it is a fact that iron-ore deposits have been found in the districts of Mohindergarh and Kangra ;

(b) whether any tests have been carried out in the Metallurgical laboratory in respect of the said deposits ; if so, the results thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes.

(b) No, so far as Kangra district is concerned. The trial tests of iron-ore of Mohindergarh District, carried out at the National Metallurgical Laboratory, have indicated that the ore can be used for the manufacture of Pig Iron.

MUTATIONS

904. **Sardar Kulbir Singh** : Will the Minister for Revenue be pleased to state —

(a) the number of Tehsildars and Naib-Tehsildars respectively in the State as on 1st January, 1956;

(b) the number of the mutations disposed of by the revenue office referred to in part (a) above during the period between 1st January, 1953 and 31st December, 1955 ;

(c) the number of the pending mutations as on 31st December, 1952 and 31st December, 1955 separately ;

(d) the number of Tehsildars and Naib-Tehsildars respectively in the State as on 1st January, 1959 ;

(e) the number of mutations disposed of by the revenue officers referred to in part (d) between 1st January, 1956 and 31st December, 1958 ;

(f) the number of the pending mutations as on 31st December, 1958 and 31st December, 1961 separately ;

(g) what steps have been taken or are proposed to be taken for the early disposal of the pending mutations ?

Sardar Ajmer Singh : The time and labour involved in collecting this voluminous information will not be commensurate with any possible benefit which may accrue. Officers being busy with the work connected with the Emergency, it will be difficult for them to find time for collecting this information. If, however, information is required on any specific point, it may be specified so that it may be collected.

COST OF LIVING INDEX OF WORKING CLASS FOR PATIALA

919. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Home Minister be pleased to state whether Government have the figures relating to the cost of living index of working class for Patiala for the year 1962; if so, a copy thereof may be laid on the table ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : A statement is laid on the Table of the House.

STATEMENT

Consumer price index numbers for the working class at Patiala for the year 1962

Month	*Base: 1952-53=100*
January	132
February	133
March	136
April	138
May	137
June	135
July	135
August	136
September	135
October	134
November	131
December	132

Average Index

Number for the year 1962 $\frac{1614}{12}$ = 134

MEMORANDUM FROM THE LABOUR UNION, MANDI GOBINDGARH

920. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Home Minister be pleased to state —

(a) whether the Labour Commissioner and the Secretary to Government, Punjab, Labour Department received a Memorandum dated the 28th February, 1963 from the Labour Union, Mandi Gobindgarh ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the contents thereof and the action, if any taken thereon ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes. A copy of the Memorandum dated the 28th February, 1963 addressed to the Executive Engineer, B. & R. P. W. D., Patiala, is laid on the Table of the House.

(b) Necessary action in the matter is to be taken by the Executive Engineer, B. & R., P. W. D., Patiala, who has been requested by the Labour Commissioner, Punjab, to intimate the action taken in the matter.

Copy of the Memorandum dated the 28th February, 1963, from the General Secretary, Labour Union (Regd.), Gobindgarh to the Executive Engineer, B&R, P.W.D., Patiala with a copy to the Labour Commissioner, Punjab; The Secretary to Government, Punjab, Labour Department, The Speaker Lok Sabha, The Labour Minister, Punjab;

Subject—Memorandum regarding Industrial Housing Colony, Gobindgarh.

We the undersigned members of the deputation beg to submit the following facts for your favourable and immediate consideration :—

These quarters were allotted by the Labour Inspector, Patiala, Shri K.Y. Singh on the 27th October, 1959 and only five quarters were vacant. Later on in December, 1959 and when a girl was cremated the colony was vacated due to the cremation ground and bone storage of village Nisrali which are situated near the colony.

In the middle of year 1960 Shri K.Y. Singh, the then Labour Inspector, Patiala approached the Union to get the colony inhabited. There was no government employee to look after the quarters. All the quarters were lying vacant and unlocked. The union raised the point of allotment but we were informed that we would get the quarters occupied which would be allotted and regularised at the spot but this was not done. The workers began to occupy the quarters in the last quarter of 1960. The union on several occasions approached the Labour Department to regularise the allotment and settle the rent but in vain.

On the 28th February, 1962, the then Labour Commissioner, Punjab; came to inaugurate the introduction of E.S.I. at Gobindgarh. The Union took up the matter with him and he visited the colony. The Labour Commissioner directed the Wage Inspector, Gobindgarh to regularise the allotment and assured us on the basis of our previous memoranda and verbal talks that the arrears would not be realised prior to the 1st March, 1962. He also assured that our demand regarding lesser rent would be considered sympathetically. At the time of visit of the Labour Commissioner, Punjab, 70% of the quarters were occupied.

The workers began to deposit rent as per the instructions of the Labour Commissioner, Punjab.

In the month of December, 1961 some employee who claimed himself as Supervisor came and asked the occupants regarding whitewashing of quarters and got their signatures.

The dates mentioned in your notices are not correct and we fail to understand from where these dates have been collected. The dates mentioned in the reply submitted by the occupants are correct.

The Iron and Steel Re-Rolling Industry remained in acute crisis in the years 1959 to 1962 due to shortage of raw materials and power. The workmen remained employed for few months in these years and have to go out of Gobindgarh in search of work. They could hardly make both ends meet in these year.

No official ever demanded the rent prior to March, 1962 despite the consistant efforts of the workers through the union.

The most of the workers are under debt being unemployment due to long lay-off and closure, etc.

It has been provided in the Industrial Housing Scheme that if any Industry is in crisis the Government has power to decrease the rent or exempt from the rent.

Memoranda were submitted by the union on the basis of the above facts but there is no response except the talk of the Labour Commissioner, Punjab.

Therefore, we once again approach your goodself and request you to get the following demands of the workers conceded: —

1. The provisions of the Industrial Housing Scheme be implemented and made use of.
2. The arrears should not be realised.
3. The arrears after 1st March, 1962 be realised in small and easy instalments.
4. The rent be got fixed @ Rs 5 P.M.
5. The notices issued to the workers be withdrawn.

RELIEF DISTRIBUTED IN SUB DIVISION MANSA, DISTRICT BHATINDA

948. Sardar Teja Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total amount of money distributed in Sub-Division Mansa, district Bhatinda by way of relief due to floods during the last year ;

(b) the amount of money and other assistance given by way of relief to Backward classes in the said district during the period referred to above ?

Sardar Ajmer Singh :

(a) Rs. 1,15,000.

(b) No separate accounts have been maintained in respeet of the relief distributed to Backward classes.

POLICE OFFICIALS

949. Sardar Teja Singh : Will the Home Minister be pleased to state the total number of police officials, i. e., constables, Head Constables, A. S. I.s, S. H. O.s, D. S. P.s, and S. S. P.s appointed in thc State during the the period from January, 1962 to 31st December, 1962 and the number of scheduled castes amongst them alongwith their names, addresses, designations and places of their postings, etc.?

Shri Mohan Lal :

The statement below gives the total number of police officials, i. e., Constables, Head Constables, A. S. Is, S. H. Os, (S. Is), D. S. Ps and S. S. Ps (Superintendent of Police) appointed in the State whether by direct recruitment or by promotion, during the period, 1st January, 1962 to 31st December, 1962, and the number of Scheduled Castes amongst them:

Rank	*Total*	*Scheduled Castes*
1. Constables	.. 10,806	1,931
2. Head Constables	.. 874	46
3. A. S. Is	.. 339	6
4. S. Is	.. 72	4
5. D. S. Ps	.. 15	1
6. S. Ps	.. 9	1

2. A list, giving the names, addresses, i. e., places of postings and designations, i. e., ranks, of the 1,989 officials belonging to Scheduled Castes, is placed on the table of the House.

A.Q. No. 949—List of officials

District/Unit	*Rank*	*Name*	*Address (place of posting)*
—	S.P.	H.R. Swan, I.P.S. ...	P.A.P.
—	D.S.P.	Karnail Singh	Amritsar
P.A.P.	S.I.	Kartar Chand, 27/A.P. Bn. ...	P.A.P. Sub Centre, Gurdaspur
Do	Do	Jogi Ram, No. 962 ...	Ferozepur Border
Do	Do	Thakur Singh, No. 284 ...	Bn. No. III.
Do	Do	Vir Singh, No. 2684 ...	Lahaul and Spiti
Jullundur	A.S.I.	Bakhtawar Singh, No. 26/Jullundur ...	C.I.A. Staff, Jullundur
Bhatinda	Do	Sher Singh, No. 40/Bhatinda...	R.T.C., Bhatinda
Hoshiarpur	Do	Jarnail Singh, No. 50/Hoshiarpur ...	Drill Instructor, E.R.T.C., Hoshiarpur
Do	Do	Dhanpat Rai, 372/Hoshiarpur ..	Law Instructor, E.R.T.C. Hoshiarpur
P.A.P.	Do	Udham Singh, 3364 ..	Bn. No. II.
Do	Do	Bishna Singh, 453 ..	Bn. No. III.
Mohinder Garh	H.C.	Gurdial Singh, 253 ...	Reader to S.P. Narnaul
Amritsar	Do	Buta Singh, 317 ..	Motor Driver
Do	Do	Chanan Ram, 202 ..	General Duty Lines
Do	Do	Chattar Dass, 1172 ..	C.I.D., Punjab
Jullundur	Do	Kartar Chand, 644 ...	E.R.T.C., Jullundur
Ferozepur	Do	Harbans Singh, 208 ...	R.T.C., Ferozepore
Do	Do	Nirmal Singh, 370 ..	S.R.T.C., Ambala
Bhatinda	Do	Mewa Singh, 747 ..	C.I.A., Bhatinda

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of Posting)
Hoshiarpur	H. C.	Bhagat Ram, 384	... E.R.T.C., Jehan Khelan
Do	Do	Sansar Chand, 335	... Ditto
Do	Do	Kuldip Singh, 678	... Ditto
Do	Do	Hazari Lal	... Ditto
Do	Do	Gobind Singh, 521	... Ditto
Ludhiana	Do	Darshan Singh, 468	... M.H.C., E.R.T.C., Ludhiana
Do	Do	Tulsi Ram, 681	... Law Instructor, E.R.T.C., Ludhiana
Do	Do	Dheru Ram, 607	... Ditto
Do	Do	Gurdev Singh, 140	... Drill Instructor, E.R.T.C., Ludhiana
P.A.P.	Do	Ganga Ram, 2655	... P.A.P. Bn. I
Do	Do	Nand Ram	... Gurdaspur Border
Do	Do	Dharam Chand, 3259	... P.A.P., Bn. III
Do	Do	Pancham Singh, 1340	... Amritsar Border
Do	Do	Milkha Singh, 1731	... P.A.P. Headquarters, Jullundur Cantt.
Do	Do	Resham Singh, 1282	... P.A.P. Bn. III
Do	Do	Darshan Singh, 1796	... Ditto
Do	Do	Karam Singh, 862	... Lahaul and Spiti
Do	Do	Gurdev Singh, 6788	... P.A.P. Bn. III
Do	Do	Gurdev Singh, 4296	... Lahaul and Spiti
Do	Do	Kashmira Singh, 4078	... P.A.P., Bn. I
Do	Do	Gurdev Singh, 3666	... P.A.P., Bn. II
Do	Do	Aas Ram, 1014	... P.A.P., Bn. III
Do	Do	Zora Singh, 1059	... R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Bhajan Singh, 2875	... P.A.P., Bn. II
Do	Do	Karam Singh, 6025	... Guard Duty
Do	Do	Labh Singh, 4687	... Do
Do	Do	Chanan Singh, 5775	.. P.A.P., Bn. II
Do	Do	Darshan Singh 5775	.. P A.P., Headquarters, Jullundur Cantt.
Do	Do	Punjab Dass, 4644	... P.A.P., Headquarters, Jullundur Cantt.
Do	Do	Daulat Singh, 1717	... P.A.P. Bn. III
Do	Do	Darshan Kumar, 2309	... Gurdaspur Border
Do	Do	Amar Nath, 2762	... P.A.P. Headquarters, Jullundur Cantt.
Do	Do	Ram Sarup, 2427	... Guard Duty
Do	Do	Dara Singh, 1211	... P.A.P. Headquarters Jullundur Cantt.
Do	Do	Charan Singh, 1256	... Ferozepur Border
Do	Do	Kishan Singh, 4856	... P.A.P. Headquarters Jullundur Cantt.
Do	Do	Ram Saran, 2410	... Ditto
Do	Do	Joginde ingh, 6570	... Ditto

[Home Minister]

District/Unit	Rank	Name		Address (Place of Posting)
Karnal	Constable	Balwant Singh, 996	...	Under Training at S.R.T.C.
Do	Do	Pret Singh, 997	...	Transferred to Rai 1st January, 1963
Do	Do	Ram Sarup, 998	...	Transferred to P.A.P 30th January, 1963
Do	Do	Juma, 1008	...	Ditto
Do	Do	Das Ram, 1009	...	Ditto
Do	Do	Lachman Dass, 1011	...	Ditto
Do	Do	Khajan Singh, 1017	...	Under Training, S. R. T. C.
Do	Do	Nasib Singh, 1030	...	Ditto
Do	Do	Munshi Ram, 1051	...	Transferred to P.A.P.
Do	Do	Phul Singh, 1051	...	Ditto
Do	Do	Jogi Ram, 1061	...	Under Training, S. R. T. C.
Do	Do	Balak Ram, 1062	...	Transferred to Rai 1st January, 1963
Do	Do	Surjan Singh, 1067	...	Under Training S. R. T. C.
Do	Do	Prem Singh, 1068	...	Ditto
Do	Do	Bal Kishan, 1100	...	Ditto
Do	Do	Om Parkash, 1148	...	Ditto
Do	Do	Lakhshmi Chand 1125	...	Transferred to Rai, 1st January, 1963
Do	Do	Rup, 1131	...	Ditto
Do	Do	Hari Singh, 1145	...	Transferred to P.A.P., 30th January, 1963
Do	Do	Lachman, 1164	...	Transferred to Rai, 1st January, 1963
Do	Do	Ram Sarup, 1168	...	Ditto
Do	Do	Prithi Singh, 1242	...	Ditto
Do	Do	Siria, 1215	..	Ditto
Do	Do	Kanta Ram, 1165	...	Under Training, S. R. T. C.
Do	Do	Om Parkash, 1175	...	Ditto
Do	Do	Chander Sidgh, 1199	...	Ditto
Do	Do	Jogi Dass, 1204	...	Ditto
Do	Do	Pati Ram, 1224	...	Ditto
Do	Do	Surjit Singh, 1230	...	Ditto
Do	Do	Bhim Singh, 1232	...	Ditto
Do	Do	Suraj Bhan, 1233	...	Ditto
Do	Do	Man Singh, 1257	...	Ditto
Do	Do	Chander Singh, 1279	...	Ditto
Do	Do	Perbhu Ram, 1282	...	Ditto
Do	Do	Balbir Singh, 1292	...	Ditto
Do	Do	Manger Ram, 1240	...	Discharged under Police 12·21 on 1st January, 1963

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
Karnal	Constable	Jagdish Ram, 925	... Discharged on 31st March, 1962
Do	Do	Prem Chand, 901	... In Police Lines
Do	Do	Teja Singh, 912	... Discharged under Police Rule 12·21 on 10th July, 1962
Do	Do	Prita, 913	... Under Training R.T.C. Jahan Khelan
Do	Do	Gurcharan Singh, 918	... Being a Military Reservist on receiving call from Military authorities was sent back to his unit on 10th November, 1962
Do	Do	Diwan Singh, 907	... Under Training S. R. T. C.
Do	Do	Ronqi Ram, 9?5	... Ditto
Do	Do	Gobind Ram, 940	... Under Training R.T.C., Jahan Khelan
Simla	Do	Gurmukh Singh, 419	... Ditto
Do	Do	Jagdish Ram, 308	... Ditto
Do	Do	Dhana Singh, 89	... Ditto
Do	Do	Sam Pat Singh, 377	... Ditto
Do	Do	Dilbagh Singh, 426	... Police Lines
Do	Do	Sube Singh, 596	... Under Training R.T.C. Ladha (Sangrur)
Do	Do	Ram Dhan 603	... Ditto
Do	Do	Ram Kishan, 604	... Ditto
Do	Do	Chhottu Ram, 606	... Discharged under Police Rule 12.21 on 20th December, 1962
Do	Do	Daya Nand, 607	... Under traning R.T.C. Lahda Sangrur
Do	Do	Dalip Singh, 608	... Discharged under P.R. 12.21 on 28th December, 1962
Do	Do	Balbir Singh, 633	... Discharged under P.R. 12.21 on 6th January, 1963
Do	Do	Chandigi Ram, 640	... Discharged under P.R. 12.21 on 20th December, 1962
Do	Do	Bhin Singh, 642	... Discharged under P.R 12.21 on 21th December, 1962
Do	Do	Tilak Raj, 671	... Discharhed under P.R. 12.21 on 20th December, 1962
Do	Do	Munshi Ram, 679	... Discharged under P.R. 12.21 on 28th December, 1962
Do	Do	Bhim Singh, 681	... Discharged under P.R. 12.21 on 28th December, 1962

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
Simla	Constable	Zila Singh, 703 ..	Discharged under P.R. 12.21 on 20th December, 1962.
Do	Do	Moti Lal, 615 ..	Under Training R.T.C, Ladha.
Do	Do	Charn Dass, 686 ..	Ditto
Do	Do	Sher Singh, 622 ..	Ditto
Do	Do	Daya Nand, 623 ..	Ditto
Do	Do	Hoshiar Singh, 625 ..	Ditto
Do	Do	Bharat Singh, 629 ..	Ditto
Do	Do	Prem ..	Ditto
Do	Do	Kidar Singh, 607 ..	Ditto
Do	Do	Prit Singh, 676 ..	Ditto
Patiala	Do	Satnam Singh, 1475 ..	R.T.C. Jahan Khelan
Do	Do	Karnail Singh, 1373 ..	Under Training Jahan Khelan
Do	Do	Gurnam Singh, 618 ..	R.T.C. Jahan Khelan
Do	Do	Amarjit Singh, 713 ..	Ditto
Do	Do	Balwant Singh, 551 ..	Ditto
Do	Do	Nagar Singh, 1228 ..	Ditto
Do	Do	Jaga Singh, 303 ..	Ditto
Do	Do	Gian Singh, 1282 ..	Ditto
Do	Do	Des Raj, 1719 ..	Ditto
Do	Do	Jagdish Chand, 819 ..	Ditto
Do	Do	Pala Ram, 1509 ..	R.T.C., Patiala
Do	Do	Bhagat Singh, 1512 ..	Ditto
Do	Do	Prem Singh, 1585 ..	Ditto
Do	Do	Sat Pal, 1557 ..	Ditto
Do	Do	Dayala Ram, 1566 ..	Ditto
Do	Do	Bhag Singh, 1568 ..	Ditto
Do	Do	Jai Kishan, 1549 ..	Ditto
Do	Do	Piara Singh, 1543 ..	Ditto
Do	Do	Sucha Singh, 1526 ..	Ditto
Do	Do	Karnail Singh, 1606 ..	Ditto
Do	Do	Gurcharn Singh, 1676 ..	Ditto
Do	Do	Dilbhag Singh, 1643 ..	Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 1631 ..	Ditto
Do	Do	Gurmail Singh, 1634 ..	Ditto
Do	Do	Mewa Singh, 1702 ..	Ditto
Do	Do	Kishan Chand, 1682 ..	Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 1683 ..	Ditto
Do	Do	Sant Singh, 1660 ..	Ditto
Do	Do	Prem Singh, 1651 ..	Ditto
Do	Do	Harchand Singh, 1652 ..	Ditto
Do	Do	Jagan Singh, 1692 ..	Ditto
Do	Do	Bhag Singh, 1732 ..	Ditto

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
Patiala	Constable	Hazara Singh, 1537	.. R.T.C. Patiala
Do	Do	Mohinder Singh, 1663	.. Ditto
Do	Do	Ujagar Singh, 1612	. Ditto
Do	Do	Piara Singh, 1535	.. Ditto
Do	Do	Gurdial Singh, 1658	.. Ditto
Do	Do	Chand Singh, 1366	.. Ditto
Do	Do	Lakh Singh, 1674	.. Ditto
Do	Do	Daya Nand, 1401	.. Ditto
Do	Do	Mohan Lal, 1394	.. Ditto
Do	Do	Gurdev Singh, 1440	.. Ditto
Do	Do	Pancham Dass, 1484	.. Since discharged
Do	Do	Bant Singh, 543	.. Ditto
Do	Do	Parkash Chand, 1514	.. Ditto
Do	Do	Maghi Singh, 1544	.. Ditto
Do	Do	Jaswant Singh, 1545	.. Ditto
Do	Do	Ajit Singh, 1670	.. Ditto
Do	Do	Karnail Singh, 1619	.. Ditto
Do	Do	Gurmail Singh, 1674	.. Ditto
Do	Do	Surjit Singh, 1677	.. Ditto
Do	Do	Dip Singh, 1660	.. Ditto
Do	Do	Baldev Ram, 1669	.. Ditto
Do	Do	Dharam Singh, 1671	.. Ditto
Do	Do	Gander Singh, 1717	.. Ditto
Do	Do	Teja Singh, 1680	.. Ditto
Do	Do	Labh Singh, 1584	.. Ditto
Do	Do	Dayal Singh, 1746	.. Ditto
Do	Do	Jagroop Singh, 1747	.. Ditto
Do	Do	Piara Singh, 1724	.. Ditto
Do	Do	Bagh Singh, 1725	.. Ditto
Do	Do	Sohan Singh, 1710	.. Ditto
Do	Do	Bhinder Singh, 1694	.. Ditto
Do	Do	Lal Singh, 1689	.. Ditto
Do	Do	Majar Singh, 1410	.. Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 428	.. Ditto
Do	Do	Gurmail Singh, 1674	.. Ditto
Do	Do	Gurcharan Singh, 1486	.. P.P. Tripri
Do	Do	Ajmer Singh, 81	.. Ditto
Do	Do	Karnail Singh, 1417	.. P.A.P. Jullundur on duty.
Do	Do	Om Parkash, 1380	.. Ditto
Do	Do	Sohan Singh, 1058	.. T. G. Nabha.
Do	Do	Kishan Singh, 1089	.. W & W Kot Patiala.
Do	Do	Parkash Singh, 141	.. T. G. Bassi.
Do	Do	Bhajan Singh, 609	.. Ditto
Do	Do	Jagdish Chand, 1556	.. Transferred to P.A.P.

District/Unit	Rank	Name		Address (Place of posting)
Patiala	Constable	Ved Parkash, 1564	..	Transferred to P.A.P.
Do	Do	Banta Singh, 1610	..	Ditto
Do	Do	Joginder Singh, 1620	..	Ditto
Do	Da	Gurdip Singh, 1602	..	Ditto
Do	Do	Nichhater Singh, 1641	..	Ditto
Do	Do	Gurdev Singh, 1705	..	Ditto
Do	Do	Daryaoo Singh, 1586	..	Ditto
Do	Do	Gurchara Singh, 1666	..	Ditto
Do	Do	Prem Singh, 1529	..	Ditto
Jullundur	Do	Daulat Ram, 971	..	G.R.T.C. Ambala.
Do	Do	Surjan Dass, 1001	..	Ditto
Do	Do	Malkiat Singh, 1122	..	E.R.T.C. Jullundur.
Do	Do	Gurmail Singh, 1124	..	Ditto
Do	Do	Daulti Ram, 1125	..	Ditto
Do	Do	Gurmit Singh, 1127	..	Ditto
Do	Do	Pakhar Ram, 1140	..	Ditto
Do	Do	Gurdas Ram, 1141	..	Ditto
Do	Do	Hari Ram, 1147	..	Ditto
Do	Do	Rakha Singh, 1370	..	Ditto
Do	Do	Gurdas Ram, 1154	..	Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 1161	..	Ditto
Do	Do	Pakhar Singh, 1165	..	Ditto
Do	Do	Darshan, 1166	..	Ditto
Do	Do	Daulat Ram, 1168	..	Ditto
Do	Do	Kabul Chand, 1169	..	Ditto
Do	Do	Sohan Lal, 1176	..	Ditto
Do	Do	Pritu, 1178	..	Ditto
Do	Do	Sardari Lal, 1180	..	Ditto
Do	Do	Chaman Lal, 1181	..	Ditto
Do	Do	Darshan Singh, 1187	..	Ditto
Do	Do	Bakhshish Ram, 1190	..	Ditto
Do	Do	Darshan Ram, 1194	..	Ditto
Do	Do	Hans Raj, 1195	..	Ditto
Do	Do	Prabhjit, 1196	..	Ditto
Do	Do	Dayal Ram, 1197	..	Ditto
Do	Do	Rangi Ram, 1198	..	Ditto
Do	Do	Raju Ram, 1204	..	Ditto
Do	Do	Munshi Ram, 1207	..	Ditto
Do	Do	Darshan Ram, 1209	..	Ditto
Do	Do	Dharm Chand, 1214	..	Ditto
Do	Do	Kartara, 1217	..	Ditto
Do	Do	Thakar Singh, 1373	..	Ditto
Do	Do	Minju Ram, 1220	..	Ditto
Do	Do	Piara Ram, 1222	..	Ditto
Do	Do	Pritam Ram, 1224	..	Ditto

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
Jullundur	Constable	Resham, 1226	.. E.R.T.C., Jullundur
Do	Do	Gurdas Ram, 1227	.. Ditto
Do	Do	Gian Chand, 1234	.. Ditto
Do	Do	Sardar, 1235	.. Ditto
Do	Do	Gurdial Singh, 1239	.. Ditto
Do	Do	Sant Ram, 1244	.. Ditto
Do	Do	Toti Ram, 1248	.. Ditto
Do	Do	Charn Dass, 1251	.. Ditto
Do	Do	Joginder, 1252	.. Ditto
Do	Do	Gurmit Singh, 1253	.. Ditto
Do	Do	Piara Lal, 1256	.. Ditto
Do	Do	Gurdas Ram, 1257	.. Ditto
Do	Do	Sohan, 1259	.. Ditto
Do	Do	Lachhu Ram, 1263	.. Ditto
Do	Do	Charan Dass, 1264	.. Ditto
Do	Do	Gurdeep Singh, 1266	.. Ditto
Do	Do	Hazara Singh, 1269	.. Ditto
Do	Do	Ram Lal, 1271	.. Ditto
Do	Do	Udho Ram, 1272	.. Ditto
Do	Do	Menga Ram, 1278	.. Ditto
Do	Do	Sohan Singh, 1282	.. Ditto
Do	Do	Mohinder Singh, 1284	.. Ditto
Do	Do	Sarvan Ram, 1286	.. Ditto
Do	Do	Gurdev Singh, 1386	.. Ditto
Do	Do	Bakhshi Ram, 1294	.. Ditto
Do	Do	Mohan Singh, 1298	.. Ditto
Do	Do	Darshan Ram, 1299	.. Ditto
Do	Do	Mansa Singh, 1302	.. Ditto
Do	Do	Sarwan Ram, 1306	.. Ditto
Do	Do	Om Parkash, 1309	.. Ditto
Do	Do	Teju, 1318	.. Ditto
Do	Do	Dara Singh, 1321	.. Ditto
Do	Do	Des Raj, 1327	.. Ditto
Do	Do	Har Bilash, 1328	.. Ditto
Do	Do	Kesho Ram, 1330	.. Ditto
Do	Do	Piara Lal, 1335	.. Ditto
Do	Do	Tershem, 1348	.. Ditto
Do	Do	Sawarn Dass, 1352	.. Ditto
Do	Do	Madan Lal, 1354	.. Ditto
Do	Do	Nasib Singh, 1356	.. Ditto
Do	Do	Jai Ram, 1362	.. Ditto
Hissar	Do	Dalip Singh, 951	.. Police Lines.
Do	Do	Manke Ram, 994	.. Under training at S.R.T.C. Ambala.
Do	Do	Parbhu Dayal, 991	.. P.S. City.

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
Hissar	Constable	Balbir Singh, 987	.. Discharged on 27th July, 1962
Do	Do	Om Parkash, 985	.. Police Lines.
Do	Do	Amin Chand, 997	.. Under Training R.T C. Jahan Khelan.
Do	Do	Phul Singh, 1017	.. Ditto
Do	Do	Randhir Singh, 980	.. Ditto
Do	Do	Dhoop Singh, 990	.. Ditto
Do	Do	Mohan Dass, 1009	.. Ditto
Do	Do	Tek Chand, 1002	.. Ditto
Do	Do	Hari Singh, 1020	.. Police Lines.
Do	Do	Sita Ram, 1033	.. Discharged on 25th December, 1962.
Do	Do	Asa Ram, 1034	.. Discharged on 22nd January, 1963.
Do	Do	Rulia Ram, 1035	.. Transferred on P.A.P. 31st January, 1963
Do	Do	Tulsi Dass, 1040	.. Ditto
Do	Do	Sukh Ram, 1038	.. Transferred to I.T.B. Rai 4th January, 1963
Do	Do	Sukh Ram, 1073	.. Ditto
Do	Do	Bhale Ram, 1077	.. Ditto
Do	Do	Tirlok Chand, 1085	.. Ditto
Do	Do	Sohan Lal, 1087	.. Ditto
Do	Do	Nanka Ram, 1097	.. Ditto
Do	Do	Dharam Pal, 1114	.. Ditto
Do	Do	Banwari Lal, 1138	.. Ditto
Do	Do	Chander, 1142	.. Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 1156	.. Ditto
Do	Do	Bhajan Singh, 1157	.. Ditto
Do	Do	Devi Chand, 1175	.. Ditto
Do	Do	Chhottu Ram, 1183	.. Ditto
Do	Do	Banarsi, 1187	.. Ditto
Do	Do	Om Parkash, 1192	.. Ditto
Do	Do	Inder Singh, 1205	.. Ditto
Do	Do	Karnail Singh, 1218	.. Ditto
Do	Do	Sant Singh, 1233	.. Ditto
Do	Do	Wasan Singh, 1298	.. Ditto
Do	Do	Ram Kumar, 1266	.. Ditto
Do	Do	Man Singh, 1286	.. Ditto
Do	Do	Keshra Ram, 1313	.. Ditto
Do	Do	Dharam Pal, 1316	.. Ditto
Do	Do	Richhpal, 1319	.. Ditto
Do	Do	Ram Kishan, 1343	.. Ditto
Do	Do	Kartar, 1344	.. Ditto
Do	Do	Om Parkash, 1348	.. Ditto
Do	Do	Chander, 1353	.. Ditto

District/Unit	Rank	Name		Address (Place of posting)
Hissar	Constable	Om Parkash, 1237	..	Transferred to R.T.B. Rai 4th January, 1963
Do	Do	Surja, 1088	..	Discharged on 21st December, 1962
Do	Do	Ram Singh, 1101	..	Discharged on 1st January, 1963
Do	Do	Ram Kumar, 1107	..	Discharged on 17th December, 1962
Do	Do	Dhan Singh, 1136	..	Ditto
Do	Do	Vije Singh, 1137	..	Discharged on 14th January, 1963
Do	Do	Mata Din, 1235	..	Discharged on 31st December, 1962
Do	Do	Saminder Singh, 1207	..	Discharged on 17th December, 1962
Do	Do	Umed Singh, 1264	..	Ditto
Do	Do	Mangal Ram, 1269	..	Ditto
Do	Do	Ram Chander, 1061	..	Ditto
Do	Do	Behari Lal, 1091	..	Transferred to P.A.P. 31st January, 1963
Do	Do	Nihal Singh, 1133	..	Ditto
Do	Do	Mange Ram, 1170	..	Ditto
Do	Do	Mange Ram, 1177	..	Ditto
Do	Do	Ram Saran, 1185	..	Ditto
Do	Do	Lal Singh, 1220	..	Ditto
Do	Do	Kundan Ram, 1225	..	Ditto
Do	Do	Rup Ram, 1259	..	Ditto
Do	Do	Narsingh, 1315	..	Ditto
Do	Do	Ram Singh, 1362	..	Ditto
Do	Do	Deep Chand, 1092	..	Under training at S.R.T.C.
Do	Do	Bhainsi Ram, 1115	..	Ditto
Do	Do	Babu Ram, 1124	..	Ditto
Do	Do	Mauji Ram, 1206	..	Ditto
Do	Do	Bharat Singh, 1301	..	Ditto
Do	Do	Birbal, 1339	..	Ditto
Do	Do	Ram Sarup, 1357	..	Ditto
Do	Do	Munshi Ram, 1013	..	Under training at R.T.C., Jahan Khelan
Gurgaon	Do	Chattar Singh, 1116	..	Transferred to P.A.P.
Do	Do	Mittan, 1117	..	Ditto
Do	Do	Chander Bhan, 1121	..	Ditto
Do	Do	Banwari Lal, 1132	..	Ditto
Do	Do	Daya Nand, 1155	..	Ditto
Do	Do	Dhan Singh, 1163	..	Ditto
Do	Do	Kishan Chand, 1164	..	Ditto
Do	Do	Maman, 1184	..	Ditto
Do	Do	Ram Parshad, 1215	..	Ditto
Do	Do	Rameshwar, 1220	..	Ditto

[**Home Minister**]

District/Unit	*Rank*	*Name*		*Address (Place of posting)*
Gurgaon	Constable	Kishan Lal, 1240	..	Transferred to P.A.P
Do	Do	Shankar, 1245	..	Ditto
Do	Do	Bane Singh, 1265	..	Ditto
Do	Do	Ram Charan, 1284	..	Ditto
Do	Do	Hari Ram, 1293	..	Ditto
Do	Do	Chhotu Ram, 1294	..	Ditto
Do	Do	Khusal, 1301	..	Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 1125	..	Ditto
Do	Do	Ram Karan, 1134	..	R.T.C., Jahan Khelan
Do	Do	Ram Saran, 1172	..	Ditto
Do	Do	Roshan Lal, 1186	..	Ditto
Do	Do	Jai Singh, 1191	..	Ditto
Do	Do	Devi Ram, 1274	..	Ditto
Do	Do	Gugan Ram, 1291	..	Ditto
Do	Do	Gugan, 1292	..	Ditto
Do	Do	Ami Lal, 1297	..	Ditto
Do	Do	Shish Paul, 1298	..	Ditto
Do	Do	Phul Singh, 909	..	Under training R.T.C., Jahan Khelan
Do	Do	Ram Sarup, 1224	..	Discharged on 6th February, 1963
Do	Do	Sher Singh, 1124	..	Discharged on 1st February, 1963
Do	Do	Harkesh Singh, 808	..	Ditto
Rohtak	Do	Kalan Singh, 41	..	R.T.C., Jahan Khelan
Do	Do	Dil Bagh Singh, 571	..	Ditto
Do	Do	Zile Singh, 286	..	Ditto
Do	Do	Tara Chand, 676	..	Ditto
Do	Do	Puran Mal, 778	..	Ditto
Do	Do	Surat Singh, 149	..	Ditto
Do	Do	Nafe Singh, 295	..	Ditto
Do	Do	Paras Ram, 653	..	Ditto
Do	Do	Kahanya Lal, 237	..	Ditto
Do	Do	Dai Ram, 786	..	R.T.C., Hissar
Do	Do	Dhanpat, 788	..	Ditto
Do	Do	Mandrup Singh, 832	..	R.T.C., Rohtak
Do	Do	Bhuru Singh, 936	..	Ditto
Do	Do	Rup Chand, 959	..	Ditto
Do	Do	Mandrup Singh, 976	..	Ditto
Do	Do	Bhup Singh, 1007	..	Ditto
	Do	Surat Singh, 1008	..	Ditto
	Do	Balwant Singh, 1011	..	Ditto
Do	Do	Suraj Bhan, 1024	..	Ditto
Do	Do	Dilan Singh, 1029	..	Ditto
Do	Do	Rohtas Kumar, 1054	..	Ditto
Do	Do	Karan Singh, 1055	..	Ditto

District/Unit	*Rank*	*Name*	*Address (Place of posting)*
Rohtak	Constable	Sardar Singh, 1083 ..	R.T.C., Rohtak
Do	Do	Raghbir Singh, 1093 ..	Ditto
Do	Do	Bhagwan Singh, 1132 ..	Ditto
Do	Do	Sarwan Singh, 1138 ..	Ditto
Do	Do	Karan Singh, 1142 ..	Ditto
Do	Do	Dhoop Singh, 835 ..	Discharged on 4th January, 1963
Do	Do	Dalip Singh, 847 ..	Discharged on 6th January, 1963
Do	Do	Giani Ram, 848 ..	Ditto
Do	Do	Dhan Singh, 935 ..	Ditto
Do	Do	Balbir Singh, 9962 ..	Discharged on 7th January, 1963
Do	Do	Ram Kumar, 991 ..	Ditto
Do	Do	Daya Chand, 993 ..	Discharged on 4th January, 1963
Do	Do	Neki Ram, 994 ..	Ditto
Do	Do	Ram Bilash, 998 ..	Discharged
Do	Do	Kanhaya, 1000 ..	Discharged on 19th December, 1962
Do	Do	Med Singh, 1084 ..	Discharged on 4th January, 1963
Do	Do	Parbhati, 1085 ..	Ditto
Do	Do	Munshi, 1092 ..	Ditto
Do	Do	Pirthi, 1103 ..	Discharged on 8th January, 1963
Do	Do	Gopi, 1110 ..	Discharged on 25th November, 1962
Do	Do	Phul Singh, 1133 ..	Discharged on 4th January, 1963
Do	Do	Hoshiara, 1139 ..	Ditto
Do	Do	Bhup Singh, 1145 ..	Discharged on 5th February, 1963
Do	Do	Tara Chand, 1179 ..	Ditto
Do	Do	Bhiman, 1158 ..	Discharged on 4th January, 1963
Do	Do	Sube Singh, 809 ..	Hoshiarpur
Do	Do	Atbari, 867 ..	R.T.C., Hoshiarpur
Do	Do	Balbir Singh, 871 ..	Ditto
Do	Do	Fateh Singh, 872 ..	Ditto
Do	Do	Chander Singh, 854 ..	Ditto
Do	Do	Manphool, 876 ..	Ditto
Do	Do	Maher Singh, 879 ..	Ditto
Do	Do	Balbir Singh, 880 ..	Ditto
Do	Do	Kehar Singh, 881 ..	Ditto
Do	Do	Dharam Paul, 882 ..	Ditto
Do	Do	Mange Ram, 903 ..	Dit
Do	Do	Om Parkash, 907 ..	Ditto
Do	Do	Prit Ram, 908 ..	Ditto

[Home Minister]

District/Unit	Rank	Name		Address (Place of posting)
Rohtak	Constable	Rishal Singh, 925	..	R.T.C., Hoshiarpur
Do	Do	Suraj Bhan, 926	..	Ditto
Do	Do	Lila Ram, 928	..	Ditto
Do	Do	Chander, 934	..	Ditto
Do	Do	Jogi Ram, 910	..	Hoshiarpur
Do	Do	Mangat Ram, 913	..	Do
Do	Do	Hoshiar Singh, 844	..	I. T. B. Rai
Do	Do	Hoshiar Singh, 813	..	Ditto
Do	Do	Om Parkash, 937	..	Ditto
Do	Do	Suraj Bhan, 954	..	Ditto
Do	Do	Chattar Singh, 956	..	Ditto
Do	Do	Ram Phal, 957	..	Ditto
Do	Do	Mohinder Singh, 972	..	Ditto
Do	Do	Sultan Singh, 975	..	Ditto
Do	Do	Chander Lal, 982	..	Ditto
Do	Do	Ram Phal, 985	..	Ditto
Do	Do	Bhelle Ram, 986	..	Ditto
Do	Do	Daya Nand, 989	..	Ditto
Do	Do	Mange Ram, 992	..	Ditto
Do	Do	Lachman, 1009	..	R. T. C., Rai
Do	Do	Krishan Chander, 1013	..	Ditto
Do	Do	Munshi, 1022	..	Ditto
Do	Do	Darya Singh, 1039	..	Ditto
Do	Do	Ram Kumar, 1023	..	Ditto
Do	Do	Lakhmi, 1052	..	Ditto
Do	Do	Bishamber Dayala, 1072	..	Ditto
Do	Do	Hardass, 1076	..	Ditto
Do	Do	Raghbir, 1078	..	Ditto
Do	Do	Surat Singh, 1081	..	Ditto
Do	Do	Sis Ram, 1082	..	Ditto
Do	Do	Sube, 1113	..	Ditto
Do	Do	Munshi Ram, 1131	..	Ditto
Do	Do	Lakhmi, 1122	..	Ditto
Do	Do	Ram Kishan, 1137	..	Ditto
Do	Do	Nafe Singh, 1140	..	Ditto
Do	Do	Ram Saran, 1144	..	Ditto
Do	Do	Dharma, 1141	..	Ditto
Do	Do	Godha, 1151	..	Ditto
Do	Do	Umar Singh, 1152	..	Ditto
Do	Do	Raghbir Singh, 1211	..	Ditto
Do	Do	Siri Chand, 1198	..	Ditto
Do	Do	Manphool, 1202	..	Ditto
Do	Do	Kanwar Singh, 1170	..	Ditto
Do	Do	Puran Singh, 943	..	P. A. P., Jullundur
Do	Do	Fateh Singh, 970	..	Ditto

District/Unit	*Rank*	*Name*		*Address (Place of posting)*
Rohtak	Constable	Rattan Singh, 971	..	P.A.P., Jullundur
Do	Do	Hari Ram, 974	..	Ditto
Do	Do	Hardeva, 981	..	Ditto
Do	Do	Khushi Ram, 1006	..	Ditto
Do	Do	Nefe Singh, 1012	..	Ditto
Do	Do	Ram Parkash, 1014	..	Ditto
Do	Do	Bnarsi, 1025	..	Ditto
Do	Do	Matu Ram, 1047	..	Ditto
Do	Do	Gabdu, 1062	..	Ditto
Do	Do	Sat Paul, 1199	..	Ditto
Do	Do	Jag Ram, 1191	..	Ditto
Amritsar	Constable	Bachan Singh, 2234	..	U/Jahan Khelan
Do	Do	Inder Singh, 2236	..	Ditto
Do	Do	Amrik Singh, 2217	..	Under training, S.R.T.C., Ambala
Do	Do	Jagir Singh, 2298	..	Under training, Jahan Khelan
Do	Do	Dasondha Singh, 2177	..	Ditto
Do	Do	Amrik Singh, 2205	..	Ditto
Do	Do	Roop Lal, 2053	..	Ditto
Do	Do	Chanan Singh, 2214	..	Ditto
Do	Do	Ajit Ram, 2240	..	Ditto
Do	Do	Gian Chand, 2237	..	Ditto
Do	Do	Mohan Singh, 2035	..	Ditto
Do	Do	Gurdeep Singh, 2188	..	Ditto
Do	Do	Garib Singh, 2239	..	Ditto
Do	Do	Milkhi Ram, 2184	..	Ditto
Do	Do	Mansa Ram, 2243	..	Ditto
Do	Do	Som Nath, 2149.	..	Ditto
Do	Do	Ram Chand, 2124	..	Ditto
Do	Do	Kartar Singh, 2320	..	Ditto
Do	Do	Gura Ditta, 2351	..	R.T.C., Amritsar
Do	Do	Bachan Singh, 2242	..	Ditto
Do	Do	Chanan Singh, 2433	..	Ditto
Do	Do	Guljari Lal, 2425	..	Ditto
Do	Do	Mukhtiar Singh, 2288	..	Ditto
Do	Do	Balbir Singh, 2415	..	Ditto
Do	Do	Dharam Paul, 2435	..	Ditto
Do	Do	Harbans Singh, 2123	..	Ditto
Do	Do	Mukhtiar Singh, 2076	..	Ditto
Do	Do	Dalip Singh, 2395	..	Ditto
Do	Do	Shangara Singh, 2529	..	Ditto
Do	Do	Piara Singh, 2531	..	Ditto
Do	Do	Piara Singh, 2543	..	Ditto
Do	Do	Dilawar Singh, 2589	..	Ditto

[Home Minister]

District/Unit	Rank	Name		Address (Place of posting)
Amritsar	Constable	Kartar Singh, 2120	..	Transferred to P.A.P on 28th January, 1963
Do	Do	Kashmir Singh, 2028	..	Ditto
Do	Do	Jagdish Chand, 2075	..	Ditto
Do	Do	Gurdeep Singh, 2115	..	Ditto
Do	Do	Mohan Singh, 2545	..	Ditto
Do	Do	Gurdial Singh, 2546	..	Ditto
Do	Do	Dalip Singh, 2550	..	Ditto
Do	Do	Shangara Singh, 2506	..	Ditto
Do	Do	Shangara Singh, 2544	..	Ditto
Do	Do	Dharam Singh, 2573	..	Ditto
Do	Do	Inder Singh, 2329	..	Ditto
Do	Do	Puran Chand, 2599	..	Ditto
Do	Do	Gurmukh Singh, 2355	..	Ditto
Do	Do	Gurnam Singh, 2466	..	Ditto
Do	Do	Sewa Singh, 2383	..	Ditto
Do	Do	Puran Singh, 2321	..	Ditto
Do	Do	Mohan Singh, 2563	..	Ditto
Do	Do	Ajit Singh, 2583	..	Ditto
Do	Do	Lehmber Ram, 2253	..	Discharged on 1st February, 1963
Do	Do	Mohinder Chand, 2440	..	Discharged on 22nd December, 1962
Do	Do	Paul Singh, 2473	..	Discharged on 7th November, 1962
Do	Do	Gian Chand, 2527	..	Discharged on 4th January, 1963
Do	Do	Swaran Singh, 2513	..	Discharged on 20th December, 1962
Do	Do	Wasan Singh, 2347	..	Discharged on 17th December, 1962
Do	Do	Bhola Singh, 2525	..	Ditto
Do	Do	Tirlok Singh, 2526	..	Discharged on 30th November, 1962
Do	Do	Dharam Singh, 2631	..	Ditto
Do	Do	Charan Singh, 2637	..	Ditto
Do	Do	Amrik Singh, 2521	..	Ditto
Do	Do	Dewan Singh, 2524	..	Ditto
Do	Do	Darshan Singh, 2531	..	Ditto
Do	Do	Buta Singh, 2533	..	Ditto
Do	Do	Prithipaul Singh, 2519	..	Ditto
Do	Do	Joginder Singh, 2537	..	Ditto
Do	Do	Bachan Singh, 2541	..	Ditto
Do	Do	Gurnam Singh, 2553	..	Ditto
Do	Do	Amrik Singh, 2554	..	Ditto
Do	Do	Harbans Lal, 2561	..	Ditto
Do	Do	Malla Singh, 2562	..	Ditto

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of Posting)
M. Garh	Constable	Ramji Lal, 475	.. Under Training at R.T.C. Sangrur
Do	Do	Mata Din, 516	.. Ditto
Do	Do	Amar Singh, 529	.. Ditto
Do	Do	Mahadev, 556	.. Ditto
Do	Do	Kishan Lal, 558	.. Ditto
Do	Do	Munshi Ram 559	.. Ditto
Do	Do	Pahlad Singh, 562	.. Ditto
Do	Do	Chander, 564	.. Ditto
Do	Do	Bihari, 588	.. Ditto
Do	Do	Krishan, 603	.. Ditto
Do	Do	Phul Chand, 567	.. Ditto
Do	Do	Kishan Lal, 580	.. Ditto
Do	Do	Mohinder Singh, 534	.. Ditto
Do	Do	Ude Ram, 577	.. Sent to P.A.P., Jullundur
Do	Do	Yad Ram, 418	.. Discharged under P.P.R. 12.21
Do	Do	Bhola Ram, 530	.. Ditto
Do	Do	Ram Sarup, 557	.. Ditto
Do	Do	Hukam Chand, 567	.. Ditto
Do	Do	Budh Ram, 412	.. Under Training at R.T.C. Jahan Khelan
Do	Do	Sampat Ram, 9	.. Ditto
Do	Do	Sardar Singh, 413	.. Ditto
Do	Do	Phool Chand, 415	.. Discharged under P.P.R. 12.21
Ferozepore	Do	Bishny Kumar, 365	.. P. S. City
Do	Do	Tek Chand, 375	.. Ditto
Do	Do	Tershem Chand, 1401	.. Ditto
Do	Do	Hans Raj, 1403	.. Ditto
Do	Do	Paras Ram, 1477	.. R.T.C., Jahan Khelan
Do	Do	Anant Ram, 1454	.. Ditto
Do	Do	Ram Kishan, 1426	.. Ditto
Do	Do	Piara Lal, 1462	.. S.R.T.C., Ambala
Do	Do	Harbhaj Ram, 1482	.. Ditto
Do	Do	Puran Singh, 1486	.. Discharged under P.P.R. 12.21
Do	Do	Suresh Chander, 1440	.. R.T.C., Jahan Khelan
Do	Do	Bachan Singh, 1430	.. Ditto
Do	Do	Kaila Ram, 1476	.. Ditto
Do	Do	Panna Masih, 1488	.. Ditto
Do	Do	Makhan Singh, 1463	.. Ditto
Do	Do	Hari Singh, 1412	.. Ditto
Do	Do	Gurcharan Singh, 1516	.. R.T.C., Ferozepore
Do	Do	Nek Singh, 1523	.. Transferred to P.A.P.
Do	Do	Fazal, 1538	.. Discharged on 11th January, 1963

[Home Minister]

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
Ferozepore	Costable	Bachittar Singh, 1544	.. Transferred to P.A.P.
Do	Do	Bakhsis Singh, 1546	.. Discharged on 18th January, 1963
Do	Do	Gurdev Singh, 1550	.. Ditto
Do	Do	Balbir Singh, 1567	.. Ditto
Do	Do	Garja Singh, 1575	.. Discharged on 18th January, 1963
Do	Do	Gurdev Singh, 1576	.. R.T.C., Ferozepore
Do	Do	Buta Singh, 1581	.. Ditto
Do	Do	Natha Singh, 1583	.. Discharged on 29th January, 1963
Do	Do	Ruldu Singh, 1588	.. R.T.C., Ferozepore
Do	Do	Sukhdev Singh, 1587	.. Died in Hospital
Do	Do	Mukhtiar Singh, 1595	.. Discharged on 18th January, 1963
Do	Do	Ujagar Singh, 1605	.. Transferred to P.A.P.
Do	Do	Mukhtiar Singh, 1607	.. E.R.T.C., Ferozepore
Do	Do	Amar Chand, 1611	.. Discharged on 16th February, 1963.
Do	Do	Shiv Karan, 1612	.. E.R.T.C., Ferozepore
Do	Do	Makhan Singh, 1621	.. Transferred to P.A.P.
Do	Do	Jagrant Singh, 1629	.. E.R.T.C., Ferozepore
Do	Do	Santa Singh, 1631	.. Ditto
Do	Do	Hardeep Singh, 1633	.. Discharged on 18th January, 1963
Do	Do	Babu Singh, 1653	.. Ditto
Do	Do	Joginder Singh, 1654	.. Ditto
Do	Do	Niranjan Singh, 1655	.. Transferred to P.A.P.
Do	Do	Parkash, 1670	.. Ditto
Do	Do	Sucha Singh, 1676	.. E.R.T.C., Ferozepore
Do	Do	Chet Singh, 1677	.. Discharged on 18th January, 1963.
Do	Do	Rashem Singh, 1679	.. Ditto
Do	Do	Balbir Ram, 1684	.. Transferred to P A.P.
Do	Do	Labh Singh, 1693	.. Discharged on 18th January, 1963
Do	Do	Gurdev Singh, 1695	.. Ditto
Do	Do	Sukhal Lal, 1696	.. E.R.T.C. Ferozepore.
Do	Do	Mukhtiar Singh, 1699	.. Discharged on 18th January, 1963
Do	Do	Gurdev Singh, 1700	.. E.R.T.C.. Ferozepore
Do	Do	Zora Singh, 1715	.. Discharged on 18th January, 1963
Do	Do	Joginder Singh, 1719	.. Ditto
Do	Do	Sardara Singh, 1721	.. Transferred to P.A.P.
Do	Do	Karnail Singh, 1724	.. Ditto
Do	Do	Jit Singh, 1725	.. Ditto

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of Posting)
Ferozepore	Constable	Hardial Singh, 1726 ..	Transferred to P.A.P.
Do	Do	Jagroop Singh, 1732 ..	Discharged on 18th January, 1963
Do	Do	Chhotu Singh, 1737 ..	Transferred to P.A.P.
Do	Do	Dhram Singh, 1738 ..	E.R.T.C., Ferozepore
Do	Do	Pritam Singh, 1739 ..	Transferred to P.A.P.
Do	Do	Bogha Singh, 1762 ..	E.R.T.C., Ferozepore
Do	Do	Lal Singh, 1767 ..	Transferred to P.A.P.
Do	Do	Inder Singh, 1770 ..	Discharged on 18th January, 1963
Do	Do	Ajmer Singh, 1782 ..	E.R.T.C., Ferozepore
Do	Do	Jit Singh, 1791 ..	Discharged on 18th January, 1963
Do	Do	Gurdeep Singh, 1793 ..	Ditto
Do	Do	Buta Singh, 1797 ..	Transferred to P.A.P.
Do	Do	Mana Ram, 1815 ..	E.R.T.C., Ferozepore
Ambala	Do	Sewa Ram, 2037 ..	Under Training S.R.T.C., Ambala City
Do	Do	Darshan Lal, 2039 ..	Ditto
Do	Do	Loti Ram, 2058 ..	Ditto
Do	Do	Lal Singh, 2066 ..	Ditto
Do	Do	Ram Kumar, 2027 ..	Ditto
Do	Do	Prem Kumar, 2033 ..	Ditto
Do	Do	Sham Lal, 2018 ..	Ditto
Do	Do	Joginder Chand, 2022 ..	Ditto
Do	Do	Yad Ram, 2024 ..	Ditto
Do	Do	Sewa Ram, 2051 ..	Ditto
Do	Do	Ram Sarup, 2069 ..	Ditto
Do	Do	Chand Ram, 2039 ..	Ditto
Do	Do	Sardara Singh, 2033 ..	Ditto
Do	Do	Kahanaya Lal, 2052 ..	Ditto
Do	Do	Ram Kumar, 2014 ..	Ditto
Do	Do	Baldev Singh, 2061 ..	Ditto
Do	Do	Bachan Singh, 2045 ..	Ditto
Do	Do	Gurdev Singh, 2043 ..	Ditto
Do	Do	Ujagar Singh, 2013 ..	Ditto
Do	Do	Piare Lal, 1052 ..	Under training P.R.T.C., Jahan Khelan
Do	Do	Surjit Singh, 441 ..	Discharged with effect from 27th February, 1963
Do	Do	Jiwan Singh, 1820 ..	Under training P.R.T.C., Jahan Khelan
Do	Do	Sarwan Singh, 1659 ..	Ditto
Do	Do	Mansa Ram, 2055 ..	Ditto
Do	Do	Nauran Singh, 2107 ..	District Patiala
Do	Do	Shamsher Singh, 2110 ..	District Hoshiarpur

[Home Minister]

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
Ambala	Constable	Vaid Parkash, 2115 ..	S.R.T.C., Ambala
Do	Do	Som Chand, 2117 ..	Ditto
Do	Do	Karnail Singh, 2130 ..	District Patiala
Do	Do	Baldev Singh, 2134 ..	District Hoshiarpur
Do	Do	Charan Singh, 2137 ..	Ditto
Do	Do	Gurbax Singh, 2156 ..	District Patiala
Do	Do	Gurnam Singh, 2160 ..	District Hoshiarpur
Do	Do	Lila Ram, 2161 ..	Ditto
Do	Do	Hazara Singh, 2162 ..	Ditto
Do	Do	Mani Ram, 2163 ..	Ditto
Do	Do	Banarsi Singh, 2164 ..	District Patiala
Do	Do	Joginder Paul, 2166 ..	S.R.T.C., Ambala
Do	Do	Salamat, 2179 ..	Ditto
Do	Do	Arjan Singh, 2177 ..	District Hoshiarpur
Do	Do	Rattan Lal, 2193 ..	Ditto
Do	Do	Piara Singh, 2194 ..	Ditto
Do	Do	Surita, 2204 ..	Ditto
Do	Do	Kundan Singh, 2208 ..	Ditto
Do	Do	Puran Chand, 2215 ..	District Patiala
Do	Do	Puran Chand, 2217 ..	Ditto
Do	Do	Moti Lal, 2224 ..	District Hoshiarpur
Do	Do	Rattan Singh, 2228 ..	Ditto
Do	Do	Bakhshish Singh, 2233 ..	District Patiala
Do	Do	Kapuria, 2238 ..	District Ludhiana
Do	Do	Amar Nath, 2241 ..	District Patiala
Do	Do	Pal Dass, 2243 ..	S.R.T.C., Ambala
Do	Do	Jag Ram, 2245 ..	District Hoshiarpur
Do	Do	Sadhu Ram, 2252 ..	Ditto
Do	Do	Hakim Singh, 2258 ..	Ditto
Do	Do	Harbans Singh, 2266 ..	S.R.T.C., Ambala
Do	Do	Ram Rattan, ..	District Ludhiana
Do	Do	Darshan Lal, 2272 ..	District Patiala
Do	Do	Ram Beli, 2283 ..	District Ludhiana
Do	Do	Kali Ram, 2289 ..	District Hoshiarpur
Do	Do	Ram Nath, 2290 ..	District Patiala
Do	Do	Joti Ram, 2293 ..	District Hoshiarpur
Do	Do	Dharam Singh, 2304 ..	Discharged with effect from 12th December, 1962
Do	Do	Santa Singh, 2322 ..	District Patiala
Do	Do	Jit Singh, 2323 ..	District Ludhiana
Do	Do	Gulzara Singh, 2324 ..	Discharged with effect from 3rd January, 1963
Do	Do	Malkiat Singh, 2326 ..	District Sangrur
Do	Do	Mansa Singh, 2327 ..	District Ludhiana
Do	Do	Dilbar Singh, 2332 ..	District Hoshiarpur

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
Ambala	Constable	Gurdev Singh, 2339	.. District Ludhiana
Do	Do	Malkiat Singh, 2340	.. Ditto
Do	Do	Nachhattar Singh, 2345	.. District Patiala
Do	Do	Gurdev Singh, 2346	.. District Hoshiarpur
Do	Do	Kaka Singh, 2348	.. District Sangrur
Do	Do	Pritam Singh, 2352	.. District Ludhiana
Do	Do	Jagir Singh, 2355	.. Ludhiana
Do	Do	Ajit Singh, 2356	.. Do
Do	Do	Gurbachan Singh, 2359	.. Do
Gurdaspur	Do	Amarjit Singh, 579	.. R.TC., Jahan Khelan
Do	Do	Darshan Singh, 757	.. S.R.T.C., Ambala.
Do	Do	Tilak Raj, 754	.. R.T.C., Jahan Khelan
Do	Do	Karam Chand, 764	.. Ditto
Do	Do	Buti Ram, 775	.. Ditto
Do	Do	Krishan Gopal, 788	.. Ditto
Do	Do	Mohas Chand, 772	.. S.R.T.C., Ambala
Do	Do	Gurcharan Singh, 794	.. Ditto
Do	Do	Gusian Ram, 904	.. Under training at Gurdaspur
Do	Do	Mohinder Singh, 911	.. Ditto
Do	Do	Surti Chand, 916	.. Ditto
Do	Do	Sowarn Singh, 1064	.. Ditto
Do	Do	Charan Dass, 1066	.. Ditto
Do	Do	Buti Ram, 1085	.. Ditto
Do	Do	Surjit Singh, 1089	.. Ditto
Do	Do	Mohan Singh, 1092	.. Ditto
Do	Do	Om Parkash, 998	.. Ditto
Do	Do	Milkhi Ram, 964	.. Ditto
Do	Do	Kartar Chand,	.. Ditto
Do	Do	Bihari Lal, 1005	.. Ditto
Do	Do	Kewal Ram, 985	.. Ditto
Do	Do	Bachan Singh, 1009	.. Ditto
Do	Do	Mangta, 1102	.. Ditto
Do	Do	Joginder Singh, 1015	.. Ditto
Do	Do	Tershem Singh, 1017	.. Ditto
Do	Do	Tharu Ram, 1104	.. Ditto
Do	Do	Prem Chand, 1105	.. Ditto
Do	Do	Bishan Dass, 1107	.. Ditto
Do	Do	Rishal Chand, 1038	.. Ditto
Do	Do	Rashalu Ram, 1039	.. Ditto
Do	Do	Rattan Chand, 1109	.. Ditto
Do	Do	Amar Singh, 1040	.. Ditto
Do	Do	Swarn Dass, 1044	.. Ditto
Do	Do	Harbans Lal, 1111	.. Ditto
Do	Do	Puran Chand, 1041	.. Ditto
Do	Do	Rattan Chand, 1034	.. Ditto

[Home Minister]

District/Unit	*Rank*	*Name*	*Address (Place of posting)*
Gurdaspur	Constable	Charan Dass, 1049	.. Under Training at Gurdaspur
Do	Do	Ram Parkash, 1050	.. Ditto
Do	Do	Puran Chand, 1057	.. Ditto
Do	Do	Mohinder Paul, 1052	.. Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 1129	.. Ditto
Do	Do	Tarshem Singh, 1130	.. Ditto
Do	Do	Sardari Lal, 1136	.. Ditto
Do	Do	Joginder Singh, 1139	.. Ditto
Do	Do	Chanan Singh, 1141	.. Ditto
Do	Do	Waryam Chand, 1144	.. Ditto
Do	Do	Swarn Dass, 1145	.. Ditto
Do	Do	Dalip Singh, 1151	.. Ditto
Do	Do	Gulzar Singh, 1161	.. Ditto
Do	Do	Ajit Singh, 1164	.. Ditto
Do	Do	Gurdas Singh, 932	.. Ditto
Do	Do	Avtar Singh, 1172	.. Ditto
Do	Do	Surain Singh, 1173	.. Ditto
Do	Do	Ajit Singh, 1174	.. Ditto
Do	Do	Kartar Singh, 1184	.. Ditto
Do	Do	Sulkhan Singh, 1186	.. Ditto
Do	Do	Joginder Singh, 1189	.. Ditto
Do	Do	Ajaib Singh, 1190	.. Ditto
Do	Do	Gian Singh, 1198	.. Ditto
Do	Do	Gurnam Singh, 1045	.. Ditto
Do	Do	Swaran Singh, 881	.. Ditto
Do	Do	Shiv Nath, 1209	.. Ditto
Do	Do	Chanan Lal, 1047	.. Ditto
Do	Do	Karam Chand, 1053	.. Ditto
Do	Do	Swaran Singh, 1152	.. Ditto
Do	Do	Kapoor Singh, 1018	.. Ditto
Do	Do	Boota Ram, 1035	.. Ditto
Do	Do	Kula Ram, 1021	.. Ditto
Bhatinda	Do	Gurbax Singh, 3601	.. P.A.P.
Do	Do	Pawan Kumar, 3602	.. Lines
Do	Do	Harnek Singh, 3604	.. P.A.P.
Do	Do	Chattar Singh, 3607	.. Lines
Do	Do	Ram Rup, 3618	.. Do
Do	Do	Karnail Singh, 3620	.. Do
Do	Do	Gurnam Singh, 3622	.. Discharged
Do	Do	Pritam Singh, 3623	.. P.A.P.
Do	Do	Harbans Singh, 3625	.. Discharged
Do	Do	Ishar Singh, 3627	.. Do
Do	Do	Sukh Dev Singh, 3641	.. Lines
Do	Do	Ajit Singh, 3649	.. P.A.P.
Do	Do	Toga Singh, 3656	.. Do

District/Unit	Rank	Name		Address (Place of posting)
Bhatinda.	Constable	Sulakhan Singh, 3662	..	Dischar g (d
Do	Do	Aud Ram, 3663	..	Do
Do	Do	Ruldu Ram, 3663	..	Lines
Do	Do	Teja Singh, 3670	..	Do
Do	Do	Pritam Singh, 3671	..	Discharged
Do	Do	Inder Singh, 3674	..	Lines
Do	Do	Nooru, 3679	..	Discharged
Do	Do	Munsi Singh, 3680	..	P.A.P.
Do	Do	Harchand Singh, 3688	..	Do
Do	Do	Kaur Singh, 3694	..	Discharged
Do	Do	Mukhtiar Singh, 3703	..	P.A.P.
Do	Do	Jit Singh, 3706	..	Do
Do	Do	Mukand Singh, 3711	..	Do
Do	Do	Ajit Singh, 3716	..	Lines
Do	Do	Balwant Singh, 3724	..	P.A.P.
Do	Do	Atma Singh, 3728	..	Do
Do	Do	Prabhati Lal, 3703	..	Lines
Do	Do	Harnek Singh, 3745	..	Do
Do	Do	Kartar Singh, 3746	..	Do
Do	Do	Ghanaya Ram, 3748	..	Do
Do	Do	Dalip Singh, 3750	..	P.A.P.
Do	Do	Santokh Singh, 3760	..	Discharged
Do	Do	Marru Singh, 3763	..	Lines
Do	Do	Anit Ram, 3765	..	P.A.P.
Do	Do	Gurbax Singh, 3766	..	Discharged
Do	Do	Basakha Singh, 3769	..	P.A.P.
Do	Do	Mohinder Singh, 3775	..	Do
Do	Do	Jagir Singh, 3779	..	P.A.P.
Do	Do	Bant Singh, 3781	..	Discharged
Do	Do	Karnail Singh, 3782	..	Do
Do	Do	Mangat Ram, 3785	..	Lines
Do	Do	Mukhtiar Singh, 3788	..	Do
Do	Do	Dayal Singh, 3792	..	Discharged
Do	Do	Pritam Singh, 3798	..	Do
Do	Do	Kahala Singh, 3803	..	P.A.P.
Do	Do	Hamir Singh, 3804	..	Lines
Do	Do	Gurdev Singh, 3806	..	Discharged
Do	Do	Sadhu Singh, 3809	..	Do
Do	Do	Pritam Singh, 3811	..	Do
Do	Do	Bilu Singh, 3813	..	Do
Do	Do	Balbir Singh, 3821	..	Do
Do	Do	Sub Singh, 3822	..	P.A.P.
Do	Do	Darshan Singh, 3825	..	Lines
Do	Do	Sher Singh, 3830	..	Do
Do	Do	Harnek Singh, 3833	..	Discharged

[Home Minister]

District/Unit	Rank	Name		Address (Place of posting)
Bhatinda	Constable	Milkha Singh, 3835	..	Lines
Do	Do	Balaura Singh, 3840	..	Discharged
Do	Do	Ram Singh, 3841	..	P.A.P.
Do	Do	Chand Singh, 3846	..	Do
Do	Do	Jang Singh, 3848	..	Do
Do	Do	Paul Singh, 3850	..	Do
Do	Do	Dalbara Singh, 3854	..	Lines
Do	Do	Tershem Lal, 3867	..	Do
Do	Do	Karam Singh, 3886	..	Lines
Do	Do	Dhanna Singh, 3890	..	Do
Do	Do	Jalaura Singh, 3892	..	Do
Do	Do	Banwari, 3894	..	Discharged
Do	Do	Lal Singh, 3902	..	P.A.P.
Do	Do	Puran Chand, 3904	..	Lines
Do	Do	Harmel Singh, 3915	..	P.A.P.
Do	Do	Chhota Singh, 3920	..	Discharged
Do	Do	Sarjit Singh, 3921	..	Do
Do	Do	Raja Singh, 3930	..	Lines
Do	Do	Atama Ram, 3936	..	P.A.P.
Do	Do	Bikkar Singh, 3933	..	Do
Do	Do	Joga Singh, 3935	..	Do
Do	Do	Gurdas Singh, 979	..	Resigned
Do	Do	Sarjit Singh, 969	..	Lines
Do	Do	Gurcharan Singh, 998	..	Discharged
Do	Do	Dalip Singh, 3874	..	P.A.P.
Do	Do	Hardasha Singh, 3638	..	Discharged
Do	Do	Bant Singh, 3931	..	P.A.P.
Do	Do	Mukhtiar Singh,	..	Enlisted for P.A.P.
Do	Do	Zaila Singh,	..	Ditto
Do	Do	Sulkhan Singh,	..	Ditto
Sangrur	Do	Nachattar Singh, 2002	...	Under training R.T.C., Laddha
Do	Do	Naranjan Singh, 2012	..	Ditto
Do	Do	Piara Singh, 2021	..	Ditto
Do	Do	Hardial Singh, 2023	..	Ditto
Do	Do	Jagdev Singh, 2025	..	Ditto
Do	Do	Harnek Singh, 2026	..	Ditto
Do	Do	Munsi Singh, 2029	..	Ditto
Do	Do	Gilzara Singh, 2034	..	Ditto
Do	Do	Dewan Singh, 2042	..	Ditto
Do	Do	Pal Singh, 2044	..	Ditto
Do	Do	Inder Singh, 2050	..	Ditto
Do	Do	Generail Singh, 2077	..	Ditto
Do	Do	Ram Nath, 2081	..	Ditto
Do	Do	Mukhtiar Singh, 2150	..	Ditto
Do	Do	Itbari Lal, 2167	..	Ditto

District/Unit	Rank	Name		Address (Place of Posting.)
Sangrur	Constable	Chhaju Ram, 2169	...	Under training, R.T.C., Laddha.
Do	Do	Chelu Ram, 2192	...	Ditto
Do	Do	Naraung Singh, 2194	...	Ditto
Do	Do	Major Singh, 2204	...	Ditto
Do	Do	Gurdev Singh, 2206	...	Ditto
Do	Do	Sudager Singh, 2219	...	Ditto
Do	Do	Ram Kumar, 2233	...	Ditto
Do	Do	Rameshar Dass, 2258	...	Ditto
Do	Do	Ram Dhan, 2270	...	Ditto
Do	Do	Gurbachan Singh, 2301	...	Ditto
Do	Do	Balwant Rai, 2304	...	Ditto
Do	Do	Malu Ram, 2308	...	Ditto
Do	Do	Bhala Ram, 2322	...	Ditto
Do	Do	Naranjan Singh, 2327	...	Ditto
Do	Do	Raala Singh, 2343	...	Ditto
Do	Do	Kartar Singh, 2368	...	Ditto
Do	Do	Chand Singh, 2116	...	Ditto
Do	Do	Suraj Bhan, 2271	...	Ditto
Do	Do	Jagtar Singh, 2280	...	Ditto
Do	Do	Nachhatar Singh, 2281	...	Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 2284	...	Ditto
Do	Do	Baldev Singh, 2292	...	Ditto
Do	Do	Ralla Singh, 2316	...	Ditto
Do	Do	Suraj Bhan, 2345	...	Ditto
Do	Do	Maya Ram, 2349	...	Ditto
Do	Do	Inder Dass, 2361	...	Ditto
Do	Do	Narain Singh, 2362	...	Ditto
Do	Do	Kartar Singh, 2368	...	Ditto
Do	Do	Bhall Ram, 2322	...	Ditto
Do	Do	Dhoop Singh, 2295	...	Under training R.T.C., Jahan Khelan
Do	Do	Piara Singh, 2776	...	Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 1214	...	Ditto
Do	Do	Kaka Singh, 2197	...	Ditto
Do	Do	Harbans Singh, 1221	...	Ditto
Do	Do	Hari Singh, 1223	...	Ditto
Do	Do	Darshan Singh, 1225	...	Ditto
Do	Do	Mela Singh, 1230	...	Ditto
Do	Do	Kartar Singh, 2209	...	Transferred to P. A. P. now under training R.T.C., Sangrur.
Do	Do	Mohinder Singh, 2022	...	Ditto
Do	Do	Saudager Singh, 2036	...	Ditto
Do	Do	Jit Singh, 2038	...	Ditto
Do	Do	Karnail Singh, 2048	...	Ditto
Do	Do	Paul Singh, 2040	...	Ditto

[Home Minister]

District/Unit	*Rank*	*Name*		*Address (Place of posting)*
Sangrur	Constable	Mehar Singh, 2074	...	Transferred to P.A.P. now under training R.T.C., Sangrur.
Do	Do	Hazura Singh, 2075	...	Ditto
Do	Do	Naranjan Singh, 2083	...	Ditto
Do	Do	Jit Singh, 2092	...	Ditto
Do	Do	Desu Singh, 2164	...	Ditto
Do	Do	Karnail Singh, 2214	...	Ditto
Do	Do	Dev Raj, 2221	...	Ditto
Do	Do	Dalip Singh, 2227	...	Ditto
Do	Do	Ranjit Singh, 2230	...	Ditto
Do	Do	Surjan Singh, 2279	...	Ditto
Do	Do	Phul Singh, 2306	...	Ditto
Do	Do	Gurdial Singh, 2326	...	Ditto
Do	Do	Kundan Singh, 2008	...	Ditto
Do	Do	Narang Singh, 2163	...	Ditto
Do	Do	Jagan Nath, 2189	...	Ditto
Do	Do	Jagraj Singh, 2228	...	Ditto
Do	Do	Gindher Singh, 2229	...	Ditto
Do	Do	Madho Singh, 2243	...	Ditto
Do	Do	Nachhatar Singh, 2244	...	Ditto
Do	Do	Sajjan Singh, 2272	...	Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 2284	...	Ditto
Do	Do	Jit Singh, 2028	...	Discharged under P.P.R. 12.21
Do	Do	Mit Singh, 2179	...	Ditto
Do	Do	Gurnam Singh, 2180	...	Ditto
Do	Do	Kapoor Singh, 2448	...	Ditto
Do	Do	Raghbir Singh, 2143	...	Resigned
Do	Do	Prithi Singh, 2191	...	City Sangrur
Hoshiarpur	Do	Ram Nath, 785	...	Police Lines
Do	Do	Girdhari Lal, 788	...	Ditto
Do	Do	Sowarna, 801	...	Ditto
Do	Do	Kishen Chand, 803	...	Ditto
Do	Do	Chanan Singh, 806	...	Ditto
Do	Do	Masha Singh, 809	...	Ditto
Do	Do	Brahama Nand, 811	...	Ditto
Do	Do	Charan Dass, 815	...	Ditto
Do	Do	Chajju Ram, 816	...	Ditto
Do	Do	Gopal Krishan, 818	...	Ditto
Do	Do	Swaran Dass, 821	...	Ditto
Do	Do	Teja Singh, 826	...	Ditto
Do	Do	Chanan Singh, 827	...	Ditto
Do	Do	Durga Dass, 832	...	Ditto
Do	Do	Gian Chand, 835	...	Ditto
Do	Do	Ram Lok, 836	...	Ditto
Do	Do	Hem Raj, 837	...	Ditto
Do	Do	Baljit Singh, 838	...	Ditto

District/Unit	Rank	Name		Address (Place of posting)
Hoshiarpur	Constable	Nirmal Singh, 839	..	Police Lines
Do	Do	Karnail Singh, 840	..	Ditto
Do	Do	Babu Ram, 842	..	Ditto
Do	Do	Ram Parkash, 846	..	Ditto
Do	Do	Darshan Singh, 847	..	Ditto
Do	Do	Niranjan Singh, 848	..	Ditto
Do	Do	Bishember Dass, 850	..	Ditto
Do	Do	Shankar Dass, 851	..	Ditto
Do	Do	Jit Singh, 855	..	Ditto
Do	Do	Rakha Ram, 856	..	Ditto
Do	Do	Tulsi Dass, 857	..	Ditto
Do	Do	Tilak Raj, 860	..	Ditto
Do	Do	Gian Chand, 861	..	Ditto
Do	Do	Asha Singh, 866	..	Ditto
Do	Do	Jagdish Pal, 867	..	Ditto
Do	Do	Mohan Singh, 868	..	Ditto
Do	Do	Harbhajan Singh, 872	..	Ditto
Do	Do	Ajit Singh, 873	..	Ditto
Do	Do	Karam Singh, 874	..	Ditto
Do	Do	Piara Singh, 890	..	Ditto
Do	Do	Bakhasis Singh, 892	..	Ditto
Do	Do	Ram Nath, 899	..	Ditto
Do	Do	Bal Ram, 903	..	Ditto
Do	Do	Ram Ashra, 905	..	Ditto
Do	Do	Piara Lal, 906	..	Ditto
Do	Do	Jagat Ram, 911	..	Ditto
Do	Do	Sowarna, 913	..	Ditto
Do	Do	Balwant, 914	..	Ditto
Do	Do	Ram Singh, 917	..	Ditto
Do	Do	Gurmit Singh, 919	..	Ditto
Do	Do	Jagdish, 922	..	Ditto
Do	Do	Piara Lal, 931	..	Ditto
Do	Do	Sorwan Singh, 932	..	Ditto
Do	Do	Kashmir Singh, 933	..	Ditto
Do	Do	Dev Raj Singh, 940	..	Ditto
Do	Do	Kishen Singh, 942	..	Ditto
Do	Do	Surinder Singh, 945	..	Ditto
Do	Do	Kewal Singh, 946	..	Ditto
Do	Do	Piara Lal, 947	..	Ditto
Do	Do	Subeg Singh, 951	..	Ditto
Do	Do	Daulat Singh, 952	..	Ditto
Do	Do	Mohinder Singh, 954	..	Ditto
Do	Do	Jit Singh, 958	..	Ditto
Do	Do	Radha Krishan, 959	..	Ditto
Do	Do	Chana, 961	..	Ditto

[Home Minister]

District/Unit	*Rank*	*Name*	*Address (Place of posting)*
Hoshiarpur	Constable	Bhajan Dass, 963	.. Police Lines
Do	Do	Hardial Singh, 964	.. Ditto
Do	Do	Chanan Lal, 971	.. Ditto
Do	Do	Harbhajan Singh, 972	.. Ditto
Do	Do	Mohinder Singh, 973	.. Ditto
Do	Do	Gurnam Singh, 974	.. Ditto
Do	Do	Pohlu Ram, 976	.. Ditto
Do	Do	Lachhu Ram, 977	.. Ditto
Do	Do	Charan Dass, 978	.. Ditto
Do	Do	Bir Singh, 979	.. Ditto
Do	Do	Gian Singh, 980	.. Ditto
Do	Do	Ram Parkash, 981	.. Ditto
Do	Do	Sarwan Singh, 982	.. Ditto
Do	Do	Gian Chand, 983	.. Ditto
Do	Do	Tershem Lal, 983	.. Ditto
Do	Do	Joginder Singh, 987	.. Ditto
Do	Do	Som Nath, 995	.. Ditto
Do	Do	Ram Kishan, 997	.. Ditto
Do	Do	Karam Chand, 998	.. Ditto
Do	Do	Sita Ram, 1001	.. Ditto
Do	Do	Gurdeep Singh, 1002	.. Ditto
Do	Do	Karam Singh, 1004	.. Ditto
Do	Do	Hari Singh, 1006	.. Ditto
Do	Do	Jai Ram, 1007	.. Ditto
Do	Do	Massa Ram, 1008	.. Ditto
Do	Do	Dilbagh Singh, 1010	.. Ditto
Do	Do	Ram Rakha, 1015	.. Ditto
Do	Do	Sant Ram, 1016	.. Ditto
Do	Do	Basant Rai, 932	.. R.T.C., Jahan Khelan
Do	Do	Dev Raj, 771	.. Ditto
Do	Do	Kulwant Singh, 776	.. Ditto
Do	Do	Nirmal Singh, 782	.. Ditto
Do	Do	Kewal Kishen, 747	.. S.R.T.C., Ambala
Do	Do	Lanber Ram, 745	.. Resigned
Do	Do	Malkiat Ram, 752	.. S.R.T.C., Ambala
Do	Do	Gurdas Ram, 767	.. Ditto
Do	Do	Dewan Chand, 762	.. Ditto
Do	Do	Balwant Singh, 757	.. Ditto
Do	Do	Manjit Singh, 745	.. Ditto
Do	Do	Jit Ram, 733	.. Ditto
Do	Do	Kishan Dass, 774	.. Discharged
Do	Do	Mohan Lal, 737	.. S.R.T.C., Ambala
Do	Do	Satwant Singh, 772	.. Ditto
Do	Do	Dhermu, 584	.. E.R.T.C., Jahan Khelen Discharged on 31st January, 1963

District/Unit	*Rank*	*Name*	*Address (Place of posting)*
Hoshiarpur	Constable	Amin Chand, 590	.. E.R.T.C., Jahan Khelan
Do	Do	Avtar Chand, 597	.. Ditto
Do	Do	Achhru Ram, 607	.. Ditto
Do	Do	Sunko Ram, 609	.. Ditto
Do	Do	Rattan Chand, 628	.. Ditto
Do	Do	Rangi Ram, 632	.. Ditto
Do	Do	Bhawani Ram, 643	.. Ditto
Do	Do	Nihal Chand, 644	.. Ditto
Do	Do	Rattan Chand, 647	.. Ditto
Do	Do	Dewan Chand, 648	.. Ditto
Do	Do	Dhumo Ram, 674	.. Ditto
Do	Do	Hans Raj, 698	.. Ditto
Do	Do	Parsu Ram, 699	.. Ditto
Do	Do	Kartar Chand, 701	E.R.T.C., Jahan Khelan Discharged with effect from 26th December, 1962
Do	Do	Tappu Ram, 702	E.R.T.C., Jahan Khelan. Discharged with effect from 11th February, 1963
Do	Do	Sita Ram, 755	.. E.R.T.C., Jahan Khelan
Do	Do	Litru Ram, 759	.. Ditto
Do	Do	Prem Dass, 764	.. Ditto
Do	Do	Paras Ram, 773	.. Ditto
Do	Do	Amar Nath, 778	.. Ditto
Do	Do	Bansi Ram, 803	.. Ditto
Do	Do	Jagat Ram, 804	.. Ditto
Do	Do	Dina Nath, 810	.. Ditto
Do	Do	Shankar Ram, 822	.. Ditto
Do	Do	Dewan Chand, 827	.. E.R.T.C., Jahan Khelan. Discharged with effect from 4th January, 1963
Do	Do	Partap Chand, 743	.. E.R.T.C., Jahan Khelan. Discharged with effect from 14th March, 1963
Do	Do	Hansla, 829	.. E.R.T.C., Jahan Khelan
Ludhiana	Do	Gurmel Singh, 1111	.. Transferred to P.A.P.
Do	Do	Bara Singh, 1154	.. Ditto
Do	Do	Pahla Singh, 1168	.. Ditto
Do	Do	Rattan Singh, 1173	.. Ditto
Do	Do	Gurdial Singh, 1176	.. Ditto
Do	Do	Ajmer Singh, 1179	.. Ditto
Do	Do	Charan Singh, 1184	.. Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 1027	.. Ditto
Do	Do	Gurdev Singh, 1033	.. Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 1065	.. Discharged on 12,21

[Home Minister]

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
Ludhiana	Constable	Gurdeep Singh, 1052	.. E.R.T.C., Ludhiana
Do	Do	Tershem Lal, 1077	.. Discharged 12.21
Do	Do	Rala Singh, 1084	.. Ditto
Do	Do	Niranjan Singh, 1088	.. Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 1085	.. E.R.T.C., Ludhiana
Do	Do	Bakhtawar Singh, 1086	.. Ditto
Do	Do	Gurcharan Singh, 1087	.. Ditto
Do	Do	Gurdial Singh, 1091	.. Ditto
Do	Do	Harbhajan Singh, 1092	.. Ditto
Do	Do	Baldev Singh, 1103	.. Ditto
Do	Do	Gurdial Singh, 1109	.. Ditto
Do	Do	Beant Singh, 1114	.. Discharged
Do	Do	Dalip Singh, 1118	.. E.R.T.C., Ludhiana
Do	Do	Mohinder Singh, 1140	.. Ditto
Do	Do	Tirath Ram, 1141	.. Ditto
Do	Do	Hardev Singh, 1149	.. Ditto
Do	Do	Bhalla Singh, 1152	.. Ditto
Do	Do	Dalip Singh, 1166	.. Ditto
Do	Do	Jang Singh, 1183	.. Ditto
Do	Do	Thabian Singh, 989	.. Ditto
Do	Do	Keshar Singh, 994	.. Ditto
Do	Do	Meghar Singh, 1011	.. Ditto
Do	Do	Mansa Singh, 1222	.. Discharged
Do	Do	Jagir Singh, 1019	.. Do
Do	Do	Jit Singh, 1024	.. Do
Do	Do	Ram Rattan, 1198	.. E.R.T.C., Ludhiana
Do	Do	Gurbachan Singh, 1203	.. Discharged
Do	Do	Gurdev Singh, 974	.. Lines
Do	Do	Ram Kishan, 961	.. Do
Do	Do	Jamait Singh, 979	.. Do
Do	Do	Faquiria Singh, 86	.. Do
Do	Do	Tara Singh, 880	.. Do
Do	Do	Malkiat Singh, 931	.. Do
Do	Do	Sarjit Ram, 873	.. Do
Do	Do	Darshan Singh, 963	.. Do
Do	Do	Gurbax Singh, 878	.. Do
Do	Do	Darshan Singh, 832	.. Do
Do	Do	Parkash Singh, 803	.. Do
P. A. P.	Do	Punjab Singh, 4106	.. Guard Duty
Do	Do	Charanjiv Lal, 5622	.. Ditto
Do	Do	Bhajan Ram, 5714	.. Ditto
Do	Do	Piara Ram, 5945	.. Ditto
Do	Do	Ram Ashra, 7251	.. Amritsar Border
Do	Do	Joga Singh, 8137	.. Guard Duty
Do	Do	Gian Chand, 6990	.. Ditto

District/Unit	Rank	Name		Address (Place o posting)
P.A.P.	Constable	Piara Singh, 7792	..	Guard Duty
Do	Do	Gurbachan Singh, 8779	..	Ditto
Do	Do	Lachman Dass, 9200	..	Amritsar Border
Do	Do	Bachan Ram, 9024	..	Guard Duty
Do	Do	Gian Chand, 2096	..	Ditto
Do	Do	Tulsi Singh, 5151	..	Ditto
Do	Do	Gurdial Singh, 3369	..	Ditto
Do	Do	Jagan Nath, 5209	..	Ditto
Do	Do	Gian Chand, 3163	..	Ditto
Do	Do	Dharam Pal, 9166	..	Ditto
Do	Do	Pritam Chand, 8009	..	Ditto
Do	Do	Tershem Singh, 7247	..	Ditto
Do	Do	Tulsi Ram, 7108	..	Ditto
Do	Do	Rakha Ram, 384	..	Ditto
Do	Do	Madan Lal, 8094	..	Amritsar Border
Do	Do	Nand Lal, 8095	..	Discharged
Do	Do	Babu Ram, 8117	..	Guard Duty
Do	Do	Sardari Lal, 7546	..	Ditto
Do	Do	Sawaran Singh, 9189	..	Ditto
Do	Do	Baldev Singh, 9607	..	Amritsar Border
Do	Do	Gian Singh, 9578	..	Ditto
Do	Do	Gurdev Ram, 8621	..	Ditto
Do	Do	Tershem Ram, 8210	..	Ditto
Do	Do	Mohan Lal, 8217	..	R.T.C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Amar Chand, 8983	..	Amritsar Border
Do	Do	Anant Ram, 5073	..	Ferozepore Border
Do	Do	Joginder Paul, 6098	..	Ditto
Do	Do	Gurmel Singh, 6227	..	Amritsar Border
Do	Do	Joginder Ram, 796	..	Ferozepore Border
Do	Do	Mohan Lal, 5046	..	Discharged
Do	Do	Sharda, 6609	..	Ferozepore Border
Do	Do	Harbhajan Lal, 9787	..	Amritsar Border
Do	Do	Rattan Singh, 9792	..	Gurdaspur Border
Do	Do	Bant, 9816	..	Guard duty
Do	Do	Ranjit Singh, 9817	..	Nangal
Do	Do	Mulakh Raj, 3849	..	Guard duty
Do	Do	Amar Chand, 362	..	P.A.P. HARS Jullundur Cantt.
Do	Do	Gurbachan Dass, 7551	..	P.A.P. Bn. III, c/o 56 A. P. O.
Do	Do	Mohinder Ram, 2268	..	Ditto
Do	Do	Lakhbir Singh, 3883	..	Ditto
Do	Do	Bhag Raj, 4252	..	Guard duty
Do	Do	Gurcharan Singh, 4417/4629	..	R. T. C., Bahadurgarh

[Home Minister]

District/Unit	Rank	Name		Address (Place of posting)
P. A. P.	Constable	Dalip Singh, 4480	..	Guard duty
Do	Do	Swarn Singh, 7808	..	P.A.P. Head quarters, Jullundur Cantonment
Do	Do	Gurbax Lal, 7863	..	Ditto
Do	Do	Sarwan Ram, 8954	..	R. T. C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Harbans Lal, 9648	..	P.A.P. Head quarters Jullundur Cantt.
Do	Do	Harbans Lal, 8486	..	Guard duty
Do	Do	Ajit Kumar, 8156	..	Amritsar Border
Do	Do	Datar Singh, 9705	..	Guard duty
Do	Do	Malkiat Singh, 8312	..	Discharged
Do	Do	Dev Raj, 8324	..	R. T. C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Milkhi Ram, 7893	..	P.A.P. Lines
Do	Do	Milkhiat Singh, 3653	..	Guard duty
Do	Do	Mohmda Ram, 8037	..	Ditto
Do	Do	Jagat Ram, 8312	..	R. T. C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Jhanda Ram, 6974	..	Ditto
Do	Do	Theo Singh, 7165	..	Ditto
Do	Do	Manohar Lal, 7341	..	Discharged
Do	Do	Amin Lal, 8087	..	R. T. C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Bhola Ram, 8916	..	Ditto
Do	Do	Chandgi Ram, 8921	..	Ditto
Do	Do	Ful Chand, 9365	..	Discharged
Do	Do	Phool Singh, 9755	..	R. T. C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Makhan Singh, 345	..	Ditto
Do	Do	Ram Karan, 9778	..	Ditto
Do	Do	Nidhan Singh, 27	..	Discharged.
Do	Do	Swarna Ram, 372	..	R. T. C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Bishan Dass, 1571	..	Ditto
Do	Do	Piara Singh, 2823	..	P.A.P. Lines
Do	Do	Tershem Lal, 1133	..	R. T. C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Prem Dass, 8130	..	Ditto
Do	Do	Piara Lal, 8307	..	Ditto
Do	Do	Mohinder Lal, 8306	..	Ditto
Do	Do	Dhana Singh, 8815	..	Ditto
Do	Do	Jodh Singh, 9772	..	Discharged
Do	Do	Charan Dass, 9805	..	Do
Do	Do	Missa Ram, 3516	..	R. T. C., Fort Bahadurgarh

District/Unit	Rank	Name		Address (Place of posting)
P.A.P.	Constable	Sarwan, 4297	..	P.A.P. Lines
Do	Do	Rattan Singh, 3726	..	R. T. C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Pennu Ram, 303	..	Ditto
Do	Do	Om Parkash, 3552	..	Ditto
Do	Do	Roshan Lal, 9856	..	Discharged
Do	Do	Jit Ram, 9842	..	R. T. C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Harnam Dass, 3703	..	Ditto
Do	Do	Hans Raj, 3583	..	Ditto
Do	Do	Bhanna Ram, 4591	..	Ditto
Do	Do	Som Nath, 4088	..	Ditto
Do	Do	Rattan Chand, 3326	..	Ditto
Do	Do	Pali Ram, 2601	..	Ditto
Do	Do	Tershem Lal, 9897	..	Ditto
Do	Do	Kartar Chand, 11406	..	Ditto
Do	Do	Bachan Singh, 11419	..	Ditto
Do	Do	Nanak Chand, 11423	..	Ditto
Do	Do	Ajit Singh, 11403	..	Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 11441	..	Ditto
Do	Do	Maghu Ram, 11445	..	Ditto
Do	Do	Sewa Ram, 11412	..	Discharged
Do	Do	Bihari Lal, 4027	..	Do
Do	Do	Ajit Kumar, 5158	..	P.A.P. Lines
Do	Do	Kaka Singh, 11131	..	Ditto
Do	Do	Hoshiar Singh, 11135	..	Ditto
Do	Do	Boota Singh, 11141	..	Ditto
Do	Do	Bachittar Singh, 11147	..	Ditto
Do	Do	Bakhtawer Singh, 11150	..	Discharged
Do	Do	Nachittar Singh, 11153	..	P.A.P. Lines
Do	Do	Gurcharan Singh, 11155	..	Ditto
Do	Do	Beant Singh, 11162	..	Discharged
Do	Do	Harbhajan Singh, 11174	..	P.A.P. Lines
Do	Do	Mohan Singh, 11175	..	Ditto
Do	Do	Chanan Singh, 11179	..	Discharged
Do	Do	Ajit Singh, 11180	..	P.A.P. Lines
Do	Do	Khushi Ram, 11183	..	Ditto
Do	Do	Gurnam Singh, 11185	..	Discharged
Do	Do	Balbir Singh, 11188	..	Ditto
Do	Do	Piara Singh, 11195	..	P.A.P. Lines
Do	Do	Avtar Singh, 11198	..	Ditto
Do	Do	Chanan Singh, 11199	.	Ditto
Do	Do	Tara Singh, 12563	..	Ditto
Do	Do	Paras Ram, 12811	..	Ditto
Do	Do	Dalip Singh, 6142	..	Discharged
Do	Do	Mehar Singh, 11250	..	P.A.P. Lines

[Home Minister]

District/Unit	*Rank*	*Name*	*Address (Place of posting)*
P.A.P.	Constable	Roop Chand, 12439	.. Discharged
Do	Do	Chanan Singh, 11729	.. Ditto
Do	Do	Niranjan Singh, 12204	.. Ditto
Do	Do	Karam Singh, 12735	.. Ditto
Do	Do	Darshan Singh, 12377	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Karnail Singh, 12051	.. Ditto
Do	Do	Dalip Singh, 11915	.. Discharged
Do	Do	Mewa Singh, 12644	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Gian Singh, 12523	.. Discharged
Do	Do	Joginder Singh, 12104	.. Ditto
Do	Do	Sant Lal, 11103	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Tarlok Chand, 11855	.. Discharged
Do	Do	Chhottu Ram, 4122	.. Ditto
Do	Do	Hans Raj, 11899	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Kaka Singh, 12430	.. Discharged
Do	Do	Chander Singh, 11386	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Piara Singh, 13096	.. Ditto
Do	Do	Sarup Singh, 12176	.. Ditto
Do	Do	Puran Singh, 10947	.. Discharged
Do	Do	Beja Ram, 12363	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Gogan Ram, 7617	.. Ditto
Do	Do	Shangara Singh, 10946	.. Discharged
Do	Do	Partap Singh, 12368	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Bhura Singh, 9772	.. R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Gurcharan Singh, 4800	.. Ditto
Do	Do	Labh Singh, 9870	.. Discharged
Do	Do	Rup Singh, 11537	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Kashtur Chand, 12113	.. Ditto
Do	Do	Gurcharan Singh, 9702	.. R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Harbilash, 10706	.. Ditto
Do	Do	Sarwan Singh, 11409	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Harnek Singh, 12694	.. Ditto
Do	Do	Joginder Ram, 11857	.. Ditto
Do	Do	Kabal Singh, 13046	.. Ditto
Do	Do	Suraj Singh, 12399	.. R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Lachhman Ram, 12463	.. Discharged
Do	Do	Batichattar Singh, 11623	.. R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Khushal, 11750	.. Discharged
Do	Do	Gurnam Singh, 9914	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Harnek Singh, 10010	.. R.T.C., Fort Bahadurgarh

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
P.A.P.	Constable	Rattan Chand, 10123	.. R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Gian Chand, 10372	.. Ditto
Do	Do	Kartar Chand, 10423	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Rattan Chand, 10425	.. R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Jaswant Rai, 10486	.. Ditto
Do	Do	Ishar Singh, 13271	.. Ditto
Do	Do	Charan Dass, 11081	.. Ditto
Do	Do	Rattan Singh, 11083	.. Ditto
Do	Do	Om Parkash, 11084	.. Ditto
Do	Do	Hari Singh, 11086	.. Ditto
Do	Do	Gurdev Singh, 11094	.. Ditto
Do	Do	Mohinder Ram, 11098	.. Ditto
Do	Do	Ram Chand, 568	.. Ditto
Do	Do	Milkha Singh, 13232	.. Ditto
Do	Do	Sarmukh Singh, 13251	.. Discharged
Do	Do	Dharam Singh, 13252	.. R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Desha Singh, 13253	.. Discharged
Do	Do	Gopal Singh, 13260	.. R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Tarlok Singh, 13265	.. Discharged
Do	Do	Nazar Singh, 13266	.. Do
Do	Do	Zile Singh, 11006	.. R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Dharama, 11013	.. Ditto
Do	Do	Hari Ram, 11016	.. Discharged
Do	Do	Ram Phal, 11017	.. Do
Do	Do	Dewan Singh, 11030	.. R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Balbir Singh, 11032	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Lebhi Ram, 11036	.. R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Tara Chand, 11039	.. Ditto
Do	Do	Jita Singh, 11047	.. Ditto
Do	Do	Pahalad Singh, 11037	.. Ditto
Do	Do	Surja Ram, 11051	.. Ditto
Do	Do	Bhoondu, 11056	.. Ditto
Do	Do	Sarup Singh, 11064	.. Ditto
Do	Do	Ram Mehar, 11065	.. Discharged
Do	Do	Munshi Ram, 11066	.. Do
Do	Do	Ram Singh, 11068	.. R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Daya Chand, 11071	.. Ditto
Do	Do	Tek Chand, 11072	.. Ditto
Do	Do	Rughan Singh, 11077	.. Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 38	.. Discharged

[Home Minister]

District/Unit	Rank	Name		Address (Place of posting)
P. A. P.	Constable	Kundan Lal, 6801	..	R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Raghbir Singh, 11662	..	Ditto
Do	Do	Kishan Chand, 11898	..	P.A.P. Lines
Do	Do	Kehru Ram, 10264	..	R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Buta Ram, 10585	..	P.A.P. Lines
Do	Do	Lachhu Ram, 10625	..	Ditto
Do	Do	Moorta Ram, 10662	..	Ditto
Do	Do	Kartara Ram, 10923	..	Ditto
Do	Do	Gurbax Ram, 10884	..	Ditto
Do	Do	Sohan Lal, 10588	..	Ditto
Do	Do	Harbans Lal, 10437	..	Ditto
Do	Do	Gokal Chand, 10832	..	Ditto
Do	Do	Sohan Lal, 10876	..	Ditto
Do	Do	Gareboo, 10438	..	Ditto
Do	Do	Sohan Lal, 11594	..	Ditto
Do	Do	Gian Chand, 10647	..	Ditto
Do	Do	Pakhar Ram, 10080	..	Ditto
Do	Do	Chanan Ram, 10972	..	R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Ram Kishan, 10280	..	Discharged
Do	Do	Melok Chand, 9849	..	P.A.P. Lines
Do	Do	Joginder Pal, 11418	..	P.A.P. Lines
Do	Do	Harbilash, 10904	..	Ditto
Do	Do	Kirpal Singh, 11593	..	Ditto
Do	Do	Hari Ram, 9923	..	Ditto
Do	Do	Pakahar Ram, 10271	..	R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Sawarna Ram, 10284	..	P. A. P. Lines
Do	Do	Duni Chand, 10957	..	Ditto
Do	Do	Charanjit Lal, 13083	..	Ditto
Do	Do	Swaran Chand, 12940	..	Ditto
Do	Do	Udhey Singh, 9803	..	Ditto
Do	Do	Bhajan Singh, 11732	..	Discharged
Do	Do	Darbara Singh, 11733	..	Do
Do	Do	Mehar Singh, 11738	..	P.A.P. Lines
Do	Do	Balbir Singh, 11739	..	Ditto
Do	Do	Morte Singh, 11743	..	Ditto
Do	Do	Teja Singh, 11745	..	R. T. C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Joga Singh, 11748	..	P.A.P. Lines
Do	Do	Saroop Singh, 11749	..	Ditto
Do	Do	Bhoora Singh, 11752	..	Discharged
Do	Do	Ran Singh, 11753	..	Do
Do	Do	Jarnail Singh, 11756	..	Do
Do	Do	Sampuran Singh, 11760	..	P.A.P. Lines

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
P. A. P.	Constable	Pritam Singh, 11761	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Karnail Singh, 11763	.. Discharged
Do	Do	Jagraj Singh, 11764	.. Do
Do	Do	Nachattar Singh, 11769	.. Do
Do	Do	Bloor Singh, 11771	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Darshan Singh, 11772	.. Ditto
Do	Do	Boor Singh, 11773	.. Ditto
Do	Do	Joginder Singh, 11777	.. Discharged
Do	Do	Ghofi, 11779	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Nichatar Singh, 11782	.. Ditto
Do	Do	Gurmukh Singh, 11791	.. Ditto
Do	Do	Boota Singh, 11800	.. Ditto
Do	Do	Surjan Singh, 11801	.. Discharged
Do	Do	Dhup Singh, 11811	.. Do
Do	Do	Chander Singh, 11812	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Man Singh, 11816	.. Discharged
Do	Do	Hari Ram, 11820	.. Do
Do	Do	Mangal Ram, 11833	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Jagmal, 11834	.. Discharged
Do	Do	Zile Singh, 11885	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Jit Singh, 11839	.. Discharged
Do	Do	Sumer Singh, 11854	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Sis Ram, 11856	.. Ditto
Do	Do	Nafe Singh, 11857	.. Discharged
Do	Do	Chet Ram, 11862	.. Do
Do	Do	Rishal Singh, 11873	.. Do
Do	Do	Boop Singh, 11878	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Mai Chand, 11891	.. Ditto
Do	Do	Ram Kumar, 11892	.. Ditto
Do	Do	Girdhari Lal, 11894	.. Discharged
Do	Do	Pirthi Chand, 11895	.. Do
Do	Do	Ram Kishan, 11897	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Phool Singh, 11899	.. Discharged
Do	Do	Ram Kanwal, 11900	.. Do
Do	Do	Ram Chand, 11905	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Mangu Ram, 11913	.. Ditto
Do	Do	Budh Singh, 11919	.. Ditto
Do	Do	Dayal Ram, 11929	.. Ditto
Do	Do	Mihan Ram, 11930	.. Ditto
Do	Do	Mangi Ram, 11931	.. Ditto
Do	Do	Udhami, 11936	.. Ditto
Do	Do	Kewal Singh, 11951	.. Ditto
Do	Do	Lachhi Ram, 11952	.. Ditto
Do	Do	Ram Pat, 11964	.. Ditto
Do	Do	Subh Ram, 11966	.. Ditto

[Home Minister]

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
P. A. P.	Constable	Parbhati Ram, 11980	.. Discharged
Do	Do	Shiv Narain, 11982	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Raghbir Singh, 11983	.. Ditto
Do	Do	Om Parkash, 11984	.. Ditto
Do	Do	Jai Lal, 11986	.. Discharged
Do	Do	Chander Singh, 11992	.. Do
Do	Do	Rishal Singh, 11988	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Mauni Ram, 11994	.. Ditto
Do	Do	Mir Singh, 12000	.. Ditto
Do	Do	Bhim Singh, 12002	.. Ditto
Do	Do	Mange Ram, 12003	.. Ditto
Do	Do	Ram Singh, 12006	.. Ditto
Do	Do	Mani Ram, 12011	.. Ditto
Do	Do	Piara Lal, 12012	.. Ditto
Do	Do	Mange Ram, 12013	.. Ditto
Do	Do	Bharat Singh, 12023	.. Ditto
Do	Do	Shiv Lal, 12026	.. Ditto
Do	Do	Dass Ram, 12030	.. Discharged
Do	Do	Amrik Singh, 12036	.. Do
Do	Do	Tehlu Singh, 12037	.. Do
Do	Do	Pipal Singh, 12041	.. P.A.P. Lines, Jullundur Cantt.
Do	Do	Hari Singh, 12045	.. Discharged
Do	Do	Wasakha Singh, 12048	.. Do
Do	Do	Faquir Singh, 12054	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Balwant Singh, 12049	.. Ditto
Do	Do	emlash Singh, 12056	.. Ditto
Do	Do	Surjit Singh, 12070	.. Discharged
Do	Do	Surjit Singh, 12072	.. Do
Do	Do	Bahadur Singh, 12073	.. Do
Do	Do	Chanan Ram, 12078	.. Do
Do	Do	Mohinder Singh, 12080	.. Do
Do	Do	Sher Singh, 12082	.. Do
Do	Do	Bhala Singh, 12085	.. P.A.P. Lines, Jullundur Cantt.
Do	Do	Ruldo Singh, 12087	.. Ditto
Do	Do	Surjit Singh, 12086	.. Discharged
Do	Do	Jarnail Singh, 12091	.. P.A.P. Lines, Jullundur Cantt.
Do	Do	Kishan Singh, 12093	.. Ditto
Do	Do	Tek Singh, 12102	.. Discharged
Do	Do	Pritam Singh, 12104	.. Do
Do	Do	Surjit Singh, 12106	.. Do
Do	Do	Ajaib Singh, 12110	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Harbans Singh, 12114	.. Discharged
Do	Do	Piare Singh, 12115	.. P.A.P. Lines

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
P. A. P.	Constable	Bedan Singh, 12119	.. Discharged
Do	Do	Harmohinder Singh, 12055	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Bagh Singh, 12121	.. Ditto
Do	Do	Amar Singh, 12124	.. Ditto
Do	Do	Mohinder Singh, 12125	.. Ditto
Do	Do	Pannu Ram, 12131	.. Ditto
Do	Do	Dhani Ram, 12133	.. Ditto
Do	Do	Gurcharan Singh, 12134	.. Discharged
Do	Do	Pritam Singh, 12143	.. Do
Do	Do	Bhal Singh, 12144	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Nand Singh, 12149	.. P.A.P. Lines, Jullundur Cantt.
Do	Do	Pritam Singh, 12150	.. Ditto
Do	Do	Jagir Singh, 12151	.. Discharged
Do	Do	Thakar Singh, 12158	. P.A.P. Lines
Do	Do	Bahadur Singh, 12159	.. Discharged
Do	Do	Karnail Singh, 12160	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Ram Pat Singh, 12177	.. Discharged
Do	Do	Chandgi, 12183	.. Do
Do	Do	Jai Bhagwan, 12186	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Suraj Bhan, 12187	.. Ditto
Do	Do	Mohan Singh, 12189	.. Discharged
Do	Do	Sunehra Singh, 12192	.. Do
Do	Do	Ram Singh, 12198	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Ram Kishan, 12199	.. Ditto
Do	Do	Daya Nand, 12209	.. Ditto
Do	Do	Bansi Dhar, 12261	.. Ditto
Do	Do	Ranjit Singh, 12267	.. Ditto
Do	Do	Ram Singh, 12268	.. Ditto
Do	Do	Murli, 12298	.. Ditto
Do	Do	Ram Parshad, 12339	.. Ditto
Do	Do	Bhana Ram, 12340	.. Ditto
Do	Do	Subh Ram, 12349	.. Ditto
Do	Do	Amar Singh, 12373	.. Ditto
Do	Do	Daya Ram, 12392	.. Ditto
Do	Do	Indraj, 12396	.. Ditto
Do	Do	Jori Ram, 12413	.. Ditto
Do	Do	Gurdish Chand, 12420	.. Discharged
Do	Do	Puran Singh, 12421	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Dhana Ram, 12429	.. Ditto
Do	Do	Daulat Singh, 12433	.. Ditto
Do	Do	Sat Paul, 12444	.. Discharged
Do	Do	Rattan Chand, 12453	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Ramjit Dass, 12458	.. Ditto
Do	Do	Mukhtiar Singh, 12463	.. Discharged

[Home Minister]

District/Unit	*Rank*	*Name*	*Address (Place of posting)*
P. A. P.	Constable	Santokh Singh, 12471	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Darshan Singh, 12479	.. Ditto
Do	Do	Surat Singh, 12480	.. Ditto
Do	Do	Bhajan Singh, 12490	.. Ditto
Do	Do	Giani Ram, 12494	.. Ditto
Do	Do	Shiv Chand, 12504	.. Ditto
Do	Do	Hans Raj, 12510	.. Ditto
Do	Do	Gian Singh, 12514	.. Ditto
Do	Do	Puran Chand, 12516	.. Discharged
Do	Do	Hari Chand, 12519	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Bishan Singh, 12533	.. Ditto
Do	Do	Des Raj, 12545	.. Ditto
Do	Do	Faquir Chand, 12547	.. Ditto
Do	Do	Des Raj, 12550	.. Ditto
Do	Do	Babu Ram, 12551	.. Ditto
Do	Do	Tara Chand, 12554	.. Ditto
Do	Do	Ram Singh, 12559	.. Discharged
Do	Do	Piara Lal, 12560	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Puran Singh, 12561	.. Ditto
Do	Do	Santu Ram, 12564	.. Ditto
Do	Do	Ram Chander, 12567	.. Ditto
Do	Do	Ram Phul Singh, 12570	.. Ditto
Do	Do	Balbir Singh, 12571	.. Ditto
Do	Do	Nand Lal, 12579	.. Ditto
Do	Do	Banwari, 12584	.. Discharged
Do	Do	Chootu Ram, 12587	.. P.A.P. Lines, Jullundur Cantt.
Do	Do	Jagan Ram, 12597	.. Ditto
Do	Do	Mange Ram, 12604	.. Ditto
Do	Do	Dalip Singh, 12608	.. Ditto
Do	Do	Hari Singh, 12620	.. Ditto
Do	Do	Dalip Singh, 12625	.. Ditto
Do	Do	Rattan Singh, 12626	.. Discharged
Do	Do	Charanjit Lal, 12635	.. R.T.C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Roshan Lal, 12656	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Anant Ram, 12660	.. Discharged
Do	Do	Jandu Ram, 12667	.. Do
Do	Do	Rattan Chand, 12673	.. Do
Do	Do	Dharam Paul, 12701	.. Do
Do	Do	Santa Singh, 12723	.. Do
Do	Do	Lakhmi Chand, 12761	.. Do
Do	Do	Bhag Mal, 12773	.. Do
Do	Do	Roshan Lal, 12665	.. P.A P. Lines
Do	Do	Rattan Chand, 12671	.. Ditto
Do	Do	Sewa Dass, 12677	.. Ditto

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
P. A. P.	Constable	Dhanpat, 12706	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Om Parkash, 12741	.. Ditto
Do	Do	Rishal Singh, 12746	.. Ditto
Do	Do	Sher Singh, 12786	.. Ditto
Do	Do	Ghessa Ram, 12827	.. Ditto
Do	Do	Balbir Singh, 12831	.. Ditto
Do	Do	Chet Ram, 12834	.. Ditto
Do	Do	Ram Chand, 12847	.. Ditto
Do	Do	Ram Mehar, 12854	.. Ditto
Do	Do	Suraj Bhan, 12860	.. Ditto
Do	Do	Sube Ram, 12866	.. Ditto
Do	Do	Prithvi Chand, 12867	.. Ditto
Do	Do	Piare Lal, 12883	.. Ditto
Do	Do	Sant Ram, 12722	.. Ditto
Do	Do	Juge Ram, 12868	.. Discharged
Do	Do	Sodhu Ram, 12909	.. R. T. C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Bharu Ram, 12911	.. Discharged
Do	Do	Kansi Ram, 12912	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Murli Dhar, 12919	.. Discharged
Do	Do	Tara Singh, 12937	.. Do
Do	Do	Chatar Singh, 12939	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Chattar Singh, 12940	.. Discharged
Do	Do	Surat Singh, 12949	.. P.A.P. Lines, Jullundur Cantt.
Do	Do	Mir Singh, 12954	.. R. T. C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Rachhpal Singh, 12957	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Rattan Singh, 12958	.. R. T. C., Fort Bahadurgarh
Do	Do	Om Parkash, 12962	.. Discharged
Do	Do	Avtar Singh, 12963	.. Do
Do	Do	Om Parkash, 12969	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Suraj Bhan, 12971	.. Ditto
Do	Do	Harbhajan Singh, 12973	.. Discharged
Do	Do	Chand Singh, 12979	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Kaka Singh, 12981	.. Ditto
Do	Do	Tara Singh, 12984	.. Ditto
Do	Do	Sant Ram, 12985	.. Ditto
Do	Do	Bakhtawar Singh, 12986	.. Ditto
Do	Do	Balwant Singh, 12987	.. Ditto
Do	Do	Bhagat Singh, 12988	.. Ditto
Do	Do	Jarnail Singh, 12990	.. Discharged
Do	Do	Gurcharan Singh, 12991	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Piara Singh, 12993	.. Ditto

[Home Ministe]

District/Unit	*Rank*	*Name*	*Address (Place of posting)*
P.A.P.	Constable	Gurdev Singh, 12998 ..	Discharged
Do	Do	Buta Singh, 12999 ..	Do
Do	Do	Puran Pal Singh, 13000 ..	P.A.P. Lines
Do	Do	Ajit Singh, 13003 ..	Discharged
Do	Do	Mehma Singh, 13004 ..	Do
Do	Do	Suraj Bhan, 13005 ..	P.A.P. Lines
Do	Do	Ram Singh, 13006 ..	Do
Do	Do	Phul Kumar, 13007 ..	Do
Do	Do	Bhagwan Singh, 13011 ..	Discharged
Do	Do	Sushpal Singh, 13014 ..	Do
Do	Do	Ram Sarup, 13015 ..	Do
Do	Do	Gulzari Ram, 13016 ..	P.A.P. Lines
Do	Do	Dewan Singh, 31017 ..	Discharged
Do	Do	Harbhagat Singh, 13020 ..	P.A.P. Lines
Do	Do	Yad Ram, 13024 ..	Ditto
Do	Do	Parhlad, 13026 ..	Ditto
Do	Do	Mir Singh, 13053 ..	Discharged
Do	Do	Chande Pal, 13055 ..	Do
Do	Do	Matu Ram, 13059 ..	P.A.P. Lines
Do	Do	Chajju Ram, 13062 ..	Do
Do	Do	Ghessa Ram, 13076 ..	Discharged
Do	Do	Sir Ram, 13078 ..	P.A.P. Lines
Do	Do	Rameshwar, 13085 ..	R.T.C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Dalip Singh, 13103 ..	Ditto
Do	Do	Dalip Singh, 13104 ..	Discharged
Do	Do	Naib Singh, 13107 ..	R. T. C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Mukhtiar Singh, 13112 ..	P.A.P. Lines
Do	Do	Mukhtiar Singh, 13119 ..	Ditto
Do	Do	Darshan Singh, 13121 ..	Ditto
Do	Do	Mohan Lal, 13124 ..	Ditto
Do	Do	Ajit Singh, 13130 ..	Ditto
Do	Do	Bachan Lal, 13133 ..	Ditto
Do	Do	Sawaran Ram, 13139 ..	Ditto
Do	Do	Gurdev, 13144 ..	Ditto
Do	Do	Dharam Paul, 13146 ..	Ditto
Do	Do	Lachman Dass, 13161 ..	Discharged
Do	Do	Dalip Chand, 13162 ..	P.A.P. Lines
Do	Do	Babu Ram, 13163 ..	Discharged
Do	Do	Nika Ram, 13173 ..	P.A.P. Lines
Do	Do	Chajju Ram, 13174 ..	Ditto
Do	Do	Kartar Chand, 13175 ..	Discharged
Do	Do	Surti Ram, 13187 ..	P.A.P. Lines
Do	Do	Dharam Vir, 13196 ..	Discharged
Do	Do	Charan Singh, 13205 ..	P.A.P. Lines

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
P.A.P.	Constable	Chuni Lal, 13206	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Pritam Chand, 13214	.. Ditto
Do	Do	Depu Ram, 13215	.. Ditto
Do	Do	Ajit Singh, 11206	Ditto
Do	Do	Harbans Lal, 11212	.. Ditto
Do	Do	Narang Singh, 11224	.. Ditto
Do	Do	Subash Chander, 11227	.. Ditto
Do	Do	Suraj Bhan 11228	.. Discharged
Do	Do	Ram Singh, 11229	.. Do
Do	Do	Maya Singh, 11230	.. Do
Do	Do	Parshotam Ram, 11245	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Mohan Singh, 11246	.. Ditto
Do	Do	Ram Chand, 11248	.. Ditto
Do	Do	Gurdev Singh, 11257	.. Ditto
Do	Do	Kansi Ram, 11270	.. Discharged
Do	Do	Ram Singh, 11271	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Raslu Ram, 11272	.. Ditto
Do	Do	Garbh Ram, 11286	.. Discharged
Do	Do	Gokal Chand, 11292	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Laxmi Chand, 11306	.. Ditto
Do	Do	Manphool Singh, 11307	.. Ditto
Do	Do	Charanji Lal, 11308	.. Ditto
Do	Do	Ram Saran, 11301	.. R. T. C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Saer Singh, 11310	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Sarup Singh, 11311	.. Ditto
Do	Do	Tek Chand, 11315	.. Ditto
Do	Do	Ruldu, 11317	.. Ditto
Do	Do	Pat Ram, 11319	.. Discharged
Do	Do	Mohan Lal, 11323	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Mahan Singh, 11335	.. Discharged
Do	Do	Harish Chander, 11346	.. Do
Do	Do	Suraj Bhan, 11348	.. Do
Do	Do	Lal Chand, 11369	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Mehar Singh, 11392	.. Discharged
Do	Do	Maman Singh, 6617	.. Do
Do	Do	Jarnail Singh, 6947	.. Do
Do	Do	Piara Lal, 7933	.. Do
Do	Do	Gurnam Singh, 11702	.. R. T. C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Surjan Singh, 11706	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Dharam Singh, 11707	.. Ditto
Do	Do	Ajit Singh, 11711	.. Ditto
Do	Do	Dalbir Singh, 11719	.. Ditto
Do	Do	Harbans Singh, 11726	.. R. T. C. Fort Bahadurgarh

District/Unit	*Rank*	*Name*	*Address (Place of posting)*
P.A.P.	Constable	Chanan Ram, 11420	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Chanan Ram, 11453	.. Ditto
Do	Do	Sohan Lal, 11454	.. Ditto
Do	Do	Mohinder Singh, 11458	.. Ditto
Do	Do	Amar Singh, 11467	.. Discharged
Do	Do	Bikar Singh, 11468	.. Do
Do	Do	Ram Singh, 11469	.. Do
Do	Do	Hans Singh, 11470	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Joginder Singh, 11473	.. Ditto
Do	Do	Ajaib Singh, 11481	.. Ditto
Do	Do	Jeet Singh, 11491	.. Ditto
Do	Do	Mukhtiar Singh, 11498	.. Ditto
Do	Do	Rattan Chand, 11506	.. R. T. C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Ram Lal, 11507	.. Discharged
Do	Do	Kartar Chand, 11519	.. Do
Do	Do	Tarlochan Singh, 11530	.. R. T. C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Gurnam Singh, 11531	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Makhan Singh, 11536	.. Ditto
Do	Do	Surta Singh, 11537	.. Discharged.
Do	Do	Ajit Singh, 11538	.. Do
Do	Do	Sowarn Singh, 11540	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Piara Singh, 11581	.. Discharged
Do	Do	Rattan Singh, 11589	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Mahan Singh, 11597	.. Discharged
Do	Do	Kabul Ram, 11598	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Pritam Singh, 11548	.. Ditto
Do	Do	Dalbir Singh, 11562	.. Ditto
Do	Do	Nazar Singh, 11561	.. Discharged
Do	Do	Puran Singh, 11573	.. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Charan Dass, 11575	.. R. T. C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Jagir Singh, 11674	.. Discharged
Do	Do	Tota Ram, 11607	.. Discharged
Do	Do	Nitchhatar Singh, 11619	.. R. T. C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Piara Lal, 11624	.. P.A.P Lines
Do	Do	Mengha Ram, 11632	.. R. T. C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Kashmira Singh, 11633	.. Ditto
Do	Do	Niranjan Singh, 11652	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Gurdeep Singh, 11656	.. Ditto
Do	Do	Mohipal Singh, 11394	.. Discharged
Do	Do	Mukhtiar Singh, 11657	.. Do
Do	Do	Jarnail Singh, 11659	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Om Parkash 11666	.. Discharged

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
P.A.P.	Constable	Basher Singh, 11688	.. Discharged
Do	Do	Raghbir Singh, 11638	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Dewan Chand, 11639	.. Ditto
Do	Do	Puran Chand, 11640	.. Discharged
Do	Do	Panna Ram, 9779	.. P.A.P. Lines
Do	Do	Sulkhan Singh, 77	.. R. T. C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Rattan Singh, 7047	.. Discharged
Do	Do	Sulkhan Singh, 4738	.. R. T. C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Joginder Singh, 3204	.. Ditto
Do	Do	Ram Parkash 9666	.. Ditto
Do	Do	Pritam Singh, 228	.. Ditto
Do	Do	Khushi Ram, 9830	.. Ditto
Do	Do	Mohinder Singh, 9874	.. Ditto
Do	Do	Makhan Lal, 9892	.. Ditto
Do	Do	Sumand Singh, 9884	.. Ditto
Do	Do	Hans Raj, 9885	.. Ditto
Do	Do	Santokh Singh, 9886	.. Ditto
Do	Do	Gurmakh Singh, 9902	.. Ditto
Do	Do	Khajan Singh, 9926	.. Ditto
Do	Do	Joginder Singh, 9935	.. Ditto
Do	Do	Mangha Ram, 9942	.. Discharged
Do	Do	Mangha Ram, 9954	.. R.T. C. Fort Bahaurgarh
Do	Do	Sube Singh, 9965	.. Ditto
Do	Do	Thakar Singh, 9984	.. Ditto
Do	Do	Hari Singh, 10009	.. Ditto
Do	Do	Surat Singh, 10010	.. Discharged
Do	Do	Ram Singh, 10023	.. R. T. C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Ramesh Kumar, 10039	.. Ditto
Do	Do	Ram Saroop, 10040	.. Ditto
Do	Do	Mogher Singh, 10056	.. Ditto
Do	Do	Nihal Chand, 10060	.. Ditto
Do	Do	Darshan Singh, 10066	.. Ditto
Do	Do	Hukam Chand, 10070	.. Ditto
Do	Do	Hari Ram, 10075	.. Ditto
Do	Do	Joginder Singh, 10089	.. Ditto
Do	Do	Gurdev Singh, 10091	.. Ditto
Do	Do	Sowarn Dass, 10113	.. Ditto
Do	Do	Dayal Chand 10114	.. Ditto
Do	Do	Krishan Chand, 10120	.. Ditto
Do	Do	Darshan Lal, 10122	.. Ditto
Do	Do	Hans Raj, 10131	.. Ditto
Do	Do	Chandgi Ram, 10146	.. Ditto
Do	Do	Daya Singh, 10166	.. Ditto

[Home Minister]

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
P.A.P.	Constable	Mam Raj, 10174 ..	R.T.C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Gian Singh, 10182 ..	Ditto
Do	Do	Atama Singh, 10188 ..	Ditto
Do	Do	Chanan Singh, 10189 ..	Ditto
Do	Do	Sham Ram, 10217 ..	Ditto
Do	Do	Puran Chand, 10232 ..	Ditto
Do	Do	Mohan Singh, 10222 ..	Ditto
Do	Do	Raj Kumar, 10238 ..	Ditto
Do	Do	Dodi Ram, 10235 ..	Ditto
Do	Do	Kidar Singh, 10241 ..	Ditto
Do	Do	Giasu Ram, 10249 ..	Ditto
Do	Do	Mani Ram, 10251 ..	Discharged
Do	Do	Mansu Ram, 10252 ..	R.T.C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Khushi Ram, 10253 ..	Ditto
Do	Do	Dalip Singh, 10266 ..	Ditto
Do	Do	Thura Ram, 10269 ..	Ditto
Do	Do	Mohinder Singh, 10270 ..	Ditto
Do	Do	Vashdev, 10281 ..	Ditto
Do	Do	Mathura Dass, 10285 ..	Ditto
Do	Do	Darshan Lal, 10288 ..	Ditto
Do	Do	Charan Singh, 10289 ..	Discharged
Do	Do	Ram Kumar, 10318 ..	R.T.C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Dhangar Singh, 10325 ..	Ditto
Do	Do	Rattan Chand, 10283 ..	Ditto
Do	Do	Sher Singh, 10341 ..	Ditto
Do	Do	Charan Singh, 10343 ..	Ditto
Do	Do	Sadhu Ram, 10352 ..	Ditto
Do	Do	Phul Singh, 10355 ..	Discharged
Do	Do	Karam Chand, 10287 ..	R.T.C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Parbhati, 10365 ..	Ditto
Do	Do	Bachan Ram, 10377 ..	Discharged
Do	Do	Harbans Lal, 10371 ..	Do
Do	Do	Deep Chand, 10374 ..	R.T.C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Parkash Chand, 10375 ..	Ditto
Do	Do	Girdhari Lal, 10378 ..	Discharged
Do	Do	Kartar Singh, 10379 ..	Do
Do	Do	Bakshi Ram, 10390 ..	Do
Do	Do	Karnail Singh, 10391 ..	R.T.C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Sewa Dass, 10393 ..	Ditto
Do	Do	Jodha Singh, 10415 ..	Ditto
Do	Do	Gulzara Singh, 10417 ..	Discharged

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
P.A.P.	Constable	Jeet Singh, 10424	.. R.T.C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Tara Singh, 10425	.. Discharged
Do	Do	Joginder Singh, 10429	.. R.T.C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Gian Singh, 10437	.. Discharged
Do	Do	Sucha Singh, 10438	.. Do
Do	Do	Gajjan Singh, 10441	.. R.T.C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Dayal Singh, 10449	.. Ditto
Do	Do	Darshan Singh, 10454	.. Discharged
Do	Do	Harbans Singh, 10456	.. R.T.C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Amar Singh, 10463	.. Ditto
Do	Do	Joginder Singh, 10470	.. Discharged
Do	Do	Anokh Singh, 10476	.. R.T.C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Raw Singh, 10477	.. Discharged
Do	Do	Dattar Singh, R 10478	.. R.T.C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Ajit Singh, 10479	.. Ditto
Do	Do	Sowarn Singh, 10482	.. Discharged
Do	Do	Surjit Singh, 10486	.. Do
Do	Do	Jagir Singh, 10489	.. R.T.C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Gurdip Singh, 10490	.. Ditto
Do	Do	Kartar Singh, 10500	.. Ditto
Do	Do	Ajit Singh, 10501	.. Discharged
Do	Do	Jagir Singh, 10503	.. R.T.C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Gurnam Singh, 10504	.. Discharged
Do	Do	Dewan Singh, 10507	.. Do
Do	Do	Harbhajan Singh 10509	.. R.T.C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Bachan Singh, 10518	.. Discharged
Do	Do	Sardari Lal, 10521	.. R. T. C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Charan Dass,10526	.. Ditto
Do	Do	Som Dass, 10535	.. Ditto
Do	Do	Harnam Singh, 10538	.. Ditto
Do	Do	Dara Singh, 10541	.. Ditto
Do	Do	Massa Singh, 10548	.. Ditto
Do	Do	Buta Singh, 10552	.. Discharged
Do	Do	Gurmit Ram, 10572	.. R. T. C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Bachan Singh, 10575	.. Discharged
Do	Do	Bakhtawer Singh, 10576	.. R. T. C. Fort Bahadur-garh

[Home Minister]

District/Unit	Rank	Name	Address (Place of posting)
P.A.P.	Constable	Joginder Singh, 10578 ..	R.T.C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Sital Singh. 10580 ..	Ditto
Do	Do	Mangat Singh, 10581 ..	Discharged
Do	Do	Rattan Singh, 10585 ..	Do
Do	Do	Parbhu Ram, 10592 ..	R.T.C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Bir Singh, 10596 ..	Ditto
Do	Do	Mangal Ram, 10600 ..	Ditto
Do	Do	Phul Kumar, 10618 ..	Ditto
Do	Do	Man Singh, 10622 ..	Ditto
Do	Do	Ram Phal, 10634 ..	Ditto
Do	Do	Karam Singh, 10636 ..	Ditto
Do	Do	Subh Ram, 10637 ..	Ditto
Do	Do	Lachman Singh, 10645 ..	Discharged
Do	Do	Ved Singh, 10652 ..	R. T. C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Bhagwan Singh, 10653 ..	Ditto
Do	Do	Zile Singh, 10654 ..	Ditto
Do	Do	Sultan Singh, 10658 ..	Discharged
Do	Do	Surat Singh, 10671 ..	R.T.C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Suraj Bhan, 10678 ..	Ditto
Do	Do	Raj Kumar, 10679 ..	Ditto
Do	Do	Risal Singh, 10683 ..	Ditto
Do	Do	Dhari Singh, 10685 ..	Discharged
Do	Do	Tek Ram, 10686 ..	R.T.C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Sarup Singh, 10689 ..	Ditto
Do	Do	Bhagwan Singh, 10702 ..	Ditto
Do	Do	Parbhati, 10717 ..	Discharged
Do	Do	Suraj Bhan, 10718 ..	Do
Do	Do	Jagjit Singh, 10726 ..	Do
Do	Do	Daryao Singh, 10736 ..	R.T.C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Ram Chander, 10737 ..	Ditto
Do	Do	Kashmiri Lal, 10740 ...	Ditto
Do	Do	Mange Ram, 10741 ...	Discharged
Do	Do	Tek Ram, 10747 ..	R.T.C. Fort Bahadurgarh
Do	Do	Balwant Singh, 10749 ..	Discharged
Do	Do	Sube Singh, 10752 ..	Do
Do	Do	Ram Daya, 10753 ..	R.T.C. Fort Bahadur garh
Do	Do	Sher Singh, 10764 ..	Ditto
Do	Do	Tek Ram, 10774 ..	Discharged
Do	Do	Suraj Bhan, 10776 ..	Do
Do	Do	Zile Singh, 10777 ..	R.T.C. Fort Bahadurgarh

District/Unit	*Rank*	*Name*		*Address (Place of posting)*
P.A.P.	Constable	Dalip Singh, 10778	..	Discharged
Do	Do	Bhup Singh, 10790	..	Do
Do	Do	Man Singh, 10791	..	Do
Do	Do	Suraj Bhan, 10797	..	Do
Do	Do	Prem Singh, 10802	..	Do
Do	Do	Ishwar Singh, 10816	..	R.T.C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Partap Singh, 10809	..	Discharged
Do	Do	Hazari, 10821	..	R.T.C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Suraj Bhan, 10822	..	Ditto
Do	Do	Pirthu, 10824	..	Ditto
Do	Do	Kanwar Singh, 10834	..	Ditto
Do	Do	Ram Mehar, 10828	..	Discharged
Do	Do	Tek Ram, 10839	..	Do
Do	Do	Randhir Singh, 10841	..	R.T.C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Ram Phal, 10825	..	Ditto
Do	Do	Mali Ram, 10847	..	Ditto
Do	Do	Daryao Singh, 10848	..	Ditto
Do	Do	Sube Singh, 10853	..	Ditto
Do	Do	Sunder Lal, 10859	..	Ditto
Do	Do	Mohan Lal, 10861	..	Ditto
Do	Do	Gopi Ram, 10872	..	Ditto
Do	Do	Ram Kishan, 10881	..	Ditto
Do	Do	Chander Singh, 10888	..	Ditto
Do	Do	Bhola Ram, 10901	..	Ditto
Do	Do	Karam Singh,10905	..	Ditto
Do	Do	Jage Ram, 10933	..	Discharged
Do	Do	Raghbir Singh, 10955	..	R.T.C. Fort Bahadur-garh
Do	Do	Ram Phal, 10959	..	Ditto
Do	Do	Chand Singh, 10989	..	Ditto
Do	Do	Dharam Singh, 11000	..	Ditto
Do	Do	Fquir Chand, 11002	..	Ditto
Do	Do	Chander, 6142	..	Ditto
Do	Do	Sheo Chand, 1096	..	Ditto
Do	Do	Munsi Ram, 9560	..	Ditto
Do	Do	Pehlad, 10511	..	Ditto

SHORT NOTICE QUESTION AND ANSWER

NEW LEVY OF 6 PERCENT SALES TAX

10.00 A.M.

***2957. Shri Balramji Dass Tandon**: Will the Minister for Excise, Taxation and Capital be pleased to state —

(a) whether any deputation from Amritsar or Ludhiana waited upon the Government for the abolition of new 6 per cent

[Shri Balramji Dass Tandon]

Sales Tax levied on Yarn and other material; if so, the details of the representation made by them and the reply of the Government in this regard;

(b) whether any agreed solution has been reached between the Beoparies and the State Government; if so, the final settlement, if any, arrived at and if not, the position of the two parties as at present?

Shri Ram Saran Chand Mittal: (a) The deputationists represented against the prohibition imposed by the Punjab General Sales Tax (Amendment) Ordinance, 1963, on the use of registration certificate for the purchase of material for the manufacture of non-taxable goods, and consequent payment of sales tax by such manufacturers. The deputationists were told that Government would be considering their demands.

(b) the demands of the deputationists are receiving consideration of the Government.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि इस वक्त सरकार की पोज़ीशन क्या है ?

मंत्री : हमें जिस वक्त वह मिले थे उसके बाद सैंट्रल सेल्ज़ टैक्स में बढ़ौतरी हुई है, उस बढ़ौतरी का जो असर पंजाब पर है उसको सरकार एग्ज़ामिन कर रही है ?

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या यह बात मिनिस्टर साहिब के नोटिस में है कि सारे का सारा टैक्स छोटे कारखानेदारों पर पड़ गया है ? क्या यह ऐशोरेंस के तौर पर कहेंगे कि अगर इस तरह की बात उनके नोटिस में आई तो वह इस को वापिस ले लेंगे ।

मन्त्री : यह बात उनके रिप्रिज़ेंटेशन में थी और ज़बानी भी जब वे मिले तो उन्होंने कही थी और सरकार ने ऐशोरेंश जो दी थी उस पर हम स्टैंड करते हैं ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि इस बात के ऊपर कब तक आखरी फैसला हो जायेगा ?

मंत्री : जल्द ही फैसला होगा ।

CALL ATTENTION NOTICES

Sardar Gurbakhsh Singh (Dhariwal) : Madam, I hereby give a call attention notice to discuss the situation created in Gurdaspur District by the resignations of Lambardars en-block as a protest against the oppressive drive in connection with realisation of arrears of land revenue.

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਥੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਘਟੋ ਘਟ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਦੀ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਬੈਠਕੇ

ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕੀਏ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇਹੇ ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਤ ਸਾਲ ਹੋਏ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਫੜ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਬਾਰੇ 2400 ਦੇ ਬਕਾਏ ਕਢ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਕ ਪਟਵਾਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪ ਸਾਰੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਿਖਾਏ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੇ ਕਿ ਇਕ ਨੰਬਰਦਾਰ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬਕਾਇਆ ਨਹੀਂ । ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਕੇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਲ ਕੋਈ ਬਕਾਇਆ ਨਹੀਂ, ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮੈਂ ਉਗਰਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਛਡੋ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਜੁਆਇੰਟਲੀ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਕੀਤੇ । ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਛਪੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਨਾ ਕਢਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਐਨ-ਬਲਾਕ ਅਸਤੀਫੇ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸੂਬੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਦਰਹਮ ਬਰਹਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤੇ ਘਟੋ ਘਟ ਅਧੇ ਘੰਟੇ ਦੀ ਬਹਿਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ) : ਮੇਰੀ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਵਾਕਈ ਰੈਵੀਨਿਊ ਸਿਸਟਮ ਥੱਲੇ ਮਾਮਲਾ ਉਗਰਾਹੁਣ ਦਾ ਜੋ ਢੰਗ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗਲਤ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਮਾਮਲਾ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਿਚ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਈ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਰੈਵੀਨਿਊ ਏਜੰਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ । ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਕਫ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਆਦਮੀ ਨੰਬਰਦਾਰ ਦੇ ਆਖਣ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ ਉਸ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ ਕਰਾਂਗੇ ਸਗੋਂ ਉਸ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਰਾਂਗੇ ਜੇਕਰ ਮਾਮਲਾ ਨਾ ਉਗਰਾਇਆ ਗਿਆ । ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਈ ਥਾਂਈ ਨੰਬਰਦਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫਿਰ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦੇ । ਫਿਰ ਕਈ ਥਾਂਈ ਇਹ ਵੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਨੰਬਰਦਾਰ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਮਾਮਲਾ ਤਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਜਾਕੇ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ ਕਿ ਰੈਵੀਨਿਊ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਉਗਰਾਹ ਸਕੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਰੈਵੀਨਿਊ ਏਜੰਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇ ਤੇ ਜੇਕਰ ਏਜੰਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰੇ ਜਾਂ ਕੋਤਾਹੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਤਕੜਿਆਂ ਹੋ ਕੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਵੀ ਖਬਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਮਿੰਟ, ਆਪ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਲੈਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਸਰਾਹਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਕ ਅਸੂਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸਪੈਸੀਫਿਕ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ]
ਇਨਸਟਾਂਸਿਜ਼ ਕੋਟ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ । ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਐਨਬਲਾਕ ਹੀ ਅੰਦਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕੋਈ ਫ਼ੌਰੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲਾਂ ਲੈ ਆਉ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣਗੇ । (Let the hon. Member bring it to the notice of the hon. Minister. He will surely look into it.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਲਦੀ ਨਾ ਕਰੋ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਥੇ ਇਕ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦਿਵਾ-ਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਇਨਸਟਾਨਸਿਜ਼ ਵੀ ਦਸੀਆਂ ਹਨ । ਪਰ ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਪਾਸ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਤੇ ਇਕ ਦੋ ਘੰਟੇ ਲਗਾਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਜੋ ਇਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਸੀ ਇਸ ਦੀ ਕਦਰ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵੁੱਕਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਰੈਵਿਨਿਊ ਏਜੰਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾ ਕਰੇ । ਇਹ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਡੀਮਾਰੇਲਾਈਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਕਈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰੈਸਟੀਜ ਨੂੰ ਰੀਵਾਈਵ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਮਾਲ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਆਪ ਵੀ ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਇੰਟਰੈਸਟਿਡ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਡਿਸਕਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਹੱਲ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਦਾ ਵਾਜ਼ੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੈਵਿਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ? (ਹਾਸਾ)

Deputy Speaker : This is no point of order.

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ) : ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਲਈ ਵਕਤ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੀ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਹਨ, ਕੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਸਪੈਸਿਫਿਕ ਕੇਸ ਦੇ ਦੇਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਐਨਕੁਆਇਰ ਕਰਵਾ ਲਵਾਂਗਾ । ਜੋ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਹਨ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਣ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਜ਼ਾਲਾ ਕਰਾਂਗਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ, ਮੈਡਮ । ਅਸੀਂ ਇਕ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤੀ ਸੀ 21 ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ, ਪਟਿਆਲਾ, ਵਿਚ ਲੜਕਿਆਂ ਨੇ ਹੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹਨ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਭੌਰਾ ਜੀ, ਅਜੇ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਛੇੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (Addressing Comrade Bhan Singh Bhaura: The hon. Member has brought in his own matter while discussion on the matter already before the House is not yet over. How can the two matters be discussed at one and the same time ?)

श्री बलरामजी दास टंडन: डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं ने भी एक कालिंग* एटेन्शन नोटिस दिया था मगर मुझे उस का कोई जवाब नहीं मिला।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਟੰਡਨ ਜੀ, ਤੁਹਾਡਾ ਇਕ ਸ਼ਾਰਟ ਨੋਟਸ ਕੁਐਸਚਨ ਵੀ ਇਸ ਤੇ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਟਾਈਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਗਾ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਲੈਣਾ (The hon. Member has also sent notice of a Short Notice question in this respect. He can discuss this matter when he is called upon.)

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਖਬਰ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪੀ ਹੈ ਕਿ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਹੈਡਮਾਸਟਰਾਂ ਨੇ ਬਤੌਰ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗਰਾਂਟਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਇਕਦਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ.........

उपाध्यक्षा: आप की बात नोटिस में आ गई है। मगर जब क्वैस्चन डिसकशन में आएगा उस वक्त आप डिसकस कर सकेंगे।

(The point raised by the hon. Member has come to the notice of the Chair. He can discuss the matter when his question regarding this matter comes before the House.)

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਦੇਣ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ: ਇਹ ਗਰਾਂਟਾਂ ਅਸੀਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਕਰ ਕੇ ਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਪਿੰਚ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਐਸਾ ਮਜਬੂਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਇਹ ਗਰਾਂਟਾਂ ਮੁੜਕੇ ਦੇ ਸਕਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਹੀ ਹੈ।

(*Some hon. Members were seen talking with each other.*)

Deputy Speaker: No direct talk, please.

---

*I want to draw the attention of the Government to a protest march by the Headmasters of the privately-managed schools in Jullundur against the unjust withdrawal of the Government grants.

This has created many complications for them as this step will force them to close the schools.

BILL.

THE PUNJAB APPROPRIATION (No. 2) BILL, 1963.

Home Minister (Shri Mohan Lal) : Madam, I beg to introduce the Punjab Appropriation (No. 2) Bill.

Home Minister : Madam, I beg to move—

That the Punjab Appropriation (No. 2) Bill be taken into consideration at once.

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Punjab Appropriation (No. 2) Bill be taken into consideration at once.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਰਾਏਕੋਟ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਗੌਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਠੀਕ ਨਾਉਂ ਤੇ ਵੀ ਸ਼ਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਿਸ-ਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਸਾਰੇ ਬਿਲ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂ ਇਥੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂਗਾ । ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਹੋਈਆਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਦੋ ਤਕਰੀਰਾਂ ਦੇ ਨੋਟਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਇਕ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਅਤੇ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂਗਾ । ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਤੌਰ ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਬਹੁਤ ਤਿਫਲ ਤਸੱਲੀ ਦਿਵਾਈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਕੰਮ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਭ ਦਾ ਤੁਆਵਨ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁਕਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁਕਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਮੈਂ ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਤੁਆਵਨ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਕਹੀ ਹੈ ਉਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜ਼ਹਦ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਕੋਈ ਗੱਲ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਦਲੀਲ ਦੇਕੇ ਮੰਨਵਾਈ ਜਾਵੇ । ਗੱਲ ਤਦ ਹੀ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਮਨ ਨੂੰ ਲੱਗ ਜਾਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਦਫਾ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਰਾਜ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਰਾਜ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਤਸੱਲੀ ਦਵਾਈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਈਵੈਲੂਏਸ਼ਨ ਕਰਾਵਾਂਗਾ, ਜੇ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗਾ । ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮੈਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ।

ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਦਫਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਡੀਟੇਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅੱਜ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਨਾ ਛੇੜਿਆ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਲਾਈਟ ਵਿਚ ਹੀ ਲੈਣਗੇ ਜਿਸ ਲਾਈਟ ਵਿਚ ਕਿ ਇਹ ਮੈਂ ਇਥੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਇਹੋ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ ਅਖਰਾਜਾਤ ਘੱਟ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹੋ ਗੱਲ ਮੈਂ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਮਨਿਸਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਤੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਖੁਦ ਅਖਰਾਜਾਤ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਤਾਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ । ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ, ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਉਹ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਘਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇੰਪਰੈਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਨਖਾਹ ਘਟ ਹੋਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੌਰੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟਰੈਵਲਿੰਗ ਅਲਾਉਂਸ 4000 ਰੁਪਏ ਮਹਾਵਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰੈਂਟ ਫਰੀ ਬੰਗਲੇ, ਬਿਜਲੀ ਫਰੀ, ਪਾਣੀ ਫਰੀ, ਮਾਲੀ ਫਰੀ ਅਤੇ ਕਨਵੇਐਂਸ ਫਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਦਿਆਂ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਿਜ਼ 1000 ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਮੇਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ਼ਲਤ-ਫਹਿਮੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ 6 ਯਾ 7 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸ ਦਾ, ਇਹ ਸੂਬੇ ਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੀ । ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਇਤਨੀ ਹੁੰਦੀ ਜਿਤਨੀ ਇਹ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਉ 6-7 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਤੇ ਕਿਤਨਾ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਹੋਣਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਬੱਚਤ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮਿਸ-ਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ ਸਖਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ। ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ 3-4 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਵਧ ਤਨਖਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਗਰਜ਼ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਹਰਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੌਰਿਆਂ ਤੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਜੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ 25-30 ਜਾਂ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਤੱਕ ਦੀ ਕਾਰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਸਟਾਫ ਕਾਰ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਟੈਕਨੀਕਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਰ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਲਈ ਹੈ, ਮਹਿਜ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਹੈ । ਪਰ ਵੇਖਿਆ ਇਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਿੱਕੇ ਮੋਟੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਢੋ ਢੁਆਈ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਸਟਾਫ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਰੂਲ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਇਹੋ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਮ ਲਈ ਜੇ ਉਹ ਕੋਈ ਕਾਰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਹ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਪੇ ਕਰਨ । ਮੇਰੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਵਜ਼ੀਰ ਆਪਣੀ ਤਨਖਾਹ ਥੋੜੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਬੇਸ਼ਕ ਵਧਾਉਣ ਪਰ ਉਹ ਬੰਗਲੇ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਦੇਣ, ਫਿਕਸਡ ਟਰੈਵਲਿੰਗ ਅਲਾਉਂਸ ਲੈਣ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੀ ਫਰੀ ਫੇਸਿਲਟੀਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਪੇ ਕਰਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਐਸੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਤਨਾ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਲਉ ਤਨਖਾਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਮਨਿਸਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਟੀਸਿਜ਼ਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਤਨਖਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਇਹ ਘਟ ਹੈ, ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਖਰਚੇ ਹਨ ਉਹ ਬੰਦ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਕਾਰਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਖਰੀਦਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੋਠੀਆਂ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ਦੇਣ, ਔਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਿਜਲੀ ਪਾਣੀ ਵਗੈਰਾ ਦਾ ਸਾਰਾ ਖਰਚ ਅਦਾ ਕਰਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਨਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ । ਟ੍ਰੈਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਥੇ ਜੋ ਸਪੀਚਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਗਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਨੀ ਹੈ ਔਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਚੁਣਕੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲ ਕਰਨੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਫਰਜ਼ ਅਲੈਕਟੋਰੇਟਸ ਇੰਟਰੈਸਟ ਨੂੰ ਸੇਫਗਾਰਡ ਕਰਨ ਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਲੈਕਟ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦੇ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕਾਜ਼ ਪਲੀਡ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਨਤਾ ਦਾ ਇੰਟਰੈਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇੰਟਰੈਸਟ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚਾ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਤਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਫਰਾਇਜ਼ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਸ ਪੁਆਇੰਟ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਲਟੀ ਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਆਫ ਜਾਬਜ਼ ਕਰਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਜ਼ਾਨੇ ਤੇ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜਿਧਰ ਦੇਖੋ ਸੈਕਟਰੀ ਤੇ ਸੈਕਟਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਵੀ ਤਾਂ ਥੋੜੇ ਨਹੀਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਗਨੋਰੈਂਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਬਾਕੀ ਇਤਨਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਹਰ ਪੁਲਸ ਸਟੇਟ ਹੈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਰਫਤ ਇਥੇ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚ 14 ਬੜੇ ਸੂਬੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾ 14 ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਦਸਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ ਔਰ ਰਕਬੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਗਿਆਰਵੇਂ ਨੰਬਰ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤਾਂਕਿ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਪਾਸ 5 ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਹਨ, 9 ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:—3 ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਦੋ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਔਰ 4 ਸੈਕਟਰੀ ਜਿਹੜੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਮੈਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਦਸਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਕਦੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ । ਉਦੋਂ ਸੈਕਟਰੀ ਔਰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਹੈਲਥ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਹਨ ਅਤੇ 9 ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਐਂਡ ਹੈਲਥ ਹਨ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ ਪੁਲਿਸ, ਇਕ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ 8

ਡੀ. ਆਈ. ਜੀ. ਪੁਲਸ ਹਨ । ਚਾਰ ਤਾਂ ਰੇਂਜ ਇੰਚਾਰਜ ਹਨ ਔਰ ਚਾਰ ਇਥੇ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ, ਵਿਜੀਲੈਂਸ, ਹੋਮ ਗਾਰਡਜ਼ ਔਰ ਸਿਵਲ ਡੀਫੈਂਸ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕਤਾਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਕ ਐਜੀਟੈਂਟ ਜਨਰਲ ਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਫੈਂਸ ਲਈ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵਿਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਫੈਂਸ ਹੋਣੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਰੀਟਾਇਰਡ ਜਨਰਲ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬਹੁਤ ਕਾਬਲ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਕਮਾਂਡਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਕਈ ਵਾਰ ਏਥੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਡਿਸਬੈਂਡ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਹੈ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ । ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਕ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਔਰ ਇਕ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਇਕ ਸੈਕਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਰੈਂਕ ਦਾ ਹੈ ਇਕ ਡੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਹੈ, ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਕਈ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਪਬਲਿਕ ਇਨਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਹਨ । ਪਹਿਲਾਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਸੀ ਕਿ ਇਸੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੀ.ਸੀ. ਐਸ ਜਾਂ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਠੋਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਤਜੁਰਬਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਲੈ ਲਉ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਵੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਫਿਰ ਵੀ ਸੈਕਟਰੀ, ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਕਟਰੀ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਐਂਡ ਨੰਬਰ ਆਫ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰਜ਼ ਰਖੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦਾ ਇਕ ਸੈਕਟਰੀ ਹੈ ਜੋ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਰੈਂਕ ਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਸੈਕਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਲੈਕਟ੍ਰਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਈ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰਾਂ ਦੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੌਂਸਲ ਹੈ । ਫੇਰ ਚੀਫ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਪਬਲਿਕ ਹੈਲਥ ਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਕੈਪੀਟਲ ਪਰਾਜੈਕਟ ਦਾ ਹੈ, ਔਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਜੇ ਮੈਂ ਗਲਤ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ 8/9 ਹਨ । ਕਨਸਲੀਡੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਲ ਹੈ । ਖੈਰ ਮੈਂ ਇਸ ਡਿਟੇਲ ਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਛਡਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਵਕਤ ਲਗੇਗਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਣ ਲਈ । ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੂਬਾ ਜਿਸ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਔਰ ਗਿਆਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਅਬਾਦੀ ਅਤੇ ਏਰੀਏ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਇਤਨੀ ਟਾਪ ਹੈਵੀ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਰਖਣ ਦੀ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ? ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਦੋ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਪੰਜ ਡਿਵੀਜ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਨ ਔਰ ਉਦੋਂ 32 ਜ਼ਿਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤਰੱਕੀ ਬਹੁਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਟਾਫ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਫਸਰ ਵਧਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾਲਾਇਕ ਬਹੁਤ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਔਰ ਕੰਮ ਦਾ ਹਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਿਹਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲਾਇਕ ਆਦਮੀ ਥੋੜੇ ਹੀ ਰਖ ਲਉ, ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਅਗੇ ਚਲ ਕੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਜੋ ਹੈ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਡੀਮਾਰੇਲਾਈਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਇਤਨੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠੋਂ ਉਪਰ ਤੇ ਉਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਡੀਮਾਰੇਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਵੇਗੀ ਔਰ ਇਨਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਆਵੇਗੀ ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਐਫ. ਸੀਜ਼. ਬਣੇ । ਸਨ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

1957 ਦੇ ਵਿਚ ਇਥੇ ਇਕ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸੀ ਉਹ ਰੀਹੈਬਲੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਵੀ ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਵਰਕ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ । ਉਹ ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ । ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਰਖ ਲਏ । ਜਦੋਂ ਉਹ ਐਫ. ਸੀ. ਸਾਹਿਬ ਸੈਂਟਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਰਖੇ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰਖੇ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਐਫ. ਸੀ. ਛੁਟੀ ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕ ਹੋਰ ਲਾ ਲਿਆ ਔਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਨਵਾਂ ਲਾਇਆ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ । ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਜੂਨੀਅਰ ਅਫਸਰ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰੀਵਰਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਬਲਕਿ ਇਹ ਐਡੀਸ਼ਨ ਹੀ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਗਏ । ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਚਾਰ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਹੋ ਗਏ । ਸਾਡੀ ਅਗੇ ਪਰੈਕਟਿਸ ਕੀ ਸੀ ਉਹ ਮੈਂ ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਦੇ ਨੋਟਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਦੀ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੋਸਟ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਐਸੋਸੀਏਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਜੂਨੀਅਰ-ਮੋਸਟ ਫਿਨਾਂਸਲ ਕਮਿਸਨਰ ਨੂੰ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਲਈ ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਐਸੋਸ਼ੀਏਟ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਖ਼ੁਦ ਹੀ ਦਸ ਦੇਣ ਕਿ ਕੀ ਹੈ ? ਲੇਕਿਨ ਲੋਕ ਜੋ ਇਨਫਰੈਂਸ ਕਢਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੀਨੀਅਰ-ਮੋਸਟ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਐਸੋਸ਼ੀਏਟ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਜੂਨੀਅਰ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਕੰਪੀਟੈਂਟ ਸੀਨੀਅਰ ਆਦਮੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜੂਨੀਅਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ? ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਕਨਵਿਨਸ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ । ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਵਕੀਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੇਸ ਰੱਦੀ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਬਹਿਸ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਗਰ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਨਵਿਨਸਿੰਗ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵੈਸੇ ਹੀ ਟਾਲ ਮਟੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ।

ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਉਹ ਸੈਟਿਸਫਾਈ ਕਰਨ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਵਰਨਾਂ ਉਹੀ ਗੱਲ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ । ਔਰ ਅੱਜ ਵੀ ਜੁਡੀਸ਼ਸ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਡਿਟੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ, ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੂਨੀਅਰ ਅਫਸਰ ਲਾਏ ਹਨ । ਚੀਫ ਸੈਕਟਰੀ ਅਤੇ ਜੂਨੀਅਰ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਕ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਪਰਸਨਲੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਵਕਾਲਤ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਉਹ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਅਤੇ ਲੀਗਲ ਰੀਮੈਂਬਰੈਂਸਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹ ਬਹੁਤ ਅਬੱਵ ਬੋਰਡ ਤੇ ਕਾਬਿਲ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਉਹ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਸਾਈਡ ਤੇ ਨਾ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਜ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ।

ਹੁਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਲੈ ਲਉ । ਪੈਪਸੂ ਮਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸੀ ਔਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਏਰੀਅਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 3 ਡਵੀਜ਼ਨ ਹਨ । ਇਕ ਜਲੰਧਰ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ 8 ਜ਼ਿਲੇ ਹਨ, ਦੂਜਾ ਅੰਬਾਲਾ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ 6 ਜ਼ਿਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ 4 ਜ਼ਿਲੇ ਹਨ ।

ਮੇਰੀ ਇਕ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਜ਼ਿਲੇ ਜਲੰਧਰ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿਚੋਂ ਕਟ ਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਲਗਾਏ ਜਾਣ । ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਡਿਵੀਜ਼ਨਾ ਦੇ ਪੰਜ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਹਨ, ਫੇਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸੈਕਟਰੀ, ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਵਗੈਰਾ ਹਨ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ? ਜਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਗੈਰ ਸੈਕਟਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਚਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਖ ਕੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ?

ਕਲ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ, ਪਟਿਆਲਾ ਬਾਰੇ ਕਾਲਿੰਗ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਆਈ ਸੀ । ਉਥੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਮੈਚਿਓਰ ਰੀਟਾਇਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਸਨੂੰ ਰੋਹਤਕ ਭੇਜਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਿਰਫ ਉਸ ਨੂੰ ਰੀਟਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਡਾਕਟਰ ਲਾਇਕ ਹੋਵੇ, ਲੋਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਮੈਚਿਓਰ ਰੀਟਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕਈ ਪਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਜੈਲਸੀਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਦੇਖੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਉਹ ਦੇਖਣ ਕਿ ਕਿਉਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏ । ਇਥੇ ਰੀਸਰਚ ਇੰਨਸਟੀਚਿਊਟ ਹੈ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਡਾਕਟਰ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਉਂ ਇਕ ਲਾਇਕ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਮੈਂ ਫਿਰ ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ।

ਮੈਂ ਹੁਣ ਇੰਡਸਟਰੀ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਪੇਸ਼ਤਰ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਹਾਂ ਮੈਂ ਪਬਲਿਕ ਅਕਾਊਂਟਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆਪਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦਾ ਹਾਂ । ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"During the course of oral examination, the departmental representatives stated that it was unfortunately correct that the loans records had not been maintained as they should have been. It was also admitted that the Demand, Collection and Balance Statements had not been prepared up-to-date. He also admitted that the Department did not know in all cases as to what was the actual amount of recovery or what was the actual demand. The Committee further learnt that records were not complete because entries in regard to the recoveries and interest, etc., had not been made at the proper time, and in a large number of cases even the names of loanees had not been entered in the loan ledgers. Audit had made a test check of certain district offices and found that a large number of entries in regard to the loan advanced had not been made. Asked as to what action had been taken after these lapses had been pointed out by Audit, the departmental representative stated that the audit and inspection reports were disposed of at lower level."

It is further stated in the Seventeenth Report of the Public Accounts Committee that :—

" The loan records of one of the districts, viz., Amritsar District up to the period ending 31st March, 1962 were completed by the Department at

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

> the suggestion of the Committee. As a result of this it was revealed that even the position in regard to the utilization of loans was far from being satisfactory. The number of loans given in the Amritsar District for the above period was 795. Of these loans were misutilised in 292 cases, in 49 cases the whereabouts of the loanees were not known to the Department."

ਇਹ ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਹੈਵੀ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।—ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ—

> "During the course of examination of the representatives of various departments, the Committee have come across a number of cases of maladministration, inefficiency and incompetence but they regret to point out that in certain aspects the Industries Department has surpassed all other departments in as much as it has completely brushed aside all the precautions that are necessary to ensure that the hard-earned money of the people is fairly and properly spent and not a single pie is wasted. It seems that in the Industries Department no such precaution has been considered necessary."

ਤੋਂ ਆਪ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਗੜਬੜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸੀ ਉਹ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ਔਰ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਖਰਚੇ ਤੇ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਿ ਅਸੂਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਚੀਫ ਸੈਕਟਰੀ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਭੇਜੋ, ਲੇਕਿਨ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦੇ ਵੀ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਉਹੋ ਸ਼ਖ਼ਸ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਵੀ ਕੁਝ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਉਸਨੂੰ ਇਥੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਕ ਅਟਾਨੋਮਸ ਬੋਰਡ ਹੈ, ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋਚ ਕੇ ਗਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਨਜ਼ਰੇ ਅਨਾਇਤ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਦਦ ਦੇਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਟਲ ਕਾਕ ਬਣਾ ਕੇ ਇਕ ਮਹਿਕਮੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਤੀਜੇ ਵਿਚ ਘੁਮਾ ਫਿਰਾ ਕੇ ਉਪਰ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਨੂੰ ਉਪਰ ਤੇ ਉਪਰਲੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਫਿਰ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਦੋ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹਨ—ਇਕ ਵਿਲੇਜ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਦਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਰੂਰਲ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰੂਰਲ ਤੇ ਵਿਲੇਜ ਦਾ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਹੈ ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸ ਦੇਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਪੈਸ਼ਲ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਬਣਾਇਆ, ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਕਮਿਊ-ਨਿਟੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਵਿਚ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਇਵੈਲੂਏਸ਼ਨ ਲਾਇਆ ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਇਵੈਲੂਏਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸੈਲਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਏ ਹਨ

ਅਤੇ ਵਿਲੇਜ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦਾ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਹਾਇਰ ਗਰੇਡ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਦੂਜਾ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈ ਉਹ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੈਕਟਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ......

ਸ਼੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ, ਮੈਡਮ, ਮੈਂ ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਜਾਂ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਸਿਧੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਲੇਕਿਨ ਪੱਕਾ ਪਤ੍ਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦਸ ਦੇਣਗੇ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਹੁਣ ਬਣਾ ਦੇਣਗੇ। (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੋ ਡਿਸਮਿਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਸੈਕਟਰੀ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀ ਖਿਦਮਾਤ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਉਹ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰੀ ਬਣ ਗਿਆ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਕੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਗੋ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਦੋ ਦਫਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਵਿਚ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਲੇਕਿਨ ਦੋਵੇਂ ਵਾਰੀ ਉਹ ਰੀਜੈਕਟ ਹੋ ਗਏ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਇਹ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕੁਆਲੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਹੋ ਗਈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸਕੇਲ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦਿਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਦੋ ਦਫਾ ਰੀਜੈਕਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿਤੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ, ਸਾਰੇ ਵਾਕਿਆਤ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਦਿਤੇ ਹਨ ਨਤੀਜੇ ਕਢਣੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਹਿਬ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਸੋਸ਼ਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਫ਼ਸਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਫੇਰ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਹੁਣ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਹਿਬ ਹਨ ਜੋ ਇਕ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਨ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਚੂੰਕਿ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ (ਹਾਸਾ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਏ ਹਨ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹਾਂ ਦਿਉ। (The hon. Member may now give some suggestions).

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਸਲਾਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਧੇਰੀਆਂ ਦੇ ਚੁਕਾ ਹਾਂ, ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਘਟਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। (ਹਾਸਾ) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਲੇਡੀ ਸਾਹਿਬਾ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਤਾਂ ਰਿਕਮੈਂਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਗਰੇਡ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਕੋ ਲੇਡੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਜਾਣ ਦਿਉ । (The hon. Member may avoid making a reference to it, as only one lady has been benefited.) (Laughter).

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਚੰਗਾ ਜੀ, ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਹਿਬ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਸਪੋਰਟਸ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਣ ਗਏ । ਉਥੋਂ ਉਹ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਢੋ ਲੇਕਿਨ ਬਜਾਏ ਰੀਵਰਟ ਕਰਨ ਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਕੰਟਰੋਲਰ, ਸਟੋਰਜ਼ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਢਿਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਪਰ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਉਪਰ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੱਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਐਸੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ ਜੋ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਗੜਬੜ ਮਚੀ ਹੋਈ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂ ਜੋ ਵਕਤ ਥੋੜਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੜ ਬੜ ਐਮਰ-ਜੈਂਸੀ ਕਰ ਕੇ ਮਚੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਹਾਸਾ) ।

ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਚਲਦਾ ਹਾਂ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਉਥੇ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਐਸਾ ਕਰ ਵੀ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਰ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਆਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਓਸ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾ ਦੇਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤਕੜੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਲੇਜ ਤੇ ਰੂਰਲ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਲਈ ਜੋ ਆਦਮੀ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾ ਰੂਰਲ ਬਾਇਸ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਰੂਰਲ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੰਟਰੈਸਟ ਹੈ । ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਲੈਕਸਿਟੀ ਹੈ । ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਸਾਰੇ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਤੇ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹਨ ਜ ਕਈਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਘੁਮ ਫਿਰ ਕੇ ਤੇ ਸਾਰਾ ਤਜਰੁਬਾ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਲਿਆ ਦਿਉ । ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਟਰਾਂਗ ਹੈਂਡਜ਼ ਨਾਲ ਇਸ ਸਾਰੀ ਢਿਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਤੇ ਬੇ ਜ਼ਾਬਤਗੀਆਂ ਜੋ ਹ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ । ਉਹ ਬਹੁਤ ਬਿਜ਼ੀ ਆਦਮੀ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬੇਜ਼ਾਬਤਗੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਪਤਾ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਇਹ ਪਰਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਆਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ......

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਪਣੇ ਦਸਖਤ ਤਾਂ ਬਗੈਰ ਦੇਖੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਖਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । (The hon. Member should bear in his mind that he will not sign without knowing the facts.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਓਵਰ ਵਰਕਡ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਜੋ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋਣ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਬੇਜ਼ਾਬਤਗੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਲਈ ਰੋਕਣਗੇ ।

ਮੈਂ ਇਕ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ । ਉਸ ਵਕਤ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਸੀਨੀਅਰ—ਮੋਸਟ ਸੈਕਟਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਸੈਕਟਰੀ ਹੋਵੇਗਾ । ਉਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਜੂਨੀਅਰ ਸੈਕਟਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਟੈਕਟ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਤੇ ਬਦਦਿਆਨਤਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਾ ਦਿਲਵਾ ਸਕੇ । ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਪਕੜਨੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸੀਨੀਅਰ ਅਫਸਰ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਸੈਕਟਰੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸਾ ਸੈਕਟਰੀ ਹੋਵੇ ਜੋ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਚਲਾ ਸਕੇ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ,ਕਿ ਸੀਨੀਅਰ-ਮੋਸਟ ਤੋਂ ਚਲਦੇ ਚਲਦੇ ਜੂਨੀਅਰ-ਮੋਸਟ ਤਕ ਆ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਆਮ ਖਿਆਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਪਾਣ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੀਆ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੋਵੇ । ਇਹ ਜੋ ਇੰਪਰੈਸ਼ਨ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਝਗੜਾ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਜਾਂ ਏਜੰਸੀ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਉਹ ਆਦਮੀ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਤਬਾਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਤਕੜੇ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਇਹ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਬੁਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਬੁਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬਾਇਸੇ ਤਕਲੀਫ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਚੰਗੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਠੀਕ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਗੁਸਟੈਪੋ ਪੁਲਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਇਹ ਸਹੀ ਮਾਇਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਰੇ ਤਾਕਿ ਜੋ ਕੁਰਪਟ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜੇ ਅਤੇ ਜੋ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਵੇ । ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਆਦਮੀ ਹਨ । ਗਲਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵੀ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਪਕੜ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਦਦਿਆਨਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦਾ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹੁਣ ਪੁਰਾਣੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਸਤਾਏ ਹੋਏ ਇਕ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਉਹ ਕੈਬਨਿਟ ਦਾ ਸਤਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ, ਪਰ ਇੰਟੈਰੋਗੇਸ਼ਨ ਤਾਂ ਇਹੋ ਮਹਿਕਮਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਸੀਲੈਕਟਿਡ ਸੈਕਟਰੀ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਰਖੋ। ਮੈਂ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਸੁਆਲ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ ਕਦੋਂ ਜੁਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਿਛਲੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਵੀ ਮੈਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਸੇ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਮੁਲਕ ਦਾ ਨਾਮ ਦਸੋ ਜਿਥੇ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ : ਜਿਹੜਾ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਕੰਟਰੀ ਦਾ ਸੁਆਲ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਅਤੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਵਖ ਹੋਏ ਸਨ ?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਅਗਰ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਰੇ ਭੈੜੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਪਰੋਵਾਈਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ ਅੱਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਇਥੇ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ ਵਖ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫਰੈਂਚ ਰਾਈਟਰ ਮਾਂਟੈਸਕਿਊ ਕਦ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ। ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਲਿਖਾਰੀ ਮਾਂਟੈਸਕਿਊ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੈਪਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਪਾਵਰਜ਼ ਦੀ ਥਿਊਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਭਲਾ ਉਹ ਕਦ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ ? ਇਹ ਕੋਈ ਅਜ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਪੁਰਾਣਾ ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇਰ ਤੋਂ ਚਲਿਆਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ, ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਪਰਧਾਨਗੀ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਬੜੇ ਕਾਬਲ ਅਤੇ ਭਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ।

Article 14 of the Constitution refers to equality of citizens in respect of their rights and also before the Law, (*interruption*). ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਖੁਦ ਕਾਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਹ ਡਾਇਰੈਕਟਿਵ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ--

"The State shall take steps to separate the judiciary from the Executive."

ਕਾਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਬਣੇ ਨੂੰ 16 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਅਜੇ ਤਕ ਵੀ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸੁਆਲ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਐਸੀ ਹੀ ਹਾਲਤ ਰਹੀ ਤਾਂ ਇਹ 200 ਸਾਲ

ਤਕ ਵੀ ਜੁਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਜਿਥੇ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਸਟੇਟ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਟ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ ਇਥੇ ਝਗੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਜ ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਇਕ ਆਰਟੀਕਲ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਪਟਨੇ ਦੀ ਅਖਬਾਰ, ਕੇਰਾਲਾ ਦੀ ਅਖਬਾਰ, ਆਂਧਰਾ ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਦੀ ਅਖਬਾਰ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਸੀ । ਇਸ ਵਿਚ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਅਤੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਨੂੰ ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਦਿਤੇ ਗਏ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਵਕਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਹ ਇਥੇ ਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਟੇਬਲ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਤੇ ਰਖ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰਫ ਕੁਝ ਧਿਆਨ ਦੇਣ । ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ Article 14 of the Constitution refers to equality of citizens in respect of their rights and also before law. 17 ਫਰਵਰੀ, 1963 ਦੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ "Separation of Judiciary and Rule of Law" ਦੇ ਅਨਵਾਨ ਹੇਠ ਮੇਰਾ ਜੋ ਆਰਟੀਕਲ ਛਪਿਆ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ--

* * *
* * *

> "It cannot be denied that the separation of judiciary from the Executive will discourage the tendency for seeking judicial favours. It also cannot be denied that a trained and independent judiciary will be in a position to impart justice without fear or favour. It will further remove impression, by no means unfounded, that the Executive attempts to deflect judicial decisions."

* * *
* * *

ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਦੇ ਥੱਲੇ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਿਰ ਭੈ ਹੋ ਕੇ ਇਨਸਾਫ ਕਰ ਸਕੇ ? ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮਜਿਸਟਰੇਟ ਅਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਦੇ ਥੱਲੇ ਹਨ ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਉਪਰੋਂ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਫਿਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਨਰੇਬਲ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਸਿਕਨਿੰਗ ਮਜ਼ਮੂਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਹਾਈ ਪਾਵਰਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਪੁਵਾਇੰਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਪਿਛਲੀਆਂ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਕਲੀਅਰ ਕਰੇ । ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਕੁਰੱਪਟ ਹਨ । ਜਿਹੜਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਉਹ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰਜ਼ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸੁਣੇ । ਐਸਾ ਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਪਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆਵੇ ਤਾਂ ਓਸ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਅਗਰ ਉਹ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਫਾਲਸ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਈਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੈਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਇਕ ਗੱਲ ਯਾਦ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਵਿਸਕੀ ਦੀ ਬੋਤਲ ਤੁਹਫੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲੈ ਲਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਦਮੀ ਇਕ ਕੰਟਰੈਕਟਰ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਹਾਊਸ ਆਫ ਕਾਮਨਜ਼ ਵਿਚ ਸੁਆਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਕੰਟਰੈਕਟਰ ਕੋਲੋਂ ਵਿਸਕੀ ਦੀ ਇਕ ਬੋਤਲ ਲਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਹਾਊਸ ਆਫ ਕਾਮਨਜ਼ ਵਿਚ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਾਕਈ ਉਸ ਨੇ ਵਿਸਕੀ ਦੀ ਬੋਤਲ ਲਈ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਰੀਅਲਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਪਣਾ ਦੋਸ਼ ਮੰਨ ਲਿਆ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਇਤਨੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਬੇਜ਼ਾਬਤਗੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੀ ਡਿਗਨਿਟੀ ਅਤੇ ਪਰੈਸਟੀਜ਼ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਗਰ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਕਲੀਨ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਹਾਈ ਪਾਵਰਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦੇਣ।

ਦੂਜਾ ਸੁਆਲ ਮੈਂ ਇਹ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਇਕ ਫੈਬਰੀਕੇਟਿਡ ਕੇਸ ਵਿਚ ਫੈਬਰੀਕੇਟਿਡ ਰੀਕਵਰੀ ਸ਼ੋ ਕਰਕੇ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬਿਨੈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਨਵਾਈ ਲਈ ਇਕ ਹਾਈ ਪਾਵਰਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਆਨਰੇਬਲ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਗਲਤ ਐਟੀਚਿਊਡ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗਲਤ ਫੈਸਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦਫਾ 420 ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ 5 ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਭੁਗਤਣੀ ਪਈ। ਉਹ ਫਿਰ ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਵੀ ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾ ਆਦਮੀ ਬੇਗੁਨਾਹ ਸੀ ਤੇ ਗਲਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਗਲਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ 50,000 ਪੌਂਡ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਤੌਰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਦਿਤੇ। ਸਾਡੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਫੈਸਲੇ ਗਲਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਫਾਲਸ ਵਿਟਨੈਸਿਜ਼ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗਲਤ ਫੈਸਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੇਸ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਐਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਕੇ ਉਸ ਇਨੋਸੈਂਟ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਛਡਿਆ ਜਾਏ।

11.00 a. m.

ਉਸ ਤੋਂ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਗਰ ਉਹ ਇਨੋਸੈਂਟ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਲੂਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਖਾਨੇ ਭੇਜ ਦੇਏਗੀ। ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਦੀ ਸੈਪਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਨੋਟ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹੜੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਡੀ. ਸੀਜ਼. ਦੀ

ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ ਸੀ। ਫੇਰ 1959 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਸੰਬਰ, 1962 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ। ਪਰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਸੈਪਰੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਜਵਾਬ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਸ਼ਾਇਆਂ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਟੇਚਰ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ। ਅਗਰ ਇਹ ਡੀ. ਸੀਜ਼. ਦੇ ਕਹਿਣ ਉਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਿਵ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਨੂੰ ਡੀ. ਸੀਜ਼. ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਰਖ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਹੁੰਦਾ:--

"Provided the Deputy Commissioners agree to the separation of judiciary."

ਪਰ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਤੰਬਰ, 1963 ਵਿਚ ਫੇਰ ਡੀ. ਸੀਜ਼. ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲੈਣੀ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਹਫਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਡੀ. ਸੀਜ਼. ਨੂੰ ਬੁਲਾਓ ਅਤੇ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਕਰ ਦਿਓ। (ਘੰਟੀ)

ਮੈਂ ਇਕ ਪੁਆਇੰਟ ਉਤੇ ਹੋਰ ਬੋਲਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ 5 ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਲਵਾਂਗਾ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉਤੇ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਗਰੀਬ ਹਨ, ਉਹ ਕਰਜ਼ ਥੱਲੇ ਦਬੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਹਰ ਦਫਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪਿਆਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੜਕ ਨਹੀਂ, ਓਥੇ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ। ਬਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਲੀ ਪਿਆਰ ਹੀ ਪਿਆਰ ਹੈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ, ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਲੇਡੀ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ। ਚਾਈਲਡ ਬਰਥ ਵਿਚ ਇਤਨੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਮਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਹੱਦ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਸੁਝਾਉ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਕ ਦਿਨ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਏਥੇ ਫਿਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ 124 ਹਸਪਤਾਲ ਬਗੈਰ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਜਲਦੀ ਡਾਕਟਰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ, ਡਾਕਟਰ ਮਿਲਣੇ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਮੁਬਾਈਲ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਬਣਾਓ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਨ ਦੀ ਫਲੋਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਵੱਡੀ ਮੋਟਰ ਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਰਜਰੀ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਹੋਵੇ, ਦਵਾਈਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਾਮਾਨ ਹੋਵੇ। ਦਸ ਦਸ ਦਿਨ ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੌਰੇ ਉਤੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਅਟੈਂਡ ਕਰੇ। ਜੇ ਕਰ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਸਪਤਾਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਤਜਰਬਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਓਥੇ ਮੁਬਾਈਲ ਬੈਂਕ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਬੈਂਕ ਐਨਾ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੀ ਹੱਦ ਨਹੀਂ। ਬੈਂਕ ਦੀ ਲਾਰੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਕਾਊਂਟਸ ਖੋਲ੍ਹ ਲਏ ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਵਾਲੇ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਡਿਸਬਰਸ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਵਾਕਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਪਿਆਰ ਹੈ? ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸੜਕ ਨਹੀਂ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ, ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਨਹੀਂ ਨਾਲੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਪਿੰਡਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੜ੍ਹ ਰੋਕਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਫਿਰ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਡਰੇਨਾਂ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਹੜ੍ਹ ਫੇਰ ਆ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਓਹੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨਾਲ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ। ਜੇ ਫਲੱਡ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਕਿਹੜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਏਗੀ। ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਵਲ ਤਵੱਜੁਹ ਦੇਣ। ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਰੈਵੀਨਿਊ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕ ਭੁਖੇ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਵਸੂਲੀ ਮੁਆਮਲਾ ਵਿਚ ਫੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕੈਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਰੁਸਤ ਕਰੋ ਅਗਰ ਵਾਕਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਐਨਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਜ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਸੁਣਨ ਦੀ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੂੰ ਅਲਗ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਲੈਕਟਿਡ ਹਨ। ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੱਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੂੰ ਵਖਰਾ। ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਾਂ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਇਜ਼ਤ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੇ ਨਵੀਂ ਰੰਗਤ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਰੀ ਤਕਰੀਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੀ ਲਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਏਗਾ। ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਡੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਉਹ ਆਨਰਬਲ ਦੋਸਤ ਸ੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਲਈ ਛਡਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਨਾਲ ਚੰਦ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤਅੱਲੁਕ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਹੀ ਕਹਾਂਗਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੀ ਇਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਬੋਲ ਲੈਣ ਤੇ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਜਵਾਬ ਦਿਓ। (Would it not be better if the hon. Chief Minister speaks by way of reply after other hon. Members have spoken ?)

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਨਹਿਲੇ ਉਤੇ ਦਹਿਲਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦਾ ਲੀਡਰ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਆਈਸੋਲੇਟਿਡ ਜਿਹਾ

ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਈਸੋਲੇਟ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਅਗਰ ਉਹ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੱਜ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ। ਉਹ ਆਈਸੋਲੇਟਿਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਦੂਰ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲਗਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਟੂਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਡੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਕੋਲੇ ਖਰੀਦਦੀਆਂ ਅਤੇ ਢੋਂਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ 300 ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਹੋਰ ਮਿਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਗਡੀ ਦੇ ਲੋਕਲ ਯੂਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਦ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਗਡੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ ਉਹ 300 ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਅੰਡਰਸਟੈਂਡਿੰਗ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦੱਸੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛੋੜੋ ਜੇ ਇਹ ਐਗਜ਼ਿਸਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਇਹ ਐਗਜ਼ਿਸਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। 300 ਰੁਪਿਆ ਜੋ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਉਹ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ 300 ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗਡੀ ਦੇ ਲੋਕਲ ਯੂਜ਼ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਅਫਸਰ ਦੀ ਗੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਹੈ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਡੀ ਉਸ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਲੋਕਲ ਰਨਿੰਗ ਲਈ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਡੀਆਂ ਉਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਉਹ ਮੰਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਐਵੇਂ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬਜਟ ਵਿਚ ਪਰੋਵਾਈਡ ਨਹੀਂ।

ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਨੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਮੈਡੀਕਲ, ਕਾਲਿਜ, ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਰਦਾਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਲਾਇਕ ਆਦਮੀ ਹਨ, ਮੰਨਿਆ ਪਰਮੰਨਿਆ ਫਿਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਯਾ ਤਿੰਨ ਫਿਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਉਹ ਐਕਸਪਰਟ ਫਿਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਓਥੇ ਪਟਿਆਲਾ ਕਾਲਿਜ ਵਿਚ ਧੜੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ 4 ਸਾਲ ਤੋਂ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਤੇ ਪਰੋਫੈਸਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਨਿਕੀਆਂ ਨਿਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਤੇ। ਅਸੀਂ 4 ਸਾਲ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਨਾ ਲੜੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਨ ਨਾਲ ਲੜਕਿਆਂ ਉਪਰ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਉਪਰ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਡ ਅੱਡ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ। (ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਇਸ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਨਾ ਲਵੋ, ਇਸ ਦੀ ਨੁਕੇਲ ਲਥੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲਫਜ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬੁਰੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦਾ ਲੀਡਰ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸਾਂ। ਜਦ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਤਾਂ ਗਿਆ ਕੰਮ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਲਿਟਰਲੀ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਕਿ ਆਪਸ ਵਿਚ ਨਾ ਲੜੋ ਕਿਉਂਕਿ

[ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ]

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਲਜ ਦਾ ਸਤਿਆਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਚਾਰ ਸਾਲ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿਉ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਡਾਕਟਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਉ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦੇਵਾਂ । ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਫਬਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਭੇਜਾਂਗੇ ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਰਵਿਸ ਕਰੇਂਗਾ । ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਰਵਿਸ ਦਾ ਡੇਢ ਸਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਜਾ ਕੇ ਫੇਰ ਆਵਾਂਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਉ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦੇਵਾਂ । ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸੋਚ ਲੈ, ਜੇਕਰ ਤੇਰਾ ਮਨ ਇਹੋ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਚੂੰਕਿ ਲਾਇਕ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਰਵਿਸ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਉਬਲਾਈਜ਼ ਕਰਾਂਗੇ, ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਤਬਾਦਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰੀਟਾਇਰ ਹੋ ਜਾਣ ਦਿਉ । ਫਿਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੜਦੇ ਹੋ, ਕੀ ਸੁਆਦ ਹੈ, ਲੜਕੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਗੇ । ਮੈਂ ਪਟਿਆਲੇ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਕਸੂਰ ਹੈ । ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲਿਆ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ । ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਪੁਛ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਠੀਕ ਸੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ: ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ।

Chief Minister : I am not referring to the honourable Member Sardar Gurnam Singh. I am referring to the gentleman who has given a call attention notice.

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਦਾ ਲੀਡਰ ਲਿਟਰਲੀ ਆਈਸੋਲੇਸ਼ਨ ਵਿਚੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛ ਲਿਆ ਕਰਨਗੇ ।

ਟੀ.ਏ. ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਮੈਂਬਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਟੀ.ਏ. ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਟੀ.ਏ. ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਅਸੀਂ ਟੀ.ਏ. ਛਡ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਜੇ ਕਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਟੂਰ ਲਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਈਵੇਟ ਟੂਰ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਪੁਛ ਲਉ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਟੂਰ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਅਸਾਂ ਪੰਚਾਇਤ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੂੰ ਟੂ ਦੀ ਹਿਲਟ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ: ਵਟੋ ਵਟ ਪਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ: ਜੇ ਕਰ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ: ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੂੰ ਵਟੋ ਵਟ ਪਾ ਦਿਤਾ ਜੇ ।

Deputy Speaker : The honourable Member should please resume his seat. I will never allow interruptions like this.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਜੇ ਕਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਣ ਤਾਂ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੇ ਵਟੋ ਵਟ ਹੀ ਪੈਣਾ ਹੈ । ਜੇ ਕਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣ ਤਾਂ..........(ਵਿਘਨ)

Pandit Chiranji Lal Sharma : On a point of Order, Madam. The hon. Chief Minister during the course of his reply has made an attack on the profession of advocacy.

Voices from the Treasury Benches : No, No.

पण्डित चिरंजी लाल शर्मा : अगर एडवोकेटस के प्रोफैशन पर अटैक नही है तो मेरा प्वायंट आफ आर्डर नहीं है।

उपाध्यक्षा: आनरेबल पंडित चिरंजीलाल जी मुझे अफसोस है कि आप पैनल आफ चेयरमैन के भी मैम्बर हैं, मैं आपसे दरखास्त करती हूँ कि स्पीच को अन-इण्ट्रप्टिड सुन कर बाद में कोई स्वाल करें। खामखाह इण्ट्रप्ट न करें। इससे हाउस की डिग्निटी नहीं रहती। (I would ask the hon. Member, Pt. Chiranji Lal not to cause any interruption. He is a Member of the Panel of Chairmen also. He should listen to the speech uninterrupted and raise objection, if any, after the Chief Minister has finished his speech. Interrupting the proceedings of the House in this way does not help in upholding the dignity of the House.)

Pandit Chiranji Lal Sharma : I did not mean any disrespect to the Chair. It was also far from me to lower the dignity of the Chair. I thought that the hon. Chief Minister was making an attack on the profession of advocates and that is why I rose on a point of order.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਮੈਥੋਂ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਹੀ ਲੈਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤੁਹਾਡੀ ਤਰਫ ਕੋਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ।

ਅਗੇ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਅਤੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਨੂੰ ਵਖ ਵਖ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਆਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਦੋ ਤਜਰਬੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਜਿਹੜਾ ਕ੍ਰਿਟੀਸਿਜ਼ਮ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਖਕੇ ਅਸਾਂ ਇਹ ਪਾਲਸੀ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਇਕ ਆਵਾਜ਼: ਤੁਸੀਂ ਟੀ.ਏ. ਦੇ ਬਾਰੇ ਦਸ ਰਹੇ ਸੀ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 300 ਰੁਪਿਆ ਅਲਾਉਂਸ ਦਾ ਮਿਲਦਾ ਸੀ । ਉਹ ਛਡ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਤਕ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਜਨਤਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਦਿਨ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਦੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਵਜ਼ੀਰ ਫੈਸਲੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ । ਮੈਂ 1936 ਦੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ । ਸਿਰਫ ਸਰ ਛੋਟੂ ਰਾਮ ਹੀ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਐਕਸਪਲੇਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਹੀ ਪਾਲਸੀ ਬਣਾ ਛਡਦੇ ਸਨ । ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਸੂਲਾਂ ਦੀ ਸੇਜ ਜੇ । (ਵਿਘਨ)

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਛੱਡ ਦਿਉ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਜੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ, ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਛੱਡ ਵੀ ਦਿਆਂਗਾ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਲਈ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਮਿੱਠੀ ਸੇਜ ਨਹੀਂ, ਸੂਲਾਂ ਦੀ ਸੇਜ ਹੈ। (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬੋਲੋ । ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਇਹ ਸੇਜ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਯਕੀਨ ਰਖੋ, ਭਾਵੇਂ ਲਿਖਵਾ ਲਉ, ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ—ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆ ਜਾਏ ਤੇ ਆ ਜਾਏ ।

ਬਹਰ ਹਾਲ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਅਲਗ ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਇਹ ਆਖੀ ਜਾਣਾ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਮੁਨਾਸਬ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲੇ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ ? ਜਜ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ—ਤੁਹਾਡੇ ਕਹੇ ਮੁਤਾਬਕ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਅਪੀਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ? ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਜਿਤਨੀ ਸਟਰਾਂਗ ਹੈ, ਜਿਤਨੀ ਕਾਬਲ ਹੈ, ਜਿਤਨੀ ਬੇਲਿਹਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਹ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਮੈਰਿਟ ਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਨ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਨ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਅਪੀਲਾਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਕੋਲ ਵੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮੇਰਾ ਇੰਪਰੈਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਵੀ ਅਪੀਲਾਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਸਾਈਡ ਦੀਆਂ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਸ਼ੈਕਸ਼ਨ 324, 325, 326, 307, 302 ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ? ਖੈਰ ਪੰਡਤ ਜੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਲਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ । ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰੀ ਰਾਏ ਸੀ, ਅਸਾਂ ਅਜੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪੁਛੋ । ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਅਲਗ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਬਕਾ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਸਾਲਾਂ ਉਥੇ ਹੋਈਆਂ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖੋਗੇ । ਜਿਹੜੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਅਰਜ਼ੀ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਕੀਲ ਕਰਨੇ ਪਏ ਤੇ ਫੇਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਹਾਜ਼ ਮੁਲਾਹਜ਼ੇ ਹੋਣ-ਖੈਰ ਨਿੰਦਦਾ ਨਹੀਂ ਜੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਦੀ ਰਿਸਪੈਕਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੈ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ—ਲੁਕੀ ਰਹਿ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ਫੇਰ ਵੀ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਲੋੜ ਹੈ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਮ ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁਕਿਆ ਜਾਵੇ ਔਰ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਅਫਸਰਾਂ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾਂ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਭੁਖੇ ਮਰ ਜਾਣ ਪਰ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਕੇ ਭੈੜੀ ਗਲ ਵਲ ਨਾ ਵੇਖਣ । ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਪਈ ਹੈ, ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਂਦੀ ਪਈ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਐਕਸੈਲਰੇਟ ਕਰਦੇ ਪਏ ਹਾਂ । ਲੇਕਿਨ ਤਬਦੀਲੀ ਸਾਰੀ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਪਏ ਹਾਂ ਕਿ ਫੇਅਰਲੀ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰੀਏ । ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਆਸਪੈਕਟਸ ਨੂੰ

ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖ ਕੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਤਾ ਵੀ ਤਕਰੀਬਨ ਤਕਰੀਬਨ ਉਥੇ ਹੀ ਹੈ ਜਿਥੇਂ ਦੇ ਲੋਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੇ ਤੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਗਲੀਂ ਲਗਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਉਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਉ ਕਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਆਮ ਤੇ ਸਿਧੇ ਸਾਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ, ਆਕੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਵੇਖੋ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਫੈਸਲੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇਂ ਤੇ ਆਕੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਸਰਕਾਰ ਉਤੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਨੇ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या यह भी कोई आर्गुमेंट है ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਆਰਗੂਮੈਂਟ ਅਗੋਂ ਟੱਚ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਆਰਗੂਮੈਂਟ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। (ਵਿਘਨ)

Deputy Speaker : No interruptions please.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸਟਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਅਤੇ ਆਈ. ਏ. ਐਸ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ? ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਏ ਗਏ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੇ ਇਨਸ਼ੀਏਟ ਕੀਤਾ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸਟਸ ਹੀ ਲਗਾਏ ਜਾਣ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਐਕਸਪੈਨਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੰਪਲਸਰੀ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਅਤੇ ਫਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਦਾਖਲਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਵਿਊ ਨਾਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਈ ਨਵੀਆਂ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਖੜੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਰ ਪਾਸਿਉਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕਿਤੇ ਟੀਚਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਤੇ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਟੀਚਰ ਕਦੋਂ ਲਗਿਆ ਸੀ, ਨਾ ਇਹ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਦੋਂ ਹਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਨੀ ਧਾਂਧਲੀ ਸੀ—ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰਨਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸੀ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਮੀ ਕਰਕੇ। ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਰੀਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸਟਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚਲਾਣ ਵਾਸਤੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਲਵਾਂ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਹੈਡ ਮਾਸਟਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਖਰੀ ਚੰਗਾ ਆਦਮੀ ਮਿਸਟਰ ਜੋਸ਼ੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੀ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਡਾਊਨ ਹੀ ਡਾਊਨ ਚਲਦੀ ਗਈ.....

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਸਾਉ ਮੰਨਦੇ ਹੁਣ ਮੰਨ ਤਾਂ ਗਏ ਹੋ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਲਿਹਾਜ਼ ਮੁਲਾਹਜੇ ਰੋਕਣ ਲਈ, ਬਾਕਾਇਦਾ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣ ਲਈ, ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਿਗਾਹਬਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਤਜਰਬਾ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ

ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਪਿਆ । ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੂੰ ਇਕ ਪਧਰ ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਂ ਉਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਹੈਡ ਤੇ ਇਕ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਰੀਹੈਬਿਲੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਬੜਾ ਗਜ਼ਬ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਰੀਹੈਬਿਲੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਚਲਾਇਆ ਉਸ ਦੀ ਐਬਿਲਿਟੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ । ਫਿਰ ਉਹ ਇਕ ਲੇਡੀ ਸੀ, ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸਨ । ਅਸਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਸ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਡੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਿਸਟਸ ਦੀਆਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਸਿਧੀਆਂ ਜਾਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਨਗੀਆਂ । ਸੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਊਰਲੀ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਬਤੌਰ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਉਸ ਦਾ ਬੜਾ ਅਛਾ--ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਰਿਕਾਰਡ ਸੀ । (ਵਿਘਨ)

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਭੇਜ ਕਿਉਂ ਦਿਤਾ ? (ਵਿਘਨ)

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਛੱਡੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ । ਮੈਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਲਈ ਕੋਈ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਪਰ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਸਟੇਟ ਮਨਿਸਟਰ ਸੀ, ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਤੇ ਅਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ । ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਲਗਾਇਆ ਅਸੀਂ ਮਿਸਟਰ ਮੁਕਰਜੀ ਨੂੰ, ਉਸ ਦੀ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਐਬਿਲਿਟੀ ਦੇਖ ਕੇ ਔਰ ਮੌਜੂਦਾ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਨੂੰ ਇਸ ਪੋਸਟ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਿਸਨੇ ਚੰਗਾ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਕਿਹੜਾ ਸੀ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਸ੍ਰੀ ਯਸ਼ । ਮੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਹੀ ਹੈ । ਚਿੱਟੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਖੋਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਡਾ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੰਡਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । (ਹਾਸਾ) ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਵਧ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਕ ਬੜੀ ਵਡੀ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਪ੍ਰਾਬਲਮ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ । ਇਹ ਵੀ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਾਈਡ ਵਖਰੀ ਕਰ ਦੇਈਏ ਔਰ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਾਈਡ ਵਖਰੀ ਕਰ ਦੇਈਏ । ਪਰ ਇਹ ਚਲਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗੀ । ਜਿਹੜੇ ਆਦਮੀ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹੋ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇੰਪਰੂਵ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਇਸੇ ਲਈ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਇਨਕਨਵੀਨਿਐਂਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਟੀਚਰਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਰਿਕੁਆਇਰਮੈਂਟਸ ਪੁਛੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਤਨੇ ਟੀਚਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਟੀਚਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਕਾਫੀ ਰਿੜ੍ਹ ਪਈ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹਨ ਉਹ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਹੀ ਨੇ । ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਪਏ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਜਿਹੜੀਆਂ

ਪ੍ਰਾਬਲਮਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਬੈਠਕੇ, ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਅਤੇ ਸੈਕਟਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਪਾਸ ਭੇਜਣ । ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਇਸ ਹਦ ਤਕ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਵੀ ਦਿਉ । ਇਹ ਨਾ ਕਹੋ ਕਿ ਐਵੇਂ ਹੀ ਆਦਮੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਐਬਿਲਿਟੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਮੰਨ ਗਏ ਹਨ । ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਗ਼ਜ਼ਬ ਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਲਉ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਟਾਈਮ ਉਸ ਨੇ ਵਧਾਏ ਹਨ । ਫਿਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਲੀਮ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਦੇ ਪਏ ਹਾਂ ਤੇ ਕਿਤੇ ਹਿਸਾਬ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਦੇ ਪਏ ਹਾਂ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੂੰ ਆਖਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਣ । ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਹਿੰਦੇ । ਫਿਰ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਰਾਬੀ ਸਮਝਦੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਫਿਰ ਇਥੇ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਦੀ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੋਸਟ ਆਦਮੀ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਦੀ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ । ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬੋਰਡ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਦੀ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਿਚ ਚੀਫ ਸੈਕਟਰੀ, ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਕੁਝ ਨੂੰ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਹਰ ਸਾਲ ਇਕੋ ਸੀਨੀਅਰ-ਮੋਸਟ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕੈਂਡੀਡੇਟਸ ਦੇ ਨਾਂ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਅਫ਼ਸਰ ਪਰੈਜੂਡਿਸ ਹੋ ਜਾਏ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸਦੇਰਾਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕਈ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪਰੈਜੂਡਿਸ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਜੇ ਹਰ ਵਾਰੀ ਉਹੋ ਹੀ ਅਫਸਰ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਈ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਚਾਂਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜਾ ਇੰਪਰੈਸ਼ਨ ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਸ ਅਫਸਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਣ ਜਾਏ ਉਹੋ ਹੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਇੰਪਰੈਸ਼ਨ ਪਿਛਲੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਚੀਫ ਸੈਕਟਰੀ, ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਤੇ ਤਿੰਨ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਬਦਲ ਕੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਮੈਂ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਦਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰ ਸਾਡੇ ਉਸ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਖਰੀ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਉਥੇ ਰਾਏ ਤਾਂ ਚਲਦੀ ਹੈ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ । ਜਿਤਨੇ ਨਾਂ ਉਸ ਬੋਰਡ ਪਾਸ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਪੱਤਰ ਮੰਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਗ੍ਰੇਡੇਸ਼ਨ ਬਣਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੇਟੇਗਰੀਜ਼ ਬਣਵਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਬੋਰਡ

[ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ]

ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰੀ ਬਾਰੇ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਬੋਰਡ ਨੇ ਦੋ ਵਾਰੀ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਲਈ ਰੀਜੈਕਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਰੈਂਕ ਦੀ ਪੋਸਟ ਤੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋ ਵਾਰੀ ਰੀਜੈਕਟ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਰੀਜੈਕਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਕਾਬਲ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਸੀਲੈਕਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਫੀਲਡ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਹ ਕਾਬਲ ਤਾਂ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਰੀਜੈਕਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਸਾਈਡ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੈਕ੍ਰੇਟੇਰੀਅਟ ਸਾਈਡ ਦਾ ਚੰਗਾ ਤਜਰਬਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇ । ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਰੂਰਲ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਹ ਬਾਹਰ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਵੇ ਤੇ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਲਈ ਅਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਅਜ਼ਮਾ ਲਵੇ । ਨਾਨ-ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਕੈਟੇਗਰੀ ਵਿਚੋਂ ਅਸੀਂ ਨਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਦੋ ਆਦਮੀ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੋਵੇ । ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸੈਕ੍ਰੇਟੇਰੀਅਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀਲੈਕਟ ਕਰਦੇ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਕਨਸਿਡਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਤੇ ਭੇਜ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਕਿ ਉਹ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਣ । ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਬਗੈਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਦੇ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਔਰ ਬਦਨਾਮੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਭੇਜੀਏ ਤੇ ਉਹ ਨਾ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਪੀ. ਏ. ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਪੀ. ਏ. ਬਣਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ ਸੀਲੈਕਟ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੀਲੈਕਟ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ । ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਜਿਤਨੇ ਪੈਸਿਆਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਪੈਸੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਆਫਰ ਹੁੰਦੇ ਸੀ । ਹੁਣ ਦੱਸੋ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਾ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਹਰਜ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਅਸੀਂ ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ? ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਇਵੈਲੂਏਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਉਹ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਉਹ ਕਾਬਲ ਆਦਮੀ ਹੈ । ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਉਹ ਆਦਮੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਤਰੱਕੀ ਨਾ ਕਰੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਲਾਇਕ ਹੋਵੇ । ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਤਰਕੀ

ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਨੁਕਸ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ ? ਫਿਰ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਇਹ ਬੜੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾਵਾਂ । ਇਹ ਆਦਮੀ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਲਾਏ ਨੇ ਇਹ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਲਾਏ ਨੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਨਤੀਜਾ ਵੇਖਣਾ, ਕਾਹਲੇ ਪਿਆਂ ਨਤੀਜੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ । ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਲ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇਗਾ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਤਰੱਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਾਂ ਖੇਤੀ ਵਾਲੀ ਸਾਈਡ ਦਾ ਵੀ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਦਮੀ ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੂਰਲ ਮਾਈਂਡਿਡ ਹੈ । (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਆਖਦੇ ਹੋ ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਨਾ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਨਾ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਬੇਰਾਂ ਦੇ ਟੋਕਰੇ ਵਿਚ ਹੋ । (ਸ਼ੋਰ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ, ਕੀ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰ ਕਿਸੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੀਮਾਰਕਸ ਪਾਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪੀਚ ਕਰਦਿਆਂ ਇੰਟਰਪਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਤੇ ਨਾਲੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋ । (I am sorry to point out that on the one hand the hon. Member is interrupting the Chief Minister in his speech and on the other he is complaining like a school boy.)

Babu Ajit Kumar : On a point of order, Madam.

Deputy Speaker : The hon. Member should take his seat, please.

Babu Ajit Kumar : I am standing on a point of Order, Madam.

Deputy Speaker : Mr. Ajit Kumar, this is second time. Now I will be compelled to take some action.

Babu Ajit Kumar : I am rising on a point of Order, Madam.

Deputy Speaker : But this is not the way. The hon. Member should please sit down.

(Babu Ajit Kumar, at this stage resumed his seat and then again rose.)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਤੇ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 40 ਮਿੰਟ ਤਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਹੀ ਲੈ ਲਏ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਡੀਬੇਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਵਕਤ ਲੈਣਾ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬੋਲਣਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਕਤ ਹੀ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਤਾਂ ਵਕਤ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬੋਲਣ ਦੇ ਟਾਈਮ ਤੇ ਲਿਮਿਟ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰੋ ।

Deputy Speaker : I do not want to have guidance from the hon. Member. This is my duty and I am performing my duty.

श्री जगन्नाथ : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम, मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि हम भी अपनी अपनी कन्स्टीच्वैंसी से चुन कर आए हुए हैं और जिन लोगों ने हमें यहां चुन कर भेजा है उनकी आवाज़ हमने यहां पहुंचानी है। हम कोई चीफ मिनिस्टर के मुंह को या होम मिनिस्टर के मुंह को देखने के लिये यहां नहीं आए हैं। हमें भी बोलने के लिये टाइम चाहिए ....

Deputy Speaker : This is no point of order.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੇ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਤਕਰੀਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਖੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝ ਕੇ ਵਕਤ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੂੰ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਲੈ ਕੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਲਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਪੁੱਛੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਬਾਹਰ ਵੀ ਪੁਛਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਾਂਗਾ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਨੇ ਇਹ ਗਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। (ਵਿਘਨ) ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਦੇ ਖਰਚ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਗਏ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਅਫਸਰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਲੋਂ ਸਪੌਂਸਰ ਹੋਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਮਦਰਾਸ ਵਿਚ ਸਨ। ਉਥੋਂ ਇਥੇ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਡੌਲੇ ਵੇਖੇ, ਕੰਮ ਸੁਣਿਆ....(ਵਿਘਨ) ਹਾਂ ਜੀ, ਜਿਹੜੇ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਸਨ ਉਹ ਤਾਂ ਬਹਿਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਪਹਿਲਵਾਨ ਆਉਣੇ ਹੀ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਾਹਾ ਉਠਾਉ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਰਾ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਕਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਜੋ ਤਜਰੁਬਾ ਉਹ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ ਉਹ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਏਗਾ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਲਾਉਂਸ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਉਸ ਨੂੰ। ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਠੀਕ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਦੇ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਧੇਗੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਾਉਣ ਦਾ ਲਾਈਸੈਂਸ ਤਾਂ ਦੇ ਦੇਈਏ ਮਗਰ ਬਿਜਲੀ ਨਾ ਦੇਈਏ ਜਾਂ ਅਨਸਰਟਨਟੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇੰਡਸ-ਟਰੀ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ, ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਆਰਡੀਨੇਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦੋ ਮੀਟਿੰਗਜ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੁਰਿਆਈ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ

ਖਰੀਦਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਹਨ । ਮੈਂ ਨਿੰਦਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ । ਉਹ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਸੂਬੀਆਂ ਤੋਂ ਖਰੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਣਦੀ ਹੈ ਉਹ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਖਰੀਦੀ ਜਾਵੇ । ਉਹ ਕੁਆਲੇਟੀ ਵੀ ਠੀਕ ਰਖਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇੰਟਰ-ਲਿੰਕਡ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਰਡ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਜੋ ਅਨਫਿਟ ਹੋ ਕੇ ਆਦਮੀ ਕਢੇ ਗਏ ਉਹ ਸਪੋਰਟਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿਤੇ, ਇਕ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਫਾਰ ਪਰਚੇਜ਼ ਆਫ ਸਟੋਰਜ਼ ਬਣਾ ਦਿਤਾ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ । ਉਹ ਆਦਮੀ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਉਥੇ ਦੇ ਸੈਕਟਰੀ ਨਾਲ ਬਣੀ ਨਹੀਂ । (ਵਿਘਨ) ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜੇ ਖਾਹਮਖਾਹ ਕੰਨਡੈਮ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਜਾਉ ਇਕ ਆਟੋਕਰੈਟਿਕ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਿਉਰੋਕਰੈਟਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਕਾਮਯਾਬ ਸੀ ਮਗਰ ਪਰਸਨਲ ਬਾਇਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਭੈੜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਦੇਣੀ, This is not the way of doing things (*Interruption*) ਸੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਹਟਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ । ਇਕ ਆਦਮੀ ਜਿਹੜਾ ਉਮਰ ਭਰ ਸਪੋਰਟਸਮੈਨ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਤਾਂ ਬੁਰੀ ਗਲ ਨਹੀਂ.. (ਵਿਘਨ) ਚੰਗਾ ਮੈਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਫਿਰ ਨਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਈ ਪੁਆਇੰਟਸ ਟੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ । ਤੁਸੀਂ ਯਕੀਨ ਕਰੋ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਆਦਮੀ ਲਏ ਹਨ ਸਪੋਰਟਸ ਜਾਂ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਈ ਬੇਹਦ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹਨ । ਜੋ ਕੰਟਰੋਲਰ ਆਫ ਪਰਚੇਜਿਜ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਵੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਲਈ ਬੜਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ । ਉਹ ਇਕ ਸਪੋਰਟਸਮੈਨ ਵੀ ਹੈ । ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਉਥਲ ਪੁਥਲ ਕਰਕੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਗੰਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਰੀਵਰਟ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਿਥੇ 5-6 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਖਰੀਦਣਾ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹੀ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਉਣਾ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਕੰਮ ਬੈਸਟ ਆਫ ਐਬਿਲਿਟੀ, ਟੈਕਟ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ ਮੰਗਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੋਜ਼ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੀਅਰ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਹ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬੈਕ-ਗਰਾਉਂਡ ਹੈ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹੋਣ ਦੀ, ਫਿਰ ਜਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸ ਵਿਚ ਉਹ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਏ । ਅਪੋਜ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਪੂਰੇ ਕਾਮਯਾਬ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਗੂਮੈਂਟਸ ਦੇ ਕ੍ਰਸ਼ਿੰਗ ਜਵਾਬ ਨਾ ਮਿਲਦੇ । ਜਵਾਬ ਨੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਨਵਿਨਸ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਥੇ ਖਰਚ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਐਡਮਨਿਸ਼ਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਟੋਨਅਪ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮਹਿਕਮੇ ਖਾਸ ਕਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

उपाध्यक्षा : पेश्तर इसके कि मैं चौधरी हरद्वारी लाल जी को काल अपान करूँ मैं आपको यह बताना चाहती हूँ कि मैं आपोजीशन और ट्रैयरी बैंचिज में कोई तमीज़ नहीं रखती । एक बजे गिलोटीन एप्लाई होगी तो इस समय में जितने ज्यादा मैंबर एकामोडेट हो सकेंगे करूँगी । (Before I call upon Chaudhri Hardwari Lal to speak, I want to tell the House that I do not

[Deputy Speaker]

discriminate between the Members whether they belong to the Opposition or to the Treasury Benches. The guillotine will be applied at 1.00 p.m. I will try to accommodate as many Members as I can during this time.)

श्री बलरामजी दास टंडन : मेरी दरखास्त है कि एप्रोप्रियेशन बिल के लिये हमने बहुत थोड़ा टाइम दिया है। अगर हाउस में भी इस के लिये दो दिन रखे हैं। इसलिये दरखास्त है कि टाइम बढ़ाया जाए।

उपाध्यक्षा : बजट पर डिसकशन हो चुकी, डिमांड्ज़ पर हो चुकी। और वैसे भी यह बात बिजनेस एडवाइज़री कमेटी में की जाती तो बेहतर होता। (The Budget and the Demands for grants have already been discussed. Moreover, it would have been better if this point had been raised in the Business Advisory Committee.)

सरदार गुरदयाल सिंह ढिलों : यह पहले भी हाउस में होता रहा है कि अगर आपोजीशन यह यकीन दिला दे कि हर बात में वह डिवीज़न नहीं लेंगे तो गिलोटीन पीरियड में भी कुछ वक्त निकाला जा सकता है। एक बार बेशक डिवीज़न ले लें।

(विघ्न)

उपाध्यक्षा : टाइम बढ़ाने में मुझे तो एतराज़ नहीं है। अगर आप लगातार ही बैठना चाहें तो मैं बैठी रहूँगी। (विघ्न) मैं यह कर दूंगी कि 1 बजे की बजाये 1.15 पर गिलोटीन एप्लाई करूँगी। इससे 15 मिनट और मिल जायेंगे। (I have no objection to extend the time. If the hon. Members want to sit continuously I shall also sit. (Interruption) I will apply guillotine at 1.15 p.m. in stead of 1.00 p.m. That will give them fifteen minutes more for discussion.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਹਾਊਸ ਦੀ ਅਜ ਦੀ ਦੂਜੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿਉ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਗਿਲੋਟੀਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਆਪਰੇਟ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਪਰ 15 ਮਿੰਟ ਜੋ ਹੋਰ ਮਿਲਣਗੇ ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੋ ਇਸ ਐਪ੍ਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਤੇ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਬੋਲ ਸਕਣ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਡਿਸਕਸ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਿਲ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਟਰੇਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿਨੈ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਤੇ ਜੇਕਰ ਲੋੜ ਪਏ ਤਾਂ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਪਾਸੋਂ ਇਸ ਦੀ ਐਪਰੂਵਲ ਲੈ ਲਈ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ 15, 15 ਮਿੰਟ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਵੀ ਮੀਟ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹੁਣੇ ਵੀ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਗਲ ਨਹੀਂ।

Deputy Speaker : Where is the time for holding the meeting of the Business Advisory Committee?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਟਾਈਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਣ ਲਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਬੋਲਿਆ ਸੀ ਫਿਰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਵਕਤ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ।

Dr. Baldev Parkash : इस तरह से तो........

Deputy Speaker: I would request the hon. Members not to take time of the House in such discussion. I have already called upon Chaudhri Hardwari Lal to speak. It would be against the tradition of this House to call upon another hon. Member to speak in his place. I want your help.

Chaudhri Hardwari Lal (Bahadurgarh) : Shrimati Deputy Speaker, I have been provoked to take part in the budget debate at this final stage especially by certain statements made on behalf of the Government relating to education. It is a great pity that the Chief Minister did not listen to your advice. It would have been much better if he had listened to some of us and then replied, especially because I propose to speak only on education on which I have been unable to speak during the Grant on Education. It may sound presumptuous, but I would say that nobody here, including the Chief Minister, is keener on the improvement of education than I am. In fact, Madam, improvement in education is, in my view, one of the absolute imperatives of our present situation. If we do not improve in this field we will lag behind in all others.

It will be, of course, silly to say that nothing has happened in the field of education during the past few years. There is certainly a credit side. For example there has been unprecedented expansion of education, not only general education but also technical and medical education and to the extent we have advanced with regard to technical education, we have also succeeded in correcting the earlier imbalance in our system of education. With regard to female education, the advance has really been spectacular. The policy of co-education, which will surely make for economy, will surely render that advance faster. In my view, those who are inclined to attack co-education as a policy will do well to consider it in the light of our financial limitations which I feel will be in the way of our giving separate schools for girls. In fact, co-education is also to be welcomed as a factor sure to accelerate social revolution which we certainly need. There is also then the rising annual budget which is just another indication of expansion of educational facilities at various levels. Bnt expansion and this increasing annual budget should be no satisfaction unless we can manage things well.

Unfortunately, leaving aside what I have just said in praise of our effort in the field of education, our whole approach to the subject of education is faulty. A distrust of planning, a distrust of priorities and an impatience with all past experience and current theories are characteristics which are running through all our educational policies. For example, take the aspect of planning. Expansion, will create problems. If it is planned expansion, the problems will be anticipated and their solutions found. If it is unplanned expansion, which is what we are witnessing in the State, then we anticipate nothing. We try to tackle the problems after they have been created, and failing to tackle them we just turn to the critics and say 'Well, the problems are stupendous. We are doing our best but we cannot do anything about them'.

[Chaudhri Hardwari Lal]

(*At this stage Pandit Chiranji Lal Sharma, a Member of the Panel of Chairmen, occupied the Chair*).

Then, Mr. Chairman, take our policies. For the most part, they are based either on ignorance—I wish the Chief Minister had been here—or on prejudice or on passion or on dogma. Take the case of basic education for example. By all accounts basic education in the State, in fact in the country, has failed. Indeed, we ourselves do not have a living faith in the system. But we go on talking about basic education and are busy in orientating the system of education to the basic pattern. After all, what is basic education in this State? It is nothing except the mournful privilege of children in rural areas to learn clay modelling and spinning.

Mr. Chairman, we also seem to have developed a great desire for cheap popularity and also a mania for being first in every thing, first even in creating chaos in education. We must be first in the country in every thing, good or bad. This is the mania that we have developed.

Now take, for example, the conversion of High Schools into Higher Secondary Schools, according to the plan which was evolved at the Centre a few years ago. Even when the plan was evolved there were warning voices that the plan is not sound. Certain States in the country did not accept the plan. But we accepted it without questioning it, without thinking about it. I do not want to mention the name here, the Chief Minister mentioned the name of the officer, Dr. Joshi who was the person incharge and responsible for all this muddle. In any case we not only accepted the plan but set out hastily to implement it without any preparation whatsoever. Mr. Chairman, you will also notice that this very plan, this Higher Secondary Education Plan is now in the melting pot once again at the Centre. But we, in our innocence, in our ignorance, are claiming credit for the advance that we have made.

12·00 Noon

Mr. Chairman, in this regard, I would submit that from top to bottom and from bottom to top, so far as schools are concerned, we have given to the State institutions, which with certain exceptions, are manifestly worthless-sheer humbug. There are, for example, posts in the school needed, but not sanctioned. There are posts sanctioned, but not filled. There are posts filled but seldom filled adequately. And all this is happening when a larger number of trained teachers continue wandering for months in search of teaching-jobs.

Then there are schools which have no buildings, or no proper buildings. What we call schools are, in many cases, veritable detention camps, kind of cattle Pounds for growing children. Mr. Chairman, it is these schools, filled with discontented, harassed and inadequate staff and bewildered children, whose hours we have increased and are threatening to increase further in the fond hope that standards of education will improve, if children are made to stay in these detention camps for longer and longer hours (Voices: Shame, Shame).

We are also unable to attain finality with regard to plans of instruction. Take for example the case of the study of English. I think, it was

in 1951 when it was made optional at the Middle stage with six periods in a week against the earlier twelve. It remained compulsory at the Matric stage up to 1960. Then in 1961, it was made optional even at the Matric stage. It is again compulsory not only at the Matric stage, but also at the Middle stage. With regard to the Middle standard examination also, we have been playing fast and loose in so many ways. The result is that there is a sharp fall in results at different levels—at the Middle standard level, at the Matric level and at the College level.

There is no finality with regard to transfer of teachers. Sometimes, the rule is that transfers are to be made after 15 years' stay. Then it is cancelled. Then it is provided that the period for which a person can stay at one place is ten years. Once again it is cancelled. Then there is sometimes the ten-miles rule. This also is cancelled.

The state of affairs about the equipment of schools—schools of all grades—is also very sad. Teachers may remain even without chalk with which to write on the black-board. But without creating proper conditions for work and instruction, we insist on increasing school hours and we expect teachers to show better results. We evolve a system of rewards and punishments. The other day, the Chief Minister was announcing and elaborating very proudly this system of punishments and rewards to be awarded to teachers on the basis of the results of their students in examinations. When there are no proper conditions for work or for instruction, teachers in all the schools in the State will only be tempted to adopt ruinous practices in order to escape punishment or to earn rewards. You know, Mr. Chairman, that the employment of unfair means in examinations has constantly been on the increase all these years. I am absolutely certain that this practice will reach new heights with the introduction of this novel system of rewards and punishments. This system is also indefensible on certain other grounds. For example, the Department of Education should have known that it is much easier to show a good percentage in certain subjects than in certain others. It is an obvious and a patent fact. In a subject like Mathematics, for example it is easier to show better percentage. But the Department of Education is not taking any note of this patent and obvious fact and notices to thousands of teachers have been issued to show cause why they should not be punished.

Take then, Mr. Chairman, the academic aspect of secondary education and the manner in which we organise it. We depend in this connection, for the most part, on the Punjab University Teachers whose only contact with school education was as students at schools.

(*At this stage, the Deputy Speaker occupied the Chair*).

Punjab, Madam, is the only State in the country which does not have a proper Board of Secondary Education. What the University has done for us in this connection is that it has introduced "a little of everything", just a little of numerous subjects into the curriculum. In fact, the roving Vice-Chancellor of the Punjab University, whom the Chief Minister was raising to the skies, has gathered disjointed ideas from foreign systems and introduced them into educational objectives without any attempt at coherence and thoroughness. As regards the part of the Education Department in this matter, you would, Madam, recall that the other day

[Chaudhri Hardwari Lal]

the hon. Member from Tarn Taran put a question to the Chief Minister regarding the introduction of Russian methods of instruction. You would also recall that the answer was, "Yes, we have introduced these methods". The defence of this innovation was that the Lady Director of Public Instruction of the State had visited Russia sometime ago and had returned with certain ideas. Nothing, Madam, can be more amusing and more fantastic. The lady was without any educational background whatsoever. She had gone to Russia. She had spent a couple of weeks, or three weeks or may be at the most four weeks. In the very nature of things, she could not study the system of education there. In the very nature of things, she did not have the capacity to absorb anything, because she had no educational background. On return, she produced a note and that note was enough to persuade the Government to try this novel experiment. As a matter of fact, Madam, this craze for novelty, more than anything else, has done great damage to education in the State.

A great harm has also been done by the persistent efforts to eliminate private and local effort from the field of education. Schools have been taken from Local Board, from private managements forgetting the limitations of our financial capacity and resources and forgetting the fact that the Education Department is not in a position to take on new administrative burdens. The Chief Minister was making a frank admission a few minutes ago that the Education Department is a muddle in the matter of administration. I have got here, Madam, the All India figures with regard to the schools being managed by the Government, by the Local Boards and by the private agencies. The All-India total is that the Government directly manages only 10 % of the Middle Schools and 11% of the High or Higher Secondary Schools. Take our case. I have got all the figures. But there is no time to read out these figures. Madam, the Punjab Government manages—in fact it will be more correct if I say that the Punjab Government pretends to manage—nearly 90 percent of the Middle Schools (*Laughter*)—it is fantastic, Madam—and 50 per cent of the High and Higher Secondary Schools. These figures relate to the year 1959-60, since when the Punjab Government has taken more and more schools under their direct wings.

I shall also submit, Madam, that we have no sense of priorities as is indicated by the policy of introducing free education beyond the primary stage. The policy of free education has been partially reversed on account of the current financial stress, but it does remain on record that our minds are so conditioned that we do not hesitate to dissipate our limited resources in order to gain cheap popularity. A few minutes ago—infact it was during the question hour today—someone asked why the grant-in-aid to the private schools had been stopped. And there is a rumour current that the grant-in-aid to the private affiliated colleges will also be stopped. All this will happen; grant-in-aid will be stopped. Also, the Government-managed schools will remain ill-equipped and under staffed. Still the experiment of free-school-education must be launched if only to create an impression. I must say Madam, that it is distressing in the extreme. When wild experiments take the place of careful planning and when stunt take the place of earnestness in the affairs of a people, I am bound to say that the distance to be travelled, in order to reach disaster becomes dangerously short.

Deputy Speaker : The hon. Member should please wind up.

Chaudhri Hardwari Lal : Madam, I am coming to the University Education immediately. The position with regard to the University Education also is extremely unsatisfactory. It is getting worse year after year. We have established two new Universities. But the location of these Universities has been decided in a most thoughtless manner and against the advice of the University Grants Commission.

I am sorry again that the Chief Minister is not present here in the House, and I am sorry that he would not have the chance to reply to these points which are very solid points.

Deputy Speaker : The hon. Chief Minister has a loudspeaker in his room.

Chaudhri Hardwari Lal : Madam, the oldest University in the State is the University at Chandigarh. Now this University is getting more and more unwieldy and unmanageable. The number of its affiliated colleges runs into three figures. There is the Higher Secondary and High School education to manage. There are dozens of teaching departments in the University. So we are creating conditions in which this older University will sink under its own weight and the new Universities, the Kurukshetra and the Punjabi Universities will have very very slow and stunted growth because of lack of nourishment in the form of students. Essentially we shall continue to look................ (*Bells*) Just two minutes more. In fact, I did not speak even during the general debate on the Budget. We shall continue to look to the Punjab University for looking after higher education. But the University itself is in a very bad shape. If you peep into its working and if you attend meetings of various bodies of this University, you will notice an atmosphere surcharged with power-politics and polluted with intrigues. There are lobbies and rackets—there is the Vice-Chancellor's lobby, there is the teachers' lobby, there is the D. A. V. lobby, there is the Khalsa lobby, there is the examiners' racket, there is the publishers' racket and there is the authors' racket. So, Madam, this is what the University is. As at present organized, it is not in a position to deliver the goods. I strongly suggest that the Government should appoint a Commission to look into the working of this Punjab University and to suggest changes—changes of organisation, changes regarding jurisdiction of different Universities in the State (*Bells*). Just a minute more, Madam. Madam, I am a staunch believer in the autonomy of the University. But this Punjab University has been left alone too long and too much. It has abused and it is abusing its autonomy. (*Bells*) Just one minute more and I have done.

I must refer to the Education portfolio. The Chief Minister does not have the amount of time which is needed to be given to education. Even on other grounds, I would respectfully suggest to the Chief Minister to entrust the portfolio of education to someone of his colleagues. The Chief Minister's drive has impressed all observers, but in education, Madam, drive unaccompanied by caution, unaccompanied by scepticism, unaccompanied by planning and unaccompanied by some kind of intellectual process—drive unaccompanied by all these things—will become the reckless of a bull in a china shop. No mind amongst those who have served the State since 1947 has been swifter on the surface of things than

[Chaudhri Hardwari Lal]

his. None has had greater capacity than the Chief Minister to grasp the essential facts of a case in the few hurried moments, which is all he gives to civil servants before a conference or before disposing of a file. (*Bells*) Just one minute more. But his drive, his capacity, his courage and even his quickness of apprehensions do not save him from a quite decided anti-intellectual and anti-planning bias. It is, therefore, highly dangerous for the State that he appoints himself directly to shape our educational policies.

Madam, one point more and I will resume my seat. Madam, one of the greatest dangers to education in the State is that we are developing the habit of talking disparagingly of ability and everything intellectual. Unfortunately, the lead comes in the matter from the Ministers who frequently visit educational institutions in the State in order to deliver themselves of funny speeches and uninformed ideas in the presence of teachers, and what is worse, in the presence of impressionable students. Nothing, Madam, will damage education in the State more than this frequent contact of students with people who are strangers to and who feel bored with everything pertaining to mind.

Thank you, Madam, and I am sorry for taking a little more time than you were disposed to allow.

डा० बलदेव प्रकाश (अमृतसर शहर, पूर्व) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो ऐप्रोप्रियेशन बिल सरकार की तरफ से पेश हुआ है जिस पर आपोज़ीशन के लीडर और मुख्य मन्त्री ने भी अपने विचार हाउस के सामने रखे हैं उसके बारे में मैं कुछ चीज़ें आपके द्वारा हाउस के सामने रखना चाहता हूँ। डिप्टी स्पीकर साहिबा, सबसे पहली बात यह है कि बजट जो इस साल पेश हुआ है और गवर्नर ऐड्रेस भी जो पेश हुआ उसमें एमर्जेंसी पर बहुत ज़ोर दिया गया और कहा गया कि एमर्जेन्सी के कारण यह यह चीज़ें कम होनी चाहिएं। मैंने दोनों चीज़ें उसी वायुमंडल में पढ़ी लेकिन इस ऐप्रोप्रियेशन बिल को पढ़ कर बड़ी निराशा होती है क्योंकि इसके अन्दर एमर्जेन्सी नाम की कोई चीज़ नहीं है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारा इस साल का बजट पिछले साल के बजट से 20 करोड़ 40 लाख रुपये ज्यादा है। हैरानगी की बात यह है कि चंद डिवैलपमेंट की मद्दों को छोड़ कर दूसरी मद्दें जिनके ऊपर कम खर्च होना चाहिए था उन सब का खर्चा बढ़ा है। पुलिस के लिये 1 करोड़ 81 लाख रुपया ज्यादा है, मिस्लेनियस वर्क्स जिसके अंदर पब्लिक रिलेशन्ज़ डिपार्टमेंट पब्लिसिटी और कलचरल प्रोग्राम वगैरा आते हैं उनके लिये 4 करोड़ 32 लाख से ज्यादा मांगा गया है। फिर हरिजन कल्याण के लिये 2 करोड़ 81 लाख रुपया ज्यादा ले रहे हैं, ऐजुकेशन के लिये एक करोड़ रुपया पिछले साल से ज्यादा मांगा है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, बहुत ही अच्छा होता अगर सरकार बहुत ज़रूरी मद्दों के खर्चे के अलावा और दूसरे जो काम हैं उन पर कम से कम खर्चा करने की कोशिश करती और अगर कम नहीं कर सकती थी तो 1962-63 के बजट से एक पैसा भी ज्यादा न करती। मैं हैरान हूँ कि रात दिन ऐमर्जेन्सी ऐमर्जेन्सी चिल्लाते हुए भी इन्होंने 20 करोड़ 41 लाख का ज्यादा ऐप्रोप्रियेशन बिल

पेश किया है। यह इन्होंने अपनी पालिसी के खिलाफ बात की है। जिस तरीके से खर्च हो रहे हैं, मैं वह चीज़ आपके सामने रखना चाहता हूँ। इस हाउस के अंदर जनता की तरफ से डिमांड पेश की गई कि मिनिस्ट्री रिड्यूस करनी चाहिए क्योंकि इनका खज़ाने पर बहुत भारी बोझ था एमर्जेंसी से पहले भी लोग महसूस करते थे कि हमारे एक्सचैक्कर पर बहुत बोझ है लेकिन ऐमर्जेंसी डिक्लेयर होने के बाद यहां के हर शहरी ने यह आवाज़ अपने मुंह से निकाली कि मिनिस्ट्री रिड्यूस होनी चाहिए। लोगों के मजबूर करने पर इन्हें मिनिस्ट्री तो कम करनी पड़ी लेकिन उसके साथ साथ इन्होंने मिनिस्टरों की जो पहले 800 रुपया तनखाह थी वह बढ़ा कर एक हज़ार रुपया कर दी। मैं पूछना चाहता हूँ कि ऐमर्जेंसी के वक्त जब पैसा बचाने की जरूरत है तो मिनिस्टरों की तनखाहें क्यों बढ़ाई हैं? डिमांड यह थी कि खर्चा कम किया जाए क्योंकि चीन ने हमला किया है और पाकिस्तान से हमले का डर है। लेकिन इनको अपनी तनखाहें ज्यादा करने की पड़ गई। डिप्टी स्पीकर साहिबा, यहां पर किसी और विषय पर बोलते हुए हमारे मुख्य मंत्री साहिब ने कहा था कि मैं साइकालोजिस्ट हूँ और जो लोग यह कहते हैं कि बड़ा टैरर है उनको फोबिया हुआ हुआ है और उनको चलते चलते ऐसा महसूस होता है कि दीवार मेरे ऊपर गिरने वाली है। मैं पूछना चाहता हूँ कि अगर वह साइकालोजिस्ट हैं तो क्या उनको इस बात का पता नहीं चला कि मिनिस्टरों की तनखाहें बढ़ाने से लोगों पर उसका क्या असर पड़ा है। जब सैंट्रल गवर्नमेंट यह कहती है कि कम्पलसरी सेविंग की जाए, इनकम टैक्स बढ़ाया जाए, और गरीब से गरीब भी जो है वह भी ऐमर्जेंसी को मीट करने के लिये सरकार को कुछ दे तो फिर कैसे जस्टीफिकेशन बनती है कि मिनिस्टरों की तनखाहें बढ़ा दी जायें। जब लोगों को यह कहा जाए कि दुश्मन का मुकाबला करने के लिये हर तरह से कुरबानी करो तो फिर जनता वज़ीरों की तरफ देखती है कि हमारे मिनिस्टर जो हैं यह क्या कुरबानी करते हैं। इनकी कुरबानी यह है कि इन्होंने आठ सौ से एक हज़ार तनखाह कर ली है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं इस बात को मानता हूँ कि एक हज़ार रुपया तनख़ाह ज्यादा नहीं है, लेकिन ऐमर्जैंसी के वक्त जब देश पुकार रहा हो कि पैसा पैसा बचाओ उस वक्त अगर तनखाहें बढ़ाई जाती हैं तो उसका लोगों पर अच्छा असर नहीं पड़ता। उनमें भी यह भाव पैदा होगा कि जब यह हमारे लीडर सैक्रिफाइस नहीं करना चाहते तो हम भी क्यों खामखाह कुरबानी करें। इस हाउस के अंदर जब प्रोफैश्नल टैक्स लगाया गया तो यहां बहुत आवाज़ उठी कि जिन लोगों की इनकम सौ रुपये से भी कम है उनसे 25/28 रुपये वसूल करने के लिये सरकारी अफसर नोटिस दे रहे हैं; जो नाई, धोबी या छाबड़ी लगाने वाले हैं उनका भी ख्याल नहीं किया जाता। डिप्टी स्पीकर साहिबा, प्रोफैश्नल टैक्स से जो रुपया वसूल किया गया है, जैसा कि बजट में बताया गया है वह 20 लाख बनता है। लेकिन हाउस में जो सप्लिमेंटरी ग्रांट्स आई उनके अंदर हाउस के मेम्बरान को पता है कि सिर्फ दो इण्डस्ट्रियलिस्ट्स की मदद करने के लिये सरकार ने 24 लाख रुपया ग्रांट-इन-एड के तौर पर उन्हें दिया है। मैं समझता हूँ कि सरकार को खर्च करने का अधिकार है और एप्रोप्रियेशन बिल जब आता है तो हम गवर्नमैंट को खुद खर्च करने का अधिकार देते हैं। लेकिन सरकार जनता के इकट्ठे किये हुए पैसे को, जो खून और पसीना एक

करके कमाया होता है, लुटा नहीं सकती । प्रोफैश्नल टैक्स जब इकट्ठा होता है तो उस वक्त नज़ारा देखने वाला होता है। बिल्कुल गरीब आदमियों को इनके पास जा कर चार चार दिन खड़ा रहना पड़ता है। जब तक वह पैसे दे न आएं उनको इनके मुलाज़म छोड़ते नहीं । इस तरह का इकट्ठा किया हुआ पैसा अगर सरकार बेदर्दी से खर्च करती है तो उसके लिये सरकार कोई जस्टीफिकेशन नहीं दे सकती । दो चार इण्डस्ट्रियलिस्ट्स को मालामाल करने के लिये 24 लाख रुपया दिया जा रहा, लेकिन गरीबों का खून निचोड़ कर उनसे ज़बरदस्ती पैसे लिये जाते हैं। गरीबों के बारे में इन्हें कोई चिन्ता नहीं है। यहां हाउस के अंदर कई बार कहा गया है कि हस्पतालों और डिस्पैन्सरियों में डाक्टर नहीं हैं और अगर किसी जगह पर डाक्टर हैं तो वहां पर मैडिसन्ज़ नहीं मिलतीं। कई जगहों पर पंचायतों ने अपना खर्चा करके इमारतें बनवा दी हैं तो वहां पर न डाक्टर भेजा जाता है और न ही कोई दवाई दी जाती है। सूबे के इस तरह के हालात हैं। अब चंडीगढ़ के अन्दर सरकार के खर्चे का हाल देखिए । यहां पर जो पोस्ट ग्रेजुएट इन्स्टीच्यूशन है उस पर सरकार ने ५५ लाख रुपया खर्च कर रही है। अगर देहात में किसी को मलेरिया हो जाए तो उसे कुनीन देने वाला भी कोई नहीं होता और अगर कोई सीरियस बीमारी का शिकार हो जाए तो शहर में आते आते उसकी मौत हो जाती है। अगर पर-चान्स कोई मरीज़ हस्पताल में पहुंच भी जाए तो उसे हस्पताल में दाखल नहीं करते । जिस सूबे की यह हालत हो वहां पर 55 लाख रुपया खर्च करके इन्स्टीच्युट खोलने की क्या जस्टीफिकेशन है। कौन से नए काम और तजरुबे इस इन्स्टीच्यूशन ने किये हैं? 18 लाख रुपया हम सिर्फ डाक्टरों को तनखाहों का देते हैं। लेकिन जिन लोगों से यह पैसा आता है और कई किसम के टैक्स लगा कर उनसे पैसे लिये जाते हैं अगर वह बीमार हों तो उनके लिये दवाई नहीं और अगर दवाई है तो डाक्टर नहीं। वहां यह हालत है कि सरकार लाखों रुपये खर्च कर रही है और सैंकड़ों डाक्टर हैं लेकिन मरीज़ कोई नहीं ।

यही नहीं मैं और भी अर्ज़ करना चाहता हूँ कि सरकार जनता की खून पसीने की कमाई कैसे खर्च कर रही है। अभी पिछले दिन यहां हाउस में एक प्रिविलेज़ मोशन भी आई थी कि देहली के एक वीकली अखबार को इस सरकार ने एक लाख बीस हज़ार रुपये इश्तिहारों के दिये हैं हालांकि उस अखबार को पढ़ता कोई नहीं। मैं हैरान हूँ कि आखिर किस बिना पर उस अखबार को इतनी भारी रकम दे दी गई है जिसे कोई जानता नहीं, पढ़ता नहीं । यह पैसा जनता का है जिसने खून पसीना एक करके एक एक पैसा कमा कर इस सरकार को दिया है। यह पैसा मुख्य मंत्री या गृह मंत्री अपनी जेब से नहीं दे रहे हैं। क्या इसी तरह गरीबों के रुपये को बरबाद किया जाता रहेगा ? आप यकीन करें कि यह अखबार कई दफा मेरे पास आया है लेकिन मैंने कभी खोल कर नहीं देखा है लेकिन इस अखबार 'इण्डियन आबज़र्वर' को इतनी भारी हज़ार की रकम दे दी गई है ।

चौधरी देवी लाल : इसमें भी इनका हिस्सा ...

डा० बलदेव प्रकाश : यह रुपया इसलिये दिया गया है कि जो ग्रापोजीशन में बैठे हैं ग्रौर कांग्रेस में भी जो कुछ ग्रादमी बैठे हैं उनको यह गालियां निकालें ग्रौर मुख्य मंत्री की तारीफों के पुल बांधे........

उपाध्यक्षा : यह छोटी छोटी बातें छोड़ो, वक्त थोड़ा है । (The hon. Member may not discuss these petty things as the time at our disposal is limited.)

डा० बलदेव प्रकाश : मैं ग्रापोज़ीशन की तरफ से दूसरा ग्रादमी बोल रहा हूँ। हम ड्यू टाइम तो लेंगे ही । ग्रौर यह कोई छोटी बात नहीं है ग्रौर एक ग्रखबार की बात है। यह तो एक लाख बीस हज़ार रुपये की बात है । यह रुपया उन गरीब लोगों का है, उस जनता का है जिसने इस ऐमर्जेंसी के वक्त ग्रपना पेट तक काट कर पैसे दिए हैं ग्रौर ग्राज सारे देश में रिकार्ड कायम किया है कि सबसे ज्यादा रुपया पंजाब की जनता ने दिया है, लेकिन यह सरकार जनता की कमाई को इस तरह से लुटा रही है। पंजाब की जनता कभी इन बातों को बरदाश्त नहीं कर सकती कि सरकार उस रुपये को इस तरह बरबाद करे कि सरकार के मुखालिफों को गालियां दिलाने के लिये ग्रौर मुख्य मंत्री की तारीफ करने के लिये एक ग्रखबार को लाखों रुपये दिये जायें। मैं हाउस की जानकारी के लिये वह ग्रार्टिकल्ज़ जो इसमें लिखे गए हैं पढ़ देता हूँ। उनके हैडिंग इस प्रकार हैं । --

"Darbara Singh's 'Undivorced Political Wife' "

and

"Kairon—Observer affinity echoes in Punjab Assembly"

डिप्टी स्पीकर साहिबा, इनमें सिवाय मुख्य मंत्री की तारीफ के ग्रौर कुछ नहीं है। जब पूछते हैं कि यह इश्तिहार किस बेसिज़ पर देते हो तो जवाब मिलता है कि देते वक्त यह दो चीज़ें देखते हैं कि उस ग्रखबार की सर्कुलेशन कितनी है पब्लिसिटी कितनी है ग्रौर टोन कैसी है। मैं यह दोनों चीज़ें ग्रापके सामने रख चुका हूँ कि उसकी पब्लिसिटी ग्रौर टोन कैसी है। ग्रगर इसी तरीके से जनता का रुपया बरबाद करना है ग्रौर फ़ज़ूल खर्चियां करनी हैं तो मैं कहूँगा कि ग्राज जो प्रदेश के ग्रन्दर लोगों में परेशानी बढ़ रही है, महंगाई की वजह से घबराहट बढ़ रही है ग्रौर सरकार के ऐसे कामों की वजह से गमो ग्रौर गुस्सा की लहर दौड़ रही है उसे ज्यादा दिनों तक दबाया नहीं जा सकता ग्रौर किसी ताकत से उसे दबाया नहीं जा सकता । पहले जो इनके पास पावर थी उसी से ग्रंधे हुए थे लेकिन ग्रब इस ऐमर्जेंसी को भी उस पावर से जोड़ कर फायदा उठाया जा रहा है।

बाबू बचन सिंह : पहले उस पावर से ग्रंधे थे, ग्रब पागल भी हो गये हैं।

डिप्टी स्पीकर : यह ग्रंधा लफज़ ग्रनपार्लियामेंटरी है इसे वापस लेना चाहिए । (The word '*Andha*' is unparliamentary and hon. Member should withdraw it.)

बाबू बचन सिंह : नहीं जी, यह लफ्ज़ बिल्कुल पार्लियामेंटरी है।

डा० बलदेव प्रकाश : मैं सब-रजिस्ट्रारों के बारे में भी अर्ज़ करता हूँ एक एक ज़िला में चार चार, पांच पांच, सब-रजिस्ट्रार हैं और सारे सूबों में 117 पोस्टें हैं अगर इन सब की सालाना आमदनी मिला कर देखें तो 4/5 लाख रुपये बनती है। मैं पूछना चाहता हूँ कि जब यही काम पहले तहसीलदार 15/20 रुपये माहवार लेकर कर सकते थे तो सरकार को अब क्या हक है कि जनता से टैक्स लगा कर जमा किया हुआ रुपया इस तरह इन रजिस्ट्रारों को लुटाये। यह इसलिये कर रही है कि जो आदमी कांग्रेस का टिकट न ले सके या जो हारे हुए हैं इसने उनको कम्पैनसेट करना है। जब क्वालिफिकेशन पूछते हैं तो कहते हैं अंडर मैट्रिक और जब हम कहते हैं कि वह अंडर मैट्रिक तो कहां मिडल भी नहीं है तो जवाब आता है कि वह एम. एल. ए रह चुका है। एक तरफ तो कहा जाता है कि खास हालात में लोअर एजुकेशन लिमिट आठवीं जमात तक लगाई है लेकिन जब यह पूछा कि अगर साबत हो जाए कि वह मिडल भी नहीं है तो क्या उसे हटाओगे तो मुख्य मंत्री जी बड़ी दलेरी से कहते हैं कि नहीं, क्योंकि वह एम. एल. ए. रह चुका है और शायद इसलिये भी कि वह हारा हुआ है। मैं कहता हूँ कि ऐसे लोगों को जनता से टैक्स लेकर 6/7 लाख रुपये सालाना दिये जाते हैं। यह इसलिये कि चूंकि वह कांग्रेस पार्टी का काम करते हैं और हार कर बेकार हो गए हैं, अब उनको रोज़गार देना है। इन हालात में मैं कहता हूँ कि सरदार गुरनाम सिंह ने ठीक ही कहा है कि यह ऐप्रोप्रियेशन बिल नहीं बल्कि मिस-ऐप्रोप्रियेशन बिल है क्योंकि यह रुपया जो इस बिल के ज़रिये लिया जा रहा है वह अपने आदमियों को अपने चहेतों को और उन अखबारों को देने के लिये लिया जा रहा है जो इनके मुखालिफों को गालियां दे सकें।

शिक्षा के बारे में कहा गया है और इस सिलसिले में हाउस में कालिंग अटैनशन मोशन भी आई थी कि हमारी सरकार एक करोड़ रुपया तो और नये स्कूल बनाने के लिये खर्च कर रही है लेकिन जो 60 लाख रुपये की ग्रांट प्राइवेट स्कूलों को सरकार देती थी उसको बंद कर रही है ताकि वह स्कूल बंद हो जायें। यह कहां की इन्साफ की बात है? जहां स्कूल नहीं हैं वहां स्कूल बनाने चाहिएं इसमें एतराज़ नहीं है, लेकिन जो पहले बने हुए स्कूल हैं उनको उजाड़ना निहायत बुरी बात है। प्राइवेट स्कूलों ने चाहे वह किसी अदारे के हों, आर्यसमाज के हों, सनातन धर्म के हों या सिखों के हों उन्होंने शहरों और गांवों में बहुत काम किया है और जितनी शिक्षा आज नज़र आती है वह उनकी बदौलत ही है। जितना शिक्षा प्रसार इन प्राइवेट स्कूलों ने किया है उसका सौवां हिस्सा भी यह सरकार नहीं कर सकी, जिनकी ग्रांट्स यह सरकार बंद कर रही है, चाहे एक साल दो या तीन साल के लिये कर रही है। इसकी जितनी निन्दा की जाए थोड़ी है।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਹਨ।

डा० बलदेव प्रकाश : इनमें फिरकाप्रस्ती की कोई बात नहीं है। यह वह स्कूल और कालेज हैं जहां से हिन्दुस्तान की आज़ादी की जंग लड़ी गई। यह जो आज़ादी की

जंग लड़ी गई यह डी०ए० वी० स्कूलों और कालेजों से लड़ी गई। जब भी कोई चीज़ होती थी तो सब से पहले डी० ए० वी० इन्स्टीच्यूशन्ज़ पर पाबन्दी लगा करती थी ताकि वहां से जलूस न निकल सकें। उनको अगर आप फिरकाप्रस्त कहते हैं तो इस से ज्यादा गलत-ब्यानी और कोई नहीं हो सकती क्योंकि इनसे ज्यादा कौम प्रस्त और कोई हो नहीं सकता। जो मैम्बर साहिब ऐसा कहते हैं उनको सोच समझ कर बात करनी चाहिए। मैं सरकार से अर्ज़ करता हूँ कि यह ग्रांटें बंद नहीं होनी चाहिएँ। इसका नतीजा यह होगा कि डिस्सैटिस्फैक्शन होगी और हड़तालें होंगी, इसलिये जो सालहा साल से ग्रांट्स चली आ रही हैं उनको बंद न किया जाए। फिर इस सरकार ने एक सर्कुलर निकाला है जिसके मुताबिक पंजाबी रिजन में अगर कोई बच्चा पंजाबी की बजाय हिन्दी लेना चाहे तो इजाज़त नहीं होगी। यह चीज़ सच्चर फारमूला के विरुद्ध है और कन्स्टीच्यूशन के खिलाफ है कि अगर कोई हिन्दी पढ़ना चाहता है तो नहीं पढ़ सकता। मुख्य मंत्री ने तो यहां तक यकीन दिलाया हुआ है कि पंजाब में कोई आदमी जिस भाषा में दरखास्त देगा उसी में उसे जवाब भी मिलेगा। लेकिन आपने पिछले दिनों अखबार में पढ़ा होगा कि जालंधर के सब-जज ने एक मुकद्दमा इसलिये लेने से इन्कार कर दिया क्योंकि हिन्दी में लिखा हुआ था। जब पूछा तो मुख्य मंत्री ने उसका यहां कोई जवाब नहीं दिया मैं कहता हूँ कि संविधान में हिन्दुस्तान की 15 भाषाएं दर्ज़ हैं और उनमें से किसी में भी कोई लिख कर दे सकता है। अगर ज़बान की बिना पर ही इन्साफ मिलना है तो फिर तो इन्साफ का ही बेड़ा गर्क है। अगर कोई चाहे तो बंगला में भी लिख कर दे सकता है। अगर कोई जज इस सरकार के राज में जो अपने आपको डैमोक्रैटिक कहती है, इसलिये इन्साफ देने से इन्कारी है क्योंकि बंगला में मुकद्दमा लिखा है तो यह ऐसी डैमोक्रेसी आज भी खत्म है और कल भी खत्म है।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, हम चाहते हैं कि ठीक ढंग से काम हो ताकि लोगों को इनसाफ मिल सके। एक तरफ यह स्वयं सरकुलर निकालते हैं कि अगर किसी के साथ बेइन्साफी हुई हो तो वह हमारे नोटस में लाए, फिर कहते हैं कि टीचर्ज़ को ग्रीवैंसिज़ दूर कराने के लिये हमें कोई न मिले। अगर सरकार स्वयं ही इंतज़ाम करे तो हम भी सरकार को कुछ नहीं कहना चाहते लेकिन इतना ज़रूर कहना चाहते हैं कि सरकार लोगों को न्याय दिलवाने के लिये कोशिश करे।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, को-आर्डिनेशन कमेटी इसलिये बनाई गई है ताकि लोगों को इन्साफ मिल सके, मैं समझता हूँ कि इस को-आर्डिनेशन कमेटी में बेइंसाफी के काम होते हैं। यहां पर काफी शिकायतें होती हैं, इस को-आर्डिनेशन कमेटी में डिप्टी कमिश्नर और दूसरे अफसर तथा कांग्रेस के अधिकारी होते हैं। उसका नतीजा यह होता है कि वहां पर ऐसी ज़हनीयत पैदा की गई है कि वहां पर इन्साफ की उम्मीद नहीं की जा सकती। मैं सरकार को चेतावनी देता हूँ कि सरकार इन कदमों से बाज़ आए, लोगों पर टैक्स कम लगाए---नहीं तो पंजाब में इस किस्म के माहौल पैदा हो रहे हैं जिसका परिणाम अच्छा नहीं होगा।

चौधरी देवी लाल (फतेहाबाद) : मोहतरिमा डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज 1 अरब, 5 करोड़ रुपये का एप्रोप्रियेशन बिल पेश किया गया है, जिसकी कुछ डिमांडज़ हम पहले मंजूर कर चुके हैं और आज इसको खर्च करने की इज़ाजत दे रहे हैं आज इस एप्रोप्रिएशन बिल पर बहस हो रही है ताकि हम इस बारे में कुछ सुझाव दे सकें। मैं समझता हूँ कि यह एप्रोप्रिएशन बिल होने की बजाए मिसएप्रोप्रियेशन बिल है और इसको ऐसा साबत करने के लिये मेरे पास बहुत सी मिसालें हैं लेकिन टाइम की कमी के कारण मैं कुछ ही मिसालें हाउस के सामने रखना चाहता हूँ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, जहां तक पुलिस के कर्मचारियों की तनखाहें बढ़ाने का ताल्लुक है मैं समझता हूँ कि सरकार ने यह बढ़ा कर एक बहुत अच्छा काम किया है। लेकिन डिप्टी स्पीकर साहिबा, एस.पीज़ को जिस ढंग से सिलैक्शन ग्रेड दिये गए हैं वह सही मायनों में इस सरकार ने मिसएप्रोप्रियेशन की है। 1958 में एस.पीज़ की कुछ वेकैन्सीज़ थीं और कुछ को सिलैक्शन ग्रेड दिया जाना था। यह सरकार की हिदायत थी कि 3 महीनों के अन्दर वे वेकैन्सीज़ फिलअप की जाएं। यह केस 1958 में टेक अप किया गया। लेकिन 17 दिसम्बर, 1962 में जाकर उन्हें सिलैक्शन ग्रेड मिलते हैं। किस ढंग से अपने आदमियों को फेवरिटिज्म शो करके सिलेक्शन ग्रेड दिये जाते हैं और जोकि इसके हकदार थे उनको किस तरह से इग्नोर किया जाता है, यह मैं आपको बताता हूँ। हम यह बजट पास करते हैं, तो मैं समझता हूँ कि सरकार इसको मिस-एप्रोप्रियेट करना चाहती है। मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि 10 एस. पी. थे, जिनका ग्रेडेशन लिस्ट के हिसाब से सिलेक्शन ग्रेड का नम्बर आता था, उसके मुताबिक 18 से 35 तक नम्बर हैं। जिनका नम्बर 31 और 35 था उनको सिलैक्ट किया तथा उनको सिलैक्शन ग्रेड दिया गया और जिनके पहले नम्बर थे उनको इग्नोर किया गया। इसके बाद फिर सीनियारटी लिस्ट बनाई गई वह भी इसी ढंग से बनाई गई है कि जो जूनियर थे उनको सिलैक्शन ग्रेड दिये गए और जो सीनियर थे उन को इग्नोर किया गया। जिन आदमियों को फेवर किया गया है उनमें सरदार रणजीत सिंह हैं जिनका नम्बर ग्रेडेशन लिस्ट के हिसाब से 35वां था लेकिन बाकी कई जिनका नम्बर उससे पहले आता था उनको छोड़ कर उसको सिलैक्शन ग्रेड दिया गया, मैं इस अफसर के बारे में अर्ज करना चाहता हूँ कि इसके विरुद्ध श्री अश्वनी कुमार, डी. आई. जी पुलिस, ने कुछ रिमार्कस भी दिये हुए थे जिन में लिखा है कि यह अफसर क्रिमिनल इन्वैस्टीगेशन के मामलों में बिलकुल अनफिट है, लेकिन इन रिमार्कस के बावजूद भी उसको सिलैक्शन ग्रेड दिया गया है। इसके साथ ही मैं कहना चाहता हूँ कि पिछली इलैक्शन्ज़ के दौरान उसने कितनी आउट आफ दी वे जाकर चीफ मिनिस्टर साहिब की हैल्प की थी इस बारे में मैं डिटेल में कुछ नहीं कहना चाहता। क्योंकि उस वक्त से इलैक्शन पैटीशन चल रही है। इसलिये ऐसे मौके पर यह झगड़ा उठाना मुनासिब नहीं है। इसी तरह सरदार पूर्णसिंह जो कि आजकल ए. आई. जी. पुलिस, रेलवे लगे हुए हैं उनका नम्बर भी 31वां था, उसको भी आउट आफ दी वे हैल्प करके सिलैक्शन ग्रेड दिया गया है। उसके विरुद्ध भी रिमार्कस हैं। इन चीज़ों के बावजूद हमारे होम मिनिस्टर साहिब कहते हैं कि आई. जी. पुलिस के काम में मदाखलित नहीं की जाती है। मैं आपके नोटस में लाना चाहता हूँ कि कुछ अफसरों को कैसे नाज़ायज़ तौर पर प्रोमोट किया गया है।

उपाध्यक्षा : आप पुराने पार्लियामेंटेरियन हैं। आप होम मिनिस्टर साहिब से मिल कर यह चीज़ें कहें तो बहुत अच्छा होगा। (The hon. Member is an old parliamentarian. It would be better if he meets the hon. Home Minister personally outside the House and brings such things to his notice.)

चौधरी देवी लाल : आपने कहा कि मैं उन्हें अलहदा मिलूं, डिप्टी स्पीकर साहिबा, हालात इस किसम के हैं कि अगर हम वहां पर मिलें तो विचारे अफसर मारे जाएं, मैं चाहता हूँ कि यह बातें हाउस में ही रखनी चाहिएं क्योंकि बजट यहां पर पास होता है। मैं कहना चाहता हूँ कि फेवरिटिज्म न किया जाए, जिस का हक बनता हो उसी को हक मिलना चाहिए। इसके बावजूद भी जूनियर अफसरों को ही सिलैक्शन ग्रेड दिये गए हैं, मलिक छबील दास जो कि एस. पी. हिसार लगे हुए थे, वह बहुत दियानतदार थे। उनके विरुद्ध कोई शिकायत नहीं बताई जाती है। उसको भी आत्म-हत्या करने के पहले सरकार ने अपनी डिसपलैयर कनवे की थी। अब इन्होंने यह फैसला किया है कि जिन अफसरान को सिलैक्शन ग्रेड दिए गये थे उन पर यह आर्डर पिछली तारीख से लागू किए समझे जाएं और उनको पिछले एरियर्ज़ भी दिये जाएं। इन चीज़ों को देख कर मैं समझता हूँ कि यह मिसऐप्रोप्रियेशन बिल है। जे. सी. बाछर का नम्बर उस list में 20वां था लेकिन उसको इग्नोर करके उनकी जगह एक एस. एन. मलहोतरा को ग्रेड दिया गया। फिर उसके बाद भी 2, 3 नम्बर्ज़ पर जिनके नाम थे उनको इग्नोर किया गया और 5वें नम्बर को प्रोमोट किया गया। चौधरी रगदीप सिंह का नम्बर पांचवां था और दसवां नम्बर श्री रणजीतसिंह का था उनको प्रोमोट किया गया। यही नहीं कि पुलिस में ही गड़बड़ की जा रही है बल्कि इण्डस्ट्रीज़ डिपार्टमेंट और ऐक्साइज़ ऐंड टैक्सेशन डिपार्टमेंट में भी काफी बेइन्साफी हुई है। गर्ज़ेकि हर जगह पर मिस-ऐप्रोप्रिएशन हो रही है। बहरहाल, मैं अर्ज़ करता हूँ कि कमअज़कम ऐमर्जेंसी के वक्त में तो इस तरह से मिस-ऐप्रोप्रिएशन न किया जाए। जो टैकस बैटरमैंट लैवी की शकल में, आबियाने की शकल में, हरिजन कल्याण टैक्स की शक्ल में लोग दे रहे हैं सरकार को उनका सदुपयोग करना चाहिए। डिप्टी स्पीकर साहिबा, अगर आप किसानों की हालत को देखें तो पता चलेगा कि उनको अब पहले की निस्बत बहुत ज्यादा टैक्स देने पड़ रहे हैं। इन टैक्सों को इकट्ठा करने के लिये इन्स्पैक्टर भी काफी संख्या में बढ़ाए गए। लोगों को कितने ही टैक्स देने पड़ते हैं। पहले यहां पर लोग 4 आने फी सदी के हिसाब से सेल्ज़ टैक्स देते थे और अब 6 फीसदी के हिसाब से दे रहे हैं। यह ठीक है कि ऐमर्जेंसी के वक्त टैक्स देने चाहिएं, लेकिन सरकार को भी चाहिए कि उनका उपयोग ठीक ढंग से करे। लेकिन हमें अफसोस उस वक्त होता है जब इस पैसे की मिस-ऐप्रोप्रिएशन होती है। मैं आपके सामने एक मिसाल रखता हूँ। यह किसी का लिफाफा मुझे आया है। इसके ऊपर लिखा हुआ है कि अगर नाम चाहते हैं तो अखबार में नोट दीजिये वरना मेरी हिम्मत नहीं कि मैं अपना नाम लिखूं। इस चिट्ठी में लिखा है "श्रीमान जी, ज़िला बठिंडा के शराब के ठेकाज़ात 18-3-63 को बठिंडा में नीलाम किये गए जिसमें किसी भी आदमी की बोली

[**चौधरी देवी लाल**]

नहीं ली गई और एक ग्रुप जिसमें प्रतापसिंह कैरों चीफ मिनिस्टर आफ पंजाब का फरजंद सुरेन्द्र सिंह नाम का भी हिस्सेदार है। इस ग्रुप का नाम जनता ग्रुप रखा है। ऐकसाइज़ कमिश्नर ने अलहिदा अलहिदा ठेका की नीलामी करने की बजाये यह स्कीम इस ग्रुप के साथ मिल कर बनाई यानी तहसील मानसा जिसमें 33 ठेकाजात देहात के हैं, की इकट्ठी बोली रख दी। भला इतने ठेकाजात जबकि किसी को पहले मालूम ही नहीं कि इकट्ठे ठेकाजात रखे जायेंगे और इस ग्रुप के नाम बोली खत्म कर दी गई। और दूसरी दफा बढलाडा सर्कल और फिर बठिंडा रामा मौड़ इकट्ठे बहुत से ठेकाज़ात ने जो 11 लाख में बोली ख़त्म कर दी गई। इससे कुल ज़िला बठिंडा ठेकाजात शराब 34 लाख में नीलाम ख़तम हुआ, जब कि पिछले साल यानी 1962-63 में 38 लाख था, जनता party को दे दिया गया।"

उपाध्यक्षा : ओरिजनल लैटर टेबल पर रख दीजिये। (The hon. Member may please place the original letter on the Table of the House.)

चौधरी देवी लाल : ऐसी स्कीम बनाई गई कि अलग अलग ठेकों की बजाए सब ठेकों की इकट्ठी बोली ली गई ताकि कोई बोली न दे सके। ऐसी स्कीम पहले से बनाई और उसका नाम जनता ग्रुप रखा। जो ठेके पिछले साल 38 लाख में बिके थे इस दफा 34 लाख में छोड़ दिये—4 लाख का सीधा घाटा सरकार को हुआ। अगर उन मंडियों से पता लिया जाए तो आपको मालूम होगा कि वहां इतनी धांधली मची हुई है कि जिसका अंदाज़ा नहीं। यह लैटर मैं आपके कहने के मुताबिक मेज़ पर रखूंगा। जो आगे थोड़ी सी बात रह गई है वह अर्ज़ कर दूं। इसमें आगे लिखा है—"ज़बानी ऐक्साईज़ कमिश्नर से यह वायदा हुआ कि आप कैसी भी शराब ठेका पर फरोखत करो तुम्हें कोई नहीं बुलाएगा। और इस जनता पार्टी ने आगे दूसरे ठेकेदारों को सिवाए दो चार बड़ी दुकानों के सब ठेके 1962-63 की रकम के हिसाब से खुद फरोखत कर दिए जिसमें 4 लाख का फौरन ही फायदा उठा लिया और तमाम दुकानों को जो इन्होंने फरोख्त कर दी हैं यह इजाज़त दे दी कि आप अपनी शराब की दुकानों पर अफीम और जैसी तुम्हारी मर्ज़ी हो शराब फरोखत करना। क्या यही है पंजाब का एडमिनिस्ट्रेशन ? आपको इसलिये लिखना पड़ा कि ज़िला बठिंडा में आम जनता इस जनता पार्टी से इस कदर घबराई हुई है कि चूं तक नहीं करती। अगर आप आपोजीशन ग्रुप वाले इस अंधेर गर्दी को दूर नहीं कर सकते तो पंजाब का खुदा ही वाली है।" इस किसम के हालात हैं। इस रुपये से पंजाब की आमदनी बढ़नी थी। पिछले साल यह ठेके 38 लाख रुपये में नीलाम हुए। अगर इस साल अलग अलग नीलामी होती तो 45 लाख के करीब रुपया आना था। मैंने सिर्फ एक ज़िले की मिसाल दी है। अगर बाकी अलग अलग ज़िलों की हालत आपके सामने रखी जाए तो उसके लिये बहुत ज्यादा टाइम की ज़रूरत है।

उपाध्यक्षा : ज़रूरी बातें कह लें। (The hon. Member may please say important things only.)

चौधरी देवी लाल : उसके बाद अगर इंडस्ट्री के मामले को लिया जाए तो, डिप्टी स्पीकर साहिबा, वहां तो ग़ज़ब की अंधेर गर्दी मची हुई है । आप कहीं भी देखें इसमें आपको साफ पता लगेगा कि किसी भी इंडस्ट्री में किसी न किसी वज़ीर का हिस्सा ज़रूर होगा । मैं समझता हूँ कि यह जब तक हम लोगों में से यह इम्प्रैशन दूर नहीं कर सकते तब तक सूबा की तरक्की नहीं हो सकती ।

उपाध्यक्षा : आप ज़िम्मेदारी से स्टेटमेंट दें; किसी का नाम न लें। (The hon. Member should make statement with full responsibility and should not bring in any body's name here.)

चौधरी देवी लाल : मैंने नाम नहीं लिया; मैंने जनरल तौर पर कहा है । यहां कोई पार्लियामेंटरी रवायत नहीं रही, डैमोक्रैसी का मतलब है लोक राज और लोक राज चलता है लोक लज्जा से। जहां लोक लज्जा छोड़ दें वहां लोक राज चल नहीं सकता, (Thumping from Opposition Benches) डैमोक्रेसी नहीं रह सकती। यह अटैक हम आपोज़ीशन की तरफ से ही नहीं करते; हमारे फाज़ल दोस्त चौधरी हरद्वारी लाल जी ने अभी अभी कहा है। कामरेड राम प्यारा के साथ जो कुछ हुआ वह आपको पता ही है। वह पंजाब का नक्शा पंजाब के सामने रखने आ रहे हैं। हम ही नहीं कहते यही ट्रेज़री बैंचिज़ की आवाज़ है। अगर सारी स्पीचों को इकट्ठा करके एक किताब छपवाई जाए तो पंजाब का तमाम नक्शा सामने आ जाएगा । मैंने वज़ीरों का जनरल तौर पर नाम लिया है; मैं किसी वज़ीर का नाम नहीं लेता किसी न किसी बड़े सेठ का जिसका गवर्नमेंट के साथ ताल्लुक हो उसका नाम चाहे मोहन शाह हो या सुरेन्द्र शाह हो ....

उपाध्यक्षा : आप हर बार एक ही बात कहते हैं। (The hon. Member repeats the same point time and again.)

चौधरी देवी लाल : हमें इस चीज़ पर बड़ा ज़ोर देना है। हमारे लिये मौत और जिन्दगी का सवाल है । हम 5 करोड़ रुपये के लिये मन्ज़ूरी देने जा रहे हैं। इस ऐमर्जेंसी में अपने आप पर काबू पाकर अपने आप पर कुछ खर्च नहीं कर रहे। मैं इण्डस्ट्री की बाबत कह रहा हूं । जो असैम्बली क्वैश्चन पूछे गये हैं उनकी बाबत तो आपको कोई ऐतराज़ नहीं होना चाहिए। जितने भी सैक्शन्ज़ हैं उनमें लोन मिलता है। वह सारे का सारा गवर्नमेंट की तरफ से मिलता है, हमें देते हैं जिन्हें हम रिप्रजैंट करते हैं उन्हें देते हैं। कोल्ड स्टोरेज के लिये ग्रांट और लोन मिलता है। इस चीज़ के लिये भी देते हैं। पब्लिक अकाउंटस कमेटी को रिपोर्ट है कि 40 लाख रुपया, जोकि बतौर लोन दिया गया है, उसके संबंध में कर्ज़ा लेने वालों के पते नहीं मिलते। इन को यह कहना हमारा यह फर्ज़ बन जाता है कि बराए खुदा इतनी मेहरबानी करो कि जिनको कर्ज़ देते हो उनके पते लिखो ताकि उनसे वसूली तो हो सके। कई दफा थोड़ा सा पार्लियामेंटरी ढंग को छोड़ कर सीधी बात कहनी पड़ती है। यहां जितना भी रुपया हम मन्ज़ूर कर दें यह मिस-ऐप्रोप्रियेशन करेंगे।

इसके अलावा सरप्लस ज़मीनों के बारे में स्टाफ पर करोड़ों रुपया खर्च किया जा रहा है। सरप्लस ज़मीन के कानून से इतनी बुरी हालत पैदा हो चुकी है कि इससे न मुज़ारे

[**चौधरी देवी लाल**]

को फायदा है और न मालिक को फायदा है। इस किसम की अंधेर गर्दी चलाई जाती है कि चंद आदमियों को फायदा पहुंचाया जाता है और जो इनके मुखालिफ हैं उन्हें विक्टिमाइज़ किया जाता है। 1953 के बाद जितने भी मुज़ारे किसी न किसी ढंग से सैटल हो चुके हुए हैं उन मुज़ारों को सरप्लस ऐरिया से उखाड़ा जाएगा। जो मुज़ारे 1953 से पहले बेदखल हो चुके हैं, और कहीं सैटल हो गए हैं उन्हें उखाड़ कर दोबारा बसाया जाएगा। जहां तक इस सरकार की लैंड रिफार्मज़ की पालिसी का ताल्लुक है, एडमिनिस्ट्रेशन का ताल्लुक है वह किसी लिहाज़ से लोगों के इंट्रैस्ट में नहीं। एक ही इंट्रैस्ट सामने रख कर हर काम किया जाता है। (घंटी)

Deputy Speaker: Wind up please.

चौधरी देवी लाल: अभी तो मैं आपके सामने फरीदाबाद की बाबत थोड़ा सा ज़िक्र करना चाहता हूँ।

सरदार लछमन सिंह गिल: यह आपके हाथ में काली किताब है?

चोधरी देवी लाल: उनके पास लाल किताब थी, मेरे पास काली किताब है। यह काली किताब उन दिनों में लिखी थी जब मैं उनके साथ था और इनके काले कारनामे नोट किया करता था।

1.00 P. M.

डी० सी० को फरीदाबाद और बल्लभगढ़ के दरम्यान ज़मीन हासिल करने के लिये कहा गया है कि जो पार्टी चीफ मिनिस्टर को मिलती है 50 हज़ार रुपया उससे लिया जाए, यह चीज़ें मैंने आज से डेढ़ साल पहले की नोट की हुई हैं। इस तरह से जहां पर सरकार चलती हो, इस तरह से इण्डस्ट्रीज़ के लिये ग्रांट्स मिलतीं हों, और लोन दिये जाते हों, वहां पर चंद आदमियों को फायदा पहुंचाने के लिये यह सब कुछ किया जाता है। (विघ्न) मैं घर का भेदी हूँ मेरी बातों का जवाब पंडित जी नहीं देना चाहते। मैं ज्यादा न कहता हुआ इण्डस्ट्रीज़ के बारे में ही बताऊंगा। एक कम्पनी इंडिया कैमीकल लुध्याना है (विघ्न) वह भी किसी मोहणे शाह या सोहणे शाह की होगी।

Deputy Speaker: Please do not mislead the House.

चौधरी देवी लाल: डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं किसी को गुमराह नहीं कर रहा। मैं सही बात कह रहा हूँ। सबूत नहीं दिया जा सकता। सबूत तभी दिया जा सकता है जब जस्टिस गुरनाम सिंह साहिब की तज़वीज़ को मान लिया जाए। वह तज़वीज़ मानी नहीं जायेगी। हमें बार बार कहना पड़ता है। कहते कहते थक गये हैं उन पर कुछ असर नहीं होता। हाउस में इतने एलीगेशन्ज़ लगाये जाते हैं, आपोज़ीशन की तरफ से ही नहीं बल्कि ट्रैज़री बैंचिज़ की तरफ से भी लगाये जाते हैं। इन को कुछ तो हया करनी चाहिए। ऐमरजेंसी में पंजाब की रक्षा करने की जिम्मेदार पंजाब सरकार है और पंजाब ने सारे हिन्दुस्तान की रक्षा करनी है......

Deputy Speaker: Chaudhri Devi Lal, the use of the expression "Haya" does not look proper.

चौधरी देवी लाल : मैं यह चंद बातें कह कर आपका शुक्रिया अदा करता हूँ और उम्मीद करता हूँ कि मेरी आवाज़ आपके ज़रिये सरकार तक पहुंचेगी और जो रुपया वे मंज़ूर करवा रहे हैं इसका सही इस्तेमाल होगा और मिस-ऐप्रोप्रियेशन नहीं होगी।

Chaudhri Khurshed Ahmed : On a point of order, Madam. On behalf of the Gurgaon District, we have requested the hon. Speaker to allow us half-an-hour for the discussion of affairs of Gurgaon District. We have been informed today that we will get time on the Appropriation Bill. Madam, we request that we may be given time to discuss affairs of Gurgaon District.

उपाध्यक्षा : अगर हाउस की मर्ज़ी हो तो मुझे कोई एतराज़ नहीं है। मैं आधा घंटा बढ़ा दूंगी। (If it is the sense of the House I have no objection in extending the time of the sitting of the House by half on hour.)

आवाज़ें : समय बढ़ा दिया जाए।

उपाध्यक्षा : अगर हाउस ऐग्री करता है तो मैं खुशी से आधा घंटा बढ़ा देती हूँ। (If the House agrees I extend the sitting by half an hour.)

गृह मन्त्री : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझे बता दिया जाए कि मैंने किस वक्त बोलना है और गिलोटीन किस वक्त लगेगी।

उपाध्यक्षा : बता दिया जायेगा। (It will be conveyed to the hon. Minister.)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ (**ਪੁਰੀ** ਐਸ. ਸੀ.) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਹਿਯੋਗ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵਕਤ, ਸੰਕਟ ਦੇ ਵੇਲੇ, ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਕੁਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ 5 ਕਰੋੜ 26 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਿਫੈਂਸ ਫੰਡ ਵਾਸਤੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਐਨਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਤਾ। ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਲਾ ਦਿੰਦੀ, ਉਸ ਨੇ ਉਲਟੇ 5 ਕਰੋੜ 32 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਲੋਕ ਦਿੰਦੇ, 10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ 20 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿੰਦੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਰਾਜਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਵਾਸਤੇ 18 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਜਾ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤੜੀਆਂ ਵਿਚ ਅਜ ਤਕ ਵੀ ਭੁਖ ਹੜਤਾਲ ਨਾਲ ਚੀਸਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਅਜ ਤਕ ਵੀ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਠੁੱਡਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਥ ਨਾਲ 18 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਨਤਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੁਟਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਆਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਵੇਗੀ ਅਸਾਂ ਸੁਝਾਉ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ]

ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਸਿਨਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਕਰ ਲਵੇ, ਚਾਹ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਕਰ ਲਵੇ, ਅਤੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਕਰ ਲਵੇ । ਪਰ ਇਧਰ ਕੁਝ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ । ਜਿਹੜੇ ਅਖਬਾਰ ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਲਈ ਲੜਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ । ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜਿਹੜੇ ਅਖਬਾਰ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਇਕ ਹਫਤਾਵਾਰ ਅਖਬਾਰ ਨੂੰ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੇ ਕੇ ਛਪਵਾਈ । ਉਸ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਉਸ ਅਖਬਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਪਰ ਉਸ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲਿਸਟ ਨੇ ਉਹ ਚਿਠੀ ਛਾਪ ਕੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਲੈ ਲਏ ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਸਾਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਵਾਕੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਪਰੀਮੈਚਿਓਰ ਰੀਟਾਇਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੱਥ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਟੀਚਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ । ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ 40 ਲਖ ਹਰੀਜਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੁਲ 12 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਰਾਜਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਵਾਸਤੇ 18 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ । ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ ਸੁਸਾਇਟੀ ਕਾਇਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਜੇਕਰ ਆਂਕੜੇ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਰਥਕ ਪੱਧਰ ਥਲੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਕੰਪੈਨਸੇਟਰੀ ਅਲਾਊਂਸ ਇਸ ਲਈ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ । ਇਹ ਸਿਰਫ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਾਰੇ ਹਨ--

"ਕੌਨ ਜੀਤਾ ਹੈ ਤੇਰੀ ਜ਼ੁਲਫ ਕੇ ਸਰ ਹੋਨੇ ਤਕ !"

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰੇ ਹੀ ਹਨ । ਤਨਖਾਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾਉਣੀਆਂ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਵਾਸਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਲਿਆ ਗਿਆ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੁਟਿਆ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਰੁਪਿਆ ਇੱਕਠਾ ਸੀ, ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਉਹ ਘਰਾਂ ਦੇ ਭੁਖੇ ਹਨ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਭੁਖੇ ਹਨ, ਆਰਥਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿਛੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਲਕਿ 1967 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਰਖ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1967 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵਿਖਾ ਕੇ ਵੋਟ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, 1953 ਵਿਚ ਪੈਪਸੂ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਐਕਟ ਬਣਿਆ । ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਔਰ ਪੈਪਸੂ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਐਕਟ ਵਖਰਾ ਵਖਰਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ

ਐਕਟ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਜਿਮੀਂਦਾਰ 30 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਤੋਂ ਵਧ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪੈਪਸੂ ਐਕਟ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ 30 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਤੋਂ ਵਧ ਕਈ ਬਹਾਨਿਆਂ ਨਾਲ ਉਹ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੋਨਾਂ ਐਕਟਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਵੀ ਇਕ ਪਧਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬੜੇ ਬੜੇ ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਹੀ ਵੰਡ ਲਈਆਂ ਹਨ ਔਰ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਕ ਪਾਸ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਖੁਦ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਆਸੀ ਕੈਦੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਐਸ਼ ਲੈਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ ਉਦੋਂ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੈਕਟਰੀ ਸਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ, ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੂਜੇ ਸਾਡੇ ਸਾਥੀ ਸਿਆਸੀ ਕੈਦੀ ਨਹੀਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਇਸ ਤੋਂ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਆਪਣੇ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਸਿਆਸੀ ਕੈਦੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਲਗਣੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਹ ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਆਖਰੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਟਰ ਕਲਾਸ ਦਾ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਉਥੇ ਇਸ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਇਹ ਜੋ ਐਪ੍ਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਐਪ੍ਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਕਿਵੇਂ ਕਹਾਂ ? ਇਹ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦਿਤਾ।

Chaudhri Khurshed Ahmed (Nuh) : Madam, Deputy Speaker, I wish, I could support the Appropriation Bill which is before the House today. It demands from this House that a sum exceeding what we voted last year should be passed under this situation of emergency. On the other hand, they say that they have introduced economic measures in the Budget because of emergency. If it is so, then the expenses should have been less. At the same time, Madam, not much has been provided to be spent upon the defence projects as such. Madam, because of lack of time at my disposal, I would not be able to narrate all the defects in the Budget pertaining to Gurgaon District. Speaking politically, our district is quite backward and it has up till today been treated by this Government as one of those pocket boroughs or rotten boroughs of England of pre-Reform Acts of 1832. Madam, very sad state of affairs is prevailing in my district. Till to day, there was never a scheme to irrigate any village of my district. For the first time, it dawned upon this Government to plan a Project in order to irrigate a portion of Gurgaon District through Gurgaon Canal Project. But this Project has also been dropped. It has been dropped so suddenly that all the people whose hopes were aroused have been dismayed and disappointed. Instead of doing anything for the economic amelioration of that

[Chaudhri Khurshed Ahmed]

district, they have taken a course of shock treatment for the district. They have again tried to revive that they forbade only a few years back. Groupism has been revived. The same reign of terror is being let loose in the Gurgaon District. This very Government in the right exercise of their constitutional powers dismissed the man who was responsible for this terror. I cannot see there can be any justification for such things after giving the certificate of dismissal from such higher authorities as has been conferred in this case and again the Government has let loose the same man with the same sort of licence to commit the same revengeful deeds in the same place.

Coming to the economic position, Madam, my district is most backward. The Gurgaon Canal Project has been dropped. Lame assurances on the floor of the House have been given to us. They are so ellusive, they are so deceptive that it has been said that whenever funds would be available the Project would be undertaken. I think, nothing would be done for the Gurgaon District. If this Project is dropped, how much share we have in the general Budget? In the sphere of education, how much amount we get when we have no schools or we have only a few schools in the district? How can we have any amount out of the money allotted for health, when there are no hospitals in our district? In the same way, how much amount can we expect from the P. W. D. Grants, when we have no roads in the district? There is no question of having anything in the sphere of industries for the native people of the Gurgaon District.

Coming to the Industries as such, this district is considered something like an under-developed colony for the sons and the lovers of the Cabinet. They regard this district just like a colony and think that it is their duty to discharge the whiteman's burden like the European nations which argument they invented for the exploitation of the colonial countries. It does not present the picture of a socialistic pattern of society being worked out in my district. It is a district where the land is being allotted to the people who have never manufactured even a needle and hundreds of acres of land have been allotted to such concerns (*Cheers*). Such firms having no credit whatsoever are being patronized. I am pained to point out certain hard facts but I have to do it. I have already presented **one** case to this House. The reply given was very inadequate. It was said on the floor of the House that I should not have talked of this case because I was the Advocate in this case. This is most regrettable because the custodian of Law in this House says that people should not have legal remedies and should not vindicate their rights in the courts of Law and if they vindicate, they should not talk about them in the House. An Advocate seeks justice under the same law under which the Cabinet has been conferred the powers which it enjoys. The reply was given in rather a contemptuous way which smacks of disrespect to law and when a man goes to get justice in the court, he does so in accordance with law and does not demand charity or mercy from any one.

It is a matter of regret that when we stand for elections, we plead for evolving a socialistic pattern of society. We preach for the uplift of down-trodden and the welfare of the poor. We also

preach for bridging the ever widening differences in incomes. But there is a very sad commentary of facts on this theory. In such circumstances, I am compelled to say which I wish I would not have said.

Madam, there is one specific case which I would like to point out. I have received a letter from the ladies of the Army personnel of Gurgaon District. Their husbands are sitting on the borders and on the most strategic points for the defence of the country. Our Government is taking much credit for defence effort and they are also giving greater publicity to their success, but to me, in the light of this letter, the whole thing appears ridiculous. This letter has been written to me by the ladies of village Mollahera. These wives of the soldiers of our district whose husbands are defending the country have written a letter to me. Madam, I may be allowed to read out this letter. They say.

"सेवा में निवेदन है कि हम जिला गुड़गांव मोलाहेड़ा में जोकि देहली-गुड़गांव सड़क पर वाक्या है, रहती हैं। हमारे खाविन्दान फौज में मुलाज़िम हैं। हमारे हर एक के पास थोड़ी थोड़ी ज़मीन है। कुछ दिन हुए एक मेजर जनरल नीरा ने सड़क के पास चन्द एकड़ ज़मीन खरीद कर एक पोल्टरी फार्म चलाया। वह जमीन व पोल्टरी फार्म अपनी वाइफ राज रानी नीरा के नाम पर चलाया। उसने अब पंजाब गवर्नमेंट से मिलकर.....

This case is also of the same nature which I referred earlier in the House. Further it is given—

"हमारी ज़मीन जोकि उसके बिल्कुल पास है एक्वायर कराई। हमें और न ही हमारे खाविन्दान को कोई खबर की गई और 4-2-63 को नोटिफिकेशन आर्डर निकाल दिया और 7-3-62".

Perhaps the date of 7-3-1962 has been wrongly stated.

".....को तहसीलदार अपने हमराह मसल्लह सिपाहियों को लेकर कबज़ा देने के लिये आ गया।"

इसके बाद गौर कीजिये कि वह क्या कहती हैं—

"जब हमने यह सुना तो हम भी अपने खेत पर गई और तहसीलदार को ऐसा न करने को कहा। इस पर पुलिस के सिपाहियों ने हमें मारा पीटा।"

This is the treatment meted out to the wives of the soldiers of our district.

उपाध्यक्षा : आप यह खत मेज़ पर रख दीजिये। (The hon. Member should place this letter on the Table of the House.)

चौधरी खुरशीद अहमद : मैं पढ़ कर इसे मेज पर रख दूंगा। तो उसमें आगे लिखा है :

"और फ़रज़ी कार्रवाई करके चले गए। हमने ए. डी. सी. से भी ऐसा न करने की दरखास्त की लेकिन उन्हों ने भी हमें लताड़ दिया। अब हमें सिर्फ आपका ही एक सहारा नज़र आया और आप तक पहुंचने की कोशिश की है। उम्मीद है कि आप इस मामले को असैम्बली में पूरी तरह सुलझाने की कोशिश करेंगे।"

[Chaudhri Khursheed Amhed]

Most interesting part of it is—

"कुल ज़मीन जो वह एक्वायर कर रहे हैं, ग्यारह एकड़ है।

It is for a poultry farm of eleven acres, in addition to whatever they have already purchased.

इस में आगे लिखा है—

"अगर यह जमीन हमसे छीनकर उस राज रानी नीरा को दी गई जिसमें कि सिर्फ एक आदमी का मुफाद है तो हम यहां पर बर्बाद हो जायेंगी। हमारे खाविन्दान जो कि देश के लिये अपनी जान की बाज़ी लगाये बैठे हैं और हम हैं जो कि बेघर हो रहे हैं। जब कि पंजाब गवर्नमेंट बार बार इस बात को दोहराती है कि वह फौजी आदमियों की जायदाद और उनके बाल बच्चों की हिफ़ाज़त करेगी लेकिन जो हमारे साथ हो रहा है वह इसके बिल्कुल बरअक्स है। यह पंजाब गवर्नमेंट के लिये शर्म की बात है और अगर गवर्नमेंट उनके बालबच्चों को नहीं बचा सकती तो उनको इजाज़त दे कि वह अपनी जायदाद की खुद हिफाजत करें।"

Madam, I place this letter on the Table of the House and the only prayer to this Government, even from this side, i.e., from the Congress side is, "Please you can do anything, you can play ducks and drakes with the public money but do not demoralize the armed forces." Your Rakhsha Dal would be useless. No body would need them if a man sitting on a strategic position reads a letter from his wife informing him that his source of bread has been taken over by the Government, for whom he is fighting, and is demoralized. He is bound to be demoralized. Therefore, my prayer to the Government, if at all it is going to have any effect on them, is that the families of the military personnel should not be treated lightly as they have been treated earlier and that they should be given a fair treatment.

Thank you, Madam.

गृह मन्त्री (श्री मोहन लाल) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, चूंकि चीफ मिनिस्टर साहिब पहले काफी वक्त ले चुके हैं इसलिये मैं हाउस का बहुत थोड़ा वक्त लूंगा और ऐसा करते हुए शायद जवाब में उन बातों का जिक्र नहीं करूंगा जोकि दिल की गरमी को या तलखी को निकालते हुए कही गई हैं। मेरा इस वक्त ऐसा काम नहीं (विघ्न)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਮੈਡਮ ਤੁਸੀਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹਾਲੇ ਬੋਲਣਾ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਵਕਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

उपाध्यक्षा : आपकी पार्टी के आदमी आध घंटा से ज्यादा बोल चुके हैं। Please do not interrupt. (The Members of the party to which the hon. Member belongs have taken more than half an hour. Please do not interrupt.)

सरदार लछमन सिंह गिल : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप ज़रा मीठा बोला करें। ऐसा न हो कि कहीं हमें भी इसी टोन में बोलना पड़े।

गृह मन्त्री : मैं जानता हूँ कि गवर्नमेंट के लिये यह संजीदगी का मौका है क्योंकि इसने इतनी बड़ी रक्म ऐप्रोप्रियेशन बिल के ज़रिये हाउस के सामने पास कराने के लिये पेश की है। इस लिये मुझे तलखी में जवाब नहीं देना चाहिए। मैं उन तलख़ बातों को जो यहां कही गई हैं नज़र अन्दाज़ करूँगा। मुझे अफसोस है कि पिछली बात के जवाब में मैं एक बात का, जो एक मैम्बर साहिब ने कही थी, वक्त थोड़ा होने की वजह से जिक्र नहीं कर सका था। आपोज़ीशन के एक मैम्बर साहिब ने यहां हिन्दी रिजन का ज़िक्र किया था। मैं उन्हें बताना चाहता हूँ कि उसके मुताल्लिक गवर्नमेंट का मुनासिब ध्यान है और उसकी डिवेल्पमेंट और तरक्की के लिये तीसरी योजना में और इस बजट में काफी प्रोवीज़न किया गया है। लेकिन हम इस योजना में और इस बजट में इसलिये नहीं लाये कि इस बात को हम खास ढंग से एनकरज करें या करते हैं बल्कि इसलिये कि यह बात हमारी अपनी नीति के मुताबिक है कि जो पिछड़े हुए इलाके और पिछड़ी हुई जातियां हैं उनके मुताल्लिक गवर्नमेंट इस प्लैन में या इस बजट में ध्यान रखे। इसलिये मैं हाउस को इस प्लैन की वाकफियत दिलाना चाहता हूँ कि क्या क्या प्रावीज़न हमने इस प्लैन के अन्दर हिन्दी रिज़न के लिये रखे हैं।

चौधरी देवी लाल : आज जो स्पीचें हुई हैं उनका जवाब दीजिये।

गृह मन्त्री : पहले मुझे पते की बात कर लेने दीजिये। आपकी बातों का जवाब तो मैं दे सकता हूँ लेकिन देना नहीं चाहता क्योंकि मैं अपने आप को आपकी सतह पर लाना नहीं चाहता। (चौधरी देवीलाल की ओर से फिर विघ्न) बड़ा अच्छा जवाब दे सकता हूँ। मैं सब कुछ जानता हूँ। पंजाबी में जैसा कि कहते हैं 'पोत्तड़ियां तों वी वाकफ हां' आपके बारे में सब कुछ जानता हूँ लेकिन जवाब नहीं देना चाहता।

सरदार लछमन सिंह गिल : आन ए प्वायंट आफ आर्डर मैडम, मैं यह दोनों सतह जानना चाहता हूँ। यह सतह और वह सतह क्या हैं?

उपाध्यक्षा : आप दोनों ही जानते हैं। (The hon. Member knows both.)

गृह मन्त्री : मुझे कोई एतराज़ नहीं, अगर यह मुझे बार बार इण्ट्रप्ट करके किसी बात का जवाब नहीं देने देते। अगर मैं इन की किसी बात का जवाब इस बजह से नहीं दे सकूंगा तो इस में मेरी कोई ज़िम्मेवारी नहीं होगी, यह तो इनका अपना ही कसूर होगा।

तो मैं अर्ज़ कर रहा था कि हमारी तीसरी प्लैन कुल 231.38 करोड़ की है और इसमें जो अनब्रेकेबल आइटम्ज़ के लिये है वह है 112.30 करोड़ और जो केवल ब्रे केवल आइटम्ज़ हैं, यानि जो स्कीमें अलग अलग की जा सकती हैं वे हैं 119.08 करोड़ की। इस सम्बन्ध में उस दिन आनरेबल मैंबर साहिब ने जो आंकड़े पेश किये थे उनके मुताबिक हिन्दी

[गृह मन्त्री]

रिजन की आबादी 87.48 लाख है यानी 43 प्रतिशत है और पंजाबी रिजन की है 115.22 लाख, यानी 57 प्रतिशत जो ब्रेकेबल पार्ट है इस तीसरी प्लैन का उसमें हिन्दी रिजन के लिये 57.79 करोड़ है........

बाबू बचन सिंह : आन ए प्वाइंट आफ आडर, मैडम । ऐप्रोप्रिएशन बिल पर बहस के दौरान हिन्दी रिजन और पंजाबी रिजन का कोई प्वायंट रेज़ नहीं किया गया और ऐप्रोप्रियेशन बिल दूसरी आइटम्ज़ से बिल्कुल मुख्तलिफ चीज़ है । इसमें जो प्वायंट रेज़ किये गए हैं उन्हीं का जवाब इन्हें देना चाहिए। क्या यह गैर मुताल्लिका चीज़ें कह सकते हैं ?

उपाध्यक्षा : यह सवाल शायद आज उस वक्त उठाया गया होगा, जब आप यहां मौजूद नहीं थे । (This point might have been raised in the House today when the hon. Member might not have been present here .)

बाबू बचन सिंह : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज यह प्वायंट बिल्कुल नहीं उठाया गया ।

उपाध्यक्षा : पण्डित जी, आप इस प्वायंट को छोड़ दीजिये। (I would request the hon. Home Minister not to discuss this point.

पण्डित चिरंजी लाल शर्मा : नहीं डिप्टी स्पीकर साहिबा, हम चाहते हैं कि हिन्दी रिजन के बारे में यह फैक्टस और फिगर्ज़ हाउस के सामने रखें ।)

उपाध्यक्षा : अब तो इस बारे में दो राये हो गई हैं । (Now there is difference of opinion on this point.)

गृह मन्त्री : तो मैं अर्ज़ कर रहा था कि इस वक्त मेरे पास वक्त कम है। अगर इनको इस बारे में दिलचस्पी हो तो यह मुझे अलहदगी में मिल लें, मैं सारे आंकड़े इनके सामने पेश कर दूंगा । तो मैंने अर्ज़ किया था कि इसका ब्रेकेबल पार्ट इस तरह है कि हिन्दी रिजन के लिये 57.79 करोड़ और पंजाबी रिजन के लिये 61.29 करोड़ है । परसंटेज आप निकाल लें। इस बारे में मैं यह कहना चाहता हूँ कि सरकार इस बात को मानती है कि हिन्दी रिजन पंजाबी रिजन के मुकाबले में कम तरक्कीयाफता इलाका है । इसलिये यह हमारी ज़िम्मेदारी है कि हम इस की तरक्की की तरफ ध्यान दें । इसके लिये हम ने प्लैन और सालाना बजट में पूरा पूरा प्रबन्ध किया है। इसकी ज़िम्मेदारी हमारे ऊपर है और जो मैम्बर साहबान इस बारे में तसल्ली करना चाहें वे जो मेरे पास आंकड़े हैं उनके ज़रिये तसल्ली कर लें।

कुछ दोस्तों ने इस बहस के दौरान वज़ीरों की तनखाहों का जिक्र किया था। इसके कुछ हिस्से का जवाब तो चीफ मिनिस्टर साहिब ने दे दिया था मगर उसके बाद भी

जन संघ के लीडर साहिब ने कुछ बातें कहीं मगर वह सिर्फ कहने के लिये ही थीं जवाब सुनने में उनकी दिलचस्पी नहीं थी, इसलिये वह कह कर चले गए। तो भी, मैं उनकी वाक्फियत के लिये कहना चाहता हूँ कि वज़ीरों ने तनखाहों को बढ़ाया नहीं है। आपने जो कानून पास किया था उसके मुताबिक एक वज़ीर की तनखाह 1,500 रुपये है। पहले भी वज़ीर साहबिान ने वालेंटेरिली उसमें 500 रुपये की कमी कर रखी थी और वह एक हजार रुपया तनखाह लिया करते थे। उसके बाद उन्होंने और सरैंडर कर दिया और वे 800 रुपये माहवार लेते रहे । इस वक्त सरैण्डर की हद 500 रुपये रखी है मगर इस एक हज़ार में से उन्होंने खुद ही फैसला कर रखा है कि वह एक सौ रुपया हर महीने डीफैंस फंड या सर्टिफिकेट्स में देंगे (विघ्न) दो मैम्बर साहिबान ने वज़ीरों की तनखाहों का जिक्र किया है और दोनों ने तसलीम किया है कि हज़ार रुपया तनखाह कम है मगर इस में से भी हम ने अपनी मर्जी से सौ रुपया हर महीने उधर देने का फैसला किया है । बाकी बात मैं मैम्बर साहिबान पर छोड़ता हूँ। वह जो चाहें नतीजा निकाल लें ।

आपोजीशन के लीडर साहिब ने एक बात कह कर हमारे साथ बेइन्साफी करी कि हम चूंकि तनखाह कम लेते हैं इसलिये पैसा बनाने के लिये हम दौरे ज्यादा करते हैं। मैं उन्हें बताना चाहता हूँ कि ऐसा हरगिज़ नहीं है। हमारे पास दो किसम की कनवेयंस है। एक है सरकारी और दूसरे हममें से कुछ ने लोन लेकर अपनी कारें ले रखी हैं। और जो टी० ए० मिलता है वह वही है जो आज से दस–बारह साल पहले था। वही माइलेज हमें मिलता है जो सरदार बचन सिंह जब से हैं उस वक्त के रूल्ज़ के मुताबिक, हालांकि रंनिग कास्ट बहुत बढ़ चुकी है। (विघ्न)

दूसरी बात आपोजीशन के लीडर साहिब ने यह कही कि अफसरान की तादाद खास कर कमिश्नर्ज़, फिनांशियल कमिश्नर्ज़ और सैक्रेटरीज़ की बहुत बढ़ा दी है। मेरे पास इतना तो वक्त है नहीं कि मैं इनमें से हरेक का जिक्र कर सकूं----वैसे जस्टीफिकेशन हरेक केस की मेरे पास है और मैं अर्ज़ कर सकता हूँ, मगर इतना वक्त नहीं है। तो भी इतनी बात जरूर उनके नोटिस में लाना चाहता हूँ कि उन्होंने मुकाबला किया आज और ज्वाइंट पंजाब का । उनकी इत्तलाह के लिये मैं बताऊंगा कि ज्वाइंट पंजाब का आखरी बजट 17 करोड़ रुपये का था (विघ्न) और आप जानते हैं कि इस साल का यह बजट सिर्फ रेविन्यू का 105 करोड़ रुपये का है। (विघ्न) इससे आप अन्दाज़ा लगा सकते हैं कि डिवैलपमेंट का कितना काम हो रहा है और इसके लिये कितने अफसरों की ज़रूरत है। मैं और किसी महकमे का इस वक्त जिक्र नहीं करता । मगर मेरे अपने महकमे के मुताल्लिक आपोजीशन के लीडर साहिब ने कहा था कि डी. आई. जी. बहुत बढ़ा दिये गये हैं। (विघ्न)

श्री जगन्नाथ : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम । टाइम कितना बढ़ाया है ?

उपाध्यक्षा : जब इस बारे में मैं फैसला किया करती हूँ तो सुना करो। (The hon. Member should be attentive when I make such announcements.) (Interruption)

श्री जगन्नाथ : आप एनाउंस कर दें कि हाउस आधे घंटे के लिये बढ़ा दिया है। (विघ्न)

उपाध्यक्षा : आप चेयर को हर वक्त इसी तरह से ऐड्रेस करते हैं। (विघ्न) मेरी मैमोरी आपसे बहुत अच्छी है। (विघ्न) I would like to seek the help of the Leader of the Opposition that nobody from the Opposition interrupts the Home Minister. Nobody was interrupted by him when they were speaking. (This has become a habit with the hon. Member to address the Chair like this. (*Interruption*) My memory is better than that of the hon. Member. (*Interruption*) I would like to seek the help of the Leader of the Opposition that nobody from the Opposition interrupts the Home Minister. Nobody was interrupted by him when they were speaking.)

Sardar Gurnam Singh: I am not interrupting and I will request my colleagues on my side not to interrupt the hon. Home Minister.

गृह मन्त्री : मैं सिर्फ प्वाइंटस ही अर्ज़ कर देता हूँ, स्पीच करने का तो वक्त नहीं है। मैं जो अर्ज़ कर रहा था वह बात मैं सरदार गुरनाम सिंह जी के इन्साफ पर ही छोड़ देता हूँ। सिर्फ इतना बता कर कि हमने दो डी० आई० जी० सिविल डिफैंस के लिये रखे हैं और तीसरा जिसका ज़िक्र किया गया था, वह सी० आई० डी० और विजिलैंस के लिये रखा है। उसकी जो अहमीयत है वह मैं इन पर ही छोड़ देता हूँ। इसी तरह से दूसरी जितनी हायर पोस्ट्स हैं उनकी जस्टीफिकेशन भी है। विजिलैंस डिपार्टमेंट के मुताल्लिक भी कुछ कहा गया। अगर मेरे पास वक्त होता तो मैं इन को सारी बात तफसील के साथ बताता मगर उनको खलूसदिली के साथ विश्वास दिलाता हूँ कि हम इस महकमे में हर बात की मैरिट्स की बिना पर छान बीन करते हैं। यह काम, आप जानते हैं, बड़ा मुश्किल है। किसी कुरप्ट आदमी को पकड़ना आसान नहीं है। अगर इनको कोई सूचना मिली है तो इससे यह समझ सकते हैं कि यह इन को ऐसे ही लोगों की तरफ से दी गई होगी जिनको विजिलैंस के महकमे की छान बीन से तकलीफ हुई हो। (विघ्न)

उपाध्यक्षा : अब अगर इण्ट्रप्शन हुई तो मुझे किसी मैम्बर साहिब को बाहर जाने के लिये कहना पड़ेगा। It is disgraceful. पंडित जी, आपके पास 16 मिनट हैं। (I will be forced to ask some of the hon. Members to leave the House, if there are more interruptions now. It is disgraceful. I may inform the hon. Home Minister that there are only 16 minutes now left at his disposal.)

गृह मन्त्री : मैं बड़ा मुख्तसर ही अर्ज़ करूँगा। मैं यह और अर्ज़ कर दूं कि हम ने विजिलेंस का काम पहले से बहुत कम कर दिया है। एक पोस्ट ऐडीशनल डी. आई. जी. की हमने खत्म कर दी है (विघ्न) इसका काम महदूद कर दिया है। सिर्फ गज़टिड अफसरों की इन्क्वायरी अब यह किया करेगा। पहले सारे मुलाज़मों के खिलाफ इन्क्वायरी

यही महकमा करता था। अब बाकी स्टाफ का काम हर महकमे को करने के लिये सौंप दिया गया है, ताकि वे अपने अपने अपने स्टाफ पर सुपरवीजन करें और उनका ही कन्ट्रोल उन पर रहे ।

इण्डस्ट्रीज़ डिपार्टमेंट के मुतािल्लक आपोज़ीशन के लीडर ने पी. ए. सी. की रिपोर्ट का हवाला दे कर बताया कि इस में जो इण्डस्ट्रियल कर्जे हैं उनमें मिसयूटिलाइज़ेशन हुई है। मैं इस बात को मानता हूँ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਪੰਡਿਤ ਜੀ, 40 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਹੈ, ਥੋੜੀ ਨਹੀਂ ।

गृह मन्त्री : लोन्ज़ की कुछ हद तक मिस-यूटिलाईज़ेशन होती है और यह कुदरती भी है। गवर्नमेंट खुद इस बात को महसूस करती है के मिसयूटिलाईज़ेशन बुरी बात है लेकिन इसका यह पहलू भी देखना है कि 40–50 लाख रुपया हर साल, जैसा कि शायद मैंम्बर साहिबान की वाकफियत हो, कर्ज़े की शक्ल में सरकार देती है और यह मुख्तलिफ किसम के कर्ज़े होते हैं । कुछ ऐसे कर्ज़े हैं जिनमें ज़मानत देनी पड़ती है और कुछ छोटे छोटे कर्ज़े हैं जहां जमानत नहीं देनी पड़ती । तो यह जो मिस-यूटिलाइज़ करने की बीमारी है वह छोटे लोन्ज़ की हालत में है। ऐसा होता है कि कहीं गलत तस्दीक करा दी जाती है और मिसलीड करके लोन हासिल कर लिया जाता है। तो इस तरह के जितने भी केस हमारे पास आते हैं सरकार का फर्ज़ है कि मुनासिब कदम उठाए और सरकार कदम उठाती है।

प्रोफैशनल टैक्स के बारे में भी इण्डिस्क्रिमिनेट नोटिस जारी हुए हैं और लोगों को तकलीफ है, इस बात का ज़िक्र यहां पर किया गया है। यह बात, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं मानता हूँ कि कई केसों में ऐसा हुआ है। (विघ्न)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਮੈਂ ਕੋਈ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਖੜਾ ਹੋਇਆ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪੀਚ ਦੀ ਉਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਦੋਂ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਤੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਦੀ ਸੇਪਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣ ਲਏ ਹਨ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੁਪ ਚਾਪ ਤੁਹਾਡੀ ਸਪੀਚ ਸੁਣਨ । ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹੋ ।

गृह मन्त्री : मुझे सरदार गुरदियाल सिंह जी की इज्ज़त है। मैं आपकी इजाज़त से इस वक्त इस बात का भी ज़िक्र कर देना मुनासिब समझता हूं कि जुडीशरी और ऐग्ज़ेक्टिव की सैपरेशन के बारे में मैंने जनरल डिबेट के जवाब में गवर्नमेंट की पोज़ीशन को वाज़ह किया था और यह भी बतलाया था कि कई ज़िलों में जुडीशरी इण्डिपैंडेंट है एग्ज़क्टिव से और कहीं पर सैपरेट नहीं है। मैंने अर्ज़ किया था कि तीन दफा यह बात आ चुकी है। आपोज़ीशन के लीडर ने कहा था कि कमिश्नरों और डिप्टी कमिश्नरों

[गृह मन्त्री]

की कान्फ्रेंस में इस पर जो विचार किया गया वह इन्हें अलहदा करना नहीं चाहेंगे और यह कि उनका मशविरा हमें नहीं मानना चाहिए, और जो हमारी कन्स्टीच्यूशन में डायरैक्टिव प्रिंसिपल हैं उन्हें नज़र अन्दाज़ नहीं करना चाहिए । मुझे उनकी इस दलील से इत्तफाक नहीं कि हम कमिश्नर और डिप्टी कमिश्नर जो मुताफिका सिफारिश करें उसे न मानें । पिछले कुछ सालों में जो हालात हुए मैं उनकी तफसील में जाकर तलखी पैदा नहीं करना चाहता । लेकिन फिर भी सरदार गुरनाम सिंह जी इस बात को अच्छी तरह से जानते हैं और महसूस करते हैं कि एडमिनिस्ट्रेशन को चलाने की ज़िम्मेवारी एडमिनिस्ट्रेशन के हैडज़ पर है, डिवीज़नों में इसकी ज़िमेदारी कमिश्नरों की होती है। चीफ सैक्रेटरी और दूसरे सैक्रेटरी एडमिनिस्ट्रेशन को चलाने में हमारे सलाहकार हैं। अगर उनका कोई युनैनिमस फैसला हो कि इस बात को करने के लिये मुनासिब मौका नहीं है और इस बारे में अभी कदम उठाने ठीक नहीं तो मैं समझता हूँ कि इस तरह के युनैनिमस फैसले को नज़र अंदाज़ करने से काम नहीं चल सकता । (पण्डित चिरंजीलाल शर्मा वह यह नहीं चाहते, क्योंकि इससे उनके इख्तियार जो कम होते हैं ।) इनके इख्तियारात की कमी की कोई बात नहीं । इन्तज़ाम करने के लिये वह ऐडमिनिस्ट्रेटिव हैड्ज़ होते हैं और अगर उन्होंने कोई सिफारिशात की हैं तो उनकी कदर करनी चाहिए, इसमें वजन है । जैसा कि मैंने पहले भी कहा है हम डायरैक्टिव प्रिंसिपल्ज़ को मानते हैं और सितम्बर में हम फिर इस बात पर नज़रसानी करेंगे और अगर हालात के मुताबिक कोई अड़चन न हो तो हम इस पर अमल करने को तैयार हैं। डायरैक्टिव प्रिंसिपल्ज़ पर अमल करने में सरकार को कोई झिझक नहीं । (पण्डित चिरँजीलाल शर्मा : चीफ जस्टिस आफ इंडिया ने जो रिमार्कस दिये क्या वह आपको याद हैं ?) डायरैक्टिव प्रिंसिपल्ज़ को हम जानते हैं और मानते हैं। हरेक की इण्डिविजुअल राय हो सकती है।

तो मैं अर्ज़ कर रहा था प्रोफैशनल टैक्स के बारे में कि यहां पर इण्डिस्क्रिमिनेट नोटिस देने का सवाल आया । जहां भी हमें इसके बारे में पता चला है हम देख रहे हैं और जैसा भी मुनासिब होगा ऐक्शन लिया जाएगा ।

मुझे अफसोस हुआ यह देख कर और सुन कर कि एक मेम्बर साहिब जो जन संघ के लीडर हैं और खुद डाक्टर हैं, उन्होंने यहां चण्डीगढ़ की रिसर्च इन्स्टीच्यूट पर एतराज़ किया । मैं समझता हूँ कि हमें फ़ख्र है इस मैडिकल रिसर्च इन्स्टीच्यूट पर जहां पंजाब के ही नहीं सारे देश के चीदा और बेहतरीन चंद दिमाग इकट्ठे होकर इस इन्स्टीच्यूशन को चला रहे हैं। (विघ्न) (पण्डित चिरंज़ीलाल शर्मा यहां पर स्किन डिज़ीज़ का कोई स्पैशलिस्ट नहीं है) मुझे उनकी बातें सुन कर हैरानी हुई।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਮਾਰਛੀਆ ਦੇ ਦਿਉ ।

Deputy Speaker : No interruption please.

गृह मन्त्री : यह इन्स्टीच्यूट मैडिकल रिसर्च में बहुत अच्छा काम कर रही है। जो रिसर्च से नई दवाई निकलती है उससे हज़ारों और लाखों जिन्दगियां बच सकती हैं। यह कहना कि इस तरह की रिसर्च करना फ़ज़ूल है, मैं समझता हूँ कि हद दर्जे की बे-इन्साफी है।

ग्रानरेरी सब-रजिस्ट्रारों के बारे में ज़िक्र किया गया, वक्त नहीं कि मैं उसकी तफसील में जाऊं, लेकिन यह कह सकता हूँ कि इनसे सूबे की आमदन बढ़ी है और ऐफीशेंसी भी बेहतर हुई है।

पुलिस के एस. पीज़. को सिलेक्शन ग्रेड देने के बारे में कहा गया। आपोज़ीशन के दोस्तों ने यह बात कही थी कि फलां जो एस. पी. है उसका रिकार्ड अच्छा था, उस दूसरे का बुरा है उनकी कन्फीडैंन्शल फाइल में यह लिखा है। मैं इसकी तफसील में नहीं जाना चाहता लेकिन यह ज़रूर अर्ज़ कर दूं कि कन्फीडैंन्शल फाइलें जो हैं उन पर चौधरी देवीलाल जी को ऐक्सैस नहीं हो सकती। मैं मानता हूँ कि कन्फीडैंशल रिकार्ड कहां तक पहुंच सकता है। मैं एक ही बात कह सकता हूँ कि इस केस में जो बेहतरीन इन्साफ था वह किया गया था और प्योर मैरिटस पर किया गया था। मैंने केस मंगवा कर स्टडी भी किया था, डिसकस किया था और मैरिटस पर डिसाइड हुआ था।

चौधरी देवी लाल : आई. जी. के रिमार्कस क्या थे, वह नहीं देखे आपने ?

गृह मन्त्री : यह रिमार्कस अब बतलाये नहीं जा सकते क्योंकि वे कन्फीडैंशल होते हैं, लेकिन यह कह सकता हूँ कि जिसने इन्हें इत्तलाह दी है वह ग़लत ही दी और उसके पीछे कोई मोटिव होगा।

Deputy Speaker: Now I will apply the guillotine.

Deputy Speaker: Question is—

hat the Punjab Appropriation (No. 2) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

CLAUSE 2

Deputy Speaker: Question is—

That clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Deputy Speaker : Question is—

That clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SCHEDULE

Deputy Speaker: Question is—

That Schedule stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 1

Deputy Speaker: Question is—

That clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Deputy Speaker: Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Deputy Speaker: Question is—

That the Punjab Appropriation (No. 2) Bill be passed.

The motion was carried.

Deputy Speaker: The House stands adjourned till 3. 00 p.m. today, the 27th March, 1963.

1.55 p.m.

(*The Sabha then adjourned till 3.00 p.m. on Wednesday, the 27th March, 1963.*)

812—7-11-63—378—C., P. and S. Pb., Patiala.

Annexure to the Debate, dated 27th March (Morning Sitting), 1963

PENDING MUTATIONS

905. **Sardar Kulbir Singh** : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the number of the pending mutations district-31st March, 1958; 31st March, 1959; 31st March, 1961; 31st March, 1962; and 28th Februry, 1963, respectively ;

(b) the steps taken for the disposal of arrears work regarding the pending mutations and the results thereof ?

Sardar Ajmer Singh : (a) A statement is as follows.

(b) Government have taken the following measures for the disposal of uncontested and contested mutations:—

(*1*) *Uncontested mutations*

(i) All Naib-Tehsildars, Tehsildars, Naib-Tehsildars Recovery, Sub-Divisional Officers in the State have been asked to clear off uncontested mutations outstanding in their respective areas.

(ii) Commissioners of Divisions have also been advised to appoint additional Naib-Tehsildars on this job, wherever it may be possible for them.

(iii) In addition, Government have sanctioned 23 posts of Naib-Tahsildars and 23 posts of peons, for a period of 4 months for this work. These posts have been allotted to the tehsils, where the work is heavy.

(*2*) *Contested mutations*

(i) Government have posted three Roving Revenue Assistants for this work, in the State, and 4th post of Roving Assistant, has been created. Steps are afoot to appoint a suitable officer there.

(ii) Eight Sub-Divisional Officers, Settlement Officer and Assistant Settlement Officer (Settlement Operations), have also been authorised to dispose of contested mutations in the performance of their duties.

These steps taken by Government have resulted in reducing appreciably, the arrears of both uncontested and contested mutations. It is, however, hoped that the remaining arrears will be disposed of as early as possible.

STATEMENT

District		Mutations pending on				
		31-3-58	31-3-59	31-3-61	31-3-62	28-2-63
Hissar	..	20,352	19,647	16,269	11,405	8,601
Amritsar	..	17,825	16,707	11,755	11,163	11,543
Jullundur	..	6,067	9,985	14,137	10,510	7,651
Sangrur	..	5,590	6,833	9,316	12,643	9,933
Hoshiarpur	..	6,520	11,887	11,163	9,028	10,765
Ferozepur	..	29,011	34,633	44,105	49,749	51,607
Kangra	..	7,928	6,194	5,367	3,944	6,108
Kapurthala	..	430	607	987	1,797	1,128
Mahendergarh	..	501	1,307	660	489	511
Rohtak	..	7,690	8,349	8,609	7,754	2,592
Gurdaspur	..	6,345	5,924	2,811	1,220	1,945
Simla	..	5	19	471	464	596
Ambala	..	4,086	4,052	9,430	8,137	7,527
Karnal	..	3,791	5,108	11,752	9,934	7,073
Gurgaon	..	19,768	20,625	8,409	11,964	6,584
Ludhiana	..	6,776	6,710	9,900	14,456	12,950
Patiala	..	6,884	8,710	8,994	6,629	2,297
Bhatinda	..	7,495	13,748	10,540	14,632	5,851
Lahaul and Spiti	..	—	—	—	189	151
Total	..	157,064	181,045	184,675	186,107	155,413

Punjab Vidhan Sabha Debates

27th March, 1963

(Afternoon Sitting)

Vol. I—No. 26

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Wednesday, the 27th March, 1963 (Afternoon Sitting)

Price : Price: Rs. 2.35nP.
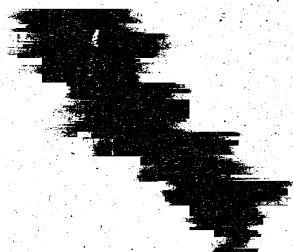
ERRATA

TO THE

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES VOL. I. No. 26, DATED THE 27TH MARCH, 1963 (Afternoon sitintg)

Read	for	on page	line
ਦਾ	ਦੀ	(26)1	17
ਕਮਰਸ਼ਲ	ਕਮਰੁਸ਼ੀਅਲ	(26)1	19
ਫਸਲਾਂ	ਫਸੂਲਾਂ	(26)1	23
ਰਾਊਂਡ	ਰਾਉਡ	(26)1	28
ਗਏ	ਰਏ	(26)4	1
ਸੌ	ਸ	(26)13	16
ਪੈਦਾ	ਪਦਾ	(26)13	27
ਜਵਾਰ	ਗਵਾਰ	(26)20	4th from below
ਨਾਲ	ਨ1ਲ	(26)22	2
व्यापार	व्योपार	(26)24	3rd from below
जंग	जग	(26)27	2nd —do—
उतनी	जतनी	(26)31	8th —do—
हूँ	हू	(26)34	7th —do—
फ्लड	फेलड	(26)37	3
ला	ना	(26)40	last line

PUNJAB VIDHAN SABHA

Wednesday, the 27th March, 1963
(Afternoon Sitting)

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector I Chandigarh, at 3.00 P.M. of the Clock.

ABSENCE OF THE SPEAKER

Secretary : I have to inform the House that the hon. Speaker is unavoidably absent. The hon. Deputy Speaker will, therefore, take the Chair.

(At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair.)

THE PUNJAB COMMERCIAL CROPS CESS BILL, 1963

Revenue Minister (Sardar Ajmer Singh) : Madam, I beg to move—

That the Punjab Commercial Crops Cess Bill be taken into consideration at once.

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਸੀਂ ਕਰੀਬ 20, 25 ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਹਿਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਜਟ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਾਂ । ਉਸਦੇ ਖਰਚੇ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ 6 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਘਾਟਾ ਹੈ । ਉਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰਨੇ ਪਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਟੈਕਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਮੱਦ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਰਾਹੀਂ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਕਰਾਪਸ ਤੇ ਕੁਝ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਕੇ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੁਕਤਾ ਚੀਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਵੇ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਬਜਟ ਉਪਰ ਹੋਈ ਸੀ ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਬਣਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ 90 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਵਸੂਲ ਹੋਵੇਗਾ । ਔਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਖਰੀਫ ਦੀਆਂ ਇਹ ਤਿੰਨਾਂ ਫਸਲਾਂ ਪੱਕ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਹੋਏਗੀ ਤਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਲੈਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਕੁਲ ਏਰੀਆ ਜਿਹੜਾ ਅੰਡਰ ਕਲਟੀਵੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਕਰੋੜ 84 ਲੱਖ 63 ਹਜ਼ਾਰ 884 ਏਕੜ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ 1960-61 ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਫਿਗਰਜ਼ ਹਨ। ਕਾਟਨ 13 ਲੱਖ 37 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਸ਼ੁਗਰਕੇਨ 64 ਲੱਖ 65 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਵਿੱਚ, ਚਿੱਲੀ 66 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਵਿੱਚ। ਮੈਂ 4 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਐਵਰੇਜ ਕਢੀ ਹੈ। ਕਾਟਨ 14 ਲੱਖ 27 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ, ਸ਼ੁਗਰਕੇਨ 5 ਲੱਖ 64 ਹਜਾਰ ਚਿੱਲੀ 66 ਹਜਾਰ ਏਕੜ, ਰਾਊਂਡ ਅੰਬਾਊਟ ਦੀ ਸੇਮ ਫਿਗਰਜ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰਕਬੇ ਤੇ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲੀਏ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਟੋਟਲ ਏਰੀਆ ਜੋ ਅਸੈਸਡ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ 2 ਕਰੋੜ 91 ਲੱਖ 2 116 ਏਕੜ ਔਰ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ 10 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟ ਲੈਂਡਜ਼ ਰੈਵੇਨਿਊ ਦਿਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟੋਟਲ ਹੈ 23 ਲੱਖ 8,759 ਹਜ਼ਾਰ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਚਾਰਜ

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਇਫੈਕਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਟੈਕਸ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਵਜ਼ਾਹਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਕੁਲ ਸਟੇਟ ਦਾ ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ 2 ਕਰੋੜ, 59 ਲੱਖ 11 ਹਜ਼ਾਰ 210 ਰੁਪਏ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ 1954 ਵਿੱਚ 10 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਲੀਆ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉਤੇ ਸਰਚਾਰਜ ਲਾਇਆ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਕੁਲ ਰੁਪਿਆ 37 ਲਖ 42 ਹਜ਼ਾਰ 870 ਰੁਪਏ ਹੈ। ਔਰ ਜੋ 1958 ਵਿੱਚ ਸਰਚਾਰਜ ਲਾਇਆ ਉਹ ਹੈ 17 ਲੱਖ 35 ਹਜ਼ਾਰ 550 ਰੁਪਏ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ 50 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਲੀਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਚਾਰਜ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਲਈ ਦੋ ਫਸਲਾਂ ਤੇ, ਅਤੇ ਹਰੀਜਨ ਵੈਲਫੇਅਰ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਦੋ ਫਸਲਾਂ ਤੇ ਲਾਇਆ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਹਨ।

ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ 1962 ਦਾ ਸਾਲ ਸੀ ਉਹ ਐਬਨਾਰਮਲ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ 2 ਵਡੀਆਂ ਆਫਤਾਂ ਆਈਆਂ। ਇਕ ਤਾਂ ਫਲਡਜ਼ ਦੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਚਾਇਨਾ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਗਾਰਡ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਤੀਜਾ ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਦਾ ਵੀ ਖਤਰਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਸ ਸਾਲ 20 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਦਾ ਵਾਧਾ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਹੋਇਆ। ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਵੀ ਖਰਚ ਹੈ, ਮਗਰ ਉਹ ਇਧਰੋਂ ਉਧਰੋਂ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਜਿਹੜਾ ਮਜ਼ੀਦ ਖਰਚ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ 5 ਕਰੋੜ 98 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਹੈ। ਫਲੱਡ ਕੰਟਰੋਲ ਮੇਯਰਜ਼ ਤੇ ਅਸੀਂ ਜਿਹੜਾ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਐਸਟੈਬਲਿਸ਼ਮੈਂਟ ਦਾ ਖਰਚਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਜੋੜ ਲਈਏ ਤਾਂ ਉਹ 6 ਕਰੋੜ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ 1963-64 ਵਿੱਚ ਪਰੋਵਾਈਡ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ 7 ਕਰੋੜ 46 ਲੱਖ ਹੈ। ਜੇ ਐਸਟੈਬਲਿਸ਼ਮੈਂਟ ਦਾ ਖਰਚਾ ਵੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਉਹ 7 ਕਰੋੜ 98 ਲਖ ਔਰ 18 ਹਜ਼ਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਯਾਨੀ 1963-64 ਦੇ ਵਿੱਚ 8 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਬਾਰੇ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ 39 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਐਸਟੀਮੇਟ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਤਨੀ ਰਕਮ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਖਰਚ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਏਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪੁਜਾ ਹਾਂ ਕਿ ਖਰਚੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਏਥੇ ਬਹੁਤਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਤਰਾਜ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀਆਂ ਰੋਕ ਕੇ ਬੱਚਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਅਸੀਂ ਜੋ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ 1963-64 ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਹ ਰਕਮ 183 ਲਖ ਬਣਦੀ ਹੈ। 176 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਅਸਿਸਟੈਂਸ ਟੂ ਡਿਸਏਬਲਡ ਆਰਮੀ ਪਰਸਾਨਲ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫੈਮਿਲੀਜ਼ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। Sixty-five lakh rupees anticipated as a result of National Emergency have been kept to be spent on the civil defence. ਜੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਫਤ ਨਾ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਪਾਸੇ ਅਸੀਂ ਖਰਚਾ ਨਾ ਕਰਦੇ। ਬਾਕੀ ਪੁਲਸ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਧਾਈਆਂ ਹਨ ਤਾਕਿ ਉਹ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਸਿਵਲ ਡੀਫੈਂਸ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। 1962 ਦੀਆਂ ਜੋ ਮਿਸਫਾਰਚੂਨਜ਼ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਤਰਾ ਬਦਸਤੂਰ ਕਾਇਮ ਹੈ ਔਰ ਅਜ ਦੀ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਤਰਾ ਜੋ ਹੈ it is quite near our doors. ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ

ਮੀਟ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਦੋ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤੇ ਹੀ ਸੈਸ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਫੂਡ ਗਰੇਨਜ਼ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਐਕਸਕਲੂਡ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੰਡੀਆ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਟੇਟਸ ਤੋਂ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਆਇਆ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਈ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੈਸ ਹੈ। ਮੈਸੂਰ ਸਟੇਟ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਟੇਟ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਕਟ ਨੰ: 27 ਆਫ 1962 ਦੀ ਟੈਕਸ ਦੀ ਸ਼ਰਾਹ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੂਗਰ-ਕੇਨ ਦੀ 25 ਰੁਪਏ ਪਰ ਏਕੜ ਹੈ। ਇਹ ਇਰੀਗੇਟਿਡ ਦਾ ਹੈ। ਗਰੋਨ ਔਨ ਐਨੀ ਅਦਰ ਲੈਂਡ 15 ਰੁਪਏ ਹੈ। ਇਰੀਗੇਟਿਡ ਮੂੰਗਫਲੀ 5 ਰੁਪਏ ਪਰ ਏਕੜ, ਬੀਟਲ ਲੀਵਜ਼ 25 ਰੁਪਏ ਪਰ ਏਕੜ, ਕੇਲਾ 50 ਰੁਪਏ ਪਰ ਏਕੜ, ਗਰੇਪਸ 25 ਰੁਪਏ ਔਰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੀਕੂ ਤੇ 10 ਰੁਪਏ ਪਰ ਏਕੜ ਸੈਸ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਸੈਸ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮੈਚਿਉਰਡ ਕਰਾਪਸ ਤੇ ਸੈਸ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪੀਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਦਰੁਸਤ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਸੈਸ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਏਜੰਸੀ ਕਰੀਏਟ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਫੇਰ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਭਾਰ ਪਏਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਏਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Punjab Commercial Crops Cess Bill be taken into consideration at once.

The hon. Member may please move all his amendments together.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ (ਨਿਹਾਲਸਿੰਘਵਾਲਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਅਜ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਦੋ ਤਰਮੀਮਾਂ ਰਖੀਆਂ ਹਨ; ਉਹ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਮੂਵ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

Madam, I beg to move—

(1) That the Punjab Commercial Crops Cess Bill, 1963, be criculated for eliciting public opinion by the 30th September, 1963.

(2) That the Punjab Commercial Crops Cess Bill be referred to a Select Committee consisting of—

(1) Sardar Ajmer Singh, Minister for Revenue,
(2) Sardar Gurdial Singh Dhillon, M. L. A.,
(3) Sardar Gurmit Singh, M. L. A.,
(4) Sardar Tirlochan Singh Riyasti, M. L. A.,
(5) Comrade Ram Piara, M. L. A.,
(6) Shri Harbans Lal, M. L. A.,
(7) Sardar Gurcharan Singh, M. L. A.,
(8) Shri Balramji Dass Tandon, M. L. A.,
(9) Sardar Lachhman Singh Gill, M. L. A.,
(10) Pandit Mohan Lal Datta, M. L. A.,
(11) Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal, M. L. A.,

with a direction to make a report by the 30th September, 1963.

[ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ]

ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ, ਮੈਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਲੈਣ ਲਈ ਸਰਕੂਲੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿਸਾਨ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਹਰ ਔਕੜ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਦੀ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਭੀੜਾ ਪਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗ਼ਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮੋਹਰੇ ਹੋ ਕੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਵਿਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਚੀਨ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ 1962 ਦੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਾਣੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਹੇ, ਉਸ ਨੇ ਕੌਮੀ ਰੱਖਿਆ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਵਧ ਚੜ੍ਹਕੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਰਜ਼ਾ ਚੁਕ ਕੇ ਇਸ ਫੰਡ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਡੰਗਰ ਵੱਛਾ ਵੇਚ ਕੇ। ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਥੇ ਸਿਰਫ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਡੀਫੈਂਸ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਭੀੜਾ ਪਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕਤਸਾਦੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆ ਕੇ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਕਮਰਾਨ ਪਾਰਟੀ ਦਾਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੂਬੇ ਦੀ 80 ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਜਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਤ ਜਾਣਨ ਲਈ ਭੇਜੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੋ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਿਲ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਾਵ ਭਾਵ ਜਾਣਨ ਲਈ 30 ਸਤੰਬਰ, 1963 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਰਖੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਅਣਪੜ੍ਹ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਖਬਰਾਂ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਛੇਤੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਬਿਲ ਹੁਣ ਪਾਸ ਕਰਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗ਼ਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਸਟ ਨਾ ਮਾਰੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖੋ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਤ ਸੁਣੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਦਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿਛਲੇ 15/16 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕਤਸਾਦੀ ਹਾਲਤ ਡਿਗਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਹੋਰ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖੁਦ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਤੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹੜ੍ਹ, ਤੇਲਾ ਅਤੇ ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤੇ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਬੇਅੰਤ ਤਬਾਹ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਇਸ ਵਾਰ ਬਹੁਤ ਤਬਾਹ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ 24 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਇਸ ਸਦਨ ਤੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਗੰਨੇ ਵਿਚੋਂ ਖੰਡ ਦੀ ਰੀਕਵਰੀ ਘਟ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਧਨਾਡ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਗਰਾਂਟ ਵਜੋਂ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਸੈਸ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਤਨੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਹਨ ਕਪਾਹ, ਗੰਨਾ ਤੇ ਮਿਰਚਾਂ ਇਹ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਆਏ ਸਾਲ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਸਲਾਂ ਤੇ ਕੈਸ਼ ਕਰਾਪਸ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਸੈਸ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕਤਸਾਦੀ ਹਾਲਤ ਤਾਂ ਵੇਖ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਮਾੜੀ ਹੈ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਹੇਰ ਫੇਰ ਪਾਕੇ ਇਹ ਜਸਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸਰਚਾਰਜ ਗ਼ਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭੁਲ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਛੋਟੇ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਕਰਜ਼ੇ

ਵਿੱਚ ਜਕੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਕਤਸਾਦੀ ਹਾਲਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੀਮਾਰੀਆ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕਮਰ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਪੈਦਾਵਾਰ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਜ਼ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਕਰਜ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਜੋ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਫਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਮੁੱਲ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਬੋਰਡ ਆਫ ਐਕਨੋਮਿਕਸ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਖੁਦ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਉਤਨਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਿਤਨੀ ਕਿ ਉਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਸਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਣਕ ਤੇ ਉਸਦੀ 15.38 ਰੁਪਏ ਫੀ ਮਣ ਲਾਗਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਕਣਕ 13/14 ਰੁਪਏ ਮਣ ਵਿਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਤੇ ਹੋਰ ਸੈਸ ਲਗਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਰ ਤੋੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਪੀਨੀਅਨ ਲੈਣ ਲਈ ਸਰਕੂਲੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਸਹੀ ਹਾਲਤ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਸਕਣ। ਫੇਰ ਇਹ ਫਸਲਾਂ ਤੇ ਸੈਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਵੀ ਜਿਤਨੇ ਟੈਕਸ ਲਗੇ ਹਨ ਤੇ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। 4/5 ਟੈਕਸ ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੰਨੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਲਗੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਟੈਕਸ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਬੈਟਰਮੈਂਟ ਲੈਵੀ, ਲੋਕਲ ਰੇਟ, ਮਰਲਾ ਟੈਕਸ ਆਦ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਿਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲਗੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਤੇ ਮੋਟਰਾਂ ਦਾ ਮੁਸਾਫਰ ਟੈਕਸ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਗਰਜ਼ੇਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਟਕਸਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਹੁਣ ਚੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਮੋਟੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਕਰੀਬਨ 40 ਰੁਪਏ ਏਕੜ ਪਿਛੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੈ, ਫਸਲਾਂ ਉਸਦੀਆਂ ਹੜ੍ਹ, ਸੇਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਫਸਲ ਹੁੰਦੀ ਵੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਮੁੱਲ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਦ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਧੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਸਲਾਂ ਉਹ ਅਪਣਾ ਖੂਨ ਪਸੀਨਾ ਇਕ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੋਹ ਮਾਘ ਦੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਕੜਾਕੇ ਦੀ ਸਰਦੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਪੈਰ ਰਖਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਖੁਦ ਤੇ ਅਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜੇ ਖਾਲ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ, ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬਰਫ ਵਰਗੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਹੋਕੇ ਉਸਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਤਨੀ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ, ਸੇਮ ਤੇ ਹੋਰ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਜੇ ਉਹ ਰੋਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਖੋਹਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਜੋ ਖੁਰਾਕ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਹ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਮੁੱਲ ਉਸਨੂੰ ਘਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸਾਨ ਉਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੇਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਾਪਸ ਤੇ ਸੈਸ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨੰਗਾ ਤੇ ਭੁਖਾ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਬੜੇ ਦਮ ਗਜੇ ਮਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਦਾ ਸਮਾਜ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਉੱਚਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਮਲਨ ਜੋ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਥੱਲੇ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਹਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਹੀ ਉਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਅਗੇ ਵਧ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੇ ਲੜ ਰਹੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਪੜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਪਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਖਾਣ ਲਈ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਚਾਹ ਲਈ ਖੰਡ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਲ ਲਿਆ ਕੇ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋ ਕਿ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਹੀ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੇ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ

[ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ]

ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁਟਣ ਵਿੱਚ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰੋਗੇ ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਖਿਆਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਪਣੇ ਕਿਸਾਨ ਮਾਪਿਆਂ ਵਲ ਹੀ ਲਗਿਆ ਰਹੇ ਗਾ ਕਿ ਉਹ ਭੁਖੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੇ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਬਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਪੀਨੀਅਨ ਲੈਣ ਲਈ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਸਰਕੂਲੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਕ ਦੋ ਔਕੜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਹਿਲੀ ਔਕੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਅੱਜ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਡਿਸਕਸ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਹ 5 ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਸਕਣ। ਮੈਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂਬਰ ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬਿਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਉਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਾ ਦੇਕੇ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਸਕਸ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ।

उपाध्यक्षा : आनरेबल स्पीकर साहिब की भी कुछ डिस्क्रीशनरी पावर्ज होती हैं, माननीय सदस्यों को इस चीज का ख्याल रखना चाहिए। (The hon. Speaker has some discretionary powers and the hon. Members should bear this fact in mind.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : On a point of Order, Madam, ਕੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਡਿਸਕਰੀਸ਼ਨਰੀ ਪਾਵਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਇਨਐਫੀਸ਼ੈਂਸੀ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰੇ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਐਸੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਅੜਚਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। (That is not the thing. It has been done due to certain complications.)

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਪਾਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਡਿਸਕਸ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਪ ਨੂੰ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਬਿਲ ਲਿਆਕੇ, ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਬੇ-ਵਕਤ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਆਟਮ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਝਾਉ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਲਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਪਾਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਸਗੋਂ ਠੰਡੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਅਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਸੱਟ ਨਾ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣ-ਕਾਰੀ ਲਈ ਸਰਕੂਲੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

Deputy Speaker : Motions moved—

(1) That the Punjab Commercial Crops Cess Bill, 1963, be circulated for eliciting public opinion by the 30th September, 1963.

(2) That the Punjab Commercial Crops Cess Bill be referred to a Select Committee consisting of—

(1) Sardar Ajmer Singh, Minister for Revenue,

(2) Sardar Gurdial Singh Dhillon, M. L. A.,

(3) Sardar Gurmit Singh, M. L. A.,

(4) Sardar Tirlochan Singh Riyasti, M. L. A.,

(5) Comrade Ram Piara, M. L. A.,

(6) Shri Harbans Lal, M. L. A.,

(7) Sardar Gurcharan Singh, M. L. A.,

(8) Shri Balramji Dass Tandon, M. L. A.,

(9) Sardar Lachhman Singh Gill, M. L. A.,

(10) Pandit Mohan Lal Datta, M. L. A.,

(11) Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal, M. L. A.,

with a direction to make a report by the 30th September, 1963.

The hon. Members can discuss the motions moved by the hon. Minister and Comrade Gurbakhsh Singh together.

पंडित चिरंजी लाल शर्मा (गनौर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, जो यह बिल इस हाउस के सामने आया है, इस की स्टेटमैंट आफ आबजैक्टस एण्ड रीज़न्ज़ में बताया है कि the circumstances that have led the Government to bring forward this bill are—

"In order to meet the expenditure on the Third Five-Year Plan it is necessary to tap new sources of income to augment the revenues of the State."

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझ से पहले बोलने वाले माननीय सदस्यों ने अपने ख्यालात का इज़हार किया है, और उन्होंने अमैंडमैंट्स भी मूव की हैं। इस बिल को देख कर ऐब्रप्टली कहा जा सकता है कि इस बिल की नौइयत क्या है। इस बिल पर लोगों के जज़बात की जानकारी लेनी बहुत ज़रूरी है ताकि लोगों के ख्यालात का पता लग सके, क्योंकि यह बिल डायरैक्टली उन लोगों को हिट करता है, जिन के साथ यह बिल सम्बन्धित है। वह देहातों में रहते हैं और उन पर यह डायरैक्ट टैक्स लग रहा है, मुझे पता नहीं कि सरकार को क्या मुसीबत आ गई है। अजीब किस्म के बिल एमरजैंसी के नाम पर लाए जा रहे हैं। सरकार ने कहा है कि तीसरे पांच साला प्लैन की जरूरतों को पूरा करने के लिए ऐसा किया जा रहा है। मैं समझता हूं कि जब तक तीसरा पांच-साला प्लैन पूरा नहीं हो जाता तब तक लोगों की खाल उतारते रहेंगे।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, अगर आप नज़र उठा कर देखें तो आप को मालूम होगा कि भारत वर्ष की 80—85 प्रतिशत जनता देहातों में रहती है। देहातों में ज़मींदार, किसान और मजदूर खेती पर गुज़ारा करते हैं। लेकिन इस किस्म के बिल लाकर किसानों और जमीदारों की एग्रीकलचरल प्रोड्यूस को पीछे धकेलना है। सरकार कपास, गन्ने तथा

[पंडित चिरंजी लाल शर्मा]

दूसरी कमर्शल कापस पर सैस लगा रही है; 5--10 साल से देहातों के किसानों और जमींदारों ने अपनी मेहनत से खेतों में गन्ने और कपास को बो कर अपनी हालत को सुधारना चाहा, उन्होंने इन की पैदावार को बढ़ाने की कोशिश की ताकि वह अपनी आजीविका चला सकें। मुझे पता नहीं कि हमारी सरकार किसानों तथा जमींदारों की तरफ डेढ़ आंख से क्यों देखती है। मैं समझता हूं कि सरकार उन की हालत को सुधरी हुई नहीं देखना चाहती है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, इनडायरैकटली इस सैस का असर मजदूरों—देहात के मजदूरों पर पड़ता है, बैकवर्ड क्लासिज़ हरिजनों पर भी पड़ता है। वह रोटी खाते वक्त गुड़ की डली ले कर गुजारा करते हैं। इनडायरैकटली जो रैविन्यू बढ़ाया जा रहा है उसका असर गरीब जनता पर पड़ता है। कपास पर टैक्स लेने से कपड़े पर असर पड़ता है, इस से कपड़े की कीमतें बढ़ जाएंगी। देहातों में इस किस्म के गरीब लोग हैं जिन को सर्दियों में सर्दी से बचने के लिए कपड़े नसीब नहीं होते हैं। उन को रज़ाइयां नहीं मिलतीं। मैं समझता हूं कि इस बिल को इस हाउस में सरकार ने गरीब किसानों के साथ ज़बरदस्ती की है। गांव में लोग गुड़ से रोटी खाते हैं। चाय पीने के लिए गुड़ का इस्तेमाल करते हैं। उनको तो चीनी मिलती ही नहीं है, चीनी तो अमीर लोग चाय में इस्तेमाल करते हैं। देहातों में जमींदार क्या करते हैं? मैं इस के बारे में अर्ज़ करना चाहता हूं कि गांव में लोगों ने गाएं और भैंसें रखी हुई हैं, वह दूध में गुड़ की डली डाल कर पीते हैं।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, एक ओर तो ऐमरजैंसी के बेसिज़ पर टैक्स लगाए जा रहे हैं और दूसरी तरफ एग्रीकलचर की डिवैलपमैंट पर सैस लगा कर रुकावट डाली जा रही है। इस किस्म का टैक्स देहात के किसान और ज़मींदार तबका की तरक्की में एक ज़बरदस्त रोड़ा बन कर खड़ा हो जाता है। मेरे ख्याल में अभी सर्दी के मौसम में रूई एक रुपया 14 आने या 2 रुपये की सेर बिकी है। जो टैक्स लगा है, वह टैक्स थोड़ा होगा मगर इस टैक्स के ज़रिए बिज़नैस कम्युनिटी को एक ज़बरदस्त ताकत मिल जाती है, बहाना मिल जाता है कहने का कि क्या करें हकूमत ने जिस ज़मीन में कपास उगाई जाती है रैविन्यू बढ़ा दिया है, कीमतें बढ़ गई हैं। इनडायरैक्टली कम्युनिटी के हर तबके पर असर पड़ता है। मैं अर्ज़ करूंगा कि देहात के ज़मींदार और किसान ने अगर थोड़ी बहुत अपनी हालत सुधारने की कोशिश की है और कर रहा है तो वह गन्ने, कपास और चिल्लीज़ से है। लेकिन हकूमत इस किस्म की टैक्सेशन प्रोपोज़ल्ज ला रही है। क्या रैविन्यू मिनिस्टर साहिब के पास इस बात का जवाब है? एक ज़मींदार ने बड़ी मेहनत और जांफशानी से पांच सात बीघे मिरचें लगाई हैं। सर्दी के मौसम में पाला सारी मिरचें तबाह कर देता है। उसकी तीन आने की मिर्च की फसल नहीं होती। वह छ: सात महीने नलाई करता है, खाद डालता है, मज़दूर लगाता है, खुद दिन रात लगा रहता है, अगर दो चार दिन पाला पड़ जाए या ज्यादा बारिश पड़ जाए तो फसल तबाह हो जाती है। क्या टैक्स लगाने के बाद ऐसी हालत में हकूमत उन्हें कम्पैन्सेट कर देगी? आपने देखा कि इस मौसम में पंजाब में, हिंदी रिजन में बारिशों से गन्ने की फसल कमज़ोर हुई। देहात में आल लग गई जिस से एक कीड़ा पैदा हो जाता है और गुड़ नहीं बनता। हमारी हकूमत यह सैस लगा रही है। ज़मींदारों और किसानों ने गन्ना बोया, काफी मेहनत की, बीज डाला, पानी दिया,

खाद डाली और आखिर में जब गन्ना थोड़ा सा पक कर ऊपर आता है तो उस वक्त एक नैचुरल कैलेमिटी होती है, उस के बेसिज़ पर वह गन्ने की फसल तबाह हो जाती है। इसी तरह दीमक लग जाता है, कीड़ा लग जाता है, डैमेज हो जाता है, लेकिन पटवारी जा कर मुताल्लिका खाने में दर्ज कर देता है नैशकर चाही, नैशकर नहरी। इसी तरह से कपास है। हमारी तीसरी पांच साला प्लान और योजनाएं ठीक हैं, उनको पायाए तकमील तक पहुंचाना चाहिए। पता नहीं इनकी कमी कब पूरी होगी। अमरीका से कर्जा मांग रहे हैं, दूसरी फारेन कंट्रीज़ के आगे झोली फैला रहे हैं।

(At this stage Sardar Lachhman Singh Gill drew the attention of the Deputy Speaker towards the Minister for Irrigation and Power talking to an officer sitting in the officers' gallery at which the hon. Minister came to his seat.)

सरदार लछमन सिंह गिल : बड़ा फर्स्ट क्लास सीन था, आप ने देखा नहीं।

श्री बलरामजी दास टंडन : On a point of Order. क्या आफिसर्ज़ गैलरी में बैठे किसी आफिसर के साथ कोई मिनिस्टर बात कर सकता है ?

उपाध्यक्षा : यह बिल्कुल कायदे के खिलाफ है, ऐसा नहीं होना चाहिए। (It is totally against the rules; it should not be so.)

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : डिप्टी स्पीकर साहिबा.... (विघ्न)।

उपाध्यक्षा : पंडित चिरंजी लाल को इंट्रप्ट न करें। (The hon. Member should not interrupt Pandit Chiranji Lal.)

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : मैं अर्ज़ कर रहा था कि हकूमत ने जो प्लैनज़, योजनाएं बनाई हैं फर्स्ट और सैकण्ड फाइव इयर प्लानज़, वे प्लानज मुकम्मल हो जाएं। जो नकशा उन्होंने बनाया है पायाए तकमील तक पहुंचे। उन दो प्लानज़ में इतनी जबरदस्त टैक्सेशन नहीं आई। तीसरे पांच साला प्लान के 2 साल गुज़र चुके हैं, अभी तक एक ऐमरजैंसी का साया है और यह ज़मींदार की अकल भी ठिकाने लगाना चाहते हैं। रुपये के लिए बजट पर डिस्कशन हुई, एप्रोप्रिएशन बिल पर डिस्कशन हुई कि हकूमत किस तरह से गैर ज़रूरी खर्च कर रही है। हमारी पब्लिक अकाउंटस कमेटी, इलैक्टिड बाई दिस हाउस और एस्टीमेट्स कमेटी के रिमार्कस और स्ट्रिकचरज़ का मुलाहज़ा फरमाएं, इस कदर एरियर्ज़ पड़े हैं। इस कदर पेमैंटस हो रही हैं। पांच सात करोड़ रुपया तो एरियर्ज का है, बहुत शिकायत है। यह अपने आदमियों को पैट्रोनाइज़ करते हैं, आफिसर्ज़ की एप्वाइंटमैंटस कर रहे हैं। फजूल खर्ची कर रहे हैं। इतने बड़े एरियर्ज़ पड़े हैं लेकिन यह ज़मींदारों को डांटते पीटते हैं। अमीर तबके पर इसका क्या असर पड़ता है। वह रूई पर तो गुजारा नहीं करता। उन्हें तो गरम कपड़े और बढ़िया से बढ़िया चीज मिलती है। गरीब आदमी देहात में डंडे बजाते हैं, वे खद्दर की गोदड़ी बनवाते हैं, इसी तरह मज़दूर आदमी अपना गुज़ारा करता है। उन पर टैक्स लगाया जाता है। पंजाब की 70, 80 फी सदी आबादी इस टैक्स से डायरैक्टली या इन्डायरैक्टली एफैक्ट होती है। यह पंजाब के किसान, मज़दूर और ज़मींदार तबके की जड़ों पर कुलहाड़ा है। उन लोगों को

[पंडित चिरंजी लाल शर्मा]
अपने ख्यालात का इज़हार करने का मौका मिलना चाहिए और हकूमत के कानों तक अपनी आवाज़ पहुंचाने का मौका हासिल होना चाहिए। जो नुमायंदे इस हाउस में इलैक्टिड रैपरिजैंटेटिव्ज हैं उन के जरिए जनता अपने ख्यालात हाउस में रखती है। जहां इस किस्म की लैजिस्लेशन हो इस के लिए पब्लिक ओपीनियन इलिसिट किया जाना अशद ज़रूरी है। मैं आपके जरिये आनरेबल रैविन्यू मिनिस्टर साहिब से, जिन के लिए मेरे दिल में बड़ा एहतराम है, अर्ज़ करूंगा कि वह जमींदार हैं, पुराने वकील हैं, अगर इस बिल की क्लाज़ 3 का मुलाहज़ा करें तो 5 रुपये और 3 रुपये फ़ी एकड़ के हिसाब से सैस लगाया है। पहले डिमांड नोटिस देंगे। फिर वह आब्जैक्शन करे और फिर अपील करे। मैं अर्ज़ करूंगा कि यह बिल सरदार अजमेर सिंह की तरफ से आया है। उनको पता होना चाहिए कि this will give rise to litigation as well. बिल की क्लाज़ 5 में आब्जैक्शन इनवाईट करते हैं और क्लाज़ 6 में अपील करने का प्रोवीज़न है।

जो ज़मींदार अपना गुज़ारा कर रहा है उसको अदालतों में धकेलने पर मजबूर किया है। इस सैस से गन्ना, कपास जो इसैंशल कमाडिटीज़ हैं और चिल्लीज़ जो ज़मींदार को खासी कीमतें देती हैं उनकी प्रोड्यूस घट जाएगी। The zamindar will feel discouraged just to cultivate all these three crops. यह बिल ऐसा है कि मेरे एक दोस्त ने अमैंडमैंट दी है कि यह पब्लिक ओपीनियन इलिसिट करने के लिए भेजा जाए। इसे पास करने में कोई जल्दी नहीं। तीसरी पंच वर्षीय योजना के तीन साल बाकी पड़े हैं। हम जानते हैं कि मेरे भाई मेजारिटी में हैं जिन के पास हकूमत की ताकत है। यह Bill जिसका हम विरोध करते हैं; पास भी होगा। लेकिन सवाल यह पैदा होता है कि जायज बात की जाए, जिस बात का, मैं समझता हूं, सारे पंजाब पर असर पड़ता है उस पर हकूमत को गौर फरमाना चाहिए। यही नहीं कि उन लोगों को एक लठ से हांक दो। ज़मींदार, किसान की मुश्कलात को सामने रखना चाहिए। (घंटी) मैं हाउस का ज्यादा समय नहीं लेता। यह ऐसा बिल है जिस पर कि ज्यादा टाइम लिया जाए। मैं अर्ज़ करूंगा कि इस बिल को पब्लिक ओपीनियन इलिसिट करने के लिए सर्कूलेट किया जाए।

चौधरी रिज़क राम (राये) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो कमर्शल क्रापस टैक्सेशन बिल हाउस में पेश है इस के बारे में मैं यह कहना चाहता हूं कि यह सैस ज़मींदारों की तीन फसलों पर लगाने से पहले बहुत सोच विचार करने की आवश्यकता है। यह ठीक है कि ऐमरजैंसी के वक्त डैफिसिट फिनांसिंग नहीं हो सकती। अगर बजट डैफिसिट हो तो प्राइसिज़ के बढ़ने का एहतमाल होता है। इस बात को तस्लीम करना लाज़मी है क्योंकि यह इकनामिक्स का असूल है। इस से इनकार नहीं हो सकता। देखना इस वक्त यह है कि आया जो सैस तजवीज़ किया गया है वह मुनासिब है कि नहीं। गवर्नमैंट की तरफ से और प्रोपोज़ल्ज़ भी टैक्स के लिये आई हैं जिस से बजट के खसारे को पूरा करने की तजावीज़ रखी गई हैं। यह सारी तजावीज़ इन्डायरैक्ट टैक्सेशन से ताल्लुक रखती हैं। सिर्फ यही एक तजवीज़ है जिस में कि डायरैक्ट टैक्सेशन की प्रोपोजल रखी गई है। मैं समझता हूं कि

किसानों पर पिछले आठ दस सालों में जो टैक्स लगाए गए हैं उन के होते हुए यह डायरैक्ट मैंस बहुत मुनासिब नहीं है। पहले ही काफी टैक्स 1952, 1954, 1956, 1958 और 1960 में सरचार्ज, ऐडीशनल सरचार्ज, और बैटरमैंट लैवी की शक्ल में किसानों पर लगाए जा चुके हैं। किसान आज यह महसूस करता है कि उस पर टैक्सों का बोझ बहुत ज्यादा है। अगर सारे टैक्सों का हिसाब लगाया जाए जिस में मालगुज़ारी, सरचार्ज, ऐडीशनल सरचार्ज, बैटरमैंट फी, बैटरमैंट चार्जिज़ भी शामिल हैं तो कोई ताज्जुब नहीं होगा कि चालीस रुपये फी एकड़ से भी ज्यादा टैक्स किसान को देने पड़ते हैं। तीन सौ परसैंट तक सरचार्ज की शक्ल में और लैंड रैविन्यु की शक्ल में ज़मीन पर टैक्सों में इजाफा किया गया है। सदन के सामने बात यह है कि आजकल की एमरजैंसी के अखराजात को पूरा करने के लिये कोई न कोई टैक्स तजवीज़ करना है। जहां तक हो सके गवर्नमैंट की कोशिश यही होनी चाहिये कि डायरैक्ट टैक्स न लगाए जाएं। इन से बहुत परेशानी होती है। लोग इन-डायरैक्ट टैक्स आसानी से बरदाश्त कर लेते हैं, वह इतने महसूस नहीं होते। मैं वज़ीर साहिब का ध्यान दिलाना चाहता हूं कि दूसरे देशों की तारीख को देखें उन का इकनामिक पैटर्न देखें तो यह पता चलता है कि जहां अखराजात बढ़ते हैं, ऐसा संकट आता है तो अखराजात को मीट करने के लिये आमदनी की सूरत तजवीज़ करनी पड़ती है तो उस सूरत में नो टैक्स रिसोर्सिज की तरफ ज्यादा ध्यान दिया जाता है। इस वक्त सूबा पंजाब में इंडस्टरी काफी तरक्की कर रही है। इस में काफी स्कोप है कि गवर्नमैंट इस में अपना हिस्सा डाल सकती है। खुद अपनी इंडस्टरी लगा सकती है या इंडस्टरी को नैशनलाईज कर सकती है। इस वक्त भी इलैक्ट्रिसिटी है, ट्रांस्पोर्ट है, और भी दूसरे धंधे हैं जो कि गवर्नमैंट लेवल पर होते हैं। अकेले ट्रांस्पोर्ट के महकमे से काफी रेविन्यू गवर्नमैंट को आता है। और भी कई सूरतें हो सकती हैं, दूसरे वसायल हो सकते हैं जिन से गवर्नमैंट की आमदनी बढ़ सकती है। मैं आप की इजाज़त से यह बतलाना चाहता हूं कि कम्युनिस्ट कंट्रीज़ को छोड़ कर, जिन का पैट्रन हम से मुख्तलिफ है दूसरे देशों में नो टैक्स रिसोर्सिज़ गवर्नमैंट ज्यादा टैप करती है। डायरेक्ट टैक्स लगाने से या ज़मींदारों पर और किसानों पर टैक्स लगाने को एवायड करती है। खाह एमरजैंसी हो खाह न हो। मिसाल के तौर पर मैं बताना चाहता हूं कि यूनाइटिड किंगडम में नैशनेलाइजेशन आफ इन्डस्ट्रीज़ के ज़रिये कितनी ही आमदनी बढ़ाई और टेक्सों को कम किया। इसी तरह से फ्रांस और ईरान में भी किया जाता है। ईरान में जिस को हम बैकवर्ड देश समझते हैं गवर्नमैंट की तीस फीसदी आमदनी नो टैक्स रिसोर्सिज के द्वारा होती है। दूसरे मुल्कों में भी तरह तरह की सूरतें अख्तियार की गई हैं। हमारे अपने देश में भी मैसूर, ट्रावन्कोर, कोचीन और दूसरे कई सूबों में न्यूज़प्रिंट फैक्टरी, दूध के कारखाने, पेंट के कारखाने और तरह तरह के कारखाने कायम हैं। इस तरह से गवर्नमैंट ने अपनी आमदनी को बढ़ाया हुआ है। पिछले साल डरास्टिक टैक्सेशन प्रोपोज़ल्ज़ हुई, लैंड रेविन्यू को बढ़ाया गया, सरचार्ज को बढ़ाया गया, लेकिन क्या अच्छा होता अगर मन्त्री महोदय इस तरफ भी ध्यान देते। थोड़ी सी तवज्जो इस तरफ भी दे कर कोशिश करते कि नो टैक्सिज़ रिसोर्सिज बढ़ा कर बजट के घाटे को पूरा किया जाए। मैं एक बात और अर्ज़ करनी चाहता हूं। जहां तक किसान की पैदावार का ताल्लुक है, तीन फसलें हैं जो कि कैश क्राप्स समझी जाती हैं। सब्जी वगैरह पर तो कमेटी भी टैक्स नहीं लगाती। मिर्च तो सब्जी में भी

[चौधरी रिज़क राम]
शामिल है और इस का आचार वगैरह भी पड़ता है। इस लिये इस को कैश क्राप नहीं कहना चाहिये। बोई भी बहुत थोड़े इलाके में जाती है। बाकी कपास और नैशक्कर कैश क्राप्स कही जा सकती हैं। एक बात ध्यान में रखनी लाजमी है कि किसान के अखराजात पैदावार करने में बहुत ज्यादा आ जाते हैं। किसान पढ़ा लिखा न होने के कारण हिसाब किताब नहीं रख सकता। वह अंदाज़ा नहीं लगा सकता कि फसल को पैदा करने में उस को कितना खर्च उठाना पड़ता है। उस के पास मकान है, स्टोर है, मवैशी हैं और घर के कितने आदमी हैं जिन पर बहुत ज्यादा खर्च होता है। उस के पास ऐसे मुवैशी हैं जो कि साल में केवल 90, 95 दिन काम आते हैं, बाकी सारा साल खाली खड़े रहते हैं लेकिन उन का खर्च उसे बरदाश्त करना पड़ता है। इस के अलावा कैपिटल इनवैस्टमैंट करनी पड़ती है। मशीनरी पर खर्च करना पड़ता है। टूल्ज़ पर खर्च करना पड़ता है। आप यह सुनकर हैरान होंगे कि उसकी साल भर की पैदावार से हुई आमदन को भी अगर देखा जाए तो वह खसारे में रहता है। एक किसान के घर में कितने ही मैम्बर होते हैं। सारे साल के अन्दर वह मुश्किल से दो सौ या अढ़ाई सौ दिन काम कर पाते हैं। बाकी दिन वह खाली बैठे रहते हैं। बैल खाली रहते हैं। दूध देने वाले जो पशु होते हैं जब वह दूध देने लायक न रहें तो उन को भी उसे मैनटेन करना पड़ता है। इसी तरह और तरह तरह के अखराजात हैं। अगर आप कपास की पैदावार का हिसाब लगाएं तो उसपर मेहनत मजदूरी करने के बाद, पैदावार ज्यादा से ज्यादा होने पर भी उस पर प्रति एकड़ के हिसाब से जो आमदन होती है उसके मुकाबले में खर्च को देखा जाए तो खसारे में ही जाता है। इस लिए निहायत अदब के साथ अर्ज़ करूंगा कि इस बिल के ज़रिए जिस सैस की तजवीज़ की गई है यह किसान के साथ कोई बहुत इन्साफ वाली बात नहीं है। अगर इस के अलावा कोई दूसरे तरीके अख्तियार कर लिए जाते, या और कोई साधन सोच लिए जाते तो बेहतर होता। आखिर में एक बात और कहकर खत्म करता हूं। जहां तक मिर्चों पर इस सैस का ताल्लुक है, खास तौर पर इस सिलसिले में यह निवेदन करना चाहता हूं कि यह ज्यादातर उसी इलाके में पैदा होती है जिसे गवर्नमैंट ने बैकवर्ड एरिया करार दिया हुआ है। इस के अलावा यह वह इलाका है जहां पर कूओं से आबपाशी होती है। इस के अलावा आम तौर पर यह फसल उस इलाके में होती है जिसे खादर का इलाका कहते हैं जहां गिरदावरी भी आम तौर पर अक्तूबर में होती है। आप अन्दाज़ा लगा सकते हैं कि यह मैच्योर्ड क्राप है या नहीं। इतना ही नहीं। सख्त सर्दी पड़ने से यह फसल आम तौर पर खराब भी हो जाया करती है। इस लिए इस पर टैक्स लगाने से किसान का और ज्यादा नुक्सान होगा।

इस के अलावा एक बात और है और वह यह कि इस बिल के ज़रिए ज्यादा से ज्यादा पंजाब के अन्दर दस तहसीलों या दस हल्कों की फसलों पर ही सैस लगेगा और बाकियों पर नहीं होगा। इस लिए इस लिहाज़ से भी यह कोई मुनासिब सी बात मालूम नहीं होती। सरदार साहिब खुद किसानों के बहुत हमदर्द हैं। बहुत समझदार भी हैं। इस के अलावा किसी और साधन को सोचें, कोई और तरीका निकालें जिस से इस खसारे को पूरा किया जा सके और किसानों पर बोझ भी न पड़े और उन्हें परेशानी न हो। इन अल्फाज़ के साथ मैं आपका शुक्रिया अदा करता हूं।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ (ਜਗਰਾਓਂ) : ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ, ਰੈਵੀਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ

4 p.m.

ਇਹ ਬਿਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ ਤੇ ਬੜੇ ਭੋਲੇ ਜਿਹੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ **ਕਿ** ਇਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੰਜ, ਸਾਢੇ ਪੰਜ, ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਵਸੂਲ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੈੱਸ ਇਸ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਖਰਚ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਉਤੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਖਰਚ ਪਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਤਅੱਲਕ ਹੈ ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ—ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਦਿਹਾਤੀ ਨੇ–ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿੰਨੀ ਬੁਰਦਬਾਰੀ ਤੇ ਬਹਾਦੁਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚੰਦੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਚੰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਹਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕੋਲੋਂ ਜਿਸਦੀ ਜਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਫੀ **ਵਿਘੇ** ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ **ਲਏ** ਗਏ । ਬਾਵਜੂਦ ਕਈ ਤਕਲੀਫਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਗੁਜ਼ਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅਗਰ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ, ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ, ਸਮਝ ਕੇ ਉਫ ਤਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਸੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਆੜ ਲੈਕੇ, ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 187 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਇਕ ਸ ਤੇ ਕੁਝ ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਦੂਜੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਖਰਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਆ ਪਈ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ ! ਜੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਆਉਂਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰ-ਨਾਮਿਆਂ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਉਸੇ ਵਕਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਮਸਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਐਕਨੌਮਿਕ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਵੇਲੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਮੈਂ ਅੰਕੜੇ ਦੇਕੇ ਸਾਬਤ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੇਵਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਧਰਮ ਤੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਝਗੜਾ ਪਾਕੇ, ਕਦੇ ਜਾਤੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ; ਕਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜਦ ਕਿ ਹਾਊਸ ਉੱਠਣ ਲਗਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀਜਨ—ਨਾਨ ਹਰੀਜਨ ਜਾਂ ਜਾਟ—ਨਾਨ ਜਾਟ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਤਲਖੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਫੇਰ ਵੀ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਘਰ ਵੀ ਹਰੀਜਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਂ ਸਕੇ। ਦਰ ਅਸਲ ਉਹ ਸਿਰਫ ਇਕ ਢੰਗ ਸੀ ਰੁਪਿਆ ਲੈਣ ਦਾ; ਉਸ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਤਨੀ ਹਮਦਰਦ ਹੈ ; ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਈ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਖਾਣ ਦੇ ਹੋਰ ਹਨ ਤੇ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਹੋਰ। ਤੁਸੀਂ ਦਸੋ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਅਪਲਿਫਟ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ, ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਅਮੀਰੀ ਦੇ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣਾ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ । ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ, ਕਿਸੇ ਕਲਾਸ ਆਫ ਪੀਪਲ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਰਖਣਾ ਹਰ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਥੇ ਤਾਂ ਸਹਾਰਾ ਹੀ ਇਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਫਿਰ ਸਹਾਰਾ ਲੈਕੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀਆਂ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ]

ਪੂਰੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੋਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਔਰ ਅਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਸ ਰੀਜ਼ਰਵ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਬਿਲ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਕੀਤਾ। ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਬੀ ਦਬੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੱਟਾਂ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਂ ਉਪਰੋਂ ਖੁਸ਼ ਰਖਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਪਿਛਲੇ session ਵਿੱਚ ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਔਰ ਉਸ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਵੇਖੋ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਵੋਟ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਮਕਾਨ ਬਣਵਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਨਾਲ ਹੀ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦਿੱਤੇ ਇਸ ਲਈ "ਲਓ, ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਲਉ।" ਹੁਣ 1963 ਦੀ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਿਸ਼ਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸ਼ਤ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਵਸੂਲ ਹੋਣਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ, ਡਰੇਨੇਜ ਦੀ ਪਰਾਬਲਮ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਾਂ ਕਿ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਿਹਨਤੀ ਹੈ, ਜਫ਼ਾਕਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਹਕੂਮਤਾਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਆਈ ਹੈ ਔਰ ਬਦਲਦੀ ਆਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਟੇਟ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਇਮਾਨਦਾਰ ਆਦਮੀ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸੌ ਵਿਚੋਂ 85 ਆਦਮੀ ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਐਵਰੇਜ ਆਮਦਨ ਲਈਏ ਜਿਸਦੀ ਫੈਮਿਲੀ ਦੇ ਐਵਰੇਜ 5 ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਲ ਦੀ 900 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ। ਜੇਕਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਜਾਨਵਰ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਅਕਲ ਦਾ ਅਕਲ ਹੈ ਉਹ ਵੀ 900 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ ਕਿ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪਹਿਲੀ ਵੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਉਸ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਚੰਗੇ ਪੈਸੇ ਹਨ, ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਮਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਹੈ ਉਹ ਸੋਸ਼ਲ ਨਿਜ਼ਾਮ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਬਹਿਸ਼ਤ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਵੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜੀ ਅਪਲਿਫਟ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਿਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕੀ ਅਪਲਿਫਟ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਅਪਲਿਫਟ ਤਾਂ ਸਿਨਿਮਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੰਮਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਪਲਿਫਟ ਤਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਰੁਪਿਆ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਵਾਸਤੇ ਲੈਣਾ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀ ਬਿਹਤਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਕਰ ਛਡੀ ਹੈ ? ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਜ਼ ਪਹਿਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲਦੇ ਸਨ ਉਥੋਂ ਬੱਚੇ ਨਿਕਲ ਗਏ ਔਰ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਨਿਕਲੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਫੀਸ ਮਾਫ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਬਿਚਾਰੇ ਫੀਸ ਭਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੰਗਿਆਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਾੜਿਆਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਏ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡਿਆਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਛਤ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਮੁਰਅੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਕਿਧਰੇ ਟੀਚਰ ਹੈ ਕਿਧਰੇ ਟੀਚਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਅਜ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਗੜਬੜੇਸ਼ਨ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਸੀ...........

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਾਉ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਹੀ ਕਹੋ।(The hon. Member should not wrongly quote the Chief Minister but should only tell what had been actually said by him)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਬੜੀ ਅੰਧੇਰ ਗਰਦੀ ਮਚੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਖੈਰ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਸਿਰਫ ਇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗੇ ਸਕੂਲ ਛਡ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗਏ ਔਰ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕ ਸਨ ਔਰ ਫੀਸਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਫੀਸਾਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੇ ਪਏ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ aid ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਮੈਂ ਇਹ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਿੱਦਿਆ ਹਾਸਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੋਣਗੇ। ਜੇ ਉਹ ਵਿੱਦਿਆਵਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਜ ਜੋ ਇਥੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਰੂਪ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ, ਹੁਣ ਇਹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਜਾਰਿਟੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੈਜਾਰਿਟੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਕ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਾਂਗੇ।

ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬ-ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਨੇਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਟ ਆਮਦਨੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰੈਵੀਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ਼ੈਬ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਲ ਤਵੱਜੋ ਦੇਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚਲ ਜਾਏਗਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਦਾ ਬੜਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਔਰ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਕੀ ਕਰਦੇ ਨੇਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਦੇਖ ਲਉ, ਕਿਸੇ ਇਕ ਅਧ ਦੀ ਤਫਤੀਸ਼ ਕਰਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਉ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਮੁਤਫਰਕਾ ਖਰਚ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਫਰਕਾ ਖਰਚ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰ ਲਉ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਫੀ ਵਧ ਨਜ਼ਰ ਆਣਗੇ। ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸੇਵਾ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕਰਾ ਲਉ।

Deputy Speaker : How much time will be required by the hon. Member ?

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਕੋਈ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਲਈ ਵੀ ਟਾਈਮ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛ ਰਹੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਕਿਤਨਾ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ? (I am requiring from the hon. Member as to how much more time would he require to speak ?)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਦਸ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਬੋਲਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਸਹੂਲਤ ਸਕੂਲਾਂ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਸ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਤੇ ਦੂਜੀ ਸਹੂਲਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬ-ਰਜਿਸਟਰਾਰਜ਼ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ... ..(ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਕੀ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਰੈਲੇਵੈਂਟ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ?) ਮੈਂ ਰੈਲੇਵੈਂਟ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਹੈ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲੈ ਕੇ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ, ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਹੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ 125 ਹਸਪਤਾਲ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ]

ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਥੇ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਨਾ ਹੋਇਆ ਉਹ, ਤਾਂ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੋ ਗਈ। ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਨੇ।

Deputy Speaker : Be relevant, please.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਟੈਕਸ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਕੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ? ਮੈਂ ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸੁਣਨ ਦਾ। ਇਸ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਤੇ ਤਾਕਤ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਉਹ ਪਹਿਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭੁਲ ਜਾਣ। ਪਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਨੇ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂ ਗਾ ਕਿ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਡਜਸਟ ਕਰਨ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਅਜ ਹਾਲਤ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਗੰਨੇ, ਕਪਾਹ ਤੇ ਮਿਰਚਾਂ ਤੇ tax ਦੇ ਸਕਣ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਗ਼ੌਰ ਕਰ ਲੈਣ। ਇਹ ਖੁਦ ਹੀ ਮੁਜਰਮ ਤੇ ਖੁਦ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੇ। ਪਹਿਲੇ 5 ਰੁਪਏ ਫੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬਿਲ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰੋਵੀਜ਼ਨ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਚਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਲੈ ਆਏ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ tax ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹੋ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਲੜਾਈ ਦੇ ਫ੍ਰੰਟ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਅੱਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣਾ ਇਕ ਕਾਲਾ ਕਾਰਨਾਮਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਅਗੇ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਸੀਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਪਾਸ ਭੇਜਣ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣੀ ਸਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਨਵਾਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਲਿਬਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਧੇ ਨਾਲ ਕੰਧਾ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਅਚਕਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਖੇਸ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਖੇਸ ਵੀ ਖਾਲਸ ਕਪਾਹ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਖੰਡ ਵਾਲੀ ਚਾਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦੇ ਬਲਕਿ ਗੁੜ ਵਾਲੀ ਮੰਗ ਕੇ ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਚਾਚਾ ਜੀ, ਕਿਸ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈਣਗੇ, ਗੁੜ ਵਾਲੀ ਹੀ ਪੀਵਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਮਿਰਚਾਂ ਵਾਲੀ ਗਲ ਕਹਿਕੇ ਮਿਰਚਾਂ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।(ਹਾਸਾ)ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਗਰੰਟੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇਕਨੀਅਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਵਕਤ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਉਸ ਦਾ ਹੁਣ ਵੀ ਧਿਆਨ ਕਰੋ। ਲੋਕੀ ਹੁਣ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਫਾ ਅਜ਼ਮਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ ਉਹ ਸਮਝ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨਪੜ੍ਹ ਰਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੁਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੋਟ ਲੈਣ ਜਾਵੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਜਿਤਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ, ਜੇ ਨਾ ਜ਼ਮਾਨਤ ਵੀ ਜ਼ਬਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ। ਇਹ ਬਿਲ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਉ। ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕਲੰਕ ਨਾ ਲਗਾਉ। ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਹਿਕੇ ਯਾਦ ਕਰਨਗੇ।

कंवर रामपाल सिंह (पूंडरी) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो कमर्शल क्राप्स बिल हाउस के सामने लाया गया है मैं इस की मुखालिफत करने के लिये खड़ा हुआ हूं। (आपोज़ीशन की तरफ से तालियां) यह ठीक है कि इस बिल के एम्ज़ एंड आबजैक्ट्स में लिखा हुआ है कि यह टैक्स एमरजैंसी की वजह से लगाए जा रहे हैं। मैं यह मानता हूं कि इस काम को तेज़ करने के लिये हमें कहीं न कहीं से बजट के खसारा को पूरा करना था मगर जिस तबके के ऊपर यह टैक्स लगाया जा रहा है वह तो पहले ही टैक्सों के बोझ से दबा हुआ है और अगर यह टैक्स भी उन पर लगा दिया गया तो उन लोगों का गुज़र भी मुश्किल हो जायेगा। ज़मीन पर तो पहले ही 6 टैक्स लगे हुए हैं और उन में भी कभी सरचार्ज और कभी ऐडीशनल सरचार्ज आते रहते हैं और अब यह बिल्कुल नया ही टैक्स आ गया है। मैं समझता हूं कि यह टैक्सों की भरमार इस वजह से हो रही है कि यह समझा जाता है कि किसानों की तो कोई यूनियन ही नहीं और न ही वह शोर मचाते हैं। जब भी उन पर टैक्स लगाया जाता है वह उसे बरदाश्त कर लेते हैं। (विघ्न) मगर इस का यह मतलब नहीं है कि अगर कोई आदमी किसी चीज़ को खामोशी से बरदाश्त करता चला जाए तो उस पर और बोझ लादते चले जाओ। इस का यह नतीजा निकलेगा कि या तो वह आप से अपने आप को अलग कर लेगा या जान दे देगा। इस टैक्स के लगने से तो उस के लिये पेट भरना मुश्किल हो जायगा। (विघ्न) इस बिल के ज़रिये से तीन चीज़ों को कमर्शल, क्राप्स का नाम देकर उन पर टैक्स लगाया जा रहा है। अगर सही मानों में देखा जाए तो पता चलेगा कि यह तीनों चीज़ें नसैसिटीज़ आफ लाइफ हैं। कपास पर टैक्स लगने से लोग इस की पैदावार कम कर देंगे तो कपड़ा मिलना मुश्किल हो जायगा, उस की कीमत बहुत बढ़ जायेगी। मिर्चें भी रोज़ाना खाने की चीज है, गन्ना भी सभी के खाने की चीज़ है। अभी गिल साहिब बात कर रहे थे कि इस के बगैर तो दूध और चाय भी नहीं पी जा सकती। इन चीज़ों पर अगर टैक्स लगाया जायगा तो किसान इस को बरदाश्त नहीं कर सकेगा, इस से इन की पैदावर कम कर देगा। इस से जो मुश्किलें हमारे सामने आएंगी उन का सामना करना मुश्किल हो जायगा। आप सभी जानते हैं कि जो सप्लीमैंट्री ग्रांट्स इस हाउस में आई थीं उन में शूगर मिलों को ऐक्स ग्रेशिया ग्रांट्स दी गई थीं इस लिये कि गन्ने की कमी के कारण उन मिलों को घाटा रहा। इस खसारे को पूरा करने के लिये वह ग्रांट्स दी गईं। अगर यह टैक्स लगा दिया गया तो मैं यह निवेदन करना चाहता हूं कि गन्ने की पैदावार में और भी कमी हो जायेगी और तब इस से भी ज़्यादा ग्रांट्स देनी पड़ेंगी (विघ्न)।

बाबू बचन सिंह : औन ए प्वायंट आफ आर्डर। अगर इस हाउस में चोरी हो जाए तो कहां रिपोर्ट करनी चाहिए।

सरदार गुरदियाल सिंह ढिल्लों। मैं भी बाबू जी की ताईद करता हूं। ज्ञानी ज़ैल सिंह जी की जूती चोरी हो गई है और हुई भी हाउस में है। यह बात बड़ी देर से चल रही है और यह अपने दोनों तरफ शक करते हैं। और पिछली तरफ भी करते हैं। (हंसी)

उपाध्यक्षा : सीट के नीचे ही होगी। (It will be under his seat.)

ਸਰਦਾਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਬ : On a point of information, ਕੀ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਿੱਲੇਦਾਰ ਜੁੱਤੀ ਪਹਿਨ ਸਕਦਾ ਹੈ ? (ਹਾਸਾ) ਸਾਡੇ ਪਿਛੇ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। (ਹਾਸਾ)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਇਧਰ ਕੋਈ ਜੁੱਤੀਚੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਧਰ ਹੀ ਹੋਣਗੇ । (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਜੁੱਤੀ ਪਰਲੀ ਲਤ ਦੀ ਗੁੰਮ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਪਾਸੇ ਦੀ ਲਤ ਵਾਲੀ ਤਾਂ ਹੈ। (ਹਾਸਾ) ਵੈਸੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੁੱਤੀਆਂ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਚਾਹੁਣ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । (ਹਾਸਾ)

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂਨੂੰ ਤਾਲਬ ਹੋਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕ ਹੈ (ਹਾਸਾ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਠੀਕ ਹੈ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਹਸ ਵੀ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। Yes we should have some laughter once for a while.

कंवर राम पाल सिंह : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं शूगर केन के बारे में बता रहा था। आप को पता है कि शूगर मिल्ज़ के लिये गन्ने की कमी को पूरा करने के लिय सरकार को यह करना पड़ रहा है कि इन मिलों के आस पास के दस मील के एरिया में गन्ना पीड़ने के लिये, क्रशर नहीं लगाया जा सकता, क्योंकि गन्ने की इतनी ज्यादा कमी हो जाती है कि मिलों को चलना कठिन हो जाता है। यह हालत होने पर भी अगर यह टैक्स लग गया तो अब तो यह मनाही दस मील के एरिया में ही की गई है फिर 50 मील के एरिया में करनी पड़ेगी। इस लिये यह दरखास्त करूंगा कि ज़मींदारों पर इपना भारी टैक्सों का बोझ न डालो, वरना यह जो टैक्स आप लगा रहे हैं यह तो लास्ट स्ट्रा औन दि कैमल्ज़ बैक साबत होगा। आप उस को अन्नदाता कहते हैं। तो फिर उस को मार क्यों रहे हो। (घंटी) बस जी, एक मिनट और लूंगा। इस बिल को दोबारा देख लो। यह देखा जाए कि किसान इस टैक्स को बरदाश्त भी कर सकते हैं या नहीं। अगर बिना पूरी तरह से सोचे समझे बिल आते रहे तो वही हालात हो जाएंगे जैसे कि रैविन्यू मिनिस्टर साहिब को मामले की वसूली में पेश आ रहे हैं। बड़े बड़े ज़िम्मेदार लोगों को जेलों में ठूसना पड़ रहा है। यही हालात इन टैक्सों की वसूली के वक्त पेश आएंगे क्योंकि वह लोग तो यह टैक्स अदा नहीं कर सकेंगे और उन को जेल जाना पड़ेगा। जहां उन को वहां पर रोटी देने का खर्च भी सरकार पर पड़ेगा वहां अगर किसान को ही जेल में डाल देंगे तो पैदावार कौन करेगा। इस तरह से पैदावार में कमी होगी। इस लिए यह बात सरकार की ओर से कही गई कि टैक्सिज़ को पूरा कहां से करेंगे। मैं यह कहूंगा कि इन्कम टैक्स की जो चोरी होती है जो इवेयन होता है उसको रोकने के लिए अगर गर्वनमट स्टैप्स ले और इस तरफ ध्यान दे तो टैक्स लगाने की ज़रूरत न पड़े। टैक्स इवेयन जो हो रहा है इस प्रकार से इसे रोकने का यत्न करना चाहिए। (विघ्न)।

बाबू बचन सिंह: आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम, क्या इस हाऊस में सैंट्रेल गर्वनमैंट के जो टैक्सिज़ हैं उन पर बहस हो सकती है?

उपाध्यक्षा : नहीं जी, एसा नहीं हो सकता। No, this cannot be done. The hon. member should avoid referring here to the taxes levied by the Central Government.

कंवर राम पाल सिंह : मैं सेल्ज़ टैक्स का ज़िक्र करता हूं कि इस में ऐसा होता है कि कई तरह के रजिस्टर व्योपारियों ने रखे हुए हैं और कापियां हैं दिखाने की और हिसाब खर्च की और। Tax की चोरी की जाती है। (विघ्न)।

इसी तरह बिजली की भी चोरी होती है। डायरैक्ट करेंट कर दी जाती है और मीटर की नीडल खड़ी ही रहती है और फिर रीडिंग भी नहीं होती। इस लिए जो खसारा बजट में

है वह इन कामों में जाता है। अगर गवर्नमैंट इन कामों की तरफ ध्यान दे तो खसारा नहीं रह सकता। अगर इन सब तरह के टैक्सिज़ की इवेयन को रोका जाए तो खसारा बिलकुल दूर हो सकता है और न्यूटैक्सिज़ लगाने की ज़रूरत नहीं पड़ती।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਮੋਗਾ) ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਇਹ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਸੈਸ ਬਿਲ ਰੈਵੈਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਕਿਤੇ ਸਰਚਾਰਜ ਕਿਤੇ ਸੁਪਰਚਾਰਜ ਤੇ ਫਿਰ ਕਿਤੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਰਚਾਰਜ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਬੁਰਜ਼ੁਏ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਕ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੇਂ ਨਾਂ ਥੱਲੇ ਸੈਸ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਰਿਆਇਤ ਵਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ ਕੈਸ਼ ਕਰਾਪਸ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਮਗਰ ਐਜ਼ਏ ਹੋਲ ਇਹ ਇਕ ਟੈਕਸ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਦਬੇ ਪਏ ਹਨ। ਅਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ ਹੈ। ਇਹ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਨਾਂ ਹੇਠ ਟੈਕਸਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਦਮਤ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਗਾਂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਵਸੋਂ ਦੇ 80 ਜਾਂ 85 ਫੀ ਸਦੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਜ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮਾੜੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਬਰੋਜ਼ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਾੜਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾਂ ਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਵਖਣ ਦੇ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਕਿ ਇਸ ਟੈਕਸ ਦਾ ਭਾਰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਤੇ ਪਵੇਗਾ। ਕਿੰਨੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ। ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਰ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵੇਖ ਕੇ ਮਾਮਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਫਲਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਚੰਗੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤੇ ਮਾਮਲਾ ਵਧ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫਲਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾੜੀ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਮਾਮਲਾ ਘਟ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟੈਕਸ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਜ ਤੋਂ 23 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਜ ਵੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੰਬਰ 1 ਦੀ ਸੀ ਅਜ ਉਹ ਵਰਸਟ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੋਗਾ, ਜਗਰਾਉਂ ਆਦਿ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਿਥੇ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਨੰਬਰ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੈਰਨ ਵਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਜ ਉਹ ਨੰਬਰ 1 ਦੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਿਸਾਰ ਤੇ ਅਬੋਹਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਾਮਲਾ ਘਟ ਹੈ। ਜਿਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਧਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਜ ਉਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਿਲਕੁਲ ਨਕਾਰਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਮਾਲੀਆ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਡੀਜ਼ਰਵਿੰਗ ਕੇਸ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਲਈ ਮਾਲੀਆ ਘਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਕਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੈਸ ਕਿਸ ਤਬਕੇ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਰੀਕਾਰਡ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਰੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਵਜ਼ੀਰ ਮਾਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੀਡ ਫਾਰਮਾਂ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਸੀਡ ਫਾਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਐਕਸਪਰਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਅਨੈਲੇਸਿਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਫਰਟਾਈਲ ਲੈਂਡ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਾਸ਼ਤ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਪੂਰੀ ਡੋਜ਼ ਖਾਦ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪੂਰਾ ਪਾਣੀ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਮੁਹਈਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਸਪਰਟ ਵਿਜ਼ਿਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇੰਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 25, 25, ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸੀਡ ਫਾਰਮ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਉਹ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। They are running into deficit. ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ 90—95 ਫੀ ਸਦੀ ਔਸਤ ਤੋਂ ਘਟ ਹੋਲਡਿੰਗ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੀਡ ਫਾਰਮਾਂ ਘਾਟੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਮਾਲਦਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸਰਕਾਰ ਜਿੰਨੇ ਵਸੀਲੇ ਤੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰੀਕਾਰਡ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵੀ ਇਹ ਗਲ ਗ਼ਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਧਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਹਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜ ਪੰਡਾਂ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੈ ਮੈਂ ਆਪ ਪਾਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਕਰਾਂ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮ ਖੋਲ੍ਹੀ ਗਈ। ਇਹ ਬਾਹਰ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਫਰਮ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹੀ ਜੋ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਇਕਠਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲੇ ਗਾ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਡੈਰੀਆਂ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤੇ ਫਾਡਰ ਵੇਚਕੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਅਸੀਂ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਵਿਊ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਪਰ ਅਜ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਡੈਰੀ ਤੇ ਦੁੱਧ ਇਕਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਦੁਧ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਾਬਲੇ ਰਹਿਮ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, I am sorry, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਡੌਲੇ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਨਅਤ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਹੀ ਡੌਲੇ ਵੇਖੇ ਹਣੇ ਨੇ। (ਹਾਸਾ) ਤੇ ਇਸੇ ਤੇ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਹਤ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਇਕ ਡਰਮ ਇਹ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਖ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਹਰ ਘਰ ਕੋਈ ਗੜਵੀ ਦੋ ਗੜਵੀਆਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੁਧ ਦੀਆਂ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਅਗੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਰਿੜਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਜ ਉਥੇ ਇਕ ਸੇਰ ਜਾਂ ਦੋ ਦੋ ਸੇਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਨਾ ਮੱਖਣ ਕਢਦੇ ਹਨ ਨਾ ਘਿਉ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨਾਂ ਤੇ ਇੰਨਾਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ—ਖੁਸ਼ਹੈਸੀਅਤੀ ਤੇ ਹੋਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਜਿਨਸ ਤੇ ਟੈਕਸ—ਗਵਾਰ, ਮਕਈ, ਬਾਜਰਾ ਆਦਿ ਤੇ—ਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਫਿਰ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਯਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁਲ ਕਿੰਨਾ ਘਟ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 17 ਰੁਪਏ ਮਣ। ਤੇ ਕਣਕ ਦਾ ਭਾ ਹੈ 20 ਰੁਪਏ ਮਣ। ਕਿੰਨੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗਲ ਹੈ! ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਇਹ ਕਦ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇਘਰ ਜੇਕਰ

ਚਾਰ ਸੇਰ ਦੁੱਧ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੇਚ ਦੇਵੇ । ਪਰ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਣਕ ਜੋ ਘਰ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲਣ ਲਈ ਕੁੜਕੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨੀਲਾਮੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਮਜਬੂਰ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਖੋਹ ਕੇ ਵੇਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਹਤ ਕੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉ ਕਿ ਅੱਜ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਗੀ ਮੱਝ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜੇ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਖਰੀਦਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ 800 ਤੋਂ ਘਟ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਜੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ 10—12 ਸੇਰ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਇਹ ਵੀ ਤਾਂ ਜੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਸ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰੋ, ਕਖ ਕੰਡਾ ਪਾਵੇ ਅਤੇ ਜੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਤਾਂ 5—7 ਸੇਰ ਦਾਣਾ ਇਹ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਤਾਂ ਖਾ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ 18—20 ਰੁਪਏ ਮਣ ਦੇ ਭਾਉ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਏਥੇ ਰੈਲੇਵੈਂਸੀ ਹੈ ਕੀ ?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਠਗ ਨਹੀਂ ਹੋਦੇ ।

Captain Rattan Singh : Madam, the hon. Member on the other side has used a very undignified word namely, 'Thag'. He should be asked to withdraw it.

उपाध्यक्षा : क्या शब्द कहा है उन्हों ने ? (Please repeat the word used by the Hon'ble Member.)

कैप्टन रतन सिंह : जनाब उन्हों ने मेरे लिए 'ठग' का शब्द इस्तेमाल किया है ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ 'ਠਗ' ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਓ ? (The hon. Member Sardar Gurcharan Singh may please with-draw the word "Thag" if he has used it.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ 'ਠਗ' ਸ਼ਬਦ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਜਿਸ ਸੈਂਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਧੇ ਸਾਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਅਕਸਰ ਠਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—ਉਹ ਖੁਦ ਸੋਚ ਲੈਣ ਕਿ ਅਜ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਉਂ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 18—20 ਰੁਪਏ ਮਣ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਚਾਰ ਕੇ ਫੇਰ ਵੀ ਜਿਹੜਾ 5—7 ਸੇਰ ਦੁੱਧ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਭਾਉ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿੱਚ 17 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਫੇਰ ਰੈਵੇਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕਸਟੋਡੀਅਨ ਹਨ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਲਮ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਲੁਧਿਆਨਾ ਦੇ ਹਨ । ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਲੈਂਡ ਦੀ ਹੋਲਡਿੰਗ ਬੜੀ ਥੋੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਇਤਨੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਹੈ ? ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾ ਬੋਲਦਾ ਹੋਇਆ ਇਤਨਾ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਰੋਜ਼ ਬਰੋਜ਼ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕਲਾਸ ਉਤੇ ਜਿਹੜਾ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਜਿਥੇ ਇਹ ਫੌਜੀ ਜਵਾਨ ਭਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

ਨਾਲ ਭਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਚਲਦੀ ਹੈ । ਅੱਜ ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਲਾ ਬਿਲ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਤੇ ਠੋਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । 5 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਉਪਰ ਰੁਪਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਗਰਾਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਚੁਕਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਵਕਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਬਜਾਏ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਦੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਸਤਾ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ।

लाला रुलिया राम (घरौंडा) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, जो यह बिल आज मन्त्री जी ने हमारे सामने पेश किया है मैं समझता हूं इस में कुछ ऐमरजैंसी की भी बात की गई है। मैं अर्ज़ करूं कि छोटा ज़मींदार एक ऐसा तबका है जो पहले ही टैक्सिज़ से दबा हुआ है। हमारी नीति भी यही है कि इस दबे हुए तबके को ऊंचा उठाया जाए। आज काश्तकारों की आबादी 85 प्रतिशत है और हमारे लीडर साहिबान भी यही कहते हैं कि इस 85 प्रतिशत आबादी को हम ने ऊंचा उठाना है। मैं इस सिलसिला को छोड़ता हुआ महिज़ चंद एक अपने करनाल ज़िले की मिसालों द्वारा सारी पोज़ीशन समझानी चाहता हूं। मैंने इस बात की ओर पहले भी हाउस की तवज्जोह दिलाई है कि मेरे इलाके के एक तरफ तो जी. टी. रोड है और दूसरी तरफ सेम है, तीसरी तरफ रेलवे लाइन है और चौथी तरफ खादर का एरिया है जिस में सिवाये गन्ने की फसल के और कुछ नहीं होता। उन की रिहायश का, प्रबन्ध अच्छा नहीं लेकिन वह लोग झोंपडियों में रह कर गुज़ारा करते हैं, मकान बना ही नहीं सकते। यह हमारे इलाके में ज़मींदारों का हाल है। जो भाई शहरों में हैं वह आज पक्के महलों में रहते हैं, वह भी हमारी तरह के इनसान ही हैं। ज़मींदार की फसल जो होती हैं उस को घर पहुंचना ही मुश्किल है। गन्ने की फसल को तकरीबन तीन चार साल से कीड़ा लग जाता है और कुछ नहीं होता। इतना बुरा हाल है ज़मींदार का, डिप्टी स्पीकर साहिबा, कि कुछ कहा ही नहीं जा सकता। इतना बुरा हाल शायद ही किसी और तब्के का हो।

यहां पर मेरे कई भाईयों ने ज़िक्र किया था कि 24 लाख रुपये की गरांट शूगर मिलों को दी गई है जो कि प्राइवेट मिलों को ही दी गई है, कोआप्रेटिव शूगर मिल्ज़ को नहीं दी गई।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਅੰਨੇ ਅੰਨੇ ਚੰਦੇ ਦਿੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਣਾ ?

लाला रुलिया राम : ज़िला करनाल का बहुत सा हिस्सा काट कर जमुना नगर शूगर मिल को गन्ने की सप्लाई के लिये दिया है हालांकि करनाल में एक कोअप्रेटिव शूगर मिल है। इस का नतीजा यह हुआ है कि जहां पर जमुना नगर की मिल तो चलती रहती है और अब्दुलापुर और पानीपत की मिलें गन्ना न मिलने की वजह से दो महीने पहले ही बंद हो जाती हैं। ज़मींदारों को बहुत सी हानि गवर्नमैंट के ऐसा इंतज़ाम करने की वजह से हुई है। हमारे इलाके के अन्दर थोड़ी बहुत कपास की फसल होती है लेकिन इस दफा वह भी बाढ़ आने की वजह से गायब हो गई है। इसी तरह मिर्चों का हाल है। जैसे पंडित चिरंजी लाल जी ने फरमाया कि मिर्चें किसी खास खास ज़िले में ही होती हैं। मिर्चों के मुताल्लिक मैं बतौर एक ज़मींदार के और बतौर एक व्यापारी के कह सकता हूँ कि हमारे

इलाके में थोड़ा सा इलाका ऐसा है जिस के अन्दर मिर्चें पैदा होती हैं। खास तौर पर ज़िला रोहतक के अन्दर मिर्चें काफी होती हैं लेकिन 3 साल से इस इलाका में भी मिर्चों की फसल नहीं हुई। आज ज़मींदार बहुत घाटे के अन्दर जा रहा है। मैं वज़ीर साहिब से अपील करूंगा कि ज़रा इस बिल को पास करने से पहले देखें कि ज़मींदार पर पहले ही से कितना बोझ है। अगर टैक्स लगाना ही ज़रूरी है तो मैं कहूंगा कि यह जो बड़े बड़े लोग हैं, जैसे सिनेमा वाले हैं, इन्डस्ट्रियलिस्ट्स हैं या ट्रांस्पोर्ट के मालिक हैं अगर उन से लिया जाए तो ज़मींदार तब्का की काफी इमदाद हो सकती है।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ (ਸਿਧਵਾਂ ਬੇਟ, ਐਸ. ਸੀ.): ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਟਕਸ ਬਿਲ ਆਨਰੇਬਲ ਰੈਵੇਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਥੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ 90 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਤੀਜੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 90 ਲੱਖ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਘਾਟਾ ਵੀ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ। ਮੈਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਰੈਫਰੈਂਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਦੇਹਾਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਢਾਈ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 90 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਵਸੂਲ ਕਰਨਾ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਕੁਹਾੜਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਚਲਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਾਨ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਟੇਟ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਵਾਹਵਾਹੀ ਲੁੱਟੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ 90 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਜਾਏ। ਇਹ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਅੱਗੇ ਹੀ ਹਾਵੀ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ, ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ ਦਾ ਸਰਚਾਰਜ, ਸਪੈਸ਼ਲ ਅਸੈਸਮੈਂਟ, ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ, ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਰਚਾਰਜ ਔਰ ਪੰਜਾਬ ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਬਿਲ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਸੈਸ ਬਿਲ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਤਾਂ ਟੈਕਸ ਹੀ ਹੈ; ਟੈਕਸ ਨਾ ਕਹੋ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਜ਼ੀਆ ਕਹਿ ਲਉ। ਸੈਸ ਕਹਿ ਕੇ ਨਾਂਉ ਹੀ ਤਾਂ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੈਸ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕਰਾਪਸ ਤੇ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੈਸ ਅੱਗੇ ਹੀ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਕ ਪੰਜਾਬ ਮਾਰਕਟਿੰਗ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸ਼ੂਗਰਕੇਨ ਸੈਸ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਗੰਨਾ ਪੀੜਨ ਵੇਲੇ ਕਿਸਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੇ ਇਹ ਲੱਖਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਸੈਸ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 24, 24 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਕੈਪੀਟਲਿਸਟਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੈ ਇਸ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ। ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਵਿਚ 3 ਨੰਬਰਦਾਰ ਫੜ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੈਸ ਦਾ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਹਾਂਸੀ, ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿੰਨੇ ਦੁਖ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ! ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਕੋਲ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਫੜ ਕੇ ਅੰਦਰ ਡਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਗਰੀਬ ਰੁਪਿਆ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਦੇ ਹਨ, ਗਿਰਵੀ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਡੰਗਰ, ਬੱਛੇ ਵੇਚ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਲੋਕੀ ਦੁੱਧ ਨਾ ਵੇਚਣ ਦੀ ਕਸਮ ਖਾਂਦੇ ਸਨ ਉਥੇ ਹੁਣ ਦੁਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਕਿਸਾਨ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਫਸਲ ਬੀਜੀਏ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੈਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆ ਜਾਣ, ਹੁਣ ਇਹ ਬਿਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਈਫੈਕਟ ਕਰੇਗਾ। ਔਰ ਇਹਉਹ

[ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ]

ਫਸਲਾਂ ਬੀਜਣਾ ਛੱਡ ਦੇਣਗੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ਬਲਕਿ ਕੰਟਰੀ ਐਜ਼ ਏ ਹੋਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਜਦ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਮੰਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਕਾਵੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਹ ਬੇਚਾਰੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ! ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ 50, 50 ਰੁਪਏ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਦੇ, ਬੀ. ਡੀ. ਉਜ਼ ਦੇ, ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਬੜਾ ਰੁਪਿਆ ਹੈ । 50 ਰੁਪਏ ਪਿਛੇ ਜਾਂ 60 ਰੁਪਏ ਪਿੱਛੇ ਜਿਸ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਜੇਲ ਦੇਖਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੇ 90 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੋਰ ਬੋਝ ਪਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ੁਲਮ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ ? ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਦੀ ਜੇਬ ਦੇ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹ ਜੇਲ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰੇ । ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਕਰਾਪਸ ਤੇ ਵੀ ਸੈਸ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਰੈਵੇਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਟੈਕਸ ਕਿਸੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਆਈਟਮ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ? ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਤੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਟੈਕਸ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਟੈਕਸ ਤਾਂ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ ਤੇ ਹੀ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਪਰੋਡਿਊਸਰ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੱਲੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਇਹ ਸਗੋਂ ਈਵੇਯਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਟੈਕਸ ਦੀ ਈਵੇਯਨ ਰੋਕਾਂਗੇ ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਈਵੇਯਨ ਰੋਕਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਉਲਟਾ ਈਵੇਯਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਐਨਕਰੇਜ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਕੇ ਟੈਕਸ ਦੀ ਈਵੇਯਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਟੈਕਸ ਦੇ ਬਚਾਏ ਹੋਏ ਪੈਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਅਯਾਸ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਅਫਸਰਾਂ ਲਈ ਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੋਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਟੈਕਸ ਦੀ ਈਵੇਯਨ ਨੂੰ ਅਗਰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰੋਕ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਾਫੀ ਰੁਪਿਆ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਰੈਵੇਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣ ਔਰ ਕੋਈ ਪਰੋਗਰੈਸਿਵ ਬਿਲ ਲਿਆ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਵੀ ਸੱਪੋਰਟ ਕਰੀਏ । ਅਗਰ ਇਹੋ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਬਲੈਕ ਡੇ ਹੋਵੇਗਾ ।

5-00 p.m.

श्री केसरा राम (डबवाली, एस. सी.) : आज इस हाउस में उस फसल पर सैस लगाने का बिल आया है जिस का बिज़नैस के साथ सम्बन्ध है जैसे गन्ना, कपास और लाल मिर्चें। यह ठीक है कि इस वक्त हम एक ऐसे दौर से गुज़र रहे हैं जिस में कि हमें पैसे की ज़रूरत है। लेकिन, सदर साहिबा, मैं अर्ज़ करूंगा कि हमारे यहां दो तब्के हैं, एक तो किसान है जो मेहनत करके अनाज पैदा करता है और मुल्क की ज़रूरत को पूरा करता है और दूसरा वह है जो पैदा किए हुए अनाज से व्योपार कर के अपने साधन बनाता है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझे अफसोस से कहना पड़ता है कि जो लोग गरीब हैं और मेहनत करके अनाज पैदा करते हैं उन को गवर्नमैंट की तरफ से कोई इन्साफ नहीं मिलता। सदर साहिबा, मैं

पिछले छ: सालों से इस सदन का मेम्बर चला आ रहा हूं। मैं ने कोई सैशन ऐसा नहीं देखा जिस के अन्दर मेहनत करने वाले किसान के ऊपर बोझ न डाला गया हो। मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि किसान जो मिट्टी के साथ कुश्ती करके अनाज पैदा करता है उस पर तो पहले ही अनेक मुसीबतें डाली हुई हैं। वह पहले ही 27 रुपए, फी एकड़ के हिसाब से गवर्नमैंट को देता है और अब उस पर एक और बोझ डाल दिया है। मैं मानता हूं कि किसान को कपास, गन्ना और मिर्च की फसल से कुछ लाभ होता है। लेकिन मैं यहां पर बताना ज़रूरी समझता हूँ कि किसानों की तीन कैटिगरीज़ हैं। एक तो ज़मीन के मालिक हैं, एक मुजारे हैं और तीसरे खेत मज़दूर हैं। यह जो दूसरी दो कैटिगरिज़ हैं आप उन की हालत को देखें। मैं भी उन से ही ताल्लुक रखता हूं। मौजूदा हालात इस किस्म के हैं कि पहले तो मुजारों को ज़मीन ही नहीं मिलती और अगर किसी को मिलती भी है तो निस्फ हिस्से पर मिलती है हालांकि कानूनन तीसरा हिस्सा मालिक ज़मीन को मिलना चाहिए। लेकिन इस तंगी की वजह से मुज़ारा बेचारा आधे हिस्से पर ही ले लेता है। यह जो पटवारी हैं उन्हें अगर सारे हिन्दुस्तान की ज़मीनों का कमिश्नर कह दिया जाए तो कोई गलत बात नहीं होगी। वह जो कुछ भी लिख दें वह उस अनपढ़ किसान पर हावी हो जाता है। इस साल वर्षा न होने की वजह से आप जानते हैं कि फसलें बिल्कुल कम हैं लेकिन पटवारियों ने सब को पुख्ता लिख दिया है। किसान को मज़दूरी भी पल्ले नहीं पड़ेगी लेकिन उस बेज़बान पर अदालतों में मुकदमे चलाए जाते हैं। उस का नतीजा यह होता है कि वह बेचारे बेदखल हो जाते हैं और बेरोज़गारी का शिकार बनते हैं। मुझे अफसोस से कहना पड़ता है कि हमारी सरकार इस तबके को ऊपर उठाने के लिए कुछ नहीं करती। पिछले दिनों आप को पता है कि डिफैंस आफ इंडिया के लिए चंदे की ज़रूरत थी। रशियन सैक्टर में तो इन को दो दो रुपए मिल गए लेकिन जब अमैरिकन सैक्टर में गए तो इन को कुछ नहीं मिला। मेरा कहने का भाव यह है कि जिन लोगों ने करोड़ों रुपए जमा किए हुए हैं उन्होंने इन को कुछ नहीं दिया। किसी अफसर की ताकत नहीं थी कि उन को मजबूर कर सके। लेकिन जो गरीब किसान थे उन्हों ने हर तरह की मदद की है। सदर साहिबा, इतनी कुरबानी के बावजूद भी अब उन की कपास, गन्ने और मिर्च पर सैस लगा कर उन का गला घोंटने की ओर जा रहे हैं। अगर किसी की कपास टिड्डी भी खा जाएगी तो पटवारी ने पुख्ता लिख कर उस को दण्ड का भागी बना देना है। इस लिए मैं कहूंगा कि यह जो सैस लगाया जा रहा है यह ठीक नहीं। सदर साहिबा, ज़मीन के मामले में किसानों को इन्साफ नहीं मिल रहा। पैदावार कागज़ों में दिखा दी जाती है। अगर किसी की एक मन फी बीघा पैदावार हुई हो तो पटवारी सात मन लिख कर सरकार को गलतफहमी में डालते हैं इस लिए मैं कहूंगा कि सरकार को ऐसे कानून सोच समझ कर बनाने चाहिएं। पहले इन्होंने मामला बढ़ा दिया है और सरचार्ज लगा दिया है। उन पर इतने टैक्स, लैवीज़ वगैरह लगी हुई हैं कि उनके बोझ के नीचे गरीब किसान पिसे जा रहे हैं और उनकी आधी फसल इन टैक्सों में ही चली जाती है। ऐसे हालात में से जब किसान गुज़र रहा है तो इन नए टैक्सों से तो वह उठ नहीं सकेगा। इस वक्त तो ज़रूरत है कि हौसला अफज़ाई की जाए, न कि हौसला शिकनी की जाए। तो मैं आपकी मारफत वज़ीर साहिब से कहूंगा कि वैसे तो आपको किसानों से बहुत

[श्री केसरा राम]
हमदर्दी है लेकिन इन टैक्सों को न लगा कर उस हमदर्दी का सबूत दें । (घंटी) मैं अर्ज़ करूंगा कि मुझे कई दिनों से वक्त नहीं मिला है इस लिए घंटी न बजाएं तो ठीक है ।

उपाध्यक्षा : आपने काफी कुछ कह लिया है, और भी बहुत सारे बोलने वाले हैं । (The hon. Member has said a good deal, there are other hon. Members also who want to speak.)

श्री केसरा राम : अच्छा जी, तो बैठ जाता हूं अगर वक्त नहीं देते।

श्री जगन्नाथ (तोशम) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, शैक्सपियर ने लिखा है कि nothing is good, nothing is bad but thinking makes it so. हमारे मुख्य मन्त्री जी पर यह चीज़ लागू होती है। आपोजीशन की तरफ से खाह कितने अच्छे अच्छे सुझाव दिए जाएं और बातें की जाएं लेकिन मुख्य मन्त्री जी को वह अच्छी नहीं लगतीं और कहते हैं कि आपोज़ीशन तो क्रिटिसिज़्म ही करती है, और बात नहीं करती। ऐसी बात नहीं है, लेकिन उनके सोचने का ढंग ही ऐसा है। मैं उनसे कहता हूं कि डैमोक्रेसी में क्रिटिसिज़्म होता ही है। इस लिए कम से कम यह तो करो कि जो अच्छी बातें हैं उनको ले लो और जो बुरी हैं उनको छोड़ दो लेकिन सब को ही बुरा कह कर न टाल दो। अगर आपका यही नज़रिया है कि मैम्बर जो मर्ज़ी कहें और कितने ही अच्छे सुझाव दें उनको नहीं मानना है और अपनी बात ही करके छोड़नी है तो फिर ऐसा करो कि पहले बिल पास कर लो फिर बहस फुरसत में कर लेना क्योंकि आपने अपनी मैजारिटी से और बाई फोर्स पास कर लेना है।

उपाध्यक्षा : यह बातें छोड़ कर सजैशन्ज़ दो । (The hon. Member may leave this and give some suggestions)

श्री जगन्नाथ : तो मैं यह अर्ज़ करता हूं कि यह जो बिल लाए हैं उसमें इन्होंने कहा है कि ऐमरजैंसी की वजह से और पांच साला प्लान को कामयाब करने के लिए यह टैक्स लगाने पड़े हैं। जहां तक इस ऐमरजैंसी का ताल्लुक है हमारे मुख्य मन्त्री रोज़ाना एक नया ऐलान करते हैं। जनवरी के महीने में उन्होंने एक बयान दिया था कि चीन का हमला मई में होने वाला है ....

उपाध्यक्षा : आप बिल पर बोलें । (The hon. Member may please speak on the bill.)

श्री जगन्नाथ : जब फरवरी का महीना आया तो इन्होंने फरमाया कि अब नवंबर में हमला होगा। कल परसों इनकी एक स्टेटमैंट निकली है कि अब हमला अप्रैल में होने वाला है। जब आप ज्योतिष विद्या में इतने माहर हैं कि आपको उसके अनुसार सारा पता लग जाता है कि कब क्या होगा तो आप तीन साल पहले ही बता देते कि चीन का हमला फलां वक्त पर होगा। (हंसी) आप पहले से ही सारा इन्तज़ाम करते, ठीक बजट बनाते, फज़ूल खर्चियां बंद करते और इतनी लम्बी चौड़ी वज़ारत बना कर रुपया ज़ाया न करते। अगर वह ज्योतिष विद्या में इतने ही माहर हैं तो फिर लोगों पर भारी टैक्स लगाने की बजाए फज़ूल खर्चियां न करते। यह इतनी बड़ी इमारतें, असैम्बली सैक्रेटेरियट वगैरह बड़ी बड़ी

बिल्डिंग्ज़ पर क्यों इतना रुपया ज़ाया किया गया है। क्या पटियाला में उन बिल्डिंग्ज़ में हम नहीं बैठ सकते थे ? इस तरह करोड़ों रुपए बच सकते थे ......

उपाध्यक्षा : क्या आपको पता है कि आप किस चीज़ पर बोल रहे हैं और किस चीज़ पर यहां discussion हो रही है ? (Does the hon. Member know on which topic he is speaking and what is being discussed over here ?) (*Laughter*)

श्री जगन्नाथ : मैं बिल पर ही बोल रहा हूं। वज़ीर साहिब कहते हैं कि कपास, मिर्चों और गन्ने पर इस बिल का असर होगा क्योंकि उन पर ही टैक्स लगाया है। लेकिन मैं कहता हूं कि ऐसी बात नहीं है कि सिर्फ इन पर ही असर पड़ता है। कुछ चीज़ों पर टैक्सों का डायरैक्ट असर होता है और कुछ चीज़ों पर इनडायरैक्ट असर पड़ता है। तो इस बिल के ज़रिए सिर्फ इन तीन चीज़ों पर ही असर नहीं पड़ता है कि जो इनको बोते हैं वही अफैक्टिड हैं। जब इन चीज़ों पर टैक्स लगेगा तो इनकी कीमतें बढ़ेंगी और जो भी इनको खरीदने वाले हैं उन पर भी इस का असर पड़ेगा। एक दोस्त ने कहा था कि गरीबों के पास और हरिजनों के पास जब ज़मीन ही नहीं है तो वह इन चीज़ों को कैसे बीजते है और उन पर कैसे इस बिल का असर होगा ? ऐसी बात नहीं है। जहां तक मिर्चों की बात है इस पर जो टैक्स लग रहा है इस का असर सब से ज़्यादा गरीबों पर ही पड़ेगा क्योंकि गरीब ही सूखी रोटी नमक मिर्च से खाते हैं। जो भी टैक्स लगता है उस से गरीब ही मरते हैं। यह तो सीधे टैक्स लगाते हैं, नीचे जो इनके कर्मचारी हैं वह टेढ़े तरीके से अपने टैक्स वसूल करते हैं। मैं माल मंत्री जी को खास तौर पर बताना चाहता हूं कि इस साल जो हिसार में कन्सालिडेशन हो रही थी तो पटवारियों, गिरदावरों और दूसरे जो अफसर हैं उन्होंने वहां के लोगों का सारा खून चूस लिया है। इस के अलावा बहुत सारी रीकवरीज़ चलती हैं। वहां पर कोई 5-7 किस्म की रीकवरीज़ बाई फोर्स डंडे से की जा रही हैं। यह बात नहीं है कि सिर्फ इन टैक्सों का ही बोझ है। जब डिफैंस फण्ड के पैसे इकट्ठे किए जा रहे थे तो लोगों पर ज़बर किया गया.......

उपाध्यक्षा : आप बिल पर बोलें। (The hon. Member may speak on the Bill.)

श्री जगन्नाथ : मैं बिल पर ही बोल रहा हूं कि वहां लोगों से ज़बरदस्ती डंडे के ज़ोर से फंड लिया गया है। बाकी मैं अर्ज़ करता हूं कि यहां जो असैम्बली है उस से एक बड़ी हमारे ज़िला में बनी हुई है। यहां पर जब बिल पास होता है तो तीन रीडिंग होती हैं ....

उपाध्यक्षा : मुझे यह बातें नहीं सुननी हैं। आप बैठ जाएं। (The hon. Member may not say such things. He may please resume his seat.)

श्री जगन्नाथ : मैं अभी बैठ जाता हूं। मैं अर्ज़ करता हूं कि मैं अपनी ज़िला हिसार की जो असैम्बली है उसकी बात करता हूं। वहां डिस्ट्रिक्ट डिवैलपमैंट कमेटी की मीटिंग होती है तो वहां डी. सी. एक रीडिंग में सब कुछ पास कर देता है और वह ऐक्ट बन जाता है। तो जब फंड इकट्ठा किया जाने वाला था तो डी. सी. ने यह ऐक्ट लागू किया जो मैं आपको पढ़ देता हूं :

[श्री जगन्नाथ]

"—————डी. सी. ने कहा कि भूमि के आधार पर सर्टीफिकेट्स की निवेश सारे जिले में एक जैसे पैमाने पर की जाए। जैसा कि सिरसा, फतेहबाद और हिसार तहसीलों में जिन गांवों में बाढ़ नहीं आई वहां 5 रुपए प्रति एकड़ और जहां पर बाढ़ आई वहां 3 रुपए प्रति एकड़ के हिसाब से धन लगवाया जाए। उन्होंने आगे कहा कि जिन ग्रामों को रक्षा कोष के लिए नहीं कहा गया . . . . ."।

उपाध्यक्षा : मैं इन सब बातों की इजाज़त नहीं दे सकती। आप यह न पढ़ें। (I can not allow all these things to be discussed here. The hon. Member should not read it.)

श्री जगन्नाथ : अच्छा जी, नहीं पढ़ता, हाउस की मेज़ पर रख देता हूं। मैं यह कहना चाहता हूं कि हर जिला हैडक्वाटर में इस सरकार ने कलाकेन्द्र खोले हुए हैं। वहां तबले बजते हैं और लड़कियां नचाई जाती हैं। वहां तो तबले की आवाज आती है और धा धा धिक धिक धिन धिन की आवाजें आती हैं (ज़ोरदार हंसी) और घुंगरू छनकते हैं . . . .

उपाध्यक्षा : मैं ऐसी बातों की इजाज़त नहीं दे सकती। आप बैठ जाएं। (I cannot allow such things to be discussed here. The hon. Member may resume his seat.)

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ (ਸਰਹੰਦ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਸੰਕਟ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਵੀ ਸਟੇਟਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਲੇਕਿਨ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਹੀ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨਸੈਂਟਿਵ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪਿਰਿਟ ਨੂੰ ਡੈਂਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦਬ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਰੈਵੇਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਗਾਉ। ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲ ਧੂਰੀ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੰਨੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗੰਨੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧੇਗੀ ਜਾਂ ਘਟੇਗੀ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਉਤੇ 1954 ਤੋਂ ਅੱਜ ਤਕ ਟੈਕਸ ਹੀ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਰੈਵੇਨਿਊ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਸਰਚਾਰਜ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤੇ ਟੈਕਸ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਮੈਂ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਅਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਕਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਕਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਹਨ—

(1) The Punjab Land Revenue Act, 1887.
(2) The Punjab Land Revenue (Special Assessment) Act, 1955.
(3) The Punjab Land Revenue (Surcharge) Act, 1954.
(4) The Punjab Land Revenue (Special Charges) Act, 1958.

(5) The Punjab Land Revenue (Additional Surcharge) Act, 1960.

and

(6) The Punjab Temporary Taxation Act, 1962.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਆਬਿਆਨਾ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਟਰਮੈਂਟ ਲੇਵੀ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਖਿਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਪੈਸਿਟੀ ਦੇਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕਿੰਨਾ ਟੈਕਸ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਗਰ 5 ਰੁਪਏ ਪਰ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਐਸਟੀਮੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 90 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਨਕਮ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਇਕ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ 5 ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਜਾਏ 4 ਰੁਪਏ ਪਰ ਏਕੜ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 75 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਨਕਮ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਟੈਕਸਿਜ਼ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ। ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਸੁਪਰਫਲੂਅਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਈ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਬਚ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਸਪੀਟੈਲੇਟੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਬੱਚਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੈਸਟਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾਨਨਵਾਜ਼ੀ ਲਈ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪਰਮਾਨੈਂਟ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਰੀਕੁਐਸਟ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਡਿਪਾਰਟ-ਮੈਂਟ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ। ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਨਪਰੋਡਕਟਿਵ ਐਕਸਪੈਂਡੀਚਰ ਉਤੇ ਚੈਕ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਸਿਜ਼ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਏਨੀ ਬੇਦਰਦੀ ਨਾਲ ਮਹਿਮਾਨ ਨਵਾਜ਼ੀ ਉਤੇ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਰਾਜਪਰਮੁਖ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕਮੀ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਹੋਇਆਂ ਉਹ ਬਿਲਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕਾਨੋਮੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਅਨ-ਪਰੋਡਕਟਿਵ ਐਕਸਪੈਂਡੀਚਰ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਾਬੂ ਬ੍ਰਿਸ਼ ਭਾਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗਵਾਹ ਹਨ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਨਾਂਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕੋਈ ਚੈਕਿੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਕੇਸ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਨਿਜੀ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪੈਸ ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫਿਨਾਂਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਇਕ ਡੀਫੰਕਟ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਮੈਡੀਕਲ ਰੀਸਰਚ ਇਨਸਟੀਚਿਊਟ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ 200 ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਰੀਸਰਚ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। 200 ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇ ਕੇ ਕੁਝ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲੇਜਿਜ਼ ਹਨ। ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਰੀਸਰਚ ਇਨਸਟੀਚਿਊਟ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰੀਸਰਚ ਮੈਡੀਕਲ ਇਨਸਟੀਚਿਊਟਸ ਰਿਟਾਇਰਡ ਪਰਸਨਜ਼ ਨੂੰ ਅਕਾਮੋਡੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਅਨਪਰੋਡਕਟਿਵ ਐਕਸਪੈਂਡੀਚਰ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਤਨੇ ਕਰਜ਼ੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਵਸੂਲ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਟਾਈਮ ਦੀ ਕਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਫਸੀਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬੋਝ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਬਿਲ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਥਰਡ ਫਾਈਵ ਈਅਰ ਪਲੈਨ ਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਟੈਕਸ ਲਗਣਗੇ।

[ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ]

"With the Kharif harvest of the agricultural year 1963-64 and ending with Kharif harvest of the agricultural year 1965-66.

ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ 3 ਸਾਲ ਲਈ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਕਟ ਕੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਿਫੈਂਸ ਫੰਡ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਪਏ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਗਹਿਣੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਕੌਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋ ਸਕੇ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਉਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਉਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਕਾਨੋਮੀ ਦੀ ਪਰੋਗ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 90 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਨਕਮ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੀ. ਏ. ਸੀ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਵੈਸੇ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਗਜ਼ੈਮਿਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਰਫਲੀ ਹੀ ਵੇਖੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 90 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤਾਂ ਕੀ 6–7 ਕਰੋੜ ਦੀ ਇਨਕਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਉਤੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕਰਜ਼ੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ—

The above facts depict an extremely deplorable state of affairs.

ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 6–7 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਜੋ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ।

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक (सोनीपत) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, जब मैं इस कमरशल क्राप्स सैस बिल की तरफ देखता हूं और दूसरी तरफ अपने आनरेबल मिनिस्टर सरदार अजमेर सिंह की तरफ देखता हूं जो कि सियाने वज़ीर हैं और वकील भी मारके के रहे हैं और कुछ मुनसिफ मिजाज भी हैं तो मुझे यह शेर याद आ जाता है :

दिल के फफोले जल उठे सीने के दाग से। इस घर को आग लग गई घर के चराग से।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, सरदार अजमेर सिंह देहात में पैदा हुए और वह देहात में रहे हैं। वह किसान के दुख को जानते हैं। हर बार हर सैशन में सरदार अजमेर सिंह की तरफ से जब इस किस्म का बिल आता है, हर बार जब वह पंजाब के किसान के सिर पर एक मुसीबत नाज़ल करते हैं तो दिल में एक दुख सा पैदा होता है। सरप्लस एरिया के मुताल्लिक ऐक्ट के बारे में इनकी तरफ से कहा गया है। मैं सरदार साहिब से अर्ज़ करना चाहता हूं कि वह सन 1956 से पंजाब के किसानों के दुख के अन्दर घुलते रहे हैं। मैं उन्हें बताना चाहता हूं कि पंजाब के किसानों की हालत 1956 के बाद बिगड़ी ही है, सुधरी नहीं। मैं इसके लिये रोने का लफज़ इस्तेमाल नहीं करता, रोना तो हम रोएंगे ही। ऐसी हर बात के लिए ऐमरजैंसी के दौर में हकूमत की दलेरी बढ़ गई। इस असैम्बली को, हाउस को,

जिसने कि पंजाब के सूबे के लिए अच्छा कानून बनाना है, किसानों के लिए स्लाटर हाउस बना दिया गया है।

उपाध्यक्षा : ऐसी बातें न कहिए। (The hon. Member should not use such words.)

कंवर राम पाल सिंह : On a point of order, Madam. क्या कोई मेम्बर इस हाउस को स्लाटर हाउस कह सकता है ?

उपाध्यक्षा : मैं ने उन्हें पहले ही कह दिया है। (I have already asked the hon. Member that he should not use such words.)

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक : पंजाब के किसान के तन पर कपड़ा नहीं। उस के तन पर सिर्फ एक लंगोटी थी, सरदार अजमेर सिंह ने यह सैस बिल इंट्रोड्यूस करके वह लंगोटी भी छीन ली है और आज पंजाब का किसान नंगा खड़ा है। मुझे पता नहीं कि अब इसका क्या करेंगे। (हंसी) डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज करना चाहता हूं कि इस ऐमरजैंसी में यह पांच-साला योजना का ज़िक्र करते हैं। पांच साला योजना तो गरीब के लिए, किसान की बहबूदी के लिए बनाई जाती है। लेकिन हमारी हकूमत की सारी ताकत पंजाब के किसान की बरबादी के लिए पांच-साला योजना बनाने में लगी है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह मेरी समझ में नहीं आता। सरदार ज्ञान सिंह राड़ेवाला ने ज़िक्र किया कि फलां काम के लिए यह ऐक्ट पास किया। अगर यूनिवर्सिटी है तो पंजाब के किसानों पर टैक्स लगाया जाता है। अगर कोई मरता है तो उसे जलाने के लिए पंजाब के किसान पर टैक्स लगाया जाता है। अगर किसी के बच्चा हो गया तो भी हम पर ही टैक्स लगाया जाता है। यह समझ में नहीं आता कि यह किसान को क्यों खत्म करना चाहते हैं। अगर पंजाब के किसान को खत्म ही करना है तो एक दफा ज़हर की गोली दे कर खत्म करो, उसे सिसकाओ नहीं। पंजाब के किसान की पेइंग कपैसिटी खत्म हो चुकी है। गवर्नमैंट उसकी पैदावार बढ़ाने में मदद नहीं देती। पानी उसको नहीं देते, खाद उसको नहीं देते और इस किस्म की कागजी योजनाएं हाउस में पेश करते हैं। जब हमारे सरदार साहिब खड़े होते हैं या चौधरी रणबीर सिंह खड़े होते हैं या कोई भी वज़ीर खड़े होते हैं तो अजीब किस्म के फिगर्ज़ दे देते हैं, पता नहीं चीन या पाकिस्तान के एजंट हैं, गलत फिगर्ज़ पता नहीं कहां से लाते हैं—कोयला, कपास और गन्ना इतना पैदा होता है मगर मिल्ज़ वाले कहते हैं कि गन्ना नहीं मिला। लोग रोते हैं कि अनाज नहीं मिला। यह सस्ती तकरीर देने में होशियार हैं। मैं सरदार साहिब से पूछता हूं कि क्या चीज़ है तकरीर। इनकी तकरीर सुनियें, बाहर जा कर तो कहेंगे कि जैसे फौज में जवान लड़ता है इसी तरह खेती की इन्डस्ट्री भी उतनी ही जरूरी है। एक ज़मींदार और एक वह जो वहां पर लड़ने के लिए जाए दोनों बराबर हैं। यह दूसरा सबक देते हैं और कहते हैं कि थोड़ा खाओ और चीन के सामने और इन टैक्सों के नीचे दब कर मर जाओ और खत्म हो जाओ। किस किस्म की योजनाएं हमारे लिए बनाई जाती हैं यह मेरी समझ में नहीं आता। जैसे सरदार ज्ञान सिंह राड़ेवाला ने ज़िक्र किया कि हिन्दी रिजनल कमेटी में आ कर बैठते हैं और 5 मिनट में 6,000 रुपया खर्च करके चले जाते हैं। (विघ्न) इस किस्म के खर्च गवर्नमैंट कम नहीं करना चाहती। ऐमरजैंसी के नाम पर हमारा खून चूसना चाहते हैं, हमारी खाल उधेड़ना चाहते हैं। यह समझ

[चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक]

में नहीं आता। इस हकूमत का वैसे तो दीवाला निकल गया, अब दिमाग का भी दीवाला निकल गया है। जो आदमी लड़ाई में ऐमरजैंसी में मरने के लिए जाए पीछे हमारी गवर्नमैंट उसका कफन घसीटती है। यह हमारी कबरों से मुरदे भी उखाड़ लेना चाहते हैं, यह सरकार किसानों के पीछे इतनी बुरी तरह पड़ी हुई है। मैं सरदार साहिब से कहता हूं कि यह क्या ज़िक्र करते हैं, इन्होंने दुख पैदा कर दिया है। जिसम में बीमारी बहुत बढ़ गई है और अब इस फोड़े में पीक पड़ गई है, हमें किसान के लिए रोना पड़ता है। जो आदमी अनाज पैदा करता है वह भूखा मरता है, जो कपास पैदा करता है वह नंगा रहता है। When we call a spade a spade, इन्हें जड़ से नंगा कर देते हैं तो यह यहां बैठ कर तबले बजाते हैं। (हंसी) यहां पंजाब में इस ऐमरजैंसी का नाम लिया और एमरजैंसी के अन्दर टैक्स लगाए गए, दो तीन दिन हुए अखबार में आया था कि पंजाब प्रताप अनलिमिटिड कारपोरेशन जो है उस में और वज़ीर लिए जाएंगे। (विघ्न) यह पंजाब प्रताप अनलिमिटिड कारपोरेशन एक दिन में बनी, अब इसमें और वज़ीर लिए जाएंगे। (विघ्न) असल में इनको जनता ने नींद नहीं आने दी। कुछ ऐसी बात हो गई कि कई आदमी ऐसे थे जो कहते थे कि कुल्हाड़ा तो हकूमत की गर्दन पर चला था, मगर ऐमरजैंसी ने हमारे ऊपर ही चला दिया। कच्चे धागे से लटकती हुई इनकी तलवार हमारे सिर पर 24 घंटे रहती है। यह फसली बटेरे जो पहले इधर थे अब वहां बैठ गए हैं। अब पार्टी के अन्दर इस तरह के बिल पेश किये जाते हैं तो ये लोग वहां पर इन को अपोज़ नहीं कर सकते, पता नहीं किस तरह से रूप बदलते हैं। मुझे एक मिसाल याद आ गई है। एक नौकर ने जा कर अपने मालिक से कहा कि मेरी तनखाह बढ़ा दो वरना..... मालिक ने कहा कि वरना क्या? तो नौकर आहिस्ता से कहने लगा वरना, वरना जी मैं इसी तनखाह पर काम करूंगा। कहते हैं कि ज़मींदारों पर टैक्स लगाते हो, मत लगाओ। आगे इन की कुछ बोलने की हिम्मत नहीं है। पार्टी के बाहर निकल कर कहते हैं कि हम भी मर्दों में नाम लिखवा लेते हैं और अपोज़ करते हैं। यहां पर दो लफज़ कह कर यह भी मर्द बन जाते हैं। मानते हैं कि टैक्स नहीं लगना चाहिये, सारे के सारे दर्द में घुलते हैं। कहते हैं कि बड़ा जुल्म हो रहा है। (घंटी की आवाज़) लेकिन डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो नग़में हैं यह पंजाब के किसानों के शिकस्ता दिलों की टूटी हुई आवाज़ है। मैं उन से कहना चाहता हूं कि सरदार साहिब या तो इस कार्यवाही से बाज़ आओ वरना मिर्चों पर टैक्स लगाते हो, हम जानते हैं कि वसूल करने जाओगे तो उन के पास देने को तो कुछ है नहीं वे मिर्चें ही आप की आंखों में डालेंगे।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ (ਨਾਭਾ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਸਿੱਧੀ ਆਈ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਧਿਆਨ ਮਾਰੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸੈਟਲਮੈਂਟ 1887 ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ 1947 ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ। ਇਸ 60 ਸਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਾ। ਅੱਜ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਰ ਛੋਟੂ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ

ਹਿਮਾਇਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਬਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਅੱਜ ਆਪ ਵੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1947 ਦੇ ਬਾਅਦ, ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤੀ ਹਾਂ, 6, 7 ਟੈਕਸ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉਪਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਉਪਰ ਏਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਜੇ ਕਰ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਨੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਟੈਕਸ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਲਗਿਆਂ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਉਪਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕਪੈਸਿਟੀ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਸੁਹਣਾ ਲਗਦਾ ਜੇ ਕਰ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਫਿਗਰਜ਼ ਰਖਦੇ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਐਨੀ ਆਮਦਨੀ ਵਧੀ ਹੈ। ਸੁਹਣਾ ਲਗਦਾ ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਸਦੇ ਕਿ 1947 ਦੇ ਬਾਅਦ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਐਨੀ ਵਧੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਰਚ ਕਢ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਐਨੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਂਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਇਆ ਜਾਏ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਵਾਟਰ ਰੇਟਸ, ਲੈਂਡ ਰੈਵਿਨਿਊ, ਬੇਟਰਮੈਂਟ ਲੇਵੀ, ਸਰਚਾਰਜ ਅਤੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਰਚਾਰਜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਉਪਰ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਖਰਚ, ਪੈਲੀ ਨੂੰ ਪੰਜ, ਵਾਰ ਵਾਹੁਣ ਦਾ, ਰੇਹ ਪਾਉਣ ਦਾ, ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰਜ਼ ਪਾਉਣ ਦਾ, ਗੋਡੀ ਦੇਣ ਦਾ ਅਤੇ ਬੀ ਪਾ ਕੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਪਰੇ ਕਰਨ ਦਾ ਜੇ ਕਰ ਖਰਚ ਕਢਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਣ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਸਟੈਟਿਸਟਿਕਸ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਆਮਦਨੀ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ੀਰੋ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵੇਖ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਉਪਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਦੇ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਆਫ ਓਬਜੈਕਟਸ ਐਂਡ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੈਸ਼ ਕਰਾਪਸ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਮਦਨੀ ਵਧੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਮੋਟਰ ਨੂੰ ਜੈਕ ਅਪ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਹੀਏ ਉਪਰ ਚੁਕ ਕੇ ਸਟਾਰਟ ਕਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਖੜਾਕ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅਗੇ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ । ਜੇ ਕਰ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਦਾਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਧੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਇਕ ਕਹਾਵਤ ਹੈ **Do not kill the goose that lays the golden eggs**. ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤੇ ਬੈਠੀ ਹੈ । ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਫੰਡ ਵਿਚ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿਵਾਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਬਾਰਾ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨ ਕਿ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਇਨਕਮ ਵਧੀ ਹੈ । ਇਹ ਸੁਹਣਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਕਰ ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕਢ ਕੇ ਨੈਟ ਇਨਕਮ ਕਿੰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਕਰ ਉਹ ਆਂਕੜੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਤਾਂ ਅਸਲੀਅਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਈਵੇਜ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਾਪੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਕ ਕਾਪੀ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਅਫਸਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੂਸਰੀ ਕਾਪੀ ਗਾਹਕਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਤੀਸਰੀ ਕਾਪੀ ਅਸਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਕਰ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ]
ਦੇ ਇਵੇਜ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉਪਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕਪੈਸਿਟੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਕਿ ਉਹ ਟੈਕਸ ਪੇ ਕਰ ਸਕਣ।

श्री हीरा लाल (बल्लभगढ़ ऐस. सी.) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप का धन्यवाद करता हूं कि आप ने मुझे बोलने का वक्त दिया है। मैं देहात का रहने वाला हूं और मैं जानता हूं कि देहात में किसानों की क्या हालत है। मैं कह सकता हूं कि यह जो कैश क्राप्स पर सैस लगाया जा रहा है ज़मींदार नहीं दे सकते। फिर रुपया तो लिया जाएगा किसानों से लेकिन खर्च किया जाएगा सरमायादारों और कैपिटलिस्ट्स के फायदे के लिये। मैं बताऊं कि मेरे हल्के में एक कस्बा है जो शहर से छः मील के फासले पर है। वहां के लोग जो पैदावार शहर में बेचने के लिये ले जाना चाहते हैं उन को तीन तीन फुट पानी में से निकल कर जाना पड़ता है। उन की इस तकलीफ की तरफ तो सरकार का ध्यान नहीं जाता लेकिन टैक्स नित्य नये लगाए जाते हैं। किसानों को कुचला जा रहा है। उन की हालत दिन बदिन बद से बदतर होती जा रही है। मैं अर्ज़ करूं कि इस टैक्स से तो ज़मींदारों का बिल्कुल कचूमर ही निकल जाएगा। हमारे मुख्य मन्त्री साहिब हर वक्त किसानों को ऊपर उठाने की कोशिश में लगे रहते हैं लेकिन पता नहीं उन के सलाहकार उन को किस किस्म की सलाह देते हैं। इस किस्म के बिल को उन लोगों के लिए यहां पर पेश किया गया है जो तकरीबन जंगलों में रहते हैं, जिन के लिए शहरों में रहना मुनासिब नहीं, जिन की फसलों को जानवर तबाह कर जाते हैं, सारी सारी रात फसलों की रखवाली करने में गुज़ार देते हैं और आप के लिए अनाज पैदा करते हैं। उन पर इस तरीके से टैक्स पर टैक्स लगाए जा रहे हैं। तीन रुपया मिर्चों पर, चार रुपया कपास पर और पांच रुपया गन्ने पर फी एकड़ और टैक्स लगाया जा रहा है। यह बहुत नामुनासिब है। मेरे इलाके में मिर्च होती है। वहां पर नहरी पानी मिलने के कोई साधन नहीं। मेरा ज़िला बरसात के पानी पर ही ज़िन्दा रहता है, बारिश न हो तो फसल बरबाद हो जाती है। अब की बार सरसों की फसल भी मारी गई लेकिन महकमा माल इतनी ज़्यादती कर रहा है कि दस साल की तकावी अभी मांगी जा रही है। मैं गुज़ारिश करूंगा कि तकावी की वसूली मन्सूख की जाए और हमारे ऊपर टैक्स न लगाए जाएं क्योंकि हमारा ज़िला बहुत ही गरीब ज़िला है। न वहां पर नहर है, न बिजली के साधन और न ही पम्पिंग सैट मिले हुए हैं। इसलिए मैं अपील करूंगा कि इस टैक्स को न लगाया जाए।

श्री सुरिन्द्र नाथ गौतम (ऊना) : माननीय डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप का शुक्रगुज़ार हू कि आपने मुझे इस बिल पर बोलने के लिए टाइम दिया। जो आज कमरशल क्राप्स सैस बिल पेश किया गया है, मैं उसका विरोध करने के लिए खड़ा हुआ हूं। इसलिए कि मैं उस इलाके से ताल्लुक रखता हूं जो पिछड़ा हुआ इलाका है बल्कि जो इलाका बैकवर्ड ऐरिया के नीचे आता है, जहां पर इरीगेशन के लिए पानी का बन्दोबस्त नहीं है, जहां लोग अनाज की पैदावार के लिए आसमान की तरफ देखते रहते हैं। इस वक्त गुड़ ज़मींदारों की सब से प्यारी चीज़ है और उस इलाके में गुड़ भी बाहर से आता है। अनाज के लिहाज़ से भी यह डेफिसिट एरिया है। यहां बाहर से लाकर अनाज मुहैया किया जाता है। कपास के लिहाज़ से

गर्ज़ेकि हर लिहाज़ से यह इलाका डेफिसिट है। ऐसे इलाके में जहां ज़मींदारों का स्टैंडर्ड आफ लिविंग इतना नीचा हो और फिर वहां टैक्स पर टैक्स लगाए जाएं और टैक्स लगा कर कमर तोड़ी जाए, तो गलत बात है, नामुनासिब बात है। मैं आप से प्रार्थना करूंगा कि जो टैक्सिज़ जमींदारों पर आए दिन लगाए जाते हैं इन से उन पर बहुत भारी बेइन्साफी हो रही है। सरकार ने जो प्लैन बनाई हुई है, उसके मुताबिक जमींदारों को तरक्की देना ही हमारा मनशा है लेकिन इस तरक्की के बावजूद जो यह सैस लगाया गया है यह इन्डायरैक्ट टैक्सेशन है। जहां पर जमींदार के पास पहले ही थोड़ी ज़मीन हो, काबले काश्त न हो या काश्त करने के लिए सिंचाई के साधन न मिलें उस पर अगर इन्डायरैक्ट टैक्स लगाए जाएं तो बेशक किसी हद तक बर्दाश्त कर जाएगा लेकिन डायरैक्ट टैक्स से उसकी परेशानी और तकलीफ में अजाफ़ा होता है। जहां मेरे दूसरे साथियों ने इस बिल का विरोध किया है, वहां मैं भी यही प्रार्थना करूंगा कि अगर आप जमींदारों को ऊपर उठाना चाहते हैं, अगर उनका स्टैंडर्ड आफ लिविंग ऊंचा करना चाहते हैं तो उसके लिए ऐसे टैक्स लगाकर उनकी कमर तोड़ना मुनासिब नहीं है बल्कि ऐमरजैंसी के दौरान जब कि अनाज की बहुत ज्यादा जरूरत है, देहातियों के साथ, ज़मींदारों के साथ जो वायदे किए हुए हैं उन के मुताबिक उन्हें रिलीफ दें। इतना कहता हुआ मैं रैविन्यू मिनिस्टर साहिब से गुजारिश करूंगा कि कम से कम हिल्ली बैकवर्ड एरिया को इस टैक्स से मुस्तसना करार दिया जाए।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक (सफीदों) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस वक्त हाउस में पंजाब कमर्शल क्राप्स सैस बिल, 1963, पर बहस चल रही है। सरदार अजमेर सिंह जी को मालूम हो गया होगा कि अभी तक जितने भी मैम्बर साहिबान ने इस में हिस्सा लिया है, चाहे वह ट्रेज़री बैंचिज़ की तरफ से बोले या आपोज़ीशन की तरफ से, किसी ने भी इसका समर्थन नहीं किया। सब ने इस के खिलाफ ही अपनी आवाज़ उठाई है। इस लिए मैं कहूंगा कि वह इस अमर की तरफ ध्यान दें और अगर किसी किस्म की डिसिप्लिन की पाबन्दी का डंडा कांग्रेसी एम. एल. एज़. पर लगाया हो तो उसको हटा दें। मैं उन एम. एल. एज़. से भी कहूंगा जिन्होंने इस बिल का विरोध किया है कि अगर वह असली मां बाप के हैं तो. . . . .

उपाध्यक्षा : मलिक इन्द्र सिंह, यह असैम्बली है, बाज़ार या गली नहीं। आप को अच्छी भाषा का इस्तेमाल करना चाहिए। (I would like to point out to the hon. Member that it is Legislative Assembly and not a Bazar or a Street. He should use dignified language.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैंने तो उन के सैंटीमैंट्स को अपील किया है। मेरे कहने का मतलब यह है कि अगर उन के अन्दर कोई गुण है, अगर किसी किस्म की जाग्रति है, if they are true to their constituents and the people of Punjab they should not vote in favour of this Bill.

उपाध्यक्षा : फिर भी आपने जिस भाषा का इस्तेमाल किया वह बहुत नाकस थी। आप उन लफज़ों को वापिस लें। (Even then the language used by the hon. Member was most undignified. He should withdraw those words.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैंने कोई अनपार्लीमेंटरी लफज नहीं कहा ।

उपाध्यक्षा : नहीं, जो कुछ आप ने कहा उसे पहिले वापिस लें । (No, please withdraw the words first.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैंने यही कहा था कि अगर अपने असली मां बाप के हैं तो उन्हें चाहिए कि जब बहस करते हुए इस बिल का विरोध किया है तो वोट भी इसके खिलाफ दें । अगर आप महसूस करती हैं कि यह अनपार्लीमेंटरी है तो मैं इन लफजों को वापिस लेता हूं ।

योजना तथा विकास मंत्री : On a point of order, Madam. आनरेबल मैम्बर ने कहा कि अगर वह असली मां बाप के हैं तो उन्हें इस बिल के खिलाफ वोट देना चाहिए । क्या मैं आप की मार्फत उन से पूछ सकता हूं कि उन के पास इस किसम का कोई रजिस्टर्ड डीड है ?

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं सरदार दरबारा सिंह का रजिस्टर्ड डीड भी देख लूंगा कि वह सही है या नहीं ।

योजना तथा विकास मंत्री : आप के पास रजिस्टर्ड डीड है या नहीं ?

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : यह तो उस वक्त पता लग जाएगा जब इस बिल पर वोटिंग होगा ।

उपाध्यक्षा : मेहरबानी करके आपस में बातें न करें । (Please do not talk to one another.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : तो मैं यह कहना चाहता था कि आज ज़मींदारों की हालत निहायत नागुफता बेह है । एक वैलफेयर स्टेट का यह फर्ज है कि वह अपने किसानों को, ज़मीदारों को ज्यादा से ज्यादा सहूलियात दे । खास तौर पर ऐमरजैंसी के वक्त इस बात की ज़रूरत और भी ज्यादा हो गई है । लेकिन फिर भी इन सभी बातों को नज़र अन्दाज़ करके उन पर टैक्स पर टैक्स लादे जा रहे हैं । आप देखें कि सब से पहिले लैण्ड रैविन्यू एक्ट 1887 में बना । सन् 1954 में पंजाब लैण्ड रैविन्यू सरचार्ज ऐक्ट आया । उसके बाद पंजाब लैण्ड रैविन्यू स्पैशल असैसमैंट ऐक्ट, लैण्ड रैविन्यू स्पैल सरचार्ज ऐक्ट, लैण्ड रैविन्यू ऐडीशनल सरचार्ज, बैटरमैंट लैवी, आब्याना वगैरह के लिए यके बाद दीगरे टैक्स लगते रहे । इस के अलावा नैशनल डिफैंस फण्ड इकट्ठा करते वक्त हर गांव में लोगों ने दिल खोलकर चन्दा दिया । इतना पैसा दिया जितना कि बड़े बड़े फैक्टरी के मालिकों ने नहीं दिया । हर पंचायत ने, हर गरीब आदमी ने, गांव में हर किसान ने अपनी हैसियत से भी बढ़कर चन्दा दिया । कोई गांव ऐसा नहीं जिस ने पांच सौ, हजार रुपया और दस दस तोले सोना न दिया हो । जब सोने में तोलने का वक्त आया तो भी कोई गांव पीछे नहीं रहा ।

6-00 p.m.

इस के अलावा कई जगह पर डिप्टी कमिशनर्ज़ ने पांच रुपये फी एकड़ ज़मीन के हिसाब से ज़मींदारों से नैशनल डिफैंस फण्ड के लिए चन्दा लिया है । फिर देहात के लोग जब तहसील से सीमेंट का परमिट लेने जाते हैं तो उन से इसी फण्ड के लिए दो दो रुपये फी थैला ले लिए जाते हैं । जब उन्होंने अपने मकानों के लिए ईंटें लेनी होती हैं तब भी उन्हें चन्दा देना पड़ता है । यानी कोई भी चीज़ वह गवर्नमेंट के पास लेने जाते हैं तो उन्हें

कुछ न कुछ रुपए देने पड़ते हैं। इसी तरह से जब फलड्ज़ आते हैं तो उन की बरबादी होती है। सेम से ज़मीन का तकरीबन ⅛ हिस्सा खराब हो चुका है। फलड्ज़ की वजह से सरकार को उन्हें कुछ सहूलतें दी जाती हैं लेकिन इस साल उन लोगों को जो फेलड रिलीफ मिलना था वह भी उन्होंने सारे का सारा नैशनल डिफैंस फण्ड में दे दिया। वह उन्होंने लिया नहीं और जान बूझ कर खुशी से इधर दे दिया है। आज उन की हालत नाज़ुक हो चुकी है। आज उन के पास खाने पीने को कुछ नहीं, उन के पास तन ढांपने को कपड़ा नहीं। आज उन की हालत सर छोटू राम के वक्त से भी बदतर हो गई है। पहले वह बनिये के मकरुज़ थे लेकिन आज वह बड़े ज़मींदारों के और कोआप्रेटिव सोसायटीज़ के मकरुज़ हैं या मारगेज बैंक के मकरुज़ हैं। सिर्फ कर्ज देने वाली ऐजैंसी बदल गई है। उन की हालत कोई सुधरी नहीं है। सरदार अजमेर सिंह जी जो एक किसान के लड़के हैं, किसानों की हालत को बेहतर जानते हैं। अगर वह भी ऐसा बिल पेश करें तो ठीक नहीं लगता। अगर मितल साहिब की तरफ से यह पेश किया जाता तो और बात थी। सरदार अजमेर सिंह जी से मैं यह कहूंगा कि अगर उन में ज़मींदार का खून है तो वह इस बिल को विदडरा कर लें। मैं ट्रैज़री बैंचिज़ पर बैठे हुए भाइयों से अपील करता हूं कि वह अपने मां बाप के पुत्र होने का सबूत दें और इस बिल को पास न होने दें।

Minister for Revenue : This is in bad taste.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : मैं तो यही कह रहा हूं कि उन्हें अपने मां बाप का पुत्र होने का सबूत देना चाहिए।

उपाध्यक्षा : आप इन लफ्ज़ों को वापिस लें। (The hon. Member should withdraw these words.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : डिप्टी स्पीकर साहिबा, अगर यह अनपार्लीमैंटरी है तो मैं यह लफ्ज़ वापस लेता हूं।

श्री रूप लाल मेहता : डिप्टी स्पीकर साहिबा, अगर आनरेबल मैम्बर इस तरह के रिमार्कस मिनिस्टर साहिब पर कसें तो हम यह कभी भी सुनने को तैयार नहीं हैं.......

उपाध्यक्षा : बड़े अफसोस की बात है कि आनरेबल मैम्बर खाहमखाह ऐसी बातें करने लग जाते हैं। मैंने उन्हें लफ्ज़ वापस लेने को पहले ही कहा है और उन्होंने वापस ले लिए हैं। बात खत्म हुई। (I am sorry to point out that the hon. Members unnecessarily rise in their seats to say such things. I have already asked the hon. Member speaking to withdraw his words and he has withdrawn his words. The matter ends there.)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਬਹਿ ਜਾ ਓਏ ਝੋਟੇ।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : On a point of order, Madam. अभी अभी सरदार हरचन्द सिंह ने चौधरी इन्द्र सिंह को कहा है। 'ਬਹਿ ਜਾ ਓਏ ਝੋਟੇ' यह हाउस की डिगनिटी को लोअर करने वाली बात है। यह उन्हें वापस लेनी चाहिए।

उपाध्यक्षा : मुझे अफसोस से कहना पड़ता है कि इस हाउस के आनरेबल मैम्बर्ज ऐसो लैवल पर बातें करने लग जाते हैं जिन के सुनने और कहने में शर्म आती है। मैं सरदार हरचन्द सिंह से कहूंगी कि अगर उन्होंने यह लफज कहे हैं तो वह इन्हें वापस लें। (It pains me to point out that sometimes the level of debate in this House comes so low that I feel ashamed in hearing and repeating what the hon. Members say. I would request Sardar Harchand Singh to withdraw these words if he has used them.)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਅਛਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਲਫਜ਼ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ।

चौधरी राम सरूप (साम्पला) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझे ऐसा मालूम होता है कि हमारे रैविन्यू मनिस्टर साहिब, जिन्होंने यह बिल पेश किया है, वह यह टैक्स सिर्फ टैक्स लगाने की गर्ज़ से नहीं लगा रहे बल्कि यह इस लिए लगा रहे हैं क्योंकि ऐसा करने में इन का मित्तल साहिब के साथ मुकाबला है और यह दोनों टैक्सिज़ के लगाने में दौड़ लगा रहे हैं कि कौन ज्यादा टैक्स लगाता है। मुझे बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि यह इतने समझदार आदमी होते हुए भी ऐसी बातें करें और मित्तल साहिब से मुकाबला करें। लेकिन मैं एक बात इन से कह देता हूं कि यह मित्तल साहिब का मुकाबला नहीं कर सकते। मैं इस बारे में मोटी सी मिसाल देता हूं। यहां जब परचेज़ टैक्स के बारे में श्री बलराम जी दास टण्डन ने ज़ोर दिया कि 6 पर सैंट बहुत ज्यादा है इसे कम करना चाहिए तो इन्होंने कहा था कि यह कोई रास्ता निकाल रहे हैं कि किस तरह से उन का बोझ हल्का करें। इस लिए मैं इन को कहता हूं कि यह उन का मुकाबला नहीं कर सकते क्योंकि मित्तल साहिब तो उन पर टैक्स भी लगाएंगे और फिर बाद में उस को घटा भी देंगे। सरदार अजमेर सिंह जी जाट हैं मैं उन से कहता हूं जैसा कि मैं ने उस दिन भी कहा था कि अगर इन की मनिस्टरी सिर्फ इस बात पर कायम रहती है कि यह जाटों पर टैक्स लगाएं तो....

श्री बाबू दयाल शर्मा : On a point of order, Madam. क्या यह रैलेवैंट स्पीच हो रही है?

उपाध्यक्षा : मुझे बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि श्री बाबू दयाल मुझे बिना मांगे राये दे रहे हैं। (I am sorry to say that Shri Babu Dayal Sharma is trying to offer his advice which is uncalled for.)

चौधरी राम सरूप : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझे बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि मुझे तो आनरेबल मैम्बर समझते हैं कि मैं इररैलेवैंट बोल रहा हूं और जब लीडर आफ दि हाउस यहां इधर उधर की बातें करते हैं तो उन्हें यह रैलेवैंट कहते हैं। मैं उन्हें बतला देना चाहता हूं कि मैं बिल्कुल रैलेवैंट बोल रहा हूं और मैं उस टैक्स का ज़िक्र कर रहा हूं....

श्री बाबू दयाल शर्मा : On a point of order, Madam. आनरेबल मैम्बर्ज़ जो बोल रहे हैं क्या वह रैलेवैंट हैं?

उपाध्यक्षा : श्री बाबू दयाल देखिए, आप जो कहते हैं उस को भी मैं सुनती हूं और यह जो कहते हैं उसे भी मैं समझती हूं। जो मेरा काम है वह मुझे करने दीजिए और बिन मांगे राए न दीजिए। (Shri Babu Dayal may bear in mind that I hear and follow what the hon. Members say here. I know my duty well. He should not tender any advice till it is sought.)

डाक्टर बलदेव प्रकाश : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इन को बार बार इंट्रप्ट करने की आदत पड़ गई है।

बाबू बचन सिंह : On a point of order, Madam. हाउस एडवाइज़री कमेटी ने यह फैसला किया था कि आज सैकण्ड सिटिंग तीन बजे से ले कर 6 बजे तक होगी। अब 6 बज चुके हैं इस लिए हाउस एडजर्न होना चाहिए।

उपाध्यक्षा : जो आज की लिस्ट आफ बिज़नैस मेरे पास आई है उस में तो 3 से 6½ बजे तक लिखा हुआ है। (But in the List of Business for today supplied to me, it is given that the 2nd sitting will be from 3 p.m. to 6-30 p.m.)

बाबू बचन सिंह : हम ने बिज़नैस एडवाइज़री कमेटी में जो फैसला किया था वह यही था कि यह 3 बजे से 6 बजे तक चलेगी। मैं इस बात में बिल्कुल डैफिनैट हूं। अगर इस लिस्ट आफ बिजनैस में 3 से 6½ बजे तक का टाइम दिया है तो यह गलत है।

एक आवाज : लिस्ट आफ बिज़नैस में मीटिंग का टाइम 3 से 6½ बजे तक का ही है।

Baboo Bachan Singh : It is not the question of what is given in the notice but it is a question of what was recommended by the Advisory Committee.

उपाध्यक्षा : बाबू बचन सिंह जी, अब इसे 6-30 तक चलने दीजिए। (I would request Baboo Bachan Singh to let the sitting continue up to 6-30 p. m. today.)

चौधरी राम सरूप : मैं उन मैम्बर साहिबान का ज़िक्र कर रहा था। मैं जानता हूं कि यह भी उसी इलाके के उन्हीं लोगों की वोटें ले कर कामयाब हो कर आए हैं जिन का मैं ज़िक्र कर रहा था। मैं आप की मार्फत इन से एक सवाल पूछना चाहता हूं। इस का जवाब यह अभी दे दें या बाद में दे दें। यह बिना मतलब के हर एक बात में इन्टरफीयर कर रहे हैं। मैं इन से पूछता हूं कि यह जिन लोगों के वोट लेकर और जिन के भले के वायदे कर के यहां आए थे क्या अब उन के हित की बात सुनना भी इन के कानों को गवारा नहीं है? जब इन्होंने उन से वोट लिये थे तब तो यही कहा था कि उन के हकूक की हिफाज़त करेंगे। यह मौका है अब इन के पास अपने इकरार को पूरा करने का, उस को सही तौर पर निभाने का। वैसे यह इन की मर्ज़ी है कि यह इस को निभाएं या न, उन के हकूक का ख्याल रखें या न जिन के वोटों से इन्होंने अपने मतलब के लिये फायदा उठाया। यह इन की मर्ज़ी पर मुनहसर है, कोई मजबूरी नहीं है। यह तो कौंसिल का सवाल है।

बाबू बचन सिंह : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, मैडम । मेरे पास बिजनैस ऐडवाइज़री कमेटी की प्रोसीडिंग्ज़ मौजूद हैं। इन में साफ लिखा है कि मीटिंग तीन बजे से लेकर छे: बजे तक होगी । (विघ्न)

उपाध्यक्षा : मैं ने पहले भी कहा है कि मेरे पास जो यह लिखा है इस में तीन बजे से साढ़े छ: बजे तक ही है। ग्राप जानते हैं कि कई बार पहले टाइम बढ़ाया है तो बार बार ऐसा करना ज़रा नामुनासब सा लग सकता है। ग्रगर यही समझें कि किसी की गलती से वक्त बढ़ गया है तो इस से मैम्बर साहिबान को बोलने के लिये ज्यादा ही वक्त मिल रहा है। तो इस को चलने दें। (I have already stated that in the List of Business supplied to me the time of sitting is from 3 p.m. to 6-30 p.m. The hon. Member is aware that even previously many a time the time of the sitting has been extended. It does not look proper to extend the time again and again. Even if it is taken that extension in time has been due to somebody's mistake, the hon. Members will get more time for discussion. Let the meeting continue.)

बाबू बचन सिंह : हमें तो इस बात को रोकना है कि कोई ग्राफीशल बिज़नैस ऐडवाइज़री कमेटी के फैसले की खिलाफवर्ज़ी न करे। जिस ने ऐसा किया है मैं चाहता हूं कि उस को सज़ा मिले। हमें यह बात देखनी है कि कोई ग्राफीशल इतना ज़ोरावर न हो जाए कि कमेटी के फैसले को ग़लत दर्ज कर दे ग्रौर जो फैसला उस कमेटी ने कबूल कर के ग्रपनी रिपोर्ट में दिया था उस के बरखिलाफ चला जाए। यह कोई मामूली बात नहीं है, बहुत बड़ा मामला है।

उपाध्यक्षा : मैं ग्राप की इत्तलाह के लिये बता दूं कि यह जो दोबारा मेरे पास ग्राया है यह फ्राइडे के मुतग्राल्लिक है कि तीन से छ: बजे तक मीटिंग होगी। इस के बावजूद ग्रगर कोई गलती हुई होगी तो मैं उसे दुरुस्त कराने की कोशिश करूंगी। चौधरी राम सरूप जी ग्रब वाइंड ग्रप करें। (I may inform the hon. Member that these proceedings are in regard to Friday when the meeting will last from 3 p.m. to 6 p.m. Even then, I will find out if there has been any mistake and try to set it right. The hon. Member Ch. Ram Sarup may now wind up please.)

चौधरी राम सरूप : डिप्टी स्पीकर साहिबा, जमींदार तो बेचारे इतने गरीब हैं कि वह तो ऐजीटेशन करना जानते ही नहीं। इधर कोई सैशन ऐसा नहीं होता कि उन पर टैक्स न बढ़ाया जाए। ग्राप को तो पता है कि उन लोगों ने वालंटैरीली डिफैंस फंड में हिस्सा डाला। उस का यह तो मुग्रावज़ा नहीं देना चाहिए। ग्राप गलती कर रहे हैं। वह तो बेज़बान हैं ग्रौर ग्राप उन को ऐक्साइटमैंट दे रहे हैं। यह वह तबका है जो सब से ज्यादा वफादार है। उस ने सरकार के खिलाफ बगावत करना सीखा ही नहीं। ऐसे बिल ला कर उन को ऐक्साइट करना मुनासिब नहीं। जैसे चौधरी मुख्तियार सिंह जी ने कहा

था जिस के शरीर पर लंगोटी भी न हो, जो नंगा ही हो वह तो मरने से भी नहीं डरता। आप उस से ऐजीटेशन शुरू करवा रहे हैं। आप के ऐक्साइट करने पर वह ऐजीटेशन शुरू करने पर मजबूर हो जाएंगे कि वह आप को आब्याना न दें। और भी कुछ न दें। उस से आप को बड़ी मुश्किल हो जायगी। इस ऐमरजैंसी के वक्त ऐसे वफादार तब्के को ऐक्साइट न किया जाए तो अच्छा है। वह आज तक कभी एक प्लैटफार्म पर इकट्ठे नहीं हुए लेकिन आप के इस को पास कर देने से यह पक्की बात है कि वह एक प्लैटफार्म पर इकट्ठे हो जाएंगे। वैसे यह तो मानी हुई बात है कि कोई सरकार जब तक उस के खिलाफ एक प्लैटफार्म से ऐजीटेशन न की जाए बात नहीं सुनती। यह गवर्नमैंट देहातियों की अपनी सरकार होने का दावा करती है। जब यह उन के नुमायंदे हैं और उन की आदतों को जानते हैं तो इन को इस बात का पूरा पूरा एहसास होना चाहिए कि इस टैक्स से उन लोगों को कितनी मुश्किलों का सामना करना पड़ेगा। मैं कहता हूं कि अगर आप ने इसी पहली स्टेज पर ही इस बिल को थरो आउट न किया तो लोग इन को देहात में दाखिल नहीं होने देंगे। ऐजीटेशन लाज़मी तौर पर शुरू होगी और दिन ब दिन ज़ोर पकड़ती जायगी। (घंटी) मैं इतना कहकर इन का ध्यान इस बात की तरफ खास तौर पर दिलाना चाहता हूं कि इस वक्त मुल्क पर एमरजैंसी लागू है। इस वक्त किसी किस्म की ऐजीटेशन नहीं होनी चाहिए। इस लिये इस बिल को वापस ले लें। आप ने देखा कि यहां पर जितने मैंबर बोले हैं वह सभी इस के खिलाफ बोले हैं। (घंटी) तो क्या यह अच्छा न होगा कि इस को वापस ही ले लें। क्यों किसी को डिसिप्लिन तोड़ने पर मजबूर करते हैं। आप उन से काम तो मुल्क का करवाना चाहते हैं मगर आप जिन पर यह टैक्स लगाएंगे वह किसी काम के नहीं रहेंगे। यह दोअमली नहीं चलेगी। अगर आप इसी तरह से काम चलाते रहेंगे तो डिसिप्लिन नहीं रहेगा और यह बिल फेल हो जायगा। आप इसे वापस ले लें वरना इस की बुरी हालत होगी।

कामरेड राम प्यारा (करनाल) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस सैस बिल पर बोलते हुए बहुत से भाई इस के खिलाफ बोले हैं। मैं महसूस करता हूं कि इस बिल को पेश करते वक्त जो व्यू सरदार अजमेर सिंह जी ने हाउस के सामने रखा है उस को ऐपरीशियेट नहीं किया। लैंड रैविन्यू तो उन्होंने बताया है कि सब के ऊपर ही लगा हुआ है जो कि 30 लाख के करीब ज़मींदार बनते हैं। उन में से सिर्फ 7 लाख ऐसे रह जाते हैं जिन के ऊपर यह बिल लागू होगा। दस रुपये से कम देने वाले पर यह बिल लागू नहीं होगा। तो उन 7 लाख लोगों की खातिर यह नहीं हो सकता कि स्टेट रैविन्यू इकट्ठा करना ही छोड़ दे। यहां यह बात आई कि जिस की क्पैसिटी हो टैक्स उसी पर लगाया जाना चाहिए मैं इस बात के साथ इत्तफाक करता हूं। मगर इस के साथ एक और बात सोचने वाली है कि जो रुपया इकट्ठा किया जाता है उस का सही इस्तेमाल भी किया जाता है। दूसरी बात सोचने की यह है कि जो टैक्स हम लगाते हैं उस की वसूली पूरी तरह से होती है या कि नहीं। उस में लीकेज तो नहीं होती। जहां तक टैक्स लगाने की बात है वह तो हमें लगाने ही पड़ेंगे क्योंकि हमारी एक डिवैलपिंग इकौनोमी है। टैक्स लगाने के सिवा और कोई चारा नहीं है। हां एक बात ज़रूर करनी पड़ेगी कि जो टैक्स पहले लग चुके हैं उन में लीकेज न हो। कई जगह पर रियायतें की जाती हैं अगर वह न हों तो मैं समझता हूं कि और टैक्स लगाने की ज़रूरत ही न

[कामरेड राम प्यारा]

पड़े। सरदार ज्ञान सिंह राड़ेवाला ने पी. ए. सी. की रिपोर्ट का हवाला दिया था। मैं उन से सहमत हूं कि पांच चार करोड़ रुपया ज्यादा खर्च इस कारण हो रहा है कि या तो लीकेज है या फजूलखर्ची है या फिर कहीं पर कहीं कहीं ज्यादा रकम की पेमैंट कर दी जाती है। सरदार अजमेर सिंह जी के महकमा को ही लीजिये। अगर सबरिजिस्ट्रारों की पोस्ट्स को ऐडवर्टाइज किया जाता तो मुझे यकीन है कि जितनी तनखाह पर और जिन क्वालीफिकेशन के लोग अब लगे हुए हैं उन से आधे पैसे पर और उन से दुगनी क्वालीफिकेशनज़ वाले लोग इस काम को करने के लिये तैयार हो जाते। मैं ने एक सवाल किया था इस असैम्बली में और उसका नम्बर है ....

उपाध्यक्षा : कामरेड साहिब, इस का क्या ताल्लुक है इस बिल से। आप बिल पर बोलिए। (What has this to do with the Bill under discussion? Please speak on the provisions of the Bill.)

कामरेड राम प्यारा : मैं तो अपने प्वाइंट पर ही आ रहा हूं कि नए टैक्सिज़ के बगैर भी मौजूदा रिसोर्सिज़ से गुजारा चल सकता है। मौजूदा रिसोर्सिज़ से काम करने के लिए स्टेट को ज्यादा टैक्स नहीं करना चाहिए। स्टेट में जो टैक्सिज़ की इवेज़न होती है उसकी कई मिसालें हैं। भिवानी की एक फर्म पर एक लाख 97 हज़ार रुपए का टैक्स लगाया गया तो एक टैलीफोन चीफ मिनिस्टर की कोठी से गई कि इसकी अपील मन्ज़ूर हो गई है। (विघ्न)

उपाध्यक्षा : क्या आप उस वक्त मौजूद थे जब सी. एम. की कोठी से टैलीफोन हुआ। (Was the hon. Member present at the time when it was telephoned from the C. M.'s bungalow?)

कामरेड राम प्यारा : अगर आप चाहें तो मैं आपको सबूत दे सकता हूं।

मैं तो यह अर्ज़ करूंगा कि एक फर्म का सवाल था और 28 फरवरी को जवाब देना था उसे 18 मार्च तक जवाब नहीं दिया गया और इस तरह सरकार को 1 लाख से ऊपर का नुकसान हुआ। मैं तो यह समझता हूं कि यह मिनिस्टर्ज़ जो फ्रंट रोज़ में बैठे हैं यह खुद ही ज़िम्मेवार हैं इवेज़न कराने के। अफसरान बड़ी मेहनत करके केसिज़ को ट्रेस करते हैं और यह मिनिस्टर्ज़ उन्हें रियायत देने वाले हैं और यह ज़िम्मेवार हैं, इस लिए सब से बड़ी सज़ा के यह मुस्तहिक हैं।

मैं अब इस मामले को छोड़ता हूं और इस मौजूदा टैक्स की तरफ आता हूं। सरदार अजमेर सिंह जी ने कहा है कि यह जो क्राप सैस है थोड़े से रकबे पर लगने वाला है। ज्यादा से ज्यादा 20-21 लाख एकड़ पर यह लागू होगा। हमारे सूबे में एरिया अंडर कल्टीवेशन कोई 2 करोड़ एकड़ के लगभग है इस लिए थोड़े से आदमियों के लिए हम स्टेट के रैविन्यू को खतरे में नहीं डाल सकते। पहले भी इस किस्म के टैक्सिज़ पर काफी हद तक मुखालफित हुई है। अगर तो जो टैक्स उनसे वसूल किए जाते हैं वह उन्हीं लोगों पर खर्च हों तो मैं इस के हक में हूं क्योंकि यह ज़मींदारों से सम्बन्ध रखता है और उन्हीं का फायदा हो रहा है लेकिन जो पै

नहीं कर सकते, दे नहीं सकते, जिनकी कपैसिटी नहीं है उनसे टैक्स वसूल नहीं करना चाहिए। यह कहते हैं कि हम थोड़े से आदमियों से ले रहे हैं केवल 17 लाख दे रहे हैं। एक लाख ऐसे हैं जिनके पास 60-70 या 80 या 100 एकड़ जमीन है इस लिए इसका कोई फर्क नहीं पड़ता लेकिन मैं कहना चाहूंगा कि हम यहां पर केवल उन लोगों की नुमाइंदगी नहीं कर रहे जिन के पास ज़मीन ज्यादा है या जो दे सकते हैं। हमने नुमाइंदगी उन लोगों की भी करनी है जो नहीं दे सकते इसकी मुखालफित करते है। इस स्टेट में कई ऐसी मिसालें मौजूद हैं जहां पर कि सरकार ने ग़लती की है और एक लाख से ज्यादा के रैविन्यू को खतरे में डाल दिया है और खत्म कर दिया है। क्या यह लोग मुलक की या इस सूबे की खिदमत कर रहे हैं, नहीं ! बिल्कुल नहीं। (घंटी) मैं ने काफी प्वाइंटस रखने हैं इस लिए पांच मिनट मुझे और मिलने चाहिएं। अगर मुझे एप्रोपरिएशन बिल पर बोलने का मौका मिल जाता तो यह मसला हल हो जाता। (विघ्न)

Deputy Speaker : Wind up please.

कामरेड राम प्यारा : मैं इस प्वाइंट को छोड़ कर दूसरा प्वाइंट लेता हूं। अगर हमने स्टेट को टैक्सिज़ से बचाना है तो इस अहम ममले की तरफ ध्यान देना चाहिए ताकि ऐरियर्ज़ ज्यादा से ज्यादा रीकवर हो सकें। इंट्रैस्ट रकम का जो एडवांस की जाती है वह हमारे ऊपर पड़ जाता है और आगे से इंट्रैस्ट वसूल नहीं होता। पी. ए. सी. का हवाला देते हुए बताया गया था कि जिन से वसूल किया जाना है वे अननोन हैं। मेरे एक सप्लीमैंटरी के जवाब में रैविन्यू डिपार्टमैंट की ओर से बताया गया था कि जिन लोगों ने कर्ज़ा लिया है उसमें मकरूज़ अननोन हैं, उनके ज़मानत देने वाले अननोन हैं और अनट्रेसेबल हैं। (विघ्न)

उपाध्यक्ष : जो बात आप पूछ चुके हैं उस पर क्यों अपना वक्त लगाते हैं? (Why the hon. Member is wasting his time on the information that he has already received ?)

कामरेड राम प्यारा : मैं बाकी हाउस पर या इसके किसी आनरेबल मैम्बर पर, डिप्टी स्पीकर साहिबा, कोई एसपर्शन्ज़ नहीं कास्ट करता, मैं तो सिर्फ यह कह रहा हूं कि जिन की तहकीकात की वजह से करोड़ों रुपया का सरकार को फायदा होता है उनकी परवाह न करते हुए फ्रंट बैंचिज़ उस सारे का नुकसान कर देते हैं। (प्रशंसा)

मैं खुद स्टेट की इकनौमिक पोज़ीशन और फिनांशल पुज़ीशन को साउंड करने के लिए इनके पास आता हूं मिसालें ले कर कि फलां का लोन आउटस्टैंड करता है और इतना इंट्रैस्ट है, फलां के ऐरियर्ज़ आफ लैण्ड रैविन्यू की वसूली की जाए वारंट हैं लेकिन फिर भी यह वसूल क्यों नही करते ?

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ (ਬਠਿੰਡਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਜਿੰਨੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਮੁਜ਼ੱਮਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਵਾਸਤਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਟੈਕਸ

[ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ]
ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਮੈਂਟਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਸਬੰਧੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਚਲੇਗੀ, ਖ਼ੂਨ ਖਰਾਬਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ । (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਖ਼ੂਨ ਖਰਾਬਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ: ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਦੇ ਬੇਸਿਜ਼ ਕੀ ਹਨ, ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਪਲਾਨ ਹੈ ਪਰਸਪੈਕਟਿਵ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਖੋਂ ਓਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਤੀਜੀ ਪਲਾਨ ਦੇ ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਛੋਟੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਵਿਚ ਬੜ੍ਹੌਤਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸੇਹਤ ਅਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੀਜੀ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਵਿਚ 231 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ । ਜਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੈਂਟਰਲ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਬਾਤ ਚੀਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅੰਡਰ ਟੇਕਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੀਜੀ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ 231 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਪਲਾਨ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ, ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 79 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇ । 40 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਦੇਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ । ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਰਕਮ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮੁਖਾਲਫਿਤ ਕਰੇ । ਅਸੀਂ ਇਸ 40 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤਕ ਦੇਣਾ ਸੀ 17 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ 23 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਜ਼ਿੱਮੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਨੁਕਤਾ-ਚੀਨੀ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਧ੍ਰੋਹ ਕਮਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਲੋਕ ਜੋ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵੈਸਟਿਡ ਇੰਟਰੈਸਟ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਕਤਾ-ਚੀਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । (ਵਿਘਨ) ਤੁਸੀਂ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾਂਦੇ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੋਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੋਟਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ । ਇਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ । ਹਰ ਵੇਰ ਅਸੀਂ ਵੀ ਜਿੱਤ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਇਹ ਹੱਥ ਅਜ਼ਮਾਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। (ਵਿਘਨ) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਗਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਹੈ । ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰੱਕੀ ਦਾ ਪਲਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਿਸਾਨ

ਕਦੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸੇਮ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਜੋ ਬਣਨੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਸੜਕਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ..............(ਵਿਘਨ)

Deputy Speaker : The House stands adjourned till 9 a.m. tomorrow.

(*Shri Harbans Lal was still in possession of the House when it*
6-30 p.m. *adjourned*).

(The Sabha then adjourned till 9 a.m. on Thursday the 28th March, 1963.)

21632 P.V.S.—387—22-8-63—C. P. & S., Pb., Chandigarh.

Punjab Vidhan Sabha
DEBATES

28th March, 1963

(Morning Sitting)

Vol. I No 27

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Thursday, the 28th March, 1963
(Morning Sitting)

Price : Rs. 4.[illegible] nP.

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA, DEBATES, VOL. I, NO. 27,
DATED THE 28TH MARCH, 1963 (MORNING SITTING)

Read	*For*	*On page*	*Line*
namely	name y	(27)1	Last line
be.	he	(27)2	11
Will	Wi l	(27)3	5
sheets	shets	(27)4	18
beard	board	(27)4	24
Headmaster	H admaster	(27)12	13
री-ग्रार्गनाइज	री-ग्रागनाइज़	(27)15	23
remarks	remakrs	(27)17	6, 7, 12
Add the word 'ਨੂੰ' before the words, '25 ਲਖ ਰੁਪਏ'		(27)20	5
Delete 'l' after the word ਰੁਪਏ		(27)20	5
Mahashe Benarsi Dass	Mahshe Benarsi Dass	(27)32	13th from below
T. A.	I. A.	(27)33	2 of Sub-heading
Delete the word 'from' after the words 'State Government'		(27)35	1 of Sub-heading
levelled	levied	(27)39	17
SABHA	SAHHA	(27)42	Heading
Improvement	Imprevement	(27)45	Sub-heading
Arrears	Ar ears	(27)47	Sub-heading
जाना	जान	(27)51	17
मिनिस्टर	निमस्टिर	(27)56	20
मिनिस्टर	मिनिनस्टर	(27)60	8th from below
दी	दो	(27)63	3rd from below

Read	*For*	*On page*	*Line*
Bill	Bil	(27)67	5
ਗੋਰੇ	ਰੋਰੇ	(27)67	6
speech	speeh	(27)67	14th from below
फाईन	फईन	(27)68	5
Delete the word ‘ਇਹ’ after the word ‘ਹਾਂ ਕਿ’		(27)76	6
ਅਸੀਂ	ਅਜੀਂ	(27)76	28
ਬਣਾਇਆ	ਥਣਾਇਆ	(27)77	18
ਪਰ ਆਜ਼ਾਦੀ	ਤਰ ਆਜ਼ਦੀ	(27)77	35
ਕੀਤੀ	ਕੀਤਾ	(27)78	4
ਥੋੜੀ	ਬੋੜੀ	(27)78	6
ਪਹਿਲਾਂ	ਮਹਿਲਾਂ	(27)78	8
ਜਾਵੇਗੀ	ਜਵੇਗੀ	(27)78	9
ਮਹੀਨੇ	ਸਹੀਨੇ	(27)84	4
ਲੋਕਾਂ	ਲੇਕਾਂ	(27)84	11
ਦੇਸ	ਦੇਜ਼	(27)86	15
ਸਰਥਾਰਜ	ਸਰਚਾਹਜ	27)87	22

———

PUNJAB VIDHAN SABHA

Thursday, the 28th March, 1963
(Morning Sitting)

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 9.00 *a. m. of the Clock.*

ABSENCE OF THE SPEAKER

Secretary : I have to inform the House that the Speaker is unavoidably absent. The Deputy Speaker will, therefore, take the Chair.

(At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair).

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION NO. 2091*

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : डिप्टी स्पीकर साहिबा, पहले जो मुझे महकमा से जवाब मिला है मैं इस के मुतालिल्क अर्ज करना चाहता हूँ । I have shown this to the Development Minister.

उपाध्यक्षा : जो भी आप नया क्वैस्चन करना चाहते हैं उस के मुतालिल्क आप पहले आफिस को इनफार्म करें, फिर खड़े हों । ऐसे बात नहीं चलती । (Before putting any fresh question the Hon'ble Member must inform the office first otherwise it won't be in order.)

Chaudhri Inder Singh Malik: Madam I have already received the reply from the office.

Deputy Speaker: Please give in writing first what you want to say.

पंडित मोहन लाल दत्त : मेरा supplementary सवाल यह है कि मुख्तलिफ इलाकों की development के लिए पिछले साल और इस साल लाखों रुपया बांटा गया है । क्या इन को हमारे इलाके का ध्यान नहीं आया ? हमें डिस्क्रीशनरी फंड का एक पैसा तक नहीं दिया गया ।

ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ : ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਡਿਫੀਕਲਟੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੇ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇ । ਜਦੋਂ ਵੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਨਿਸਟਰ ਇਸ ਫੰਡ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਇਨਸਟਾਸ ਕੋਟ ਕਰੋ ਜਿਥੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਡੀਮਾਂਡ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I ask from the hon. Minister if it is a question of demand and supply ?

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I know if the hon. Chief Minister or the hon. Minister for Development has given any grants to my district, namely, Rohtak out of the discretionary fund ?

Note. Starred Question No. 2091 along with its reply appears in the PVS Debate Vol. 1 No. 25 dated 27th March, 1963.

Minister : Madam, I have already laid the information on the Table of the House.

पंडित मोहन लाल दत्त : सवाल तो यह है कि आया हमारे इलाके के पब्लिक इंट्रैस्ट को मद्देनज़र रखते हुए इस तरफ कोई ख्याल भी रखा जायेगा या कि नहीं ?

मंत्री : क्यों नहीं, आपके इलाके का भी जरूर ही ध्यान रखा जायेगा।

पंडित मोहन लाल दत्त : आज इतने बड़े डिवैलपमेंट के काम हो रहे हैं मगर हमारे इलाके में पीने का पानी भी नहीं मिलता। क्या इस रकम में से कुछ दिया जायेगा ?

उपाध्यक्षा : पण्डित जी, आज तक आप ने मांग ही नहीं की। पानी क्या, रोटी और अगर दूध मांगेंगे तो वह भी दिया जायेगा। (Hon'ble Member has not put in any demand so far. Not to speak of water even bread and milk will also he supplied if he puts in the demand.) (*Laughter*)

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦੀ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਬਾਵਾਂ ਉਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਗਲਾਂ ਖੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰਕਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਨੀਡ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਏਗਾ।

श्री जगन्नाथ : क्या वज़ीर साहिब बतलायेंगे कि यह जो डिस्क्रीशनरी फंड है यह कामन वैल्फेयर के लिए दिया जाता है।

Deputy Speaker : He has already replied.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਐਸੀ ਕੰਪਲੇਂਟਸ ਆਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਡਿਸਕ੍ਰੀਸ਼ਨਰੀ ਫੰਡ ਅਨਾਊਂਸ ਕਰਕੇ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ? ਕੀ ਵੋਟਰਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ;

ਮੰਤਰੀ : ਨਹੀਂ ਵੋਟਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਵਿਦਡਰਾ ਕਿਤਾ ਗਿਆ ਕੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या इस फंड से राम नारायण जी के ग्राम सहयोग समाज को रुपया दिया गया ?

मंत्री : ज़रूर दिया गया।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਕੀ ਵਜੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਡਿਸਕਰੀਸ਼ਨਰੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਜੋ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਮਿਆਦ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਂਪਣੇ ਅਕਾਊਂਟਸ ਸਬਮਿਟ ਕਰ ਦੇਣ। ਔਰ ਅਗਰ ਉਹ ਕਨਸਰੰਡ ਆਦਮੀ ਅਕਾਊਂਟਸ ਸਬਮਿਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਚੀਜ਼ ਪਹਿਲੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਕਾਉਂਟਸ ਠੀਕ ਹਨ ਯਾ ਨਹੀਂ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਅਕਾਊਂਟਸ ਸਬਮਿਟ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਲਵੇਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਲਵੇਗੀ ।

CONTRIBUTION TOWARDS NATIONAL DEFENCE FUND

***2229. Shri Balramji Dass Tandon :** Will the Chief Minister be pleased to state the total amount contributed towards the National Defence Fund in the State, district-wise giving the details of the cash amount, gold, silver, and any other kind of contribution, separately ?

Sardar Partap Singh Kairon : A statement containing the required information is laid on the Table.

STATEMENT

Name of District		Cash contributions for the National Defence Fund including National Defence Fund (Punjab) upto 18th February, 1963	Gold contribution in grammes	Silver contribution in grammes
Amritsar	..	31,69,534	65,167	..
Ambala	..	24,53,820	2,127	390
Bhatinda	..	29,18,211	1,226	460
Ferozepur	..	55,48,356	6,724	..
Gurdaspur	..	26,12,123	2,353	..
Gurgaon	..	16,47,172	671	..
Hoshiarpur	..	17,94,033	1,880	..
Hissar	..	54,40,633	4,592	..
Jullundur	..	34,26,451	2,585	822
Kapurthala	..	10,08,102	961	43
Karnal	..	42,49,365	3,328	worth Rs 10,000
Kangra	..	10,41,669	601	..
Lahaul Spiti	..	1,08,171	..	..
Ludhiana	..	44,58,422	3,800	..
Mohindergarh	..	11,82,620	1,218	..
Patiala	..	47,87,296	698	76
Rohtak	..	24,42,052	2,379	..
Sangrur	..	38,76,081	5,903	2,709
Simla	..	4,31,423	1,324	252
Secy. to C. M.	..	34,60,751	64,450	..
Total	..	5,60,56,285	1,72,921	4,752 plus silver worth Rs 10,000

[Chief Minister]

OTHER KINDS OF CONTRIBUTIONS

Amritsar—

Information is not ready and will be placed on the Table later on.

Ambala—

Revolver 2, rifle 1, jersy-sweaters 65, mufflers 31, socks 392 pairs, cotton and Majri cloth jackets 450, blankets 41, kurtas Pyjama289, Cardigans for nurses 14, gloves 260, coat with fur 1, dry fruits 15 seers, dry battery radio set 1, books and magazines 961.

Bhatinda—

Rifle 1, guns 2, revolver 1, pistol 3, cartridges 269, other amenities costing Rs 42,000.

Ferozepur—

Land 264½ acres, house 1, quilted snow 525, radio sets 7, telescope 1, white kachhehras 1872, gutkas 1300, combs 2556, hair fixer 950, beard nets 1356, jerseys 942, bush-shirts 810, pillow slips 749, sleeping bags 227, boiled eggs 500, durries 4, turbans 1009, gur reories 11 kilos, pillow cotton filled 15, woollen sweaters 463, wollen socks 950, woollen pullovers 549, woollen caps 2, woollen gloves 494, mufflers 333, blankets 114, scarlet blankets 20, bed shets 905, shorts 50, pyjamas 910, pillow covers 298, books 2969, biscuits 72 packets and one case washing soap, guns 2, pistols 2, watch 1, Daurala choclates 10 killos enamelled plates 100.

Gurdaspur—

Akhrot one case, radios two sets, turbans 800, pillow covers 193, bed sheets 127, blankets 25, sleeping bags 13, socks 148 pairs, bush-shirts 128, pyjamas 122, shirts 24, jerseys 46, wooden kangas 216, board nets 204, gutkas 150, pillows 30, quilts 30, talais 10, mufflers 63, jackets 24, kachhas 214, sewing machines 10.

Gurgaon—

Land 213 kanals 2 marlas and one house.

Hoshiarpur—

Jerseys 473, woollen socks 1,574 pairs, sweaters 60, Muffler 64, gloves 234, blankets 41, bush-shirts 340, pajamas 369, pillow covers 419, bed sheets 420, cloth, 502½ yards cotton and 38½ yards woollen, Jackets 70, Sulphagon adine 5,000 tablets, combs 3,750 underwear 878, cotton beds 100, cotton waistcoats 206, caps 174, books 2,400, watches 2, revolver 2, guns 2, turbans 34, First-aid boxes 5, silk thread 700 grams, hair fixer 700 bottles, boiled eggs 1,000, gur 240 kilogramms, reori 130 kilograms, beard nets 686, biscuits 2 tins, bed cushion 1, pneumatic 2, ice caps 1, hot water bottle 1, fly killer 2, loud speaker set 1, land 407 kanals, 13 marlas, dummy rifles 24.

Hissar—

Garments 6,902, revolvers 5, compass 1, rifle 1, land 226 acres.

Jullundur—

Underwears 2,774, muslin for pagris 3,670 yards, socks 1,377 Pairs, gloves 803, hair fixer 3,138, gutkas 2,781, beard nets 749, kangas 8,600, boiled eggs 2,371, gur 74 mds. 23 seers, reori 22 mds. 32 seers, turbans 11, blankets 48, sweaters with sleeves 112, mufflers 237, sweater without sleeves 1, trousers 670, jerseys 191, shirts 323, bed-sheets 527, pillows 13,magazines 929, pillow slips 340, cotton baskets 458, chaddar woollen 4, caps 162, pull-overs 293, folding chairs 150, folding tables 150, torches with cells 150, sewing machines 17, towels 2, underwear woollen 11, night suits 5, pencillin vials 50, bandies 100, complete uniform 1, belt 1, cross-belt 1, bat : with volt 1, whistle tags 2, hair oil 134 bottles, brilliantine 521 bottles, vaseline 45 bottles, dry fruits worth Rs 100, soap 6 quintals and 80 kilograms red chillies 450 grammes, Haversacks 100 spices 38.700 kgs.

Kapurthala—

Information is not ready and will be placed on the Table later on.

Karnal—

Land 79 acres' 2 kanals 15 marlas, revolvers 2, gun 1, buffaloes 3, houses 2, woollen jerseys 12, woollen blankets 5, sheets of cloth 30, tooth pastes 12, tooth brushes 12, tea packets 9, sewing machines 2, novels 10, razors 8, wrist watch 1, woollen sweaters 34, overcoat 1, car 1 and disc harrows 10.

Kangra —

Pullovers 146, gloves 69, books 33, readers digest and periodicals 210, turbans 19, kachas 96, guns 2, automatic rifle 1, live rounds 9 and blades 100.

Lahaul and Spiti—
House 1, yak 1, carpets 5 and goats 3.

Ludhiana—
Information is not ready and will be placed on the Table later on.

Mohindergarh—
Information is not ready and will be placed on the Table later on.

Patiala—
Jerseys 435, sweaters 181, socks 576 pairs, gloves 343 pairs, mufflers 63, blankets 80, snow jackets 231, bed sheets 67, cotton shirts 120, turbans 1,149, under wears 688, sleeping suits 49, pillow covers 105, trousers 120, ball point pencils 300, washing soap 44, gur reories 12 mds. 8 srs., gur 1 md. 20 srs. fixo 1,104 eggs, 5,082, combs 3,226, prayer books 952, books 496, iron Karas 192, biscuits packets 76, beard nets 139, agricultural land 59 bighas 14 biswas and houses 8.

Rohtak—
Information is not ready and will be placed on the Table later on.

Sangrur—
Woollen jerseys 110, socks 24 pairs, blankets 32, pyjamas flannel 110, bu sh-shirts 170, mufflers 38, cotton blankets 200, jackets 90, shirts 174, pyjamas 173, bo oks 1,084, land 27 bighas, pencilin 15 phials, B. Complex tablets 5,000, Ovaltine 2 tins, s oap cakes 120, rifles 6, revolvers 5, flour mill engine 1, jeeps 2, trucks 2, motor cycle 1, car 1 and Saloon 1.

Simla—
Information is not ready and will be placed on the Table later on.

Apart from the above collections, the following articles were collected by the Women's Defence Council, Punjab, Chandigarh.

Socks 16,833, cap comforters 2,385, jerseys 5,464, bala-clava caps 893, gloves 4,187 padded jackets 1,347, blankets 538, quilts 1,105, ground nuts 7 bags and 30 srs., biscuits 153 packets, two big tins and 3 small tins, dry milk 12 tins, sweets 7 mds. 30 srs. and 2 packets, magazine pamphlets 6½ gunny bags and 176 pillow cases 2,815, bed sheets 3,015, sweaters 385, mufflers 1,339, underwears 12,722, turbans 1,413 and 24,857½ yards. of turban cloth, boiled eggs, 1,818, gur 111.30 mds. reories 34 mds. 17 srs., pickle 24 big tins and 100 small tins, tea 1,500 grams and 40 packets, dry fruit 2 mds. 14 kgs. and 11 packets, cigarettes 12,200 and 25 packets, bidis 60,000, match boxes 199 dozen, soap 715, hair fixer 4083, gutkas 14,398, beard nets 2,651, combs 21,572, sarson oil 12 mds. two tins and 870 bottles, pullovers 1376, pyjamas 1380, shirts 803, mittons 121, towels 45, legging 3, Ramayan 10, Gita 20, sleeping bags 153, pillows 2, books 150, night suits 735, mugs 26 dozens, tooth brushes 1,112, battery cells 1,308, washing soap 238 cases and 80 kilos, torches 686, tooth pastes 628, shampoo 24, shaving sticks 103, razor blades 27 packets, shaving brushes 100, soup plates 25 dozens, Aggarbati 12, boot polish 24, shaving soap 12, folding tables 352, folding chairs 346, karas 100, sewing machines 3, Murraba 8 tins, masala 2 boxes, red chilli 1 box and transistor set 1.

REMAINING INFORMATION REGARDING STARRED QUESTION NO. 2229

Sardar Partap Singh Kairon (Chief Minister, Punjab) : Information relating to the remaining districts of Amritsar, Kapurthala, Ludhiana, Mohindergarh, Rohtak and Simla.

[Chief Minister]

DONATION; TOWARDS; NATIONAL DEFENCE FUND

Other kind of contributions

Amritsar—

Skimmed Milk 5,400 lbs., Peas beans 5,000 lbs., blankets 2,775, jerseys 514, jackets 601, socks 1,991 pairs, gloves 474 pairs, caps 306, dry fruit 1,066.5 Kgms., Kachhas 8,807, Combs 11,754, Sleeping Bags 305, Mufflers 141, Pajamas 183, Shirts 6, Pillow covers 291, Gutkas 11,974, Books and Magazines 561, eatable goods 2¼ Mds., Daris 99, quils 8, Karas 2,500, cloth worth Rs 64,057, cloth for Pagri 28,853⅞ Yds., Beard nets 2,113, Hair Fixer bottles 2,916, Empty bottles for Sarson oil 3,000, pickles 1,008 Cans of one lb. each, Reori 9½ Mds., Eggs 942, Bushshirts 175, Bed-sheets 187, Pillows 5, Maleshia Cloth 65.85 Metres, books 150, shawl 1, transistor one with 8 cells, Revolver 1, radio sets 2, Gur 15 Srs., Salt 10 Mds., Baaz (for setting Pagris) 144.

Kapurthala—

Turbans 527, Underwears 1,988, Combs 500, Hair fixer bottles 100, Beard nets 100, Gutkas 100, Jarsies 644, Socks 61 pairs, Mufflers 126, Pullovers 235, Bed Sheets 10, Pillow covers 50, Blanket 1, Books 75, Gloves 8 pairs, Reories 2½ Mds.

Ludhiana—

Woollen jersyes 142, Battery Radio Set 1, Blankets 9, Gloves woollen 3 dozen pairs, Socks 18 pairs, Pullovers 15, Sweaters sleevless 35, Urdu Weekly 'Muhafiz' 200 copies, Groundnuts 85 Kgms., Dry Fruit 10 Mds. and 35 Srs., Biscuits 2 packages Jackets 3,000, Nitnem Gutkas 2,500, Underwears 9,975, Combs 2,000, Fixo 2,000, Beard nets 2,000, Turbans worth Rs 22,794.81 nP. Peas nuts salted 150 Mds., Woollen Vests 306, Mufflers 1,885, Socks 4,649 pairs, Blankets 200, Knittingyarn 1,073 lbs., jerseys 1,776, Cap Comfortors 1,500, Handgloves 50 pairs, Underwears 84, Gutkas 12, Bed-sheets 8, Jersey 1, pairs of Socks 2, pairs of Legging 2, Underwears white 100, Bales of Jerseys 27 (27X75=2,025), Bales of Mufflers 2 (400 Mufflers), 71 Underwears, Gur 1,340 Kilo grams, Jerseys 4,000, Mufflers 26, Socks 22 pairs, Night suits 10, Jackets 15.

Mohindergarh—

306 bighas of land.

Rohtak—

Pullovers 338, Socks 777 pairs, gloves 291 pairs, Caps 239, Cotton filled Jackets 101, Cotton filled Gaddas 102, Cotton filled Pillows 245, Bed Sheets 190, Pillow Covers 400, Pajamas 114, Trousers 100, Blankets 15, Mufflers 462, Bush-shirts 133, Turbans 287, Underwears 109, Sleeping bags 48, Groundnuts 2 tins, Biscuits 6 tins, Cashew nuts 10 kgs., Walnuts 10 Kilos, Almond 2½ Kgs., Raisins 950 Gms., Bournvita 5 tins, Drinking Chocolate 3 tins, Chilgoza 2 Kgs., Combs, 324 Gur 52 Mds. beard nets 24, Plates 26 Doz. Mugs 25 Doz., Tophy tins 4, Tooth Brush 250, Tooth Paste 250.

Simla—

Woollen Caps 61, Woollen Jerseys 233, Woollen Socks 118, Woollen Gloves 260, Camphor oil injections 50, Penicillin ointment 3 tubes, Dumex OPT 45 voils, Coat Warm old 2, Muffler old 1, Mattress 1, Looking Glass 1, Tooth Paste 1, Tooth Brush 1, Handkerchief 1, Comb 1, Hairoil bottle 1, Bed Sheets 2, Pillows 1, Woollen Mufflers new 16, Blankets 7, Dry fruit 2.8 kgs., Blaclaves 24, Books 33, Hexaman Injections 12 ampules, Wrist Watch 1, Sun goggles 1.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मुख्य मंत्री जी बतलायेंगे कि इस लिहाज से अमृतसर, लुध्याना और गुड़गाँव की पोजीशन क्या है?

मुख्य मंत्री : जो इन्फर्मेशन थी वह दे दी है ।

श्री बलरामजी दास टंडन : जो इन्फर्मेशन मांगी गई थी, वह सरकार ने अभी तक मुहैया नहीं की, इसकी क्या वजह है ?

मुख्य मंत्री : एक दफा जवाब चले जाने के बाद इन्तज़ार करना पड़ता है ।

श्री बलरामजी दास टंडन : गुरदासपुर जिले से कितने गराम सोना इकट्ठा हुआ ?

मुख्य मंत्री : 18 फरवरी तक 3,077 गराम ।

श्री बलरामजी दास टंडन : आन ए प्वाइंट आफ़ आर्डर, मैडम । स्पीकर साहिब मुझे दो स्टेटमेंट्स दी गई हैं । एक स्टेटमेंट के अन्दर बताया गया है 2,353 गराम सोना और दूसरी में 3,077 गराम सोना बताया गया है । मैं पूछना चाहता हूँ कि कौन सी स्टेटमैंट कुरैक्ट है ।

मुख्य मंत्री : क्या उस पर लिखा हुआ है कि 18 फरवरी तक की कलैक्शन है ?

श्री बलरामजी दास टंडन : हां जी ।

मुख्य मंत्री : आफिस ने अगर गलती की है, then I will find out why this discrepancy.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मुख्य मंत्री साहिब बतायेंगे कि पंजाब में कौन कौन से ऐसे ज़िले हैं जिन्हों ने टार्गेट पूरा नहीं किया और गवर्नमैंट इस सिलसिले में क्या ऐफर्ट कर रही है ?

मुख्य मंत्री: टार्गेट तो हरेक को पूरा करना चाहिये लेकिन यह चीज़ वालंट्री है । अगर कोई नहीं करता तो मैं उसे प्रेरित करूँगा । That was a voluntary target. If any district has not achieved the target I will consider that that district is not pulling its weight in the defence efforts.

TECHNICAL MANPOWER CO-ORDINATION COMMITTEE

***2254. Comrade Ram Kishan :** Will the Chief Minister be pleased to state whether any Technical Man Power Co-ordination Committee has recently been formed in the State ; if so, its personnel and the functions thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes, a Technical Manpower Committee has been constituted with the following personnel :—

(1) Financial Commissioner, Planning	..	Chairman
(2) Industries Commissioner	..	Member
(3) Secretary, P.W.D. B&R and P. H. Branch	..	Do
(4) Secretary, Irrigation and Power	..	Do
(5) Secretary, Health and Local Government	,	Do
(6) Secretary, Labour Department	..	Do
(7) Director, Industrial Training	..	Secretary

The function of the Committee is to ensure prompt and co-ordinated action in connection with the training and recruitment of technical personal of all categories in the present Emergency.

कामरेड राम किशन : क्या मुख्य मंत्री साहिब बतायेंगे कि इस सम्बन्ध में जो पंजाब में टैक्निकल डैटा इकट्ठा किया गया है वह किस तरह यूटिलाइज़ किया जा रहा है ?

मुख्य मन्त्री : मैं आफ़ हैंड तो नहीं बता सकता। अगर नोटिस दें तो पता करके बता दूंगा।

कामरेड राम किशन : क्या मैं जान सकता हूँ कि जितने डिप्लोमा-होल्डर्ज़ हैं क्या वह सारे के सारे ऐब्ज़ार्ब हो गए हैं ?

Chief Minister : I would have gladly done this had the hon. Member put in this in the form of a question. ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਐਨਕੁਆਇਰੀਜ਼ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵੀ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਜਾਪ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕਿ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ।

कामरेड राम किशन : क्या मुख्य मंत्री जी बताएंगे कि कौनसी और कितनी ऐसी ट्रेड्ज़ हैं, फैकटरीज हैं जिन में ऐसे ऐसे टैकिनकल आदमी ऐब्जार्ब किए जाएंगे ?

Chief Minister : I require a separate notice to answer this question. It is not proper that the hon. Member should ask information about the whole province from this question.

GOVERNMENT SERVANTS TAKING ACTIVE PART IN POLITICS

***2299. Shri Babu Dayal Sharma** : Will the Chief Minister be pleased to state whether he has received any complaints regarding Government servants taking active parts in the politics ; if so, the number of such complaints, districtwise and the action so far taken thereon ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : Government had been receiving complaints from time to time. The time, expense and labour involved to collect general information asked for in this question will be incommensurate with any possible benefit sought to be derived. If the Hon'ble member wants informaton about specific area and time, that will be collected and supplied.

श्री बाबू दयाल शर्मा : जिनके खिलाफ शिकायतें आई हैं उनके खिलाफ कोई एक्शन लिया गया है ? और अगर लिया गया है तो क्या लिया गया है ?

मंत्री : आपका तो बड़ा जनरल सवाल है। आपने न तो कोई पीरियड स्पैसिफाई किया है और न एरिया स्पैसिफाई किया है कि कहां की इनफर्मेशन चाहिए। अगर आप किसी खास एरिया और पीरियड की बात जानना चाहते हैं तो सैपरेट नोटिस दें।

श्री बाबू दयाल शर्मा : गुड़गांव ज़िले के बारे में ही बता दें।

मंत्री : आफ़ हैंड नहीं बता सकता। नोटिस दें फिर बता दूंगा।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या सभी सब-रजिस्ट्रारों के बारे में कम्प्लेंट्स आई हैं कि वह एक्टिव पालिटिक्स में पार्ट लेते हैं ?

Deputy Speaker: It does not arise out of it

MEETING BETWEEN JOURNALISTS OF ROHTAK AND CHIEF PARLIAMENTARY SECRETARY

***2476. Shri Mangal Sein** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether any delegation of the journalists of Rohtak met the Chief Parliamentary Secretary, Punjab, on the 5th of January, 1963 ;

(b) whether they handed over any representation to him ; if so, the contents thereof together with the action taken by the Government thereon ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : (a) Yes.

(b) Yes. It is not in the public interest to disclose the contents as the matter is being enquired into.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या यह बताया जा सकता है कि जो रिप्रिज़ेंटेशन उन्हों ने दी थी उसमें किन बातों के बारे में शिकायतें थीं ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਸਣਾ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰੈਸਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

कामरेड राम प्यारा : क्या आप बतायेंगे कि जो शिकायतें अखबार वालों ने दीं वह किस के खिलाफ दीं ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਡਿਸਕਲੋਜ਼ ਕਰਨਾ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਜੋ ਐਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ।

कामरेड राम प्यारा : यह दोनों बातों का यही जवाब दे रहे हैं कि पब्लिक इंट्रैस्ट में नहीं है । हम इनक्वायरी के बारे में नहीं पूछ रहे हैं बल्कि जो रिप्रिज़ेंटेशन मेरे पास और श्री टंडन और श्री मंगल सैन के पास भी है, उस के बारे में पूछता हूँ कि क्या शिकायतें थीं और किस के खिलाफ थीं ?

Chief Minister : When the hon. Member knows about it he has no right to put the question.

उपाध्यक्षा : जब आपके पास वह रिप्रिज़ेंटेशन मौजूद है और आप सब जानते हैं तो फिर क्यों खाहमखाह पूछ रहे हैं ? (when the Hon'ble Member has got a copy of representation with him and when he knows everything about the matter there is no reason why he should ask this question?)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਉਹ ਕਨਫਰਮ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

GOVERNMENT ADVERTISEMENTS

***2477. Shri Mangal Sein :** Will the Chief Minister be pleased to state the names of newspapers being published from district Rohtak which were given Government advertisements during the year 1962-63 together with the circulation of each of the said paper ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : A Statement containing the requisite information is laid on the table of the House.

STATEMENT

Serial No.	Name of the Newspaper	Circulation
1	The Jat Gazette, Rohtak ..	1,000
2	The Haryana Tilak (Urdu), Rohtak ..	900
3	The Haryana Tilak (Hindi), Rohtak ..	900
4	The Bharat Nirman, Rohtak ..	1,000
5	The Roshni, Sonepat ..	1,000
6	The Paigham, Sonepat ..	400

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी साहिब बताने की कृपा करेंगे कि रोहतक में जो अखबार निकलती है जिस के बारे में एडवर्टईजमेंट का सवाल पूछा गया है, उस अखबार की सर्कुलेशन कितनी है ?

चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी : यह इनफर्मेशन जवाब में दे दी गई है। इस अखबार की सर्कुलेशन एक हज़ार है।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ़ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी साहिब बताने की कृपा करेंगे कि उस को कितनी एडवर्टाईज़मेंट्स दी जाती हैं ?

चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी : आप इस के बारे में सैपरेट नोटिस दें, पता करके इनफर्मेशन दे दी जाएगी।

NUMBER OF SECRETARIES ETC. IN THE PUNJAB CIVIL SECRETARIAT

*2751. **Shrimati Prasani Devi** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of Secretaries, Additional Secretaries, Deputy Secretaries and Under-Secretaries separately, in Punjab Civil Secretariat, Chandigarh, as on 31st December, 1948 and on 31st December, 1962 ;

(b) whether there is any proposal under the consideration of Government to reduce the number of the above-mentioned Officers?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) A statement giving the required information is laid on the table of the House.

(b) No.

STATEMENT SHOWING THE NUMBER OF SECRETARIES, ADDITIONAL SECRETARIES, DEPUTY SECRETARIES AND UNDER-SECRETARIES IN THE PUNJAB CIVIL SECRETARIAT AS ON 31ST DECEMBER, 1948 AND 31ST DECEMBER, 1962

As on		Number of Secretaries	Number of Additional Secretaries	Number of Deputy Secretaries	Number of Under-Secretaries
31st December, 1948	..	4	1	2	5
31st December, 1962	..	10	..	24	20

श्री जगन्नाथ : मुख्य मंत्री जी ने बताया है कि 31 दिसम्बर, 1948 को, सैक्रेटरीज़, एडीशनल सैक्रेटरीज़, डिप्टी सैक्रेटरीज़ और अंडर सैक्रेटरीज़ की संख्या 12 थी जबकि 31 दिसम्बर, 1962 को उन की संख्या 54 हो गई। तो क्या वह बताने की कृपा करेंगे कि इस की क्या वजह है ?

मुख्य मंत्री : काम बढ़ने की वजह से पोस्टें बढ़ी हैं।

श्री जगन्नाथ : क्या मुख्य मंत्री जी बताने की कृपा करेंगे कि उन में लेडीज़ कितनी लगाई गई हैं ?

Chief Minister : The hon. Member should please look up the papers which have been published by the Government.

कामरेड राम प्यारा : चीफ मिनिस्टर साहिब ने जवाब में बताया है कि सैक्रेटरीज़, एडीशनल सैक्रेटरीज़, डिप्टी सैक्रेटरीज़ तथा अंडर सैक्रेटरीज़ की तादाद 1948 से अब 4, 5 गुणा बढ़ गई है। क्या इतना काम बढ़ गया है और क्या नैशनल एमर्जेन्सी के वक्त इन पोस्टों को रिड्यूस करने का सरकार का कोई विचार है ?

मुख्य मंत्री : मैं ने पहले ही कहा है कि काम के बढ़ने से ही पोस्टें बढ़ी हैं।

CHAPRASIES IN THE CIVIL SECRETARIAT

*2752. **Shrimati Prasani Devi** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total number of chaprasies in the various Branches of the Punjab Civil Secretariat as on the 31st December, 1962;

(b) whether there is any proposal under the consideration of Government to reduce the number thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) 171

(b) Yes.

GOVERNMENT GIRLS HIGH SCHOOL, JANDIALA, DISTRICT AMRITSAR

*1237. **Comrade Makhan Singh Tarsikka,** (Put by Comrade Babu Singh Master) : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Government Girls High School, Jandiala, district Amritsar, is located in a building which is in a very dilapidated condition ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the time by which the work of construction of new building is likely to be taken up ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No.

(b) Does not arise.

STARRED QUESTION No. 1494 (POSTPONED)

मुख्य मंत्री : मैं ने इस सवाल की ऐक्स्टैन्शन के लिए एप्लाई किया है क्योंकि जो जवाब मेरे पास आया है वह गलत है। I am not satisfied and I have asked for more details.

RE-ORGANISATION OF EDUCATION DEPARTMENT

*2197. **Pandit Charanji Lal Sharma** : Will the Chief Minister be be pleased to state—

(a) whether there is any proposal under the consideration of Government for the reorganisation of the Education Department;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the amount of additional expenditure likely to be incurred thereon?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes.

(b) None. The proposal is being put through in a restricted form due to the emergency.

Pandit Charanji Lal Sharma : Will the Chief Minister kindly state if the change is a part of the re-organisation ?

Chief Minister : No.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मुख्य मन्त्री बताने की कृपा करेंगे कि अमृतसर के ज़िले के बारे में क्या प्रोपोज़ल है ?

मुख्य मंत्री : आप ने इस बारे में एक और सवाल किया है, उस का जवाब मेरे पास आ चुका है। जब वह हाउस में पूछा जाएगा उस वक्त जवाब दे दूंगा।

REPRESENTATION AGAINST HEADMASTER, LOCAL SCHOOL AT VILLAGE MOHLLA BAR CHAPPAR, DISTRICT HISSAR

***2283. Shri Amar Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether Government have recently received any representation from the residents of village Mohlla Bar Chappar in Hansi Tehsil, district Hissar against the Headmaster of the Local School, regarding misappropriation of Union's fund etc.;

(b) if answer to part (a) above be in the affirmative; the action, if any; taken or proposed to be taken in the matter?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes.

(b) The matter is being looked into.

श्री अमर सिंह : जैसा कि मुख्य मंत्री ने कहा है कि कम्प्लेंट आई है और एक्शन लिया जा रहा है, मैं पूछना चाहता हूँ कि कब तक एक्शन लिया जाएगा ?

मुख्य मंत्री : इस के बारे में नोटिस दे दें। पता करके बताया जाएगा।

श्री अमर सिंह : मैं ने जो अपने सवाल के पार्ट (ए) में पूछा था उसका पूरा जवाब नहीं आया।

उपाध्यक्षा : वह तो उन्हों ने पढ़ दिया है। (The hon. Chief Minister has read out the reply.)

श्री अमर सिंह : मुख्य मंत्री साहिब ने फरमाया है कि वह कम्प्लेंट आई है। मैं पूछना चाहता हूँ कि वह कम्प्लेंट कब आई है और उस पर क्या एक्शन लिया जा रहा है ?

मुख्य मंत्री : यह मैं आफ़ हैंड कैसे बतला दूं ? न ही यह इस सवाल में पूछा है। जितनी इनफर्मेशन मांगी थी वह दे दी।

JUNIOR BASIC TRAINING UNITS IN THE STATE

***2500. Shri Partap Singh Bakshi :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total number at present of Junior Basic Training Units, district-wise, in the state ;

(b) the names of the said units, tehsilwise, in Kangra District ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) and b) Statements containing the information are laid on the Table of the House.

STATEMENT I

Name of the District		Number of Junior Basic Training Units 1961—63 session	Number of Junior Basic training Units 1962—64 session	Total number of Basic Training Units in the State
Gurdaspur	..	7	15	22
Amritsar	..	10	15	25
Jullundur	..	26	19	45
Hoshiarpur	..	20	14	34
Kangra	..	15	17	32
Ferozepore	..	18	15	33
Ludhiana	..	12	9	21
Ambala	..	21	14	35
Karnal	..	17	17	34
Rohtak	..	24	15	39
Gurgaon	..	19	14½	33½
Hissar	..	7	10	17
Kapurthala	..	10	9	19
Patiala	..	7	17	24
Bhatinda	..	10	12	22
Mohindergarh	..	5	9	14
Sangrur	..	16	17	33
Total	..	244	238½	482½

STATEMENT II

THE NAMES OF THE UNITS TEHSIL-WISE IN KANGRA DISTRICT

Serial No.	Names of the Institutions		Number of Units 1961—63 Session	Number of Units 1962-64 Session	Total
	TEHSIL KANGRA				
1	Government Basic Training Institute for Women, Dharamsala	..	3	2	5
2	Government Basic Training College, Dharamshala		..	2	2
	Total	..	3	4	7

[Chief Minister]

Serial No.	Names of the Institutions	Number of Units 1961—63 Session	Number of Units 1962—64 Session	Total
	TEHSIL DEHRA			
1	Government Girls High School, Pragpur	2	1	3
2	Government Girls High School, Garli	1	1	2
3	Government Girls High School, Jalawamukhi ..	..	1	1
	Total ..	3	3	6
	TEHSIL NURPUR			
1	Rajpur High School, Indora ..	1	..	1
2	Government Girls High School, Nurpur	..	1	1
	Total ..	1	1	2
	TEHSIL HAMIRPUR			
1	Government Basic Training School, Hamirpur ..	2	2	4
2	Government Girls High School, Hamirpur	1	..	1
3	Government High School, Sujanpura Tira ..	..	1	1
4	Government Higher Secondary School, Kangoo ..	..	1	1
5	Government Girls High School, Nadaun	..	1	1
	Total ..	3	5	8
	TEHSIL PALAMPUR			
1	S. D. Teachers Training Institute, Baijnath ..	2½	..	2½
2	S. D. Girls Middle School, Ghuggar, Palampur ..	1½	..	1½
3	Government Girls High School, Chadhiar	..	1	1
4	Government Higher Secondary School, Rajpur ..	..	1	1
	Total ..	4	2	6

Serial No.	Names of the Institutions		Number of Units 1961-63 Session	Number of Units 1962-64 Session	Total
	TEHSIL KULU				
1	Government Basic Training School, Kulu	..	1	2	3
	Total	..	1	2	3
	Grand Total	..	15	17	32

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ़ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि ऐज़ ए पालिसी जो गवर्नमेंट ने प्राइवेट बेसिक ट्रेनिंग स्कूलों को, जो काम कर रहे थे, बंद किया है, इसकी क्या वजह है ?

Chief Minister : I require notice.

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या मुख्य मंत्री बताने की कृपा करेंगे कि क्या कारण है कि तहसील ऊना में बेसिक ट्रेनिंग का एक भी यूनिट नहीं रखा ?

मुख्य मंत्री : मैं तहसीलों के मुताबिक ऐसा नहीं करता ।

पंडित मोहन लाल दत्त : वह बैकवर्ड एरिया है । उस तहसील में एक बेसिक ट्रेनिंग यूनिट रखना भी क्या अनुचित बात होगी ?

उपाध्यक्षा : आप मिलकर प्रार्थना पत्र दीजिए, वह देख लेंगे । (The hon. Member may see the hon. Chief Minister personally and give a representation in this respect to him. He will look into it.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : इन्होंने फरमाया है कि ऐजुकेशन डिपार्टमेंट को री-आरगनाइज़ किया जा रहा है । क्या जूनियर बेसिक ट्रेनिंग यूनिटों को भी री-आर्गेनाइज़ किया जाएगा ?

मुख्य मंत्री : यह सप्लीमेंटरी इस सवाल से पैदा नहीं होता ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : इन्होंने एक पहले सवाल के जवाब में कहा है । क्या जो प्राइवेट बेसिक ट्रेनिंग इन्स्टीच्यूशन्ज़ गवर्नमैंट बेसिक ट्रेनिंग इन्स्टीच्यूशनों के साथ लगा दिए गए हैं दोबारा ग़ौर फरमा कर उन्हें अलहदा किया जाएगा ?

Chief Minister : Madam, this supplementary question does not arise. I seek your protection.

Deputy Speaker : Yes, it does not arise.

CONVERTING GOVERNMENT MIDDLE SCHOOL, RAJPURA BHAAN, DISTRICT HOSHIARPUR INTO CO-EDUCATIONAL INSTITUTION

***2587. Chaudhri Ram Rattan :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether any orders were issued by Government for converting Government Middle School, Rajpura Bhaan, district Hoshiarpur into a co-educational institution ; if so, the date thereof ;

[Chaudhri Ram Rattan]

(b) whether the said orders have been implemented ; if not, the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes, on 11th August, 1962.

(b) Yes.

ਚੌਧਰੀ ਰਾਮ ਰਤਨ : ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਆਰਡਰ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜੇ ਤਕ ਉਸ ਆਰਡਰ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਪੁਛ ਲੈਣ ਦਿਉ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਆਰਡਰ ਉਤੇ ਅਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਪੁਛਾਂਗਾ ਕਿ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਅਮਲ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ।

GRADATION OF GAZETTED OFFICERS IN THE INDUSTRIES DEPARTMENT

***2138. Sardar Gurdial Singh Dhillon :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that he recently reviewed the cases of some gazetted officers in the Industries Department and graded them into A, B, C, categories ;

(b) the criteria adopted in judging the merits and seniority of such officers ;

(c) whether any of the said officers has appealed to the Government for reviewing his case ; if so, the contents thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes.

(b) On the basis of annual reports earned by the officers since their joining in this Department. ਉਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਨਫੀਡੈਨਸ਼ਲ ਫ਼ਾਈਲਾਂ ਅਤੇ ਉਨਾਂ ਦਾ ਫੀਲਡ ਵਰਕ ਜਿਥੇ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਆਫਿਸ ਵਰਕ ਜਿਥੇ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(c) No.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਇਸ ਦੇ (ਬੀ) ਹਿਸੇ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਨਫੀਡੈਨਸ਼ਲ ਫਾਈਲਾਂ ਅਤੇ ਟੀਮ ਵਰਕ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਜੋ ਟੀਮ ਵਰਕ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਲਫਜ਼ ਟੀਮ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਫ਼ੀਲਡ ਵਰਕ ਆਖਿਆ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਇਹ ਫਾਈਲਾਂ ਕਿਸ ਨੇ ਵੇਖੀਆਂ ਸਨ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਨਫੀਡੈਨਸ਼ਲ ਫਾਈਲਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਡਿਸੀਜ਼ਨ ਲਿਆ ਸੀ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਈਕੁਏਸ਼ਨ ਕਿਸ ਕਰਾਈਟੀਰੀਆ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ?

Chief Minister : It was done on the basis of annual reports earned by the officers :—

(1) Outstanding entries with practically no adverse remarks } A
(2) Outstanding entries with minor adverse remarks
or
Very good entries with no adverse remakrs } A

(3) Very good entries with minor adverse remakrs
or
good entires with no adverse remarks } B

(4) Good entries with minor adverse remarks
or
Satisfactory entries with practically no adverse remakrs } B

(5) Poor record C

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਕਲਾਸੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦਰੁਸਤੀ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਕੀ ਜ਼ਰੀਆ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਜੇ ਕਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਦੇਵੇ ਕਿ ਮੇਰੀ ਫਾਈਲ ਅੱਛੀ ਹੈ, ਕਾਨਫੀਡੈਨਸ਼ਲ ਫਾਈਲ ਵਿਚ ਰਿਮਾਰਕਸ ਚੰਗੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਵੇਖ ਲਏ ਜਾਣਗੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਕਮੇਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਣਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਿਕਮੈਂਡੇਸ਼ਨਾਂ ਨਾਰਮਲੀ ਮੰਨ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਕੁਝ ਐਡਵਰਸ ਐਂਟਰੀਜ਼ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਚੇਂਜ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਸੀਂ ਕਨਸਿਡਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਚੇਂਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।

SUPPLY OF IRON SHEETS OF CONTROL PRICE TO KILN OWNERS

***2298. Shri Babu Dayal Sharma :** Will the Chief Minister be pleased to state whether any complaints have been received by Government to the effect that Iron Sheets are not supplied to kiln owners on control rates ; if so, the action proposed to be taken in the matter ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes. A specific quota is being ear-marked for brick-kiln licences through their association for the current allotment period.

श्री बाबू दयाल शर्मा : क्या मुख्य मंत्री साहिब फरमायंगे कि कई लोगों को कोटा अभी तक नहीं दिया गया इस का कारण क्या है ? क्या उन को अब दिया जायेगा ?

मुख्य मंत्री : एमर्जेन्सी की वजह से सैंटर वाले ही इस्तेमाल कर लेते हैं । वह हमें नहीं देते तो मैं कहां से दे सकता हूँ ।

श्री बाबू दयाल शर्मा : क्या मुख्य मंत्री साहिब फरमाएंगे कि जो कोटे पहले नहीं दिए गए उन के बारे में हमारी सरकार ने डिमांड ही नहीं की या कि सैंट्रल गवर्नमैंट ने नहीं दिये ?

मुख्य मंत्री : अर्ज़ यह है कि सैंटर ने काट ही दिया है। बहुत थोड़ा सा देते हैं।

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब फरमायेंगे कि क्या यह बात गवर्नमैंट के नोटिस में है कि भट्ठे वालों को हमेशा शीट्स ब्लैक में ही खरीदनी पड़ती हैं ?

मुख्य मंत्री : मैं जानता हूँ कि उन को बहुत सी दिक्कतें हैं लेकिन पंजाब सरकार का कोटा ब्लैक में नहीं जाता। सैंटर का माल दिल्ली से ही लोग ब्लैक में ले आते हैं।

BUILDING OF INDUSTRIAL TRAINING INSTITUTE AT PALWAL

***2398. Shri Roop Lal Mehta :** Will the Chief Minister be pleased to state whether the construction of the building for Industrial Training Institute at Palwal has started ; if so, the time by which it is expected to be completed ?

Sardar Partap Singh Kairon : The construction work of staff quarters is in progress. Tenders for the other works are under examination with the Chief Engineer, Punjab, P.W.D. (Buildings and Roads Branch). The time limit, for completion of the buildings as tendered by the contractors, is from 12 to 15 months from the date of acceptance of tenders.

INDUSTRIAL LOANS GRANTED IN PATIALA DISTRICT

***2461. Comrade Bhan Singh Bhaura :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the names of firms in Patiala District which applied for Industrial loans during the period from 1948 to 1962 alongwith the amount applied for and granted separately in each case ;

(b) the date of application and the receipt of loan in each case referred to in part (a) above ?

Sardar Partap Singh Kairon : It is not in public interest to disclose the names of the loanees.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि इण्डस्ट्रियल लोन्ज़ के तहत सिनेमा वालों को भी लोन्ज़ दिए जाते हैं ?

Chief Minister : I do not know. I need notice. The hon. member should please give notice of a separate question and I shall find out and supply the information to him. (*Interruption*)

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मुख्य मंत्री जी बताएंगे कि सिनेमा वाले इण्डस्ट्रियल लोन्ज़ की कैटेगरी में आते हैं या नहीं ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਆਫ ਹੈਂਡ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਸਿਨਮਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਲੋਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। You give a separate notice for that and I will supply the information.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਨ-ਫਰਮੇਸ਼ਨ ਡਿਸਕਲੋਜ਼ ਕਰਨਾ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰੈਸਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਰ ਅਸਲ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੁਐਸਚਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਕੈਟੇਗਰੀ ਨੂੰ

ਲੋਨ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਕੈਟੇਗਰੀ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਗਨੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਜਵਾਬ ਹੀ ਨਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲਗੇ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਕੈਟੇਗਰੀ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ੈਡੂਲਡ ਕਾਸਟਸ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਔਰ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਐਕਾਮੋਡੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਕੋਈ ਪਰਸੈਂਟੇਜ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

Deputy Speaker : It is not a supplementary question. It is a speech.

Babu Ajit Kumar : Madam, it is not a speech.

Deputy Speaker : The hon. Member should please give a separate notice.

Sardar Gurnam Singh : May I know from the Chief Minister in what manner the public interest is involved in disclosing the names of the loanees ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਚੀਜ਼ ਦਸਣ ਨਾਲ ਲੋਨੀਜ਼ ਦੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਗਿਰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਨਾਂ ਦਸਣੇ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ । ਜੇ ਪੁਛਣਾ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮੇਰੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪੁਛ ਲਉ । ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼. ਤੋਂ ਛੁਪਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ, ਲੇਕਿਨ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਦਸ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤੋਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਚੀਫ ਮਿਨਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਨੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਂ ਦਸਣ ਨਾਲ ਉਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੈਸਟੀਜ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਪਹਿਲੇ ਕਈ ਕੁਐਸਚਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦਸੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਸਟਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਕੀ ਉਹ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਇੱਜ਼ਤਦਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਿਆ । ਪਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਤਕਾਵੀਆਂ ਵੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਵੀ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਪੁਛਣੇ ਚਾਹੀਦੇ । ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਐਸਾ ਕਰ ਵੀ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ।

SETTING UP OF A FACTORY TO MANUFACTURE SMALL TRACTORS

***2486. Sardar Gurmit Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government for setting up a factory for manufacturing small tractors for use of the average farmers ; if so, the details thereof and the approximate time by which the said factory is likely to be set up?

Sardar Partap Singh Kairon : No. However, an application for the grant of a licence to a private firm under the Industries (Dev. Reg.) Act, 1951, for manufacturing such tractors in the privte sector has been recommended to the Government of India. As the licence has not yet been granted by Government of India, no further details can be given.

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि सैंट्रल गवर्नमैंट से पंजाब गवर्नमैंट के पास कोई इस किस्म की स्कीम आई है कि अगर इण्डस्ट्रियल बेसिज पर कोई को-आप्रेटिव सोसायटी बने तो उसको ट्रैक्टर मैनुफैक्चर करने के लिये 25 लाख रुपए की सबसिडी दी जाएगी ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਆਈ । ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿਉ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਡਿਪਾਰਮੈਂਟ ਨੇ ਕਿਸੇ ਜਗਾ ਉਤੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਆਪਰਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਜਾਂ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ 25 ਲਖ ਰੁਪਏ । ਗਰਾਂਟ ਵੀ ਦਿਤੀ ਜਾਏਗੀ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿਉ, ਪਤਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ। ਪਰ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਐਕਸਪੈਕਟ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੀ ਹਰ ਨਿੱਕੀ ਨਿੱਕੀ ਚੀਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਹੋਵੇ ?

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I know if the Government was also having their share in such a factory ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਜਿਤਨੇ ਚਿਰ ਤਕ ਉਸ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : कब तक लाइसेन्स मिल जाएगा ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸੈਂਟਰਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਪਾਵਰ ਵਿਚ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮੰਗਤੇ ਹਾਂ ਔਰ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਾਂ ?

LICENCES FOR SCOOTERS

***2200. Pandit Charanji Lal Sharma** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether any preference is given to the Harijans while granting licences for plying scooters ;

(b) the number of licences for scooters so far issued to the Harijans for the purpose in Ambala Range ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : (a) No.

(b) No record is maintained showing that the permit holder is a Harijan or not.

Pandit Chiranji Lal Sharma : It was given out in the Press that the Scooter permits will be given only to the Harijans. Will the Government deny it ?

चीफ पालियामेंटरी सैक्रेटरी : आप को इस में ग़लत फहमी लग रही है । मोटर रिक्शा अलग है और टैम्पो अलग है और स्कूटर अलग चीज़ है । यह सवाल आप ने स्कूटरों के मुताल्लिक पूछा है ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the Chief Parliamentary Secretary kindly state if these Tempo permits are given exclusively to the Harijans ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : इस के लिए अलग नोटिस देना पड़ेगा । वैसे मैं बता देता हूँ कि गवर्नमेंट की यह पालिसी है कि टैम्पोज़ के लाइसेन्स हरिजनों को दिए जाएं ।

श्री अमर सिंह : चीफ़ पालियामेंटरी सैक्रेटरी साहिब ने सवाल के जवाब में बताया है 'No' और इस के साथ ही साथ यह बताया है कि गवर्नमैंट इसके लिए हरिजनों को लाइसेन्स दे रही है. . . . .

Deputy Speaker : The hon. member should not start giving a lecture.

श्री अमर सिंह : क्या चीफ पालियामेंटरी सैक्रेटरी फरमायेंगे कि अब तक कितने टैम्पोज़ को लाइसेन्स दिए गए हैं ?

चीफ पालियामेंटरी सैक्रेटरी : आप सवाल पढ़ लें, यह स्कूटरों के मुताल्लिक है। मोटर रिक्शा अलग चीज है और स्कूटर अलग चीज़ है।

Babu Ajit Kumar—Supplementary, Madam

उपाध्यक्षा : श्री अजीत कुमार. . . . . (Babu Ajit Kumar)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਡਰ, ਮੈਡਮ ਕੀ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਕੁਐਸਚਨ ਪੁਛਦੇ ਵਕਤ ਉਸ ਸਵਾਲ ਦੀ ਬੈਕਗਰਾਊਂਡ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਸਮਝਾਵਾਂ। (How am I expected to remind them of it daily ?)

सरदार लच्छमन सिंह गिल : मैं इस बारे में आप की रूलिंग चाहता हूँ कि क्या कोई मैम्बर सवाल पूछते वक्त, उस सवाल की बैक-ग्राउंड दे कर सप्लीमेंटरी कर सकता है कि नहीं।

उपाध्यक्षा : सप्लीमेंटरी पूछने से पहले बैक ग्राउंड देना नामुनासिब है। (It is not proper to give background before putting a supplementary question.)

सरदार लच्छमन सिंह गिल : मगर हमारे लोक सभा के स्पीकर ने उस दिन रूलिंग दी थी जो अखबारों में भी आई थी कि मैम्बर बैकग्राउंड दे सकता है। अगर आप समझती हैं कि यह नामुनासिब है तो इस रूलिंग की एक कापी उन को भेज दीजिए।

(*At this stage the Deputy Speaker called upon Pandit Chiranji Lal Sharma to put the supplementary*)

Babu Ajit Kumar : The Chair has already permitted me to put the supplementary.

Deputy Speaker : Mr. Ajit Kumar, your way of talking is not good. I am not going to tolerate it any further. Please leave the House.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਆਖਰ, ਮੈਡਮ, ਕੋਈ ਗਲ ਵੀ ਹੋਵੇ।

Deputy Speaker : Will the hon. Member leave the House ?

Sardar Gurnam Singh : Madam, is it only on account of the submission made by Mr. Ajit Kumar that you are going to take this action?

Deputy Speaker : I would request the Leader of the Opposition to look at the face of the hon. Member, how he was talking.

सरदार लच्छमन सिंह गिल : आप की 'फेस' से क्या मुराद है ? आप कैसा फेस चाहती हैं ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਾਹਰ ਦੀ ਟੋਨ ਇਥੇ ਨਾ ਲਿਆਉ ।

Sardar Gurnam Singh : Madam, I did not see the face of the hon. Member but what I heard was that he said that he had already been permitted to put the supplementary question and I don't find anything wrong in that. It was just a submission to the Chair. Therefore, I would request you, Madam, to revise your earlier decision directing the hon. Member to leave the House.

उपाध्यक्षा मुझे बड़े अफसोस के साथ यह बात दोहरानी पड़ती है कि यह पहले भी इसी तरह बिहेव कर चुके हैं । आप ने देखा इन के बोलने का ढंग ? यह दो दफा मुझे कह चुके हैं कि आप मुझे इंटरप्ट न कीजिए । इस लिये मुझे मजबूर हो कर इन को बाहिर जाने के लिए कहना पड़ा ।अब मैं आप के कहने पर अपने आर्डर्ज रिवाइज करती हूँ, मगर फिर नहीं करूँगी ।(I am sorry to repeat that his behaviour towards the Chair has not been proper. The House must have noted the way he addresses the Chair. Twice he has asked me not to interrupt to him. Thus I had to ask him to withdraw from the House. However, I am revising my orders this time on the intervention of the Leader of the Opposition but, I will not do so, if the hon. member behaves like that in future.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਪਾਲਸੀ ਡਿਕਲੇਅਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਟੈਂਪੋਜ਼ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਗੇ । ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਕਿ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਨਕੁਆਇਰੀ ਵੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਪਰਮਿਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ : ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਤਾਂ ਅਦਰਵਾਈਜ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕੁਝ ਹਰੀਜਨ ਪਰਮਿਟ ਲੈ ਗਏ ਪਰ ਗੱਡੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੇ, ਇਸ ਲਈ ਕੈਂਸਲ ਕਰਨੇ ਪਏ । ਜਿਸੇ ਪਾਸ ਗੱਡੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆ ਜਾਵੇ, ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਦਿਆਂ ਗੇ ।

उपाध्यक्षा : आप वाज़े करके अपनी पालिसी बता दें । जो गाड़ी नहीं लाते फिर उन को परमिट दिया ही क्यों ? (Let the Chief Parliamentary Secretary clarify the Government policy in this regard. Why were the permits given to those people who did not possess tempos?)

ਚੀਫ ਪਾਰਲਿਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ : ਜੋ ਲੈ ਆਉਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਆਂਗੇ ।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : क्या चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी साहिब बतायेंगे कि क्या सरकार नान-हरिजन्ज़ को भी टैम्पोज़ के पर्मिट देती है । अगर हां, तो इस के लिए क्या क्राइटीरिया है ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : मिलटरी वाले ले सकते हैं जिन के रिश्तेदार नेफा फ्रंट पर मारे गए हैं ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ; ਕੀ ਇਹ ਗਲ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਲਮ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕ ਹਰੀਜਨ ਤੋਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਿਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਪਰਮਿਟਾਂ ਦਾ ਮਿਸਯੂਜ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟੇਟਰੀ: ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਆਈ । ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੇਸ ਲਿਆਉ ਗੇ ਤਾਂ ਦੇਖਾਂ ਗੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਗੇ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਹਰੀਜਨ ਟੈਂਪੋ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲੈ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਿਟ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ: ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰਮਿਟ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਦਾ ਪਰੋਸੀਜਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹਰ ਸੜਕ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਟੈਂਪੋਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਆਰ. ਟੀ. ਏ. ਇਤਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਇਤਨੇ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਗੇ । ਫਿਰ ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਜੋ ਆਦਮੀ ਟੈਂਪੋ ਲੈ ਆਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਿਟ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ: ਕੀ ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਗੇ ਕਿ ਅਜ ਤਾਈਂ ਕਿੰਨੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਟੈਂਪੋਜ਼ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ : ਇਸ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ । ਜੋ ਵੀ ਦੇਣੇ ਹਨ, ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਣੇ ਹਨ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਹਰੀਜਨ ਟੈਂਪੋਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾਣ ਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਿਟ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ ਕੀ ਇਹ ਦਸਣ ਗੇ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਰਪਜ਼ ਲਈ ਲੋਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਵੀ ਹੈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ : ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਾਲਸੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਬਾਕੀ ਕੋਈ ਇੰਡੀਵਿਜੂਅਲ ਕੇਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਨਸਿਡਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਗੇ ਕਿ ਲਾਈਸੈਂਸ ਦੇਣ ਦਾ ਜਨਰਲ ਕਰਾਈਟੀਰੀਆ ਕੀ ਹੈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ : ਆਰ. ਟੀ. ਏ. ਪਾਸ ਦਰਖਾਸਤ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੜਕ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਲੈਕੇ ਫਿਰ ਇਸ਼ੂ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਗੇ ਕਿ ਜਿਥੇ ਨਵੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਤਾਂ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਲਾਂ ਕੀ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੜਕਾਂ ਲਈ ਟੈਂਪੋ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੈਡੂਲਡ ਕਾਸਟ ਐਪਲਾਈ ਕਰੇ, ਦਰਖਾਸਤ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਿਟ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮਿੰਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ: ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦਰਖਾਸਤ ਆਈ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ।

TRANSPORT COMPANIES IN PATIALA DISTRICT

*2462. **Comrade Bhan Singh Bhaura :** Will the Chief Minister be pleased to state the number at present of registered Transport Companies in Patiala District with their names and address es and the number of vehicles being plied together with the workers employed in each such company ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : There are 28 registered Transport Companies in Patiala District at present. A statement showing their names and addresses alongwith number of vehicles owned by them as also the workers employed is laid on the table of the House.

STATEMENT

Serial No.	Address of Company	Number of vehicles	Workers employed by them
1	Janta Transport Serivce (Regd.) Rajpura ..	5	12
2	Patiala Bus Service (P) Ltd., H. O. Sirhind ..	50	140
3	National Transport and Engineering Co., (P) Ltd., Patiala	12	23
4	People Bus Service Regd., Nabha ..	1	3
5	Samana Bus Service Regd., 63, Patiala ..	2	5
6	Samana Bus Service Reg., 65, Patiala ..	11	8
7	Samana Roadways Regd., Patiala ..	4	11
8	Public Bus Service Regd., Patiala ..	3	7
9	Fatehagarh Sahib Bus Service (P) Ltd., Sirhind ..	16	42
10	Calcutta Bus Service (P) Ltd., Nabha ..	5	12
11	New Age Publication Ltd., Patiala ..	1	3
12	Afghan Bus Service Regd., Patiala ..	4	10
13	Green Bus Serivce Regd., Patiala ..	6	14
14	Lok Sewak Bus Service Regd., Sirhind ..	5	11
15	Hira Bus Service Regd., Patiala ..	5	3
16	Baba Bus Service Regd., Patiala ..	8	12
17	Khalsa Bus Service Regd., Patiala ..	2	3
18	Jain Motor Regd., Patiala ..	3	7
19	Narwana Motor Transport Co., Regd., Samana ..	7	16
20	Bir Bus Service Regd., Patiala ..	7	15
21	Partap Roadways Regd., Patiala ..	6	13

Serial No.	Address of Company		Number of Vehicles	Workers employed by them
22	Janta Co-operative Transport Society, Ltd., Patiala	..	2	5
23	Patiala Roadways Regd., Patiala	..	7	15
24	Gobindhgarh Roadways Regd., Gobindgarh	..	7	15
25	Nabha Transport Regd., Nabha	..	5	11
26	Ludhiana Bus Service Regd., Nabha	..	7	16
27	Kushal Bus Service Regd., Patiala	..	5	11
28	Sirhind Bus Syndicate, (P) Ltd., H.O., Sirhind	..	1	3

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਜੋ ਪਟਿਆਲਾ ਬਸ ਸਰਵਿਸ, ਹੈਡ ਆਫਿਸ, ਸਰਹਿੰਦ ਹੈ ਉਸ ਦੇ 50 ਵੇਹੀਕਲ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਟਰੱਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਬਸਾਂ ਦਾ ਪੁਛਿਆ ਸੀ, ਟਰੱਕ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁਛਿਆ ।

BUS FARES

*2463. **Comrade Bhan Singh Bhaura** : Will the Chief Minister be pleased to state the reasons, if any, for the difference in bus fares charged between Sirhind-Bassi, Sirhind-Gobindgarh and Patiala-Kasbha Rurkee (Bahadurgarh) while the mileage is more or less the same ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : Mileage of the three routes is not the same. There is, therefore, a difference of one anna which is due to the difference in the mileage.

COMPENSATING THE LOSS OF EMOLUMENTS OF GOVERNMENT EMPLOYEES OF CHANDIGARH, SIMLA AND DHARMSALA ON ACCOUNT OF WITHDRAWAL OF COMPENSATORY ALLOWANCE

*1717. **Comrade Shamsher Singh Josh (Put by Comrade Babu Singh Master)** : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the nature and the details of the steps proposed to be taken by the Government to compensate the loss of emoluments of Government employees at Chandigarh, Simla and Dharamsala as a result of the Government's decision to withdraw the compensatory allowances at such places ;

(b) the total subsidy proposed to be earmarked by the Government to finance any scheme of the above nature and the total number of employees to be benefitted by it ;

(c) the criteria for judging the success or failure of the proposed schemes ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : (a) As a measure of relief, Government have decided to open Fair Price shops for providing articles of necessity to the affected Government employees at reasonable rates ;

[Home Minister]

(b) a sum of Rs 10 lakhs has been provided for opening Fair Price Shops at Chandigarh. All Government employees stationed at Chandigarh will be benefitted by this scheme. The extension of this scheme to hill stations is under consideration.

(c) the rates which would prevail after the implementation of the scheme.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਗੇ ਕਿ ਕੀ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੇਅਰ ਪ੍ਰਾਈਸ ਸ਼ਾਪਸ ਤੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ?

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਨਾਂ ਸ਼ਾਪਸ ਤੋਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈਣ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ?

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਦ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਅਲਾਊਂਸ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਭਾ ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਦਰਅਸਲ ਅਸੀਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨੰਗਲ ਤੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਫੇਅਰ ਪ੍ਰਾਈਸ ਸ਼ਾਪਸ ਖੋਲਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਹਿਲ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਵੀ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੇਅਰ ਪ੍ਰਾਈਸ ਸ਼ਾਪਸ ਤੇ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਕੈਟੇਗਰੀਜ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਦੁਕਾਨਾਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਲਈ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਪੈਨਸੇਟਰੀ ਅਲਾਊਂਸ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕੈਟੇਗਰੀਜ਼ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਪੈਨਸ਼ਨਰ ਜੋ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਵਸ ਗਏ ਹਨ, ਫਿਰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਕੁਝ ਕਰਮਚਾਰੀ ਜਿਵੇਂ ਡਾਕ ਤਾਰ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ, ਤੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰੈਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਰਿਪੋਰਟਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਰੈਪ੍ਰੀਜ਼ੈਂਟੇਸ਼ਨ ਆਈ ਸੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੈਟੇਗਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਐਲਾਊ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

Sardar Gurnam Singh : Should I understand that with a view to taking advantage of these shops, the pensioners have to apply to the Government ?

Minister : Not individually, and I do not remember exactly the number of persons who made the representation or whether or not it was received from any class of people, but what I know is that a representation was received by the Government. Therefore, it was considered desirable to allow them to avail of the facilities of these shops.

Sardar Gurnam Singh : Are the Ministers in the category of persons who are competent to buy from these fair price shops ?

Minister : Their categorization is hardly relevant for the purpose of this question. But no restriction has been imposed upon the purchases being made by the Ministers from these shops.

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बतलायेंगे कि जिन गवर्नमेंट सर्वेंट्स को चंडीगढ़ अलाउंस नहीं मिलता था क्या उन पर पाबन्दी लगाई गई है कि वह इन फेयर प्राइस शाप्स से चीज़ें न खरीदें ?

मंत्री : गवर्नमैंट एम्प्लाइज पर कोई पाबन्दी नहीं । थोड़ी सी क्लैरीफिकेशन के तौर पर ऐड कर दूं कि हमारी दुकानें जितना माल सप्लाई कर सकती हैं अगर करें तो इकोनामिक फंक्शनिंग हो जाता है । अगर थोड़ा माल और थोड़े आदमियों में सप्लाई हो तो अन-इकोनामिक बन जाता है क्योंकि एस्टैब्लिशमेंट के चार्जिज़ बढ़ जाते हैं । तो इस लिए हम लिबरल हो गए हैं और दूसरी कैटेगरीज़ को भी इजाज़त दे दी है ताकि जनरल प्राइस लाइन को कंट्रोल में रखा जा सके ।

श्री प्रताप सिंह बख्शी : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि क्या दूर दराज़ मकानात पर जहां पर कि ज़राए आमदोरफ्त ठीक नहीं फेयर प्राइस शाप्स खोलने का इरादा है ?

मंत्री : यह सवाल नहीं । जहां पर गवर्नमैंट कम्पैन्सेटरी अलाउंस देती थी वहां पर यह शाप्स खोली गई हैं । इसके इलावा हिल एरियाज़ में जनरल स्कीम है जो को-आपरेटिव फेयर प्राइस शाप्स खोलने की है। And that is a different scheme altogether

श्री प्रताप सिंह बख्शी : क्या होम मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि छोटा भंगाल और बड़ा भंगाल का जो इलाका है जहां 6 महीने बर्फ रहती है क्या वहां पर अलाउंसिज़ को बहाल किया जाएगा ?

मंत्री : जहां तक छोटा भंगाल और बड़ा भंगाल का सम्बन्ध है आनरेबल मैम्बर्ज़ जानते हैं कि गवर्नमेंट ने एसैन्शल कमोडिटीज़ जैसे व्हीट, खांड, नमक और माचस को सबसिडाइज्ड रेट्स पर सप्लाई करने का प्रबन्ध किया हुआ है ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਨੰਗਲ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਵਿਖੇ ਫੇਅਰ ਪਰਾਈਸ ਸ਼ਾਪਸ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਬਾਕੀ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਖੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਫੇਅਰ ਪਰਾਈਸ ਸ਼ਾਪਸ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿਲ ਅਲਾਊਂਸ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਬੰਦ ਰਹੇਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਲਈ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ । ਅਲਾਊਂਸ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

Deputy Speaker : Question hour is over now. Supplementaries on this question may be asked tomorrow.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਮੈਂ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਹੀ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਕਰਨਾ ਹੈ . . . . . .

10.00 a. m.

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਚੁਕੀ ਹਾਂ ਕਿ question hour is over now ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਕੱਲ੍ਹ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਚੀ ਉਚੀ ਬੋਲਾਂ ।

[Deputy Speaker]

(The hon. Member should note that I have already informed the House that the question hour is over now. I have also said that the supplementaries to this question can be asked tomorrow. Perhaps the hon. Member wants me to speak as loudly as is done by him.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : मेरे सवाल का जवाब जो मिला था उस के मुतल्लिक जैसा भी आप ने कहा है लिख दिया है .. ..

उपाध्यक्षा : मलिक इन्दर सिंह जी, अभी तो मैं ने कागजात मंगवाये हैं। इन को देखना है, इस के बाद ही आप को इनफरमेशन दी जायेगी। (The requisite information will be supplied to the hon. Member after going through the papers which I have asked for from the office.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या कल सवेरे यह इनफरमेशन मिल जायेगी ?

Deputy Speaker : Yes, please.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SALARIES, T. A., ALLOWANCES OF MINISTERS, STATE MINISTERS ETC.

719. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the amount received by each Cabinet Minister, State Minister, Deputy Minister and Parliamentary Secretary as his (i) monthly salary (ii) T. A. (iii) petrol and lubrication charges, if any, from 1st March, 1962 to 31st December, 1962, monthwise ;

(b) the total amount of Electricity Bills, and Water supply bills of the Ministers, etc., mentioned in part (a) above paid by the State Government from 1st March to 31st December, 1962, monthwise

(c) the total amount of expenditure of the Chief Minister's Guest House and of the State Guest House, Chandigarh, monthwise, giving the names and addresses who stayed there from 1st March, 1962 to 31st December, 1962 ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) (i) and (ii) The requisite information is contained in annexures I and II.

(a) (iii) No petrol and lubrication charges were paid to them during the said period.

(b) The requisite information is contained in annexures III and IV.

(c) The total amount of expenditure in respect of the Guest -Houses is given in annexures V and VI.

No record of the guests staying at the Chief Minister's Guest-House is kept.

The time and labour involved in collecting the names and addresses of the persons who stayed at the State-Guest-House from 1st March to 31st December, 1962, will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

[Chief Minister]

ANNEXURE

Statement showing the amount received by Ministers, Ministers of State, Deputy Ministers month-wise on

Serial No.	Name	EXPEN			
		March	April	May	June
		Rs	Rs	Rs	Rs
	CHIEF MINISTER				
1	S. Partap Singh Kairon ..	870.97	800.00	800.00	800.00
	MINISTERS				
2	Shri Gopi Chand Bhargava..	877.42	800.00	800.00	800.00
3	Shri Mohan Lal ..	877.42	800.00	800.00	800.00
4	S. Darbara Singh ..	490.32	800.00	800.00	800.00
5	Giani Kartar Singh ..	877.42	800.00	800.00	800.00
6	Shri Brish Bhan ..	490.82	800.00	800.00	800.00
7	Shri Gurbanta Singh ..	377.41	800.00	800.00	800.00
8	Shri Ram Saran Chand Mital	490.32	800.00	800.00	800.00
9	Shri Ranbir Singh ..	490.32	800.00	800.00	800.00
10	Shri Ajmer Singh ..	490.32	800.00	800.00	800.00
	MINISTERS OF STATE				
11	Shri Yash Pal ..	799.98	800 .00	800.00	800.00
12	Dr. Parkash Kaur ..	800.00	800.00	800.00	800.00
13	Shri Harbans Lal ..	800.00	800.00	800.00	800.00
14	Shri Niranjan Singh Talib ..	800.00	800.00	800.00	800.00
15	Giani Zail Singh ..	490.32	800.00	800.00	800.00
16	Shri Prem Singh Prem ...	490.32	800.00	800.00	800.00
17	Shri Ram Kishan ..	490.32	800.00	800.00	800.00
18	Shri Chand Ram ..	490.32	800.00	800.00	800.00
19	Shri Bhagwat Dayal ..	490.32	800.00	800.00	800.00
	DEPUTY MINISTERS				
20	Shri Yashwant Rai ..	799.98	800.00	800.00	800.00
21	Bakshi Partap Singh ..	799.98	800.00	800.00	800.00
22	Mahashe Benarsi Dass ..	800.00	800.00	800.00	800.00
23	Shri Sunder Singh ..	490.32	800.00	800.00	800.00
24	Shri Harcharan Singh Brar	490.32	800.00	800.00	800.00
25	Shrimati Om Prabha Jain ..	490.32	800.00	800.00	800.00
26	Shri Hari Ram ..	490.32	800.00	800.00	800.00
27	Capt. Rattan Singh ..	490.32	800.00	800.00	800.00
28	Shri Harchand Singh ..	490.32	800.00	800.00	800.00
29	Shri Tayyab Husain Khan ..	464.52	800.00	800.00	800.00
	CHIEF PARLIAMENTARY SECRETARY				
30	Shri Gulab Singh ..	306.44	500.00	500.00	500.00
	PARLIAMENTARY SECRETARY				
31	Shrimati Chandravati ..	306.45	500.00	500.00	500.00
	Total .	17,903.11	24,200.00	24,200.00	24,200.00

I.
and Parliamentary Secretaries from 1st March, 1962 to 31st December, 1962, account of Salary

DITURE

July	August	September	October	November	December	Total
Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	8,070.97
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	8,077.42
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	8077.42
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	8,077.42
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	8,077.41
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,999.98
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	8,000.00
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	8,000.00
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	8,000.00
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,999.98
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,999.98
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	8,000.00
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,690.32
800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00	7,664.52
500.00	500.00	500.00	500.00	500.00	500.00	4,806.44
500.00	500.00	500.00	500.00	500.00	500.00	4,806.45
24,200.00	24,200.00	24,200.00	24,200.00	24,200.00	24,200.00	2,35,703.11

[Chief Minister]

ANNEXURE

Statement showing the amount received by Ministers, Ministers of State, Deputy month-wise on account

Serial No.	Name	EXPENDI-			
		March	April	May	June
	Chief Minister	Rs	Rs	Rs	Rs
1	S. Partap Singh Kairon ..	186·00	84·00	144·00	348·00
	Ministers				
2	Dr. Gopi Chand Bhargava..	..	310·50	871·50	1,186·12
3	Shri Mohan Lal ..	..	378·00 (Mar. & Apr.)	168·00	312·00 (May & Jun.)
4	S. Darbara Singh ..	84·00	48·00	84·00	132·00
5	Giani Kartar Singh ..	369·00	180·00	195·00	405·00
6	Shri Brish Bhan ..	132·00	168·00	192·00	240·00
7	Shri Gurbanta Singh ..	252·00	144·00 (Apr.-May)	204·00 (May-Jun.)	204·00
8	Shri Ram Saran Chand Mital	48·00	..	261·00	264·00
9	Shri Ranbir Singh ..	144·00	169·00	180·00	336·00
10	Shri Ajmer Singh ..	730·50	1,023·75	1,445·25	1,740·00
	Ministers of State				
11	Shri Yash Pal ..	683·75	2,870·25	1,771·50	1,628·62
12	Dr. Parkash Kaur ..	156·00	96·00	180·00	276·00
13	ShriHarbans Lal ..	144·00	168·00	276·00	210·00
14	Shri Niranjan Singh Talib ..	96·00	120·00	108·00	1,449·75
15	Giani Zail Singh ..	144·00	199·76	324·00	333·53
16	Shri Prem Singh Prem ..	207·00	168·00	156·00	300·00
17	Shri Ram Kishan ..	72·00	180·00	216·00	243·75
18	Shri Chand Ram ..	..	380·00 (Mar.-Apr.)	220·00	276·00
19	Shri Bhagwat Dayal ..	108·00	459·00	216·00	216·00
	Deputy Ministers				
20	Shri Yashwant Rai ..	144·00	168·00	60·00	217·00
21	Bakshi Partap Singh ..	120·00	240·00	204·00	264·00
22	Mahshe Benarsi Dass ..	132·00	180·00	168·00	276·00
23	Shri Sunder Singh ..	397·75	156·00	1,429·50	1,202·25
24	Shri Harcharan Singh Brar..	1,145·00	1,525·50	2,340·00	1,605·00
25	Shmt. Om Prabha Jain ..	84·00	132·00	168·00	240·00
26	Shri Hari Ram ..	349·50	180·00	228·00	300·00
27	Capt. Rattan Singh ..	132·00	180·00	228·00	324·00
28	Shri Harchand Singh ..	..	204·00	204·00	384·00
29	Shri Tayyab Husain Khan ..	72·00	180·00	180·00	..
	Chief Parliamentary Secretary				
30	Shri Gulab Singh ..	132·00	204·00	369·00	1,977·00
	Parliamentary Secretary				
31	Shrimati Chandravati ..	..	..	756·00 (March-May)	204·00

II

Ministers, and Parliamentary Secretaries from 1*st March*, 1962 *to* 31*st December*, 1962, *of* ¹.*A*.

TURE

July	August	September	October	November	December	Total
Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs
252·00	300·00	240·00	300·00	379·00	438·00	2,671·00
993·00	1,262·25	1,038·00	1,474·50	847·50	61·50	8,044·87
2419·50 (June &July)	2,119·87	..	4,429·44 (Sept.-Oct.)	824·25 (Oct.-Nov.)	2,373·00	13,024·06
132·00	156·00	144·00	120·00	219·75	155·75	1,275·50
405·00	405·00	339·00	336·00	39·00	..	2,673·00
296·00	156·00	168·00	685·00	216·00	1,144·00	3,397·00
1,308·00	1,868·25 (Jul.-Aug.)	2,333·75 (Aug.-Sep.)	1,748·50 (Sept.-Oct.)	1,306·50	1,627·00	10,996·00
96·00	240·00	120·00	348·00	96·00	192·00	1,665·00
312·00	2,179·50	3,245·50	3,087·00	2,426·25	1,871·25	13,949·50
2,033·25	1,827·75	1,711·50	2,061·00	1,494·00	2,032·50	16,099·50
..	3,840·75 (Jul.-Aug.)	1,641·00	1,805·25	..	2,829·75 (Nov.-Dec.)	17,070·87
300·00	228·00	132·00	228·00	264·00	144·00	2,004·00
216·00	252·00	1,554·75	1,788·75	1,647·75	1,144·00	7,407·25
2,165·25	935·00	1,366·50	800·50	1,521·75	1,000·00	9,560·75
228·00	276·00	308·50	312·00	264·00	144·00	2,535·79
180·00	204·00	168·00	1,464·00	687·00	796·00	4,330·87
2,089·50	1,518·75	1,347·75	1,950·75	1,989·75	1,144·00	10,752·25
2,707·50	1,662·75	1,785·00	2,996·25	2,605·00	1,000·00	13,612·50
264·00	300·00	120·00	204·00	180·00	154·00	3,144·00
216·00	252·00	157·87	204·00	216·00	144·00	1,777·07
192·00	276·00	282·00	120·00	216·00	192·00	2,106·00
204·00	240·00	228·00	324·00	555·50	1,218·75	3,521·25
1,705·50	1,748·25	1,947·75	2,857·50	2,050·50	110·25	14,655·25
1,736·25	203·75	2,521·14	1,158·75	1,415·25	570·50	17,139·14
84·00	120·00	687·00	1,581·75	1,385·25	1,527·75	6,009·75
240·00	264·00	..	2,034·12 (Sep.-Oct.)	2,286·75	1,581·75	7,464·12
1,557·00	2,448·75	1,971·00	2,551·50	1,089·75	276·00	10,758·75
312·00	336·00	276·00	252·00	228·00	276·00	2,472·00
..	7,221·75 (June-Aug.)	2,252·25	1,797·75	1,716·75	1,144·00	14,564·50
1,534·50	1,476·75	1,668·00	2,087·50	1,144·00	1,228·00	11,820·75
..	876·00 (July-Aug.)	1,528·00	1,431·75	1,331·25	1,636·50	7,763·08

[Chief Minister]

ANNEXURE

Statement showing the amount of Electricity bills of Ministers, Ministers of State. from 1st March to

Serial No.	Name of Minister		EXPEND-I			
			March	April	May	June
	Chief Minister		Rs	Rs	Rs	Rs
1	S. Partap Singh Kairon	..	95·83	87·20	67·96	84·74
	Ministers					
2	Shri Gopi Chand Bhargava	..	70·81	40·03	36·67	51·38
3	Shri Mohan Lal	..	43·88	38·71	82·43	336·81
4	Shri Darbara Singh	..	..	30·16	31·94	28·59
5	Giani Kartar Singh	..	33·43	85·62	127.17	47·81
6	Shri Brish Bhan	..	..	..	..	..
7	Shri Gurbanta Singh	..	61·73	47·62	52·32	54·03
8	Shri Ram Saran Chand Mittal	..	..	39·32	33·78	38·66
9	Shri Ranbir Singh	..	..	..	..	..
10	Shri Ajmer Singh	..	..	43·36	35·47	33·75
	Ministers of State					
11	Shri Yash Paul	..	54·40	5·97	39·48	22·09
12	Bibi (Dr.) Parkash Kaur	..	48·07	38·18	51·82	38·73
13	Shri Harbans Lal	..	33·62	22·06	18·47	26·78
14	Shri Niranjan Singh Talib	..	..	19·86	36·76	66·47
15	Giani Zail Singh	..	..	..	..	..
16	Shri Prem Singh Prem	..	..	25·26	23·77	49·80
17	Shri Ram Kishan	..	..	37·37	..	61·44
18	Shri Chand Ram	..	..	..	20·80	60·60
19	Shri Bhagwat Dayal	..	..	..	..	..
	Deputy Ministers					
20	Shri Yashwant Rai	..	36·04	24·88	19·88	23·58
21	Bakshi Partap Singh	..	30·88	21·36	23·70	27·33
22	Mahashe Banarsi Dass	..	22·27	14·22	26·88	25·54
23	Shri Sunder Singh	..	..	..	..	..
24	Shri Harcharn Singh Brar	..	..	..	..	..
25	Smt. Om Prabha Jain	..	..	..	..	..
26	Shri Hari Ram	..	..	..	..	..
27	Capt. Rattan Singh	..	..	..	..	..
28	Shri Harchand Singh	..	..	14·40	..	..
29	Shri Tayyab Husain Khan	..	..	..	..	..
	Chief Parliamentary Secretary					
30	Shri Gulab Singh	..	..	..	..	..
	Parliamentary Secretary					
31	Smt. Chandra Vati	..	..	..	.	

III

Deputy Ministers and Parliamentary Secretaries paid by the State Government from 31st December, 1962, *month-wise.*

TURE

July	August	September	October	November	December	Total
Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs
83·24	86·62	89·68	75·17	138·45	181·55	990·44
38·93	47·70	40·32	28·62	43·62	56·40	454·48
(—)289·09	26·72	51·20	33·28	42·65	39·75	406·34
28·24	27·92	35·21	30·60	68·48	74·80	355·94
31·58	15·60	56·54	48·17	72·62	85·00	603·54
..	..	150·43	31·15	22·10	..	203·68
33·43	40·68	48·06	41·96	47·68	63·90	50·46
32·37	42·30	44·26	36·06	57·69	64·40	388·84
..	..	..	..	..	249·27	249·27
23·86	30·66	36·85	24·10	45·20	59·15	332·40
18·63	16·82	31·25	22·63	46·63	59·70	317·53
48·23	65·81	54·23	28·54	47·27	55·25	476·13
24·41	30·35	30·01	21·50	47·82	50·55	305·57
16·69	..	159·50	227·76	0·50	46·96	574·50
..	..	256·64	27·48	33·85	0·50	318·47
23·39	28·07	37·91	27·75	60·87	77·90	354·72
25·19	32·45	27·37	30·27	35·88	84·80	344·78
2·13	..	..	..	..	..	83·53
..	..	..	..	..	254·66	254·66
19·96	25·81	29·11	24·86	49·11	69·90	323·13
16·20	26·12	29·38	22·05	36·57	46·65	280·24
20·87	25·11	23·85	16·80	24·19	28·10	228·13
..	..	219·85	0·50	..	..	220·35
..	..	..	143·92	16·65	32·25	192·82
..	..	..	23·58	200·81	.	224·39
..	..	175·59	318·07	(—)135·78	13·15	371·03
..	131·30	33·62	0·50	0·05	..	165·47
..	..	..	87·82	..	..	102·22
..	..	172·82	0·50	..	..	173·32
..	..	200·33	0·50	..	..	200·83
..	...	..	..	157·08	0·50	157·58
				Total	..	10,155·79

[Chief Minister]

ANNEXURE

Statement showing the amount of water supply bills of Ministers, Ministers of State, from 1st March to 31st

Expendi-

Serial No.	Name		March	April	May	June
			Rs	Rs	Rs	Rs
	Chief Minister					
1	S. Partap Singh Kairon	..	13.50	35.65	39.25	42.60
	Ministers					
2	Shri Gopi Chand Bhargava	..	19.90	44.80	86.47	73.13
3	Shri Mohan Lal	..	20.12	19.30	41.00	39.30
				4.58	25.10	8.60
4	Shri Darbara Singh	..	..	4.58	25.10	8.60
5	Shri Kartar Singh	..	19.80	23.89	27.81	32.30
6	Shri Brish Bhan	..	..	..	..	..
7	Shri Gurbanta Singh	..	19.60	25.60	35.70	24.10
8	Shri Ram Saran Chand Mittal	..	..	14.70	19.00	27.00
9	Shri Ranbir Singh	..	..	37.06	37.30	44.00
10	Shri Ajmer Singh	..	..	34.46	36.50	36.90
	Ministers of State					
11	Shri Yash Paul	..	6.30	6.60	8.70	12.60
12	Smt. Parkash Kaur	..	6.73	6.57	10.88	9.12
13	Shri Harbans Lal	..	8.33	14.10	16.00	15.00
14	Shri Niranjan Singh Talib	..	..	..	..	..
15	Giani Zail Singh	..	..	14.51	39.84	41.62
16	Shri Prem Singh Prem	..	..	8.95	3.91	10.69
17	Shri Ram Kishan	..	..	17.10	17.00	15.80
18	Shri Chand Ram	..	..	..	14.25	13.15
19	Shri Bhagwat Dayal	..	..	8.21	18.91	16.18
	Deputy Ministers					
20	Shri Yashwant Rai	..	11.43	12.50	17.50	19.40
21	Bakshi Partap Singh	..	7.00	8.79	12.20	12.00
22	Shri Banarsi Dass	..	7.64	13.36	24.83	34.08
23	Shri Sunder Singh	..	..	8.21	18.91	16.18
24	Shri Harcharan Singh Brar	..	..	7.10	8.17	6.95
25	Smt. Om Prabha Jain	..	..	8.45	11.23	12.42
26	Shri Hari Ram	..	..	8.45	11.23	12.42
27	Capt. Rattan Singh	..	..	7.10	8.17	6.95
28	Shri Harchand Singh	..	3.77	13.09	16.70	5.50
29	Shri Tayyab Hussain Khan	..	..	10.00	13.00	21.20
	Chief Parliamentary Secretary					
30	Shri Gulab Singh	..	..	..	..	..
	Parliamentary Secretary					
31	Smt. Chandravati	..	..	7.10	8.18	6.96

Deputy Ministers and Parliamentary Secretaries paid by the State Government December, 1962 month-wise.
ture

July	August	September	October	November	December	Total
Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs
49.90	45.20	42.20	27.40	24.90	22.00	342.60
45.80	44.30	26.30	44.40	37.60	23.30	446.00
42.30	42.10	29.60	12.80	28.30	12.50	287.42
4.80	7.00	6.50	11.30	4.30	3.80	75.98
37.00	18.20	38.00	20.00	19.30	18.60	254.90
..	..	15.60	15.30	11.90	11.35	54.15
22.70	25.00	21.60	19.10	18.10	18.60	230.10
29.80	21.00	31.50	16.00	13.10	11.30	183.80
22.70	18.30	13.50	15.00	17.40	19.40	224.66
22.80	15.90	16.80	13.20	13.00	12.50	302.06
1.00	1.00	1.00	38.00	7.10	7.40	89.70
11.80	6.60	10.10	5.30	5.10	6.00	78.29
14.70	14.80	13.40	15.20	16.50	23.40	151.43
..	..	14.90	16.40	11.60	10.30	53.20
34.82	29.00	28.80	47.40	35.80	13.60	285.3[illegible]
16.60	14.50	11.00	8.10	8.70	7.00	89.45
19.80	11.00	25.00	17.60	20.40	19.40	163.10
39.80	21.70	1.90	11.80	10.00	28.40	141.00
15.50	14.42	19.80	10.50	11.90	4.40	119.82
16.90	18.30	13.10	11.60	12.10	13.20	145.03
8.60	11.10	8.60	8.10	8.10	8.20	92.69
24.59	13.70	25.30	14.30	13.50	14.10	185.20
15.50	14.42	22.40	10.50	11.90	16.70	134.72
15.87	9.72	11.00	7.00	6.50	11.50	83.81
12.72	10.75	6.00	12.40	14.40	21.50	109.87
12.72	10.75	9.40	6.20	7.70	14.80	93.67
15.87	9.72	25.30	9.60	13.50	8.60	104.81
6.10	7.49	11.79	7.00	6.50	6.50	84.44
5.90	11.00	13.10	7.30	28.10	8.50	118.10
..	..	13.60	19.10	2.60	5.70	41.00
15.85	9.72	13.00	9.50	8.00	8.90	87.21
				Total	..	4,754.60

[Chief Minister]

ANNEXURE V

Statement showing the total amount of expenditure incurred on the State Guest House from 1st March to 31st December, 1962.

Serial No.	Month		Total expenditure
			Rs
1	March	..	20,619.51
2	April	..	4,577.11
3	May	..	11,788.23
4	June	..	35,489.35
5	July	..	16,934.37
6	August	..	11,535.08
7	September	..	12,069.28
8	October	..	23,075.74
9	November	..	18,263.47
10	December	..	10,975.32
	Total	..	1,65,327.46

ANNEXURE VI

Statement showing the total amount of expenditure incurred on the Chief Minister's Guest House, from 1st March to 31st December, 1962

Month		Water charges	Electricity charges
		Rs	Rs
March	..	16.60	49.90
April	..	31.30	30.68
May	..	51.45	26.08
June	..	48.25	21.84
July	..	44.40	16.26
August	..	53.30	24.25
September	..	29.20	23.98
October	...	32.90	18.98
November	..	22.20	..
December	..	16.30	..
Total	..	345.90	211.97

Note.—The Chief Minister's Guest House is a part of the Chief Minister's House and no separate account is maintained for it. The guests staying at the Guest House are provided the board by the Chief Minister at his expense. The water and electricity charges are, however, paid by the State Government.

STRICTURES PASSED AGAINST CH. RAM SINGH, D. I. G. POLICE

720. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the details of strictures passed by the Punjab High Court against Ch. Ram Singh, D. I. G., Police, in Karnal Murder Case and a copy thereof be laid on the Table of the House ;

(b) the steps so far taken to expunge the said strictures ?

Shri Mohan Lal : (a) Strictures passed by the Additional Sessions Judge against Ch. Ram Singh and confirmed by the High Court as well as the adverse remarks added by the High Court are mentioned in the enclosed statement.

(b) Ch. Ram Singh moved the Supreme Court for permission to initiate proceedings in that court for the expunction of the strictures passed against him but the Supreme Court did not give this permission to him.

As required by the Service Rules an enquiry was instituted against Ch. Ram Singh. He was not held guilty of the charges levied against him on the basis of the strictures referred to in (a) above. The report of the Enquiry Officer was accepted and the charges dropped against him.

IMPROVEMENT TRUSTS

906. Sardar Kulbir Singh : Will the Home Minister be pleased to state —

(v) list of the Improvement Trusts so far established in the various Towns or Cities in the State ;

(b) the date when each of these trusts was established ;

(c) the personnel of each Improvement Trust ;

(d) the scale of pay of the Chairman of each of these Trusts and that of the Members thereof ;

(e) the salary and other allowances received by the Chairmen and the Members of the said Improvement Trusts in January, 1963.

Shri Mohan Lal : (a) to (e). The information is as given below.

STATEMENT

Name of I. Ts. established in the State	Date of establishment	Personnel of the Trust	Name of the Chairman	Scale of pay of the Chairman	Scale of pay of members	Salary and other allowances received by the Chairman in January, 1963	Salary and other allowances received by the members in January, 1963
1	2	3	4	5	6	7	8
						Rs	
Amritsar ..	April, 1949	List enclosed	Shri Shashpal Singh	Rs 1,000 *plus* D. A. at Government rates *plus* C. A. of Rs 75 per mensem	Nil	1,175	Nil
Chheharta ..	October, 1961	Ditto	Ditto	Ditto	..	1,175	..
Jullundur ..	March, 1949	Ditto	Pt. Durga Dutt	Ditto	..	1,175	..
Ludhiana ..	June, 1959	Ditto	Shri Mubarak Singh	Ditto	..	961.67	..
Yamunanagar	July, 1960	Ditto	Shri Pooran Chand	Rs 100 as Conveyance allowance per mensem only	..	100	..
Jagadhri ..	July, 1960	Ditto	Shri Darbari Lal Gupta	Honorary Chairman	..	Nil	..
Karnal and Panipat	March, 1959	Ditto	Dr. Nand Lal Varma	Rs 600 *plus* D. A. at Government rates *plus* Conveyance allowance of Rs 30 per mensem	..	709.19	..

Bhiwani	..	September, 1959	Ditto	Major S. K. Mehta	Rs 730 *plus* D. A. at Government rates *plus* Conveyance allowance of Rs 150 per mensem	..	815	:
Ambala City	..	November, 1962	Ditto	Shri Joginder Singh	Honorary	..	..	..
Sonepat	..	July, 1962	Ditto	S. D. O. (C), Sonepat	*Ex-offico*	..	..	..
Jagraon	..	March, 1962	Ditto	S.D.O. (C), Jagraon	Ditto	..	..	..
Pathankot	..	July, 1962	Ditto	S.D.O. (C), Pathankot	Ditto	..	..	..
Batala	..	August, 1962	Ditto	S. D. O. (C), Batala	Ditto	..	..	..
Gurgaon	..	July, 1962	Ditto	D. C., Gurgaon	Dito	..	..	..
Faridabad Industrial Township		October, 1962	Ditto	S.D.O. (C), Palwal	Ditto	..	..	..
Moga	..	March, 1962	Ditto	Shri Nachhattar Singh	Honorary	..	..	..

[Home Minister]

LIST OF PERSONNEL OF IMPROVEMENT TRUSTS

Amritsar Improvement Trust

1.	Head Clerk	.. One
2.	Accountant	.. One
3.	Lands Inspector	.. One
4.	Stenographer	.. One
5.	Assistants	.. Two
6.	Accounts Clerk	.. One
7.	Receipt and Despatch Clerk	.. One
8.	Record Keeper	.. One
9.	Punjabi Typist	.. One
10.	Clerks	.. Three
11.	Rent Collector	.. One
12.	Steno-typist	.. One
13.	Trust Engineer	.. One
14.	Assistant Trust Engineer	.. One
15.	Sectional Officers	.. Four
16.	Buildings Inspector	.. One
17.	Draftsmen	.. Three
18.	Tracers	.. Three
19.	Surveyor	.. One
20.	Roller Driver	.. One
21.	Land Acquisition Collector	.. Four (Amritsar, Jullundur and Ludhiana Improvement Trusts)
22.	Reader	.. One
23.	Patwaris	.. Two
24.	Process Server	.. One
25.	Chowkidar	.. One
26.	Sweeper	.. One
27.	Assistant Town Planner	.. (Part-time)
28.	Ferro Khalasi	.. One
29.	Jamadar Peon	.. One
30.	Peons	.. Seven

Jullundur Improvement Trust

1.	Executive Officer	.. One
2.	Accountant	.. One
3.	Stenographer	.. One
4.	Assistant	.. One
5.	Clerks	.. Five
6.	Daftri	.. One
7.	Peons	.. Four
8.	Engineer	.. One
9.	Assistant Engineer	.. One
10.	Sectional Officers (Overseer)	.. Three
11.	Surveyor	.. One
12.	Assistant Town Planner	.. (Part-time)
13.	Junior Draftsman	.. One
14.	Assistant Draftsman	.. Two
15.	Tracer	.. One
16.	Ferro Khalasi	.. One
17.	Land Acquisition Collector	.. Four (Amritsar, Jullundur and Ludhiana Improvement Trusts)
18.	Reader to L.A.C.	.. Ditto
19.	Steno-typist	.. Part-time
20.	Patwari	.. Two
21.	Pump Driver	.. One
22.	Mali	.. One
23.	Chowkidar	.. One
24.	Beldars	.. Three

Chheharta Improvement Trust

1.	Head Clerk	.. Part-time
2.	Accountant	.. Part-time
3.	Stenographer	.. Part-time
4.	Surveyor	.. Part-time
5.	Draftsmen	.. Part-time
6.	Cashier	.. Part-time
7.	Receipt and Despatch Clerk	.. Part-time
8.	Tracer	.. Part-time
9.	Patwari	.. Part-time
10.	Record Keeper	.. Part-time

[Home Minister]

Ludhiana Improvement Trust

1.	Trust Engineer	.. One
2.	Planning Assistant	.. One
3.	Office Superintendent	.. One
4.	Lands Inspector	.. One
5.	Assistant	.. One
6.	Overseers	.. Two
7.	Draftsman	.. One
8.	Tracer	.. One
9.	Patwaris	.. Two
10.	Clerks	.. Two
11.	Typist Clerk	.. One
12.	Peons	.. Two
13.	Chaukidar	.. One
14.	Beldars	.. Five

Yamuna Nagar Improvement Trust

1.	Accountant	.. One
2.	Clerk	.. One
3.	Typist-cum-Diary Clerk	.. One
4.	Assistant Engineer	.. One
5.	Draftsman	.. One
6.	Tracer	.. One
7.	Patwari	.. One
8.	Peons	.. Two
9.	Sweeper	.. Part-time
10.	Khalasi	.. One

Jagadhri Improvement Trust

1.	Secretary	.. One
2.	Assistant	.. One
3.	Typist Clerk	.. One
4.	Overseer	.. One
5.	Draftsman	.. One
6.	Patwari	.. One
7.	Peon	.. One
8.	Chowkidar	.. One

Karnal and Panipat Improvement Trusts (Joint Staff)

1.	Accountant-cum-Superintendent	.. One
2.	Stenographer	.. One
3.	Assistant Town Planner	.. One
4.	Senior Draftsman	.. One
5.	Overseer-cum-surveyor	.. One
6.	Junior Draftsmen	.. Two
7.	Patwari	.. One
8.	Orderly	.. One
9.	Khalasi	.. One

Bhiwani Improvement Trust

1.	Office Superintendent	.. One
2.	Office-Clerk-cum-typist	.. One
3.	Overseer-cum-Surveyor	.. One
4.	Patwari-cum-Land Acquisition Clerk	.. One
5.	Peon	.. One
6.	Chowkidar-cum-Sweeper	.. (Part-time)

Ambala City Improvement Trust

1.	Office Assistant	.. Part-time
2.	Peon	.. Ditto

Sonepat Improvement Trust

1.	Clerk-cum-typist	.. One
2.	Overseer	.. One (Part-time)
3.	Chaukidar-cum-Sweeper	.. One
4.	Peon	.. One

Jagraon Improvement Trust

1.	Overseer	.. One

Pathankot Improvement Trust

1.	Draftsman	.. One
2.	Patwari	.. One
3.	Accountant	.. One (Part-time)

Batala Improvement Trust

1.	Head Clerk	.. One (Part-time)
2.	Steno-typist	.. One (Ditto)
3.	Clerk-cum-Patwari	.. One
4.	Peon	.. One

[Home Minister]

Gurgaon Improvement Trust

1. Head Clerk .. One
2. Surveyor .. One

Faridabad Industrial Township Trust
Nil

Moga Improvement Trust
Nil

ARREARS OF TACCAVI LOANS

907. Sardar Kulbir Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the list of arrears of taccavi loans as on 31st March, 1961, 31st March, 1962 and 28th February, 1963 respectively, districtwise ;

(b) the recovery so far made during 1962-63, in each district ?

Sardar Ajmer Singh : (a) and (b) A statement is laid on the Table of the House.

Statement showing the position of Arrears of Taccavi Loans on 31st March, 1961, 31st March, 1962 and 28th February, 1963 and Recovery from April, 1962 to February, 1963

Division	District	Arrears on 31st March, 1961	Arrears on 31st March, 1962	Arrears on 28th February, 1963	Recovery for April, 1962 to February, 1963
Ambala ..	Hissar ..	5,70,351	14,28,663	12,29,914	19,49,796
	Rohtak ..	3,77,323	35,81,518	39,97,861	34,69,963
	Gurgaon ..	9,36,747	7,43,913	10,50,426	28,60,146
	Karnal ..	23,24,852	24,90,906	12,09,942	21,17,540
	Ambala ..	7,18,912	11,19,371	4,50,181	20,76,139
	Simla ..	11,061	7,893	3,175	66,581
	Total ..	49,39,246	93,72,264	79,41,499	1,25,40,165
Jullundur	Kangra ..	34,478	59,636	7,974	3,11,270
	Hoshiarpur ..	11,74,599	9,62,271	5,94,832	15,19,231
	Jullundur ..	19,16,580	16,90,515	15,40,496	17,67,225
	Ludhiana ..	1,44,756	5,08,484	2,26,470	25,80,003
	Ferozepur ..	56,10,891	65,87,669	62,75,275	27,90,609
	Amritsar ..	52,59,217	14,77,427	25,70,285	5,77,929
	Gurdaspur ..	43,00,952	40,11,022	35,88,557	10,76,312
	Kapurthala ..	14,29,735	12,09,343	8,40,497	8,30,984
	Total ..	1,98,71,208	1,65,06,367	1,57,44,386	1,14,53,464

Division	District	Arrears on 31st March, 1961	Arreares on 31st March, 1962	Arrears on 28th February, 1963	Recovery for April 1962 to February, 1963
Patiala ..	Patiala ..	17,25,865	38,05,171	66,51,737	46,77,844
	Bhatinda ..	9,53,699	8,41,824	15,00,617	10,55,410
	Sangrur ..	50,19,329	95,48,832	1,07,48,769	48,97,579
	Mohindergarh	1,01,256	2,50,786	6,41,354	11,69,385
	Total ..	78,00,149	1,44,46,613	1,95,42,477	1,18,00,218
	Grand Total	3,26,10,603	4,03,25,244	4,32,28,362	3,53,93,847

CONSTRUCTION OF HOSPITALS UNDER EMPLOYEES STATE INSURANCE SCHEME AT PATIALA, RAJPURA AND MANDI GOBINDGARH

921. **Comrade Bhan Singh Bhaura :** Will the Home Minister be pleased to state the date when the Hospitals under the Employees State Insurance Scheme are likely to be constructed at Patiala, Rajpura and Mandi Gobindgarh ?

Shri Mohan Lal : There is a proposal for the construction of E.S.I. Dispensaries (not hospitals) at Patiala, Rajpura and Mandi Gobindgarh for the Factory Workers. Efforts are being made to get the land transferred from the Authorities concerned. As soon as the land is transferred, the P.W.D. Authorities would be approached to take up the construction work in hand. No definite date as to when the construction work would start can be given.

COMPALINTS AGAINST THE LABOUR INSPECTOR, CHANDIGARH

922. **Comrade Bhan Singh Bhaura :** Will the Home Minister be pleased to state :—

(a) whether any complaints have recently been received gainst Labour Inspector, Chandigarh ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the action taken thereon ?

Shri Mohan Lal : (a) Two complaints, first from the Motor Transport workers Union Regd., Rupar dated 18th September, 1962 and the second from Simla Hills Transport Workers Union (Regd.) Kalka dated the 7th March, 1963 have been received against the Labour Inspector, Chandigarh.

(b) The first complaint was enquired into by the Labour Officer, Patiala and it was filed as the same could not be substantiated. The second complaint is being forwarded to the Labour Officer, Patiala for investigation and report.

HAND PUMP/PUMPS INSTALLED BY HARIJAN WELFARE DEPARTMENT IN YASHWANT NAGAR COLONY, BHATTA GHULAM NABI, KARNAL

933. **Comrade Ram Piara :** Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state :—

(a) whether any clarification was sought by the District Authorities of Karnal from the Director, Scheduled Castes and Backward Classes Department, Punjab, Chandigarh in respect of any Hand Pump/Pumps installed by the Harijan Welfare Department for the Harijans living in Hansi Road, Yashwant Nagar Colony/Bhatta Ghulam Nabi, Karnal during the last four months ; if so, the advice/clarification given by the Director, Harijan Welfare together with the designation of the authorities of Karnal district to whom the clarification was sent by the Director ;

(b) the copy of the advice/clarification so given be laid on the Table ;

(c) whether any action taken on the advice is being pursued by the District Welfare Officer, Karnal/Director, Harijan Welfare, Punjab, if so, the details thereof, if not, the reasons therefor ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) & (b) Yes ; regarding hand pump installed at Bhatta Ghulam Nabi, Karnal. A copy of the instructions issued to the District Welfare Officer, Karnal which were also endorsed to the Deputy Commissioner, Karnal is laid on the table of the House.

(c) Yes. The matter is being pursued by the District Welfare Officer, Karnal with the local police. The result of the police enquiries is still awaited.

(Copy of instructions)

URGENT

WELFARE DEPARTMENT, PUNJAB

TO

The District Welfare Officer,
Karnal.

Memorandum No. A/1/10-350-D/23832.
Dated Chandigarh, the 23rd/24th October, 1962.

Subject.—Forcible removal of handpump installed at Bhatta Ghulam Nabi, Hansi Road, Karnal—under wells scheme 1958-59.

Reference your endorsement No. 3655, dated 12th September,1962 on the subject cited above.

2. As soon as amount of subsidy is utilized on the installation of handpump and completion certificate is furnished to this office, it naturally becomes property of the harijans for whom it was installed. Shri Ram Kishan Azad had no business to remove the handpump installed by the Welfare Department at Bhatta Ghulam Nabi, Hansi Road, Karnal. Prima Facie his action is congnizable under I.P.C.

You are, therefore, directed to please help the harijans in getting a case registered with the police and the Deputy Commissioner may be informed accordingly.

(Sd.)....,

Director, Welfare of Scheduled Castes and
Backward Classes, Punjab.

No. A/10/359-D/24265, dated 31st October, 1962.

Copy is forwarded to the Deputy Commissioner, Karnal, for information with reference to his letter No. 4299/CEA, dated 5th October, 1962.

Attested to be true copy.

(Sd.) ....,
for Director,
Welfare of Scheduled Castes and Backward Classes, Punjab.

(Sd.) ....,
Director, Welfare of Scheduled Castes and Backward Classes, Punjab

---

QUOTA OF COPPER AND ZINC ALLOTTED IN JAGADHRI AND JAMUNA NAGAR

934. Comrade Ram Piara : Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) the names of the persons to whom quota of copper and zinc has been allotted for the first time during the period from 1st January, 1960 to-date in Jagadhri and Jamuna Nagar ;

(b) the names of the persons in Jagadhri and Jamuna Nagar, district Ambala whose applications are pending with the department since January, 1960 ;

(c) the criteria kept in view at the time of allotment of quota of zinc and copper to those whose claim has been accepted and quota allotted to them ;

(d) the reasons for not allotting any quota to those whose applications are pending since 1st January, 1960 ;

(e) the quantity of zinc and copper actually allotted to each of the persons mentioned in part (a) above ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a), (b), (d) & (e) The time and labour involved in collecting the requisite information would not be commensurate with the benefit sought to be derived therefrom.

(c) Such parties were allotted material at the rate of 1/16th of their annual verified consumption.

The time and labour involved in collecting the rest of the information would not be commensurate with the benefit sought to be derived therefrom.

FRESH APPOINTMENTS OF TEACHERS MADE IN BHATINDA DISTRICT

946. Sardar Teja Singh : Will the Chief Minister be pleased to state the total number of appointments of teachers made in Bhatinda district during the period from January, 1962 to 31st December, 1962 and the total number of teachers out of them belonging to scheduled castes alongwith their names and addresses ?

Sardar Partap Singh Kairon : One hundered and eleven. Out of these three belonged to Scheduled Castes and their names and addresses are :—

(i) Shri Mahla Singh, son of Shri Bhakhatawar Singh, V. &. P.O. Bhai Rupa.

(ii) Shri Mala Singh, son of Shri Malla Singh, V. & P.O. Sarawan.

(iii) Shri Jaswinder Singh, V. & P.O. Balluana.

LAND GIVEN TO HARIJANS IN BHATINDA DISTRICT

947. Sardar Teja Singh : Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state the total area of land given by the Harijans Welfare Department to the Harijans in Bhatinda District during the period from January, 1962 to 31st December, 1962, together with the names and addresses of the Harijans to whom such land was given ?

Sardar Gurbanta Singh : 32 acres 4 kanals of agricultural land was purchased in village Pirkot, tehsil and District Bhatinda during the period 1st January, 1962 to 31st December, 1962 for 5 beneficiaries whose particulars are given below :—

Serial No.	Name and parentage	Caste	Address
1	Bharpur Singh, S/o Kehar Singh	Mazhbi	V. & P.O. Bhainiwal, tehsil Mansa.
2	Gujjar Singh, S/o Sobha Singh	Do	Village Sahnewali, P. O. Ghuduwala, Tehsil Mansa.
3	Sher Singh, S/o Sunder Singh	Do	Village and P. O. Gurnekalan, Mansa Tehsil
4	Puran Singh, S/o Mit Singh ..	Do	Village and P. O. Har Raipur, tehsil Bhatinda
5	Lahore Singh, S/o Karam Singh	Do	Village and P. O. Bhucho Khurd, tehsil Bhatinda

CALL ATTENTION NOTICES

श्री बलरामजी दास टंडन : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मेरे दो काल अटेन्शन नोटिस हैं इन में से पहला इस तरह से है :

"Respected Deputy Speaker Sahiba,

With your kind permission, Madam, I want to draw the attention of the Chief Minister to the statement of Ch. Ram Narain, the Chairman, the Personal Advisory Committee of the Chief Minister.

It has been mentioned therein, "at the very outset it was agreed between the Board and the Chief Minister that the Board's recommendations would generally be accepted".

He further said that he had written to the Chief Minister that he had not acted wisely in dropping Mr. Krishna Murthy from the Board's membership without consulting the Board.

He further disclosed that the Chief Minister had confided in him that his Ministers did not advise him correctly. Therefore, the Chief Minister invited Ch. Ram Narain and other advisers to seek frank and fearless opinion".

मैं, जनाब, यह इनफर्मेशन सीक करना चाहता हूँ कि इस हाउस में जो कहा जाता है वह सही है या जो खबरें अखबारों में आती हैं हम उन को सही मानें ? दोनों में से कौनसी बात सही मानी जाए ? ....

उपाध्यक्षा : देखिए टंडन साहिब आप को पता है कि अखबारों की बातें ऐसी हैं कि अगर कोई खबर आज आती है तो दूसरे दिन उस की कंट्राडिक्शन भी आ सकती है। इस बात का मुझे काफी एक्सपीरियेंस है जो कि इस इजलास में हुआ है। इस लिये मैं आप से दरखास्त करूँगी कि आप इसे इस हाउस में न लायें। Do not base such motions merely on newspaper reports. I rule it out of order.

(The hon. member is quite aware of Press items. If a news appears today, it is contradicted the next day. I have had a sufficient experience of it in the current session of the Sabha. I rule it out of order. I would, therefore, request him not to raise this matter on the floor of the House. He should not base such motions merely on newspaper reports. I rule it out of order.)

डा० बलदेव प्रकाश : डिप्टी स्पीकर साहिबा, काल अटेन्शन मोशन का मतलब ही यह है कि जो अखबारों में खबर आये और जिस की तरफ गवर्नमैंट का ध्यान दिलाया जाना ज़रूरी हो तो काल अटेन्शन नोटिस दे दिया जाता है That is the purpose of call-attention notice.

श्री बलरामजी दास टंडन : On the whole this is a reflection on the government. चीफ़ मिनिस्टर साहिब ने कहा है कि Government is not bound to accept the advice of the Board. यह बात उन्हों ने इस हाउस में कही। हालांकि यह बात सब से पहले कलीयर कर दी गई थी कि बोर्ड गवर्नमैंट को एडवाइस देगा; मगर आज जो एडवाइज़री कमेटी के चेयरमैन का स्टेटमेंट अखबारों में आया है दैट इज़ कंट्राडिक्टरी। मैं अपने इस काल अटेन्शन नोटिस की मारफत चीफ मिनिस्टर साहिब का ध्यान इस तरफ़ लाना चाहता हूँ कि वह इस बात को क्लीयर करें। एक तरफ तो यह कहते हैं कि मेरे मिनिस्टर ठीक एडवाइस नहीं देते और दूसरी तरफ इसे डिनाई करते हैं कैटेगौरीकली यह बहुत ही सीरियस मामला है। This is very serious and it should be cleared. दूसरा मेरा कालिंग अटेन्शन नोटिस जो है वह यह है :

"Respected Deputy Speaker Sahiba,

With your kind permission I want to draw the attention of the Government to the reported resignation of a Cabinet colleague from the cabinet and the denial of the Chief Minister from the same. Will both the Minister and the Chief Minister make the position clear as to what the actual facts are ?"

Deputy Speaker : How does it concern you ? It is a party matter.

श्री बलरामजी दास टंडन : बात दरअसल यह है कि अखबारों के अन्दर यह खबर आई है कि पंजाब कैबिनेट के एक मिनिस्टर ने अस्तीफा दे दिया है और यह खबर दिल्ली के

[श्री बलरामजी दास टंडन]
अखबारों में भी आई है मगर चीफ़ मिनिस्टर साहिब का यह कहना है कि इन्हें कोई अस्तीफा नहीं मिला। पहले भी एक बात ऐसे हुई थी। मगर अब एक और ढंग से यह चीज़ आई है। हमें पता लगना चाहिये कि असल बात क्या है। यह चीज़ वन्स फार आल क्लीयर होनी चाहिये।

उपाध्यक्षा : मेरी रूलिंग इस पर भी वही है जो कि पिछली मोशन पर थी। No motion may be based on newspaper reports. I rule it out of order. (My ruling on this motion is also the same as it was on the previous one. No motion may be based on newspaper reports. I rule it out of order.)

श्री बलरामजी दासटंडन : इस के अलावा, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मेरी एक प्रिविलेज मोशन थी जिस का जवाब आज के दिन आप ने देने को कहा था.....

उपाध्यक्षा : मैं ने इस के मुताल्लिक चेयरमैन, लैजिसलेटिव कौंसिल को चिट्ठी लिखी थी मगर उस का कोई जवाब नहीं आया। अब उन को एक डी. ओ. लैटर भेजा है। जिस वक्त भी जवाब आयेगा मैं आपको इत्तलाह दे दूंगी। यह कहना कि असेम्बली और कौंसिल साथ साथ हैं कोई वज़नी बात नहीं। मगर आप तो एक पढ़े लिखे आदमी हैं जब तक वह खत मेरे पास न आ जाये और मैं उसे पढ़ न लूं मैं अपनी राये कैसे दे सकती हूं। (I wrote a letter to the Chairman Legislative Council in this connection but no reply has been received so far Now I have written him a D.O. letter. As soon as I receive. the reply I will inform the hon. member about it. It is not a sound argument to say that the Assembly and the Council Secretariats are located side by side. The hon. member is a learned man and can well understand as to how I can express my opinion before going through that letter?)

श्री बलरामजी दास टंडन : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह बात कौंसिल के अन्दर भी आई थी और यह अखबारों में भी छपी थी। अगर आप कहें तो मैं इसे रैफ़र कर सकता हूं मैं अर्ज़ करूँ कि......

उपाध्यक्षा : I am sorry. जब मैं ने उस चिट्ठी को पढ़ा ही नहीं तो मैं उस पर कोई राये कैसे दे सकती हूँ? (I am sorry. How can I express any opinion when I have not even seen that letter?)

श्री बलरामजी दास टंडन : तो, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं इसके लिए कहना चाहता हूँ कि.....

उपाध्यक्षा : आप को अब वादा करके बदलना नहीं चाहिये। जब आपकी प्रिविलेज मोशन को डिसकशन के लिये मान लिया है तो पहले उस लैटर का जवाब आ जाने दें। आप एक ही बात को बार बार इनसिस्ट क्यों करते हैं। (The hon. Member should stick to his words. It has been

agreed to that his privilege Motion will be taken into consideration but it can be done only after the reply to the letter is received. Why is the hon. Member insisting on the same point again and again.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या मैं ने जो अपने सवाल के बारे में लिखा उसका जवाब दिया जायेगा ?

उपाध्यक्षा : आपको कह जो दिया है कि आफिस से कागज़ात देख कर जवाब दिया जायेगा। (The hon. Member has already been told that a reply will be given after looking into the papers in the office.)

ANNOUNCEMENT BY THE SECRETARY REGARDING A BILL

Deputy Speaker : The Secretary will now make some announcement.

Secretary : Under Rule 2 of the Punjab State Legislature (Communications) Rules, 1959, I have to inform the House that the Punjab Passengers and Goods Taxation (amendment) Bill of 1963 and the Punjab Development of Damaged Areas (Validation) Bill of 1963, passed by the Punjab Vidhan Sabha on the 21st March, 1963 and transmitted to the Punjab Legislative Council on the 22nd March, 1963, have been agreed to by the said Council without any recommendation/amendament on the 27th of March, 1963.

BILL

THE PUNJAB COMMERCIAL CROPS CESS BILL, 1963 (RESUMPTION OF CONSIDERATION)

उपाध्यक्षा : कल जब हाऊस स्थगित हुआ था तो श्री हरबंस लाल बिल पर बोल रहे थे वह अपना भाषण आरम्भ करें।

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the Chief Minister kindly state if the change is a part of the re-organization ?

Chief Minister : No.

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ (ਬਠਿੰਡਾ) : ਮੁਹਤਰਮਾ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਲ੍ਹ ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੋ ਸਾਲ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਅਸੀਂ ਪਲਾਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ 231 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਨੈਕਸਟ ਪਲਾਨ ਦਾ ਖਰਚ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੈਂਟਰਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨਾਲ ਬਾਤ ਚੀਤ ਕਰਕੇ 231 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪਲਾਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਤੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੇ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਲਈ ਸੀ ਇਸ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਅਸੀਂ 40 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਲਭ ਕੇ ਇਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜੇ ਇਹ ਪੈਸਾ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਲਾਉਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਦੂਸਰੇ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਇਹ ਸਨ ਕਿ 40 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਸੈਂਟਰਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਤੋਂ ਲਿਆ

[ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ]

ਜਾਵੇ ਪਰ ਸੈਂਟਰਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਨਕਾਰ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਤਕ ਮਹਿਜ਼ 17 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ 40 ਕਰੋੜ ਵਿਚੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਸਕੇ ਹਾਂ ਬਾਕੀ 23 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਹੋਰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਡੇ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰਖਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਸੈਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬਿਲ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਔਰ ਇਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਰ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੈਂਟਰਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਭਾਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਔਰ ਕਈ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਹੋਰ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਹੜਾ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਟੈਕਸ ਦਾ ਪਰੋਪੋਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਗਲੈਡਲੀ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਬੋਝ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੋਝ ਸਹਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜਿਹੜੇ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੰਮ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਟੇਕ ਅਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਬੋਝ ਵੀ ਜੇ ਉਠਾਉਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਿਹਾਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਬੜੇ ਟੈਕਸ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ ਟੈਕਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ 17 ਪਰਸੈਂਟ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਗੇਗਾ। 70 ਪਰਸੈਂਟ ਆਬਾਦੀ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ 20 ਪਰਸੈਂਟ ਆਬਾਦੀ ਤੇ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਗੇ ਗਾ।

ਫਿਰ ਮੈਂ ਦਸਾਂਗਾ ਕਿ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸੈੱਸ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ੂਗਰ ਕੇਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਪੜਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਜਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਪਣਾਈ ਤਾਂ ਯਾਰਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਔਰ ਚਿੱਲੀਜ਼ ਦੀ ਕੀਮਤ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਐਕਸਪੋਰਟ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੈੱਸ ਦਾ ਲਗਾਉਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ।

ਮੈਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਹਮਇਤੀ ਹਾਂ ਤਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਵੀ ਟੈਕਸ ਲਗ ਸਕੇ ਜੋ ਬੜੇ ਬੜੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰਿਸਟ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਏਥੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਛੋਟਾ ਕਿਸਾਨ ਬਚ ਸਕੇ ਔਰ ਉਹ ਵਡੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਹੀ ਲਗੇ। ਐਸਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦਿਕਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਦੋਂ ਤਕ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਤੇ ਸੈੱਸ

ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਸਿਰਫ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਤੇ ਸੈੱਸ ਲਗਾਉਣਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਬਾਕੀ ਜਿਤਨੀਆਂ ਕਰਾਪਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਦੂਸਰੀ ਚੀਜ਼ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਆਏ ਸਾਲ ਡੈਫੀਸਿਟ ਬਜਟ ਹੀ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਡੈਫੀਸਿਟ ਬਜਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਬੜ੍ਹਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਇਕਾਨੋਮੀ ਦਾ ਬੈਲੈਂਸ ਹੈ ਉਹ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਘਟਦਾ ਚਲਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਇਹੋ ਰਸਤਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਰਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਊਂਡ ਇਕਾਨੋਮੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਪਲਾਨ ਚਲਦਾ ਰਹੇ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਾਨੂੰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਟੈਕਸ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਇਕ ਲੌਂਗ ਟਰਮ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਜੈਨਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਰਾਹ ਤੇ ਲੈ ਜਾਏਗੀ । ਇਸ ਦੇ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕੀਏ । ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਹੈਵੀ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦੇਖੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਾਣੇ ਟੈਕਸ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਵੇਈਅਨ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਅਗਰ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਵਗੈਰਾ ਪੂਰੀ ਤਕੜਾਈ ਨਾਲ ਵਸੂਲ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਜਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਘਟਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਹ ਸਜੈਸਟ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਬਾਰੇ ਜਿਤਨੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਊਣਤਾਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਦੂਰ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਦੂਸਰੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਾਂ ਨੂੰ ਰੀ-ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ ਕਰਕੇ ਸੇਵਿੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਬਜਟ ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਵੀ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ 11 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਬਚਾਇਆ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਅਜੇ ਹੋਰ ਵੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰੋਡਕਟਿਵ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵੀ ਖਰਚੇ ਘਟਾਏ ਜਾਣ । ਸਾਡਾ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈਲਥ ਨਾਲ ਜਾਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਅਨਪਰੋਡਕਟਿਵ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰਚੇ ਕਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ । ਜੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣ ਦਾ ਜਾਂ ਸਿਹਤ ਸਬੰਧੀ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਉਠ ਸਕਦਾ ਔਰ ਅਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਖਰਚੇ ਨਹੀਂ ਘਟਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ । ਅਜਿਹੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜੇ ਦੂਸਰੇ ਅਨ-ਪਰੋਡਕਟਿਵ ਖਰਚੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਘਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਸਟੈਰੀਟੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਲੇਕਿਨ ਇਤਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਕੁਝ ਪਾਰਟੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਰਸਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਸਭ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਇਕਾਨੋਮੀ ਕਰਕੇ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਬਸ ਇਤਨਾ ਕਹਿਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਪਰੋੜਤਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਿਕਬਾਦ

[ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ]
ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 5 ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਰੀਗੇਟਿਡ ਲੈਂਡ ਲਈ 4 ਕੀਤਾ ਹੈ ਔਰ ਜਿਹੜੀ ਇਰੀਗੇਟਿਡ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਸ ਦਾ 3 ਦੀ ਬਜਾਏ 2 ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਚੰਗਾ ਕਦਮ ਹੈ।

श्री बलरामजी दास टंडन (अमृतसर शहर, पश्चिम) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो बिल हमारे रैवीन्यू मिनिस्टर साहिब ने पेश किया है मैं इस की मुखालिफत करने के लिए खड़ा हुआ हूं। इस बिल पर कल से स्पीचिज़ हो रही हैं और तकरीबन 20 मेम्बर साहिबान ने इस की बहस में हिस्सा लिया है। लेकिन हम ने देखा है कि इस की सिर्फ़ आपोज़ीशन के मेम्बरान ने ही मुखालफत नहीं की बल्कि ट्रेज़री बैंचिज़ से भी जो बोले हैं उन सब ने एक ही आवाज़ से इस बिल की मुखालफत की है। डैमोक्रेसी का एक ढांचा होता है और कुछ रवायात होती हैं जिन को ले कर चलना निहायत जरूरी है। जब किसी बिल के बारे में सब के मुंह से एक ही आवाज़ आए तो फिर व्हिप के ज़ोर से उस चीज़ को पास करवाया जाए तो डैमोक्रेसी की सारी स्पिरिट फौत हो जाती है। दरअसल डैमोक्रेसी का मतलब यह है कि जो लोग इस हाउस में जनता के नुमायंदे बैठे हैं उन की राए को गवर्नमैंट सुने और फिर उसके पेशेनज़र फैसला किया जाए। लेकिन यहां पर व्हिप के ज़ोर से मेम्बरान को उस बात की हिदायत की जा रही है कि वह किसी भी कीमत पर इस बिल के हक में वोट दें। It is just like butchering democracy and its spirit. डिप्टी स्पीकर साहिबा जो मेम्बर साहिबान बोले हैं उन मे से सिवाए एक एक्स-स्टेट मिनिस्टर के और एक निमस्टिर साहिब के बाकी सब ने इस बिल की मुखालफत की है। मैं हैरान हूं कि यह आज हमारी डैमोक्रेसी को किस तरफ ले जा रहे हैं मैं बड़ी नम्रता के साथ मिनिस्टर साहिब से रीक्वैस्ट करना चाहता हूं कि वह ज़रा ग़ौर से सोचें कि वह किस तरफ जा रहे हैं। मुझे पता लगा है कि जब कांग्रेस लैजिस्लेचर पार्टी की मीटिंग हुई तो उस में भी लोगों ने ज़ोर दिया था कि इस बिल को वापिस ले लिया जाए। लेकिन उन को ज़बरदस्ती कहा गया कि नहीं तुम्हें इस के हक में वोट देना होगा (शोर)। ट्रैज़री बैंचिज़ के मेम्बरों की स्पीचिज़ सुन कर मैं कहता हूं कि सरकार को चाहिए कि जिन्होंने अपनी राए दी है उन की गिनती देख ले और फिर इस नतीजे पर पहुंचे कि जनता इस बिल के हक में है या इस के खिलाफ है। इन लाइन्ज़ पर अगर गवर्नमैंट फैसला करे तो वह हम को मन्ज़ूर होगा।

(At this stage Sardar Gurnam Singh a member of the Panel of Chairmen occupied the Chair).

कल सरकारी बैंचों से 10 मैम्बर बोले हैं लेकिन सिवाए वज़ीर साहिब के जिन्हों ने यह बिल पेश किया है किसी ने इसकी हिमायत नहीं की। किसी ने नहीं कहा कि इस तरह डंडे के ज़ोर से गरीबों के कपड़े तक उतार लिए जाएं बठिंडा के एक मैम्बर ने कहा कि सरकार को प्लैन को कामयाब करने के लिए पैसे की ज़रूरत है। ठीक है, और इस में दो राए नहीं हो सकतीं कि विकास योजनाओं के लिए पैसा चाहिए।

इस में कोई भी डिफ़रेन्स ग्राफ़ ग्रोपीनियन नहीं । ग्रगर डिफ़रेन्स ग्राफ़ ग्रोपीनियन है तो इस बात में है कि यह पैसा कहां से ग्राना चाहिए । ग्रौर किस जरिए से ग्राना चाहिए जिस से प्लैन के लिए पैसा भी मिल जाए ग्रौर लोगों पर, जो गरीब हैं, बोझ भी न पड़े । लेकिन सरकार ने जो तरीका इस बारे में ग्रपनाया है वह बहुत दुखदायक है ग्रौर जनता को मारने का है । ग्रगर किसी ग्रादमी को कहा जाए कि ग्राप की ग्राने वाली सन्तान को ग्रच्छा करना है भला करना है इस लिए उसके लिए तुम जो दो रोटियां खाते हो वह हमें दे दो, कपड़ा जो पहनते हो वह भी दे दो ग्रपना घर छप्पर भी जला कर उसकी राख ही दे दो ताकि बरतन साफ हो जाएं तो वह ग्रादमी सिवाए इस के कि पागलपन का सर्टिफिकेट दे ग्रौर कुछ नहीं करेगा । यही बात ग्राज यह सरकार कर रही है कि लोगों को मजबूर करके कह रही है कि भूखे मर जाग्रो, नंगे हो जाग्रो लेकिन जो कुछ तुम्हारे पास है वह सारा सरकार को दे दो क्योंकि तुम्हारी ग्राने वाली पीढ़ियों का स्टैंडर्ड ऊंचा करना है । इन बातों से ग्राप ग्रंदाज़ा लगाएं कि यह सरकार किस दुनिया में बसती है । ग्राखिर यह टैक्स किस पर लगने वाला है ? यह टैक्स ग्राम जनता पर लगने वाला है जिनके पास देने को ग्रब कुछ बाकी नहीं है । ग्रगर एमर्जेन्सी के ग्रन्दर सरकार यह कहती है कि हमें चीज़ों की कीमत कम करनी हैं । रोज़ाना इश्तहारात निकलते हैं कि ग्रगर दुश्मन को रोकना चाहते हो तो कीमतों को रोको । ग्राफ बने हुए दिखाए गए हैं कि कीमत बढ़ाने वाला देश का घातक है । मैं जानना चाहता हूं कि ग्राखिर इन चीज़ों की कीमत बढ़ाने वाला कौन है ? एक दुकानदार ग्रगर ग्रार्टिफीशल स्केयरसिटी पैदा करके कीमतें बढ़ाता है तो डिफैन्स ग्राफ इण्डिया रूल्ज़ के तहत उसे ग्रन्दर कर देते हैं । मैं कहता हूं कि यह बात ठीक है कि जो कीमत बढ़ाते हैं उनको ग्रन्दर करना ही चाहिए क्योंकि हम ने देश की हिफ़ाज़त करनी है ग्रौर ग्रादमी चाहे कितना बड़ा क्यों न हो, देश से बड़ा नहीं है । लेकिन सवाल यह है कि क्या दुकानदार ही कीमत बढ़ाने के ज़िम्मेदार हैं या यह सरकारी गद्दियों पर बैठने वाले ज़िम्मेदार हैं ? मैं कहता हूं कि सैंट्रल गवर्नमैंट ग्रौर स्टेट गवर्नमट की गद्दियों पर विराजमान दोस्त इस सारी महंगाई के ज़िम्मेदार हैं । जो होम मिनिस्टर इस डिफैन्स ग्राफ़ इण्डिया रूल्ज़ को लागू करने वाले हैं उनके साथ बैठने वाले फाइनैन्स मिनिस्टर जिन्होंने मिट्टी के तेल पर ड्यूटी लगा कर गरीबों के घरों में दीये बुझा दिए हैं ग्रौर दूसरी पचासों ड्यूटीज़ लगा कर सारी चीज़ों की कीमतें बढ़ा दी हैं ग्रौर फिर यहां भी जो मंत्रीगण बैठे हैं वह गन्ने पर सैस लगा कर खांड महंगी करेंगे, कपास ग्रौर धागे पर डियूटी लगा कर कपड़ा महंगा कर रहे हैं ग्रौर दूसरी चीज़ों पर टैक्स लगा कर कीमत बढ़ा रहे हैं, वह इस सारी महंगाई के ज़िम्मेदार हैं । मैं डिफैन्स ग्राफ़ इण्डिया रूल्ज़ लागू करने वाले गृह मंत्री से कहता हूं कि वह इन रूल्ज़ को इन लोगों पर क्यों लागू नहीं करते जो ग्रसली तौर पर चीज़ों की कीमत बढ़ाने के ज़िम्मेदार हैं ? ग्रगर एक दुकानदार कीमत बढ़ाने के जुर्म में जेल भेजा जा सकता है तो मैं कहता हूं कि इन लोगों को, जो टैक्स पर टैकस लगा कर कीमतें ग्रासमान तक पहुंचा रहे हैं ग्रौर ग्राम जनता का जीना दूभर कर रहे हैं क्यों जेल के

[श्री बलरामजी दास टंडन]

अन्दर नहीं करते ? इस लिए कि ये पोजीशन की गद्दियों पर बैठे हैं क्या यह उपदेश दूसरों को देने के लिए हैं और क्या यह इन पर लागू नहीं होते हैं ? इस एमर्जेन्सी का वास्ता देकर लोगों को उपदेश देते हैं कि खर्च कम करो और एक एक पैसा सरकार को दे दो । लेकिन दूसरी तरफ अपनी जेबें भर रहे हैं । अपनी तनखाह 800 रुपए से बढ़ा कर एक हज़ार रुपए कर दी है और कहते हैं कि इस से कोई फर्क नहीं पड़ता । क्या यही इखलाक है आपका कि जिस बात को न करने का उपदेश दूसरों को देते हो वह खुद कर रहे हो ? इस लिए मुझे यह कहना है कि इस बात में दो राए नहीं हैं कि पैसा चाहिए क्योंकि प्लैन को चलाना है । लेकिन अगर डिफरैन्स आफ ओपीनियन है तो इस बात में है कि क्या यह पैसा उन लोगों से आए जो दो वक्त रोटी मुश्किल से प्राप्त करते हैं या उन लोगों से लिया जाए जो भारी तिजोरियों के मालिक हैं और जिन की तिजोरियों को और भरने के लिए खुद यह सरकार गरीबों से वसूल की हुई 24 लाख रुपए तक की रकम दान के रूप में दे देती है । यहां पर सब मेम्बरान ने कहा कि अमीरों को यह 24 लाख रुपए न दिए जाएं लेकिन इस गरीबों की नाम लेवा सरकार ने किसी की बात न मान कर यह दान अमीर मिल मालिकों को दे दिया लोग शोर मचाते हैं कि हमें क्यों मारने पर तुले हुए हो, ट्रांस्पोर्ट को नैशनलाइज़ करो, अगर पैसा चाहिये तो और राजे महाराजाओं को जो लाखों रुपए देते हो वह बंद करो, लेकिन कौन सुनता है गरीब जनता की पुकार । और यह सरकार कहती है कि चुप हो जाओ, हम तुम्हारी बातें सुनना नहीं चाहते, हमें जो तरीका अच्छा लगता है हम उसी तरीके से रुपया वसूल करेंगे । इसी बिल में बताया गया है कि पहले ही पंजाब के किसान को 45 रुपए से ले कर 48 रुपए प्रति एकड़ के हिसाब से मालिया देना पड़ता है । अब उनके ऊपर सरकार और नया सैस लगाने जा रही है । इस के मुताबिक यह होगा कि जहां किसान पहले $\frac{3}{4}$ फी सदी टैक्स अनाज पर देता है अब $1\frac{1}{2}$ फी सदी देगा । इसके साथ जो कपास है उसका जो धागा बनेगा उसके ऊपर 6 फी सदी हमारी सरकार टैक्स लगा रही है । इन सारी बातों का क्युमुलेटिव इफैक्ट इस सूबे की जनता पर क्या होगा ? एक ही चीज़ है लेकिन सैंट्रल गवर्नमेंट भी उस पर टैक्स लगा रही है और सूबाई सरकार भी लगा रही है । एक ही मिनिस्ट्री है और एक ही कमोडिटी है लेकिन तीन मिनिस्टर तीन तरह के टैक्स उस पर लगा रहे हैं । सरकार इन चीज़ों को सोचे कि आखिर इन बातों का लोगों पर क्या असर होने वाला है । पहले कहते थे कि फूड-ग्रेन्ज़ को माफ करेंगे लेकिन उनको भी इस में शामिल कर लिया है । (घंटी) एक बात कह कर मैं खत्म करता हूं । इस एमर्जेन्सी के दौरान हमारे प्राइम मिनिस्टर और चीफ मिनिस्टर रोज़ाना जनता को यही लैक्चर देते फिरते हैं कि अगर दुश्मन का मुकाबला करना है और दुश्मन को फ्रंट पर मार भगाना है तो हमें अपने इंडस्ट्रियल और ऐग्रिकल्चरल दोनों फ्रंट्स को मज़बूत करना चाहिए यानी पैदावार बढ़ानी चाहिए । लेकिन दूसरी तरफ यह किया जा रहा है कि लोगों पर इतने भारी और ऐसे टैक्स लगाए जा रहे हैं जिनका असर इन दोनों घरेलू फ्रंट्स पर उलटा पड़ेगा । जो असर ऐग्रिकल्चर पर पड़ेगा वही असर इंडस्ट्री पर पड़ेगा । अगर सरकार ने इन बातों को न सोचा तो आगे चल कर इस के जो

नतायज निकलेंगे उनका अंदाज़ा अच्छी तरह लगाया जा सकता है । इन एमर्जेन्सी के हालात में सरकार को सिर्फ ऐसे टैक्स लगाने चाहिएं जिन से आम आदमियों पर असर न पड़े और उनका इनसैंटिव खत्म न हो । मैं कहना चाहता हूं कि इस बजट सैशन के दौरान में जिस तरह टैकसेशन मैयर्ज़ सैंट्रल गवर्नमैंट और हमारी स्टेट गवर्नमैंट ने लोगों पर लादे हैं उन से, मुझे दुख से कहना पड़ता है, लोगों का इनसैंटिव खत्म होगा ।

चेयरमैन साहिब, मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि जनता ने सरकार का एमर्जेन्सी के समय में बहुत सहयोग दिया है । इस लिए सरकार को ऐसे इकदामात करने चाहिएं जिस से वह अपने ऊपर टैक्सों का बोझ महसूस न करे । अगर सरकार मानती है कि देश पर खतरा आया हुआ है तो सरकार को चाहिए कि खर्चों में कमी की जाए, जिस से जनता का मोराल बढ़े । मैं चाहता हूं कि लोगों का इनसैंटिव बढ़े ताकि जनता चीनी हमले को रोकने के लिए 10 गुना तैयार हो सके । अगर सरकार ने एमर्जेन्सी का नाजायज़ फायदा उठाया तो लोगों का उत्साह कम होगा और मोराल गिरेगा । मैं कहना चाहता हूं कि जो फौज इस वक्त लद्दाख के बार्डर तथा नेफा के बार्डर पर चीन का मुकाबला करने के लिए बैठी है उन का भी मोराल कम होगा । अगर सरकार एमर्जेन्सी को देखते हुए फज़ूल खर्चियां बन्द कर देती तो मैं समझता हूं कि पंजाब की जनता 5½ करोड़ रुपए तो क्या 70-80 लाख आदमी फौज में भर्ती होने के लिए दे सकती है। सरकार को ऐसे कदम उठाने चाहिएं जिन से लोगों के हौसले बढ़ें ताकि वे इकट्ठे हो कर चीन का मुकाबला किया जाए । लेकिन सरकार जनता पर टैक्स लगा रही है इस से जनता में डीमौरलाइज़ेशन पैदा होगी । मैं मिनिस्टर कन्सरंड से गुज़ारिश करना चाहता हूं कि इस बात को पुनः सोचें और इस बिल को जल्दी में पास न किया जाए । अगर मंत्री महोदय ने हमारी बात नहीं माननी है तो कम से कम अपने ट्रैज़री बैंचिज़ पर बैठे हुए सदस्यों की बात मान लें । इस बिल को वापिस ले लिया जाए । अगर सरकार यह बिल कांग्रेस की अपनी मेजारिटी से तथा व्हिप की ताकत से पास करा लेगी तो मैं समझता हूं कि यह सरकार के लिए अच्छी बात नहीं है । मैं चाहता हूं कि इस बिल को वापिस ले लिया जाए तो अच्छा होगा ।

चौधरी राम सिंह (जींद) : चेयरमैन साहिब, इस सदन में जो पंजाब कमर्शल क्राप्स सैस बिल पेश किया गया है । यह बहुत ही खतरनाक है । यह सैस पंजाब की 100 फीसदी आबादी पर लगाया जा रहा है । इस का असर एग्रिकल्चरल प्रोडक्शन पर पड़ता है । मैं कहना चाहता हूं कि इस का हर एक आदमी पर इफैक्ट होता है । अगर टैक्स लेना है तो सरकार को चाहिए कि लिप-स्टिक, पाउडर तथा साढ़ियों पर लगाए अथवा लग्ज़री गुड्स पर लगाए जिस से गरीब जनता पर असर न पड़े । लेकिन हमारी सरकार तो ऐग्रिकल्चरल प्रोडक्शन पर टैक्स लगा रही है । रोटी तो हर एक खाता है, कपड़ा हर एक आदमी पहनता है । क्या गरीब और क्या अमीर, सब पर इस का असर पड़ता है । लेकिन जनता की आमदनी पर-कैपिटा बढ़ी नहीं है और उन पर टैक्स बढ़ाते चले जा रहे हैं । सरकार ने हमें पर-कैपिटा इनकम के बारे में फिगर्ज़

[चौधरी राम सिंह]
दी हैं और कहा है कि पंजाब में पर कैपिटा इनकम बढ़ी है। मुझे पता नहीं लगता कि सरकार कैसे हिसाब लगाती है। मैं कहना चाहता हूं कि 200 या 300 के लगभग कैपिटलिस्ट्स की ही आमदनी बढ़ी है जो कि कारखानों के मालिक हैं। उन को ऐक्स-पोर्ट के परमिट दिए गए हैं। बाकी जनता की पर-कैपिटा इनकम नहीं बढ़ी है। मैं कहना चाहता हूं कि ज़मींदारों, की मजदूरों की तथा हरिजनों की इनकम नहीं बढ़ी है। इस टैक्स के लगाने से उन के साथ बे-इन्साफी होगी। मैं चाहता हूं कि इनकम के बेसिज़ पर टैक्स लगना चाहिए। चेयरमैन साहिब, मैं हाउस को मुबारिकबाद ज़रूर देना चाहता हूं कि चाहे ट्रैज़री बैंचिज़ से सम्बंधित हों अथवा आपोज़ीशन पार्टी से सम्बंधित हो किसी ने भी इस बिल की ताईद नहीं की, बल्कि एक को छोड़ कर सब ने इस की मुखालिफत ही की है। दूसरे आदमी जो इस के पक्ष में कहेंगे, वह रैवीन्यू मिनिस्टर साहिब हैं क्योंकि उनकी मजबूरी है। जब तक उन्होंने नौकरी करनी है उस वक्त तक उन्हें सरकार के साथ हां में हां करनी पड़ेगी। उन का साथ देना पड़ेगा। यह ऐसा टैक्स है जिस का असर पंजाब की 100% जनता पर पड़ेगा। इस के लिए हाउस के अन्दर कम से कम वोट देने की फ्रीडम तो होनी चाहिए। सरकार को देखना चाहिए कि आखिर जिन पर टैक्स लग रहा है क्या उन के रिप्रिज़ैंटेटिव इस हाउस में आए हैं। 154 मेम्बरों में से 150 मेम्बरों के विचार इस सैस के विरुद्ध हैं। सरकार को चाहिए कि उन के जज़बात का ख्याल करे। इस का मतलब यह है कि पंजाब की $1\frac{3}{4}$ करोड़ आबादी चाहती है कि उन पर यह टैक्स नहीं लगाया जाना चाहिए। सारे पंजाब के अन्दर सिर्फ चीफ मिनिस्टर साहिब हैं जो कि इस टैक्स को लैवी करना चाहते हैं। मेरी इस हाउस के माननीय सदस्यों से प्रार्थना है कि आप अपनी कन्स्टीचुऐन्सी का तो ख्याल रखें। यह ठीक है कि कांग्रेस पार्टी के मेम्बर पार्टी डिसिप्लिन में बंधे हुए अपनी आवाज़ को बलन्द नहीं कर सकते। मैं समझता हूं कि उन की पोज़ीशन भीष्म जैसी हैं। मुझे एक मिसाल याद आ गई है। महाभारत में भीष्म की बहुत प्रशंसा की गई थी। लेकिन मैं उसकी प्रशंसा के हक में नहीं हूं। जब द्रौपदी का चीर दुर्योधन के दरबार में उतारा जा रहा था तो किसी ने आ कर भीष्म को सारी कहानी सुनाई और उसे कहा गया कि द्रौपदी की लाज रखो। तो उस वक्त भीष्म ने अपनी असमर्थता दिखाई और कहा कि मैं उस की कुछ सहायता नहीं कर सकता क्योंकि मैं ने दुर्योधन का अन्न खाया हुआ है। इसी तरह से यह कहते हैं कि हम ने चीफ मिनिनस्टर का अन्न खाया है और कुछ नहीं कह सकते। मैं उन से प्रार्थना करना चाहता हूं कि चीफ मिनिस्टर साहिब का यह अन्न नहीं है बलिक जनता से टैक्स वसूल किए गए हैं। यह तो जनता का अन्न है। आप को दुर्योधन बनने की ज़रूरत नहीं है बलिक कृष्ण बनें ताकि अपनी ड्यूटीज़ का अच्छी तरह से पालन कर सकें।

चेयरमैन साहिब, यहां पर चीन के हमले की बाबत कहा जाता है। मैं कहना चाहता हूं कि इन प्लैन्ज़ का चीन के हमले के साथ कोई सम्बंध नहीं है। क्या यहां पर टैंक बनाने के लिए, हवाई जहाज़ बनाने के लिए तथा बुलेट तैयार करने के

लिए प्रोवीज़न किया जा रहा है ? यहां पर प्लैन्ज़ के बारे में कहा जाता है। मैं चाहता हूं कि प्लैन्ज़ पर ध्यान नहीं देना चाहिए बल्कि सरकार को जनता के सामने प्रोग्राम लाना चाहिए । सड़कें बनाने से, सैक्रेटेरियेट की एलाइड बिल्डिंग बनाने से, बड़े बड़े हाल बनाने से , डिप्टी डायरैक्टर तथा असिस्टेंट डायरैक्टर बढ़ा देने से क्या चीन को पराजय हो जाएगी ? मैं कहना चाहता हूं कि इस तरह से हम चीन का मुकाबला नहीं कर सकते । उस के लिए जनता में उत्साह बढ़ाना चाहिए ताकि लोग सरकार की मदद कर सकें । मैं तो प्लैन्ज़ के खिलाफ हूं । थर्ड फाइव ईयर प्लैन जिन्होंने बनाई है, उन को गरीबों की हालत का अहसास नहीं है , उन की गरीबों के साथ हमदर्दी नहीं है, उन का ऐसा दिल नहीं है जो कि गरीबों की दशा को देख सके, उन्होंने कभी भी देहात में जा कर नहीं देखा कि वह किस तरह गरीबी की हालत में रह रहे हैं । उन्हें उनकी हालत को देखना चाहिए फिर जा कर प्रोग्राम बनाने चाहिएं ।

चेयरमैन साहिब, जब मुल्क में ऐमर्जेन्सी का नारा लगाया जाता है तो ऐसे मौके पर सड़कें तथा कल्चरल प्रोग्रामों की क्या ज़रूरत है ? इस वक्त प्लैन्ज़ नहीं होने चाहिएं । मैं चाहता हूं कि प्रोग्राम जनता के सामने लाने चाहिएं और उन पर अमल करना चाहिए । सरकार प्लैन्ज़ पर जोर देती है, पक्की सड़कें बनाती है । मैं कहना चाहता हूं कि देहात में गरीबों के पास पहनने के लिए जूती नहीं है तो वह इन पक्की सड़कों को क्या करेगी ? हरिजन इन बड़े बड़े हाल्ज़ को देख कर क्या करेगा । सरकार ने लोगों की हैल्थ के लिए हस्पताल तो खोल दिए लेकिन जनता के पास दवाइयां खरीदने के लिए पैसे नहीं हैं । सरकार ने कालेज तो खोल दिए हैं लेकिन गरीबों के पास इतना रुपया नहीं है कि वे अपने बच्चों को पढ़ाने के लिए 150-200 रुपए फीस दे सकें । इन प्लैन्ज़ का गरीब जनता को क्या लाभ हो सकता है ? हरिजनों तथा बैकवर्ड कलासिज़ को इन प्लैन्ज़ का क्या लाभ है ? मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूं कि अपनी चादर देख कर पैर पसारें । गरीब जनता पहले ही टैक्सों के बोझ से पीड़ित है । अगर यह टैक्स लगाए गए तो वे ज़िन्दा नहीं रह सकते । यह नेहरू गवर्नमेंट और यह खद्दर की गवर्नमेंट सदा नहीं रहेगी ।

Mr. Chairman: The hon. Member should not bring in the name of the Prime Minister here.

चौधरी राम सिंह : यह गवर्नमेंट इतने कर्ज़े के नीचे है कि 119 करोड़ रुपया कर्ज़ा तो अभी है । नैशनल ऐमर्जेन्सी कोई आज तो क्रियेट नहीं हुई ; यह नैशनल ऐमर्जेन्सी तो 1947 से थी । अगर इनके पास सही सोचने के लिए दिमाग होता तो इन्हें पता होता कि वह कौम तरक्की करती है जिस की फौज मज़बूत होती है ; लेकिन इन्होंने इस तरफ ध्यान नहीं दिया । खेल कूद में पैसा खो कर आज मुल्क के सामने नंगे हो कर खड़े हो गए । आज दूसरे मुल्कों से पैसे मांग रहे हैं । जब यह बाहर जाते हैं तो कहते हैं कि हम पर फूल बरसाए जाते हैं । अब इन्हें मुलक के सामने खड़ा होना चाहिए । तमाम रुपया अमरीका के टूरों पर खो कर अब गरीब ज़मींदार से कहते हैं कि 5 रुपए फी एकड़ टैक्स दो ।

[चौधरी राम सिंह]

मैं डाक्टर गोपी चंद की स्पीच से पढ़ कर सुनाता हूं । इस में लिखा है :—

"The index of agricultural production in 1961-62 stood at almost the same level as in1961-62, being 176 for both the years".

यह 1959, 1960 और 1963 तक प्रोडक्शन नहीं बढ़ा सके तो इन्हें क्या अधिकार है कि उन लोगों पर टैक्स बढ़ाएं सिर्फ यह नाम ले कर । कितने ही डिपार्टमेंट हैं जिनको यह कलोज़ कर सकते हैं। झगड़ा यह है कि इनके पास प्लैन्ज़ चलाने के लिए दिमाग़ नहीं । क्या यह मिनिस्टर चलाएंगे ? चौधरी राम सरूप ने ठीक कहा है । चौधरी रणबीर सिंह हैं या हमारे ज़मीनों के मन्त्री सरदार गुरबंता सिंह हैं, जैसे इन की लियाकत है..........

Mr. Chairman ; No, no please.

चौधरी राम सिंह : I am sorry. एक औरत ने ट्रांस्फर के लिए अर्ज़ी दी । उसकी अर्ज़ी पर लिख दिया कि उसको मोघा दे दो । यह ठीक है कि चीफ मिनिस्टर अपनी टीम को सिलैक्ट करता है । क्या वजह है कि वह अपने नीचे ऐसे दिमाग़ के वज़ीर को छांटे जिस को कुछ पता न हो ? यह जनता के पैसे के साथ गद्दारी है ।

Mr. Chairman: Chaudhri Sahib, avoid to be personal.

चौधरी राम सिंह वह इस काबिल होने चाहिएं कि रुपए का ठीक इस्तेमाल कर सकें । अगर मैडिकल कालेज में ला ग्रैजुएट को प्रोफैसर लगा दें तो उस कालेज की क्या हालत होगी ? यह तो उसी तरह के प्रोफैसर लगे हुए हैं । रुपया बचाने के लिए और बहुत सी स्कीमें हैं । इनके पास कितने ही फालतू डिपार्टमेंट हैं— ब्लाक्स का डिपार्टमेंट है कम्युनिटी डिवैलपमेंट का है। सैंटर की कितनी ही कान्फ्रैन्सें हुई जिन में यह माना गया कि यह सुपरफ्लूअस डिपार्टमेंट है । मुल्क की तरक्की में इस ने कोई हाथ नहीं बटाया । इसके बावजूद पता नहीं इस डिपार्टमेंट को क्यों नहीं तोड़ना चाहते । अगर एक मैट्रिक पास लड़का जो आज शहर से दसवीं जमात पास करके जाए वह बूढ़े किसान को यह बताए कि खेत में कब कैसा बीज डालना है तो मुझे हंसी आती है । इस से रुपया बचाइए । एक सवाल पूछा गया था कि सब-रजिस्ट्रार चार पांच सौ रुपए महीना कमाते हैं । पहले तीन तहसीलदार होते थे, वे 15 रुपए में यह काम करते थे —5 रुपए फी तहसीलदार देते थे । गवर्नमैंट को क्या हिच थी कि वह काम उसी तरह जारी रहता जैसे पहले होता था । पहले इस काम के लिए तीन तहसीलदार लगा रखे थे और वे एक घंटे में रजिस्ट्रेशन का काम कर देते थे । अब एक सब-रजिस्ट्रार को 5,000 रुपया सालाना देते हैं और इस काम के लिए लो स्टैंडर्ड के आदमी लगाए हुए हैं । जो इलैक्शन्ज़ में हारे हुए कांग्रेसी हैं उन्हें इस काम पर लगाया गया है । कई मिडल पास ही इस काम के लिए लगाए गए हैं । जो रुपया उन्होंने इलैक्शन्ज पर खर्च किया अब वे रिश्वत ले कर पूरा कर रहे हैं । वे हारे हुए आदमी हैं, उनका कोई स्टैंडर्ड नहीं । ऐसे आदमी कौम प्रस्त नहीं हो सकते । उनके पास तालीम नहीं,

उनकी अंडरस्टैंडिंग मैन्योर नहीं । वे दोनों हाथ से रुपया खा रहे हैं गवर्नमैंट का और पब्लिक का । अब 75 लाख रुपया सालाना और यह टैक्स लगाया जा रहा है । ज़मींदार मज़दूर यह टैक्स कैसे देगा ? उसके माइंड पर क्या असर पड़ेगा ? जिस का बेटा फ्रंट पर लड़ रहा है या मर गया है या जिस ने दो दो तीन तीन नौजवान मिलटरी के लिए दे दिए अब तहसीलदार उसके घर हथकड़ी ले कर जाएगा । हमारे मिनिस्टर गांव के रहने वाले हैं । वे किसी ज़मींदार की हालत देखें । 1933 और 1937 में ज़मींदार की जो हालत थी वह देखें । आज उस पर कितने टैक्स लगा दिए हैं । वह अनाज पैदा करता है । वह लैंड रैवीन्यु देता है, वह आबयाना देता है । वह आपके लिए इतनी मेहनत करता है । उस पर टैक्स लगाना जुलम है । लोग कहां तक टैक्स देते जाएंगे ? एक मिसाल है कि जब सिकंदर ने हिंदुस्तान पर हमला किया तो तमाम दुनिया पर अपना हाथ फैलाना शुरु किया । वहां युनान में हिंदुस्तान जैसी हालत हो गई थी जैसे रुपए की स्थिति यहां हो गई है । वहां सोना चांदी खत्म हो गया, जैसे डिसाई साहिब अब छीन रहे हैं । सिकंदर ने हुक्म दिया कि सोने चांदी का कोई रुपया यूनान में न रहे । उसने टैस्ट करने के लिए एक दो वज़ीरों के साथ एक खूबसूरत औरत भेज दी और कहा कि इसे सोने चांदी के एक रुपए में बेच दो । लोग रुपया निकालें नहीं ; जैसे कि अब करते हैं । एक बेवा का लड़का था । उसने अपनी मां से कहा कि यह अच्छा चान्स है, मुझे एक रुपया दे दो , मैं यह औरत खरीद लूंगा, तेरे घर में बहू आ जाएगी । उसकी मां ने कहा मेरे पास घर में कोई रुपया नहीं है । यह रिवाज है कि जब आदमी मरता है तो उसके मुंह में एक रुपया डाल देते हैं ; तो उसकी मां ने कहा कि तेरे पिता के मुंह में एक रुपया है । उस लड़के ने कबर खोदी और अपने मुरदा बाप के मुंह से एक रुपया निकाल कर उस रुपए में वह औरत खरीद ली । सिकंदर ने हुक्म दिया कि इनवैस्टिगेशन करो कि यह रुपया कहां से आया है । पता चला कि वह रुपया कबर से निकाला गया है । सिकंदर ने हुक्म दिया कि यूनान की तमाम कबरें खोद दो । इस तरह सब चांदी के रुपए निकाल लिए । तो यह अब टैक्स लगा कर हमारी कबरें खोद रहे हैं । हमारे पास रुपया नहीं है । हरबंस लाल जी ने कहा है कि मुल्क तरक्की की तरफ जा रहा है । मैं पूछता हूं कि मुल्क की तरक्की कहां हो रही है ? मेरे घर में सौ रूपया न छोड़ें और कहे जा रहे हैं कि मुल्क तरक्की की तरफ जा रहा है । ऐसी तरक्की क्या हुई जब लोगों के पास पैसा नहीं ? यह कालेज, स्कूल, सड़कें और यूनिवर्सिटी बना रहे हैं । इन्हों ने पंजाबी यूनिवर्सिटी बनाई ; कुरुक्षेत्र में हिन्दी की यूनिवर्सिटी बना दी । हिंदी और पंजाबी दोनों यूनिवर्सिटीज़ में पढ़ाई जाती है, इन्हों ने उस कम्युनलिज्म के नीचे दब कर रिजिनल कमेटियां बना दीं । तमाम हाउस की यह राए है कि अगर आप मेम्बरान को आज़ादाना वोट देने की इजाज़त दें तो वे कहेंगे रिजिनल कमेटियां एबालिश कर दी जाएं । इस से रुपया बच जाएगा और ज़मींदारों पर से टैक्स खत्म हो जाएगा । दोनों नई यूनिवर्सिटीज़ खत्म कर दो जाएं । पहले भी तो पटियाला के कालेज ग्रैजुएट पैदा करते थे । क्या पहले समय ज्यादा लगता था ? यह तो कम्युनलिस्ट डिमांड को पूरा करने के लिए हिन्दुओं के लिए हिन्दी और सिखों के लिए पंजाबी की

11-00 a. m.

[चौधरी राम सिंह]

यूनिवर्सिटी बना दी है । कितने एकसट्रैवागैंट हैं । हां अगर एक्सट्रैवागैंट बनना है तो अमीरों के लिए एक्सट्रैवागैंट बन जाओ लेकिन किसान जो कि देश की रीढ़ की हड्डी है उन पर इतना बोझ न डालो । वह आप के लिए अनाज पैदा करता है । चीन ने हमला किया है तो मरने मारने के लिये तैयार हो गया है । आप के दोनों फ्रंट कमज़ोर हो जाएंगे, होम फ्रंट भी कमज़ोर हो जाएगा और लड़ाई का फ्रंट भी कमज़ोर हो जाएगा । अगर जनता नफरत करती रहे तो हो सकता है कि सरकार को दो चार साल डंडे से काम चलाती रहे लेकिन वह डैमोक्रेसी नहीं कहला सकती । आप ने टैक्स लगाए हैं, मुख्तलिफ किस्म के टैक्स लगाए हैं, उन का असर ज़मींदारों पर भी पड़ा है लेकिन हर टैक्स की कलैक्शन के लिए आप नई अजेंसी बना देते हैं । एक एक घर में टैक्स इक्ट्ठा करने के लिए चार चार आदमी एक ही समय पर पहुंच जाते हैं । एक ही हकूमत के लिए एक ही आदमी से टैक्स इक्टठा करने के लिए चार चार आदमी जाते हैं । अगर आप ने टैक्स इक्ट्ठा करना ही है तो कन्सालिडेटिड फार्म में इक्ट्ठा करें । कलैक्टिंग अजेन्सी एक ही होनी चाहिए । इस से पैसा बच सकता है । दर असल टैक्स की तजवीज़ मिनिस्टर साहिब खुद तो बनाते नहीं हैं । महकमे वाले तजवीज़ बना कर भेज देते हैं और फाइनैन्स डिपार्टमेंट उस को पास करके भेज देता है। जब बिल छप जाता है तो मन्त्री के पास पहुंच जाता है जो अपनी पार्टी से डिसिप्लिन की बेसिज़ पर पास करवाने की कोशिश करते हैं। मैं जानता हूं कि सरदार साहिब की आत्मा ज़रूर महसूस करती है कि ज़मींदार टैक्स पे करने के काबिल नहीं हैं । मैं अन्त में अर्ज़ करता हूं कि हाउस की सैन्स ली जाए, और उस के मुताबिक इस तजवीज पर अमल करने से रुपया बच सकता है । ज्यादा टैक्स लगाने की ज़रूरत नहीं रहेगी । इन शब्दों के साथ मैं आप का शुक्रिया अदा करता हूं ।

Captain Rattan Singh (Garhshankar) : Mr. Chairman, Sir, we have been listening to the speeches, sentimental and for popular consumption of the public. I rise to give my qualified support to this Bill because of the amendments that I am bringing in the Bill. I would have welcomed this Bill if it had been named 'The Punjab Flood Control, Drainage and Anti:-waterlogging Bill' instead of 'The Punjab Commercial Cess Bill'. But since the Revenue Minister has been pleased to bring it in this name I am giving my qualified supprort, as I said, qualified support not because of any-thing else but because of the circumstances that we face. I earn my liveli-hood from agriculture and would, ordinarily, have opposed this Bill tooth and nail but, because of the emergency, I have no other way but to support it. (*Interruptions*).

(**Vioces** : The hon. Member should speak in Punjabi).

Mr. Chairman, I have gone through the figures. The farmers, as I said in my budget speech, cannot bear any more burden. But the indirect help which the farmers would get from this Bill has not been pointed out by any hon. Member in this House. We are spending over rupees 7 crores on flood control. This amount does not include the establishment charges. This

would be a direct help to the farmers of Punjab. Mr. Chairman, we are spending about 35 crores of rupees on flood control during the plan period. We would definitely be spending about 8 crores of rupees this year if we include the establishment charges but, as already said, we are spending only 7 crores and 4 lakhs . This is the exact figure. Then , Sir, we have earmarked Rs 2 crores for the welfare and education of the children of our jawans fighting on the borders. This amount would directly go to the farmers. The amount that has been, I would say, "allotted" to us, is a sacrifice. I do not agree with those people who say that the farmers can bear more burden. When we are fighting a very big enemy whose resources in men and material are far more than ours and if we have to keep our borders in tact we will have to sacrifice more and more. It is because of this sacrifice that I support this charge on the poor farmers of Punjab. I know that if it is told to them that this is a sacrific·, they would willingly bear this burden.

(*Voices* : No. no).

I have come directly by farmers' vote. I am a representative of the farmers and I can face my people (*Interruption*).

Mr. Chairman, I do not wish to enter into controversy. Some of the Members on the opposite side really feel for the farmers. Some of them have criticised this measure merely on political considerations and to gain popularity. I am a farmer. I am supporting this Bill simply because of the emergency that has been forced on us by the Chinese invasion. We have no other way but to support it. It is a sacrifice. (Interruptions). You have never fought wars. You do not know what the war is. We will have to make more sacrifices if we have to fight a war in the real sense. It is only a token sacrifice.

Mr. Chairman, one of my friends on the other side has said that only 2½ per cent of the total budget is being spent on the farmers. That friend of mine probably came to the House hurriedly and saw the figures under agriculture only. He did not see the figures under 'co operation', 'animal husbandry' and 'drainage'. If he had seen these figures, he would not have said that. In spite of the fact that we are spending this much money there is a demand from the Members that more should be spent on drainage, flood control etc., because when we faced our electorates we promised them that "We will give you better irrigational facilities. We will see that waterlogging is cleared off."

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਡਰੇਨੇਜ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ? (*Interruption*)

(*At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair*).

Madam, I do not know what he is saying. I cannot understand him.

Madam, I have just said that this is a sacrifice. Rupees 95 lakhs only will be collected from the farmers if the Bill is passed in its present form. But the Revenue Minister has assured me that he would accept my amendments and with their acceptance the amount which the farmers would have to pay would be merely Rs 70 lakhs which is just a small drop in a big ocean. I know that some of my friends will say that we have already collected about Rs 5.60 crores for the National Defence Fund. But I have to tell them that in modern wars money is not everything. Money can be got from any country. It is the honour and it is to protect that honour that we will be called upon to face many more difficulties. If we

[Captain Rattan Singh]
have to fight really a bitter war against China, I have no doubt we will—we will have to live on rationed clothing and food and even on rationed incomes. Whatever the farmers have done and are doing, I know, they are doing it willingly because the farmers know what it is to lose their lands. Being in a border State, any piece of land that is run over by the enemy would cause agony to the farmers. Therefore, I have no hesitation in asserting that they feel more than any other friends from cities although they also may be as much patriotic as we are. (Bells). Madam, I am not going to take much of your time. Madam, I feel that by paying a very large sum towards the National Defence Fund, we have indirectly reaped a rich harvest. The States of Madhya Pradesh and Rajasthan have been very generous in giving to our Jawans two lakh acres of land and if it is to be calculated, we have been paid back very much.

Madam, so far as this particular Bill now before the House is concerned, I know that the farmers can ill-afford to pay the Cess sought to be levied. I am not one of those who will say that we can afford to pay because the cost of production has increased. At the same time, I am not going to agree to the figures given by some of my hon. Friends here on the floor of the House that on an average we pay Rs 27 per acre in one form or antoher in the shape of taxes. If that were true, that would bring to us 54 crores of rupees or more because we have over 2 crore acres of land. If we get 54 crores of rupees from that source, then we will not need these taxes. The total revenue including the 'Abiana' paid is only Rs 7 crores and by paying a sum of Rupees 7 crores, the farmers get a direct benefit of over 20 crores of rupees. It is, however, difficult to calculate in terms of money the benefit which the farmers derive indirectly. I have, therefore, not gone into that aspect of the matter. By spending so much money, we will save thousands of acres that go waste every year. Only last year, Madam, 29 crores worth of loss was suffered by the farmers by way of fertilizers, seeds, crops, etc. I want to ask a very serious question and it is this. Do we want that loss to be a continuous process ? I am sure that no one from this House would like the floods and the damage which is done by these floods to continue. Nobody would like our crops to be destroyed by these floods. Therefore, we will have to spend more on flood control measures. We need about 55 crores of rupees for the flood control. I am sure more allocation of funds will be made for this purpose in future.

Madam, I would like to request the hon. Revenue Minister that if our income from other sources is increased and the leakage in revenue-somebody has said here that there is a lot of evasion in the payment of taxes, etc.,—is plugged, then the rate of this tax may be reduced.

श्री जगन्नाथ : आन ए प्वाइंट आफ़ आर्डर, मैडम, कैप्टन साहिब बोल इंग्लिश में रहे हैं और कहते फिरते हैं कि यह अंग्रेजों के खिलाफ़ सब से ज़्यादा लड़े । उन्हीं की ज़बान में अब बोल रहे हैं ।

उपाध्यक्षा : आप बैठ जाईए । This is no point of order. ।
(The hon. Member may please resume his seat. This is no point of order.)

Sardar Lachhman Singh Gill: Madam, the hon. Member may be requested to speak either in Hindi or Punjabi.

Deputy Speaker : Let him finish. I would request him not to speak in English in future.

Captain Rattan Singh : Madam, I have not spoken even a word which is un-parliamentary' Madam. I would submit that all of us must join together to support this Bil .

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਬੜੀ ਹੋਰੇ ਸ਼ਾਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ ; ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ।

डा० बलदेव प्रकाश : गढ़शंकर के गरैजुएट हैं । मेम्बरों को इम्प्रैस करने के लिए ही बोल रहे हैं ।

Captain Rattan Singh : Madam, I request that the hon. Members should not make interruptions. This is not a public platform. This is an august House and we should think seriously if we want development of this country. If you want to defend the borders of this country, then there is no alternative but to make sacrifices, sacrifices by means of money, through payment of taxes, etc. I agree with the hon. Members that the money so collected from the public should be spent very carefully and most judiciously.

In the end, Madam, I congratulate the hon. Revenue Minister that being a farmer he has brought forward this Bill. It really requires some courage and guts to bring forward such a Bill specially when one is a farmer. I hope, in the interest of the country, all of us, after having spoken on the Bill, will vote for it and get this Bill passed. Thank you, Madam.

उपाध्यक्षा : इस से पहले कि मैं बाबू बचन सिंह जी को काल अपान करूँ मैं कैप्टन साहिब से रीक्वैस्ट करूँगी कि आप अपने मुल्क की ज़बान में बोला करें । आप की बड़ी लरनिड स्पीच होती है , ऐसी ज़बान में बोलें जो सब समझ सके (Before I call upon Babu Bachan Singh to speak I would request Captain Rattan Singh to deliver his speech in his own contry's language. He delivers a very learned speeh? he should speak in a language understood by all.)

डा० बलदेव प्रकाश : मेरी सबमिशन यह है कि यह सिर्फ हाउस को इम्प्रैस करने के लिए अंग्रेज़ी में बोल रहे थे वरना आर्गुमेंट इनके पास कोई नहीं था ।

श्री मंगल सेन : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैंने एक प्रिविलेज मोशन मूव की थी । उसी सम्बन्ध में यह प्रार्थना है कि जालन्धर से एक अखबार छपता है............

उपाध्यक्षा : वह मेरे पास आ गई है । वह आप ने उस वक्त पेश की जब मैं यहां नहीं थी । अब आप मुझे देख लेने दें । उस के बाद टेक अप कर ली जाएगी (That has reached me. The hon. Member moved that motion in my absence. Now let me have it examined. Thereafter I will take it up.)

बाबू बचन सिंह (लुध्याना उत्तर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस टैक्सेशन मैयर के सिलसिले में जो असली सवाल है वह अभी तक टच नहीं किया गया । सवाल यह है कि आया हमारा देश कपास में सैल्फ सफ़ीशैंट है या हमारे देश को कपास बाहर

[बाबू बचन सिंह]

में इम्पोर्ट करनी पड़ती है । हमारे देश को डिप्टी स्पीकर साहिबा, हर साल लाखों गांठों के लिए अमरीका के सामने हाथ फैलाने पड़ते हैं, एल 480 हम हर साल मिसर, आस्ट्रेलिया और सूडान से खरीदते हैं । जगह जगह से हम कपास खरीदते हैं । हमारा देश कपास की प्रोडक्शन के लिहाज़ से खास तौर पर कपास की जो फईन वेराइटीज़ हैं एक डैफिसिट देश है । अब देखना यह है कि अगर हम कपास पर टैक्स लगाएंगे तो इस का नतीजा क्या होगा । नतीजा यह होगा कि ज़मींदार कपास बोनी छोड़ देंगे और वह दूसरी फसलें बोएंगे जिन पर उन्हें टैक्स नहीं देना पड़ेगा । इस की वजह से कपास की पैदावार, खास तौर पर अमरीकन कपास की पैदावार कम हो जाएगी

अब दूसरी सूरत लीजिए । गन्ने के सिलसिले में हमारी गवर्नमेंट की पालिसी वैसिलेटिंग रही है । उस में क्या होता है ? एक साल हमारे मुल्क में तीन लाख टन चीनी ज़्यादा पैदा हो गई, दूसरे साल हमारी गवर्नमेंट ने गन्ने की पैदावार करने पर कट लगा दिया । उस का नतीजा यह हुआ कि हिंदुस्तान में अगले साल चीनी का कहत पड़ गया और आप खुद मानेंगे कि इस दफा इस साल हमारी सरकार कोशिश कर रही है कि हमारे देश में 30 से 32 लाख टन चीनी पैदा हो, लेकिन मैं दूसरे सूबों की बात नहीं करता, मैं अपने सूबे की बात करता हूं । पंजाब में भी हम कोशिश कर रहे हैं कि यहां चीनी ज़्यादा पैदा हो । यहां तीन को-आपरेटिव शूगर मिल्ज़ पहले से लगाई गई हैं और तीन और लगाई जा रही हैं जो बटाला, नवां शहर और मोरिण्डा में लग रही हैं । मोरिण्डे की तो तकरीबन तैयार हो गई है और अगले साल तक तो तीनों चलनी शुरू हो जाएंगी । तो ऐसे मौके पर एक तरफ तो हमारी सरकार गन्ने की पैदावार बढ़ाने की कोशिश करती है और दूसरी तरफ इस ने गन्ने पर टैक्स लगा दिया है । मैं पूछता हूं कि यह दोनों बातें एक साथ कैसे चलेंगी ? गवर्नमेंट आफ इंडिया यह करती है कि जहां पैदावार घटानी हो वहां पर वह टैक्स बढा देती है और जहां इस ने पैदावार बढ़ानी हो वहां वह सबसिडीज़ देती है और टैक्स कम कर देती है । अब मैं मिनिस्टर साहिब से पूछना चाहता हूं कि आया आप कपास और गन्ने की पैदावार बढ़ाना चाहते हैं या घटाना चाहते हैं । अगर पैदावार बढ़ाना चाहते हैं तो लाज़मी तौर पर ग्रोअर्ज़ को इनसैंटिव देना चाहिए और अगर इन की खाहिश पैदावार घटाने की है फिर तो मैं कहूंगा कि यह ठीक है, टैक्स लगाना ठीक है ; उसके बाद अगर लोग चीखें चिल्लाएं तो कहो कि हमें गन्ने और कपास की ज़रूरत नहीं ।

अब देखना यह है कि हम ने पांच-साला प्लान के बारे में यह कहा कि जब भाखड़ा डैम कम्पलीट हो जाएगा तो पंजाब काटन की 12 लाख गांठें पैदा करेगा । क्या हम उस निशाने पर पहुंच गए हैं और उस से आगे क्या कोई खतरा है कि अगर हम 12 लाख गांठों से ज़्यादा पैदा करेंगे तो इस से हमें नुक्सान होगा ? मैं रैवीन्यू मिनिस्टर साहिब से अर्ज़ करना चाहता हूं कि अभी तो हमारी स्टेट की जरूरत ही यही है कि कपास भी ज़्यादा पैदा की जाए और गन्ना भी ज़्यादा पैदा किया जाए । तीन

को-आपरेटिव शूगर मिल्ज़ पहले चल रही हैं और तीन और लग रही हैं । कपास की पैदावार इसलिए ज़्यादा की जाए क्योंकि हमारे पंजाब में ज़िला फिरोज़पुर और हिसार के सिवाए कहीं और अमरीकन कपास पैदा ही नहीं होती । इस की जो कमी है इस को पूरा किया जाए ।

दूसरी चीज़ देखिए, मैं ने रैवीन्यू मिनिस्टर साहिब की स्पीच को बड़े गौर से सुना है । इन्होंने जिस ढंग से अपना केस पेश किया उस के लिए मैं इन्हें मुबारिकबाद देता हूं । चाहे इन का केस बड़ा वीक था लेकिन इन्हों ने उसे बड़े अच्छे तरीके से पेश करने की कोशिश की । (A voice : Like a good advocate.) हां, काबल एडवोकेट तो यह हैं ही । यह अपनी स्पीच में फरमा रहे थे कि सारे पंजाब का 2 करोड़ 59 लाख रुपए रैवीन्यू है जो हर किसान और ज़मींदार को देना पड़ता है बाकी जो है वह 10 एकड़ से ज़्यादा ज़मीन वाले देते हैं । मुझे इन के आर्गुमेंट में जाने की ज़रूरत नहीं कि दस एकड़ से ऊपर कौन देता है और कौन नहीं देता । मैं इन की बात मान लेता हूं कि 2 करोड़ 59 लाख सारा रैवीन्यू है जिस के लिए ब्रिटिश गवर्नमैंट ने सारा जोर लगाया और इन्हों ने भी लगाया । यह बेसिक रैवीन्यू है । और इस साल कलम की एक स्ट्रोक से 90 लाख रुपया बढ़ाना चाहते हैं । जो पहले तीन रुपये था उस में एक रुपया और बढ़ाना चाहते हैं । यह है इनकी दलील । तो देखने की ज़रूरत है कि इस वक्त पंजाब में हालात क्या हैं । पंजाब की हालत, डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह है कि अगर सरकार की फिगर्ज़ को ठीक मान लिया जाए तो इन के मुताबिक पंजाब में 385 रुपए फी कस सालाना आमदनी है । और देहात के लोगों की पर-केपिटा इनकम 385 रुपए का 2/3 हिस्सा होगी और शहरों की उस से डबल । मेरा ख्याल है माल मंत्री जी बताएंगे कि क्या मैं ठीक हूं और अगर वह इस में दरुस्ती करेंगे तो मैं इन का ममनून हूंगा । ज़रा गौर कीजिए कि पंजाब का ज़मींदार चाहे एक हज़ार या एक लाख एकड़ का मालिक हो तो भी उस की 260 रुपए फी कस आमदनी सालाना होगी । इन की एक मिथ बनी हुई है और उसे मैं एक्सप्लोड करता हूं । यह कहते हैं कि पंजाब में बड़े बड़े लैंडलार्ड हैं । इन्होंने खुद फरमाया है कि जो 30 स्टैंडर्ड एकड़ से ज़्यादा ज़मीन के मालिक हैं उन की सरप्लस ज़मीन निकाली गई है । दो करोड़ एकड़ से कुछ ज़्यादा पंजाब की ज़मीन है और जो सरप्लस ज़मीन निकाली है वह कुल चार लाख एकड़ से कुछ ज़्यादा है, लेकिन खुद फरमाते हैं कि एक बहुत बड़ा हिस्सा उन लोगों के कब्ज़ा में चला गया है जो छोटे किसान थे या जिन्हों ने छोटे किसान के तौर पर जुलाई 1951 से पहले ज़मीन खरीद ली थी ।

Revenue Minister : Just to correct the hon. Member, I would like to say that this is a standard acre and the other is an ordinary acre.

बाबू बचन सिंह : जो इन्हों ने स्टैंडर्ड एकड़ और आर्डिनरी एकड़ के बारे में कहा है मैं इन से मुतफिक हूं लेकिन सवाल यह है कि उस में से बहुत बड़ा हिस्सा तो छोटे मुज़ारे ले गए जो पहले मुज़ारे थे और कुछ इन्हों ने मुस्तहिक मुज़ारों में तकसीम कर दी । यह सरकार के अपने आंकड़े हैं जो हमारे सामने दिए हैं । उन के मुताबिक

[बाबू बचन सिंह]
40 पर सैंट का तो फैसला हो गया, यानी वह या तो मुजारों के पास चली गई या छोटे ज़मींदारों के पास चली गई। वह कहते हैं कि यह ठीक है । इस का मतलब यह हुआ कि सारे पंजाब में दो करोड़ 40 लाख एकड़ में से 2 लाख 40 हज़ार एकड़ ऐसी ज़मीन है जिस के मालिकों के पास 30 एकड़ से ज्यादा ज़मीन है । यहां यह कहा गया कि जो टैक्स है यह बड़े ज़मींदारों पर लगाया जाए । मैं कहता हूं कि पंजाब में ऐसे हालात पैदा हो गए हैं या अगर सरप्लस लैंड का सिलसिला इसी तरह से एक साल और चलता रहा तो सारे पंजाब में कोई भी बड़ा ज़मींदार नहीं रहेगा । मैं वज़ीर साहिब की काबलियत की दाद देता हूं । इन्होंने इस सिलसिले में बहुत काम किया है । अगर यह काम इसी तरह से जारी रहा तो पंजाब में वही बड़े ज़मींदार रह जाएंगे जिन के मुकद्दमात चलते होंगे । एक साल के बाद पंजाब में कोई बड़ा ज़मींदार नहीं होगा । इस तरह से देहात के हर आदमी की सालाना इनकम 260 रुपए होगी । इस से ज्यादा किसी की नहीं होगी । फिर देखिए सन् 1955 से लेकर जितने फ्लड्ज़ पंजाब में आए हैं उन में पंजाब सरकार की अपनी रिपोर्टों के मुताबिक तीसरी प्लैन में शहरों को भी मिला कर कुल खर्च इस सिलसिले में एक अरब 48 करोड़ हुआ है। तो जो फ्लड्ज़ में ज़मींदारों का नुक्सान हुआ है । वह इस से ज्यादा हुआ है । तो मतलब यह है कि देहात के लोगों की हालत पहले से खराब है । मैं ने बजट के मौके पर एक बात कही थी और इसे फिर से खुल कर कहता हूं और अगर रैवीन्यू मिनिस्टर साहिब इस को झुठला सकें तो मैं इन का कायल हो जाऊंगा कि सन 1957-58 से ले कर सन 1962-63 तक ऐग्रिकल्चर इनकम 19 फी सदी बढ़ी है और 19 फी सदी ही पंजाब की आबादी बढ़ी है । तो इस तरह से हमारी पैदावार में एक फी सदी का भी इज़ाफा नहीं हुआ । वह कहते हैं 'मरे को मारे शाहमदार'। उस पर हालत यह है कि हमारे सूबा में टैक्स बहुत ज्यादा बढ़ गए हैं । मगर सवाल यह है कि आया हमारी सरकार प्रैज़ैंट ओरियेंटेटिड पालिसी इख्तियार करना चाहती है या सरमायादाराना पालिसी । मैं बहुत खुश हुआ जब लोक सभा में मिस्टर पाटिल ने जो हमारे सैंटर के फूड मिनिस्टर हैं बिल्कुल वाज़े ब्यान दिया कि हिन्दुस्तान की मिनौरिटी के लिए जो 80 फी सदी लोग हैं किसान और देहात में बसने वाले उन को कुरबान नहीं किया जा सकता । गवर्नमैंट की पालिसी उन के हक में और उन के भले के लिए होगी । (आपोज़ीशन की तरफ से तालियां) यह देखने वाली बात है कि इस सरकार की पालिसी किस के हक में है । अगर यह कहते हैं कि हम तो किसानों के हक में हैं तो यह देखा जाए कि बोर्ड आफ इकनौमिक इन्कवायरी की रिपोर्ट क्या कहती है । फिर पंजाब सरकार ने हिन्दुस्तान के एक बहुत बड़े मशहूर इन्स्टीच्यूशन से एक टैक्नो इकनौमिक सरवे लाखों रुपया खर्च करके कराई है । वह क्या कहती है ? वह कहते हैं कि हर साल पंजाब के किसानों का वाटर-लागिंग की वजह से 30 करोड़ रुपए का नुक्सान हो जाता है और इस बात से इन्होंने भी कभी इनकार नहीं किया। सन 1955 से लेकर आज तक वाटर-लौगिंग बढ़ा है कम नहीं हुआ । यहां पर गन्ने की और मिलें लगाने की तजवीज़ है । मगर आज ही देखिए गन्ने के सिलसिले में क्या हालत है। इस के लिए इलाका रिज़र्व करना

पड़ा है कि वहां पर कोई गुड़ बनाने के लिए गन्ना पीड़ नहीं सकता । यानी गन्ने की पहले ही कमी है और इस बिल से और भी ज्यादा आयेगी । कपास की हमें पहले ही बड़ी कमी है । मगर अफसोस है कि हमारे वज़ीर साहिब एक ऐसा बिल लाए हैं जिस से इस सूबे की इकानोमी, जो कि पहले ही खराब है, और भी ज्यादा खराब हो जाएगी । मैं टैक्नो इकनौमिक सरवे के हवाले से अर्ज़ करता हूं कि उन्होंने लिखा है कि पंजाब का किसान मेहनती तो बहुत है पर-कैपिटा पैदावार इस सूबे की दूसरे सूबों से ज्यादा है और भी कुछ खूबियां बयान की हैं मगर साथ ही वह यह भी कहते हैं कि पंजाब का जो पैटर्न आफ क्रापिंग है वह बहुत घटिया है । अगर रैवीन्यू मिनिस्टर साहिब यह चाहते हैं कि हमारा पैटर्न आफ क्रापिंग और भी घटिया हो जाए तो इस से सारे सूबे और मुल्क का नुक्सान होगा । यहां पर कीमती फसल पहले ही कम बोई जाती हैं । मिर्चें तो वैसे ही बहुत थोड़े रकबे में बोई जाती हैं । इन से तो यह मुंह कड़वा न ही करते तो अच्छा था ।

उपाध्यक्षा : बाबू जी आप कोई आमदनी के रास्ते भी बता दें । (Let the hon. member suggest some sources of income also.)

बाबू बचन सिंह : आप ने ठीक कहा है । मैं यही कहने जा रहा हूं । यहां का पैटर्न आफ क्रापिंग बहुत घटिया है । ज़रूरत इस बात की है कि यह फसलें ज्यादा पैदा की जाएं मगर इस टैक्स का यह मतलब होगा कि यह पैटर्न और भी घटिया हो जाएगा । आप ने बिल्कुल बजा सवाल किया कि अगर यह टैक्स नहीं लगने चाहिएं तो फिर किस तरह से सरकार अपनी आमदनी बढ़ा सकती है । मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि इस बात के लिए तो हम बार-बार यहां पर चीखते चिल्लाते रहे हैं मगर सुनता कोई नहीं । हम कहते रहे हैं कि नए टैक्स लगाने की ज़रूरत नहीं है । हम कहते हैं कि आप ने एक असूल तसलीम कर लिया है और वह यह है कि जो पब्लिक युटिलटी की चीज़ें हैं वह प्राइवेट हाथों में नहीं होनी चाहिएं । इसी असूल के मुताबिक जितनी बिजली की कम्पनियां थीं उन के सिलसिले में फैसला हो गया कि जिस बिजली कम्पनी का लाइसैंस खत्म हो जाए वह रीन्यू न किया जाए, बिजली से जितनी कमाई होगी वह सारी की सारी सरकार को जायेगी । इस असूल को तसलीम कर लिया । इसी के मुताबिक गुड्ज़ ट्रैफिक के लिए अभी नहीं तो कम से कम पैसंजर ट्रैफिक यानी मोटर ट्रांस्पोर्ट को नैशनलाइज़ कर लिया जाए। फर्क सिर्फ यह है कि यह चाहते हैं कि सन 1967 की इलैक्शन्ज़ आ जाएं तो उन से पूरा पूरा फायदा उठा लें । हम कहते हैं कि ग़रीबों पर रहम करो, मज़दूरों पर रहम करो (घंटी) किसानों पर रहम करो। अगर यह नैशनलाइज़ कर लें तो मैं ठेका लेने के लिए तैयार हूं कि अगर तीस करोड़ रुपया की आमदनी ना हो तो मुझे कहें । (विघन)

उपाध्यक्षा : बाबू जी आप ठेकेदारी नहीं कर सकते । (Babuji you cannot work as a contractor.)

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਆਪ ਯੂ. ਪੀ. ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ ?

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਅਗਰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹੀ ਠੇਕਾ ਦੇ ਦਿਉ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕੋਟੇ, ਠੇਕੇ ਤੇ ਡਿਪੂ ਮੰਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਗਾਰੰਟੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਘਟੋ ਘਟ 3 ਕਰੋੜ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਮੋਟਰ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰ ਲਵੇ ।

ਅਸੀਂ ਰੈਵੀਨਿਊ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡ ਕੋ-ਆਪਰੇਟਿਵ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੁਰੱਬਾਬੰਦ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ ਮਗਰ ਕਿੱਲੇ ਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਟੋ ਘਟ ਦੋਬਾਰਾ ਮੁਰੱਬਾਬੰਦ ਤਾਂ ਨਾ ਕਰਾਉ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਅਦੇ ਵੀ ਕੀਤੇ ਕਿ ਖਾਦਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਮੁਰੱਬੇਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਤੋੜੀ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਫਿਰ ਨਾ ਮੰਨੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਦ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਧਕੇ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਮੁਰੱਬੇਬੰਦੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ । ਇਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਮੁਰੱਬੇਬੰਦੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੇਚੈਨੀ ਫੈਲ ਗਈ ਤੇ ਫਿਰ ਅਜ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਰਿੱਟਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਖਰਚ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬੇਚੈਨੀ ਰਹੇਗੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਮੁਰਬੇਬੰਦੀ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਰਚ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਵੀ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤਰਾ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਨਾ ਕਰੋ ਪਰ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਸਹੀ ਗਲ ਵੀ ਕਹਿ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੇਵਲ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਨਸਟਰਕਟਿਵ ਸੁਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਤੇ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕਨਸਟਰਕਟਿਵ ਸੁਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਮੈਂ ਨਾ ਮਾਨੂੰ, ਮੈਂ ਨਾ ਮਾਨੂੰ" ਤੇ "ਫਿਰ ਮੈਂ ਨਾ ਮਾਨੂੰ" ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸੇ ਗਲ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਜਾਣ ਤੇ ਮੰਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ।

ਅਜ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿਉ ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਮਿਆਦ ਹੀ 1970 ਤਕ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਈ ਜਾਉ ਤੇ ਜਦੋਂ 1967 ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿਉ । ਅਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਇਸ ਭਾਰ ਨਾਲ ਦਬਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਮਰ ਟੁਟ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਲਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਣਾ ਹੈ । ਪਰ ਮੈਂ ਇਕ ਗਲ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਡੀਆਂ ਗਲਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਗੇ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸਭ ਗਲਾਂ

ਮਨਵਾ ਲਏਗਾ । ਸਮਾਂ ਵਡਿਆਂ ਵਡਿਆਂ ਦੀ ਧੌਣ ਨਿਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ, ਜਨਤਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਪਰ ਅਗਲੇ ਮਨਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ । ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਗੇ ਅਜ ਤਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਅੜ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਅੜ ਸਕਣਗੇ । ਇਸ ਲਈ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਗਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਕਿ ਵਕਤ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਕੀ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਅਜ ਜਦ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਨੇ ਅਤੇ ਕਪਾਹ ਦੀ ਉਪਜ ਨੂੰ ਐਨਕਰੇਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੈੱਸ ਲਗਾਣ ਨਾਲ ਇਹ ਡਿਸਕਰੇਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਵੀ ਇਹ ਪਾਲਸੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਪਜ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । (ਘੰਟੀ) ਜੇਕਰ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਕ ਆਦਮੀ ਕੁਝ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਟੈਕਸ ਉਸ ਦੀ ਇਨਕਮ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧ ਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਟੈਕਸ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਅਤੇ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਵੇਂ ਰੀਸੋਰਸਿਜ਼ ਟੈਪ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਦੂਰ ਅੰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋ ਸਾਡੇ ਰੈਵੀਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਜਰਬਾ ਵੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਟੋ ਘਟ ਇਕ ਗਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਉਠ ਤੇ ਬਥੇਰਾ ਭਾਰ ਲਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਿਨਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਕਮਰ ਟੁਟ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤਿਨਕਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਤਿਨਕਾ ਭਾਰ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਕਮਰ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਵੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਖੁਦਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਫੌਰੀ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰੋ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਚਿਤਾਵਨੀ ਵੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆੜਾ ਵਕਤ ਆਇਆ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੰਮ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਰਹਿਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਹੋਰ ਭਾਰ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਇੰਨਾ ਕਹਿ ਕੇ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

Deputy Speaker : Sardar Balwant Singh please.

Sardar Prem Singh Prem : Madam, I move—

(That the question be now put)

उपाध्यक्षा : अभी कुछ मेम्बर साहिबान को और बोल लेने दें । (Let some more hon. members speak on the motion.)

ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ (ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਿਤਰ ਕਿਸ ਗਲ ਨਾਲ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਇਕ ਨਵਾਂ ਤਜਰਬਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ

[ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ]

ਕਰਨੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਡਿਫੈਂਸ ਸਟਰਾਂਗ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਗੇ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਤੇ ਬਾਕੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਹਰ ਕੰਟਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਸੁਟ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ ਇੰਨੇ ਪਿਛੇ ਚਲੇ ਗਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਲਗਾ ਫਿਰ ਮੁੜ ਕੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਿਚ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਲੜਾਈ ਲਈ ਵੀ ਅਸੀਂ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਜਿੰਨੇ ਖਰਚ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਜ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੰਨੇ ਟੈਕਸ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਅਸੂਲ ਦੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਖਿਲਾਫ ਕਰਾਰ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਇਹ ਸਲਾਹ ਵੀ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਪਲੈਨਜ਼ ਨੂੰ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਲਈ ਪਿਛੇ ਪਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਵਿਲੇਜ ਇਕਾਨੌਮੀ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਜ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ 10-15 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਵਿਲੇਜ ਇਕਾਨੌਮੀ ਦੀ ਉਹੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਜੋ 1936-37 ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੀ । ਕਿੰਨੀ ਅਨਰੀਆ-ਲਿਸਟਿਕ ਐਪਰੋਚ ਹੈ ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਹੈ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿਚ । ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਤਰੱਕੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਨਹਿਰਾਂ ਕਢੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਬਿਜਲੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਫਰਟੀਲਾਈਜਰਜ਼, ਇਨਸੈਕਟੀਸਾਈਡਜ਼ ਤੇ ਇੰਪਰੂਵਡ ਸੀਡਜ਼ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਫਿਰ ਜਿੰਨੀ ਰੂਰਲ ਪਾਪੂਲੇਸ਼ਨ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਰੱਬੇਬੰਦੀ ਹੇਠ ਲਿਆ ਕੇ ਉਪਜ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਨੌ ਤੋੜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਰੀਕਲੇਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਇਕਾਨੌਮੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਵਾਏ ਗ਼ਲਤ ਬਿਆਨੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਜ ਕਿਸਾਨ ਉਠਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਭਾਰੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਜੇਕਰ ਥੋੜਾ ਜਿੰਨਾ ਸੈੱਸ ਲਗਾ ਕੇ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਇਕਾਨੌਮੀ ਨੂੰ ਡਿਵੈਲਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ 49 ਲਖ ਰੁਪਿਆ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਬਹੁਤ ਰਕਮ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹਸ ਕੇ ਦੇ ਦੇਣਾ ਹੈ । (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਪੇਟਰੀਔਟਿਕ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਵੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਆਏ

ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕਿੰਨੀ ਪੈਟਰੀਔਟਿਕ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਿਫੈਂਸ ਫੰਡ ਵਿਚ ਰਕਮ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪੈਟਰੀਔਟਿਕ ਸਪਿਰਿਟ ਨਾਲ 5.60 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਦਿਤਾ ਹੈ । (ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਤੇ : ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਬਰ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ) ਅਸੀਂ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਇਥੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਰੈਵੀਨਿਊ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਉਗਰਾਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ 5·60 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਕੌਮੀ ਫੰਡ ਲਈ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਉਨਾਂ ਲਈ 99 ਲਖ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਾ ਵਡੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਉਹ ਅਗੇ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇ ਦੇਣਗੇ ।

ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਰਕਮ ਫਿਰ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹੀ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ । 7 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵਧ ਰਕਮ ਫਲੱਡ ਕੰਟਰੋਲ ਅਤੇ ਐਂਟੀਵਾਟਰ ਲਾਗਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨ ਲਈ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਰੂਰਲ ਇਕਨੌਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੇਵੋਲਿਊਸ਼ਨਾਈਜ਼ ਕਰਾਂਗੇ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਕਨੌਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਜ਼ ਤੇ ਇਹ ਟੈਕਸ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ ਪਰ ਰੂਰਲ ਇਕਨੌਮੀ ਨੂੰ ਡਿਵੈਲਪ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟੈਕਸ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਟੈਕਸ ਵਾਲੇ ਬਿਲ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਕਰਾਪ ਪੈਟਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਵੀ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ਾਤੀ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਰਾਪ ਪੈਟਰਨ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਅਜ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਡੀ ਨੀਡ ਹੈ ਫੂਡਗਰੇਨਜ਼ ਦੀ ਪਰ ਅਜ ਕਲ ਗਰੋਇੰਗ ਟੈਂਡੈਨਸੀ ਹੈ ਕੈਸ਼ ਕਰਾਪਸ ਵਲ । ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫੂਡਗਰੇਨਜ਼ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਈਸਜ਼ ਥੱਲੇ ਹੀ ਥੱਲੇ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਡਿਫਰੈਂਸ ਹੈ ਕੈਸ਼ ਕਰਾਪਸ ਵਿਚ ਅਤੇ ਫੂਡਗਰੇਨਜ਼ ਦੇ ਨਿਰਖਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਕਨੌਮੀ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਡਿਮਾਂਡ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰਾਪ ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੇਂਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਨਸੈਂਟਰੇਸ਼ਨ ਫੂਡਗਰੇਨਜ਼ ਕਰਾਪ ਤੇ ਹੋਵੇ । ਜੇਕਰ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪਖ ਵਿਚ ਇਹ ਮਸਲਾ ਬਹੁਤ ਹਦ ਤਕ ਹਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਟੈਂਡੈਨਸੀ ਕੈਸ਼ ਕਰਾਪ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਫੂਡਗਰੇਨ ਵਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਖੈਰ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਨਾ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿਰਫ ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸੈਸ ਹੈ ਇਹ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਪੈਸਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦਿਹਾਤੀ ਇਸ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਬਲਕਿ ਵੈਲਕਮ ਕਰੇਗਾ ।

ਇਕ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ । ਇਥੇ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੀ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪੇਂਡੂਆਂ ਦੇ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ

[ਸਰਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ]

ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ 10—10 ਘੁਮਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਕੇ ਲਾਰੀਆਂ ਖਰੀਦੀਆਂ ਅਤੇ ਫੇਰ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਇਆ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਟਰਾਂਸਪੋਟ ਗਰੀਬ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨੇ ਹੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਹ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜਿਹੜੇ ਪੇਂਡੂਆਂ ਦੇ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਹੋਣਗੇ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ (ਨਕੋਦਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਕਰਾਪ ਸੈਂਸ ਬਿਲ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੇ ਕਾਂਗ੍ਰਸੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਂਦੇ। ਪਰ ਇਹ ਬਿਲ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਦਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਗਰੀਵੈਨਸਿਜ਼ ਸਦਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਵੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਲਦਾਖ ਤੇ ਨੇਫਾ ਦੀਆਂ ਸਰਹਦਾਂ ਤੇ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਇਹੋ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਹਦਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਵੀ ਵਾਸਤਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਾਸਤੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਬਚੇ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਅਜੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਟੈਕਸ ਮਹਿਜ਼ ਗਰੀਬ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੀ ਬਰਫਾਨੀ ਚੋਟੀਆਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਟੈਕਸ ਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਗਰੀਬ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਤੇ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਇਤਨਾ ਭਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਲਾ ਕੇ ਅਜੀਂ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਗਰੀਬ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੇ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ 3 ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਰੀਬ ਨੇਸ਼ਨਲ ਡਿਫੈਂਨਸ ਫੰਡ ਲਈ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਇਕ ਕਰੋੜ ਮਾਰਕਿਟ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਝ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੇ ਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਦੀ ਹੋਰ ਕਪੈਸਟੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਮੁਖ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ। ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਜਸਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ 16

ਸਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਹਨ । ਅਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਤੋਂ ਐਨੇ ਵਾਕਫ ਨਾ ਹੋਣ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜਸਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਵਰਗੇ ਸਦੱਸ ਵੀ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਤਅੱਲੁਕ ਰਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਟੈਕਸ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਂਦੇ ਜਾਂ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕੁਕੜ ਕਾਂ ਕੰਬੋ ਕਬੀਲਾ ਪਾਲਦਾ, ਜੱਟ ਮੈਂਹਾ ਸੰਸਾਰ ਕਬੀਲਾ ਗਾਲਦਾ । ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਅਜ਼ਮਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹੀ ਹੈ । ਇਹੋ ਹਾਲ ਸਾਡੇ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦਾ ਇਤਨਾ ਹੀ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਬਿਲ ਨਾ ਲਿਆਉਣ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਵਜ਼ੀਰੀਆਂ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, 1887 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਲੈਂਡ ਰੈਵੀਨਿਊ ਐਕਟ ਬਣਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਅਰਥਾਤ, ਮੁਆਮਲਾ ਵਗੈਰਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਦੀ ਉਪਜ ਬੜੀ ਘਟ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਗਰੀਬ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ । ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਤੇ ਬਣੀਆਂ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ । ਫਿਰ ਸਰ ਛੋਟੂ ਰਾਮ ਵੇਲੇ ਇਕ ਐਸਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਲੱਖਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸ਼ਾਹਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿਨ ਸੀ ਮੁੜ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਪਾਸ ਆ ਗਈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹ ਸਮਾਂ ਯਾਦ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦੇ ਆਜ਼ਮ ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਾਚਾ ਸਰਦਾਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਨਾਅਰਾ ਲਾਇਆ ਸੀ 'ਕਿਪਗੜੀ ਸੰਭਾਲ ਓਏ ਜੱਟਾ, ਪਗੜੀ ਸੰਭਾਲ ਓਏ' । ਪਰ ਅੱਜ ਦੀ ਤਰੀਖ ਤੋਂ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਪਗੜੀ ਤਾਂ ਕੀ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਪੜੇ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਤਾਰੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਘਰ ਘਾਟ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ ਖੋਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਲੈਂਡ ਰੈਵੀਨਿਊ ਦੇ ਆਂਕੜੇ ਵੇਖਣ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬਕਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਤਕਰੀਬਨ 6 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਲੈਂਡ ਰੈਵੀਨਿਊ ਦਾ ਏਰੀਅਰਜ਼ ਵਿਚ ਹੈ । ਇਹ ਅਜੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਕਰੀਬਨ 11 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਹੜ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨੇ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਈਟੀਆਂ ਦਾ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕੋਈ 17 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਥੱਲੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਅਜੇ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 6 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪੀਨਲ ਇੰਟਰੈਸਟ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਗਵਰਮੈਂਟ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੰਟਰੈਸਟ ਅੱਜ ਤਾਈਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਜਾਂ ਬਣੀਏ ਨੇ ਵੀ ਚਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਅੱਜ ਇਹ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪੀਨਲ ਰੇਂਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । 1887 ਤੋਂ ਬਾਦ ਕੋਈ ਐਸਾ ਐਕਟ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੇਲੇ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਧਾ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਤੋਂ ਇੰਟਰੈਸਟ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ । ਤਰ ਆਜ਼ਦੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਆਦ 6 ਐਕਟ 15 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਐਸੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਇਹ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਸਿੱਧਾ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਤੇ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । 1954 ਵਿਚ ਸਰਚਾਰਜ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, 1955 ਵਿਚ ਸਪੈਸ਼ਲ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਐਕਟ ਪਾਸ

[ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ]

ਹੋਇਆ, 1956 ਵਿਚ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸਰਚਾਰਜ ਬਿਲ ਪਾਸ ਹੋਇਆ, 1960 ਵਿਚ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਰਚਾਰਜ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਫੇਰ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਸੈੱਸ ਲਾਈ ਗਈ, ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਇਹ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਰਾਪ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਇਤਨੀ ਗਾੜ੍ਹੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੁੱਟੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਅੱਗੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਵੀ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਹੁਣ ਖਾਣ ਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ 1947 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਕਾਂਗ੍ਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਿਲਾਂ ਇਹ ਨਾਰਾ ਲਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਦੀ ਰਖਸ਼ਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

12-00 Noon

ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਵਧੇ ਗੀ, ਔਰ ਪਟਵਾਰੀ ਜਿਹੜਾ ਅੱਗੇ ਹੀ ਕੁਰਪਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਲਾਲਚ ਵਧ ਜਾਏਗਾ। ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨੂੰ ਚੰਗਾ, ਜਾਂ ਮਾੜਾ ਲਾਲਚ ਦੇਣਾ ਪਵੇ ਗਾ।

ਤਹਿਸੀਲ ਜਾਲੰਧਰ ਵਿਚ ਗੇਂਦਾ ਸਿੰਘ ਘੜ੍ਹਿਆਲ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨੰਬਰਦਾਰ ਹੈ। 70 ਸਾਲ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ, ਤੇ ਰਿਟਾਇਰਡ ਸੂਬੇਦਾਰ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਮਾਲੀਆ ਅਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਅਗੇਂਸਟ ਵਾਰੰਟ ਸਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਅਕਾਉਂਟ ਚੈਕ ਕਰ ਲਉ, ਮੈਂ ਮਾਲੀਆ ਅਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਵੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾਤ ਦੇ ਵਿਚ ਡਕ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਨਾਲ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਵਧੇਗੀ।

ਦੂਜੀ ਮਿਸਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਹੈ। ਇਕ ਨੰਬਰਦਾਰ ਤੋਂ 650 ਰੁਪਏ ਵਸੂਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਔਰ ਸਿਰਫ 50 ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਜਮਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਜਿਹੜੀ ਰਸੀਦ ਸੀ ਉਹ 650 ਦੀ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਪਰ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਕੇਸ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਕ 600 ਦਾ ਪਰਨੋਟ ਨੰਬਰਦਾਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਸੇ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਨਕਰੀਟ ਸਜੈਸ਼ਨ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਵੇਡ ਕਰਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੁਝ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਕਿ ਅੱਜ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਦੀ ਚੋਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਆਨੈਸਟ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਰਖੇ ਤਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੀ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਾਲਿਬ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੀ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈ-ਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ 50-50 ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੇ ਕਰ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਇਲੈਕਟਰੀਸਿਟੀ ਦੀ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਚੋਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਰਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹਰ ਇਲੈਕਟਰੀਸਿਟੀ ਅਫਸਰ ਦੇ ਘਰ ਬਗੈਰ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਚੋਰੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਟੇਟ ਐਕਸਚੇਕਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਚੀਜ਼ ਵੱਲ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 200 ਦੇ ਕਰੀਬ ਅਫਸਰਾਨ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੋਸਟਸ ਆਰ ਵੇਰੀ ਮਚ ਅਨ-ਨੇਸੇਸਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਕ੍ਰੀਏਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੇਡ ਹਨ 1,000 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1,500 ਤਕ। ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਵਡਿਆਂ ਵਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਪੋਸਟਾਂ ਇਨਕਰੀਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਕਟੌਤੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਚਪੜਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਕਲਾਸ III ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਦੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਦੀ ਜੇ ਵਡੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਦੀ ਰਿਡਕਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰੁਪਿਆ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨਾਂ ਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਜੇ ਗੌਰ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਬਚਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ 24 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਕਿਸੇ ਇੰਟਰੈਸਟਿਡ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਬੱਚਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਇਕ ਗੱਲ ਪ੍ਰੀਵੀ ਪਰਸਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਗਾ। ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ਼ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਜਦ ਖਿਆਲ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਵੀ ਪਰਸ ਦੇਣਾ ਅੱਛੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ। 8 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਪ੍ਰੀਵੀ ਪਰਸਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਔਰ ਡੇਢ ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੰਗੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਹਿਸਾ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਦੇਣਾ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਰੈਲੇਵੇਂਟ ਬੋਲੋ। (The hon. Member should try to be relevant.)

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਰੈਲੇਵੇਂਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਇਹ ਪੈਸਾ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਅੱਜ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪੈਂਦੀ। ਹੁਣ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਦੇ ਸਬਰ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਲਬਰੇਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਬੇਬਸ ਹੈ। ਉਹ ਜਾਣ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਖੇਤ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਗੰਦਮ ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਉਸ ਖੇਤ ਤੋਂ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਪਾਹ ਬੀਜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਕਪੜਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਉਂ ਬੀਜੇ ਗਾ। ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ--

ਜਿਸ ਖੇਤ ਸੇ ਦਹਿਕਾਂ ਕੋ ਮੁਯੱਸਰ ਨਾ ਹੋ ਰੋਟੀ।
ਉਸ ਖੇਤ ਕੇ ਹਰ ਖੋਸ਼ਾਏ ਗੰਦਮ ਕੋ ਜਲਾ ਦੋ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ "ਹਮ ਜਾ ਰਹੇ ਹੈਂ ਪਹਾੜੋਂ ਸੇ ਤੇਲ ਨਿਕਾਲਨੇ, ਜਾ ਰਹੇ ਹੈਂ ਸਮੁੰਦਰ ਸੇ ਹੀਰੇ ਨਿਕਾਲਨੇ", ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ "ਜਾ ਰਹੇ ਹੈਂ ਹਮ ਐਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਹਾਂ ਸੇ ਫਿਰ ਕਭੀ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਏਂਗੇ।"

श्री राम किशन (जालन्धर शहर, उत्तर-पूर्व) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस बात को मैं जानता हूं कि जो देश प्लैनिंग के युग से गुज़र रहा हो और खास तौर पर जो अंडर-डिवैलप्ड कंट्री हो उस के लिए ज़रूरी है कि वह सब सोर्सिज़ टैप करके पैसा इकट्ठा करे । जिन हालात से हम गुज़र रहे हैं, वार के प्वाइंट आफ व्यू से भी और प्लैनिंग के प्वाइंट आफ व्यू से भी, मैं इस बात से मुतफिक हूं कि हमें रिसोर्सिज़ की ज़रूरत है । हमारी सरकार ने पिछले 10/15 साल में जो काम किया उस से अगर यह कहा जाए कि किसानों को नुकसान हुआ है तो मैं इस बात से इतफाक नहीं रखता । 15 अगस्त , 1947 को जिस दिन पंजाब की हकूमत बनी थी उस वक्त हमारी स्टेट में 37 हज़ार टन फूडग्रेन्ज़ का डैफीसिट था और आज हम 10 लाख टन सरप्लस पर पहुंच गए हैं । मैं अर्ज़ करूंगा कि हमें पैसा इकट्ठा करने की ज़रूरत है और रुपया जितना ज्यादा से ज्यादा इकट्ठा हो सके करना चाहिए । लेकिन इस के साथ साथ जिन सोर्सिज को हमने टैप करना है उन को सैटिस्फाई करना भी ज़रूरी है । मैं अर्ज़ करूंगा कि जिन तीन चीज़ों पर आज हमारी गवर्नमैंट सैस लगाने जा रही है उन सब क्राप्स को अलहदा अलहदा देखें। पहले मैं शूगरकेन की बात करता हूं । यह बात सब जानते हैं कि जिस दिन से क्यूबा और अमरीका के रिलेशन खराब हुए हैं तब से अमरीका ने इंडिया से शूगर लेनी शुरू की है और हम 12 करोड़ रुपया हर साल कमाते हैं । इसलिए पंजाब में शूगर की प्रोडक्शन बढ़ाने के लिए ज़रूरी है कि लोगों को ज्यादा से ज्यादा गन्ना पैदा करने के लिए इनसैंटिव दिया जाए । मैं यह भी बताना ज़रूरी समझता हूं कि गवर्नमेंट पहले भी गन्ना पैदा करने के लिए लोगों को काफी इनसैंटिव देती रही है लेकिन उस के बावजूद भी गन्ने की पैदावार नहीं बढ़ी । अगले फाइव-ईयर प्लैन में पंजाब गवर्नमैंट ने प्लैनिंग के अंदर यह तय किया है कि हम पंजाब राज्य की आमदनी दुगनी करेंगे और आमदनी दुगनी तभी होगी अगर पंजाब सरकार 600 करोड़ रुपया मुख्तलिफ ज़राए से कलैक्ट करके इनवैस्ट करेगी । इस में से 290 करोड़ रुपया ऐग्रिकल्चर पर इनवैस्ट करना होगा । लेकिन अगर इस के अन्दर इनसैंटिव नहीं रहेगा तो यह किस तरह इनवैस्ट करेंगे ? मैं जानता हूं कि आप को साधनों की ज़रूरत है लेकिन शूगरकेन और काटन की जो अनइकोनामिक होल्डिंग्ज़ हैं उन के लिए आप को ज़रूर छूट देनी चाहिए और इस के साथ ही जो आर्म्ड फोर्सिज़ में काम करते हैं उन को भी एग्ज़ैम्पशन देनी चाहिए । हम ने यह तय किया था कि थर्ड फाइव-ईयर प्लैन के अखीर तक हम लोगों को पर कैपिटा उतना कपड़ा दिया करेंगे जितना कि सैकेंड ग्रेट वार शुरू होने से पहले लोगों को मिला करता था । लेकिन वह कहां से पैदा होगा जब कि काटन हमें बाहिर से मंगानी पड़ती है ? जो हम ने तय किया है कि थर्ड फाईव-ईयर प्लैन के ऐंड तक 12 लाख काटन के गट्ठे पैदा करने हैं । वह हम नहीं कर सकते जब तक लोगों को कोई इनसैंटिव नहीं दिया जाएगा । हमारी जितनी नैशनल इनकम होती है उस में से 47 प्रतिशत किसानों की जेबों से आती है । मैं गुज़ारिश करूंगा कि किसान को कोई न कोई इनसैंटिव दिया जाना चाहिए और जो अनइकोनामिक होल्डिंग्ज़ के मालिक हैं उन को छूट देनी चाहिए । जहां तक मिर्चों पर सैस लगाने का ताल्लुक है मैं सजैस्ट करूंगा कि जो हिल्ली एरियाज़ हैं वहां पर कम से कम दो कनाल तक जो मिर्च की काश्त करे उसे छूट देनी चाहिए । इस बात को आप नज़र-अंदाज़ नहीं कर सकते कि चीन जिस के साथ हम लड़ने जा रहे हैं उस ने नेपाल के साथ मुआहदा किया और पाकिस्तान के साथ भी मुआयदा किया है और वह हिल्ली एरियाज़ को बड़ी तेज़ी

के साथ डिवैल्प कर रहे हैं लेकिन हम अगर पहाड़ों पर कोई दो कनाल मिर्च भी बोएगा तो उस पर सैस लगाने की सोच रहे हैं। यह बात ठीक नहीं है। उन लोगों को छूट देनी चाहिए। मैं पहले भी कह चुका हूं कि मैं टेकस लगाने के प्रिंसिपल के खिलाफ नहीं हूं जब वार लग जाती है तो अखराजात बढ़ जाते हैं। सैकंड ग्रेट वार जब हो रही थी तो सब मुल्कों के अखराजात बढ़ गए थे। लेकिन यह देखना ज़रूरी हो जाता है कि जिन लोगों से टैक्स लिया जाए उन को सैटिसफाई भी किया जाए। जो इकोनामिक होल्डिंग्ज़ वाले किसान हैं उन से आप बेशक सैस लें लेकिन जो अन-इकोनामिक होल्डिंग्ज वाले हैं उन को आप को छूट देनी चाहिए। जहां तक शूगरकेन का ताल्लुक है हम बिहार और यू. पी. के साथ कम्पीट नहीं कर पाए, हमारी यील्ड कम है। अगर हम एक हज़ार टन डेली गन्ना क्रश करेंगे और उस की क्वालिटी को भी इम्प्रूव करेंगे तब हम मार्किट में आ सकेंगे। इस लिए आप को कुछ न कुछ फैसिलिटीज़ और इनसैंटिव्ज़ किसानों को देने चाहिएं। इन अलफाज़ के साथ मैं आप का शुक्रिया अदा करता हूं कि आप ने मुझे बोलने का समय दिया है।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ : (ਧਰਮਕੋਟ ਐਸ. ਸੀ.) ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਜ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਸੈਸ ਬਿਲ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਕਸ ਉਨਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਤਨੀ ਪਤਲੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਬੋਝ ਸਹਿਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ 45 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 43 ਰੁਪਏ ਫੀ ਏਕੜ ਤਕ ਮਾਲੀਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਜਿਸ ਫਸਲ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੀ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਸਪੀਚ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਟਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਕਪਾਹ ਤੇ ਅਜ ਸੈੱਸ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਦੋਂ ਫਲ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਕਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਸਾਲ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਲਾਣੀ ਤਰਫ ਤੋਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਤਨੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਭੈੜੀਆਂ ਤੋਂ ਭੈੜੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਜੈਸੀ ਨਾਮੁਰਾਦ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਨਰਮਾ, ਕਪਾਹ, ਹਰੇ ਦਰਖਤ ਤਕ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਹ ਟਿਡੀ ਫਸਲਾਂ ਸਫਾਚਟ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਧਰਮਕੋਟ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਹਲਕਾ 42 ਮੀਲ ਦਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੇਮ ਨਾਲੀ ਮੁਕਮਲ ਨਹੀਂ। ਜਸੋਵਾਲ ਡਰੇਨ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਨਪੁਰੇ ਤੋਂ ਕਿਸ਼ਨਪੁਰਾ ਡਰੇਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਤਨੀ ਛੋਟੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਖਿਚ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸਿਰਾ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਉਹ ਝੀਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਸੋਵਾਲ ਡਰੇਨ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਕਿਸ਼ਨਪੁਰਾ ਡਰੇਨ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬੱਦੋਵਾਲ ਵਗੈਰਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਕਰਦਾ

[ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ]
ਹੈ। ਅਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ 3-3 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਖਾਲੀ ਪਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਕੋਈ ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਕੋਠੇ ਡਰੇਨ ਕਢੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਜੇਕੇ ਖੜੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹੋ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਧਰਮਕੋਟ ਦੇ ਬੀ.ਡੀ.ਓ. ਦਾ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਿਲਵਰਤਣ ਨਾਲ ਕੋਲਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਜੇ ਕੇ ਤਕ ਸੇਮ ਨਾਲੀ ਖੁਦਵਾਈ ਹੈ, ਪਰ ਅਗੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸੇਮ ਨਾਲੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ। ਅਗੇ ਪਾਣੀ ਦੋ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਕੋਲਾ ਡਰੇਨ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਾਜੇਕੇ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਹ ਗੀਤ ਗਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ—

"ਕੈਂਠੇ ਵਾਲਾ ਧਾਰ ਕਢਦਾ
ਦੁਧ ਰਿੜਕੇ ਝਾਂਜਰਾਂ ਵਾਲੀ"

ਲੇਕਿਨ ਅਜ ਉਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਇਨਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਇਤਨਾ ਭਾਰ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੈਂਠਾ ਤਾਂ ਕਦੋਂ ਦਾ ਵੇਚ ਚੁਕਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਦੁਧ ਵਰਗੀ ਚੀਜ਼ ਵੇਚਣ ਤੇ ਵੀ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਵਕਤਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤੜਕਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਦੁਧ ਰਿੜਕਣ ਦੀ ਘੰਘੋਰ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸਾਈਕਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੋਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟਲੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਡੋਲ ਲੈ ਕੇ ਦੁਧ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਅਜ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਇਤਨੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਕਮਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਟੈਕਸਾਂ ਨਾਲ ਦੋਹਰੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ ਹੋਰ ਬੋਝ ਪਾਣਾ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੈ (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੋ ਥੋੜੀਆਂ ਬਹੁਤ ਫਸਲਾਂ ਕਿਸਾਨ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਰਾ ਗਊਆਂ ਉਜਾੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਅਵਾਰਾ ਗਊਆਂ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਦਰਿਆਈ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਫਿਰ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ, ਗੰਨਾ, ਕਪਾਹ, ਕਣਕ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵਗੈਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਤਬਾਹ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਜੰਗਲੀ ਸੂਰ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਇਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਗੜੋ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ . . .

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਜੰਗਲੀ ਸੂਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਜੀ ਹਾਂ, ਜੰਗਲੀ ਸੂਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋਕੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ . . .

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਲਫਜ਼ ਵਾਪਸ ਲਉ। (The hon. Member should withdraw these word .)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ : ਚੰਗਾ ਜੀ, ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜੰਗਲੀ ਸੂਰਾਂ ਤੇ ਅਵਾਰਾ ਗਊਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਤਬਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਘੰਟੀ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਜੋ ਮੈਂ ਦਸੀਆਂ ਹਨ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ। ਜੋ ਡਰੇਨਾਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਤਕ ਪੁਚਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਬਚ ਸਕਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਵਕਤ ਦਿਤਾ ਹੈ।

Shri Partap Singh Bakshi : Madam, I beg to move—

That the question be now put.

उपाध्यक्षा : एक दो मम्बर साहिबान और बोलने वाले हैं, उस के बाद माननीय मंत्री ने बहस का उत्तर देना है। (There are one or two hon. Members who have yet to speak and the hon. Minister has to reply to the discussion).

ਕਾਮਰੇਡ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ : (ਬਾਘਾ ਪੁਰਾਣਾ 'ਐਸ. ਸੀ.') ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਸਖਤ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਖਤ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਬਿਲ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਸਖਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਬਿਲ ਧੌਣ ਤੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਬਚੇ ਅਜ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੇ ਹਨ ਉਨਾਂ ਉਪਰ ਵੀ ਇਹ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਖੈਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੀ ਗਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿਸੇ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਇਹ ਬਿਲ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੋ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸਾਨ ਹਨ, ਉਹ ਹਰ ਸਾਲ ਪਿੜ ਨਿਕਲਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਫਗਣ ਆਉਣ ਤਕ ਸਾਰੇ 10 ਆਦਮੀ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਅਪਣੇ ਦਾਣੇ ਖਾਂਦੇ ਹੋਣੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਲ ਸਾਰੀ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਮਾਰੀ ਗਈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਖਤੀ ਦੇ ਦਿਨ ਆਏ। ਜਦੋਂ ਸਾਉਣੀ ਬੀਜੀ ਸੀ ਤੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਖੜੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਆਇਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੇਲੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਬਚਿਆ ਉਹ ਫੇਰ ਹੜ੍ਹ ਆ ਕੇ ਖਾ ਗਏ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾ ਤੇ ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਦੀ ਘੰਘੋਰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਤੇਲੇ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਚੀਨ ਦਾ ਹਮਲਾ ਆਇਆ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਉਨਾਂ ਕੋਲ ਸੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਈ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ ਨੰਗੇ ਹੀ ਹਨ। ਹੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਚਾਰਾ, ਬੀਜ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਫਹਿਰਿਸਤਾਂ ਵੀ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਚੀਨ ਦਾ ਹਮਲਾ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਗੱਲ ਵਿਚੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਤਨੀ ਤਕਲੀਫ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਹ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੜ੍ਹ ਆਏ ਹਨ ਪਰ ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਰਲੋ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਦੋ ਚਾਰ ਪਿੰਡ ਭਾਵੇਂ ਬਚੇ ਹੋਣ। ਲੋਕ ਨਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਪਾਣੀ ਕਢਦੇ ਰਹੇ। ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੇ ਜਾਕੇ ਫੇਰ ਅਗੇ ਤਬਾਹੀ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਇਤਨਾਂ ਪਾਣੀ ਖਿਚ ਨਾ ਸਕੀਆਂ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਚੀਨ ਦਾ ਹਮਲਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਜਿਥੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ

[ਕਾਮਰੇਡ ਦੀਵਾਰ ਸਿੰਘ]

ਖੁਦ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਇਕਠੇ ਕਰਕੇ ਫੰਡ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀਜ ਤਕ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ। ਹੁਣ ਹੋਰ ਇਕ ਬਿਮਾਰੀ ਸਾਡੇ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੈ ਤਕਾਵੀਆਂ ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ। ਲੋਕੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਰੇ ਹਏ ਹਨ, ਫਗਣ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਨਾਂ ਕੋਲ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲਈ ਦਾਣੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਡੰਡੇ ਲੈ ਕੇ ਉਗਰਾਹੀ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਨਾ ਉਗਰਾਹੋ ਲੇਕਿਨ ਉਗਰਾਹੀ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨਾਂ ਕੋਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਇਹ ਹੋਰ ਇਕ ਬਿਮਾਰੀ ਮੁਆਮਲਾ ਵਧਾਊ ਬਿਲ ਲੈ ਆਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦਖੀ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿੰਜੀ ਦੀ ਮੁੰਨੀ ਨਾਲ ਗਿੱਦੜ ਖਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਲੈ ਆਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਬਹੁਤ ਭੈੜਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਵੇ ਪਰ ਇਹ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਹੀ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਝਾਓ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਕਪਾਹ ਬੀਜਦੇ ਹਨ ਉਨਾਂ ਨੂੰ 5 ਏਕੜ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਕਪਾਹ ਬੀਜਦੇ ਹਨ ਉਨਾਂ ਨੂੰ 10 ਏਕੜ ਤਕ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਮਾਲਿਕ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਬੀਜਦੇ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦੇਵੋ। ਜਿਹੜੇ ਮਾਲਿਕ ਗੰਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਬੀਜਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਏਕੜ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ 2 ਏਕੜ ਤੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਬੀਜਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉ।

ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣੇ ਹੀ ਹਨ ਤਾਂ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਰੁਪਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਝਗੜਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਇਨਕਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਮੇਰੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰੇਗੀ, ਅਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਉਤੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾਣ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, 2 ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਸ ਬਿਲ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੜ ਕੇ ਬਜਟ ਉਤੇ ਸਪੀਚਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਟਾਈਮ ਘਟ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਾਂਗਾ।

उपाध्यक्षा : आप के पास जवाब देने के लिए 39 मिनट है, आप यह न कहें कि समय कम है आप माननीय सदसयों के आबजैकशन्ज़ का जवाब दें। (The hon. Minister has got 39 minutes to give the reply. He cannot say that he has got insufficient time at his disposal. He may, therefore, reply to the objections raised by the hon. Members in the course of their speeches).

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਇਹ ਬਿਲ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਉਹ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ

ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹ ਬਿਲ ਅਜ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਲੈਂਗਥੀ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਕੁਝ ਸਪੀਚਾਂ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਸਪੀਚਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਕੁਝ ਸਪੀਚਾਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਕ ਰੰਗ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖ ਕੇ ਗਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹੋਣ । ਜੋ ਫੈਕਟਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਐਲੇਟੀ ਨਾਲ ਫੇਸ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਵਿਚ ਇਖਤਲਾਫ ਰਾਏ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਐਕਸਪੈਕਟਿਡ ਹੈ ।

ਮੈਂ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਪੀਚ ਬਹੁਤ ਗੌਰ ਨਾਲ ਸੁਣੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਇਕਾਨੋਮੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਕੇ ਪਹਿਲੂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹੀ ਸਾਡਾ ਪੰਜਾਬ ਹੈ, ਇਹੀ ਸਾਡੀ ਜਨਤਾ ਹੈ—ਚਾਹੇ ਗਰੀਬ ਹੈ ਜਾਂ ਅਮੀਰ ਹੈ । ਫਸਟ ਫਾਈਵ ਈਅਰ ਪਲੈਨ ਚਲੀ, ਦੂਜੀ ਪਲੈਨ ਚਲੀ, ਹੁਣ ਤੀਸਰੀ ਪਲੈਨ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ, ਇਸੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਉਪਰ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਪਲੈਨਜ਼ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਚਾਲੂ ਕੀਤੀਆਂ, ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਲੈਨਜ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਚਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਪਲੈਨਜ਼ ਬਗੈਰ ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਇਥੇ ਇਕ ਤਰਫ ਤੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਡਰੇਨਜ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਫਲਾਂ ਬਿਲਡਿੰਗ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ, ਕਾਲਜ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਖੋਲਿਆ ਗਿਆ, ਕੈਨਾਲਜ਼ ਨੂੰ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਲੇਕਿਨ ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਗਾਓ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਲੈਨਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਸਾ ਕਿੱਥੋਂ ਆਏ, ਇਕ ਤਰਫ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਕਮੀਸ਼ਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਅਲਾਉਂਸ ਘਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਰਿਫਰੈਂਚਮੈਂਟ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਲੈਨਜ਼ ਨੂੰ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਆਖਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਲੈਨਜ਼ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਟੈਕਸ ਲੈਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਇੰਪਰੈਕਟੀਕਲ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਕੁਝ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਅਗੇ ਰਖ ਕੇ ਸਪੀਚਿਜ਼ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਬੋਝ ਪਾਈਏ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਤਕਲੀਫਾਂ ਦੀਆਂ ਉਹ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਛਲੇ 10–12 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਤਰਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ । ਉਹੀ ਪਿੰਡ 10–12 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਜ ਉਹ ਪਛਾਣੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ । ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਕੂਲ ਬਣਾ ਦਿਤੇ ਹਨ

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]
ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਬਿਜਲੀ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ ਆਦਿ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਪੁਰਾਣੇ ਵਕਤਾਂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੇ ਢੰਗ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਲੋਕ ਚਰਸਾਂ ਨਾਲ ਖੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਹਲਟ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਨਹਿਰਾਂ ਲਗਾ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਐਕਸੈਸ ਮਨੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਕੀ ਲਈ ਕੰਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਲ 231 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਹੋਣੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 40 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਸੂਲ ਕਰਨੇ ਹਨ । 180-181 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੈਂਟਰ ਤੋਂ ਲੈਣੇ ਹਨ, ਇਹ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਸਿਧੇ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ । ਜਿੰਨੀਆਂ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਸ ਅਤੇ ਸਕੀਮਜ਼ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਹੈ ਚਾਹੇ ਡਾਇਰੈਕਟ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਇੰਡਾਇਰੈਕਟ ਹੋਵੇ ਸਾਡਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਈਏ । ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਜਨਤਾ ਨੇ 2/2-4/4 ਰੁਪਏ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਰੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 2/2-4/4 ਰੁਪਏ ਇਕਠੇ ਹੋਕੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮੁਫਤ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀ ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਯੂਨੀਅਨ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਸਪੀਚ ਪੜ੍ਹੋ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਾਰੀਆਂ ਸਟੇਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੰਬਰ ਸੂਬਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ 60 % ਟੈਕਨੀਸ਼ਨ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਭਰਤੀ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪੰਜਾਬ ਫੌਜੀ ਰੇਕਰੂਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਹੈ । ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਸਿਵਲ ਡਿਫੈਂਸ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ । (ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਮੈਨੂੰ ਸੁਣ ਲਓ । ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਤ ਦੇ ਸਕੀਏ, ਆਪਣਾ ਤਮੱਸਖਰ ਨਾ ਉਡਵਾਈਏ । ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਹਣੋ ਮਿਹਣੀ ਹੋਈ ਜਾਈਏ ਤੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕਢੀ ਜਾਈਏ : ਇਖਲਾਕ ਤੋਂ ਨੀਵੀਆਂ ਗਲਾਂ ਆਖੀ ਜਾਈਏ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲ ਇਕ ਦੋ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਆਖੀਆਂ । ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਤਬੀਅਤ ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਤੁਹਾਡਾ ਸਟੇਟਸ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਰਿਪ੍ਰੀਜ਼ੈਂਟੇਟਿਵਜ਼ ਆਫ ਦੀ ਪੀਪਲ ਹੋ ।

ਚੌਧਰੀ ਨੇਤ ਰਾਮ : ਰਿਡੀਕਿਊਲ ਨਾ ਕਰੋ ।

Deputy Speaker: No interruption please.

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਰਿਡੀਕਿਊਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਆਓ ਆਪਾਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਵੇਖਣਾ ਹੈ । ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਆਪਾਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਲੜ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਚਾਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਲੜਨੀ ਹੈ । 1954 ਵਿਚ ਐਕਟ ਪਾਸ

ਕੀਤਾ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1957 ਅਤੇ 1962 ਦੀਆਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਆਈਆਂ । 1958 ਵਿਚ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਲੜ ਚੁਕੇ ਹਾਂ । ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਹੈ । ਮੈਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਫਿੱਗਰਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾ ਕੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਮੁਆਮਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਕਿੰਨੀ ਰਿਟਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਪਰਾਈਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦੋ ਟੀਚਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਖਰਚ 3,000 ਰੁਪਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਉਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ 14 ਜਾਂ 15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਲਾਕੇ ਤਾਲੀਮ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤਾਲੀਮ ਮੁਫਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੈ, ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸਕੀਮਜ਼ ਦਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਇਹ ਲੈਂਡ ਓਨਰ ਉਤੇ ਲਾਉਣ ਲਗੇ ਹਾਂ । ਅਸਰ ਵਾਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 1960 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਟੈਕਸ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਲੈਂਡ ਰੇਵੀਨਿਊ ਸਰਚਾਰਜ ਐਕਟ, 1960 ਰਾਹੀਂ 50 % ਮੁਆਮਲਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ । ਉਸ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਨਾਲ ਦੋ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੰਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਕੀਤੀ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਹੋਏ । ਉਹ ਜਿਹੜਾ 50 % ਲਗਿਆ ਸੀ ਵਸੂਲ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਉਸ ਐਕਟ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ । ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਆਇਆ ਜਿਹੜਾ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ । ਖਰੀਫ ਜਿਹੜੀ ਪਿਛਲੀ ਲੰਘ ਗਈ ਉਸ ਤੇ ਰੁਪਏ ਪਿਛੇ 4 ਆਨੇ ਯਾਨੀ 25 % ਪਿਛਲੀ ਫਸਲ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੜ੍ਹ ਆ ਗਏ ਸਨ । ਹੁਣ ਰੱਬੀ ਤੇ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਖਰੀਫ ਤੇ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਹ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਟੈਕਸ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਜੋ 25 % ਹੈ । 50 % ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਰਚਾਰਜ ਲਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਖਤਮ ਹੋਇਆ । ਹੁਣ ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ ਕੰਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਟੁਵਰਡਜ਼ ਦੀ ਪਲੈਨ ਲੈਣ ਲਗੇ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਖਰੀਫ, ਇਕ ਫਸਲ ਵਿਚ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਰੱਬੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਕਰਾਪਸ ਖਰੀਫ ਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਫਸਲ ਬੀਜੀ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਨਹੀਂ, ਅਨਾਜ ਉਤੇ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਫਸਲ ਉਤੇ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਤਿੰਨ ਕਰਾਪਸ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਬੀਜ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਆਦਮੀਆਂ ਉਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਣਾ ਹੈ ? ਇਹ ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ । ਇਹ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਉਤੇ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਪਾਹ, ਸ਼ੂਗਰਕੇਨ ਤੇ ਮਿਰਚਾਂ ਜਿਹੜੇ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਬੀਜਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਦੋ ਰੁਪਏ ਫੀ ਏਕੜ ਹੋਵੇਗਾ ਯਾਨੀ 8 ਆਨੇ ਫੀ ਵਿਘਾ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਕੇਨਾਲ ਇਰੀਗੇਟਿਡ ਤੇ 4 ਰੁਪਏ ਫੀ ਏਕੜ ।

चौधरी नेत राम : यह नया टैक्स लगा कर जमीन पर कुल कितना रैवीन्यू बनता है ?

उपाध्यक्षा : चौधरी नेत राम, मैं इंटरप्शन नहीं चाहूंगी । अगर कोई बात रहे तो बाद में पूछ ली जाए । (I do not want interruptions by the hon. Member.

[उपाध्यक्षा]
If any point is left by the hon. Minister unanswered that may be asked from him later on.

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਇਕ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਘਟ ਰੁਪਿਆ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਦੋ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਕੁਛ ਉਪਰ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨਜ ਰਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਮੇਜਿਓਰ ਕਰਾਪ ਉਤੇ ਲਵਾਂ ਗੇ, ਖਰਾਬੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗੇ, ਡੁਮੈਸਟਿਕ ਯੂਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਥੋੜਾ ਜਾਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗੇ। ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਦਿਸ ਇਜ਼ ਦੀ ਸੋਰਸ ਜਿਥੋਂ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਲੈਂਟਅਸਕੰਟਰੀਬਿਊਟ। ਪਿਛਲੀ ਦਫਾ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਕੇ ਕੰਟਰੀਬਿਊਟ ਕਰਕੇ ਦੋ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਟੀਆਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ। In connection with the plan this is important from the point of view of the Kisans ਜੇ ਪਲੈਨ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਐਕਸਪੈਕਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 33 ਜਾਂ 34 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਡਰੇਨੇਜ ਉਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਨਸਾਲੀਡੇਟਿਡ ਬਜਟ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਡਰੇਨੇਜ ਉਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਡਿਫੈਂਸ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਫੌਜ ਉਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਫੌਜ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਕਰ ਦੇਈਏ ਕਿ ਉਹ ਫਲਡਜ਼ ਨਾਲ ਨਾ ਮਾਰੀ ਜਾਏ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਡਰੇਨੇਜ ਵਗੈਰਾ ਨਾਲ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਖੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਛਡ ਦੇਈਏ, ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਜਾਏ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ, ਫਲਡਜ਼ ਆਉਣ, ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੀ ਆਵੇ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪੇ ਲੋਕ ਕਰ ਲੈਣਗੇ, ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਲਈ ਦਰਦ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਵੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਹ ਜੀ ਸਦਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਪ੍ਰੀਜੈਂਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਜਿਹੜੇ ਦੂਜੇ ਇੰਟਰੈਸਟ ਹਨ ਸਟੇਟ ਦੇ ਅਤੇ ਕੰਟਰੀ ਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਓਝਲ ਨਾ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਰਮਲ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਰਮਲ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਨਾਰਮਲ ਸਪੀਚਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਐਬਨਾਰਮਲ ਟਾਈਮ ਹੈ। ਉਸ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਵਿਊ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਰੈਡਿਟ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਏਧਰ ਬੈਠੇ ਸਜਣਾ ਨੂੰ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 10,15 ਸਾਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਤਰਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰ-ਕੈਪੀਟਾ ਇਨਕਮ ਵਧੀ ਹੈ ਯਾਨੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਏਥੇ ਦੀ ਪਰ-ਕੈਪਿਟਾ ਇਨਕਮ 20 % ਵਧ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰਲ-ਮਿਲਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਂਦੇ ਰਹੇ . . . .

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕਦੇ ਸਾਡੀ ਇਨਕਮ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਵੀ ਸੀ ?

चौधरी नेत राम : ग्रान ए प्वाइंट ग्राफ इनफर्मेशन । इन्हों ने कहा है कि ग्रापोजीशन की सारी स्पीचें बेमतलब होती हैं, वैसे ही होती हैं । बहुत से मुजारे कन्सालिडेशन के ग्रन्दर ग्रौर गिरदावरियों के द्वारा गलत इंद्राज करके बख्श लिए गए हैं । तो क्या कस्टोडियन के पास जो मुसलमानों की ज़मीन है वह उन्हें उसी रेट पर दी जाएगी जो इन्हों ने स्टैंडरड रेट पर कीमत दी थी, 1947 से पहले जो मालिया किसान की ज़मीन था ग्राज उस से कितना ही बढ़ गया है यह कहते हैं कि बढ़ा नहीं है ।

उपाध्यक्षा : ग्राप जब कल बोले थे उस वक्त यह बात कह लेते । (The hon. Member could raise this point during the course of his speech yesterday.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕਦੇ ਸਾਡੀ ਇਨਕਮ ਪਰ-ਕੈਪੀਟਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਘਟ ਵੀ ਸੀ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਕਹਿ ਦਿਓ । (The hon. Minister may please say as to which of the points raised by the hon. Members are acceptable to him.)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਲ ਕਹਿ ਲੈਣ ਦਿਉ । ਜਿਹੜੀ ਗਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਛੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਇਸ ਸਬਜੈਕਟ ਨਾਲ ਕੀ ਤਾਅੱਲੁਕ ਹੈ ? ਪਲੈਨ ਵਿਚ 23 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ $2\frac{1}{2}$ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ । (ਵਿਘਨ) ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਕੰਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਹੋਈ ? (ਵਿਘਨ) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਉਪਰ ਮੁਆਮਲੇ ਦਾ ਬੜਾ ਭਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਸੈਸ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਕਮਰ ਟੁਟ ਜਾਏਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟੈਕਸ ਲਗ ਚੁਕੇ ਹਨ । 1887 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਲੈਂਡ ਰੈਵਿਨਿਊ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲੀ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਹੋਈ ਸੀ ਫਿਰ 1910 ਵਿਚ ਹੋਈ । ਆਰਡੀਨੈਰੀਲੀ 30 ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਉਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮੁੱਲ ਘਟ ਹੋਇਆਂ ਹੈ ਜਨਤਾ ਲਈ, ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਟਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1954 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਲੈਂਡ ਰੈਵੀਨਿਊ ਸਰਚਾਰਜ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਤਹਿਤ 10 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟ ਰੈਵੀਨਿਊ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਉਪਰ ਕੁਛ ਇਨਕਰੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਅਜ ਤਕ ਇਨਕਰੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । (ਵਿਘਨ)

श्री मंगल सेन : ग्रान ए प्वाइंट ग्राफ ग्रार्डर मैडम ।मैं मास्टर गुरबंता सिंह के बारे में जानना चाहता हूं कि यह बैंड बाजे के मास्टर है या तबले के मास्टर हैं ।

Deputy Speaker: Order please. The hon. Member should try to maintain the decorum of the House.

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਸਤਾਖ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਡੰਡਾ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ ਮਾਸਟਰ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ 10 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਾਫ

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਕੀਤਾ ਅਤੇ 10 ਤੋਂ 30 ਰੁਪਏ ਵਾਲੇ ਤਕ 25% ਇਨਕਰੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਇਨਕਰੀਜ਼ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਟੰਵਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ? ਇਨਕਰੀਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਤੁਹਾਡੇ ਉਪਰ ਖਰਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਵਿਘਨ) ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਇਨਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਦਸੋ ।

Deputy Speaker : No, Interruption please.

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : 30 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਟੋਟਲ ਬਣਦਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ 2/5 ਯਾਨੀ ਰੁਪਏ ਪਿਛੋਂ 6 ਆਨੇ ਇਨਕਰੀਜ਼ ਕੀਤੀ । ਉਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅਜ ਤਕ 37 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ । ਫਿਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹਜ਼ਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਦੋ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਘੁਮਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆਈ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਇਨਕਮਟੈਕਸ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਕੁਛ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਜਾਏ । ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਕਰਨੀ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ 1958 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਲੈਂਡ ਰੈਵੀਨਿਊ ਸਪੈਸ਼ਲ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਐਕਟ 1958 ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ 50 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਆਮਲਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਜਿਹੜਾ 50 ਰੁਪਏ ਤੋਂ 100 ਰੁਪਏ ਤਕ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਉਪਰ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਹਾਂ ਉਪਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਨੈਕਸਟ 50 ਰੁਪਏ ਉਪਰ 50% ਇਨਕਰੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ । 100 ਤੋਂ 200 ਤਕ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਹਾਂ ਉਪਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੂਸਰੇ 50 ਉਪਰ 50 % ਅਤੇ ਅਗਲੇ 100 ਉਪਰ 70 % ਇਨਕਰੀਜ਼ ਕਿਤੀ ਗਈ । ਅਗੇ ਜਿਹੜੇ ਆਦਮੀ 30 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 200 ਰੁਪਏ ਮਾਲੀਆ ਹੋਵੇਗਾ । 200 ਤੋਂ ਬਾਅਦ 500 ਰੁਪਏ ਦੀ ਤਫਸੀਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ । ਪਹਿਲੇ 50 ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਦੂਸਰੇ 50 ਤੇ 50 % ਅਗੇ 100 ਤੇ 70 % ਅਤੇ ਅਗਲੇ 100 ਤੇ 100 % ਇਨਕਰੀਜ਼ ਹੋਈ । ਜਿਹੜਾ 100 ਰੁਪਿਆ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਉਤੇ 300 % ਇਨਕਰੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਸਮ ਟੋਟਲ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ । 10 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕੋਈ ਇਨਕਰੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਫਿਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ । ਘੱਟ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕ ਬਣਦੇ ਰਹੇ । ਲੈਂਡ ਰੈਵੀਨਿਊ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਘਟ ਸੀ । ਇੰਕਰੀਜ਼ਡ ਲੈਂਡ ਰੈਵੀਨਿਊ ਦਾ ਇਨਸੀਡੈਂਸ ਬਹੁਤ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਿਆ । ਇਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ 17 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਆਇਆ । (ਵਿਘਨ) ਤੁਸੀਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੇ ਹੋ (ਵਿਘਨ) 2 ਕਰੋੜ 59 ਲਖ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਹ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ । (ਵਿਘਨ)

Deputy Speaker : Order Please. I will not tolerate any interruption.)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਬਾਕੀ ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਟੈਕਸ ਇਕ ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਇਕ ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਛਡ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਓਨਲੀ ਏ ਪਾਰਟ

ਆਫ ਇਟ ਲਿਆ ਹੈ । ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸ਼ੂਗਰਕੇਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਸ਼ੂਗਰਕੇਨ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਚਕੌਤੇ ਤੇ ਦਿਉ ਤਾਂ 125 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 300 ਰੁਪਏ ਤਕ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

Voices : Absolutely wrong.

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋ । ਜੇ ਕਰ ਇਨੀ ਕੰਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਪਲੈਨਜ਼ ਕਿਵੇਂ ਚਲਣੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਹਨ, ਡਰੇਨਜ਼ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਹਨ, ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਹਨ, ਰਿਵਰ ਸਕੀਮਜ਼ ਹਨ । ਇਸ ਸਾਲ 13 ਕਰੋੜ 54 ਲਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ

1.00 p.m.

ਕਿਵੇਂ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਜਿਥੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉਪਰ ਪੁਰਾਣੀ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮੁਆਮਲਾ ਵਧ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਅਰਸਟਵਾਈਲ ਪੈਪਸੂ ਔਰ ਦੂਜੀਆਂ ਅਰਸਟਵਾਈਲ ਸਟੇਟਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਏਰੀਆਜ਼ ਸਨ ਜੋ ਇਧਰ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੋ ਗਏ ਅਜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੈਂਡ ਰੈਵੀਨਿਊ ਦਾ ਰੇਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਘਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੁਆਮਲਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਜਰੇ ਦਿਤਾ, ਵਾਪਿਸ ਦਿਤਾ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਨਹੀਂ । ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤਕ ਵੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਪਏ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਮੁਖਤਲਿਫ ਏਰੀਆਜ਼ ਵਿਚ ਮੁਆਮਲੇ ਦਾ ਰੇਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਉਹ ਐਟ ਪਾਰ ਆ ਜਾਏ । ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਔਰ ਦੂਜੇ ਅਰਸਟਵਾਈਲ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਏਰੀਆਜ਼ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਨੇ । ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਇਕ ਕੇਸ ਦਸਿਆ, ਉਹ ਸਟੱਡੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਮੈਡਮ। ਕਲ੍ਹ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਹੋਈ ਹੈ ਔਰ ਹੁਣ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ. . .

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਡੀ ਗਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਜਵਾਬ ਦੇ ਦੇਣਗੇ । (The hon. Minister has already noted the point raised by the hon. Member and would reply to the same in due course.)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਆਫ ਲੈਂਡ ਰੈਵੀਨਿਊ ਹੈ, ਇਹ ਹਰ ਇਕ ਫਸਲ ਨਾਲ ਅਡੋ ਅਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਹਰ ਦੂਜੇ ਜਾਂ ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਬਾਰੇ, ਜੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਐਕਟ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰੂਲਜ਼ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ । ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹਨ । ਉਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪਰੋਵਾਈਡ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਥੂਰ, ਸੇਮ ਆ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ ਔਰ ਛੇ ਫਸਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਇਹੋ ਹਾਲਤ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੁਆਮਲਾ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀਤਾ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਏਰੀਆਜ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਮੁਆਮਲਾ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ ਹੈ

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਔਰ ਹੁਣ ਵੀ ਐਸੇ ਕੇਸ ਚਲ ਰਹੇ ਨੇ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਹੋ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੈ ਔਰ ਪੰਜਾਬ ਤਕੜਾ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਤਦ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕਿਸਾਨ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਲਈ ਹਰ ਕਦਮ ਚੁਕਣਾ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਦੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿੰਨਾਂ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਓ ਸਾਰੇ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੋ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਤ ਤੋਂ ਉਚਾ ਚੁਕਣ ਲਈ ਸਾਧਨ ਪੈਦਾ ਕਰੀਏ। ਬੇਸ਼ਕ ਹਰ ਗਲ ਵਿਚ ਇਖਤਲਾਫ ਰਾਏ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕ੍ਰਿਟੀਸਿਜ਼ਮ ਕਰਨਾ ਹੋਰ ਗਲ ਹੈ ਐਂਡ ਵੇਨ ਯੂ ਕਮ ਟੂ ਡੂ ਏ ਥਿੰਗ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਜੁਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਕ੍ਰਿਟੀਸਿਜ਼ਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਊਟ ਆਫ ਅਦਰ ਮੋਟਿਵਜ਼ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਟੰਡਨ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬੋਲੇ ਨੇ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੋਰਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਟੈਪ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਰਿਸੋਰਸਿਜ਼ ਐਂਡ ਰਿਟਰੈਂਚਮੈਂਟ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਕਮੈਂਡੇਸ਼ਨਜ਼ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਹਨ ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ? ਉਹ ਖੁਦ ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ: ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸ ਉਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਔਰ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਅਮਲ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਰੈਕਟੀਕਲੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਵੀ ਹਨ (ਵਿਘਨ) ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਤੇ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿਮੇਂਦਾਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗਿਟੇ ਲਗੇ ਗੋਡੇ ਲਗੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ: ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਤੋੜ ਦਿਓ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ: ਫਿਰ ਉਹੀ ਗੱਲ। ਕੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਤੁੜਵਾਉਂਦੇ ਹੋ ? ਕਿਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਪਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ਲ ਆਰਡਰ ਨਾਲ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ? ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਿਵੇਂ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰ ਹੈ। ਜ਼ਰਾ ਪੁਛ ਕੇ ਤੇ ਦੇਖੋ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ?

ਸਰਦਾਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ। ਕੀ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਉਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ: ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜ ਤੇ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀ ਗਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਫਿਰ

ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਚੁਕ ਲੈਣਗੇ। ਅਜ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਤੋੜ ਦਿਓ, ਕਲ੍ਹ ਕਹਿਣਗੇ ਪੰਜਾਬ ਕੌਂਸਿਲ ਤੋੜ ਦਿਓ। ਪਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਤੋੜ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੀ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਵਿਊ ਸੀ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਕਹਿ ਉਠਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਤਾਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਇਕ ਮੁਆਇਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਤੋੜ ਕਿਵੇਂ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸੋ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਕੰਸਿਸਟੈਂਟ ਖਿਆਲਾਤ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬੈਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਇਨਕੰਸਿਸਟੈਂਟ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਤਕਾਵੀਆਂ ਕਿਉਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦਸ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਤਕਾਵੀਆਂ ਕਿਉਂ ਵਾਪਿਸ ਲਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਉਲਾਂਭਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ: ਹੋਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਈਏ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਨੋ ਇੰਟਰਪਸ਼ਨ ਪਲੀਜ਼। ਤੁਸੀਂ ਇੰਟਰਪਸ਼ਨ ਵਲ ਨਾ ਵੇਖੋ। ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰੋ। (No interruptions please. The hon. Minister need not take notice of their interruptions. He should please wind up soon.)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਔਰ ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਮੋੜੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਰਕੂਲੇਸ਼ਨ ਰੁਕ ਗਈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਚਾਲੂ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਟ ਇਜ਼ ਵੈਰੀ ਬੈਡ ਕਿ ਪੈਸਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਔਰ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੀ ਕਰੈਡੀਟਰ ਮਸਟ ਫਾਈਂਡ ਦੀ ਡੈਬਟਰ। ਇਸ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਤੁਹਾਡਾ ਹੀ ਰੁਪਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਸ ਉਤੇ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਰਕੂਲੇਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਐਂਪਲਾਇਮੈਂਟ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕੀ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਜ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚ ਲੋਕ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਕੰਮਾਂ ਉਤੇ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ? ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਆਦਮੀਆਂ ਲਈ ਅਜ ਇਥੇ ਹਰ ਪਾਸੇ, ਹਰ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਐਵੇਨਿਊਜ਼ ਖੁਲੇ ਹੋਏ ਹਨ—ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਇਥੇ ਔਰ ਬਾਹਰ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਕੰਮ ਤੇ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਕੰਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਵਧਦੀ ਹੈ।

[ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ]

ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰੀਵੀ ਪਰਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਓ। ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਸੈਂਟਰਲ ਸਬਜੈਕਟ ਹੈ। ਆਫਟਰ ਆਲ ਜਿਹੜੇ ਮੁਆਇਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਣ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਇਹ ਗਲ ਕਿ ਇਸ ਸੈੱਸ ਦਾ ਅਸਰ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਤੇ ਪਵੇਗਾ, ਇਹ ਕੋਈ ਸਹੀ ਆਰਗੂਮੈਂਟ ਨਹੀਂ। ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਲੇਵੀ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਘਟ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਹੰਗਾਮੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਹਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਬੜੀ ਨਾਮੌਜ਼ੂੰ ਗਲ ਆਖੀ (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਗਲਤ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਕਲਾਸ ਕਾਨਫਲਿਕਟ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸੈਕੂਲਰ ਸਟੇਟ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਯਕਸਾਂ ਤੌਰ ਤੇ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਇਕੋਨਾਮਿਕ ਜਾਂ ਕਲਾਸ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਥ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਜ਼ਰੀਆ ਸਾਡਾ ਸੈਕੂਲਰ ਹੈ। ਇਹ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਜਿਤਨੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਹ ਵੈਲ ਬੇਸਡ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਇਤਨਾ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਸ ਇਤਨੇ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਕਹਿਣੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪ ਕੋਲੋਂ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab Commercial Crops Cess Bill, 1963, be circulated for eliciting public opinion by the 30th September, 1963.

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab Commercial Crops Cess Bill be referred to a Select Committee consisting of—

(1) Sardar Ajmer Singh, Minister for Revenue.
(2) Sardar Gurdial Singh Dhillon, M.L.A.
(3) Sardar Gurmit Singh, M.L.A.
(4) Sardar Tirlochan Singh Riyasti, M.L.A.
(5) Comrade Ram Piara, M.L.A.
(6) Shri Harbans Lal, M.L.A.
(7) Sardar Gurcharan Singh, M.L.A.
(8) Shri Balramji Das Tandon, M.L.A.
(9) Sardar Lachhman Singh, Gill, M.L.A.
(10) Pandit Mohan Lal Datta, M.L.A.
(11) Comrade Gurbakhsh Singh, M.L.A.

with a direction to make a report by the 30th September, 1963.

The motion was lost.

उपाध्यक्षा : मैं आप से एक बात कह देना चाहती हूं। इस बिल की डिस्कशन पर कल का सारा दिन लगा, आज भी सारा टाइम लगा है। क्योंकि यह बिल किसानों से ताल्लुक रखता है और किसान ही हमारे देश की रीढ़ की हड्डी हैं, इसलिए मैं ने हरेक को इस पर अपने ख्यालात रखने के लिए खुला टाइम दिया है। शायद ही कोई मैम्बर रह गया हो। अगर आप

डिवीज़न पर भी टाइम लगाना चाहें तो मुझे कोई एतराज़ नहीं। (I want to impress upon the hon. Members of the Opposition that this Bill had been under discussion yesterday as well as today. Since this Bill relates to the Kisans who are the back-bone of our country, I have been very liberal in allowing time to all the hon. Members to speak on it. I don't think any Member has been refused permission to speak. If in spite of all this, the hon. Members still insist upon taking time for discussion, I would not object.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੇ ਬੜੇ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ ਜੋ ਇਨਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਟਾਈਮ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਐਸਾ ਬਿਲ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਥੇ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਪਬਲਿਕ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਨੂੰ ਇਨਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ।

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab Commercial Crops Cess Bill be taken into consideration at once.

The House divided.

Ayes. 75

Noes. 31

The motion was declared carried.

AYES

1. Abdul Ghaffar Khan, Khan.
2. Ajmer Singh, Sardar.
3. Amar Nath, Shri.
4. Babu Dayal Sharma, Shri.
5. Bal Krishan, Dr.
6. Balwant Singh, Sardar.
7. Banwari Lal, Shri.
8. Bhagirath Lal, Pt.
9. Bhag Singh, Sardar.
10. Chandi Ram Varma, Shri.
11. Chand Ram, Shri.
12. Chuhar Singh, Chaudhri.
13. Dalip Singh, Sardar.
14. Darbara Singh, Sardar.
15. Dasondhi Ram, Chaudhri.
16. Dev Raj Anand, Shri.
17. Dilbagh Singh, Sardar.
18. Dina Nath, Shri.
19. Gian Chand, Shri.
20. Gulab Singh, Sardar.
21. Gurmej Singh, Sardar (Gumanpura)
22. Guran Dass Hans, Bhagat
23. Gurbanta Singh, Sardar.
24. Gurdarshan Singh, Sardar.
25. Gurmail, Shri.
26. Gurdial Singh Dhillon, Sardar.

[Deputy Speaker]

27. Harbans Lal, Shri.
28. Harcharan Singh Brar, Sardar.
29. Harchand Singh, Sardar.
30. Harinder Singh Major, Sardar.
31. Hari Singh, Sardar.
32. Har Kishan, Chaudhri.
33. Hira Lal, Shri.
34. Jagat Ram, Chaudhri.
35. Jagir Singh Dard, Sardar.
36. Jagjit Singh, Sardar (Naraingarh).
37. Jai Inder Singh, Sardar.
38. Kanhiya Lal Peswal, Shri.
39. Karm Singh 'Kirti', Sardar.
40. Kesara Ram, Shri.
41. Mehar Singh, Thakur.
42. Mohan Lal, Shri.
43. Narain Singh, Sardar (Shahbazpuri)
44. Nihal Singh, Shri (Mahindergarh).
45. Nihal Singh, Rao.
46. Narinjan Singh 'Talib', Sardar.
47. Om Prabha Jain, Shrimati.
48. Parkash Kaur, Shrimati.
49. Parsani Devi, Shrimati.
50. Partap Singh Kairon, Sardar.
51. Partap Singh Bakshi, Shri.
52. Piara Singh, Sardar.
53. Prem Singh 'Prem', Sardar.
54. Pritam Singh Sahoke, Sardar.
55. Rala Ram, Principal.
56. Ram Chandra, Comrade.
57. Ram Dhari Gaur, Pt. (Gohana).
58. Ram Dhari Balmiki, Shri.
59. Ram Kishan, Shri.
60. Ram Pal Singh, Kanwar.
61. Ram Partap Garg, Shri.
62. Ram Piara, Comrade.
63. Ram Rattan, Chaudhri.
64. Ram Saran Chand Mittal, Shri.
65. Ranbir Singh Chaudhri.
66. Ram Singh, Chaudhri.
67. Rattan Singh, Captain.
68. Roop Lal Mehta, Shri.
69. Satnam Singh Bajwa, Sardar.
70. Sita Ram Bagla, Shri.
71. Sumitra Devi, Rajkumari.
72. Sunder Singh, Chaudhri.
73. Surinder Nath Gautam, Shri.
74. Ujagar Singh, Sardar.
75. Zail Singh, Sardar.

NOES

1. Ajaib Singh, Sardar.
2. Amar Singh Shri.
3. Babu Singh, Sardar.
4. Bachan Singh, Babu.
5. Baldev Prakash, Dr.
6. Bhan Singh Bhaura, Com.
7. Chiranji Lal Sharma, Pt.
8. Didar Singh, Sardar.
9. Devi Lal, Chaudhri
10. Fateh Chand Vij, Shri.
11. Gurmej Singh, Sardar (Fetehgarh).
12. Gurbakhsh Singh Sardar (Dhariwal).
13. Gurbakhshish Singh Dhaliwal, Com.
14. Gurcharan Singh, Sardar.

15. Gurnam Singh, Sardar.
16. Hardit Singh, Sardar.
17. Inder Singh Malik, Chaudhri
18. Jagjit Singh, Sardar (Zira).
19. Jangir Singh Joga, Com.
20. Kultar Singh, Sardar.
21. Lachhman Singh Gill, Sardar.
22. Makhan Singh, Sardar (Haruwal).
23. Mukhtiar Singh Malik, Chaudhri,
24. Net Ram, Chaudhri.
25. Ram Sarup, Chaudhri.
26. Ram Singh, Chaudhri.
27. Sat Dev, Shri.
28. Surjit Singh, Sardar.
29. Tara Singh Lyalpuri, Sardar.
30. Tej Singh, Sardar.
31. Bansi Ram, Lala.

Deputy Speaker : Now the House will proceed to consider the Bill clause by clause.

SUB-CLAUSE (2) OF CLAUSE 1

Deputy Speaker : Question is—

That sub-clause (2) of clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 2

Deputy Speaker : Question is—

That clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 4

Deputy Speaker : All the amendments given notice of to this Clause by the various hon. Members will be deemed to have been read and moved. These can be discussed along with the Clause—

1. **Comrade Gurbakhsh Singh.**
2. **Comrade Jangir Singh Joga.**
3. **Comrade Babu Singh.**
4. **Comrade Bhan Singh Bhaura.**
5. **Comrade Didar Singh.**

That in sub-clause (1), line 3, *between* "land-owner" and "on" *inser* "armed forces personnel, widows, minors and agricultural workers".

6. **Comrade Gurbaksh Singh.**
7. **Comrade Jangir Singh Joga.**
8. **Comrade Babu Singh Bhaura**
9. **Comrade Bhan Singh**
10. **Comrade Didar Singh.**

That in sub-clause (1), line 3, *for* "1963-64" *substitute* "1964-65'

11. **Comrade Gurbaksh Singh.**
12. **Comrade Jangir Singh Joga.**
13. **Comrade Babu Singh.**
14. **Comrade Bhan Singh Bhaura.**
15. **Comrade Didar Singh.**

That in sub-clause (1), line 6, *for* "1965-66" *substitute* "1966-67"

16. **Comrade Gurbakhsh Singh.**
17. **Comrade Jangir Singh Joga.**
18. **Comrade Babu Singh.**
19 **Comrade Bhan Singh Bhaura**
20. **Comrade Didar Singh.**

[Deputy Speake]

That in sub-clause (1) (a), line 1, *for* "five" *substitute* "two".

21. Comrade Gurbakhsh Singh.
22. Comrade Jangir Singh Joga.
23. Comrade Babu Singh.
24. Comrade Bhan Singh Bhaura.
25. Comrade Didar Singh.

That in sub-clause (1) (b), line 1, *for* "three" *substitute* "one"

26. Comrade Gurbakhsh Singh.
27. Comrade Jangir Singh Joga.
28. Comrade Babu Singh.
29. Comrade Bhan Singh Bhaura.
30. Comrade Didar Singh.

That in the proviso to sub-clause (1) (b), lines 1-2, *for* "any land, not exceeding such area as may be prescribed, on which a commercial crop is" *substitute* "one acre sugarcane, four acres cotton and ¼ acre. of chillies on which these commercial crops are".

31. Comrade Gurbakhsh Singh.
32. Comrade Jangir Singh Joga.
33. Comrade Babu Singh.
34. Comrade Bhan Singh Bhaura.
35. Comrade Didar Singh.

That in the proviso to sub-clause (1) (b), line 4, *delete* "solely for home use".

36. Comrade Gurbakhsh Singh.
37. Comrade Jangir Singh Joga.
38. Comrade Babu Singh.
39. Comrade Bhan Singh Bhaura.
40. Comrade Didar Singh.

After the proviso to sub-clause (1) (b) *add* the following proviso :—

"Porvided further that cess with exemption of the above prescribed areas shall be levied on slab basis."

41. Dr. Bladev Parkash.
42. Shri Balramji Dass Tandon.

That in sub-clause (1) (a), line 1, *for* "rupees" *substitute* "annas"

43. Dr. Baldev Parkash.
44. Shri Balramji Dass Tandon.

That in sub-clause (1) (b), line 1, *for* "rupees" *substitute* "annas".
45. Captain Rattan Singh.
46. Chaudhri Rizaq Ram.
47. Sardar Jasdev Singh Sandhu.
That in sub-clause (1) (a), line 1, *for* "five" *substitute* "four".
48. Captain Rattan Singh.
49. Chaudhri Rizaq Ram.
50. Sardar Jasdev Singh Sandhu.

That in sub-clause (1) (b), line 1, *for* "three" *substitute* "two".
51. Captain Rattan Singh.
52. Chaudhri Rizaq Ram.
53. Sardar Jasdev Singh Sandhu.

That after the existing proviso to sub-clause (1) (b), *add* the following second proviso :—

"Provided further that no cess shall be levied on any such land or part thereof on which the commercial crop grown is determined as *kharaba* in accordance with rules made under this Act."

54. Shri Rup Lal Mehta.

After sub-clause (1) *add* the following second proviso :—

"Provided further that no cess shall be levied on any land irrigated by Upper Agra Canal in Gurgaon District."

55. Shri Har Kishan.

That after the proviso to sub-clause (1), *add* the following second proviso :—

"Provided further that no cess shall be levied on the Agra Canal Irrigated Lands in Gurgaon District."

उपाध्यक्षा : मेरे पास 64 के करीब अमेंडमेंट्स आई। यह सारी की सारी हाउस के सामने हैं। जिस बारे में जिस ने कहना हो कह सकता है। (I received notice of about 64 amendments. All of these will be deemed to have been moved. Any Member can refer to any of them.)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੀ ਜਿਹੜੀ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਹੈ ਇਹ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇਫਾ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਫਰੰਟ ਤੇ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੇਰਾ ਸੁਝਾਉ ਹੈ ਕਿ ਉਨਾਂ ਤੇ ਇਹ ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। (ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬੈਂਚਾਂ ਤੋਂ ਤਾੜੀਆਂ) ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵਿਧਵਾ ਔਰਤਾਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜੋ ਦਿਹਾਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹਨ, ਹਰੀਜਨ ਵਰਕਰ ਹਨ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਮੁਸਤਸਨਾ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਲਈ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨਾਂ ਦੇ ਬਚੇ ਫਰੰਟ ਤੇ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬੋਝ ਤੋਂ ਮੁਸਤਸਨਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਨ ਗੇ, ਇਹ ਸਾਡੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੁਹਾਫਜ਼ ਹੋਣਗੇ, ਲੇਬਰ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਹਿਸੇ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਕੇ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਆਫਤ ਤੋਂ ਬਚਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਧਵਾ ਔਰਤਾਂ . . .

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਦਨ ਅਜ 3 ਵਜੇ ਫਿਰ ਮਿਲੇਗਾ। (The House today will reassemble at 3-00 p.m.)

(Comrade Jangir Singh Joga was still in possession of the House when it adjourned.)

1-30 p. m.

(*The Sabha then adjourned till* 3.00 *p.m. on Thursday, the* 28*th March*, 1963.)

21635/PVS 387—28-8-63—C., P. & S., Pb., Chandigarh.

Punjab Vidhan Sabha Debates

28th March, 1963

(Afternoon Sitting)

Vol. I No. 28

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Thursday, the 28th March, 1963.

(Afternoon Sitting)

Price : Rs 2.35 nP.

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES, VOL. 1, NO. 28, DATED THE 28TH MARCH, 1963 (AFTERNOON SITTING.)

Read	*For*	*On page*	*Line*
ਮੁਨਾਸਿਬ	ਸੁਨਾਸਿਬ	(28)1	35
अमैंडमैंट	पमैंडमैंट	(28)6	7th from below
चाहता	चाहात	(28)14	8
ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ	ਨੁਮਾਇਦਗੀ	(28)21	7
ਮੁਲਕੋ	ਮਲਕੋ	(28)21	last but one
वैल	ैल	(28)30	4
प्वाइंट	वाइंट	(28)32	5th from below
डैफिनेट	डैढ्रिनेट	(28)32	last line
सकते	सगते	(28)37	9
होती	ोती	(28)37	3rd from below
ਦੇਣੀ	ਦੇਣ	(28)41	27
Deputy Speaker	Dcputy Spcaker	(28)42	12 and 16
ਸੂਬੇ	ਸਬੇ	(28)44	17
ਬਿਜਲੀ	ਬਜਲੀ	(28)44	20
ਦੂਜੀਆਂ	ਦਜਿਆਂ	(28)45	9th from below
ਪਹਿਲਾਂ	ਪਾਹਲਾਂ	(28)45	3rd from below
ਸੁਸਾਇਟੀ	ਸਸਾਇਟੀ	(28)46	17
ਦੁਨੀਆਂ	ਦਨੀਆਂ	(28)46	26
एजुकेशन	एजुकशन	(28)47	13

PUNJAB VIDHAN SABHA

Thursday, the 28th March, 1963
(Afternoon Sitting)

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, *Chandigarh, at* 3.00 *p.m., of the Clock.*

ABSENCE OF THE SPEAKER

Secretary : I have to inform the House that the Speaker is unavoidably absent. The Deputy Speaker will, therefore, take the Chair.

(*At this stage, the Deputy Speaker occupied the Chair*).

The Punjab Commercial Crops Cess Bill, 1963.
(Resumption of consideration clause by clause.

उपाध्यक्षा : सदन की पिछली बैठक स्थगित होते समय कामरेड जंगीर सिंह जोगा Punjab Commercial Crops Cess Bill की क्लाज 3 पर बहस कर रहे थे। वह अब अपना भाषण जारी करें। (Comrade Jangir Singh Joga was speaking on Clause 3 of the Punjab Commercial Crops Cess Bill when the House adjourned after the morning sitting. Now he may resume his speech.)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ (ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਕਲਾਜ਼ 3 ਤੇ *ਤਰਮੀਮਾਂ ਰਖੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ? ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਰਸਯੋਗ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜੋ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਹੜ੍ਹ ਆਏ ਹਨ 1955 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1962 ਤਕ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਉਪਜਾਊ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕੀ। ਇਕ ਤਾਂ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਜ਼ਮੀਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਕੰਮੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਉਸ ਤੇ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚੋਂ ਖੰਡ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਬਾਹਰ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਗੰਨੇ ਤੇ ਸੈਸ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੇ ਅਸਰ ਜ਼ਰੂਰ ਪਏਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅਜ ਜਦ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟੈਕਸ ਦਾ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਝਲ ਸਕਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਗੰਨੇ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ ਆਮਦਨੀ ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਾਸ਼ਤ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਕਿਸਾਨ ਗੰਨੇ ਤੇ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਵੀ 2 ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਏਕੜ ਤੋਂ ਵਧ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਗੰਨਾ ਬੀਜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵਕਤ ਹਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਚਿਮਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸ, ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ 5 ਰੁਪਏ ਫੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਟੈਕਸ ਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਸੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਕ ਜ਼ੁਲਮ ਹੈ ਜੋ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

**Foot Note*—Fifteen amendments to this clause were deemed to have been read and moved—*vide* Punjab Vidhan Sabha Debate No. 27, dated 28th March, 1963 (Morning Sitting).

[ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ]

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਪਾਹ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਤਹ ਉਪਰ ਆ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਰਮਾ ਤੇ ਕਪਾਹ ਬੀਜੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਔਸਤ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੀ ਐਨੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਤੇ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਫੀ ਏਕੜ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਿਸ ਤੇ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਵਿਧਵਾ ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਮਾਂ ਜਾਂ ਭੈਣ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਦੋ ਜਾਂ ਚਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਮੁਲਕ ਕਿਉਂਕਿ ਸਨਅਤੀ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਜੇਕਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰਭਰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਵਿਧਵਾ ਨੂੰ ਤੀਜਾ ਹਿਸਾ ਬਟਾਈ ਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ 5 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਸ ਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ 1 ਏਕੜ ਤੇ ਉਸ ਵਿਧਵਾ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਭਰ ਵੀ ਇਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਧਵਾਵਾਂ ਤੇ ਨਾਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਰਹਿਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਮੁਸਤਸਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇਹ ਨੀਤੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਚਲੀ ਸਤਹ ਤੇ ਟੈਕਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਪਰਲੀ ਸਤਹ ਤੇ ਹੱਥ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਜੋ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਹਨ ਇਹ ਇਲਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ 30 ਏਕੜ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ 30 ਏਕੜ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਾਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਵਿਧਵਾ ਤੇ ਨਾਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਹੂਤੀ ਦਿਤੀ, ਜੋ ਅਜ ਮੈਦਾਨੇ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਮਾਮੂਲੀ ਵਰਕਰ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਚਕੋਤੇ ਤੇ ਜਾਂ ਠੇਕੇ ਤੇ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਹਿਸੇ ਤੇ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਾਅਦਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਸਗੋਂ ਜਿਸਨੇ ਠੇਕਾ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਦੇਵੇਗਾ । ਰੈਵੇਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਹਿਸੇ ਤੇ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਸਾਰਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਤਾਰਦੇ, ਉਹ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖ ਵਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਲ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪੱਟੇ ਤੇ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਇਕ ਗਲ ਰੈਵੇਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਕਹੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ ਸੋਸਾਇਟੀ ਵਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਮਿਲਵਰਤਨ ਦੇਈਏ। ਇਹ ਜੇਕਰ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ ਸੋਸਾਇਟੀ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਵਰਤਨ ਦਿੰਦੇ। ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ ਸੋਸਾਇਟੀ ਵਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਅਜ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ? 10 ਫੀ ਸਦੀ ਤੋਂ 100 ਫੀ ਸਦੀ ਤਕ ਚਲੇ ਜਾਉ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਮਹਜ਼ਬ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ 60 ਰੁਪਏ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 2,000 ਰੁਪਏ ਤਨਖਾਹ। ਇੰਨਾਂ ਵਡਾ ਪਾੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਕਿਤੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲਿਆਣ ਅਤੇ ਪਾੜਾ ਘਟ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕਈ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਲਕ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਲੰਕਾਂ ਤੇ ਬਰਮਾਂ ਆਦਿ ਨੇ, ਬੈਂਕ ਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਕੌਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। 10 ਸਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਬੇਪਨਾਹ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ,. ਟੀਸੀਆਂ ਅਸਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇੱਥੇ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ? ਅਜ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਕੋਠੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੇ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿਚ ਰੁਪਏ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ 100 ਗੁਣਾਂ ਵਧਾ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਗਰੀਬ ਦਾ ਲੈਵਲ ਥਲੇ ਹੀ ਥਲੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਟੈਕਸ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਗਾਏ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ ਸੋਸਾਇਟੀ ਵਲ ਅਗਾਂਹ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤਬਾਹੀ ਵਲ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਆਫ ਸੋਸਾਇਟੀ ਕਾਇਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਜ ਗਰੀਬ ਥਲੇ ਹੀ ਥਲੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੁਝ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਚਾਹੇ ਤੇ।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਿਸਿਲੀ ਸਟੇਟਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਡੇ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਘਟ ਕਰੀਏ। ਇਥੇ ਵੀ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਬਚਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਅਤੇ ਵਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਇੰਨਾਂ ਵਡਾ ਅੰਤਰ ਹੈ, ਫਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਬਰਾਬਰੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਨਾ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੋਵਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਿਵੀ ਪਰਸਾਂ ਨੂੰ ਘਟ ਕਰੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਘਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਰੈਵੇਨਿਯੂ ਮਨਿਸਟਰ ਜੋ ਆਪ ਕਿਸਾਨ ਹਨ, ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਟੈਕਸ ਕਿੰਨਾ ਕਮਰ-ਤੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਲਕ ਟੁਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਦੀਆਂ ਤਕ ਰਜਵਾੜੇ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਲਹੂ ਚੂਸਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਫਿਰ ਜੋ ਬੂੰਦ ਬਚ ਗਈ ਸੀ ਉਹ 100 ਸਾਲ ਤਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਨੇ ਚੂਸ ਲਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਅਜੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਜੋਕਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਚਿਮਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਖ਼ੂਨ ਨੂੰ ਕਢ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਿਵੀ ਪਰਸ ਨੂੰ ਘਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਇਕ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਵੀ ਪਰਸ ਬੰਦ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਸਾਹ ਆਵੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪਏ। ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ 8 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬਾਵਜੂਦ ਇੰਨਾ ਕੁਝ ਹੋਣ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰਕਮ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਫਿਰ ਇਹ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਰਚਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੇਕਰ ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਪ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਹੋਰ ਕਈ ਵਸੀਲੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਰਚਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦਸ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਉਸ ਕਮੇਟੀ

[ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ]

ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿਘ ਜੀ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਭਣ ਲਈ ਹੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਛਾਪ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਰੁਪਿਆ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਬੜੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 10 ਜਾਂ 15 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਜੋ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਚੋਰੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਕੋਠੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ ਹਨ, ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ? ਕੀ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਲਿਆ ? ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁਛਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਬੰਦਸ਼ ਲਾਈ ਗਈ ਹੈ ਘਟ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਊਂਸ ਵੀ ਨਾ ਦਿਉ ਅਤੇ ਕਦੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇੰਨੀਆਂ ਘਟ ਤਨਖਾਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। (ਘੰਟੀ)।

Capt. Rattan Singh : On a point of Order, Madam. There is no quorum in the House.

Deputy Speaker : The House is in quorum, please.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਮੈਂ ਹੁਣ ਕਲਾਜ਼ 3 ਉਤੇ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਲਾਜ਼ 3 ਤੇ ਕਾਫੀ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟਾਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਵੀ ਏਸ ਤੇ ਹੀ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦਾ ਪਿਛਲੇ ਫਲੱਡਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ 34 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ, ਇਤਨੇ ਟੈਕਸ ਲਗਦੇ ਹੋਏ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਫੰਡ ਵਿਚ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਫੰਡ ਦਿੱਤੇ। ਅੱਜ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਮਾਲੀਆਂ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੈ ਵੀ ਹਾੜ੍ਹੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕੋਲ ਇਕ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਇਹ ਅਗੇ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ। 1965-66 ਵਿਚ ਜੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਠੀਕ ਹੋਣ ਤਾਂ ਵਸੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਐਸੇ ਮੌਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵਸੂਲਣਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨਾਲ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ: ਜੋਗਾ ਜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਇਹ ਹਾੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਾਉਣੀ ਤੇ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੇ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਮਿਲੇਗਾ। ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਮਹਿਜ਼ ਮਨ ਪਰਚਾਵੇ ਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਜ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਮ ਤੇ ਹਨ। ਪਟਵਾਰੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਲੁਟ ਲੁਟ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ "ਮੋਕੋ ਨਿਤ ਡਸੇ ਪਟਵਾਰੀ"। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਬਣਦੀ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਵਿਧਵਾ ਔਰਤਾਂ, ਫੌਜੀ ਪਰਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਇਹ ਸਭ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਮ ਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਜਿਉਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਬਲਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਜਿਹੜਾ ਦੇਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਾ

ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਏਥੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ 5, 5 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟੈਕਸ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਫਰਕ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਪਰ ਜੇ ਇਕ ਗਰੀਬ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿ ਮਹਿਜ਼ 20 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਟੈਕਸ ਕਿਥੋਂ ਦੇਵੇਗਾ ? ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਵਧ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਪੈਸੇ ਲਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਘਟ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਘਟ ਪੈਸੇ ਟੈਕਸ ਦੇ ਲਏ ਜਾਣ। ਮੇਰੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਤਰਮੀਮ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ 5 ਏਕੜ ਤੋਂ ਘਟ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਮੁਸਤਸਨਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਮਹਿਜ਼ ਦੋ ਹੀ ਫਸਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਕਪਾਹ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਚਰ੍ਹੀ ਜਾਂ ਗੁਆਰਾ ਵਗੈਰਾ। ਪਰ ਜਿਥੇ ਕਪਾਹ ਬੀਜੀ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਦੂਸਰੀ ਫਸਲ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 4 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿੱਥੇ ਕਪਾਹ ਬੀਜੀ ਹੋਵੇ ਇਹ ਵੀ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਮੁਸਤਸਨਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਗਰੀਬ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਸਤਸਨਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੇ ਫੌਜ ਵਿਚ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਸਰਹਦਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਏਥੇ ਬੈਠਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਕੁਝ ਖਿਆਲ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਤਰਮੀਮ ਜ਼ਰੂਰ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨ।

श्री रूपलाल मह्ता (पलवल) : आदरणीय डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज जो बिल हाउस में ज़ेरे बहस है, इस के सम्बन्ध में मैं ने एक छोटी सी एमेन्डमेन्ट दी है । मैं हाउस का ध्यान इस तरफ दिलाना चाहता हूं कि आनरेबल रैवनयू मनिस्टर साहिब ने जो बिल पेश किया है यह शूगर केन, काटन और चिलीज़ पर सैस लगाने के मुतालिक है । यह सैस इस लिये लगाया जा रहा है क्योंकि हमारे बजट में 5 करोड़ से ज्यादा का घाटा है जो हमें किसी ज़रिये से पूरा करना है । इस घाटे को पूरा करने के लिये मुख्तिलफ किस्म के टैक्सेज़ लगाये गये हैं ताकि सरकार के जितने भी उन्नति के काम हैं वह चल सकें । लेकिन टैक्स लगाने के ज़राय ऐसे होने चाहियें जिन से कि अवाम पर बोझ ना पड़े । मगर आज हम देखते हैं कि जो टैक्सिज़ लगाये जा रहे हैं वह छोटे छोटे ज़िमीदारों पर हैं और इस की वजह से यह घबराहट में हैं, बेचैनी में हैं। इस बिल के मुताल्लिक टरेज़री बैंचिज़ और आपोज़ीशन बैंचज़ के मैंबर साहिबान ने काफी कुछ कहा है और मुख्तिलफ ढंग से अपने अपने ख्यालात का इज़्हार किया है। जब से हिंदुस्तान आज़ाद हुआ है हमारी टैक्सेशन की पालिसी इतनी तेज़ी से बढ़ती जा रही है कि हर साल हम को कोई ना कोई टैक्स लगाना ही पड़ता है । सरकार की जब नीति यह है कि किसी दिक्कत को दूर करने के लिये उस ने टैक्स लगाना है तो इस के साथ उस का यह फर्ज़ भी बन जाता है कि इस के बदले लोगों को सुविधाऐं भी दी जायें । मगर अफसोस की बात है कि लोगों को सहूलियात पहुंचाने की तरफ कोई ध्यान दिया ही नहीं जाता । यही वजह है कि जब भी किसी को अपने ख्यालात रखने का मौका मिलता है तो वह इन कमज़ोरियों पर नुक्ताचीनी करते हैं और इस

[श्री रूप लाल महता]

तरह से लोगों को एक्सपलाएट भी करते हैं । लेकिन मैं तो सब बातों को छोड़ कर इस चीज़ के हक में हूं कि टैक्सिज़ से छोटे आदमियों को छूट दी जाये । आज जब कि हिंदुस्तान आज़ाद हो गया है हमारा भी फर्ज़ है कि हम आज़ाद मुलकों की तरह चलें । गरीब लोगों को हमने आज़ादी मिलने से पहले जो वचन दिये थे हमारा फर्ज़ है कि हम उन पर चलें । हम ने यह वचन दिया था कि 5 एकड़ से कम ज़मीन पर लगान नहीं होंगे और ऐसे छोटे किसानों पर कोई टैक्सिज़ नहीं होंगे और यही वजह थी कि आम लोगों ने हमारा साथ दिया और हम एक ताकतवर सरकार को हिंदुस्तान से बाहर निकालने में कामयाब हुए । जो यह रुपया मांगा गया है इस ने बड़ी कांट्रोवरशल सूरत अख्तियार की है । बात दरअसल यह है कि हमारी अगर सभी डिवैलपमेंट स्कीमों को ले लिया जाये तो 95 लाख रुपया हमें खर्च के लिये इस टैक्स से चाहियें । मगर एक रुपया घटा कर आमदन हमारी महज़ 70 लाख की रह जाएगी । इस तरह से हमारे पास 25 लाख रुपये की कमी रह जाती है । विरोधी दल के मेरे भाई चाहे कुछ भी कहें मगर सरकार करोड़ों रुपया निर्माण के कामों पर खर्च कर रही है । दिहातियों को ऊंचा उठाने के लिये हर तरफ से रुपया दिया जा रहा है । मगर अब वक्त ऐसा आ गया है कि हमें अपनी टैक्सेशन की नीति में तबदीली करनी होगी क्योंकि आज हम बड़ों बड़ों को और रियाइतें देते जा रहे हैं और गरीबों से टैक्सिज के ज़रिये पैसे वसूल हो रहे हैं । 70 लाख रुपये की जो हमें आमदनी हुई इस में से 24 लाख तो हम शूगर मिल्ज़ को ही दे रहे हैं । यह हैं सरस्वती शूगर मिल्ज़ जामनगर और जगतजीत शूगर मिल्ज़, फगवाड़ा । इन को 10-10 लाख रुपये की भारी रकम दी गई है । इस के इलावा 4 लाख रुपये की रकम पानीपत की एक मिल को शेयरज़ के तौर पर दे दी गई । 24 लाख रुपये की रकम इस तरह से 70 लाख में से कम हो जाती है । इस लिये मैं यही अर्ज़ करूंगा कि हमें इस पालीसी को कि जिन के पास पहले ही से पैसा है उन को और भरा जाये इसे छोड़ना होगा । गरीबों की हमें इन की बजाये इमदाद करनी चाहियें । जिस तरह से आज हम टैक्सिज़ लगाते जा रहे हैं यह हमारी नीति के खिलाफ है और आज हर गली कूचे में यही चर्चा चल रही है । मैं माल मंत्री जी से अर्ज़ करूंगा कि वह इस तरह से जो किसानों पर टैक्सिज़ बढ़ते जा रहे हैं उनकी तरफ ज़रूर ध्यान दें ताकि उन लोगों पर किसी तरह का बुरा असर न पड़े । जब पंजाब के लोगों को टैक्स देने के लिये कहा जाता है तो मेरे गुड़गावां के इलाके को भी बराबर का हिस्सा देना पड़ता है हालांकि जितनी भी पंजाब में नहरें निकाली गई हैं उन से मेरे इलाके को एक बूंद पानी की नहीं मिलती । अगर मेरी इस अमैंडमैंट को मान लिया जाये कि—

After sub-clause (1), *add* the following second proviso—

"Provided further that no cess shall be levied on any land irrigated by Upper Agra Canal in Gurgaon District".

तो ठीक होगा ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, अंग्रेज़ के वक्त में, कोई आज से 80 साल पहिले, गुड़गावां के ज़िले में नहर निकालने की एक स्कीम बनाई गई थी । लोगों से ज़मीन खरीदी गई,

शायद ज़मीन पंजाब सरकार ने मुफ्त दी, मगर अपने हिस्से का पानी यू. पी. सरकार को दे दिया। लोगों को ज़मीन का मुआविज़ा तक भी नहीं मिला। लेकिन मालूम नहीं हमारी प्रांत की सरकार ऐसा करने में क्यों कामयाब नहीं हुई। गुड़गांव के नहर के मसले को हल किया जाना चाहिये। इस का तरीका यह है कि यू. पी. से नहर ले लें.....

सरदार गुरचरन सिंह : ग्रान ए प्वायंट आफ आर्डर। इन को कहें यह आहिस्ता २ बोलें या इन के सामने से माइक हटा दिया जाए।

श्री रूप लाल महता : मेरी यह प्रार्थना है कि यह जो मेरी अमैंडमैंट है इसे मन्त्री महोदय स्वीकार कर लें। या कोई और सूटेबल अमैंडमैंट अपनी तरफ से ले आएं जिस से मेरे वाली अमैंडमैंट का मकसद हल हो जाए। या यह हाउस में यकीन दिला दें कि गुड़गावां (आगरा) कैनाल वाले इलाके को इस टैक्स से छूट दे दी जाएगी। सरकार को अपनी टैक्सेशन पालिसी की तरफ खास तौर पर ध्यान देना चाहिए ताकि किसानों पर ज़्यादा बोझ न पड़े। मैंने पांच मिसालें पेश की हैं। उनसे 45 लाख रुपया बचता है। मैं ने सुना है —यह पता नहीं ठीक है या गलत—कि हमारी सरकार नें बड़ी फ्राखदिली से गुरदासपुर के एक फिल्म बनाने वाले को 13 लाख रुपया फिल्म बनाने के लिये ग्रांट के तौर पर दिया है कि वह कलकत्ता में जा कर फिल्म बनाए। इस किस्म की इन्वैस्टमैंट की वजह से हमें नुक्ताचीनी बरदाशत करनी पड़ती है। (घंटी) दूसरे लोग तो नुक्ताचीनी करते हैं मगर हमारे अपने साथियों में भी असन्तोष फैलता है। इस लिये इस बिल में सूटेबल ढंग की अमैंडमैंट ला कर तबदीली करने की ज़रूरत है।

पण्डित बाबू दयाल शर्मा (पटौडी) : उपाध्यक्ष महोदया, मुझे ज्यादा समय नहीं चाहिए। मैं एक दो मिनट में ही अपनी बात समाप्त कर दूंगा। मैं यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि सरकार हमारे इलाके से दुगना टैक्स लेती है। जैसा कि महता जी ने कहा है कि यह जो गुड़गांव नहर है इस को (विघ्न) मैं तो यह कहना चाहता हूं कि अगर यह अमैंडमैंट नहीं मानना चाहते तो यह यहां पर ऐशुरैंस ही दिला दें कि हमारे इलाके को इस टैक्स से ऐग्ज़ैम्पट किया जायगा। (विघ्न) मैं एक बात और कहना चाहता हूं.....

श्री मंगल सैन : आन ए प्वायंट आफ आर्डर। चौधरी रणबीर सिंह जी जिन को बांके बिहारी कहते हैं पण्डित बाबू दयाल जी के गले में हाथ डाल कर उन को मजबूर कर रहे थे खड़े होने के लिये? क्या वज़ीर साहिब ऐसी गुस्ताखी कर सकते हैं?

पंडित बाबू दयाल शर्मा : हमारा तो घर का मामला है।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ (ਪੁਰੀ ਐਮ. ਸੀ.) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਲਾਜ਼ 3 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਲਫਜ਼ 'except' ਐਡ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਿ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਫਤਰ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਣੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਟੈਕਸ ਅਸੀਂ ਲਾਏ ਹਨ, ਇਹ ਬੜੀ ਅਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਲਾਏ ਹਨ

[ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ]

ਪਰ ਜੋ ਅਸੀਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਬਿਨਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਵਿਡੋਜ਼ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ........

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਨੋ ਰੈਪੀਟੀਸ਼ਨ ਪਲੀਜ਼, ਜੋਗਾ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਕਹਿ ਚੁਕੇ ਹਨ। (No repetition please. Joga Sahib has already referred to it.)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ: ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਡੋਜ਼ ਪਾਸ ਥੋੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਐਗਜ਼ੈਂਪਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਗੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਦੇਖ ਚੁਕੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਾਂ ਐਕਟ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਦਾਇਤਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਕੱਲ ਨੂੰ ਮੁੱਕਰ ਹੀ ਜਾਵੋ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਰਾ ਹਾਊਸ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੈੜਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਭਾਰ ਹੋਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਣਗੇ। ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ 3 ਜਾਂ 4 ਗੁਣਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਜਦ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਦਰਖਾਸਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਲੀ ਵਾਰੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਹਵਾਂਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਵਕਤ ਦਾ ਮੁਆਫ ਮਾਲੀਆ ਵੀ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਵਕਤ ਦਾ ਹੀ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਮਲਾ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੈਪਸੂ ਬਣਿਆ, ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਏ ਪਰ ਉਥੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਵਾਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲ ਸੀ ਕਿ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਉਂਵੇ ਹੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਕਰੈਡਿਟ ਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਵੀ ਰਹਿਣ ਦਿਆ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਬੈਠ ਜਾਉ। (The hon. Member should let some matter stand to his credit. He may resume his seat now.)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ: ਬਸ ਜੀ ਦੋ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਬੋਲਾਂਗਾ। ਉਹ ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਲੀਆ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਹਾਲੇ ਵੀ ਬਾਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵੇਲੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 7, 8 ਜਗ੍ਹਾ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਵਿਚ ਜਲਸੇ ਕੀਤੇ ਤੇ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ ਮਗਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਮਾਲੀਏ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਇਸ ਬੋਝ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਉਥੇ ਇਕ ਮਿਹਰਬਾਨ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਡਿਫੈਨਸ ਫੰਡ ਲਈ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਸੋਨਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਨੂੰ ਤੋਲਣਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ 8 ਆਨੇ ਫੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਲਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਰੁਪਿਆ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਕਲਕੱਤੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸੇਠ ਤੋਂ ਸੋਨਾ ਖਰੀਦ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਇਹ ਬੋਝ ਕਿਉਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ? ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਬੋਝ ਨਾ ਪਾਉ, ਸਾਡੀ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਮੰਨ ਲਉ। ਬਹੁਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਟੈਕਸ ਲਗੇ, ਥੋੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਥੋੜਾ ਲਗੇ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ, ਚੌਧਰੀ ਰਿਜ਼ਕ ਰਾਮ ਔਰ ਸਰਦਾਰ ਜਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਹੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋ ਤਰਮੀਮਾਂ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜ ਦੀ ਬਜਾਏ ਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਿੰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦੋ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਤੀਸਰਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ

ਜੇ ਕਿਤੇ ਖਰਾਬਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਕੇ ਸੈਸ ਨਾ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਇਹ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟਸ ਕਲਾਜ਼ 3 ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਮਹਿਤਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਖਦਸ਼ਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਖਤਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਮਾਮਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੇਂਪਟ ਕਰ ਸਕੇਗੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਹਿਤਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇਨਜ਼ਰ ਆਪਣੀ ਤਰਮੀਮ ਨੂੰ ਪਰੈਸ ਨਾ ਕਰਨ। ਬਾਕੀ ਜੋਗਾ ਸਾਹਿਬ ਬੜੇ ਅਛੇ ਆਦਮੀ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਾਫੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਮੀਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਜੋ ਸੈਸ ਹੈ ਇਹ ਹਾੜ੍ਹੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ। ਇਹ ਸੌਣੀ ਨੂੰ ਲੱਗੇਗਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਅਗਲੀ ਸੌਣੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਗੇਗਾ। ਬਾਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿਲਵਰਤਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣਗੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਚਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਬਣਕੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦਿਖਾਈਏ।

Deputy Speaker : Question is—

That in Sub-Clause (1), line 3, *between* "land-owner" and "on" *insert* "except armed forces personnel, widows, minors and agricultural workers".

The motion was lost

Deputy Speaker : Question is—

That in sub-clause (1), line 5, *for* "1963-64" *substitute* "1964-65".

The motion was lost

Deputy Speaker : Question is—

That in sub-clause (1), line 6, *for* "1965-66" *substitute* "1966-67".

The motion was lost

Deputy Speaker : Question is—

That in sub-clause (1) (a), line 1, *for* "five" *substitute* "two".

The motion was lost

Deputy Speaker : Question is—

That in sub-clause (1) (b), line 1, *for* "three" *substitute* "one".

The motion was lost

Deputy Speaker : Question is—

That in the proviso to sub-clause (1) (b), lines 1-2, *for* "any land, not exceeding such area as may be prescribed, on which a commercial crop is" *substitute* "one acre sugarcane, four acres cotton and ½ acre of chillies on which these commercial crops are."

The motion was lost

Deputy Speaker : Question is—

That in the proviso to sub-clause (1) (b), line 4, *delete* "solely for home use".

The motion was lost

Deputy Speaker : Question is—

After the proviso to sub-clause (1) (b) *add* the following proviso—

"Provided further that cess with exemption of the above prescribed areas shall be levied on slab basis."

The motion was lost

Deputy Speaker : Question is—

That in sub-clause (1) (a), line 1, *for* "rupees" *substitute* "annas."

The motion was lost

Deputy Speaker : Question is—

That in sub-clause (1) (b), line 1, *for* "rupees" *substitute* "annas".

The motion was lost

Deputy Speaker : Question is—

That in sub-clause (1) (a), line 1, *for* "five" *substitute* "four".

The motion was carried

Deputy Speaker : Question is—

That in sub-clause (1) (b), line 1, *for* "three" *substitute* "two".

The motion was carried

Deputy Speaker : Question is—

That after the existing proviso to sub-clause (1) (b), *add* the following second proviso—

"Provided further that no cess shall be levied on any such land or part thereof on which the commercial crop grown is determined as *kharaba* in accordance with rules made under this Act."

The motion was carried

Deputy Speaker : Question is—

That after sub-clause (1) *add* the following second proviso—

"Provided further that no cess shall be levied on any land irrigated by Upper Agra Canal in Gurgaon District".

The motion was lost

Deputy Speaker : Question is—

That after the proviso to sub-clause (1), *add* the following second proviso—

"Provided further that no cess shall be levied on the Agra Canal irrigated lands in Gurgaon District."

The motion was lost

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 3, as amended, stand part of the Bill.

The motion was carried

CLAUSE 4

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 4 stand part of the Bill.

The motion was carried

CLAUSE 5

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 5 stand part of the Bill.

The motion was carried

CLAUSE 6

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 6 stand part of the Bill.

The motion was carried

CLAUSE 7

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 7 stand part of the Bill.

The motion was carried

CLAUSE 8

Comrade Bhan Singh Bhaura (Dhuri S. C.) : Madam, I beg to move—

Delete the Clause.

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਏਸ ਕਲਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਰਾਈਟ ਸੀ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਡਿਕਟੇਟਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਹਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਲਾਜ਼ ਡਿਲੀਟ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਬੰਦਾ ਇਨਸਾਫ ਲੈ ਸਕੇ।

Deputy Speaker: Motion moved—

Delet the clause.

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ: ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਰੇਵੇਨਿਊ ਅਫੇਮਾਰਜ਼ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤਅਲੁਕ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਢਾਂਚਾ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਹੇਗਾ।

Deputy Speaker : Question is—

Delete the Clause.

The motion was lost

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 8 stand part of the Bill.

The motion was carried

CLAUSE 9

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 9 stand part of the Bill.

The motion was carried

NEW CLAUSE

Captain Rattan Singh (Garhshankar) : Madam, I beg to ask for leave to move the following new clause :—

"That after clause 9, the following new clause shall be added and the existing clause 10 shall be renumbered as clause 11—

'*Exemption.*—10. Where, in the opinion of the State Government, the water rates in any area are substantially higher as compared to other area of the State, the State Government may by notification exempt the land in such area from the payment of the cess, leviable under this Act' "

Deputy Speaker : Has the hon. Member the leave of the House to move the new clause ?

Voices : Yes.

The leave was granted

Captain Rattan Singh : Madam, I beg to move—

"That after clause 9, the following new clause shall be added and the existing clause 10 shall be renumbered as clause 11 :—

'*Exemption.*—10. Where, in the opinion of the State Government, the water rates in any area are substantially higher as compared to other areas of the State. the State Government may by notification exempt the land in such area from the payment of the cess leviable under this Act." '

Madam, this would meet the requirements of Gurgaon district and any other area that may have higher water rates.

Deputy Speaker : Motion moved—

"That after clause 9, the following new clause shall be added and the existing clause 10 shall be renumbered as clause 11—

'*Exemption.*—10. Where, in the opinion of the State Government, the water rates in any area are substantially higher as compared to other areas of the State, the State Government may by notification exempt the land in such area from the payment of the cess leviable under this Act'."

Question is—

That the new clause be considered.

The question was affirmed

सरदार गुरदियाल सिंह ढिल्लों (तरनतारन) : यह जो कलाज 10 है इस में रूल मेकिंग पावर सरकार को दी है और यह जो नई क्लाज अब लाए हैं इस को कहां लगाएं, कहां न लगाएं । इस की स्पिरिट तो उसी में ही आ जाती है ।

"10. (1) The State Government may by notification make rules for carrying out the provisions of this Act.

(2) In particular, and without prejudice to the generality of the foregoing power, such rules may provide for—

(a) the area of land on which no cess is to be levied under the proviso to sub-section (1) of section 3.

* * * * *

तो जब इस में एक्सप्रैस तौर पर दिया हुआ है तो यह नई क्लाज लाने की क्या ज़रूरत है ? मैं समझता हूं कि इस की कोई ज़रूरत ही नहीं । आगे आपकी मर्जी है ।

Minister for Revenue : Madam, I accept the new Clause.

Deputy Speaker : Question is—

"That after clause 9, the following new clause shall be added and the existing clause 10 shall be renumbered as clause 11—

'*Exemption.*—10. Where, in the opinion of the State Government, the water rates in any area are substantially higher as compared to other areas of the State, the State Government, may by notification exempt the land in such area from the payment of the cess leviable under this Act.' "

The motion was carried

EXISTING CLAUSE 10

Captain Rattan Singh (Garhshankar) : Madam, I beg to move—

After sub-clause (2) (a) *add* the following and the existing sub-clause (2) (b) and (2) (c) shall be renumbered as sub-clauses (2) (c) and (2) (d) respectively—

"(b) the determination of commercial crops as *kharaba* and matters relating thereto ;".

Deputy Sepaker: Motion Moved

After sub-clause (2) (a) *add* the following and the existing sub-clauses (2) (b) and (2) (c) shall be renumbered as sub-clauses (2) (c) and (2) (d) respectively—

"(b) the determination of commercial crops as *kharaba* and matters relating thereto ;".

Minister for Revenue : Madam, I accept this amendment.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਕ ਕਲੈਰੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ' in the opinion of the State Government. ' ਜੇਕਰ ਫੈਕਟਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਰੇਟਸ ਹਾਇਰ ਨਾ ਹੋਣ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹਾਇਰ ਹੋਣ ਤਾਂ ਵੀ ਐਗਜ਼ੈਂਪਟ ਕਰੋਗੇ ?

Minister for Revenue : If it is substantially higher as compared to other areas.

Deputy Speaker : Question is—

After sub-clause (2)(a) *add* the following and the existing sub-clauses (2)(b) and (2)(c) shall be renumbered as sub-clauses (2) (c) and (2)(d) respectively :—

"(b) the determination of commercial crops as *kharaba* and matters relating there to;.

The motion was carried.

Deputy Speaker : Question is—

That clause 10, as amended, stand part of the Bill.

The motion was carried.

Sub-clause (1) of clause 1

Deputy Speaker : Question is—

That sub-clause (1) of clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

Title

Deputy Speaker : Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Revenue Minister (Sardar Ajmer Singh) : Madam, I beg to move that the Punjab Commercial Crops Cess Bill, as amended, be passed.

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Punjab Commercial Crops Cess Bill, as amended, be passed.

पण्डित मोहन लाल दत्त (अम्ब) : श्रीमती जी, आज जिन हालात में से हम और हमारा देश गुज़र रहा है उनके पेशे नज़र हमें बड़ी धन सम्पत्ति की ज़रूरत है । इसकी देश के विकास के लिए भी और देश की रक्षा के लिए भी ज़रूरत है और इसके लिए हर एक अमीर और गरीब को शक्ति के अनुसार कुछ त्याग करना चाहिए । लेकिन इस सरकार के राज में बड़ी उलट बात होती है कि जो देने के काबिल हैं और जिन को कुरबानी करनी चाहिए वह कुछ देते नहीं हैं और उन पर कोई कायदा कानून लागू नहीं होता है । आज तो यह असूल चल रहा है कि law grinds the poor and rich grind the law. यह चीज़ हमारे समाज में इस वक्त चल रही है और इस सरकार के राज्य में हर तरफ रगड़ा गरीब को ही लग रहा है, जो सरमायदार लोग हैं दनदना रहे हैं, दौलत ज्यादा से ज्यादा जमा कर रहे हैं, गरीबों को पीस रहे हैं; लेकिन जब देश पर भी संकट आता है तो कुछ नहीं देते और वही गरीब देता है जिसे रगड़ा जा रहा है । तो इस बिल पर भी मेरा यह एतराज़ है कि यह जो टैक्स है वह हर गरीब पर, किसान पर लगाया गया है बगैर इस बात के देखे कि उसके पास क्या आमदनी है और ज़िन्दा रहने के लिए उसके पास कितने साधन हैं । यह बहुत बेअसूली बात है । किसान जो है उसकी आमदनी आज सब से कम है लेकिन मेहनत करके जो अन्न वह पैदा करता है उस पर भी टैक्स लगाए जा रहे हैं । आज हालात

[पंण्डित मोहन लाल दत्त]

पंजाब में ऐसे हैं कि अंदाज़ा लगाया गया है कि 25 एकड़ बारानी ज़मीन के मालिक को सारे टब्बर के साथ दिन रात मेहनत करके सिर्फ खुश्क रोटी ही मिल सकती है । तो मैं यह तजवीज़ करता हूं कि 25 एकड़ बारानी ज़मीन और 12½ ऐकड़ इरीगेटिड ज़मीन तक की हद तक यह टैक्स माफ कर देना चाहिए । आपने जब रूल्ज़ बनाने हैं उस वक्त इस बात का ध्यान रखें । एक बात और अर्ज़ करना चाहता हूं कि पंजाब में हर एक रिजन के जुदा जुदा हालात हैं । मैं अपने पहाड़ी अलाके के बारे में अर्ज़ करना चाहात हूं जो कि तहसील ऊना का अलाका है । वहां की ज़मीन ऐसी है कि जो 100 एकड़ भूमि का भी मालिक है वह भी बड़ी मुश्किल से अपना गुज़ारा कर सकता है । उससे जो नीचे वाले हैं वह तो भूखे मर रहे हैं । उस अलाके पर यह ऐक्ट बिल्कुल लागू नहीं किया जाना चाए । यहां एक भाई ने जो मैदानी अलाके में रहते हैं कहा कि हमारे ज़मींदारों के पास लंगोटी थी वह भी छीन ली गई है लेकिन मैं कहता हूं कि हम पहाड़ी और बैकवर्ड आदमियों के पास तो लंगोटी भी नहीं है (हंसी) वह तो नग धड़ंग मलंग हैं, उनसे अब क्या लेना चाहते हो ? मैं अर्ज़ करता हूं कि आप ऐसे इलाके को इस ऐक्ट से एगज़ैम्पट करें । जब मैं इन टैक्सों के कानूनों को आते देखता हूं तो मुझे बहुत दुख होता है । एक तरफ तो गरीब लोगों को पीसा जा रहा है और टैक्स पर टैक्स लगाए जा रहे हैं, दूसरी तरफ फजूल खर्चियां, अंधेर गरदी और एयाशी चल रही है और यह सब कुछ यह सरकार कर रही है । इस सरकार के अन्दर कितनी फज़ूल खर्चियां चल रही हैं कई एक भाइयों ने बताई हैं ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मेरे नोटिस में एक बात आई है कि यहां पर एक गेस्ट हाउस बनाया जा रहा है । वह गेस्ट हाउस हास्पिटेलिटी अर्गेनाईज़ेशन के अधीन होगा । वहां पर ग्लेज़्ड फर्श बनाया जा रहा है । उस फर्श पर 35,000 रुपए खर्च होंगे । फर्श ऐसा बनाया जा रहा है कि जिस पर लोगों के पैर फिसलें । यहां पर तो सरकार ऐश्वर्य के काम करती है और गरीबों से टैक्स वसूल करती है । मैं सरकार से पूछता हूं कि सरकार के लिए यह कहां तक उचित है । मैं आप के द्वारा सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूं कि सरकार को ज्यादा से ज्यादा फजूल खर्च घटाने चाहिए । यहां पर सरकार कहती है कि जितने बिल हाउस में पेश किए जाते हैं वह बिना किसी अमैंडमैंट्स के पास कर दिए जाएं । मैं वज़ीर साहिबान से अर्ज़ करना चाहता हूं कि आप की तन्खाहें कोई ज्यादा मालूम नहीं होती हैं लेकिन आप का बिजली और पानी का खर्च बहुत ज्यादा आता है, उस पर कुछ कण्टरोल होना चाहिए ? मैं साथ ही यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि वह अपने डेली अलाऊंसिज़ और ट्रेविलिंग अलाऊंसिज़ में भी कमी करें । मैं चाहता हूँ कि मन्त्री बचत करने की एक मिसाल पेश करें ताकि जनता भी उसका अनुसरण कर सके । लेकिन सरकार बहुत फज़ूल खर्ची कर रही है । पंजाब की जनता बहुत निराश हो चुकी है । आज बहुत ज्यादा कानून बनाए गए हैं जो कि बहुत घटिया हैं और लोगों को इंसाफ नहीं मिलता है । लोग बहुत दुखी हैं, इस का अन्दाज़ा आप स्वयं ही लगा सकते हैं कि चाहे आपोज़ीशन के बैंचिज़ पर अथवा सरकारी बैंचिज़ पर

जो सदस्य बैठे हैं उन्होंने क्रोध में ही तकरीरें की हैं । मैं अनपार्लीमैंट्री शब्दों के प्रयोग करने के पक्ष में नहीं हूं लेकिन लोग सरकार के रवैये को देख कर बहुत गालियां देते हैं । मैं चाहता हूं कि सरकार फजूल खर्चियों को बन्द करे ताकि उन के प्रति जनता में जो विषैली भावना उत्पन्न हो चुकी है वह दूर हो सके । मैं कहना चाहता हूं कि मैं गरीब इलाके से संबंध रखता हूं । गरीबों में रहने वाला हूं और गरीबों की हालत को अच्छी तरह से जानता हूं । सरकार गरीबों पर टैक्स लगा रही है जो कि इस भार को सहन नहीं कर सकते हैं ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप के द्वारा सरकार का ध्यान इस ओर दिलाना चाहता हूं कि इस बिल के उद्देश्य में कहा गया है कि तीसरे पांच-साला प्लैन में टैक्स लेकर लोगों की भलाई की जाए । वैसे तो सरकार कल्याण कारी राज्य स्थापित करना चाहती है परन्तु इन के कल्याणकारी राज्य में टैक्सिज़ ही लगाए जा रहे हैं । लोग तो पहले ही टैक्सों से तंग आ चुके हैं । मैं कहना चाहता हूं कि सरकार टैक्सिज़ लगा कर लोगों का कल्याण न सोचे, लोग स्वयं ही अपने कल्याण का ढंग निकाल लेंगे । सरकार से लोगों का कल्याण नहीं होगा । यह तो स्वयं लोगों पर बोझ बन रही है । इस ने ग़ैरज़रूरी विभाग खोल रखे हैं । सरकार ने एक तरफ तो टौप हैवी प्रशासन कायम कर रखा है और दूसरी तरफ टैक्सिज़ बढ़ाए जा रहे हैं । इस वक्त प्रशासन इस तरह से चल रहा है कि वज़ीर ज्यादा से ज्यादा पावर्ज़ को अपने हाथ में ले रहे हैं । मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि हमारी सरकार प्रजातंत्र का, लोक तन्त्र का नारा लगाती है लेकिन मैं कह सकता हूं कि पार्टी का भी ख्याल नहीं किया जाता । बल्कि एक ही आदमी का राज सारे पंजाब में चल रहा है । यहां पर सरदार प्रताप सिंह के कहने पर सरकार के काम चल रहे हैं । इसके विषय में मुझे एक बात याद आ गई । वह मैं सुना देता हूं । एक राजा ने रसोइये को कहा कि आज बैंगण की सब्ज़ी खाने को तबीयत करती है । रसोइए ने कहा कि महाराज बैंगण की सब्ज़ी बहुत अच्छी होती है, इसका श्याम रंग है, यह तो बड़े आदमियों के खाने की सब्ज़ी है । राजा ने वह सब्ज़ी बड़ी खुशी से खाई । दूसरे दिन फिर राजा ने वही सब्ज़ी खाई लेकिन राजा के पेट में दर्द हो गया । उस ने सारी बात रसोइए को कही । रसोइए ने उत्तर दिया कि महाराज बैंगण की सब्ज़ी अच्छी नहीं होती, इस में कोई गुण नहीं है । राजा ने फिर रसोइए को सवाल किया कि कल आप इस की प्रशंसा करते थे और आज इस के अवगुण बता रहे हो यह क्या बात है ? रसोइए ने कहा कि हम तो आप के नौकर हैं, बैंगण के नौकर नहीं हैं । (हंसी) मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि हमारे मुख्य मन्त्री न मन्त्रियों से सलाह लेते हैं न पार्टी की सलाह लेते हैं । उनको भेड़ों की तरह हांकते हैं । यह तो जनता की मिट्टी पलीत कर रहे हैं ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि हम चीन के विरुद्ध आईडियालोजी की लड़ाई लड़ रहे हैं । वहां पर डिकटेटरशिप है, वहां पर एक आदमी का राज्य है, वहां पर जनता के ऊपर जुल्म होते हैं । यह ठीक बात है । उस का मुकाबला करने के लिए

[पण्डित मोहन लाल दत्त]

लड़ रहे हैं, लेकिन मैं कहना चाहता हूं कि यहां पर भी एक आदमी के हाथ शासन है और यह सरकार भी गरीबों की भलाई के लिए नहीं सोचती । लोगों पर सरकार टैक्स पर टैक्स लगा रही है। मैं सोचता हूं कि इस ढंग से लोगों को कैसे अपने पीछे चला सकते हैं । वैसे तो सरकार लोकतंत्र की, प्रजातत्रं की रक्षा के लिए सब कुछ कर रही है, लेकिन मैं कहना चाहता हूं कि सरकार इस के विरुद्ध काम कर रही है । यहां पर एक आदमी का शासन चल रहा है । एक आदमी की स्वीटविल पर काम हो रहा है । मैं समझता हूं कि प्रजातन्त्र में तो पावर को डीसेन्ट्रालाइज़ किया जाता है, लेकिन यहां पर तो पावर को अपने हाथ में लेने का यत्न किया जाता है । यह सरकार के लिए शोभा की बात नहीं है ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ (ਤਰਨ ਤਾਰਨ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੋ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਹ ਹੋ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖਾਈ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਰ ਹੀ ਦੇਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹੰਗਾਮੀ ਹਾਲਾਤ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਈਏ। ਤਿੰਨ ਕਪੜੇ ਹੀ ਰਖ ਲਈਏ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਮਿਲ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਜੋ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਦੇ ਦੇਵੋਂ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਕ ਐਸ਼ਿਉਰੈਂਸ ਲੈ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਤਿੰਨ ਕਪੜੇ ਰਹਿ ਹੀ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਲਾਹੁਣ ਨਾ ਆ ਜਾਣ। ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਜਦ ਤਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਡਰ ਵੀ ਬੜਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਣੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ। ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿਘ ਬੜੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮਿੱਤਰ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। (ਹਾਸਾ) ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਦਿਹਾਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਿਧੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਏਗੀ। ਮੈਂ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਾਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਰਹਿਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੈਕਸਪੀਅਰ ਦੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ' act you Brutus. ਇਹ ਸਾਡੇ ਦੋਸਤ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਪਿਆਰ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਬੜੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ। ਲਾਉਣਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 4 ਰੁਪਏ ਫੀ ਏਕੜ ਹੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਲ ਵਿਚ 5 ਰੁਪਏ ਫੀ ਏਕੜ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਤੇ ਹੁਣ 4 ਰੁਪਏ ਫੀ ਏਕੜ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਛੱਡਿਆ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਐਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਬਿਲ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਸਟੇਜ ਹੈ ਯਾਨੀ ਥਰਡ ਰੀਡਿੰਗ ਹੈ। ਮਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਚੰਗਾ ਕਫਨ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਅਰਥੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਜਾਈ ਜਾਏ, ਉਸ ਤੇ ਫਲ ਫੁਲ ਪਾਏ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬੈਂਡ ਬਾਜੇ ਨਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਨਸੈਰੀਮੌਨੀਅਲੀ ਨਾ ਲਿਜਾਇਆ

4.00 p.m

ਜਾਏ। ਇਹ ਵੀ ਦੇਖ ਲਉ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਚਲਦੀ ਹੋਵੇ, ਐਂਵੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਨਾ ਨੱਪ ਦਿਉ। ਇਕ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਚਾਰ ਪੰਜ ਦਫਾ ਡਾਈਸੈਕਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਹੈ; ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਲੈਂਡ ਰੈਵਿਨਿਊ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ 1954 ਵਿਚ ਸਰਚਾਰਜ ਲਾਇਆ। ਫਿਰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਆਈ। ਫੇਰ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਰਚਾਰਜ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਇਹ ਹਿਸਟਰੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਰਚਾਰਜ ਲਾਇਆ ਉਸ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀਆਂ ਤੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਕੇ ਜਸਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਐਨੀ ਉਲਟੀ ਪਏਗੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਮੰਗਦੇ ਹੀ ਨਾਂ। ਇਹ ਮਗਰੋਂ ਸੋਚਣ ਲਗੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੀਨ ਨੇ ਵੀ ਆ ਪੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਕਠੇ ਹੀ ਆ ਪੈਣਗੇ। (ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਲੜਾਈ ਤਾਂ ਚੀਨ ਨਾਲ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਐਵੇਂ ਆ ਪਏ। ਇਹ ਲੜਾਈ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਐਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆ ਪਏ। ਖੈਰ, ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਦਿਆਂਗੇ। ਫੇਰ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ ਕਰਨ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਜਨਤਾ ਦੇ ਮਸਲੇ ਬੜੀ ਅਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਰੁਪਏ ਫੀ ਏਕੜ ਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਲੈ ਹੀ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਤੇ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਾ ਮੂਡ ਅੱਛਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੱਲ ਕਰਨੀ, ਜੇ ਇਹ ਘਟ ਜਾਣ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋਗੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਗਰ ਹਾਂ। (ਵਿਰੋਧੀ ਪੱਖ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਗਰ ਨਾ ਜਾਣਾ। ਏਥੇ ਕਹਿ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਵੋਟ ਤਾਂ ਦੇ ਹੀ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਆਖਿਰ ਪਾਰਟੀ ਪਾਰਟੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹਿਸੇਦਾਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸੰਭਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਤਾਂ ਏਸੇ ਥਾਂ ਬੈਠੇ ਹੋ। ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ? ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ। (ਵਿਘਨ) ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤਾਕਤਵਰ ਹੋ। ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਲ੍ਹ ਚੌਧਰੀ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਇਹ ਟੈਕਸ ਦੇ ਦੇਣਗੇ। ਫੇਰ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੂਡ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇਹ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰੋ ਕਿ ਇਹ ਪਰਮਾਨੈਂਟ ਫੀਚਰ ਨਾ ਬਣ ਜਾਏ। ਜੇ ਇਸ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਨੈਂਟ ਫੀਚਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਪਰਮਾਨੈਂਟ ਫੀਚਰ ਸਿਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰੋ, ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਰਿਵਾਈਜ਼ ਕਰੋ, ਸਟੈਟਿਸਟਿਕਸ ਲਉ, ਬੋਰਡ ਆਫ ਇਕਨਾਮਿਕ ਇਨਕੁਆਰੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਕਮੇਟੀ ਬਿਠਾਉ। ਕਾਸਟ ਆਫ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਗਰਾਸ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਿਆਉਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਤਰੀਕਾ ਅਤੇ ਹੁਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲੇਬਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਫੈਮਿਲੀ ਦੀ ਲੇਬਰ ਵੀ ਗਿਣੀ ਜਾਏ। ਅਜ ਤੋਂ 10 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਲਗਜ਼ਰੀ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਹੁਣ ਨੇਸੈਸਿਟੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਰੇਡੀਓ, ਮੋਟਰ, ਫਰਨੀਚਰ, ਚਾਰ ਕਰਸੀਆਂ ਜਾਂ ਕੁਝ ਪਲੇਟਾਂ ਰੱਖ ਲਈਆਂ

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ]

ਤਾਂ ਉਹ ਅਮੀਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਮ ਪਹਿਲੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਉਸ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਿਆ ਜਾਏ। ਉਸ ਦੀ ਗਰਾਸ ਇਨਕਮ ਦਾ ਮਿਆਰ ਰੱਖਕੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਐਡ ਹਾਕ ਬੇਸਿਸ ਤੇ ਨਾ ਰਖ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਢੰਗ ਨਾਲ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਲਿਆਉਂਦੇ, ਉਸ ਦੀ ਟੈਕਸਏਬਲ ਕਪੈਸਿਟੀ ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਇੰਡਿਵੀਜੂਅਲ ਆਮਦਨ ਵਧਣ ਘੱਟਣ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੇਵਿੰਗ ਲੈਂਦੇ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਤੇ ਉਤਰ ਆਏ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰੋ ਜੋ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਹੈ, ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਗਦੇ ਰਹੋ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ (ਜਗਰਾਉਂ): ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ, ਜਦੋਂ ਕਲ੍ਹ ਇਹ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ। (ਵਿਘਨ)।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਕੋਈ ਇੰਟਰਪਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। (There should be no interruption please.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ: ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਮੂਵ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹਡੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੜਾ ਧੱਕਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਰਾਏ ਬਣੀ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਐਸੀ ਹੈ, ਫਲਡਜ਼ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਜ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਬਣੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ। ਅਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਵੱਜੁਹ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਉਹ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਪੱਲਾ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕਾਇਮ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹੋਰ ਭਾਰ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਇਸ ਉਤੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਮੰਗੀ ਗਈ, ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਕਈ ਇਕ ਸਲਾਹਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਜਾਂ ਸੀਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰੋ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਮੰਗੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਗੱਲ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਪ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੇ ਬੜੀ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਅਤੇ ਜਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਤਰਫੋਂ, ਮੈਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਟਰੈਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਦੀ ਤਰਫੋਂ 90 ਫੀ ਸਦੀ ਆਦਮੀ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਜ਼ਬਰ ਦਸਤ ਮੁਖਾਲਫਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਜ਼ਹਿਨੀਅਤ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੋ ਚਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਦਿਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਲ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ। ਗਰਦਨ ਤੋਂ ਉਤੋਂ ਤਾਈਦ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੇਠੋਂ ਡਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਬਿਲ, ਜਿਹੜਾ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਕਾਲਾ ਬਿਲ ਹੈ, ਅਵਾਮ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਲ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਬੋਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਸਪੀਚ ਕਰਨੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਨਾ ਗਰਾਮਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਠੀਕ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਈਡੀਆਜ਼ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ......

Deputy Speaker: Please do not be personal.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਨਹੀਂ ਜੀ, ਮੈਂ ਪਰਸਨਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਬੀਮਾਰੀ ਕੀ ਸੀ ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਬੀਮਾਰੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਗੈਲਰੀਜ਼ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਐਨੀ ਜੁਰਅਤ ਨਹੀਂ, ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਰਿਪਰੈਜ਼ੇਂਟੇਟਿਵ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਈਲੈਕਟ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਣ। ਜਿਹੜੇ ਮਾਲਕ ਏਥੇ ਵੇਖਣ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੰਡਕਟ ਐਨਾਂ ਨਿਕੰਮਾ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕਾਬਲੇ ਮਾਫੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਇਕ ਬਰਾਦਰੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਆਦਮੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੱਟ ਦੇ ਨਾਤੇ ਜੱਟ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਅਨਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਥੋਂ ਆਏ ਹਾਂ, ਕਿਵੇਂ ਆਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਂ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਣਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਵੇਰੇ ਉਹ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵੀ ਵੇਖ ਲਿਆ। ਅਸਲ ਅਤੇ ਨਕਲ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਵੀ ਵੇਖ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਬਿਲ ਪਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ। (ਵਿਘਨ) ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁਟ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਰੈਵੇਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ 1954 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 1954 ਵਿਚ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸੌ ਸਾਲ ਰਾਜ ਕਰਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਰੁਪਏ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਆਨਾ ਮਾਲੀਆ ਵਧਾਇਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ 1947 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤਕ 300 ਫੀ ਸਦੀ ਵਧ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਬ ਨੇ 1954 ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਦੂਸਰੀ ਤਰਫ ਤੋਂ ਬਿਲ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਗਿਰਗਿਟ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੰਗ ਬਦਲਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਸਾਡੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨਾਲ ਬੜਾ ਧੱਕਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ cheque ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰੇ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਹੀ ਗਲਤ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਖੁਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 1954 ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਮਾਲੀਆ ਵਧਾਇਆ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਪਾਸੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। 1954 ਵਿਚ ਐਧਰ ਬੈਠੇ ਬੋਲਦੇ ਸਨ। ਬੰਦੇ ਹੁਣ ਵੀ ਉਹੋ ਹਨ ਪਰ ਵਜ਼ਾਰਤ ਕੁਝ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਇਕ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ—

ਮਏ ਗੁਲਗੂੰ ਕਿਆ ਸ਼ੈ ਹੈ ਸਾਕੀ,
ਕਿ ਜਹਾਂ ਯੇਹ ਹਲਕ ਸੇ ਉਤਰੀ,
ਨਿਖਰ ਜਾਤੀ ਹੈ ਰੰਗਤ ਭੀ,
ਬਦਲ ਜਾਤੀ ਹੈ ਸੂਰਤ ਭੀ।

ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਬਦਲ ਗਏ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਬ ਗਈ। ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਜਿਹੜੇ—

ਬੜੇ ਬੇਆਬਰੂ ਹੋ ਕਰ ਤੇਰੇ ਕੂਚੇ ਸੇ ਹਮ ਨਿਕਲੇ।

ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉਸ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਗਏ। ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਵਿਚ ਹਲ ਚਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਦੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣਾ ਤਰੀਕਾ ਗੁਫਤਗੂ ਜ਼ਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵ ਰਖਣ ਅਤੇ ਜੁਰਅਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਲੈਣ। ਜੇਕਰ ਆਤਮਾ ਦਬੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਤਾਅਨਿਆਂ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ]

ਮਿਹਣਿਆ ਨਾਲ ਉਸ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਦੀ ਵੀ ਲੰਘਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਵਜ਼ਾਰਤ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਪੰਡਤ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤਾਂ ਨਾ ਰੀਪੀਟ ਕਰਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਨੌਕਰ ਹੋਣ, ਬੈਂਗਣ ਦੀ ਸਬਜ਼ੀ ਦੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਵੇਲਾ ਯਾਦ ਕਰੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੋ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੋਟ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ। ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਮੈਂ ਕਲ੍ਹ ਵੀ ਕਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਕਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਸਨ। ਤੁਸਾਂ ਵੀ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਰੂੰ ਹੀ ਰੂੰ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਪਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਤੁਸਾਂ ਮਿਸਰ ਦੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿੱਟੀ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਕੰਬਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਕੰਬਲ ਲਾਹ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੇਸ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਕਪਾਹ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਘਰ ਤਾਊ ਜੀ ਆਏ ਹਨ, ਕਿਵੇਂ ਆਏ ਹੋ? ਵੋਟਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਅਛਾ ਜੀ, ਚਾਹ ਪੀਉ ਜੀ। ਚਾਹ ਵਾਸਤੇ ਖੰਡ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗੁੜ ਹੈ ਜੀ। ਜੀ ਗੁੜ ਤਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸ਼ੂਗਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਗੁੜ ਦੀ ਚਾਹ ਹੀ ਪੀਵਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹ ਚਾਹ ਹੀ ਪਿਲਾਉਣਗੇ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਰੀਕਰੀਏਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁੜ ਦੀ ਰੋੜੀ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਖੋਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਅਗੇ ਨਾ ਵਧ ਸਕੇ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਸਿਧਵਾਂ ਬੇਟ ਪਾ ਦਿਤਾ, ਹੋਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਜੇ ਕਰ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਦਰਿਆ ਵਗਦਾ ਹੋਵੇ, ਹੜ੍ਹ ਆਉਂਦੇ ਹੋਣ, ਕੁਝ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਉਸਨੂੰ ਮੈਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 1953 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1963 ਤਕ ਜਗਰਾਉਂ ਤਹਿਸੀਲ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 11 ਸਾਲ ਤਕ ਆਪਣੀ ਗੈਰ ਜ਼ਿੰਮੇਂਦਾਰੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਬਜਟ ਵਿਚ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਠੀਕ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਤੂਫਾਨ ਜਾਂ ਬਾਰਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਦਇੰਤਜ਼ਾਮੀ ਦਾ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਡਰੇਨਜ਼ ਮੀਲ ਪੁਟਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਰਲਾਂਗ ਛਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ; ਜੇਕਰ ਅਗੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਵਿੰਗੀ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ 10 ਸਾਲ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਪਰ ਇਹ ਬਾਕਾਇਦਾ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਮਲਾ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਰਾ ਗੌਰ ਕਰੋ, ਸੋਚੋ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਂਵਾਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਰੈਵੇਨੀਊ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਵਕਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਛਾਣੋ। ਫਿਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਵਕਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ—ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ—ਮਖੌਲ ਨਾ ਕਰੋ। ਜਨਤਾ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਠੇਸ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜੇ ਬਣਨਾ। ਮੈਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, "ਬੂਏ ਗੁਲ" ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬਾਬ ਲਿਖੇਗੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਇਸੇ ਪੁਆਇੰਟ ਤੇ ਬਾਹਰ ਚਲਕੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੰਟੈਸਟ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਲਉ। ਵੇਖ ਲਉ, ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਔਰ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਵਿਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ——

ਬੂਏ ਗੁਲ ਫੂਲੋਂ ਮੇਂ ਰਹੀ ਔਰ ਰਹਿ ਨਾ ਸਕੀ,

ਇਕ ਹਮ ਹੈਂ ਕਿ ਕਾਂਟੋਂ ਮੇਂ ਰਹੇ ਔਰ ਪਰੇਸ਼ਾਂ ਨਾ ਹੁਏ।

ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇਸ਼ ਉਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਹਰ ਮੁਸੀਬਤ ਔਰ ਤੁਹਾਡੇ ਜ਼ੁਲਮੋ ਸਿਤਮ ਦੇ ਸਤਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਫੁਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੰਡਿਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਰੀ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਉਹ

ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵੀ ਚੂਸ ਲਈ ਹੈ ਪਰ ਯਾਦ ਰਖੋ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ। ਇਸ ਲਈ ਵਕਤ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਬਦਨਾਮੀ ਦਾ ਧੱਬਾ ਨਾ ਲਗਣ ਦਿਉ। ਲੋਕ ਅਜ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਦਬਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਵੇਖੋ ਕਿ ਖੁਦ ਟਰੇਯਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਵਲੋਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ 90 ਫੀ ਸਦੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹੰਟਰ ਔਰ ਵ੍ਹਿਪ ਦੇ ਦਬਾਉ ਥੱਲੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਵੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਨਾਤੇ ਅਜ ਉਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਨਿਖਰਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਹੀ ਨੁਮਾਇਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹੋ—ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਦਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿਚ ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਤੇ ਫੁਲ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਏ ਦਵਾਂਗਾ—ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਇਥੇ ਖੁਲ ਕੇ ਦਸੋ। ਜੇ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਹੀ ਗਿਆ ਤਾਂ ਯਾਦ ਰਖੋ ਕਿ ਵਕਤ ਆਏਗਾ ਜਦ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਐਸੀ ਸਰਕਾਰ, ਐਸਾ ਰਾਜ ਐਸੀ ਹਕੂਮਤ, ਐਸਾ ਸਵਰਾਜ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਉਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ ਔਰ ਇਹ ਆਤਮਾ ਦਾ ਰਾਜ ਜਨਤਾ ਦਾ ਰਾਜ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਖਤਰਨਾਕ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟਰੇਯਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਵੱਲੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਵੋਟ ਵੀ ਦੇਣਗੇ ਤਾਕਿ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਰਨ ਤੇ ਤੁਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਟਰੇਯਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਉਤੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਹੰਟਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਕੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟਰੇਯਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਉਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਥਰ ਦਿਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇ ਹੋਏ; ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਜਾਗਦੀ ਹੈ—ਜਾਗੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਤੇ ਬਿਲ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਗੈਰਤ ਦਾ, ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਉਹ ਕਿਕ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਔਰ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਗੇ। ਪਰ ਹਾਂ; ਜੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਸੋਚਣ ਕਿ ਜਨਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਝੁਕ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਗਲਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਿਲ ਉਤੇ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਬਹਿਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੌਰ ਕਰਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜ਼ਿੱਦ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ; ਕੋਈ ਇਲਹਾਮ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਜਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੱਖ ਓਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਖੁਦ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵੀ 90 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਵੀ ਇਸ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਖੁਦ ਜਨਤਾ ਕਰੇਗੀ। ਜਦ ਅਵਾਮ ਵਿਚ ਜਾਉਗੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਤੁਹਾਡਾ ਭਾਂਡਾ ਫੋੜ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਕਦੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਹਾਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਇਥੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਇਨਚਾਰਜ ਨੂੰ ਇਹ ਰਾਏ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਉ ਔਰ ਅਗਰ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹੋ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਟਰੇਯਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਉਤੇ ਦਬੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਆਤਮਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸਣਕੇ ਵੀ ਡੰਡੇ ਦੇ ਦਬਾਬਲੇ ਦਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

उपाध्यक्षा : सरदार लच्छमन सिंह जी, आप की इस स्पीच पर मैं आप को मुबारिकबाद देती हूं । दिल तो चाहता था कि आप को बोलने के लिए और वक्त दिया जाता लेकिन टाइम थोड़ा रह गया है । (विघ्न) मेम्बर साहिबान, देखिए बार बार रिमाईण्ड करवाना अच्छा नहीं लगता । आप को पता है कि अभी यह पहिला बिल ही चल रहा है जब कि बिजनेस एडवाईज़री कमेटी के फैसले के मुताबिक आज चारों बिल खत्म हो जाने चाहिए थे (I congratulate Sardar Lachhman Singh Gill on his speech. I wish more time could be allowed to him but the time at our disposal was very short. (*Interruptions*) Hon. Members, it looks odd to remind you of the same matter again and again. You know that only the first Bill is still going on whereas, according to the decision of the Business Advisory Committee, all the four Bills should have been disposed of today.)

(*At this stage the Revenue Minister rose but the Chair Called upon Shri Mangal Sein to speak.*)

श्री मंगल सैन (रोहतक) : जहां आप ने मुझे मौका दिया है कि मैं अपने विचार हाऊस के सामने रख सकूं वहां मैं आप से निवेदन करूंगा कि सिर्फ पांच सात मिनट दे दीजिए । मैं इस से ज्यादा समय नहीं लूंगा ।

तीसरी रीडिंग की स्टेज पर बोलते हुए बिल के सम्बन्ध में जो व्यवस्था की गई है उसपर तो अब कुछ नहीं कहा जा सकता फिर भी अगर आप पांच सात मिण्ट दे दें तो अपने विचार मन्त्री महोदय के सामने रखना चाहता हूं ।

उपाध्यक्षा : तो क्या आप पांच सात मिण्ट में खत्म कर देंगे ।

(Will the hon. Member have his say in five or seven minutes?)

श्री मंगल सैन : बिल्कुल, मैं पांच सात मिण्ट से ज्यादा नहीं बोलूंगा ।

उपाध्यक्षा : तो चलिए, अपनी बात कह लीजिए लेकिन मुझे वाईंड अप करने के लिए आप को रिमाइण्ड न करवाना पड़े । (All right, the hon. Member may have his say but he should please see that I may not be required to remind him to wind up his speech.)

श्री मंगल सैन : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं कल तो यहां पर पहुंच नहीं सका । समाचार पत्रों में से ही कुछ बातों को पढ़ा है । आज सुबह से बोलने वाले ट्रैज़री बैंचिज़ के मैम्बर साहिबान और आपोज़ीशन के मेम्बर साहिबान की बातों को बड़े गौर से सुना । यद्यपि मेम्बर साहिबान ने इस बिल के बारे में बुनियादी नुक्ते और बुनियादी एतराज़ात उठाए लेकिन मुझे बहुत मायूसी हुई कि हमारे रैविन्यू मनिस्टर बड़े काबिल और योग्य होते हुए भी हाऊस को कनविन्स नहीं करवा सके । डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो बिल किसानों और जमीदारों के लिए लाया गया है इस में यह कहा गया है कि मिर्च, कपास और गन्ने की फसल पर जहां नहरी पानी जाता है वहां चार रुपए और जहां पर नहीं जाता वहां दो रुपए टैक्स लगाया जाएगा । (विघ्न)

एक माननीय सदस्य : आप को मिर्चें लग रही हैं ।

श्री मंगल सैन : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मिर्चें मुझे क्या लगेंगी मिर्चें तो इन्हें खुद लग रही हैं । बहर हाल, आप इन मेम्बर साहिबान को बोल दीजिए कि मुझे टोकने की कोशिश न करें वरना मुझे भी इनको ठीक करना अच्छी तरह से आता है । लेकिन चूंकि आप के साथ मैं ने वादा किया है कि मैं पांच सात मिण्ट से ज्यादा नहीं लूंगा इसलिए आप इन को मना कर दें । अगर फिर भी इनको मिर्चें लगनी शुरु हो गईं तो फिर मैं भी बड़ा मजबूर हो जाऊंगा ।

Deputy Speaker : No interruptions please.

श्री मंगल सेन : तो मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि जो टैक्स लगाए गए उन की बाबत हमने बार बार मन्त्री महोदय से निवेदन किया कि पंजाब के खेती करने वालों पर, गरीब जनता पर आगे ही इतने टैक्स लगाए गए हैं कि और टैक्सों की गुंजायश नहीं । पटियाला में जब यूनिवर्सिटी खड़ी की और कुरुक्षेत्र में जब यूनिवर्सिटी खड़ी की तो उस वक्त भी, डिप्टी स्पीकर महोदया, इन्होंने कहा कि हमें इन भाषाओं के विकास के लिए इनको फिनांस करने के लिए पैसा दो । अगर पैसा न दिया गया तो पंजाबी की प्रगति के मार्ग में बाधा खड़ी हो जाएगी । इसलिए इस पैसे को इकट्ठा करने के लिए किसानों, ज़मीदारों से पैसा निचोड़ा गया । उस वक्त भी हम ने कहा कि इन की कोई ज़रूरत नहीं है, यूनिवर्सिटियों के बिना काम चल सकता है क्यों कि पंजाब यूनिवर्सिटी से सारा काम हो सकता है, परपज़ सर्व हो सकता है । सरकार औरों को तो फिरकाप्रस्त कहती फिरती है लेकिन असल में खुद ही सब से बढ़ी फिरकाप्रस्त है । बात दर असल यह है कि हमारे मुख्य मन्त्री जी को क्रैडिट लेने की आदत पड़ गई है और इसी लिए जो बात दूसरों के बारे में बुरी कहते हैं उसे प्रैक्टिस में खुद लाते हैं । मैं इस बात के ज्यादा विस्तार में न जाता हुआ आप को याद दिलाना चाहता हूं कि उस समय पर हमने पुरज़ोर शब्दों में इनका विरोध किया लेकिन फिर भी कभी युनिवर्सिटी के नाम पर, कभी फ्री ऐजुकेशन के नाम पर यह गरीब जनता पर, उस जनता पर जिस की कमर पहिले ही टैक्सों के बोझ से टेढ़ी हो चुकी है, और टैक्स लाद दिए । मैं निवेदन करता हूं कि इस हाऊस में दोनों तरफ से बार बार यह बात कही गई कि इस तरह से, इस बिल के द्वारा, आप किसानों पर, ज़मींदारों और गरीब जनता पर अत्याचार कर रहे हो, अन्याय कर रहे हो । आप को इस बात को महसूस करना चाहिए और अगर टैक्स इकट्ठा करना ही है तो किसी ऐसे साधन से इकट्ठा करो, किसी ऐसे रास्ते से इकट्ठा करो जिस से आम जनता को तक्लीफ न हो ताकि आप का खर्च भी कम हो और जो भारी भरकम बोझ पंजाब की गरीब जनता पर लाद दिया है वह भी कम हो । फिर इतना लम्बा चौड़ा फर्क क्या पड़ता है ? जहां पर आप ने चार करोड़ की बचत अपने इखराजात से करनी है वहां छः करोड़ की और कर लीजिए । क्यों गरीब और बेज़बान जनता को नाहक परेशान करते हो ? कहा यह जाएगा कि मैं रैपीटीशन कर रहा हूं लेकिन यह हकीकत है कि अखबारों में हर रोज़ यह बातें आती हैं जिन से पता लगता है कि लम्बरदार ज़मींदारों के पास जाते हैं लेकिन वह पैसे नहीं दे पाते । पुरानी तकावियों के पैसों को इतने लम्बे अर्से के बाद अब वसूल किया जा रहा है ।

[श्री मंगल सेन]

आप ने देखा कि जमींदार किसान क्या कहता है । कोई कहता है कि इस सरकार ने उन के कपड़े उतार लिए, कोई कहता है लंगोटी तक उतार ली और पता नहीं अब क्या उतारना चाहते हैं, यह तो भगवान जाने । मैं निवेदन करना चाहता हूं कि इन के अपने ही लम्बरदारों ने जो कि गुरदासपुर में काम कर रहे हैं, यह कह दिया है कि हम बाज़ आए ऐसी मुहब्बत से, हम पंचोतरे से बाज़ आए । जब गांव के अन्दर जो कुलैक्टिंग एजंसी है उसने यहां तक कह दिया तो हमारे रैविन्यू मनिस्टर साहिब को इन बातों की तरफ भी ध्यान देना चहिए । आप जनता की आवाज़ को कब तक बन्द कर सकते हैं ? क्या चीफ मनिस्टर साहिब को पता नहीं कि जब उन्होंने इतनी बड़ी कैबिनेट बनाई तो जनता ने कितना विरोध किया था ? उस वक्त उन्होंने उन की परवाह नहीं की, लेकिन मजबूर होकर आप को उसे छोटा करना पड़ा और नयू ईयर डे के दिन अपने कई साथियों का पत्ता काटना पड़ा ।

तो मेरे कहने का मतलब यह है कि आप उस वक्त किसी चीज़ की ज़रूरत महसूस करते हो जब चारों तरफ से मसले आप को घेर लेते हैं । यह सीधी सी बात थी जैसे कि हमारे साबिक स्पीकर साहब ने कही थी कि यह अर्थी सजा कर ले जा रहे हैं और आप ढोलक खड़का रहे हैं । (एक आवाज़ : क्या सरकार की अर्थी ?) नहीं सरकार की अर्थी नहीं, इस बिल की अर्थी निकाली जा रही है । आप ने रुकना तो है नहीं और आप ने यह बिल पास कर लेना है । लेकिन आप को एक बात ज़रूर कहना चाहता हूं कि पंजाब की जनता इस दिन को भूलेगी नहीं जिस दिन किसान बेचारे, जो पहले ही अनेकों टैक्सिज़ के बोझ से दबा हुआ है जिस से उस की कमर झुक गई है; पर एक नया बोझ लादा जा रहा है । यह हैं सोशलिज़म का नारा लगाने वाले जिस की एक दिन हम आपोज़ीशन करेंगे लेकिन अब इनको एक बात कहता हूं कि आप इन लोगों को और सतायें नहीं । आज भी मौका है । डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप को घंटी पर हाथ रखने की ज़रूरत नहीं पड़ेगी, मैं अपना वचन पूरा करूंगा । तो मैं निवेदन कर रहा था कि यहां बार बार कहा जाता है कि देश पर हमला हो गया है । यह ठीक है कि हमला हुआ, लेकिन एक ही बात को बार बार कहने से उस का चार्म नहीं रहता । एक बार तो लोगों ने दिल खोल कर पैसे दे दिए हैं, सोना दे दिया है, सब कुछ दे दिया है । यदि आप हर बात पर एमरजैन्सी का ज़िक्र करेंगे तो लोग बागी हो जाएंगे । हम यह नहीं चाहते कि लोग बागी हों । हम तो चाहते हैं कि लोग कायदे कानून का एहतराम करें, ला आफ दी कंटरी को ऐबाईड करें । यह लोग समझते हैं कि सरकार हर बात में अपनी मर्ज़ी करती है और यदि यह इसी तरह से कहती रही तो वे समझेंगे कि यह ऐंटी-पीपल है । इस लिए मैं भगवान से प्रार्थना करता हूं कि रैवेन्यू मिनिस्टर पर गुड सैन्स प्रीवेल करे । इतना कहता हुआ, डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप का शुक्रिया अदा करता हूं ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ (ਕਰਨਾਲ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਜੋ ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਟੈਕਸ ਦਾ ਬੋਝ ਛੋਟੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜੀ

ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ, ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਔਰ ਚੌਧਰੀ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਸੈਸ ਦੀ ਬੜੀ ਨੁਕਤਾ ਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੈਸਟਿਡ ਇਨਟਰੈਸਟ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਪਰੋਵੀਯਨਜ਼ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰੋਵੀਯਨ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਸੌ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਹਵਾਰ ਆਮਦਨੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕੋਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਰਿਫਿਊਜੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਬਾਣੀਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਤੇ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗਾ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਸੌ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਤੋਂ ਵਧ ਆਮਦਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗੇਗਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਵੈਲਕਮ ਕਰਦਾ। ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਾਹੇ ਮਕਾਨ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਦੁਕਾਨ ਹੋਵੇ ਔਰ ਚਾਹੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਈ ਆਮਦਨੀ ਦੇ ਹਸਾਬ ਨਾਲ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਕੁਝ ਹਦ ਤਕ ਥੋੜੀ ਇਨਕਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਧਦੀ ਜਾਵੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸ ਦਾ ਰੇਟ ਵੀ ਵਧ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਕੁਝ ਪਾਵਰਫੁਲ ਐਲੀਮੈਂਟਸ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਨਾਜ ਉਤੇ 12 ਆਨੇ ਫੀ ਸੈਂਕੜਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੁਣ ਟੈਕਸ ਦਾ ਰੇਟ $1\frac{1}{2}$ ਰੁਪਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਨੇ ਹੁਣੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ ਡਿਊਟੀ ਦਾ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਅਫੈਕਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਪੈਸੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਫੈਕਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਰਾਈਟੇਰੀਆ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫੀ ਦੇਣੀ ਹੈ। (ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਮੇਰੀ ਵੀ ਦਸ ਜਾਂ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੋਵੇਗੀ, ਤੁਹਾਡੀ ਵੀ ਜਿਤਨੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ, ਸਾਰੇ ਆਮਦਨੀ ਦੇ ਜ਼ਰਾਏ ਦੇਖ ਕੇ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਸਾਨੂੰ ਬਣਾ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਇਤਨੇ ਫੀ ਸਦੀ ਟੈਕਸ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ। ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਟੈਕਸ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਫਿਕਸ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਫੀ ਸਦੀ ਜਾਂ 5 ਫੀ ਸਦੀ ਜਾਂ 12 ਜਾਂ 20 ਫੀ ਸਦੀ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਟੈਕਸ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਪਾਵਰਫੁਲ ਐਲੀਮੈਂਟ ਹੈ ਸਾਡੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਉਸ ਦੇ ਅਗੇ ਝੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹੋ ਐਲੀਮੈਂਟ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਕਲੀਅਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਟੈਕਸ ਦਾ ਅਸਰ ਸਿਰਫ 23 ਲਖ ਵਡੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਪੂੰਜੀ ਪਤੀਆਂ ਤੇ ਪਏਗਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਦਸ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧ ਮਾਲੀਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਐਗਰੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਇਹ ਪਾਲਿਸੀ ਬਣਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਖਾਸ ਹਦ ਤੋਂ ਥਲੇ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੇਇੰਗ ਕਪੈਸਿਟੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ 10 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟ ਮਾਲੀਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਪੈਣੀ, ਦਸ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧ ਮਾਲੀਆ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਗੇ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ 20 ਰੁਪਏ ਮਾਲੀਆ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ, 50 ਰੁਪਏ ਮਾਲੀਆ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ 20 ਰੁਪਏ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਤਨਾ ਵਧ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ ਤੇ 100 ਰੁਪਏ ਮਾਲੀਆ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ 50 ਰਪਏ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਤਨਾ ਵਧ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ। ਜਿਤਨੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਟੈਕਸ ਪੇਇੰਗ ਕਪੈਸਿਟੀ ਹੋਵੇ ਉਤਨਾ ਹੀ ਟੈਕਸ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਪਾਵਰਫੁਲ ਐਲੀਮੈਂਟ

[ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ]

ਤੇ ਵੈਸਟਿਡ ਇਨਟਰੈਸਟ ਅਗੇ ਝੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਇਸ ਨੇ ਇਸੇ ਬਿਨਾ ਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਆਨਾਜ ਤੇ ਵਿਕਰੀ ਟੈਕਸ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ 12 ਆਨੇ ਫੀ ਸੈਂਕੜਾ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 1½ ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਟੈਕਸ ਨੇ ਛੋਟੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਫੈਕਟ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਉਸ ਆਦਮੀ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ 40 ਜਾਂ 50 ਰੁਪਿਆ ਮਾਹਵਾਰ ਤਨਖਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਹਵਾਰੀ ਆਮਦਨੀ ਹੀ ਇਤਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਕਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਕਰੀ ਟੈਕਸ ਅਫੈਕਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਏਜੂਕੇਸ਼ਨ ਫਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਔਰ ਫਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ 51 ਫੀ ਸਦੀ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਬਚੇ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਅਨਾਜ ਤੇ ਵਿਕਰੀ ਟੈਕਸ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਧਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ 50, 60 ਜਾਂ 70 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਜਿਹੜਾ ਮੁਸਾਫਰ ਟੈਕਸ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਗ਼ਰੀਬ ਤੋਂ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਮੀ ਵੀ ਅਗਰ ਬਸ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਟੈਕਸ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਮੀਰਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰਾ ਪਾਵਰਫੁਲ ਐਲੀਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਰਹੇ ਤੇ ਐਲਰਟ ਹੋ ਕੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ। ਜਿਤਨੀ ਕਿਸੀ ਦੀ ਕਪੈਸਿਟੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਉਸੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਕਰੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਿਨ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 100 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਆਮਦਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੈਕਵਰਡ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਕਿ ਸੌ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਆਮਦਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਰ ਦੇਣ ਕਿ ਸੌ ਤੋਂ 200 ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਟੈਕਸ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ, ਤੇ 200 ਤੋਂ 500 ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਤੇ 500 ਤੋਂ 1000 ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ। ਜਿਸ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਧਦੀ ਜਾਵੇ ਉਸੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧ ਦੇਣਾ ਪਏ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਆਬਾਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘਟ ਰਿਲੀਫ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਕਲ੍ਹ ਦੀ ਲਿਸਟ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਲ੍ਹ ਪਹਿਲੀ ਸਿਟਿੰਗ 9 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1—30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਹੋਵੇਗੀ, ਫਿਰ 1—35 ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਵੇਗੀ ਔਰ ਫਿਰ 3 ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 6—30 ਤੱਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਤਨਾ ਲੰਬਾ ਏਜੰਡਾ ਰਖਣ ਦੀ ਕੀ ਖਾਸ ਲੋੜ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ? ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਟਰੀਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਐਮਰਜੈਨਸੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। 30 ਅਤੇ 31 ਤਰੀਕ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਦਿਨ ਹੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ।

(It can be so during the emergency. The 30th and the 31st instant are off days and only tomorrow's day is at our disposal. Therefore it is quite proper.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ ਚੇਅਰ ਦਾ ਇਹਤਰਾਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਰਵਈਆ ਹਰਗਿਜ਼ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਰਵਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ? (Does the hon. Minister Sardar Darbara Singh want to say anything ?)

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਮੁਹਤਰਿਮਾ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਜੇ ਆਪ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਹਾਊਸ ਇਹ ਮੰਨ ਲਵੇ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਟਾਈਮ 5 ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਫਿਕਸ ਕਰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਉਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਲ੍ਹ ਮੋਸ਼ਨ ਲੈ ਆਓ । (The hon. Minister may please bring up a motion tomorrow.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਬਿਲ ਕਿਉਂਕਿ ਡਿਫਰੈਂਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਨੂੰ ਟਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਇਹ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਨਾਲ ਐਗਰੀ ਕਰਨ । ਹੁਣ ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਗੌਰ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ।

Deputy Speaker : Question is —

That the Punjab Commercial Crops Cess Bill, as amended, be passed.

The motion was put to the vote of the House. The opinion of the Deputy Speaker having been challenged, it was put again; again her opinion was challenged. The Members were directed to the Lobbies.

AYES : 64

NOES : 25

AYES

1. Abdul Ghaffar Khan, Khan.
2. Ajmer Singh, Sardar.
3. Babu Dayal Sharma, Shri.
4. Bal Krishan, Shri.
5. Balwant Singh, Sardar.
6. Banwari Lal, Shri.
7. Banarsi Das Gupta, Shri.
8. Bhagirath Lal, Shri.
9. Bhag Singh, Lieut.
10. Bhagwat Dayal, Shri.
11. Brish Bhan, Shri.
12. Chandi Ram, Shri.
13. Chand Ram, Shri.
14. Dalip Singh, Sardar.
15. Darbara Singh, Sardar.
16. Dasondhi Ram, Shri.
17. Dev Raj Anand, Shri.
18. Gian Chand, Shri.
19. Gulab Singh, Sardar.
20. Guran Dass Hans, Bhagat.
21. Gurbanta Singh, Sardar.
22. Gurdarshan Singh, Sardar.
23. Gurmail, Shri.
24. Harbans Lal, Shri.
25. Harcharan Singh, Sardar.
26. Harchand Singh, Sardar.
27. Hardwari Lal, Shri.
28. Hari Singh, Sardar.

[Deputy Speaker]

29. Har Kishan, Shri.
30. Hira Lal, Shri.
31. Hunna Mal, Shri.
32. Jagat Ram, Shri.
33. Jagir Singh, Sardar.
34. Jai Inder Singh, Sardar.
35. Jaswant Singh, Sardar.
36. Kanhiya Lal, Shri.
37. Karam Singh, 'Kirti', Sardar.
38. Kesara Ram, Shri.
39. Khurshed Ahmed, Shri.
40. Mohan Lal, Shri.
41. Narinjan Singh, 'Talib', Sardar.
42. Parkash Kaur, Shrimati.
43. Partap Singh, Kairon, Sardar.
44. Partap Singh, Bakshi.
45. Pritam Singh, Sardar.
46. Ram Dhari, Shri.
47. Ram Kishan, Shri.
48. Ram Pal Singh, Shri.
49. Ram Partap Garg, Shri.
50. Ram Piara, Shri.
51. Ram Rattan, Shri.
52. Ram Saran Chand Mittal, Shri.
53. Ranbir Singh, Shri.
54. Rattan Singh, Shri.
55. Roop Lal, Shri.
56. Sarla Devi, Shrimati.
57. Satnam Singh, Sardar.
58. Sita Ram, Shri.
59. Sunder Singh, Chaudhri.
60. Surinder Nath, Shri.
61. Tayab Hussain Khan, Shri.
62. Ujagar Singh, Sardar.
63. Zail Singh, Sardar.
64. Lal Chand Prarthi, Shri.

NOES

1. Ajaib Singh, Sardar.
2. Ajit Kumar, Shri.
3. Babu Singh, Sardar.
4. Bachan Singh, Babu.
5. Baldev Prakash, Dr.
6. Bhan Singh, Shri.
7. Didar Singh, Sardar.
8. Gurmej Singh, Sardar.(Fatehgarh)
9. Gurbakash Singh, Sardar (Dhariwal)
10. Gurcharan Singh, Sardar.
11. Gurnam Singh, Sardar.
12. Hardit Singh, Sardar.
13. Jagan Nath Shri
14. Jagjit Singh, Sardar(Zira)
15. Kultar Singh, Sardar.
16. Lachhman Singh Gill, Sardar.
17. Lakhi Singh, Sardar.
18. Makhan Singh Sardar (Haruwal).
19. Mangal Sain, Shri.
20. Mohan Lal Datta, Shri.
21. Om Parkash, Shri.
22. Sat Dev, Shri.
23. Surjit Singh, Sardar.
24. Tara Sigh, Sardar.
25. Bansi Ram, Lala.

The motion was declared carried

THE PUNJAB ELECTRICITY (DUTY) AMENDMENT BILL, 1963

Irrigation and Power Minister (Chaudhri Ranbir Singh) : Madam, I beg to introduce the Punjab Electricity (Duty) Amendment Bill.

Irrigation and Power Minister : Madam, I beg to move that the Punjab Electricity (Duty) Amendment Bill be taken into consideration at once.

उपाध्यक्ष महोदया, मैं समझता हूं कि इस बिल में कोई बहुत बड़ी बात नहीं है और इस सटेज पर कुछ कहने की जरूरत नहीं इस लिए आप से दरखास्त करूंगा कि इस बिल पर गौर शुरु किया जाए ।

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Punjab Electricity (Duty) Amendment Bill be taken into consideration at once.

श्री राम किशन (जालन्धर शहर उत्तर-पूर्व) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यहां पर अभी यह बिल इलैक्ट्रिसिटी पर ड्यूटी लगाने के सम्बन्ध में पेश हुआ है । इस बारे में शक नहीं कि आज राज्य को काफी रुपए की ज़रूरत है क्योंकि हम ने सारे देश की डिवेलपमैंट करनी है, हमारा प्रांत आगे की ओर जा रहा है और इस लिए रैवेन्यू रिसोर्सिज़ को कबज़े में लाने की ज़रूरत है । डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह मैं मानता हूं कि आज के हालात के मुताबिक हमारे देश की पलानिंग बड़ी है और 15 प्रतिशत से लेकर 25 प्रतिशत तक राज्य की आमदन से मुल्क की योजनाओं को पूरा करने के लिए लिया गया है । लेकिन जहां तक हमारे राज्य का सम्बन्ध है मुख्तलिफ तरह से और समय समय पर इस तरह के टैक्सेशन मेयर्ज़ लाए जा रहे हैं ताकि हम अपनी एक वैलफेयर स्टेट बना सकें । हम एक वैलफेयर स्टेट बनाने जा रहे हैं और उसके लिए ज़रूरी है कि हम हर तरह के आमदन के सोर्सिज़ को टैप करें ।

जिस तरह से हम इस मुलक को डिफेंस के प्वायंट आफ व्यू से शक्तिशाली बनाना चाहते हैं उसी तरह इसके साथ साथ दूसरी चीज़ों की भी ज़रूरत है ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज़ करूं कि सैकंड वर्ल्ड वार में जहां पहले डिफैंस पर बजट का 6 प्रति शत खर्च किया जाता था वह बढ़ा कर 46 प्रतिशत कर दिया गया था ।

5-00 p. m.

जहां दूसरे कामों पर बजट का 73 प्रतिशत खर्च होता था वह भी घटा कर 51 प्रतिशत इसी वार में कर दिया गया था । आज हम जिस तरह के माहौल से गुज़र रहे हैं मैं इस प्वायंट आफ व्यू को मद्देनज़र रखते हुए आप को यह बताना चाहता हूं कि बाहर के मुलकों में ऐमर्जैनसी के मौके पर किस तरह से पैसा खर्च किया जाता है । जहां तक बिजली का सम्बन्ध है मैं अर्ज़ करूं कि यह भी मुलक की ताकत का एक बहुत ही बड़ा हिस्सा है । अगर किसी मुलक की तरक्की का अंदाज़ा लगाना हो तो पहले यह देखा जाता है कि इस मुल्क का दारोमदार सनअत पर और बिजली पर है या इस का दारोमदार इण्डस्ट्री पर है या एग्रीकलचर पर है । इन सारे रिसोर्सिज़ के मुताल्लिक हम ने बड़े बड़े ऐक्सपर्टस से बात की थी जिन का यही ख्याल है कि ज्यादा से ज्यादा बिजली पैदा की जाये । पंजाब के लोगों ने पिछले सालों की निसबत इंडस्ट्रियल प्वायंट आफ व्यू से, ऐग्रीकल्चरल प्वायंट आफ व्यू से, बिजली

[श्री राम किशन]

की खप्त बहुत ज्यादा दिखाई है और यह बढ़ती ही जा रही है । जहां तक हमारे राज्य का सम्बन्ध है इसके अन्दर अगर देखा जाये पूरी डिटेल से तो पता चलता है कि यह किस कदर आगे बढ़ा है । किसी काम को ैल पलैंड ढंग से चलाने के लिये पहले लोगों से अपीलें करके उनके नुकता–नजर को सही ढंग पर लाना होता है । फिर इसके बाद उनको इस बात पर रज़ामंद करना होता है कि आया वह पलैनिंग के मुताबिक सरकार की तरफ से जो बोझा डाला जाये उस को सही मायनों में उठाने को तैयार भी हैं। जहां तक दूसरी स्टेट्स का सम्बन्ध है इनके मुकाबले में अगर हम बिजली की कनज़म्पशन का मुकाबला करें तो यह कहीं ज्यादा है । इस की डिटेल इस तरह से मैं अर्ज करता हूं:—

(क) घरेलू बिजली की कनज़म्पशन—

ए. सी करंट इस्तेमाल करने वाले		3,93,534
डी. सी. करंट इस्तेमाल करने वाले	..	8,792

(ख) कमर्शल इलैक्ट्रिसिटी की कनज़म्पशन—

1,238.213 है ए. सी. वालों की और 5.630 है डी. सी. इस्तेमाल करने वालों की।

अगर इन की कनज़म्पशन पर कैपीटा देखी जाए तो यह डुमैस्टिक कनज़म्पशन करने वालों का 3.80 बनती है और यह कमर्शल कनज़म्पशन करने वालों का 3.40 बनती है । अगर हम इस कनज़म्पशन का हिंदुस्तान के सभी राज्यों से मुकाबला करें तो इस में कोई शक नहीं कि यह स्टेट डुमैस्टिक कनज़म्पशन के सम्बन्ध में सब स्टेट्स की निसबत नं० 1 पर है, पहले दरजे पर है। अगर हम 3-4 स्टेट्स को छोड़ कर अपनी स्टेट की कमर्शल कनज़म्पशन को देखें तो यह स्टेट भारत में दूसरे नम्बर पर है ।

यह जो बिल आज हम पास करने जा रहे हैं इसके मुतालिक मैं 2-3 बातें अर्ज करनी ज़रूरी समझता हूं । पहली बात तो जिस की तरफ मैं, डिप्टी स्पीकर साहिबा, तवज्जोह दिलानी चाहता हूं यह है कि आज जिस ढंग से हम सैस लगाकर रुपया इकट्ठा करना चाहते हैं इस का असर आम जनता पर पढ़ता है । मैं इस बात की ज्यादा डिटेल में नहीं जाना चाहता मगर अगर हम इसके ऐडमिनिस्ट्रेटिव प्वायंट आफ व्यू की तरफ़ देखें तो पता लगेगा कि 25 प्रतिशत में से $3\frac{1}{2}$ प्रतिशत ऐसे हैं जिनका महज़ हीटिंग से ही सम्बन्ध है और उन से ही हम आज सैस वसूल करने जा रहे हैं । हालांकि हमारी कनज़म्पशन पहले की निसबत 40 गुना ज्यादा है । आज टैक्सेशन की ज़रूरत किसी न किसी ढंग से बढ़ती ही जा रही है । आज हम ने उन लोगों को यकीन दिलाना है कि हम जितना बोझ टैक्सेशन का उन पर डालने जा रहे हैं इसका उन को फायदा भी ज़रूर होगा । टैक्स लगाने से पहले यह भी देखना है कि आया वह इस चीज़ को बरदाश्त भी कर सकते हैं या नहीं । अगर हम इस सारी चीज़ को देखें तो पता लगे गा कि कुछ हद तक हमने जो रिलीफ दिया है वह भी ज्यादा कंज़म्पशन करने वालों को दिया है । इन सारी बातों को नज़र अंदाज़ करते हुए अगर हम एक एक चीज़ को देखें तो पता चलता है कि जहां हमें यूनिट के 7/90 पैसे देने पड़ते थे वहां यह रेट अब 10/37 नए पैसे तक चला जायेगा । इसी तरह से यह 40 यूनिटस का 13/29

नये पैसे और 80 यूनिट्स का महज़ 12/8 नये पैसे ही रह जायेगा । यानी $2\frac{1}{2}$ गुना करेंट जब कोई खर्च करता है तो उस को भी उतना ही देना पड़ेगा जितना कि इस से आधी कनज़म्पशन पर देना पड़ रहा है । इसी तरह से 350 की कनज़म्पशन पर .133 की बजाये .120 ही रह जायेगा ।

उपाध्यक्षा : पेनल आफ चेयरमैन में से कोई शख्स इस वक्त मौजूद नहीं है इस लिए मैं चौधरी खुरशीद अहमद को थोड़ी देर के लिये ऐज़ चेयरमैन नामज़द करती हूं । (As no one from the Panel of Chairmen is present at this time, I nominate Chaudhri Khurshed Ahmed as Chairman for a short while.)

(*At this stage* Chaudhri *Khurshed Ahmed Occupied the Chair.*)

श्री राम किशन: चेयरमैन साहब, मैं अर्ज़ कर रहा था कि जहां तक बिजली की कनज़म्पशन का सम्बन्ध है हम देखते हैं कि सब से ज्यादा कनज़यूमर ग़रीब आदमी है । इस लिये हमें भी इस युग में ज्यादा से ज्यादा हिस्सेदार गरीब आदमी को ही बनाना चाहिए (तालियां) । हमारा सोशलिस्टिक पैटर्न आफ सोसायटी बनाने का मुद्दा ही यही है कि गरीब के ऊपर कम से कम और अमीर के ऊपर ज्यादा से ज्यादा बोझ पड़े । इस के अलावा हम ने इकानोमी के प्वायंट आफ व्यू से यह भी देखना है कि जो हम इलैक्ट्रिसिटी प्रोड्यूस करने जा रहे हैं आया यह सारी की सारी कनज्यूम भी हो जायेगी । नंगल में एक टैरिफ कमेटी बैठी थी उस ने एक बात कही थी कि हिंदुस्तान के अन्दर ही नहीं बल्कि वर्ल्ड के अन्दर अगर किसी भी देश को देखा जाये, जहां तक हीटिंग का सम्बन्ध है थोड़े से थोड़ा रेट रखा गया है । शायद यह $1\frac{1}{2}$ आना से भी कम पड़ता है । पंजाब में जहां तक हीटिंग का सम्बन्ध है हम मांग के मुताबिक कुनैक्शन नहीं दे रहे जिस का असर हमारी ओवराल कनज़म्पशन पर पड़ेगा । इस तरह से हम न सिर्फ कम से कम कनज्यूम करने वाले को ही नेगलैक्ट कर रहे हैं बल्कि जो हमारी कनज़म्पशन की मिकदार है उस में भी बड़ी ज़बर्दस्त कमी होगी । खासतौर पर इस वक्त जितनी भी इंडस्ट्री पंजाब के अन्दर आज चलती है खाह यह लार्ज स्केल इंडस्ट्री है खाह यह स्माल-स्केल इंडस्ट्री है यह सब दिन की कनज़म्पशन है, दूसरी शिफट में कहीं खर्च नहीं होता । इस तरह से जितनी भी कनज़म्पशन होगी वह कम से कम होगी, बाकी की सारी प्रोड्यूस की हुई एनर्जी वेस्ट जायेगी । यही वजह है कि बिजली की इनकम के अन्दर कमी है और यह कमी न सिर्फ पहले ही से थी, आज बिजली बोर्ड की इनकम के अन्दर भी कमी है । हम इस बात को भी नज़र अंदाज़ नहीं कर सकते कि आज अमृतसर के अन्दर एक जनरेटर लगाने जा रहे हैं जिस के ऊपर 66 करोड़ रुपये के खर्च का अनुमान है । अगर हम पिछले सालों के अखराजात को देखें तो पता चलेगा कि पिछले 5-7 सालों में हम ने बजट के फिगर्ज़ के मुताबिक और सालाना रिपोर्टस के मुताबिक कोई 60 करोड़ के करीब इस तरफ इन्वेस्ट किया है मगर इस की रीटर्न प्राफिटेबल नहीं बलिक इनवेस्टमैंट का हम पर कर्ज़ चढ़ गया है । पंजाब राज्य के ऊपर जितना कर्ज़ है इस में से 44-45 करोड़ रुपये का कर्ज़ हम पर बिजली का है । 4 करोड़ 30 लाख रुपया हमें सूद अदा करना पड़ता है । जब थर्ड फाइव इयर प्लैन के कामयाब हो जाने के बाद और फोर्थ फाइव इयर प्लैन के लिए खर्च करेंगे तो यह ज़रूरी है कि लोगों की पूरी तैयारी हो । लेकिन यहां एक बात कहने के लायक

[श्री राम किशन]

है कि जिन लोगों के लिए हम ईलैक्ट्रिसिटी लाना चाहते हैं उनको मुतमईन करना जरूरी है । मैं वज़ीर मुतल्लिका को अर्ज़ करूंगा कि जिस तरह से उन्होंने फलैट रेट्स रखे हैं उस से उन्हें आमदमी नहीं होने वाली है । जो कार्माशयल अदारे हैं, जब वह देखेंगे कि उन्हें इलैक्ट्रिसिटी कनज्यम करने से हानि होती है तो वे इस स्टेट में रहें ही क्यों ? वे अपना बिजनेस दूसरी स्टेट्स में ट्रांस्फर कर लेंगे । अभी कल ही इरीगेशन एंड पावर मिनिस्टर ने लोक सभा के अन्दर यह ऐलान किया और अफसोस जाहिर किया कि देश के अन्दर मुख्तलिफ जगहों पर मुख्तलिफ सिस्टम है । उन्होंने कहा कि हम एक सिस्टम बनाना चाहते हैं ताकि इस इनर्जी को पूरी तरह से युटिलाइज़ किया जा सके ।

एक बात अगर देखी जाए तो पता चलेगा कि जितने हमारे यहां कंज्यूमर्ज़ हैं जो बिजली जलाते हैं उसमें से बहुत सारी लीकेज होती है । और मैं यह साफ तौर पर कहना चाहता हूं कि जितनी ज्यादा ड्यूटी लगाई जाएगी उतनी ही लीकेज होगी । मुझे पिछले दिनों की बात याद है कि एक अफसर जो अमृतसर में रहता है उसका सिर्फ 60 नए पैसे का बिल आया था । और जब कि उसके खर्च से यह पता चलता था कि असल में इसका बिल 100 या 150 रुपए का आना चाहिए था । अगर लाइन को देखा जाए तो 8 परसैंट जाया होना चाहिए लेकिन 50 परसैंट तक ज़ाया होती है । जहां तक पब्लिक फंक्शंज़ पर इलैक्ट्रिसिटी कनज्यूम होने पर 10 रुपया प्रति युनिट लगाने का सवाल है मैं मानता हूं कि सोशल रैवोलूशन आना चाहिए और इस तरह से बिजली जाया नहीं होनी चाहिए जैसी कि आज कल होती है लेकिन मैं एक बात मिनिस्टर साहब से पूछना चाहता हूं कि क्या इस तरह से यह बन्द कर सकेंगे ? मैं यह अपील करना चाहता हूं कि जो काम लोगों से करवाना हो, पहले वह काम आप करना चाहिए । मैं इंगलैण्ड के वार-टाइम प्रीमियर चर्चिल की बात बताना चाहता हूं कि जब इंगलैंड पर संकट आया तो उसने अपना मकान गवर्नमैंट के हवाले कर दिया था । और उस के पास कोई अपना मकान नहीं था । पूरे दो साल तक वह इंगलैंड के एक होटल के अन्दर रहा था ।

Lieut. Bhag Singh : On a point of order, Sir, I wonder if there is quorum in the House.

Mr. Chairman : : The quorum is complete. Only 16 Members are required to constitute the quorum.

श्री राम किशन : वह दो साल तक बराबर होटल के अन्दर रहा । मैं यह कह रहा था कि जब आम एमरजैंसी के वाइंट आफ व्यू से इकट्ठा करना चाहते हैं तो उसी प्वाइंट आफ व्यू से आप को ऐक्ट करना होगा । और हमें चाहिए कि जिन बातों की हम आशा करते हैं उन बातों के लिए खुद भी तैयार रहें । जहां तक फंक्शंज़ पर बिजली के दरों का सवाल है मेरी राय में 10 रुपए भी काफी नहीं होंगे । आप को एक डैफ़िनेट पाबन्दी लगानी पड़ेगी ।

आपने जिस तरीके से ओवरआल चार्जिज़ बढ़ा दिए हैं, उनका असर न सिर्फ **डोमैस्टिक यूज़ करने** वालों पर ही पड़ेगा बल्कि पढ़ने वाले स्टुडैंट्स पर भी पड़ेगा और कालेजिज़ और युनिवर्सिटीज़ इफैक्ट होंगी । मैं वज़ीर साहब से यह उम्मीद करूंगा कि वे इस बात का यकीन दिलाएं कि युनिवर्सिटीज़ या ऐजुकेशनल इंस्टीचूशंज़, लोकल बाडीज़, हास्पिटल वगैरह को मुस्तसना किया जाए ताकि उन पर बोझ न पड़े ।

डाक्टर बलदेव प्रकाश (अमृतसर शहर पूर्व): चेयरमैन साहब, यह जो बिल हाउस के अन्दर पेश हुआ है जिसके ज़रिए बिजली के रेट्स फ्लैट् रेट्स कर दिए गए हैं इसका बहुत बड़ा असर मैं समझता हूं कि आम लोगों पर होने वाला है । इसके साथ साथ पंजाब की जनता भी फ्लैट हो जाएगी । अगर सरकार का इससे यह मुद्दा हो कि सरकार को आमदनी होगी तो मैं बतलाना चाहता हूं कि आधे से ज्यादा बिजली तो सरकार ही कंज्यूम करती है । हास्पिटल, लोकल बाडीज़, स्कूल्ज़, कालेज, डिस्ट्रिक्ट बोर्ड या एसैक्रेटेरिएट वगैरह ऐसे अदारे हैं जो सरकार से ताल्लुक रखते हैं, इसलिए आधे से ज्यादा टैक्स तो सरकार पर ही लग जाएगा । और पब्लिक के लिए यह होगा कि जो इनकरेजमेंट लोगों को बिजली कंज्यूम करने के लिए मिलती थी वह बन्द हो जाएगी । अब यह होगा कि पहले जो ज्यादा इलैक्ट्रिसिटी कनज्यूम करते थे वह कम बिजली इस्तेमाल किया करेंगे और सरकार को अब कम रैवेन्यू मिला करेगा । चेयरमैन साहिब, हमारी सरकार कहती है कि चीज़ों के भाव नहीं बढ़ने चाहिएं, जो प्रोड्यूसर हैं वह कनज्यूमर से कम रेट ले । लेकिन खुद इस असूल पर अमल नहीं करती । बदकिस्मती से इंडिया के अन्दर बिजली की प्रोडक्शन सरकार के पास है । सरकार बिजली की प्रोडक्शन पर यूनिट दो नए पैसे कास्ट करती है और कनज्यूमर को यह बिजली 34 नए पैसे पर यूनिट से कम नहीं मिलेगी । जब सरकार कहती है कि प्रोड्यूसर रेट्स न बढ़ाए तो खुद यह इतना ज्यादा रेट कैसे चार्ज कर सकती है ? चेयरमैन साहिब. मुझे याद है जब भाखड़ा डैम बन रहा था तो उस वक्त सरदार प्रताप सिंह कैरों ने अमृतसर ज़िले के पिंड पिंड में जा कर भाषण दिए थे **"ਬੀਬੀਓ, ਹੁਣ ਪਾਥੀਆਂ ਕਿਉਂ ਪਥਦੀਆਂ ਜੇ, ਤੁਸੀਂ ਗੋਹਾ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਪਾਉ ਤੇ ਹੀਟਰ ਲਾਕੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ"** ऐसे वादे वहां पर सरदार साहिब ने किए थे । मैं पूछना चाहता हूं कि आज इस बिल के पास हो जाने के बाद क्या पंजाब का कोई आदमी हीटर लगा सकता है, रेफरिजरेटर रख सकता है । इस बिल की हिमायत करते हुए मुझे पता है कि मिनिस्टर साहिब कहेंगे कि यह बिल अमीरों के लिए लाए हैं । लेकिन उन का ऐसा आर्गूमेंट हम मानने के लिए तैयार नहीं । आज कोई ऐसा क्लर्क भी नहीं है जिस के घर में बिजली का हीटर और पंखा न हो । ऐसी कोई बात नहीं कि सिर्फ अमीर आदमी ही पंखे और हीटर रखते हैं । आज सब जानते हैं कि 70 प्रतिशत देहातों में बिजली जा चुकी है । वहां किस की हिम्मत होगी कि वह 34 पैसे पर युनिट दे कर बिजली जलाए । मैं समझता

[डा० बदेलव प्रकाश]

हूं कि एक तो इस से सरकार को नुक्सान होगा क्योंकि इन को रैवेन्यू कम आएगा और दूसरे जो लोग बिजली का सामान मैनुफैक्चर करते हैं उस इण्डस्ट्री को बड़ा भारी लास होगा । एक दम उन के ऊपर सलम्प आएगा । क्योंकि जब बिजली का रेट बढ़ गया तो कोई आदमी इलैक्ट्रीकल अप्लाऐंसिज़ इस्तेमाल नहीं कर सकता, । हमारे वज़ीर साहिबान जो हैं उन को इस बिल की शिद्दत इस लिए मालूम नहीं होती क्योंकि उन को बिजली का बिल नहीं देना पड़ता । पिछले दिनों सेंटर के मिनिस्टर्ज़ की बिजली का चर्चा हुआ जिसे सुन कर देश की जनता को बहुत हैरानगी हुई । वह मन्त्री जो लोगों से देश के लिए एक एक पैसा मांगते हैं उन के घरों का बिजली का बिल 500 रुपए तक निकला है । मैं पूछना चाहता हूं कि जब सूबे के एक साधारण आदमी से 34 नए पैसे पर यूनिट आप मांगते हैं और उसे कुरबानी करने के लिए कहते हैं तो आप पांच पांच सौ रूपए की बिजली कैसे जलाते हैं । हमारा मुल्क आज उस हालत तक पहुंच चुका है जिस हालत को फ्रांस पहुंचा हुआ था । जब वहां पर लोग भूखे मरे थे तो फ्रांस के बादशाह को पता नहीं था कि लोगों की क्या हालत है । उस का जो हशर हुआ था वह आप सब जानते हैं । वहीं हालत आज यहां पर बनी हुई है । आज इलैक्ट्रिसिटी ड्यूटी का बिल वह मन्त्री साहिब पेश कर रहे हैं जो पांच सौ रुपए महीने की बिजली जलाते हैं और एक पैसा भी बिल का नहीं देते । इन का सैंटर के मिनिस्टर्ज़ से किसी हालत में भी बिजली का बिल कम नहीं हो सकता । मैं इस बात पर चेलंज कर सकता हूं । आप अंदाज़ा लगाएं कि हिन्दुस्तान में बड़े से बड़े कैपीटलिस्ट का भी पांच सौ रुपए महीने का बिल नहीं हो सकता । मिनिस्टर इस लिए बेरहमी से बिजली यूज़ करते हैं क्योंकि उन को पे नहीं करना पड़ता । इस के इलावा और कोई वजह नहीं कि एक आदमी का पांच सौ रुपए का महीने का बिजली का खर्च आए । यह कहते हैं कि तेल पर टैक्स इस लिए बढ़ाया है कि लोग तेल कम जलाएं और उस की बजाए कोयला जलाएं । फिर यह कहते हैं कि अगर कोयला भी न मिले तो लकड़ी जलाएं । मैं पूछना चाहता हूं कि यह मन्त्री महोदय खुद कोयला क्यों नहीं जलाते । मैं अर्ज़ करूंगा कि जब तक ऐसी हालत रहेगी हिन्दुस्तान के अन्दर किसी किस्म की बेहतरी नहीं हो सकती । अगर इन्होंने ड्यूटी बढ़ाई है तो यह मन्त्री साहिबान इस बात का वायदा करें कि हम हर महीने बिजली का बिल चुकाएंगे । जब तक वह खुद बिल नहीं पे करते तब तक इन को कोई अधिकार नहीं कि वह लोगों को कुरबानी करने के लिए कहें ।

आबकारी, कर तथा राजधानी मंत्री : पांच सौ रुपए महीने की बिजली कोई भी यूज़ नहीं करता ।

डा० बलदेव प्रकाश : तो फिर आप बता दें कितनी यूज़ करते हैं । चेयरमैन साहिब, एक बात मैं और कहना चाहता हूं । कई जगहों पर बिजली का इन्तज़ाम म्यूनिस्पल कमेटियों का भी है जैसे अमृतसर म्यूनिस्पल कमेटी है । उन्हों ने फ्लैट रेट रखा हुआ है । वहां वह 25 नए पैसे हरेक कनज़्यूमर से लेते हैं चाहे कोई एक यूनट जलाए चाहे ज्यादा जलाए । जब यह बिल पास हो गया तो वहां का रेट 53 नए

पैसे पर यूनिट हो जाएगा । आप अंदाज़ा लगाएं कि 25 नए पैसे से बढ़ा कर अगर 53 नए पैसे पर यूनिट के हिसाब से लोगों को बिजली दी जाएगी तो यहां पर लोगों का क्या हाल होगा ।

(*Interruption by Excise, Taxation and Capital Minister*).

Mr. Chairman : The hon. Minister should not please interrupt the hon. Member.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : अगर इसी तरह यह बिल पास हुआ और हमारी बात न सुनी गई तो अमृतसर जैसे शहरों में ब्लैक आउट होगा और लोग बिजली इस्तेमाल नहीं करेंगे । आखिर कोई हद होनी चाहिए लेकिन इन्होंने कोई हद नहीं रखी और सोचा ही नहीं कि हमें कहां तक जाना चाहिए। मैं वज़ीर महोदय से अर्ज़ करूंगा कि वह इस बिल को वापस लें । यह ठीक है कि सरकार को पैसे चाहिएं लेकिन इस बिल को वापस लेकर रीडराफ्ट करें और 50/60 यूनिट्स तक कम रेटस रखें ताकि लोग डिसकरैज न हों और बिजली का उपयोग कर सकें । जो लाईसैंसीज़ हैं उनके बारे में वज़ीर साहिब विश्वास दिलाएं कि उनके रैंट्स ज्यादा नहीं होंगे । इसके बगैर अगर यह बिल पास किया तो लोग इसे अंधेर बिल कहेंगे और ब्लैकआउट करके इस का स्वागत करेंगे ।

कामरेड राम प्यारा (करनाल) : चेयरमैन साहिब, सब से पहले मैं सरकार को इस बिल के लाने के लिए मुबारिकबाद देता हूं, इस लिए नहीं कि उन्होंने ड्यूटी बढ़ाई है बल्कि इस लिए कि पिछले 5/7 साल में यह पहला कदम है जो सरकार ने सोशलिस्टिक पैटर्न की तरफ उठाया है । मुझे इस बात की खुशी है कि जिस बात के पीछे मैं पिछले पाँच सात साल से लगा रहा हूं कि सरकार गरीबों से ज्यादा लेती है लेकिन अमीरों के प्रैशर के नीचे आ कर उनसे कम लेती है उसे मान कर उस तमीज़ को खत्म कर दिया है । जो सब से गरीब थे, जिनके दो तीन बत्तियां हो सकती थीं उनसे 5 आने यूनिट लेते थे, जो ज़रा और ऊपर के दरजे के थे जिन के पास 8-10 बत्तियां, एक आध पंखा और हीटर हो सकते हैं उनसे दो आने यूनिट लेते थे और जो ऊंचे दरजे के अमीर लोग थे और प्रैशर रखते थे, जिनके पास 50-60 बत्तियां, 15-20 पंखे, हीटर्ज़, बौयलर्ज़ रेफरिज़रेटर्ज कूलर, थे उनसे यह सरकार एक आना यूनिट लेती थी । इस सोशलिस्टिक पैटर्न में होना तो इसके उलट चाहिए था कि गरीबों से थोड़ा लिया जाता, ज़रा अच्छी हालत वालों से ज़रा ज्यादा लिया जाता और जो बहुत अमीर हैं उनसे और ज्यादा लिया जाता मगर ऐसा नहीं होता रहा और आज तक यह गलत तरीका चलता रहा । खैर, अब सरकार ने अपनी गलती दूर करने के लिए कदम उठाया है तो मैं मुबारिकबाद देता हूं । लेकिन यह बात ज़रूर कह देना चाहता हूं कि सरकार ने यह बात कोई बहुत खुशी से नहीं की है । मुझे इस सिलसिले में प्राईम मिनिस्टर तक जाना पड़ा और मेरी रिप्रैज़ेंटेशन के बारे में उन्होंने पंजाब सरकार को लिखा मगर दो साल तक यह सरकार टस से मस नहीं हुई । उसके बाद पिछले अगस्त में जब नंगल में हमारा सेमीनार हुआ था तो वहां मैं ने पलानिंग कमिशन के मैंबर श्री श्रीमन्नारायण के सामने यही प्वायंट रखा, उन्होंने उस वक्त वज़ीर साहिब से पूछा कि जो कामरेड राम प्यारा

[कामरेड राम प्यारा]

कहता है क्या वह ठीक है ? उन्होंने जवाब दिया कि हां वही बात है लेकिन साथ ही उन्होंने यह भी कह दिया कि बाकी स्टेट्स में भी यही रेट्स हैं । इस बात से मुझे भी और श्री श्रीमन्नारायण को भी हैरानी हुई । खैर मुझे खुशी है और मैं सरकार को मुबारिकबाद देता हूं कि जो गलती सारे हिन्दुस्तान में चलती है उसे ठीक करने के लिए पंजाब सरकार ने यह कदम उठाया है और मुझे यकीन है कि बाकी स्टेट्स भी हमारी एगज़ांपल फालो करेंगी । अब सरकार ने यह किया है कि टैरिफ और ड्यूटी जमां करके एक फलैट रेट 34 नए पैसे मुकर्रर कर दिया है जो सब पर लागू होगा । इस हद तक तो मैं कामयाब हुआ कि जो बहुत अमीर आदमियों को कनसेशन मिलती थी वह बंद हो गई है लेकिन मैं इस बात को इन्साफ नहीं समझता कि जो तीन हज़ार पांच हज़ार रुपए तनखाह लेते हैं और जो अमीर लोग हज़ारों रुपए इनकम टैक्स देते हैं, लाखों रुपए सेल्ज़ टैक्स देते हैं वह भी वही रेट दें और जो 50/100 रुपए की आमदनी वाला गरीब आदमी है वह भी वही रेट दे । फिनांशल कमिशनर या चीफ सैक्रेटरी वगैरह भी वह रेट दें और जो उसके नीचे 60 रुपए का चपड़ासी और 100 रुपए का कलर्क है वह भी वही रेट दे । मैं इस चीज़ को जस्टीफाइड नहीं समझता तो मुबारिकबाद मैं ने इस लिए दी कि आखिर यह सरकार टस से मस तो हुई और यह जो मोस्ट रिडीकुलस सिस्टम था उसे बंद किया । इस हाउस में लोगों के चुने हुए नुमायंदे बैठे हैं, खाह वे अपोज़ीशन के हैं या कांग्रेस के हैं । अगर उन में हिम्मत हुई तो वह इस सरकार को मजबूर कर देंगे कि वह गरीबों को रिलीफ दे और जो बहुत अमीर हैं उनसे ज्यादा वसूल करे । एक सीधी बात है कि जो आदमी दो चार हज़ार रुपए का रेफरिजरेटर लगा कर गरमियों में लुत्फ लेना चाहता है, जो आदमी सरदियों में कोयले की बजाए हीटर जलाता है, गरम पानी से नहाने के लिए बौयलर इस्तेमाल करता है वह क्यों ज्यादा रेट न दे और सरकार उसको क्यों कन्सैशन दे जो इतना बड़ा अमीर है और खर्च कर सकता है । मैं सरकार से पुरज़ोर कहूंगा कि जितने अमीर लोग हैं उनके प्रैशर को सरकार जुरअत से रज़िस्ट करके उन्हें मजबूर करे कि गरीबों के मुकाबले में वह ज्यादा रेट पे करें । मेरा परसों सवाल भी था और मैं ने वज़ीर साहिब को चिट्ठी लिख कर सज्जेस्ट भी किया था कि 10 यूनिटस तक 25 नए पैसे लगने चाहिए क्योंकि गरीब आदमी इस से ज्यादा बिजली नहीं जला सकते हैं । 10 यूनिट्स से 20 यूनिट्स तक 31 नए पैसे 20 से 50 युनिट्स तक 37 नए पैसे और 50 युनिट्स से ऊपर 50 नए पैसे रेट्स लगा देने चाहिए इस लिए कि वह अमीर आदमी पे कर सकते हैं । जो यह कहा गया है कि शादी बरातों के लिए 10 रुपए फी युनिट होंगे वह बात ठीक है और वह इस लिए कि मेरे जैसा सफैदपोश दरमियाने तबके का आदमी जब किसी अमीर आदमी की शादी देखता है तो उसकी आखें चकाचौंध हो जाती हैं और घबराहट होती है । मैं ने कई दफा सोचा है कि अगर मेरी बड़ी लड़की होती और इन हालात में मुझे शादी करनी होती तो मुझे मकान बेचना पड़ता । अगर अमीर लोग इतनी शानोशौकत करना चाहते हैं दैन दे मस्ट पे फार इट । यह ठीक है कि डिवेलपमें के लिए रैवेन्यू की ज़रूरत है । तो जो अमीर आदमी हैं और जो देने के काबिल हैं उनसे ज्यादा पैसे

ले लिए जाएं और जो गरीब हैं और रहम के मुस्तहिक हैं उनको कनसैशन दिया जाए। मैं ने इस सिलसिले में अमैंडमैंट भी दी हुई है। डाक्टर बलदेव प्रकाश ने प्राईवेट कम्पनीज़ का ज़िक्र किया है कि वहां लोग पहले ही ज्यादा दे रहे हैं अब बोझ और बढ़ने का डर है। मैं ने इसके बारे में भी अमैंडमैंट दी है और इस लिए दी है कि लोगों को चाहे प्राईवेट कम्पनी बिजली स्पलाई करे या बोर्ड करे, रेट में भेदभाव नहीं होना चाहिए। पंजाब में पहले भी एक भेदभाव वाली बात लोगों से की जा रही थी कि प्राईवेट स्कूलों में बच्चे फीस देते थे लेकिन सरकारी स्कूलों में माफ थी जिसके खिलाफ काफी रिज़ैंटमैंट थी। लेकिन अब अच्छा हुआ कि सरकार ने मेरी वह बात मान ली और यह कर दिया है कि जो बिल्कुल फीस नहीं दे सगते 30 फीसदी की पूरी फीस माफ कर दी, दरमयाने तबके के जो थोड़े बहुत दे सकते हैं उन पर 30 फीसदी से आधी ली जाएगी और जो नहीं देने के काबिल हैं उन पर 40 फीसदी से पूरी फीस ली जाएगी। इसी तरह मैं कहूंगा कि जो फर्क प्राईवेट सप्लाई कम्पनीज़ और बोर्ड के रेट्स में है वह भी मेरी अमैंडमैंट मान कर दूर कर दिया जाए। अगर वह किसी टैक्नीकल बिना पर काबिले कबूल न हो तो औफीशल अमैंडमैंट ले आएं ताकि पंजाब की जनता से जो दो रेट्स लेकर भेदभाव किया जा रहा है वह दूर हो।

चेयरमैन साहिब, मैं अर्ज़ करना चातहा हूं कि क्लाज़ 2 में दर्ज है कि—

"2..In sub-clause (ii) of clause (d) of section 2 of the Punjab Electricity (Duty) Act, 1958 (hereinafter refered to as the Principal Act), for the words "any State Government" the words "any State Government other than the Government of Punjab" shall be substituted."

मैं पंजाब इलैक्ट्रिसिटी (डियूटी) एक्ट, 1958 की क्लाज़ (डी) पढ़ देता हूं कि—

"(d)(ii) the Delhi State Electricity Board or the Municipal Corporation of Delhi from the date it is established, or any State Government, to whom energy is supplied for consumption or resale ;

चेयरमैन साहब, हम देहली में सस्ती बिजली दे रहे हैं, उस पर हमारी सरकार ड्यूटी भी ज्यादा नहीं लगा सकती, इस बारे में सरकार के आर्गूमैंट्स मानने के योग्य हैं क्योंकि दूसरी स्टेट्स से ड्यूटी ज्यादा नहीं ली जा सकती है, लेकिन श्री राम किशन ने अपनी स्पीच में कहा है कि हम ने सैंटरल गवर्नमैंट से कर्ज़ा लिया और उस पर हमें सूद भी अदा करना पड़ता है। उन्होंने यह भी कहा है कि सामान की भी डैपरीसेशन होती है, यह ठीक है कि पानी भाखड़ा डैम से मुफ्त मिलता है। इसके बावजूद भी हमें सूद, डैपरीसीएशन, रिकरिंग एक्सपेंडीच और एसटैब्लिशमैंट पर दिन-ब-दिन जो खर्च बढ़ते जा रहे हैं, वे अदा करने पड़ते हैं। जब हम पंजाब में बिजली 34 नए पैसे प्रति यूनिट के हिसाब से देंगे तो यह नामुनासिब है कि हम देहली वालों को इतनी सस्ती बिजली दें। उनके साथ हमें यह मामला उठाना चाहिए कि हम केन्द्री सरकार से कर्ज़ा लेकर बिजली पैदा कर रहे हैं, उस पर हमें केन्द्रीय सरकार को सूद भी अदा करना पड़ता है, हम ने केन्द्रीय सरकार की मदद से मशीनरी परचेज़ की है, उस में डैपरीसीएशन भी होती है, इस पर ओवरहैड चार्जिज़ भी ज्यादा हैं। हमारे ऊपर कोई ओबलीगेशन नहीं है कि हम देहली वालों को इसी रेट पर बिजली सप्लाई करते जाएं। हमें उनके साथ इस विषय में विचार करना चाहिए।

[कामरेड राम प्यारा]

चेयरमैन साहब, मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि हमारी सरकार छोटे मुलाज़मों की सर्विसिज़ में कमी कर रही है, अथवा पोस्टस में रीडक्शन कर रही है । यह नहीं करना चाहिए बल्कि ओवरहैड चार्जिज़ को घटाने की जरूरत है अगर हमने ऐसा नहीं किया तो हमारे ऊपर और कर्ज़ा बढ़ता जाएगा । डा० बलदेव प्रकाश ने ज़िक्र किया है कि मिनिस्टर साहिबान 500 रुपए की बिजली खर्च करते हैं । हो सकता है, लेकिन मैं मिनिस्टर साहबिान से प्रार्थना करना चाहता हूं कि मिनिस्ट्री रिड्यूस करने के पश्चात् मन्त्रियों ने अपने अलाउंस 800 रुपए से 1000 रुपए कर लिए हैं। यह ठीक है कि उन का 800 रुपए से गुज़ारा नहीं हो सकता और उन को गुज़ारा करने के लिए ज्यादा अलाउंसिज़ की ज़रूरत है मैं समझता हूं कि 1,000 रुपए से गुज़ारा चल सकता है। मेरे विचार में अब मन्त्रियों के कोल्ड स्टोरेज में तथा फरीदाबाद स्पिन पाइप फैक्ट्री में हिस्सा रखने के लिए ज़रूरत नहीं होगी । इस के साथ मैं वज़ीर साहिबान को प्रार्थना करूँगा कि जबकि हर एक आदमी बिजली के बिल और ड्यूटी अपनी जेब से देता है तो मिनिस्टर साहिबान को भी चाहिए कि वह भी अपनी जेब में से पे करें । मैं समझता हूं कि यह कुर्बानी इन को करनी ही चाहिए । और मुझे यकीन है कि मिनिस्टर साहिबान कुर्बानी के लिए कुछ न कुछ आगे आएंगे । इस हाऊस में कई माननीय सदस्यों ने कहा है कि बिजली के रेट बढ़ने से लोग बिजली का कम उपयोग करेंगे । अगर ऐसी बात होगी तो मुझे बहुत खुशी होगी । मुझे इस लिए खुशी होगी कि किसानों की हज़ारों की सँख्या में ऐप्लीकेशन पैंडिंग पड़ी हैं अगर उन को बिजली सप्लाई की गई तो उस से देश की प्रोडक्शन बढेगी, इस के अलावा एमरजैंसी का मुकाबला करने के लिए इन चीज़ों की बहुत ज़रूरत है—वह है एग्रीकल्चरल एंड इंडस्ट्रियल प्रोडक्शन मैं यकीन से कह सकता हूं कि अगर हमारी सरकार ने ट्यूबवैल्ज़ के लिए तथा छोटे कारखाने चलाने के लिए बिजली सप्लाई की तो हमारे देश की एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन और इंडस्ट्रियल प्रोडक्शन बड़ेगी, जो लोगों की कई सालों से बिजली के लिए अर्ज़ियां पैंडिंग पड़ी हैं वह भी डील हो जाएँगी, अगर ऐसा हो जाएगा तो हमारी सरकार का बहुत इम्पौर्टेंट कदम होगा, क्योंकि आम जनता बिजली कम उपयोग करेगी । वह ट्यूब वैल्ज़ तथा इंडस्ट्रीज़ के कामों में उपयोग आएगी, इस से देश की पैदावार बढ़ेगी और इण्डस्ट्रीज़ बड़ेंगी, इण्डस्ट्रीज़ के बढ़ने से बेरोज़गारी दूर होगी, अन्त में मैं ज्यादा समय न लेता हुआ वज़ीर साहिबान से प्रार्थना करूँगा कि जो इस बिल के द्वारा ड्यूटी बड़ेगी वह अपनी जेब से दें, मैं आशा रखता हूं कि वह मेरे सुझावों पर ज़रूर गौर करेंगे ।

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ (ਨਾਗੋਕੇ ਐ. ਸੀ.): ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਇਹ ਬਿਲ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ।

सिंचाई तथा विधुत मन्त्री : आन ए प्वायंट आफ आर्डर सर, आप हाऊस का टाईम बढ़ा दें, या बहस में कमी की जाए जो पहले बिल पास किया गया है वह पहली अप्रैल से इफैक्टिव नहीं होगा बल्कि यह बिल एक अप्रैल से लागू होगा । इस लिए इस को

पास किया जाए । दूसरी मैं यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि लैजिस्लेटिव कौंसल के पास कल के लिए कोई भी बिजनेस नहीं है इस लिए मैं रिक्वेस्ट करता हूं कि इस बिल को जल्दी पास किया जाए ।

बाबू बचन सिंह : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । हमें हमेशा शिकायत रही है कि इस हाउस में सरकार की इनऐफीशैंसी के कारण बिल्ज़ वक्त पर सप्लाई नहीं किए जाते हैं । इस हाउस को कई दफा ऐसी मुश्किलात की हालत में से गुज़रना पड़ता है । जब सरकार को यह पहले पता था कि टैक्सिज़ जनता पर लागू करने हैं तो उन को वक्त पर बिल्ज़ सप्लाई करने चाहिए थे । हम तो सरकार के साथ रियायत करते हैं । मैं कहना चाहता हूं कि टैक्सेशन के बिल्ज़ वक्त पर कभी पब्लिश नहीं हुए हैं । अगर हम इस पर ऐतराज़ करें तो वह बिल इस हाउस में पेश नहीं हो सकते हैं । लेकिन हालत ऐसी है कि सरकार की इनऐफीशैंसी को नज़र अन्दाज़ नहीं किया जा सकता है । सरकार वक्त पर बिल्ज़ लाती नहीं है, फिर कहते हैं कि इन बिल्ज़ को अभी पास कर दिया जाए, उस पर कोई मुफस्सल बहस न हो । जब इस बिल का रोज़मर्रा की ज़िन्दगी के साथ सम्बन्ध है और हर एक आदमी की जेब से पैसा निकलता है तो यह ज़रूरी हो जाता है कि इस बिल पर डिटेल में बहस की जाए, इस बिल को जल्दी में पास न किया जाए । अगर जल्दी पास किया गया तो मैं समझता हूं कि जनता के साथ तथा एलैक्ट्रिसिटी कनज्यूमर्ज़ के साथ बेइंसाफी होगी ।

Mr. Chairman : We will proceed according to the decision of the Business Advisory Committee.

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪਰੀ : ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਇੰਸ ਇਕ ਮੁੱਖ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨਹਿਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਪਣੀ ਉਪਜ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਛੇਤੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹਨ ਉਥੇ ਬਿਜਲੀ ਭੀ ਅਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਸਨਅਤਾਂ ਲਈ ਭੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਤਨੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਹੈ ਹੁਣ ਇਹ ਨਵਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਟੈਕਸ ਵਧਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਭਾਰ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਲੈਕਟਰਿਸਿਟੀ ਡਿਊਟੀ ਜ਼ਰਾਇਤ ਸਬੰਧੀ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਨਾ ਲਾਈ ਜਾਵੇ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਔਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਕੀ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਬੋਲਿਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

Mr. Chairman : I was just going to say the same thing . As I understand, this tax is not applica ble to the electricity consumed on the running of tubewells.

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪਰੀ : ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ— ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਉਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਇੰਡਸਟਰੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਬੜੇ ਬੜੇ ਸਿਨੇਮਾ ਹਾਲ ਅਤੇ

[ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ]
ਕੋਲਡ ਸਟੋਰੇਜ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਟੈਕਸ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਉਹ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਅਮੀਰ ਹਨ, ਉਹ ਕੋਠੀਆਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿਨਮਾ ਹਾਲ ਅਤੇ ਕੋਲਡ ਸਟੋਰੇਜ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਰਾਪਰਟੀ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਵਧਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਵਧਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਉਤੇ ਘਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਉਪਜ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜ਼ਰਾਇਤ ਦੇ ਮਸਲੇ ਉਤੇ ਵੀ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਜ਼ਰਾਇਤ ਸਬੰਧੀ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕਰੋ। ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਜਲੀ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਦੇਸ਼ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕੇ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਾਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਪਰ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਟਿਊਬਵੈਲ ਚਲਾਏ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾ ਲਉ। ਇਹ ਐਮਰਜੈਨਸੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਐਮਰਜੈਨਸੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਮਰਜੈਨਸੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਹੋਰ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਅੱਜ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਐਸੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਰਿੰਗ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਏਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਐਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੋ ਕਿ ਗ਼ਰੀਬ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕੇ। (*At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair.*) ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਰੇਟ ਘਟ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। ਆਏ ਦਿਨ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਇੰਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸ, ਜ਼ਰਾਇਤ ਉਤੇ ਟੈਕਸ, ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਟੈਕਸ ਆਦਿ, ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ 67 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਬਿਜਲੀ ਤੋਂ ਲੈਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਸਟਫੁਲ ਐਕਸਪੈਂਡੀਚਰ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ, ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੇ ਐਸ਼ੋ ਇਸ਼ਰਤ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ ਉੱਤਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ (ਡਿਊਟੀ) ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਬਿਲ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ 1958 ਦਾ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ (ਡਿਊਟੀ) ਐਕਟ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਟੱਡੀ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਾਂ ਕਿ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ 1958 ਵਿਚ ਇਸ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਨਾਫਜ਼ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਨ। ਸੰਨ 1958 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ (ਡਿਊਟੀ) ਬਿਲ ਪਾਇਲਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਅੱਜ ਤਕ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ 15 ਯੂਨਿਟ ਉਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 5 ਆਨੇ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਲੈਣਾ ਹੈ। 15 ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਉਤੇ 40 ਯੂਨਿਟ ਤਕ ਜਿਹੜਾ ਸੈਕੰਡ ਸਲੈਬ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਆਨੇ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਤੀਸਰਾ ਸਲੈਬ 40 ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਆਨਾ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਯਾਨੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ਰੀਬ ਓਨਾ ਹੀ ਉਸ ਉਤੇ ਬੋਝ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਦਰਮਿਆਨੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਉਤੇ ਦਰਮਿਆਨਾ ਬੋਝ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਉਤੇ ਘਟ ਬੋਝ। ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਡਿਊਟੀ ਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ 15 ਯੂਨਿਟ ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ 10 ਫੀ ਸਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ। ਜਿਹੜੇ 15 ਯਨਿਟ ਤੋਂ ਉਪਰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ 25 ਫੀ ਸਦੀ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗੌਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਫੀ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਗੇੜ ਹਨ ਇਹ ਬੜੇ ਧੋਖੇ ਦੇ ਗੇੜ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੀ ਸਦੀਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਛੋਟੇ ਆਦਮੀ 15 ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਘਟ ਬਿਜਲੀ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ 10 ਫੀ ਸਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਤਿੰਨ ਪੈਸੇ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡਿਊਟੀ ਬਣ ਗਈ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਸਿਰਫ ਇਕ ਆਨਾ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਸਵਾ ਛੇ ਪੈਸੇ ਉਸ ਉਤੇ ਸਿਰਫ ਡੇਢ ਪੈਸਾ ਡਿਊਟੀ ਵਧੀ। ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਇਕ ਗ਼ਰੀਬ ਇਕਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਅਮੀਰ ਦਾ ਪੈਸਾ ਚਲਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅਮੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਪੱਕੇ ਕਰ ਲਈਏ। ਗ਼ਰੀਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਅਮੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਹਿਸਾ ਤੇਰਾ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਮੇਰੇ। ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਮੀ ਇਸ ਉਤੇ ਮੰਨ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਹੋਰ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਪੁਛ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਮੀਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਖਪ ਖਪ ਕੇ ਮਰਦਾ ਹੈਂ, ਵੰਡਣ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤਿੰਨ ਹਿਸੇ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਹਿਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਮੀ ਨੇ ਅਮੀਰ ਨਾਲ ਰੌਲਾ ਪਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁਗਦਾ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗ ਕਿ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਅਜ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਤਿੰਨ ਹਿਸੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਤਿੰਨ ਹਿਸੇ ਤੇਰੇ ਅਤੇ 13 ਮੇਰੇ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ ਉਸ ਡਿਊਟੀ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖੋ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਜਲੀ ਖਰਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ 25 ਫੀ ਸਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ 15 ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਘਟ ਖਰਚ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਉਤੇ 10 ਫੀ ਸਦੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਉਤੇ ਤਿੰਨ ਪੈਸੇ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਉਤੇ ਡੇਢ ਪੈਸਾ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਬਿਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਰਾ ਗੌਰ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ **thin end of the wedgea** ਦਾਖਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। 1958 ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸੈਸੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂਬਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸੈਸ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਟੈਕਸ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਵਧਾ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿਘ ਨੇ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਸ਼ੱਕ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤਰਕੀ ਦੇਣ ਹੈ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਤਾਲੀਮ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਖਰਚ ਵਧਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਟੈਰਿਫ ਸੀ। ਟੈਰਿਫ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਕੁਝ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਈ। ਹੁਣ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਨਵੇਂ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਬੜੇ ਮੀਆਂ ਸੋ ਬੜੇ ਮੀਆਂ ਛੋਟੇ ਮੀਆਂ ਸੁਭਾਨ ਅੱਲਾ'। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿਊਟੀ ਲਾਉਣ ਲਗਿਆਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ 15 ਯੂਨਿਟ ਤਕ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਪੈਸੇ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਹੀ ਰਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜਦ ਅਗੇ ਵਧੇ ਤਾਂ 12 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਉਤੇ 22 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਵਧਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਵੀ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਸਲੈਬ ਅਤੇ ਉਪਰਲੀ ਸਲੈਬ ਦੇ ਵਿਚ ਦਰਮਿਆਨੀ ਸਲੈਬ ਹੈ ਉਸ ਉਤੇ ਚਾਰਜ ਵਧ ਜਾਏਗਾ। ਜੇ ਪੌਣੇ 22 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਲਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਟੋਟਲ 34 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਬਣਦਾ। ਮਨਿਸਟਰ ਆਪ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨ ਦੀ ਫੁਰਸਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ, ਹੇਠਲੇ ਅਫਸਰ ਹਨ ਉਹ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ 15 ਯੂਨਿਟਸ ਤਕ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਵਾ 34 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਲਵਾਂਗੇ। 15 ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ 40 ਯੂਨਿਟ ਤਕ ਸਾਢੇ 34 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਅਤੇ 40 ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਉਪਰ ਫੇਰ ਸਵਾ 34 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਫੀ ਯੂਨਿਟ। ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੀਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਸਿਰਫ ਇਸ ਤਕਲੀਫ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਫਰੈਕਸ਼ਨ ਨਾ ਪਾਉਣੀ ਪਵੇ ? ਫਰੈਕਸ਼ਨ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਫਰੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਚਾਰਜ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਇਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਅਜਿਹੀ ਮਨਿਸਟਰੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੇ ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ। ਇਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਖੜਾਂਦੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਐਕਸਟਰੀਮ ਰਾਈਟ ਹਨ..........................

Deputy Speaker : Please take in proper strain

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਅਪ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਗੁਨ੍ਹਾਗਾਰ ਸਮਝੋ। ਇਹ ਐਕਸਟਰੀਮ ਰਾਈਟ ਵਿਚ ਅਤੇ ਐਕਸਟਰੀਮ ਲੈਫਟ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸ਼ਰਾਬੀ ਕਬਾਬੀ ਆਦਮੀ ਠੇਡੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਧਰੋਂ ਉਧਰ ਅਤੇ ਉਧਰੋਂ ਏਧਰ (ਵਿਘਨ)

Deputy Speaker : 'Shrabi' and 'Kababi' are not decent words.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਨਾਮਾਕੂਲ ਰਿਮਾਰਕਸ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਮਾਕੂਲ ਦੇਵਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਬਾਅਜ਼ ਦਫਾ ਕਈ ਆਦਮੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਾਸਤੇ ਇਨਵਾਈਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਪਰਸੋਂ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਸਵਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਸਰਵਿਸ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਟਿਵ ਮਾਮਲਾਤ ਵਿਚ ਹਨੇਰ ਗਰਦੀ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲਫਜ਼ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਹਨੇਰ ਗਰਦੀ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਨਾ ਉਹ ਨੱਥੂ ਨੇ ਪਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਖੈਰੇ ਨੇ ਪਾਈ ਸੀ, ਇਸ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੇ ਅਤੇ ਇਸੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਹੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸਾਡੇ ਦੋਸਤ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਕਾਇਦਾ ਹੈ। ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ ਨੂੰ ਅਜ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦੇਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਸਵੇਰ ਦਾ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਹਨੇਰ ਗਰਦੀ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਵੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਨੇ ਪਾਈ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਜਾਂ ਸੀ. ਪੀ. ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚੋਂ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਹਨੇਰ ਗਰਦੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ? ਜ਼ਰਾ ਗ਼ੌਰ ਕਰੋ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਬਿਜਲੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਵੇ ਉਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤ ਕਰਦੇ ਚਲੋ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹਜ਼ਾਰ ਯੂਨਿਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਿਆਇਤ ਕਰੋ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲਤ ਸੀ ਕਿ 15 ਯੂਨਿਟ ਤਕ ਜੋ ਖਰਚ ਕਰੇ ਉਹ 5 ਆਨੇ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ 40 ਯੂਨਿਟ ਖਰਚ ਕਰੇ ਉਹ ਇਕ ਆਨਾ ਦੇਵੇ। ਹੁਣ ਇਹ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਞ ਬਰਾਤ ਆਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ 10 ਰੁਪਏ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਲਵੋ (ਵਿਘਨ)। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹੋ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਹਰ ਕੰਮ ਪਲੈਂਡ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਦਮ ਅਜ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਲ੍ਹ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਰਿਮਾਰਕਸ

ਮੈਂ ਦਿਤੇ ਹਨ ਕੀ ਉਹ ਗਲਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਉਪਰ 34 ਪੈਸੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਠੱਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਟੈਰਿਫ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਰਹੇ, ਚਾਰਜ ਤੇ ਡਿਊਟੀ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਟੈਰਿਫ ਪੱਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਡਿਊਟੀ ਘਟ ਵਧ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 34 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਲੈਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਟੈਰਿਫ ਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਡਿਊਟੀ ਦੇ 34 ਪੈਸੇ ਕਿਉਂ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਨ ? ਸੈਕੰਡ ਸਲੈਬ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਟੈਰਿਫ ਦੀ ਰੇਸ਼ੋ ਹੈ ਉਹ 12 ਪੈਸੇ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਡਿਊਟੀ ਬਣਾ ਦਿਤੀ 22 ਪੈਸੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਸਲੈਬ ਹੈ 40 ਯੂਨਿਟ ਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਟੈਰਿਫ $6\frac{1}{4}$ ਪੈਸੇ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਡਿਊਟੀ ਵਧਾ ਦਿਤੀ ਹੈ 28 ਪੈਸੇ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਸਿਆਣੀ ਕੌਮ, ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਆਣੀ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜਸਟੀਫਾਈ ਕਰੇਗੀ ? ਇਹ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕਰ ਟੈਰਿਫ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਟੈਰਿਫ ਦੇ ਪੈਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਉਹ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਸਾਲ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਦਾਵਾਰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਿੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਪਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕਾਂ ਉਪਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਘਟ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਿਜਲੀ ਖਰਚ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਾਇਆ ਦੇਣ ਲਗਿਆਂ ਤਕਲੀਫ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੇਕਰ ਟੈਰਿਫ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਟੈਰਿਫ ਦੇ ਪੈਸੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੈਸੇ ਬੋਰਡ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਏਗੀ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਬੋਝ ਟੈਕਸਪੇਅਰਜ਼ ਉਪਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਘਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। 1958 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਰਾੜੇ-ਵਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਡਿਊਟੀ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਆਣੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜਾ ਡਿਊਟੀ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਿਜਲੀ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਤੁਸੀਂ ਡਿਊਟੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੋਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੱਕ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਡਿਊਟੀ ਲੈ ਸਕੀਏ। ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਵਕਤ ਮਿਸਟਰ ਡੀ. ਡੀ. ਪੁਰੀ ਨੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਈਟ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਈਟ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਪਣੀ ਜੁਰਿਸ-ਡਿਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਤੇ ਵੀ ਡਿਊਟੀ ਇੰਪੋਜ਼ ਕਰ ਸਕੋ। ਹੁਣ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਡਿਊਟੀ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ ਜਿਹੜੀ ਬਿਜਲੀ ਸਰਕਾਰ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਉਤੇ ਕੋਈ ਡਿਊਟੀ ਨਹੀਂ ਵਧ ਰਹੀ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਜਲੀ ਨੰਗਲ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਫੈਟਕਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ 34 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਉਥੇ ਉਸ ਕਨਸਰਨ ਕੋਲੋਂ 8 ਪਾਈ ਯਾਨੀ 4 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਫੀ ਯੂਨਿਟ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਕਨਸਰਨ ਨੂੰ 60,000 ਯੂਨਿਟ ਬਿਜਲੀ............................

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਬਾਬੂ ਜੀ, ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰੋ। (I would request the hon. Member to wind up his speech soon.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਤਅਲੱਕ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਗੈਰ ਮੁਤਅੱਲਕਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਬੋਲਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। (Of course he is never irrelevant).

ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਬਾਬੂ ਜੀ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਰੇਪੀਟੀਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਔਰ ਨਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਪੁਆਇੰਟ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੇਂ ਪੁਆਇੰਟਸ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ; ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਟਾਈਮ ਮਿਲਣਾ ਚਾ-ਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦੇ 12 ਬਜੇ ਤਕ ਬੈਠਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਪਰ ਆਖਿਰ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (I am prepared to sit even upto midnight but after all the decision of the Business Advisory Committee must also be implemented.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਪੁਆਇੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ ਮੈਂ ਉਸੇ ਉਤੇ ਬੋਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹਾਂ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪਣੇ ਪੁਆਇੰਟਸ ਨੂੰ ਵੀ ਰੀਪੀਟ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਮੈਂ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਤਅੱਲਕਾ ਬਹਿਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਵੋਗੇ ਕਿ ਕੁਝ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਹਿ ਸਕਾਂ। (ਵਿਘਨ)

Deputy Speaker : No Interruptions please.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਟੈਕਸ ਪੇਅਰ ਦਾ ਇਹ ਹੱਕ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਹੱਕ ਤੋਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਰਜ਼ਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਜ਼ੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਵਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ—39 ਅਰਬ ਰੁਪਿਆ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਹੈ —ਜਿਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਹਿੱਸਾ ਬਜਲੀ ਦਾ ਹੈ — ਉਸ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ ਨਜ਼ਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਾਨੂੰ ਦਿਉ ਔਰ ਜੇ ਸਾਡਾ ਹੱਕ ਖੋਹ ਕੇ ਵੀ ਬਾਹਰ ਦੇ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਮਹਿੰਗੀ ਦਰ ਤੇ ਦਿਓ ਨਾ ਕਿ ਸਸਤੀ ਤੇ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਬਿਜਲੀ ਉਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰੁਪਿਆ ਲਗਾਇਆ ਹੈ, ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਟੈਕਸ ਪੇਅਰ ਇਸ ਸਟੇਟ ਦਾ ਮਾ-ਲਿਕ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਹਿੰਗੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਔਰ ਗ਼ੈਰਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤੀ। ਬਾਹਰਲੇ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰਜ਼ ਨੂੰ ਇਹ ਬਿਜਲੀ ਕੋਈ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਕੱਲੇ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ— ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਵਡੇ ਮਾਲਿਕ ਹਨ—60,000 ਕਿਲੋ ਵਾਟ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਮੰਨੇ ਰੇਟਸ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇਈਏ ? ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕਰਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਉਤੇ ਬਿਆਜ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ? ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਫਤ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਕੋਈ ਰਿਆਇਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ; ਬਿਆਜ ਠੋਕ ਕੇ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਉਸ ਬਿਆਜ ਨੂੰ ਚੁਕਾਉਣ ਲਈ ਟੈਕਸ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਔਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਸਸਤੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ? ਕੀ ਜਵਾਬ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ? ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣੀ ਹੈ—ਉਸ ਦਾ 15 ਫੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਔਰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਸਸਤੇ ਰੇਟਸ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ? ਕੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਦਸ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਗਲ ਇਥੇ ਹੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ

ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਜੋ, ਡਮਾਂਡ ਹੈ ਉਹ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ ? ਮੈਂ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਗੰਗੂਵਾਲ ਔਰ ਕੋਟਲੇ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਮਿਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹੋ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੋੜ ਭਾਵੇਂ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨ ਹੋਵੇ ਦਿਲੀ ਦੇ ਬੋਸਿਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ; ਹਰ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਜਲੀ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਧੀ ਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਨ 1958 ਵਿਚ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰਲਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ ਡਿਊਟੀ ਲੈ ਸਕਾਂਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਕੀ ਅਜ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਡਿਊਟੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਤਾਂ ਡਿਊਟੀ ਲੈਣ ਦਾਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਕ ਨਹੀਂ। ਬਿਜਲੀ ਬਾਹਰ ਸਪਲਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਔਰ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਬੜੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਬੇਈਮਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਗ਼ਦਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਹਿੰਗੀ ਔਰ ਬਾਹਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਸਤੀ ਬਿਜਲੀ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਬਾਬੂ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਕਿਤਨਾ ਟਾਈਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ? (How much more time does the hon. Member want to avail of ?

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਸ਼ਾਇਦ ਦੋ ਘੰਟੇ ਜੀ। ਮੈਂ ਜੇ ਗ਼ੈਰ ਮੁਤਅੱਲਕਾ ਬੋਲਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬੇਸ਼ਕ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕ ਲੈਣਾ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁਛਿਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਦਰਿਆਫਤ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । (I did not mean to stop the hon. Member from speaking, I only just wanted to know)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕਿਸੇ ਬਿਲ ਉਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੌ ਘੰਟੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਵੀ ਹੱਕ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਪਰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਰਖੋ ਕਿ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਬਿਲਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕਾਉਣਾ ਹੈ। (But the hon. Member should also bear in mind the decision of the Business Advisory Committee where in he was a party to the decision that these four bills be disposed of in two days.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਉਥੋਂ ਦੀ ਗਲ ਹੋਰ ਹੈ। ਖੈਰ, ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਹ ਗਲ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਉਪਰਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ—ਅਮੀਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਜ-ਲੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ—ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਕਲ ਐਪਲਾਇੰਸਿਜ਼ ਹੀਟਰ ਔਰ ਦੂਜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਖਪਤ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਘਰ ਫਿਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜਾਂ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰਜ਼ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ? ਇਸ ਵਕਤ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਫ਼ਿਗਰਜ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਦਸਣ ਕਿ ਕੀ ਸੰਨ 1970 ਤੋਂ ਪਾਹਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਘਟ ਹੋਵੇਗੀ ? ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫ਼ਿਗਰਜ਼ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹਨ ਔਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਟਡੀ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚ ਸੰਨ 1970 ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਤ ਵਿਚ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਘਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਔਰ ਜਦ ਇਹ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਘਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਐਸ਼ੋ ਇਸ਼ਰਤ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਮਹਿੰਗੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਸਤੀ (ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਤਾਲੀਆਂ) । ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਦੇ ਮੋਟੇ—ਡੀਮਾਂਡ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਸਮਝੋ। ਜੇ ਸਪਲਾਈ ਘਟ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਡਿਮਾਂਡ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਚੀਜ਼ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋਵੇਗੀ ਔਰ ਜੇ ਡਿਮਾਂਡ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਪਲਾਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹੋ ਚੀਜ਼ ਸਸਤੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਡਿਮਾਂਡ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਮੀ ਦਾ ਹਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ, ਅਮੀਰ ਦਾ ਬਾਅਦ ਵਿਚ। ਔਰ ਜਦ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਮੀ ਦਾ ਹਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮੀਰ ਤੋਂ ਵੀ ਗਰੀਬ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਰੇਟ ਲਿਆ ਜਾਵੇ; ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ? ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਅਸਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਭਾਰ ਆਪਣੇ ਸਿਰੋਂ ਉਤਾਰਨਾ ਹੈ; ਜਿਤਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਜਲੀ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉਸੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੇਟ ਤੇ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਗ਼ਰੀਬ ਤੋਂ ਘਟ ਪੈਸੇ ਲਏ ਜਾਣ। ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੌਰਮਿਟ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹ ਚੱਕੀ ਦੇ ਦੋ ਪੁੜਾਂ ਵਿਚ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਸ ਤੇ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਪੁਲ ਹੈ ਔਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਟੈਕਸ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ। ਜਦ ਟੈਕਸ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਬੁਰ-ਜੁਆ ਸਸਾਇਟੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦ-ਮੀਆਂ ਤੇ ਬੋਝ ਬਹੁਤ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਬੈਲੰਸ ਖੋ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗਲ ਕਰਿਆ ਕਰੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਯਸ਼ ਹੋਵੇ ਔਰ ਉਹ ਇਹ ਦੇਖਣ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦੀ ਹੈ ਬੜਾ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਦਸ ਰੁਪਏ ਯੂਨਿਟ ਵਾਲਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਲ ਵਿਚ ਪਰੋਵੀਜ਼ਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਿਲ-ਕੁਲ ਹੀ ਉੜਾ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਆਮਦੀਦ ਕਹਾਂਗਾ । ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਇਹ ਬਿਜਲੀ ਦੇਵੋ ਹੀ ਨਾ । Take courage in both hands. ਅਗਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਹਾਸੋ ਹੀਣੀ ਗਲ ਨਾ ਕਰੇ। ਇਤਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ।

श्री मंगल सेन (रोहतक) : उपाध्यक्षा महोदया, मैं निवेदन करना चाहता हूं कि यह जो बिल वज़ीर साहब ने इस हाउस में पेश किया है, इस को पेश करते हुए हमारे मन्त्री महोदय ने कोई बात नहीं कही, सिर्फ यह कह दिया है कि यह बिल है इसे पास कर दिया जाए ।

उपाध्यक्षा : आप इस के ओबजैक्टस ऐन्ड रीज़न्ज़ पढ़ लीजिए । The hon. Member should read the statement of objects and reasons of the Bill.)

श्री मंगल सेन : पढ तो मैं ने लिया है लेकिन उधर मास्टर गुरबन्ता सिंह जी ने सम्बन्धित मन्त्री को नहीं पढ़ाया इस लिए उन्होंने शायद नहीं पढ़ा बल्कि भूल चूक कर गए हैं । हमारे इलाके के जो वज़ीर हैं उन के लिए कोई ऐसी बात नहीं..... (विघ्न) वह इम्प्रेस कर सकते । 1958 में इसी हाउस के अन्दर बिल पेश करते हुए उस समय के

सिंचाई विभाग के वज़ीर सरदार ज्ञान सिंह राड़ेवाला, जो आजकल सही रास्ता पर चल रहे हैं, ने यह कहा था यानी उस बिल की स्टेटमैंट आफ ओबजैक्टस ऐंड रीज़न्ज़ में उन्होंने यह दिया था—

"The additional financial burdens are being undertaken by the State on account of introduction of free education and provincialisation of local body Schools."

और आगे उन्होंने यह फर्माया था कि यह जो ड्यूटी लगाने जा रहे हैं यह इस लिए लगा रहे हैं क्योंकि सरकार ने जिला बोर्डज़ के स्कूल अपने कब्जे में लिए हैं, उन स्कूलों की इमारतें बहुत खराब हैं, फरनीचर खराब है, वहां बच्चों के बैठने की जगह नहीं है और किसी किस्म का बन्दोबस्त नहीं है....

उपाध्यक्षा : जो बिल इस वक्त सदन के सामने है, आप उस पर बोलिए। (The hon. Member should please speak on the Bill, now before the House.)

श्री मंगल सेन : मैं यही बता रहा हूं कि उस समय फरी एजुकशन के नाम पर इन्हों ने इलैक्ट्रिसिटी पर ड्यूटी लगाई थी और अब फरी ऐजुकेशन भी इन्होंने वापस ले ली है। मुझे समझ में नहीं आ रहा कि इस में सैंस क्या है जो अब यह बिजली पर और टैक्स लगाना चाहते हैं। फिर इसी पर बस नहीं; आगे आप देखें कि इस बिल में इस बात की कोई गारंटी नहीं दी गई कि यह बिल कब तक लागू रहेगा जैसा कि इन्होंने मन्त्री कल्याण टैक्स लगाया था जिस को यह हरिजन कल्याण टैक्स कहते हैं। उस के बारे में कहा गया था कि सिर्फ एक साल के लिए करेंगे लेकिन इस दफा इस बिल की स्टेटमेंट आफ औबजैक्टस ऐंड रीज़न्ज़ में कोई बात दर्ज नहीं की कि यह कितने समय के लिए लगाया जा रहा है और न ही मन्त्री महोदय कुछ बोल सके। यह बोलना तो जानते हैं लेकिन इन्हें कोई पहले लिख कर दे तो बोल सकते हैं।

उपाध्यक्षा : आप बड़े स्याने मैम्बर हैं आप कोई सुझाव दें। (The hon. Member is a seasoned parliamentarian. He should give some concrete suggestion.)

श्री मंगल सेन : मैं अभी सुझाव देता हूं। मैं निवेदन कर रहा था कि यह जो नहीं बताया कि यह टैक्स कब तक लागू रहेगा; इस से जनता के साथ बड़ी भारी बेइनसाफी कर रहे हैं। इन को एश्योरैंस देनी चाहिए कि यह ड्यूटी कब तक के लिए लगाना चाहते हैं। टाईम लिमिट होनी चाहिए, लेकिन ऐसा मालूम होता है कि यह अनिस्थित टाईम के लिए लगाना चाहते हैं।

दूसरी बात जो मैं कहना चाहता हूं वह यह है कि यह जो बिल भी ले आते हैं पूरी तरह उस पर सोच विचार किए बगैर ले आते हैं। बिल पीछे आया है इस में जो यह अमैंडमैंट लाना चाहते हैं वह पहले ले आए हैं। यह लैजिसलेशन का काम इतनी अफरा तफरी में करते हैं कि जिस का कोई अन्त ही नहीं। इस का कारण यह है कि जो महकमा के वज़ीर साहब हैं वह बड़े बिज़ी रहते हैं। यह इतने बिज़ी रहते हैं कि इन्हें अपनी पोशाक की भी प्रवाह नहीं रहती। कभी इन की धोती खुल जाती है और कभी पगड़ी खुल जाती है।

उपाध्यक्षा : आप अपनी बात वापस लें। The words just now uttered by the hon. Member are in bad taste. (The hon. Member should withdraw his remarks. The words just now uttered by him are in bad taste.)

(Interruption by Sardar Jai Inder Singh).

Deputy Speaker : Will the hon. Member Sardar Jai Inder Singh please keep quiet ?

श्री मंगल सेन : मैं वापस ले लेता हूं आप के कहने पर, इनकार कब करता हूं । वैसे मैं ने तो उन के बिज़ी होने की बात कही थी ।

उपाध्यक्षा : यह औगस्ट हाउस है, यहां आप की बहनें भी बैठी हैं, ज़रा सोच कर बात किया करें । (The hon. Member should be more careful in using such language in this august House where ladies are also present.)

श्री मंगल सेन : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं तो उन के बिज़ी रहने की बात कर रहा था वरना मेरी कोई ऐसी इंटैनशन नहीं थी । मेरे कहने का मतलब यह है कि यह बड़े बिज़ी रहते हैं और इन चीज़ों पर उन्हें विचार करने का वक्त नहीं मिलता । जो इन के लाईसैंसी हैं, जो इन के विचोले हैं, जो इन की मेहरबानी से माला माल हो रहे हैं, हमें इस हाउस में यह कहा जाए कि बिजली पैदा करो, सरकार तो जनता के पैसों से बिजली पैदा करे और उस को आगे बेचे इन के विचोले.... (विघ्न) मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि यह जो बिल ले आए हैं इस में विचार करने की बात यह है कि सरकार जनता के पैसे से बिजली पैदा करती है और उसे डिस्पोज़ आफ करने के लिए एक प्राईवेट फर्म खड़ी कर देते हैं । रोहतक में 6 आने फी यूनिट के हिसाब से वहां की साउथ इलैक्ट्रिसिटी कम्पनी बिजली जनता को देती है और वह इस तरह से माला माल हो रही है । अब यह उन 6 आने पर भी 23 नए पैसे फी यूनिट ड्यूटी लगा रहे हैं। मुझे उन के डायरैक्टर मिले थे, कहने लगे कि पहले तो 6 आनों के पीछे शोर मचाते थे अब गवर्नमेंट 23 नए पैसे फी यूनिट और लगा रही है । (Shri Mangal Sein was still in possession of the House when it adjourned.)

उपाध्यक्षा : सदन कल नौ बजे प्रातः को मिलेगा ।

(The Sabha then adjourned till 9.00 A.M. on Friday, the 29th March, 1963).

1683 P.V.S.—387—3-7-63—C. P, and S. Pb, Chandigarh

PUNJAB VIDHAN SABHA

Debates

29th March, 1963

(Morning Sitting)

Vol. I No. 29

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Friday, the 29th March, 1963

(Morning Sitting)

Price Rs. 2.60nP.

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES VOL. I No. 29, DATED 29TH MARCH, 1963 (*MORNING SITTING*)

Read	*For*	*On page*	*Line*
लिये	लिय	(29)2	14
ਪੂਰੇ	ਪਰੇ	(29)8	26
ਦਾ	ਦੀ	(29)8	29
ਰਹੇ	ਰਰੇ	(29)10	12
कमरे	कमर	(29)12	23
गुरदयाल सिँह ढिल्लों	गूरदयाल सिह ढिल्लों	(29)14	19
अर्ज़	अज	(29)20	28
इलिमिनेट	इलमीनेट	(29)32	24
डिपार्टमैंट	डिपार्टमैंड	(29)33	15th from below
वसूली	वलूली	(29)33	13th from below

PUNJAB VIDHAN SABHA

Friday, the 29th March, 1963
(*Morning Sitting*)

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector I, Chandigarh, at 9.00 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair

---

QUESTION HOUR (DISPENSED WITH)

Mr. Speaker : Quite a number of Honourable Members have represented that they should be given more time for discussion on the Bills before the House today. So, the question Hour may be dispensed with. Even the Short Notice Questions will not be taken up.

Is it the pleasure of the House that the question Hour be dispensed with.

Voices : Yes.

The question Hour was then dispensed with

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਇਕ ਸ਼ਾਰਟ ਨੋਟਸ ਕੁਐਸਚਨ ਸੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੁਐਸਚਨ ਆਵਰ ਡਿਸਪੈਨਸ ਵਿਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਅਜ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾਏਗਾ । (The question hour has been dispensed with. No question will be answered today.)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ । (ਵਿਘਨ) ਫਿਰ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਿਸ ਦਿਨ ਕੁਐਸਚਨ ਆਵਰ ਡਿਸਪੈਨਸ ਵਿਦ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦਿਨ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁਛੇ ਜਾਂਦੇ । (Questions are not put on the day when the question hour is dispensed with.)

ANNOUNEMTENT BY SECRETARY REGARDING A BILL

Mr. Speaker : Now, the Secretary will make an announcement.

Secretary : Under rule 2 of the Punjab State Legislature (Communications) Rules, 1959, I have to inform the House that the Punjab Appropriation (No. 2) Bill, 1963, passed by the Punjab Vidhan Sabha on the 27th March, 1963 and transmitted to the Punjab Legislative Council the same day, has been agreed to by the said Council without any recommendation on the 28th M..rch, 1963.

THE PUNJAB ELECTRICITY (DUTY) AMENDMENT BILL, 1963 (RESUMPTION OF CONSIDERATION)

Mr. Speaker : Shri Mangal Sein was on his legs when the House adjourned on the 28th March, 1963. I would request him to resume his speech and to be brief.

श्री मंगल सेन (रोहतक) : स्पीकर साहिब, कल मैं अर्ज कर रहा था कि इस बिल को जो वजीर साहिब यहां लाए हैं यह इस को सारे पहलुओं से सोच विचार कर नहीं लाए। इसी वजह से इस बिल पर बहस शुरू होने के थोड़ी देर बाद ही इन को अमैंडमैंट लानी पड़ी। यह एक असूल की बात है कि इन को बिल्ज़ को ध्यान पूर्वक सोच विचार कर यहां पर लाना चाहिए क्योंकि हाउस का वक्त बड़ा कीमती है। हाउस के बैठने पर हज़ारों रुपया खर्च आता है। इन्होंने जो ड्यूटी बढ़ाई है वह यह कह कर बढ़ाई है कि इन्होंने तीसरी पंच-वर्षीय योजना को सफल बनाना है; उस के लिए इन को पैसा चाहिए। स्पीकर साहिब, कल मैं ने मन्त्री महोदय से इस बात का डैफिनिट जवाब मांगा था कि यह बतायें कि तीसरी पंच-वर्षीय योजना को कामयाब बनाने के लिय जो यह टैक्स लगाया जा रहा है यह कब तक चलने वाला है। एक साल 6 महीने या ज्यादा। यह बात स्पष्ट होनी चाहिय। हमारी सरकार बिजली देती है और उसके लिये पैसा लेती है। बिजली की कास्ट आफ प्रोडक्शन दो नए पैसे फी यूनिट है। उस के ऊपर ऐस्टेबलिशमेंट के चार्जिज़ दुगने या तिगुने से ज्यादा नहीं हो सकते। इस तरह से जो यूनिट सरकार को 8 नए पैसे का पड़ता है उसे यह 34 नए पैसे का बेचती है। यह फलैट रेट लगा रखा है। स्पीकर साहिब, जब हमारे देश पर दुश्मन ने हमला किया था तो देश और सूबे के नेताओं ने व्यापारियों और दूसरों से यह अपील की थी कि चीज़ों के भाव मत बढ़ने देना। जो लोग जरूरियाते जिन्दगी की चीज़ें बेचते हैं उन से कहा गया कि अगर आप को देश से प्यार है, इस से मुहब्बत है तो इन चीज़ों के भाव ज्यादा न करना।

ऐसा कहा गया कि किसी चीज़ का भाव ज्यादा नहीं करना। स्पीकर साहिब, जनता ने इनकी बात का रिसपांस दिया। फिर इन्होंने टैक्स लगाए लेकिन कोई कीमत किसी चीज़ की नहीं बढ़ी कोई खबर आज तक नहीं मिली कि कीमत बढ़ी हो। इनके कहने पर कीमतों की लिस्ट्स लटकाई गई और रेट फिक्स किए गए। आज 5-6 महीने हो गए हैं हंगामी हालात का एलान किए हुए लेकिन आज तक सरकार के नोटिस में कोई ऐसी बात नहीं आई कि किसी चीज़ की कीमत बढ़ी हो, भाव बढ़े हों। यह सरकार लोगों को कहती है, सरमन्ज़ देती है, शिक्षा देती है, देश के नाम पर, संकट के नाम पर वासता दिया जाता है, हंगामी हालात के नाम पर कहा जाता है कि चीज़ों का भाव न बढ़ने पाए लेकिन आप सरकार खुद क्या कर रही है। यह बिजली भी एक कनज्यूमर गुड्स है और इसका नाम लेकर, संकट का नाम लेकर लोगों को सरमन देने वाली सरकार इस का भाव 8 नए पैसे से 34 नए पैसे कर रही है। यह आम घरों में प्रयोग की जाती है। बिजली हर घर में जलाई जाती है लेकिन यह बात भी सरकार को अखरती है कि हर आम घर में इसे जलाया जाए। पहले 15 यूनिटों पर 34 नए पैसे प्रति युनिट रेट कर दिया डीफालटर मैं सरकार से निवेदन करूंगा कि यह सरकार डीफालटर है, फर्सट डीफालटर, है वर्सट गया है। है और लीडिंग डीफालटर है जो ऐसी बात करने जा रही है कि एलैक्ट्रिक ड्यूटी को बढ़ा रही है जोकि एक कनज्यूमर गुड्स है।

इस एमैंडिग बिल द्वारा , स्पीकर साहिब, सरकार यह चाहती है कि कोई भी व्यक्ति बिजली का इस्तेमाल न करे। किसी सोशल फंकशन पर, किसी पोलिटीकल फंकशन पर, रिलिजस फंकशन पर या मैरिज सैरेमनी को ग्रोबज़र्व करने पर इन्होंने 10 रुपए प्रति युनिट ग्रदा करने को कहा है। इस का मतलब यह हुग्रा कि कोई इस तरह का फंकशन न कर सके। फिर यह सीधा क्यों नहीं कहते कि ब्याह शादी पर कोई रोशनी नहीं कर सकता, कोई बल्ब नहीं लगा सकता, स्वागतम नहीं लिख सकता, पोलिटीकल कानफ्रेंस नहीं कर सकता। सामाजिक, राजनैतिक तथा शिक्षा सम्बन्धी कोई कानफ्रेंस, समागम, उत्सव तथा फंकशन नहीं किया जा सकता। यह सरकार इस तरह का हुकम भी दे सकती है कि ऐसा न किया जाए।

ग्राज जो रैविन्यू मिल रहा है ग्रौर जिस हिसाब से बिजली जलती है ग्रौर लोग प्रयोग करते हैं इस से पता चलता है कि ग्राज इसकें खरीदार बहुत ज्यादा हैं। परन्तु ग्राज नया दर इस बिजली के इस्तेमाल पर लगाया जा रहा है। जब यह रेट 10 रुपए प्रति युनिट हो जाएगा ग्रौर कई गुना बढ़ जाएगा तो लोग इसे जलाना बन्द कर देंगे या कम कर देंगे। इस लिए मेरा निवेदन यह है कि यह सरकार रैविन्यू के रिसोरिस्ज को टैप नहीं कर रही बल्कि ब्लाक करने चली है। इस लिए यह बिल वापस ले लेना चाहिए ग्रौर दोबारा इस पर विचार करना चाहिए कि यह जो बातें इस में दर्ज की गई हैं यह लागू करनें से रैविन्यू में नुकसान तो नहीं पहुंचेगा।

फिर, स्पीकर साहिब, ग्राप जानते हैं कि देश में संकट के नाम पर हंगामी हालात के नाम पर एमरजैन्सी के नाम पर, सैंटर की सरकार ने सोने पर कन्ट्रोल कर दिया ग्रौर पंजाब में सोने का काम करने वाले हजारों लोगों को बेकार कर दिया। पंजाब में बसनें वाले यह मेहनतकश लोग, हाथों से काम करने वाले, मज़दूरी करने वाले किस तरह गुज़ारा कर पाएंगे। क्या इस सरकार ने यह भी कभी सोचा है? यह सरकार सोशलिज़म लाना चाहती है, सोशलिस्टिक पैट्रन ग्राफ सुसायटी का ढंडोरा पीटा जाता है, ग्रौर कहा जाता है कि वैलफेयर स्टेट बनाई जा रही है लेकिन ग्राज यह हालत है कि एक झटके से, एक कलम के झटक से हज़ारों लोगों को बेकार कर दिया गया है। इनको बसाना ग्रौर काम पर लगाना सरकार की ज़िम्मेदारी थी। यह मुख्तलिफ बात थी कि हज़ारों ऐसे लोग थे जिन्होंने इन के ग्रागे हाथ फैलाना नहीं चाहा। इनके रहम पर नहीं रहे, ग्रपनी खुददारी पर रहे ग्रौर बिजली का काम शुरू कर दिया, टैम्प्रेरी फिटिंग का काम शुरू कर दिया या ब्याह शादियों पर बिजली की फिटिंग का काम शुरू कर दिया। मगर जिनका पहले सोने का काम था ग्रौर ग्रब बिजली का काम करते थे, इस टैक्स के लग जानें से वह यह काम भी नहीं कर सकेंगे क्योंकि यह भार सहने की कैपसिटी उन लोगों में नहीं है। जनता के ऊपर पहले ही इतने भारी टैक्स हैं कि वह रोटी नहीं खा सकते। उन की बेकारी में ग्रौर इज़ाफा हो जाएगा।

स्पीकर साहिब, मैं समझता हूं कि यह सरकार इस बात पर तुली हुई है कि जनता ग्रौर परेशान हो। ग्रौर इस सरकार ने उन्हें भूखों मारने का तहैया कर लिया है। हर तरह से टैक्स लिए जा रहे हैं। बिक्री टैक्स की शरह बढ़ा दी, हाउस टैक्स, प्रापर्टी टैक्स ग्रौर मरला टैक्स है ग्रौर फिर हरिजन भाईयों की भलाई के नाम पर टैक्स ले लिया, जिस से ग्राज पंजाब की

[श्री मंगल सैन]

जनता परेशान है। दिहात में लोगों की हालत बहुत बुरी है। बैटरमेंट लैवी और लैंड रैविन्यु ज्यादा कर दिया, चंदे वसूल किए गए। इन का ख्याल है कि इन सब तरह के टैक्सों से भी जनता नहीं फटकी तो इस नई ड्यूटी को बढ़ाने से क्या हो जाएगा। लेकिन जनता पता नहीं किस लिहाज़ से खामोश बैठी है। मैं, स्पीकर साहिब, यह भी निवेदन करना चाहता हूं कि जनता के सबर के पैमाने को इस हद तक न भरा जाये कि यह हद से ऊपर होकर कहीं छलक ही न जाये। लोग कहीं इन के बनाये हुए कानूनों का उलंघन करने पर ही मजबूर न हो जायें। स्पीकर साहिब, इस सूबे के अंदर यह बात शुरू से ही होती चली आई है कि पहले एक तबके को भड़का दिया और फिर अपनी कारगुज़ारी दिखाने के लिये उन को दबा दिया। छोटे तबका से लेकर बड़े से बड़े तक को डिवाइड एंड रूल की पालेसी के तहत चलाया गया। पटवारियों तक के इस सूबा के अंदर आन्दोलन चले और उन सब को इसी पालेसी के ज़ोर से खत्म किया गया। सूबा के अन्दर कई प्रकार के आन्दोलन हुए मगर उन सब को पुलिस की लाठियों के द्वारा और जुलम और तशद्दद से खत्म करने की कोशिश की गई।

Mr. Speaker: How are you relevant ?

श्री मंगल सैन : मैं रेलेवेंट ही हूं जी।

Mr. Speaker: Speak on the Bill please. I will not permit any irrelavancy.

श्री मंगल सैन : मैं अर्ज़ कर रहा था, जैसे कि मैंने पहले बताया इस बिल का असर आम आदमी पर पड़ेगा। इस में वह गरीब और मेहनती आदमी होंगे जो दिन रात बिजली का काम करते हैं। मुझे यही एतराज है कि जो भी पैसा खर्च किया जा रहा है वह सोसायटी के लाभ हित खर्च नहीं हो रहा बल्कि यह तो गरीबों पर कुलहाड़ा ही चलेगा। जो हमारी विचारधारा है, वह तो फेल होकर रह जायेगी। ट्रेयरी बैंचिज़ वालों का कहना है कि जो हमारी सप्लाई हो वह ज्यादा से ज्यादा और सस्ती हो मगर यह तो लोगों को जकड़ने का और साधन इस्तेमाल कर रहे हैं। मैं पूछता हूं कि आखिर जनता ने कौनसा गुनाह किया है कि इस में इतनी सखत शर्त रख दी कि अगर किसी ने लड़की की या किसी बच्चे की शादी करनी हो तो उसे कम से कम 10 रु० फी युनिट के हिसाब से बिल आए। स्पीकर साहिब, यह इस तरह का बिल ला रहे हैं कि कामन मैन या बिजली का काम करने वाले बिल्कुल ही बेकार हो जायें और वह किसी काम धन्धे पर जाने की बजाये हाथ पर हाथ धर कर बैठे रहें। मैं कहता हूं कि जनता के अन्दर इतनी डिसकंटेंटमैंट पैदा न करो कि वह कोई और रास्ता अपनाने के लिये तैयार हो जाये पहले लोगों को प्रोवोक किया जाता है कि फिर महाराजा पंजाब बन कर, शेरे पंजाब बन कर इनसाफ देने लगते हैं। इसलिए मैं वित्त मंत्री महोदय से कहूंगा कि वह मेरी इन बातों को ज़रा क्लीयर करने की कृपा करें। स्पीकर साहिब, बेहतर तो यही है कि जो बातें हम ने कही हैं मंत्री महोदय इन को मान ही लें। यह इन के भी हित की हैं और हमारे हित की भी हैं। जनता के हित की भी हैं। अगर इन को पैसा ही इकट्ठा करना है तो यह रैविन्यु किसी और ढंग से इकट्ठा करें। वह मज़दूर की तो रोज़ी छीनने को तैयार हैं मगर खुद फज़ूल खर्चियां करते हैं और गरीबों का गला तक दबाते हैं। श्री आर. पी. कपूर पर 5,000 रु० की गड़बड़ करने का केस बनाया गया मगर

यह सभी जानते हैं कि सुप्रीम कोर्ट तक इन को फटकारें पड़ीं और जनता का पैसा पानी की तरह बहाया गया। आज पंजाब की एडमनिस्ट्रेशन के बारे में हर जगह चर्चा है कि एक तरफ से जनता का खून चूस कर करोड़ों रुपया इकट्ठा किया जाता है और दूसरी तरफ एक खास आदमी को ऊपर उठाने के लिये उसे फायदा पहुंचाने के लिए कोई कसर नहीं छोड़ी जाती। यह बात सभी जानते हैं कि ट्रांस्पोर्ट डिपार्टमेंट के मिस्टर साहनी......

Mr. Speaker: I will not permit you to name any officer. Please wind up now.

श्री मंगल सेन : जी हां, मैं वाईंड अप ही कर रहा हूं।

Mr. Speaker: Please try to maintain certain standard and decorum of the House. Time and again I request you to be relevant, but you go the other way.

श्री मंगल सेन : मैं बड़े अदब से अर्ज़ करना चाहता हूं कि मैं वही बातें करना चाहता हूं जो कि ज़रूरी हैं और वही बात कहूंगा जो कि मुझे अखरती है। जो गलत बातें सरकार करती है मुझे वह कहनी ही पड़ती हैं। मुझे इस हाउस की डिगनिटी का पूरा ख्याल है, मगर जो अवाम के जज़बात हैं वह भी मैं कहना अपना फर्ज़ समझता हूं और अगर मैं अपने फर्ज़ से कोताही करता हूं तो मैं इस हाउस में रहने के काबिल नहीं। उम्मीद है आप मेरी गुस्ताखी मुआफ ही करेंगे।

तो, जनाब, मैं अर्ज़ कर रहा था कि इन्होंने एक सज्जन को अमरीका भेज दिया। (विघ्न) मैं हाउस को यह बतलाना चाहता हूं कि अगर यह रुपया बचा लिया जाता तो बिजली के टैक्स न बढ़ाने पड़ते।

Mr. Speaker : Perhaps, the hon. Member does not know that it was not the Punjab Government who sent him abroad. It was an American firm which sent him and bore his expenses.

श्री मंगल सैन : तो, खैर, जनाब यहां हर बात में डिस्पैरिटी होती है। रोहतक में एक साउथ पंजाब इलैक्ट्रिसिटी कम्पनी है जिसके रेट्स पहले से ही ज्यादा हैं और अब जो इन्होंने ड्यूटी वगैरह बढ़ा दी, इससे रोहतक के लोग तो लुट जाएंगे। यहां पर वर्स्ट टाइप आफ कैपिटलिज्म बढ़ता जा रहा है और उसका पोषण हो रहा है। अभी कुछ दिनों की बात है जमुनानगर के कैपिटलिस्ट को 24 लाख रुपया दे दिया (घंटी)

मैं यह कहना चाहता हूं कि रोहतक में बाकी पंजाब के इलाकों के मुकाबिले के रेट्स होने चाहिएं। वरना इन को कुर्सियों से हाथ धोना पड़ेगा।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : On a point of order, Sir. एजेंडे पर जो प्रिविलज कमेटी की रिपोर्ट के पेश करने की मद है, क्या वह पोस्टपोन कर दी गई है ?

Mr. Speaker : The hon. Member was not in his seat. He did not come in time. I waited for him. So, the Report could not be presented. He may present the same now.

PRESENTATION OF REPORT OF THE COMMITTEE OF PRIVILEGES

Chaudhri Hardwari Lal (Chairman, Committee of Privileges) : Sir, I beg to present the Report of the Committee of Privileges on the question of privilege regarding the handcuffing of Shri Makhan Singh Tarsikka, M.L.A. in all its implications.

I am extremely sorry that I was not in the House to present this Report but I did not realise that the question-hour will be dispensed with. I apologise to you, Sir, and to the House.

Mr. Speaker : I would like the hon. Members to have enough opportunity to go through this Report, before it is discussed here, and I think that the consensus of opinion on both the sides is that they should have time to go through the Report. So, I would like to postpone discussion on this Report till the 3rd April, 1963, when we meet next.

Sardar Gurnam Singh : I think it would be much better if the Report is discussed on the 4th and not the 3rd April 1963.

Chief Minister : It may be discussed on the 4th April, 1963.

Mr. Speaker : The Leader of the House and the Leader of the Opposition have agreed that the Report should be discussed on the 4th April, 1963. Therefore, the Report will be discussed on that date, viz the 4th April, 1963.

THE PUNJAB ELECTRICITY (DUTY) AMENDMENT BILL, 1963
(RESUMPTION OF CONSIDERATION)

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ (ਫੂਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਵਾਮ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਜ ਬਹੁਤ ਭੈੜੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਗੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜਤਨ ਕਰਦੀ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ; ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਤੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੈਕਸ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਜ ਜਿਹੜਾ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਦਾ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਨਾਕਾਬਲੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਗਰ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਊਣੀ ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਮ ਸੇ ਕਮ ਜਿਹੜੇ ਥੋੜੇ ਯੂਨਟ ਫੂਕਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ। ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਦਾ ਪਹਿਲੇ 20 ਯੂਨਟ ਬਿਜਲੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ 5.93 ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਿਲ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਹੁਣ 20 ਯੂਨਟ ਦਾ 6.87 ਰੁਪਏ ਖਰਚਾ ਆਇਆ ਕਰੇਗਾ। 27½ ਫੀ ਸਦੀ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਬਿਲ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਕਠਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਬੋਰਡ ਨੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਬੁਰਾਈ ਲੈਣ ਦੇ ਹਕਦਾਰ ਹੀ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਬਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸਾਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਭਾਖੜਾ ਬਣਿਆ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਏਥੇ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਸਪਲਾਈ ਹੋਈ ਔਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾ ਤੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਜਿਹੜੇ ਗਵਾਂਢੀ ਸੂਬੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਸਸਤੇ ਭਾ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਾਂ ਬੈਟਰਮੈਂਟ ਲੇਵੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਬਣਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਸੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਗੋਂ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

Mr. Speaker : The other states have also contributed for the construction of Bhakra Dam.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ: ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਟ ਰੇਟ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਵਧ ਰੇਟ ਤੇ ਕਿਉਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਟੇਟ ਐਕਸਚੇਕਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੀ ਮਿਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਫੰਕਸ਼ਨਜ਼ ਤੇ 10 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਟ ਦੇ ਚਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਜ਼ਕਾ ਖੇਜ਼ ਗਲ ਹੈ। ਅਜ ਐਮਰਜੈਨਸੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਬਲੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿਨ ਮਨਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ 10 ਰੁਪਏ ਯੂਨਟ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਅਦਾ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ। ਇਹ ਕਿਤਨੀ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਰਗੇ ਅਮਨ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਮਨਾਉਣ ਲਈ, ਹੋਰ ਜੋਧਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਧਾਰਮਕ ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਬਿਜਲੀ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ ਉਸ ਤੇ 10 ਰੁਪਏ ਫੀ ਯੂਨਟ ਲਗਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਾਫ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਤਸਵ ਨਾ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਠੇ ਸਿਧੇ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰੋ ਕਿ ਹੁਕਮਨ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ ਕਿ ਉਤਸਵ ਨਹੀਂ ਮਨਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 10 ਰੁਪਏ ਯੂਨਟ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਹਾਲ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਕਿ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਉਤਸਵ ਨਾ ਮਨਾ ਸਕਣ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿਸਟਮ ਹੀ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੋ ਰੇਟ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਬਾਕੀ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਐਗਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮਜ਼ਹਬੀ ਉਤਸਵਾਂ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਅਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਨਾ ਕਰਨ। (The hon. Member agrees to this much at least that leaving aside religious festivals, no capitalist be allowed to show off on other occasions.)

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਮੈਂ ਇਹੋ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਉਤਸਵਾਂ ਤੇ ਰੋਕ ਨਾ ਲਾਉ ਅਤੇ ਮਿਨਿਸਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਰੈਲੀਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ। ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਭਾਰ ਪਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਸੈਂਟਰ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਤੇ ਡਿਊਟੀ ਵਧਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਰੀਬ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਹਨੇਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਏ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦੇ ਦੀਵੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ। ਬਿਜਲੀ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦਾ ਦੀਵਾ ਵੀ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬਲਦਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ :

"If you want to see India, go to the remotest village."

[ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ]

ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ ਲੇਕਿਨ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਜੋ ਉਹ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰੌਸ਼ਨੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਸਤੇ ਵੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹਨੇਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਕਤ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਤੇਲ ਮਿਲਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਹੁਣ ਉਥੇ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੋਂ ਦੇ ਤੇਲ ਦੇ ਦੀਵੇ ਬਾਲ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਤੇਲ ਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕੀਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਸਿਉਂ ਲੋਕ ਤੰਗ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਬਿਜਲ ਦੇ ਵੀ ਰੇਟ ਵਧਾ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਜੋ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਭਾਰ ਪਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗਰੀਬ ਧੋਬੀ ਜੋ ਕਪੜੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਰਕੇ ਰੋਟੀ ਕਮਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸੱਟ ਵੱਜੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 40 ਯੂਨਟ ਤਕ ਰੇਟ ਘਟ ਕਰੋ ਤਾਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਭਾਰ ਨਾ ਪਵੇ। ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਤੇ ਹੈਵੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਅਗਜ਼ੈਂਪਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟਿਊਬ ਵੈਲਾਂ ਤੇ ਹੈਵੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਜ਼ੈਂਪਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਜੋ ਛੋਟਾ ਕਿਸਾਨ 5/7 ਏਕੜ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਉਹ ਟਿਊਬ-ਵੈਲ ਲਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਛੋਟੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਭਾਰ ਪਾਉਣਾ ਚਾ-ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਲੇਕਿਨ ਵਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਗਜ਼ੈਂਪਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸੋਸ਼ਲਿਸ-ਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਚਾ ਹਾਂ ਕਿ 40 ਯੂਨਟ ਤਕ ਡਿਊਟੀ ਨਾ ਵਧਾਉ ਅਤੇ ਰੇਟ ਥੋੜੇ ਰਖੋ ਤਾਂ ਜੋ ਛੋਟੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਭਾਰ ਨਾ ਪਵੇ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਸਨਤਾਨ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਫ਼ੀਸਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗ਼ਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਸਦਨ ਵਿਚ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਾ ਲੈਣ ਤਾਂ ਵਖਰੀ ਗਲ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਤੋਂ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧੱਕਾ ਲਗੇਗਾ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੋਟਾਂ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਡੇ ਵਡੇ ਵਾਇਦੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਥੇ ਆਕੇ ਭੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਾਂ, ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਵਾਇਦੇ ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਪਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ 8, 8 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਿਵੀ ਪਰਸਿਜ਼ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਿਵੀ ਪਰਸਿਜ਼ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਮਿਲ ਮਾਲਿਕਾਂ ਨੂੰ 24, 24 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਐਕਸ ਗਰੇਸ਼ੀਆ ਗਰਾਂਟਸ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਖਿਆਲ ਰਖਦੀ ਹੈ ਪਰ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ taxes ਹੀ ਵਸੂਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫਜ਼ੂਲ ਖ਼ਰਚੀਆਂ ਘਟ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਗਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਰੀਟਰੈਂਚਮੈਂਟ ਐਂਡ ਰਿਸੋਰਸਿਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਵੇਗੀ। ਸਪੀ-ਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਫਰਾਸ਼ਖਾਨਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮਾਲ ਪਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਨੀਲਾਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀ-ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਸਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਗਰ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰ ਲਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੁਧਿਆਨਾ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹੌਜ਼ਰੀਆਂ

ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਬਹੁਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜੇ ਇਕ ਦਸਤਾ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮਿਸਯੂਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੇਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਸਫਰ ਭੱਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਟੀ. ਏ. ਵਿਚ ਕਮੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 30—35 ਯੂਨਟ ਬਿਜਲੀ ਜਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉਤੇ ਰੇਟ ਨਹੀਂ ਵਧਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

सिंचाई तथा विद्युत मंत्री (चौधरी रणबीर सिंह) : अध्यक्ष महोदय, मैं समझता था कि इस बिल पर ज्यादा बहस नहीं होगी। इस सदन में पंजाब कमर्शल कराप्स सैस बिल पर 3 दिन तक बहस हुई। उस को सुन कर मैं समझता हूं कि विधेयक के अन्दर जो असूल रखे हैं और जोकि पहले बिल पर टीका टिप्पणी हुई थी और जो सुझाव दिए थे उन सब को ध्यान में रखा जाए तो सब को इस बिल का स्वागत करना चाहिए। 6-7 दोस्तों ने अपने विचार बिल पर प्रकट किए हैं। उन को मैंने बड़े ध्यान से सुना। कुछ दोस्तों ने कहा कि जो मकानों को ठंडा करते हैं, कभी गरम करते हैं, कभी सब्ज़ियों को गर्म करते हैं, फलों को ठंडा रखने के लिए बिजली का इस्तेमाल करते हैं, उन लोगों पर यह टैक्स लग रहा है। अध्यक्ष महोदय, पंजाब के अन्दर कोई 4, 16, 000 के करीब ऐसे कनज्यूमर हैं जो डुमैस्टिक कनज्यूमर्ज़ की श्रेणी में आते हैं। उन में से 50,000 कनज्यूमर जो देहातों के रहने वाले हैं उन पर इस बिल का कोई असर नहीं होगा, क्योंकि उन के पास रैफ्रीजिरेटर्ज़ नहीं हैं। इसके इलावा 15,500 इंडस्ट्रीयल कुनैक्शन हैं जिन के ऊपर ड्यूटी नहीं बढ़ रही। 16,800 के करीब कुओं के कुनैक्शज़ हैं, उन के ऊपर भी कोई ड्यूटी नहीं बढ़ रही। असल बात तो यह है कि इनके इलावा 1,80,000 के करीब वे हैं जिन के ऊपर ड्यूटी घटी है। मैं यह नहीं कहता कि ड्यूटी इतनी घटी है कि जिसका ज़िक्र किया जा सकता है यानी बहुत थोड़ी घटती है, लेकिन घटती ज़रूर है।

बाबु बचन सिंह : वह कितनी है ?

सिंचाई तथा विद्युत मंत्री : नया पैसा प्रति युनिट (सरदार लछमन सिंह गिल की ओर से विघ्न) अध्यक्ष महोदय, मैं समझता था कि जितने सज्जनों ने अपने विचार रखे हैं वह सब इसके हक में कहे गए हैं। कामरेड राम प्यारा जी ने खुले आम इसका समर्थन किया और दावा किया कि यह कार्यवाही उनकी वजह से हुई। मैं प्रजातंत्र राज्य का सदस्य होने के नाते मानता हूं कि डैमोक्रैटिक सैट अप में जो भी कार्यवाही होती है उसमें यश और अपयश में सब का सांझा होता है। बाबू बचन सिंह जी कभी समर्थन करते थे, कभी खिलाफ कहे जाते थे। मैं एक बात ज़रूर मानता हूं कि उन 7 सदस्यों में से दो सदस्यों, कामरेड राम प्यारा और बाबू बचन सिंह जी की राय काफी वज़नदार थी। वह इस लिए भी कि एक तो इन्होंने कहा कि जो हमारे परदेश से बाहर सरमायादार हैं उनके ऊपर ड्यूटी नहीं बढ़ती है। यह बात सही है कि दिल्ली, हिमाचल प्रदेश और कशमीर के कनज्यूमर पर यह ड्यूटी नहीं बढ़ती है और न उन पर

[सिंचाई तथा विद्युत मंत्री]

ड्यूटी लगती है । पहले कानून के तहत ड्यूटी लगाने की कोशिश की थी । बाबू बचन सिंह जी ने सही तौर पर उसका हवाला दिया । उस वक्त कुछ दोस्तों ने सलाह दी थी कि यह तरीका सही नहीं है । इसकी कामयाबी नहीं हो सकेगी । मैं उन से निवेदन करूंगा कि इतनी कामयाबी तो हम ने हासल की है कि दिल्ली स्टेट से हमें 20 लाख रुपया मिलने वाला है । जहां तक आगे का ताल्लुक है हमें जो मिल सकता है वह मिलेगा । वह उन्होंने कबूल किया है । जिस रेट पर हम दूसरी स्टेटों को बिजली देते हैं वह कम है । पंजाब स्टेट को इजाज़त होनी चाहिए कि इस रेट को कुछ ऊंचा कर सके ताकि हमें घाटा बर्दाश्त न करना पड़े । मैं समझता हूं कि वह चीज़ भी इस सदन ने ही पास की थी । उसका कोई और फायदा हो या न हो, एक फायदा हुआ कि हम को 20 लाख रुपया मिल जाएगा । दूसरा फायदा यह है कि हम यह साबत कर सके कि हमें वह घाटे वाली बात है । उस पर मुझे अब कुछ नहीं कहना है ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਉਤੇ ਵੀ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹੋ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ? (Is this duty being increased on the electricity to be used in the Fertilizer Factory also ?)

सिंचाई तथा विद्युत मंत्री : अध्यक्ष महोदय, वह भी इंडस्ट्रीयल कुनैकशन के तहत आता है। मैं बाबू बचन सिंह जी की जानकारी के लिए कह दूं कि उसका रेट इस से भी कम है । वह एक बात भूल जाते हैं । वह यह कि जब भाखड़ा नंगल बनना शुरू हुआ उस वक्त आज के रेलवे मंत्री हमारी सरकार के मंत्री थे । मैं उस वक्त कान्स्टीचूयेंट असेम्बली का सदस्य था । उस वक्त उन्हों ने कहा था कि दिल्ली जा कर रेलवे के महकमें से यह कबूल करवाया जाए कि पंजाब की रेलें बिजली से चला करें वरना जितनी बिजली हम पैदा करेंगे वह खर्च नहीं हो सकेगी । वह अंदाज़ा गलत साबित हुआ लेकिन यह बात सही है कि पहले लोगों के दिलों में ख्याल था कि पंजाब के अंदर जितनी बिजली पैदा होगी वह खर्च नहीं हो सकेगी। इसी नुक्ता निगाह से रियायत से और खुशामद से हम फैसला करते आये हैं कि दिल्ली हम से बिजली ले, जम्मू काश्मीर हम से बिजली ले और हिमाचल प्रदेश हम से बिजली ले । (विघ्न) खैर उस वक्त तो बाबू बचन सिंह सदस्य थे, मैं तो सदस्य नहीं था । हो सकता है कि उन्होंने गलत सलाह दी हो। आज यह बात सत्य है कि आने वाले कई सालों में हमें बिजली का घाटा रहेगा, विशेषज्ञों की यह राये है । कामरेड राम किशन जी ने ज़िक्र किया कि जो एलैक्ट्रिसिटी ड्यूटी डुमैसटिक और कमर्शल कनज्यूमर पर लगी है उसका कुछ फायदा नहीं होने वाला । मैं उन की जानकारी के लिए निवेदन करना चाहता हूं कि आज जो हम बिजली प्रोड्यूस कर सकते हैं वह 4,40,000 किलोवाट है और हमारा जो पीक लोड है यानी दिन में किसी भी वक्त ज्यादा से ज्यादा जो बिजली खर्च होती है वह 4,34,000 किलोवाट है । डुमैस्टिक बिजली भी इसी समय में ही ज्यादा इस्तेमाल होती है यानी छः बजे सायं से 9 बजे सायं के दरम्यान । उन्होंने सुबह और शाम का ज़िक्र किया । अगर हम कुछ भी बिजली बचा सकें तो हमें अपने प्रदेश में कारखानों को बिजली देने के लिए उत्साह मिलेगा । (विघ्न) एक दिन के अन्दर बिजली पैदा करने वाले कारखाने नहीं लग सकते । कुल 6,000 किलोवाट बिजली है । मैं हाउस से निवेदन करना चाहता हूं कि

स्टेटमैंट ग्राफ ग्रोबजैक्ट ऐंड रीजन्ज़ में इस का कोई ज़िक्र नहीं है चूंकि कामरेड साहिब ने ज़िक्र किया इस लिए मैं ने भी ज़िक्र किया है। कारण बिल्कुल साफ़ है कि हम ने तीसरी पांच साला प्लान के लिए रुपया प्राप्त करना है। मैं मानता हूं कि उस महकमे को ज्यादा पैसा देना चाहिये जिस के ऊपर पिछली दो योजनाओं में ज्यादा से ज्यादा पैसा खर्च ग्राया और जिस महकमे की वजह से हिन्दोस्तान की सरकार पर करज़ा हुग्रा। मैं ग्रापकी जानकारी के लिए ग्रर्ज़ करना चाहता हूं कि 20-3-63 तक जितने करज़े हम ने भाखड़ा नंगल प्रोजैक्ट के लिए लिए हैं उन की तादाद 80 है ग्रौर उन में से जितना पैसा मंजूर हुग्रा व 204 करोड़ 30 लाख है। राजस्थान को छोड़ कर जितना पंजाब के हिस्से पड़ा वह 179 करोड़ 47 लाख है। ग्रध्यक्ष महोदय, कामरेड राम किशन ने कुछ ग्रांकड़े दिये। मुझे मालूम नहीं है कि यह ग्रांकड़े कहां से लाये। जहां तक ग्रकेले भाखड़ा नंगल का ताल्लुक है उस में 54 करोड़ 19 लाख का खर्च बिजली के खाते में पड़ा हुग्रा है। लेकिन मुझे मालूम है कि भाखड़ा नंगल डैम जिस के ऊपर बहुत ग्रधिक रुपया खर्च हुग्रा उस में से बहुत थोड़ा रुपया बिजली के खाते में लिखा गया। जो रुपया सिंचाई के खाते में लगा हुग्रा है, ग्रध्यक्ष महोदय, ग्रापकी जानकारी के लिए ग्रर्ज़ करूं कि पिछले साल के दौरान जनवरी, 1963 में भाखड़ा नंगल के सिलसिले में जो कर्ज़ा वापस करना पड़ा, वह था 1·92 करोड़ रुपया। इसी तरह इस बजट के ग्रन्दर हमने जो सूद की शकल में ग्रदा करना है वह है 6.38 करोड़ (विघ्न)। ग्रध्यक्ष महोदय, जो ग्रांकड़े मैं देता हूँ उसके लिए मैं पूरे तौर पर जिम्मेदार हूँ। मैंने बजट को पढ़ कर ये ग्रांकड़े दिए हैं। मैंने बजट को ग्रपने इन दोस्तों की तरह नहीं पढ़ा।

श्री मंगल सेन : On a point of order sir. स्पीकर साहिब, हमारी लैफ्ट साइड की तरफ वाले मेम्बर साहिबान इतना बोल रहे हैं कि जो कुछ मन्त्री महोदय फरमा रहे हैं हम वह सुन नहीं पा रहे।

Mr. Speaker : Is it a point of Order, Sir. Instead of asking me you could have requested those hon. Members. Do not try to make the point of Order so cheap.

सिंचाई तथा विद्युत मंत्री : तो मैं निवेदन कर रहा था कि यह duty बढ़ाने की वजूहात बिल्कुल साफ़ हैं। इसके ग्रलावा मैं यह भी बता दूं कि जितना ब्याज हमारा स्टेट एलैक्ट्रिसिटी बोर्ड की तरफ है वह ग्रभी तक सरकार को नहीं मिला।

श्री मंगल सेन : क्यों नहीं मिला ?

सिंचाई तथा विद्युत मंत्री : वह तो जब स्टेट एलैक्ट्रिसिटी बोर्ड की रिपोर्ट बहस में ग्राएगी उस वक्त पता कर लेना।

श्री मंगल सेन : ग्रभी बता दो—जानकारी के लिए।

सिंचाई तथा विद्युत मंत्री : वह तो पता ही है कि ग्रापकी कितनी जानकारी है। मेरे से ग्राप को सर्टीफिकेट लेने की जरूरत नहीं है।

[सिंचाई तथा विद्युत मंत्री]

इसके अलावा, अध्यक्ष महोदय, कुछ दोस्तों ने बिजली के इस्तेमाल की बाबत नुक्ता-चीनी की। बाबू बचन सिंह जी ने भी अपनी तकरीर के दौरान डिमांड और सप्लाई के सिद्धान्त का ज़िक्र किया था। यह बात बिल्कुल सही है कि आज बिजली की डिमांड ज़्यादा है और यहां तक है कि जिन कुओं को बिजली दी जा चुकी है उनके अलावा 14,000 के करीब नई दरखास्तें बोर्ड के पास अभी भी हैं। उनमें से आठ नौ हज़ार दरखास्तें ऐसी हैं जहां फौरन बिजली के कुनैकशन दिए जाने चाहिएं लेकिन वह दे नहीं सके। इसके अलावा कुछ दोस्तों ने यह कहा और पूछा कि बिजली का जो कर्जा है उसका इनसीडैंस कितना होता है। अध्यक्ष महोदय, मुझे इस बात को मानने में कोई एतराज नहीं कि जहां तक टैरिफ का ताल्लुक है अच्छा होता अगर टैरिफ का फलैट रेट हो जाता लेकिन वह है नहीं। मैं चाहता हूं कि एक साधारण उपभोक्ता टैरिफ और इलैक्ट्रिसिटी को मिलाकर जो खर्च फी यूनिट करता है और बड़ा आदमी भी, जो कि बिजली को तरह तरह के ऐशोआराम की सामग्री के लिए इस्तेमाल करता है, उसी हिसाब से दें क्योंकि वह दे भी सकता है। मुझे तो ताज्जुब हुआ कि कम्युनिस्ट पार्टी के मेरे दोस्त भी इस के खिलाफ बोले। ताज्जुब है कि वह भी ऊपर वाले लोगों की मदद को निकल पड़े हैं।

फिर, अध्यक्ष महोदय, मिनिस्ट्रों के इलैक्ट्रिसिटी और वाटर बिल के बारे में ज़िक्र किया गया। इस सम्बन्ध में मैं आप की जानकारी के लिए निवेदन करना चाहता हूं कि पंजाब के मनिस्ट्रों ने अपने आप वैसे कोई कानूनी पाबन्दी नहीं—एक फैसला किया है कि जिस भाई का एक हज़ार रुपया सालाना से ज़्यादा बिजली और पानी का बिल होगा, उस रक्म को वह अपने पल्ले से अदा करेगा। यह हमारा आपस का फैसला है। आपोज़ीशन के सदस्य डाक्टर बलदेव प्रकाश जी ने कहा कि मिनिस्टरों का बिजली का खर्च पांच सौ रुपये माहवार आता है। तो इसका मतलब हुआ कि हरेक मिनिस्टर का 6 हज़ार रुपये साल का बिजली का खर्च आता है। पता नहीं यह कैसे उन्होंने कहा। आखिर जो बात यहां कही जाए उस में कोई सचाई भी हो। पता नहीं यह कहां से ऐसी खबरें लाते हैं। इसमें कोई अदल बदल तो हो नहीं सकता। फिर उन्होंने कमर गरम और ठण्डे करने की बात की, क्योंकि यह उन्हें पसन्द है, इस में मुझे कोई एतराज़ नहीं। वह भी तो इस सदन के सदस्य हैं, हमारे जैसे हैं, उन्हें पूरा अख्तियार है बात करने का लेकिन इस तरह तोड़ मोड़ कर बात को कहना उन के लिए ठीक नहीं लगता। एक बात सरदार बाबू सिंह जी ने कही और एक उन्होंने कही जो हमारे विरोधी दल के नेता हैं, वह धीरे धीरे कह रहे थे। मैं निवेदन करता हूं कि जहां तक धर्म-स्थानों या धार्मिक तहवारों का सम्बन्ध है उन्होंने कहा है कि उन के ऊपर बिजली की ड्यूटी 10 रुपए फी यूनिट के हिसाब से नहीं होनी चाहिए जिस तरह कि इस बिल में रखा है। मैं उन की जानकारी के लिए निवेदन करना चाहता हूं कि जो पहला कानून है जिसे हम आज अमेंड कर रहे हैं उस का जो सैक्शन 12 है उस के तहत सरकार को अधिकार है कि जिस कनज्यूमर को यह समझे या उस के बारे में समझे कि इस का जो असर है वह तकलीफ देने वाला है, तो यह कम कर सकती है। अगर सदन की ख्वाहिश होगी तो इस बात का ध्यान पूरे तौर पर रखा जाएगा।

अध्यक्ष महोदय, यहां पंजाब के अन्दर 12 के करीब लाइसैंसी हैं जिन में दो म्युनिसिपल कमेटियां भी हैं, एक शिमला की कमेटी है और एक अमृतसर की। शिमला और अमृतसर

के बारे में मेरे एक दोस्त ने बताया है कि वहां पर पावर का मीटर अलग होता है और जो बिजली बल्ब जलाने के लिए सप्लाई होती है उस का मीटर अलग है और बाकी कहीं भी ऐसा नहीं । मैं अर्ज करता हूं कि पंजाब में जो 12 लाइसेंसी हैं उन तमाम के टैरिफ़ मुख्तलिफ हैं लेकिन सब को गवर्नमेंट के टैरिफ के मुताबिक एक सतह पर लाना मुश्किल है हालांकि कानून में गुंजाइश भी थी । इस कानून के सैक्शन 5 में प्रोवीज़न है कि कोई लाइसेंसी कनज़्यूमर पर इलैक्ट्रिसिटी ड्यूटी नहीं लगा सकता जब तक कि उस के पास पंजाब सरकार की लिखी हुई इजाज़त नहीं होगी। लेकिन यह ड्यूटी तो सिर्फ 18.0 हज़ार लोगों को ईफैक्ट करेगी और वह भी उन लोगों को जो वैल प्लेस्ड है अपनी लाइफ में । इस लिए मैं अपने दोस्तों से दरखास्त करूंगा कि इस पर नुक्ताचीनी कर के वह फिज़ा खराब न करें । एक कम्युनिस्ट भाई ने कहा है कि सरकार ने अपना खर्च बढ़ा लिया है । मैं उन्हें बताना चाहता हूं कि यह सरकार मजबूर हुई है इस का कारण यह है कि चीन ने हमारे देश की पवित्र भूमि पर हमला किया है ।

कैप्टन रतन सिंह जी ने और चौधरी रिज़क राम ने जो संशोधन दिए हैं, उन के मुताल्लिक मैं अर्ज करता हूं कि गवर्नमेंट ने यह फैसला किया है कि इन के संशोधनों को कबूल कर लिया जाए । मैं अपने दोस्तों से कहूंगा कि वह खाह-मखाह यहां गलत फहमी पैदा न करें जैसा कि डाक्टर मंगल सैन ने की है । वह तो रोहतक के एक गांव का ज़िक्र करना भी भूल गए थे और उन्होंने सिर्फ रोहतक शहर का ज़िक्र क्या है । उन्हें तो सिर्फ शहर ही प्यारा है ।

इस के अलावा सरदार जय इन्द्र सिंह ने इस बिल के यहां पेश होने पर बतलाया कि अमृतसर के अन्दर बिजली के सिलसिले में कई मुश्किलात का सामना करना पड़ रहा है । यहां पर डाक्टर बलदेव प्रकाश ने भी कई बातों का ज़िक्र किया है लेकिन इस बारे में वह कोई संशोधन नहीं लाए । सिर्फ कम्युनिस्ट पार्टी की तरफ से एक संशोधन आया है । जो दोस्त कहते हैं कि मुझे इन चीजों की समझ नहीं, लेकिन वह कोई संशोधन भी नहीं दे सके, इस से साफ ज़ाहर है कि वह कहते कुछ और करते कुछ हैं ।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Electricity (Duty) Amendment Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : The House will now proceed to consider the Bill clause by clause.

SUB-CLAUSE (2) OF CLAUSE I

Mr. Speaker : Question is—

That sub-clause (2) of clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 2

Mr. Speaker : Question is—

That clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried

CLAUSE 3

Captain Rattan Singh (Garhshankar) : Sir, I beg to move—

For part (a) of the proviso to the proposed sub-section (1)(v) of sub-clause- (1) *substitute* the following:

"(a) to a domestic consumer or a commercial consumer, the rate of electricity duty on the energy so sold shall be as specified in clause (i) or (ii), as the case may be".

Mr. Speaker : Motion moved—

For part (a) of the proviso to the proposed sub-section (1)(v) of sub-clause (1) *substitute* the following:—

"(a) to a domestic consumer or a commercial consumer, the rate of electricity duty on the energy so sold shall be as specified in clause (i) or (ii), as the case may be".

Irrigation and Power Minister : Sir, I accept this amendment.

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों (तरनतारन) : स्पीकर साहिब, जब शासन की तरफ से टैक्स लगाए गए तो मैं भी जहनी तौर पर बड़ा तज़बज़ब में पड़ गया हूं और कभी इधर कहता हूं और कभी उधर कहता हूं कभी एक बात सोचता हूं कभी दूसरी बात सोचता हूं आखिर मैं यह कहने पर मजबूर हो गया हूं कि अच्छा जो करना है कर लो। जब यह इस बात पर तुले हुए हैं तो कौन रोक सकता है और जब यह इस तरफ चल पड़ेंगे तो हम भी साथ 2 चलने पर मजबूर हो जाएंगे। करते कराते, थोड़े मेरे दोस्तों की तरफ से बात कही गई, मेरी नीति नहीं कभी भी उनको नाराज करने की। उन की मिसाल तो ऐसी है जैसे किसी घर का नौकर किसी शख्स की सेवा सारी उमर करता रहे और अगर कभी कोई शीशे का गिलास उससे टूट जाए तो वह नाराज़ हो जाता है और उसे फौरन घर से निकाल देता है (सरदार लच्छमन सिंह गिल द्वारा विघ्न) मैं ने कहा है कि कभी 2 सेवादार इतनी सेवा करे जिस की सेवा में यहां बैठना पड़े, उस से अगर शीशे का गिलास टूट जाए तो आप जैसे मेहरबान उसे घर से निकाल कर ही छोड़ते हैं। मैं अर्ज़ कर रहा था कि हम बाहर तो यह कह कर आए हैं कि हम विधान सभा में जा रहे हैं मगर यह तो टैक्स सभा बन गई है। जिस दिन से यहां आए हैं कुछ हालात ही ऐसे बनते जा रहे हैं कि टैक्सों की जरूरत भी बढ़ती जा रही है। आपको याद होगा कि पंच वर्षीय योजना को पूरा करने के लिये साधन सोचे गए। विचार हुआ कि कुछ राज में से कर्ज लिया जाए और कुछ टैक्सेशन को बढ़ा दिया जाए। हम ने सोचा कि चलो अपना ही भला होगा अगर टैक्सेशन भी लगती है तो। फिर एमरजेंसी आ गई और इन को एक और बहाना मिल गया टैक्सेशन को

10.00 a.m.

बढ़ाने का । हमारे देश में एक जो बहुत बुरी बात होती है तो वह यह है कि हम आइडियल्ज़ तो बड़े हाई बना लेते हैं और इसी तरह से पालिसीज़ भी खाह अन्दरूनी हों या बैरूनी बड़ी ऊंची बना लेते हैं । और चाहते हैं कि उस में कोई कमी न आए । यह उसी तरह की बात है कि कोई गरीब आदमी यह चाहे कि उस का सूट न्यू यार्क के टेलर से बनकर आए चाहे उस की आमदनी इस बोझ को बरदाश्त न कर सके । हमारे हां भी यही हाल है : आइडियल्ज़ बड़े हैं, पालिसी और प्रौजैक्ट्स भी हम बड़े ऊंचे बना लेते हैं मगर जब अपने घर की तरफ देखते हैं तो बड़ी परेशानी होती है । ऐमरजैंसी तो एक खास दवाई है मगर कोई पालिसी गलत हो जाए, कोई स्कीम या प्राजैक्ट गलत बन जाए सबको एमर्जेन्सी की बात कह कर चुप कराने की कोशिश की जाती है। उस सेलोगों के ज़हन और दिल में कुछ शांति आ भी जाती है कि चलो देश की रक्षा केलिए खर्च तो करना ही है । इस लिये हम ने यह देखने की कभी कोशिश नही की कि हमारी आमदनी कहां तक है, हमारी जरूरतें कितनी हैं और हमें फेयर ऐग्ज़िस्टैंस की कितनी जरूरत पड़ेगी । यह हैं कि बढ़ाते चले जाते हैं टैक्सिज़ को । अजीब हालत है कि इन्होंने कभी इस बात की कोशिश नही की कि हमें कन्विन्स कराया जाए कि फलां तबके की आमदनी के यह ज़राए हैं, उस की टैक्सेबल कैपसिटी कितनी है बिजनेस यह है, हिसाब उन का इस तरह से चलता है कि खेतीबाड़ी में अब इस तरह से तरक्की हो गई है, यह नए ढंग इस्तेमाल किए जाते हैं , यह आमदनी है और यह खर्च है । मुझे हैरानी है कि जो चौधरी रणबीर सिंह जी को इन के महकमा के अफसर ने पढ़ाया है यह उसे उसी तरह से तोते की तरह बोलते चले जाते हैं (आपोजीशन की तरफ से तालियां) कि किस तरह से भाखड़ा प्राजैक्ट बनाया, उस पर कितना खर्च आया, बिजली को किस तरह से फिनांस किया, पैप्सू में डियूटी इतनी थी, पंजाब में इतनी थी, बैटरमैंट लैवी इतनी लगाई वगैरह कितनी ग़ैर मुताल्लिका बातें कर रहे हैं कि किस तरह से बुद्धू बना रहे हैं । इस हाउस से कौन सी बात छुपी है.............

श्री अध्यक्ष : किस को बुद्धू बना रहे हैं ? (Who is being befooled?)

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : कम से कम उन लोगों को जो इन के कहे हुए को अपनी अकल पर तरजीह देते हैं उन को ज़रूर बना रहे हैं । कल सरदार अजमेर सिंह जी ने बड़ी होशियारी से टैक्स का बिल पेश किया । जो ऐग्रीकल्चर पर सैस लगाया गया है चाहे वह चार रुपये है और बारानी ज़मीन पर कुछ कम है मगर उस से किसानों पर 90 लाख रुपया का बोझ पड़ने वाला है । अब यह बिजली पर डियूटी लगा दी गई है । जो इन्होंने हाउस में एक कागज़ रखा था उस में बताया गया है कि इस सलैब पर इतनी और दूसरी सलैब पर इतनी डियूटी बढ़ाई गई है उस में इन्होंने बताया है कि 67 लाख रुपये की आमदनी इन को इस डियूटी से होगी। इस तरह से हंसते हंसते 157 करोड़ रुपये का बोझ लोगों पर डाल दिया । इन को सारी चीज़ देख लेनी चाहिए थी कि किस पर टैक्स लगा रहे हैं उस की हालत क्या है । चौधरी साहिब आप को यह बताना चाहिए था कि जो जमींदार हैं या जो डोमैस्टिक कंज्यूमर हैं उस की आमदनी के ज़राए क्या हैं, रूरल इलाके में रहने वाले के क्या हैं शहरी के क्या हैं, किस आदमी पर कौन सा सूलैब लागू होता है और उस को इस के लगने से क्या फर्क पड़ने वाला है और लेबर क्लास पर यह सलैब

[सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों]

होने वाला है। इन की आमदनी इतनी है और कि हम ने सोचा कि इस का बीसवां हिस्सा ले लें। क्योंकि यह कोई बुरी बात नही होगी मगर इन्होने इस तरह की कोई बात तो की नहीं बस नकशे बनाकर बैठ गए।(At this stage Deputy Speaker occupied the Chair) कल कहा था कि ऐमरजैंसी के लिये हम दाल रोटी और तीन कपड़ों में ही गुजर कर लेंगे। दाल न भी मिलेगी तो अचार के साथ ही रोटी खा लेंगे, कपड़े भी न मिलेंगे तो लंगोटी में भी गुजर कर लेंगे। मगर कोई तरीका तो हो। वह गाना है न सरदार अजीत सिंह का कि पगड़ी सम्भाल जट्टा तो उसी तरह से धोती सम्भाल ओ चौधरी। बड़ी मुश्किल पेश आ गई है। कोई और यह बात करता तो और बात होती मगर करने वाले एक तो हैं सफेद दाढ़ी वाले बुजुर्ग, दूसरे पीछे पड़े हुए हैं सरदार अजमेर सिंह और तीसरे यह हैं। तीनों जमींदार और तीनो ही जाट हैं। आप को क्या कहा जाए। क्या आप सही हालत में हैं, क्या आप का तवाज़न ठीक है? आप को लोगों ने किस लिये ला कर बैठाया है यहां पर। यहां पर दो तीन बातें हुई हैं......

Deputy Speaker : The hon. Member should address the Chair and avoid inviting interruptions.

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : डिप्टी स्पीकर साहिबा, माफ करें जब धोती की बात आई तो उन को ही ऐड्रैस करना पड़ा।

उपाध्यक्षा : मुझे अफसोस है यह कहने में कि आप को यह धोती वाली बात नहीं कहनी चाहिए थी। (I am sorry to point out that the hon. member should not have referred to his Dhoti).

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : यह पगड़ी और धोती पर भी हाथ रखते हैं। चौधरी साहिब, जब आप आए थे तो मुझे बड़ी उम्मीदें थीं कि एक नई स्पिरट ले कर आए हैं तो काम ठीक हो जाएगा। मगर अब तो आप को टैक्स लगाने के सिवाए आप को कोई काम ही नहीं रह गया है। यह आप ने अच्छा किया कि ट्यूब-वैल्ज़ पर यह नहीं लगाया। लेकिन अगर लगा कर छोड़ देते तो हम आप के मशकूर होते। (हंसी) आप ने यह सलैब्ज़ बनाए हैं। बृष भान जी इस वक्त बैठे नही हैं कहने लगे कि यह जो डियूटी लगाई गई है डोमैस्टिक कनज़्यूमर्ज़ पर यह तो बड़ी बुरी बात है। मैं ने कहा कि आप का और मेरा तो कोई खास नुकसान नहीं। यही है कि हीटर गर्म नहीं होगा या फ्रिज काम न करेगा मगर हमें तो अवाम के नज़रिये से सोचना चाहिए कि उन को कितना नुक्सान होगा।

यह जो इलैक्ट्रिसिटी है यह एक ज़रूरी चीज है और लोगों को इलैक्ट्रिसिटी माईंडिड बनाने की ज़रूरत है अगर चौधरी साहिब आप इस तरह से हैवी चारजिज़ रखेंगे तो लोग इलैक्ट्रिसिटी माइंडिड नहीं रहेंगे। बड़ी मुश्किल से लोग इलैक्ट्रिसिटी माइंडिड बने थे। समाल स्केल इंडस्ट्रीज़ और डुमैस्टिक यूज़ बढ़ा था। बिजली का इस्तेमाल करना लोगों ने शुरू किया था। और इस तरह की हैवी ड्यूटी से वह आहिस्ता-आहिस्ता इस का इस्तेमाल छोड देंगे। आप देश की डिवैल्पमैंट करना चाहते हैं तो डिवैल्पमेंट के कामों में इन चीज़ों को सस्ता करना चाहिए था। लेकिन यह ड्यूटी लगा कर एक रैट्रोग्रेसिव स्टैप लिया गया है।

आप ने, डुमैस्टिक यूज़ के लिए जो बिजली कनज्यूम हो, उस पर ड्यूटी लगा कर एक तरह से रोटी पर टैक्स लगा दिया है। यह हर किसी की रोज़मरा के इस्तेमाल की चीज़ है जिस पर टैक्स नहीं चाहिए था। यह ठीक है कि आप ने ऊपर की सलैब मुकर्र कर दी है और एमरजैन्सी को सामने रखते हुए ड्यूटी लगाई गई है और आप को चौधरी साहिब ऐसा ही करना पड़ा। लेकिन जहां तक लोअर कलास है, पुअर कलास है इसके फलैट रेट को कम करना चाहिए। और मैं तो इस हक में हूं कि छोटे सलैब को इस ड्यूटी से एगजैम्पशन दे दी जाए। 30 नए पैसे के ऊपर जो लिमिट है इस को आप अगर रीवाइज़ कर दें तो अच्छा होगा। अब आप बिल ले आए हैं तो इसे तो पास कर ही देना होगा लेकिन थोड़ी देर बाद आप इसे रीवाइज़ कर दें तो अच्छा होगा। इसे परमानेंट फीचर नहीं बनाना चाहिए आगे जैसा आप करेंगे पार्टी डिसिपलिन का ख्याल करते हुए हमें आप के साथ रहना ही पड़ेगा।

डाक्टर बलदेव प्रकाश (अमृतसर शहर 'पूर्व'): जो संशोधन कैपटन रत्न सिंह की तरफ से पेश हुई है इसे मन्त्री साहिब ने झट-पट ही स्वीकार कर लिया है। इसमें मानने की बात कहीं पहले ही यह सोची गई थी मेरी भी जो मन्त्री महोदय से बात हुई थी वह यह थी कि जो लाइसैंसीज़ एरियाज़ हैं इस बिल के कारण वह सब से ज्यादा हार्डहिट एरियाज़ होंगे। जैसा कि अमृतसर है, जिसका कि मन्त्री महोदय ने नाम लिया डिप्टी स्पीकर साहिबा, मन्त्री महोदय कहेंगे कि हमने 34 नए पैसे प्रति यूनिट यूनीफार्म रेट कर दिया है। पर यह रेट बहुत ज्यादा है। एक साधारण आदमी के लिए जो कम से कम 35 नए पैसे प्रति यूनिट देने पड़े तो उसके लिए बहुत ज्यादा हैं। फिर पंजाब में जहां कि ज्यादा से ज़्यादा बिजली पैदा होती है। इसके होते हुए लाइसैंसी एरियाज़ में जैसा कि अमृतसर में एक ही फलैट रेट कर दिया है मेरे पास आंकड़े मौजूद हैं कि बोर्ड एरियाज़ के अन्दर पहले भी जो 15 युनिट से ज़्यादा खर्च करने वाले थे वह एक ही फलैट रेट 25 न० पैसे प्रति युनिट देते रहे हैं और इन के मुकाबले में बाकी कंज़्यूमर इसी बिजली के लिए कम रेट देते रहे हैं। अब जो अमैंडमेंट आई है इस से रेट एक जैसा कर दिया गया है। यह रेट्स आपके सामने हैं कि 15 युनिट वाले को 28 न0 पैसे प्रति युनिट और 15 से 25 तक पर 47 न0 पैसे प्रति युनिट चार्ज होंगे। कैपटन रत्न सिंह का संशोधन मान कर डुमैस्टिक कनज्यूमर और कमर्शल कनज़्यूमर पर एक जैसा रेट मुकर्रर कर दिया है। अब उसे बिजली पर 53 न0 पैसे प्रति युनिट देना पड़ेगा। इस लिए मैं डिप्टी स्पीकर साहिबा, मन्त्री महोदय से दरखास्त करूंगा कि लाइसेंसी एरिया में जहां पहले ही हार्ड शिप है और फ्लैट रेट 25 न0 पैसे प्रति युनिट उन्हें देना पड़ा है और जहां पहले ही कोई रियायत न थी किसी सलैब पर हालांकि दूसरों को 15 युनिट से ऊपर पर रियायत थी। और वह पहले भी 25 न0 पैसे प्रति युनिट देते रहे हैं जो उनके रेट्स पहले से ही ज्यादा चले आ रहे हैं वह न बढ़ाए जाएं। और जो नई ड्यूटी उन पर लगाई जा रही है न लगाई जाए। यह बात मुनासिब है और इनको माननी ही चाहिए। जो लोग शुरू से ही ज्यादा पैसे दे रहे हैं उन से 100 युनिट या 200 युनिट पर जो चार्ज किया जाता था वह 25 न0 पैसे प्रति युनिट था हालांकि बोर्ड एरिया मे 50 युनिट से ज्यादा पर 12 न० पैसे प्रति युनिट था। इस लिए आप यह जो लाइसैंसी एरियाज़ हैं इन में 25 न0 पैसे प्रति युनिट से बढ़ा कर 53 न0 पैसे करने का सवाल ही पैदा नहीं होता। इस तरह का संशोधन आना चाहिए था ताकि लाइसेंसी एरिया में कनज़्यूमर को हार्डशिप न हो।

Comrade Bhan Singh Bhaura (Dhuri 'S.C.') : Madam, I beg to move—

That in the proposed sub-section(1)(i)(a) of sub-clause (1), line 2, *for* "three" *substitute* "two".

That in the proposed sub-section (1)(i)(b) of sub-clause (1), line 2, *for* "twenty-two", *substitute* "four".

That in the proposed sub-section (1)(i)(c) of sub-clause (1), line 2, *for* "twenty-eight" *substitute* "eight".

That in the proposed sub-section (1)(ii)(a) of sub-clause (1), line 2, *for* "three" *substitute* "two".

That in the proposed sub-section (1)(ii)(b) of sub-clause (8), line 2, *for* "twenty-two" *substitute* "four".

That in the proposed sub-section (1)(ii)(c), line 2, *for* "twenty-eight" *substitute* "fifteen".

That in the proposed sub-section (1)(iii), line 2, for "twenty-five" *substitute* "twenty"

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਲਾਜ਼ 3 ਤੇ ਮੇਰੀ ਤਰਮੀਮ ਹੈ—' That in the proposed sub-section (1) (i) (b) of sub-clause (1), line 2 for "twenty two" *substitute* "four", ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਇਸ ਸਬ-ਕਲਾਜ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੀਆਂ 25 ਯੂਨਟਾਂ ਤੇ 22 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਲਏ ਜਾਣ ਤੇ ਮੇਰੀ ਸੋਧਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 22 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਪਰ ਯੂਨਟ ਦੀ ਥਾਂ ਚਾਰ ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਲਏ ਜਾਣ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਹ ਚਾਰਜ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਵੇਰ ਇਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਪਹੁੰਚਾਈ ਜਾਣੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਪਹੁੰਚਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸਾਨੂੰ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਰੇਟ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਬਹੁਤ ਘਟ ਰੇਟ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਕੰਨੀ ਤੁਹਾਡਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭਾਖੜੇ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾ ਕੇ ਹਨੇਰਾ ਪਾਉਣ ਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਹੋ। ਇਕ ਬੰਦਾ ਜੋ 20 ਯੂਨਟਾਂ ਬਿਜਲੀ ਫੂਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਥੇ 5.93 ਰੁਪਏ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਉਥੇ 6.87 ਰੁਪਏ ਦੇਣੇ ਪਿਆ ਕਰਨਗੇ ਇਸ ਨਾਲ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਲਰਕ ਜਿਸ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 100 ਰੁਪਏ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਬਜਟ ਉਸੇ 100 ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ 2 ਜਾਂ 3 ਰੁਪਏ ਬਿਜਲੀ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਕਢਣੇ ਹਨ, ਉਸ ਇਸ 100 ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਨਕਮ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕਰ ਸਕਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਰਕਮ ਕਿਥੋਂ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਬਦਮਾਸ਼ੀ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਕਰਪਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਪੈਸਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਪਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਇੰਥਟ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਡਿਪਟੀ

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਕਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਸਟਫੁਲ ਖਰਚ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਨਕਮ ਦੇ ਸੋਰਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਟੇਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਕਲੇ ਸੈਕਟਰੀਏਟ ਦਾ ਖਰਚ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ 10 ਲਖ ਰੁਪਏ ਹੈ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਹੀ ਤੇ ਫਿਰ ਕਦੀ 13 ਲਖ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਿਨ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿਜਲੀ ਜਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਚੈਂਬਰ ਵਿਚ ਹੀ ਵੇਖ ਲਉ ਕਿ ਦਿਨੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਰਚ ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਿਜਲੀ ਜਲਾਣ ਲਈ ਇਹ ਚਾਨਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਗਰੀਬ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਛਾਣ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਜਲਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਜਲੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਨੀ ਮਹਿੰਗੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਤੇ ਦੂਜੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਮਿਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਤੇਲ ਵੀ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਤੇਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਲਾ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਬਾਲਣ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਂਝਿਆ ਰਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਹ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ 75 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਆਪਣੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਵਿਚ ਜਲਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰਕਮ ਆਪਣੀ ਬਿਜਲੀ ਜਲਾਣ ਲਈ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਸਹੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਤਾਂ ਬਚ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਰੀ 75 ਲਖ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਇਹ ਬਚਾ ਲੈਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਵਾਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਪਏ ਪਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਕੀ ਪਏਗਾ ? ਪਹਿਲੀ ਗਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੋਣਗੇ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਚੋਰੀ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈਣਗੇ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨਕਮ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਰੇਟ ਨੂੰ ਨਾ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ ਖਾਸ ਕਰ 13 ਯੂਨਟਾਂ ਤਕ ਜਿਥੇ ਕਿ ਗਰੀਬ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਕੁਝ ਨਾ ਵਧਾਉ ਸਗੋਂ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਮਾਫੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਉ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਧਰ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਗਰੀਬ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਬਿਜਲੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਉਤਾਂਹ ਭਾਵੇਂ ਵਧਾ ਲਉ ਅਸੀਂ ਰੋਕਦੇ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੇ ਸੁਝਾਵ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਣਗੇ।

Deputy Speaker Motions moved—

That in the proposed sub-section (1)(i)(a) of sub-clause (8), line 2, *for* "three" *substitute* "two".

That in the proposed sub-section (1)(i)(b) of sub-clause (1), line 2, *for* "twenty-two", *substitute* "four".

That in the proposed sub-section (1)(i)(c) of sub-clause (1), line 2, *for* "twenty-eight" *substitute* "eight".

That in the proposed sub-section (1)(ii)(a) of sub-clause (1), line 2, *for* "three" *substitute* "two".

That in the proposed sub-section (1)(ii)(b) of sub-clause (1), line 2, *for* "twenty-two" *substitute* "four".

That in the proposed sub-section (1)(ii)(c), line 2, *for* "twenty-eight" *substitute* "fifteen".

That in the proposed sub-section (1)(iii), line 2, *for* "twenty-five" *substitute* "twenty".

श्री बाबू दयाल शर्मा (पटौदी) : उपाध्यक्ष महोदया, यह जो इलैक्ट्रिसिटी अमैंडमेंट बिल पेश किया गया है इस के लाने पर मैं अपने मंत्री महोदय को बधाई देता हूं क्योंकि इस से ट्यूबवैल चलेंगे और किसानों को बड़ा भारी फायदा होगा। दूसरी बात जिस पर कि मैं सब से ज्यादा ज़ोर देना चाहता हूं वह यह है कि यू. पी. सरकार हमारे किसानों पर से आबिआने का डबल रेट चार्ज कर रही है। आज हमारे किसानों पर इतना अत्याचार हो रहा है कि बजाये 16 के आब्याना 32 चार्ज किया जा रहा है। आज तक यह सदन बैठा मुंह देखता रहता है मगर कुछ ये किसानों को रिलीफ देने का नाम नहीं लेते। मैं कहता हूं कि सरकार की बड़ी मेहरबानी होती अगर वह ड्यूटी ही मुआफ कर देते जोकि पिछली सभा में लगाई है। इलैक्ट्रिसिटी के मुआमला में भी मैं अर्ज़ करनी चाहता हूं कि हम मौजूदा सैस से भी पैसा दो पैसे देने को तैयार हैं और अगर एमरजैन्सी के नाम पर जो नहर हमारे इलाका से निकाली जाने वाली थी वह बन्द कर दी गई है। हमें यही एतराज़ है कि जब और बड़े बड़े प्रोजैक्ट अभी जारी हैं तो हमारे इलाका में भी अगर यह काम हो जाता तो सरकार को क्या घाटा पड़ने का इमकान था। मैं समझता हूं कि इस इलाके का कुछ ना कुछ इलाज ज़रूर किया जाये। जब कोई बीमार होता है तो उस की बीमारी को दूर करने के लिये उस का इलाज करवाया जाता है। हमारे इलाके में सब से बड़ी बीमारी यह है कि हमें खेतों को सैराब करने के लिये कोई पानी नहीं मिलता जिस का जल्दी से जल्दी कोई ना कोई इलाज होना चाहिये। मैं यह अर्ज़ करनी चाहता हूं कि आखिर हमें कोई ना कोई रीलीफ ज़रूर दिया जाये; जब काम चल चुका था 75 लाख रुपया खर्च करके मैटीरियल तक दिया जा चुका था मगर अब उसे बन्द कर दिया यह किसानों के साथ सरासर बेइनसाफी है जो कि नहीं होनी चाहिये। आज मैं उन किसानों की तरफ से जिन्होंने मुझे इस सदन में अपना नुमायंदा बना कर भेजा है यह अर्ज़ कर देना चाहता हूं कि आज उस वायदा को पूरा करे जो 1953 में इस हाउस में चीफ मिनिस्टर ने किया था कि चूंकि गुडगांव में पानी की कमी है इसलिए जितनी भी हम बिजली पैदा करके किसानों को सप्लाई करेंगे उस में टाप प्रायरिटी किसानों को ही देंगे। मैं ने तक़रीबन 20 गांव में खुद फिर कर देखा है जहां कि पानी ना मिलने से फसलें तबाह हो चुकी हैं। शमसपुर और इस के इर्दगिर्द के गांव में मैंने और मेरे दोस्त श्री कन्हैया लाल ने घूम कर देखा है जहां फसलें बिल्कुल ही सूख गई हैं, जहां पर अगर बिजली का रेट पैसा दो पैसा बढ़ा भी दिया जाये तो भी हम देने को तैयार हैं। हम देखते हैं कि जनवरी और फरवरी के महीने में हमें पानी की ज़रूरत होती है और इसी महीना में सप्लाई बन्द हो जाती है। मैं यही अर्ज़ करनी चाहता हूं कि इन महीनों में ज़िला गुडगांव को टाप प्रायरटी देते हुए बिजली की सप्लाई होनी चाहिये। मैं मंत्री महोदय से उम्मीद करता हूं कि आज से 9 साल पहले जो इन्होंने ज़िला गुड़गांव को इलैक्ट्रिसिटी सप्लाई करने का मुख्य मंत्री ने वायदा किया था कि हम हरियाने के इलाके की इलैक्ट्रिसिटी की सप्लाई में टाप प्रायरटी देंगे पहले उस को पूरा करें। वह खुद हरियानवी हैं और हरियाना के लोगों ने उन्हें अपना नुमायंदा चुन कर यहां भेजा है, हम पैसे दो पैसे बिजली का ज्यादा रेट भी देने को तैयार हैं मगर हमें ज़रूरत के मुताबिक बिजली की सप्लाई ज़रूर ही होनी चाहिये। इतना कहते हुए मैं आप का धन्यवाद करता हूं।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਕਿਰਤੀ (ਜਾਲੰਧਰ ਕੈਂਟ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸਿਟੀ ਬਿਲ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸੈੱਸ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਅਲਿਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ

ਹਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸ ਲਈ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਦਾ ਸੈਸ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਕਮਰਸ਼ਲ ਅਦਾਰਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਮਰਸ਼ਲ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਫੰਕਸ਼ਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਈ ਘਰ ਤਾਂ ਐਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕਈ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਪਖਿਆਂ ਵਗੈਰਾ ਵਿੱਚ ਆਮ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਘਰ ਐਸੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਬਿਜਲੀ ਇਤਨੀ ਕੁ ਖਰਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੀਟਰ ਦਾ ਖਰਚਾ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਸ ਲਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਆਪਣੇ ਗਾਹਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਵੀ ਕੰਮ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਤੁਸੀ ਕਿਸੇ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਵੀ ਜਾਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੀਟੇਲ ਦਾ ਜੁਦਾ ਰੇਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਲਸੇਲ ਦਾ ਜੁਦਾ ਰੇਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ 50,000 ਦਾ ਮਾਲ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਾਹਕ ਇਹ ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਰੀਬੇਟ ਕੀ ਦੇਵੋਗੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਚਾਹੇ ਕਿ ਇਕ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮਾਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਵੀ ਉਹੀ ਭਾਓ ਤੇ ਵੇਚੇ ਜੋ ਹੋਲਸੇਲ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਆਣਾ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਸਸਤੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੋਹਾ ਬਜਾਏ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਖਾਦ ਲਈ ਵਰਤਣ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਆਦਿ ਲਈ ਉਹ ਬਿਜਲੀ ਹੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ । ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਫੇ ਦੀ ਮਾਲਕ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਘਾਟੇ ਦੀ ਮਾਲਕ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ, ਮੁਲਕ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸਬਤ ਜ਼ਿਆਦੇ ਅਤੇ ਸਸਤੇ ਰੇਟ ਤੇ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਾਫਿਟ ਤੇ ਵੀ ਰਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਫਾਇਦੇ ਮੰਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

श्री यश पाल (जालंधर शहर 'दक्षिण पश्चिम') : डिप्टी स्पीकर साहिबा, अभी दो मैम्बरों ने आनरेबल मिनिस्टर को यह बिल पेश करने पर बधाई दी है । मैं भी उनको मुबारिकबाद पेश कर सकता हूं । वह इस लिए कि आइंदा वर्ष में जब कभी कोई बिजली जलाएगा तो चौधरी रणबीर सिंह जी को ज़रूर याद करेगा । यानी यह बिल पेश कर के चौधरी रणबीर सिंह का नाम अमर हो गया (हंसी) इसलिए जिसका नाम अमर हो गया हो, उसे ज़रूर मुबारिकबाद देना चाहिए ।

एक बात यह कही गई कि जो पहले कम बिजली इस्तेमाल करते थे, लेकिन ज़्यादा पैसे देते थे तो जो ज़्यादा बिजली खर्च करने वाले हैं, वह क्यों न ज़्यादा पैसे दें ? भले ही कुछ कहा जाए लेकिन मैं वह मानता हूं कि बिजली के बारे में यह बिल पेश करके पंजाब की तरक्की में हम ने बैक गियर लगा दिया । एक दलील यह भी दी गई कि जिनके पास रिफ्रजीरेटर वगैरह हैं उनको अब ज्यादा पैसा देना होगा । यानी यह पहले से ही समझ लिया गया कि साढ़े चार लाख

[श्री यश पाल]

के करीब जो कंज्यूमर्स हैं, उनके सभी के पास रिफ्रजीरेटर्स हैं। यह ठीक है कि हीटर, पंखे,स्टोव वगैरह हैं लोगों के पास लेकिन देखने वाली बात यह है कि उन्हें कौन लोग इस्तेमाल करते हैं। जिन लोगों के यहां रसोई वगैरह की जगह नहीं होती, वह स्टोव खरीदते हैं जो लगभग 8 या 10 रुपए में आ जाता है। यानी यह आम लोग हैं जिनके पास स्टोव वगैरह जला करते हैं। अगर अब आप कहें कि वे जलाते रहें और लोग 5 आने यूनिट के हिसाब से बिल देते रहें तो यह नहीं होगा।

यह बिल ला कर आपने यूनिवर्सिटी या कालेज में पढ़ने वाले हर विद्यार्थी को ज्यादा खर्च करने के लिए मजबूर कर दिया। इसका असर शिक्षार्थियों पर पड़ेगा। यहां पर पहले से ही लोग एमरजेंसी के नाम पर रुपया दे रहे हैं उसके बावजूद भी टैक्स लगाए जा रहे हैं। मैं समझता हूं कि लोगों पर इस ढंग से टैक्स लगाया जाना चाहिए कि लोग उसको बर्दाश्त कर सकें। यह जो टैक्स लगाया गया है यह नाकाबले बर्दाश्त हो जाएगा। यह कहा गया कि जो बिजली बच जाएगी उसका और जगह पर इस्तेमाल होगा। यह बात समझ में आने वाली नहीं क्योंकि कंज्यूमर्स को आप मीटर प्रोवाइड करेंगे उस पर दर्ज हो जाता है कि कितनी बिजली कहां खर्च हुई। मान लीजिए कि कहीं पर आपने 50 क्लोवाट का कुनैक्शन दिया और वहां 10 क्लोवाट खर्च हुई तो जो 40 क्लोवाट बच रही उसे और कहीं ले जाकर खर्च नहीं कर सकते। यह जो टैक्स लगाया गया है इस से लोगों पर बोझ पड़ेगा और इसको आप हर वक्त महसूस करते रहेंगे। और चौधरी साहब को लोग हर दम याद करते रहेंगे। इनका नाम अमर हो गया, इसलिए मैं इनको मुबारिकबाद देता हूं।

ਸਰਦਾਰ ਲੱਖੀ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ (ਕਪੂਰਥਲਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਬਿਲ ਜੋ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਬਜਟ ਘਾਟੇ ਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿ ਜੇ ਰਿਕਵਰੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਬਜਟ ਕਦੀ ਵੀ ਘਾਟੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਮੁਨਾਫੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ।

ਜੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚਲੇਗਾ ਕਿ ਮਾਲੀਆ ਜ਼ਮੀਨ ਇਕ ਕਰੋੜ ਦਾ ਬਕਾਇਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਬਿਆਨਾ ਇਕ ਕਰੋੜ, ਤਕਾਵੀਆਂ ਵੀ ਇਕ ਕਰੋੜ ਦੀਆਂ ਬਕਾਇਆ ਹਨ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੱਦਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਸੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਬਜਟ ਘਾਟੇ ਦਾ ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣੀ ਸੀ।

ਫਿਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਫਲੈਟ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਬੜੀ ਹਾਰਡਸ਼ਿਪ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਗੌਰ ਕਰੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚਲੇਗਾ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਅਸਰ ਪਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਤੇਲ ਵੀ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਬਿਜਲੀ ਵੀ ਮਹਿੰਗੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਬੱਚੇ ਕੀ ਕਰਨਗੇ ? ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਗੇ। ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬਜਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਰੇਟਸ ਨਾ ਵਧਾਓ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲਾ ਬਜਟ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁਨਾਫੇ ਦਾ ਬਜਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੇਟਸ ਨਾ ਵਧਾਓ।

पंडित भागीरथ लाल (पठानकोट) : मैं, डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस सिलसिले में दो तीन बातें अर्ज़ करना चाहता हूं। मैं मिनिस्टर साहिब का इस बात के लिए शुक्रिया भी अदा करता हूं कि उन्होंने ज़मींदारों को पम्प वगैरह चलाने के लिए छूट दे दी है। लेकिन उन्होंने इस बात पर रोशनी नहीं डाली कि बिजली के अन्दर जो चोरी होती है उसके लिए क्या करेंगे ? यह विश्वास नहीं दिलाया.......

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : On a point of information, please. ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਚੋਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ?

पंडित भागीरथ लाल : यह गलत अंदाज़ा लगाते हैं । जब हम चार आदमी बैठ कर बात करते हैं तो उस को हम पार्टी कहते हैं । बहुत से मेम्बर साहिबान ने इस बात का ज़िक्र किया है कि बिजली की चोरी बहुत होती है । मैं कहता हूं कि उसे रोका जाना चाहिए उससे फिनांस काफी बढ़ सकते हैं । मैं वज़ीर साहिब से गुज़ारिश करूंगा कि वह इस बिल को जल्दी पास करवाने की बजाए इस को एक सिलैक्ट कमेटी बना कर उस के हवाले कर दें और वह कमेटी अगर रुपया प्राप्त करने का कोई और तरीका तजवीज़ कर दे तो फिर इस सम्बन्ध में छूट दे दी जाए। मेरी तजवीज़ के जवाब में शायद वज़ीर साहिब यह दलील दें कि हम इसे पोस्टपोन नहीं कर सकते क्योंकि यह अप्रैल से लागू करना है । उस के लिए मैं यह गुज़ारिश करूंगा कि सरकार जून में भी इस बिल को पास कर के रिट्रोस्पैक्टिव इफैक्ट दे सकती है । तो इस में कोई रुकावट नहीं हो सकती । इसके इलावा मैं इन के ध्यान में लाना चाहता हूं कि पहाड़ी इलाके जो हैं जो कि अभी डिवैल्प होने शुरू ही हुए हैं उन के ऊपर भी इस बिल के पास करने से बोझ पड़ेगा । इस लिए उन को एगजैम्पशन देनी चाहिए । मैं चौधरी साहिब से गुज़ारिश करूंगा कि वह मेरी तजवीज़ को मान लें और पहाड़ी इलाकों के लोगों को ज़रूर छूट दें वर्ना उन का जीना भी मुश्किल हो जाएगा । वहां पर तो पहले ही इन्डस्ट्री नहीं है अगर बिजली का रेट बढ़ गया तो वहां इन्डस्ट्री किसने लगानी है । मैं गुज़ारिश करूंगा कि वज़ीर साहिब इस तरीके से अपना नाम रोशन न करवाएं। सारे हाउस की यह राए है कि इस बिल पर थोड़ा और सोचा जाए और इस ड्यूटी में कुछ कमी कर सकते हो तो कर दीजिए ताकि लोगों को राहत मिले ।

ਬਾਬੂ **ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ** (ਸਿਧਵਾਂ ਬੇਟ ਐਸ. ਸੀ.) : ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ ਡਿਊਟੀ ਸੋਧਨਾ ਬਿਲ ਲਿਆ ਕੇ ਰੇਟਸ-ਐਟ-ਪਾਰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗਲ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜੇ 25 ਯੂਨਿਟ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਅਯਾਸ਼ੀ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਬਾਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ 5 ਜਾਂ ਛੇ ਯੂਨਿਟ ਬਿਜਲੀ ਕਨਜ਼ਿਊਮ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤ ਦਿੰਦੇ ਔਰ ਜਿਹੜੇ 40/50 ਜਾਂ 60 ਯੂਨਟ ਬਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਉਹੋ ਰੇਟ ਰਖਦੇ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਠੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੀ ਬਿਜਲੀ ਬਾਲਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਠੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੀ ਬਿਜਲੀ ਬਾਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਉ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਉਹ ਖਰਚ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਘਟ ਕਨਜ਼ੰਪਸ਼ਨ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਲਈ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਸਾਡੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕਾਫੀ ਈਮਾਨਦਾਰ ਬੰਦੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਰਿਪੀਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਸਕੋ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਅਸਲੀ ਮਾਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੌਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਵਿਚ ਕਈ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲ ਪਕੜਵਾਇਆ ਹੈ, ਫੇਰ ਭਾਖੜੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਤਨੇ ਸਕੈਂਡਲ ਹੋਏ ਹਨ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਕੈਂਡਲ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਸਭ ਕੇਸ ਪੈਂਡਿੰਗ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ।

[ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ]

ਮੈਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਸਾਰੀ ਗੜਬੜ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਐਸ. ਈ. ਤਕ ਵੀ ਇਨਟੈਂਗਲ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬੰਦੇ ਬਰੀ ਹੋ ਜਾਣੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਅਸਲੀ ਚੋਰੀ ਦਾ ਮਾਲ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਬਰਾਮਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਪੁਲਸ ਨੇ ਕਬਾੜੀਏ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਹੋਰ ਮਾਲ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਦੇ। ਇਸ ਕੇਸ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਬਰੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇਲੈਕਟ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਹੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਿਜਲੀ ਕਨਜ਼ਿਊਮ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਜੇ ਬਿਜਲੀ ਪਹੁੰਚੀ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਇਕ ਦਮ ਡਿਊਟੀ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹੋ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਬਹੁਤੀ ਬਿਜਲੀ ਬਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਟੈਕਸ ਲਗਾਓ।

सिंचाई तथा विद्युत मंत्री (चौधरी रनबीर सिंह) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, कैप्टेन रत्न सिंह जी ने जो संशोधन पेश की है उस को मैं मंजूर करता हूं बाकी जो कम्युनिस्ट पार्टी के मैम्बर साहिबान की तरफ से अमैंडमैंट्स पेश की गई हैं उन्हें मैं कबूल नहीं कर सकता क्योंकि मुझे गरीबों का हित प्यारा है। सच्चाई की बात कड़वी होती है। जो भाई कमरे ठंडे गर्म करने के लिए इलैक्ट्रिक अपलायंसिज़ यूज़ करते हैं उनको सोशलिस्ट समाज के अंदर टैक्स देने के लिए तैयार ही होना चाहिए। ढिल्लों साहिब ने ज़िकर किया कि रैविन्यु मिनिस्टर साहिब ने पांच की बजाए चार कर दिया तो कुछ दिल को तसल्ली हुई, लेकिन तजुरुबा वह भी अच्छा नहीं हुआ। उस तजुरुबे में भी हम ने कुछ छोट की थी, पहले 10 प्रतिशत ड्यूटी बढ़ाने का फैसला किया था जिसके माने यह हैं कि जो भाई छोटे हैं उन पर 13.6 नए पैसे के हिसाब से ड्यूटी पड़ती थी। तो उसको तीन नए पैसे तक कम किया है। और कई तजुरुबे होते हैं और इन तजुरुबों से ही आदमी सीखता है। अभी एक कम्युनिस्ट मैम्बर साहिब ने कहा था कि सरकारी दफ्तरों में कितनी बिजली जलती है। वह आंकड़े तो मेरे पास इस वक्त नहीं हैं हां मंत्रियों के बारे में मेरे पास आंकड़े मौजूद हैं कि उन्होंने कितनी बिजली और पानी खर्च किया है। मैं अर्ज़ करता हूं कि 33 आदमियों के घरों में जिनमें मंत्री, राज्य-मंत्री, उप-मंत्री, पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी और इस सदन के अध्यक्ष और दूसरे हाउस के चेयरमैन भी शामिल हैं मार्च से लेकर दिसम्बर तक 10 महीनों में कुल 10,995 रुपए 75 नए पैसे बिजली पानी का खर्च आया है। अगर हिसाब लगाया जाए तो फी आदमी तकरीबन 33 रुपए महीना पानी बिजली का खर्च पड़ता है।

सरदार लछमन सिंह गिल : मैं वज़ीर साहिब से एक इन्फरमेशन लेना चाहता हूं। उन्होंने बताया है कि एक वज़ीर के घर में 33 रुपए एक महीने का बिजली पानी का खर्च आया है। यह वाकई कम है। मैं समझता हूं कि अगर हमारी वाकफियत के लिए वह पानी और बिजली का जुदा जुदा खर्च बता दें तो अच्छा होगा।

सिंचाई तथा विद्युत मंत्री : उपाध्यक्ष महोदया, वैसे गिल साहिब ने कहा है वाकई बताने में गलती रह गई है। जो मैं ने 33 रुपए बताए हैं वह सिर्फ बिजली के हैं यानी इस में

शामिल नहीं है। लेकिन यहां पर तो एक मैम्बर साहिब ने कहा था कि मंत्रियों का खर्च 500 रुपए आता है। तो आप मुकाबला करें कि कहां 500 रुपए और कहां 33 रुपए.........

श्री बाबू दयाल शर्मा : On a point of order. जिन मैम्बर साहिबान ने 500 रुपए खर्च बता कर गलत बयानी की थी उनके लिए आपका क्या रूलिंग है ?

उपाध्यक्षा : यह कोई प्वाइंट आफ आर्डर रेज़ करने का मौका है (हंसी) (This is not a time for raising a point of order.) (*Laughter*)

सिंचाई तथा विद्युत मंत्री : मेरा जो अपना बिल है वह 12 मार्च, 1962 से लेकर 15 फरवरी, 1963 तक का है। जो कुल मिला कर 329 रु० 75 न० पैसे बनता है। इस से आप अंदाज़ा लगाएं कि जो कुछ नुक्ताचीनी की गई है उसकी तह में इनके दिल में क्या है। दिल में बातें कुछ और होती हैं खुले तौर पर कह नहीं सकते लेकिन किसी न किसी बहाने नुक्ताचीनी करते हैं। खैर उनको हक है कहें। इसके अलावा कुछ और बातें भी कही गई हैं। सरदार जय इन्दर सिंह ने अमृतसर के बारे ज़िकर किया था। फिर डाक्टर बलदेव प्रकाश भी अभी बोले हैं हालांकि मैं ने उनको सारी बातें बतादी थीं कि उस चीज़ के कहने के लिए इस बिल में ही एक सैक्शन मौजूद है जो उन की वाकफियत के लिए मैं पढ़ देता हूं :

> "The State Government may, in public interest, by notification exempt any licencee, consumer or person from the payment of the bill or part of the electricity duty for such period and subject to such terms and conditions as may be specified in such notification."

उपाध्यक्ष महोदया, मुझे मालूम है और आप भी अमृतसर में काफी लम्बा अरसा रही हैं और आप अब जगाधरी को रिप्रैजेंट करती हैं जहां भी कंपनी चलती है। मैं निवेदन करना चाहता हूं कि जहां से आपका ताल्लुक हो और मुख्य मंत्री और दूसरे दोस्त आए हों वहां का ख्याल तो हमें पहले ही रहता है। लेकिन यह समझते हुए कि कानून में पहले ही इस मतलब की धारा है तो बार बार कहने की ज़रूरत नहीं है। खैर उस बात को साफ करने के लिए मैं निवेदन करना चाहता हूं कि नोटीफिकेशन जारी किया जाएगा। तो मुझे और ज्यादा नहीं कहना है और इतना निवेदन करके मैं बैठता हूं।

श्री बाबू दयाल शर्मा : गुड़गांव के बारे भी बता दो ।

सिंचाई तथा विद्युत मंत्री : हां ज़िला गुड़गांव के लिए ज्यादा से ज्यादा बिजली देने की कोशिश की जाएगी (हंसी)।

Deputy Speaker : Question is—

For part (a) of the proviso to the proposed sub-section (1)(v) of sub-clause (1) *substitute* the following:—

> "(a) to a domestic consumer or a commercial consumer, the rate of electricity duty on the energy so sold shall be as specified in clause (i) or (ii), as the case may be".

The motion was carried.

Deputy Speaker : Question is—

That in the proposed sub-section (1)(i)(a) of sub-clause (i), line 2, *for* "three" *substitute* "two".

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

That in the proposed sub-section (1)(i)(b) of sub-clause (1), line 2, *for* "twenty-two" *substitute* "four".

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

That in the proposed sub-section (1)(i)(c) of sub-clause (1), line 2, *for* "twenty-eight" *substitute* "eight".

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

That in the proposed sub-section (1)(ii)(a) of sub-clause (1), line 2, *for* "three" *substitute* "two".

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

That in the proposed sub-section (1)(ii)(b) of sub-clause (1), line 2, *for* "twenty-two" *substitute* "four".

The motion was lost.

Deupty Speaker : Question is—

That in the proposed sub-section (1)(ii)(c), line 2, *for* "twenty-eight" *substitute* "fifteen".

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

That in the proposed sub-section (1)(iii), line 2, *for* "twenty-five" *substitute* "twenty".

The motion was lost.

Clause 3

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 3 as amended stand part of the Bill.

The motion was carried.

Clause 4

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 4 stand part of the Bill.

The motion was carried.

Sub-Clause 1 of Clause 1

Deputy Speaker : Question is—

That Sub-Clause (1) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

Title

Deputy Speaker : Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Irrigation and Power Minister (Chaudhri Ranbir Singh) : *Madam, I beg to move—

That the Punjab Electricity (Duty) Amendment Bill, as amended, be passed.

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Punjab Electricity (Duty) Amendment Bill, as amended be passed.

11.00 a. m.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (ਮੁਰਿੰਡਾ, 'ਐਸ. ਸੀ.') : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਕਾਫੀ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਵੀ ਇਕ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਣਾਂ ਵਿਚ ਸਾਫ ਤੌਰ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਘਰੇਲੂ ਤੇ ਵਪਾਰੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਜੋ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ਦਰ ਵਧਾਕੇ ਤੀਜੇ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਦੇ ਖਰਚ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਸੇ ਲੈਣੇ ਹਨ। ਇਹ ਐਕਟ 1958 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਇਸ ਲਈ ਵਧਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਤਾਲੀਮ ਮੁਫਤ ਦੇਣੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਮੁਫਤ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣ ਦਾ ਦਾਵ੍ਹਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸੀ ਉਸਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਮੁਕੱਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਫੀਸਾਂ ਲਾ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦਾਵ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਲਾ ਬੋਰਡਾਂ ਦੇ ਜੋ ਸਕੂਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਵਿਨਸ਼ੇਲਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਜੋ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਉਸ ਵਾਹਦੇ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁਕੱਰ ਗਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਐਮਰਜੈਨਸੀ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਾਹਦਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਦੇ ਖਰਚ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰ ਰਿਸੋਰਸਿਜ਼ ਲਭੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ

(*) The Motion was moved in Hindi by the Minister.

[ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ]

ਵਿਚ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਕਿਤਨਾ ਬੋਝ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਚੌਧਰੀ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਟੈਕਸ ਦਾ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ਜਦ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਟੈਕਸ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ਅਗਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਟੈਕਸ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਟੈਕਸ ਦਾ ਇਫੈਕਟ ਟੋਟਲ ਮਿਡਲ ਕਲਾਸ ਉਤੇ ਪਵੇਗਾ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਿਡਲ ਕਲਾਸ ਫੈਮਲੀਜ਼ 15—40 ਯੂਨਟ ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਭੀ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਕ ਤਰਫ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਨਾ ਜਲਾਓ ਕਈ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਅੰਧੇਰੇ ਦਾ ਬਿਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘੱਟ ਤੋ ਘੱਟ ਬਿਜਲੀ ਯੂਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ ਡਿਊਟੀ ਵਧਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਕਨਜ਼ਿਊਮ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ 15 ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਪਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ 15 ਯੂਨਟ ਤਕ ਤੇ 3 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਟ ਵਧਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। 16 ਯੂਨਟ ਤੋਂ 40 ਯੂਨਟ ਤਕ ਸਰਕਾਰ 22 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਵਧ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ 50 ਯੂਨਟ ਤੋਂ ਉਤੇ 28 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਵਧ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਅਸਰ ਮਿਡਲ ਕਲਾਸ ਉਤੇ ਪਵੇਗਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਿਡਲ ਕਲਾਸ ਦੇ ਕੋਲ ਰੇਡਿਓ ਹਨ, ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਨਾ ਵਜਾਉਣ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੱਖੇ ਦਾ ਅਤੇ ਕਪੜੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੈਸਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਉਹ ਹੀਟਰ ਵੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਜੀਬ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਿਲ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਡਲ ਕਲਾਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ-ਉਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਮੀਰਾਂ ਉਤੇ ਲਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਮਿਡਲ ਕਲਾਸ ਜਿਹੜੇ ਸਫ਼ੇਦ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਘੱਟ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘਟ ਬਿਜਲੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਅਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਸਕਣ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਚੌਧਰੀ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 12 ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਜ਼ਹਬੀ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਫੰਕਸ਼ਨ ਉਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਨਹੀਂ ਵਧਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਡਿਊਟੀ ਵਧਾਈ ਤਾਂ ਲੋਕ ਪੂਰਵਜਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਣਗੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਉਤੇ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕਲਾਜ਼ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਸਿੰਪਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਲੋਕ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹੀ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਚੰਗੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਲਗੀ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੀ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ

ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਲਈ 10 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਲੋਕ ਇਸ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਲੋਕ ਲੈਂਪ ਜਗਾ ਕੇ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਵਿਚ ਚਾਨਣਾ ਕਰ ਲੈਣਗੇ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਉਤੇ ਭੀ ਟੈਕਸ ਦਾ ਇਜ਼ਾਫਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੇਲ ਵੀ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਲੋਕ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਵਿਚ ਬਤੀਆਂ ਭੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਪਰ ਹੁਣ ਤੇਲ ਭੀ ਕਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਮੌਕਾ ਕਈ ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਉਤੇ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਗੌਰ ਕਰੇ ਤਾਕਿ ਲੋਕੀ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਣ।

श्री मंगल सैन (रोहतक) : उपाध्यक्ष महोदय, मैं निवेदन करना चाहता हूं कि मै ने इस बिल की फर्स्ट स्टेज में सरकार के विरुद्ध चार्ज लगाए थे। सरकार का फर्ज़ हो जाता है कि उन चार्जिज़ का जवाब दे। मंत्री महोदय ने अपनी स्पीच में उनका कोई ज़िक्र नहीं किया। मैं कहना चाहता हूं कि हमें उनकी ज़ात के साथ कोई दुश्मनी नहीं है लेकिन इतना तो ज़रूर होना चाहिए कि कम से कम जो क्रिटसिज़म हुआ था चार्जिज़ लगाए गए हैं उन का जवाब दिया जाता, मैंने कुछ चार्जिज़ रोहतक के बारे में लगाए थे। रोहतक लाइसेंसी को ज़्यादा पैसे लगाए गए हैं। मंत्री महोदय ने इस का कोई जवाब नहीं दिया है जो जवाब दिया है उसमें केवल पोलिटीकल एक्सपलायटेशन ही की गई है। मैंने चार्ज लगाए थे कि 8 नए पैसे आप की कास्ट आफ प्रोडक्शन है और आप 34 नए पैसे क्यों लेते हैं, मंत्री महोदय ने इस बात का कोई जवाब नहीं दिया। मैं समझता हूं कि इसमें इनका फाल्ट है इसलिए कोई जवाब नहीं दिया। यहां पर कहा गया है कि फजूलखर्चियों को कम किया जाए। मैं कहना चाहता हूं कि जिन्दगी के हर पहलू में फजूलखर्ची हो रही है। किस किस को घटाया जाए। हमारी सरकार तो कैपिटलिस्टस को प्रसन्न करना चाहती है और कर भी रही है, उन के जाकर शरण लेनी शुरू कर दी है। बहुत सी बातें करने को हैं लेकिन समय का अभाव होने से नहीं कह सकूंगा। मैं कहना चाहता हूं कि रेट्स को बढ़ा देने से छोटे छोटे कारखानों के काम रुक जाएंगे, वह कारखाने बन्द हो जाएंगे और बेरोज़गारी बढ़ेगी; सुनार पहले ही बेरोज़गार हो चुके हैं और अब यह सरकार की जान को रोएंगे।

Deputy Speaker : Please withdraw these words.

श्री मंगल सैन : मैं शब्द वापिस लेता हूं। मैं निवेदन करना चाहता हूं कि मेरे चार्जिज़ का कोई जवाब नहीं दिया है। अब यहां बिजली के बिलों की फिगर्ज़ गिना दी गई हैं कि महीने में बिजली पर इतना खर्च किया गया है लेकिन मैं कहना चाहता हूं कि यह रुपए भी स्टेट ही देने वाली है। मैं कहना चाहता हूं कि मंत्रियों का 800 रुपए अलाउंस था इस को क्यों बढ़ाया गया है? लोगों के मजबूर करने पर मनिस्टरी को कम किया गया। इस पर धन्यवाद का प्रस्ताव भी कांग्रेस की ओर से इस सदन में पेश किया गया और मैजारेटी के होने के कारण धन्यवाद का प्रस्ताव भी पास करा लिया गया (*At this stage Mr. Speaker occupied the Chair.*) मैं कहना चाहता हूं कि मंत्रियों ने 800 रुपए से 1000 रुपए अपने अलाउंस बढ़ा लिए हैं। तो मैं चाहता हूं कि यह बिल की तीसरी स्टेज पर अपनी फ्राखदिली दिखाते हैं कि हम ने 200 रुपए अलाउंस मे बढ़ा लिए हैं। इस लिए बिजली का बिल अपनी जेब से देंगे। मैं मंत्री महोदय से

[श्री मंगल सैन]

पूछना चाहता हूं कि 33 रुपए एक महीने का बिजली का खर्च क्या कम है, जनता से टैक्स वसूल किया जाता है और उस फंड में से यह बिल अदा किए जाते हैं। मैं यह भी कहना चाहता हूं कि लोगों से जबर्दस्ती टैक्स लिए जाते हैं, जो नहीं दे सकते हैं उन को तंग करके वसूल करते हैं। थोड़ा खर्च कह कर क्या हमारे ऊपर एहसान करना चाहते हैं। मैं कहना चाहता हूं कि जैसा कि हमारे माननीय गृह मंत्री, केन्द्रीय सरकार ने एक मिसाल पेश की है, उन्होंने कहा कि मैं अपनी जेब में से बिजली का बिल दूंगा, क्या अच्छा होता कि यह भी एक मिसाल पैदा करते, हमारे सम्बन्धित मंत्री कहेंगे कि माननीय राम सरण चन्द मित्तल अथवा मुख्य मंत्री ही मानेंगे। वह कहेंगे कि हमारे गैस्ट्स तथा फर्ज़न्द अर्जमन्द के गैस्ट्स इतने आ जाते हैं कि हम खर्च कम नहीं कर सकते हैं।

श्री अध्यक्ष : आप हमेशा चीफ मिनिस्टर साहिब के फर्ज़न्द अर्ज़मन्द को बीच में न लाया करें। (The hon. Member should not bring in Chief Minister's son every time.)

श्री मंगल सेन : अध्यक्ष महोदय, मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि यहां पर मंत्री महोदय ने कहा है कि कैबिनट ने फैसला किया है कि एक साल में बिजली तथा पानी का खर्च 1 हज़ार से ज्यादा आएगा तो वह अपनी जेब में से देंगे।

स्पीकर साहिब, जब हम यहां से अपने घर को जाते हैं तो लोग हमें बेज़ार होकर पूछते हैं कि हमारे लिये क्या कर के आए हो। तो हमें मुंह लटका कर कहना पड़ता है कि कमर्शल कराप्स पर सैस लग गया, बिजली पर ड्यूटी बढ़ गई जो बच्चों की फीस मुआफ थी वह भी अब देनी पड़ेगी, बिक्री टैक्स बढ़ गया वगैरह 2 टैक्स पर टैक्स लग रहे हैं। हमने जो रचनात्मक बातें कहीं हैं, जो सुझाव दिये हैं, वज़ीर साहिब उन बातों की तरफ तवज्जोह दें। सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों ने बिल्कुल बजा और दुरुस्त फरमाया है कि अब यह रोटी के ऊपर भी टैक्स लगा रहे हैं। वज़ीरों के हां रात भर बिजली जलती है उसे बचाएं। यह सिस्टम ही ऐसा है। मजबूरी है। यह एक्ज़ाम्पल सैट करें। यह हमारे रोहतक ज़िले के आनरेबल मनिस्टर हैं। हमें फख्र है। यह चुन कर आए हैं। (घंटी)।

Mr. Speaker : Please wind up.

श्री मंगल सेन : मैं वाइंड अप करता हूं। मैं मनिस्टर साहब से इतना ही कहना चाहता हूं कि वह ठंडे दिमाग से, शांति के साथ इस बिल के बारे में विचार करें। जो सुझाव दिए हैं उन पर ग़ौर करके तवज्जोह दें। जो प्रोफिट ले रहे हैं उन की कास्ट आफ प्रोडक्शन कम कर के टैक्स लगाएं। जो बहुत पछड़े हुए हैं, जो जनरल ट्रैडीशन्ज हैं, सदियों से पछड़े हुए लोगों को उठाना चाहते हैं। इस तरह वह कैसे उठेंगे। मैं इतना ही कहना चाहता हूं कि भगवान इन के दिमाग में गुड सैंस प्रीवेल करें; हमारी बात मानते हुए इस ड्यूटी को कम करें। जो बातें हम ने कही हैं उनकी तरफ ध्यान दें। मैं आप का शुक्रिया अदा करता हूं और इतना कह कर बैठता हूं।

सिंचाई तथा विद्युत मंत्री : उनके ख्याल के मुताबिक हमारे बिजली की जैनेरेशन ज्यादा है इसलिए हम ज्यादा ही रेट लेते हैं । मैं एक बात कह देता हूं । जहां तक भाखड़ा नंगल के हिसाब का ताल्लुक है वहां अभी घाटा है । जहां तक ऊहल सिस्टम का ताल्लुक है वह थोड़ा बहुत ठीक है । उसकी रिपोर्ट अभी आएगी, वह सदन के सामने पेश कर रहे हैं । उस वक्त जवाब दिया जाएगा । बाकी कोई ऐसा प्वाइंट नहीं जिसका कि में जवाब दूं ।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Electricity (Duty) Amendment Bill, be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB GENERAL SALES TAX (AMENDMENT AND MISCELLANEOUS PROVISIONS) BILL, 1963

Minister for Excise, Taxation and Capital (Shri Ram Saran Chand Mital) : Sir, I beg to introduce the Punjab General Sales Tax (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill, 1963.

Minister for Excise, Taxation and Capital (Shri Ram Saran Chand Mital) : Sir, I beg to move—

That the Punjab General Sales Tax (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab General Sales Tax (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill be taken into consideration at once.

श्री राम किशन (जालंधर शहर 'उत्तर पूर्व') : स्पीकर साहिब, पिछले तीन दिन से पंजाब के टैक्सेशन मेयर्ज़ एक के बाद एक हमारे सामने पेश हो रहे हैं । मैं इस बात को मानता हूं कि गवर्नमेंट को रुपये की ज़रूरत है ताकि इस तीसरी पांच-वर्षीय योजना में एक कामयाबी की राह पर चल कर जिस तरह की एक वैलफेयर स्टेट बनाना चाहते हैं उसकी बुनियाद रखें और जो हमें चीन का खतरा है उसके पेशे नज़र जो मुख्तलिफ तरह के डिफैंस के बारे में प्रबन्ध करना है उसके लिए भी रुपए की ज़रूरत है । लेकिन, स्पीकर साहिब, इस बात में भी कोई शक नहीं कि जितने यह पंजाब के टैक्सेशन मयर्ज़ लाए हैं और जितने केन्द्रीय सरकार के मुख्तलिफ टैक्सेशन मयर्ज़ हैं अगर हम देखें तो पता चलता है कि यह ज्यादा से ज्यादा कामन मैन को हिट करते हैं । जब हम टैक्सेशन लगाने जा रहे हैं तो हमारा यह भी फर्ज़ है कि हम देखें कि पूअर मैन, कामन मैन पर किस तरह का असर पड़ता है । अगर हम सारी चीज़ को देखें न सिर्फ टैक्सेशन बल्कि उस तरह से देखें जो हम कुछ कम्पलसरी सेविंग लाने जा रहे हैं । 191 करोड़ का केन्द्रीय सरकार का घाटा है । इस से यह पता चलता है कि जिसकी आमदन 125 रुपए महीना है वह 100 रुपया महीना लेगा । इस लिए होल सेल तौर पर लें, कामन मैन देगा भी, सारी चीज़ को देखें । सेल्ज़ टैक्स का एमरजेंसी से ताल्लुक है। मुझे खुशी है कि जितना पैसा मिल सके लें । लेकिन मैं आप की मारफत मिनिस्टर साहिब से अर्ज़ करूंगा कि जहां तक सेल्ज़ टैक्स का ताल्लुक है जितना आप सेल्ज़ टैक्स में इज़ाफा करेंगे उतनी ही उसके

[श्री राम किशन]
लेने में डिफीकल्टी बढ़ेगी । मैं आप से अदब से नम्रता से कहना चाहता हूं और इस सिलसिले में तीन चार बातें आपकी तवज्जो में लाना चाहता हूँ । पहली बात यह है कि आज इस पंजाब में सेल्ज़ टैक्स की इतनी इवेज़न हो रही है कि अगर पंजाब गवर्नमेंट और पंजाब की सारी मशीनरी उस इवेज़न को रोकने की कोशिश करे तो जितने रुपए की आज हमें ज़रूरत है उस से ज्यादा रूपया आ सकता है । मैं नहीं कह सकता कि जो पिछले दिनों फिनानंस मनिस्टरों की कानफ्रेंस हुई थी हमारी पंजाब गवर्नमेंट ने क्या रवैया अख्तियार किया था । उस फिनान्स मनिस्टर्ज़ कानफ्रेंस में क्वैस्चन आया था कि सोर्स आफ प्रोडैक्शन पर एक्साइज़ ड्यूटी लगाई जाए, तम्बाकू और खांड पर लगाने से ही बहुत सा रुपया मिलता है । फिर भी कहीं न कहीं डिफीकल्टी और इवेज़न होती है । इसके बावजूद सारी चीज़ चलती है । दस बारह ऐसी चीज़ें हैं कि अगर उनके सोर्स आफ प्रोडैक्शन पर एक्साइज़ टैक्स लगाएं, उसके मुताबक स्टेट को रूपया मिले तो उसका काफी रुपया मिल सकता है, जितनी सेल्ज़ टैक्स की ज़रूरत है, जितनी रकम टैक्सों के ज़रिये मांगी जा रही है उतनी मिल सकती है । एक मद्द से 50 लाख रुपया एक साल में आ सकता है । बनास्पति घी की आज हमारे देश में फैक्टरियां हैं जिन से यह आता है । पंजाब के मुख्तलिफ शहरों लुध्याना, जालंधर वगैरा में जितना यह आता है उसके मुताबक इवेज़न होती है । 2 रुपये 12 आने फी टन और 14 आने उसके होते हैं; लेकिन बहुत सा वसूल नहीं होता । न सिर्फ बनास्पति घी इसी तरह दस बारह और ऐसी चीज़ें हैं जिन पर ज़ोर देना चाहिए कि सोर्स आफ प्रोडक्शन पर एक्साइज़ ड्यूटी हो । बनास्पति घी, आयरन तथा स्टील, सीमेंट, मोटर पार्टस, बर्तनों पैट्रोलियम प्रोडैक्स ऐसी चीज़ें हैं । पैट्रोलियम प्रोडैक्टस की 5 रिफाइनरीज़ हैं । उन पर एक्साइज़ ड्यूटी लगाई जाए । ड्राई फ्रूट्स, लाल मिर्च, इमारती सामान, चाय, कपड़े धोने का सोडा, सोडा कास्टिक यह भी ऐसी चीज़ें हैं । इन सारी चीज़ को देखें। हमारे देश में अजीब तरह की टैक्स इवेज़न होती है । बनास्पति घी वाले टैक्स इवेज़न करते हैं । दूसरे इवेज़न करते हैं । बनास्पति घी वाले फी टन 3 रुपये कम पर बेचते हैं । ईमानदार आदमी दोबारा उसके मुताबक नहीं बेच सकता । रफ्ता 2 ईमानदार व्यापारी इलमीनेट होता जा रहा है । इसकी तरफ लाज़मी तौर पर देखना चाहिए । ज़रूरत है कि इस इवेज़न को रोकें । बल्कि इसी सम्बन्ध में एक बात और कहना चाहता हूं । जहां तक इस बिल का सम्बन्ध है मैं डिपार्टमेंट के किसी इनडिवजुअल के बारे में नहीं कहना चाहता । लेकिन मैं आप से यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि पिछली दफा जो इस पंजाब में मुख्तलिफ तरह के टैक्स मंज़ूर हुए जिस तरह से उन टैक्सों को वसूल किया गया उस से पंजाब में रीज़ैंटमैंट हुई ।

पंजाब में इतनी रीज़ैंटमैंट हुई है कि जिस का कोई हद हिसाब नहीं है । मैं इस सम्बन्ध में आप की मार्फत छः केस मिनिस्टर साहिब के सामने रखना चाहता हूं । मैं उन के नाम बताना चाहता हूं ताकि अगर यह चाहें तो उन के मुतालिक जांच करवा लें ।

Mr. Speaker : Please avoid mentioning the names. You can speak to the leader of the House.

श्री राम किशन : स्पीकर साहिब, मैं छः ऐसे केस बताना चाहता हूं जिन्होंने पिछले एक साल, दो साल, तीन साल और चार साल में बाकायदा तौर पर टैक्स अदा किये हैं । उन के पास रसीदें मौजूद हैं । इस के बावजूद डिपार्टमेंट ने उन को हैरास किया, उन के वारंट जारी करवाए

[श्री राम किशन]

और उन को जेल के अंदर ले जाया गया। उन्होंने रसीदें दिखाई कि हम ने टैक्स अदा किया हैं लेकिन फिर भी उन की इतनी बेइज्ज़ती की गई। मुझे समझ नहीं आती कि ऐसी ज्यादतियां क्यों की जाती हैं। यह पंजाब गवर्नमेंट पर ऐसा धब्बा है जिस को हम धो नहीं सकते। मैं बड़े ज़ोरों से आपकी मार्फत छः नाम मिनिस्टर साहिब के सामने रखना चाहता हूं। इसी तरह से चौधरी राम सिंह से 695 रुपए टैक्स लिया गया। उस ने एक बार कहा, दो बार कहा कि मैं ने टैक्स अदा कर दिया है लेकिन माने कौन। आखिर बड़ी मुश्किल से 1959-60, 1960-61 की सारी रसीदें पेश कर के खलासी करवाई। एक शख्स श्री दौलत राम है। उस ने 1959 के तीन रुपये प्रापर्टी टैक्स के अदा किये 1960 में भी प्रापर्टी टैक्स अदा किये। उस के पास रसीदें मौजूद हैं। उस को नोटिस भेज दिया गया कि तुम्हारी तरफ 384 रुपये प्रापर्टी टैक्स के निकलते हैं क्योंकि तुम्हारी सात प्रापर्टीज़ हैं। उस ने कहा कि मेरी तो एक ही प्रापर्टी है दूसरी प्रापर्टी ही नहीं है और तीन तीन रुपये के हिसाब से टैक्स अदा करता रहा हूं। उस पर यकलख्त 384 रुपए टैक्स के लगा दिये गये। इसी तरह से जालन्धर में बस्ती नौ में श्री निक्का राम के साथ भी यही सलूक किया गया। (विघ्न)

Mr. Speaker : The hon. Member would be serving the cause of those people if he tells this to the Minister in confidence. It is a small thing.

Shri Ram Kishan : Sir, it is not a small thing.

Mr. Speaker : The hon. Member will be helping the parties concerned if he tells this to the Minister concerned.

श्री राम किशन : बहुत अच्छा, स्पीकर साहिब। मैं अर्ज़ कर रहा था कि इवेज़न को रोकने की ज़रूरत है और इस डिपार्टमैंड में इम्प्रूवमैंट करने की ज़रूरत है। लोगों के साथ अच्छा सलूक होना चाहिये, मुअज़्ज़िज़ लोगों के साथ बेहतर सलूक होना चाहिये लोग टैक्स देना चाहते हैं। लेकिन गवर्नमैंट को देखना चाहिये कि टैक्स की वलूली इस तरीके से हो जिस से लोगों पर बुरा असर न पड़े। जहां तक सेल्ज़ टैक्स का सम्बन्ध है यह सिर्फ पंजाब का सवाल ही नहीं है हमें देखना होगा कि पंजाब में, हिमाचल प्रदेश में, जम्मू और कश्मीर में, दिल्ली और यू. पी. में एक जैसा ही सेल्ज़ टैक्स हो। अगर हम पंजाब में ऐसा टैक्स लेते हैं जो कि दूसरे सूबों से मुख्तलिफ है तो ट्रेड पर बुरा असर पड़ेगा। ट्रेड दूसरी जगह पर चली जाएगी। लगज़री गुडज़ पर टैक्स लेते हैं, ठीक है लेना चाहिये। लेकिन लगज़री गुडज की तफसील देना ज़रूरी है। यह साफ होना चाहिये कि लगज़री गुडस में कौन कौन सी चीज़ें आ सकती हैं। यह बात डिपार्टमैंट पर नहीं छोड़नी चाहियें कि वह हर महीने कोई न कोई चीज़ शामिल कर लें। एक बार सरकार को फैसला कर लेना चाहिये। कोशिश की जाए लगज़री गुडस की लिस्ट भी दूसरे सूबों जैसी हो। पिछले दिनों जब फूड-ग्रेन्ज़ पर टैक्स लगाया गया तो यह कहा गया कि हम शिक्षा मुफ्त कर रहे हैं इस लिये फूड ग्रेन्ज़ पर टैक्स लगा रहे हैं अब शिक्षा तो मुफत नहीं रही लेकिन फूड-ग्रेन्ज़ पर टैक्स दुगना कर दिया गया है इस से कीमतों पर बुरा असर पड़ेगा। हमें प्राइस लाइन को होल्ड करना है लेकिन प्राइसिज़

[श्री राम किशन]

बढ़ रही हैं अवाम पर असर पड़ेगा। फूड ग्रेन्ज़ की कीमतें बढ़ेगी तो सरकारी मुलाज़म डी. ए. डिमांड करेंगे, आप रिज़िसिट नहीं कर पाएंगे जहां तक फूड ग्रेन्ज़ का ताल्लुक है इन पर किसी तरह से भी टैक्स नहीं लगना चाहिये। हम प्राइस लाइन को होल्ड करना चाहते हैं इस लिये भी यह बात ज़रूरी है। हमें देखना चाहिये कि कीमतें किसी तरह से भी न बढ़ने पाएं। यह सेल्ज़ टैक्स जो बढ़या जा रहा है इस का असर कामन-मैन पर पड़ेगा क्योंकि यह इनडायरैक्ट टेक्स है। फिर इवेजन होगा। हम हज़ार कोशिश करें लेकिन जिस तरह से इन्स्पैक्टरों का सिलसिला चलता है इन से किसी तरह भी छुटकारा नहीं पाया जा सकता। एक ज़रूरी बात मैं आखिर में कहना चाहता हुं जहां तक इन्स्पैक्टरों का सम्बन्ध है वे कई बार रैड-हैंडड पकड़े गए हैं लेकिन किसी के खिलाफ कार्यवाही नहीं की जाती। क्यों नहीं होती? एक साल डेढ़ डेढ़ साल तक इन्क्वायरी पड़ी रहती है जब इन्क्वायरी होती है तो केस साबत नहीं होता और नतीजा यह होता है कि वे बरी हो जाते हैं। हमारे रास्ते में लीगल डिफीकलटीज़ हैं। इस का असर जनता पर बुरा पड़ता है। इस लिये मैं आप की मार्फत मिनिस्टर साहिब से कहना चाहता हूं कि इस डिपार्टमैंट को टाइट करने की ज़रूरत है। हर जगह पर धांधली मची हुई है। हर चीज़ में एडलटरेशन होती है। कोई चीज़ प्योर नहीं मिलती। दूध तो क्या यहां पर ज़हर भी खालिस नहीं मिलता। इन चीज़ों की तरफ ध्यान देने की ज़रूरत है जिन बातों की तरफ मैं ने सरकार का ध्यान दिलाया है मुझे आशा है कि अगर इस तरफ तवज्जोह देंगे तो स्टेट की आमदनी भी बढ़ेगी और लोगों पर असर भी अच्छा पड़ेगा। मनिस्टर साहिब को यकीन दिलाना होगा कि जो पैसे लोगों से लिये जा रहे हैं उन को अच्छे तरीके से वसूल किया जाएगा और लोगों की भलाई पर खर्च करने की कोशिश की जाएगी।

बाबू बचन सिंह (लुधियाना 'उत्तर') : स्पीकर साहिब, टैक्सेशन बिल में सेल्ज़ टैक्स. दो तरह से बढ़ाया गया है, एक आर्डनरी गुडस पर और एक लगज़री गुडस पर। जहां तक लगज़री गुड्स का ताल्लुक है मेरी राय में जितना टेक्स बढ़ाया गया है वह कम है इस से बहुत ज्यादा बढ़ाना चाहिये। अगर 25 फी सदी कर देते तो बहुत अच्छा होता क्योंकि इकनामिक्स के माहिरों की राए यह है कि जिस मुल्क में बहुत बड़े बड़े अमीर होंगे और दूसरी तरफ बहुत गरीब होंगे उस मुल्क की इकानोमी लाप साइडिड इकानोमी कहलाती है। और जहाँ पर आम लोगों की डे टू डे नीड्ज़ और कम्फर्टस का ख्याल रखा जाता है और लगज़री गुड्स को कम करने की कोशिश की जाती है उस देश की इकानोमी हमेशा मज़बूत होती है। 1947 के बाद हमारे देश में ऐसे हालात पैदा हुए हैं कि चंद अमीर ज्यादा अमीर हो गए हैं और गरीब ज्यादा गरीब हो गए हैं। पहले तो इस सिलसिले में दो राए थीं लेकिन जब से सैंट्रल गवर्नमैंट के जिम्मेंदार मिनिस्टर्ज़ ने यह बयान दे दिया कि डिवैलपिंग इकानोमी में आमदनी का जो फर्क है वह नैचरल है गवर्नमैंट की यह डयूटी है चाहे वह सैंट्रल गवर्नमैंट हो या सूबाई गवर्नमैंट हो, उन की यह कोशिश होनी चाहिये कि वह इस किस्म के फर्क जो कि डिवैलिपग इकानोमी की वजह से पड़ रहे हैं उन को हर वक्त कम करने की कोशिश करें। जहां पर पहले वक्तों में पांच सौ या साढ़े पांच सौ राजे महाराजे थे जिन में

से साढ़े चार सौ तो ऐसे थे जिन की ग्रामदन एक लाख रुपए सालाना से कम थी ग्रौर सिर्फ सौ के करीब ही ऐसे राजे थे जिन की ग्रामदन लाख रुपए से ज्यादा थी वहां ग्राज यह हालत है कि पांच साढ़े पांच सौ की बजाय कई हज़ार राजे पैदा हो गए हैं, हमारी गलत पालिसी की वजह से पैदा हो गए हैं, जिन की सालाना ग्रामदन लख्खा रुपए है। उन की हालत क्या है ? वह लोग ऐशोइशरत की खातिर करोड़ों रुपए की विदेशी चीज़ें इस्तेमाल करते हैं। उस वक्त जब कि हमारी फारन एक्सचेंज की हालत इतनी जकड़ी हुई है, कमज़ोर है, उस वक्त जब कि एक्सपोर्ट कम है ग्रौर इम्पोर्ट ज्यादा, बजाय ग्रपने देश में बना हुग्रा माल खरीदें यह लोग ग्रंग्रेज़ी ग्रमरीकन ग्रौर जर्मन की बनी हुई चीज़ों को तरजीह देते हैं। नतीजा यह होता है कि हमारे देश को बहुत भारी घाटा पड़ता है इस लिए ऐसी हालत में ग्रगर कोई भी गवर्नमैंट लगज़री गुड्स पर टैक्स को बढ़ाती है तो हाउस के हर मेम्बर को उसका स्वागत ही करना चाहिए। जहां ग्राठ से दस पैसे किया है मैं उसका स्वागत करता हूं लेकिन साथ ही यह कहना चाहता हूं कि टैक्स ग्रभी भी बहुत कम है। लगज़री गुड्स का इस्तेमाल कम करने के लिए ग्रौर उन ग्रमीर लोगों पर जो कि देश में कनज़्यूमर्ज़ ही हैं, प्रोडयूसर्ज़ हैं ही नहीं, जितना ज़्यादा टैक्स लगाया जाए थोड़ा है।

जहां तक ग्रार्डनरी गुड्स का ताल्लुक है, सूबे के ग्रन्दर कोई ग्रादमी ऐसा नहीं जो इस सिलसिले में टैक्स न देता हो। जहां तक डायरैक्ट टैक्सों का ताल्लुक है, डायरैक्ट टैक्स वही देता है जिस में देने की ताकत हो लेकिन सेल्ज़ टैक्स एक ऐसा टैक्स है जो हर गरीब ग्रादमी को देना पड़ता है। स्पीकर साहिब, यह टैक्स सब से पहिले यूनियनिस्ट मनिस्टरी के वक्त ग्रायद हुग्रा था। उस वक्त चार ग्राने फी सैंकड़ा यह टैक्स लगाया गया था। गो उस वक्त दुकानदारों ने, जिन्होंने कुलैकटिंग ऐजन्सी बनना था, डाक्टर गोपी चन्द भार्गव हमारे मौजूदा फाइनैंस मनिस्टर की लीडरशिप में 52 दिन की हड़ताल की थी लेकिन हकीकत यह है कि वह दुकानदार एज़ ग्रार्डनरी कनज्यूमर तो इस से हार्ड हिट होते हैं मगर जहां तक उन का दुकानदार के तौर पर ताल्लुक है उन्होंने कोलैकटिंग ऐजन्सी का ही काम करना होता है। हकीकत यह है कि इस टैक्स से मज़दूर, इस टैक्स से किसान, इस टैक्स से हर वह ग्रादमी जो मेहनत करके ग्रपना गुज़ारा करता है हार्ड-हिट होता है ग्रौर उसे ग्रगर बाज़ार में जाकर चार पैसे की चीज भी खरीदनी हो तो उसे लाज़मी तौर पर यह टैक्स देना होगा। तो सवाल यह है कि इस टैक्स का जो ग्रसर हो रहा है उससे ग्राम जनता की हालत क्या हो गई है। एक तरफ तो हालत यह है कि सन 1957 में जहां कि इस टैक्स से चार करोड़ रुपए की ग्रामदन होती थी ग्राज बढ़ती बढ़ती दस करोड़ 88 लाख तक पहुंच गई है ग्रौर दूसरी तरफ दीगर टैक्सों का बोझ भी बढ़ता ही जा रहा है। जब यहां पर यह कहा जाता है कि टैक्सों में जमींदारों की कमर दुहरी हो रही है तो कई सयाने वजीर यह सब कुछ जानते हुए भी यह कहते हैं कि मालिया तो उन्हें कोई खास देना ही नहीं पड़ता। लेकिन क्या उन्हें यह ख्याल नहीं ग्राता कि मालिया तो बराहे रास्त लिया जाता है। इस के ग्रलावा कितने ग्रौर टैक्स हैं जो कि उन्हें देने पड़ते हैं। खास तौर पर सैल्ज़ टैक्स तो ऐसे बढ़ता

[बाबू बचन सिंह]

जा रहा है जैसे शैतान की आन्तें। इस से जहां सरकार की आमदन बढ़ रही है वहां नुक्सान या तकलीफ है तो कनज्यूमर्ज़ को। दुकानदारों का भी इसमें फायदा ही फायदा है। दुकानदारों और इस महकमा में काम करने वाले कर्मचारियों के दरम्यान एक मिलीभुगत है। इसका नतीजा यह है कि सूबा के अन्दर जितनी कुरप्शन इस टैक्स की वजह से बढ़ी है उतनी शायद ही किसी और वजह से बढ़ी हो। मेरा अपना ख्याल यह है कि दो बातों ने पंजाब का सत्यानाश कर दिया है। एक तो सरकार की गैर मुअस्सर इनइफैक्टिव प्रोहिब्शन की पालिसी की वजह से कुरप्शन बहुत बढ़ी है और दूसरे सेल्ज़ टैक्स की इवेज़न की वजह से कुरप्शन बढ़ी है। गवर्नमैंट को चाहिए कि अपने सूबे के लोगों को इमानदार बनाने के लिए कोई ऐसे तरीके अपनाए जिन से गवर्नमैंट में लोगों का एहतमाद बढ़े, जिन से लोगों की बेइमानी में रुचि घटे और वह ज़्यादा से ज़्यादा इमानदार हों। लेकिन अफसोस से कहना पड़ता है कि आज सरकार उन बातों को बहुत कम सोचती है। उसने एक गलत रास्ता अख्तियार किया हुआ है और वह है ईज़ी वे का। उस ईज़ी वे पर चलते हुए यह ख्याल नहीं करती कि अगर किसी कौम का मारल गिर जाए तो उस कौम का सत्यानाश हो जाता है।

Mr. Speaker : The hon. Member should be relevant.

बाबू बचन सिंह : स्पीकर साहिब, मैं आप से यह पूछना चाहता हूं कि क्या अगर मैं बिल पर बिल्कुल रैलेविंट बोलता रहूं तो मुझे बोलने की इजाज़त है या नहीं ?

श्री अध्यक्ष : इजाज़त तो है, मैं आप को रोक नहीं सकता। It is not an order, it is merely a request. (The hon. Member is allowed. I can not stop him. It is not order, but a request).

बाबू बचन सिंह : फिर मैं जरूर आप के हुक्म का ख्याल रखूंगा। मैंने आप का हुक्म लाजमी तौर पर बजा लाना है। तो मैं यह अर्ज़ कर रहा था कि इस वक्त हालत यह है कि इस टैक्स में बेईमानी बहुत बढ़ गई है। जब गवर्नमैंट ने काटन और तम्बाखू जैसी कुछ चीज़ों के सिलसिले में एक असूल को मान लिया है कि उन पर एट सोर्स एक्साइज़ ड्यूटी के साथ सेल्ज़ टैक्स ले लिया जाए तो फिर क्या आजकल इस सिलसिले में जो इतनी कुरप्शन चल रही है इसे देखते हुए कभी सोचा है कि इसी तरह से काम चलते रहने से देश का सत्यानाश हो जाएगा ?

दूसरी बात यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि जैसा कि मेरे दोस्त साबक मनिस्टर आफ स्टेट कामरेड राम किशन साहिब ने कहा है इस टैक्स की बहुत ज्यादा ईवेज़न हो रही है और सरकार को इस बात की पूरी कोशिश करनी चाहिए कि इस ईवेजन को रोका जाए। इस सिलसिले में मैं यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि इन्स्पैक्टोरेट का जो स्टाफ है वह इतना जोरावर है कि कोई मनिस्टर भी उतना जोरावर नहीं होगा। आपने देखा होगा कि उन की आमदन किस तरह से बढ़ रही है और किस तरह से दुकानदारों के साथ मिलकर वह इस टैक्स की चोरी करते हैं। इस सम्बन्ध में मैं तो यह कहूंगा कि यह सरकार की चोरी नहीं, यह पंजाब के टैक्स पेयर्ज़ की चोरी है और पंजाब का टैक्स पेयर इस बात के लिए उन्हें कभी भी मुआफ

नहीं कर सकता। इस ठगी में यह लोग और दुकानदार हिस्सेदार हैं और इस लूट में लुटा कौन जा रहा है? लुट रहा है गरीब जिसकी जबान नहीं। उस बेजबान को इस लूट से बचाने की कोई कोशिश नहीं करता। अगर उस बेजबान को इस लूट से बचाने के लिए कोई कोशिश की जाती या की जाए तो मैं लाज़मी तौर पर सरकार की हिमायत में खड़ा होने को तैयार हूं लेकिन बड़े दुख के साथ कहना पड़ता है कि एक तरफ तो यह लखलूट चल रही है और दूसरी खुद सरकार भी गरीबों का कचूमर निकालने के लिए जो टैक्स पहले चार पैसे से पांच पैसे फी रुपया किया अब उसे पांच से छः पैसे कर रही है। इस के साथ ही स्पीकर साहिब, एक बड़े गजब की बात इस बिल में यह कही गई है कि यह टैक्स भी चलेगा और जो पिछले साल टैम्पोरेरी टैक्स का रगड़ा लगाया गया था वह भी चलेगा। दोनों रगड़े इक्ट्ठे लगेंगे। अगर आप ने हम से टैक्स लेना ही है तो एक ढंग से लीजिए। एक टैक्स लीजिए। पिछले साल जब टैम्पोरेरी टैक्स लगाया गया था तो यह कहकर लगाया गया था कि इस से हरिजनों को मकान बनाकर देने हैं और सिर्फ एक साल के लिए ही यह टैक्स होगा। लेकिन अब कह रहे हैं कि पांच साला प्लैन के लिए इसे बढ़ा रहे हैं। स्पीकर साहिब, पिछले साल भी मैंने अपनी तकरीर में कहा था कि यह तो एक बहाना है, इस टैक्स को एक साल के लिए नहीं हमेशा हमेशा के लिए लगाया जाएगा क्योंकि you are committed to raise 40 crores of rupees उस वक्त मेरी बात का मज़ाक उड़ाया गया। लेकिन इस बात को मानना पड़ेगा कि यह बात सही है कि उन्होंने हम से 40 करोड़ रुपया वसूल करना है। चाहे आम जनता की आमदन बढ़े या न बढ़े, गरीब आदमी की कमर टूटती है तो टूट जाए लेकिन इन्होंने 40 करोड़ रुपया वसूल करना है। इस सिलसिले में मैं यह कहना चाहता हूं कि आया गवर्नमैंट इस बात में अपने आप को जस्टीफाई कर सकती है कि लोग जो हैं उन की आमदनी बढ़ी है। अगर लोगों की टैक्स पे करने की कैपेसिटी बढ़ी हो तब तो उन पर टैक्स लगाना जायज़ है। लेकिन मैं दावे से कहता हूं और चैलेंज करता हूं कि इन सालों में पंजाब के टैक्स पेयर्ज़ जो हैं उन की टैक्स पे करने की कैपेसिटी नहीं बढ़ी। यह ठीक है कि आज जो एमरजैन्सी आई हुई है उस की वजह से मजबूर होकर ज्यादा टैक्स पे करने की बात किसी हद तक तो जायज़ हो सकती है। लेकिन यह एक बात कहते हैं दोनों बातें नहीं कहते। मैं इन से पूछना चाहता हूं कि अगर आप दोनों बातें करना चाहते हैं तो इस के लिए क्या हाउस की दोनों तरफों के मैम्बरान की कोई कमेटी बनाने के लिए तैयार हुए हैं जो इस बात को देखे कि पंजाब गवर्नमेंट कहां कहां फजूल खर्च कर रही है' यह डैमोक्रेसी की बातें करते हैं, डैमोक्रेसी का नारा लगाते हैं लेकिन अमल जो है वह डिक्टेटराना है और कोशिश कर रहे हैं कि लोगों को जितना ज्यादा दबाया जा सके उतना दबाया जाए ताकि इन की लूट खसूट की तरफ वह ध्यान न दे सकें, और उन्हें किसी बात की फुरसत ही न रहे जिस तरह कि अंग्रेजों ने पूर्बियों की कर रखी थी और उन्होंने उन्हें मिलियामेट करने की कोशिश की। ऐसे ही हालात पंजाब में यह पैदा करने की कोशिश कर रहे हैं। आज पंजाब आज़ाद है और जब कोई देश आज़ाद हो तो वह पुराना तरीका इस्तेमाल नहीं किया जा सकता जो पुराने ज़माने में इस्तेमाल हो सकता था। आज तो इन्हें एक एक वोटर को सन्तुष्ट करना होगा। आज तो यह हालत हो गई है कि जैसा कि सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों साहब ने फर्माया है कि आज तो हमें यही फिक्र रहती है कि यह टैक्स नया आ रहा है वह टैक्स आ रहा

[बाबू बचन सिंह]

है, वह टैक्स कल आएगा गोया कि किसी को भी चैन नहीं। आज दुनिया तो टैक्सों में रीलीफ दे रही है लेकिन यहां हमारी सरकार रोज़ नए २ टैक्स लगाती जा रही है। मैं उन लोगों में से हूं जो यह चाहते हैं कि अगर हमारे देश का चीन के साथ या पाकिस्तान के साथ झगड़ा होतो हम को बड़ी से बड़ी कुरबानी करनी चाहिए लेकिन कुरबानी करने में पहले जो लीडर हैं वह आगे हों और सबूत दें कि हम ने पहले कुरबानी दी है। लेकिन यहां ऐसी कोई बात दिखाई नहीं देती।

इन अलफाज़ के साथ मैं आप का शुक्रिया अदा कर के बैठता हूं।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਕਿਰਤੀ (ਜਾਲੰਧਰ ਛਾਉਣੀ) : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਇਥੇ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਪੁਆਇੰਟ ਵਲ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੋ ਮਿਨਟ ਹੀ ਲਵਾਂਗਾ। ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜਦ ਟੈਕਸ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿਸਟਮ ਹੇਠ ਟੈਕਸ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਉਹ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਘਟੀਆ ਇਨਸਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਔਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬੜੇ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੇ ਇਨਸਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਹਨ ਔਰ ਇਕੋ ਹੀ ਸਟੱਫ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਸਟੱਫ ਦੇ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਹੀ ਸਟੱਫ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਟੈਕਸ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਨਿਕਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਉਹ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਕਿਉਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਕੁਝ ਘਟੀਆ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਘਟੀਆ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁਝ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਵਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਟੈਕਸ ਇਵੇਡ ਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਗਰ ਉਹ ਇਵੇਡ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਜ਼ਾ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਕੁਲੈਕਟਰ ਗਲਤ ਸਟੈਪ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਡੰਨ ਮਿਲੇ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਕੋਈ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤੰਬੀਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਹੀ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਅਲੱਗ ਹੈ ਤੇ ਟੈਕਸ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਪੈਮਾਨਾ ਅਲੱਗ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਗਲਤ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਗਲਤ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ? ਐਸਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। They escape scot free. There is no provision for this purpose. It is said about them that they did it in the performance of their duty. ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਮਰਜ਼ੀ ਆਏ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਐਸੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਸਿਰਫ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਦਾਇਗੀ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ and they are made to suffer for it. ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਸਲੇ ਵਲ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ (ਸਿਧਵਾਂ ਬੇਟ 'ਐਸ. ਸੀ.') : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਅਮੈਂਡਿੰਗ ਬਿਲ ਹਾਉਸ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਮੁਖਾਲਫਤ ਇਸ ਲਈ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧੜੇ ਨਾਲ ਤਅੱਲੁਕ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਹਾਲੇ ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਇਹ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ 15 ਜਾਂ 16 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜ ਚਲਾਨ ਦਾ ਤਜਰੁਬਾ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਚਾਰ ਸਾਲ ਹੋਰ ਰਾਜ ਮਾਣ ਲੈਣ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਤਨਾ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਐਮਰਜੈਨਸੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਰੁਪਿਆ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਵਾਸਤੇ ਰੁਪਿਆ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਦਮ ਉਠਾਓ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਔਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਮਲਾ ਆਵਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ। ਪਰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਲੋਕ ਨਾ ਤਾਂ ਹਮਲਾ ਆਵਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਬਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਸ ਰਖ ਸਕਦੇ ਨੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬੜੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਚਲੀ ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਥੇ ਐਮਰਜੈਨਸੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਡਿਕਲੇਅਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੇ ਮੁਤਫਿਕਾ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ 283 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਜਿਹੜੀ ਆਰਜ਼ੀ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਉਹ ਕਿਥੇ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਉਸ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੇ ਸੁਟਿਆ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਮਾਨਤ ਦੀ ਖਿਆਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਔਰ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ਜਿਹੜੀ ਅਮਾਨਤ ਦੀ ਖਿਆਨਤ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਵਾਦਾ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਲੈਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨਜ਼ ਵਿਚ ਕਟ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਟ ਲਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੁਪਿਆ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਰੁਪਿਆ ਬਚਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਬਚਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀਆਂ ਇਸ ਵਲੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਖਰਚ ਵਿਚ ਬੜੀ ਬਚਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਦਾ ਬੋਝ ਪਾਏ ਬਗੈਰ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੰਮ ਸਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਪਾਣ ਵਾਲੀ ਮੈਂਟੈਲਟੀ ਨੂੰ ਛੋਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੁਝਾਉ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲਾਉ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਅਮੀਰ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਕੋ ਰਾਤ ਵਿਚ ਰਜਵਾੜੇ ਬਣਾ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਵੋਟਾਂ ਕਰਾਈਆਂ ਪਈ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਭਤੇ ਨਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ 4, 5 ਆਦਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਲਖਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਾ ਦਿਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸ ਲਵੋ ਬੈਂਕਾਂ ਤੇ ਸਿਨਮਾ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰੋ ਜਿਥੇ ਕਿ ਇਕ ਹੀ ਆਦਮੀ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਨਿਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਬਲਕਿ ਜਨਤਾ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਆਪ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ। ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਾ ਰਹੇਗੀ।

[ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ]

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰਕੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈਆਂ ਅਮੀਰਾਂ ਪਾਸ ਚਾਰ, ਚਾਰ ਕਾਰਾਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਅਮੀਰਾਂ ਦਾ ਹਰ ਬੱਚਾ ਵਖਰੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਇਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਰ ਖਰੀਦੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਮਿਲੇ। ਇਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦ ਸਾਲਟ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਚਲੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਉਹ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਚਲਾਈ ਸੀ। ਮਗਰ ਅਜ ਹਾਲਾਤ ਵਖਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਨਮਕ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵੀ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜੇ। ਮਗਰ ਅਜ ਹਾਲਾਤ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹਨ। ਇਹ ਵਾਅਦੇ ਤੇ ਬੜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਬਾਬੂ ਜੀ ਨੇ ਇਵੇਜ਼ਨ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੈਸਾ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰ-ਮਰਚੈਂਟਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਲ ਇਕ ਖਾਸ ਮਿਕਦਾਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਇਕ ਦਿਨ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਚਾ ਫੜਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਆਓ। ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਪੜਾਸੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੌਦਾ ਤੈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੋਟਿਸ ਫਾਈਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਵੇਜ਼ਨ ਰੋਕਣ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ 32 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਾਇਆ। 4 ਚੈਕ ਪੋਸਟਸ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ ਅਫਸਰ ਈ ਟੀ. ਓ. ਲਾਇਆ। ਸਟਾਫ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਦੋ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਹੈਡ ਕੁਆਰਟਰਜ਼ ਤੇ, 3 ਡਵੀਜ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ 7, 8 ਈ. ਟੀ. ਓਜ਼. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਟਾਫ ਬਹੁਤ ਵਧਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟੈਕਸ ਤਾਂ ਇਕ ਨਵਾਂ ਪੈਸਾ ਹੀ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਲਗਜ਼ਰੀ ਗੁਡਜ਼ ਤੇ ਬੇਸ਼ਕ ਵਧਾਉ ਪਰ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਭਾਰ ਨਾ ਪਾਉ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਪੈਸਾ ਹੀ ਵਧਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਇਕ ਆਨੇ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਮੁਲ ਵਧਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਿਨ ਪਰ ਦਿਨ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਘੰਟੀ) ਟੈਕਸ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰੈਸਿਵ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਗਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

Mr. Speaker: Wind up please.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਇਕ ਮਿੰਟ ਹੋਰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਫਿਰ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਇਸ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਉਹ ਬੁਰਾ ਸਮਝਣ ਲਗ ਜਾਣ ਜੋ ਅਸੀਂ ਲੜ ਕੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। (At this stage Deputy Speaker occupied the Chair.) ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਹੀ ਤਰੀਕੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਮਾਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਚੰਗੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਕਿ ਗਰੀਬ ਜੀਂਦੇ ਹੀ ਨਾ ਰਹਿਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਕਪੜਾ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਤਾਂ ਦਵਾਈ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤੇ ਮਰ ਜਾਣ। (ਘੰਟੀ) ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੜੇ ਬੜੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕਰੇ।

श्री यश पाल (जालन्धर शहर, 'दक्षिण पश्चिम') : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं इन तजवीज़ों की हिमायत करने के लिए खड़ा हुआ हूं। सेल्ज़ टैक्स ऐसा टैक्स है जो कि सब पर बराबर पड़ता है। (विघ्न) जो गरीब आदमी कम चीज़ें खरीदते हैं उन पर कम पड़ता है और जो ज्यादा

खरीदते हैं उन को ज्यादा देना पड़ता है। (विघ्न) मैं समझता हूं कि जितने टैकसिज़ दूसरे मुल्कों में लगे हुए हैं उन से अभी हम बहुत पीछे हैं। दूसरे मुल्कों में सेल्ज़ टैक्स 25 फीसदी से लेकर 35 फीसदी तक हैं। मैं यह नहीं कहता कि इतने ही टैकसिज़ यहां भी हो जाने चाहियें। होता यह है कि जैसे २ लोगों में टैक्स देने की हिम्मत बढ़ती जाती है टैक्स भी बढ़ते जाते हैं। इस टैक्स की सब से बड़ी खूबी यह है कि जितना टैक्स कोई दे सकता है उतना ही देता है। इस केस में जितना टैक्स बढ़ाया गया है उस की पूरी जस्टीफिकेशन है मगर तो भी ऐसे तरीके हैं कि जिन के ज़रिये हम बगैर इस टैक्स के बोझ का ज्यादा एहसास कराए इस की वसूली कर सकते हैं।

यहां पर बार २ यह बात दोहराई गई है कि टैक्स का काफी ईवेज़न होता है। मैं समझता हूं कि अगर वसूली का मौजूद तरीका जारी रहा तो इवेज़न भी जारी रहेगा। इस से बचने

12.00 noon

का सीधा रास्ता यह है कि यह टैक्स सोर्स पर लगाया जाए। इस से इवेज़न का खतरा नहीं रहता। जो चीज़ कारखानों में बनती है वहीं पर उस पर दस प्रतिशत या जो भी टैक्स की दर हो लग जाए तो ईवेज़न नहीं हो सकेगा। इस तरीका का दूसरा लाभ भी है। आज कल टैक्स को कुलैकट करने पर हमें खर्च करना पड़ता है, दुकानदार को गैर जरूरी हैरासमैंट होती है, और देर भी होती है।

इस के साथ २ एक और बात भी है कि जब तक सारे देश में या कम से कम उत्तरी राज्यों में यह टैक्स एक जैसा नहीं लगाया जाता तब तक शिकायतों का मौका बना रहेगा। मिसाल के तौर पर अगर पंजाब में सेल्ज़ टैक्स ज्यादा है और दिल्ली में कम है तो कुदर्ती तौर पर लोगों की यह ख्वाहिश होगी कि वह पंजाब में न खरीद कर चीज़ दिल्ली से खरीदें। इस लिये जब तक पंजाब के साथ वाली स्टेट्स में राजस्थान, हिमाचल, दिल्ली और जम्मू कशमीर वगैरह में एक जैसा सेल्ज़ टैक्स नही होगा तो लोगों को शिकायत बनी रहेगी। पिछले दिनों जब पठानकोट में बख्शी गुलाम मुहम्मद आए तो उन्होंने एक बयान में कहा कि इन चार पांच पड़ोसी स्टेट्स ने एक फैसला किया है कि आपस में बैठ कर यह फैसला किया जाए कि इन की आयंदा टैक्सेशन पालिसी क्या हो ताकि किसी को शिकायत न रहे। मैं समझता था कि जब सेल्ज़ टैक्स बढ़ाया जायगा तो यह सारे राज्य मिलकर सलाह मश्वरा कर के ऐसा करेंगे। मुझे नही पता कि यह जो बयान दिया गया वह इन के साथ सलाह कर के दिया गया था या नहीं, तो भी मैं अन्दाज़ा लगा सकता था कि एक जिम्मेदार शख्स ने यह जो बयान दिया है तो कोई न कोई बैकग्राउंड होगी। इस लिये मैं वजीर साहिब से पूछता हूं कि यह जो टैक्स में अब इजाफा किया गया है क्या यह आपस में सलाह मश्वरा करने के बाद किया गया है या नही। वरना पंजाब में चीज़ें महंगी हो जायेंगी जब कि साथ वाली स्टेट्स में वह सस्ती मिलेंगी।

दूसरी बात जो मैं कहना चाहता हूं वह यह है कि टैक्स का इवेज़न होता है। इस का हम ने कोई इन्तज़ाम नहीं किया है लेकिन इसकी जिम्मेदारी उन पर नहीं डालनी चाहिए जो दुकानदार हैं जो पेड मुलाज़म नहीं हैं। यह वे लोग हैं जो टैक्स सरकार की तरफ से कुलैक्ट करते हैं और कोई कमीशन नहीं लेते। जो लोग सरकार की तरफ से देहात में टैक्स कुलैक्ट करते हैं, वे दुकानदार वसूल करते हैं और बिना कोई कमीशन लिए करते हैं। आप उस

[श्री यश पाल]

दुकानदार पर एतबार नहीं करते बल्कि इसके उल्ट उन्हें हैरासमैंट की जाती है बिला वजह परेशान किया जाता है आपको शक रहता है, उन पर शक किया जाता है। यह मैं मानता हूं कि सारे के सारे ईमानदार नहीं। सरदार कर्म सिंह किरती ने भी कहा है और मैं उन से इत्तफाक करता हूं। जो दुकानदार हैं, कारखानेदार हैं यह कारोबारी आदमी हैं वह टैक्स कुलैक्ट करते हैं वह सरकार के लिए टैक्स कुलैक्ट कर के अदा करते हैं तो यह इस तरह का ढांचा है जिस में एक अजीब ढंग से काम हो रहा है तो इस में अगर कुछ दिक्कत आती है और अगर दुकानदार टैक्स वक्त पर अदा नहीं करता तो उस पर एक इतनी भारी पैनेलटी रख दी है यह आरबिटरेरली और एक्स-पार्टी पैनेलटी है जो लगाई जाती है। जो कोई 500 रुपए अदा नहीं करता उस पर 1,000 रुपया पैनेलटी लगा दो, जिस ने टैक्स जमा न करवाया हो उसके लिए इतनी बड़ी पैनेलटी और जिस शख्स को इसी काम के लिए मुलाज़म रखा गया है जिसके जिम्मे टैक्स जमा करने का काम है उसकी भी कुछ ज़िम्मेदारी है। मैं तो यह समझता हूं कि इस में कसूर उस शख्स का ज्यादा है जिस का इस महकमे के साथ ताल्लुक है। उसी की ज्यादा ज़िम्मेदारी है। यह काम उसे सौंपा गया है। वह इसी काम के लिए तनखाह लेता है। लोगों से चाय पानी पीता है और न जाने क्या कुछ करता है तो उस पर ज़िम्मेदारी इस बात की क्यों न हो कि किस से कितना टैक्स वसूल करना है। देने वाले का भी यह फर्ज है कि टैक्स देना चाहिए लेकिन इस के साथ ही उनकी भी जिम्मेदारी है कि अपनी कारगुज़ारी दिखाने के लिए वह एक पखवाड़ा मुकर्रर कर लेते हैं कि इस में इस कर्मचारी ने इतना टैक्स ज़रूर वसूल करना है और इतना टैक्स जमा करवाना है। यह तरीका नाजायज़ है। कुछ अर्से के बाद उसकी जवाब तलबी भी होनी चाहिए जिस शख्स के एरियर्ज़ जमां हो गए उस अफसर को सज़ा देनी चाहिए। लेकिन यह गैर मुनासिब बात है कि अंधाधुंध नोटिस जारी कर दिए जाएं। ऐसे अंधाधुंध नोटिस जालन्धर में दिए गए मुझे बाकी जिलों का पता नहीं यह देखे बगैर कि किस ने कम देना है या ज्यादा और किस ने पहले दिया हुआ है।

मैं एक्साइज़ टैक्सेशन मनिस्टर साहिब का ध्यान कुछ ऐसी बातों की तरफ दिलाना चाहता हूं। जालन्धर के अन्दर जो स्टाफ इस काम के लिए रखा गया है उसने वहां पर अन्धेरगर्दी मचा दी है। दबादब नोटिस दिए जा रहे हैं। मैं यह सुनी सुनाई बात नहीं कहता ज़ाती तजुरबे की बिना पर कहता हूं। इस को रोकने की ज़रूरत है।

पिछले दिनों एक तरमीमी बिल टैक्स की ईवेज़न को रोकने के लिए आया था कि जो टैक्स ईवेज़न करे उस पर तावान डाल दिया जाए। तो मैं यह पूछूंगा कि जो आदमी सरकार से इसी काम के लिए तनखाह लेता है वह इसी काम का ज़िम्मेदार है और जिसे सिवाए इस काम के और कोई काम नहीं अगर वह अपने फर्ज़ में कोताही करते हैं तो उनके लिए कोई सजा तजवीज़ नहीं की गई। अंत में मैं आप की मारफत डिप्टी स्पीकर साहिबा, दो तीन बातें अर्ज़ करना चाहता हूं। पहली बात तो यह है कि सारी टैक्सेशन की पालिसी, टैक्स वसूल करने का तरीका असैसमेंट कैसे की जाए फिर एरियरज़ वसूल करने का तरीका जो है इस में कई प्रकार के नुकस हैं इस का मुकम्मल तौर पर जाइज़ा लिया जाए, पड़ताल की जाए और इस के बाद किसी नतीजें पर पहुंचने की ज़रूरत है। मैं पंजाब सरकार से अनुरोध करूंगा कि वह एक टैक्सेशन इन्क्वायरी कमेटी मुकर्रर करे। यह कमेटी सारे पहलुओं पर विचार करे, इस को परखे कि टैक्स किस तरीके से

ग्रासानी से वसूल किया जा सकता है ताकि सरकार की ग्रामदन में घाटा न पड़े, टैक्स देने वालों को भी दिक्कत न हो ग्रौर फिर डिवैल्पमेंट की गर्ज़ से ग्रौर डिवैल्पमेंट के वर्क्स के लिए रुपया ग्रासानी से मिल सके। ग्राजकल क्या हालत है कि जनता का एक बहुत बड़ा हिस्सा परेशान है। लोग चीखते हैं। ढाबा ग्रौर तंदूर पर टैक्स लगा दिया गया था फिर यह डैफीनेशन नहीं थी कि ढाबा क्या है, तंदूर क्या है ? फिर यह कहा गया कि जिसकी सेल 10 हज़ार एक साल में हो या इससे ऊपर हो तो वह होटल बन जाता है। फिर बाद में यह हुग्रा कि 10 हज़ार कम है साल भर की सेल को बढ़ा कर 25 हज़ार कर दिया गया फिर एक दिलचस्प बात हुई कि जैसे ही कानून पास हुग्रा उसे रैट्रोस्पैक्टिव इफैक्ट दे दिया गया, 1959 से लागू कर दिया गया। ग्रजब हैरानी की बात है कि यह tax ढाबे ग्रौर तंदूर वालों ने ग्रपने पल्ले से नहीं देना था ग्राहकों से वसूल करना था ग्रब जिस पीरियड का टैक्स उन्होंने वसूल नहीं किया, टैक्स इकट्ठा नहीं किया ग्रब उनके पास तकाज़ा करना कि वह उस पीरियड का भी टैक्स दें। ग्रब दिक्कत ग्रा गई कि कैसे इसको ग्रसैस किया जाए। हर शख्स जिसकी 25 हज़ार से ऊपर सेल हो जाए तो टैक्स ग्रदा करे, पहले दस हज़ार वाले को ढाबा कहा गया फिर 25 हज़ार से ऊपर सेल हो गई। उससे 500 या 600 या 700 रुपया मैं ग्रपने ग्रंदाज़ा से कह रहा हूं ग्राप ले लें लम्प सम ग्रौर बाकियों को माफ कर दिया जाए। ग्रब इन्हें बहुत मुशकलात का सामना करना पड़ रहा है। टैक्स तो देना है 25,000 की सेल्ज़ वाले को लेकिन हर एक को 50-60 रुपया महीना इस काम पर खर्च करना पड़ता है, ग्रब एक ढाबे पर दो तीन ग्रादमी छोटे बड़े, भाई ग्रौर बहन सब काम करते हैं। रोटी पकाते हैं। ग्राटा जरूरत के मुताबिक बाज़ार से लाया जाता है। लेकिन इस खर्च का हिसाब करने के लिए उसे 600 रुपया साल का हिसाब रखने ग्रौर यह साबत करने पर खर्च करने पड़ते हैं कि उनकी लिमिट 25 हज़ार से कम है। ग्रगर ग्राप वैसे ग्रंदाज़ा लगा कर 500 या 600 रुपया टैक्स लगा दें या ठोंस दें तो वह इस हर महीने के हिसाब किताब के खर्च से निजात पा सकते हैं। उनकी इतनी ग्रामदनी तो है नहीं कि वह हिसाब किताब का खर्च बर्दाशत कर सकें। ग्रौर इस तरह से सरकार की ग्रामदनी भी कम होती जाती है।

इसलिए इस सम्बन्ध में मेरा सुझाव यह है कि एक बेसिज़ बना कर इन से टैक्स वसूल कर लिया जाए बजाए इसके कि उन से पिछले बर्सों का हिसाब मांगा जाए जिस तरह कि पैसेंजर एंड गुड्स टैक्स के सम्बन्ध में ट्रकों वालों से लम्प सम मुकर्रर कर दिया गया है। बेशुमार रास्ते हैं इस को वसूल करने के इस से लोगों पर जो बोझ पड़ रहा है वह खत्म हो जाएगा ग्रौर ढाबे वालों की चीखो चिल्लाहट कम हो जाएगी। मुझे उम्मीद है कि मनिस्टर साहिब इस पर गौर करेंगे। मैं ने यह दो तीन सुझाव दिए हैं कि एक तो टैक्सेशन इन्क्वायरी कमेटी बनाई जाए जो सारी चीज़ को एगज़ामन करे कि किस तरह ईवेज़न होता है ग्रौर किस प्रकार से इसे रोका जाए ग्रौर टैक्स ग्रासानी से वसूल हो सके। मै इन लफज़ों के साथ इस बिल की दिल से हिमायत करता हूं।

बाबू बचन सिंह : On a point of information, Madam. कल पंजाबी रिजनल कमेटी की मीटिंग का ज़िक्र ग्राया था कि मेम्बर साहिबान के लिए कितनी हार्डशिप होगी कि वह डेढ़ बजे तक यहां पर बैठें ग्रौर फिर रिज़नल कमेटी में 1 बजकर 35

[बाबू बचन सिंह]

मिनट पर चले जाएं। हाउस में यह बात वज़ीर साहिब ने कही थी कि हम पंजाबी रिजनल कमेटी की रिपोर्ट को पेश करने के लिए एक्सटैंनशन ले लेंगे। लेकिन अब तक इस बात को मूव नहीं किया जा सका इस पर आपने क्या फैसला किया है ?

प्रिंसिपल रला राम : इस के बारे में मेरा यह निवेदन है कि पहले यह बात रिजनल कमेटी में मूव होगी और फिर उस रिकमैंडेशन को यहां पर लाया जा सकेगा कि बिल पर विचार करने के लिए एक्सटैंनशन दी जाए।

उपाध्यक्षा : आपकी इत्तलाह के लिए अर्ज़ कर दूं कि यह फैसला हुआ है कि डेढ़ बजे के बाद रिजनल कमेटी 1.35 पर मीट करेगी और वहां पर यह मोशन एक वज़ीर साहिब मूव कर देंगे और फिर इस हाउस में एक्सटैनशन मांगने की स्टेज आएगी। (I would like to inform the House that it has been decided that after 1-30 p.m. the Punjabi Regional Committee shall meet at 1-35 p m. and the Minister will move a motion there seeking time. After extension of that the stage would come to bring that motion in this House.)

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक (सोनीपत) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मित्तल साहिब ने यह अमैंडिंग बिल पेश करके हमारे ज़खमों पर और नमक छिड़क दिया है। जैसा कि ढिलों साहिब ने फरमाया था कि अब की दफा जो सैशन है वह टैक्सों का ही है। यह उन का फरमाना बिलकुल दुरुस्त है। इतने टैक्सों की इस सैशन के अन्दर भरमार हुई है कि जैसे बरसात में सांप निकलते हैं ऐसे ही यहां से जनता के काटने को यह टैक्सों के सांप निकलते जा रहे हैं। (**एक माननीय सदस्य** : बरसात मे तो मेंढक निकला करते हैं) नहीं जी, बरसात के सांप जनता के काटने को अगर आयेंगे तो ही तकलीफ है मैंढकों से किसी का क्या बिगड़ता है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, असल में मित्तल साहिब दिखाई देने में बड़े शरीफ मालूम देते हैं मगर मिनिस्टर साहिबान के मुताल्लिक तो मुझे यही कहना पड़ा है कि गोह के बच्चे तो सारे ही खुरदरे होते हैं, चाहे किसी के हाथ लगा लो। (विघ्न)

डिप्टी सपीकर साहिबा, पहले इन दलालों को तो बन्द करवायें ऐसी हालत में मैं क्या कह सकता हूं। यह तो बड़ी मुशकिल हो गई है।

उपाध्यक्षा : आप अपना भाषण जारी रखें मैं उन को रोकती हूं। (The hon. Member may continue his speech. I shall check them.)

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं यह अर्ज़ करनी चाहता हूं कि ऐसे शरीफ आदमी को जनता के ऊपर बोझ नहीं डालना चाहिए था। जैसे बाबू बचन सिंह जी ने कहा था कि हमें अपनी अरनिंग कैपेसिटी को बढ़ाने के लिए कोई जराये तलाश करने चाहियें। हमारी अरनिंग कैपैसिटी चाहे बढ़ी है या नहीं बढ़ी मगर इतना ज़रूर हुआ है कि टैक्स ज़रूर बढ़े हैं। इस के इलावा लगज़री गुड्स के ऊपर टैक्स बढ़ा, इसके मुताल्लिक बहुत सारे साथियों ने कहा है और इस की बाबत हाउस में किसी की भी दो रायें नहीं हो सकतीं कि टैक्स जो लगाये जा रहे हैं वह गरीब आदमियों पर ही लगाये जा रहे हैं। जिस वक्त पंजाब के अंदर यूनीनिस्ट

हकूमत थी तो उस वक्त बिकरी के ऊपर टैक्स लगाया गया था जोकि महज़ 4 आने था । सभी लोगों ने इस पर एतराज़ किया था और अखबार वालों ने चौधरी छोटू राम को छोटे खां कहना शुरू कर दिया था । मंडियां बन्द हो गई थीं और जगह जगह हड़तालें होने लगी थीं । आज पहले की निस्बत 24 गुना ज्यादा टैक्स हो गया है मगर कोई बोलता तक नहीं । जिस tax की इन के बाप दादा बरखलाफी करते थे आज उन के फर्जन्द हमायत करते हैं हालांकि टैक्स 24 गुना ज्यादा हो गया है । एक तरफ यह कहते हैं कि हम हरिजनों को ऊपर उठाने जारहे हैं दूसरी तरफ यह कहते हैं कि हम ही हैं जो पसमांदा जातियों का उद्धार करेंगे । (विघ्न)गरीब आदमियों को टैक्सों के नीचे दबाया जा रहा है लेकिन कहा यह जाता है कि हम पसमांदा जातियों की खिदमत करना चाहते हैं (विघ्न) ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ : ਜਦੋਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਐਵੇਂ ਵਿਚ ਵਿਚਾਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋ । (ਵਿਘਨ)

Deputy Speaker : It is my duty to maintain order in the House. Will you please resume your seat ? (*Interruptions.*) सरदार निरंजन सिंह तालिब, मैं आप की इमदाद चाहूंगी । (It is my duty to maintain order in the House. Will the hon. Member please resume his seat ? I would request Sardar Niranjan Singh Talib to help in this.)

सरदार निरंजन सिंह तालिब : बहुत अच्छा बीबी जी, मैं इन पर काबू पाने की कोशिश करूंगा । (हंसी)

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक : यहां का जो ग़रीब आदमी है उसकी इमदाद तो क्या करनी थी बल्कि हम उसे एक घसियारे की शक्ल देना चाहते हैं । अगर उसे खत्म करना है तो क्यों न उसे एक ही बार खत्म कर दिया जाये, यह बार बार टैक्स लगा कर क्यों उस का गला दबाया जाता है ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, जितना जोर आज टैक्सों के लगाने पर लगाया जाता है अगर यही जोर टैक्सों की इवेज़न के रोकने पर लगाया जाये तो पता नहीं कितना रुपया हम बचा सकते हैं । यह इतना तो जरूर हो सकता है जिस से टैक्स लगाने की हमें ज़रूरत ही न पड़े । आज इतने टैक्सों की सरकारी अफसरान की मारफत इवेजन होती है कि अंदाज़ा नहीं लगाया जा सकता । इनस्पैक्टर और दूसरे अफसरान जो प्रापर्टी की चैकिंग पर लगे हुए हैं लाखों रुपये कमा रहे हैं उन की बाकायदा माहवारी बंधी हुई है । किसी से 15 और किसी से 20-25 लिए जाते हैं । एक इन्स्पैक्टर को तनखाह के इलावा $1\frac{1}{2}$ हज़ार तक की और माहवारी आमदन भी होती है । अगर चीफ मिनिस्टर साहिब चाहें कि फ्री इनस्पैक्टर इन को मिल जायें तो जितने मर्ज़ी यह मांगे मैं देने को तैयार हूं । बड़े बड़े आदमियों की यह ख्वाहिश है कि वह गवर्नमेंट के इनस्पैक्टर लगें । वह जानते हैं कि यह लोग जिस से मर्ज़ी जितनी माहवारी लें कोई पूछने वाला भी नहीं।

[चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक]

दूसरी तरफ हमें कहा जाता है कि अपने अखराजात कम करो और इधर यह है कि टैक्सों से बटोरा हुआ पैसा खर्च करने में कोई परवाह ही नहीं करता । मैं फिर कहता हूं कि गरीबों पर टैक्सों का बार न डालो, ऐसा न हो वह मजबूर हो जायें । फजूल खर्ची की मैं एक मिसाल दूं कि यहां चंडीगढ़ में ही जितने मनिस्टर साहिबान की फौज हटाई है उन सब की कारें बेकार एक जगह इकट्ठी कर रखी हैं । डराईवर लोग जाते हैं दिन भर वहां बीड़ी पीते रहते हैं और शाम को अपने घर चले आते हैं । मुझे यह पता नहीं चलता कि आखिर वहां कारें खड़ी करने का क्या फायदा । मनिस्टर साहिबान तो रीटरैंचमैंट में आ गये मगर कारें क्यों खड़ी हैं ।

अब डिप्टी स्पीकर साहिबा, समझ में यह बात नहीं आती कि उन कारों का इंतज़ाम क्यों नहीं किया जाता । ड्राइवर सुबह जाते हैं और दिन भर तेल की मालिश करके वापस आ जाते हैं । दूसरी तरफ जिन बी. डी. ओज़. की कारें यहां इकट्ठी कर लीं उनका काम सफर होता रहता है । मैं जो कुछ कहना चाहता हूं वह यह है कि उन मिनिस्टरों ने यहां पंजाब में डैमाक्रेसी का नाम बदनाम कर रखा है । मुझे याद आ गया पिछली दफा एक आदमी ने मुझे कहा कि कहां जा रहे हो तो मैं ने बताया कि सैशन लगा हुआ है, वहां जा रहा हूं । तो वह कहने लगा ठीक है मैं समझ गया, वहां जा रहे हो जहां सरकारी बकवास होती है (घंटी)

उपाध्यक्षा : आप उन साहब को कहते कि बकवास नहीं होती । (The hon. Member should have told him that nobody talks rot here.)

चौधरी मुख्तियार सिंह : लोग आते हैं, सुनते हैं और समझते हैं कि यहां पर कोई कुछ कहता रहे उसकी बात पर ध्यान ही नहीं दिया जाता । अभी सरदार अजमेर सिंह ने कमर्शल क्राप्स सैस ऐक्ट पास किया उसका बोझ भी गरीब जनता पर । बहुत कुछ कहा गया लेकिन उन्होंने एक भी नहीं सुनी । इसी तरह से अब मित्तल साहब ने एक बिल पेश कर दिया और सारी गरीब जनता को लपेट लिया और क्या बैकवर्ड क्लासिज़, क्या हरिजन सभी गरीब लोग आ गए । एक साहब ने सजैशन दिया कि टैक्सेशन इन्क्वायरी कमेटी होनी चाहिए । मैं भी इसकी ताईद करता हूं लेकिन इनका ध्यान इस तरफ हो तो यह कुछ करें । यह तो गरीब की चमड़ी उधेड़ने पर तुले हुए हैं । और उसकी देह में एक खून का कतरा भी नहीं रहने देना चाहते । आप तो मित्तल साहब, बड़े शरीफ से आदमी मालूम होते हैं, आप तो कम से कम इस बिल को वापस ले लें ।

चौधरी नेत राम (हिसार शहर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज जो बिक्री टैक्स का संशोधन बिल आया है मैं उस पर अपने विचार प्रकट करना चाहता हूं । यह सरकार टैक्सों पर टैक्स लगा लगा कर गरीब आदमी की कमर ही तोड़े डाल रही है । मैं पूछना चाहता हू कि जब लोगों की खरीद शक्ति ही खत्म कर दी जाएगी तो आप टैक्स लेंगे कहां से और किस से ? जो किसान सूखी रोटी और मिर्च खाया करता था वह भी इस सरकार ने इस बिल के ज़रिए छीन ली । मेरे इलाके की तो पहले से ही हालत खराब है । न तो वहां पानी है और न लोगों की माली हालत अच्छी है, जो रोटी खाते भी थे वह इस सरकार ने छीन ली । मेरी समझ में नहीं आता कि इनके दिमाग को क्या हो गया । जब इनको इतने बड़े बड़े अलाउंस मिलते हैं तो उन बेचारे गरीब लोगों की मिर्च और सूखी रोटी इन्हें क्यों गवारा नहीं होती । इनको हज़ारों रुपया मिलता

है, और एम० एल० एज० को सिर्फ 300 रुपया मिलता है। इनको कोठियां फ्री मिली हुई हैं और हमें जो कमरा मिलता है उसका भी किराया लग जाता है। यह फर्क क्यों रखा हुआ है। और फिर इनका गुज़ारा नहीं होता। और सचाई यह है कि कई एम० एल० एज० जब वह मीटिंगों में आते हैं तो घास पर बैठ कर ही वक्त गुज़ार देते हैं और यह कारों में चढ़े फिरते हैं। यही नहीं यहां अंधेर मचा हुआ है। मुझे दुःख है कि इस हाउस का जो डिप्टी स्पीकर का पद है उसको पूरी सहूलतें नहीं दी जाती। और सूबों में उन्हें मिनस्टरों के बराबर दर्जा दिया जाता है लेकिन यहां पर उन्हें पूरी पूरी सहूलतें और तनखाह भी कम दी हुई है......

उपाध्यक्षा : देखिए यह बात मेरे होते हुए न कहें। आप टैक्स पर बोलें। (The hon. Member may please listen. He should not bring in such things when I am in the Chair. He should speak on the tax.)

चौधरी नेत राम : अच्छा डिप्टी स्पीकर साहिबा, आपका कहना मानता हूं। यहां पर जो टैक्स लग रहे हैं इनको देख कर मुझे बेहद दुःख होता है। और यह टैक्स लगा कर पंजाब के नौजवानों के खून में इंजैक्शन लगा रहे हैं। मुझे डर है कि कहीं ऐसा न हो कि इनकलाब आ जाए (घंटी)

उपाध्यक्षा : आप यह शब्द वापस लें। (The hon. Member should with draw these words.)

चौधरी नेत राम : अच्छा इनमें कोई ऐसी बात है तो मैं वापस लेता हूं। तो इसको और तरीके से कहता हूं। मुझे तो दुःख होता है कि मिनिस्टर लोग गरीब जनता का ख्याल नहीं करते। कहीं ऐसा न हो कि नौजवानों के खून में उबाल आ जाए और खून खराबा हो जाए (विघ्न)

Deputy Speaker : The hon. Member should not make such remarks.

चौधरी नेत राम : बहुत अच्छा जी। तो डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज टैक्स के अंदर भी चोरी होती है। हिसार मण्डी में एक किसान फार्मिंग सुसाइटी की दुकान है वहां पर वह 50/60 हज़ार रुपया को-आप्रेटिव सुसाइटी का तो खा गए हैं और टैक्स की भी चोरी होती है लेकिन यह सरकार बार बार बताने पर भी टस से मस नहीं करती। मगर दूसरी तरफ गरीबों पर टैक्स लगाए जा रहे हैं। यहां पर सरदार गुरबंता सिंह जी ने यह बात कही थी कि एक हज़ार रुपए सालाना से जो कम इनकम वाले लोग हैं उन सब को सरकार बैकवर्ड टरीट करेगी और उन के बच्चों को फ्री तालीम दी जाएगी। डिप्टी स्पीकर साहिबा, अगर पांच मेम्बर्ज़ की फैमिली हो और 80 रुपए महीने की अगर उन की आमदन हो तो क्या वह अपना रोटी कपड़े का गुज़ारा कर सकते हैं। एक तरफ तो यह हज़ारों रुपए लेते हुए भी रोते हैं कि हमारा गुज़ारा नहीं होता और दूसरी तरफ एक फैमिली के लिए कहते हैं कि उन्हें 80 रुपए में गुज़ारा करना चाहिए। कितनी ढीठता की बातें करते हैं यह निर्लज लोग।

श्री जगन्नाथ : क्या कोई एम. एल. ए. सैशन के दौरान गैलरी के अंदर बैठ सकता है ?

उपाध्यक्षा : हां जी, बैठ सकता है । (Yes please. He can do so.)

चौधरी नेत राम : मैं अर्ज़ करता हूं कि सरदार गुरबन्ता सिंह का तो हज़ारों रुपए का बजट हो तब गुज़ारा हो सकता है और दूसरे लोग 80 रुपए में गुज़ारा कर सकते हैं । तालब साहब ने यहां पर कहा था कि जब सरकार टैक्स लगाती है तो लोग खुशी से देते हैं और साथ ही इन्होंने कुछ 12 बजे वाली बात भी कही थी । मुझे रावण का ज़माना याद आ गया उस वक्त लोग घास फूस खा कर गुज़ारा करते थे लेकिन रावण उन पर टैक्स लगाता था और जो टैक्स नहीं अदा कर सकता था उस का खून लेता था । ठीक उसी तरह से यह भी लोगों का खून चूसते हैं । आज डैमोक्रेसी के ज़माने में भी इन को शर्म नहीं आती । लोगों पर टैक्स लगा कर इन्होंने उन की कमर तोड़ रखी है । डिप्टी स्पीकर साहिबा, अब मैं आप को एक एमरजैन्सी की बात बताता हूं । जब नेफा की तरफ हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब गए तो किसी मिलटरी अफसर ने इन को कहा कि हमें पांच हजार स्वेटर भेज दो । तो हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब ने डी. सी. लुध्याना को इन्तज़ाम करने के लिए कहा । डी. सी. साहिब ने लुध्याना के छोटे छोटे जो होजरी का काम करने वालों की यूनियन है उन्हें बुलाकर पूछा तो उन्होंने कहा कि हम स्वेटर तैयार कर के दे सकते हैं लेकिन हमारे पास धागा नहीं है उस का प्रबन्ध कर दिया जाए । उन को धागा दिलाने के लिए डी. सी. साहिब कबीर वूलन मिल्ज़ के पास ले गए । यह फर्म कैरों साहिब के अपने आदमियों की है । जो कचरा होता है उस को कात कर उसके स्वेटर वगैरा यह फर्म तैयार करवाती है । तो मैं कह रहा था कि जब डी. सी साहिब इन के पास गए तो यह कहने लगे कि हम धागा तो नहीं दे सकते हमारे पास बने बनाए स्वेटर हैं वह दे सकते हैं । उन बने बनाए स्वेटरों की जोकि बगैर गले के थे उन्होंने 19 रुपए कीमत बताई और गवर्नमेंट ने लेने का फैसला कर लिया। बह जो छोटे छोटे होज़री वाले कहने लगे कि हम 10 रुपए में गले वाला स्वेटर दे सकते हैं जो ऐसे मैटीरियल का बना हुआ हो । लेकिन जब कैरों साहिब के आदमी को फायदा पहुंचाना था तो उन की कौन सुनता था । उन को इस तरह 19 रुपए सुवेटर के और चार रुपए अलहदा गुलूबंद के देने मंज़ूर कर लिए और 60/70 हज़ार रुपया उन की जेबों में डाल दिया गया । आप इनक्वायरी करवा के देख लें अगर यह बात गलत हो तो मुझे जो मर्ज़ी दण्ड दें । इस तरह के काम हो रहे हैं । देश की जनता तो चाहती है कि हमारा सब कुछ न्योछावर हो जाए लेकिन हमारे देश का सर ऊंचा रहे लेकिन इन निर्लज्जों ने तो ज़ुलम करना शुरू किया हुआ है ।

उपाध्यक्षा : आप निर्लज्ज लफ्ज़ वापस लें । (The hon. Member should withdraw the word 'Nirlaj'.)

चौधरी नेत राम : अच्छा जी मैं इन को लज्जा न रखने वाले कह देता हूं ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ (ਜਗਰਾਉਂ) : ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਜ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਦਾ ਬਿਲ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸ ਇਸ ਲਈ ਲਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਸਾਡੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਈਏ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰਕੀ ਲਈ ਸਾਧਨ ਲਭਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਟੈਕਸ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਲਏ ਜਾਣ ਸਿਆਣੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਰਕੇ ਖਰਚ ਕਰੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ ਆਦਮੀ ਦਰਖਤ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਏਸ ਆਸ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ

ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬਚੇ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਖਾਣਗੇ। ਅਗਰ ਦੇਸ ਆਪਣੀ ਪਲਾਨਿੰਗ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਕਰਦਾ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਨਤੀਜਾ ਦਖਾਈ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੁਝ ਜਸਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਪਤਾ ਇਹ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਤਜਰਬਾ ਇਹ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜੋ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ। (*At this stage Sardar Gurnam Singh a member of the panel of Chairmen occupied the Chair.*) ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਲੈਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਕ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਆਮ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਤਰੱਕੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ ਟੈਕਸ ਹੁਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਚੰਗੇ ਨਿਕਲੇ ਹੁੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਰਥਕ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਐਸਾ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਤੌਰ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਸ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਟੈਕਸ ਜੋ ਅਸੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਤਨੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੁਣ ਐਮਰਜੈਨਸੀ ਦਾ ਮੌਕਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭੁਲ ਕੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਭਾਵ ਛਡ ਕੇ ਖੁਲੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਮਦਦ ਦਿਤੀ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਕਈ ਮੌਕੇ ਐਸੇ ਵੀ ਆਏ ਕਿ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਕੇ ਫੰਡ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਕਈ ਐਸੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਬਾਵਜੂਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਸੁਟਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿ ਲਉ, ਇਹ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਪਣੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਗੇ ਕਰੀਏ ਬਲਕਿ ਇਹ ਜੋ ਸੰਕਟ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਹੀ ਅਗੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਇਹ ਸਲਾਹ ਮਨੀ ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸਹਿ ਕੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਗਣ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਹਥ ਵਿਚ ਅਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਹਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਤ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰੀਏ। ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਹਨ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਪੇਸ਼ੰਸ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿਕਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਘਟੋ ਘਟ ਜਿਤਨੀ ਦਫਾ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤਹੱਮਲ ਮਜ਼ਾਜੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ ਉਹ ਖੁਦ ਇਮਾਨਦਾਰ ਤੇ ਅਖਲਾਕ ਵਿਚ ਉਚੇ ਹਨ ਉਤਨੇ ਹੀ ਜੋ ਮਹਿਕਮੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨਤਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਐਂਟੀ ਸੋਸ਼ਲ ਹਿੱਸੇ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਨਪਲੇਜ਼ੈਂਟ ਡਿਊਟੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪਾਕ ਸਾਫ ਕਰਨ। ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਬਿਗੜੇ ਹੋਏ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇਣੇ ਵੀ ਐਸੇ ਵਜ਼ੀਰ ਕੋਲ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਰੁਸਤੀ ਦੇ ਜਤਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਾਂਗਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਵਾਕਈ ਇਹ ਮਹਿਕਮੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਜਿਸਦੀ ਅਜ ਚਰਚਾ ਚਲ ਰਹੀ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ]

ਹੈ ਇਸ ਇਕ ਇਕ ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਜਿਸਦੀ ਤਨਖਾਹ ਸਿਰਫ ਡੇਢ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਤਨੇ ਅਖ-ਤਿਆਰਾਤ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦਾ ਚਾਹੁਣ ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਤੇ ਸੇਲਜ਼ਟੈਕਸ ਅਫਸਰਾਂ ਕੋਲ ਜੋ ਗਜ਼ੇਟਿਡ ਅਫਸਰ ਹਨ, ਇਤਨੇ ਅਖਤਿਆਰਾਤ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਈਲੈਂਟ ਤੇ ਅਨ੍ਹੇ ਆਰਡਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਜਾਰਿਟੀ ਆਫ ਕੇਸਿਜ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੇਸਿਜ਼ ਕਮਿ-ਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਗਏ ਜਾਂ ਫੇਰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ ਗਏ ਤਾਂ ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿ-ਆ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਉਥੇ ਉਹ ਸੈਂਕੜੇ ਤਕ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਜੋ ਸਾਈਲੈਂਟ ਪਾਵਰਜ਼ ਹਨ ਇਹ ਬੇਈਮਾਨੀ ਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹੋ ਵਜਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਭਰ-ਮਾਰ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਵਤ ਨਾਲ ਇਹੋ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਪਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਫਿਨਾਨਸ਼ਲੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਅਖਲਾਕੀ ਤੌਰ ਤੇ ਨੀਚੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਵਤ ਇਕ ਸੋਸ਼ਲ ਡਿਜ਼ੀਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਸਿਰਫ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਉਥੇ ਤਾਈਦ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਗਲਤੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਦਿਲੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕੇ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡਾ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਮੰਗਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਨੇਕ ਕੰਮ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਮਿਲਵਰਤਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਖੋਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਐਸੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੀ ਮਿਲਵਰਤਣ ਕਬੂਲ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਆਪਦੇ ਪਾਸ ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਨਤਹਾ ਦਰਜੇ ਦੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਖੋਰੀ, ਸ਼ਰਾਬ ਨੋਸ਼ੀ ਤੇ ਬਦਕਾਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਚਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਜੇਕਰ ਚੰਗੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕੋ ਵਰਨਾ ਸੋਸਾਇਟੀ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਲਈ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਅਡਵਾਇਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਮੁਕਰਰ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਹੋਣ ਤੇ ਸਾਡੇ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਹੋਣ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚ ਟੀ. ਏ. ਤੇ ਡੀ. ਏ. ਵੀ ਚਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਹ ਕਮੇਟੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾਉ ਤਾਕਿ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਸਕੀਏ ਕਿ ਸੁਸਾਇਟੀ ਕਿਧਰ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਕਿਤਨੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਰੋਕ ਥਾਮ ਦੇ ਕੀ ਜਤਨ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਕਤ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਆਦਮੀ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਤਨੀ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੁਲਕ ਲਈ, ਕੌਮ ਲਈ ਸਲਰ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਈਏ ਅਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਚੋਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦਾ ਢੰਗ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਪੈਸੇ ਕਮਾ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਆਏ ਹੋ ਤਾਂ ਅਮਲੀ ਸਬੂਤ ਦਿਉ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਪੇਸ਼ੰਸ ਨੇ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲ ਰਜੂਹ ਕਰਾਂ। ਇਹ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਕਾਨੂੰਨ ਇਤਨਾ ਕੰਪਲੀਕੇਟਿਡ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਡੇ ਵਡੇ ਕਾਨੂੰਨਦਾਨ ਉਲਝਣ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਘਟੋ ਘਟ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਬਤੌਰ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਮਹਿਕਮਾ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹਰ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੋਧਨਾ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ।

ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਇਥੇ 100 ਸਾਲ ਰਾਜ ਕਰਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 50/60 ਸਾਲ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਲੇਕਿਨ ਇਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹਰ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਤਰਮੀਮਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਬਾਰ-ਡੀਨੇਟ ਲੈਜਿਸਲੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵੀ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੈਜਾਰਟੀ ਐਸਿਆਂ ਦੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ 1955 ਵਿਚ ਕੀ ਤਰਮੀਮ ਹੋਈ ਅਤੇ 1956, 1957, 1958 ਵਗੈਰਾ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਤਰਮੀਮ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਹ ਕੀ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਤਨੀ ਉਲਝਣ ਹੈ ਕਿ ਵਡੇ ਵਡੇ ਵਕੀਲ ਸੋਚ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਢੰਗ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪੈਸਾ ਬਚੇ, ਲੈਜਿਸ-ਲੇਟਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬਚੇ ਤੇ ਟੈਕਸ ਦੀ ਚੋਰੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੋਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਲ ਹੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਬੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਕੇਸ ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਨਾਲ ਦਸ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਵਲੋਂ 2—4 ਆਨੇ ਦੀ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਦੀ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਕਰਨ ਤੇ ਕੀ ਲਫਜ਼ ਸੁਣਨੇ ਪਏ, ਇਕ ਤਰਫ ਵੱਡੀ ਜੁਰਅਤ ਨਾਲ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਦੀ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸੈਂਕੜੇ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰ ਧੱਕੇ ਖਾਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। (*Interruption by the hon. Agriculture and Development Minister.*). ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਲਝਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਸੈਂਸੀਬਲ ਮਨਿਸਟਰ ਨਾਲ ਗਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਅਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੋਕਾ ਟੋਕੀ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਰਖ ਸਕੀਏ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੋਟ ਲੈਣ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਫਿਰ ਇਕ ਚਮਚੇ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੇ ਹਸਦੇ ਹੋ (*Interruption*) I do not want to deal with you. Let me deal with the case which I am mentioning..........................

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਕੋਈ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਕਿਸੀ ਦੂਜੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਲਈ ਚਮਚੇ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਵਰਤ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਚੇਅਰਮੈਨ : ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (The hon. Member should not have used such words.)

ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਗਲਤ ਫ਼ਹਿਮੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚਮਚੇ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਅਨਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਚੇਅਰਮੈਨ : ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। (The hon. Member should not use such words.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਚੰਗਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਦਿੱਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਟਰੈਯਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਦੀ ਤਰਫ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੋਸਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਆਦਮੀ ਬੋਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੌਲਾ ਅਤੇ ਹੱਲਾ ਪਾਕੇ ਚੁਪ ਕਰਾ ਦੇਵੋ ਤਾਕਿ ਗਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਕ ਤਰਫ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੁਆਪਰੇਸ਼ਨ ਦੇਵੋ ਦੂਜੇ ਤਰਫ ਇਸ ਤਰਾਂ ਸ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਸਬਜੈਕਟ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਸਪੀਚ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ੈਂਟਲੀ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ।

Mr. Chairman : The Speaker left a word to inform the House that it will adjourn at 1 p.m. It will again meet at 2 p.m. and adjourn at 5 p.m.

The Punjabi Regional Committee will meet only for a few minutes at 1.05 p.m.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਅਸੀਂ ਰੋਟੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨਹੀਂ ਅਟੈਂਡ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

Mr. Chairman : I have had a talk in this connection with the hon. Minister. The Regional Committee will meet only for a few minutes. The Speaker is not here. He only left a word. I think we should agree to this.

(Voices : Yes.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕਈ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਡੀਟੇਲ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ, ਮੈਂ ਉਸ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਕੁਝ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਗਏ। ਖਰੀਦਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਤਨੇ ਪੈਸੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਮੰਗੇ ਅਸੀਂ ਦੇ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੈਸ਼ਮੀਮੋ ਦੇ ਦੇਵੋ, ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਰਸੀਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਹਿਆ ਕਿ ਅਗਰ ਕੈਸ਼ਮੀਮੋ ਨਾ ਕਟਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਦੀ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਗਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰ ਹਾਂ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਇਥੇ ਕਈ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰ ਧੱਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। This is the state of affairs of Chandigarh. ਮੈਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸਬੰਧਤ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਅਰਲੀ ਡੀਲ ਕਰਨਗੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਆਨਿਸਟ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਭੀ ਕੇਸ ਦਸਿਆ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨਗੇ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਉਹ ਪਾਵਰ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ?

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਾ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਵਸੂਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਉਹ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚਾਏ ਉਤੇ ਥੋੜੀ ਹੀ ਡਿਊਟੀ ਵਧੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਚਾਏ ਦਾ ਕੱਪ 12 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਤੋਂ 15 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਲੋਕੀਂ ਤਾਂ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਪੈਸਾ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਨਤਾ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਈਫੈਕਟਿਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਕਰਮਚਾਰੀ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਭੀ ਇਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਉਤਨੀ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਐਸੇ ਕੇਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤੇ ਕੋਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਫਸਰ ਅਨਨਸੈਸਰੀ ਜੁਰਮਾਨੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ 15 ਮਿਨਟ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਕਾਨ ਖੋਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗਲ ਉਤੇ 200 ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਦੁਕਾਨ-15 ਮਿਨਟ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਖੋਲ੍ਹੀ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਦਸੀ। ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਰੀਵਰਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(The Sabha then adjourned till 2.00 p.m. on Friday, the 29th March, 1963.)

21400 PVS—387—6-9 63—C., P. & S., Pb., Chandigarh.

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES

29th March, 1963
(Afternoon Sitting)

Vol. I—No. 30

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Friday, the 29th March, 1963
(Afternoon Sitting)

Price : Rs. 2.80 n P.

ERRATA

Punjab Vidhan Sabha Debates Vol. I No. 30,
dated the 29th March, 1963

Read	*For*	*On page*	*Line*
please	pelase	(30) 2	5th from below
delete स्पीकर		(30) 3	2nd from below
ਰੇਹੜੀ	ਰੇੜੀ	(30) 14	27
श्र्	श्र्	(30) 30	8
ਮੁੜ	ਮੂੜ	(30) 33	3
interruptions	interruptius	(30) 34	3
ਡਿਵੇਲਪਮੈਂਟ	ਡਿਵੈਪਮੈਂਟ	(30) 34	5
ਬਲਦੇਵ	ਗਲਦੇਵ	(30) 41	1
ਤਿਆਰੀ	ਤਿਆਰ	(30) 42	5
ਸੱਥਾਂ	ਸੱਬਾਂ	(30) 43	9th from below
ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ	ਕਮਜ਼ਰੀਆਂ	(30) 44	3rd from below

PUNJAB VIDHAN SABHA

Friday the 29th March, 1963.

(*Afternoon Sitting*)

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 2-00 p. m. of the Clock.

ABSENCE OF THE SPEAKER

Secretary : I have to inform the House that the Speaker is unavoidably absent. The Deputy Speaker will, therefore, take the Chair.

(*At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair*).

MOTION REGARDING NOMINATION OF THREE M. L. C.s FOR ASSOCIATION WITH PUBLIC ACCOUNTS COMMITTEE FOR THE YEAR 1963-64

Home Minister (Shri Mohan Lal) : Madam, I beg to move—

That this House recommends to the Punjab Legislative Council that they do agree to nominate three Members from the Council to associate with the Public Accounts Committee of the Vidhan Sabha for the year 1963-64 and to communicate to this House the names of the Members so nominated by the Council.

Deputy Speaker : Motion moved—

That this House recommends to the Punjab Legislative Council that they do agree to nominate three Members from the Council to associate with the Public Accounts Committee of the Vidhan Sabha for the year 1963-64 and to communicate to this House the names of the Members so nominated by the Council.

Deputy Speaker : Question is—

That this House recommends to the Punjab Legislative Council that they do agree to nominate three Members from the Council to associate with the Public Accounts Committee of the Vidhan Sabha for the year 1963-64 and to communicate to this House the names of the Members so nominated by the Council.

The motion was carried.

QUESTION OF PRIVILEGE

श्री मंगल सैन : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मेरी एक प्रार्थना है । मैंने कल एक प्रिविलिज मोशन का नोटिस दिया था । आपने कहा था कि मैं इसे एग्ज़ामिन करवा लूं उसके बाद इस पर विचार हो सकेगा । मिलाप नाम का एक अख़बार जालंधर से निकलता है । कल 28 तारीख के संपादकीय में उसने इस विधान सभा को "बे पैंदे की असैम्बली" लिखा है ।

उपाध्यक्षा : मुझे अभी इत्तलाह मिली है कि आज सुबह स्पीकर साहिब ने उस पर अपनी रूलिंग दे दी है । अब मैं उसको कैसे तबदील कर सकती हूँ । आप शायद उस वक्त हाउस में मौजूद नहीं थे । सैक्रेटरी साहिब कह रहे हैं कि उसको डिसएलाओ कर दिया गया है । आप उनसे मिल लीजिये । (I have received information just now that the hon. Speaker gave his ruling on th's matter this morning. How can I change it ? Perhaps the hon. Member was not in his seat at that time. Secretary informs me that it has been disallowed. However, if the hon. Member so desires, he can see the hon. Speaker in this connection.)

श्री मंगल सैन : क्या स्पीकर साहिब ने यह फैसला हाउस में दिया था या कि अपने चैम्बर में ?

उपाध्यक्षा : अपने चैम्बर में । (He gave his ruling on this matter in his Chamber.)

श्री मंगल सैन : मैं अर्ज़ करता हूँ कि यह बात हाउस के नोटिस में नहीं आई । मैं यहां पर मौजूद रहा हूँ सिर्फ थोड़ी देर के लिये कमेटी की मीटिंग अटैंड करने के लिये बाहर गया था । बड़ा अच्छा होता अगर स्पीकर साहब रूलिंग देने से पहले मुझे अपने चैम्बर में बुला लेते । उसने इस विधान सभा को "बेपैंदे की असैम्बली" लिखा है । असैम्बली में आप भी शामिल हैं, स्पीकर साहिब भी शामिल हैं और सब मैम्बर शामिल हैं । बेपैंदे का मतलब होता है बेअसूला ।

उपाध्यक्षा : यह मामला स्पीकर साहिब के पास चला गया था : आप मेरी अर्ज़ मान लीजिए और तशरीफ रखिये । उनसे मिल लेना, मामला फिर हाउस में आ सकता है । (The matter was referred to the hon. Speaker. The hon. Member should pelase accede to my request and resume his seat. He may see the hon. Speaker in this connection and if need be the matter can again be raised in the House.)

श्री मंगल सैन : मैं आपका हुक्म मानता हूँ ।

EXTENSION OF TIME FOR THE PRESENTATION OF REPORTS BY THE PUNJABI REGIONAL COMMITTEE

THE PUNJAB GRAM PANCHAYAT (AMENDMENT) BILL, 1963

Planning and Development Minister (Sardar Darbara Singh): Madam, I beg to move—

That the time fixed for presenting the Report by the Punjabi Regional Committee on the Punjab Gram Panchayat (Amendment) Bill be extended up to 7th April, 1963.

Deputy Speaker: Motion moved—

That the time fixed for presenting the Report by the Punjabi Regional Committee on the Punjab Gram Panchayat (Amendment) Bill be extended up to 7th April, 1963.

Deputy Speaker: Question is—

That the time fixed for presenting the Report by the Punjabi Regional Committee on the Punjab Gram Panchayat (Amendment) Bill be extended up to 7th April, 1963.

The motion was carried.

THE PUNJAB PANCHAYAT SAMITIS AND ZILA PARISHADS AMENDMENT BILL, 1963

Planning and Development Minister (Sardar Darbara Singh): Madam, I beg to move—

That the time fixed for presenting the Report by the Punjabi Regional Committee on the Punjab Panchayat Samitis and Zila Parishads (Amendment) Bill be extended up to 7th April, 1963.

Deputy Speaker: Motion moved—

That the time fixed for presenting the Report by the Punjabi Regional Committee on the Punjab Panchayat Samitis and Zila Parishads (Amendment) Bill be extended up to 7th April, 1963.

Deputy Speaker: Question is—

That the time fixed for presenting the Report by the Punjabi Regional Committee on the Punjab Panchayat Samitis and Zila Parishads (Amendment) Bill be extended up to 7th April, 1963.

The motion was carried.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम। डिप्टी स्पीकर स्पीकर साहिबा जो मामला पंजाबी रिजनल कमेटी को रैफर हो चुका हो उसके लिये अगर टाईम की एक्सटैंशन चाहिए तो मैं समझता हूँ कि उस के लिये मोशन रिजनल कमेटी

[डाक्टर बलदेव प्रकाश]

के चेयरमैन साहिब को मूव करनी चाहिए। The Minister is not authorised to do so. Chairman is the final authority. I request you to please give your ruling as to why the motion has been moved by the Minister ?

उपाध्यक्षा : मिनिस्टर इन्चार्ज मोशन मूव करने के लिये कम्पीटैंट होता है। (The Minister Incharge is competent to move the motion.)

डाक्टर बलदेव प्रकाश : अगर किसी मामले को कमेटी में रैफर करना हो तो मिनिस्टर मोशन मूव कर सकता है। लेकिन जो मामला एक बार रैफर हो चुका हो उसके लिये मोशन मूव करने का हक चेयरमैन को है। चैयरमैन इंचार्ज होता है।

उपाध्यक्षा : आनरेबल मैम्बर की इत्तलाह के लिये मैं रूल पढ़ देती हूँ (I may read out the relevant Rule for the information of the hon. Member)

> "......Provided that the Assembly may, at any time on a motion being made extend the time for the making of the Report to a date to be specified in the motion".

डाक्टर बलदेव प्रकाश : इसमें कहां लिखा हुआ है कि मिनिस्टर मूव कर सकता है ?

गृह मन्त्री : इसमें कोई पाबंदी नहीं हो सकती। रिपोर्ट चेयरमैन को मूव करनी पड़ती है। टाइम की एक्सटेंशन की मोशन चेयरमेन को मूव करनी ज़रूरी नहीं है।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : यह हाउस की कन्वैन्शन है कि अगर कोई मामला कमेटी में पैंडिंग पड़ा हुआ हो और उसके लिये टाईम की एक्सटैंशन की ज़रूरत है तो मोशन चेयरमेन मूव करता है। पंजाबी रिजनल कमेटी सब से बड़ी कमेटी हाउस की है। There may not be any hard and fast rules regarding this, but this much is definite that it is against propriety that the Minister should move a motion in the presence of the Chairman.

उपाध्यक्षा : कन्वैंशन यही है कि रिपोर्ट चेयरमैन परीज़ैंट करता है लेकिन कोई मिनिस्टर टाईम की एक्सटैंशन के लिये कह सकता है। (The convention is that the report is presented by the Chairman. But any Minister can ask for the extension of time.)

BILL(S)

THE PUNJAB GENERAL SALES TAX (AMENDMENT AND MISCELLANEOUS PROVISIONS) BILL, 1963

(*Resumption of Discussion*)

उपाध्यक्षा : आज की पहली बैठक जब स्थगित हुई तो सरदार लच्छमन सिंह गिल हाउस के पोज़ैशन में थे । वे अपना भाषण शुरू करें ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਜਗਰਾਉਂ): ਜਿਸ ਵਕਤ ਹਾਊਸ ਐਡਜਰਨ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਟੈਕਸ ਨੇ ਇਹ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਤੇ ਕਿ ਲੋਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਟੈਕਸ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਇਹਸਾਸ ਕਰਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕ ਹਨ, ਟੈਕਸ ਉਥੇ ਵੀ ਲਗਦੇ ਹਨ—ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ—ਲੇਕਿਨ ਉਥੇ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਕਿਉਂ ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਟੈਕਸ ਇਕ ਸਪੈਸੇਫਿਕ ਪਰਪਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਰਸ-ਪੌਂਡਿੰਗ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਐਸਾ ਨਹੀਂ—ਚਾਹੇ ਰੈਵੀਨਿਊ ਸਾਈਡ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਸਾਈਡ ਦਾ—ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਕੋਈ ਨ ਕੋਈ ਸੋਧਨਾ ਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ । ਸੋ ਇਕ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਨਾ ਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਕੀ ਹਾਲਤ ਸੀ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਤਨਾ ਟੈਕਸ ਵਧਿਆ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸੇਲਸ ਟੈਕਸ ਐਕਟ ਵਿਚ ਅਜੇ ਕੋਈ ਸੋਧਨਾ ਹਾਊਸ ਨੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਅੰਡਰ ਕੰਨਸਿਡਰੇਸ਼ਨ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਦਾ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲਜ਼ ਅਨਾਊਂਸ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ । ਇਸੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੈਸੇ ਕੱਢ ਰਹੇ ਨੇ। ਐਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੇ ਪੈਸੇ ਉਹ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ; ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਦੀ ਬੇਈਮਾਨੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਔਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਿੰਦਿਆਂ ਦੀ ਬਦਨੀਅਤੀ ਕਰਕੇ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਅਲੱਕ ਅਗੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ—ਖੁਰਦ ਬੁਰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸਿਸਟਮ ਦੋਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿਚ—ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣਾ ਔਰ ਟੈਕਸ ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੜਾ ਖ਼ਰਾਬ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮੁਹਤਰਿਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਅਜੇ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਜਹਿਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਐਸਾ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾ ਦਿਉ ਕਿ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਲੀਕੇਜ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕੋਅਪਰੇਸ਼ਨ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ—ਕੋਆਪਰੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਔਰ ਮੇਰੀ ਪੱਕੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਟੈਕਸ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚੋਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਕ ਸਕੋ ਔਰ ਉਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਵਸੂਲਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕੋ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਫੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹੂ-ਲੀਅਤ ਪਹੁੰਚੇਗੀ ਸਗੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾ-ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਅਗੇ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਟੈਕਸ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸਿਰਫ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਹੀ ਕਰਦੇ ਜਾਈਏ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ]

ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਨਮੂਨਾ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰੀਏ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਕੋਈ ਸਬਕ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਣ; ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਬਜੈਕਟ ਉਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਝ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਨੂੰ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਔਰ ਉਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਢੰਗ ਹੈ ਉਹ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਔਰ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਐਂਡ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮ-ਅਜ਼-ਕਮ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਸਮਝ ਸਕਣ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਔਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਪਬਲਿਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਅਗੇ ਆਏ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਚਮੁਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਨਿਸਟਰੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ। ਦੂਰ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਹੁਣੇ ਹੀ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲੇ ਜਦ ਮੈਂ ਖਾਣਾ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕੁਝ ਲੋਕ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਆਪੋ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਣਾਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸੀ ਸਾਡੀ ਤੇ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਖੂਬੀ ਵੇਖੀ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਲਿਆਕਤ ਔਰ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ, ਸਾਦਗੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਇਹ ਇਕ ਨੋਬਲ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਪਰ ਦਿਲ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੇਅਰ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬੋਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ—

"ਬਣਾਇਆ ਥਾ ਇਨ ਮਨਿਸਟਰੋਂ ਕੋ,
ਤੋ ਕਦਰੇ ਰਹਿਮ ਭੀ ਦੇਤੇ।
ਬਣਾ ਕਰ ਸੰਗਦਿਲ ਇਨ ਕੋ
ਖ਼ੁਦਾ ਕੇ ਹਾਥ ਕਿਆ ਆਇਆ।"

(ਵਿਰੋਧੀ ਧੜੇ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

ਸੋ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ, ਐ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਬਲਬੋਤੇ ਉਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲਿਓ! ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਨਾ ਬਣ ਜਾਉ। ਕਮ-ਅਜ਼-ਕਮ ਇਕ ਤੇ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਐਸੇ ਰਹੋ ਜਿਸ ਉਤੇ ਜਨਤਾ ਵੀ ਨਾਜ਼ ਕਰ ਸਕੇ (ਵਿਰੋਧੀ ਧੜੇ ਵਲੋਂ ਮੁੜ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)

ਇਕ ਮਾਨ ਯੋਗ ਮੈਂਬਰ: ਸ਼ੇਅਰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਕਹੋ ਜੀ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ੇਅਰ ਇਹ ਸੀ—

"ਬਨਾਇਆ ਥਾ ਹੁਸੀਂ ਇਨ ਕੋ,
ਤੋ ਕਦਰੇ ਰਹਿਮ ਭੀ ਦੇਤੇ।
ਬਨਾ ਕਰ ਸੰਗ ਦਿਲ ਇਨ ਕੋ
ਖ਼ੁਦਾ ਕੇ ਹਾਥ ਕਿਆ ਆਇਆ।"

ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਲਫ਼ਜ਼ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ—

"ਬਨਾਇਆ ਥਾ ਇਨ ਮਨਿਸਟਰੋਂ ਕੋ,
ਤੋ ਕਦਰੇ ਰਹਿਮ ਭੀ ਦੇਤੇ।
ਬਨਾਕੇ ਸੰਗਦਿਲ ਇਨ ਕੋ,
ਖ਼ੁਦਾ ਕੇ ਹਾਥ ਕਿਆ ਆਇਆ।"

ਹਰ ਇਮਾਨਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ, ਹਰ ਜਦੋਜਹਿਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ, ਔਰ ਹਰ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪਬਲਿਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਅਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ—ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ—ਮੈਂ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਟੈਕਸ ਹੈ ਉਹ ਖੁਰਦ-ਬੁਰਦ ਨਾ ਹੋਵੇ ਔਰ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਰੀਲੀਫ ਮਿਲੇ । ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਮਿੱਤਲ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਝਾਉ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਥੋਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਸਾਨੂੰ ਕਨਵਿਨਸ ਕਰਾਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਵਿਕਰੀ ਟੈਕਸ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂਕਿ 'ਐਟ ਸੋਰਸ' ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਰਕਮ ਵੀ ਵਸੂਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਔਰ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਬਦਨਾਮੀ ਤੋਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਬਚ ਜਾਉ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਸੁਝਾਉ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਪੈਦਾ ਕਰੋ । ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਇਸ ਸਟੇਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਾਸੇ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਔਰ ਇੰਟੈਗ੍ਰਿਟੀ ਦੇ ਬੰਦੇ ਵੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਉ ਔਰ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਸਾਰੀ ਇਵੇਜ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕੋ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਬਲਿਕ ਰੀਲੇਸ਼ਨਜ਼ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ, ਜਿਹੜਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਅਰਥ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਨਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਲਉ, ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਲਉ । ਇਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਵੇ, ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਹੇ ।

Deputy Speaker : Wind up, please.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਬਸ ਦੋ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਖਤਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੀ। ਤੁਸੀਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪੀਏ ਦਾ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋ ਪਰ ਵਸੂਲੀ ਦੇ ਵਕਤ ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਮੈਂ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਪਬਲਿਕ ਰਿਲੇਸ਼ਨਜ਼ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਐਜੂਕੇਟ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸ ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਸੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਕਮ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਦਰ ਅਸਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਕੀ ਹੈ, ਇੰਟਰ-ਸਟੇਟ ਟੈਕਸ ਕੀ ਹੈ, ਐਸਟੇਟ ਡਿਊਟੀ ਕੀ ਹੈ । ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਉਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੋਰੀ ਦਾ ਮਾਲ ਤੇ ਲਾਠੀਆਂ ਦੇ ਗਜ਼। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਹ ਇਸ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝ ਕੇ, ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝ ਕੇ ਕੋਅਪਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਹਥ ਵਧਾਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲਾਇਕ-ਵਜ਼ੀਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਜ਼ਰੂਰ ਤਵੱਜੋ ਦੇਣਗੇ ।

डाक्टर बलदेव प्रकाश (अमृतसर नगर पूर्व) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस वक्त जो बिक्रीकर का बिल सदन में ज़ेरे बहस है वह पास तो होगा ही क्योंकि हाउस के अन्दर रूलिंग पार्टी की काफी मैजारिटी है। लेकिन मैं एक बात की तरफ मन्त्री महोदय का ध्यान ज़रूर दिलाना चाहता हूँ और वह यह कि बिल पास करते समय हमें इस बात को भी देखना चाहिए कि लोगों की आम राए क्या है और इस बिल का जनता पर क्या असर होने वाला है । सरकार अगर इसी भावना से हाउस से लैजिस्लेटिव मैयर्ज़ पास करवाती जाए कि इसकी मैजारिटी है और व्हिप को इशू करने से कोई भी कांग्रेसी मैम्बर इसके खिलाफ वोट नहीं करेगा, तो यह चीज़ डैमोक्रेसी की स्पिरिट के खिलाफ

[डाक्टर बलदेव प्रकाश]

होगी । अभी अभी हाउस में दो तीन बिल पास हुए। फसलों पर जो सैस लगाने का बिल था, जब उस पर डिस्कशन हुई तो कोई भी मैम्बर ऐसा नहीं था, सिवाय मन्त्री महोदय के, जिसने उसकी हिमायत की हो । हिमायत सिर्फ एक उपमन्त्री ने, जो रिट्रैंचमैंट में आ गए थे, की। इसके अलावा एक और साबका उपमन्त्री ने हिमायत की पर वह भी ठीक ढंग से नहीं —दोरुखी पालिसी उन्होंने अख्तियार की थी।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, हम विचार इस बात पर करें कि यहां जो लोग बैठे हैं यह कोई डिबेटिंग क्लब में नहीं बैठे जहां कोई मसला रख दिया जाए और कुछ उसके पक्ष में बोलते रहें और कुछ उसके विरुद्ध बोलते रहें । यहां यह बात नहीं है बल्कि यहां जो लोग बैठे हैं यह एक एक लाख लोगों के नुमायंदे हैं। अगर इन्होंने कोई बात कही है और मंत्री महोदय पर उसका कोई असर नहीं हुआ, अगर इस मनोवृत्ति के साथ इन्होंने यह बात सुनी है तो मैं समझता हूँ कि यह बड़ा भारी नुक्सान इस देश की जम्हूरियत को पहुंचा रहे हैं। डिप्टी स्पीकर साहिबा, ज़म्हूरियत की रक्षा, इस सीमेंट और इस कंक्रीट जिससे यह विधान सभा का भवन बना हुआ है से नहीं हो सकेगी । यकीन रखिए कि असैम्बली की यह बिल्डिंग इसकी रक्षा नहीं कर सकेगी । इलैक्शन्ज़ का जो ढांचा यहां बना हुआ है जिस पर हर बार लाखों रुपये खर्च होते हैं वह भी इसकी रक्षा नहीं कर सकेंगे। अगर डैमोक्रेसी की रक्षा होगी तो यह तब जा कर होगी जब इसके अन्दर डैमोक्रेसी की सही स्पिरिट से काम होना शुरू होगा । जिस वक्त तक लोगों की जो सही भावना है वह सुनी नहीं जा सकेगी उस वक्त तक इसकी रक्षा नहीं हो सकेगी । इसलिये मैं मंत्री महोदय से कहूँगा कि वह हाउस के सही मत को जानने की कोशिश करें क्योंकि जो हाउस का मत है वही सूबे के लोगों का मत है। अगर यह हाउस को जानने के बाद भी उसके खिलाफ चलने की कोशिश करते हैं तो यह शराफत की बात नहीं और यह तानाशाही की ज़हनीयत है, इसे तब ही रोका जा सकता है अगर इस सरकार पर जनता की खाहिश का कुछ असर हो। अगर इनके मन में यही भावना हो, कि कोई खुदकशी करता है तो उसे करने दें, कोई अपने बच्चों को ज़हर देता है तो देने दें, तो इससे तानाशाही बढ़ेगी, कम नहीं होगी और यह तानाशाही से कम बात नहीं है। मैं इनके ध्यान में यह बात ला देना चाहता हूँ कि कोई अपने बच्चों को खुशी से ज़हर नहीं देता, कोई आदमी अपनी ज़िन्दगी को खुशी से खुदकशी करके खत्म नहीं करना चाहता। जब तक वह ऐसा करने के लिए मजबूर नहीं हो जाता वह ऐसा नहीं कर सकता । जब वह भूख से मरता हो या अपनी आंखों के सामने अपने बच्चों को भूखे मरता देखता हो तो उसके लिये इस के सिवाए और कोई चारा नहीं रह जाता । आज हर हिन्दुस्तानी इस सीमा पर आकर खड़ा हो गया है। आपने देखा है कि सोने के कंट्रोल आर्डर से कम-अज़-कम सौ आदमियों ने हिन्दुस्तान के अन्दर खुदकशी की है। आखिर आप कितने लोगों को मज़बूर करेंगे कि वह अपने बच्चों को ज़हर दे दें या खुद खुदकशी कर लें? अगर इतना कुछ देखते हुए भी हमारी सरकार के दिमाग में यह बात नहीं आती । यह टैक्स पर टैक्स लगाना चाहती है तो यह हमारे देश और प्रान्त की बदकिस्मती है ।

एक बात मैं और कहना चाहता हूँ। इन्होंने जो 6 फी सदी के हिसाब से परचेज़ टैक्स लगाया हुआ है उस सिलसिले में छोटे इंडस्ट्रियलिस्ट्स इनके पास आए थे और उन्होंने बताया कि उस टैक्स से पंजाब की छोटी इंडस्ट्रीज़ तबाह हो जाएंगी। इस पर इन्होंने इन्हें उन से कहा कि इसके लिये यह ज़रूर कोई रास्ता निकाल लेंगे, यह कर लेंगे वह कर लेंगे। आखिर रास्ता निकालने की ही बात है तो फिर यह पहले क्यों नहीं किया? कई महीनों से उनका काम बन्द पड़ा हुआ है। डैपूटेशन के आने में उनका वक्त भी खराब हो जाता है और इनका भी खराब हो जाता है, इतना खर्च हो जाता है, लेकिन इन बातों का इन पर कोई असर नहीं। उन बेचारों को इसी तरह से लटकाए आ रहे हैं और कोई फैसला नहीं करते। एक दफा नहीं कोई दस दफा इन्होंने हाउस में एशोरैंस दी है कि कोई न कोई हल निकाल लेंगे, उनके डैपूटेशन को विश्वास दिलाया गया है लेकिन अभी तक कोई फैसला नहीं कर सके। एक तरफ तो लगाएं, खाह मखाह उन लोगों को सस्पैन्स में डाल रखा हुआ है। उन लोगों के लिये यह एक भारी समस्या बनी हुई है, उन की दुकानें बन्द पड़ी हैं। अगर उनको ज़हर देकर मारना है तो एक दफा ही मार दीजिए। एक तरफ फैसला तो कीजिए लेकिन यह तीन महीने से इस मामले को लटका रहे हैं क्योंकि चार जनवरी को यह शुरू हुआ था और मार्च की आखीर आ गई है। उन्हें एक बार बता दिया जाए कि उनसे दो फी सदी लेना है, चार फी सदी लेना है या 6 या 10 फी सदी लेना है। यह ऐसा तो करते नहीं लेकिन कहते हैं कि सरकार रास्ता निकालेगी। इसका नतीजा यह हो जाता है कि यह बात सैक्रेटिरियेट लेवल पर चली जाती है जिसका नतीजा यह होता है कि 15 या 20 दिन उस लेवल पर गौर करने पर और लग जाते हैं। डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह सरकार के चलने का तरीका है। आखिर, इनकी उन लोगों के प्रति कुछ जिम्मेदारी भी है जिन्होंने अपनी जिन्दगी इनके हाथों में दे रखी है। उन की बागडोर इनके हाथों में है और अगर इन्होंने इसी तरह चलना है, तो मैं कहूँगा कि अगर इनके दिल में ईमानदारी है तो यह मिनिस्टरी छोड़ कर हरिद्वार चले जाएं।

फिर डिप्टी स्पीकर साहिबा, टैक्स के इवेज़न के बारे में कहा गया है। टैक्स का इवेज़न इतना ज्यादा होता है कि जिस भी आदमी ने टैक्स नहीं देना होता वह इन्स्पैक्टरों से बार बार मिल कर अपना हिस्सा पूरा कर लेता है और कई लोगों का तो कारोबार भी यही है और वह इस तरह से लाखों रुपये कमाते हैं और टैक्स का इवेज़न करते हैं। कई ने तो इस काम के लिये झूठी फर्में बनाई हुई हैं और झूठे आंकड़े रखे हुए हैं और यह सब के नोटिस में हैं। मंत्री महोदय बताएं कि क्या वह नहीं जानते कि इंस्पैक्टर्ज़ कुरप्ट हैं? मैं पूछता हूं कि कितने इंस्पैक्टरों को विजिलैंस डिपार्टमेंट ने पकड़ा है? आखिर कुछ आंकड़े तो वह हाउस के सामने लाएं कि इसमें कितनी कुछ इम्प्रूवमेंट हुई है। इस वक्त इनके इंस्पैक्टर्ज़ यह नहीं देखते कि किसी डीलर को घाटा पड़ा है या मुनाफा हुआ है जैसा कि इनकम टैक्स में किया जाता है पर अपनी मर्ज़ी से लगा देते हैं। मैं इसके लिये यह सुझाव दूँगा कि यह बहुत ही अच्छा हो अगर सरकार यह टैक्स भी एक्साईज़

[डाक्टर बलदेव प्रकाश]

ड्यूटी के तौर पर, जैसा कि कपड़े पर एक्साईज़ ड्यूटी ली जाती है, वसूल करना शुरू कर दे। इससे कम-अज़-कम कुरप्शन तो हट जायेगी। जब से कपड़े पर से सेल्ज़ टैक्स खत्म हुआ है और एक्साईज़ ड्यूटी लगी है तब से इवेज़न खत्म हो गया है और उसके साथ कुरप्शन भी खत्म हो गई है। इस ढंग से सोचने के लिए दिमाग़ हिलाना पड़ेगा लेकिन ऐसा करने के लिय हमारे वज़ीर साहिबान के पास वक्त नहीं है। हां इनके पास वक्त है और बातों के लिये। यह बहुत कारें दौड़ाते हैं और उन बातों के लिये इनका दिमाग भी बहुत दौड़ता है। उनका दिमाग़ दौड़ता है इस बात में किस तरह से यह अपनी धड़े बन्दी कायम रख सकते हैं। यह सोचते रहते हैं कि फलाना आदमी इनके धड़े से बाहर जा रहा है तो उसे किस तरह से रोकना है लेकिन सूबा की बेहतरी जिन चीज़ों में है उनकी तरफ यह ध्यान नहीं देंगे।

Deputy Speaker : Please wind up.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : एक बात और कह कर मैं बैठ जाऊंगा। मैं सरकार से कहना चाहता हूँ कि अगर कीमतों को बढ़ने से रोकना है जिसके लिये यह हर रोज़ एमरजेंसी की हालत की दोहाई देते हैं, तो कम-अज़-कम इस सेल्ज़ टैक्स के बिल को इन्हें वापस ले लेना चाहिए।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ (ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਹੁਣੇ ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ tax ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਬਿਲ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਤਾਂ ਇਹ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਰੀਬ ਤੇ ਹੋਰ ਬੋਝ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਸਟਾਕਿਸਟਸ ਨੂੰ ਖਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਟੈਕਸ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਲਗਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਲਗਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵਧਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਮਗਰ ਵਧ ਗਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਸ਼ਕ ਕੀਮਤ ਵਧਾ ਲਉ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਕੀਮਤ ਵਧ ਗਈ। ਕੀਮਤ ਟੈਕਸ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵਧੀ। ਇਕ ਹੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦਾ ਕਨਸਤਰ 7 ਰੁ. ਕੁਝ ਆਨੇ ਦਾ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਮਗਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ 9 ਰੁ. ਕੁਝ ਆਨੇ ਦਾ ਵਿਕਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਹਾਲੇ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਾ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਖੁਦ ਵੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਵਧਾਈ। ਕੀਮਤ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖੁਦ ਲਿਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਦਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀਮਤਾਂ ਘਟ ਰਖਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਗਲਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਲਫ਼ਜ਼ ਸਖ਼ਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਰਤਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਖੁਦ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਟੈਕਸਾਂ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀਆਂ। ਇਹ ਸਟਾਕਿਸਟਸ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਖਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਪੀਪੇ ਪਿਛੇ ਦੋ ਰੁਪਏ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਜਿਸ ਸਟਾਕਿਸਟ ਪਾਸ 1,000 ਪੀਪਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਨੇ 2000 ਰੁਪਿਆ ਘਰ ਬੈਠੇ ਬੈਠਾਏ ਬਣਾ ਲਿਆ ਮਗਰ ਇਹ ਬੋਝ ਜਨਤਾ ਤੇ ਪਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਲਈ ਕਸੂਰਵਾਰ ਹੈ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਤਾਂ ਬਹਾਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਮਤਲਬ ਸਟਾਕਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਟਾਉਣ ਦਾ ਹੈ। ਜਨਤਾ ਇਹ ਗਲ ਮਾਫ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

ਫਿਰ ਲੀਕੇਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਚੀਜ਼ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਮਪੋਰਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਟੈਕਸ ਹੋਵੇ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਥੇ ਇਕ ਬਾਰ ਹੀ 5%, 10% ਜੋ ਵੀ ਚਾਹੋ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਲਉ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਾਲ ਬੜਾ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਛੋਟਾ ਵਪਾਰੀ 5 ਹਥਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰਾ ਟੈਕਸ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ 5 ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਲਗ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰ ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਨਜ਼ਿਉਮਰ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੀਮਤ ਬਾਹਰ ਲਟਕਾ ਕੇ ਰਖਣ ਨਾਲ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਉਹੀ ਚਾਰਜ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਕ ਬਾਰ ਸੇਲਜ਼-ਟੈਕਸ ਲਾ ਦਿਉ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਲਾ ਲਉ ਆਪਣੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੈ—ਤਾਕਿ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਵੇ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਖਰਚ ਕੱਢ ਕੇ ਇਕੋ ਭਾ ਵਿਕੇ। ਵਰਨਾ ਛੋਟੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਲ ਤੇ ਕਈ ਕਈ ਵਾਰ ਟੈਕਸ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਵਡਾ ਵਪਾਰੀ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਟੈਕਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਦੁਹਰਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁਕਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਇਕ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵਖਰੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋ ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਇਕ ਕਨਜ਼ਿਉਮਰ ਨੇ ਹੀ ਸਹਿਣਾ ਹੈ। ਇਲੈਕਟਰੀਸਿਟੀ ਡਿਊਟੀ ਹੋਵੇ, ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਹੋਵੇ, ਪੈਸੰਜ਼ਰ ਤੇ ਗੁਡਜ਼ ਟੈਕਸ ਹੋਵੇ ਸਭ ਇਕ ਹੀ ਆਦਮੀ ਤੇ ਪੈਣੇ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਬੋਝ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਘਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

श्री ज्ञान चंद (शिमला) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो बिक्री टैक्स में इज़ाफा का बिल आया है मैं इसकी मशरूत तौर पर हिमायत करने के लिय खड़ा हुआ हूँ। हंगामी हालात की वजह से हमारा बजट बढ़ गया है इसलिये नए टैक्सों के जराए सोचने पड़ेंगे। आमदनी बढ़ाने के तरीके सोचने पड़ेंगे। लोगों को भी इन हालात की वजह से इस बोझ को उठाने से इनकारी नहीं है, वह ज्यादा से ज्यादा टैक्स देने के लिये तैयार हैं। अगर कोई इसमें शिकायत है तो यह है कि जो ईमानदार तबका है उसका तो टैक्स बढ़ जाता है और जो बेईमान तबका है उसका घट जाता है। इवेज़न बड़े पैमाने पर होता है इसमें शक नहीं है। बेईमान अफसर बेईमान व्यापारी से मिल जाता है और इस बात को छुपाने के लिये वह अफसर ईमानदार व्यापारियों पर ज़रूरत से ज्यादा सख्ती करता है। उनसे ज्यादा टैक्स वसूल करता है ताकि उसकी रेपुटेशन बने कि वह एक सख्त और ईमानदार अफसर है।

दूसरी बात यह है कि जैसा कि एक भाई ने कहा—आप उस शख्स से जिसने कि आपको टैक्स देना है एक मुल्ज़िम जैसा सलूक करते हैं। वह सुबह 9 बजे टैक्स के दफ्तर आ कर खड़ा होता है और उसकी बारी शाम के 5 बजे तक नहीं आती। होना तो यह चाहिए कि किसी भी टैक्स देने वाले को एक घंटे से ज्यादा इंतज़ार न कराया जाए—बाहर के मुल्कों में 10 मिनट के अन्दर अन्दर उनको फारिग कर दिया जाता है तो भी अगर आपके रास्ते में कुछ दिक्कतें हैं जिनको कि आप दूर नहीं कर सकते तो इतना तो कीजिए कि कुछ लोगों को लंच टाइम से पहले और कुछ को लंच टाइम के बाद बुलाया जाए? यह तो न हो कि वह सुबह से आ कर एक चपड़ासी की तरह आपके दफ्तर के सामने खड़ा रहे। करोड़ों रुपया व्यापारी सेल्ज़ टैक्स की शक्ल

[श्री ज्ञान चन्द]

में सरकार को देते हैं मगर उनके बैठने तक के लिये वहां इन्तज़ाम नहीं होता। वहां पर एक वेटिंग रूम ज़रूर होना चाहिए । आप उनसे जरा बेहतर सलूक कीजिये।

पिछले साल मैंने एक सवाल किया था और जो सेल्ज़ टैक्स में पंजाब और हिमाचल के इलाकों में फर्क है उसकी तरफ तवज्जोह दिलाई थी । आम तौर पर पहाड़ी इलाके और खास तौर पर शिमला शहर का व्यापार तबाह हो रहा है। पिछले साल पंजाब सरकार ने यकीन दिलाया था कि जल्दी ही पंजाब और उसके साथ लगी हुई स्टेट्स में सेल्ज़ टैक्स एक जितना हो जावेगा । ऐसा ही पीछे एक ऐलान भी हुआ था कि इन सारी स्टेट्स में इस टैक्स की शरह एक कर दी जावेगी । यह इस बात पर ध्यान दें कि इन साथ वाले प्रांतों में भी पंजाब जितना ही सेल्ज़ टैक्स लगाया जावेगा। पंजाब में पहले ही सेल्ज़ टैक्स ज्यादा था। शिमला शहर का व्यापार और कांगड़ा में हिमाचल के साथ वाले इलाके का व्यापार जा रहा है । एक तरफ पंजाब सरकार कहती है कि वह पहाड़ी इलाके की तरक्की करना चाहती है और कर भी रही है मगर बद-किस्मती से पंजाब सर्विसिज़ में पहाड़ी इलाके का अनसर बिल्कुल न होने की वजह से इस एशोरेंश पर प्रैक्टीकली कोई अमल नहीं हो पाता बल्कि जो कानून आते हैं उनका उल्टा असर होता है तरक्की की बजाए वह पीछे को जा रहे हैं। आप शिमले चले जाइए कोई नई बिल्डिंग, नई दुकान या नई फैक्टरी आप को नज़र नहीं आयगी मगर इसके उल्ट साथ लगता हिमाचल का इलाका काफी तेज़ी से आगे बढ़ता हुआ पायेंगे। इसी वजह से हमारे इलाके के लोग कहते हैं कि आप तो कहते थे कि पंजाब बड़ा तरक्की पसंद इलाका है इस का बजट बड़ा है मगर यहां के पहाड़ी इलाके की हालत तो साथ वाले हिमाचल के इलाके से खराब होती जा रही है। मैं वज़ीर साहिब से कहता हूँ कि यह अच्छा बिल है मगर इसको लागू तब करें जब कि साथ लगे हुए राज्य इस बात की ऐशोरेंश दिलाएं कि वह भी इतना ही सेल्ज़ टैक्स अपने इलाके में लागू करेंगे । वरना इसका असर यह होगा कि जो लार्ज स्केल इवेज़न पहले ही है वह थोड़ा सा और आगे बढ़ जावेगा । जो बेइमान अफसर और बेइमान व्यापारी हैं उनकी जेबें और गर्म होंगी और जो ईमानदार व्यापारी हैं उनकी दिक्कतें और बढ़ेंगी।

दूसरी बात मुझे यह कहनी है कि लग्ज़री गुड्ज़ पर टैक्स बढ़ाया है । लग्ज़री गुड्ज़ की परिभाषा क्या है? आम समझ की बात है वह यह कि लग्ज़री गुड्ज़ वह होते हैं जो लग्जरी के लिए इस्तेमाल हों। अब अगर ट्रकों को जो माल ढोते हैं या बसों को छोटे और गरीब तबके के सफर के लिये है इन्हें लग्ज़री गुड्ज़ में शामिल कर दिया जाए तो इस का असर गरीब पर पड़ेगा । माल ढोने के रेट बढ़ जायेंगे और जो आदमी मकान बनाते हैं उन पर इस का असर पड़ेगा। इसलिये मैं सरकार से दरखास्त करूँगा कि लग्ज़री गुड्ज़ की डैफीनेशन में ट्रक और बसें जो आम आदमी के इस्तेमाल में आती हैं वह इस में न शामिल की जाएं। इसके अलावा और कई चीज़ें हैं जो लग्ज़री गुड्ज़ की डैफीनीशन से बाहर हैं वह लग्ज़री गुड्ज़ में शामिल की जा सकती हैं।

तीसरी बात जो यहां पर पहले भी कही गई है कि एक टैक्सेशन एन्क्वायरी कमेटी बनाई जाए। मैं इस मांग की हिमायत करता हूँ। मैं समझता हूँ कि ज्यादा टैक्स लगाने की जरूरत न पड़े अगर टैक्स मुनासिब तौर पर वसूल किए जा सकें और इवेज़न को रोका जा सके। टैक्सेशन एन्क्वायरी कमेटी बनने से इस बात को परखा जा सकता है कि सेल्ज़ टैक्स कैसे कुलैक्ट किया जाए, कैसे इवेज़न को खत्म किया जाए। मैं उम्मीद करता हूँ कि इस किस्म की कमेटी बननी चाहिए।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ (ਫੂਲ) : ਅਜ ਅਸੀਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜਨਰਲ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਬਿਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਹੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਜਾਂ ਵਿਕਰੀ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਭਾਰ ਮਾਲ ਖ੍ਰੀਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪੈਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪਰਚੇਜ਼ ਟੈਕਸ ਬਿਲ ਰਖ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ। ਕੀ ਉਹ ਟੈਕਸ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਜ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਹਕੂਮਤ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਦਮ ਭਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਅੰਦੋਲਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ 'ਸਾਲਟ ਟੈਕਸ ਸਤਿਆਗਹਿ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਸੂਲ ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਖਾਣ ਦੀ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੀ ਇਹ ਨੇਤਾ ਜੋ ਅਜ ਹਕੂਮਤ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ ਕਿ ਲੂਣ ਤੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਪਰ ਅਜ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ? ਲੂਣ ਤੇ ਟੈਕਸ ਹੈ, ਰੋਟੀ ਤੇ ਵੀਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ ਤੇ ਜੁੱਲੀ ਤਿੰਨ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕੁੱਲੀ ਤੇ ਟੈਕਸ ਹੈ; ਕਪੜੇ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਨਣ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਰੋਟੀ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਣਕ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਡੇਢ ਰੁਪਿਆ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਵਾਹਦੇ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਕੁਝ ਕਰਾਂਗੇ। We should help to improve the conditions of the masses.

ਜਨਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਅਜ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹੈ ਤੇ ਛੋਟਾ ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਵੀ। ਇਹ ਵੇਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਬਕਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਗੜਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਭਾਵੇਂ ਡਾਇਰੈਕਟ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਇਨਡਾਇਰੈਕਟ, ਪਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਤੇ ਇਕ ਹੀ ਟੈਕਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਕਨਜ਼ਿਊਮਰ ਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਇਨਕਮ ਤੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਕ ਕਲਰਕ ਜੋ 60 ਰੁਪਏ ਮਾਹਵਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

[ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ]

ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਛੇ ਸਤ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਕੋਈ ਮਕਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 30 ਜਾਂ 40 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਕਰਾਇਆ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਬਾਕੀ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਨਾਲ ਉਹ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਫਿਰ ਸਾਫਟ ਕੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਤੇਲ ਉਸ ਲਈ ਮਹਿੰਗਾ ਹੈ । ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਫਿਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕਿਨੀ ਤਰਸਯੋਗ ਹਾਲਤ ਹੈ । ਲਾਰਾ ਇਹ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਕਲ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅਸਾਂ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਕੀ ਰੋਲ ਹੈ ? ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਨਤਾ ਇਸ ਦੀ ਹਿਸੇਦਾਰ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਬਾਵਜੂਦ ਇੰਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਇਨਾਂ ਵਡਾ ਭਾਰ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਾਂ ਦਾ ਜਿਉਣਾ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਅਜ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਹਾਦਰ ਨੇਫਾ ਤੇ ਲਦਾਖ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੇ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ । ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਭਰਤੀ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਤਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਸਿਪਾਹੀ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਲਈ ਗਰੀਬ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਹ ਸਿਪਾਹੀ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਤੋਹਫੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ । ਢਿਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਕਾਹਦਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਟੈਕਸ ਸੈਸ਼ਨ ਹੈ । ਪਿਛਲੀ ਵੇਰ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਕਲਿਆਨ ਟੈਕਸ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸਾਲ ਲਈ ਹੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿੰਨਾ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿ ਉਹ ਟੈਕਸ ਵੀ ਉਵੇਂ ਦਾ ਉਵੇਂ ਇਸ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । (ਘੰਟੀ) ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਖਤਮ ਹੀ ਕਰਨ ਲਗਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜਿਨੇ ਵੀ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਰੀਫਰੈਂਡਮ ਕਰਾ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜ ਕਲ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੰਦ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਮਿੱਤਲ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਦੇ ਹੇਠ ਇਨੀ ਸਖਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਰੇੜੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਘਾਹ ਖੋਦਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤੇ ਦਾਣੇ ਭੁੰਨਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਮਦਨੀ 150 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਿਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸ ਇਵੇਜ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਕੜੇ ਹਨ ਕਿ 180 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਕਾਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ, ਜਨਤਾ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਵਿਚ ਪਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣ ਲਈ ਜੋ ਅਫਸਰ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਮਿੱਤਲ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

एक्साईज़, टैक्सेशन तथा राजधानी मन्त्री (श्री राम सरन चन्द मित्तल) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो बिल सदन के सामने है इस पर बहुत से सदस्यों ने अपने अपने विचार प्रकट किए हैं। कुछ माननीय सदस्यों ने कहा है कि क्योंकि कांग्रेस पार्टी मैजारिटी में है इसलिये बिल लाए जाते हैं चाहे इनकी ज़रूरत हो या न हो। यह बिल टैक्सेशन मैय्यर है इसलिये लाया गया सरकार को यह इत्मीनान है कि यह पास तो हो ही जाएगा मगर यह डैमोक्रेसी का तरीका नहीं। मैं इन बातों की तफसील में तो नहीं जाना चाहता । खैर हमारी पार्टी मैजोरिटी में है इसमें तो शक नहीं लेकिन यह बात भी इन्हें सोच लेनी चाहिए कि किस तरह से कोई बिल या रैजोल्यूशन या और कोई मैयर इस हाउस में लाया जाता है। आपोज़ीशन पार्टी इस तरह और इस टाईप की है कि उन्होंने आपोज़ीशन करनी है। आपोजीशन फार दी सेक आफ आपोजीशन और इसी लिहाज़ से हर चीज़ को क्रिटिसाईज़ किया जाता है। मैं मानता हूं कि कुछ माननीय सदस्यों ने जो सुझाव दिए हैं इन पर विचार किया जा सकता है। यह जो सेल्ज़ टैक्स का सवाल है इसमें शक नहीं कि अगर सोर्स के ऊपर ही टैक्स ले लिया जाये तो इससे बड़ी सहूलियत पैदा हो सकती है। उधर और इधर के मैम्बर साहिबान की तरफ से बहुत से ख्यालात का इज़हार किया गया है। मैं मानता हूँ उन के ख्यालात बहुत अच्छे हैं और तरक्की पसन्द हैं। (विघ्न) अभी तो चौधरी देवीलाल जी आप आये ही हैं और अभी से इंट्रप्शन्ज़ शुरू कर दी है। आप पहले बात को पूरी तरह से समझ लें। (विघ्न) सेल्ज़ टैक्स जो है, मैं अर्ज़ करूँ, यह सैंट्रल सब्जैक्ट नहीं है यह स्टेट सब्जैक्ट है। हर एक सूबे को यह अख्तियार है कि वह कानून के मुताबिक अपने अपने राज्य के अन्दर जिस कदर भी चाहे सेल्ज़ टैक्स ले सकता है । अब सवाल यह रहा कि सेल्ज़ टैक्स हम सोर्स के ऊपर कैसे लगा सकते हैं। यह एक मानी हुई बात है कि अगर हम टैक्सटाईल्ज़ की तरह सोर्स पर लगा दें और चीज़ों पर लें तो यह टैक्सेशन का सवाल रुकने वला नहीं है यह बदस्तूर चलता ही रहेगा । लेकिन इन्सपैक्टर्ज़ का मसला और छोटे मोटे मसले सभी अपने आप ही हल हो जायेंगे, लेकिन जहां तक सैंटर के टैक्सों का सवाल है यह हमारी मर्ज़ी पर मुनहस्सर नहीं है। किसी ऐसी बात पर जब तक हमारी स्टेट और सैंटर रज़ामन्द नहीं होते तब तक इस पर अमल किया जाना मुश्किल है जैसे लोहा, सीमेंट, कोयला, पैट्रोल वगैरह पर अगर टैक्स सोर्स पर ले लिया जाये तो हम ऐसी पालिसी को वैल्कम करते हैं। मगर यह हमारे बस की बात नहीं है। हमारी खाहिश है कि ऐसा हो जाये, क्योंकि यह मामले दूसरी स्टेटों से ताल्लुक रखते हैं इसलिये हमारी इस मामले में मजबूरी भी है । वैसे हम कोशिश कर रहे हैं कि और स्टेटें हमारे साथ रज़ामन्द हो जायें मगर मैं इस के मुताल्लिक कोई एशोरेंस नहीं दे सकता क्योंकि यह पंजाब गवर्नमेंट के हाथ की बात नहीं है। दूसरी दिक्कत जो श्री ज्ञान चंद जी ने ब्यान की वह यह है कि पंजाब में टैक्सों का रेट और है और हिमाचल में और है, देहली में और है। इसमें कोई शक नहीं कि जहां कम रेट हो वहां से ज्यादा माल खरीद होता है और दिक्कत की असल वजह ही यह है कि जहां माल सस्ता मिलता है लोग वहां से ही लाना पसंद करते हैं। मगर दूसरी जगह इसका व्यापार पर असर पड़ता है। यह हमारे बस

[एक्साईज़ टैक्सेशन तथा राजधानी मन्त्री]

की बात नहीं कि हम सब जगह एक यूनिफार्म रेट पर टैक्स लगायें । हमने सैंट्रल गवर्नमेंट को भी लिखा है कि सब जगह टैक्सों की यूनिफार्मिटी ज़रूर होनी चाहिए । अभी इस सिलसिले में कोशिश की जा रही है । इससे एक स्टेट के टैक्सों की इवेज़न की जो दूसरी स्टेट में माल ले जाने की टैम्पटेशन होती है वह नहीं रहेगी । श्री ज्ञान चंद जी ने बताया कि हिमाचल प्रदेश और पंजाब सरकार को चाहिए कि वह सेल्ज़ टैक्स के मुताल्लिक कोई बाहमी फैसला करें, मगर यह पंजाब सरकार और हिमाचल के बस की बात नहीं । यह सैंट्रल गवर्नमेंट के हाथ में है फिर भी कोशिश जारी है । कुछ फैसले चीफ सैक्रेटरी पंजाब और चीफ सैक्रेटरी हिमाचल प्रदेश ने किये भी हैं मगर अभी यह कोशिश जारी है ।

इसके अलावा यह भी कहा गया कि इवेज़न बड़ी होती है । मैं यह तो नहीं कह सकता कि इवेज़न नहीं होती । कहीं पर ज्यादा है और कहीं पर कम इवेज़न होती है मगर यह होती है ज़रूर, इस बात से आज कोई भी शख्श इन्कार नहीं कर सकता । यह भी ठीक है कि जितने अफसरान हैं गवर्नमेंट डिपार्टमेंट में सब के सब बेईमान नहीं हैं और सब के सब ईमानदार भी नहीं हैं । किसी के विचारों का अच्छा स्तर हो सकता है और किसी के विचारों का बुरा स्टैंडर्ड भी हो सकता है । इसमें कोई शक नहीं कि लोगों को दिक्कतें भी आती हैं, मगर इनको दूर करने के लिये सरकार ने तरह तरह की कोशिशें की हैं (एक माननीय सदस्य ––तरह तरह की कोशिशें कौन सी हैं) आप अपनी सलाह अपने पास ही रखें । महकमे के काम की चैकिंग के लिये हम ने दूसरे महकमों से आदमी लेकर स्पेशल स्टाफ रखा है जो हर ज़िले में जाकर सरप्राइज़ विज़िट करते हैं । इवेज़न के मुताल्लिक हमने कानून में भी तरमीम की है । अगर कोई ग़लत हिसाब रखता हुआ पकड़ा जायेगा तो उस पर हैवी पैनल्टी लगाई जायेगी और तरह तरह की सख्तियां की जायेंगी । इन असूलों को अपनाने के लिये तमाम डीपार्टमेंट को ओवरहाल किया जा रहा है । यह ठीक है कि किसी आदमी से सही काम नहीं हो सकता लेकिन देखना यह है कि उसको पूरा करने में कोशिश भी हो रही है या कि नहीं । हम चाहते हैं कि इवेज़न न हो और कोशिश भी करते हैं मगर बदकिस्मती की बात है कि हमारे नेशनल कैरेक्टर में खामी है और यह उतना ऊंचा नहीं है जितना कि होना चाहिए । हर टाईप के आदमी हैं और सब पर कंट्रोल भी करना है । हमें खुशी है कि सरदार लछमण सिंह ने इस बात का यकीन दिलाया कि हम इवेज़न को रोकने में पूरी पूरी को-आप्रेशन देंगे । जिस केस का उन्होंने ज़िक्र किया है उसकी भी तहकीकात की जायेगी । और सदन के

3-00 p.m.

हर तबके से अगर सहयोग मिलेगा तो इस तरफ ज़रूर ध्यान दिया जाएगा । यह कहा गया कि लग्ज़री गुड्स की डेफीनेशन होनी चाहिए । मुझे अफसोस है कि मैम्बर साहबान ने इसे गौर से नहीं देखा । सेल्स टैक्स की दफा 5 में लिखा हुआ है "On the sale of luxury goods as specified in Schedule A" और शैड्यूल ए में वह लिस्ट दी हुई है जो लग्ज़री गुड्स की है । श्री ज्ञानचंद जी चाहते हैं कि मोटर विहीकल्स न हों लेकिन इसमें लिखा है ––

> "Motor vehicles including motor cars, motor cycles and motor cycle combinations, motor taxi-cabs, motor scooters, motor omnibuses, motor vans, ..." etc. etc.

तो लग्ज़री गुड्स की डेफीनेशन इसमें है ।

एक साहब ने कहा कि लग्ज़री गुड्ज़ पर ज्यादा टैक्स होना चाहिए और बजाये 8 के 10 होना चाहिए । लेकिन ताज्जुब वाली बात यह है कि कम्युनिस्ट दोस्तों की तरफ से यह कहा गया है कि लग्ज़री गुड्स पर 10 की बजाए 9 ही होना चाहिए । अंत में मैं यही कहना चाहता हूँ कि जितने विचार प्रकट किये गए हैं उन सब पर विचार किया जाएगा । इन शब्दों के साथ मैं प्रार्थना करता हूँ कि इस बिल को पास किया जाए ।

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab General Sales Tax (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Deputy Speaker : Now the House will take up the Bill Clause by Clause.

SUB-CLAUSE (2) OF CLAUSE 1.

Deputy Speaker : Question is—

That Sub-Clause (2) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 2.

Comrade Bhan Singh Bhaura (Dhuri—S. C.) : Madam, I beg to move—

That in line 2, delete " for the words 'five naye paise' the words 'six naye paise', and":

That in line 3, *for* "ten" *substitute* "nine".

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਇਕ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ 6 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਹਨ ਪਹਿਲੀ ਕਲਾਜ਼ ਦੇ ਵਿਚ, ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਦੂਸਰੀ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਕਲਾਜ਼ ਨੰਬਰ ਦੋ ਵਿਚ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਥੇ 10 ਹੈ ਉਥੇ 9 ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ 10 ਦੀ ਥਾਂ 9 ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਡਬਲ ਰੇਟ ਤੇ ਚੀਜ਼ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਥੋੜੀ ਥੋੜੀ ਚੀਜ਼ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਅਮੈਂਡ-ਮੈਂਟ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਅਮੀਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 10 ਪੈਸੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 9 ਪੈਸੇ । ਪਰ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਡਬਲ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸਤੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ।

Deputy Speaker : Motions moved—

That in line 2, *delete* " for the words 'five naye paise' the words 'six naye paise', and".

That in line 3, *for* "ten" *substitute* "nine".

Deputy Speaker : Question is—

That in line 2, *delete* "for the words 'five naye paise' the words 'six naye paise', and".

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

That in line 3, *for* "ten" *substitute* "nine".

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 4

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 4 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1

Deputy Speaker : Question is—

That Sub-Clause (1) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Deputy Speaker : Question is—

That the Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Excise, Taxation and Capital Minister (Shri Ram Saran Chand Mital) : Madam, I beg to move—

> That the Punjab General Sales Tax (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill be passed.

Deputy Speaker : Motion moved—

> That the Punjab General Sales Tax (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill be passed.

पंडित मोहन लाल दत्त : (अम्ब) श्रीमती जी, जो मैं सुझाव देना चाहता हूँ वह यह है कि ज्यादा से ज्यादा डाइरैक्ट टैक्स लगना चाहिए । और उसके बाद अगर ज़रूरत बाकी रह जाये तो इनडाइरैक्ट टैक्स लगाना चाहिए । और यह डाइरैक्ट टैक्स अमीरों पर लगाने चाहिएं । आप कहते हैं कि हम समाजवादी व्यवस्था लाना चाहते हैं क्या इसी तरीके से समाजवादी व्यवस्था आती है ।

इसी सरकार की रिपोर्ट में दर्ज है कि 80 फीसदी आबादी देहात में रहने वालों की है जिनकी इनकम 1,000 रुपया सालाना से कम है फिर भी उन पर यह टैक्स लगाना कहां तक जायज़ है । डाइरैक्ट टैक्स जो अमीरों पर लगते हैं वह बहुत कम है —

> "There are at present a number of other taxes on personal incomes and wealth : the wealth tax, the capital gains tax, the expenditure tax and estate duty. The yield from these taxes is relatively small".

Then it is further given in the Third Five-Year Plan—

> "The object of all these taxes taken together is not only to secure larger receipts for the public exchequer but also to reduce economic inequalities ....".

यह है थर्ड फाइव-इयर प्लान बनाने वालों का उद्देश्य । सवाल यह है कि क्या यह पंजाब सरकार उस उद्देश्य की पूर्ति कर रही है ?

आप चण्डीगढ़ का ही हाल देख लें, लाखों रुपए की कोठियां यहां पर बनी हुई हैं और दिन रात पार्टियां होती रहती हैं लेकिन दूसरी तरफ 80 प्रतिशत लोग भूखे मर रहे हैं । क्या आजकल 100 रुपये में किसी परिवार का गुज़ारा हो सकता है । यह जो अमीर और गरीब का गैप है उसको कम करने का यत्न करना चाहिए । सरकार कहने को तो कहती है कि यह गरीबों की सरकार है But I will say that this is a rule of the wealthy for the wealthy. They say that ours is a democratic Government, i.e., Government of the people, by the people and for the people । मैं इस बात को नहीं मानता । हमारी सरकार अय्याशी करने वालों पर और धन वाले जो लोग हैं उनके ऊपर बहुत ही दया रखती है । पता नहीं क्या बात है । मैं सजैस्ट करूँगा कि जो लग्ज़री गुडज़ है या जो विदेशी शराब है इन पर

[पंडित मोहन लाल दत्त]
ज्यादा से ज्यादा टैक्स लगाया जाए। जो लिपस्टिक और पाउडर वगैरह का ज्यादा सेवन करते हैं उन पर 300 प्रतिशत ज्यादा टैक्स लगा देना चाहिए । इसी तरह जो सिनेमा में इश्किया खेल देखने जाते हैं उन पर भी ज्यादा से ज्यादा टैक्स लगाया जाए। जितनी बदइख़लाकी सिनेमा ने फैलाई है उसको रोकने के लिये प्रोहिबिटिव टैक्स लगाए जाने चाहिएं । फिर, श्रीमती जी, एक तरफ तो गरीब आदमी पैदल चलते हैं उन के तन पर कपड़ा नहीं और पांव में जूते नहीं होते लेकिन दूसरी तरफ कारों वाले फिरते हैं; कारों वालों पर भी ज्यादा से ज्यादा टैक्स लगने चाहिएं । यह जो मंत्री लोग महल्लात में रहते हैं इनको गरीब जनता का भी ख्याल करना चाहिए जो इनके नीचे बसती है। आप कहते हैं कि हमारा हज़ार रुपया तनखाह लेकर भी गुज़ारा नहीं होता । मैं कम्युनिस्ट तो नहीं लेकिन अच्छी बात की तारीफ करनी ही पड़ती है। आपको मैं कैरल की मिसाल देता हूँ । वहां पर जब कम्युनिस्ट गवर्नमेंट बनी थी तो उन्होंने पांच सौ और तीन सौ रुपया लेना परवान किया था । आप दूसरे कम्युनिस्ट देशों में जाकर देखें। उनके नेता कितनी सादा ज़िंदगी बसर करते है। मैं पूछना चाहता हूँ कि अगर आप टैक्स लगाते हैं और उसे इकट्ठा करने के लिये भारी स्टाफ रखते हैं और उस पैसे को एस्टैबलिशमैंट पर ही खर्च कर देते हैं तो उसका क्या फ़ायदा । उस से तो बेहतर है कि आप न कुछ दो और न कुछ लो।

Deputy Speaker . Please resume your seat now.

पंडित मोहन लाल दत्त : बहुत अच्छा जी।

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab General Sales Tax (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB GRAM PANCHAYAT (AMENDMENT) BILL, 1963

(Presentation of Reports thereof by the Hindi Regional Committee.)

पंडित अमरनाथ शर्मा (सभापति, हिन्दी प्रादेशिक समिति): मैं हिन्दी रिजनल कमेटी की ओर से ग्राम पंचायत (संशोधन) विधेयक, 1963 जैसा कि उन्होंने पास किया है, पेश करता हूँ ।(Sir, I beg to present the report of the Hindi Regional Committee on the Punjab Gram Panchayat (Amendment) Bill, 1963.)

THE PANCHAYAT SAMITIS AND ZILA PARISHADS (AMENDMENT) BILL, 1963

(Presentation of Report thereof by the Hindi Regional Committee.)

पंडित अमरनाथ शर्मा (सभापति, हिन्दी प्रादेशिक समिति) : मैं हिन्दी रिजनल कमेटी की ओर से पंजाब समिति तथा ज़िला परिषद (संशोधन) विधेयक, 1963 जैसा कि उन्होंने प्रतिवेदित किया है, पेश करता हूँ ।(Sir, I beg to present the report of the Hindi Regional Committee on the Panchayat Samitis and Zilla Parishads (Amendment) Bill, 1963.)

श्री मंगल सेन : डिप्टी स्पीकर साहिबा, अगर आप समझते हैं कि आपोज़ीशन को बोलना नहीं चाहिए और इस तरह बिल पास करने हैं तो फिर हम उठ कर बाहिर चले जाते हैं । आप पास करवा लीजिये ।

उपाध्यक्षा : बिज़नेस इडवाइज़री कमेटी में फैसला हुआ था कि सब पार्टियों का एक एक मैम्बर बोलेगा । इस के बाद आपको गिला नहीं होना चाहिए। (It was decided in the Business Advisory Committee that one member from each party will be given time to speak. Therefore, the hon. Member should have no grudge now.)

श्री मंगल सेन : अगर आप नाराज़ होती हैं तो हम नहीं बोलेंगे ।

THE PUNJAB PASSENGERS AND GOODS TAXATION (AMENDMENT AND MISCELLANEOUS PROVISIONS) BILL, 1963

Minister for Excise, Taxation and Capital (Shri Ram Saran Chand Mittal) : Madam, I beg to introduce the Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill, 1963.

Minister for Excise, Taxation and Capital : (Shri Ram Saran Chand Mittal) : Madam, I beg to move—

> That the Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill be taken into consideration at once.

मैं निवेदन करना चाहता हूँ कि इस बिल के ज़रिये से जो टैक्स बढ़ाया गया है वह $\frac{1}{8}$ से $\frac{1}{4}$ भाड़े और किराये पर किया गया है। मेरे दोस्त ठाकुर मेहर सिंह और श्री ज्ञानचंद जी ने पहाड़ी इलाकों के लिये संशोधन पेश किया है । मैं उन्हें यकीन दिलाता हूँ कि हम पहाड़ी इलाकों के अन्दर रियायत कर देंगे । वहां पर प्रोपोर्शनेटली रियायत दे देंगे । श्री बनवारी लाल जी ने संशोधन रखी है बैकवर्ड एरियाज़ के लिये । वहां तो उतना ही भाड़ा और किराया लगता है जितना दूसरी जगहों पर लगता है । इसलिये इसमें कोई गुंजायश नहीं है मानने की ।

Deputy Speaker : Motion moved—

> That the Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill be taken into consideration at once.

श्री मंगल सेन : आप रोज़ाना कहती हैं कि जब आप खड़ी हुआ करें तो मैम्बर खड़े न हुआ करें । लेकिन आपने यह मोशन पास कर दी और हमें बोलने का कोई मौका नहीं मिला । आप चूंकि खड़ी थीं इसलिये हम खड़े नहीं हुए । हमें अपने बिचार बताने का मौका तो दिया जाए ।

उपाध्यक्षा : आप जो चाहते हैं कह लेना अब मैंने श्री फतेह चन्द विज को बोलने को कह दिया है। (The Hon. Member may express his views when he is given time to speak. Now, I have called upon Shri Fateh Chand Vij to speak.)

श्री फतेह चंद विज (पानीपत) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो बिल आज सदन के सामने पेश है इसके द्वारा सरकार चाहती है कि पैसेंजर्ज़ टैक्स $\frac{1}{6}$ से बढ़ा कर $\frac{1}{4}$ लिया जाए और सदन इसकी मन्जूरी दे। मैं सब से पहलें यही कहूँगा कि यह बिल निहायत नामुनासिब है और यह तरमीम लोगों का गला घोंटने वाली है। पैसेंजर्ज़ टैक्स के बारे में तो बिल में लिखा है कि इसे $\frac{1}{6}$ से बढ़ा कर $\frac{1}{4}$ कर रहे हैं लेकिन जहां तक गुड्ज़ टैक्स का सवाल है कि वह कितना बढ़ा रहे हैं उसका इस बिल में कोई ज़िकर नहीं किया गया है। पहले जब गुड्ज़ टैक्स लगाया गया था तो इस ख्याल को सामने रख कर लगाया गया था कि क्योंकि गुड्ज़ ट्रांस्पोर्ट वाले अनपढ़ हैं, जो ट्रकों के ड्राइवर हैं वह अनपढ़ हैं और हिसाब नहीं रख सकते इस लिए 90 रुपए सहमाही टैक्स फिक्स कर दिया गया। इस वक्त यह बढ़ते बढ़ते 202 रुपए सहमाही तक आया हुआ है। अब फिर उसको बढ़ाने की तरमीम पेश कर रहे हैं। आप अन्दाज़ा लगायें कि जब यह टैक्स पहले लगाया गया था उस वक्त एक टायर की कीमत 350 रुपये थी और रूट परमिट टैक्स 50 रुपये सालाना था जो अब 130 रुपये कर दिया गया है। इसके बाद उन पर और बीसियों टैक्स हैं, प्रोफैशनल टैक्स, इन्कम टैक्स, ब्रिज टैक्स, चुंगी टैक्स, वगेरा वगैरा इतने भारी टैक्स इस ट्रक बिज़नेस पर लाद दिए गए हैं कि यह इंडस्ट्री अब आखरी दमों पर आई हुई है।

(Shrimati Dr. Parkash Kaur a Member of the Panel of Chairmen occupied the Chair)

बाबू बचन सिंह : लोगों से लेकर ही देते हो।

श्री फतेह चंद विज : बाबू जी कहते हैं कि लोगों से लेकर देते हो। जहाँ तक बसों का सवाल है वह पैसेंजर्ज़ से वसूल कर लेते हैं लेकिन जो गुड्ज़ ट्रांस्पोर्ट वाले हैं उनमें इतना कम्पीटीशन है कि किसी वक्त देहली से अमृतसर तक 6/7 आने मन तक जाना पड़ता है जो कि 300 मील है। कई दफा सरकार का ध्यान दिलाया गया है कि जैसे बस कम्पनियां बनाई गई हैं उसी तरह इन ट्रक वालों को भी आर्गेनाइज़ करें। इस बिज़नेस में रुपया कर्ज़ लेने के लिये दो से तीन रुपए सैंकड़ा माहवार तक सूद अदा करना पड़ता है। हम पिछले सालों में 5, 7 दफा ट्रांस्पोर्ट के वज़ीर साहिब से डैपुटेशनज लेकर मिले हैं और यह तकलीफ उनके सामने रखी है। जवाब दिया गया कि सरकार एक कार्पोरेशन बनाने वाली है जो बाकी इंडस्ट्रीज़ की तरह नौमीनल सूद पर कर्ज़ देगी लेकिन वह वायदा ही क्या जो वफा हो गया। हर साल बात को टाल दिया जाता है। इन टैक्सों के अलावा इन पर बेशुमार चैकिंग स्टाफ बिठाया हुआ है जो भी एक टैक्स ही हैं। ए. आई. जी. ट्रैफिक, एम. एम. पी. आई, एम. एम. पी. एस. आई., फ्लाइंग स्क्वैड, हर पुलिस स्टेशन की पुलिस वगैरा वगैरा न जाने कितनी किस्म का चैकिंग स्टाफ मुकर्रर है। हर ज़िला में कोटा मुकर्रर है कि आपने इतने चालान हर महीने करने

हैं। फिर जब ट्रकों वाले अपने चालान भुगतने के लिये कोर्टस में जाते हैं तो वहां पर आम तौर पर मालूम होता है कि ऊपर से हिदायत है कि ज्यादा से ज्यादा रैवीन्यू इकट्ठा करना है और भारी जुरमाने करने हैं। समरी ट्रायल केसिज़ में भी ऐसा होता है कि 200 रुपए जुरमाना हो वरना हथकड़ी तैयार है। उस गरीब के पास इतने पैसे जेब में होते नहीं, भागा भागा फिरता है और कर्ज लेकर अदा करता है और तब जान छूटती है। मेरा कहने का मतलब है कि इतना बोझ इस इंडस्ट्री पर डाला गया है। जिस वक्त 1949 में ट्रकों के किराय के मैक्सिमम रेट्स मुकर्रर किए गए थे उस वक्त 1 रुपया 25 नए पैसे को डीज़ल का गैलन मिलता था जो अब तीन रुपए से ज्यादा का हो गया है। टायर की कीमत 350 रुपय थी जो अब 700 रुपये का हो गया है। उस वक्त ट्रक की कीमत 10, 12 हज़ार रुपए थी जो कि अब 40, 50 हज़ार रुपए है। इसके अलावा उस वक्त गुड्ज़ टैक्स था ही नहीं और रूट परमिट टैक्स 50 रुपए सालाना था जो अब 130 रुपए कर दिया है। पता नही इस इंडस्ट्री के पीछे क्यों हाथ धो कर पड़े हुए हैं। यह इंडस्ट्री जब इलैक्शन्ज़ आते हैं तो लाखों रुपये की मदद इस रूलिंग पार्टी को देती है और उसी पैसे से जीत कर यह यहां आते हैं। लेकिन अब उनका ही गला घूंटने को यह जा रहे हैं। मैं अर्ज़ करूँगा कि यह तरमीम जहां तक ट्रक वालों का संबंध है उसे वापस लिया जाए। आप इस एमरजैंसी के दौरान देख लें कि इस इंडस्ट्री ने किस कदर मदद की है। मैं पानीपत की ही बात बताता हूँ कि जब एमरजैंसी डिक्लेयर हुई तो पानीपत के ट्रक वालों ने 7,100 रुपया सरकार को दिया और वायदा किया कि जब तक एमरजैंसी रहेगी एक हज़ार रुपया माहवार फंड में देते रहेंगे। फिर जो जीपें बी. डी. ओज़ और एस. डी. एमज़. के पास थीं वह बुला ली गई थीं जोकि अब भी 17 सैक्टर, चंडीगढ़ में सड़ रही हैं। उन अफसरों ने गांव में चंदा जमा करने जाना था। तो उस वक्त हमारे ट्रकवालों ने कम से कम 300 चक्कर लगाए। सुबह ट्रक से शाम तक ट्रक एस. डी. एम., आर. ए., और, बी. डी. ओ. के पास रहते थे ताकि वह गांव में घूम कर नैशनल डिफैंस फंड के लिये ज्यादा से ज्यादा पैसा इकट्ठा कर सकें। यही वजह है कि हमारे सब-डिवीज़न का 5 लाख रुपये का कोटा था लेकिन $10\frac{1}{2}$ लाख रुपया इकट्ठा करके दिया है। एक पैसा भी सरकार ने उन ट्रकों के इस्तेमाल का नहीं दिया और न डीज़ल के पैसे दिए हैं। इतनी को-आप्रेशन देने के बाद भी हमारा गला घोंटा जा रहा है। क्या उनको आंयदा इलैक्शन्ज़ के लिये लाखों रुपये की ज़रूरत नहीं पड़ेगी? मैं अर्ज़ करता हूँ कि इस काले कानून को वापस लो नहीं तो यह बिज़नेस खत्म हो जायेगी।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਮੋਗਾ): ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਹਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਹਰ ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਤਰਮੀਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਬਿਲ ਜੋ ਹੁਣ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਹਦ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਹਰ ਦਫਾ ਟੈਕਸ ਵਧਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦਫਾ ਸੰਗ ਲਹਿ ਗਈ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ, ਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸ ਨਾਲ ਤਾਂ ਲੋਕ ਸਮਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਇਤਨੀ ਆਮਦਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਤਨਾ ਟੈਕਸ ਲੱਗਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਐਨਾ ਭਾਰ ਪਿਆ ਹੈ ਇਨਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

(*Deputy Speaker in the Chair.*)

ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਉਤੇ ਇਨਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਿਆ ਕਿ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰ ਸਕੇਗੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਤਨੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਇਥੇ ਤਕ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਡੀਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਤੋਂ 16 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ ਭਾਵ ਅਣ-ਵੰਡੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 200-300 ਗੁਡਜ ਟਰੱਕ ਪਰਮਿਟ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਗੈਰ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ 4,5 ਹਜ਼ਾਰ ਪਰਮਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਉਹ ਪਰਮਿੱਟ ਭੀ ਆਪਣੇ ਚਹਿਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰੋਬਾਰ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਰਮਿਟ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਉਸਾਰੂ ਸਕੀਮ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਮੰਤਰੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਸਨੂੰ ਟਰੱਕ ਦਾ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਜਦ ਕਿਸੀ ਦਾ ਇਮਾਨ ਲੁਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਕਿਸੀ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਪਲੀਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਆਖਿਰ ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਰਮਿਟ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘੱਟ ਗਈ । ਪਰਮਿਟ ਦੀ ਕਦਰ ਭੀ ਘਟ ਗਈ। ਜਿਹੜੇ ਟਰੱਕ ਭੀ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਟਾਇਰ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਦਿਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮਿਟਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ ਉਤੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਮਿਟਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟ ਗਈ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਟਰੱਕਾਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਫੇਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਟਰੱਕ ਪਰਮਿਟ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਗਿਰਵੀ ਰਖੀਆਂ, ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵੇਚਕੇ 50,50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਖਰੀਦੀਆਂ ਸਨ ਤਾਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਚਲਾ ਸਕਣ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗਲਤ ਪਾਲੇਸੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਗਰੀਬ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਭੀ ਮਸਲਾ ਔਖਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬੱਸਾਂ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ 80% ਲੋਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਕ ਸਖਤ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਹਕੂਮਤ ਵਿਚ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਇੰਨੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਠਿਕਾਨਾ ਨਹੀਂ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਹੈਡ-ਕੁਆਟਰਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਮਜਬੂਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਫਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਟੈਕਸ ਵੀ $\frac{1}{6}$ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ $\frac{1}{4}$ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਟੈਕਸ ਕਿਥੋਂ ਦੇਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾ ਕੋਲ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਨਾ ਚੰਗਾ ਹਾਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ 2-2 ਰੁਪਏ ਹੀ ਦੇਣੇ ਪਏ ਹਨ । ਮੈਂ ਮਾਨਯੋਗ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ 1,000 ਰੁਪਏ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਚਲੋ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਮੰਗ-ਤਿਆਂ ਨੂੰ 2-2 ਰੁਪਏ ਦਿੰਦੇ ਚਲੇ ਜਾਉ । ਲੁਧਿਆਣੇ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜੇਬ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਗਰੀਬ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਪਏ ਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚਲਦਾ ਹੈ । ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਤੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ 2-2 ਰੁਪਏ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਕਦੀ ਇਹ ਭੀ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਟੈਕਸ ਕਿਥੋਂ ਦੇ ਸਕੇਗੀ । ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਨਹੀਂ ਵਧੀ ਬਲਕਿ ਘਟੀ ਹੀ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਹਰ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਟੈਕਸ ਵਧਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੀ ਕਿ ਲੋਕ ਕਿਥੋਂ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਲਈ ਰੁਪਏ ਲਿਆਉਣਗੇ । ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਕਰੂਜ਼ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਉਤੇ ਇਨਡਾਇਰੈਕਟ ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਗਾਉ । ਸੈਸ ਨਾ ਲਗਾਉ, ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਗਰ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿਉ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਰਾਹਿਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਣ, ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਕਰਨੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉ ਜਿਹੜੇ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਿਹਾਤ ਦੀ 80%ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਗਾਉ, ਟਰੱਕ ਬਿਜਨਸ ਬਿਲਕੁਲ ਫੇਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਕਿਰਾਇਆ ਵਿਚ ਹੋਰ ਇਜ਼ਾਫਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰਾਉਣ ਤੇ ਤੁਲ ਪਈ ਹੈ । ਉਹ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਕਾ ਲਗੇਗਾ । ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਰਾਏ ਨਹੀਂ ਵਧਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਪਾਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

श्री मंगल सेन (रोहतक) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारी सरकार गरीबों पर टैक्स ही टैक्स लगा रही है । लोग पहले ही टैक्सों के भार से पीड़ित हैं और इस टैक्स से और दुखी हो जायेंगे । हमारी सरकार ने जिन्दगी के किसी पहलू को नहीं छोड़ा जहां पर टैक्स न लगाया हो । इस बिल के द्वारा हमारी सरकार किराये पर टैक्स 1/6 से $\frac{1}{4}$ कर रही है, इसी प्रकार ट्रकों में माल ढोया जाता है उस पर भी टैक्स बढ़ाया जा रहा है । गरीब जनता पर टैक्सों की संख्या इतनी बढ़ायी गई है जिन को देना मुश्किल है। मैं कहना चाहता हूँ कि पहले पंजाब कमर्शियल क्राप्स सैस बिल पास किया । उसके बाद पंजाब जनरल सेल्ज़ टैक्स (अमैंडमैंट एंड मिस्लेनियस प्रोवीज़न्ज़) बिल और अब पंजाब पैसेंजर्ज़ एंड गुड्ज़ टैक्सेशन (अमैंडमैंट एंड मिस्लेनियस प्रोवीज़न्ज़) बिल इस सदन में पेश किया गया है। आप कहेंगे कि इस टैक्सेशन बिल्ज़ में एक ही तरह की बातें हो रही हैं, जब एक ही सब्जैक्ट हो तो एक ही प्रकार का मैटर होना ज़रूरी हो जाता है। इससे रैपीटीशन होना स्वभाविक ही है । आरगुमैंट्स भी उसी ढंग के होंगे। आदरनणीय श्री राम सरण दास मित्तल ने जो इससे पहले बिल की पहली, दूसरी तथा तीसरी रीडिंग पर जो तकरीर की, उसको मैंने बहुत गौर से सुना, मुझे मजबूरी के साथ कहना पड़ता है कि उन्होंने बिल को इण्ट्रोड्यूस करते हुए तथा बाद में उत्तर देते

[श्री मंगल सेन]

हुए कोई अच्छी बात नहीं की बल्कि बोर करने वाली ही बातें कीं। उन्होंने केवल इतना ही कहा कि मेरे सुझावों पर विचार किया जाएगा। उस पर लाईटली विचार किया जाएगा। मैं कहना चाहता हूँ कि मेरे सुझावों पर जरूर विचार किया जाए। मैंने ठोस सुझाव पेश किये हैं, इस बिल के द्वारा सरकार किरायों में बढ़ौतरी कर रही है। मैं इस बिल का विरोध करता हूँ। सरकार तो किरायों पर टैक्स लगा रही है जो कि गरीब जनता अदा नहीं कर सकती है। आखिर कोई आदमी चंडीगढ़ से लुधियाना, लुधियाना से चण्डीगढ़, इसी तरह हिसार से चण्डीगढ़ कोई काम की मजबूरी से तथा हाई कोर्ट में किसी केस के कारण ही आता है, कोई काम नीचे की लैवल में न हो सकता हो या किसी को डिस्ट्रिक्ट हैड क्वार्टर्ज़ में जस्टिस न मिले तो उसे मजबूरन चण्डीगढ़ आना पड़ता है। इसके साथ मैं कहना चाहता हूं कि जब वज़ीर साहिबान दौरे पर जाते हैं तो लोगों से वायदा करते हैं कि चण्डीगढ़ में तशरीफ लाएं वहां पर केस को सुना जाएगा। इसलिये लोगों को यहां मजबूरी में आना पड़ता है। इस तरह लोगों को हस्पतालों से दवाइयां लेने के लिये मजबूरी में जाना पड़ता है तथा आपस के झगड़ों के कारण डिस्ट्रिक्ट्स कोर्टस में उपस्थित होना पड़ता है तो लोगों को किराया देना पड़ता है। हमारी सरकार उन पर भी टैक्स लगा रही है यह गरीब जनता से अन्याया कर रही है। मैं कहना चाहता हूँ कि गरीब लोग तो मजबूरी में ही बसों में सफर करते हैं उनके पास किराया देने के लिये पैसे नहीं होते लेकिन हमारी सरकार उन पर टैक्स पर टैक्स लगा कर तंग कर रही है।

उपाध्यक्षा : माननीय सदस्य कोई ठोस सुझाव दें क्योंकि जनरल बातें तो माननीय मन्त्री महोदय काफी देर से सुन रहे हैं। (The hon Member should give some concrete suggestions. The hon Ministers have listened to enough of general observations.)

श्री मंगल सेन : उपाध्यक्षा-महोदया, जब हम कंस्ट्रक्टिव क्रिटिसिज्म करते हैं उसकी भी वज़ीर साहिबान कुछ परवाह नहीं करते हैं, आप ही बता दें कि गवर्नमेंट ने हमारी कौन सी बात मान ली है। हम तो ऐसी बातें इसलिये कहते हैं कि शायद बार बार बातें दुहराने से कुछ इनकी समझ में आ जाए। मैं तो रहीम के दोहों का अनुयायी हूँ जैसा कि उसने अपने दोहे में कहा है कि —

करत करत अभ्यास के जड़मति होत सुजान्।
रसरी आवत जात ते सिल पर पड़त निसान ।।

जिस प्रकार अभ्यास करने से मूढ़मति वाला भी ज्ञानवान हो जाता है और रस्सी के आने जाने से पत्थर पर भी निशान पड़ जाते हैं, मैं समझता हूँ कि हमारे रोज़मर्रा बार बार कहने से हमारी सरकार को गरीबों की मज़बूरियों का तथा उनकी हालत का ज्ञान हो जाएगा, तथा गरीब लोगों पर टैक्स कम लगाएगी।

उपाध्यक्षा : यह सत्संग की बातें लोगों को बाहिर बताएं यहां पर टैक्सों के बारे में ही ठोस सुझाव दें। (The Hon. Member should give such

discourses outside the Chamber. He should give concrete suggestions regarding taxes here.)

श्री मंगल सेन : मैं वही बात कह रहा हूँ । यही कुसंग कर रहे हैं, हमारी तरफ से सत्संग हो रहा है । जब हमारी बात नहीं मानते तो उनके लिये यही करना पड़ेगा, दलील देनी पड़ेगी । पैसेंजर टैक्स लगाने की बात पंडित मोहनलाल जी ने मार्च के शुरू में की ।

पंडित मोहन लाल दत्त : आन-ए-प्वायंट आफ आर्डर, मैडम, श्रीमती जी, कोरम मालूम नहीं होता है ।

उपाध्यक्षा : जब तक कोरम नहीं होगा, हाउस स्थगित रहेगा । (The House will remain adjourned till the quorum is complete.)

[*Quorum Bells were sounded and the quorum was complete.*]

श्री मंगल सेन : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं पैसेंजर टैक्स के बारे में निवेदन कर रहा था ।

उपाध्यक्षा : मैं आपका ध्यान दिलाती हूँ कि जिधर आप बैठे हैं, उधर सिर्फ तीन मैंबर्ज़ बैठे हैं । (I may point out to the hon. Member that only three hon. Members of the Opposition are present in the House.)

श्री मंगल सेन : यह जो गुड्ज़ और पैसेंजर्ज़ टैक्स है यह अवाम पर, सीधा जनता पर लगता है । स्टेट में पहले ही इतने टैक्स हैं कि लोग परेशान हो चुके हैं । मैं श्री राम सरन चंद मित्तल से अर्ज करना चाहता हूँ कि उन्हें 1957 के बाद यह हक नहीं । 1957 से पहले यह पैप्सू असैम्बली के स्पीकर थे । वह 1957 के चुनाव में नहीं आ सके । इसलिये कि शायद लोग उनसे नाराज़ थे । मेरे साथ चलें, पब्लिक से, आवाम से पूछिए कि आया वह अब टैक्स देने की कपैसिटी रखते हैं । वे लोग कहेंगे कि नहीं दे सकते ।

उपाध्यक्षा : मैं कितनी बार कह चुकी हूँ कि आप ठोस सुजैशन्न दें कि यह टैक्स लगाए जायें या न लगाये जाएं (I have pointed out to the hon. Member a number of times that he should give concrete suggestion as to whether these taxes should be imposed or not.)

श्री मंगल सेन : जो टैक्स बढ़ाया जा रहा है वह न बढ़ाया जाये । पहले यह गुड्ज़ कैरियर्ज़ से क्वार्टरली लम्पसम में लिया जाता था । यह टैक्स 1949 से बढ़ाते आ रहे हैं । पहले यह टैक्स 2 रुपये 8 आने फी सैंकड़ा था, अब 300 रुपया क्वार्टरली कर दिया है । अब यह उन लोगों का सत्यानाश करने पर तुले हुए हैं । इस इंडस्ट्री का काम करने वाले बड़े लम्बे लम्बे हाथों वाले हैं । आम तौर पर उन लोगों के पास ट्रक हैं जो ट्रेज़री बैंचिज़ से दोस्ती बनाए हुए हैं--जो सच्चर साहिब और भार्गव साहिब के भी दोस्त थे, वह आज सरदार प्रताप सिंह कैरों के दोस्त हैं । कल सरदार दरबारा सिंह आएगा तो उनके दोस्त होंगे । कोई और पार्टी आ जाएगी तो उनके पीछे हो जायेंगे । उन लोगों

[श्री मंगल सेन]

को जान बूझ कर मज़बूर किया जाता है ताकि वे इनके शिकंजे में रहें, इनकी लपेट में रहें । गरीब आदमी टैक्स नहीं दे सकते । यह टैक्स नाजायज़ हैं, यह बहुत बुरी बात है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, किसी ने ठीक ही कहा है कि only the wearer knows where the shoe pinches. यह टैक्स देने के लिये लोग बहुत परेशान होते हैं । (घंटी) मैं वाईंड अप करता हूँ। हमारे मंत्री महोदय कहते हैं कि टैक्स में इवेयन होती है, हम कोशिश करेंगे कि न हो। जो महकमे के लोग हैं वे कोशिश करते हैं। मैंने पिछली बार कहा था; रोहतक का एक ट्रांस्पोर्टर है, मैं नाम नहीं लेता क्योंकि यह ट्रैडीशन है, उनके घर से मंत्री महोदय रोटी खाते हैं; और उनके घर से वे थैली लेकर आए ।

एक माननीय सदस्य : नाम भी बता दीजिए ।

श्री मंगल सेन : उसका नाम वेद प्रकाश है । उस आदमी पर पैसेंजर टैक्स की चोरी का मुकद्दमा कोर्ट में चल रहा है । आप अच्छी तरह जानती हैं ।

उपाध्यक्षा : आप मुझे हर मामले में ऐसा कहते हैं। (How is it that the hon. Member generally makes such remarks ?)

श्री मंगल सेन : वज़ीर साहब परसों रोहतक गए । बड़ी दिलचस्प बात है । इन्हें व्योपारियों ने बुलाया । जिनकी पार्टी के लोग थे उन्होंने कहा कि देखो आप हमारे कुल में पैदा हुए हो न कि व्यापारियों की कुल में पैदा हुए हो आप हमारे हैं। यह कहने लगे कि मैं आपकी कुल से बाहर हूँ जब से सरदार प्रताप सिंह के पास भेजा गया हूँ बिरादरी से और जनता से खारज हूँ। (घंटी)

उपाध्यक्षा : डाक्टर मंगल सेन, मैंने अनेक बार कहा है कि सरदार प्रताप सिंह के साथ अगर झगड़ा है तो उनके साथ निपटा लें । हर बात पर सरदार प्रताप सिंह का नाम लेंगे तो I shall never allow that. (I have pointed out to the hon. Member a number of times that if he has any differences with the hon. Chief Minister he may settle them privately. But if the hon. Member mentions the name of the hon. Chief Minister in every matter in this manner, I shall never allow that.)

श्री मंगल सेन : मैं मन्त्री महोदय का नाम नहीं लूंगा । हमारे एक्साईज़ एंड टैक्सेशन मिनिस्टर ने कहा कि मज़बूरी है, टैक्स इवेज़न होती है, सारे अफसर ठीक नहीं, सारे दुकानदार ठीक नहीं । मैं उनसे दरखास्त करूँगा....

उपाध्यक्षा : हाउस के मैम्बर कहते हैं कि टैक्स की इवेज़न नहीं हो सकती । (The hon. Members say that there cannot be any tax evasion.)

श्री भागीरथ लाल : इन्हें हर बार सरदार प्रताप सिंह याद आता है ।

उपाध्यक्षा : वह मैंने कह दिया है, आप क्यों कहते हैं ? (I have already pointed it out to Shri Mangal Sein. The hon. member (Shri Bhagirath Lal) need not mention it.) (Bell)

श्री मंगल सेन : मैं तो बड़ी रैलेवैंट बात कह रहा हूँ।

Deputy Speaker : The hon. Member is not relevant. He may please wind up. I can give him only one minute more.

श्री मंगल सेन : मैं आपसे बड़े अदब से निवेदन करता हूँ कि लोग टैक्स की इवेयन करते हैं। मैं निवेदन करना चाहता हूँ कि जो हमारे टैक्सेशन डिपार्टमेंट के अफसरान हैं वे लोग क्या कर सकते हैं। गुस्ताखी मुआफ करना, मैं मन्त्री महोदय जी का नाम नहीं लूंगा, यह इनके बस की बात नहीं। पंजाब के मन्त्री मंडल में इनकी नहीं चलती। चलती औरों की है जिस पर अमृतसर के बाप बेटे मेहरबान हों। (घंटी)

उपाध्यक्षा : एक मिनट हो गया (The hon. Member has taken one minute more.)

श्री मंगल सेन : मैं एक sentence में बात खत्म करता हूँ पोलिटीकल सफरर्ज़ को पहले ट्रक पर्मिट दिये जाते थे। (विघ्न) जो टैक्स बढ़ा है यह नहीं बढ़ना चाहिए, यह बुरी बात है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं एक फिकरे में अर्ज़ करना चाहता हूँ। अभी मेरे दोसत ने कहा कि जो वज़ीर उठा उसने टैक्स लगाया। मैं एक मिसाल देना चाहता हूँ। किसी जगह एक गांव में एक आदमी था। (घंटी)

Deputy Speaker : No more please.

श्री मंगल सेन : अगर आपने नहीं मानना तो मैं बैठ जाता हूँ।

(At this stage, the Deputy Speaker called upon the hon. Minister for Excise, Taxation and Capital to speak, and some hon. Members also rose to speak)

Deputy Speaker : The hon. Members should please resume their seats. I have called upon the hon. Minister.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਇਕ ਬਿਲ ਹੋਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਘਬਰਾਓ ਨਾ।

उपाध्यक्षा : मुझे घबराने की ज़रूरत नहीं; मैं घबराती नहीं। मुश्किल यह है कि आप अपने फैसले पर नहीं चलते। मुझे अगर रात के 12 बजे तक भी बैठना पड़ा तो मैं बैठूंगी और बिजनेस खत्म करूँगी। लेकिन यह कोई तरीका नहीं है। जिस बात का फैसला कर लें उसे बार बार दुहराएं, हाउस का वक्त इस तरह जाए, यह अच्छी बात नहीं है। (Why should I worry. The thing is that the hon. Members do not adhere to the decision taken by them. If need be I am prepared to sit as late as midnight, to finish the business before the House. But it is not a happy state of affairs that one may have to remind about the mutually agreed decision

[उपाध्यक्षा]

time and again and the time of the House be taken on such matters.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਇਕ ਦੂਸਰਾ ਬਿਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰ ਲਓ ।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : डिप्टी स्पीकर साहिबा, अर्ज़ यह है कि यह टैक्सेशन के बिल हैं इसके लिये सब को पूरा समय मिलना चाहिए । अगर कोई बिल रह जाता है तो वह तीन तारीख को आ कर पास कर लेंगे । बिलों को रश थ्रू करने की कोई ज़रूरत नहीं है ।

उपाध्यक्षा : डाक्टर बलदेव प्रकाश, आखिर बोलने की कोई हद होनी चाहिए । अगर ट्रेज़री बैंचों की तरफ से भी यही डिमांड हो तो सैशन छः महीने तक भी खत्म नहीं हो सकेगा । (विघ्न) (*Adressing* Dr. *Baldev* Parkash) [After all there should be some limit to speeches. If a Similar demand is made by the Treasury Benches then the session will not end even in six months.] (*Interruptions*)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਦੱਸਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। (ਵਿਘਨ) ਬਿਜ਼ਨੇਸ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਕਦੀ ਵੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਬਿਲ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਰਖ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਰਚ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਤਕ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕੋਆਪਰੇਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਅਸਾਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਤਿੰਨ ਦਿਨ 2, 2, ਬੈਠਕਾਂ ਕਰ ਲਵੋ। ਜੇ ਕਰ ਅਸੀਂ ਐਨਾ ਕੋਆਪ੍ਰੇਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕਿ 8,8, ਬਿਲ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਿਜ਼ਨਿਸ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ (ਸਿਧਵਾਂ ਬੇਟ ਐਸ ਸੀ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਦਿਨ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਤਕ 154 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਹਾਊਸ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਹੈ........(ਵਿਘਨ)

Deputy Speaker : Please try to be relevant.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਟੈਕਸਾਂ ਉਪਰ ਹੀ ਬੋਲਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੜੇ ਭਾਰੀ ਟੈਕਸ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ, ਲੋਕ ਘਬਰਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜਨਤਾ ਦਾ ਕਚੂਮਰ ਕਢ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਕੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ।

ਮਿੱਤਲ ਸਾਹਿਬ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਲੋਕ, ਜਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਣ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੁਰੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਲਾਹੁਣ

ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਲੋਕ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟੈਕਸ ਲਾਊ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਖੂਨ ਚੂਸਣ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਛਡਿਆ । ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਪੇਂਡੂ ਦੇਸ਼ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹਨ । ਜਿਹੜਾ ਟੈਕਸ ਆਨਰੇਬਲ ਮਨਿਸਟਰ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਬੋਝ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਤੇ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹਨ । ਜਿਸ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਨੂੰ ਘੁਣ ਲਗ ਜਾਏ, ਬੀਮਾਰੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿਹਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘੁਣ ਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਪ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਹਾਤੀ ਮੁਕਦਮੇ ਬਾਜ਼ੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਸਾਂ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਰੋਟੀ ਕਪੜੇ ਲਈ ਐਨੀ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਅਸਲ ਮਜਬੂਰਨ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਰੁਪਏ ਪਿਛੇ ਚਾਰ ਆਨੇ ਸਰਕਾਰ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੜੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ । ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਸਰਕਾਰ ਇਥੇ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਡਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਅਜਿਹਾ ਵੇਲਾ ਨਾ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੋਈ ਇਨਕਲਾਬ ਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਲੋਕ ਐਨੇ ਤੰਗ ਹੋ ਜਾਣ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਨਾ ਸਰਕਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ । ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਵਧਿਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ੌਕ ਆ ਗਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਪਿਛੇ ਰਹੀਏ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਵਧਾਵਾਂਗੇ । ਟੈਕਸ ਇਵੇਜ਼ਨ ਦੀ ਬਾਬਤ ਬਹੁਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਬਾਰੇ ਬਿਲ ਵੀ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਮੰਨ ਕੇ ਇਵੇਜ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਪਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮੁਫਤ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਕਰ ਅਸੀਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਟੈਕਸ ਦੇ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਉ ਪਕੜਾਈਏ. . . .

Deputy Speaker: How does the hon. Member get such information ?

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਦਾ ਉਠਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਭਵਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ; ਬਾਹਰ ਜੰਮਿਆ ਪਲਿਆ ਹਾਂ । ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਵੇਜ਼ਨ ਫੜਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ । ਪਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਾਰਾਂ ਰਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਡੀ. ਸੀ. ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਈ.ਟੀ. ਓ. ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਇਵੇਯਨ ਨੂੰ ਫੜਨ ? ਮੈਂ ਮਿੱਤਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਇਵੇਯਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਕ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਕਰ ਲਵੋ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਇਵੇਯਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਕੜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਹੈ । ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਚੰਦ ਆਦਮੀ ਉਪਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਨਾ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਮਿੱਤਲ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ

[ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ]

ਤੇ ਬੜੇ ਸ਼ਰੀਫ ਆਦਮੀ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਲੋਕ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ ਉਪਰ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਸ਼ਰਾਬ ਦਿਆਂ ਠੇਕਿਆਂ ਉਪਰ ਅਤੇ ਹੋਟਲਾਂ ਉਪਰ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਖਰਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਦਮਾਸ਼ੀ ਵਧਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਖਲਾਕ ਡਿਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਰੁਪਿਆ ਅੱਯਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਮਿੱਤਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹੋ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਬਜਾਏ ਨਿਤ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਕਰੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਯਾਦ ਰਖੋ ਕਿ ਲੋਕ ਬੜੇ ਤੰਗ ਆਏ ਪਏ ਹਨ; ਬਾਹਰ ਜਾਉਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਮਗਰ ਪੈ ਜਾਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਇਹ ਬਿਲ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ ਉੱਤਰ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਆਫ ਆਬਜੈਕਟਸ ਐਂਡ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸਕੀਮਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਪਣੀ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਨੂੰ, ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਫਾ ਸਾਨੂੰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਜਟ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ, ਫਾਈਨੈਂਨਸ ਸੈਕਟਰੀ ਦਾ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਆਮ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ 21 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਡਾ ਕੈਪੀਟਲ ਬਜਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਕੀ ਹੈ ? ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਾਲ 21 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਕੁਝ ਉਪਰ ਦੇ ਕੈਪੀਟਲ ਬਜਟ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਸਿਰਫ 17 ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਰੀਬ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੋਇਆ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਪਿਆ ਜਿਹੜਾ ਕੈਪੀਟਲ ਬਜਟ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੋਰ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਬਲਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਤ ਔਰ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਦਸਦੇ ਹਨ।

4.00 p.m.

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਸਾਡਾ ਬਜਟ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਰੈਵੀਨਿਊ ਬਜਟ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਬਜਟ। ਮੈਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ, ਜਿਹੜਾ ਰੈਵੇਨਿਊ ਬਜਟ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੋਜ਼-ਮੱਰਾ ਖਰਚ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਬਜਟ ਨੂੰ ਹੀ ਲਵਾਂਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਬਜਟ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦਫਾ 46 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਵੀ 39 ਕਰੋੜ ਦਾ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਯਾਨੀ ਨਾ ਹੀ ਤੇ ਕੈਪੀਟਲ ਬਜਟ ਵਿਚ ਉਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਬਜਟ ਵਿਚ ਉਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਘੱਟ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕੈਪੀਟਲ ਔਰ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਬਜਟ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਘੱਟ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ? ਡਿਵੈਲਪ-ਮੈਂਟ ਤੇ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਕੈਪੀਟਲ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿਚ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਪੈਸਾ ਕਾਹਦੇ ਉਤੇ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਤੇ ਬਿਨਾ, ਕੋਈ ਵੀ ਮਨਿਸਟਰ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਕਬਜਾਨਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਸਾਡੇ ਤਾਈਂ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਰ ਗੱਲ ਤੇ ਬੋਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਵੋਟ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਹਲਕਾ-ਨਿਵਾਸੀ ਹਨ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਥੋਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਬਿਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਸੀਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਘੁੰਗਣੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ? ਚੁਪ ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ? ਜੇ ਇਥੇ ਚੁਪ ਬੈਠੇ ਰਹੀਏ ਔਰ ਫਰਮਾਂਬਰਦਾਰ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਮੋਸ਼ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਵਿਚ ਜੁਤ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਔਰ ਜੇ ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੋਲਣ ਲਈ ਉਠਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬੋਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬੜੀ ਆਕਵਰਡ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਇਕੋ ਹੀ ਰਾਹ ਬਾਕੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਜਿਥੇ ਤੁਹਾਡਾ ਅਦਬ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਉਥੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਤਕੀ ਜਿਹੜਾ ਪੈਸਾ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਮੰਗਿਆ ਸੀ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਜਦ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ ਟੈਕਸ ਨੂੰ $\frac{1}{6}$th ਦੀ ਬਜਾਏ $\frac{1}{4}$th ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਜਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਵਲੋਂ ਰਖੀ ਗਈ । ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਭਰਾ ਰੋਏ, ਪਿੱਟੇ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, "ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੋਟਰਾਂ ਕੋਲ ਜਾਣ ਜੋਗਾ ਛਡਣਾ ਜੇ ਕਿ ਨਹੀਂ ! ਕਿਉਂ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ? ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜੁਤੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸਾਡੇ ਮਗਰ ਭੱਜਣਗੇ।" ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੰਜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।

पंडित अमरनाथ शर्मा : इसमें कांग्रेस पार्टी का सवाल कैसे आ गया ?

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਸੀ ।

पंडित भागीरथ लाल: इसका बजट के साथ क्या ताल्लुक है ?

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ! ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰਨਾ ਅਗਰ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦਸਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਹੀਰ ਗਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਸੁਣਦਾ ਸੁਣਦਾ ਸੌਂ ਗਿਆ, ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੁਤਾ ਰਿਹਾ; ਤੜਕੇ ਜਦ ਜਾਗਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲਗਾ, "ਇਕ ਹੀਰ ਦੀ ਕਲੀ ਤਾਂ ਤੋੜ ਲਿਆ" (ਹਾਸਾ)

पंडित भागीरथ लाल: यह पीलीभीत नहीं । (विघ्न)

उपाध्यक्षा: पंडित भागीरथ लाल जी, मेहरबानी करके इंटरप्ट न करें और प्रोसीडिंग्ज़ को आराम से चलने दें (I would request the hon. Member, Pandit Bhagirath Lal not to interrupt and let the proceedings go on smoothly.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ ਐਸੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੰਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਹੈ—ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਲਈ ਸੋਚਦੇ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੀ ਕੰਨਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਹੈ । ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਫਲਾਣਾ ਫਲਾਣਾ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲਿਆ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਇਤਨਾ ਇੰਟ੍ਰਪਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਬੋਲ ਹੀ ਨਾ ਸਕਿਆ । ਓ ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਾਣ ਦਿਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਤਾਂ ਖਬਰਦਾਰ ਹੋਵੋ । (ਵਿਘਨ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : (Addressing Baboo Bachan Singh) ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇੰਟ੍ਰਪਸ਼ਨਜ਼ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿਉ। ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਇਮਦਾਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। (Please overlook their interruptious and co-operate with me.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਜੀ। ਸੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਨੂੰ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਹਰਗਿਜ਼ ਹਰਗਿਜ਼ ਡਿਵੈਪਮੈਂਟ ਨਹੀਂ। ਬਲਕਿ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਸਰਕਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਦਾ ਆਖਰੀ ਕਤਰਾ ਵੀ ਨਚੋੜ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ "ਹਰੀਜਨ ਕਲਿਆਣ" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬਿਲ ਲਿਆਏ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁਣ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਬਲਕਿ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਬਬਾਂਗੇ-ਦੁਹਲ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ "ਹਰੀਜਨ ਕਲਿਆਣ" ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਸਰਕਾਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਕਸਪਲਾਇਟੇਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਚੁਨਾਚਿ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦੀ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸ਼ੰਕਾਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਸਾਲ ਉਹ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਪੰਜ ਤੋਂ ਛੇ ਪੈਸੇ ਇਕ ਸਾਲ ਲਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਪੇਸੈਂਜਰ ਤੇ ਗੁਡਜ਼ ਟੈਕਸ ਦਾ ਬਿਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਕੁਝ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ—16 ਕਸਰ ਕੁਝ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ 20 ਪੈਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ—ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਦਫਾ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਵਧਾ ਕੇ 25 ਪੈਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਇਸ ਵਾਰੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਔਰ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈ ਲੈਣਗੇ ਔਰ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਚੂੰ ਕਰੋ ਭਾਵੇਂ ਚੀਂ ਕਰੋ ਕਾਲੇ ਕਾਲੇ ਜਾਮਣ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਛਡਣੇ ਨਹੀਂ।

Deputy Speaker: Please wind up soon.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਬਸ ਜੀ, ਦੋ ਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੁਆਇੰਟ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮਨਿਸਟਰ ਪਾਸ ਇਕ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਉਹ ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਹ ਕਲੇਮ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰੀ ਬਸ ਸਰਵਿਸ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਐਫੀਸ਼ੈਂਟ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਘਟ ਬਰੇਕ ਡਾਊਨਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਘਟ ਤੇਲ ਦਾ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਫਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਪਰਾਈਵੇਟ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਕਾਰੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸਰਵਿਸ ਇਤਨੀ ਐਫੀਸ਼ੈਂਟ ਔਰ ਪੇਇੰਗ ਹੈ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਵਧਾਈ ਜਾਉ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਟੇਟ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਨੂੰ ਹੀ ਵਧਾਉਂਦੇ ? ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਤਰੱਕੀ ਦਿੰਦੇ, ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ, ਤਾਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲਣ ਸਗੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਵਧੇਰੇ ਪੈਸਾ ਆਵੇ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਨਾ ਪਾਉਣਾ ਪਵੇ ? ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ

ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਇਕ ਗਲ ਹੀ ਕਰ ਦੇਣ ਕਿ ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਬਸ ਰੂਟ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 50: 50: ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਰੂਟ ਕਢਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਚਲਾਉਣ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਜਿਤਨੇ ਟੈਕਸ ਇਹ ਹੋਰ ਸੂਬੇ ਤੇ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਤਨੀ ਆਮਦਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਰੂਟਾਂ ਤੇ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ। ਨਵੇਂ ਰੂਟ ਅੱਗੇ ਲਈ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਬੱਸ ਸਰਵਿਸ ਚਲਾਉਣ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਟੈਕਸ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਤੇ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਗਰੀਬ ਲੇਬਰ ਕਲਾਸ ਯਾਨੀ ਮੋਚੀ, ਨਾਈ, ਤਰਖਾਣ, ਛੀਂਬਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਜਲੰਧਰ ਜਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਿਸੇ ਮਜਬੂਰੀ ਕਰ ਕੇ ਬੱਸ ਵਿਚ ਜਾਵੇਗਾ ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਤਨਾ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਟੈਕਸ ਆਪਣੀ ਮਜਾਰਟੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲਗਾ ਲੈਣਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਇਆ ਇਹ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਹੈ। ਇਸ ਟੈਕਸ ਦੀ ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਵਿਰੋਧਤਾ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਪ ਲਾਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਾ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਪੁੱਲ ਹੈ ਇਹ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਆਏਗੀ ਉਹ ਕਰ ਲੈਣਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੇ ਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ।

चौधरी मुख्तयार सिंह मलिक (सोनीपत) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यहां आज मित्तल साहब ने एक ही दिन में यह दूसरा टैक्सेशन मैज़र हमारे सामने रख दिया है, इस से मैं समझता हूँ कि इन्होंने पंजाब के ग़रीब आदमियों के जिस्म को काटना शुरू कर दिया है और यहां की गरीब जनता को खत्म कर देने का तहैया इन्होंने कर लिया लगता है। पहले मैंने यहां अर्ज़ किया था कि मित्तल साहब बाकी सब वज़ीरों से ज्यादा शरीफ हैं लेकिन आज असलियत मालूम हो गई है। इस सिलसिले में मुझे एक बात याद आई है। एक आदमी एक शहर में बिच्छू बेच रहा था। दूसरा आदमी उससे बिच्छू खरीदने के लिये उसके पास गया। उसने कहा कि बड़े बिच्छू की कीमत क्या है तो बिच्छू वाले ने कहा एक रुपया। दूसरे ने पूछा कि उससे छोटे बिच्छू की कीमत क्या है तो भी उसने कहा कि एक रुपया। इस पर दूसरे ने सब से छोटे बिच्छू की कीमत पूछी तो उसने कहा कि उसका भी एक रुपया। तो इस पर दूसरे आदमी ने कहा कि क्या वजह है कि बड़े बिच्छू और छोटे बिच्छू में कोई फर्क नहीं तो उसने कहा कि छोटे को हाथ लगा कर देख लो तो तुम्हें पता चल जायेगा। इस तरह जिस मिनिस्टर को हम हाथ लगा कर देखते हैं वही बड़ा ज़ालिम निकलता है। हम इनसे कहते हैं कि पैसेंजर्स टैक्स न बढ़ा कर ट्रांस्पोर्ट को नैश्नेलाईज़ कर के आमदनी क्यों नहीं बढ़ा लेते। पहले ही गरीब तब्के में बेरोज़गारी बढ़ती जा रही है। पहले सुनारों में इन्होंने खाहमखाह बेरोज़गारी पैदा की है, दूसरी तरफ यह टैक्स बढ़ा रहे हैं। मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि यह टैक्सेशन मैयर्ज़ वापस ले लें और ग़रीबों का पीछा छोड़ें वरना चीन तो बाद में मार्च करेगा यहां के गरीब आदमी पहले मार्च कर देंगे और इनकी इस टैक्सेशन पालिसी के नतीजा

[चौधरी मुख्तयार सिंह मलिक]

के तौर पर यहां पर एक दूसरी एमरजेंसी पैदा हो जाएगी क्योंकि लोगों का सब्र का प्याला भर चुका है; उन्हें एक दिन मजबूर होकर रैवोल्यूशन करनी पड़ेगी ।

इन शब्दों के साथ मैं डिप्टी स्पीकर साहिबा, आपका शुक्रिया अदा करता हूँ जो आपने मेहरबानी करके मुझे बोलने का मौका दिया है।

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ (ਧੂਰੀ ਐਸ. ਸੀ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੰਜਾਬ ਪੈਸੈਂਜਰਜ਼ ਐਂਡ ਗੁਡਜ਼ ਟੈਕਸ (ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ) ਬਿਲ ਹੈ । ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਟੈਕਸ 16 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਫੀ ਰੁਪਿਆ ਸੀ ਫਿਰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਹ 20 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਫੀ ਰਪਿਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਹੁਣ ਇਹ ਇਸ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ 25 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਫੀ ਰੁਪਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ 9 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਫੀ ਰੁਪਿਆ ਇਹ ਟੈਕਸ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਿਰਫ ਇਹੋ ਟੈਕਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਵੀ ਲਾਏ ਗਏ ਨੇ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਟੈਕਸ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਾਏ ਨੇ ਜਾਂ ਲਾਉਣ ਲਗੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਬੋਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪਏਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸਮਝਦੇ ਨੇ । ਇਹ ਬਿਲ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਤਾਂ ਪੈਣਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਟੈਕਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕਾਰਾਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਬੱਸਾਂ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਿਹੜੀਆਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਟੈਕਸ ਦਾ ਇਵੇਯਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਆਪਣਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਗਲਤ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਚੈੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਡਰਾਈਵਰ ਤੇ ਕੰਡਕਟਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ.......

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਹੀ ਬੋਲੋ । (The hon. Member should speak on the Bill now before the House.)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਪਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਾਲੇ $1\frac{1}{2}$ ਗੁਣਾ ਤਨਖ਼ਾਹ ਉੱਤੇ ਐਸੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾਈਵਰ ਤੇ ਕੰਡਕਟਰ ਰਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਗ਼ਲਤ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਰਖ ਕੇ ਇਸ ਟੈਕਸ ਦਾ ਇਵੇਜ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

(ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਜੇ ਕਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

एक्साइज़ टैक्सेशन तथा राजधानी मंत्री (श्री रामसरन चन्द मित्तल) : दो बातें यहां कही गई हैं और दोनों के बारे में पहले अर्ज़ कर चुका हूँ। इस बिल की स्टेट-मैंट आफ आब्जैक्टस एंड रीज़न्ज़ में लिखा हुआ है कि यह रुपया डिवेलपमेंट के लिये लिया जा रहा है। क्या डिवैल्पमेंट होगी और कौन सा इतना रुपया होगा जो.... (विघ्न)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझे यह देख कर बड़ा ताज्जुब हुआ कि जब बजट पूरी तरह से डिसकस हो चुका, हर डिमांड पर बहस की गई, ऐप्रोप्रियेशन बिल पेश होकर पास हो गया तो आज कहा जाता है कि यह बताया जाए कि किस काम के लिये यह टैक्स लगाया जा रहा है, (विघ्न) कहा गया कि यह बताया जाए कि किस डिवैल्पमेंट के काम के लिये यह टैक्स लगाया जा रहा है। (विघ्न) मैं सारी बात दोहराना नहीं चाहता मगर इन को पता होना चाहिए

कि पुलिस कमीशन बना, उसकी सिफारिशों के मुताबिक ज्यादा खर्च करना पड़ा, फ्लड्ज़ के सिलसिले में खर्च करना पड़ा, ड्रेन्ज़ बनाई, डिफैंस पर खर्च बढ़ा, इस तरह की कितनी आइटम्ज़ हैं जिन का कि यहां पर बार बार ज़िक्र आता रहा है। और अब कहा जाता है कि बतलाया जाए कि किस काम के लिये टैक्स लगाया गया है, इस के बिना बताए इस टैक्सेशन मैय्यर को आप पास नहीं कर सकते। अब आप ही देख लीजिए कि वह जो रात को सोने वाली बात इन्होंने कही थी वह कहां पर लागू होती है। रहा सवाल नैशनलाईज़ेशन का जिस बारे कि कुछ साहिबान ने तजवीज़ रखी तो उस बारे यहां पर ही तालिब साहिब ने एक बड़ी अच्छी स्पीच दी थी और उसमें उन्होंने सारी वजूहात बताईं थीं कि क्यों इस वक्त ऐसा नहीं किया जा सकता। एक तरफ तो कुछ साहिब कहते हैं कि नैशनेलाईज़ेशन करें और दूसरी तरफ कुछ हैं जो कहते हैं कि आप प्राईवेट इण्डस्ट्री खत्म कर रहे हो। (विघ्न) इससे ज्यादा मुझे कुछ नहीं कहना। सिर्फ यह प्रार्थना करनी है कि इस बिल को पास कर दिया जाए।

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Deputy Speaker : Now the House will take up the Bill Clause by Clause.

SUB-CLAUSE (2) OF CLAUSE 1

Deputy Speaker : Question is—

That Sub-Clause (2) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 2

Comrade Babu Singh Master (Phul) : Madam, I beg to move—

That in the proposed sub-section (1), line 3, *for* one-fourth" *substitute* "one fifth".

That in the proposed sub-section (1), line 5, *for* "two" *substitute* "one".

Delete part (a) of the proviso to the proposed sub-section (1).

That in part (b) of the proviso to the proposed sub-section (1), line 3, *for* "one-twentieth" *substitute* "one-twenty-fifth".

ਇਹ ਬੜੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਗਰੀਬਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਵਧਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਵਿਕਰੀ ਟੈਕਸ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਪੈਸੈਂਜਰ ਟੈਕਸ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਸ ਵਿਚ ਆਈਟਮ (2) ਵਿਚ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤ੍ਰਾਵ ਮਿਨਰਲਜ਼ ਹਨ ਜੋ ਐਕਸਪੋਰਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ

[ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ]

ਇਸ ਵਿਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਪਿਆਰ। ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਜਿੰਨਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਟੈਕਸ ਲਾਈ ਜਾਣਾ ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਐਕਸਪੋਰਟ ਹੋਣੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਛੋਟ ਦੇਣੀ, ਇਹ ਬੜੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਕਲਾਜ਼ ਡਿਲੀਟ ਕਰਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

Deputy Speaker : Motion moved—

That in the proposed sub-section (1), line 3, *for* "one-fourth" *substitute* "one-fifth".

That in the proposed sub-section (1), line 5, *for* "two" *substitute* "one".

Delete part (a) of the proviso to the proposed sub-section (1).

That in part (b) of the proviso to the proposed sub-section (1), line 3, *for* "one-twentieth" *substitute* "one-twenty-fifth".

Partap Singh Bakshi (Palampur) : Madam, I beg to move—

After part (b) of the proviso to the proposed sub-section (1), the following shall be *added* :—

"(c) no such tax shall be levied or charged in hilly areas where the rate of fare is higher than the normal fares charged in the plains."

डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे पहाड़ी इलाकाजात में मैदानों की निसबत मोटर गाड़ियों का किराया दुगना है और कई हालतों में तो उससे भी ज्यादा लिया जाता है। इस वजह से वहां की पब्लिक को बड़ी दिक्कत होती है । इस सिलसिले में वहां के लोगों ने और नुमायंदगान ने सरकार को कई बार रिप्रजैंट भी किया है । आज मुझे अभी अभी पता चला है कि वज़ीर साहिब ने इस सिलसिले में ऐश्योरेंश दिलाई है। तो मैं इनसे दरखास्त करूँगा कि वह इसको बहुत जल्दी अमली जामा पहनाएं और जो लोगों पर किराये का इतना बोझ है और जो पैसेंजर टैक्स का बोझ है इसको दूर करें । और यह जो नया इनाम मिलने वाला है इससे भी उनको मुबर्रा करार दें।

Deputy Speaker : Motion moved—

After part (b) of the proviso to the proposed sub-section (1), the following shall be added :—

"(c) no such tax shall be levied or charged in hilly areas where the rate of fare is higher than the normal fares charged in the plains".

एक्साइज, टैक्सेशन तथा राजधानी मंत्री (श्री राम सरन चंद मित्तल) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझे इस बारे में सिर्फ दो ही बातें अर्ज़ करनी पड़ती हैं। एक बात तो कही गई मिनरल्ज़ को ऐग्जैम्पट करने के मुताल्लिक । तो इस बारे अर्ज़ है कि यह कोई नई बात नहीं है। नवम्बर सैशन के अन्दर जो पंजाब टैम्परेरी टैक्सेशन बिल पास किया गया था यह चीज़ तो उसी में मौजूद है । यहां तो सिर्फ उसको रिपीट ही किया गया है, यह कोई नई बात नहीं है।

दूसरी जो ऐश्योरेंस की बात की गई है उस बारे अर्ज़ है कि we are contemplating giving some relief to the hilly areas.

Deputy Speaker : Question is—

That in the proposed sub-section (1), line 3, *for* "one fourth" *substitute* "one-fifth".

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

That in the proposed sub-section (1), line 5, *for* "two" *substitute* "one".

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

Delete part (a) of the proviso to the proposed sub-section (1).

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

That in part (b) of the proviso to the proposed sub-section (1), line 3, *for* "one-twentieth" *substitute* "one-twenty-fifth".

The motion was lost.

Deputy Speaker : Now I will put the amendment of Bakshi Partap Singh to the vote of the House.

Partap Singh Bakshi : Madam, I beg to ask for leave to withdraw the amendment.

Deputy Speaker : Has the hon. Member the leave of the House to withdraw his amendment ?

Voices :Yes.

The amendment was, by leave, withdrawn.

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1

Deputy Speaker : Question is—

That Sub-Clause (1) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Deputy Speaker : Question is—

That the title be the title of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Excise, Taxation and Capital (Shri Ram Saran Chand Mittal) : Madam, I beg to move—

That the Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill, be passed.

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill, be passed.

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill, be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB EXCISE (AMENDMENT) BILL, 1963.

Deputy Speaker : Now the House will take up the Punjab Excise (Amendment) Bill, 1963.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਅਜਿਹਾ ਬਿਲ ਜੋ ਇਕ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਏਜੰਡਾ ਤੇ ਆਇਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸਟੱਡੀ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਰੂਲਜ਼ ਪਰਮਿਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਪਾਸੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਵੈਸੇ ਜਿਹੜੇ ਬਿਲ 6, 6 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਏਜੰਡਾ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ। (The attention of the Department will be drawn to this thing. Generally not much attention is paid to Bills notified even 6 days ahead.)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਕਲੀਅਰ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਗੈਰਾ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। (I have already stated that the attention of the Department will be drawn to this matter.)

डा० गलदेव प्रकाश : मेरी अर्ज़ है कि जो तो थे टैक्सेशन मैयर्ज़ वह तो पास हो गए हैं । यह कोई टैक्सेशन मैय्यर तो है नहीं इसलिये जो बिल रहते हैं वह जो आठ दिन रहते हैं उनमें पास कर लिये जाएं । यह अभी तो एजंडे पर आया है तो इस पर कोई क्या बोलेगा । इतनी जल्दी जल्दी बिल के पास करने से हाउस की डिगनिटी लोअर होती है । इस लिये मैं दरखास्त करूँगा कि इस बिल को बाद में पास कर लिया जावे ।

गृह मन्त्री : यह बिल पंजाब लैजिस्लेटिव कौंसिल से पास होकर आया है । सुबह के एजंडा में यह था और यकीनी तौर पर इस बिल की कापियां मैम्बर साहिबान को सप्लाई की जा चुकी हैं, डेट तो मुझे याद नहीं । बिल की मौजूदगी का इलम इनको है और एजेंडा की बाबत भी आपको पता है । पहली सिटिंग के एजंडा में यह शामिल था और मैम्बर साहिबान को यह भी पता है कि इस बिल पर विचार अब होना है ।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप ही अंदाज़ा लगाएं कि आधे घंटे के अन्दर अन्दर दो बिलों पर कैसे कंसिड्रेशन की जा सकती है । मैम्बर साहिबान को थोड़ा वक्त तो मिलना चाहिए ।

उपाध्याक्षा : जो बात बाबू अजीत कुमार ने कही है वह बात दुरुस्त नहीं । यह बिल दो दफा सर्कुलेट हो चुका है और 15 दिन हुए जब भी सर्कुलेट हुआ था । बाकी जो डा० बलदेव प्रकाश ने फरमाया है कि आधे घंटे में यह खत्म नहीं हो सकते तो यह कोई ज़रूरी नहीं । Let us start discussion. (The objection raised by Babu Ajit Kumar is not correct. This Bill has been circulated twice. It was first circulated some fifteen days back. Dr. Baldev Parkash has stated that it was not possible to cover both the Bills within half an hour. I may tell him that it is not necessary to finish these Bills within this time. So, let us start discussion.)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਧੇ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਦੋ ਬਿਲਾਂ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਏਜੰਡੇ ਤੋਂ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਰੂਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਕੋ ਜ਼ੋਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਲਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਅੰਗੂਠੇ ਲਵਾ ਲਏ ਜਾਣ ।

Deputy Speaker : I have already given my ruling.

सरदार गुरनामसिंह : यह बिल जो है वह मैम्बर साहिबान के पास पहले पहुंच चुका है । औब्जैक्शन यह है कि जो एजंडा सर्कुलेट किया गया है उसमें यह दर्ज है कि यह बिल आज डिस्कस होगा तो अब सवाल यह है कि जो मैम्बर साहिबान तैयारी करके आए हैं उन्हें वक्त नहीं मिला क्योंकि वे वही बिल तैयार करके आते हैं जो पहले एजेंडा पर हों।

उपाध्यक्षा : मुझे पता है मैम्बर साहिबान जितनी तैयारी करके आते हैं । (I very well know how well prepared the members come for discussion of the Bills.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹੁਣੇ ਹੀ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਉਹ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਇਕ ਰਿਫਲੈਕਸ਼ਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਲਿਆਣ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰਿਫਲੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਬਾਬੂ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਇਕ ਅਹਿਮ ਕੰਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । (I Just made a reference to those hon. Members who are insisting upon this particular point again and again. I did not cast any reflection on any hon. member of this House. I am quite aware that the hon. Member, Baboo Bachan Singh comes well prepared for the debate and makes a significant contribution thereto.)

गृह मन्त्री : अगर आप इजाज़त दें तो लिस्ट आफ बिज़नेस पर जो इस बिल के बाद की आइटम है उसे टेक-अप कर लिया जाए । वह मामूली सा बिल है ।

उपाध्यक्षा : क्या हाउस इस से ऐग्री करता है कि लिस्ट आफ बिज़नेस की अगली आइटम को पहले टेक-अप कर लिया जाए । (Is it the pleasure of the House that the next item on the List of Business be taken up first ?)

Voices : Yes, Madam, we agree.

THE PUNJAB GIFT GOODS (UNLAWFUL POSSESSION) BILL, 1963

Home Minister : (Shri Mohan Lal) : Madam, I beg to move—

> That the Punjab Gift Goods (Unlawful Possession) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be taken into consideration.

Deputy Speaker : Motion moved—

> That the Punjab Gift Goods (Unlawful Possession) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be taken into consideration.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : [ਲੁਧਿਆਨਾ-ਉੱਤਰ] ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਨੌਈਅਤ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੈਲਕਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) । ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਜੋ ਹਿਸਟਰੀ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ । ਇਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗਿਫਟ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਰੀਬ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਧ ਪਿਲਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਲਈ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਇਹ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ

ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿੰਨੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਇਖਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵੇਚ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਆਪ ਹੀ ਖਾ ਪੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਅਜ ਵੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ । ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਹੁਣ ਦੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਤੇ ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਹੋਇਆ । ਕਿਤਨੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਲਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲ ਹੜੱਪ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਇਸ ਐਮਰਜੰਸੀ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ । ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਦੁਧ ਦਾ ਸਕੈਂਡਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜੋ ਡੱਬੇ ਵੇਚੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਅਜੇ ਅਜ ਕਲ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀਏ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਦਾ ਕੈਰੈਕਟਰ ਲੋ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਬੁਲੰਦ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਪੈਂਦੀ। ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਈ ਹੈ, ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡਾ ਕੈਰੈਕਟਰ ਬਹੁਤ ਲੋ ਹੈ, ਭੁਖਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜੋ ਰੋਟੀ ਜਾਣੀ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਜਾਣੀ ਸੀ ਉਹ ਖੋਹ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਐਗਰੀ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਗਿਫਟਸ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਵਿਚ, ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਵਿਚ ਤਕਸੀਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਪਾਸ ਪੁੱਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੜੱਪ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹ ਦੇ ਢਿਡ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੋਹ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ ਕਿ ਉਹ ਮੁਲਕ ਕੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਗਿਫ਼ਟਸ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਵੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਰੌਲਾ ਪਿਆ । ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰਮਿਨਿਲ ਮਾਈਂਡਿਡ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਤਰਮੀਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਇਹ ਬਿਲ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਅੰਗ ਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਲੋਕ ਰੁਪਏ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਕ੍ਰੀਮਿਨਲ ਮਾਈਂ-ਡਿਡ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਯਥਾ ਰਾਜਾ ਤਥਾ ਪਰਜਾ। ਜਿਥੇ ਰੁਪਿਆ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਤਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗਿਫ਼ਟਸ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕ ਅੱਜ ਸੱਥਾਂ ਵਿਚ, ਮਹੱਲਿਆਂ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

"ਲੂਟ ਪੜੀ ਸੋ ਲੂਟ
ਲੂਟ ਪੜੀ ਮੇਂ ਜੋ ਨਾ ਲੂਟੇ ਸੋ ਭੀ ਨਾਮਾਕੂਲ।"

ਜੋ ਗਿਫ਼ਟਸ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਕੇ ਹੜਪ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ। ਚਰਚਾ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਆਸਾਮ ਤੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਬੜਾ ਰੌਲਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਖੱਪ ਪਈ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹੀ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸ਼ਖ਼ਸ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਂਵਾਰ ਅਫ਼ਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਕ੍ਰਮਿਨਿਲ ਮਾਈਂਡਿਡ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਪਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਉਤਨਾ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ। ਉਸਨੇ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਉਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਰਮੀਮਾਂ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਬੜੇ ਮਾਹਿਰ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਘੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਟੈਕਸ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਇਵੇਯਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਬਣਾਈਏ ਅਤੇ ਜੋ ਬਣਾਈਏ ਉਸ ਤੇ ਬੜੇ ਸੀਰੀਅਸ ਹੋ ਕੇ ਪਾਬੰਦ ਰਹਿਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ; ਫੇਰ ਤਾਂ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ। ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਮਾਇਨੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਜ ਸੀਰੀਅਸਨੈੱਸ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਜੋ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣੇ ਸੀਰੀਅਸ ਹੋ ਕੇ ਡਟ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ (ਸ੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ) : ਸ੍ਰੀ ਮਤੀ ਜੀ, ਇਹ ਬਿਲ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ। ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਇਤਫਾਕ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। (ਆਵਾਜ਼ਾਂ:—ਸ਼ੁਕਰੀਆ) ਮੈਂ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤਕ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਤਬਕੇ ਵਿਚ, ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਅਨਸਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬੁਰਾਈਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਅਨਸਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਜਿਥੇ ਤਕ ਵੀ ਜਾਈਏ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਹਰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਸ ਰਾਜ ਤੇ ਇਕ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਬਹੁਤ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਸਮਾਜ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਚੇ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਆ ਗਏ ਹਾਂ ਜਾਂ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਗਿਰੇ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੀ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਨੇਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਈਏ। ਅੱਜ ਹਰ ਗੱਲ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਰਾਜ ਹੈ, ਡੈਮੋਕਰੈਸੀ ਹੈ। ਹਰ ਗੱਲ ਚਾਹੇ ਨੇਕ ਹੋਵੇ ਚਾਹੇ ਬਦ, ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਣੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਬਲਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੋਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਉਹ ਬਣ ਗਈਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਕ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਡਿਸਕਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਈ ਮਾਇਨੇ ਹੀ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੋਈ ਮੁਨਾਸਬ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮੈਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚੋਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਚੋਰੀ ਹੋਈਆਂ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਏਥੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਸਹੀ ਹੋ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਕੋਈ ਉਲਾਂਭੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਹਰਇਕ ਦਾ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਧਰੇ ਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਿਧਰੇ ਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਕਾਮਨ ਕਾਜ਼ ਹੈ ਉਹ ਸਫਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾ-ਡੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਦੱਸੀਏ। ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗੀਏ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਨੇ ਫਲਾਣੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਇੰ-ਡਿਵਿਜੂਅਲਜ਼ ਨੂੰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਝਗੜੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦੇ ਸਿਵਾ ਇਸ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ।

ਪਹਿਲਾਂ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਫੇਰ ਤਰਦੀਦ ਕਰਨੀ, ਗਿਰਾਵਟ ਵਲ ਲਿਆਉਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੇ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਉਤਨੇ ਦਾ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿਆਂਗੇ ਜੋ ਕਿ ਵਾਜਬੀ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਜੇ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦਾ ਪਾਰਟ ਪਲੇ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਉਸਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਕਈ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਏਥੇ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। ਖੈਰ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਬਿਲ ਲਿਆਉਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਕ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਜੋ ਗਿਫਟਸ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਣ, ਉਹ ਜਿਸ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਆਉਣ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਵਰਤੇ ਜਾਣ, ਮਿਸਯੂਜ਼ ਨਾ ਹੋਣ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਖਤਿਆਰ ਮੰਗੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਥ ਪਾ ਸਕੀਏ।

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab Gift Goods (Unlawful Possession) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be taken into consideration.

The motion was carried.

Deputy Speaker : The House will now consider the Bill clause by clause.

SUB-CLAUSE (2) OF CLAUSE 1

Deputy Speaker : Question is—

That sub-clause (2) of clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 2

Deputy Speaker : Question is—

That clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Deputy Speaker : Question is—

That clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 4.

Deputy Speaker : Question is—

That clause 4 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 5

Deputy Speaker : Question is—

That clause 5 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SCHEDULE

Deputy Speaker : Question is—

That Schedule stand part of the Bill.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1

Deputy Speaker : Question is—

That sub-clause (1) of clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Deputy Speaker : Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Home Minister (Shri Mohan Lal) : Madam, I beg to move—

That the Punjab Gift Goods (Unlawful Possession) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be passed.

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Punjab Gift Goods (Unlawful Possession) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be passed.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ (ਸਿਧਵਾਂਬੇਟ ਐਸ. ਸੀ) : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਹਾਰਦਿਕ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ.

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤਾੜੀਆਂ ਤਾਂ ਵਜਾਉ, ਅਜ ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਬਿਲ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ । (ਹਾਸਾ) (It calls for approbation of the hon. Members that Babu Ajit Kumar is hailing a Government Bill) (Laughter)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਨੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਰਫਤ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦੁਧ ਤੋਂ ਮਲਾਈ ਹੜਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਅੱਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ

ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਦਫਾ ਅਸੀਂ ਐਸੇ ਰੂਲਜ਼ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਸੇ ਭੈੜੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇ। ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਯਾਫਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਕੋਟਾ ਹੋਵੇ, ਪਰਮਿਟ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਿਵੀਲੇਜ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab Gift Goods (Unlawful Possession) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be passed.

4.52 p.m. *The motion was carried.*

Deputy Speaker : The House stands adjourned till 2 p.m. on Wednesday, the 3rd April, 1963.

(*The Sabha then adjourned till 2.00 p.m. on Wednesday, the 3rd April, 1963*).

813/P. V. S.—16-8-63—387—C. P. and S. Pb., Patiala.

Punjab Vidhan Sabha Debates

3rd April, 1963

Vol. I—No. 31

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Wednesday, the 3rd April, 1963

Price : Rs. 0.10 nP.

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES, VOL. I, NO. 31
DATED THE 3RD APRIL, 1963.

Read	*For*	*On Page*	*Line*
Legislative	Legislatve	Title	last line
Suresh Chander	h Chander	(31)5	Serial No. 59
Table	lable	(31)8	last line
DETAIL	DCTAIL	(31)12	Col. 4, first line
नौइयत	नीइयत	(31)14	3
Magistrate	Miagistrate	(31)14	last but one
रुल्ज	रुब्ज़	(31)22	4
ਬਿਲਡਿੰਗ	ਬਿਲਗਡੰਗ	(31)36	last line
सिनेमा	सि ा	(31)37	14
दिया	दिजा	(31)39	first line
Guards	Gurds	(31)39	20
Co-option	Co-operation	(31)51	25
gazetted	gazeted	(31)52	8
or is it not	or is not	(31)53	4
Occupancy	Occuancy	(31)57	34
Proprietary	Proprietpary	(31)57	34
sale or lease of	Sale of lease of	(31)57	44
purposes	purpses	(31)58	5
by the lessee	by the lease	(31)58	19
provision	provsion	(31)58	21
of 10 acre	of 1 acre	(31)58	14th from below

Read	*For*	*On Page*	*Line*
any or more of	any of more or	(31)58	6th from below
purpose	purpse	(31)59	8
requires	repquires	(31)59	4th from below
grazing of cattle	grazing or cattle	(31)60	11
non-cultivable	non-culttvable	(31)60	14
one or more	one of more	(31)60	14
storage of	stor pege of	(31)60	16
cremation or burial	cremation of burial	(31)60	19
kindred	kinered	(31)60	20
land	and	(31)60	11th from below
less	les	(31)60	10th from below
every	evey	(31)61	18th from below
by the lessee	by the leasee	(31)61	11th from below
possession	possession	(31)61	10th from below
land	lond	(31)62	12th from below
and	for	(31)65	17
trial	Trail	(31)67	9
harass	harsass	(31)68	30
allotting	alloting	(31)96	2
purchased	purchase	(31)105	7th from below
Employer's	Employeer's	(31)110	7
involved	involve	(31)127	19
said	dsaid	(31)127	29
committee	committee	(31)139	13—14

Please read pages (31)51, (31)55, (31)57 and (31)59, instead of (33)51, (33)55, (33)57 and (33)59.

PUNJAB VIDHAN SABHA

Wednesday, the 3rd April, 1963.

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector I, Chandigarh, at 2.00 p.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION NO. 1717*

डाक्टर मंगल सेन : क्या मंत्री महोदय बताएंगे कि वह फेअर प्राईस शाप्स कब तक चालू हो जाएंगी ?

गृह मन्त्री : वह तो 28 दिसम्बर 1962 से चालू हैं।

डाक्टर मंगल सैन : क्या मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि शिमला और धर्मसाला में भी फेअर प्राईस शाप्स खोल दी गई हैं।

गृह मन्त्री : शिमला में यह दुकानें खोलनें का फैसला हो चुका है लेकिन धर्म साला के बारे में अभी तक फैसला नहीं हुआ।

(*Interruption by Comrade Ram Piara*)

Mr. Speaker : I may point out that it is very easy to make insinuations, so I would request the hon. Members to satisfy themselves before they make any insinuations. Has the hon. Member received any letter ?

Comrade Ram Piara : There is no question of insinuation. I have written a letter to the hon. Minister concerned enquiring from him whether it has come to the notice of Government that stainless steel utensils and wool were made available only to high salaried Government employees ? क्या यह दरुस्त है कि चन्डीगढ़ की फेअर प्राईस शाप्स पर जो वूल और स्टेनलैस स्टील का सामान आया था वह अफ़सर ही ले गए हैं।

गृह मन्त्री : मुझे ऐसे तो नहीं पता कि वह किस किस ने खरीदे हैं। अगर मेम्बर साहिब नोटिस दें तो मैं पता कर लूंगा।

कामरेड राम प्यारा : जिन लोगों को कम्पैनसेटरी अलाऊन्स बन्द करने पर कोई असर नहीं हुआ क्या उन्हें भी फ़ेयर प्राईस शाप्स से सामान खरीदने की इजाज़त है।

मंत्री : हां जी, सब सरकारी कर्मचारी खरीद सकते हैं। यह आफटर आल कमर्शियल एस्टैब्लिशमैंट्स बन जाती हैं, इस लिए जितनी इन की सेल ज्यादा होगी उतना ही हम कम प्राईस पर दे सकेंगे। गवर्नमैंट ऐम्पलाईज़ के अलावा कुछ और कैटेगरीज़ के लोग भी हैं जिन को अलाऊ करना मुनासिब समझा गया था। ऐम्प्लाईज़ को फायदा पहुंचाने के साथ

*Starred Question No. 1717 along with its reply appears in the P.V.S. Debate. Volume I No 27, dated 28th March, 1963 (Morning Sitting).

[गृह मंत्री]

साथ हम ने जो जनरल ट्रैंड कीमतें बढ़ाने का चल रहा था उस को भी रोकना था। इन दुकानों पर अगर सेल होती है तो उस का दूसरी मार्किट पर भी असर पड़ता है।

Mr. Speaker : I would like to know, for my information, whether these are subsidized shops or these are run on a 'no-profit no loss' basis ?

गृह मन्त्री : वैसे तो 'नो प्राफिट, नो लास' बेसिस पर चलाना है। लेकिन गवर्नमैंट ने इन को इतनी सहूलतें दी हुई हैं कि दुकानों का किराया वगैरह किसी खास हद तक चार्ज किया जाए ।

श्री बलरामजी दास टंडन : वज़ीर साहिब ने फरमाया है कि यह दुकानें इस लिए खोली हैं ताकि प्राईसिज़ कम हों और चीज़ें सस्ती मिलें । तो क्या उस बेसिज़ पर सरकारी मुलाज़मीन के अलावा आम पब्लिक को भी इजाज़त है कि उन दुकानों से चीज़ें खरीद सकें ?

मंत्री : आम पब्लिक को इजाज़त नहीं है। मैं ने पहले भी यहां पर अर्ज किया था कि रिटायर्ड सरकारी कर्मचारी, गवर्नमैंट आफ़ इंडिया के एम्लाईज़ और प्रैस कारैसपौंडैंट्स वगैरह को इजाज़त है कि वह वहां से चीज़ें खरीद ले।

श्रीमती सरला देवी : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि उन दुकानों में कोई ऐसी लिस्ट है कि जिस से पता लग सके कि फलां फलां रिटायर्ड गवर्नमैंट ऐम्पलाईज़ हैं ?

मंत्री : हम ने हर एक को जो वहां चीज़ें खरीद सकता है, कार्ड पर्मिट्स दिये हुए हैं जिन को दिखा कर ही वहां चीज़ें खरीदी जा सकती हैं।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ: ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੀ ਉਥੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਅਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ?

ਮੰਤਰੀ: ਇਹ ਗੱਲ ਵਾਜਬ ਤੌਰ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼ ਸਾਹਿਬਾਨ ਖਰੀਦਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਹਦਾਇਤ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਕਾਰਡ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਲੈ ਲੈਣ।

CHECKING OF WORK IN REGIONAL LANGUAGES ON DISTRICT AND LOWER LEVEL

***2376. Comrade Ram Chandra** : Will the Minister for Finance be pleased to state whether Government have appointed any officers of the Languages Department to check the work in regional languages in Government offices on the District and lower level ; if so, the names of such officers and their qualifications and scale of pay in each case ; together with the date of assignment of the work and the progress of the work made up-to-date.

Dr. Gopi Chand Bhargava : No such officer has been appointed by Government to check the work in regional languages at the district level and below.

PATIENTS IN THE CIVIL HOSPITALS IN AMBALA DISTRICT

***1421. Sardar Ajaib Singh Sandhu** : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the total number of patients admitted in the Civil Hospitals in Ambala District during the period from January, 1962 to August, 1962;

(b) the total number of cases which proved fatal in each of the said hospitals giving the names of the deceased ;

(c) the disease from which each of the patients mentioned in part (b) above was suffering from and the date when death took place in each case?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) 5,198.

(b) & (c) 146. A statement has been laid on the table cf the House. The mortality which is about 3 per cent is normal.

Statement of cases proved fatal in various Civil Hospitals in Ambala District from January, 1962 to August, 1962

Serial No.	Name	Date of death	Disease
	CIVIL HOSPITAL, AMBALA		
1	Shri Chaman Lal ..	22-1-62	Hypertension
2	Shri Amritsaria Mal ..	1-1-62	Thrombosis
3	Shri Maya Dass ..	1-1-62	Congestive Heart Failure
4	Shri Gur Parshad ..	28-1-62	Tuberculosis of Lungs
5	Shri Isro ..	2-1-62	Congestive Heart Failure
6	Baby Ram Rakhi ..	22-1-62	Prematurity
7	Baby Chander Kanta ..	9-1-62	Asphyxia
8	Baby Ishroo ..	11-1-62	Prematurity
9	Mrs. Kalwant Rai ..	5-1-62	Ruptured Uterus
10	Shri Man Singh ..	3-1-62	Traumatic Shock and Haemorrhage
11	Shri Sita Ram ..	29-1-62	Mycardial Degeneration
12	Shri Sian Dass ..	26-1-62	Surgical Emphysemia
13	Shri Rattan Chand ..	25-2-62	Pertonitis
14	Shri Raja Ram ..	12-2-62	Uraemic Coma
15	Shri Kamal Netar ..	9-2-62	Tetanus
16	Shri Subash ..	5-2-62	Gastro Enteritis
17	Sudesh ..	15-2-62	Miliary Tuberculosis
18	Shri Sunder Lal ..	29-1-62	Tetanus
19	Baby Darshan Kaur ..	12-2-62	Prematurity
20	Baby Shani Bai ..	16-2-62	Maematoma
21	Baby Raj Rani ..	1-2-62	Asphyxia Premature
22	Rai Pati ..	7-2-62	Shock and Haemorrhage
23	Satish Kumar ..	27-2-62	Broncho Pneumonia

[Finance Minister]

Serial No.	Name	Date of death	Disease
24	Baby Atmi	.. 9-3-62	Asphyxia
25	Parkasho	.. 15-3-62	Peritonitis
26	Tarloki Nath	.. 19-3-62	Unconscious Inhalation of Acid Flames
27	Jeet Singh	.. 18-3-62	Tetanus
28	Dalipa	.. 13-3-62	Coma Encamphitis
29	Pritam Singh	.. 5-3-62	Uraemia
30	Gurmukh Singh	.. 4-3-62	Congestive Heart Failure
31	Gangir Kaur	.. 13-3-62	Meningitis Pyogenic
32	Baby Charan Singh	.. 10-3-62	Pre-maturity
33	Katari	.. 20-3-62	Pulmonar Embolis
34	Malia Ram	.. 24-3-62	Uraemia
35	Kishori Lal	.. 2-3-62	Do
36	Jagat Ram	.. 23-3-62	Dehydration Toxaemia
37	Gajan Ram	.. 28-3-62	Uraemic Coma
38	Baby Raj Rani	.. 27-4-62	Prematurity
39	Romesh Chand	.. 12-4-62	Encephalitis
40	Pawan Kumar	.. 26-4-62	Gastro-enteritis
41	Ramji Nath	.. 20-4-62	Uraemic Coma
42	Saudagar Mal	.. 3-4-62	Shock Traumatic
43	Masachi Ram	.. 9-4-62	Anaemia Secondary
44	Amar Devi	.. 23-4-62	Congestive Heart Failure
45	Raj Kumari	.. 16-4-62	Gastro Enteritis
46	Hamiar Singh	.. 22-4-62	Coronary Thrombosis
47	Santokh Singh	.. 12-4-62	Toxaemia
48	Thakar Dass	.. 18-4-62	Do
49	Jamna Dass	.. 25-4-62	Uraemia
50	Shri Mohinder Kumar	.. 27-4-62	Shock and Haemorrhage
51	Krishna	.. 29-5-62	Dehydration
52	Asa Ahluwalia	.. 29-5-62	Shock and Extensive Burns
53	Mitham	.. 7-5-62	Carcinoma Gall Bladder

Serial No.	Name		Date of death	Disease
54	Jaswant Kaur	..	19-5-62	Shock and Extensive Burns
55	Bachni	..	26-5-62	Septic Abortion
56	Lashmi Devi	..	11-5-62	Enteric Fever
57	Janki Devi	..	29-5-62	Congestive Heart Failure
58	Nan k Singh	..	11-5-62	Gastro Enteritis
59	h Chander	..	10-5-62	Infantile Cirrhosis Liver
60	Om Parkash	..	28-5-62	Tuberculosis Abdomen
61	Baby Roshan Devi	..	13-5-62	Pre-maturity
62	Pirjo	..	26-5-62	Circulator Collapse
63	Baby Pushpa	..	6-5-62	R.H. Factor
64	Gopi Nath	..	1-5-62	Peritonitis
65	Prabha	..	13-5-62	Gastro-enteritis
66	Raj Kaur	..	25-6-62	Carcinomuolaum
67	Ram Murti	..	6-6-62	Chicken Pox Taxaemia
68	Teja Singh	..	18-6-62	Coma Due Fracture Skull
69	Savitri Devi	..	9-6-62	Hepatic Coma
70	Pushpa	..	3-6-62	Hyper Pyrexia
71	Lal Chand	..	15-6-62	Gastro-enteritis
72	Sheela Devi	..	4-6-62	Encepnalitis
73	Fatu Ram	..	4-6-62	Hepatic Coma
74	Sat Paul	..	20-6-62	Brancho Pneumonaia
75	Pratibha	..	1-6-62	Hyper Pyrexia
76	Kaka	..	10-6-62	Gastro enteritis
77	Dewan Chand	..	23-6-62	Entroiscolitis
78	Mool Raj	..	24-6-62	Gastro-enteritis
79	Ramji Dass	..	21-6-62	Tetanus
80	Naurhia Ram	..	23-6-62	Enteritis
81	Shakuntala	..	17-6-62	Congestive Heart Failure
82	Sardara	..	4-6-62	Anaemia
83	Viran Rani	..	16-6-62	Tetanus
84	Mangat Ram	..	4-6-62	Meningitis
85	Ishar Dass	..	29-7-62	Head Injury
86	Gurmeet Singh	..	3-7-62	Tetanus
87	Ralli	..	18-7-62	Tetanus
88	Prem Chand	..	26-7-62	Encephalitis
89	Chet Ram	..	25-7-62	Severe Anaemia
90	Sarup Singh	..	24-7-62	Pyrexia and Severe Anaemia

[Finance Minister]

Serial No.	Name		Date of death	Disease
91	Gurdit Singh	..	18-7-62	Asthma
92	Sham Lal	..	11-7-62	Tetanus
93	Amin Chand		21-7-62	Meningitis
94	Baldev	..	27-7-62	Dyphtheria
95	Kaushalya Devi	..	26-7-62	Intestinal Obstruction
96	Baby Swaran Kanta	..	1-7-62	Head Injury—Delayed Labour
97	Baby Kaka Wati	..	26-7-62	Pre-maturity
98	Baby Santosh	..	4-7-62	Head Injury Delayed Labour
99	Baby Dropti	..	22-7-62	Pyrexia of unknown region
100	Baby Janki	..	27-7-62	Pre-maturity
101	Mrs. Sobti	..	14-7-62	Hypertesnion
102	Dr. J.P. Rosha	..	5-7-62	Tramatio Shock
103	Sham Lal	..	8-7-62	Toxaemia Cellulitis
104	Murari Lal	..	13-7-62	M. Injuries
105	Mangal	..	19-7-62	Post-oprative Shock
106	Babu Ram	..	14-7-62	Hepatic Coma
107	Sunil Kumar	..	8-7-62	Hyper Pyrexia
108	Amar Nath	..	16-8-62	Traumatic Shock
109	Shanti	..	3-8-62	Toxaemia and Extensive Burns
110	Joginder Kaur	..	14-8-62	Fat Embolis
111	Chetu	..	8-8-62	Postoperative Shock
112	Daya Ram	..	12-8-62	Intestinal Obstruction
113	Lalu Ram	..	12-8-62	Post Operative Shock
114	Mukhtiar Singh	..	20-8-62	Shock and Haemorrhage
115	Naresh Kumar	..	17-8-62	Dyphtheria
116	Baby	..	1-8-62	Tetanus
117	Surjit Singh	..	6-8-62	Asthma
118	Nand Ram	..	6-8-62	Sinusis Chest Due to Empema
119	Bodh Want	..	6-8-62	Malignant Overian
120	Baby Ram Kali	..	15-8-62	Pre-maturity
121	Vidya Devi	..	23-8-62	Purpural-Cerebral Emoblism

Serial No.	Name		Date of birth	Disease
122	Baby Kanchal	..	4-8-62	H.H. Factor
123	Chanan Devi	..	30-8-62	Nepherituam Malignant Hyper-tension
	CIVIL HOSPITAL, CHACHHRAULI			
124	Ram Piari	..	1-4-62	Head Injury
125	Unknown	..	20-4-62	Ditto
126	Bhola	..	7-5-62	Enteric Fever
	CIVIL HOSPITAL, RUPAR			
127	Khushya Ram	..	24-1-62	Brucho Prawaul
128	Gurcharan Singh	..	9-2-62	Acute Gastro-enteritis
129	Durga Dass	...	15-2-62	Cough heart failure
130	Munshi Ram	..	9-2-62	Peritonitis (appendicitis)
131	Makhan Singh	..	19-5-62	T.B. Meningitis
132	Gurinder Singh	..	24-5-62	Lob Pneumonia
133	Gangi	..	24-5-62	Acute Congested Heart
134	Prem Kaur	..	27-5-62	Diabetes
135	Budh Singh	..	19-6-62	Head Injury
136	Savitri	..	9-6-62	F.T.N. with Anaemia and dema, cerebrothremboisis
137	Tarlochan Singh	..	28-6-62	P.U.O.
138	Shoshad	..	2-7-62	Encephalitis
139	Kashaula	..	3-7-62	Severe Anaecmia
140	Sham Singh	..	13-8-62	Railway accident
141	Hari Singh	..	19-8-62	Heart disease (Coronary thrombosis
142	Mohinder Kaur	..	30-8-62	Pregnancy 8 months with third degree pleuriti pains
	CIVIL HOSPITAL, NARAINGARH			
143	Ladha Ram	..	24-2-62	Stone in ureter complicated by uranmia
144	Lachhman	..	16-5-62	Severe axaemia
145	Atma Ram	..	11-6-62	Head injury (Compression of Brain)
146	Karnail	.	19-7-62	Broncho pneumonia

CIVIL DISPENSARIES AND HEALTH CENTRES, ETC. IN AMBALA DISTRICT

. ***1422. Sardar Ajaib Singh Sandhu :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the number of Civil Dispensaries, Health Units, Health Centres, Family Planning Centres and Maternity Hospitals in Ambala District at present together with their strength ;

(b) the strength of staff provided in each of the said institutions ;

(c) whether there is any shortage of staff in any of the institutions mentioned in part (a); if so, the details thereof and the reasons therefor ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a), (b) and (c) A statement is laid on the lable of the House.

STATEMENT

Serial No.	Name of Institution	Detail of sanctioned strength in each: Doctors	Nursing staff	Pharmacists	Misc.	Detail of staff posted at present in each: Doctors	Nursing staff	Pharmacists	Misc.	Post lying vacant: Doctors	Nursing staff	Pharmacists	Misc.	Detail of miscellaneous staff	Reasons
	HOSPITALS														
1	Civil Hospital, Ambala..	8	17	4	9	8	17	3	8	..	..	1	1	Labortary Assistant	Shortage is due to the fact that there is a dearth of qualified staff
2	Civil Hospital, Rupar ..	2	2	3	4	2	1	3	3	..	1	..	1	Labortary Assistant II	
3	Civil Hospital, Chandigarh	17	33	13	13	16	33	13	12	1	..	..	1	Ditto	
4	Civil Hospital, Naraingarh	3	2	2	4	3	2	2	3	..	..	..	1	Ditto	
	DISPENSARIES														
1	Nagla Dispensary, Chandigarh	1	..	2	1	1	..	2	1	..	..	..	..	Lady Health Visitor	
2	Health Centre, Chandigarh	3	1	5	7	3	3	5	6	..	..	..	1		
3	High Court Dispensary, Chandigarh	1	..	1	..	1	..	1	..	..	..	..	..		
4	Civil Dispensary, Kalka	2	..	3	1	1	..	2	1	1	..	1	..		

Serial No.	Name of Institution	DETAIL OF SANCTIONED STRENGTH IN EACH				DETAIL OF STAFF POSTED AT PRESENT IN EACH				POST LYING VACANT				Detail of miscellaneous staff	Reasons
		Doctors	Nursing staff	Pharmacists	Misc.	Doctors	Nursing staff	Pharmacists	Misc.	Doctors	Nursing staff	Pharmacists	Misc.		
5	Civil Dispensary, Chhachhrauli	1	1	3	1	1	..	3	1	..	1	..	..		
6	Women Dispensary, Sadhaura	1	..	3	1	1	..	3	1	..	..	..	..		
7	Provincialised Dispensary, Morinda	1	..	1	1	1	..	1	1	..	..	..	..		
8	Provincialised Rural Dispansary, Nangal	1	..	1	1	1	..	1	1	..	..	..	..		
9	Provincialised Rural Dispensary, Bilaspur	1	..	1	1	..	..	1	1	1	..	..	..		
10	Provincialised Rural Dispensary, Morni	1	..	1	1	..	..	1	1	1	..	..	..		
11	Provincialised Rural Dispensary, Kurali	1	..	1	1	1	..	1	1	..	..	..	..		
12	Provincialised Rural Dispensary, Kot	1	..	1	1	1	..	1	1	..	..	..	..		
13	Provincialised Rural Dispensary, Jaghon	1	..	1	..	..	..	1	..	1	..	..	..		
14	Provincialised Rural Dispensary, Dighal	..	..	1	..	..	..	1	..	..	..	..	..		

15	School Health Clinic, Ambala	2	..	..	..	2	..	..	..	..	..	..	..	
16	School Health Clinic, Chandigarh	2	..	3	..	2	..	2	..	..	..	1	..	
17	E.S.I. Dispensary, Kharar	1	1	1	3	1	1	1	3	..	..	..	..	
18	E.S.I. Dispensary, Chandigarh	1	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	
	PRIMARY HEALTH CENTRES													
1	Primary Health Centre, Kharar	1	..	1	8	1	..	1	8	..	..	..	..	
2	Primary Health Centre, Chamkaursahib	2	..	1	7	2	..	1	7	..	..	..	..	
3	Primary Health Centre, Nalagarh	2	2	4	9	1	2	3	7	1	..	1	2	Midwife, Radiographer
4	Primary Health Centre, Sadhaura	2	..	2	7	2	..	2	7	..	..	..	..	
5	Primary Health Centre, Khizrabad	2	..	2	6	1	..	2	5	1	..	..	1	Sanitary Inspector
6	Primary Health Centre, Mustafabad	2	..	2	6	2	..	2	6	..	..	..	..	
7	Primary Health Centre, Raipur Rani	2	1	3	11	2	..	2	10	..	1	1	1	Lady Health-Visitor
8	Primary Health Centre, Mulana	2	1	2	9	2	..	2	8	..	1	..	1	Ditto
9	Primary Health Centre, Bharatgarh	2	..	2	8	1	..	1	8	1	..	1	..	
10	Primary Health Centre, Pinjore	2	..	2	7	2	..	1	7	..	..	1	..	

1 Serial No.	2 Name of Institution.	Detail of sanctioned strength in each				Detail of staff posted atpresent in each				Post lying vacant				Detail of miscellaneous staff	Reasons
		Doctors	Nursing staff	Pharmacists	Misc	Doctors	Nursing staff	Pharmacists	Misc	Doctors	Nursing staff	Pharmacists	Misc		
	Family Planning Clinics														
1	Family Planning Clinic, Raipur Rani	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..	Lady Health Visitor	
2	Family Planning Clinic, Pinjore	..	..	..	1	..	..	..	1	..	..	..	..		
	Maternity and Child Welfare Centre														
1	Maternity and Child Welfare Centre, Ramshehr	..	..	..	3	..	..	..	3	..	..	..	..		
2	Maternity and Child Welfare Centre, Ramgarh	..	..	..	2	..	..	..	2	..	..	..	..		
3	Maternity and Child Welfare Centre, Chandigarh	..	..	..	3	..	..	..	2	..	..	..	1	Lady Health Visitor	

OPENING CIVIL DISPENSARIES IN CERTAIN VILLAGES OF BHIWANI TEHSIL

***2511. Shri Jagan Nath :** Will the Minister for Finance be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to open Civil Dispensaries at villages Jui, Sindwa, Chehar Kalan, Dhani Mahu, Nigana, Rodhan, Mandholi Mithi, Sighani, Kharkri, Miran, Bran Sagban and Isharwal of tehsil Bhiwani ; if so, when ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : No Sir.

FIRING INCIDENT IN VILLAGE BAHBALPUR, DISTRICT HOSHIARPUR

***1696. Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal** (Put by Comrade Babu Singh Master) : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether a round of rifle shot was fired in village Bahbalpur, police station Mahilpur, district Hoshiarpur, on the evening of 2nd August, 1962 ;

(b) whether a report regarding the said incident was lodged in the Mahilpur Police Station ;

(c) whether any enquiry into the said incident was held ; if so, the result thereof ?

Shri Mohan Lal : (a) No.

(b) One Shri Piara Singh stated during the investigation of a case under section 326, I.P.C., that he had been fired upon by Shri Bakhshish Singh, Sarpanch, with a gun.

(c) The allegation was investigated and found false.

REPRESENTATION MADE BY EMPLOYEES OF COURT OF SESSIONS JUDGE, KARNAL, FOR ENHANCED PAY SCALE

***2073. Comrade Ram Piara :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) with reference to the reply to unstarred question No. 318 included in the list of questions for 5th November, 1962 whether Government have taken any final decision as stated in reply to part (d) in respect of the employees of the Sessions Courts; if so, when and the details thereof and if no decision taken, the reasons therefor ;

(b) the total amount spent by Government in respect of the appeals preferred by it in the High Court and the Supreme Court which were dismissed by High/Supreme Court as stated in part (b) of the reply under reference ;

(c) whether any amount has been paid by Government to the employees of the courts of the Sessions Judges in case the final decision has been taken for making the payment to certain other employees; if so, how much ?

Shri Mohan Lal : (a) No. Government are awaiting decision of the Supreme Court on a similar point in the case—State of Punjab *versus* Harnam Singh.

(b) Rs 1,968.78 nP.

(c) In view of reply to part (a) above, the question does not arise.

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि जब सरकार के ऊपर सिविल कोर्ट में डिग्री हो गई, हाई कोर्ट में अपील खारिज हो गई और सुप्रीम कोर्ट में भी अपील reject हो गई और फिर हाई कोर्ट ने भी 1960, 1961, 1962 में सरकार को इस बारे में लिखा तो फिर क्यों उन को एरियर्ज़ नहीं दिये जा रहे हैं ?

गृह मन्त्री : मैं ने जवाब में भी अर्ज कर दिया है कि ला डिपार्टमैंट ने इस इशू को ऐगज़ामिन किया था और उन्होंने ऐडवाईज़ किया है कि सुपरीम कोर्ट म एक केस इसी नीइयत का चल रहा है जो कि पंजाब स्टेट बनाम हरनाम सिंह है उस के फैसले को देखने के बाद अदायगी करनी चाहिए ।

कामरेड राम प्यारा : क्या गृह मन्त्री बताने की कृपा करेंगे कि ऐप्लीकेशन सुप्रीम कोर्ट में कब दी थी और हाई कोर्ट न सरकार को कब रिमाईंड कराया था ?

गृह मन्त्री : मुझे डेट तो याद नहीं है ।

कामरेड राम प्यारा : इस के बारे में 1959 में भी रैफरैंस हुआ था मैं उस के बारे में पता करना चाहता हूं ।

मंत्री : मुझे डेट का पता नहीं है, शायद माननीय सदस्य जिन का ज़िक्र कर रहे हैं वह इण्डिविजुअल केसिज़ हैं ।

कामरेड राम प्यारा : जैसा कि मंत्री महोदय ने बताया वह इण्डिविजुअल केसिज़ हैं, मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि उन का फैसला हो चुका है यह तो सैशन कोर्ट के ऐम्पलाईज़ के केसिज़ हैं उन का क्या बना है ?

मंत्री : मेरे पास आफ हैंड इनफरमेशन नहीं हैं ?

कामरेड राम प्यारा : क्या मंत्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि हाई कोर्ट के 1960 के लिखने के बाद यह अपील सुप्रीम कोर्ट में दी गई है या पहले से पैंडिंग पड़ी थी ।

Mr. Speaker : How can the hon. Minister say this off hand? The hon. Member should please meet the Home Minister and he will get the information.

ARRESTS MADE UNDER THE DEFENCE OF INDIA ACT

***1997. Comrade Harnam Singh Chamak** (Put by Comrade Babu Singh Master) **:** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the number and names of persons arrested under the Defence of India Act from September, 1962, up to date together with their addresses, educational qualification and the political parties to which they belong ;

(b) whether any complaints have been received that some of the said persons were not placed in the Class to which they were entitled; if so, the reason for not placing them in the said Class and the action taken on those complaints ?

Shri Mohan Lal : (a) A statement giving the requisite information is laid on the Table of the House.

(b) Yes. The persons from whom representations were received were apprised of the rules on the subject and they were informed that in case they fulfilled any of the qualifications for being accorded better class treatment, they may apply to the Sub-Divisional Miagistrate/District Magistrate concerned.

STATEMENT

Serial No.	Names and addresses of persons arrested under the Defence of India Act	Educational qualifications	Names of the political parties to which they belong
	1. DETENUS		
1	Shri Shamsher Singh Josh, M.L.A., son of Bakhtawar Singh, village Kakron, district Ambala	Graduate	Communist
2	Shri Gurbakash Mahta, son of Brij Lal, Patiala	Do	Do
3	Shri Chuman Singh, son of Pala Singh, village Ugrahan, district Sangrur	Literate in Punjabi	Do
4	Shri Raghbir Singh, son of Ram Parkash, village Dhansauli, district Karnal	Graduate	Do
5	Shri Harnam Singh Chamak, M.L.A., son of Achhar Singh of village Lohat Badi, district Sangrur	Matric	Do
6	Shri Tera Singh, son of Mela Singh of Jullundur	Graduate	Do
7	Shri Dhanpat Rai Nahar, son of Mehanga Ram of village Shanker, district Jullundur	Matric	Do
8	Shri Ram Kishan, son of Munshi Ram, village Bharolian, district Hoshiarpur	Under Matric	Do
9	Shri Dalip Singh Johal, son of Singh, village Johal, police station Sarhali, district Amritsar	Inder Matric	Do
10	Shri Richpal Singh, son of Haveli Ram, Hissar	Do	Do
11	Shri Parduman Singh, son of Ram Singh, Amritsar	Graduate	Do
12	Shri Mota Singh, son of Atma Singh, village Jhabal, district Amritsar	Do	Do
13	Shri Darshan Singh, son of Bawa Singh, village Jhubal Kalan, district Amritsar	Under Middle	Do
14	Shri Karam Chand, son of Mangat Ram, village Maniara, police station Palampur, district Kangra	Matric	Do
15	Shri Paras Ram, son of Jai Karan Dass, village Kotla, police station Jawala Mukhi, district Kangra	Graduate	Do
16	Shri Karnail Singh, son of Sarwan Singh, village Fide Kalan, police station Faridkot, district Bhatinda	Under Matric	Do

[Home Minister]

Serial No.	Names and addresses of persons arrested under the Defence of India Act	Educational qualifications	Names of the political parties to which they belong
17	Shri Chanan Singh Dhut, son of Basant Singh, village Dhut Kalan, police station Hariana, district Hoshiarpur	Matric	Communist
18	Shri Gurbux Singh Atta, son of Partap Singh, village Atta, police station Phillaur, district Jullundur	Do	Do
19	Shri Harkishan Singh Surjit, son of Harnam Singh, village Bundala, police station Nurmahal, district Jullundur	Do	Do
20	Shri Jarnail Singh, son of Parduman Singh, village Bhungarni, district Hoshiarpur	Do	Do
21	Shri Vidya Dev, son of Kanshi Ram, village Longowali, district Sangrur	Not known	Do
22	Tika Ram Sukhan, son of Sohan Lal, Model Town, Karnal	Intermediate	Do
23	Dr. Bhag Singh, son of Sunder Singh, village Maksushpur, district Hoshiarpur	M.A., Ph.D.	Do
24	Master Hari Singh, M.L.C., son of Isher Singh, village Badeon, district Hoshiarpur	B.A., B.T.	Do
25	Shri Bhag Singh Sajjan, son of Nihala, village Sajjan, district Hoshiarpur	Matric	Do
26	Shri Ajit Singh Manakpuri, son of Inder Singh, village Manakpuri, district Jullundur	F.Sc., Hons in Punjabi, B. A. (English)	Do
27	Shri Gurcharan Singh, son of Teja Singh, village Sansra, district Amritsar	Matric	Do
28	Shri Amarmit Singh, son of Chanan Singh, village Diwanwali, district Gurdaspur	Intermediate	Do
29	Shri Piara Singh, son of Mela Singh, village Yumna Nagar, district Ambala	Not known	Do
30	Shri Hazara Singh Hamdam, son of Gurdit Singh, village Jantipura, district Ludhiana	Up to F.A.	Do
31	Shri Des Raj Chadha, son of Duni Chand of Jullundur	Graduate	Do
32	Shri Tulsi Ram, son of Kanshi Ram of Amritsar	Not known	Do
33	Shri Makhan Singh Tarsikha, M.L.A., son of Gujar Singh, village Tarsikha, district Amritsar	Matric	Do

Serial No.	Names and addresses of persons arrested under the Defence of India Act	Educational qualifications	Names of the political parties to which they belong
34	Shri Gurbux Singh, son of Isher Singh of Ambala	Graduate	Communist
35	Shri Lakhbans Singh, son of Sawan Singh, village Kakaura, district Ferozepore	Not known	Do
36	Shri Satwant Singh, son of Narinjan Singh of Ludhiana	B.Sc.	Do
37	Shri Mal Singh Dhillon, son of Albel Singh, village Bhogpur, district Ludhiana	Not known	Do
38	Shri Sat Mandan, son of Madho Singh of Narnaul	B.A. (English)	Do
39	Shri Bishan Singh, son of Sawan Singh of village Badanpur, police station Dina Nagar, district Gurdaspur	Not known	Do
40	Shri Rachhpal Singh, son of Bishan Singh, village Burj Hari Singh, police Station Raikot, district Ludhiana	Matric	Do
41	Shri Mange Ram, son of Hazari Lal, village Mandauthi, district Rohtak	Do	Do
42	Shri Prithi Singh, son of Des Raj, village Mundlana, district Rohtak	Not known	Do
43	Shri Sultan Singh, son of Nand Ram, village Model Shahpur, district Rohtak	B.A., LL.B.	Do
44	Shri Rameshwar Dass, son of Prithi Singh, village Gwali, district Rohtak	Middle	Do
45	Shri Raghbir Singh, son of Prit Singh, village Jharli, district Rohtak	B.A., LL.B.	Do
46	Shri Puran Chand, son of Kidar Nath of Ambala Cantt.	Not known	Do
47	Shri Rajinder Singh, son of Batan Singh, village Sarmak, district Jullundur	Middle	Do
48	Shri Sarwan Singh, son of Banta Singh, village Chima, district Jullundur	Do	Do
49	Shri Chanan Singh, son of Jagat Ram, village Talwandi, Fatto, police station Banga, district Jullundur	Not known	Do
50	Shri Jagtar Singh, son of Shanker Singh, village Khambra, district Jullundur	Matric	Do
51	Shri Prem Chand, son of Jai Sita Ram, village Dera Bassi, district Patiala	Do	Do

[Home Minister]

Serial No.	Names and addresses of persons arrested under the Defence of India Act	Educational qualifications	Names of the political parties to which they belong
52	Mrs. Shakuntla Sukhan, wife of Tika Ram, Model Town, Karnal	Not known	Communist
53	Shri Sheo Narain Vats, son of Gobind Ram, village Dobh, district Rohtak	Ditto	Do
54	Shri Hardit Singh Bhattal, M.L.A., son of Ram Singh, village Bhattal, district Sangrur	Ditto	Do
55	Shri Baba Gurmukh Singh *alias* Anup Singh *alias* Rachhpal *alias* Nathu *alias* Gurmeet, son of Hoshnak Singh, village Lalton, district Ludhiana	Ditto	Do
56	Shri Gurcharan Singh Randhawa, son of Panna Singh of Bhatinda	Matric	Do
57	Shri Sulkhan Singh, son of Partap Singh, village Batala, district Gurdaspur	Do	Do
58	Shri Jagir Singh Joga, M.L.A., son of Uttam Singh, village Joga, district Bhatinda	Not known	Do
59	Shri Dalip Singh Tapiala, son of Janmeja Singh, village Tapiala, district Amritsar	Ditto	Do
60	Shri Sohan Singh Josh, son of Lal Singh, village Chetanpur, district Amritsar (now Jullundur)	F.A.	Do
61	Shri Bakshi Ram, son of Ranjnu Dukhi, village Bundala, district Jullundur	Knows Punjabi and Hindi	Do
62	Shri Lila Dhar, son of Chhaju Ram, village Sirsa, district Hissar	Not known	Do
63	Shri Makhan Singh, son of Lakhan Singh, village Shiwani, district Hissar	Ditto	Do
64	Shri Fauja Singh, son of Aur Singh, village Bhullar, district Amritsar	Middle	Do
65	Shri Nazar Singh, son of Natha Singh, village Tarewal, district Ferozepore	Not known	Do
66	Baba Dula Singh, son of Hazura, village Jaladiwal, district Sangrur	Knows Hindi and Punjabi	Do
67	Shri Chanan Singh Brar, son of Zora Singh, village Fidde, district Ferozepore	Middle	Do
68	Shri Daya Singh, son of Kalu, village Khanwala, Hazarkhan, district Hissar (now Akaljosh, district Ferozepore)	Not known	Do

Serial No.	Names and addresses of persons arrested under the Defence of India Act	Educational qualifications	Names of the political parties to which they belong
	II. OTHFRS		
69	Shri Gian Chand son of Sohnu Ram, village Kathog, police station Jawalamukhi, district Kangra	Up to 8th Standard	Communist
70	Shri Ashok Kumar, son of Sewa Ram, Model Town Pathankot, district Gurdaspur	Matric	Not known
71	Shri Bhupinder Kumar, son of Jaspal of Amritsar	Knows Hindi	Ditto
72	Shri Kuldip Singh, son of Gurdit Singh of Amritsar	Knows Punjabi	Ditto
73	Shri Ram Sarup, son of Ram Chand of Amritsar	Knows Hindi	Ditto
74	Shri Khem Chand, son of Gulzari Lal of Amritsar	Ditto	Ditto
75	Shri Jagdish Mittar, son of Des Raj of Amritsar	Ditto	Ditto
76	Shri Gian Chand, son of Devi Dayal of Amritsar	Ditto	Ditto
77	Shri Gian Singh, son of Sunder Singh of Amritsar	Knows Punjabi	Ditto
78	Shri Gurcharan Singh, son of Suchet Singh of Amritsar	Ditto	Ditto
79	Shri Harbans Lal, son of Amar Nath of Amritsar	Knows Hindi	Ditto
80	Shri Ram Lal, son of Barkat Ram of Amritsar	Ditto	Ditto
81	Shri Hakumat Rai, son of Bhuria Mal of Amritsar	Ditto	Ditto
82	Shri Kharaiti Lal, son of Bali Ram of Amritsar	Ditto	Ditto
83	Shri Darshan Lal, son of Parkash Chand of Amritsar	Ditto	Ditto
84	Shri Darshan Lal, son of Mehamal of Amritsar	Ditto	Ditto
85	Shri Kashmiri Lal, son of Ram Lal of Amritsar	Ditto	Ditto
86	Shri Dev Raj, son of Gauri Lal of Amritsar	Ditto	Ditto
87	Shri Udho Ram, son of Harjal Singh of Amritsar	Ditto	Ditto
88	Shri Raghunath, son of Ram Ditta Mal of Amritsar	Ditto	Ditto

[Home Minister]

Serial No.	Names and addresses of persons arrested under the Defence of India Act	Educational qualifications	Names of the political parties to which they belong
89	Shri Radhe Sham, son of Panna Lal of Amritsar	Knowns Hindi	Not Known
90	Shri Parkash Chand, son of Sant Ram of Amritsar	Ditto	Ditto
91	Shri Suchet Singh, son of Sunder Singh of Amritsar	Knows Punjabi	Ditto
92	Shri Sushil Kumar, son of Om Parkash, Railway Road, Jullundur	Studying in Pre-University Class	None
93	Shri Om Parkash, son of Achhar Ram, Railway Road, Jullundur	Up to 6th Class	Do
94	Shri Dalip Singh, son of Achhar Singh, village Gosana, police station Banga, district Jullundur	Up to Primary Class	Akali
95	Shri Gurbux Singh, son of Sunder Singh, Bikrampur, Jullundur	Up to F.A.	Do
96	Shri Hako Ram, son of Shama, Mandi Phillaur, district Jullundur	Not known	None
97	Shril Mehman Singh, son of Ratti Ram, vilage Nagla Jattan, police station Naraingarh, district Ambala	Ditto	Do
98	Shri Roshan Lal, son of Nathu Ram, village Dhulkot, district Ambala	Ditto	Do
99	Shri Des Raj, son of Asa Ram, village Shahzadpur, district Ambala	Ditto	Do
100	Shri Roshan Lal, son of Baldev Singh, Prana Sarafa Bazar, Karnal	Ditto	Not known
101	Shri Chiman Lal, son of Ram Chand. village Haripura, district Amritsar	Knows Hindi	Ditto
102	Shri Jagtar Singh, son of Sunder Singh of Amritsar	Knows Punjabi	Dit'o
103	Shri Munshi Ram, son of Bhola Singh of Amritsar	Knows Hindi	Ditto
104	Shri Charan Dass, son of Ram Dass of Amritsar	Ditto	Ditto
105	Shri Rattan Singh, son of Bawa Singh, village Pajjoditta, police station Hariana, district Hoshiarpur	Matric	Ditto
106	Shri Tarseem Singh, son of Udho Ram, village Kootan, police station Hariana, district Hoshiarpur	Under Matric	Ditto

Serial No.	Names and addresses of persons arrested under the defence of India Act	Educational qualifications	Names of the political parties to which they belong
107	Shri Charan Singh, son of Partap Singh, village Khurdan, police station Hariana district Hoshiarpur	Under Matric	Not Known
108	Shri Sham Lal, son of Dilla Ram, village Raghomajra, police station Kotwali, Patiala	Up to 9th Class	Congress
109	Shri Joti Ram, son of Kesar Ram, Bhattian Mohalla, Nabha	Primary	None
110	Shri Dhian Singh, son of Bhag Singh, village Jaura police station Sarhali, district Amritsar	Knows Punjabi	Not known
111	Karpal Singh, son of Attar Singh, village Sheikhpura, Police station Mansa, district Bhatinda	Middle	None

---

ARTICLES SUPPLIED TO DETENUS IN JAILS

*1998. **Comrade Harnam Singh Chamak** (put by Comrade Babu Singh Master) : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether the person now under detention in various Jails of the State under the Defence of India Act, have been provided with all the articles to which they are entitled as per schedule in each case and in each class ;

(b) if the articles mentioned in part (a) above were supplied to the detenus, the date on which the same were supplied together with the reason for the delay, if any, in each case ;

(c) if the articles referred to in part (a) above were not supplied at all in any cases, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes.

(b) All articles as permissible under the Rules were supplied to the detenus on their admission in the jails or from the date of their reclassification. As required by Rule 6 of the Punjab Detenus Rules, 1950, when the detenus surrendered their private clothing and beddings they were provided with Jail clothing and beddings.

(c) In view of (a) above, the question does not arise.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਡਾ: ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕੇਲੇਫੋਰਨੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਦੇ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਹਨ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਭੀ ਕੁਆਲੀਫਾਈਡ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਟਰ ਕਲਾਸ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ?

मंत्री : मैंने इस बारे में अर्ज की है, कि रूल्ज़ बने हुए हैं, उन रूल्ज़ के मुताबिक जो एनटाइटल्ड होते है वह वहां पर डिस्ट्रिक्ट मैजिस्ट्रेट तथा एस. डी. ओ को अप्लाई करते हैं डिस्ट्रिक्ट मैजिस्ट्रेट उनकी क्वालीफिकेशन के मुताबिक क्लास देता है ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜੋ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਰੂਲਜ਼ ਹਨ ਜਾਂ ਦੂਜੀਆਂ ਸਟੇਟਸ ਦੇ ਹਨ ਉਹੀ ਰੂਲਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ।

मंत्री : हर एक सटेट के अलैहदा रूल्ज़ होते है पंजाब में डिटैन्यूज़ रूल्ज़ १९५० के मुताबिक रूल्ज़ लागु है ।

Mr. Speaker : Are there any instructions issued by the Punjab Government that a person entitled to a better class should not be placed in C-Class ?

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਡਾ: ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ ਹੋਰ ਭੀ ਕੇਸਿਜ਼ ਹਨ ਜਿਥੇ ਬੈਟਰ ਕਲਾਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਬੈਟਰ ਕਲਾਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜਦ ਸਾਡੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਗਲ ਆ ਗਈ ਤਦ ਅਸੀਂ ਆਰਡਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਸਟੇਟਸ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਨੂੰ ਬੈਟਰ ਕਲਾਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : In Punjab Govt is not led by others. They have got their own rules and regulations ਹਰ ਸਟੇਟ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰੂਲਜ਼ ਹਨ ਅਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੂਲਜ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ ।
(Every State has got its own rules etc. If any rules have been violated then this may be brought to the notice of the Government.

गृह मंत्री : इस बारे में rules prescribed हैं ।

Mr. Speaker : How is it that Dr. Bhag Singh is placed in C-Class ?

गृह मंत्री : डाक्टर भाग सिंह के case के बारे में हमें पहिले पता नहीं चला । जब पता चला है तो We brought it to their notice that he should be given better class.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ 3 ਵਾਰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਰਿਜੈਕਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 2 ਬਾਰ ਸਰਦਾਰ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਦੀ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਰਿਜੈਕਟ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਸਰਦਾਰ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ 2,3 ਬਾਰ ਮੈਂਬਰ ਰਹਿ ਚੁਕੇ ਹਨ । ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਪਾਸ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਰਿਜੈਕਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਮੰਤਰੀ : ਜੋ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਿਪਰੈਜ਼ੈਂਟੇਸ਼ਨਜ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਅਤੇ ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਿਪਰੈਜ਼ੈਂਟੇਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਅਗਰ ਫਿਰ ਕੋਈ ਕੇਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਆ ਜਾਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੈਟਿਸਫਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

Mr. Speaker : However, I would request the Home Minister to look into these cases.

Home Minister : I am prepared to satisfy them on any individual application.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਅਸੀਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਸੱਜਨ ਦੀ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਨਿਕਾਲੀ ਸੀ । ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਕ ਬਿਆਨ ਭੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਆਈ । ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਇਸ ਬਿਨਾ ਤੇ ਰਿਜੈਕਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੁਪਰਿਟੈਂਡੈਂਟ ਜੇਲ੍ਹ ਨੇ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਗਜ਼ਟਿਡ ਅਫ਼ਸਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਆਲੀਫ਼ਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ ।

ਮੰਤਰੀ: ਇਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ ਸਨ । ਓਥੋਂ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਹਨ । ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੇਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ।

when I was informed of it, I called for the other case. Directions were issued the same day.

Mr. Speaker : I am one with the hon. Member Sardar Jangir Singh Joga in upholding the status of those who are entitled to a better class treatment The hon. Member can bring these cases to Government's notice and I will help him.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੂਲਜ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਕੈਦੀ ਗਲਤੀ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮੰਜਾ ਖੋਹਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਜਦ ਮੰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਖੋਹਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਗਰੁਪ ਦੇ ਐਕਟਿੰਗ ਲੀਡਰ ਹੋ । ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ।

(The hon. Member is the acting Leader of his Group. Asking such a supplementary by him does not look proper.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਅਪ ਟੂ ਡੇਟ ਹੈ ਅੱਜ ਤਕ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਇਹ ਲਿਸਟ ਅੱਜ ਤੋਂ 10 ਜਾਂ 15 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤਕ ਦੀ ਹੋਵੇਗ ।

(I think the list is as it stood 10 or 15 days back.)

ਮੰਤਰੀ : ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦਿਨ ਤਕ ਦੀ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਦੇ ਲੀਡਰ ਜਾਂ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਾਉ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਆਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਗੈਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕੀ ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲਜ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ: ਜੋ ਕੁਝ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਈਡ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਏਹੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਤਲਾਹ ਹੈ । ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕੀ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਵਖਰਾ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ । ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਵਖਰੀ ੨ ਤਫਸੀਲ ਨਹੀਂ ।

COMPLAINTS FROM DETENUS

*1999. **Comrade Harnam Singh Chamak** (put by Comrade Babu Singh Master) : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether the Chief Minister, the Home Minister and the Home Secretary have recently received any complaints from any detenus detained in the State under the Defence of India Act with regard to the alleged ill-treatment meted out to them, after their detention ; if so, the names of each complaint and the contents of each complaint ;

(b) the action, if any, taken on the applications mentioned in part (a) above ;

(c) whether any replies were also sent in any case; if so, the contents thereof in each case ?

Shri Mohan Lal : (a) to (c) A statement giving the requisite information is laid on the Table of the House.

STATEMENT

PART (a)

	Names of complainants	To whom submitted	Contents
1.	Shri Harkishan Singh Surjit ..	Chief Minister ..	Copy enclosed
2.	Shri Harkishan Singh Surjit ..	Minister of Jails ..	Ditto
3.	Joint representation of— Shri Shamsher Singh Josh, — Shri Harnam Singh Chamak, — M.L.As. —	Ditto ..	Ditto
4.	Joint representation of— (1) Shri Harkishan Singh Surjit (2) Shri Chanan Singh Dhut (3) Shri Ram Kishan Bharolian (4) Shri Mota Singh Chabbal (5) Shri Dalip Singh Johal (6) Shri Paras Ram (7) Shri Jarnail Singh (8) Shri Gurbux Singh Atta (9) Shri Darshan Singh (10) Shri Raghbir Singh (11) Shri Karnail Singh Fide (12) Shri Dhanpat Rai Nahar (13) Shri Ghuman Singh	Chief Minister, Punjab .	Ditto

PART (b)

The detenus are being treated strictly in accordance with the provisions of rules/laws. As such no action was called for.

PART (c)

Shri Harkishan Singh Surjit was apprised of the rules relating to classification of detenus and he was informed that in case he fulfilled any of the qualifications for being accorded better class treatment, he may approach the SDM/D.M. concerned in this regard.

To

S. PARTAP SINGH, KAIRON,
Chief Minister,
Punjab Government, Chandigarh.

(Through The Superintendent, District Jail, Rohtak.)

SHRIMANJI,

You are fully aware that about fifty -five members of the Punjab State Council of the C. P. I. have been arrested and detained under the Defence of India Rules on the basis of totally baseless and fabricated charge. This has been done at a time when the whole party is engaged in the activities connected with the defence of our country and a single instance to prove even a part of any charge cannot be given about any detained comrade of ours. The reasons of our arrests do not lie in the interest of country's defence but somewhere else. I do not want to deal with this matter here. I have already dealt with this subject in my letter to the Home Secretary, Punjab Government.

The purpose of this application is to draw your attention to the conditions in which we are kept in jails.

The detention orders served on us contain the provision that "in matters relating to maintenace discipline and the punishment of offences and breaches of discipline we shall be governed by the Punjab Detenu Rules, 1950, as amended up-to-date".

After studying the said rules I find that they are not meant for political detenus, perhaps they are meant for criminals. If you get time to go through these rules, I am confident that you will have the same feeling.

It is known to all that all detained Communists are leading most members of our party. They include gadder heroes, Comrades-in-arms of Bhagat Singh and those who have made tremendous sacrifices in the cause of Indian Independence. All of them have been kept in 'C' Class except M.L.As. who are kept in B Class and not 'A'. Even these 55 comrades have been segregated in three different jails of the State. The treatment being meted out in jail is inhuman which no patriot can think of and is against all declarations of treating the political opponent.

You must not have forgotten by now that how we fought for better conditions for political prisoners during the pre-independence period and we had forced the cruel foreign ruler to give us a human treatment in jails. You had seen the conditions in which we were being kept in jail when you came to see us in Borstal Jail, Lahore, in June 1942. You were the General Secretary of State Congress in those days. You yourself have the experience of remaining in jails in those days. There we had to deal with an alien Government. We never expected that we would be dealt with in such a way by those with whom we had fought shoulder to shoulder during the freedom struggle and when we are even today one with them in the cause of defending and stregthening our independence.

Apart from the C Class, the rules impose unimaginable restriction i.e. one can not spend more than five rupees a month, one cannot be allowed more than three books a month, one cannot be given writing material equal to the needs and that provision of a space for our living depend on the mercy of the jail authorities. There are restrictions on interviews, letters and there is a provision of unrestricted censor of books etc. etc.

Moreover, the behaviour of jail authorities is most unreasonable. They interpret the rules in their own way. So much so that :—

They have refused to provide us with charpoys even when these have been provided indirectly in the rules ,—*vide* correction slip No. 1.

They have refused to provide us with GUR whereas in the rules it has been specifically stated in Rule 5 that C Class detenus have to be provided that on the same scale as allowed to criminal prisoners of C Class.

We have not been provided with any open door or indoor games in spite of the specific provision in the rules.

We have not been supplied even the writing material so far. Blank note-books brought by us have been kept by jail authorities. The books which we had been having in all the jails have not been allowed. Even the books on philosophy have been disallowed. The jail hospital perhaps does not contain simple medicines and no serious medical attention is paid.

All of us 19 in number are kept in room which is 18X25 feet which include latrine also. The open space before the room is only 60X70 Sq. feet. There is no place to walk even. The door of the room is also closed at night and we are supposed to go to the urinal in the same room. Our applications and letters are unnecessarily delayed.

I have mentioned above some of the complaints but more can be known only by visiting the place.

I am not writing this to burden you when you are heavily engaged with the work of national defence but I do expect a human treatment from you for myself and my col-

[Home Minister]

leagues especially when we have been put behind the bars on the basis of totally false charges. We are also not many in number and a better treatment for us cannot mean a drain on our exchequer. Therefore, I request you to go into the rules and my complaints and do at least the following :—

1. Immediate provision of a better class to all detained comrades.
2. Modification of the rules in respect of the above-mentioned points.
3. Instructions for the provisions of charpoys, open door and in-door games sufficient space, facilities for walk, etc.
4. Instruction for the proper facilities for our studies, liberal supply of books and writing material.
5. Instruction to jail authorities to give us a humane and liberal treatment.

I hope that in spite of our serious differences on so many questions in the past you will take a serious note of my representation and will deal with us in a way as the opponents are dealt with by political leaders in a healthy spirit. Expecting an immediate reply.

Yours sincerely,
Sd/- Harkishan Singh Surjit
Class, C Detenu, District Jail
Rohtak.

Dated 1st December, 1962.
Received on the night of 2nd December, 1962.

To

GIANI ZAIL SINGH,
Minister for Jails, Chandigarh.

Through—The Superintendent,
District Jail, Rohtak.

SHRIMANJI,

After observing jail life for two weeks as a 'C' Class detenu I am forced to send this representation to you in connection with hardsnips which I and other 45 members of our State Council are facing in various jails of the State.

I need not repeat here that all of us have been arrested on the basis of totally false and fabricated charges and that also at a time when our whole party was engaged in the activities connected with the defence of our motherland. The arrests no doubt have been made under pressure from the right reactionaries who are anxious to utilize the present situation with a view to bring a change in our policy of non-alignment the policy which has enabled us to build our economy, strengthen independence and to play a vital role in the cause of Colonial liberalization and world peace. I do not want to dilate on this subject. I want to address you in connection with Jail affairs for which you as a Minister-in-charge are directly responsible.

You personally know rest of tne comrades detained. All of them are leading members of our party. They have the record of tremendous secrifice for the cause of Indian independence and the well being of our people specially the down trodden. All of them are well being treated as C Class detenus. One fails to understand tnat in a free India for whom the better class treatment is provided for if it is not meant for tnose who have devoted their lives for the cause of peace, democracy and socialism. We were able to get much better treatment from our foreign rulers with whom we had nothing in common and whom we hated the most. We had never expected that our co-patriots would treat us in this way.

For maintenance and discipline in Jail we are being governed by Punjab Detenue Rules 1950 as amended upto date. I would like you to spare half-an-hour to examine these rules and you would find that are meant for habitual criminals and not for political workers. Moreover, the interpretation given to the rules by jail authorities negates whatever little is left there. In fact there is no change in the behaviour of jail authorities and all propaganda being made about the change of outlook has been belied. Reference to some instances of such a behaviour would not be out of place here.

Fourteen of us are detained in District Jail Rohtak. We are locked in a small room where even no charpais are provided, whereas according to rules there is scope for such a provision. We are kept under the locks and for the whole night the small barack is kept locked and we cannot even answer call to nature outside. Tnere is a specific provision in the rules that in summer we are entitled to sleep outside. If in summer we are entitled to this why we are kept locked for the night in the winter. According to the rules we are entitled to buy so many things but one cannot spend more than five rupees a month. We are entitled to study the books inside jail but the censor officer has disallowed all books even on such subjects as philosophy, economy, history and science.

Either the officer-in-charge does not know anything or the instructions are such. We are entitled to the writing material but it has been denied to us so far. Even the continued assurance of the Superintendent has been of no avail. Our letters, are unnecessarily delayed. I do not want to bother you about petty matters, the real position you can find by visiting the jail only but I must say that it is a real torture. The behaviour of jail authorities is becoming unbearable.

Things are not any way better from your side. No representation sent by us has been replied so far. Even the representation sent by Comrade Chanan Singh Dhoot Ex-M.L.A. for parole whose only son is in the Mental Hospital has not been looked into. One cannot call this attitude but inhuman.

You yourself have the experience of jail life and can all understand our difficulties and feelings. I request you, therefore, to look into the matter immediately and do at least the following :—

(1) Immediate provision of better class to all detained communists.

(2) Notification of rules in respect of the above-mentioned points.

(3) Instructions for the proper facilities for study, supply of books and writing material etc.

(4) Instructions to jail authorities to give us a human and liberal treatment.

Expecting an immediate reply.

Yours sincerely,
Sd/- Harkishan Singh Surjeet,
Class C Detenu District Jail,
Rohtak.

Dated 13th December, 1962.

To

Giani Zail Singh,
Minister for Jails, Government of Punjab,
Chandigarh.

Subject.—Regarding treatment to the Communist Detenus in District Jail, Rohtak.

(Through Proper Channel)

I, Com. Harnam Singh Chamak, M.L.A. and 17 other Communist leaders including Com. Harkishan Singh Surjit, Secretary, Punjab Communist Party have been detained here in this jail under the Defence of India Rules. You fully know that the reasons of our detention arise out of political victimization rather than consideration of national defence as has been alleged. After the national Council of the Communist Party took a specific stand on the chinese aggression what even Pandit Nehru our Prime Minister has certified as nationalistic, no ground of our detention were left. All of us were rather active in collecting funds for national defence and participating in other national Defence measures. But I do not want to enter into any controversy over this with you as almost all of us have informed the Home Minister about the reality regarding the charges mentioned in our Detention order. Here I would like to discuss with you most degrading and inhuman treatment meted to us by the jail authorities which I would divide into two parts—

Treatment given to us as M.L.As., (b) Treatment given to our colleagues all of whom are State-level leaders of the Communist party. Some of them are also ex-M.L.As. too.

(A) I and comrade Chamak were brought to this jail on the evening of 21st November, 1962. We told the Deputy Superintendent that both of us are members of the State Legislative Assembly and must be treated as Better Class Detenus. But he flatly refused and said that he or the Superintendent has no authority to sanction us B Class. Consequently we were put as C Class which position continued upto 26th November, when the Superintendent informed us that under orders of the Punjab Government, we have been sanctioned better class treatment. But factually no change except that of Diet Allowance took place, upto the time of writing of this representation, we have not been provided with clothes and bedding due to Better class and we are having only class clothing. One or other excuse is invented to deny all these facilities i.e., there are no clothes we have written to Ambala Jail, there are no chairs or stools we have given orders for manufacturing the same, Only yesterday after strong protest to the Superintendent, two stools have been provided. We brought certain books political as well as literary for study but in our independent country, even these amenities are being denied which were provided by the British Government upto this day, excepting a few literary books no political books have been provided to us. It is stated by the Jail authorities that C.I.D. person has refused to allow these books. This reply has been given to us only yesterday after about nine days of our detention. It seems to me that the officials here do not at all realize what are

[Home Minister]

the rights and priviliges of the members of the legislature. I am shocked at the treatment meted to us. Not even these facilities have been given which are mentioned in the Jail Manual or the rules for the maintenance of the detenues. A rosy picture of jail administration so many times stated in the State Legislature has vanished all of a sudden from our minds. You yourself will come to the same conclusion if you happen to visit the jail. Regarding treatment to other comrades detained with us I would urge you to sanction better class treatment as their status demands. All of us have been put here on political grounds although we contend against these. But this does not imply that human treatment should be denied. We are seeing here in practice the amended rules of Detenus maintenance. Even these items of these rules which still afford some facilities to the detenus are not acted upon on the basis of wrong interpretations such as the Rules indirectly suggested the supply of Charpies which were always supplied to the detenus in the past. Although it has been clearly stated in the Rules that civil criminal prisoners diet will be given to the C Class detenus but the jail authorities have further reduced its diet to the C Class non labouring civil criminal prisoners diet. It is all very strange which we are witnessing here. All who fought for the liberation of our motherland and also for jail reforms will shudder at the present state of affairs in jails. Many of these parties are here by our side and they rightly feel 'Are these jails reforms for which we have been fighting and suffering ? You have yourself taken an enviable part in our national liberation struggle and also suffered inhuman tortures in the States Indian Jails. Now that you happen to be the incharge of Jail administration in Punjab, will you ponder and review the situtation ? Will you take immediate and stern steps to implement in practice all the amenities mentioned in Jail Manual and various other Rules and Regulations for jail administration but denied in practice by the heartless jail administration? Will you also initiate further more jail reforms from the view point of betterment and provision of more facilities to the political prisoners and detenus which the present laws do not provide? If you do not take concrete steps in this direction one aspect of our freeedom will definitely remain darkened. Even civilized conduct demands some what human treatment with political prisoners of different political views. We hope you will take immediate steps to remove our grievances stated above and after due enquiries take proper action against those responsible for mal-treatment with us.

Expecting an early reply.

Thanking you.

Yours Sincerely,
Sd/- Harnam Singh, Shamsher Singh Josh,
Comrade M.L.A.,
B Class Detenus
District Jail, Rohtak.

1st December, 1962.

To

S. Partap Singh Kairon,
Chief Minister, Chandigarh.

(Through proper channel)

SHRI MAN JI,

We, the undersigned Communist Detenue, detained in District Jail, Rohtak, are sending you this representation after failing to get any reply to any of our representations sent to Minister for Jails, Home Minister, Home Secretary and D.I.G. (C.I.D.) individually and collectively during the past one-and-a-half months. All out representations dealt with the two subjects namely (1) Challenging the baseless charges levelled against us in order to find out some plea for detention and (2) inhuman treatment meted out to us in jail.

All of us had made it clear that our arrests had been made on the basis of totally false and falsicated charges and not even a single proof can be provided to prove any charge against any one of us. In fact the arrests have been made under pressure from the forces of right reaction who are opposed to the progress policies of the Nehru Government especially the policy of defence and non-alignment and that of industrialisation of our country by developing public sector. Our arrests, no doubt, have helped those forces and they are continuously raising their head under the leadership of fuedal and communal reactionary elements threatening the unity and integrity of our state. The Defence of India Rules is against the forces of patriotism, progress and democracy and

communal reactionaries are allowed to have their own way in the present situation. Any way, it is upon you to decide, as far we are concerned, we are loyal soldiers of the C.P.I. andhave a record of long services and sufferings in the cause of struggle for independence, democracy and socialism. No effect on the part of Government on reactionary forces can malign us and our party's fair name. We can only point out that there is no justification in keeping us under detention except the narrow political interests of the reaction.

(1) *Parole of Com. Chanan Singh Dhut.*—Before coming to the treatment meted out to us in jails we have to make a mention to a problem to which none can but has to pay immediate attention. Com. Chanan Singh Dhut is one of our old Comrades. He was one of the founders of the State people movement in Kapurthala State in early forties. Since then he suffered a lot for the cause of country's freedom. He has remained more than eleven years in jails. His record is known to you. His only son, Amar Jeet Singh, who was studying in B.Sc. Final, became a mental patient second time in the beginning of November. Chanan Singh Dhut took him to the mental hospital Amritsar and was looking after him there he was arrested on 23rd November, 1962 from the hospital premises there. He was served with the same charge sheet as is given to others. Patriot with such a record of service, while looking after his only son, is charged with the sabotage of defence efforts. Can it be called a preventive measure? It is nothing but sheer vindictiveness. Moreover the arrests had a very bad effect on the boy and his condition further deteriorated. He and his wife sent representations to release him on parole in the name of the life of their only son, and some deputations also met you and the Home Minister, but none has been able to move your government over such a problem where the future of young boy is involved who belongs to the generation which has to play an important part in ehancing the prestige of our country. What is this if not a policy of playing with the life of a youthful boy, the only son of his parents ? Cannot we expect even any humane feelings from you and your government? This is a question on which we expect you to ponder.

(II) *The Treatment in Jails.*—We want to deal with the question of our treatment in jails. As per detention orders in matters relating to maintenance and discipline, we have to be governed by the Punjab Detenus Rules, 1950, as amended up to date. We have examined the rules and compelled to conclude that they are meant for criminals and not for political prisoners. It seems that they are prepared by the beaurocracy and without any serious thought given by the Ministry. How can such rules have your sanction who himself has the experience of remaining in jails as a political Prisoner or a detenue.

Their application has made the things more worse. In this connection we want to bring to your notice the following :—

Classification.—All of us are the leading members of the C.P.I. the second party of our country with a long record of service and sacrifice in the cause of Motherland. There are graduates, M.L.As., members of the Zila Parishads and Block Samities. journalists and writers amongst us, but all of us are placed in the C class. During the foreign rule the classification was meant to provide better facilities to the persons belonging to the propertied classes. Gaddar heroes, Babar Akalies and Bhagat Singh and his colleagues fought against this hatred of the British rules against the freedom fighters. Jatinder Nath Dass had to lay his life for this cause of political prisoners. This forced the foreign rulers to put the political prisoners in better class irrespective of the consideration of property. Our Chief Parliamentary Secretary can tell you all about this struggle. A humane treatment was recognized for the politicals. But now when we have the Congress Government in the State how is it that all of us have been put in the C Class. Does it mean that under the Congress rule the classification is meant for landlords and reactionaries, and not for tnose who are devoted to the cause of peace, democracy and socialism ? This position is untenable before our people who have put you in power. This also at a time when we are few in number, all leading members of the party are detained under false pretexts.We hope you to re-consider this position and immediate orders for better class treatment. It will be not out of place that all the communists were placed in better class during 1948-52, when the number was very large and perhaps you happened to be the Minister for jails.

Accommodation.—All of us are kept in one room along with a small open air space of 60' x70'. This place is meant to be used for play grounds, for walk, for sun shine and for everything. We are not allowed to go out of this small enclosure even for a walk. During the night we are kept under two locks, one for the room and the other for the enclosure. We can not go out of the room in the night even in answer to the call of nature although it is provided in the rules that in summer we are entitled to sleep outside,

which means that the locking of the room is not necessary. Moreover the water available here is the canal water, which is ice cold now-a-days and cannot be used for bath or drinking.

Provision of Charpoys.—Though there is scope for the supply of charpoys in the rules, but we have been refused and all of us have to sleep on floor in this cold winter.

Diet.—It is stated in the rules that C class detenus shall be provided diet on the same scale as allowed to criminal prisoners of C class, but we are being given diet on the scale of civil prisoners.

Funds.—Technically we are allowed to receive funds from our relatives and friends and can spend for the purchase of clothes, shoes, newspapers, books, toilets, and diet etc., but restriction is imposed which negatives all the provisions that we cannot spend more than five rupees a month out of these funds. Who can purchase a shoe or clothes within five rupees now-a-days ?

Interviews.—There is a restriction imposed on the interviews that it can be held once a fortnight and even the brother-in-law or maternal uncles are excluded in the list of near relatives, who are allowed to interview the detenus. A cumbersome procedure is provided for the others, who want to interview a detenu. Moreover detention at a far distant place from our home District deprives even our near relatives from interviewing us. Why the Government cannot arrange to keep us near our Districts where at least we can see our kith and kin ?

Correspondence and Censorship.—We are allowed to write one letter a week. Even the facility provided to criminal prisoners that they can receive reply paid post cards is denied to us. With this restriction it is difficult even to keep in touch with the relatives.

About the censorship, it is really a torturous affair. Our letters both in coming or out going are delayed from four days to more than a week. Our constant complaints to the Superintendent have been of no avail.

As far as the books are concerned practically we have not been allowed any book. Even the books on science, philosophy, economy and history could not get the approval of the censoring authority. A representation about this was sent to the D.I.G. (C.I.D.) last month, but we have not been able to get any reply so far. Not only this even the Government publications have not been allowed to us. You will be surprised to know that after a constant demand for books received we got a reply on January 2nd, 1963 that even the volumes of Agricultural situation in India, a Government of India publication, issues of "Punjabi Duniya" issued by the Language Department, Punjab Government, a book namely "Kings English" and how to write it, Vishwa Bharti a semi Government publication have been withheld, because according to the censoring authority these books relate to "Communist ideology", we do not know whether the Government has decided to have the Communist ideology, but it is contrary to the declaration made by our Prime Minister, Pt. Jawahar Lal Nehru that Government is neither opposed to any ideology nor to any party, but the censoring authority here has developed the logic to the length of even withholding Government publications in the name of Communist ideology. One is forced to conclude that it is very difficult to change the out-look of the bureaucracy in the changing world. Can any congress man weded to domestic ideas allow things to happen in this way ?

Writing Materials.—It takes ten to fifteen days time to get a blank note book in this jail and if you want another we cannot get any reply from the authorities.

Family Allowance.—Some of the detenus have dependents who have nothing to fall back upon except their meagre earnings. It is not proper that the dependents should suffer because of no fault of theirs.

These are some of the points which we want to raise with you to draw your immediate attention. We want you to go into all these and decide immediately on the following :—

(1) Better class facilities to all communist detenus.
(2) Release of Com. Chanan Singh Dhut on parole to enable him to look after his son.
(3) Provision of charpoys.

(4) Transfer to the Jails near home Districts so that detenus can keep in touch with their relatives.
(5) Removal of restriction to spend money received from the relatives and friends.
(6) Two letters a week.
(7) Liberal provision for receiving books and writing materials.
(8) Timely reply to our representations.
(9) Family allowances to the needy.

In the end we again want to state that we have been detained on false pretexts and the in humane treatment being meted out to us can in no case be justified. We deserve to be treated as politicals and not criminals. We ourselves are conscious of the situation of emergency but if we do not get the reply till January 20th, 1963 you will force us to register our protest in some form. We on our part want to avoid any such situation but at the same time want to live as politicals and expect you to treat us like that.

Expecting our immediate reply.

Yours faithfully,
(1) Harkishan Singh Surjit,
(2) Chanan Singh Dhut.
(3) Ram Kishan Bharolian.
(4) Mota Singh Chabbal.
(5) Dalip Singh Johal.
(6) Paras Ram.
(7) Jarnail Singh.
(8) Gurbax Singh Atta.
(9) Darshan Singn.
(10) Raghbir Singh.
(11) Karnail Singh Fide.
(12) Dhanpat Rai Nahar.
(13) Ghuman Singh.

Dated 7th January, 1963

DACOITY IN BHATINDA DISTRICT

*2139. **Sardar Gurdial Singh Dhillon :** Will the Home Minister be pleased to state—
(a) whether any dacoity took place in a village of Bhatinda district in the last fortnight of January, 1963 ; if so, the details of the loss of life and property ;
(b) the steps so far taken to apprehend the culprits and the details of the progress of the investigation so far made in the said dacoity case ?

Shri Mohan Lal : (a) A case under section 460 I.P.C. was registered at Police Station Sardulgarh on 21st January, 1963.

(b) A special staff has been raised to investigate the case under the close supervision of Deputy Superintendent of Police, Mansa and Superintendent of Police, Bhatinda.

ABSORPTION OF EX-MINISTERS ETC. IN THE VARIOUS DEFENCE ORGANISATION IN THE STATE

*2140. **Sardar Gurdial Singh Dhillon :** Will the Home Minister be pleased to state—
(a) the total number of Ex-Ministers of Parliament and Legislators so far absorbed in the Civil Defence, Home Guards, Raksha Dal, National Volunteer Rifles and Village Rifle Traini ng centres in the State ;
(b) the ranks held by each of them in the said organisations and the remuneration, allowances or honorarium being drawn by each one of them ;

[Sardar Gurdial Singh Dhillon]

(c) whether the ranks referred to in part (b) above have been given to them before or during the training or in the process of their ordinary service career ;

(d) whether the persons referred to in part (a) above are required to wear any regular uniform ?

Shri Mohan Lal :

	Civil Defence	*Home Guards*	*Raksha Dal*	*Rifle training Scheme*
(a)(i) Ex-Ministers ..	..	2	1 (Deputy Minister)	..
(ii) Member of Parliament and Legislatures	..	..	1	..
(b) (i) Ranks ..	..	Regional Commandants, Punjab Home Guards	(i) Chief Organiser, Punjab Raksha Dal (ii) General Officer Commanding, Punjab Raksha Dal	..

(ii) Remuneration allowances or honorarium being drawn by each .. No

(c) During the training.

(d) Yes, but only when on duty.

सरदार गुरदियाल सिंह ढिल्लों : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि इनकी वरदी, पुलिस की वरदी से मिलती है या फर्क रखा गया है ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਰਦੀ ਨੀਅਤ ਹੈ । ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹ ਨੀਅਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਜਿਹੜੇ ਆਫ਼ੀਸਰਜ਼ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਵਗੈਰਾ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਟਾਈਮ ਲਿਮਿਟ ਵੀ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਐਨੇ ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਜੇਕਰ ਉਹ ਡਿਊਟੀ ਉਪਰ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕੀ ਫਿਰ ਵੀ ਵਰਦੀ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਦੋਂ ਉਹ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਵਰਦੀ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਜੇਕਰ ਵਰਕਿੰਗ ਆਵਰਜ਼ ਫਿਕਸਡ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਰਿਜਨਲ ਕਮਾਂਡੈਂਟਸ ਆਪਣੀ ਰਿਜਨ ਵਿਚ ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਭਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਕੰਮ ਦੀ ਸੁਪਰਵੀਯਨ ਅਤੇ ਇਨਸਪੈਕਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਸਮਾਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਿੰਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਬਿਨਾਂ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਉਹ ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਕੀ ਇਨਸਪੈਕਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਸਾਡੇ ਜਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਪੁਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਅਸੀਂ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਥੋਂ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ? ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਸਟੱਡੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਉਪਰ ਹਾਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਿਨਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਅਜੇ ਤਕ ਜਾਰੀ ਹੈ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਜਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਦੇ ਖਰਚੇ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਅਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮਰਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਕਿਵੇਂ ਮਰਜ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਅਜੇ ਸਕੀਮ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੁਦਤ ਹੋਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਰਜਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਲਗੇਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡਿਆ ਦਾ ਇਹ ਨਵਾਂ ਸੈਟ ਅਪ ਹੈ । ਆਲ ਇੰਡਿਆ ਬੇਸਿਸ ਤੇ ਇਸ ਉਪਰ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੀਟਿੰਗਜ਼ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ । ਮਰਜਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਰੂਲਜ਼ ਨੂੰ ਅਜੇ ਫ਼ਾਈਨਲ ਸ਼ੇਪ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਜਿਹੜੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਬੇਸਿਸ ਉਪਰ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਅਤੇ ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਦਾ ਨਵਾਂ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਸ਼ਕਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਸਟੇਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਇਕ ਸਬ ਕਮੇਟੀ ਵੀ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਕ ਦੋ ਮੀਟਿੰਗ ਵੀ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਸਾਰੀ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਅੰਤਿਮ ਸ਼ਕਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਆਪ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਲੰਬਾ ਚੌੜਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ। ਪਰ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਦਮ ਮਰਜਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਜਿਹੜੀ ਅੰਤਿਮ ਸ਼ਕਲ ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਨੂੰ ਦੇਵੇਗੀ ਉਹ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਮੰਤਰੀ : ਮਰਜਰ ਦਾ ਕੰਮ ਅਨਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਰਖਸ਼ਾ ਦਲ ਅਤੇ ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੈ, ਰੈਂਕਸ ਵਖਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਲਾਊਂਸ ਵੀ ਮੁਖਤਲਿਫ ਹਨ । ਮਰਜਰ ਕਰਨਾ ਕਾਫੀ ਔਖੀ ਸੱਮਸਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਡਿਟੇਲਜ਼ ਵਰਕ ਆਊਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

EXPENDITURE INCURRED IN CONNECTION WITH CASES AGAINST MR. R.P. KAPUR, I.C.S. (UNDER SUSPENSON)

***2198. Pandit Chiranji Lal Sharma :** Will the Home Minister be pleased to state the amount incurred by Government on account of litigation against Mr. R.P. Kapur, I.C.S., now under suspension, with the details of fees paid to U.P. lawyers in this connection ?

Shri Mohan Lal : Rs 72,965.75 nP. (This includes Rs 23,100 paid to Shri K.L. Misra, Advocate General, U.P. and Rs 29,700 paid to Shri R.K. Shukla, Advocate Allahabad).

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I know, Sir, whether any other case is still pending against Shri Kapur in any other court ?

Minister : That is a different thing altogether. Supplementary does not arise out of this Question.

Pandit Chiranji Lal Sharma : I wanted to know, Sir, whether in view of his recent acquittal in cases, is there any other case still pending against Shri Kapur ?

Mr. Speaker : If the hon. Member reads his Question, he will find that he wanted to know the amount incurred by Government on account of litigation against Shri Kapur.

Pandit Chiranji Lal Sharma : Sir, a Supplementary can arise out of this Question.

Mr. Speaker : It is for me to decide whether a supplementary arises or not. The hon. Member only wanted to know the amount incurred by the Government in this connection.

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I know whether the Advocate-General or any other legal representative of the Government, who went to U.P., was paid any extra amount over and above his usual remunerations ?

Minister : I have given the total amount incurred by the Government in this connection.

श्री मंगल सेन : क्या होम मिनिस्टर साहिब फरमायेंगे कि जो रुपया यू. पी. के एडवोकेट जनरल को इंगेज करने में खर्च किया गया है, उस की बजाए क्या पंजाब सरकार के एडवोकेट जनरल को.....

Mr. Speaker: It is a question of opinion.

श्री मंगल सेन : मैं यह पूछना चाहता हूं कि पंजाब के अफसरों की सेवाओं को क्यों नहीं अवेल औफ किया गया ।

श्री अध्यक्ष : अगर यू० पी० के एडवोकेट जनरल तथा दूसरे वकीलों को कर लिया गया तो इसमें क्या फ़र्क पड़ता है (What difference does it make if the Advocate General and other lawyers of U. P. were engaged for this purpose) ?

श्री मंगल सैन : फर्क तो बहुत पड़ता है। मैं....

श्री अध्यक्ष : सवाल में तो सिर्फ यही पूछा गया है कि इस केस पर यू० पी० में कितना खर्चा हुआ ।

श्री मंगल सैन : मेरी हम्बल सबमिशन यह है कि शायद मैं अपनी बात को स्पष्ट नहीं कर पाया । मैं यह पूछना चाहता हूं कि जब पंजाब गवर्नमैंट के पास अपने ऐडवोकेट जनरल डिप्टी और असिस्टैंट ऐडवोकेट जनरल मौजूद हैं जिन को स्टेट ऐक्सचैकर से तन्खाह दी जाती है तो क्या वजह है कि बाहर की स्टेट से वकील किए गए ?

मंत्री : चूंकि वहां पर इस केस की प्रौसीक्यूशन के लिये ऐसा करना प्रैक्टीकल और जरूरी समझा गया था । यहां पर जो हमारे एडवोकेट जनरल और एडीशनल एडवोकेट जनरल हैं उनके पास यहीं पर काफी काम है और उन के बार बार वहां पर जाने से यहां के काम में रुकावट पड़ती है ।

Sardar Gurnam Singh : Will the hon. Home Minister please state whether this amount relates to one particular case or to all the cases going on against Shri Kapur in U.P. ?

Mr. Speaker : I think, the amount relates to all the cases against Shri Kapur.

Sardar Gurnam Singh : Let the hon. Minister say so.

Home Minister : The answer given clearly indicates this. This shows the amount incurred in connection with the litigation going on against Shri Kapur in U.P.

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਦ ਮੌਜੂਦਾ ਕਨਵਨਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਕਿਸੇ ਲੋਅਰ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਅਰ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਉਂ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ?

Mr. Speaker ; It does not arise from the main question. In the question the amount spent was asked The hon. Member may give notice of another question and get the reply.

ENCOUNTER BETWEEN PUNJAB BORDER POLICE AND PAKISTAN BORDER POLICE

***2256. Comrade Ram Kishan :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether any encounter took place in the year 1962 between the Punjab Border Police and the Pakistan Border Police on the border of Amritsar, Ferozepur and Gurdaspur Districts ; if so, the details thereof ;

(b) the number of smugglers arrested or shot at respectively at this border during the said period ?

(c) the steps, if any, being taken to check the smuggling on this border ?

Shri Mohan Lal : (a) No.

(b) 37 smugglers were arrested and 35 shot dead. Figures regarding smugglers shot at are not available.

(c) Steps taken along the border to check smuggling are extensive patrolling by the Punjab Armed Police, night ambushes and naka-bandi at strategic points, surveillance of known smugglers, raids on and searches of dwellings of notorious smugglers, collection of intelliegence regarding smuggling and deterrent action against Government employees involved or suspected to be involved in smuggling.

कामरेड राम किशन : मिनिस्टर साहब ने सवाल के पार्ट (ए) के जवाब में बताया है 'नो' और दूसरे हिस्से के जवाब में बताया है कि 37 स्मगलर्ज शूट किए गए। अगर एनकाउण्टर नहीं हुआ तो यह शूटिंग किस तरह हुई ?

गृह मन्त्री : आप ने सवाल के पहले हिस्से में पूछा था कि पाकिस्तान और पंजाब बार्डर पुलिस में कितने एनकाउंटर हुए, इस के जवाब में मैं ने बताया है 'नो'। दूसरे हिस्से में आप ने पूछा था कि कितने स्मगलर्ज़ को शूट किया गया, इस के जवाब में मैं ने बताया 37। आप ने स्मगलर्ज के साथ एनकाउण्टर के बारे में तो पूछा ही नहीं था।

कामरेड राम किशन : होम मिनिस्टर साहब ने फरमाया है कि 37 स्मगलर्ज को शूट किया गया तो मैं पूछना चाहता हूं कि जो स्मगलर्ज मारे गए वह क्या क्या चीज़ें स्मगल कर रहे थे यानी उन की स्मगलिंग की नौइयत क्या थी ?

श्री अध्यक्ष : आप ने पूछा था कि कितने आदमी मारे गए, तो उन्होंने संख्या बता दी। अगर आप पूछते कि क्या वह काली मिर्च या सोना स्मगल कर रहे थे तब आप की सप्लमेंटरी ठीक थी। (The hon. Member had asked the number of the persons shot and the hon. Minister has given him the number. Had he asked specifically as to whether the smugglers were trying to smuggle pepper or gold, then he was justified putting this supplementary.

कामरेड राम किशन : क्या होम मनिस्टर साहब बताएंगे कि क्या इस सम्बन्ध में यानी स्मगलिंग को रोकने के लिये पाकिस्तान और पंजाब की पुलिस या दूसरे अफसरों की कोई कानफ्रैंस या मीटिंग हुई है ?

गृह मन्त्री : ऐसी मीटिंगें तो होती ही रहती हैं।

कामरेड राम किशन : क्या होम मिनिस्टर साहब मुझे बताएंगे कि उन मीटिंगों में क्या २ फैसले हुए हैं और वह मीटिंगें कहां और कब हुई ?

मन्त्री : इस के लिये अलग नोटिस दे दीजिए। इस वक्त जबानी तो मुझे कुछ याद नहीं, पता कर के बता दूंगा।

LICENCES ISSUED FOR CINEMA HOUSES AT N.I. TOWNSHIP, FARIDABAD

***2337. Sardar Kulbir Singh** : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) number of licences of cinema houses granted at N.I. Township, Faridabad at present together with the names of proprietors thereof ;

(b) whether it is a fact that a new cinema house is being constructed in Nehru ground for which no plan has been sanctioned by the Notified Area Committee ?

Shri Mohan Lal : (a) One. The proprietor is Shri Baldev Singh.
(b) No.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਨਕਸ਼ਾ ਪਾਸ ਕਰਾਏ ਬਿਨਾਂ ਕਿਉਂ ਉਸ ਸਿਨੇਮਾ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੱਤੀ ਗਈ ?

मंत्री : मैं ने तो बताया है कि जब कमेटी ने नक्शा पास किया था तब यह बिल्डिंग बनाई गई थी । यह गलत है कि नक्शा पास नहीं हुआ था ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਨਹੀਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਲਤ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਨਕਸ਼ਾ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਲਕਾ ਲਗਵਾ ਲਿਆ ਸੀ.........

श्री अध्यक्ष : वह कहते हैं कि नक्शे वाली बात ही गलत है । If the hon. Member can prove to the contrary and satisfy me I will permit another question अगर आप यह समझते हैं कि गवर्नमेंट ने जो जवाब दिया है वह गलत है । He should meet and satisfy me first. Then, I will permit the question. (The hon. Minister has stated that the matter relating to the building plan is incorrect. If the hon. Member can prove to the contrary and satisfy me I will permit another question or if he considers the reply given by the Government to be incorrect, he should meet and satisfy me first. Then, I will permit the question.)

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहब, उस दिन अमृतसर के सि ा के बारे में आप के नोटिस में लाया गया था लेकिन उस पर कोई ऐक्शन नहीं लिया गया . . . .

Mr. Speaker : That is wrong. The hon. Member promised to bring in the notification, but he has not brought it.

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਆਰਡਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਥੇ ਸਿਰਫ ਹਰੀਜਨ ਕਾਲੋਨੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਉਥੇ ਸਿਨੇਮਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਔਰ ਬਗੈਰ ਪਾਸ ਕਰਵਾਇਆਂ ਬਣਵਾਇਆ ਗਿਆ । ਇਹ ਚੀਜ਼ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਵੀ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ । But all these things were filed.

कामरेड राम प्यारा : आन ए प्वायंट आफ आर्डर सर । क्या यह ठीक नहीं कि जो इल्जामात आनरेबल मैम्बर ने लगाए हैं, चीफ मिनिस्टर साहिब उन को डीनाई करें वरना उन के खिलाफ ऐक्शन लिया जाए ।

Mr. Speaker : I make a suggestion to the House that one who levels the charges, should take the entire responsiblity of such charges, and of convincing me about them. I will then put them before the Committee of the House.

Shri Balramji Dass Tandon : I take all the responsibility, Sir.

श्री अध्यक्ष : अगर किसी ने सैंट्रल पालियामैंट में कह दिया कि फलां वजीर ने एक आदमी से दो लाख रुपया ले लिया है और वज़ीर कहता है कि नहीं लिया । That type of insinuation is wrong. I would expect the House to establish healthy conventions and traditions. I would also impress upon the hon. Members to see that they do not misuse their position while levelling such charges.

[श्री अध्यक्ष]

(May be that some member of the Parliament levelled any charge against a Minister on the floor of the House of his accepting Rs 2 lakhs from som body and the same was denied by the Minister concerned. That type o insinuation is wrong. I would expect the House to establish healthy conven-f tions and traditions. I would also impress upon the hon. Members to see that they do not misuse their position while levelling such charges.)

श्री बलरामजी दास टंडन : आप ने जो आवजर्वेशन की है यह बिल्कुल ठीक है, यह सौ फीसदी ठीक है। मगर जब हम क्लीअरली इन की बात को चैलैंज करते हैं, आप के नोटिस में लाते हैं गवर्नर साहिब के आर्डर के बावजूद कि वहां पर सिवाए हरिजन कालोनी के और कुछ नहीं बन सकता मगर इस के बावजूद वहां पर कोल्ड स्टोरेज और सिनेमा बना, उस हुक्म के खिलाफ ....

Mr. Speaker : The hon. Member is delivering lectures. He has not brought the documents, although he promised to do so. I asked my Secretary to examine the issue. I will permit half an hour discussion on the mat ter if he can convince me about it.

श्री मंगल सेन : यह जो सिनेमा का लाइसैंस दिया गया है, इस के प्रोप्राइटर का नाम सरदार बलदेव सिंह बताया है मगर यह बलदेव सिंह न होकर गुरिन्दर सिंह है, (विघ्न) जैसा कि आनरेबल मैम्बर ने कहा है कि वह चैलेन्ज करने के लिये तैयार हैं, यह नाम ग़लत बताया गया है तो यह भी अगर आप के नोटिस में आ जाए, हम आप के पास ठीक नाम ले आएं तो क्या आप प्रापर ऐक्शन लेंगे ?

Mr. Speaker : I shall definitely write to the Government and will take a serious view if the reply given in the House is contrary to the facts.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਗੇ ਕਿ ਨਕਸ਼ੇ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਕਿਸ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ? (ਵਿਘਨ) ਕਿਸ ਨੇ ਸੈਂਕਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ?

Mr. Speaker : You may please give notice of another question.

गृह मंत्री : स्पीकर साहिब, आप की इजाजत से मैं इन्हें बताना चाहता हूं कि बिल्डिंग की मन्ज़ूरी गवर्नमैंट नहीं देती, गवर्नमैंट इस पिक्चर में नहीं आती। वहां पर नोटीफ़ाईड एरिया कमेटी है। उस के पास अर्जियां जाती हैं और वही मन्ज़ूरी देती है।

सरदार कुलबीर सिंह : कब दी गई थी मन्ज़ूरी ?

गृह मन्त्री : तारीख तो मेरे पास नहीं है। आप पूछते तो उन से पता कर के आप को दे सकता था।

Mr. Speaker : In part (b) of the Question, it is stated :

> "Whether it is a fact that a new cinema house is being constructed in Nehru ground for which no plan has been sanctioned by the Notified Area Committee ?"

To this, the Government have replied in the negative. So this explains the position.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਜਦ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਤਾਰੀਖ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਸੈਂਕਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ।

श्री अध्यक्ष : इन्होंने जो सवाल उन से पूछा था वह यह था कि नोटिफाईड एरिया कमेटी के इलाका में कोई सिनेमा बिना सैन्कशन के बन रहा है ? नोटीफाईड एरिया कमेटी

ने जवाब दिया कि ज़ाजत दे दी है. The Government gave the reply that nothing illegal has been done. अगर आप के नोटिस में इस के इलावा कोई और बात हो तो बताएं । (His question was whether any cinema was being built without sanction in the area of the notified Area Committee. That Committee intimated that necessary permission had been accorded. The Government gave the reply that nothing illegal had been done. However, if the hon. Member's information goes contrary to this, he may let the House know.)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ: On point of order, Sir. ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਭਿਣਕ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ 10 ਜੁਜ਼ ਸਨ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਪੁਛੀ ਸੀ ।

Mr. Speaker: This responsibility lies with my office. The question was modified by my office and the hon. Member might have been informed about it. Anyhow, I will re-examine it and will send it to the Government and try to get you the required information.

DEFENCE ORGANISATIONS

*2356. **Comrade Ram Chandra:** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the total amount placed at the disposal of different defence organisations in the State like Home Gurds, Civil Guards, Raksha Dal etc.;

(b) the amount of salaries and T.A. etc. being paid to the Chief Officers and Organisers including the Retired Generals, if any employed in the said organisations ?

Shri Mohan Lal: (a) and (b): Statement containing the requisite information is laid on the table of he House.

(a) Amount proposed to be spent during the current financial year, 1962-63 :—

(i) Punjab Home Guards/Civil Defence and Punjab Rifle Training Scheme .. Rs 42,99,000

(ii) Punjab Raksha Dal .. Rs 7,32,000

(b) *Punjab Home Guards*	*Salary being paid*	*T.A./D.A. permissible*
Commandant General	Rs 2,250 P.M. (Minus Military pension of Rs 875 P.M.)	As under the Punjab Government T.A. Rules
Punjab Raksha Dal		
(1) General Officer Commanding	Nil	
(2) Chief Organiser	Nil	
Punjab Rifle Training Scheme		
Commandant, Rifle Training Scheme	In the scale of Rs 1300—1500—(Less Military pension of Rs 620 P.M.)	Ditto

---

ROBBERIES COMMITTED IN JULLUNDUR DISTRICT

***2377. Comrade Ram Chandra :** Will the Home Minister be pleased to state :—

(a) the total number of robberies reported with the names of places where committed, in Jullundur district, during the month of J nuary, 1963 ;

(b) whether the miscreants have been traced out in respect of the each said robbery ?

Shri Mohan Lal : (a) 3. One each in the areas of villages Dhaliwal, Verka and Lohgarh.

(b) Yes. In 2 cases.

ENQUIRIES HELD BY THE VIGILANCE DEPARTMENT AGAINST THE OFFICERS/OFFICIALS POSTED IN DISTRICT BHATINDA.

***1493. Comrade Babu Singh Master :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the number of enquiries held by the Vigilance Department against the officers/officials posted in Bhatinda district during the period 1st January, 1962 to-date and the details of charges, levelled against each ;

(b) the number of cases in which some action against the said officers/ officials was recommended by the Vigilance Department together with the number of cases out of the said cases in which Government took any action and also the number of cases where no action has been taken against the said officers/ officials on the said recommendations during the said period ;

(c) the number of cases which have been dropped by the Vigilance Department stating the reasons therefor in each case ?

Shri Mohan Lal : (a) 99. A statement is laid on the table of the House.

(b) 11 cases had been referred for departmental action and 13 for action other than departmental action to the various Punishing Authorities. 30 cases remained un-substantiated and were filed. In 5 cases, criminal cases have been or are being got registered and in 24 cases the reports of investigation are under consideration/scrutiny. 9 cases are pending investigation.

(c) In 7 cases, the delinquents being non-gazetted officials, the enquiries were dropped by the Vigilance Department and the complaints were transferred to the Departments concerned for necessary action.

STATEMENT

Serial No.	Enquiry No.	Name of defaulter	Allegations levelled	Action recommended	Final decision
1	2	3	4	5	5
1	1/62	Shri Nazar Singh, Kanungo and Sucha Singh, Patwari, C/H	Acceptance of bribe	Departmental action	Pending with Director Consolidation of Holdings and D.C. Bhatinda
2	2/62	Shri Gurdial Singh, Block Development Officer, Sangat	Favouritism and other irregularities .	Not substantiated	Referred to the Development Department for disposal
3	3/62	Shri K.C. Sharma, Sectional Officer, I.B. and others	Misappropriation of Government stores and acceptance of bribe	Departmental action	Referred to Chief Engineer (I.B.)
4	4/6.	Shri Boota Singh, Irrigation Booking Clerk and others	Acceptance of bribe	.	Criminal case registered
5	5/62	Shri Hardwari Lal, Registration Clerk	Possessing property worth Rs 30,000	Departmental action	Pending with Deputy Commissioner, Bhatinda
6	6/62	Shri Bhagwant Singh, Loan Inspector, Bhatinda	Acceptance of bribe	Not substantiated	Filed
7	7/62	Shri Rajinder Singh, Urban Resettlement Bhatinda	Ditto	Ditto	Do
8	8/62	Shri Ranjit Singh, Irrigation Booking Clerk	Ditto	Ditto	Do
9	9/62	Shri Mehar Singh, Patwari, I.B.	Ditto	Ditto	Do
10	10/62	Shri Lal Chand, Bill Clerk, Excise and Taxation Officer, Bhatinda	Acceptance of bribe and embezzlement of Government funds	Conduct found suspicious. Recommended for other action	Referred to the Excise and Taxation Commissioner, Patiala

Serial No.	Enquiry No.	Name of defaulter	Allegations levelled	Action recommended	Final decision
1	2	3	4	5	6
11	11/62	Shri Lal Singh, Sub-Inspector, Co-operative Societies	Accepted bribe	Recommended for other action	Referred to the Deputy Registrar, Co-operative Societies, Patiala.
12	12/62	Shrimati Mulvai Devi, Nurse Dai, Bhatinda	Accepted bribe	Recommended for other action	Referred to the District Medical Officer of Health, Bhatinda
13	13/62	Shri Prem Singh, Sub-Inspector C/H Kalian Sukha	Ditto	Ditto	Referred to the Director Consolidation of Holdings, Punjab
14	14/62	Shri Harchand Singh, Gram Sewak Fatta Maluka	Ditto	Ditto	Referred to the Commissioner Development
15	15/62	Shri Ambresh Narain, Secretary Municipal Committee, Budhlada	Allegations of immorality	Not substantiated	Filed
16	16/62	Shri Karnail Singh, Sub-Inspector, C/H and others	Accepted bribe	Departmental action recommended	Referred to the Deputy Commissioner, Bhatinda
17	17/62	Shri Babu Singh, Kanungo, Revenue	Ditto	Ditto	Filed
18	8/62	Shri Gurbachan Singh, Block Officer, Kotkapura	Prepared bogus muster rolls and submitted wrong information to superiors	Not substantiated	Filed
19	19/62	Shri Nirmal Singh, Deputy Director, Welfare	Misused the Government Vehicle	Ditto	Filed
20	20/62	Shri Sham Lal Assistant Sub-Inspector	Accepted bribe	Regular departmental action recommended	Referred to the Deputy Inspector General of Police, Police Range, Patiala

21	21/62	Shri S.D. Kampani, Sub-Divisional Officer, B. and R.	Misappropriation of Government Store and acceptance of bribe	Substantiated	Under examination
		Shri Vasdev, Head Clerk, Forest Department	Accepted bribe	Recommended for other action	Referred to the Chief Conservator of Forests, Punjab.
23	23/62	Shri Kartar Singh, Patwari	Accepted bribe	Not substantiated	Filed
24	24/62	Shri Tej Bhan, A.C.O. and others	Ditto	Ditto	Filed
25	25/62	Shri Teja Singh, A.C.O. and others	Ditto	Other action recommended	Referred to the Revenue Secretary to Financial Commissioner and Director Consolidation of Holdings, Punjab
26	26/62	Shri Kartara, Forest Guard	Allegation of embezzlement of Government funds and acceptance of bribe	Not substantiated	Filed
27	27/62	Shri Gurbachan Singh, Revenue Patwari and other	Tampered with the Revenue records with ulterior motive	..	Criminal case being registered
28	28/62	Shri Ved Parkash, Headmaster, Government High School, Jaitu	Misappropriated funds and introduced unauthorised books	Substantiated	Referred to the Director of Public Instruction, Punjab, for necessary action
29	29/62	Shri Sukhdev Singh, Kanungo and others	Misappropriated public funds	Not substantiated	Filed
30	30/62	Shri Bant Ram, Revenue Patwari	Accepted bribe and purchased property worth thousands of rupees	Ditto	Do
31	31/62	Shri Rajinder Singh, Naib Tehsildar and others	Accepted bribe	Other action recommended	Referred to the Commissioner Patiala Division, Patiala
32	32/62	Shri Gurdial Singh, Sarpanch and others	Committed certain irregularities with ulterior motive	Substantiated	Referred to the Financial Commissioner, Revenue Punjab

Serial No.	Enquiry No.	Name of defaulter	Allegations levelled	Action recommended	Final decision
1	2	3	4	5	6
33	33/62	Shri Ramji Lal, Divisional Accountant, P.W.D., Public Health	Accepted bribe	Not substantiated	Filed
34	34/62	Shri Makhan Singh, Sanitary Inspector, Bhatinda	Accepted bribe	Substantiated	Referred to the D.M.O.H., Bhatinda
35	35/62	Shri Jaswant Singh, Irrigation Booking Clerk, Kotha Guru	Ditto	Recommended action under rule 8 of Punishment and Appeal Rules	Referred to the Superintending Engineer, Sirhind Canal
36	36/62	Shri Jaswant Singh, E.S.I. and others	Ditto	Not substantiated	Filed
37	37/62	Shri Ramsaran Dass, Headmaster	Misused Government articles and introduced unauthorised books	Investigation completed	Under examination
38	38/62	Shri C.P. Gupta, Executive Engineer, I.B.	Misappropriated Government Stores and obtained bribes	Not substantiated	Filed
39	39/62	Shri Gurbachan Singh, A.C.O. and others	Accepted bribe	Ditto	Filed
40	40/62	Shri Kashmira Singh, Zilledar, Section Goniana	Claimed false T.A.	Substantiated	Referred to the Chief Engineer (I.B.)
41	41/62	Shri Mathura Dass, Headmaster, Government Middle School	Embezzled Government funds	Investigation completed	Under investigation
42	42/62	Shri Shambu Nath, I/C Primary Health Centre, Sardulgarh	Accepted illegal gratification and misused Government jeep	Not substantiated	Filed

43	43/62	Shri Karnail Singh, S.H.O., Phul and others	Accepted illegal gratification	Ditto	Ditto
44	44/62	Shri Jasbir Chand, S.O., I.B. and others	Misappropriated Government stores	Ditto	Ditto
45	45/62	Shri Hans Raj, Teacher Government Middle School, Jaithuka	Introduced unathorised books and produced bogus receipts for house rent	Other action recommended	Referred to the Director of Public Instruction, Punjab
46	46/62	Shri H.S. Gill, Excise and Taxation Commissioner, Patiala	Accepted bribes during auction of liquor shops	Not substantiated	The case is under consideration in Vigilance Department
47	47/62	Shri Surjit Singh, M.M.P.S.I., Bhatinda	Accepted bribes from Truck drivers	Investigation completed	Under examination
48	48/62	Shri Salig Ram, A.C.O. and others	Committed serious irregularities during the repartition with ulterior motive	Ditto	Ditto
49	49/62	Shri Chand Singh, Patwari	Charged excess fee while issuing copies of Girdawaries contrary to the original record	Ditto	Ditto
50	50/62	Shri Kashturi Lal, Peon of Food and Supplies Department	Caught red handed while accepting illegal gratification	Departmental action recommended	Referred to the Director, Food and Supplies
51	51/62	Shri Bachan Singh, A.C.O. and others	Acceptance of bribe	Not substantiated	Under examination
52	52/62	Shri Charanjit Lal, Assistant, District Inspector of Schools	Misappropriated Government Funds	..	Investigation in progress
53	53/62	Shri Balbir Singh, Forest Ranger	Acceptance of bribe	Investigation completed	Under examination
54	54/62	Shri Mohan Lal, Deputy Ranger	Accepted bribe. Misappropriated Government trees and committed other certain irregularities	Not substantiated	Filed

Serial No.	Enquiry No.	Name of defaulter	Allegations levelled	Action recommended	Final decision
1	2	3	4	5	6
55	55/62	Shri Amar Singh, A.S.I., Police	Accepted bribe	Not substantiated	Filed
56	56/62	Shri Vidya Sagar, Patwari and others	Ditto	..	Under investigation
57	57/62	Shri Tej Ram, Revenue Patwari	Caught red-handed while accepting bribe	Investigation completed	Criminal prosecution is being launched
58	58/62	Shri Charanjit Lal Kanungo, and others	Accepted bribe ..	Investigation completed ..	Under examination
59	59/62	Shri Harparkash, Overseer, I.B.	Ditto ..	Not substantiated ..	Filed
60	60/62	Shri Sat Paul Sectional Officer, I.B.	Accepted bribe. A drunkard and womaniser	Ditto ..	Do
61	61/62	Shri Kundan Lal, Patwari ..	Accepted bribe ..	Investigation completed ..	Under examination
62	62/62	Shri Pritam Singh, Overseer, B. and R.	Misappropriation of Government Stores	Not substantiated ..	Filed
63	63/62	Shri Sohan Singh, Consolidation Officer	Accepted bribe ..	Investigation completed ..	Under examination
64	64/62	Shri Raghunath, Patwari ..	Ditto ..	Not substantiated ..	Filed
65	65/62	Shri Ajmer Singh, A. C. O. ..	Claimed false T.A. ..	..	Complaint forwarded to Department concerned
66	66/62	Shri Bhagwant Singh, Naib-Tehsildar	Accepted bribe ..	Not substantiated ..	Filed

67	67/62	Shri Ram Singh, Patwari, Consolidation of Holding and others	Ditto ..	Unsubstantiated ..	Referred to Director, Consolidation for other action.
68	68/62	Shri Gurdip Singh, Kanungo, Revenue and others	Ditto ..	Not substantiated ..	Filed
69	69/62	Shri Gurcharan Singh, Patwari Revenue	Caught red-handed while accepting bribe	Investigation completed ..	Criminal caseb eing got registered
70	70/62	Sarvshri Malhotra, Superintending Engineer and Mongla Executive Engineer	Embezzled Government Stores and accepted bribe	Investigation in Progress ..	..
71	71/62	Shri Hazura Singh, Revenue Patwari	Accepted bribe ..	..	Criminal case being registered
72	72/62	Shri Gurdev Singh, Patwari and others	Accepted bribe ..	..	Investigation in progress
73	73/62	Shri Harnam Singh, District Food and Supplies, Controller	Allegations of corruption ..	..	Ditto
74	74/62	Shri Natha Singh, Patwari, Consolidation of Holdings	Accepted bribe ..	Substantiated .	Referred to he Collecto, Bhatinda for departmental action
75	75/62	Shri Des Raj, Divisional Accountant and others	Remains absent and claimed lse T.A.	Investigation completed ...	Under examination
76	76/62	Shri Baldev Singh, Kanungo ..	Accepted bribe ...	Ditto ...	Ditto
77	77/62	Dr. Ram Kishan Chopra, In-charge Primary Health Centre	Charged fees from the patients	Ditto ...	Ditto
78	78/62	Shri Chuhar Singh, Patwari ..	Accepted bribe ...	Ditto ...	Ditto
79	79/62	Shri H. R. Sarwal, Sub-Divisional Officer, B. and R.	Ditto ...	Investigation in progress ...	..

Serial No.	Enquiry No.	Name of defaulter	Allegations levelled	Action recommended	Final decision
1	2	3	4	5	6
80	80/62	Shri Amarjit Singh, Teacher ..	Misbehaved with his Head-mistress incharge	Investigation completed ..	Under examination
81	81/62	Shri Hardam Singh, Patwari ..	Accepted bribe ..	Ditto ..	Ditto
82	82/62	Shri Ram Sarup, S. D. C. and Gurdas Singh, S.O.	Drew false T.A. ..	Not substantiated ..	Filed
83	83/62	Shri Ram Saran, Headmaster, Government High School, Bangekalan	Introduced unauthorised books and misappropriated funds	Investigation completed .	Under examination
84	84/62	Shri Tara Singh, Sub-Divisional Officer, I. B. and others	Remains absent from duty claimed false T.A. and accepted bribe	Ditto ..	Under investigation
85	85/62	Shri Ram Lal Khurana, Excise Sub-Inspector	Accepted bribe ..	Investigation completed ..	Under investigation
86	86/62	Shri Tek Chand, Kanungo, Consolidation of Holdings and others	Ditto ..	Not substantiated ..	Filed
87	87/62	Shri Bishan Sarup, Zilladar ..	Accepted bribe ..	..	Complaint being against a N.G.O. forwarded to the Chief Engineer, I. B., Chandigarh
88	88/62	Sarvshri Dharni Dhar, Consolidation Officer and others	Accepted bribe and committed irregularities in allotment of "Taks"	Investigation completed ..	Under examination

89	89/62	Shri Gursharan Singh, Tehsildar Bhatinda (Administrator, Municipal Committee, Bhatinda)	Ignoring Harijan candidates for appointment as Moharrir and without reference to Employment Exchange	Investigation completed ..	Ditto
90	90/62	Shri Malkiat Singh, Zilladar ..	Acceptance of bribe, etc., in Wara Bandi cases	Ditto ..	Ditto
91	91/62	Shri Gauri Shankar, Naib-Tehsildar, Agrarian Mansa	Irregular dealing of cases with ulterior motives	..	Complaint being against a N.G.O. forwarded to Department concerned
92	92/62	Shri Gurdev Singh, A.C.O. and others	Misappropriated money out of collections for purchase of bonds	..	Ditto
93	93/62	Sarvshri Bihari Lal, Vice-President and other Member of M. C., Faridkot	Charges false T.A. ..	..	Ditto
94	94/62	Shri Sham Lal, Sanitary Inspector	Ditto	..	Ditto
95	95/62	Sarvshri Ramji Dass, Assistant Record Room, Tehsil Faridkot and others	Issued copies after taking bribe	Not substantiated ..	Filed
96	96/62	Assistant Registrar, Co-operative Societies, Bhatinda	Failure in the discharge of duties in tracing a bogus Society despite complaint	..	Pending investigation
97	97/62	Sarvshri Hardial Singh, Patwari, Autar Singh, Canal Patwari, etc.	For making entries in the records with ulterior motive	..	Complaint forwarded to Department concerned
98	98/62	Shri Amar Singh, S.D.O., Sehna	Is mixed up with contractors and takes 'Begar' from Beldars	..	Pending investigation
99	99/62	Shri Banwari Lal, M.I.C., Phul	Alleged to have got forest wood cut through his subordinates	..	Pending investigation

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜੋ ਕੇਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਾਂ ਨੂੰ ਰੈਫਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਦ ਤੱਕ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ: ਕੇਸ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਪਾਸ ਭੇਜੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

GRATUITY SCHEME IN MODEL WOOLLEN AND SILK MILLS, AMRITSAR

***1786. Comrade Gurbux Singh Dhaliwal** (put by Comrade Babu Singh Master) : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the number of workmen employed in the Model Woollen and Silk Mills, Amritsar ;

(b) whether any demand for the introduction of gratuity scheme in the said Mills was made by the Textile Mazdoor Ekta Union in September, 1960 ; if so, whether the said demand was referred for adjudication; if not, the reasons therefor?

Shri Mohan Lal : (a) 366 (in September, 1960).

(b) Yes.

No, it was not referred, as the conditions were not yet ripe for introduction of this scheme in this concern. However, the demand is being re-examined in the light of the policy recently framed in consultation with other State Governments in respect of introduction of gratuity scheme in the industrial concerns located in this State.

ELECTION TO ZILA PARISHADS

***1235. Comrade Makhan Singh Tarsikka** (Put by Comrade Babu Singh Master) : Will the Planning and Development Minister be pleased to state the names of districts where elections to Zila Parishads have so far been held together with the names of those districts where the said elections are still pending, giving reasons, if any, for the delay ?

Sardar Darbara Singh : A statement giving this information is laid on the table of the House.

STATEMENT

Serial No.	Name of district	Whether the elections to Zila Parishad have been completed or not	If not, the reasons for the delay
1	Jullundur ..	Yes	
2	Amritsar ..	Do	
3	Gurdaspur ..	Do	
4	Kangra ..	Do	
5	Hoshiarpur ..	Do	
6	Ludhiana ..	Do	

7	Ambala ..	Yes	
8	Gurgaon ..	Do	
9	Rohtak ..	Do	
10	Hissar ..	Do	
11	Sangrur ..	Do	
12	Kapurthala ..	Do	
13	Bhatinda ..	Do	
14	Mohindergarh	Do	
15	Simla ..	Do	
16	Karnal ..	No	The completion of Zila Parishad set up had been delayed because of stay order issued by the Punjab High Court against the election to Panchayat Samiti Madlaudha on a Writ Petition. The writ petition has recently been decided and the elections are being held shortly
17	Ferozepore	No	The completion of Zila Parishad set up was held up because of stay orders given by the Punjab High Court on a write petition against the election of Panchayat Samiti, Lambi. Decision on the writ petition has been taken recently and the elections are being taken up
18	Patiala ..	No	The election was held up on account of the stay orders issued by the Punjab High Court on a Writ Petition against the co-operation in Panchayat Samiti, Doraha. Decision on the writ petition was taken recently and elections in this Panchayat Samiti were completed in January, 1963 No date has been fixed for holding meeting of the Zila Parishad members for cooption in the Zila parishad because of the fact that two Panchayat Samitis have held meetings for the recall of their members elected to Zila Parishad and the matter is under examination

---

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : क्या कारण है कि इलैक्शनज़ नहीं हो सकीं और अब तक पैंडिंग हैं जब कि सारी की सारी समितियों की इलैक्शन्ज़ पूरी हो चुकी हैं ?

मंत्री : जब समितियों की इलैक्शन खत्म हुई तो रिट पैटीशनज़ हाई कोर्ट में दी गई और उन की वजह से ज़िला परिषद् के इलैक्शन्ज़ रुके रहे ।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : पटियाला के अन्दर तो कोई रिट पैटीशन नहीं थी और दो तीन महीने भी हो चुके हैं समितियों को मुकम्मल हुए, वहां पर देरी के क्या कारण हैं ?

मंत्री : मैं ने अर्ज़ किया है कि रिट पैटीशन्ज़ हुई फिर, वेकेट हो गई । इस के साथ ही कुछ मैम्बर्ज रीकाल कर लिए गए, अब तारीख मुकर्रर करके चुनाव करवा दिए जाएंगे ।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : क्या कारण है कि इलैक्शन रख कर भी पांच छः बार पोस्टपोन किये जाते हैं ?

मंत्री : कारण मुख्तलिफ हो सकते हैं ।

GAZETTE NOTIFICATION IN RESPECT OF MEMBERS ELECTED TO ABOHAR MUNICIPAL COMMITTEE, DISTRICT FEROZEPUR

***2338. Sardar Kulbir Singh :** Will the Home Minister be pleased state—

(a) whether it is a fact that the election to Abohar Municipal Committee took place in 1961 ;

(b) whether the names of the members elected to the said Committee have so far been gazeted, if not, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes Sir.

(b) No, Sir.Election of four members from three wards,i.e., Wards Nos 1, 5 and 6 were not held as the Punjab High Court stayed the holding of election in wards Nos. 1 and 5 and stayed the publication of notification in regard to ward No. 6 (from the member came unopposed). It has been decided that the names of 13 members elected from 11 wards should not be notified until and unless election to all the wards is completed. Nine of the 13 elected members filed a writ Petition for early notification of the election results, but it has been dismissed, as there is no statutory obligation to do so within a given period.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਜੋ ਛੇ ਬੰਦੇ ਮਿਊਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ 9 ਬੰਦੇ ਜੋ ਜਿੱਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ?

ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿੰਨੇ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਵਖਰਾ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ਤਾਂ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਇਹ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਫਾਜ਼ਲਕਾ ਗਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਕਾਗਜ਼ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਵਲੋਂ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਜਲਦ ਹੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ: ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਪਤਾ ਨਹੀਂਕਿ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਕਾਗਜ਼ ਭੇਜੇ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ।

ਸ਼ਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕਾਗਜ਼ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਮੰਤਰੀ: ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤਕ ਤਿੰਨਾਂ ਵਾਰਡਾਂ ਦਾ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਮਿਊਨਿਸਪਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਰਿਟ ਕਰਕੇ ਸਟੇ ਆਰਡਰ ਲੈ ਲਏ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਾਰਡਾਂ ਦੀ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਮੁਕੰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਬੋਹਰ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ, ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ $2\frac{2}{3}$ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਹੈ ਉਹ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਮਿਊਨਿਸਪਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ: ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ, ਜੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਨਟੈਨਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅਬੋਹਰ ਮਿਉਂਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਗਜ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਵੇਲੇ 2/3 ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ, is it or is not a fact. (The contention of the hon. Member is this that the names of the elected candidates of the Abohar Municipal Committee has not been gazetted so far. The Committee is being run by 2/3rd majority of the defeated candidates. Is it or is it not a fact ?)

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਿਤਨੇ ਮੈਂਬਰ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਤਾਂ ਪੁਛ ਕੇ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਇਤਨਾ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 4 ਵਾਰਡਾਂ ਦੀ ਰਿਟ ਪੈਟੀਸ਼ਨ ਹੋਈ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਟੀਸ਼ਨ ਤੇ ਸਟੇ ਆਰਡਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ । ਇਹ ਸਟੇ ਆਰਡਰ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਨਾ ਗੌਰਮਿੰਟ ਤੇ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਤੇ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਟੇ ਆਰਡਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਇਆ ਇਹ ਅਮਰ ਵਾਕਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਹੈਲਪ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ । (The hon. Member's contention is that administration is being run by the defeated candidates and no help is being sought from the newly elected candidates.)

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ, ਜੀ, ਦੋ ਭਾਗ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਮਿਉਂਸੀਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਤਨੇ ਜਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹਾਰੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਆਫ ਹੈਂਡ ਕੁਝ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਹਾਂ, ਪੁਛ ਕੇ ਕੁਝ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਂਬਰ ਹੀ ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜਿੱਤ ਕੇ ਮੈਂਬਰ ਆਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਾਈ ਕੋਟ ਤੋਂ ਸਟੇ ਆਰਡਰ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ । ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲੀ ਕਮੇਟੀ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਕੰਟੀਨਿਊ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

Mr. Speaker : There are certain legal obligations which are more important than the moral obligations. The names of the nine elected members had not been notified in the Government Gazette and the writ petition filed by them has been dismissed because it was up to the Government to gazette their names whenever they (Government) liked. But there is a moral aspect of the matter and I would request the hon. Home Minister to look into that aspect and do the needful, if he finds that the defeated persons were running the administration because the names of the elected persons were not gazetted as it does not bring any credit to the Government.

Minister : Sir, I am sorry, I have not been able to explain the position properly. The position is that elections took place and elections to certain wards were also arranged. As I have already submitted, certain candidates put in a writ petition to the High Court and got an order staying the holding of elections in a few wards. Elections in those wards are pending and unless elections to those wards were completed, the new Committee could

[Home Minister]

not be constituted. The decision dismissing the writ petition has recently been taken by the High Court. So during the pendency of the case in the High Court and the operation of the stay order the responsibility for not holding the elections was not at all of the Government—neither directly nor indirectly.

When the case is pending in the High Court and there is a stay order issued by that Court, we are bound to obey that order. Now that the decision has been taken, it is for the Government to hold elections in the remaining wards. So, the Government is not responsible in any way in this matter.

Mr. Speaker : Is there any dispute about the election of nine members whose names have not been gazetted so far ?

Minister : I have already explained, Sir, that the notification could be issued till election in respect of all the wards is complete. This matter was also taken to the High Court and the High Court has held that it was not incumbent, and not necessary to notify the election of some of the Municipal Commissioners till the election in all the wards was complete, i.e., they have upheld the position which was taken by the Government that the election must be completed before the new Committee was notified.

Mr. Speaker : Cannot the Government supersede the Municipality constituted by people who have been thrown out by the electorate ?

Minister : Well, Sir, there can be two opinions about that also.

Mr. Speaker : There can only be one opinion that the people who have been thrown out by the electorate should not be made to carry on the administration.

Minister : How can it be presumed that those people have been thrown out ?

Mr. Speaker : That is why I requested the hon. Home Minister to look into that aspect and if he finds that the persons running the administration had been defeated........

Home Minister : Again, Sir, supersession is not resorted to by the Government lightly. We have to see if there was anything substantial for taking such an action.

Mr. Speaker : Anyway, next question please.

CONSTRUCTION OF NARNAUND-KHERI JALIB ROAD BY BLOCK SAMITI, NARNAUND IN DISRICT HISSAR

***2282. Shri Amar Singh :** Will the Minister for Planning and Development be pleased to state—

(a) whether Government have recently placed any amount at the disposal of Block Samiti, Narnaund in Hissar District for the construction of a road from Narnaund to Kheri Jalib in Hansi Tehsil ;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, the action, if any, taken or proposed to be taken in the matter ?

Sardar Darbara Singh : (a) No, Sir.

(b) Question does not arise.

LAND VESTED IN THE PANCHAYATS UNDER THE PUNJAB VILLAGE COMMON LAND (REGULATION) ACT, 1953

***1825. Babu Ajit Kumar :** Will the Minister for Planning and Development be pleased to state—

(a) the total area of land vested in the Panchayats under the Punjab Village Common Land (Regulation) Act, 1953, district-wise

(b) the total area of the said land (i) under cultivation, (ii) culturable waste, (iii) unculturable waste and (iv) under houses, separately ;

(c) whether any portion of the said area has been leased out to agricultural workers and landless Scheduled Castes ; if so, the details thereof ;

(d) whether any rules have been framed for the utilization of the lands mentioned in part (a) above, if; so, the details thereof ?

Sardar Darbara Singh : (a), (b) & (c) A Statement containing the requisite information is laid on the table of the House.

(d) A copy each of the Punjab Village Common Lands (Regulation) Rules, 1955, as amended and Pepsu Village Common Lands (Regulation) Rules, 1955, as amended, are laid on the table of the House.

STATEMENT 'A'

	Name of the district	Total area vested in Panchayats under P.V.C.L. (Regulation) Act, 1953	*Total area of the said land*				Area leased out to Agricultural labours and landless Scheduled castes
			Under cultivation	Culturable waste	Un-cultivable waste	Under houses	
	1	2	3	4	5	6	7
			(Figures in acres)				
1.	Kangra ..	503,097	17,465	199,630	222,211	17,738	67
2.	Hoshiarpur	152,286	3,581	12,164	102,889	2,052	Nil
3.	Ludhiana	25,565	10,645	7,781	6,734	405	5,806
4.	Jullundur	10,503	5,697	8,352	2,000	48	2,995
5.	Ferozepur	23,791	15,033	2,092	5,283	100	7,323
6.	Gurdaspur	23,396	7,830	1,763	13,717	85	4,412
7.	Amritsar	30,218	13,994	8,453	7,172	607	5,683
8	Lahaul and Spiti ..	62	26	7	30	1 Bigha 24 Biswas	..
9.	Hissar ..	182,899	76,076	20,275	69,948	16,600	19,052
10.	Rohtak ..	109,121	24,352	46,877	33,032	860	1,765
11.	Gurgaon	141,577	27,421	29,270	72,800	12,762	10,583
12.	Karnal ..	134,012	57,695	20,062	62,828	12,268	17,405

[Planning and Development Minister]

Name of the district	Total area vested in Panchayats under P.V.C.L. (Regulation) Act, 1953	Total area of the said land				Area leased out to Agricultural Labours and landless Scheduled castes
		under cultivation	Culturable waste	Uncultivable waste	Under houses	
13. Ambala	130,215	6,344	18,059	90,375	1,163	6,106
14. Simla ..	34,927	1,166	14,179	19,565	15	451
15. Patiala ..	58,084	33,772	18,487	5,205	669	30,063
16. Bhatinda..	44,369	13,751	3,960	26,038	620	1,153
17. Sangrur ..	73,283	10,068	19,556	43,549	110	10,108
18. Kapurthala	17,914	4,841	2,857	3,478	6,736	1,618
19. Mohindergarh ..	67,541	5,534	4,158	55,155	2,693	866

STATEMENT

REVENUE DEPARTMENT

NOTIFICATION

The 18th February, 1963

No. 5557-R(Ch.)54-216.—In exercise of the powers conferred under sub-section (1)of section 10 of the Punjab Village Common Lands (Regulation) Act No. 1 of I 1954 and all other powers enabling him in this behalf, the Governor of Punjab is pleased to make the following rules for carrying out the purpose of the said Act :—

RULES

1. *Short title.*—These rules may be called the Punjab Village Common Lands (Regulation) Rules, 1955.

2. Purposes for which the Shamlat Deh may be used (1) The Panchayat shall make use of the shamlat deh vested in it under the Act, either itself or through another in the manner set forth below :—.

(a) When it is cultivable land, for any one or more of the following purposes : —

(i) Model farm ;
(ii) Better seed farm ;
(iii) nursery or garden ;
(iv) production of fodder ;
(v) dairy farm ;
(vi) grazing of cattle ;
(vii) tree plantation ; or
(viii) any other kindered common purpose.

(b) When it is non-cultivable land, for any one or more of the following purposes :—

(i) Dyeing and tanning of skins ;
(ii) storage of fuel and fodder ;

(iii) brick kiln, extraction of "Shora" sand, stones kankar, bajri and other minor minerals ;
(iv) cremation or burial grounds ; or
(v) any other kindered common purpose.

(c) When it is near the Abadi Deh, for any one or more of the following purposes :—

(i) Manure pits ;
(ii) Public latrines ;
(iii) pathways ; and drains ;
(iv) playgrounds, recreation parks and children's parks ;
(v) planting of trees ;
(vi) leasing out for the purpose of abadi, to a family having insufficient accommodation ;
(vii) school library or reading room ;
(viii) Maternity or First Aid Centres ;
(ix) hospitals or dispensaries :
(x) veterinary hospital or dispensary ;
(xi) vehicles park ;
(xii) panchayat-ghar and Janj ghar ;
(xiii) ponds and fisheries ;
(xiv) wells, hand-pumps and waterworks ; or
(xv) any other kindered common purpose.

3. *Terms for saving existing possession.*—(1) If a tenant or a member of his family, or previous co-sharer, is proved to be in cultivating possession of land for 20 years or more, he should be allowed to cultivate the land on the same terms and conditions as applied to him on the appointed date ;

Provided that, if such a person also owns land, he will not be entitled to the benefit of this provision, if, on the appointed date, the area of the land owned by him is 10 or more acres ; and where the area of the land owned by him is less than 10 acres, he will benefit by this provision only to the extent of the difference between 10 acres and the area owned by him on the appointed date ; provided further, if such a person wants to purchase such land he shall, but only to the extent defined in the first proviso, be allowed to do so, on applicaton made to the Panchayat, and on payment of money according to the scale laid down in the Punjab Occuancy Tenant (Vesting of Proprietpary Rights) Act, 1952.

(ii) Where a person has built a house or erected any other structure on the Shamlat Deh, the Panchayat may allow such person to retain possession of the said land by—

(a) selling it to him at the rate of Re 0-4-0 or Rs 2 per square yard as the case may be provided that if the person concerned is unable to pay the entire amount immediately, it shall be recovered in three years, by yearly instalments ; or

(b) leasing out the site to him at the annual rate of 3 pice or one anna per square yard as the case may be.

(iii) The terms and conditions for sale of lease of land as provided in sub-rule (ii) above shall be determined by the Panchayat.

(3-A). A Panchayat, if it is of opinion that it is necessary to do so for the benefit of the inhabitants of the village may with the prior approval of the Collector, transfer any land in shamlat deh by exchange.

4. *Lease to be by auction.*—(i) All leases of Shamlat land shall be by auction:

Provided that any Sarpanch or Panch of the Panchayat shall not be allowed to give bid in auction and to take the land in shamlat deh on lease:

Provided further that one third of culturable land proposed to be leased shall be reserved for giving on lease by auction to members of scheduled castes only and if on two different dates fixed for auction no such persons is forth coming the reservation shall cease to have effec.

[Planning and Development Minister]

(ii) Only cultivable land may be auctioned on a long-term base, while non-cultivable land shall not be leased for a period exceeding five years.

(iii) All lands near the abad. Deh vested in the Panchayt and used for industrial purpses shall be leased out for one year or more, as the case may be by auction in February every year.

(iv) All ponds used for the plantation of Singharas and for stocking fish shall also be auctioned in February, every year.

(v) The lease of land for brick kilns, extraction of shora, sand, stone, kankar, bajri and other minor minerals shall be auctioned in February every year.

(vi) The Panchayat may auction in February every year, surplus and useless trees growing on Shamlat Deh.

(vii) The long term base of cultivable land shallbe auctioned, for rent in cash, in the month of February (Phagan) to the maximum advantage of the Panchayat, and the annual lease money shall be payable in February every year.

(viii) In the case of annual leases, one fourth of the amount of the bid shall be paid by the bidder on the spot and the remaining three-forth before possession of the land is delivered to him.

(ix) In every case of lease, alease deed shall be duly executed by the lease, who shall be bound to surrender to the Panchayat possession of the land leased to him if he defaults in the payment of rent subject to the relevant provsion of the Punjab Tenancy Act, 1887.

5. *The use of Shamlat Deh by residents.*—(i) All pasturable land may be utilized by the residents of the village for :—

(a) grazing purposes; or
(b) collecting dry-wood from the jungle on terms laid down by the Panchayat.

(ii) Open spaces near the Abadi Deh may, with the previous permission of the Panchayat, andin the manner laid down by it, be utilized by the inhabitants of the village for thrashing the harvest.

(iii) All inhabitants of the village are entitled to purchase or lease non-cultivable shamlat land from the Panchayat, for residential, commercial, or industrial purposes, on the terms and for the period settled by the Panchayat, but all such leasesor sales shall be subject to the approval of the Collector of the district.

(iv) All inhabitants of the village are entitled to the use of open spaces for manure pits and the panchahat may also allow land for "baras" on suitable payment. Before, however, allowing any open space to be used by the inhabitants in this manner, the Panchayat shall consider the genuineness of the necessity.

6. *Maximum area that may be leased by the Panchayat.* The Pachayat shall not lease cultivable Shamlat Deh to persons having a holding of 1 acre or more and to a person whose holding is less than 10 acres, the area of cultivarable Shamlat Deh may be leased to him by the Panchayat shall be such that the total of the area leased and the holding shall not exceed 10 acres.

(ii) The Panchayat shall not lease more than one acre of shamlat land near the Abadi to any one person ;

7. *Land to be used free of charge under sectoin* 10(2) *(f) of the Act.*—The Panchayat may allow the use of Shamlat Deh vested in it free of charge to the inhabitants of the village for any of more or the following purposes : —

(a) Thrashing or winnowing of harvest ;
(b) grazing ;
(c) steeping of hemp or any other plant in ponds ;
(d) residential purposes to the scheduled and Backward Classes ; or
(e) any other common suitable purpose.

7-A. A Panchayat may, with the sanction of the Collector, hypothecate the land vested in it under the Act for the purpose of borrowing money from the Government for the improvement of such land.

7-B. A Panchayat may, with the previous approval of the Government sell land vested in it under the Act for :—

(i) the purpose of constructing a building for Block Samiti Office, or any department of or institution recognised by the Government ;

(ii) the purpse of any industrial or commercial concern ; or

(iii) executing such a scheme as may be a source of recurring income to the Panchayat ;

Provided that the Government shall not approve a sale referred to in clause (ii) or clause (iii) above, unless there is a unanimous resolution of the Panchayat for effecting such a sale.

7-C. *Purposes for which land my be gifted.*—Panchayat may, with the previous approval of the Director of Panchayats, Punjab, gift the land vested in it under the Act for the purposes of such hospital, dispensary or educational or charitable institution as may be recognised by the Government.

8. *Utilization of the income under section 6 of the Act.*—The income derived by the Panchayat from the use and occcupation of the land vested in it shall be utilized for the common good of the villages as laid down in the Punjab Gram Panchayat Act No. IV of 1953, and for the improvement, maintenance and management of the Shamlat Deh.

9. *Maintenance of forms.*—The Panchayat shall maintain the under-mentioned forms for the management of Shamlat Deh :—

(i) Register containing the description of Shamlat Deh (Form I).
(ii) Map containing the description of Shamlat Deh alongwith land revenue, etc.
(iii) Accounts ledger of the sale-proceeds (Form II) ;
(iv) Agreement register for leases or Patas, etc. (Form III) ;
(v) Accounts ledger for the rents and receipts (Form IV) ;
(vi) Register of tenants (Form V) ;
(vii) Counterfoils of receipts (Form VI) ;
(viii) Register showing expenditure (Form VII) ;
(ix) Form of lease deed (Form VIII) ;

The above Forms are appended to these rules .

A. L. FLETCHER,
Secretary to Government, Punjab,
Revenue Department.

STATEMENT

Amended up to-date (20th September, 1962)

REVENUE DEPARTMENT

NOTIFICATION

Patiala, the 15th October, 1955

No. **5-Agr.**—In exercise of the powers conferred by section 10 of the Pepsu Village Common Lands (Regulation) Act, 1954 (15 of 1955), His Highness the Rajpramukh hereby makes the following rules, namely :—

1. *Short title and commencement.*—These rules may be called the Pepsu village Common Lands (Regulation) Rules, 1956.

2. *Definitions.*—In these rules, unless the context otherwise repquires :—

(a) 'Act' means the Pepsu Village Common Lands (Regulations) Act 1954 (15 of 1955) ;

(b) 'Form' means a form appended to these rules.

[Planning and Development Minister]

3. *Purposes for which Shamlat Deh may be used.*—A Penchayat shall make use of the land included in the Shamlat Deh vested in it under the Act, either itself or through another, in the manner set forth below :—

(a) when it is cultivable land, for any one or more or the following purposes :—

(i) Model Farm ;
(ii) Better Seed Farm ;
(iii) Nursery or garden ;
(iv) Production of fodder ;
(v) Dairy Farm ;
(vi) grazing or cattle ;
(vii) tree plantation ; or
(viii) any other kindred common purpose ;

(b) when it is non-culttvable land, for any one of more of the following purposes :—

(i) dyeing and tanningof skins ;
(ii) stor pege of fuel and fodder ;
(iii) brick kilns, extraction of shora, sand, stones, kankar, bajri and other minor minerals ;

(iv) cremation of burial ground ;
(v) any other kinered common purposes ;

(c) when it is situated near the abadi Deh, for any one or more of the following purposes :—

(i) manure pits ;
(ii) public latrines ;
(iii) pathways and drains ;
(iv) play-grounds, recreation parks, and childrens' parks ;
(v) planting of trees ;
(vi) sale or ninety years lease, for the purpose of abadi, to a family having no or insufficient accommodation ;

(vii) school, library or reading room ;
(viii) maternity or first aid centres ;
(ix) hospital or dispensary ;
(x) veterinary hospital or dispensary ;
(xi) vehicle park ;
(xii) Panchayat Ghar and Janj Ghar ;
(xiii) ponds and fisheries ;
(xiv) wells, hand-pumps and water-works ; or
(xv) any other kindred common purpose.

4. *Terms for saving existing possession.*—(1) If a tenant or a member of his family of previous co-sharer, is proved to be in cultivating possession of land for twelve years or more he shall be allowed to cultivate the land on such terms and conditions as may be determined by the Panchayat ;

Provided that if such a person also owns land, he shall not be entitled to the benefit of this provision if, on the appointed date, the area of the and owned by him is ten acres or more ; and where the area of the land owned by him is les than ten acres, he shall benefit by this provision only to extent of difference between the ten acres and the area owned by him on the appointed date ;

Provided further if such a person wants to purchase such land he shall, but only to the extent defined in the first provisio, be allowed to do so, on application made to the panchayat and on payment of money according to the scale laid down in the Pepsu Occupancy Tenants (Vesting of Proprietary Rights) Act, 1954 (18 of 1954).

(2) Where a person has built a house or erected any other structure on any land in the Shamlat Deh ; the panchayat may allow such person to retain possession of the site by ;—

(a) selling it to him at such rate being :—

(i) not less than four annas and not more than two rupees per square yard, where the house or structure is situated in a small town area, or

(ii) not less than four annas and not more than eight annas per square yard, where the house or structure is situated in a Sabha area.
as the Panchayat may determine in each case :

Provided that if the person concerned is unable to pay the entire amount immediately, it shall be recovered in three equal instalments ; or

Leasing out the site to him at an annual rate of not more than one anna per square yard.

(3) The terms and conditions for sale or lease of land as provided in sub rule (2) shall be determined by the Panchayat.

4 A Panchayat if it is of opinion that if it is necessary to do so for the benefit of the inhabitants of the village may, with the previous approval of the Collector, transfer any land in shamilat deh by exchange.

5. *Leases to be by auction.* All leases of shamlat deh shall be by auction.

Provided that any Sarpanch or Panch of the Panchayat shall not be allowed to give bid in auction and to take the land in shamilat deh on lease.

Provided further that one third of the cultivable land proposed to be leased shall be reserved for giving on lease by auction to members of the scheduled castes only and if on two different dates fixed for auction no such person is forthcoming the reservation shall cease to have effect.

(2) Only cultivable land may be auctioned on a long-term lease, while non-cultivable land shall not be leased for a period exceeding five years.

(3) All lands near the abadi deh vested in the Panchayat and used for industrial purposes shall by auction be leased out for not less than five years.

(4) All ponds used for the plantation of sangharas and for stocking fish shall be auctioned in February every year.

(5) The lease of land for brick-kilns, extraction of shora, sand, stones, Kankar, Bajri and other minor minerals shall be auctioned in February every year.

(6) The Panchayat may auction in February evey year surplus and useless trees growing on shamilat deh.

(7) The long-term lease of cultivable land shall be auctioned for rent in cash, in the month of February, and the annual lease money shall be payable in advance every year.

(8) In the case of annual leases, one-fourth of the amount of bid shall be paid by the successful bidder on the spot and the remaining three-fourths before the possession of the land is delivered to him.

(9) In every case of lease, a lease deed shall be duly executed by the leasee, who shall be bound to surrender to the Panchayat possssion of the land leased to him if he defaults in the payment of rent, subject to the relevent provisions contained in the Punjab Tenancy Act, 1887 (Punjab Act XVI of 1887).

6. *Use of shamlat deh by residents.*—(1) All pasturable land may be utilised by the residents of the village for .—

(a) grazing purposes ; or
(b) collecting dry fuel-wood from the jungle on terms laid down by the Panchayat;

(2) Open spaces near the abadi deh may, with the previous permission of the Panchayat and in the manner laid down by it be utilised by the inhabitants of the village for thrashing the harvest.

[Planning and Development Minister]

(3) All inhabitants of the village are entitled to purchase or take on lease non-cultivable shamlat land from the Panchayat, for residential, commercial, or industrial purposes, on the terms and for the period settled by the panchayat, but all such sales or leases shall be subject to the approval of the Collector of the district.

(4) The Panchayat may, if satisfied, as to the genuineness of the necessity, allow on suitable payment all inhabitants of the village to use open spaces for manure pits or baras :

Provided that no inhabitant, who is a member of any scheduled caste or any other backward class of citizens shall be liable to make such payment.

7. *Maximum area that may be leased by Panchayat.*—The Panchayat shall not lease out cultivable lands in Shamlat Deh. to persons having a holding of ten acres or more ; and to a person whose holding is less than ten acres, the area of cultivable land in Shamlat Deh that may be leased to him by the Panchayat shall be such that the total of the area leased and the holding shall not exceed ten acres.

8. *Land to be used free of charge under section* 10(2)(*d*) *of the Act.*—The Panchayat may allow the use of Shamlat Deh vested in it free of charge to the inhabitants of the village for any one or more of the following purposes :—

(a) thrashing or winnowing of harvest ;
(b) grazing ;
(c) steeping of hemp or any other plant in pond ;
(d) any other common suitable purpose.

9. *Land to be given free of charge under sectin* 10(2)(*f*) *of the Act.*—The Panchayy at may give any part of the Shamlat Deh vested in it free of cost to any deserving person including a member of a scheduled caste or a backward class of citizens for residential purposes.

9-A. A Panchayat may, with the sanction of Collector, hypo the cate the land vested in it under the Act for the purpose of borrowing money from the Government for the improvement of such land.

9-AA. A Panchayat may, with the previous approval of the Government, sell land vested in it under the Act for :—

(i) the purpose of constructing a building for Block Samiti Office, or any department of or institution recognised by the Government ;

(ii) the purpose of any industrial or commercial concern ; or

(iii) executing such a scheme as may be a source of recurring income to the Panchayat :

Provided that the Government shall not approve a sale referred to in clause (ii) or clause (iii) above, unless, there is a unanimous resolution of the Panchayat for effecting such sale.

9-B. *Purpose for which land may be gifted.*—Panchayat may, with the previous approval of the Director of Panchayat, Punjab gift the lond vested in it under the Act for the purpose of such hospital, dispensary, or educational or charitable institution as may be recognised by the Governmet.

10. *Utilization of income under 6 of the Act.*—The income derived by the Panchayat from the use and occupaton of the land vested in it shall be utilised for the common good of the village as laid down in the Pepsu Panchayat Raj Act, 2008 (VIII of 2008 BK) and for the improvement, maintenance and management of the Shamlat Deh.

11. *Period for filing appeals.*—An appeal against an order of the Panchayat may be filed within a period of thrity days from the date of the order :

Provided that in computing such period the time taken in obtaining a copy of the order shall be excluded.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਨੂੰ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਪੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਇਸ ਲਈ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ।

Mr. Speaker You have signed the list that you have got it.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਰੂਲਜ਼ ਹਨ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ । ਮੈਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ।

Mr. Speaker : If you satisfy me that you have not received then I shall permit

---

COMPLAINT OF EMBEZZLEMENT AND MISAPPROPRIATION OF FUNDS AGAINST THE SARPANCH, GARHI ALAWALPUR, TEHSIL REWARI, DISTRICT GURGAON

***2300. Shri Babu Dayal Sharma** : Will the Minister for Planning and Development be pleased to state whether he has received any complaints regarding embezzlement and misappropriation of funds against the Sarpanch, Garhi Alawalpur, tehsil Rewari, district Gurgaon ; if so, the action taken so far in this respect ?

Sardar Darbara Singh : Yes. The Sarpanch, Gram Panchayat Garhi Alawalpur, tehsil Rewari, has been placed under suspension.

RESERVATION OF 1/3RD AREA OF PANCHAYATI LAND FOR HARIJANS IN HISSAR DISTRICT

***2315. Shri Amar Singh** : Will the Minister for Planning and Development be pleased to state the names of the Panchayats in district Hissar which have not reserved 1/3rd area of Panchayati land for Harijans together with the action, if any, Government propose to take in this respect ?

Sardar Darbara Singh : *Part I.*—A list of such Panchayats is laid on the table of the House.

Part II.—Instructions have been issued to the field staff to ensure implementation of the condition laid down in rule 4(i) of the Punjab Village Common Lands (Regulation) Rules, 1955 (as amended). A proposal to amend the Punjab Village Common Lands (Regulation) Act, 1961 is also under consideration, to empower Government to cancel the leases where rules have not been followed by Panchayats.

List showing the information regarding Assembly Question No. 2315—Reservation of land area of Panchayat land for Harijans—District Hissar

Serial No.	Name of Panchayat Samiti	Names of the Gram Panchayats who did not reserve 1/3rd Shamlat land for Harijans
1	Hissar-I	.. Talwandi Badhshahpur, Talwandi Rukha, Dubheta, Bure, Badon, Brahamana, Harita, Charoid, Rewat Khera, Bherian, Tokas, Nuklan, Dewan, Gulzar, Bhojraj, Mirzapur, Dhannu Raipur, Niana, Satord Khass,Kharar, Alipur,SatrodKhurd, Dhama, ,Mamgali, Suritia, Mangali Jhara, Mangali Aklan, Mirkan, Kaimri and Gangwa (39)
2	Hissar-II	.. Salimgarh,JakhodKhera,Borak, Bandaheri,Balsmand and Kalirawan(4)

[Minister for Planning and Development]

Serial No.	Name of Panchayat Samiti		Name of the Gram Panchayats who did not receive 1/3rd Shamlat land for Harijans
3	Barwala	..	Litani, Babowa, Khakhera, Surara, Hassangarh, Bhaini Badhshahpur, Nayagan, Salak, Kirori, Shamsukh, Sandal, Nangthala, Jogan, Thaska, Chikanwas, Laudhri, Pinghal, Juglan Bugana, Dhingtana, Jera, Khumpakhera, Cklana, Bhanikry Akbarpur, Daulatpur (25)
4	Tohana	..	Awani, Balianwali, Bhodi, Chandpura, Chanderkalan, Damkaura, Dharsal Kallan, Dharsul Khera, Dher, Fatehpuri, Hindalwala, Hansawala, Jakhal, Kanshi Kullan'Karondi, KanaKhera, Khanaura, Kamalwala, Lilera, Madowala, Noomd Begamwala, Mundhalian, Moond, Begamwali, Nathuwal, Namheri, Narhal Prithla, Puru Majra, Panta, Rata Tikh, Ratta Khera, KahanwaliSidhani, Sanan, Talwara Talwari, Thharwa, Thharwi(39)
5	Hansi-I	..	Nil
6	Hansi-II	..	Baskhurd, Basbadhshahpur, Bas Akbarpur, Basahahawahshpura, Bhatal Jatan, Kharkhara, Suikhi, Dhana Kalann, Bhatol, Rangran, Dhana, Khurd, Madan Heri (11)
7	Narnaund	..	Nara, Kanner, Sandlana, Sotkha, Chhan, Kapro, Madaha, Thurana, Ban Bhari, Khot Khurd, Biana Khera, Haitatpur, Gianpura, Fali, Kumbha, Khana, Kheri Petwar, Rakhishahpur, Rakhi Khas, Mirchpur, Pinhari, Farsala Kharak, Bhaudia Khera, Sarsana (25)
8	Bhiwani	..	Nil
9	Tosham	..	Nil
10	Loharu	..	Nil
11	Fatehbad	..	Nil
12	Ratia	..	Ratia
13	Bhuna	..	Agroha, Chamarkhera, Chobara, Dehman, Gorakhpur, Khajuri Jati, Kanoh, Lehrian, Nadheri, Sahu, Saniana, Sanohla, Tibbi (18)
14	Sirsa	..	Shahpuria (1)
15	Baragudha	..	Baghwana, Lakkarwali, Takhtwal, Dharampura, Singhpura, Malui, Pacca, Kewal, Gadrana, Khatrawas and Sukhchain (11) (All these villages were under consolidation operation at the time of action for lease. The shamlat land of these villages was either under illegal possession and action for ejectment of the tenants was in progressor the land was leased out to the former trespasers since long, in order to regularize the lease for their ejectment during the next years
16	Dabwali	..	Dabwali, Masitan, Mangiana, Panniwala, Morika, Neelanwali, Jagmalwali, Rampura, Desu Malkana, Chath, Nanrang, Desu Jodha, Hithhri, Shulla, Malikpura (15) In these villages full share was not given to Harijans but a bit less
17	Rania	..	Nanuwana (21)

(*Shri Babu Dayal Sharma rose to speak*).

Mr. Speaker : The hon. Member has a right to put supplementaries and he can put, if he so likes, supplementaries to this question later.

LOAN/GRANT ASKED FOR BY PANCHAYAT SAMITI, PALWAL FOR CONSTRUCTING LINK ROAD

***2397. Shri Rup Lal Mehta (put by Ch. Khurshid Ahmed) :** Will the Minister for Planning and Development be pleased to state whether Government have recently received any resolution from a Panchayat Samiti, Palwal, regarding loan/grant of rupees five lacs for the construction of a link road in Palwal N.E.S. Block ; if so, the action, if any, taken by Government in the matter ?

Sardar Darbara Singh : (1) No, Sir.

(2) The latter part of the question does not arise.

CONSTRUCTION OF WOMEN HOSPITAL IN JANDIALA TOWN, DISTRICT AMRITSAR

***1236 Comrade Makhan Singh Tarsikka (put by Comrade Babu Singh Master)** : Will the Minister for Planning for Development be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Chief Minister laid the foundation-stone of Women Hospital on the 12th February, 1962 in Jandiala Town, district Amritsar ;

(b) time by which the construction of the said building is expected to be started ;

(c) amount which the Chief Minister declared to be given on behalf of the State Government for the construction of the said Hospital together with the amount, if any, paid so far with dates of payment in each case ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) Yes, Sir.

(b) The time by which the construction will be started cannot be anticipated.

(c) The Chief Minister declared the award of Rs 75,000 out of his Discretionary Grant. The Municipal Committee, Jandiala, received a sum of Rs 37,500 on the 29th March, 1962, through the Deputy Commissioner, Amritsar. Another sum of Rs 7,500 was received on the 13th September, 1962.

CONSTRUCTION OF BRIDGE OVER NELOWAL DISTRIBUTARY IN DISTRICT SANGRUR

***2426. Sardar Pritam Singh Sahoke :** Will the Minister for Planning and Development be pleased to state whether Government has recently received any representation from the inhabitants of village Kanakwal and Bhagwan, sub-tehsil Sunam, district Sangrur, regarding the construction of a bridge over Nelowal Distributary ; if so, the action if any, taken or proposed to be taken by Government thereon ?

Sardar Darbara Singh : (a) A representation from the inhabitants of village Kanakwal and Bhagwan, tehsil Sunam, regarding construction of a bridge on Budhlada Branch has been received, bu t there is no channel named Nelowal Distributary.

(b) Construction of additional bridges at Government cost have been deferred as long as the National Emergency continues.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

CHARGE-SHEET GIVEN TO CH. RAM SINGH, D.I.G., POLICE

721. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether any charge sheet was given to Ch. Ram Singh, D.I.G. Police, after the dismissal of his petition in the Punjab High Court and Supreme Court with regard to expunging the strictures passed against him by the trial courts in Karnal Murder case ; if so, a copy of the said charge-sheet be laid on the Table of the House ;

(b) whether any enquiry has been instituted with regard to the charge-sheet referred to in part (a) above ; if so, the result thereof ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes, a charge-sheet was served on Ch. Ram Singh. A copy of the charge-sheet is enclosed.

(b) Yes, an enquiry was instituted against Ch. Ram Singh, with regard to the charge-sheet served on him. The Enquiry Officer did not hold Ch. Ram Singh guilty of the charges against him. Accepting the finding of the Enquiry Officer, the State Government dropped the charges against him.

STATEMENT
ANNEXURE 'A'
CHARGES

1. That you, Ch. Ram Singh, I.P.S., while posted as Additional Inspector-General of Police, Punjab, Chandigarh, appeared, on the 14th and 15th of July, 1959, as a prosecution witness, in the Court of Shri S. D. Singh, Additional Sessions Judge, Delhi, in the case known as Karnal Triple Murder Case (State *versus* Shri D. S. Grewal and others under sections 302, 364, 193, 201, 120B, 109, 114 and 149 of the Indian Penal Code and section 19(f) of the Indian Arms Act) and made a statement which, in material particulars, was adjudged to be false, malicious and incorrect and in his judgment, dated the 12th November, 1959, the Additional Sessions Judge passed strictures against you (reproduced in the Annexure 'C'), which a full Bench of the High Court of Judicature of Punjab (Circuit Bench, Delhi), after giving a full hearing, not only confrmed but also added a further stricture (reproduced in the said Annexure) —*vide* its judgement, dated the 20tn May, 1960. Your application for Special Leave to Appeal against the said strictures was dismissed by the Supreme Court of India. The highest Courts have thus found that the evidence given by you was, in many respects, false, malicious and incorrect and made adverse observations against you. You have accordingly been guilty of misconduct.

2. That you, Ch. Ram Singh, I.P.S, while posted as Additional-Inspector-General of Police, Punjab Chandigarh, appeared, on the 14th and 15th of July, 1959, as a prosecution witness, in the Court of Shri S. D. Singh, Additional Sessions Judge, Delhi, in the case known as Karnal Triple Murder Case(State *versus* Shri D. S. Grewal and others under sections 302, 364, 193, 201, 120B, 109, 114 and 149 of the Indian Penal Code and section 19(f) of the Indian Arms Act) and gave evidence which, in material particulars, was adjudged by the Additional Sessions Judge to be false, malicious, and incorrect who, in his judgement dated the 12th November, 1959, adversely commented upon your conduct and passed strictures against you (reproduced in the Annexure ' C') which a full Bench of the High Court of Judicature of Punjab (Circuit Bench, Delhi), after giving a full hearing, not only confirmed but added a further stricture (reproduced in the said Annexure),—*vide* its judgement dated the 20th May, 1960. Your application for Special Leave to Appeal against the said strictures was dismissed by the Supreme Court of India. Accordingly, on account of the pronouncements of the highest Courts casting reflections on your truthfulness and conduct, your reputation and utility as a Government servant have been impaired.

(Sd.) GURDIAL SINGH,
Inspector-General of Police, Punjab ; and
Joint Secretary to Government, Punjab,
Home (Police) Department.

Chandigarh :
The 10th November, 1961

Note.—Replies received late appear in the annexure printed at the end of this debate.

ANNEXURE 'B'

STATEMENT OF ALLEGATIONS

Shri D. S. Grewal and nine others were tried in the Court of Shri S. D. Singh, Additional Sessions Judge, Delhi, in the case known as Karnal Triple Murder Case under sections 302, 364, 193, 201 120B, 109, 114 and 149 of the Indian Penal Code and section 19(f) of the Indian Arms ,Act. Ch. Ram Singh, I.P.S., now D.I.G. of Police, Patiala Range, then posted as Additional Inspector-General of Police, Punjab, Chandigarh appeared as a prosecution witness in the aforesaid case and his statement was recorded on the 14th and 15th of July, 1959. All the accused were acquitted by the Trail Judge on the 12th November, 1959, and in the judgement, stricutures were passed against Ch. Ram Singh and some other prosecution witnesses.

The State of Punjab filed an appeal in the High Court of Judicature for the State of Punjab (Circuit Bench, Delhi)—(Criminal Appeal No. 2-D of 1960) against the order of acquittal passed by Shri S. D Singh, Additional Sessions Judge, Delhi, on the 12th November, 1959. Ch. Ram Singh also filed a petition under section 361-A of the Criminal Pro cedure Code for expunction of adverse comments and remarks against him in the said judgement. The State appeal was dismissed on the 20th May, 1960. The High Court after hearing full arguments on the petition of Ch. Ram Singh confirmed most of the strictures and expunged a few on the 20th May, 1960. The High Court further added adverse remarks against Ch. Ram Singh. An application for Special Leave to Appeal against the said order was also filed but was dismissed by the Supreme Court.

The strictures which were passed by the Additional Sessions Judge and confirmed by the High Court against Ch. Ram Singh and also the adverse remarks added by the High Court are reproduced in the Annexure 'C'. In brief, it was held that (a) Shri Ram Singh had no regard for truth and his evidence in Court had every semblance of being false, (b) that he had exhibited a sort of malice against Shri D. S. Grewal, (c) that he concocted absolutely false story of the accused indulging in violence against his men and pressed the D.I.G. of Police, Delhi, to get the accused handcuffed, when they were taken to or from the Court, and thus exhibited a sort of animus against the acc used with a view to humiliate them, (d) that he exhibited a spirit of vindictiveness hardly befitting a high officer in instituting a charge under section 29 of the Indian Telegraph Act against Shri Grewal for sending a false telegram pleading illness for not attending the Court on a certain date and (e) that he gave an incorrect description of the talk that had taken place on telephone between Shri Grewal and Shri Asa Singh.

(Sd.) GURDIAL SINGH,

Inspector-General of Police, Punjab, and
Joint Secretary to Government, Punjab,
Home (Police) Department.

Chandigarh :
The 10th November, 1961.

ANNEXURE 'C'

STRICTURES AGAINST CH. RAM SINGH BY HIGH COURT AND TRIAL JUDGE IN THE KARNAL TRIPLE MURDER CASE

1. "Ch. Ram Singh, who had tried his utmost to get credit for remembering the exact words, makes substantial change in this part of what Grewal is alleged to have said."

2. Although the evidence on behalf of the prosecution on this subject if regard is had to the status and number of the witnesses is quite weighty, it does not appear to be quite reliable."

3. "It is a matter of regret, however, that he too ranks amongst those witnesses who had no particular regard for truth. His statement even goes a little beyond. It exhibits a sort of malice against Shri D. S. Grewal........, but he has also introduced another fact in his statement indicating that D. S. Grewal was responsible for the commission of murder of Hazara Singh, Piara Singh and Gian Singh."

[Home Minister]

4. "He obviously intended to give an impression that by his demeanour and outward behaviour, he was giving out that there was something wrong with him, the wrong of course being that he had got Hazara Singh, Piara Singh and Gian Singh killed."

5. "Ch. Ram Singh did his best to concoct an absolutely false story and press the D.I.G. of Police, Delhi, to see that the accused were handcuffed when they were taken to or from the Court."

6. "When Ch. Ram Singh suggested that the accused be handcuffed, he exhibited a sort of animus against them. The idea was to humiliate the accused including D. S. Grewal"..........."the statement of Ch. Ram Singh stands completely falsified by no other person than an officer of his own department."

7. "But when this little incident was magnified by Ch. Ram Singh and he told Shri N. S. Saxena that the accused were indulging in violence against his men, it is obvious that he complained to the D.I.G. of Police of something which had not happened and consequently not true"........"It is a matter for regret that Ch. Ram Singh's statement should have been contradicted even on such a simple matter."

8. "But the whole thing being imaginary, there was nothing for Ch. Ram Singh to enquire. This matter has no bearing on the decision of any of the facts involved in the case, but it has a direct bearing upon the working of the mind of Ch. Ram Singh. A very small incident was not only magnified by him but even distorted and a suggestion made to the Deputy Inspector-General of Police, Delhi, for the accused being handcuffed..........and he would thus be able to satisfy his animus against D. S. Grewal and others..........that the counter part of Ch. Ram Singh at Delhi exhibited greater sobriety than him, and treated his complaint with the contempt it deserved."

9. "There is yet another incident which is relevant just to show the malice in Ch. Ram Singh towards D. S. Grewal..........Ch. Ram Singh should have ignored this matter, even if it was brought to his notice by Shri J. S. Bawa, But a large heart and high office do not always go together."

10. "Only a shallow brain could be capable of inventing or believing such a yarn. This idea behind sanctioning the prosecution could only be to harsass Grewal to the extent possible.........that the sanction for the prosecution of Shri D. S. Grewal was asked for on return of Ch. Ram Singh from leave and after Ch. Ram Singh and J. S. Bawa had consulted each other in respect of it."

11. "They were bent upon having their pound of flesh............it only shows a spirit of vindictiveness which was hardly dignified for such high officers as Ch. Ram Singh..........".

12. "Ch. Ram Singh, however, took no notice of this talk, as if he was a dummy spectator, who had no concern with what was going on in District Karnal.......... This is not the conduct of a person whom destiny places in the charge of a Police Range, and who was given out by the State counsel to be a person whose word may be taken to be the law and the ten persons hanged merely because it pleases this high officer to depose a certain thing against them. The conduct of Ch. Ram Singh in not making any enquiry from D. S. Grewal about Hazara Singh and Piara Singh is consistent only with the contention of the accused."

13. "This conduct of Ch. Ram Singh clearly, therefore, leads to the inference that it is Grewal who is speaking the truth."

14. "D. S. Grewal had definitely submitted this representation to the Hon'ble Chief Minister and in normal course, when it happened to come for consideration before the Government........Ch. Ram Singh, who heard the talk on Karnal side, might have also been asked to comment on the representation, and if that were done, even his version would have come on record at that very time."

15. "Ch. Ram Singh..........would he still be so callous in the discharge of his duties as to congratulate the police officers of Karnal on the brutal killing of Hazara Singh, Piara Singh and Gian Singh..........But when an officer of the rank of Deputy Inspector-General of Police indulges in such a cheap talk, one can only call it deplorable."

16. "If Ch. Ram Singh could not realise the significance of all the circumstances, he could hardly justify his appointment as D.I.G. of Police. It is not, however, that Ch. Ram Singh lacked in any sense of responsibility. He was fully alive to his duties and responsibilities. It was the belief in the value of truth which was lacking in him, and not then in 1957, but now in 1959 when he stood in the witness box."

17. "A cumulative effect of even this circumstance is the same, viz., that the description of the talk on phone as given by Ch. Ram Singh and other witnesses is not correct."

18. "He has given the facts a twist and Ch. Ram Singh.......... have (has) either played into his hands or have (nas) been persuaded to support his version, for reasons which remain to be discussed, or may be just to absolve S. Asa Singh from blame and transfer it to the shoulders of D. S. Grewal. Considered from every point of view, the allegation to the extent it is at variance with what has been stated by Grewal in his representation, dated 4th September, 1957, is absolutely false."

19. "The high police officers, Ch. Ram Singh, Additional Inspector-General of Police including however, appear to have believed that they would be pleasing the Hon'ble Chief Minister and thereby serving their own ends if they went out of their way and arrange false and fabricated evidence which might somehow secure the conviction of the accused particularly D. S. Grewal."

20. The High Court further remarked "I have very little doubt that he has not told the truth." "In several respects the evidence which he gave in Court had every semblance of being false."

(Sd.)..

Inspector-General of Police, Punjab, and
Joint Secretary to Government, Punjab,
Home (Police) Department.

Dated Chandigarh :

The 10th November, 1961.

SALES EFFECTED IN THE MARKETS UNDER THE CONTROL OF MARKET COMMITTEES

849. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state—

(a) the quantity of wheat, rice, cotton, oilseeds, Gur and maize sold by the producers in the various markets of the State under the control of Market Committees in the State during the year 1960, 1961 and 1962, separately market wise ;

(b) the amount of market fee received by the Market Committees during the period mentioned in part (a) above ?

Sardar Gurbanta Singh (a) & (b) A statement containing the requisite information is attached.

[Agriculture and Welfare Minister]

Statement showing the total quantity of wheat, rice, cotton, oilseeds, and maize in quintals sold by the producers in the Market Committees of the Punjab State during

1	2	3	4	5	YEAR 6
Serial No.	Name of M. C.	Wheat	Rice	Cotton	Oil seeds
	DISTRICT AMBAALA				
1	Ambala City ..	10,671	..	6,654	8,066
2	Ambala Cantt. ..	58,931	..	..	2,841
3	Jagadhri ..	3,336	..	..	36
4	Kalka ..	6,911	..	..	4,587
5	Kurali ..	34,396	3.020	571	38,792
6	Kharar ..	31,973	19,318	311	11,725
7	Morinda ..	8,408	2,308	625	1,142
8	Manimajra ..	2,985	1,850	522	1,436
9	Rupar ..	1,107	2,586	1,751	2,486
	DISTRICT GURGAON				
10	Ballabgarh ..	11,874	..	..	24,033
11	Hodal ..	6,995	..	5,740	17,906
12	Nuh ..	1,641	..	..	12,275
13	Palwal ..	29,191	..	2,432	49,500
14	Rewari ..	17,797	15,470	1,169	59,380
15	Sohna ..	874	..	..	4,034
	DISTRICT KARNAL				
16	Karnal ..	53,718	2,33,888	6,124	18,272
17	Kaithal ..	57,018	..	28,256	10,216
18	Ladwa ..	35,399	70,425	273	6,252
19	Madlauda ..	9,889	22,705	815	63
20	Gharaunda ..	1,4686	44,147	1,691	1,442
21	Panipat ..	64,497	29,335	1,333	4,885
22	Fatehpur Pundri ..	..	..	..	..
23	Smalkha ..	20,767	..	..	998
24	Shahabad Markanda ..	22,338	..	4	2,069
25	Thanesar ..	42,754	..	..	6,488

the years 1960, 1961 and 1962 and the amount of market fee received by the Market Committees during the said period

1960			YEAR 1961			
7	8	9	10	11	12	13
Gur	Maize	Market Fee	Wheat	Rice	Cotton	Oil seeds
		Rs				
6,041	9,711	40,370	11,697	..	13,515	22,449
2,270	4,982	10,354	57,681	..	..	5,311
1,197	645	2,581	23,275	..	..	1,573
19,674	5,160	5,264	2,877	..	..	2,272
139,186	42,762	16,912	50,240	6,721	531	41,721
35,839	13,800	4,832	45,507	11,783	135	1,833
..	2,937	2,058	7,078	1,916	1,396	1,027
2,832	2,540	1,216	2,733	1,496	600	670
7,996	..	2,179	20,095	3,863	326	2,641
36,623	65	5,707	4,682	..	..	13,785
41,528	2	5,113	14,255	..	1,412	29,943
660	..	3,142	1,962	2,070	..	22,382
95,117	75	5,510	18,727	7,747	429	24,838
25,777	438	20,104	32,582	17,565	1,097	74,822
941	..	551	858	..	..	3,691
17,633	27,121	65,333	87,272	152,498	9,997	29,988
,78 5	11,105	77,280	64,842	..	71,765	62,705
5,072	18,022	30,640	37,237	89,601	491	10,315
35,461	418	8,988	18,173	23,541	645	1,719
42,434	10,822	25,440	22,628	5,3877	1,663	4,109
18,307	3,216	33,470	61,384	28,294	616	7,941
..	..	..	1,196	2,081	873	2,665
10,834	462	18,910	30,830	125	1	2,288
11,889	14,660	20,384	30,825	..	104	3,300
2,779	9,731	49,632	49,196	..	..	11,206

[Agriculture and Welfare Minister]

		YEAR 1961			YEAR
1	2	14	15	16	17
Serial No.	Name of M. C.	Gur	Maize	Market Fee	Wheat
				Rs	
	DISTRICT AMBALA				
1	Ambala City ..	15,884	14,952	53,974	11,663
2	Ambala Cantt. ..	3,588	4,159	10,611	61,788
3	Jagadhri ..	2,147	2,137	2,618	14,848
4	Kalka ..	7,590	1,836	4,863	5,268
5	Kurali ..	89,930	7,890	20,645	48,978
6	Kharar ..	10,755	9,814	6,060	25,258
7	Morinda ..	3,470	1,759	3,264	9,619
8	Manimajra ..	869	623	699	2,541
9	Rupar ..	15,674	..	6,390	14,081
	DISTRICT GURGAON				
10	Ballabgarh ..	5,422	26	3,808	15,736
11	Hodal ..	18,400	..	4,421	20,528
12	Nuh ..	567	..	7,415	2,147
13	Palwal ..	15,269	30	6,704	38,543
14	Rewari ..	23,411	82	23,566	16,627
15	Sohna ..	563	..	767	858
	DISTRICT KARNAL				
16	Karnal ..	5,967	8,058	70,765	97,679
17	Kaithal ..	7,074	10,704	1,17,569	100,327
18	Ladwa ..	4,972	5,536	32,217	51,131
19	Madlauda ..	23,308	71	11,017	16,653
20	Gharaunda ..	22,028	3,391	20,585	26,990
21	Panipat ..	9,518	1,969	28,280	68,569
22	Fatehpur Pundri ..	1,556	2,137	2,109	9,670
23	Smalkha ..	62,150	1,818	21,697	38,383
24	Shahabad Markanda ..	4,057	5,065	26,639	51,963
25	Thanesar ..	2,470	4,435	51,483	49,755
26	Tarori ..	968	199	31,372	17,448

1962

18	19	20	21	22	23
Rice	Cotton	Oilseeds	Gur	Maize	Market Fee
					Rs
..	17,289	19,314	11,651	11,418	56,809
3,176	..	2,371	2,904	4,171	11,687
..	..	108	1,622	4,644	2,000
..	..	2,988	7,235	1,189	6,607
4,514	760	42,934	67,683	8,454	24,788
21,502	102	1,750	12,947	6,395	7,863
1,621	1,224	2,293	..	3,564	4,028
575	5,495	540	914	532	560
5,503	241	5,388	7,479	..	4,904
1,722	124	5,024	2,698	188	7,347
..	13,327	10,918	27,255	19	5,807
..	65	8,629	504	..	5,908
3,358	1,500	11,603	14,118	20	6,914
14,230	1,713	156,247	22,294	152	24,446
..	..	1,638	460	..	443
259,600	8,706	37,012	3,138	5,213	75,928
50	98,297	61,805	11,916	4,316	100,070
59,084	1,064	12,712	4,470	9,034	42,669
17,684	1,677	1,232	17,966	87	9,463
26,663	2,333	5,476	21,982	2,182	18,272
26,773	814	8,070	6,969	1,468	40,122
9,063	943	2,226	2,533	2,853	8,143
222	2,725	2,208	99,961	1,211	37,805
..	416	5,996	4,744	7,470	25,897
..	..	12,121	2,223	3,227	67,900
185,708	..	1,122	1,129	337	324,425

[Agriculture and Welfare Minister]

					YEAR
1	2	3	4	5	6
Serial No.	Name of M. C.	Wheat	Rice	Cotton	Oilseeds
26	Tarori ..	10,798	1,91,871	..	593
	DISTRICT HISSAR				
27	Hissar ..	4,861	1,307	1,071	91,643
28	Bhiwani ..	82,976	..	40	1,425
29	Ding ..	..	..	..	..
30	Hansi ..	47,124	4,101	99,249	15,235
31	Dabwali ..	30,897	4,294	85,423	22,153
32	Kalanwali ..	..	..	..	..
33	Loharu ..	1,165	406	62	7,283
34	Sirsa ..	28,246	95,933	13,976	57,799
35	Tohana ..	28,601	..	44,57	46,368
36	Uklana ..	20,043	715	50,017	36,021
	DISTRICT ROHTAK				
37	Rohtak ..	238,357	..	12,227	..
38	Bahadurgarh ..	25,069	7,380	149	8,181
39	Gohana ..	14,956	..	11,495	1,739
40	Sampla ..	..	..	..	..
41	Sonepat ..	..	..	..	..
	DISTRICT BHATINDA				
42	Bhatinda ..	47,245	..	42,676	8,837
43	Baretta ..	31,045	359	20,295	13,265
44	Budhlada ..	46,708	.1,900	21,419	27,419
45	Faridkot ..	62,467	16,889	19,754	8,381
46	Goniana ..	23,385	847	53,469	4,526
47	Jaitu ..	70,780	1,425	51,907	19,732
48	Kotkapura ..	200,409	1,834	119,724	21,159
49	Mansa ..	23,166	2,394	75,422	37,389
50	Maur ..	37,334	..	44,123	19,837
51	Raman ..	19,089	21	43,234	79,555
52	Rampuraphul ..	73,459	2,221	134,927	25,865
53	Bhucho .	28,315	620	59,872	5,364

1960						YEAR
7	8	9	10	11	12	13
Gur	Maize	Market fee	Wheat	Rice	Cotton	Oil seeds
1,175	726	29,579	12,764	205,615	..	1,022
18,417	2,728	55,598	18,399	71	373	26,017
30,573	363	26,058	104,873	..	11,098	3,706
..	..	..	2.171	..	1,044	17,864
19,999	1,011	24,799	65,845	3,482	44,190	26,054
22,336	133	41,879	30,598	4,410	109,417	17,411
..	..	..	9,230	..	15,203	19,296
2,533	..	3,807	5,529	883	139	5,496
39,608	6,309	19,938	32,897	101,993	12,699	81,444
..	2,032	51,468	12,063	..	13,144	67,383
3,060	..	17,334	12,063	1,677	4,934	60,511
222,610	..	21,036	110,729	...	25,924	..
8,756	..	6,518	11,273	5,624	..	7,918
72,472	94	16,989	62,490	..	4,433	2,691
..	..	..	3,845	2,214	9	7,217
..	..	..	128,489	12,141	2,561	14,159
..	535	14,897	64,483	...	55,704	11,570
7,696	1,821	20,865	41,429	847	15,264	21,267
21,562	444	17,917	83,006	1,951	25,854	40,596
14,890	1,588	28,289	58,561	11,790	29,408	9,477
11,339	1,208	17,098	26,788	1,097	48,151	7,022
..	..	19,015	83,994	2,016	65,741	26,182
29,683	5,642	56,768	272,659	1,973	125,193	44,394
34,836	858	62,618	103,757	1,717	68,678	49,608
..	264	26,172	41,722	..	45,148	12,635
..	..	10,122	21,867	.	50,204	79,142
43,924	4,287	38,086	104,827	2,043	71,266	31,858
14,338	595	18,813	29,859	676	56,597	6,482

[Agriculture and Welfare Minister]

		YEAR 1961			YEAR
1	2	14	15	16	17
Serial No.	Name of M. C.	Gur	Maize	Market Fee	Wheat
	DISTRICT HISSAR			Rs	
27	Hissar ..	12,207	193	46,869	57,019
28	Bhiwani ..	21,278	75	35,768	79,110
29	Ding ..	2,365	32	11,086	1,910
30	Hansi ..	11,786	335	30,782	61,446
31	Dabwali ..	35,634	65	46,965	44,128
32	Kalanwali ..	19,185	..	34,257	100,247
33	Loharu ..	4,116	..	6,795	11,220
34	Sirsa ..	44,090	2,237	23,055	32,424
35	Tohana ..	..	3,132	65,048	17,235
36	Uklana ..	4,296	..	30,029	12,999
	DISTRICT ROHTAK				
37	Rohtak ..	74,263	..	42,112	87,228
38	Bahadurgarh ..	10,463	..	4,718	16,787
39	Gohana ..	67,018	..	20,021	66,629
40	Sampla ..	51,190	7	13,014	4,471
41	Sonepat ..	439,603	105	93,460	115,090
	DISTRICT BHATINDA				
42	Bhatinda ..	..	593	16,853	69,550
43	Baretta ..	6,185	800	27,375	35,499
44	Budhlada ..	18,181	140	25,545	48,130
45	Faridkot ..	12,249	872	26,135	90,935
46	Goniana ..	10,895	364	19,121	31,397
47	Jaitu ..	..	..	27,690	945,30
48	Kotkapura ..	23,957	31,207	70,694	302,510
49	Mansa ..	30,888	38	68,983	86,076
50	Maur ..	..	13	27,948	46,788
51	Raman ..	..	..	11,871	31,592
52	Rampuraphul ..	35,198	3,115	36,246	88,869
53	Bhucho ..	11,764	145	18,948	34,775

1962	18	19	20	21	22	23
Serial No	Rice	Cotton	Oil seeds	Gur	Maize	Market fees
						Rs
	11,129	1,798	93,002	7,809	628	59,367
	7,017	3,316	8,543	22,114	57	36,685
	..	149	12,454	1,519	2	10,108
	5,143	127,801	21,580	11,745	228	53,113
	3,728	122,395	20,268	41,051	178	51,712
	..	34,755	10,300	13,240	..	29,078
	671	134	2,736	3,064	..	11,310
	134,959	33,358	98,129	35,244	1,910	23,142
	519	25,776	43,607	1,985	1,255	51,787
	1,895	24,275	46,797	4,624	1,121	25,890
	..	35,338	..	91,623	240	48,186
	1,702	57	6,022	30,314	32	68,79
	..	8,356	7,501	48,762	3	23,320
	1,901	202	4,490	46,197	..	11,641
	15,120	3,969	18,439	309,366	1,496	74,846
	..	63,699	16,021	..	337	22,441
	473	15,327	23,666	5,692	5,500	21,233
	2,434	27,267	43,394	23,438	139	21,706
	1,110	15,743	7,788	7,845	779	30,935
	602	49,503	11,325	11,718	249	22,244
	1,201	65,978	23,297	..	..	28,191
	2,480	142,392	41,968	28,398	2,564	77,912
	2,158	73,283	67,014	39,396	45	80,310
	..	45,823	27,040	..	54	40,722
	..	10,677	99,142	..	..	14,871
	1,508	121,826	37,622	36,908	1,210	16,691
	459	40,357	11,675	11,329	885	23,785

[Agriculture and Welfare Minister]

Serial No.	Name of Market Committee	YEAR, 1960 Wheat	Rice	Cotton	Oil seeds
1	2	3	4	5	6
	DISTRICT KAPURTHALA				
54	Kapurthala ..	24,825	84,523	3,818	15,589
55	Sultanpur ..	22,677	37 066	595	3,580
56	Phagwara ..	43,080	47,565	2,019	5,090
	DISTRICT MOHINDERGARH VIII				
57	Mohindergarh ..	34	..	..	5,936
58	Ateli ..	3 945	231	..	31,484
59	Charkhidadri ..	30,223	9,447	..	19,679
60	Narnaul ..	28,689	..	..	60,756
61	Kaniana ..	7,607	..	..	13,650
	DISTRICT PATIALA				
62	Patiala ..	36,475	93,399	34,283	23,406
63	Bassi Pathana ..	35,300	10,125	..	2,977
64	Doraha ..	36,880	235	9,981	28,209
65	Gobindgarh ..	14 694	1,632	1,666	724
66	Nabha ..	96,573	49,735	31,115	164
67	Rajpura ..	72,104	50,392	5,085	7,096
68	Samana ..	31,651	30,788	10,131	9,784
69	Sirhind ..	41,409	12,900	15,797	2,529
70	Dera Bassi ..	116	3	31	..
	DISTRICT SANGRUR				
71	Sangrur ..	66,958	..	12,076	6,526
72	Ahmedgarh ..	5,694	17	48,363	1,498
73	Barnala ..	481,901	1,375	132,884	52,331
74	Dhuri ..	100,382	34,219	39,880	7,066
75	Jind ..	54,814	391	4,312	1,509
76	Lehragaga ..	54,179	..	14,811	3,662
77	Malerkotla ..	99,170	9,955	7,771	28,566

YEAR, 1961						
Gur	Maize	Market Fee	Wheat	Rice	Cotton	Oil-seeds
7	8	9	10	11	12	13
		Rs				
5,163	9,396	20,987	37,261	101,157	1,892	28,588
867	796	9,837	35,311	41,052	1,494	9,048
29,938	23,160	17,769	64,301	56,247	1,480	3,132
..	..	786	60	..	..	3,890
4,863	..	10,284	6,194	1,479	..	28,751
3,087	..	21,121	25,855	15,248	..	39,833
..	..	24,974	12,087	..	..	52,097
..	..	4,000	7,108	..	..	13,820
8,252	19,562	58,293	2,73,224	100,016	54,533	23,407
33,654	13,603	8,165	19,478	13,774	..	1,604
1,672	9,654	12,186	47,353	258	10,928	49,864
1,798	1,095	3,260	11,256	1,740	1,562	605
6,216	15,817	35,742	162,504	78,769	43,084	118
5,085	16,043	29,165	35,043	51,566	..	3,473
12,517	1,545	24,146	92,209	60,524	14,396	15,480
14,903	9,017	25,331	72,532	8,636	24,774	1,882
117	294	342	8,155	25	192	416
10,597	8,518	20,649	114,183	..	26,515	9,810
2,677	818	3,551	2,462	19	31,185	419
64,274	61,912	58,895	2,3,56.635	847	69,160	32,746
13,636	5,474	32,185	154,876	21,156	67,304	7,203
78,976	485	15,206	60,714	967	13,271	27,232
5,419	4,341	16,002	66,046	382	20,499	6,029
4,931	13,983	25,338	103,176	13,128	13,566	60,284

[Agriculture and Welfare Minister]

Serial No.	Name of Market Committee		YEAR, 1960		
		Wheat	Rice	Cotton	Oil-seeds
1	2	3	4	5	6
78	Narwana ..	19,993	359	29,408	31,049
79	Sunam ..	92,887	5,590	38,963	91,314
80	Safidon ..	48,164	28,993	12,126	15,559
81	Julana ..	31 310	264	639	2,182
82	Tapa ..	35,754	282	20,551	8,921
83	Uchana ..	16,993	435	4,610	104,860
84	Bahadurgarh ..	112,466	434	6,396	22,713
	DISTRICT LUDHIANA XI				
85	Ludhiana ..	164,527	..	4,453	54,215
86	Jagraon ..	280,645	..	124,284	7,448
87	Khanna ..	127,199	..	48,986	119,585
88	Mullanpur ..	50,017	..	24,999	15,585
89	Raikot ..	53,261	..	16,833	1,102
90	Samrala ..	14,827	..	2,151	465,060
	DISTRICT HOSHIARPUR XII				
91	Hoshiarpur ..	20,421	..	..	..
92	Garhshankar ..	2,134	7	..	112
93	Mukerian ..	5,308	160,932	..	..
94	Urmar Tanda ..	..	..	..	..
	DISTRICT JULLUNDUR XIII				
95	Jullundur City ..	225,899	..	1,792	25,530
96	Jullundur Cantt. ..	9,698	2	4	13
97	Banga ..	25,502	17,858	536	1,640
98	Nakodar ..	114,828	..	58,103	1,735
99	Nawanshahar ..	61,265	3,684	818	10,517
100	Phillaur ..	22,039	234	305	435

YEAR, 1961						
Gur	Maize	Market Fee	Wheat	Rice	Cotton	Oil-seeds
7	8	9	10	11	12	13
5,830	19,575	53,989	30,240	6,657	24,687	38,284
22,421	12,277	34,314	161,359	3,397	45,914	24,298
32,708	2,017	18,037	59,057	35,023	15,372	34,980
55,739	..	66,108	21,822	25	92	8,788
10,716	5,592	19,240	44,359	422	26,625	9,085
3,709	403	6,550	1,258	415	4,076	53,988
3,342	38,082	17,001	168,755	3	51,894	5,371
15,052	31,669	21,592	247,651	..	9,773	110,852
33,633	81,277	86,343	420,334	..	151,445	37,581
57,639	38,373	68,481	289,494	..	116,986	191,567
3,155	23,515	18,292	57,117	..	25,308	31,128
6,393	12,064	16,882	68,982	..	16,397	2,974
19,099	5,674	12,372	21,657	..	2,497	42,802
7,109	19,008	35,971	22,820	..	..	..
199	1,282	313	6,714	12	53	340
572	631	22,624	7,876	136,447	..	..
..	..	..	1,155	..	..	..
24,415	49,781	73,809	140,476	..	2,355	18,278
403	286	5,627	26,638	..	43	84
..	19,254	10,124	29,709	33,165	50	1,861
13,122	27,812	32,332	81,417	..	28,414	515
28,259	53,175	26,197	68,599	6,384	1,020	15,195
5,417	8,095	9,510	37,043	370	977	2,145

[Agriculture and Welfare Minister]

Serial No.	Name of Market Committee	YEAR, 1960			
		Wheat	Rice	Cotton	Oil-seeds
1	2	3	4	5	6
	DISTRICT AMRITSAR XIV				
101	Amritsar ..	26,662	441,754	14,328	20,034
102	Ajnala ..	332	9,654	238	366
103	Bhikhiwind ..	312	324	16	79
104	Gehri ..	80,310	60,428	13,672	582
105	Patti ..	35,703	8,434	32,449	9,586
106	Rayya ..	18,873	..	7,772	5,779
107	Tarn Taran ..	120,191	102,865	52,944	30,717
	DISTRICT GURDASPUR XV				
108	Gurdaspur ..	9,010	107,860	..	985
109	Batala ..	36,413	262,004	1,435	62,119
110	Dina Nagar ..	2,244	8,418	..	789
111	Dhariwal ..	..	44,311	..	4
112	Qadian ..	..	..	..	..
113	Pathankot ..	37,924	..	..	10,015
	DISTRICT FEROZEPUR XVI				
114	Ferozepur ..	153,457	109,199	10,102	4,179
115	Abohar ..	138,151	..	319,288	33,907
116	Fazilka ..	54,636	..	138,053	8,738
117	Jalalabad ..	32,876	34,876	4,796	402
118	Moga ..	326,070	..	65,289	16,120
119	Mukatsar ..	239,239	..	332,266	32,356
120	Malout ..	64,439	..	169,540	10,008
121	Makhu ..	..	..	..	..
122	Talwandi Bhai ..	78,114	3,974	7,247	1,563
123	Zira ..	16,602	45,733	1,638	226
124	Gidderbaha ..	43,580	..	106,233	7,334
125	Guruharsahai ..	41,846	41,542	43,895	1,098

			YEAR, 1961			
Gur	Maize	Market Fee	Wheat	Rice	Cotton	Oil-seeds
7	8	9	10	11	12	13
9,920	9,072	65,324	139,317	260,258	17,422	38,289
..	..	1,352	3,982	5,500	292	584
21	121	149	24,150	12,690	14,646	4,816
400	590	14,484	23,496	31,874	2,764	2,524
852	1,990	15,239	32,114	11,519	46,990	19,689
465	3,861	10,016	31,314	..	27,713	16,173
2,928	19,984	28,618	113,739	94,100	63,307	29,661
1,806	5,861	20,333	10,123	98,807	..	696
26,853	9,517	59,316	91,051	349,716	770	16,618
356	2,540	12,266	7,242	113,761	..	1,099
8	..	5,940	37,26	59,417	..	53
..	..	5430	..	..	..	..
28,923	42,801	15,990	34,471	..	..	10,716
20,503	2,708	69,151	216,018	105,839	17,086	7,886
43,516	611	71,733	100,040	..	429,433	21,627
10,312	1,248	28,532	53,570	..	215,743	4,929
5,138	997	14,007	43,170	34,001	9,726	4,102
18,735	44,425	84,845	494,463	..	87,534	39,940
3,494	1,589	19,033	220,189	..	373,739	654
13,829	..	46,420	34,961	..	192,375	8,248
..	..	..	19,904	32,468	386	1,506
8,318	2,694	21,223	104,862	5,531	13,230	14,843
3,861	789	9,581	29,837	59,185	3,014	4,616
24,554	180	29,797	49,339	..	120,308	8,370
1,691	560	16,458	72,209	40,398	10,528	2,136

[Agriculture and Welfare Minister]

Serial No.	Name of Market Committee		Gur	Maize	Year 1961 Market Fee	YEAR, 1962 Wheat
1	2		14	15	16	17
					Rs	
	DISTRICT KAPURTHALA					
54	Kapurthala	..	1,958	5,797	28,788	50,158
55	Sultanpur	..	1,396	1,345	13,447	52,569
56	Phagwara	..	11,306	18,144	23,192	124,538
	DISTRICT MOHINDERGARH VIII					
57	Mohindergarh	..	..	..	592	94
58	Ateli	..	7,139	..	11,140	4,237
59	Charkhidadri	..	4,572	23	43,242	22,186
60	Narnaul	..	..	..	23,870	9,864
61	Kaniana	..	..	..	11,310	4,016
	DISTRICT PATIALA					
62	Patiala	..	8,232	9,508	91,151	201,592
63	Bassi Pathanan	..	10,839	1,596	9,436	11,529
64	Doraha	..	1,599	11,590	19,334	44,794
65	Gobindgarh	..	1,982	1,594	3,642	13,095
66	Nabha	..	5,554	10,116	58,710	126,616
67	Rajpura	..	6,677	7,290	27,168	66,405
68	Samana	..	13,313	5,546	45,014	55,192
69	Sirhind	..	17,185	4,263	35,941	85,882
70	Dera Bassi	..	2,382	2,035	8,837	26,621
	DISTRICT SANGRUR					
71	Sangrur	..	8,896	6,336	31,267	102,126
72	Ahmedgarh	..	1,203	601	5,687	2,469
73	Barnala	..	21,255	41,201	71,423	238,356
74	Dhuri	..	12,440	18,215	47,887	152,076
75	Jind	..	23,067	39	100,748	47,732
76	Lehragaga	..	6636	720	26,575	56,974
77	Malerkotla	..	8,599	19,347	38,198	115,168

YEAR 1962					
Rice	Cotton	Oil-seeds	Gur	Maize	Market Fee
18	19	20	21	22	23
73,046	2,917	41,613	12,735	4,855	28,650
54,541	688	14,143	1,809	1,244	18,746
62,101	2,553	4,517	11,306	31,183	35,430
..	..	3,182	..	..	506
1,396	..	29,854	5,546	..	12,113
15,409	978	26,746	3,912	4	34,802
..	..	86,646	..	..	26,276
..	..	12,047	..	..	6,707
90,388	74,106	11,994	12,321	11,265	80,384
10,599	..	1,109	8,059	2,892	8,398
315	10,170	68,636	1,274	11,916	22,182
1,066	2,033	681	1,183	1,577	3,750
51,405	53,975	5,102	6,141	8,704	53,561
76,813	2,230	6,218	4,844	3,531	31,730
19,289	15,090	5,583	6,222	1,794	24,920
50,935	22,626	2,275	11,203	5,474	32,007
6	74	1,770	5,119	2,450	12,627
..	38,737	9,813	10,420	7,155	30,139
28	14,191	1,010	3,350	364	3,481
2,345	87,870	37,321	27,380	18,533	72,555
6,092	63,513	4,446	12,176	12,527	5,687
2,356	6,835	10,815	27,662	43	14,316
361	18,245	4,815	5,706	623	18,818
6,208	11,457	66,325	6,496	17,033	35,734

[Agricul ure and Welfare Minister]

Serial No.	Name of Market Committee	Year 1961 Gur	Maize	Year, 1962 Market Fee	Wheat
1	2	14	15	16	17
				Rs	
78	Narwana ..	3,967	2,319	37,849	15,212
79	Sunam ..	21,669	5,311	53,657	122,549
80	Safidon ..	19,299	1,262	24,749	44,655
81	Julana ..	35,431	..	9,916	16,898
82	Tapa ..	9,997	4,738	22,227	45,984
83	Uchana ..	367	21	9,077	2,661
84	Bahadurgarh ..	2,645	43,773	23,066	165,518
	DISTRICT LUDHIANA XI				
85	Ludhiana ..	11,230	37,931	33,214	230,797
86	Jagraon ..	30,568	93,814	111,722	399,847
87	Khanna ..	66,914	23,902	111,138	345,759
88	Mullanpur ..	1,750	23,648	20,481	59,485
89	Raikot ..	6,451	19,551	17,707	54,030
90	Samrala ..	14,319	3,635	12,984	26,967
	DISTRICT HOSHIARPUR XII				
91	Hoshiarpur ..	4,019	11,896	42,778	30,018
92	Garhshankar ..	336	10,298	2,379	9,783
93	Mukerian ..	71	503	20,971	15,472
94	Urmar Tanda	157	1,450	1,232	2,454
	DISTRICT JULLUNDUR XIII				
95	Jullundur City ..	8,523	14,779	101,840	121,454
96	Jullundur Cantt. ..	440	1,274	9,803	17,826
97	Banga ..	20,935	16,955	15,401	31,466
98	Nakodar ..	8,771	22,788	21,286	130,141
99	Nawanshahar ..	24,379	27,730	32,196	96,820
100	Phillaur ..	5,179	11,516	13,942	31,186

YEAR 1962					
Rice	Cotton	Oil-seeds	Gur	Maize	Market Fee
18	19	20	21	22	23
	Rs				
575	34,924	40,458	9,217	4,104	62,284
838	61,458	33,030	21,820	6,765	47,728
20,268	11,432	44,964	17,873	1,628	23,429
134	2,316	3,390	38,691	..	9,214
691	23,888	19,679	11,889	1,677	25,161
404	8,961	39,364	3,473	..	8,269
207	36,156	32,592	3,731	29,307	30,405
3,651	4,750	118,755	14,284	23,816	56,405
918	106,782	25,967	33,404	58,950	97,970
..	98,168	241,980	39,050	27,790	154,499
100	20,907	34,242	1,667	12,754	19,433
..	14,391	2,204	7,930	7,454	14,431
..	2,422	6,860	11,342	3,642	13,910
..	..	..	2,734	17,185	45,030
93	..	785	1,417	7,609	621
136,197	..	..	138	981	20,782
..	..	..	542	1,054	12,190
1,399	2,258	21,813	8,000	19,501	114,989
3,991	263	104	969	3,462	13,546
32,606	150	2,279	6,997	14,919	8,853
15	26,550	1,181	7,783	7,306	25,946
7,082	1,581	18,281	36,421	40,831	46,247
223	574	518	2,012	4,795	12,228

[Agriculture and Welfare Minister]

Serial No.	Name of Market Committee	Year 1961 Gur	Year 1961 Maize	Year 1961 Market Fee	Year 1962 Wheat
1	2	14	15	16	17
				Rs	
	DISTRICT AMRITSAR XIV				
101	Amritsar ..	8,996	7,353	81,422	266,246
102	Ajnala ..	..	..	1,900	8,021
103	Bhikhiwind ..	127	262	8,097	22,857
104	Gehri ..	211	601	10,922	31,579
105	Patti ..	4,378	40,762	17,420	47,076
106	Rayya ..	165	2,425	14,886	28,563
107	Tarn Taran ..	3,673	6,942	48,991	113,817
	DISTRICT GURDASPUR XV				
108	Gurdaspur ..	4,218	1,119	17,196	32,845
109	Batala ..	15,447	7,824	79,134	97,117
110	Dina Nagar ..	64	598	19,133	11,570
111	Dhariwal ..	113	546	9,712	8,011
112	Qadian ..	..	..	11,128	..
113	Pathankot ..	24,615	14,375	15,990	53,447
	DISTRICT FEROZEPUR XVI				
114	Ferozepur ..	16,000	3,391	78,329	191,728
115	Abohar ..	43,061	613	81,020	94,879
116	Fazilka ..	11,810	1,270	38,290	58,322
117	Jalalabad ..	4,243	773	15,972	37,579
118	Moga ..	11,031	28,267	111,238	392,907
119	Mukatsar ..	110	6	19,429	233,255
120	Malout ..	14,855	..	45,708	84,599
121	Makhu ..	1,495	636	8,910	23,776
122	Talwandibhai ..	2,776	1,385	24,871	303,759
123	Zira ..	4,092	476	14,627	40,872
124	Gidderbaha ..	20,582	68	30,200	73,193
125	Gurharsahai ..	1,624	616	23,735	66,724

YEAR 1962					
Rice	Cotton	Oil-seeds	Gur	Maize	Market Fee
18	19	20	21	22	23
355,203	10,180	29,670	10,353	10,815	93,284
540	165	25,010	..	..	3,224
15,662	17,911	5,545	418	65	8,465
53,208	3,084	1,597	552	328	15,627
5,992	37,932	29,576	1,860	1,507	20,515
..	46,015	12,332	669	714	17,564
116,763	44,912	30,075	2,905	6,234	47,213
127,346	..	354	5,907	920	26,819
338,928	130	12,371	5,823	7,808	82,500
109,650	32	1,877	21	1,188	18,651
72,573	..	110	87	533	12,725
..	..	..	..	..	13,897
5,631	..	10,926	42,237	24,235	15,990
131,254	12,696	11,452	13,836	3,868	75,228
358	377,851	39,359	101,875	824	82,406
361	207,920	7,966	15,329	1,216	38,999
45,820	8,367	1,405	5,244	581	16,801
..	81,227	134,135	13,062	10,341	119,403
..	363,070	522,292	3,859	1,108	21,317
867	168,740	16,107	17,615	..	34,995
44,903	1,475	2,996	3,069	394	13,661
22,024	13,289	21,380	13,370	2,823	23,894
51,711	2,018	3 468	3.838	184	15,487
..	129,004	12,707	20,851	94	38,685
55,863	8,997	3,788	933	635	22,270

RECOVERY OF LAND REVENUE, LOCAL RATE AND ABIANA

908. Sardar Kulbir Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the list of arrears of land revenue, local rate and abiana respectively districtwise as on 1st April, 1962 ;

(b) the recovery made in each district in respect of each of these arrears uptil 15th March, 1963 ?

Sardar Ajmer Singh : (a) A list showing the arrears of land revenue, local rate and Abiana is enclosed

(b) As shown in the enclosed.

LIST

LAND REVENUE

Serial No.	District	Recoverable arrears on 1st April, 1962	Recovery made upto 15th March, 1963 against the arrears shown in column 3	Balance at the end of 15th March, 1963
1	2	3	4	5
		Rs	Rs	Rs
1	Hissar ..	17,61,109	10,32,687	7,28,422
2	Rohtak ..	6,65,518	5,72,189	93,329
3	Gurgaon ..	1,01,098	97,428	3,670
4	Karnal ..	5,22,314	5,03,299	19,015
5	Ambala ..	11,27,048	11,11,266	15,782
6	Simla ..	1,852.	619	1,233
	Total ..	41,78,939	33,17,488	8,61,451
7	Kangra ..	6,64,765	6,63,759	1,006
8	Hoshiarpur ..	4,95,314	1,80,330	3,14,984
9	Jullundur ..	13,59,399	9,54,436	4,04,963
10	Ludhiana —	6,964	6,964	—
11	Ferozepore ..	9,24,582	4,86,853	4,37,729
12	Amritsar ..	14,83,971	7,05,455	7,78,516
13	Gurdaspur ..	12,93,732	7,71,218	5,22,514
14	Kapurthala ..	4,26,606	29,404	3,97,202
15	Lahaul and Spiti ..	..	..	..
	Total ..	66,55,333	37,98,419	28,56,914
16	Patiala ..	26,68,614	19,12,824	7,55,790
17	Bhatinda ..	11,66,657	8,24,515	3,42,142
18	Sangrur ..	12,92,451	4,70,373	8,22,078
19	Mohindergarh ..	1,44,984	1,44,984	..
	Total ..	52,72,706	33,52,696	19,20,010
	GRAND TOTAL STATE ..	1,61,06,978	1,04,68,603	56,38,375

LOCAL RATE

Serial No.	District	Recoverable arrears on 1st April, 1962	Recovery made upto 15th March, 1963 against the arrears shown in column 3	Balance at the end of 15th March, 1963
1	2	3	4	5
		Rs	Rs	Rs
1	Hissar ..	11,98,136	6,65,412	5,32,724
2	Rohtak ..	18,410	12,530	5,880
3	Gurgaon ..	1,78,270	1,71,217	7,053
4	Karnal ..	7,66,678	2,70,722	4,95,956
5	Ambala ..	4,55,633	4,40,399	15,234
6	Simla ..	273	273	..
	Total ..	26,17,400	15,60,553	10,56,847
7	Kangra ..	85,588	84,632	956
8	Hoshiarpur ..	2,69,846	1,77,066	92,780
9	Jullundur ..	7,95,324	2,47,692	5,47,632
10	Ludhiana ..	2,53,514	96,566	1,56,948
11	Ferozepur ..	8,66,027	1,31,106	7,34,921
12	Amritsar ..	22,91,241	3,20,971	19,70,270
13	Gurdaspur ..	13,06,526	4,65,932	8,40,594
14	Kapurthala ..	2,79,312	1,72,018	1 ,07,294
15	Lahaul and Spiti ..	2,796	2,796	..
	Total ..	61,50,174	16,98,779	44,51,395
16	Patiala ..	10,22,581	8,13,108	2,09,473
17	Bhatinda ..	2,91,531	1,97,014	9,4,517
18	Sangrur ..	1,59.933	1,15,594	44,339
19	Mohindergarh ..	10,032	10,032	..
	Total ..	14,84,077	11,35,748	3,48,329
	Total State ..	1,02,51,651	43,95,080	58,56,571

[Revenue Minis er]

ABIANA

Serial No.	District		Recoverable arrears on 1st April, 1962	Recovery made up to 15th March, 1963 against the arrears shown in column 3	Balance at the end of 15th March, 1963
1	2		3	4	5
			Rs	Rs	Rs
1	Hissar	..	12,75,045	9,81,707	2,93,338
2	Rohtak	..	1,45,161	32,855	1,12,306
3	Gurgaon	..	57,289	55,181	2,108
4	Karnal	..	13,86,657	11,48,867	2,37,790
5	Ambala	..	1,90,690	1,80,879	9,811
6	Simla	..	..	..	..
	Total	..	30,54,842	23,99,489	6,55,353
7	Kangra	..	6,286	6,270	16
8	Hoshiarpur	..	1,46,632	67,298	79,334
9	Jullundur	..	1,69,644	39,502	1,30,142
10	Ludhiana	..	39,612	29,918	9,694
11	Ferozepur	..	25,21,268	15,54,092	9,76,176
12	Amritsar	..	46,07,010	20,27,533	25,79,477
13	Gurdaspur	..	11,46,184	8,46,560	2,99,624
14	Kapurthala	..	1,74,882	62,779	1,12,103
15	Lahaul and Spiti	..	..	..	..
	Total	..	88,11,518	46,24,952	41,86,566
16	Patiala	..	18,05,032	6,51,791	11,53,241
17	Bhatinda	..	19,88,299	13,11,586	6,76,713
18	Sangrur	..	19,69,114	7,35,022	12,34,092
19	Mohindergarh	..	1,312	1,312	..
	Total	..	57,63,757	26,99,711	30,64,046
	Total State	..	1,76,30,117	97,24,152	79,05,965

LOANS ADVANCED FOR BIG SCALE INDUSTRIES IN THE STATE.

909 **Sardar Kulbir Singh** : Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) the amount of loan advanced for big scale industries in each district during 1962-63;
(b) the arrears of industrial loans in each district as on 31st March, 1962 ;
(c) the details of recoveries made in each district between 4th April, 1962 and 15th March, 1963 ;
(d) the balance due as on 16th March, 1963;
(e) the amount provided for the purpose for the year 1962-63 ?

Sardar Partap Singh Kairon. (a) Nil.

	Principal	Interest	
(b)	Nil	Rs. 2968/-	This information pertains to Patiala District. No amount was advanced for big scale industries in other Districts by this Department.
(c)	Rs. 2,28,572/-	Rs. 5,175/-	
(d)	Nil	Rs. 6,966/-	
(e)	Nil		

T. A. BILLS OF THE EMPLOYEES OF THE DIRECTOR OF AYURVEDIC DEPARTMENT PUNJAB.

923. **Comrade Bhan Singh Bhaura** : Will the Minister for Finance be pleased to state :—

(a) whether any T. A. bills of the employees of the Directorate of Ayurveda, Punjab are pending since 1959 ;
(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the names and designations of the said employees, date of submission of their T. A. bills along with the amount claimed and the reasons for their pendency ?

Dr. Gopi Chand Bhargava :

(a) Yes, Sir.
(b) A statement containing the requisite information is enclosed.

STATEMENT

Unfinalised T. A. Bills of the employees of the Director of Ayurveda , Punjab, Patiala

Serial No.	Name and designation	Amount	Year	Date of submission to the office	Reasons for the pending of the claim
		Rs			
1	Shri Devki Nandan, Dispenser	78.93	1960	24-11-61	Under correspondence with A.G., Punjab
2	Shri Chaman Lal Gupta, Dipensar	9.00	1961	14-3-62	Ditto
3	Shri Bishan Dev Joshi, Hakim	4.00	1961	31-12-62	Ditto
4	Shri Balbir Singh, Vaidya ..	80.27	1960	20-8-61	Ditto

[Finance Minister]

Serial No.	Name and designation	Amount	year	Date of submission to the office	Reasons for the Pending of the claim
1	2	3	4	5	6
5	Shri Jaswant Rai, Vaidya ..	3.28	1961	27-11-61	Under correspondence with A.G. Punjab
6	Shrimati Khemi Bai, Dai ..	29.06	1961	10-4-62	Ditto
7	Shri Sansar Chand, Vaidya	6.00	1962	16-7-62	Under correspondence with the incumbent
8	Shri Ramesh Chander Vaidya	35.00	1959	16-8-61	Under correspondence with A.G., Punjab
9	Shri Prabhu Dayal ..	36.30	1959	31-5-62	Ditto
10	Shri Sarwan Kumar, Hakim	102.23	1961	14-1-62	Under correspondence with the incumbent
11	Shri Kishori Lal, Vaidya ..	24.07	1961	17-5-61	Ditto
12	Shri Dev Raj, Vaidya ..	15.75	1961	20-9-62	Ditto
13	Shri Jai Krishan, Vaidya ..	12.00	1961	23-5-62	Ditto
14	Shri Jagat Ram, Vaidya ..	102.40	1961	10-2-62	Ditto
15	Shri Rattan Chand, Dispenser	20.75	1960	20-10-61	Ditto
16	Shri Nand Kishore, Vaidya	58.22	1961	4-1-62	Ditto
17	Shri Parkash Narain, Vaidya	116.25	1961	3-12-61	Ditto
18	Shri Ved Prakash ..	25.53	1960	15-5-60	Ditto
19	Shri Chet Singh, Vaidya ..	56.13	1960	4-7-62	Ditto
20	Shr Om Parkash Garg ..	1.50	1960	13-12-62	Ditto
21	Shri Jiwan Dass Batra ..	38.12	1959	10-10-62	Ditto
22	Shri Piara Lal Shastri, Vaidya	97.80	1961	2-7-62	Under correspondence with A.G., Punjab
23	Shri Radha Krishan, Vaidya	29.44	1960	10-7-60	Ditto
24	Shri Shiam Sunder, Vaidya	11.44	1959	7-9-61	Ditto
25	Shri Kishore Chand, Vaidya	62.00	1960	4-9-62	Under correspondence with the incumbent
26	Shri Ram Prakash ..	50.16	1961	22-2-62	Ditto
27	Shri Jai Narain Sharma, Vaidya	59.80	1961	1-4-62	Ditto
28	Shrimati Balwant Kaur, Dai	12.62	1961	1-4-62	Under correspondence with the A. G., Punjab

INCOME-TAX PAID BY THE PEPSU ROAD TRANSPORT CORPORATION, PATIALA

924. **Comrade Bhan Singh Bharua** : Will the Chief Minister be pleased to state the total amount paid by the Pepsu Road Transport Corporation, Patiala, as income-tax from the date of its inception to-date year-wise?

Sardar Partap Singh Kairon : Nothing so far.

QUOTA OF ZINC AND COPPER ALLOTTED IN DISTRICT KARNAL

935. **Comrade Ram Piara** : Will the Chief Minister be pleased to State—

(a) the names of the persons to whom quota of Zinc and Copper is being allotted at present in district Karnal together with the date of allotment in each case ;

(b) the quantity of the said quota allotted to each, the purpose for which the same has been allotted together with the location of industries in each case ;

(c) whether the allotment of quota to any of the said persons has been suspended since the allotment todate, if so, the names of the parties concerned and the reasons for the suspension of the allotment ;

(d) whether the said allotment has been restored, if so, when, and the reasons for the same ;

(e) whether the quota holders are working themselves and residing at the place of industry or outside Punjab, if outside Punjab, the reasons for the allotment of quota to them ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a), (b) & (e) The time and labour involved in collecting the requisite information will not be commensurate with the benefit sought to be derived therefrom.

(c) Yes. Quota of zinc granted to the following parties for the manufacture of zinc oxide was cancelled during the allotment period October, 1962—March, 1963, as they did not go into production :—

(i) Messrs Manjoor Ahmed, son of Shri Chhote Mian, Panipat.

(ii) Messrs Standard Chemical Industries, Panipat.

The time and labour involved in collecting this information for the period from the first allotment upto the period October, 1962—March, 1963, will not be commensurate with the benefit sought to be derived therefrom.

(d) Quotas of the above parties have not been restored.

QUOTA OF STAINLESS STEEL GRANTED IN THE STATE

936. **Comrade Ram Piara** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the names of the persons/concerns in the State, who have been getting the quota of stainless steel uptil 31st March, 1962, together with the quantity thereof in each case ;

(b) the purpose for which allocation of the said quota was made and the location of each such industry ;

(c) whether the allocations of some of the said persons/concerns have been suspended/cancelled after the 31st March, 1962, if so, the names of those together with the reasons therefor;

(d) the names of those to whom allocations of stainless steel have been made after the 31st March, 1962 todate together with the location of the Industry in each case ;

(e) the date of allotment of the said quota in each case and the quantity allocated in each case ;

[Comrade Ram Piara]

(f) the criteria kept in view while alloting the said quota.

Sardar Partap Singh Kairon : The time and labour involved in collecting the requisite information will not be commensurate with the benefit sought to be derived therefrom.

POSTPONEMENT OF CONSTRUCTION OF CERTAIN ROADS DUE TO NATIONAL EMERGENCY

951. Sardar Gian Singh Rarewala : Will the Minister for Planning and Development be pleased to state—

(a) the number and names of the roads in the State which were duly sanctioned and included in the Scheduled but their construction has been postponed on account of National Emergency ;

(b) the criteria kept in view while excluding the said roads from the programme of construction?

Sardar Darbara Singh :(a) A statement is placed on the Table of the House.

(b) The works which were absolutely new and on which no progress had been made, were excluded altogether. Certain other works which were in progress have been stopped or wound up suitably due to paucity of funds. In doing so, the importance of each work and utilization of the material already collected, was kept in view.

STATEMENT

The names of roads in the State which were in progress but further construction thereon had to be suitably restricted

Name of District	Serial No.	Name of the Road
Gurgaon ..	1	1. Ferozepur Jhirka Pahari
Rohtak ..	2	2. Mattan Hel-Jharli Bahu
		3. Bhainswal-Gohana
		4. Chhara-Bahadurgarh
		5. Reconditioning Beri-Meham (Section Beri to Kalanaur)
		6. Jhajjar-Gurgaon
		7. Gohana-Lakhan Majra
		8. Gohana Jind road
		9. Link road constructing from mile 15 of Dadri Chuchak was road to village Mattan Hail
Hissar ..	3	10. Sirsa Ellenabad (Section Ellenabad to Madho-Singhana)
		11. Manwal Chichal Kotli
		12. Jhumna Kalan Bahal Kairu Bhiwani Loharu Road
		13. Tosham Siwani road
		14. Fathebad Ratia Sangrur Ludhiana (Section Budhlada Ratia)
		15. Nohar Ellenabad
		16. Bhattu Bhadra Road
		17. Rori Talwandi Sabo
		18. Bhattu Ludesar

Name of District	Serial No.	Name of the Road
Hissar—*Contd*	3—*Concld*	
		19. Nohar Kanina Ellenabad
		20. Hanumangarh Tibi Ellanabad
		21. Jhakal Dharsul including bridge
Karnal ..	4	22. Rajond Pundri Pehowa Patiala Road
		23. Ganaur Shahpur
		24. Panipat Sanauli Road
		25. Salwan Munak
Ambala ..	5	26. Kurali Siswan
		27. Chajjumajra Raipur Rani
		28. Chandigarh to Kurali Siswan (Section Mullanpur to Kurali Siswan Road)
		29. Ramshahr Nareli
		30. Rangilpur to village Mianpur
Mohindergarh ..	6	31. Mohindergarh Kanina Lukhi
		32. Kanina Ateli Road
		33. Jatog Totu Haripur Sabathu Road
Patiala ..	7	34. Patiala-Sirhind
		35. Patiala-Bhadson
		36. Guhla Samana Bhawanigarh
Sangrur ..	8	37. Barnala Raikot
		38. Jind Gohana
		39. Uklana Narwana Kaithal
		40. Jakhal Sunam Road
Bhatinda ..	9	41. Raman Talwandi Sabo Rampur Phul (Section Raman to Talwandi Sabo)
		42. Jakhal Budhalada
		43. Bagha Purana Nathana
Hoshiarpur ..	10	44. Hamirpur Nadaun Mubarikpur
		45. Phagwara Mahalpur (Section Sandhawan to Paldi)
		46. Nurpur Abiana Rupar
		47. Nangal Talwara
		48. Bharthla Kathgarh
		49. Improvement to Hoshiarpur Bharwain
Ludhiana ..	11	50. Dehlon Bhagwant Memorial Hospital Link (Section Pakhowal Dehlon Sahnewal Road)
		51. Khanna Bhari Kheri
		52. Chowkiman Railway Station Swaddi Bhundry
		53. Machhiwara Rahon
		54. Dehlon Sahnewal Road (except Section Raipur Gujjarwal)
		55. Approach to over bridge near Millerganj, Ludhiana
		56. Chawa Samrala
		57. Johran Jagraon Raikot Road
		58. Bhaini Sahib to Ludhiana Samrala Road
		59. Kohara to Lakho Goddowal
Ferozepur ..	12	60. Ferozepur Mukatsar (Section Mukatsar Dodh)
		61. Abohar Sitogano Dabwali
		62. Zira Dharamkot
		63. Deep Singhwala Guru Har Sahai to Ferozepur Fazilka Road
		64. Bagha Purana Nathana
		65. Ferozepur Mukatsar (Section Ferozepur Dodh)
Jullundur ..	13	66. Nakodar Malsian Lohian
		67. Nakodar Kapurthala

[Planning Minister]

Name of District	Serial No.		Name of the Road
Jullundur—*Concld*	13—*concld*	68.	Machhiwara Rahon
		69.	Chitti Lambra
		70.	Ludhiana Rahon Jadla
		71.	Dosanj to G.T. Road
Amritsar ..	14	72.	Approach to village Lalpura
		73.	Patti Khem Karan
		74.	Sheran Dhotian
Gurdaspur ..	15	75.	Fatehgarh Churian Dera Babananak
		76.	Dinanagar Narot Jaimal Singh
		77.	Gurdaspur Kahnuwan
		78.	Kala Afgan to Veela Teja
		79.	Kalanaur Kila Lal Singh
		80.	Dinanagar Galri
		81.	Pathankot Shahpur Kandi
		82.	Raising and providing additional waterways on A.P.K. Road
Kangra ..	16	83.	Hamirpur Nadaun Mubarikpur
		84.	Bilaspur Aghar Hamirpur
		85.	Una Aghar Mandi
		86.	Improving and widening Kulu Manali, left bank road
		87.	Palampur Thural Sujanpur
		88.	Sujanpur Baghera
		89.	Crossing for pedestrian at Ghera on Gaj Khaulikhad, Dirihi and Baawal near Boh
		90.	Hamirpur Sujanpur
		91.	Nurpur Dhameta
		92.	Dharamsala Yol Palampur
Kapurthala ..	17	93.	Nadala Baigowal
		94.	Nadala Baigowal road (Section Maini Bhagpurian to Nadala

List of roads administratively approved but were excluded altogether

Gurgaon ..	1	95.	Jatusana to Rewari, Jhajjar Road *via* Rehari in Gurgaon District
		96.	Nuh to Town road in Gurgaon District
Hissar ..	2	97.	Rania Chichal Kotli Ellanabad Road in Hissar District
Kangra ..	3	98.	Kaithal Khuharui Road in Karnal and Sangrur Districts
Patiala ..	4	99.	Bassi Kharar Road in Patiala and Ambala Districts.
Ambala ..	5	100.	Link road from Chachharauli Patiala Road to Chachhrauli Kot Road
Sangrur ..	6	101.	Pekho Tapa Road in Sangrur District
Bhatinda ..	7	102.	Widening Rampura Salabat Pura Road in Bhatinda District
Hoshiarpur ..	8	103.	Dasuya Budhu Barkat in Hoshiarpur District
Amritsar ..	9	104.	Widening 9' to 12' of Batala Aliwal Road
Ferozepur ..	10	105.	Widening Ferozepur Faridkot Road from mile 6/2 to 9/13 in Ferozepur District
	11	106.	Widening of Malout Muktsar Road from 10' to 16' in Ferozepur District
Patiala ..	12	107.	Nilon-Doraha Road.

GOVERNMENT POLYTECHNICS

952. Sardar Gian Singh Rarewala : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of Government Polytechnics so far established in the State ; together with the places where these are located ;
(b) the criteria kept in view while selecting the places for the purpose ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) (i) Six.

(ii) (a) Ambala .
(b) Chandigarh.
(c) Nilokheri.
(d) Hoshiarpur.
(e) Sirsa.
(f) Jhajjar.

(b) Out of these, two Polytechnics at Nilokheri and Hoshiarpur, were taken over by Punjab Government. The policy of the Government of India/State Government is to set up ultimately one Polytechnic in each district. In selecting location, the due interests of Punjabi and Hindi Regions are taken into account. In determining the location of individual polytechnic, a balance has to be struck as between the need to develop economically/industrially backward areas and the advantage of locating polytechnics at Industrial Centres. The location is decided in consultation with the Northern Regional Committee of the All-India Council for Technical Education.

HONORARY SUB-REGISTRARS IN THE STATE

953. Shri Gurmail : Will the Minister for Revenue be pleased to state the total number of Honorary Sub-Registrars at present in the State together with the number of Harijans amongst them ?

Sardar Ajmer Singh : Total number of Honorary Sub-Registrars working in the State at present 65

Number of Harijan Honorary Sub-Registrars .. 5

DAMAGE CAUSED BY FLOODS IN AMRITSAR DISTRICT

850. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the detailed estimates of damage caused by the flood in Amritsar District during the period August to September, 1962, giving—
(a) the total area of involved crops with extent of loss, village-wise and tehsil-wise.
(b) the total number of houses totally demolished village-wise and tehsil-wsie ;
(c) the total number of houses partly demolished village-wise and tehsil-wise ;
(d) the total loss of lives with the name and address of the deceased in each case ;
(e) the total loss of animal life ;
(f) the total loss to Government buildings rajbahs, canals and roads ;
(g) the points of canals, rajbahs, roads and railway line where villagers were forced to apply cut to save their villages ;
(h) the details of all kinds of relief sanctioned and distributed in the flood-affected areas, tehsilwise so far ?

Sardar Ajmer Singh : The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

LOANS ADVANCED FOR SMALL SCALE INDUSTRIES IN THE STATE

910. Sardar Kulbir Singh : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the amount of loans advanced for Small scale Industries in each district of the State during 1962-63 ;
(b) the arrears of such loans as on 1st April, 1962, in each district ;
(c) the details of recoveries made in each district between 1st April, 1962 and 15th March, 1963 ;
(d) the balance due as on 16th March, 1963 ;
(e) the amount provided for the purpose for the year 1962-63 ;

Sardar Partap Singh Kairon : (a) , (b) and (e).—Statements (Annexures I, II and III) showing the requisite information are enclosed.

(c) The requisite information is available for the period from 1st April, 1962 to 31st December, 1962. The same is given in the enclosed statement (Annextures IV).

(d) The requisite information is available as on 1st Junuary 1963. The same is given in the enclosed statement (Annexure V).

ANNEXURE-I

Serial No.	Name of district		Amount advanced
			Rs
1	Hissar	..	1,06,960
2	Rohtak	..	2,96,625
3	Gurgaon	..	1,24,950
4	Karnal	..	3,57,750
5	Ambala	..	2,81,550
6	Simla	..	27,000
7	Kangra	..	1,44,725
8	Hoshiarpur	..	1,51,250
9	Jullundur	..	2,87,250
10	Ferozepur	..	1,98,250
11	Ludhiana	..	3,09,200
12	Amritsar	..	2,02,700
13	Gurdaspur	..	1,07,800
14	Patiala	..	2,15,500
15	Sangrur	..	2,22,400
16	Bhatinda	..	1,61,500
17	Kapurthala	..	85,950
18	Mohindergarh	..	93,000
	Total	..	33,74,360

ANNEXURE 'II'

Serial No.	Name of district	Arrears as on 1st April, 1962
		Rs
1	Hissar ..	4,10,502
2	Rohtak ..	4,29,688
3	Gurgaon ..	1,46,000
4	Karnal ..	4,22,550
5	Ambala ..	5,53,896
6	Simla ..	15,425
7	Kangra ..	1,97,681
8	Hoshiarpur ..	17,798
9	Jullundur ..	5,76,698
10	Ferozepur ..	1,76,361
11	Ludhiana ..	3,16,904
12	Amritsar ..	4,68,307
13	Gurdaspur ..	4,36,786
14	Patiala ..	4,33,366
15	Sangrur ..	1,56,675
16	Bhatinda ..	93,479
17	Kapurthala ..	1,89,142
18	Mohindergarh ..	44,794
	Total ..	50,86,096

ANNEXURE 'III'

Serial No.	Name of district	The amount of loan provided for 1962-63
		Rs
1	Hissar ..	2,59,300
2	Rohtak ..	3,03,100
3	Gurgaon ..	2,01,000

[Chief Minister]

Serial No.	Name of District		Arrears as on 1st April, 1962
			Rs
4	Karnal	..	2,79,000
5	Ambala	..	2,22,200
6	Simla	..	22,000
7	Kangra	..	1,98,000
8	Hoshiarpur	..	2,14,000
9	Jullundur	..	2,52,000
10	Ferozepur	..	3,04,000
11	Ludhiana	..	2,57,000
12	Amritsar	..	2,60,000
13	Gurdaspur	..	74,000
14	Patiala	..	2,17,000
15	Sangrur	..	2,17,000
16	Bhatinda	..	1,31,000
17	Kapurthala	..	84,500
18	Mohindergarh	..	1,33,000
	Total	..	35,28,000

ANNEXURE 'IV'

Serial No.	Name of District		Recoveries made between 1st April, 1962 and 31st December, 1962
			Rs
1	Hissar	..	75,427
2	Rohtak	..	2,15,696
3	Gurgaon	..	71,769
4	Karnal	..	1,44,418
5	Ambala	..	87,331
6	Simla	..	8,518
7	Kangra	..	53,546

Serial No.	Name of District		Arrears as on 1st April, 1962
			Rs
8	Hoshiarpur	..	58,584
9	Jullundur	..	2,27,538
10	Ferozepur	..	69,297
11	Ludhiana	..	5,20,447
12	Amritsar	..	4,27,440
13	Gurdaspur	..	52,639
14	Patiala	..	94,353
15	Sangrur	..	60,235
16	Bhatinda	..	18,489
17	Kapurthala	..	80,556
18	Mohindergarh	..	35,185
	Total	..	23,01,468

ANNEXURE 'V'

Serial No.	Name Dof istrict		Balance amount as on 1st January, 1963 (Principal)
			Rs
1	Hissar	..	4,47,175
2	Rohtak	..	4,00,119
3	Gurgaon	..	1,45,627
4	Karnal	..	4,12,954
5	Ambala	..	5,92,877
6	Simla	..	12,697
7	Kangra	..	1,82,253
8	Hoshiarpur	..	54,074
9	Jullundur	..	4,91,979

[Chief Minister]

Serial No.	Name of District		Balance amount as on 1st January, 1963 (Principal)
			Rs.
10	Ferozepore	..	1,73,684
11	Ludhiana	..	2,65,380
12	Amritsar	..	3,65,686
13	Gurdaspur	..	3,89,265
14	Patiala	..	6,07,643
15	Sangrur	..	1,20,420
16	Bhatinda	..	90,283
17	Kapurthala	..	1,25,523
18	Mohindergarh	..	39,159
	Total	..	49,16,698

LOANS FOR COTTAGE INDUSTRIES

911. Sardar Kulbir Singh : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the amount provided for the purpose of advancing loans for cottage industries for the year 1962-63 ;
(b) the amount actually advanced between 1st April, 1962 and 15th March, 1963, in each district ;
(c) the arrears as they stood in each district on 1st April, 1962 ;
(d) the details of recoveries made in each district between 1st April, 1962 and 15th March, 1963 ;
(e) the balanced due on 16th March, 1963 ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) No separate allocation is made for Cottage Industries. The allocation for small scale industries includes allocation for cottage industries as well ;

(b), (c), (d) and (e) Separate accounts of loans advanced for Cottage Industries are not maintained.

COMPLAINTS AGAINST GREEN HOTEL, PAITALA

925. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether the Labour Commissioner and the field staff of the Labour Department at Patiala recently received any complaints against the management of Green Hotel, The Mall, Patiala ;
(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the dates on which received ; and the action, if any, taken thereon ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes. Three complaints were received from the Hotel Workers Union, Patiala against Green Hotel, the Mall, Patiala, as follows :—

(i) A complaint dated 25th September, 1962 addressed to the Deputy Chief Inspector of Shops, Patiala.

(ii) A complaint dated 17th October, 1962 addressed to the Deputy Chief Inspector of Shops, Patiala.

(iii) A complaint dated 12th March, 1963 addressed to the Labour Commissioner, Punjab.

(b) The complaints were received on 26th September, 1962, 18th October, 1962 and 12th March, 1963 respectively. As regards the first two complaints, action was taken after the field staff of the Labour Department had inspected the estalishment. The management of the Green Hotel has been prosecuted in the court of Additional District Magistrate, Patiala for violation of various provisions of the Punjab Shops and commercial Establishments Act, 1958, as pointed out in the complaints. The third complaint was received only recently and action thereon is being taken by the Department.

CERTIFICATE OF M. A. M. S. AYURVEDACHARYA

926. **Comrade Bhan Singh Bhaura :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether the persons holding certificate of M.A.M.S. (Ayurvedacharya) are elighble to be registered under the Ayurvedic and Unani Practitioners Act, 2008 and 1949 and the Rules framed thereunder ;

(b) if the reply to part (a) above be in the negative the reasons for keeping persons possessing the said certificate only in service in the Directorate of Ayurveda, Punjab ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) The position is as under :—

(*i*) *Pepsu Ayurvedic and Unani Practitioner's Act*, 2008.—The persons holding certificate of M.A.M.S. (Ayurvedacharya) up to the end of 1955 are eligible for registration.

(*ii*) *East Punjab Ayurvedic and Unani Practitioner's Act*, 1949.—The persons possessing certificates of M.A.M.S. (Ayurvedacharya) from 1948 to 1954 are eligible for registration.

(b) No person who has passed the M.A.M.S.t (Ayurvedacharya) after the year 1955 has been appointed in the Directorate of Ayurveda, Punjab.

BUSES PURCHASED BY TRANSPORT DEPARTMENT

937. **Comrade Ram Piara : M. L. A.** Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) the number and make of the Buses purchase by the Transport Department during the period from 1st January, 1962 todate together with the details of such buses with number and make allotted to each Depot in the State;

(b) the total amount paid for the purchase of each lot of buses during the said period and the names of the dealers, companies from whom the above said vehicles have been purchased;

[Comrade Ram Piara]

(c) the date of placing the order in each case together with the names of the dealers/companies with whom placed during the period from 1st January, 1962 to date and in the cases of supplies received during this period, the details in each case of the supplies so received ?

Sardar Partap Singh Kairon : A statement is laid on the Table of the House.

Buses purchased and their allocations

(a) No.	*Make*	*Depot to which allotted*
40	Mercedes Benz.	Punjab Roadways, Amritsar
44	Leyland Comet	Punjab Roadways, Jullundur
63	Dodge/Fargo	Punjab Roadways, Ambala
66	Dodge/Fargo	Punjab Roadways, Gurgaon
3	Leyland Comet	Ditto

(b) & (c)

Depot	Buses ordered	Make	Date of order	Name of suppliers	No. recd.	Amount paid
						Rs
Amritsar ..	18	Mercedes Benz	9-3-62	M/s Tata Enggs. and Locomotive Co., Bombay	18	5,66,958·06
	10	Ditto	5-4-62	Ditto	10	3,14,976·70
	12	Ditto	26-7-62	Ditto	12	3,80,317·26
Jullundur..	13	Leyland Comet	31-5-62	M/s Ashok Leyland Ltd. Madras	13	16,81,214·00 (for 13, 25 and 6)
	25	Ditto	18-7-62	Ditto	25	
	40	Ditto	14-11-62	Ditto	6	
Ambala ..	1	Dodge/Fargo	17-2-62	M/s Premier Automobiles Ltd., Bombay	1	46,892·59
	11	Ditto	1-6-62	Ditto	11	3,18,109·27
	10	Ditto	1-6-62	Ditto	10	2,89,384·70
	1	Ditto	17-7-61	Ditto	1	28,423·67
	3	Ditto	17-7-61	Ditto	3	85,271·02
	3	Ditto	17-7-61	Ditto	3	86,880·96
	13	Ditto	17-7-61	Ditto	13	3,76,206·05

Depot	Buses ordered	Make	Date of order	Name of suppliers	No. recd.	Amount paid
	21	Dodge Fargo	6-11-62	Ms Premier Automobiles Ltd. Bombay	21	6,09,549·36
Gurgaon ..	30	Ditto	17-7-61	Ditto	30	8,68,000·12
	3	Leyland Comet	1-1-62	M/s Ashok Leyland Ltd., Madras	3	1,16,367·03
	15	Dodge/ Fargo	18-7-62	M/s Premier Automobiles Ltd., Bombay	15	4,34,155·29
	21	Ditto	6-11-62	Ditto	21	6,09,956·30

ARREARS OF SALES TAX

950. Chaudhari Har Kishan : Will the Minister for Excise, Taxation and Capital be pleased to state—

(a) the total amount of arrears of sales tax payable to the Government, district wise, at present in the State ;

(b) the steps taken by the Government to recover the arrears of sales tax ;

(c) whether penal interest is charged from the defaulters, if so, the total amount recovered in 1962-63.

Shri Ram Saran Chand Mittal: (a) A statement indicating the position as it stood on the 1st March, 1963, is given below.

(b) A special drive has been launched to wipe out all the arrears.

(c) No penal interest is charged from the defaulters.

STATEMENT

Showing the district-wise amount of recoverable arrears of sales tax as these stood on 1st March, 1963

Serial No.	Name of District	General Sales Tax			Central Sales Tax			Total			Remarks
		Old	Current	Total	Old	Current	Total	Old	Current	Total	
		Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	
1	Hissar ..	40,840	17,637	58,477	8,105	35,390	43,495	48,945	53,027	1,01,972	
2	Rohtak ..	13,153	42,802	55,955	662	21,527	22,189	13,815	64,329	78,144	
3	Gurgaon ..	34,857	26,933	61,790	14,684	23,826	38,510	49,541	50,759	1,00,300	
4	Karnal ..	27,441	46,456	73,897	1,657	4,110	5,767	29,098	50,566	79,664	
5	Ambala ..	48,005	57,063	1,05,068	51	..	51	48,056	57,063	1,05,119	
6	Simla ..	10,828	14,272	25,100	..	293	293	10,828	14,565	25,393	
7	Mohindergarh ..	10,691	46,813	57,504	..	6,105	6,105	10,691	52,918	63,609	
8	Kangra ..	2,430	4,744	7,174	..	21	21	2,430	4,765	7,195	
9	Hoshiarpur ..	10,221	8,619	18,840	..	30	30	10,221	8,649	18,870	
10	Jullundur	65,535	20,115	85,650	6,382	11,847	18,229	71,917	31,962	1,03,879	
11	Ferozepur ..	14,219	13,649	27,868	..	250	250	14,219	13,899	28,118	
12	Amritsar ..	88,016	2,20,730	3,08,746	19,936	80,048	99,984	1,07,952	3,00,778	4,08,730	

13	Gurdaspur ..	3,946	23,815	27,761	..	6,153	6,153	3,946	29,968	33,914
14	Kapurthala ..	5,435	62,901	68,336	117	6,435	6,552	5,552	69,336	74,888
15	Patiala ..	1,48,320	43,985	1,92,305	..	2,188	2,188	1,48,320	46,173	1,94,493
16	Bhatinda ..	32,218	36,495	68,713	61	6,065	6,126	32,279	42,560	74,839
17	Sangrur ..	66,341	50,163	1,16,504	748	2,810	3,558	67,089	52,973	1,20,062
18	Ludhiana ..	72,487	27,246	99,733	4,326	26,546	30,872	76,813	53,792	1,30,605
	Total ..	6,94,983	7,64,438	14,59,421	56,729	2,33,644	2,90,373	7,51,712	9,98,082	17,49,794 *

**Excludes Rs* 48,858 *due from Muslim evacuees and Rs* 45,42,444 *held in stay under the orders of the competent authorities.*

CONTRIBUTIONS UNDER THE EMPLOYEES STATE INSURANCE SCHEME

964. Comrade Didar Singh : Will the Home Minister be pleased to state the contribution made by the employers and the employees separately under the Employees State Insurance Scheme at Patiala, Rajpura and Gobindgarh during the year 1962-63.

Shri Mohan Lal : The information is given below :—

Serial No.	Place		Employeer's Special Contribution during the year 1962-63	Employees' Contribution during the year 1962-63
			Rs	Rs
1	Gobindgarh	..	36,350.94	32,813.51
2	Rajpura	..	6,531.32	..
3	Patiala	..	15,704.33	1,052.41

LETTER FROM GENERAL SECRETARY, PEPSU ROAD TRANSPORT CORPORATION WORKERS UNION, PATIALA

965. Comrade Didar Singh : Will the Chief Minister be pleased to state whether Government have received any letter, dated 13th March, 1963 from the General Secretary, Pepsu Road Transport Corporation Workers Union, Patiala, if so, the details thereof and the action taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon : Not received so far.

CRIMINAL CASES

860. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the number of cases of thefts, burglary, murders, attempted murder, culpable homicide, robbery and gold smuggling together with the cases registered under the Excise Act, Opium Act and Gambling Act and other crime cases registered in various police stations in the State, district wise, during the year 1962 ;

(b) the number of said cases as compared to such cases registered, district wise, during the last three years ?

Shri Mohan Lal : The time and labour involved in furnishing the requisite information will not be commensurate with any possible benefit to be derived.

RURAL INDUSTRIAL ESTATES

872. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the detailed plan for the development of rural industries in the State during the Third Five-Year Plan period ;

(b) the names of the places, where Rural Industrial Estates have so far been established in the State, district wise ;

(c) the amount so far spent by Government on account of loans and grants given for the purpose of setting up Industrial Estates and other expenditure incurred thereon ;

(d) the names of the new places, where Industrial Estates are proposed to be established in the near future or during Third Five-Year Plan period, district wise ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) As per statement below at Annexure 'A', 'B' and 'C'

(b) Nowhere yet. Ten rural industrial estates are under construction at the following places :—

(1) Dharampur, district Simla.
(2) Rurka Kalan, district Jullundur.
(3) Otalon, district Ludhiana.
(4) Sarai Naga, district Ferozepore.
(5) Ghuman, district Gurdaspur.
(6) Panjgrain Kalan, district Bhatinda.
(7) Banur, district Patiala.
(8) Sohna, district Gurgaon.
(9) Barwala, district Hissar.
(10) Jawali, district Kangra.

(c) Nil. A sum of Rs 5,36,968 has been spent on construction of buildings up to 31st December, 1962.

(d) A list is given below at Annexure 'D'.

STATEMENT

ANNEXURE 'A'

Detailed Plan for the Development of Rural Industries in the State is given as under:

1. *Handicrafts.*—A sum of Rs 38.00 lacs has been earmarked for the Development of Handicrafts in the State which includes provision for training facilities in a number of crafts with follow up programme through Co-operatives, marketing facilities, Government Emporia, common facility services and development and introduction of new designs.

The list of the schemes included in the development programme for Handicrafts is given in Annexure 'B'. Although the schemes with the exception of the following two centres are located in towns, their benefit equally accrues to the people in the rural areas and thus helps in the development of Cottage Industries in rural areas :—

(1) Pottery Training Centre, Jawali.
(2) Setting up of a Training-cum-Production Centre in Carpet Making, Wool Spinning and Weaving at Multhan, Bara Bhangal (Kangra).

A part from providing gainful occupation and livelihood to the artisan class, the training centres which are being converted into training-cum-production centres will help in increasing the production in the field of cottage industries. The ex-trainees of the training centres will be organised into co-operatives whose production and marketing will be linked up with the Government Emporia Organisation.

In addition to seven Government Emporia which had already been set up at Chandigarh, New Delhi, Amritsar, Patiala, Ambala Cantt., Jullundur and Malerkotla an Emporium has been set up at Kulu under the III Five-Year Plan. In addition four Handicrafts-cum-Handloom Houses have been set up at Simla, Bhatinda, Nangal and Ferozepore. These emporia provide marketing facilities to the artisans, craftsmen and cottage and small scale industries of whole State including rural areas. The Emporia Organisation is being reorganised.

A Design Extension-cum-Demonstration Centre for Handicrafts is being set up at Chandigarh to conduct research and evolve new designs and supply them to the craftsmen in the State.

II. *Handlooms.*—Rs 45 lacs have been earmarked for the Handloom programme in the State in the Third Plan. Although none of the schemes are exclusively meant for rural areas the benefit of all the schemes mostly accrue to the weavers there. The list of the schemes included in the development programme is given in the Annexure 'C'. Following are the important schemes which are included in this programme :—

(i) Establishment of Dye-houses/Finishing Plants at Panipat, Ludhiana and Kulu.
(ii) Establishment of a Carding and Spinning Plant at Baijnath.
(iii) Construction of Weavers Housing Colonies at Panipat, Kulu, Ludhiana, Nilokheri and Sujanpur and working sheds for manufacture of exportable goods at Amritsar, Panipat and Kulu.
(iv) Construction of sheds for wool weavers at Kulu.
(v) Setting up of Experimental Centres in the Weavers Colonies.

[Chief Minister]

In addition to the above, assistance in the form of grant-in-aid and loans is given for the purchase of improved appliances, purchase of shares of handloom co-operative societies, managerial subsidy, etc. etc.

III. *Rural Industrialisation Progra mme.*—(a) With a view to the creating a proper industrial climate in Rural Areas, the State Government have approved a programme of Rural Industrialisation in the III Five-Year Plan period for the establishment of 72 Rural Industrial Development Centres and 18 Rural Artisan Training Centres (Cluster Types Training Institutes) at a total cost of Rs 63.31 lacs and 42,00 lacs, respectively. On an average 4 Industrial Development Centres and one Cluster Type Training Institute are proposed to be established in each district. The programme of the Rural Industrial Development Centres aims at improving the local traditional skills and introducing new skills by providing common service facilities and in generally assisting Rural Artizans to stand on their own legs and contribute effectively to the rural economy. Similarly the Rural Artisan Training Centres, the traditional artisans working in the Rural Areas will be imparted training in the use of modern machinery and equipment thereby improving their skill and efficiency and also enabling them to withstand competition. A cluster type training centre with 4 trades will have 60 trainees in all (15 trainees in each trade). Under this scheme a stipend of Rs 30 per mensem for boarders and Rs 20 per mensum for day scholars would be awarded to each of the trainees.

The locations of Rural Industrial Development Centres/Rural Artisan Training Centres for the year 1961-62 and 1962-63 and the trades to be introduced therein are given in annexure 'E' attached.

In addition to the above 10 Rural Industrial Development Centres are proposed to be started during the year 1963-64 the locations of which are yet to be decided.

(b) Machinery worth Rs 2.19 lacs and Rs 0.69 lacs has been purchased for ten Rural Industrial Development Centres and five Rural Artisan Training Centres respectively for the year 1961-62.

(c) *Projects for Rural Industrialisations.*—Two projects for the intensive development of small industries in the rural areas at Palampur and Malerkotla have been selected in the Punjab State. Each Project will cover four development blocks. The Malerkotla project will consist of Malerkotla, (ii) Ahmadgarh, (iii) Dhuri and (iv) Sangrur blocks, while Palampur project will comprise of Palampur, (ii) Kangra (iii) Baijnath and (iv) Dera Gopipur blocks.

In the first instance, rapid survey of the project areas will be carried out and on the basis of the survey reports, programmes will be chalked out to develop different kinds of industries in these projects keeping in view the natural resources, man power, climatic conditions and other factors prevailing in each area. The primary object is to bring about the co-operative Agro-Industrial economy by the all around development of agriculture, irrigation, communication, industries, social services etc., and for this purpose the initiative and effort of local communities will have to be mobilized to the fullest extent. These projects are expected to go a long way in removing un-employment and accelerating the industrial tempo in these rural areas. This scheme has been sponsored by the Government of India and the expenditure is to be met by them. In addition to this, the State Government have in view a scheme to start five such minor projects in other parts of Punjab out of State resources.

(d) *Block Schemes.*—Out of the block funds under the head " Rural Arts Crafts and Industries" mobile demonstration parties for training of Rural Artisans in Carpentry, Blacksmithy, Hosiery, Flaying and Tanning, Shoe and Leather goods making, Sericulture, Soap making, Fruit preservation, Weaving, Bamboo goods making, etc., etc., have been started in almost all the blocks.

42 Service-cum-Common Facility Workshops in (i)Carpentary and Blacksmithy, and (ii) Retanning and Finishing of leather have been/are being set up in different blocks. The main function of this workshop is to render service in the maintenance and repair of tools and equipments and to provide common facilities into the rural artisans.

Subsidies.—Subsidies to the extent of 50 per cent of the actual cost are also given to the rural artisans/industrial Co-operatives for the purchase of improved tools and equipments etc.

IV. *Sericulture.*—Rs 22 lacs are proposed to be spent during III Plan on the development of Sericulture which as an important cottage industry and aims at benefiting the poorer section of rural population.

The progress of Sericulture industry depends on (i) the production of disease free silk seed (ii) abundance of good quality of mulberry leaves (iii) departmental rearing of young silkworms and (iv) modernisation of the techniques of reeling of cocoons.

Keeping in view the above mentioned four points as many as 12 schemes listed below have been formulated for implementation during III Plan.

(1) Establishments of six chawki rearing centres in Punjab.
(2) Establishment of a Filature in Kangra District.
(3) Central Field Organisation for controlling Sericulture Schemes in the field.

(4) Propagation of Mulberry plantation in Punjab.
(5) Provision of irrigation and other improvements in the existing forms.
(6) Establishment of a basic Mulberry Nursery-cum-Demonstration farm at Nadaur.
(7) Production and distribution of disease free silk seed.
(8) Establishment of a Chawki rearing centre in Nurpur Tehsil of Kangra District.
(9) Conducting of experiments and tests in Sericulture at Sujanpur.
(10) Development of Sericulture through Co-operatives.
(11) Establishment of a Plantation-cum-Demonstration Farm in Kulu Valley.
(12) Providing of heating and cooling arrangements in the Sericulture Building at Sujanpur.

V. *Khadi and Village Industries.*—For the development of Khadi and Village Industries in Punjab State, the State Government have earmarked Rs 10 lacs in the 3rd Plan to be paid to the Punjab Khadi and Village Industries Board at grant-in-aid. Industries proposed to be developed are :—

(1) Carpentary Industry.
(2) Blacksmithy Industry.
(3) Leather Industry.
(4) Palm Gur Industry.

Besides this, Khadi and Village Industries Board have its own programme for the development of following Village Industries.

(1) Hand pounding of Paddy.
(2) Village Oil.
(3) N.E.O. Soap.
(4) Village Pottery.
(5) Hand made paper.
(6) Palm Gur.
(7) Gur Khandsari.
(8) Village Leather.
(9) Fabre Industry.
(10) Black Smithy and Carpentry.
(11) Beekeeping.
(12) Lime stone and its products.
(13) Cow dung Gas Plant.

ANNEXURE .—B

Serial No.	Name of the Scheme	Total Plan provision (Rs in lacs)	REMARKS
1	2	3	4
1	Training Centre for Carpet Weaving at Kandaghat	1·22	
2	Training Centre in Druggets at Panipat ..	0·90	
3	Training-cum-Production Centre for Phulkaries at Ambala	0·62	
4	Training Centre fcr manufacture oi artistic articles of copper, brass ware and metal inlay work	1·04	
5	Training Centre for Lacquer works at Jullundur/Hoshiarpur	0·82	
6	Training Centre for Musical Instruments at Jullundur/Gurgaon	1·02	
7	Training Centre for Wood carving, decorative furniture inlay work at Simla	0·89	
8	Pottery Training Centre at Batala/Sonepat	0·94	

[Chief Minister]

Serial No.	Name of the Scheme	Total Plan provision (Rs in lacs)	REMARKS
1	2	3	4
9	Training centre for stone and marble carving at Narnaul	0·60	
10	One Training centre for Bamboo articles at Makerian	0·67	
11	Training centre in Handicrafts at Malerkotla	1·64	
12	Training Centre for Horn Articles making Jullundur/Rohtak	0·40	Scheme dropped. Amount to be utilised for the implementation of new scheme
13	Mat making Centre, Hamirpur	0·77	
14	Development of Pashmina Co-operative in Kangra District (Spill Over)	0·28	
15	Development of Handicrafts through Co-operatives	4·50	
16	Development of Handicrafts among Women through co-operatives	8·64	
17	Organisation of the office of Marketing Officer-cum-Manager, Government Arts and Crafts Emporium, Chandigarh	1·64	
18	Re-organisation of Cottage Industries Emporium, New Delhi	0·34	
19	Establishment of Handicrafts sales section in the Sale Depots in the State	0·67	
20	Re-organisation of Regional Sales Emporia at Malerkotla and Phagwara	1·11	
21	Construction of building for Cottage Industries Museum and Emporium at Chandigarh	2·50	

Serial No.	Name of the scheme	Total Plan provision for 1961–66 (Rs in lacs)	REMARKS
1	2	3	4
22	Opening of Cottage Industries Museum at Kulu	1·07	
23	Re-organisation of Amritsar Emporia ..	0·54	
24	Central Design and Research Centre for Handicrafts, Chandigarh	5·18	
25	Establishment of training Centre for Lac bangles at Banur	0·20	New scheme. The expenditure will be met out of the savings of other schemes
26	Training of semi-skilled artisans under Master Craftsman in wood inaly industry at Hoshiarpur	0·15	Ditto
27	Setting up of a wood seasoning plant at Hoshiarpur	1·13	Ditto
28	Introduction of production in the Handicraft Training Centres in Kangra District	3·21	Ditto
29	Setting up of a Training-cum-production Centre in carpet making, wool spinning and weaving at Multhan. Bara Bhangal district Kangra	0·93	Ditto

ANNEXURE C

SPILL OVER SCHEMES

1	Establishment of Sales Depots ..	0·47	
2	Training in Salesmanship ..	0·06	
3	II Weaver's colony at Panipat and Kulu	0·61	

PLAN SCHEMES

1	Participation in share capital structure of Apex Society	0·50	

[Chief Minister]

Serial No.	Name of the scheme	Total Plan provision for 1961—66 (Rs in lacs)	REMARKS
1	2	3	4
2	Loans to purchase shares to Primary Societies	1·00	
3	Rebate on the sale of handloom cloth ..	6·00	
4	Managerial Subsidies to Co-operative Societies	3·75	
5	Establishment of inter-State sale depots ..	0·70	
6	Credit facilities to handloom weavers Co-operative Societies, subsidising the rate of interest of R.B.I. loans	0·60	
7	Setting up of Weavers colonies ..	5·76	
8	Construction of experimental weaving Centres as part of the housing colonies	3·00	
9	Supply of improved appliances ..	3·43	
10	Setting up of two central dye houses ..	1·00	
11	Setting up of press machines and facilities to weavers (wool)	0·20	Scheme dropped in 1962-63 and savings utilized for other new schemes
12	Contribution towards losses of yarn supply	0·24	Scheme dropped in 1962-63 and savings utilized for other new schemes
13	Field Staff for Handloom Organization ..	1·70	
14	Participation in Exhibitions and shows ..	0·50	
15	Inspection and stamping staff for the Apex Co-operative Society	0·60	
16	Construction of sheds for Wool Weavers	1·88	
17	Publicity and propaganda ..	0·60	

Serial No	Name of Scheme	Total Plan provision for 1961-1966 (Rs in lacs)	Remarks
18	Elucative tour for weavers ..	0·15	
*19	Supply of samples ..	0·25	*Scheme dropped in 1962-63 and savings utilized for other new schemes
20	Grant of financial assistance to weavers in hilly area in the co-operative fold for purchase of improved appliances	0·75	
21	State participation in Co-operative spinning Mills	10·00	
22	Establishment of carding plant at Baijnath	1·25	

ANNEXURE D

List showing the locations of Rural Industrial Estates approved by Government for the different places during the years 1961-62, 1962-63 and 1963-64

	District	1961-62	1962-63	1963-64	Remarks
1.	Kangra	Jawali	Dehra Gopipur	Rajpura	
2.	Gurdaspur	Ghuman	Fatehgarh Churian	Dhariwal	Not yet finalized
3.	Jullundur	Rurka Kalan	Nakodar	Adampur	
4.	Ludhiana	Otalen	Ramgarh Sardaran	..	
5.	Ferozepur	Sarai Naga	Dhudike	Guru Harsahai	
6.	Simla	Dharampur	..	..	
7.	Bhatinda	Parigrian	..	Rampur Phul and Sadhwan	
8.	Patiala	Banur	..	Samana and Derabassi	
9.	Hissar	Barwala	Fatehabad ..	Hansi	
10.	Gurgaon	Sohana	..	Palwal	
11.	Ambala	..	Pinjore ..	Nalagarh and Morinda	
12.	Hoshiarpur	..	Una and Hariana ..	Dasuya	
13.	Amritsar	..	Kathunagal ..	Ajnala and Lauka	

[Chief Minister]

District	1061-62	1962-63	1963-65	Remarks
14. Sangrur	..	Sunam	.. Barnala	
15. Kapurthala	..	Talwandi Chaudhrian	..	
16. Rohtak	..	Rai	.. Beri and Jhajjar	
17. Karnal	..	Kaithal	.. Patti Kalyana and Gharaunda	
18. Mohindergarh	..	Mohindergarh	..	

ANNEXURE E

Serial No.	Name of the place	District	Trades
	RURAL INDUSTRIAL DEVELOPMENT CENTRES, 1961-62		
1.	Dharampur	Simla	Joinery and furniture
2.	Rurka Kalan	Jullundur	Light Engineering
3.	Otaloan	Ludhiana	Foundry and Agricultural Implement
4.	Sarai Naga	Ferozepur	Fruit Preservation
5.	Ghuman	Gurdaspur	Leather including Flaying and Tanning
6.	Panjgrain kalan	Bhatinda	Service Workshop (Tubewell Tractors Automobile and Cane Crushers)
7.	Banur	Patiala	Blacksmithy and Carpentry Foundry, Agricultural implements and Tanning
8.	Barwala	Hissar	Blacksmithy and Carpentry Pottery
	1962-63		
1.	Pinjore	Ambala	Engineering
2.	Una	Hoshiarpur	General Engineering
3.	Hariana	Hoshiarpur	Wood seasoning and wood working
4.	Dera Gopipur	Kangra	Ditto
5.	Fatehgarh Churian	Gurdaspur	Weaving
6.	Kathu Nangal	Amritsar	Motor mechanies
7.	Nakodar	Jullundur	Tanning
8.	Dudhike	Ferozepur	Motor Mechanics
9.	Fatehbad	Hissar	Weaving
10.	Sunam	Sangrur	Shoe making

Serial No	Name of the place	District	Trades
11.	Ramgarh Sardaran	Ludhiana ..	Fitters
12.	Talwandi Chow-dhrian	Kapurthala ..	Furniture
13.	Rai ..	Rohtak ..	Blacksmithy
14.	Kaithal ..	Karnal ..	Shoe making
15.	Mohindergarh ..	Mohindergarh ..	Blacksmithy
	RURAL ARTISAN TRAINING CENTRES (1961-62)		
1.	Dharampur ..	Simla ..	Blacksmithy, Carpentry, Toy making Bamboo and alied trades
2.	Sarai Naga ..	Ferozepur ..	Shoe and leather goods.
3.	Banur ..	Patiala ..	Fruit preservation (Including confectionery), tanning and sheet Metal, Blacksmithy, Carpentry, welding and book binding.
4.	Sohna ..	Gurgaon ..	Mat making, tanning, dyeing and Calico printing and weaving.
5.	Otalan ..	Ludhiana ..	Agricultural Implements, Sheets Metal, Fitters and moulders.
		1962-63	
1.	Hariana ..	Hoshiarpur ..	Carpentry, Calico printing, shoe and leather goods making, food and vegetable preservation.
2.	Nakodar ..	Jullundur ..	Tanning, shoe making and leather goods making, Duree making and carpet making and sports goods.
3.	Kaithal ..	Karnal ..	Carpentry, weaving and shoe making.
4.	Talwandi Chou-dhrian	Kapurthala ..	Furniture, Turning Moulding and Motor mechanics.
5.	Mohindergarh ..	Mohindergarh ..	Leather shoe making, Blacksmithy Carpentry and Ban and Rope making.

ARREARS ON ACCOUNT OF SUPPLY OF ELECTRICITY

912. Sardar Kulbir Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the total amount of arrears on account of supply of electric power in each district of the State as it stood on 1st April, 1962 ;

(b) the charges on account of electricity consumed in each district between 1st April, 1962 and 28th February, 1963 ;

(c) the total amount due to in each district including the arrears referrred to in part (a) abo ve ;

(d) the details of the recoveries made in each district uptil 15th March 1963 ;

(e) the balance due as on 16th March, 1963 ;

Chaudhri Ranbir Singh : The information is given in the enclosed statement.

Serial No.	Name of District	Arrears charges as stood on 1-4-62	Total amount of elctricity charges billed for the consumers from 1-4-62 to 28-1-62	Total amount (Col. 3—4)	Total amount paid from 1-4-62 to 15-3-63	Balance (Col. 5—6)
	2	3	4	5	6	7
	PART I— CONSUMERS OTHER THAN EX-STATE/COMMON POOL SUPPLY					
1	Karnal ..	3,60,315	40,22,432	43,82,747	41,18,707	2,64,04
2	Ambala ..	3,37,996	79,81,594	83,19,590	79,84 363	3,35,227
3	Simla ..	39,634	5.79,852	6,19,486	5,73,068	46,418
4	Hoshiarpur ..	1,29,6578	17,54,170	18,83,748	17,77,182	1,06,566
5	Jullundur ..	3,8,504	67,42,373	71,28,877	69,10,012	2,18,865
6	Kapurthala ..	1,66,375	22,63,160	24,29,535	22,74,421	1,55,114
7	Ludhiana ..	2,67,458	63,74,273	66,41,731	65,49,847	91,884
8	Ferozepur ..	1,07,463	45,16,705	47,04,168	44,87,963	2,16,205
9	Bhatinda	53,660	12,46,306	12,99,966	1,81,777	18,189
10	Hissar ..	1,51,298	29,37,038	30,88,336	9,129,052	1,69,280
11	Rohtak ..	2,07,357	23,957	26,03,072	23,58,232	2,44,840

12	Mohindergarh	...	20,915	11,75,174	11,96,089	11,55,672	40,417
13	Gurgaon	...	1,96,145	38,82,355	40,78,500	37,66,248	3,12,252
14	Delhi	..	224	3,753	3,977	3,913	64
15	Patiala	...	1,94,067	37,77,823	39,71,890	39,30,222	1,41,668
16	Kangra	...	36,871	6,88,581	7,25,452	6,92,148	33,303
17	Gurdaspur	...	2,78,272	35,92,490	38,70,762	39,96,972	2,73,790
18	Amritsar	...	5,64,034	75,91,430	81,55,464	75,07,474	6,47,990
19	Sangrur	...	1,41,950	21,92,287	23,34,237	21,069	2,27,267
					Total	...	35,43,383

PART II.—EX-STATE/COMMON POOL SUPPLY CONSUMERS

1	Hoshiarpur (Nangal Fertilizer Factory and Irrigation Branch, Bhakra)	...	22,27,903	1,54,88,130	1,77,16,033	1,68,01,196	9,14,837
2	Ludhiana (Rajasthan State)	...	6,92,106	6,15,876	13,07,982	2,00,746	11,07,236
3	Hissar (Rajasthan State)	...	6,04,581	8,87,078	14,91,659	...	14,91,659
4	Delhi (Delhi Electric Supply under taking)	...	9,135	93,10,148	93,19,283	93,10,148	9,135
5	Gurdaspur (Jammu and Kashmir State)	...	...	8,68,114	8,68,114	8,89,441	(—)21,327
6	Kangra/Gurdaspur (Himachal Pradesh)	...	3,844	18,836	22,680	18,018	4,662
					Total	..	35,06,202

ARREARS OF ELECTRICITY CHARGES AGAINST EX-RULERS.

913. Sardar Kulbir Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the arears, if any, on account of electricity charges due from each of the ex-rulers of different erstwhile states of Punjab as on 1st April, 1962 ;

(b) the electricity charges due from each of the said rulers for the electricity consumed between 1st April, 1962 and 28th February, 1963.

(c) the total amount due from each of them uptil 1st March, 1963 ; including arrears referred to in part (a) above ;

(d) the recoveries made from each of them uptil 15th March, 1963 ;

(e) the balance due on 16th March, 1963 ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a), (b), (c), (d) and (e). The requisite information is given in Appendix 'A'.

APPENDIX A

Serial No.	Name of Ex-Rulers of different erstwhile states of Punjab	Name of Town	Areas on a/c of electricity charges as on 1-4-62	Total amount of electricity billed from 1-4-62 to 28-2-63	Total Col.3 —4)	Total amount including arrears paid from 1-4-62 to 15-3-63	Balance (Col. 5 -6)
			Rs	Rs	Rs	Rs	Rs
1	His Highness the Maharaja of Patiala	Patiala	1,53,981 ·50	17,314 ·98	1,71,206 ·48	1,70,506 ·01	700 ·47 (including 97 ·66 as Electricity duty)
2	Ditto	Kandaghat and Chail	41,032 ·41	..	41,032 ·41	24,097 ·87	16,934 ·54
3	His Highness The Maharaja of Jind	Jind	10 ·65	4,090 ·00	4,100 ·65	3,304 ·55	796 ·10 (including 133 ·50 as Electricity Duty)
4	His Highness The Maharaja of Kapurthala	Kapurthala	2,896 ·31	1,908 ·88	4,805 ·19	1,908 ·88	2,896 ·31
		Total ..	1,97,830 ·87	23,313.86	2,21,144.73	1,99,817.31	21,327 ·42

OVERTIME WORK DONE BY THE WORKERS IN PEPSU ROAD TRANSPORT CORPORATION

927. **Comrade Bhan Singh Bhaura :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that over-time is taken more than the prescribed period from the workers in the Pepsu Road Transport Corporation, Patiala, if so, the reasons therefor ;

(b) whether it is a fact that no payments are made to the workers in lieu of the over-time work done by them, if so, the reasons therefor.

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No. except in emergency.

(b) No. Whenever they are asked to work overtime they are paid for that.

LETTER FROM PEPSU ROAD TRANSPORT CORPORATION WORKERS UNION, PATIALA.

928. **Comrade Bhan Singh Bhaura :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether the Chairman of Pep'u Road Transport Corporation, Patiala, or the Secretary to Government, Punjab, Transport Department, received any letter dated 25th May, 1962 from the P.R.T.C. Workers Union, Patiala ;

(b) if the reply to part (a) above is in affirmative, the contents thereof and the action taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes.

(b) A copy of the letter is placed on the table of the House. The matter is held up for want of certain details asked for from the Union.

STATEMENT

FROM

The General Secretary,
P. R. T. C. Workers Union,
Patiala.

To

1. The Transport Minister, Punjab.
2. The Chairman (Transport Secretary) P.R.T.C., Chandigarh.

No. 745/PRTCWU

Dated 25th May, 1962

Subject.—**Interview.**

You are requested to fix some very early date as we would like to discuss the following matters with you :—

(1) The Motor Transport Workers Act.
(2) New Time Table of the Corporation.
(3) Other grievances.

(Sd)/.. SUNEHRI LAL,
General-Secretary.

APPLICATION FOR CONSTRUCTING CINEMA AT PATIALA

940. **Comrade Ram Piara :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the number of applications received by Government for permission to construct cinemas and for the grant of cinema

licence at Patiala, since the merger of Pepsu and Punjab to date together with the dates of each application ;

(b) whether any of the said applications were rejected by Government/Minister or any other authority concerned during the said period, if so, the reasons for the rejection in each case ;

(c) whether any permission for the construction of cinema building and for the grant of licence for cinema was accorded during the period mentioned in part (a) above, if so, the names of those to whom permission was accorded/licence was granted and the date when granted and the number of years for which granted ;

(d) copy of the application in whose name the licence for the cinema was granted during the period mentioned in part (a) above be laid on the Table of the House ?

Shri Mohan Lal : (a) Two applications dated 12th November, 1958 and 15th July, 1960 asking for permission to construct cinema buildings and one application dated 7th January, 1961, for grant of a cinema licence, at Patiala, were received during the period 1st November, 1956 to 7th March, 1963.

(b) No.

(c) Yes. Permission for the construction of a cinema building was accorded on 5th September, 1960, on the application of Shri Harbhajan Singh. The licence was granted to M/s Movies Exhibitors for one year on 12th January, 1961 and was renewed for three years on 11th January, 1962.

(d) A copy of the application is laid on the Table of the House.

STATEMENT

Copy of application dated 7th January, 1961 from Shri Surinder Singh addressed to the District Magistrate, Patiala.

Subject.—Licence of new Cinema.

We beg to inform you that we have completed our above-named cinema (Capital) and have also deposited all inspection fees etc., as per rules as per three challans attached.

We would therefore request you to please inform the officers concerned to inspect the building and grant us the licence at the earliest.

The license may please be granted in the name of Messrs. Movies Exhibitors who are controlling the above-named cinema.

Thanking you,

Yours faithfully,
(Sd)..
(SURINDER SINGH)
Prop.

FACTORY SHEDS IN INDUSTRIAL AREA, PATIALA

966. Comrade Didar Singh : Will the Chief Minister be pleased to state the total number of factory sheds completed in the Industrial Estate, Patiala during the year 1962-63 and the number out of them which are allotted during this period ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Nil.

(b) Does not arise.

INDUSTRIAL ESTATE, PATIALA

967. Comrade Didar Singh : Will the Chief Minister be pleased to state whether any plots are lying vacant in the Industrial Estate, Patiala, if so, the name of the plot-holders thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No.

(b) Does not arise.

ELECTRICITY CHARGES DUE FROM CERTAIN BIG FACTORY OWNERS

914 Sardar Kulbir Singh ; Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state :—

(a) the arrears of electricity charges, if any, due from big factory owners in the district of Amritsar, Gurgaon, Jullundur and Ludhiana respectively who consumed electricity worth Rs 1,000 or more per annum, together with their list with full addresses ;
(b) the charge of electricity consumed by each of them between 1st April, 1962 and 28th February, 1963 ;
(c) the total amount due from each of them including the arrears referred to in part (a) above uptil 28th February, 1963 ;
(d) the recoveries made from each of them uptil 15th March, 1963 ;
(e) the balacnce due as on 15th March, 1963 ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a), (b), (c), (d) and (e) The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

ARREARS OF ELECTRIC CHARGES AGAINST CERTAIN FACTORY OWNERS.

915. Sardar Kulbir Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state :—

(a) the arrears of electricity charges if any due from each of the factory-owners who consume electric power worth Rs 500 or more, per annum, in the districts of Amritsar, Gurdaspur, Ludhiana and Jullundur respectively as on 1st April, 1962 ;
(b) the electricity charges due from the power consumed by each of them between 1st April, 1962 and 28th February, 1963 ;
(c) the total amount due from each of them including the arrears referred to in part (a) above ;
(d) the recoveries made from each of them uptil 15th March, 1963 ;
(e) the balance due as on 16th March, 1963 ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a), (b), (c), (d) and (e) The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

DRIVERS OF PEPSU ROAD TRANSPORT CORPORATION DEPUIED WITH SECRETARY, REGIONAL TRANSPORT AUTHORITY, PATIALA

929. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Chief Minister be pleased to state whether the management of the P.R.T. Corporation Patiala deputed some drivers with Secretary, Regional Transport Authority, Patiala, if so, whether they have been paid night allowance as per agreement dated 28th January, 1958, if not, the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes.

(b) The claim has been passed for disbursement.

PLOTS/SITES ACQUIRRED BY GOVERNMENT FOR SETTING UP INDUSTRIES IN FARIDABAD INDUSTRIAL AREA AND PALWAL TEHSIL OF GURGOAN DISTRICT

941. Comrade Ram Piara : Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) the total number of plots/sites acquired by Government for its own use or for the purpose of setting up certain Indus-

tries either by the Industries Department /by the Public and others/by those parties to whom Government has contributed some amount in any form of subsidy/loan/grant/purchase of debentures /purchase of share/towards the Capital investment or in any other form in the Faridabad Industrial Area and Palwal Tehsil of Gurgaon District during the period from 1st January, 1958 to date with the details of plots/area of plots and the date of issue of notification to this effect in the official Gazette ;

(b) the location of such plots and the parties for whom the land was acquired during the period mentioned in part (a) above ;

(c) the details of the award given by the Land Acquisition Officer/Collector, the amount for which award has been given in each case and details of those plots and the parties in whose cas s award has has not so far been announced;

(d) whether the amounts of the awards have so far been deposited, if so, when in each case and if not the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon : The time and labour involve in collecting the requisite information will not be commensurate with the benefit sought to be derived therefrom.

GOVERNMENT'S CONTRIBUTION TOWARDS THE SHARE CAPITAL OF ORIENTAL SPUN PIPES CO., LTD.

942. Comrade Ram Piara : Will the Chief Minister be pleased to state whether Government examined in detail the scheme of the Oriental Spun Pipes Co. Ltd., its investment as also the soundness of the said concern before deciding to contribute Rs 10 lakhs towards its share capital as provided in the Budget for the year 1963-64 under the Head Industries-Part-I-B New Schemes ; if so, the detalils of the dsaid examination ?

Sardar Partap Singh Kairon : The scheme taken up by the Oriental Spun Pipes Co., Ltd., was approved and licensed by the Government of India, after detailed technical examination in the Development Wing of the Ministry of Commerce and Industry before a proposal for investment in the scheme was received by the State Government. The Industrial licence was granted by the Government of India on the 12th August, 10960. However, the State Government further examined the the scheme for State participation in the share capital, soundness of the financial sturucture planned by the company and the business standing of the Company's pr motors, before it was decided to underwrite the share capital. The examination of the various aspects of the scheme mentioned above was carried out according to the usual Government procedure by all the Department concerned, e.g., the Industries Department, the Legislative Department and the Finance Department, before a final decision was taken.

INAUGURATION OF EMLOYEES' STATE INSURANCE SCHEME AT PATIALA

954. Comrade Bhan Singh Bhaura: Will the Home Minister be pleased to state :—

(a) Whether the Employees' State Insurance Scheme was recently inaugurated at Patiala by the Government, if so, by whom ;

(b) whether any Trade Unions were invited to participate in the said inauguration, if so, details thereof ?

Shri Mohan Lal : (a) No. The Scheme was extended to Patiala on 29th September, 1962.

(b) Does not arise.

GOVERNMENT BUILDING OCCUPIED BY THE BOARD OF AYURVEDIC AND UNANI SYSTEMS OF MEDICINE PUNJAB, PATIALA

968. Comrade Didar Singh : Will the Minister for Finance be pleased to state :—

(a) whether it is a fact that the Board of Ayurvedic and Unani Systems of Medicine, Patiala is located in a Government building ;

(b) whether the said Board has paid any rent for the said building and the electiric charges since 1952, if so, how much, if not, the reasons therefor?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) Yes, Sir.

(b) In the erstwhile Pepsu State since the income of the Board was deposited in the Governtment Treasury and its budget was controlled and passed by the then Government, it was considered as a part and parcel of the Auyurvedic Directorate. As such the rent was not charged. The Board was subsequently declared a corporate Body.

An amount of Rs 117.72 nP has been charged from the Board on account of electric charges from August, 1960 to February, 1963. The matter regarding electricity charges prior to August, 1960 has been taken up with the Board.

As regards, rent of the building, the P.W.D. authorities are being approached to assess the rent for the portion of the building occupied by the Registrar's Office. The Registrar has also given an undrtaking that the rent will be paid as and wnhen assessed by the P.W.D.

RESIDENCE OF THE STAFF WORKING IN THE EMLOYEE'S STATE INSURANCE DISPENSARY

969. Comrade Didar Singh : Will the Minister for Finance be pleased to state whether the members of Staff working in the Employees State Insurance Dispensary at Patiala are provided with residential accommodation in the premises on near the dispensary and the members of the Staff are readily available at the time of emergency, if not, the action, if any , proposed to be taken in the matter ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : No, Sir,. No house either at the premises or near the dispenasary is available. In case of emergency, Chowkidar on duty has instructions to call the doctor.

REMOVAL OF SHRI BALWANT RAJ UPPAL FROM THE MEMBERSHIP OF MUNICIPAL COMMITTEE, NURPUR

970. Comrade Ram Chandra : Will the Home Minister be pleased to state :—

(a) whether it is a fact that Shri Balwant Raj Uppal has been removed from the membership of Municipal Committee, Nurpur, if so, the contents of the complaint, if any against him and the grounds for his removal ;

(b) whether any defence was put up by the said member, if so, the details thereof ;

(c) the contents of the orders passed in connection with his removal along with the designation of the authority who passed such orders ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes. His seat was got vacated under section 14(e) of the Punjab Municipal Act, 1911 ;

(b) Section 14(e) does not provide for calling the explanation of the member concerned.

(c) A copy of the Punjab Government Notification is attached.

LOCAL GOVERNMENT DEPARTMENT

COMMITTEES

NOTIFICATION

The 5th March, 1963

No. 1644-ICIV-63/8678. In exercise of the powers vested in him under sub-section (e) of Section 14 of the Punjab Municipal Act, 1911, the Governor of Punjab, for reasons of public interests, is pleased to direct that the seat of Shri Balwant Raj Uppal, Member, Municipal Committee, Nurpur, in Kangra district, shall be vacated from the date of publication of this notification in the State Gazette and to direct further that under sub-section (3) of section 16 *ibid* he shall be disqualified for election for a period of two years from the date specified above.

V. P. GAUTAMA,

Secretary to Government, Punjab,
Medical, Health and Local Government
Departments.

BARNALA-BHATINDA ROAD

972. Sardar Gian Singh Rarewala : Will the Minister for Planning and Development be pleased to state:—

(a) the date when Barnala-Bhatinda road was completed and the total amount spent on it ;

(b) whether it is a fact that the construction of the said road was financed by the Defence Department of the Union Government and the road was constructed for heavy vehicular traffic ;

(c) whether it is a fact that more than 20 miles length of this road has been totally damaged and become unmotorable, if so, the estimated amount to be spent for repairing the road ?

Sardar Darbara Singh : (a) The first phase of Barnala-Bhatinda road (40 miles length) was completed in July, 1959, including one coat of surface paintig at a cost of Rs 28 lacks.

(b) Yes, one third cost was provided by the Government of India, Ministry of Defence and the remaining two third by the Ministry of Transport and Communications. The road if built in 2 phases to provide a second coat of wearing coat consisting of 4" stone metal was meant for heavy vehicular traffic.

(c) 17 miles of this road were affected by floods of 1962 and a length of 9 miles in all was totally damaged. Damage to the Road has been due to water-logging and and too much moisture in the soil. The estimated cost of restoration of damages is Rs, 3,80,000.

MEETING OF CHAIRMEN MARKETING COMMITTEES, ZILA PARISHADS AND SAMAITIES

973. **Sardar Gian Singh Rarewala** : Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state:—

(a) whether a meeting of the Chairmen, Marketing Committees/ and of Zila Parishads and Samities was convened by the Director and Chairman of the State Marketing Board on the 5th of March, at Patiala, if so, the purpose of the meeting and the decisions taken therein;

(b) whether it is a fact that in pursuance of the decisions taken in the State meeting Zamindara Rest Houses have been inaugurated in the Markets all over the Punjab on 15th March, 1963, if so, the number of such Rest Houses taken on rent and the amenities provided therein?

(a) **Sardar Gurbanta Singh** : Yes Only a meeting of the Chairmen and Secretaries of Market Committees of Patiala Division was convened. This was a half yearly meeting of the Secretaries of the Market Committees of Patiala Division and the day to day problems were discussed there. The Chairman of the Board explained in the meeting the wo king of Market Committees in Southern India which he toured during February, 1963.

(b) No special decisions were taken in the meeting. In pursuance of earlier decision, the Market Committees were asked to arrange for Zamindara Rest Room-cum-marketing Information Centre and also to perform their opening ceremonies on the 15th March, 1963. Out of 125 Market Committees in the State, 84 Market Committees have taken on rent a separate room each to serve as Zamindara Rest Room-cum-Marketing Information Centre. The following type of amenities are sought to be provided in these centres :—

(i) Arrangement for the stay of farmers ;
(ii) provision of Radio ; and
(iii) proviosion of literature on Marketing and Farming.

SHORT NOTICE QUESTIONS AND ANSWERS

EMBEZZLEMENT IN THE OFFICE OF THE DIRECTOR OF INDUSTRIES, PUNJAB

*3478. **Chaudhri Har Kishan** : Will the Chief Minister be pleased to state—

3-00 P.M.

(a) whether any case of embezzlement of Rs 14000 in the office of the Director of Industries, Punjab, has recently come to the notice of the Government; if so, the details thereof?

(b) whether the culprit/culprits have been arres'ed;

(c) whether the amount embezzled has been covered;

(d) the names of persons if any, involved in the said case?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. Cash to the extent of Rs 14,201.30 nP. was found short on by physical verifica'ion of cash chest of the Industries Department on 14th March, 1963.

(b) Yes.

(c) Not yet.

(d) Shri Sohan Lal, Cashier.

श्री मंगल सैन : क्या मुख्य मंत्री साहिब बताएंगे कि उस से रुपया क्यों नहीं रिकवर किया गया ?

मुख्य मन्त्री : उस के खिलाफ गबन का केस चल रहा है।

श्री मंगल सैन : क्या मुख्य मन्त्री साहिब बताएंगे कि वह गबन कब हुई और कितनी देर के बाद गवर्नमैंट के नोटिस में आई।

मुख्य मन्त्री : वैरीफिकेशन करने पर 14 मार्च 63 को पता लगा था। बाकी और ज्यादा डिटेल्ज़ का मुझे पता नहीं क्योंकि मैं इनवैस्टीगेशन अफ़सर तो उस केस का हूं नहीं ।

श्री मंगल सैन : क्या मैं जान सकता हूं कि सोहन लाल के अलावा **किसी और** अफसर का भी इस रक़म को गबन करने में हाथ था ?

मुख्य मन्त्री : अभी तो सोहन लाल का ही पता चला है।

COMPLAINTS AGAINST DIRECTOR OF AYURVEDA, PUNJAB

***3480. Comrade Ram Kishan :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether Government have rceived any complaints of a serious nature against the Director of Ayurveda, Punjab, if so, details there of and the action taken thereon ;

(b) whether Government heve also received any complaint regarding embezzlements, corruption, false entries in the cash-book, charges of tempering with and destroying of records of the Ayurveda department; if so, the details thereof and the action taken by the Government in the matter ;

(c) whether Government have also received the resignation of the Director of the department; if so, the reasons thereof and the action taken by Government on his resignation;

(d) whether Government revised the pay scale of the Director of Ayurveda at anytime after 1955; f so, the details thereof;

(e) whether Governmernt have decided to abolish the post of Director of Ayurveda; if so, the reasons therefor;

(f) whether Government have received any audit complaints of serious embezzlements in the Ayurvedic department, if so, the action being taken in the matter,

(g) whether Government have received any complaints against various other officers of the Ayurveda Department, if so, the nature thereof and the action taken thereon?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) Yes Sir. It was alleged in the complaints:

(i) that the Director of Ayurveda, Punjab, is responsible for serious financial irregularities involving embzzlement of lacs of rupees in the department;

(ii) that audit objections for several lacs of rupees were pending finalisation in the Department.

A special checking of the accounts of the Department (through the Accountant-General, Punjab) has been ordered and the audit is in progress. The preliminary reports, however, indicate that the complaints are exaggerated.

[Finance Minister]

(b) As against part (a) above only.

(c) No Sir.

(d) Yes Sir. The pay scale of Rs. 600-40-800/50-900 admissible to the Director of Ayurveda, Punjab in the erstwhile State of PEPSU was revised to Rs. 900-50-1250 with effect from 7th May, 1958.

(e) Yes Sir. This was in public interest. It was found that after the introduction of the Zila Parishad Scheme the work in the Directorate had decreased since the work of disbursement of pays to the field staff was transferred to District Medical Officers of Health and the administrative control to the Deputy Commissioners. In view of the economy in expenditure on account of National Emergency the existence of a separate whole time post of Director of Ayurveda in the scale of Rs. 900-50-1250 was not iustified when the work in the Directorate had considerably decreased.

(f) Yes Sir. The complaints relate to serious irregularities (including embezzlement) in the Ayurvedic Department, Puniab. As stated in reply to (a) above a special checking by the audit office is in progress.

(g) Yes Sir. Against the registration on wrong premises and the professional qualifications of :
(1) Shri Keerti Sharma, Principal, and
(2) Shri Madan Mohan Chopra, Professor, Ayurvedic College, Patiala.

The complaint was sponsored by Swami Taragiri of Patiala. The cases of persons mentioned at S. No. (1) has already been decided and no action was considered necessary. The matter in respect of Shri Madan Mohan Chopra is under the consideration of Government.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਅਸਤੀਫਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

वित्त मंत्री : ऐमरजंसी के दिनों में ही अस्तीफा दिया है ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤੀ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਦੇ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਸਨ।

वित मंत्री : चार्जिज गलत थे इस—लिए बरी कर दिया गया था ।

REPRESENTATION FOR THE RELEASE OF GOMMUNIST MLAs ON PAROLE

***3400 1. Comrade Jangir Singh Joga**
2. Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal : Will the Home Minister be pleased to state :

(a) whether the Chief Minister has recently received any representation by 43 opposition MLAs for the release of detained communist M.L.As on parole to enable them to participate in the current Budget Session of the Vidhan Sabha ;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, the date when this memorandum was received by him;

(c) a copy of the same be laid on the Table of the House;

(d) What action has so far been taken on the said memorandum and the decision, if any, arrived at in the matter ?

Shri Mohan Lal : (a) and (b) A joint representation signed by 45 Legislators was received by the Chief Minister, Punjab, on the 6th March, 1963.

(c) A copy of the representation is laid on the Table of the House.

(d) After careful consideration the Government have rejected the representation.

To

The Chief Minister,
Punjab Government,
Chandigarh.

Sir,

We the undersigned members of the Punjab Legislative Assembly feel that to keep the undermentioned members of the House in detention at this juncture of Budget is sheer injustice. It is only the Budget during which respective members can voice the grievances of their electorate in the House. To debar them from participating in the proceedings of the House is breach of privilege since they are the duly elected members of the House. We, therefore, approach you with a request that the following members under detention at present be released immediately on parole under Section 30-B to enable them to participate in the Budget Session:—

1. Master Hari Singh, M.L.C.
2. Com. Harnam Singh Chamak, M.L.A.
3. Com. Shamsher Singh Josh, M.L.A.
4. Com. Hardit Singh Bhathal, M.L.A.
5. Com. Makhan Singh Tarsika, M.L.A.

We are confident that you will look into the matter and will concede our just demand.

Thanking you,

Yours faithfully,
(Sd/—)
45 Legislators.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਸੈਕਸ਼ਨ 30-ਬੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਪੈਰੋਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੈਸ਼ਨ ਅਟੈਂਡ ਕਰ ਸਕਣ । ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸੈਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਪੈਰੋਲ ਤੇ ਛਡਣ ਦੀ ਹੁਣ ਕੀ ਜਸਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਹੈ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੋਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਛਡ ਦੇਵਾਂਗੇ ।

(When did the hon. Minister say that they would be released on parole ?)

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਖਤਰਾ ਕੀ ਹੈ ? ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਟੇਜ ਤੇ ਸਪੀਚਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਡਿਫੈਂਸ ਫੰਡ ਦੀ ਕਾਫੀ ਕੁਲੈਕਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭਰਤੀ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੱਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਟਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਟ੍ਰਿਬਿਯੂਨਲ ਨੇ ਵੀ ਸਾਰੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਵੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ?

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਜੇਕਰ ਉਹ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹਨ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੋ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਚੀਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਨ ਤਾਂ ਇੰਡਿਵਿਜੂਅੱਲੀ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਣ । ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕਾਮਰੇਡ

[ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ]

ਤਰਸਿੱਕਾ ਤੇ ਜੋਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆਈਆਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਡਿਵਿਜੁਅੱਲ ਤੌਰ ਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। I will pass them on to the Government for necessary action (In this connection the hon. Chief Minister had stated in this House that if they are against China they should give it in writing individually. So, I have received two letters from Comrade Tarsikka and Comrade Josh from the jail individually. I will pass on the same to the Government for necessary action.)

Chief Minister : Please pass them on to us.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇੰਡਿਵਿਜੁਅੱਲੀ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ?

Mr. Speaker : It is not for me to release them. The Government feels that their detention is justified.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਤਰਸਿੱਕਾ ਨੂੰ ਡਿਫੈਂਸ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਰੂਲਜ਼ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੂਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ।

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਰਿਟ ਰੀਜੈਕਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ?

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਰਵੈਈਏ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਤੋਂ ਹੀ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹੋ ਕਿ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰਨਾ ਹੈ, (ਹਾਸਾ)
(It appears that before coming to the House the hon. Members had decided to stage a walk out)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਣ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚੀਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਪਰੋਟੈਸਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

(At this stage Comrade Babu Singh Master and Comrade Jangir Singh Joga staged a walk out.)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਉ protest ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ adjournment motions ਤਾਂ move ਕਰ ਜਾਉ। (ਹਾਸਾ)

(The hon Members have expressed their protest They should come back and move their Adjournment motions before they leave the House.)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਕ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦੇਵੇ ਕਿ ਉਹ ਚੀਨ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਹੁਣ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪਰੈਜ਼ੈਂਟੇਸ਼ਨਜ਼ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਚੀਨ-ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ ਜਾਂ ਚੀਨ-ਪੱਖੀ ਹਨ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ । ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਵਾਂਗੇ । ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਕੁਝ ਪੁਛ ਗਿਛ ਵੀ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਚੀਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਵਗੈਰਾ ਵਗੈਰਾ । ਜੇਕਰ ਜੈਨੂਇਨ ਕੇਸਿਜ਼ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੀਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੋਗੇ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਾਰੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਪੁਛ ਗਿਛ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਵੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਵਾਕਈ ਚੀਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਨ । ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਪੁਛਾਂਗੇ ਅਤੇ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੀ ਪੜਤਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜੋ ਅੰਡਰ-ਸਟੈਂਡਿੰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੰਡਿਵਿਜੁਅੱਲ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖੋਗੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਰਟੀ ਸਟੈਂਡ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖੋਗੇ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਪਾਰਟੀ ਸਟੈਂਡ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਉਹ ਗਦੱਾਰਾਨਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਜ਼ੱਤ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ । But we must satisfy whether he means it or he is simply dodging by writing it.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਮਿਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਬੋਤਲਾਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਪਕੜੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੜੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ?

Mr. Speaker : The Defence of India Rules do not provide this.

कामरेड राम प्यारा . चीफ मनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि अगर इंडिविजुअली लिख कर देंगे तो रिहा करेंगे तो क्या आफर सिर्फ लैजिसलेटरज़ के लिए ही है या दूसरे के लिए भी हैं ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਸਾਰੇ ਹੀ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਪੁਛਾਂਗੇ । ਜਦੋਂ ਯਕੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਵਾਕਈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤਾਂ ਫੇਰ ਛੱਡ ਵੀ ਦੇਵਾਂਗੇ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਾਤੀ ਇਤਲਾਹ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵਕਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਫੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਕੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜੇਕਰ ਵਕਤ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਾਂਗਾ । ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਾਂ ਚੀਫ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ , ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅੰਦਰ ਕੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । (ਹਾਸਾ)

QUESTIONS OF PRIVILEGE

I REGARDING AN ARTICLE PUBLISHED IN THE "INDIAN OBSERVER"

Mr. Speaker : Ruling on the *Privilege Motion given notice of by Sardar Gurdial Singh Dhillon relating to an arcicle published in the Indian Observer of Delhi dated March 18, 1963 has been pending.

I have gone through all the writings very thoroughly. I tri ed to take the Press Gallery into confidence but I was sorry to know t hat the person who has reported this is not a member of the Press Gallery. I find that it definitely amounts to a breach of privilege and, therefore, re fer it to the Committee of Privileges. (Cheers)

II. REGARDING CONTRADICTORY INFORMATION GIVEN IN REPLY TO UNSTARRED QUESTIONS NOS. 876 AND 933 AND STARRED QUESTION NO. 3119

Comrade Ram Piara : Sir, I beg to †move that the matter relating to contradictory information in reply to my unstarred question......

Mr. Speaker : I have gone through it. There is no contradiction. In any case the starred question has not been answered on the floor of the House. The motion is, therefore, premature and is disallowed.

III REGARDING REMARKS MADE BY CHAUDHRI RAM NARAIN, PERSONAL ADVISER TO CHIEF MINISTER

श्री मंगल सैन : अध्यक्ष महोदय, मैं निवेदन करना चाहता हूं कि 28 मार्च 63 को 'ट्रिब्यून' समाचार पत्र में प्रकाशित हुआ है कि चौधरी राम नारायण ने जो कि हमारे मुख्य मन्त्री के पर्सनल एडवाइजरी कमेटी के चेयरमैन हैं, कहा कि मुख्य मन्त्री का कहना है कि मंत्री मुझे फेयर ऐंड फीयरलैस एडवाइस नहीं देते इस कारण मुझे यह कमेटी एप्वांइट करनी पड़ी है, चीफ मिनिस्टर साहिब को वजीरों पर विश्वास नहीं रहा है, स्पीकर साहिब, यह तो मंत्री मंडल पर सैंसर होगी और अवैधानक बात है......

---

*For previous reference please see P.V.S. debate Vol. I No. 23, dated 25th March, 1963.

†Sir,

I beg to move that the matter regarding supply of contradictory information in reply to my unstarred questions Nos. 876 and 933 and starred question No. 3119 on the subject of the removal of a handpump from Abadi Bhatta Ghulam Nabi, Karnal, Yashwant Colony by one Shri Ram Kishan Azad be referred to the Committee of Privileges.

From replies to unstarred questions Nos. 876 and 933 it is revealed that the hand-pump in question was removed by Shri Azad un-authorisedly and forcibly whereas Police enquiry stated to have been made as indicated in part (b) of reply to starred question No. 3119 shows that the hand-pump in question was removed with the consent of the 'adhoc' Harijan Welfare Committee. As such breach of privilege of the House is involved.

*"Chaudhri Ram Narain, Chairman of the Personal Advisory Committee of the Chief Minister, while addressing a meeting of the Panchayat Samiti and Eminent Citizens of Faridkot District Batinda on 28th March, 1963 observed" the Chief Minister reposes confidence in me. Since the members of the Cabinet fail to give correct advice, the Chief Minister has appointed Chaudhri Ram Narain and eight members to impart frank and fearless advice". This news item appears in colomn 3 on page 3 of the daily Tribune, Ambala Cantt. This observation by Shri Ram Narain is unconstitutional and is derogatory to the dignity of the House. So, this matter may be referred to the Privileges Committee to that necessary action may be taken on this unauthorised move after considering all its implications.

Mr. Speaker : No please. The Chief Minister can take care of his Cabinet.

(*Shri Mangal Sein rose to speak*)

श्री अध्यक्ष : आर्डर प्लीज़ । अखबारों में ऐसी बातें छपेंगी, उन पर एडजर्नमेंट मोशन ले आयेंगे तो मैं समझता हूं कि एडजर्नमेंट मोशन या कालिंग अटेन्शन मोशन मज़ाक बन जाएगा, कल आप कहेंगे कि आनरेबल चीफ मिनिस्टर साहिब ने बहुत सख्त जवाब दिया है Has the hon. Member read what the Chief Minister has said about it ? (Order please. Such things will go on appearing in the papers. If the hon. Members were to base the notices of Adjournment Motions or Call Attention Motions on such press reports then such motions will lose their importance and become a farce. Tomorrow the hon. Member would say that the hon. Chief Minister has given a very strong reply. Has the hon. Member read what the Chief Minister has said about it ?)

सरदार गुरदियाल सिंह ढिल्लों : माननीय डा. मंगल सैन कौन सा मसला ले आए हैं ? जो कुछ चीफ मिनिस्टर साहिब ने किया है वह बिल्कुल ठीक किया है ।

IV. REGARDING A LETTER ADDRESSED BY THE CHIEF MINISTER TO THE CHAIRMAN, PUNJAB LEGISLATIVE COUNCIL

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, मेरी प्रिविलेज मोशन* के बारे में बताया जाए कि क्या बना है ?

Mr. Speaker : I cannot force the hon. Chairman of the Punjab Legislative Council to give me a copy of that letter. Copy of the letter is not with me. Certain correspondence passed between the Leader of the House and the Chirman of the Punjab Legislative Council. I am in contact with the hon. Chairman of the Punjab Legislative Council and am trying to get the true version. The moment I receive that, I will let the hon. Member know.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, यह बात इस हाउस में कितनी देर से पैंडिंग पड़ी हुई है । आपने कहा था कि इस बारे में पता किया जा रहा है, उस के बाद माननीय उपाध्यक्षा ने भी तीन बार कहा कि इस विषय में पता किया जा रहा है, अगर इसी तरह से यह मामला पुट आफ़ करना है तो ठीक नहीं है, अगर जवाब नहीं देते तो यह मामला प्रिविलेज कमेटी को रैफर कर दिया जाए ।

---

*Note.—Please refer to PVS, Debate, Vol. I, No. 20 dated 21st March, 1963 (Morning Sitting for previous reference.

श्री अध्यक्ष: मुझे बदकिस्मती से कहना पड़ता है कि माननीय सदस्य ने कहा कि मैटर को पुट आफ़ किया जा रहा है यह ठीक बात नहीं है, This mat'er is not entirely in my hand. I would like to take the House into confidence. I hope the House as no objection to the decision which was arrived at earlier. (I am sorry to point out that it is wrong to say that the matter is being put off. This matter is not entirely in my hand. I would like to take the House into confidence. I hope the House has no objection to the decision which was arrived at earlier).

Home Minister : No objection.

श्री बलराम जी दास टंडन : अगर वह रिप्लाई नहीं देते तो मेहरबानी कर के इस मैटर को प्रिविलेज कमेटी में भेज दिया जाए। वहां पर डिसकस कर लिया जाएगा। स्पीकर साहिब, मैं उस स्टेटमेंट के बारे में पूछना चाहता हूं क्योंकि वह इस हाउस की डिग्निटी को लोअर करता है :

Mr. Speaker : I am as much jealous of the dignity of the House as the hon.Member is. I shall try to get the true version and then let him know.

V. REGARDING MIS-REPORTING OF PROCEEDINGS IN THE TIMES OF INDIA

Mr. Speaker: I have received a notice of privilege motion from Chaudhri Hardwari Lal.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, I am sorry, I have not got with me the necessary papers. I was told that you will examine the matter to-day and take it up to-morrow. Sir, I did not bring my papers with me.

Mr. Speaker : The hon. Member has sent a representation to me about the misreporting in ' The Times of India '.

Chaudhri Hardwari Lal : That is what I am submitting. I have not got my papers with me in this connection. I was told that you will examine the matter to-day and will take it up to-morrow. So, Sir, if you permit, I shall talk about it to-morrow morning.

DECISION TO CONSIDER THE REPORT OF THE COMMITTEE OF PRIVILEGE REGARDING HANDCUFFING OF COMRADE MAKHAN SINGH TARSIKKA ON 4TH APRIL, 1963

श्री अध्यक्ष : चन्द दिन हुए कि एक *प्रिविलेज कमेटी की रिपोर्ट इस हाउस में पेश हुई थी, उस वक्त मैंने कहा था कि यह रिपोर्ट 4 अप्रैल, 1963 को डिसकस होगी। कल नान-आफिशल डे है। I would like to take the House into confidence. I hope the House has no objection to the decision which was arrived at earlier. (A report of the Privilege Committee was presented in the House a few days ago. At that time I had stated that it will be taken up on 4th April, 1963. Tomorrow is a Non-official day. I would like to take the House into confidence I hope the House has no objection to the decision which was arrived at earlier)

Home Minister : No objection.

---

*Note, Please refer to PVS debate Vol. I No. 29 dated 29th March, 1963, (Morning Sitting).

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या कल नान-आफ़िशल बिज़नेस नहीं होगा ?

Mr. Speaker: Tomorrow is a Non-official day and there is a decision of the Business Advisory Committee also.

It is for this reason that I have taken the House into confidence. The Report of the Privileges Committee is as important—rather more important as the non-official business. I hope this Report will be taken up to-morrow and the House has no objection to this.

Home Minister : No objection.

Sardar Gurnam Singh : Sir, according to Rule 281 of the Rules of Procedure and Conduct of Businees in the Punjab Legislative Assembly, you can only allow half-an-hour discussion. I have requested you for the suspension of this Rule.

Mr. Speaker : I have seen that Rule. The Chairman of the Committtee of Privileges will take half-an-hour to say something about that Report. So far as the discussion that will follow, there is no time limit. The hon. Members will have enough opportunity to have their say. The Government will also get time to have their say. Whatever is to be said will be allowed, provided it is relevant.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या कल सारा दिन प्रिविलेज कमेटी की रिपोर्ट पर डिसकशन रहेगी या और आइटम भी टेकअप की जाएंगी ?

श्री अध्यक्ष : अगर आप मुनासिब समझें कि प्रिविलेज कमेटी की रिपोर्ट बहस करने के लिये काफी नहीं होगी तो उस के बाद नैक्स्ट आइटम टेक अप की जाएगी ।

(If the hon. Members feel that the report of the Privilege Committee will not be enough material for a full day then thc next item will be taken up thereafter.)

ANNOUNCEMENT BY THE SECRETARY REGARDING CERTAIN BILLS

Mr. Speaker : Now the Secretary will make some announcement.

Scretary : Under Rule 2 of the Punjab State Legislature (Communications) Rules, 1959, I have to inform the House that the following Bslls which were passed by the Punjab Vidhan Sabha on the 28th and 29th March, 1963 and transmitted to the Punjab Legislative Council have been agreed to by the said Council on the 29th and 30th March, 1963, without any recommendation—

(1) The Punjab Commercial Crops Cess Bill, 1963.

(2) The Punjab Electricity (Duty) Amendment Bill, 1963.

(3) The Punjab General Sales Tax (Amendment) and Miscellaneous Provisions Bill, 1963.

(4) The Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment and Miscellaneous Provisions) Bill, 1963.

PAPERS LAID ON THE TABLE

Planning and Development Minister (Sardar Darbara Singh) : Sir, I beg to lay on the Table—

(i) the Punjab Zila Parishads (Power and Functions of Secretaries) Rules, 1962 ; and

[Planning and Development Minister]

(ii) the Punjab Panchayat Samitis (Vacation of Office by Chairman and Vice-Chairman) Rules, 1963

as required under sub-section (4) of section 115 of the Punjab Panchayat Samitis and Zila Parishads Act, 1961.

(*At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair*).

BILL (s)

[LEAVE TO INTRODUCE]

THE PUNJAB LAND REVENUE (SPECIAL CHARGES) AMENDMENT BILL, 1963.

Revenue Minister (Sardar Ajmer Singh) : Madam, I beg to move for leave to introduce the Punjab Land Revenue (Special Charges) Amendment Bill.

Deputy Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Punjab Land Revenue (Special Charges Amendment Bill.

Deputy Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Punjab Land Revenue (Special Charges) Amendment Bill.

The Leave was granted.

Revenue Minister : Madam, I beg to introduce the Punjab Land Revenue (Specail Charges) Amendment Bill.

THE PUNJAB AYURVEDIC AND UNANI PRACTITIONERS BILL, 1963 (REFERRED TO THE JOINT SELECT COMMITTEE OF THE STATE LEGISLATURE)

Finance Minister (Dr. Gopi Chand Bhargava) : Madam, I beg to move that the motion—

'That the Punjab Ayurvedic and Unani Practitioners Bill, 1963, be referred to a Joint Select Committee consisting of the following members of the Punjab Legislative Council :—

(1) Shri Krishan Lal,
(2) Shri Daya Krishan,
(3) Shri Des Raj,
(4) Shri Mohan Lal,
(5) Acharya Prithvi Singh Azad,
(6) Dr. Dina Nath Saggar,

and

eighteen members of the Punjab Vidhan Sabha with a direction to report to the House by the 15th August, 1963 ;

Passed by the Punjab Legislative Council on the 9th March, 1963 be concurred in.

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Motion—

'That the Punjab Ayurvedic and Unani Practitioners Bill, 1963, be referred to a Joint Seclect Committee consisting of the following members of the Punjab Legislative Council :—

(1) Shri Krishan Lal,

(2) Shri Daya Krishan,

(3) Shri Des Raj,

(4) Shri Mohan Lal,

(5) Acharya Prithvi Singh Azad,

(6) Doctor Dina Nath Saggar,

and

eighteen members of the Punjab Vidhan Sabha with a direction to report to the House by the 15th August, 1963 ;

Passed by the Punjab Legislative Council on the 19th March, 1963, be concurred in.

Deputy Speaker : Question is—
That the motion—

'That the Punjab Ayurvedic and Unani Practitioners Bill, 1963, be referred to a Joint Select Committee consisting of the following members of the Punjab Legislative Council :—

(1) Shri Krishan Lal,
(2) Shri Daya Krishan,
(3) Shri Des Raj,
(4) Shri Mohan Lal,
(5) Acharya Prithvi Singh Azad,
(6) Doctor Dina Nath Saggar,

and

eighteen members of the Punjab Vidhan Sabha with a direction to report to the House by the 15th August, 1963 ;

Passed by the Pnnjab Lcgislative Council on the 19th March, 1963 be concurred in.

The motion was carried.

NOMINATION OF MEMBERS OF THE VIDHAN SABHA TO THE JOINT SELECT COMMITTEE OF THE STATE LEGISLATURE ON THE AYURVEDIC AND UNANI PRACTITIONERS BILL

Finance Minister (Dr. Gopi Chand Bhargava) : Madam, I beg to move—

That the following members of the Punjab Vidhan Sabha be nominated to serve on the Joint Select Committee of both the Houses of the Legislature on the Punjab Ayurvedic and Unani Practitioners Bill:—

(1) Dr. Baldev Parkash.

(2) Sardar Gurnam Singh.

(3) Sardar Tara Singh.

(4) Comrade Babu Singh.

(5) Shri Chandi Ram Verma.

(6) Shri Babu Dayal Sharma.

(7) Shri Sagar Ram Gupta.

[Finance Minister]

(8) Shri Mohan Lal Datta.

(9) Principal Rala Ram.

(10) Shri Yash Paul.

(11) Shri Multan Singh.

(12) Shrimati Om Prabha Jain.

(13) Shri Lal Chand Prarthi.

(14) Shri Nihal Singh (Mohindergarh).

(15) Shri Gurdarshan Singh.

(16) Pandit Chiranji Lal Sharma.

(17) Shri Ram Dhari Gaur.

(18) Shri Gian Chand Tutu.

Deputy Speaker : Motion moved—

That the following members of the Punjab Vidhan Sabha be nominated to serve on the Joint Select Committee of both the Houses of the Legislature on the Punjab Ayurvedic and Unani Practitioners Bill:—

(1) Dr. Baldev Parkash.

(2) Sardar Gurnam Singh.

(3) Sardar Tara Singh.

(4) Comrade Babu Singh.

(5) Shri Chandi Ram Verma.

(6) Shri Babu Dayal Sharma.

(7) Shri Sagar Ram Gupta.

(8) Shri Mohan Lal Datta.

(9) Principal Rala Ram.

(10) Shri Yash Paul.

(11) Shri Multan Singh.

(12) Shrimati Om Prabha Jain.

(13) Shri Lal Chand Prarthi.

(14) Shri Nihal Singh (Mohindergarh).

(15) Shri Gurdarshan Singh.

(16) Pandit Chiranji Lal Sharma.

(17) Shri Ram Dhari Gaur.

(18) Shri Gian Chand Tutu.

Deputy Speaker : Question is—

That the following members of the Punjab Vidhan Sabha be nominated to serve on the Joint Select Committee of both the Houses of tne Legislature on the Punjab Ayurvedic and Unani Practitioners Bill:—

(1) Dr. Baldev Parkash.

(2) Sardar Gurnam Singh.

(3) Sardar Tara Singh.

(4) Comrade Babu Singh.

(5) Shri Chandi Ram Verma.

(6) Shri Babu Dayal Sharma.

(7) Shri Sagar Ram Gupta.

(8) Shri Mohan Lal Datta.

(9) Principal Rala Ram.

(10) Shri Yash Paul.

(11) Shri Multan Singh.

(12) Shrimati Om Prabha Jain.

(13) Shri Lal Chand Prarthi.

(14) Shri Nihal Singh (Mohindergarh).

(15) Shri Gurdarshan Singh.

(16) Pandit Chiranji Lal Sharma.

(17) Shri Ram Dhari Gaur.

(18) Shri Gian Chand Tutu.

The motion was carried.

THE PUNJAB EXCISE (AMENDMENT) BILL, 1963

Excise, Taxation and Capital Minister (Shri Ram Saran Chand Mittal) ; Madam, I beg to move—

That the Punjab Excise (Amendment) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be taken into consideration.

माननीया उपाध्यक्ष महोदया, यह एक साधारण बिल है, यह इस बात की कमी को पूरा करता है कि पंजाब एक्साइज़ एक्ट के अधीन जब कोई आदमी जुर्म करता है तो उसे दोबारा और तीसरी बार जुर्म करने पर क्या सजा दी जाए। यह स्पष्टीकरण करता है। पहला एक्ट सज़ा कम करता था और यह बिल उस में सख्ती करता है ताकि इल्लिसिट डिस्टिलेशन नाजायज़ शराबकशी करना बन्द हो जाए। इसी लिये यह बिल लाया गया है। यह एक क्लाज़ का बिल है। इस लिय मैं सदन से प्रार्थना करूंगा कि इस बिल को मन्जूर किया जाए।

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Punjab Excise (Amendment) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be taken into consideration.

श्री राम किशन (जालन्धर शहर—उत्तर पूर्व) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं इस बिल का स्वागत करता हूं। इस के साथ ही मैं आप के ज़रिये मिनिस्टर साहिब की तवज्जो इस बात की तरफ दिलाना चाहता हूं कि इंडिपेंडन्स आने के बाद हम ने शराब की नशेबन्दी के सम्बन्ध में बहुत कुछ स्टैप्स लिये और हम सारे राज्य में प्रोहिबिशन करने जा रहे हैं। लेकिन मुझे अफसोस है कि प्रोहिबिशन होने की बजाए शराब में, खास तौर पर नाजायज शराब में इज़ाफा हो रहा है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, थोड़े दिन हुए हम ने अखबारात में इस सम्बन्ध में पढ़ा है। अफयून के ऊपर न सिर्फ हम ने पाबन्दी लगाई बल्कि सारे पंजाब में अफीम बन्द है। लेकिन लैजिस्लेटिव कौंसिल में हमारे फाईनैन्स मिनिस्टर साहिब ने एक सवाल का जवाब देते हुए कहा कि एक साल में 18 मन नाजायज़ अफ़यून पकड़ी गई। 40,000 रुपये की नाजायज़ अफथ्यून पंजाब में स्मगल की गई। डिप्टी स्पीकर साहिबा, जहां तक शराब का ताल्लुक है इस सम्बन्ध में मैं सिर्फ एक दो मिसालें देना चाहता हूं। मैं जालन्धर शहर से रिटर्न हो कर आया हूं। वह एक कैपिटल जैसी जगह गिनी जाती है। जालन्धर शहर की यह हालत है कि वहां कोई मोहल्ला, कोई गली कूचा ऐसा नहीं है जहां आप को सुबह से ले कर शाम तक नाजायज़ शराब जितनी भी कोई लेना चाहे भारी मिकदार में न मिल सके। न सिर्फ यह बल्कि आपने अखबारात में पढ़ा होगा कि तीन चार रोज़ हुए अमृतसर में 18 टीन पकड़े गये थे। ज़ाहिरा तौर पर मिट्टी के तेल के टीन मालूम होते थे लेकिन उन के अन्दर शराब थी। इस शराब की यह हालत है कि इस से क्राइम बहुत बढ़ गया है। मैं ने जिस जालंधर शहर का जिक्र किया उस की यह हालत है कि पिछले दो महीने में हर 10 या 15 रोज़ के बाद वहां कतल हो रहा है शराब की वजह से। वहां काफी मिकदार में शराब मिलती है। उस के मुतालिक वहां रोक थाम नहीं है। इस की खास वजह क्या है इस बात की तरफ मैं आप के ज़रिये मिनिस्टर साहिब की तवज्जो दिलाना चाहता हूं। हम पंजाब में ही नहीं बल्कि सारे देश में प्रोहिबिशन करने का जा रहे हैं। लेकिन जिन के ज़रिये हम प्रोहिबिशन करना चाहते हैं—मेरा कहने का मतलब है पुलिस के ज़रिये अफसरों के ज़रिये—अगर उन्हें हमारी पालिसी पर, हमारे प्रोग्राम पर, हमारी प्रोहिबिशन पालिसी पर फ़ेथ नहीं है तो आप किस तरह प्रोहिबिशन लागू करेंगे ? मैं आप की सेवा में अर्ज़ करना चाहता हूं कि जो प्रोहिबिशन एनक्वायरी कमेटी बैठी और सारी स्टेटों के मिनिस्टरों को इस सम्बन्ध में बुलाया गया तो उन्होंने सारे हिन्दुस्तान की नहीं बल्कि सारी दुनिया की मुख्तलिफ जगहों के बारे में जहां प्रोहिबिशन के तजरुबे किये गये, देखा। मैं तीन चार कंट्रीज़ के सम्बन्ध में अर्ज़ करना चाहता हूं। युनाइटिड स्टेट्स आफ़ अमेरिका में 1919 से ले कर 1932 तक पूरे 14 साल तक प्रोहिबिशन रही। उस प्रोहिबिशन का क्या नतीजा निकला ? वहां सैनेट की एक बिगरमैन कमेटी बिठाई गई। उस ने कहा कि हमारे अफ़सरों को फेथ नहीं। उन्होंने कहा कि यू. एस. ए. के साथ कैनेडा का बार्डर लगता है, इस से इल्लिसिट शराब आती है। जब तक इस पर पाबंदी नहीं लगेगी, जब तक अफ़सरों को फेथ नहीं होगा तब तक यह तजरुबा कामयाब नहीं हो सकता। सैकंड वर्ल्ड वार से पहले अभी रशिया में रैवोल्यूशन नहीं आई थी, जब लैनिन की कम्युनिस्टों की गवर्नमैंट आई तो उन्होंने ज़ोरों से शराबबन्दी लागू की। 1920-21 में लैनिन ने अपनी सुप्रीम कौंसिल को एड्रैस करते हुए कहा कि इसका इस्तेमाल करना

कैपिटल को अपनाना है। 1921, 1922 और 1923 में ऐसे हालात हुए कि रशिया में इस के लिए एक कमेटी बैठी। उन्होंने यह report दी कि यहां के अफ़सरों को इस बात पर विश्वास नहीं। 1925 में वहां की सुप्रीम कौंसिल की एक डिक्री जारी हुई। उस के मुताबक वहां प्रोहिबिशन विदड्रा कर दी गई। नारवे, स्वीडन और आइसलैंड में ऐसा ही हुआ। वहां प्रोहिबिशन दस दस साल बाद खारज कर दी गई। सब से पहले बात यह है कि शराबबन्दी करनी चाहिए। तीन चार रोज़ हुए एक स्टेटमेंट दिया गया कि जहां तक लोगों का शराब पीने से सम्बन्ध है इस को सारे पंजाब में एक साल में 30 करोड़ रुपये की कन्ज़म्पशन होती है। पिछले साल खंडूभाई डेसाई कमेटी बिठाई गई। उन्होंने इस बात की रिपोर्ट दी कि जहां सारे हिन्दुस्तान में जितनी लेबर है उस को 500 करोड़ रुपया वेजिज़ के रूप में मिलता है, वहां उस में से वे 7 करोड़ रुपया शराब पर खर्च करते हैं। यह दलील ठीक है कि सब के ऊपर पाबन्दी लगानी है। लेकिन उस पाबन्दी लगाने के सम्बन्ध में अगर किसी को पहली दफा एक साल की सजा होती है तो दूसरी दफा दो साल की होगी। इस से काम बनने वाला नहीं है। मैं यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि यह सिर्फ कांग्रेस गवर्नमेंट की तरफ से ही नहीं हुआ बल्कि 1925 में जब यहां ब्रिटिश राज था तो उस वक्त की सैंट्रल लैजिस्लेटिव असैम्बली में इत्तिफाक राये से प्रस्ताव पास हुआ, कि हमारी ग्रैज्वली प्रोहिबिशन करने की पालिसी होनी चाहिए। 1925 से 1963 तक 38 साल में हम प्रोहिबिशन नहीं कर पाए, इस की क्या वजह है हमारे इरादे नेक हैं; हम प्रोहिबिशन चाहते हैं। जिन के ऊपर हम यह करने जा रहे हैं, उन्हें इस में फेथ नहीं।

यह बिल बहुत ज़रूरी है लेकिन इस के साथ ही मैं चार पांच चीज़ों की तरफ मिनिस्टर साहिब की तवज्जोह दिलाना चाहता हूं। प्रोहिबिशन एनक्वायरी कमेटी ने अपनी रिपोर्ट के अंदर कुछ रिकमेंडेशन्ज़ की थीं। पहली रिकमैंनडेशन यह थी, जिस को तमाम स्टेटों ने मंजूर किया था, कि जहां तक शराब का सम्बन्ध है इस का न तो प्रेस में, न प्लैट फार्म पर और न ही किसी जगह पर ढंढोरा पीट कर प्रापेगंडा किया जाए। लेकिन मुझे अफसोस है कि पिछले दिनों पहली तारीख को ठेके बदलने वाले थे तो जालन्धर में जगह जगह पर ढंढोरा पीट कर कहा गया कि फलां बोतल की कीमत इतनी कम हो गई है। चुनांचि 31 तारीख को वहां पर यह हालत थी कि ठेकों और शराब की दूकानों पर सैंकड़ों की तादाद में लोग खड़े थे। इस बात पर पाबन्दी होनी चाहिये कि जब हम इस बदी को दूर करने जा रहे हैं तो लोगों को इस तरह से इंड्यूस नहीं करना चाहिये। दूसरी बात यह है कि जितने केस भी शराब के सम्बन्ध में डिस्ट्रिक्ट लैवल पर ट्राई होते हैं उन के लिये ठीक गवाहियां नहीं मिलतीं, अगर मिलती भी हैं तो मैजिस्ट्रेटों के पास एप्रोच की जाती है और पुलिस के पास एप्रोच की जाती है, नतीजा यह होता है कि मुलज़िमों को सज़ा नहीं होती। अगर हो सके तो शराब के केस ट्राई करने के लिये स्पैशल कोर्ट्स बनाई जाएं जहां पर वे लोग एप्रोच न कर सकें और उन को करार वाकई सज़ा मिल पाए। तीसरी बात जो मैं कहना चाहता हूं वह प्रोहिबिशन एनक्वायरी कमेटी की रिपोर्ट में भी आई है और अभी हाल की मीटिंग में भी यह बात तय की गई थी। शराब की इंटर स्टेट स्मगलिंग को रोकने के लियै दस मील के रकबे में पुलिस के स्पैशल सक्वैड बनाए जाने चाहियें।

[श्री राम किशन]

मुझे मालूम नहीं कि इस तरफ सरकार ने कुछ ध्यान दिया हो। इस तरफ जरूर ध्यान देने की आवश्यकता है। इससे एक स्टेट से दूसरी स्टेट में शराब की स्मग्लिंग नहीं हो सकेगी। अगली बात यह तय हुई थी कि एक प्रोहिबिशन एडमिनिस्ट्रेटर मुकर्रर किया जाए। उस एडमिनिस्ट्रेटर की कुछ तनखाह न हो और न ही उस के अमले को कुछ तनखाह दी जाए। जो सोसाइटियां सोशल काम करती हैं उन के अच्छे वर्करों को इस काम के लिये चुना जा सकता है। न सिर्फ एडमिनिस्ट्रेटर बल्कि मैं तो सुझाव दूंगा कि स्टेट लैवल पर एक प्रोहिबिशन बोर्ड बनाया जाना चाहिये। उस बोर्ड में कुछ अफसर भी रखे जा सकते हैं और सोशल वर्कर भी रखे जा सकते हैं। वह बोर्ड लोगों को एजुकेट भी करेगा। प्रोहिबिशन की एनफोर्समेंट के साथ लोगों को इस के लिये तैयार करने के लिये उन को एजुकेट करने की भी ज़रूरत है। डिस्ट्रिक्ट लैवल पर भी प्रोहिबिशन कमेटियां बनाई जानी चाहियें ताकि एनफोर्समेंट के साथ साथ लोगों को एजुकेट भी किया जा सके। इस के साथ साथ प्रोहिबिशन एनक्वायरी कमेटी ने यह भी सुझाव दिया था कि रिसर्च सैंटर खोला जाना चाहिए जो कि इस बात की खोज करे कि अल्कोहलिक ड्रिंकस से किस तरह का नुकसान होता है। और उस को रोकने के लिये किस किस तरह की कार्रवाई की जानी चाहिए। प्रोहिबिशन कमेटियां विलेज लैवल पर भी बल्कि शहरों के मुहल्लों और गलियों की लैवल पर भी बनाई जानी चाहियें ताकि म्युनिसिपल कमिश्नरों को भी इस नेक काम के लिये ऐसोशियेट किया जा सके। अगला सुझाव जो मैं देना चाहता हूं वह यह है कि केसिज़ को ट्राई करने के लिये विटनैसिज़ अच्छी नहीं आतीं। पुलिस वाले गलत से गलत आदमियों को गवाहों के तौर पर पेश करते हैं जिस का नतीजा यह होता है कि केस प्रूव नहीं होते। कारण यह है कि विटनैसिज़ को प्रोटैक्शन नहीं मिलती। विटनैसिज को प्रोटैक्शन देने के लिये भी सरकार को मीन्ज़ अख्तियार करने चाहियें। मोबाइल स्क्वैड बनाए जाएं ताकि वह गांव गांव और दूर दराज़ इलाकों में जाकर लोगों का ध्यान इस तरफ दिलाएं। जिस तरह से हम पंचायतों को मालिया का कुछ हिस्सा देते हैं, अगर उन को यह कहा जाए कि जिस पंचायत के हलके में नाजायज़ शराब नहीं निकलेगी तो उन को कुछ पैसा मदद के तौर पर या इनाम के तौर पर दिया जाएगा तो मेरी समझ में और भी अच्छा होगा। इस से गांव के अंदर यह बीमारी बढ़ने नहीं पाएगी। इस तरह से बढ़ता हुआ क्राइम भी रुक जाएगा। दो तीन स्टेट्स में शराब बन्दी की गई है, गो पूरी तरह से तो नहीं हुई लेकिन काफी हद तक हुई है। मसलन आंधरा में शराबबन्दी की गई है। वहां पर लोगों में एजुकेशन होने के कारण ही इतना काम हो पाया है। अगर सरकार इस तरफ ध्यान देगी तो काफी हद तक सफलता मिल सकती है। प्लानिंग कमिशन की तरफ से नन्दा जी ने सुप्रीम कोर्ट के चीफ जस्टिस को एक चिट्ठी लिखी जिस में उन्होंने लिखा है कि एक रीटायर्ड जज सुप्रीम कोर्ट का दिया जाए जो कि सारे देश का दौरा करे और मालूम करे कि कहां तक हम को शराब बन्दी में सफलता हुई है। अगर नहीं तो क्या कारण हैं और उन को किस तरह से दूर किया जा सकता है। हम ने टार्गेट बनाया है कि तीसरी पांच साला प्लान के अन्त तक देश में प्रोहिबिशन करनी है लेकिन जिस रफतार से हम चल

रहे हैं यह तो प्रोहिबिशन का एक मज़ाक बन कर रह गया है। इस से हमारे फाइनैंन्सिज़ पर भी बुरा असर पड़ता है और लोगों के इख्लाक पर भी बुरा असर पड़ रहा है। एक बात और मैं कहना चाहता हूं वह है तो बुरी लेकिन अगर शराब की कीमत कम करदी जाए तो इल्लीगल डिस्ट्रिलेशन कम हो जाएगी, सैंट्रल विमन क्रिश्चियन टैम्परेंस कौंसिल की मिस मिर्ले सौलामिन आस्ट्रेलियन ऐंटी ड्रिंक्स मैथड्ज़ को स्टडी करने के लिये आस्ट्रेलिया गई थीं, उन्होंने अपनी रिपोर्ट में लिखा कि सारे देश के अन्दर जितनी नाजायज शराब इस्तेमाल की जा रही है इस का दो से तीन फीसदी तक असर स्टूडैंट्स पर भी पड़ने वाला है। स्टूडेंट्स को हम कमिंग् जैनरेशन बनाने जा रहे हैं, इस लिये उन को इस बीमारी से बचाना चाहिये। अन्त में मैं यह कहना चाहता हूं कि मुझे पूरी आशा है कि मिनिस्टर साहिब मेरी बताई हुई बातों की तरफ ध्यान देंगे और इन चीज़ों को मद्देनज़र रख कर सही मानों में इस बिल को लागू करने की कोशिश करेंगे ताकि कुछ मुफीद नतायज निकल सकें।

एक्साईज़, टैक्सेशन तथा राजधानी मंत्री : आन ए प्वाइंट आफ पर्सनल ऐक्सप्लैनेशन। हाउस के अन्दर थोड़े दिनों तक हम प्रोहिबिशन के सम्बन्ध में एक बिल लाने का इरादा रखते हैं। जो मैम्बर साहिबान प्रोहिबिशन पर कुछ कहना चाहते हैं अगर उस समय कहें तो ज्यादा अच्छा होगा। इस से अब हाउस का समय बच जाएगा।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਰਾਏਕੋਟ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਪੀਚ ਨੂੰ ਵੀ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਸਮਾਨ ਉਪਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਸਲੀ ਨੁਕਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਲੈਜਿਸਲੇਸ਼ਨ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਇਥੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਜ਼ੱਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਮਕਸਦ ਹੈ ਉਹ ਇਤਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਕਿ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਐਕਟ, 1914, ਦੀ ਦਫਾ 68-ਏ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦਫਾ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਉਫੈਂਡਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਜੁਰਮ ਲਈ 6 ਸਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਤੀਸਰੀ ਉਫੈਂਸ ਲਈ 9 ਸਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਇਸ ਸਟੇਜ ਤੇ ਛਡਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਖੁਦ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਅੱਛੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਮਾੜੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਲਿਆਉਣਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦੀ ਕਰਨਾ ਨਿਹਾਇਤ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਜ਼ਾ ਜਿੰਨਾ ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਵਧਾਉ ਪਰ ਇਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਬੰਦ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਉਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਤੇ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਸ਼ਰਾਬ ਕਢਦੇ ਨੇਂ ਪਰ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਲੀਸੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਫੌਲੋ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।

ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਸਾਡੀ ਕਾਂਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਦਾ ਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਿਵ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹੈ—ਨਿਹਾਇਤ ਅੱਛਾ ਅਸੂਲ ਹੈ ਨਿਹਾਇਤ ਚੰਗਾ ਅਸੂਲ ਹੈ । ਮਗਰ ਅਸੀਂ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ? ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਖਰਾਬੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਪਲਾਨਾਂ ਵਿਚ । ਸਾਨੂੰ ਫਾਈਵ ਈਅਰ ਪਲੈਨਜ਼ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ । ਪਰ ਜੇ ਸਹੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਹੋਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਹੋਰ ਸੋਰਿਸਜ਼ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਔਰ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਪਾਸੀਬਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਨੋਂ ਹਟ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਨੋਂ ਮੁੜਦੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਹੋਰ ਰੁਪਿਆ ਹੋਰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਢਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਅਸੀਂ ਮੁਲਕ ਵਿਚੋਂ ਕੁਰਪਟ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਹਟਾ ਦੇਈਏ, ਜੇ ਸਾਡਾ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਲਿਆਉਣਾ ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਜ਼ਾ ਵਧਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ । ਔਰ ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ । ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣ ਨਾਲ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰਸੁਏਡ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਸਣ ਨਾਲ, ਸਮਝਾਉਣ ਨਾਲ ਤਾਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹੋ ਜਾਣ । ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਯੂ. ਐੱਸ. ਏ. ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ । ਮੇਰਾ ਜ਼ਾਤੀ ਇਲਮ ਹੈ ਕਿ ਯੂ. ਐੱਸ. ਏ. ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੂਟ ਲੈਗਰ ਸਨ । ਲੋਕ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਵਾਰੀ ਸਨ 1927 ਵਿਚ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਇਕ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਬੈਠਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਕੁਝ ਅਮਰੀਕਨ ਆ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਗਏ । ਅਸੀਂ ਪੁਛਿਆ, "ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਆਏ ਹੋ ?" ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਆਏ ਹਾਂ । ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਲਾਉਣਾ ਕੋਈ ਅਸਾਨ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਗਰ ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਰਨਾ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਵਧਾਉਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੇ ਰੁਕਣੀ । ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕ ਗਿਆ । ਜਦ ਅੱਜ ਮੈਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੇ ਇਕ ਲੀਡਿੰਗ ਆਰਟੀਕਲ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ । ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨਾ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਮੈਂ ਦੋ ਮਿਨਟਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਲੀਡਿੰਗ ਆਰਟੀਕਲ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । "ਦੀ ਫੇਸ ਆਫ ਕੁਰਪਸ਼ਨ" ਹੇਠ ਉਹ ਅਖਬਾਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ—

> "The crusade against corruption is bound up in a curious way with the setting of correct standards by Ministers, specially in the matter of their salaries and perquisites. A great deal of the scepticism against Ministerial rectitude is engendered by pitching their salaries too low and then by allowing them to make it up by liberal amenities freely given and by travelling allowances. Rightly or wrongly, this has become a crying scandal, and both here and abroad the entire Ministrial tribe is exposed to the charge of not practising what it preaches. Commenting on the familiar white-clad, white-capped figure of a member of the Indian ruling party, the London 'Economist' writes : "You can see him any morning impaled on some of the sharpest pens in the world, preaching an austere morality which applies to every one but himself. One day he is depicted championing prohibition while his hand reaches out behind him for a bootlegger's bribe. Next day he harangues a half-empty hall declaring that the time has come to stop taking, we must get down to brass tacks and gird up our lions with a view to examining ways and means of .... etc. Again he announces from a richly decorated platform that since there is a national emergency wasteful expenditure must stop".

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਅਖਬਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਦਸ ਦਿਉ ਤਾਰੀਖ ਦੱਸ ਦਿਉ—ਐਨਾ ਹੀ ਕਾਫੀ ਰਹੇਗਾ ।

(The name and the date of the newspaper may pleased be indicated. That would suffice.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਅੱਜ ਦੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦਾ ਇਹ ਲੀਡਿੰਗ ਆਰਟੀਕਲ ਹੈ । "ਇਕਨੌਮਿਸਟ" ਨੂੰ ਕੋਟ ਕਰਕੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਆਪ ਇਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ—

> "There is only one way out if the rulers want to redeem themselves from this scorn and jibe. Let them forego everything that is free. Let the legislature prescribe a rate for the job and let them live within their salary—just like other men. Today such is the cynical distrust against them that not even their wives are spared, as witness. Mr. U. M. Trivedi's charge that a Minister's wife bought a railway ticket to Ajmer from the money collected for the National Defence Fund".

ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਦਾ ਸਾਡਾ ਗੋਲ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ; ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਪਰ ਇਹ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਫਜ਼ਲ ਖਰਚੀਆਂ ਨੂੰ, ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਦੂਜੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੀਪੀਟ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਕਾਜ਼ਿਜ਼ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? ਖੁਦ ਮਿੱਤਲ ਸਾਹਿਬ ਵਕੀਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਕਾਲਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਵੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਫੈਸਲੇ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? ਉਸ ਦੇ ਕਾਜ਼ਿਜ਼ ਕੀ ਨੇਂ ? ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬੰਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਾਤੀ ਇਲਮ ਹੈ ਔਰ ਮਿੱਤਲ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਾਲੇ ਇਤਨੇ ਝੂਠੇ ਮੁਕੱਦਮੇਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ—ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ—ਅਕਸਰ ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਫੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਕਰਕੇ ਇਸ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਮੌਰਲ ਇਤਨਾ ਗਿਰਿਆ ਹੋਵੇ—ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ—ਜਿਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਸਰਕਾਰੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੇ, ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਦੇ ਥੱਲੇ ਹੋਣ, ਪੁਲਸ ਦੇ ਕਹਿਣ ਉਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਥੇ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ ਸੈਪਰੇਟ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਥੰਬ ਥਲੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਕਿ ਜੋ ਜੀ ਚਾਹੇ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਖਿਆਲ ਕਰੋ ਕਿ ਉਥੇ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਵੀ 3 ਤੋਂ 6, ਔਰ 6 ਤੋਂ 9 ਸਾਲ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ? ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਤਨੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਮ ਜਨਤਾ ਉਤੇ ਬਰਡਨ ਇਤਨਾ ਵਧ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਨਾਲ ਇਤਨੀਆਂ ਖਰਾਬੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਮਿੱਤਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਬਜ਼ਾਤੇ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਖੁਦ ਪ੍ਰੋਹਿਬੀਸ਼ਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗ਼ਮ ਗਲਤ ਕਰ ਲੈਣ ਦਿਓ। ਉਹ ਜਾਣੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈ ਲੈਣ ਦਿਓ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਡੇ ਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਵੀ ਇਹ ਰਾਏ ਦੇਣ, ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ।
(I wonder if the persons of the hon. Member's stature would give such an advice.)

4-00 p.m.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਖੁਦ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹਾਂ, but it is only ironical. ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਸਵਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਮਿੱਤਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੁੜ ਕੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਾਲੀਸੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਠੇਕੇ ਨੇਂ ਉਹ ਭਾਰੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇਂ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆਵੇ ਔਰ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ 2.29 ਰੁਪਏ ਇਕ ਬੋਤਲ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਕੀਮਤ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਬੋਤਲ ਠੇਕੇਦਾਰ 12 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੇਚਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ 15 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਬੋਤਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਕਿਵੇਂ 12 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਉਹ ਵੇਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ? (ਇਕ ਆਵਾਜ਼: ਉਹ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।) ਤੁਸੀਂ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਵਲ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਐਡਲਟਰੇਸ਼ਨ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਆਇਜ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਡਰਾਈ ਸ਼ਰਾਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਯਾਨੀ ਹਾਈਡਰੋ ਕਲੋਰਾਈਡ ਉਹ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਦੀ। ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ 12 ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਥਾਂ ਜ਼ਹਰ ਮਿਲੇ ਉਹ 2 ਰੁਪਏ ਦੀ ਏੱਲਿਸਿਟ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣਾ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਭਾ ਤੇ ਠੇਕੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਆਰਗਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਠੇਕੇ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਣ ਦਿੰਦੇ। ਮੈਂ ਮਿੱਤਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਠੇਕਿਆਂ ਤੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚਲਾਂਗਾ ਤੇ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਵਾਂਗਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਡਲਟਰੇਟਿਡ ਸ਼ਰਾਬ ਉਥੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਵੈਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਅਫ਼ੀਮ ਦੀ ਸੇਲ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਠੇਕੇ ਤੇ ਉਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਕੁਝ ਚੰਗੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਹੁਣ ਉਹ ਮਿਲਾਵਟ ਵਾਲੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਠੇਕਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਨੇਂ। ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਇਨਫਲੂਐਂਸ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਨੇਂ ਔਰ ਬੜੇ ਬੜੇ ਪਾਵਰਫੁਲ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਠੇਕਿਆਂ ਦੇ ਦੇਣ ਦਿਵਾਣ ਵਿਚ ਹੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਐਡਲਟਰੇਸ਼ਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਹੋਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੋਲਨ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਨਾ ਲੈਣੀ। ਮੈਂ ਵਸੇ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿਉਂ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਖਾਸ ਆਦਮੀ ਦਾ ਠੇਕਾ ਹੈ

ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਲਾਵਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੋ ।

वित्त मन्त्री : हमारे साथ तो आ कर शराब की कोई बात नहीं करता । सब आप के साथ करते हैं ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵੱਸ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀਏ ਤੇ ਮਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਬੰਦ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । (These things are beyond the power of Doctor Sahib. These things can be controlled only if all of us go in the field and sacrifice our lives for this cause.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਠੇਕੇ ਨੇ ਇਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਠੇਕੇਦਾਰ ਬੜੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਲੋਕ ਨੇ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਥਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਲਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੇ 12 ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਵੀ ਜ਼ਹਿਰ ਪੀਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੋ ਰੁਪਏ ਦੀ ਇੱਲਿਸਿਟ ਸ਼ਰਾਬ ਲੈ ਕੇ ਪੀ ਲੈਣ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਕਮੀਸ਼ਨ ਬੈਠਾ ਦੇਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪੱਤਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ। (ਇਕ ਅਵਾਜ਼: ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪੱਤਾ ਹੈ) ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਠੇਕਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਯਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬੇਸਿਜ਼ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਔਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ? ਅਗਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਜੈਸਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਚਿਰ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਉਸ ਵਕਤ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਸ਼ਰਾਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਉ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟ ਕਰੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਰੁਕ ਜਾਵੇਗੀ। ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਹੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਸ਼ਰਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਸਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਥੇ ਹਾਲਤ ਉਲਟੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪੈਸੇ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਔਰ ਤੁਹਾਡੇ ਥਰੂ ਦੂਜੇ ਲੋਕ ਵੀ ਪੈਸੇ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਈਵਿਲਜ਼ ਕਿਉਂ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਡਿਸਟਿਲਰੀਜ਼ ਜੋ ਹਨ ਉਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਿਵਾਣ ਲਈ। ਦਸ ਟਰੱਕ ਤਾਂ ਅੱਕਸਾਈਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾਲ ਉਥੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਅੱਧ ਟਰੱਕ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਵੇਚਣ ਵਾਸਤੇ ਕਢ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਿਸਟਿਲਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ 10 ਆਨਿਆਂ ਜਾਂ 12 ਆਨਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਬਾਹਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਹ ਬੋਤਲ 12 ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਿਕਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ 10 ਆਨੇ ਦੀ ਇਕ ਬੋਤਲ 12 ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਵਿਕੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਕਢਣ? ਤੁਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਜਿਤਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਆਵੇ ਸਜ਼ਾ ਵਧਾ ਦਿਉ, ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬੇਸ਼ਕ 10 ਸਾਲ ਸਜ਼ਾ ਕਰ ਦਿਉ, ਭਾਵੇਂ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਰਖ ਦਿਉ, ਇਸ ਸਜ਼ਾ ਨਾਲ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰੁਕੇਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕੇਸ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਿੱਤਲ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੇ ਗੌਰ ਲਈ ਉਹ ਇਥੇ ਦੱਸਦਾ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿਘ]

ਹਾਂ। ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਹੋਈ ਕਿ ਫਲਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਭੱਠੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਐਸ.ਪੀ. ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਉਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਭੱਠੀਆਂ ਲਗਣ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਡਿਚਕੋਟ ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਇਲਪੁਰ ਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਐਸ. ਪੀ. ਖੁਦ ਉਥੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਹਿਕਮਾ ਆਬਕਾਰੀ ਦਾ ਇਕ ਚਪੜਾਸੀ ਆਪ ਉਥੇ ਭੱਠੀ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਆਪ ਭੱਠੀ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਦੂਜੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਂ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਸਜ਼ਾ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਹਟਣੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਾਲ ਹੀ ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਜਿਸ ਦੀ ਇਸ ਐਕਟ ਵਿਚ provision ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਨਫਲੂਐਂਸ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਲੋਕ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੇਕਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹਟਣਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪਾਲੀਸੀ ਵਿਚ ਬੇਸਿਕ ਚੇਂਜ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਗੇ। ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਲਾਗ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਉਸ ਵਕਤ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟ ਕਰ ਦਿਉ ਤੇ ਚੰਗੀ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਉ। ਇਸ ਨਾਲ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹ ਪਾਲੀਸੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰੀਐਲਿਟੀ ਵਲ ਜਾਉ, ਤੁਸੀਂ ਫਰਜ਼ੀ ਤੇ ਗ਼ਲਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਲ ਨਾ ਜਾਉ। ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਗੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਕਾਲੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਰੀਐਲਿਟੀ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛੀ ਜਾਉ, ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਕਿਉਂ ਕਢਦੇ ਹਨ, ਕਿਥੋਂ ਕਢਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਤਨੀ ਕਢਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸਜੈਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਉ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੀ ਰੀਐਲਿਟੀ ਵਿਚ ਜਾਉ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਡਿਸਟਿਲਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖੋ; ਉਥੇ 10 ਟਰੱਕ ਤਾਂ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ truck ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा (गनौर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो अमैंडमैंट पंजाब ऐक्साइज़ बिल में लाई जा रही है यह है तो छोटी सी मगर काम बड़ा अहम है। वकील होने के नाते जो तलख तजरुबे मेरे नोटिस में आ रहे हैं वह मैं आप की वसातत से वज़ीर साहिब के ध्यान में लाना चाहता हूं।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो सज़ा बढ़ाने का सवाल है तो जो सज़ा पहले ही है वह कम नहीं है। मगर यह जो कन्विक्शन बाई स्टेजिज़ की बात इस में लाई जा रही है तो उस सिलसिले में जो बात रोज़ाना देखने में आ रही है वह यह है कि जो इन्वैस्टीगेटिंग एजैंसी है, खाह वह पुलिस हो या ऐक्साइज़ स्टाफ, उन की यह कोशिश होती है कि बाई फेयर आर फाउल मीन्ज़, बाई हुक आर बाई क्रुक किसी न किसी तरीके से कन्विक्शन

हासिल की जाए और इस कारखैर के लिये वह क्या क्या तरीके काम में लाते हैं वह मैं वज़ीर साहिब के नोटिस में लाना चाहता हूं। जहां इस बिल के आब्जैक्टस अच्छे हैं वहां हमें इस बात से मोहतात भी रहना है कि पुलिस और ऐक्साइज़ स्टाफ झूठे केसिज़ बना कर झूठे सर्टिफिकेट्स हासिल करने के लिये लोगों पर केसिज़ फौइस्ट करता है। मान लो किसी शख्स के पास से दो बोतलें निकलीं। उसे कहा जाता है कि तुम इकबाल कर लो थोड़ा सा जुर्माना करवा देंगे। वह भोला भाला आदमी इकबाल कर लेता है, इन की बहकाई में आ कर और उसे 25 या 30 रुपये जुर्माना करा दिया जाता है। मगर जब दूसरी कन्विक्शन होगी तो उसे इस अमैंडमैंट के मुताबिक 50 रुपये जुर्माना होगा और सज़ा भी होगी। खैर इस सिलसिले में मैं ने जिस बात की तरफ तवज्जो दिलानी है वह यह है कि पुलिस अफसर के पास कुछ स्टाक विटनैसिज़, कुछ पैट्ट गवाहान होते हैं जो पुलिस के कहने पर दिन को रात और रात को दिन कहने से भी नहीं चूकते। इन की वजह से मासूम आदमी जुल्म का शिकार हो जाते हैं। इस सिलसिले में खास मैयर्ज़ एडाप्ट करने की जरूरत है। फर्ज़ कीजिये पुलिस एक केस रेलवे लाइन की शर्क की जानिब 14 मील के फासले पर किसी गांव से पकड़ती है मगर उस में रेलवे लाइन के जानिब गर्ब के 14 मील के फासले के गवाह रखे हुए मिलेंगे। केस मैजिस्ट्रेसी के पास पहुंचता है तो यह जो स्टाक विटनैसिज़ हैं वह इस बात से मुकर जाते हैं कि वह इसी तरह के कई और केसिज़ में भी गवाही दे चुके हैं। वह तीस मील से आ कर शहादत दे जाते हैं। तो आप जहां इर्लिसिट डिस्टीलेशन को बन्द करना चाहते हैं वहां साथ ही इस बात की तरफ भी ध्यान दें और ऐसी अमैंडमैंट लाएं कि ऐसे गवाहान जो एक दफ़ा पेश हो चुके हों वह अगर दोबारा पेश होंगे तो उन की स्टेटमैंट पर रीलायंस नहीं की जायेगी। इन के ज़रिये लोगों के नाक में दम कर दिया जाता है। एक केस मेरे ही पास है। एक ही जगह पर एक आदमी के पास से दस बोतलें निकलीं। मगर कहते हैं कि डिस्टीलेशन भी की गई, दो गज के फासले पर जो लाहन का मटका रखा था वह भी कब्ज़े में ले लिया और उस पर एक दम तीन केस चला दिये। यानी एक ही वक्त पर और एक ही ट्रांज़ैक्शन में जो चीज़ें कब्ज़े में ली गई उन्हीं से अपने गवाहों की मदद से तीन केस बना लिये। इन का गवाह कहता है, 'नहीं साहिब, बोतलें 50 गज़ के फासले से मिलीं, लाहन का मटका सौ गज़ के फासले से मिला।' अब उसे अगर एक केस में सज़ा हो जाए तो बाकी के दो केसिज़ में, जैसा कि जज साहिब ने कहा, वह नौ दस साल के लिये अन्दर कर दिया जायेगा और खाने और कमाने के नाकाबिल हो जायेगा।

फिर ऐक्साइज़ वीक मनाए जाते हैं। उस अर्सा में जितने झूठे केस मासूम लोगों पर फौइस्ट किये जाते हैं, गलत गवाहान खड़े कर के, उन को देख कर इस बात का ख्याल होता है कि पंजाब में जुडीशरी और ऐग्ज़ैक्टिव का जुदा होना कितना जरूरी है।

एक और बात जो मैं कहना चाहता हूं वह यह है कि क्रिमीनल प्रोसीजर कोड की दफा 103 जो है, that relates to the search of a house यह इस बात को इम्पैरेटिव बनाती है कि उस लोकैलिटी के दो मुअज़िज आदमी गवाह रखे जायेंगे। मगर जहां पर ऐसी बरामदगी हुई बयान की जाती है वहां पर इस दफा 103 का इत्तलाक नहीं

[पंडित चिरंजी लाल शर्मा]

होता। तो वहां पर 30, 30 मील दूर से गवाहान आ जाते हैं। तो मैं वजीर साहिब से कहना चाहता हूं कि इस तरह के केसिज़ में यह खास तौर पर हिदायत की जाए कि गवाह उसी लोकैलिटी के मुअज़िज़ान हों पंच हों, या नम्बरदार हो। पुलिस वाले जिन लोगों को इस तरह से दूर दूर से बुला कर गवाह बनाते हैं वह तो ऐसे आदमी होते हैं कि जिनका गुजर ही झूठी शहादतें देने पर होता है। सभी जानते हैं कि पुलिस उन को किस तरह से पैट्रोनाइज़ करती है। यह जो बिल है इस का आब्जैक्ट बुरा नहीं है मगर इस को अमली जामा पहनाने के लिये जो हथयार अपनाए जाते हैं उस सिलसिले में मैं हकूमत को चेतावनी देना चाहता हूं कि इस बात का हल ढूंढना निहायत ज़रूरी है कि मासूम लोगों पर झूठे केसिज़ फौइस्ट होने पर पाबन्दी लगे और कन्विक्शन हासिल करने के लिये पुलिस और ऐक्साइज़ का अमला उन पेट्र गवाहों की खिदमात हासिल न कर सकें जो कि इलाका में इस काम के लिये बदनाम हों, जो पुलिस के टाउट हों, जो उन के हैंचमेन हों, जो कि हर एक थाने में पड़े रहते हों।

इसी सिलसिले में जो ख्यालात आनरेबल मैम्बर कामरेड राम किशन ने ज़ाहिर किये हैं वह प्रैक्टीकेबल मालूम नहीं होते कि मुकद्दमा दूसरे ही ज़िला में किया जाए, रोहतक का केस हो और उस की पैरवी हो अम्बाला या करनाल में। यक न शुद दो शुद। एक तो केस ही झूठा हो और फिर वहां दूसरी जगह पैरवी करने जाए। एक तो करेला दूसरे नीम चढ़ा, डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह काबले अमल चीज़ नहीं है। जिन लोगों के दिल में खौफोहरास है कि झूठी शहादतें बनाई जाती हैं और आर्डर कैंसल किए जाते हैं उन के लिए खास प्रबन्ध होने चाहिएं ताकि ऐसा न हो सके। मेरा यह सुझाव है कि जितने भी ऐसे केस हों उन का ट्रायल जुडीशल मैजिस्ट्रेट करें और इन केसों में अगर एक्साइज़ कमिश्नर को एप्वाइंट किया जाए तो बेहतर होगा।

पंडित भागीरथ लाल (पठानकोट) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो बिल हमारे सामने आनरेबल मिनिस्टर साहिब ने रखा है आज इस विधान सभा में यह पहले विधान परिषद् से पास हो चुका है। इसका मकसद बहुत ऊंचा है, इस लिये हमारा सब का कर्तव्य है कि इस बिल के मनशे को पूरा करने का यत्न करें। इस के मुताल्लिक कुछ बातें कही जा चुकी हैं। मैं केवल दो बातें अर्ज़ करना चाहता हूं। हमारे देश में यह बात किसी से छिपी नहीं कि यह जो बिल पेश हुआ है इस का प्रचार बहुत समय से है। रूड़ी मारका शराब को पीने में कोई फर्क नहीं ऐसा भी कहा गया है। (विघ्न) (सरदार गुरचरन सिंह : इसे तो खादर की शराब भी कहते हैं) इस समय मैं अर्ज़ कर रहा था कि गवर्नमेंट की यह मनशा है कि सज़ा ज्यादा कर दी जाए, पहले से दुगनी कर दी जाए, ताकि इसे रोका जा सके। सम्भव है कि यह रुक जाए इस तरीके से, लेकिन मैं इस सम्बन्ध में मित्तल साहिब से अर्ज़ करूंगा कि इस का प्रचार घर घर के अन्दर, गांव गांव के अन्दर, किया जाए कि शराब पीने वाले का क्या हशर होता है और उस की आखरी हालत क्या होती है ताकि लोगों की भावना को बदला जा सके। हमारे लोगों में एक ज़माना था जब इस तरह का प्रचार किया जाता था लेकिन आज इस बात का दुःख है कि धार्मिक बातों का

हमारे पास वक्त नहीं है। पहले हर जगह प्रचार होता था कि शराब पीने वाले की इस जन्म में ही नहीं बल्कि दूसरे जन्म में, परलोक में, भी दुर्दशा होगी। वह भांति भांति के नरकों में डाला जाएगा। और यहां पर लोग ऐसी चीजों से भय खाते थे। आज यह समझा जा रहा है कि वह बातें कुछ नहीं थीं। समय आएगा कि चक्कर खा कर हमें इस तरह के प्रचार की ओर ध्यान देना पड़ेगा। शराबी कभी अहिंसक नहीं होता था। शराबी को शराब पी कर कुछ न सूझता था। उन के अन्दर अगर प्रचार सच्चे मायनों में किया जाए तो इसे रोका जा सकता है। अगर आप शराब को रोकना चाहते हों तो घर घर के अन्दर इस बात का प्रचार किया जाए। कामरेड राम किशन ने ठीक कहा है कि मुहल्ला वाइज, गांव गांव में छोटी छोटी कमेटियां बना दी जाएं ताकि इस बात का प्रचार किया जाए। जो लोग इस बात को समझते हैं उन का यह कर्त्तव्य है कि इस चीज से दूर रहें।

दूसरी चीज इस में दंड की है। इस का समाधान दंड को बढ़ा कर करने से अच्छा यह हो कि लोगों में प्रचार किया जाए।

अफीम के बारे में सरकार ने जिस नीति को अपनाया उससे यह हुआ कि जो लोग पहले बहुत खाते थे वे अब आहिस्ता आहिस्ता छोड़ रहे हैं। ऐसे पच्चासों आदमी हैं कि जो पहले तीन तोले अफीम खाते थे अब 3 माशे पर आ गए हैं। तो यह भी एक तरीका है कि इस ढंग के शराब को रोका जाए कि धीरे धीरे लोग इसे छोड़ दें। दंड के बारे में जो यह बिल हाउस में लाया गया है और कानून की शक्ल लेने वाला है इस के साथ साथ अगर हम गांव गांव के अन्दर प्रचार करें और लोगों को बताएं कि शराब कितना नुक्सान देती है तो लोगों का ध्यान इस तरफ लगाया जा सकता है।

फिर यह भी बताया जाए कि शराब के अन्दर कितनी और चीजें पड़ती हैं, स्पिरिट पड़ती है, जिस की ओर भी सरकार को ध्यान देना चाहिए और इन चीजों के बारे में भी जो कटाक्ष होता है वह भी दूर करना चाहिए। मैं तो यह चाहता हूं कि अगर किसी ओर से भी इस सम्बन्ध में अच्छी बात आए तो उसे मान लेना चाहिए चाहे चौधरी देवी लाल की ओर से क्यों न आए। हर अच्छी चीज को ग्रहण कर लेना चाहिए और बिना किसी झिझक के अपना लेना चाहिए, मान लेना चाहिए।

फिर एक और बात हम ने देखी है और यहां पर कही भी गई है। सब से बड़ी बात है और सच्ची भी प्रतीत होती है कि अफीम को बेचने में ऐसे लोगों का हाथ है जो सरकार के काबू में नहीं हैं या सरकार उन्हें काबू नहीं करना चाहती। (विघ्न) (प्रशंसा) अगर ऐसी बात है तो हमें उन को काबू करना चाहिए और अगर काबू से बाहिर हैं तो इस तरफ ध्यान दिया जाए। अगर आप जानना चाहते हैं तो मैं गुरदासपुर डिस्ट्रिक्ट के अन्दर आप को बता सकता हूं कि अफीम कहां कहां पर बिकती है। अगर गवर्नमेंट जानना चाहती है तो मैं सोर्सिज बतला सकता हूं। (विघ्न) मैं इन के साथ हूं और गवर्नमेंट का ध्यान इस तरफ दिलाना चाहता हूं। शराब को बन्द करने के लिये अच्छा माहौल पैदा करने की जरूरत है। लोगों की जेबें खाली हो जाती हैं और नौजवान डिवैलपमेंट के काम में या दूसरे अच्छे कामों में तभी लगाए जा सकते हैं अगर उन्हें शराब से नजात दिलाई जाए। इस के और भी कई नुक्स हैं कि कत्ल होते हैं और दूसरे इस तरह के कई जुर्म होते हैं। इस लिये हमें एक ढंग ट्राई करना चाहिए ताकि देखें कि हम

[पंडित भगीरथ लाल]
कितने कामयाब होते हैं । यह बात यहां पर कही गई और ठीक कही गई कि गैर मुलकों की इस के बारे में रिपोर्ट है कि यह शरीर का अंग बन जाता है और वह इसी तरह बन्द हो सकता है कि जगह जगह पर इस बात का प्रचार हो, मुहल्ला वाइज़ कमेटियां बनाई जाएं। इस के साथ ही मैं इस बिल का समर्थन करता हूं और आप का धन्यवाद करता हूं।

चौधरी रिज़क राम (राये) : डिप्टी स्पीकर महोदया, जहां तक इस तरमीमी बिल का सम्बन्ध है इस के ज़रिये से गवर्नमेंट ने यह कोशिश की है कि जहां पर शराब की नाजायज़ तौर पर सेल होती है वहां उस को बन्द किया जाये और अगर कोई शख्स दूसरी दफा इसी शराब के जुर्म में पकड़ा जाये तो उस के जुर्म की सजा ज़्यादा कर दी जाये। जहां तक गवर्नमेंट की इस मनशा और मनोरथ का ताल्लुक है, मैं समझता हूं कि हर एक मेम्बर इस बात से मुतफ़िक होगा कि यह सरकार का इरादा बहुत ही ऊंचा है इस की हिमायत भी की जानी लाज़मी है ।

मेरा ज़िला रोहतक एक ऐसा ज़िला है जहां कि कई सालों से प्रोहिबिशन है और शराब की बिक्री भी ममनूह है। मैं सारी स्टेट की बात नहीं कहना चाहता मगर ज़िला रोहतक के मुताल्लिक ही चंद एक बातें आप के सामने रखना चाहता हूं । मेरे ज़िले में प्रोहिबिशन होने के बावजूद भी इल्लिसिट डिस्टिलेशन इतनी है कि मैं बयान नहीं कर सकता एक एक गांव में और घर घर में खुल्लम खुल्ला शराब निकाली जाती है। सरकार के पास इसे बन्द करने का कोई इलाज नहीं है क्योंकि एक्साइज़ अफ़सर वहां पर खुद जाकर शराब के इस्तेमाल में शामिल होते हैं। कोई 2—4 घर इस कमाश के नहीं होते बल्कि बड़ी भारी तादाद में लोग देखे जाते हैं । एडमिनिस्ट्रेशन आज इस बात पर तुली हुई है कि नशाबन्दी की जाये। अफ़सरान और गवर्नमेंट बेशक नाजायज़ शराब को रोकने के लिये बड़ा काम कर रहे हैं मगर कामयाबी नहीं हुई । यह बात देखने में आई है कि जो लोग नाजायज़ शराब की कशीद करते हैं वह शराब के अलावा अफीम, पोस्त और भंग वगैरह नशीली चीज़ों को भी स्टोर करते हैं । मगर उन पर हाथ डालने से पुलिस के अफ़सर गुरेज़ करते हैं । यहां तक कि जानबूझ कर भी उन का बचाव किया जाता है । मैं मिनिस्टर महोदय से यह निवेदन करना चाहता हूं कि इस बात की जांच के लिये कोई एनक्वाइरी कमेटी बैठाई जाये जो एक साल के अंदर अपनी रिपोर्ट पेश करे। आज हम देखते हैं कि पुलिस के दलालों की मार्फत यह नशा की चीज़ें सप्लाई की जाती हैं और कई जगह पर बाकायदा तौर पर पुलिस वाले खुद शराब रख कर झूठे केस बनाते हैं। इस किस्म के केस मेरे नोटिस में आये हैं और मेरा ज़ाती तजरुबा है। लोग पुलिस की मार्फत शराब बेचते हैं और खुद पुलिस के अफसरान लोगों से शराब हासिल करके पीते हैं, रोज़ाना उन के साथ बैठते हैं, अगर उन के नोटिस में भी कोई बात लाई जाये तो कोई परवाह नहीं करते। उन को पकड़ाने की या उन पर हाथ डालने की किसी की हिम्मत नहीं पड़ती। मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि अगर सज़ा ज़्यादा भी कर दी जाये तो इस का detrimental इफ़ैक्ट पड़ता है; क्योंकि अगर एक कत्ल के मुकद्दमा में किसी को सजा हो जाये तो उस को इस बात का तो अहसास होता

है कि उसने कत्ल किया था लेकिन अगर कोई शराब की बोतल अंदर रख कर किसी को पकड़ा देता है तो इस कानून के नाजायज़ इस्तेमाल का भी डर है । झूठा मुकद्दमा, जब गवाहों ने बयान दे दिया कि इस ने शराब बेची है, आसानी से हर शख्स पर बनाया जा सकता है। अगर किसी से बदला ही लेना हो तो इतनी ही बात कहनी होती है कि जी हां इस के घर से शराब निकली है। इसलिये मैं वज़ीर साहिब से अनुरोध करूंगा कि इस काम के लिये गवर्नमेंट को अपने ऊपर ज़िम्मेदारी लेनी चाहिये। सरकार को इस बात का भी अहसास है कि अगर कोई दोबारा पकड़ा जाये तो इस बुरे काम से नफरत करवाने के लिये यह भी कर दिया है कि उस की सज़ा दुगनी कर दी जाये। मगर इस से यह भी हो सकता है कि कोई बेगुनाह आदमी ही फंसा दिया जाये। पुलिस के अफसरान ऐसी प्रोवीयन्ज़ ठीक तरह यूज़ नहीं करते ऐब्यूज़ करते हैं । ज़िला रोहतक के मुताल्लिक मैं कह सकता हूं कि शराब और दूसरी नशे की चीज़ें हासिल करने के लिये उन्होंने पुलिस के अफ़सरान से मिल कर बाकायदा तौर पर गैंग्ज़ बनाये हुए हैं । मैं यह बात दावे से कहता हूं कि अदालतों में जितने केस आते हैं वह उन लोगों के नहीं आते जो नशे की चीज़ों से डील करते हैं । ऐसे आदमी फंसाये जाते हैं जिन्होंने कि शराब या नशे वाली चीज़ को कभी देखा भी नहीं होता और ऐसे आदमियों को सज़ा दी जाती है। जो लोग घर पर कशीद करते हैं उन को पूछा तक नहीं जाता । एक दफ़ा एक पुलिस अफ़सर ने कोशिश की थी कि जो नाजायज़ शराब की बोतलें रखते हैं उन पर हाथ डाला जाये लेकिन पुलिस के ऊपर लोगों ने मुकद्दमे बनाये । इस से पहले पुलिस के सिपाहियों को पकड़ कर एक मकान में डाल दिया गया और पुलिस के सिपाहियों को पीटा गया। मुकद्दमे में उस शख्स को सज़ा दिलाने की कोशिश की मगर उस का कुछ नहीं हुआ और वह बरी हो गया। आज भी ऐसी हालत है कि पुलिस हिम्मत नहीं कर सकती, एक्साइज़ का स्टाफ हिम्मत नहीं कर सकता उन को नाजायज़ काम करने से रोकने की। यह बात मैं दावे के साथ कह सकता हूं कि अफसरान इन से डरते हैं। मैं यहां पर यह बात क्लीयर कर देना चाहता हूं कि जब तक इन अशखास को काबू नहीं किया जाता नशा बन्दी का काम नहीं हो सकेगा। मैं एक मिसाल दूं कि एक आदमी ने तेज़ाब डाल कर किसी को जला दिया। उस पर 307 का मुकद्दमा चलाया गया लेकिन यह शख्स पुलिस बैरेक्स में ही मर गया मगर किसी ने उस को 302 में गिरफ़्तार करने की कोशिश नहीं की। किसी की हिम्मत भला कैसे हो सकती थी जब कि गांव में उन का सब पर दबाव है। आज ऐसे लोगों की दहशत-अंगेज़ी की वजह से कस्बा के लोगों की बहुत ही बुरी हालत है। मैं मंत्री महोदय से निहायत अदब के साथ अर्ज़ करना चाहता हूं कि जहां वह इतने बड़े मकसद को लेकर इस तरमीमी बिल को लाये हैं वहां यह भी देखना है कि जो मशीनरी इस काम के इन्सदाद के लिये लगाई जायेगी वह ग़रीब और बेकस लोगों का इन जाबर लोगों से बचाव करने के काबल भी होगी या कि नहीं या इन पर और भी अत्याचार होगा। अगर ऐसे ही नशाबन्दी की कार्रवाई जारी रही तो यह हरगिज़ खत्म नहीं हो सकेगी। इस लिये मेरी तो यही इल्तजा है कि एक तरफ तो सज़ा बढ़ाने का कानून पास कर दिया जाये और दूसरी तरफ जो गुनाहगार हैं उन को ही फंसाया जाये और उन के खिलाफ़ ही

[चौधरी रिज़क राम]
कार्रवाई की जाये । अगर वह सही मायनों में, जैसा कि इस कानून की मनशा है, इसे चलाना ही चाहते हैं तो वाकई वह मुबारिकबाद के मुस्तहक हैं।

मैं एक बात और कहने की इजाज़त चाहूंगा । ज़िला रोहतक में प्रोहिबिशन की बात लीजिए। मैं पूछना चाहता हूं कि क्या कभी मंत्री महोदय ने इस बात की तरफ ध्यान दिया कि जो अफ़सर वहां पर तैनात होते आए हैं उन को शराबनोशी की आदत होती है या नहीं ? मंत्री साहिब ने तो ध्यान नहीं दिया होगा लेकिन मुझे पता है कि जो अफसरान वहां जाते हैं वह शराब पीते हैं और पुलिस के सिपाहियों की मार्फत शराब मंगाते हैं और फिर पीते हैं । जब यह हकीक़त है तो फिर आप उन से यह कैसे तवक्को कर सकते हैं कि वह शराबबन्दी करेंगे । आप इस को बन्द करने के लिये एक कमेटी बनाएं तो मूअक्कूल काम हो सकता है। इस दिशा में वज़ीर साहिब को सालिड कदम उठाने चाहिएं।

श्री मंगल सैन (रोहतक) : मुझे इस बात की बड़ी खुशी है कि मेरे हलके के दो आनरेबल मैम्बर साहिबान ने बड़े फख्र के साथ इस हाउस में यह बताने की कोशिश की है कि सरकार ने एक खास ज़िले को सिलैक्ट किया है कि वहां पर सब से पहले रामराज्य स्थापित किया जाएगा । जो दो मैम्बर बोले हैं वे लीडिंग लाइर्ज़ भी हैं । उन के सामने शराब के केसिज़ की बातें तकरीबन रोज़ ही आती हैं । हमारे वज़ीर मुतालिलका श्री राम सरन चंद मित्तल जी का कम्पलीट प्रोहिबिशन का उद्देश्य बड़ा नेक है, यह कहने में मुझे कोई संकोच नहीं और मैं इस बिल का स्वागत करता हूं । लेकिन वज़ीर साहिब नहीं जानते कि काम तो नेक कर रहे हैं पर उन की मजबूरियां कई हैं, क्योंकि इस काम को करने वाले जो नाजायज़ तौर पर भट्ठियों में शराब उतारते हैं, वे लम्बे हाथों वाले होते हैं। मुझे याद है जब मैं छोटा था तो कांग्रेस वालों के हाथों में वही तिरंगा होता था जिस के ऊपर महात्मा जी के चरखे का निशान होता था और उस झंडे के नीचे खड़े हो कर लोग नारे लगाते थे कि शराब बन्द करना हमारा पहला फर्ज़ है और कोई भी नागरिक शराब के ठेकों पर नहीं जाएगा। मुझे बड़ी खुशी होती थी कि यह महात्मा गांधी के अनुयायी कुछ अच्छा काम कर रहे हैं, लेकिन आज बड़े दुःख के साथ कहना पड़ता है कि वही पवित्र तिरंगा झंडा आज शराब के ठेकों पर लहराता हुआ नज़र आता है ।

उपाध्यक्षा : आपने किस शराब के ठेके पर यह झंडा देखा ? (The hon. Member my please state the name of the wine shop at which he saw the flag.)

श्री मंगल सैन : पानीपत, जींद, और इलैक्शन के दौरान तो करनाल की डिस्टिलरी पर भी लहराता हुआ देखा ।

चौधरी राम सिंह : जनाब डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप को बिल्कुल सही इनफरमेशन दे रहा हूं कि इस वक्त भी यह झंडा जींद के ठेके पर लहरा रहा है।

उपाध्यक्षा : आप बैठिए । (The hon. Member may please resume his seat.)

मंगल सैन : मेरा कहने का मतलब यही है, मैडम, कि जिस पवित्र झंडे को लेकर हमारे बुजुर्ग पवित्र काम करते थे, वही झंडा शराब के ठेकों पर लहराता है। अब मैं दूसरी बात करता हूं कि इस बिल में यह दर्ज है कि कोई पहले जुर्म करेगा तो उसे इतनी सज़ा मिलेगी और फिर दोबारा करेगा तो उसको और ज़्यादा सज़ा मिलेगी। मैं कहना चाहता हूं कि लोग सज़ा से नहीं डरा करते, न सज़ा के कारण शराब बन्द ही होगी। उस के लिये तो एक खास प्रकार की ऐजुकेशन चाहिए और उस प्रकार का मुल्क में माहौल बनाना चाहिए। पहले हम सोचा करते थे कि यह जो समाज में दुर्गुण फैले हुए हैं यह शायद अंग्रेजों के कारण हैं लेकिन आज आजाद हुए हमें 15 साल से ज्यादा हो गए फिर भी जब यह दुर्गुण बढ़ते ही नज़र आते हैं तो इस का कारण कुछ और लगता है। और मुझे तो इस देश की लीडरशिप का दोष नज़र आता है। एक दोष सिनेमाओं का भी है क्योंकि चाहे शादियां हों चाहे पब्लिक मीटिंग्ज़ हों, सब जगह ऐसे रिकार्ड बजते हैं, कि मैं ने पीना सीख लिया है। तो, डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस देश के बच्चों पर क्या असर पड़ेगा आप ही सोच लीजिये। मैं कुछ कहना चाहता था डाक्टर भार्गव साहब की मौजूदगी में लेकिन उन की तबियत कुछ अलील थी और वह चले गए। मेरे मोटिव बड़े साफ हैं। मैं किसी के बारे में ऐसी वैसी बात नहीं कहता। मैं जानना चाहता हूं कि लोगों का मौरल ऊंचा करने के लिये क्या सरकार ने कभी पाबन्दी लगाई कि कोई इस तरह के बेहूदा रिकार्ड न लगाए। बाकायदा पोस्टर दिखाए जाते हैं जिन्हें बयान करना शर्म की बात है। हमारे बजुर्गों ने जो अच्छी बातें की हैं और हमारी आने वाली सन्तान को ठीक दिशा में ले जा सकती है उन का हमारी सरकार ने कोई प्रचार नहीं किया। हमारी गवर्नमेंट ने जो सिलेबस मुकर्रर किया हुआ है उस से सिर्फ अक्षर ज्ञान ही हो सकता है। लाइफ के लिये जो बेसिक चीज़ें होती हैं उन की ओर ध्यान नहीं दिया जाता। यह बात कोई नहीं सोचता कि लोगों का कैरैक्टर किस प्रकार गिर रहा है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, अगर मैं बात कहूं तो यह शायद समझेंगे कि आपोज़ीशन वाले ऐसे ही बातें कहते रहते हैं। लेकिन मैं यह निवेदन करना चाहता हूं कि यहां पर कामरेड राम किशन जी ने भी यह महसूस किया और अपनी स्पीच में कहा था कि अगर स्टूडेंट्स कम्युनिटी के अंदर, जो कि देश की स्पाइनल कौर्ड हैं उन का कैरैक्टर नीचे को जाने लग जाए तो इस से बढ़ कर क्या बदकिस्मती हो सकती है? यहां पर जब सवाल पूछे जाएं तो कहा जाता है कि सरकार शराब बन्दी कर रही है और हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब कहने को तो कह देते हैं कि मैं एक वक्त में प्रोहिबिशन कर दूंगा, लेकिन तीन दिन पहले मैं जींद में था, वहां पर लोग मुझे कहने लगे कि पंजाब सरकार बड़ी अजीब है, एक तरफ तो आए दिन हमारे सी. एम. साहिब एलान कर देते हैं कि हम एक ही दिन में प्रोहिबिशन कर देंगे और दूसरी तरफ मैजिस्ट्रेट साहिब को कह देते हैं कि आज ठेका नीलाम होना है। इस के अलावा डिप्टी स्पीकर साहिबा यहां पर बहुत से मेम्बर साहिबान ने बताया है कि जो ठेके वाले होते हैं वह किस तरीके से गड़बड़ करते हैं। वह असली शराब भी लोगों को नहीं देते। पानीपत और करनाल के जो ठेकेदार थे वह कहते सुने गए हैं कि हम हेराफेरी करते थक गये हैं लेकिन कोटा पूरा नहीं मिलता। वहां पर जबरदस्ती महकमे वालों ने ठेका उन के माथे मढ़ दिया। वह कह रहे थे कि हम ब्लैक करते करते थक गए हैं लेकिन हमारा घाटा पूरा नहीं होता। तो मैं निवेदन करना

[श्री मंगल सैन]

चाहता हूं कि हमारी सरकार खुद सिन्सीयर नहीं है। मुझे तो पता भी नहीं कि शराब का स्वाद कैसा होता है क्योंकि मैं ने कभी आज तक इसे टेस्ट नहीं किया। हम चाहते हैं कि इस की प्रोहिबिशन होनी चाहिए लेकिन जब तक बन्द नहीं होती तब तक बाकी जो खराबियां हैं उन को दूर करने का वज़ीर साहिब यत्न करें। बस इतना कह कर मैं बैठता हूं ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ (ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਹੜਾ ਅਮੈਂਡਿੰਗ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਨੇਕ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੰਦਸ਼ ਵਲ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਕਾਰਣ ਹਨ ਜੋ ਮੈਂ ਇਥੇ ਦੱਸਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਸਾਲ ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਠੇਕੇ ਸਾਰੇ ਸਸਪੈਂਡ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੁੜਕੇ ਉਹ ਠੇਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਫ਼ੀਮ ਦੇ ਠੇਕੇ ਪਹਿਲੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਸੀ । ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਠੇਕਾ ਉਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅਫ਼ੀਮ ਵੇਚੇ । ਅਗਰ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਫ਼ੀਮ ਨਿਕਲੇਗੀ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਦੋਂ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਮਹਿੰਗੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਟਿੰਕਚਰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ, ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਉਥੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੇ ਟਿੰਕਚਰ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾ ਕੇ ਛੇ ਆਦਮੀ ਤੁਰਤ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਸੀ । ਉਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਮਿਲਾਵਟ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਥਾਂ ਥਾਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਤਨੇ ਗੈਲਨ ਇਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 15 ਰੁਪਏ ਫੀ ਬੋਤਲ ਘਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਫੇਰ ਉਹ ਘਟ ਰੇਟ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਚ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਤਾਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਔਰ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਕਸ਼ੀਦ ਕਰਨ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਠੇਕਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਤਾਂ ਕਰਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੈ । ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਹੀ ਇਕ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਠੇਕਿਆਂ ਦੇ ਤੋੜਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹੋਇਆ ਸਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਸ਼ਰਾਬ-ਬੰਦੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਬਈ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਹਿਬੀਸ਼ਨ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਅੱਜ ਸ਼ਰਾਬ ਆਮ ਵਿਕਦੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਫ਼ੀਮ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਮਗਰ ਅੱਜ ਠੇਕਿਆਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਫ਼ੀਮ ਘਰ ਘਰ ਵਿਕਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਹੜਾ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਇਹ ਇਤਨਾ ਕੁਰਪਟ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ । ਜਿਹੜੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਕਢਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਸਬ-ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸੌ ਦੋ ਸੌ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਫੜ ਕੇ ਉਹ ਚਲਾਨ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਇਕ ਅੱਧੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਜੋ ਕੈਦ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮਨਸੂਖ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਏ ਆਮਾ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਮੀਸ਼ਨ ਨੇ ਫਾਰਮ ਇੱਸ਼ੂ ਕੀਤੇ ਹਨ।

5 0 P. M.

ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਕੈਦ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹਟ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਹਟ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੌਰਲ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰੋਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਤਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦਾ ਹਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣਾ ਬੁਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜੋ ਆਦਰਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਲਸੇ ਕਰਦੇ ਹਨ..............

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਪਿਕਟਿੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ਹੁਣ ਵੀ ਪਰਚਾਰ ਕਰੋ।

(The hon. Member has been resorting to picketing. He should do the propaganda work now.)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ: ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਠੋਸ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਾ ਕੈਦ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੇਗੁਨਾਹ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਗੁਨਾਹ ਗਾਰ ਹਨ ਉਹ ਚੂੰਕਿ ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਛੁਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪੈਸੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। (ਘੰਟੀ) ਦੂਸਰੀ ਅਰਜ਼ ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਾਤੀ ਇਲਮ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਠੇਕਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਚਾਹੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹੋਣ, ਸਾਰੇ ਖੂਬ ਪੈਸੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਲਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲੇ ਮਿਲ ਕੇ ਠੇਕੇ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਾਰੋਗੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੋਲੀ ਛੇਤੀ ਤੋੜ ਦੇਵੀਂ। ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੈਸੇ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਤਨੀ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਲੇਖਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੈਦਾਂ ਵਧਾਉਣ ਨਾਲ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਵੇ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਪੀਤੀ ਜਾਏ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਤੁਆਵਨ ਕਰੋ। (The hon. Member should extend co-operation.)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ: ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਵੀ ਖੂਬ ਹੱਥ ਰੰਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਵੀ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਪਕੜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੈਸੇ ਮਿਲਣ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਨਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਇਹ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਲੋੜ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਏ

[ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ]

ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਸਿਰਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਰੁਕੇਗੀ । ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚਾਰ ਕਰੋ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਪੀਣ ।

कामरेड राम प्यारा (करनाल) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो बिल पेश किया गया है इस के आब्जैक्ट्स एंड रीज़न्ज में दो चीजें लिखी हैं कि एक तो इल्लिसिट डिस्टिलेशन को बन्द करने के लिये और दूसरे प्रोहिबिशन करने के लिये यह बिल ला कर सज़ा बढ़ाई जा रही है। चौधरी रिज़क राम जी ने भी कुछ वाक्यात यहां पर बताए हैं और मैं उन की ताईद करने के लिये खड़ा हुआ हूं । इस चीज़ को डील करने के लिये तीन अजेन्सियां हैं। सब से पहले एक्साइज़ वाले, दूसरे पुलिस की प्रासीक्यूटिंग एजेन्सी और तीसरे मैजिस्ट्रेट जो ट्राई करते हैं । इन तीनों अजेन्सियों में बहुत थोड़े ऐसे होंगे जो खुद शराब नहीं पीते । यह बात एक दफा नहीं कई दफा सरकार के ध्यान में लाई गई है। मैं ने एक दफा एक मैजिस्ट्रेट से पूछा कि आप ऐसे केसों को बरी क्यों कर देते हो। उसने कहा कि रात को तो हम खुद पीते हैं, अगर सुबह फैसला करते वक्त रात की बात को भूल जाएं तो अच्छी बात नहीं है ।

डिप्टी स्पीकर : वह मैजिस्ट्रेट भी अच्छा है जो आप को ऐसी बातें बता देता है।
(He must be a strange man who discloses such things to the hon. Member.)

कामरेड राम प्यारा : उनको जो प्राइवेट तौर पर हुक्म मिलते हैं वह भी मुझे बता देते हैं। ऐसी बात नहीं है। गवर्नमैंट खुद मानती है कि इल्लिसिट डिस्टिलेशन बढ़ी है और मैं इन की दाद देता हूं कि इन्होंने इस कमज़ोरी का एतराफ किया है कि जैसे जैसे कानून बनाए वैसे वैसे यह मर्ज़ बढ़ता गया। सवाल पैदा होता है कि यह बन्द क्यों नहीं होती और आया यह कानून बनाने से ही बन्द हो जाएगी या लोगों को एजुकेट करने से? सब से पहली बात तो यह होनी चाहिए कि अगर यह शराब बन्द करनी है तो पैट्रोनेज बन्द हो । अभी चौधरी रिज़क राम जी ने कहा था कि उन के ऊपर हाथ डालने की कोई जुर्रत नहीं करता । अगर सरकार इन वाक्यात से इग्नोरैंट है कि किस किस ने टैरर क्रियेट किया हुआ है तो यह इन को शोभा नहीं देता। कुछ बार्डर के ज़िले ऐसे हैं जहां पर इल्लिसिट डिस्टिलेशन इन्तहा पर है। मुझे पिछले साल ज़िला फिरोज़पुर और अमृतसर में स्टेट लैंड ऐप्रूवल कमेटी के साथ जाना पड़ा और हम पाकां गांव में ज़मीन देखने गए। जब हम ज़मीनें देख रहे थे तो हमें वहां पर पांच स्माल स्केल डिस्टिलरीज़ मिलीं। जब मैं ने पूछा कि इतनी कशीद क्यों करते हो तो उन्होंने कहा कि पाकां की शराब तो रेडियो पर भी आ चुकी है कि बहुत बढ़िया है। मेरे ज़िला में खुद रोज़ केस पकड़े जाते हैं लेकिन कोई बन्दोबस्त नहीं होता। जो हमारे अख्लाक की कदरें थीं जिनकी बिना पर शराब कम इस्तेमाल होती थी वह खत्म हो गई हैं। अभी चौधरी रिज़क राम ने भी कहा था कि कोई शरीफ आदमी इन केसों में गवाही देने के लिये नहीं आता । अगर गवाहों को कोई प्रोटैक्शन मिले तभी तो कोई आगे आए । गवाह भी आ जाए तो भी बरी हो जाते हैं । करनाल में एक बड़ी तगड़ी पार्टी थी जिनके ऊपर गवाही

देने की कोई हिम्मत नहीं करता था। मैं ने खुद गवाही दी। रेड हो गया और पकड़ा गया। आखिर में हुआ यह कि पुलिस वाले और एक्साइज़ वाले मिल गए। और वह छूट गये। मैंने पूछा कि मिल क्यों गए? कहने लगे कि तनखाह क्या मिलती है, हज़ार रुपये का मुंह नहीं देखा, यहां तो एक ही केस में हजारों रुपये मिल गए हैं। बात असल में यह है कि खुद सरकार कन्फ्यूज्ड है। मैं कहता हूं कि पहले सरकार खुद अपने मन में क्लीयर हो। जब ठेके नीलाम किये जाते हैं तो रुपये का लालच होता है और दूसरी तरफ प्रचार करते हैं कि हम ने पूरे तौर पर प्रोहिबिशन कर देनी है। जब तक सरकार अपने मन से यह कन्फ्यूज़न दूर नहीं करती कि सिर्फ रुपये के लालच में ही रहना है या किसी असूल पर चलना है तब तक कोई प्रोहिबिशन नहीं हो सकती और न ही नाजायज़ शराब की कशीद रुक सकती है। जिस कीमत पर सरकार ठेके देती है अगर उस को देखा जाए तो ठेके वालों को ठेके के रुपये पूरे नहीं हो सकते हैं। आप किसी भी ठेके का हिसाब लगा कर देख लो तो पता लगेगा कि रुपए उन को उस ठेके पर पूरे नहीं होते हैं। नतीजा यह है कि इल्लिसिट डिस्टिलेशन बढ़ रही है और एडल्ट्रेशन बढ़ रही है। इधर से एक आवाज़ आई है कि मैं अपनी अमेंडमेंट पढ़ दूं। तो मैं वह पढ़ देता हूं।

डिप्टी स्पीकर : अमेंडमेंट जब वक्त आएगा उस वक्त मूव कर लेना। अब आप बैठ जाएं। (The hon. Member may move his amendment at proper time. He may please resume his seat now.)

कामरेड राम प्यारा : अच्छा जी अमैंडमैंट पर फिर बोल लूंगा। मैं अर्ज करता हूं कि यह सारी चीज़ सरकार की इस कन्फ्यूज्ड पालिसी की वजह से हो रही है। जब हम अंग्रेज के खिलाफ लड़ रहे थे उस वक्त हम जज़बे के मातहत पिकटिंग करते थे। उस वक्त अखलाकी म्यार के बारे में चौधरी अफजल हक ने लिखा था कि :

> "दौलत ढलती फिरती छाओं है, हर दिल अज़ीज़ी इत्तफाकी हादसा है, शोहरत एक आर्ज़ी चीज है, ताकत और हकूमत हमेशा किसी के बस की नहीं। बाकी जो रह जाता है वह इन्सान का अख्लाक और कैरैक्टर है, उस का सबर व इस्तकलाल है उस का अज़म व हौसला है जिस से कौमें बनती और बिगड़ती हैं।"

तो मैं अर्ज करता हूं कि यह कैरैक्टर था हमारे पास उस वक्त जो अब खत्म हो गया है। महात्मा गांधी जी जिस गढ़े से ऊपर उठा कर ले गए थे हम उस में फिर ज्यादा नीचे गिर गए हैं। मैं एक दो मिसालें देकर आप को बताना चाहता हूं.....

डिप्टी स्पीकर : जो कुछ आपने कह दिया है वह ठीक कह दिया है। अब आप बैठ जाएं। (The hon. Member has had his say. He may please resume his seat now.)

कामरेड राम प्यारा : मैं एक दो तजवीजें दे कर ही बैठ जाता हूं। मेरी तजवीज़ यह है कि जो केस चालान किये जाते हैं वह वापस नहीं होने चाहियें। मैं इस सिलसिले में श्री कलवन्त राय का केस रैफर करता हूं कि सरकार की इस बारे में क्या पालिसी

[कामरेड राम प्यारा]

चलती है। मैं इस सिलसिले में कहूंगा कि :

"चूं कुफर अज़ काअबा बर खेज़द
कुजा मानन्द मुसलमानी"

अगर खुद ऊपर से यह चीजें चलें तो नीचे जो होगा उस का अंदाज़ा आसानी से लगाया जा सकता है।

मैं अर्ज़ कर रहा था कि श्री कलबन्त राए के विरुद्ध जितने cases थे, सरकार ने वापिस ले लिये। मैं पैट्रोनेज की एक मिसाल देना काफी समझता हूं। पिछले दिनों में स्टैम्प फी 2 रुपये से बढ़ा कर 12 रुपये कर दी थी। यह नोटीफिकेशन 29-10-60 को इशू हुआ था। कुछ लोगों ने स्टैम्प फी 2 रुपये के हिसाब से दाखिल करा दी थी। कानून के मुताबिक जिन्होंने 28-10-60 को फी जमा करवाई वह 2 रुपये के हिसाब से जमा करा सकते थे लेकिन 29-10-60 वालों को स्टैम्प फी 12 रुपये के हिसाब से अदा करनी थी। 29-10-60 वाले केस लीगल रिमेम्ब्रेन्सर के पास सलाह लेने के लिये भेजे गए। लीगल रिमेम्ब्रेन्सर ने एडवाइस दी कि 29-10-60 वाले केसों को 12 रुपये स्टैम्प ड्यूटी देनी पड़ेगी, लेकिन चीफ मिनिस्टर साहिब ने 29-10-60 वाले केसों को 2 रुपये स्टैम्प फी दाखिल करवाने के आर्डर दे दिये। यह केस नीलम सिनेमा वालों का है, उस के मालिक चीफ मिनिस्टर साहब के लड़के हैं...... (विघ्न)

उपाध्यक्षा : कामरेड जी, मैं आप की हर स्पीच में नीलम सिनेमा की बात नहीं सुनना चाहती। (विघ्न) (I do not want to hear the reference of Neelam Cinema in every speech of Comarde ji) (*Interruption*).

कामरेड राम प्यारा : डिप्टी स्पीकर साहिबा, अगर मेरी इनफर्मेशन ग़लत है तो मुझे सज़ा दी जाए। अगर चीफ मिनिस्टर साहब का दोष हो तो वह भी सज़ा के मुस्तहक हैं, क्योंकि इस से गवर्नमेंट रैवेन्यू में कमी हुई है। (विघ्न)

Deputy Speaker : Please take your seat. It is very bad on your part to say like this.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ (ਤਰਨ ਤਾਰਨ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿ ਇਸਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੇਕ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਹਿਬੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਨ ਸਿਰਫ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਡਾਇਰੈਕਟਿਵ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਕੀਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਰਾਬ-ਬੰਦੀ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪਵਿਤਰ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਭਾਇਆ ਜਾਵੇ। **ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ** ਮੇਰੀ ਤਰਫ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਉਮਰ-ਖਿਆਮ ਦੀ ਝਲਕ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਸਾਗਰੋ ਮੀਨਾ ਦੀ ਝਲਕ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੋਢੀ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੋਹਿਬੀਸ਼ਨ ਦੀ ਪਾਲੇਸੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਉੱਤਮ ਮਨੋਰਥ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ

ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸਾਡਾ ਵਿਧਾਨ ਬਣ ਚੁਕਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਤਰਫ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰਖੇ ਹਨ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਯੂ.ਐਸ. ਏ. ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਹਿਬੀਸ਼ਨ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ 12 ਸਾਲ ਤੱਕ, 1932 ਤੱਕ ਚਲਾਈ ਗਈ। ਮੈਂ ਉਸ ਸਾਰੇ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਬੜਾ ਗ਼ੌਰ ਨਾਲ ਮੁਤਾਲਿਆ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸ਼ਰਾਬ-ਨੋਸ਼ੀ ਕਈ ਦਫਾ ਇਨਸਾਨ ਗੁਮਰਾਹ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ-ਨੋਸ਼ੀ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ੁਗਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਕਈ ਦਫ਼ਾ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਾਬ-ਨੋਸ਼ੀ ਅਮੀਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸ਼ੁਗਲ ਦਾ ਰੂਪ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰ ਗਈ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਜਿਹੇ ਗਰੀਬ ਦੇਸ਼ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਅਯਾਸ਼ੀ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਆਫਿਕ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦੀ । ਯੂ. ਐਸ. ਏ. ਜਦੋਂ ਆਰਥਕ ਤੌਰ ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਮੀਰ ਤਬਕੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ-ਬੰਦੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ । ਮਗਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਚਲ ਪਈਆਂ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਆਖਿਰ 1932-33 ਵਿਚ ਇਹ ਸੁਧਾਰਕ ਲਹਿਰ ਛਡਣੀ ਪਈ । ਪਰ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਇਕ ਪਲਾਨਿੰਗ ਉਪਰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਾਲੀਸੀ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਜਾਨ ਨਾਲ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਖਲਾਕ ਅਤੇ ਆਚਰਣ ਠੀਕ ਰਹੇ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਕਨਵਿਕਸ਼ਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜਿਹੜੀ ਸਜ਼ਾ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕਿਹਰੀ, ਫਿਰ ਇਕਿਹਰੀ ਤੋਂ ਦੁਗਣੀ ਔਰ ਫਿਰ ਦੁਗਣੀ ਦੀ ਵੀ ਦੁਗਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰੋਹਿਬੀਸ਼ਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਉਥੋਂ ਤਕ ਸਾਰੇ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹਨ ਪਰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਬੜਾ ਸਖਤ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਨਰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗਾ । ਬੱਚੇ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ-ਨੋਸ਼ੀ ਕਈ ਦਫਾ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਜਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਊਰੀਅਸਿਟੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਬੁਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਗਲਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਹ ਸਿਆਣੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਪ੍ਰੋਹਿਬੀਸ਼ਨ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਫੇਰ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਤਲਖ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ-ਨੋਸ਼ੀ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਖਾਨਦਾਨ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ , ਫੌਜਦਾਰੀ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਹੈਲਥ ਨੂੰ ਵੀ ਖਰਾਬ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ । ਜੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਤੇ ਸੁਧਾਰਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਖਰਾਬ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ । 'ਪੰਜਾਬ ਔਨ ਦੀ ਮਾਰਚ' ਵਿਚ 3,000 ਜਰਾਇਮ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚੋਂ 1,000 ਕੇਸ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਦੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ । ਅਕਸਰ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਦੇ ਸੱਚੇ ਕੇਸ ਫੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਜ਼ਾਤੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਸ਼ਰਾਬ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਅਫ਼ਸਰ ਝੂਠੇ ਚਲਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਰੋਹਤਕ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ । ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਛੱਡੋ । ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਘੱਟ ਨਹੀਂ । ਉਥੇ ਵੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਰਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਭੱਠੀ ਮੌਕੇ ਤੇ ਨਾ ਪਕੜੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਬਣਾ ਕੇ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ]

ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸ਼ਖਸ ਜੋ ਅਫੀਮ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸਜ਼ਾ ਪਾ ਚੁਕਾ ਸੀ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਫਿਰ ਅਫੀਮ ਪਕੜੀ ਗਈ। ਉਸ ਦਾ ਅਫੀਮ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਚਲਾਨ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਗਣੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਇਕ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਸ਼ੋ ਕਰਵਾ ਲਈ ਤਾਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਫਸਟ ਕਨਵਿਕਸ਼ਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਸਕੇ ਜੋ ਬਹੁਤ ਘਟ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਾਫੀ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣ। ਸੋ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਸ਼ੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵੀ ਇਕ ਨਸ਼ਾ ਹੈ। ਮਿੱਤਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਬਗੈਰ ਟੈਸਟ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਬਿਲ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਮੈਂ ਉਨਾ ਚਿਰ ਨਸੀਹਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਆਪ ਇਹ ਗੁਨਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਵੇਖਿਆ। ਮੈਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 25 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਉਮਰੇ ਜਦ ਮੈਂ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰ ਸਾਂ ਤਾਂ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਜਦ ਬਾਹਰ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਥਾਂ ਹੋ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਇਹ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹਾਰਡ ਐਂਡ ਫਾਸਟ ਤੌਰ ਤੇ ਟੀਟੋਟਲਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਜਦ ਕੋਈ ਇਕ ਦਫਾ ਅਜਿਹੀ ਬੁਰੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਗੁਨਾਹ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਜੁਰਮ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਦਫਾ ਨਾਲੋਂ ਦੁਗਣੀ ਸਜ਼ਾ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਬਾਮੌਕਾ ਲਤੀਫਾ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਹੈ,। ਅਕਬਰ ਨੇ ਪ੍ਰੋਹਿਬੀਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਪੀ ਸਕਦਾ। ਬਾਕੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਬੀਰਬਲ ਨੇ ਨਾ ਛੱਡੀ। ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਪਰ ਬੀਰਬਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਬੀਰਬਲ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਗਲ ਚੋਰੀ ਰਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਪਿਆਲਾ ਪੀਤਾ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਦਵਾਈ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਥਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਥਕੇਵਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਬੀਰਬਲ ਇਸ ਨੂੰ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਦਵਾਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜਦ ਬੀਰਬਲ ਨੇ ਅਗਲੀ ਦਫਾ ਦੂਸਰਾ ਪਿਆਲਾ ਪੀਤਾ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਦੇਖੋ ਇਹ ਦਵਾਈ ਕਿੰਨੀ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਮੁਤਫਿਕਰ ਸੀ, ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫਿਕਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਦਵਾਈ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੀਰਬਲ ਨੂੰ ਤੀਸਰਾ ਪਿਆਲਾ ਪਿਲਾਇਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਤੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਹੈ, ਲਾਅਨਤ ਹੈਂ। ਸੋ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਗਰੇਡੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਬਾਅਜ਼ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਜ਼ ਇਸ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਗ਼ਾਲਬਨ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬੀਰਬਲ ਵਰਗੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਵਾਈ ਸਮਝ ਕੇ ਪੀ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਪਹਿਲੀ ਦਫਾ ਪੀਣ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ 6 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਪੀ ਲਈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਦੁਗਣੀ ਸਜ਼ਾ ਯਾਨੀ ਦੂਸਰੀ ਸਟੇਜ ਤੇ 12 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਤੀਸਰੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਲਾਇਲਮੀ ਕਰਕੇ, ਮਸੂਮੀਅਤ ਵਿਚ ਅਤੇ ਗੁਮਰਾਹੀ ਕਰਕੇ ਵੀ ਐਸਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਜਿਥੇ ਸ਼ਰਾਬ ਸਮਝ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਚਲੇ, ਐਕਸੈਸ ਹੋਵੇ, ਨਾਕਾਬਲੇ ਦਰੁਸਤੀ ਹੋਵੇ, ਇਹੋ

ਜਿਹੋ ਆਦਮੀਆਂ ਤੇ ਹਾਰਡਸ਼ਿਪ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸੇਵਕ ਸਮਾਜ ਰਾਹੀਂ ਦਰੁਸਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਈ ਪਰਸੂਏਸ਼ਨ ਦਰੁਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬੂ ਦਿਆਲ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਭਗੀਰਥ ਲਾਲ ਵਰਗਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਦਰੁਸਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਪੀਨਲ ਕਲਾਜ਼ ਬੜੀ ਹੈਵੀ ਪਨਿਸ਼ਮੈਂਟ ਵਾਲੀ ਕਲਾਜ਼ **ਹੈ** । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਚੈਕਿੰਗ ਹੋ ਜਾਏਗੀ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਖਰਾਬੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ । ਜੇ ਸ਼ਰਾਬਨੋਸ਼ੀ ਇੰਨੋਸੈਂਸ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਏ ਜਾਂ ਜੇ ਸੂਗਲ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਬਚ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ।

Deputy Speaker : Wind up please.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਪ੍ਰੋਹਿਬੀਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਐਕਸਾਈਜ਼ ਸਟਾਫ਼ ਨਿਹਾਇਤ ਸਿਆਣਾ ਅਤੇ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਸਟ੍ਰਿਕਟ ਸੁਪਰਵੀਜ਼ਨ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਗ਼ਲਤ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਨਾ ਬਣਾਉਣ । ਤੀਸਰੇ ਅਗਰ ਕੋਈ ਪਕੜਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਲੈਨੀਐਂਟ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਮਾਜ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਚੰਗੀ ਸੰਗਤ, ਧਾਰਮਕ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਏ । ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸੁਧਾਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਾ ਹੋਣ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਭਾਰੀ ਗਲਤੀ ਕਰਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਨੂੰ ਪਾਰਸ਼ਲ ਜਿਹਾ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਇਕ ਵੇਰ ਇਕ ਪ੍ਰੋਹਿਬੀਸ਼ਨ ਦੇ ਜਲਸੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ । ਪੱਧਰੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਗਏ । ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਗਲਾ ਫਾੜ ਫਾੜ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਪੀਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਜੋ ਬਰ੍ਹਮਾ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਜਾਣ ਦਿਆਂਗੇ । ਅਸੀਂ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਅੱਗੇ ਮੇਜ਼ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦੋ ਬੋਤਲਾਂ ਲਿਆ ਰਖੀਆਂ । (ਹਾਸਾ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੋਡਾ ਸੀ । ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਇਕੋ ਬੱਤਾ ਹੈ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰੋ , ਮੈਂ ਹੋਰ ਲੈ ਆਵਾਂ । ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਇਆ, ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਥੇ ਸ਼ਰਾਬਬੰਦੀ ਬਾਰੇ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਕਈ ਪਰਚਾਰਕ ਦੇਖੇ ਹਨ, ਦਿਨੇ ਪਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਰਾਤੀਂ ਦਾਅ ਲਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਹਾਸਾ) ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪਰਚਾਰਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਾਅ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਫਰਜ਼ ਸਮਝ ਕੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ । (ਘੰਟੀ)

ਪ੍ਰੋਹਿਬੀਸ਼ਨ ਦੇ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਤਾਂ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦੀ ਦੇ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਹਾਮੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਈਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਤੇ ਗਹਿਰੇ ਅਕੀਦੇ ਨਾਲ ਤੇ ਸਿੰਸੈਰਿਟੀ ਆਫ਼ ਪਰਪਜ਼ ਨਾਲ ਉਹ ਕੁਝ ਕਰ ਦਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਕੇਵਲ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਾਇਦ ਨਾ ਕਰ ਦਿਖਾਈਏ । ਸਾਡਾ ਹਰੇਕ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬਬੰਦੀ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਕੇ ਇਕ ਮੌਜਜ਼ਾ ਦਿਖਾ ਸਕੀਏ ।

(At this stage the Deputy Speaker called upon Khan Abdul Ghaffar Khan)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਔਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਪਲੀਜ਼ । ਤੁਸੀਂ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰ ਉਸ ਪਾਸਿਉਂ ਕਾਲ ਅਪਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। **This is no point of order (The hon. Member need not guide me. I now my job. This is no point of order.)**

खान अब्दुल गफ्फार खां (अम्बाला शहर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज हाउस के सामने जो बिल पेश है इस के मुताल्लिक मेरी दो तरह की राए हैं। एक यह कि जो सज़ा रखी गई है वह डिस्प्रोर्पोशनेट है। और दूसरी यह कि अगर सज़ा न रखी जाए तो क्या किया जाए। हालात यह हैं कि इस में कोई शुब्हा नहीं कि शराबनोशी और इल्लिसिट डिस्टिलेशन बेहद ज्यादा बढ़ती जा रही है। और उस के लिये मैं किस को ज़िम्मेदार करार दूं ? मुझे अफसोस यह है कि हमें मानना पड़ता है कि बावजूद हमारे अफसरों और वज़ीर साहिबान के कोशिश करने के हमारे इस महकमे के जो कर्मचारी हैं उन की हालत को अगर आप देखें तो इस के सिवा कोई फैसला नहीं फरमा सकते कि शराब ज्यादा से ज्यादा हो। वह खुद उस में शामिल होते हैं, शराब निकलवाते हैं। उन के इल्म में है, सारी बातें होती हैं लेकिन उन की तवज्जो कभी इस तरफ नहीं होती। जब वह खुद इस में पड़े हुए हैं तो फिर किसी ऐसे आदमी को जो इस तरह से शराब निकालता है उस को किस तरह से रोक सकते हैं ? आखिर एजेंसी तो वही है जो आप ने मुकर्रर की है, मिनिस्टरों ने मुकर्रर की है। उन की हालत इस किस्म की है। यही नहीं, एक दफा ज़िक्र आया था कि यह इन्स्पैक्टर राज है। इधर से भी और उधर से भी ऐसा कहा गया। आखिर क्या करें, किस तरह हो ? यह इन्स्पैक्टर राज पीछे पड़ा हुआ है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, एक एक इन्स्पैक्टर और सब-इन्स्पैक्टर के रहने सहने का मुलाहज़ा फरमा लीजिए और उन की तनखाह को सामने रख लीजिए फिर अंदाजा लगायें कि उन की हैसियत क्या है। हर महकमे के इन्स्पैक्टर और खास तौर पर यह एक्साइज़ वाले तो ऐसे हैं कि इन से खुदा बचाए। मैं अर्ज़ करूंगा कि तमाम बातें जो हो रही हैं यह इस लिये नहीं कि कानून की रू से रुक नहीं सकतीं, जरूर रुक सकती हैं। कहीं कहीं थोड़ी बहुत कमी हो जाए तो और बात है। कत्ल, चोरी, डाके और जो दूसरी इस किस्म की चीजें रुकती हैं वह महज़ कानून की रू से रुकती हैं। लेकिन यह चीज कानून की रू से नहीं रुक सकती क्योंकि जिन्होंने रोकनी है वह खुद इस में इन्वाल्वड होते हैं। दूसरी बात यह कही जा रही है कि इल्लिसिट डिस्टिलेशन हो रही है। मैं तो कहूंगा कि हमारे सरदार साहिब गुरदियाल सिंह ढिल्लों नाराज़ न हो जाएं और रोहतक वाले नाराज़ न हो जाएं। उन्होंने बताया कि रोहतक और अमृतसर दोनों ज़िलों में इल्लिसिट डिस्टिलेशन बहुत होती है। मैं तो कहूंगा "हरचे गंदा, इजादे बंदा।" अगर होती है तो उस को करने वाला कौन है ? (विघ्न) वे बोले इधर से होती है या उधर से होती है। हम यह कहते हैं कि खुदा के वास्ते हम को बख्शो। आप सुधर जाओगे तो हम खुद बखुद सुधर जाएंगे। (विघ्न) अगली चीज़ जिस ने मुझे मजबूर किया है बोलने पर और जिसे सुन कर मुझे निहायत अफसोस हुआ और सदमा हुआ, डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज उस पवित्र, मुबारिक और मुतबर्रक झंडे की बाबत यह कहा जा रहा है कि शराब की दूकानों पर

लहराया जा रहा है। बड़ी हैरानी होती है "चे दिलावरास्त दुज्दकि बकफे चिराग़ दारद।" जिन्होंने झंडे की बाबत कहा है वे साहिब एक खास धर्म के जिम्मेदार बने हुए हैं। हमारी पार्टी और हमारी गवर्नमैंट तो सैकुलर है। इसलिये जो लोग हिन्दू सभ्यता के जिम्मेदार हैं उन को शराब के खिलाफ प्रचार करना चाहिये था। आज वे हम को कहते हैं। कांग्रेस का झंडा वह झंडा है जिस ने देश को आज़ाद करवाया और जिस के लिये देशवासियों ने इतनी कुरबानियां दीं, उस झंडे को शराब की दुकान पर देख कर उन्हें जोश आना चाहिये था। अगर उन को जोश नहीं आया तो मतलब यह है कि उन्होंने खुद वहां पर झंडा लहरवाया। (विघ्न) आज आप हम को कहते हैं कि हमारा झंडा वहां पर लहरा रहा था। (विघ्न) अब मुझे कहने दीजिये। मुझे कुछ भी डर नहीं है। (विरोधी पक्ष को संबोधन करते हुए) मैं कहना चाहता हूं, हजूर, वह भी आप के ईमा पर किया गया। कांग्रेस को बदनाम करने के लिये, कांग्रेस के झंडे को बदनाम करने के लिये, आप ने वहां पर कांग्रेस का झंडा लहरवाया। (विघ्न) जो मुंह में आया वह कह दिया।

बाबू बचन सिंह : अपने आप को बचाने के लिये इल्ज़ाम दूसरों पर लगाया जाता है।

खान अब्दुल गफ्फार खां : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप की विसातत से बाबू जी की खिदमत में अर्ज़ करना चाहता हूं कि आप पहले ही बाबू जी रहिये।

बाबू बचन सिंह : मैं तो वही हूं। आप ही बदल गये हैं। (विघ्न)

खान अब्दुल गफ्फार खां : मैं यह कह रहा था कि आज इन को जुरअत हो यह कहने की लाज़मी तौर पर, मैं दावे से कहता हूं कि हमारा झंडा वहां पर इन के ईमा पर ही लहराया गया। इन के कहने पर लहराया गया। (विघ्न) ताज्जुब है कि झंडे को इस तरह से बदनाम किया जाए। (विघ्न)

उपाध्यक्षा : आप ने शायद सुना नहीं, मैं ने चौधरी राम सिंह और डाक्टर मंगल सेन से कहा था कि वह जगह बताओ जिस जगह पर शराब की दूकान पर कांग्रेस का झण्डा उन्होंने देखा ताकि मिनिस्टर साहिब इस बात की एनक्वायरी करें। हम इस बात को कभी बरदाश्त नहीं कर सकते। (Perhaps the hon. Member did not listen to me. I had asked Chaudhri Ram Singh and Doctor Mangal Sein to let the House know the place where they had seen the Congress flag hoisting on a wine shop so that the hon. Minister may enquire into the matter. Such a thing cannot be tolerated by us).

खान अब्दुल गफ्फार खां : आप का हुक्म मेरे सर माथे पर। मुझे ताज्जुब यह होता है कि आप के सामने यह बातें कही जाती हैं। आप बार बार मना करते हैं। आप कहते हैं कि बैठ जाओ लेकिन फिर भी बैठने के लिये तैयार नहीं होते। आप के कहने के बावजूद इन पर कुछ असर नहीं होता। आप इतना बोलती हैं कि इन से ज्यादा आप को बोलना पड़ता है। इन पर फिर भी कुछ असर नहीं होता। (विघ्न) सरदार गुरदियाल सिंह जी ने एक बात फरमाई। मुझे अफसोस यह है, ताज्जुब यह है कि उन की ज़बाने मुबारिक से यह कलमात निकले कि मैं बाहर भी गया और अब भी कहता हूं (विघ्न)

[खान अब्दुल गफ्फार खां]

सुब्ह से शाम तक नसीहतें करते हैं, प्रचार करते हैं और रात को दाग्रो लगा लेते हैं और खुद पी लेते हैं। आप जैसा बा-वकार आदमी यह कहना शुरू करे, पब्लिक के सामने, सोसाइटी के सामने, ऐसी बातें बयान नहीं करनी चाहियें। दुनिया का यह कायदा है कि वह कहेगी कि सरदार गुरदियाल सिंह जैसा आदमी पीता है और उन्होंने तोबा नहीं की, हमें क्या हर्ज है। मुझे ऐसी बातें सुन कर हैरानी हुई। (विघ्न) अम्बाला में हम ने कोशिश की कि किसी तरह से यह शराब अम्बाला शहर से बाहर चली जाए, दफा हो जाए....

सरदार गुरदियाल सिंह ढिल्लों : आन ए प्वाइंट आफ आर्डर। मैं ने यह कहा था कि मैं फौज में भी रहा हूं। बचपन में और उस के बाद भी बाहर गया और मैं ऐसे मुल्कों में रहा जहां यह चीज़ चलती है। और ऐसी संगत का मुझ पर असर भी रहा। लेकिन मैं ने यह कहा कि जब से मैं कांग्रेस में आया हूं, 26 साल हो गये हैं, मैं ने इसे हाथ तक नहीं लगाया। 1937 में मैं कांग्रेस में आया। उस के बाद मैं ने नहीं पी। इन्होंने इस तरह से इस मिसाल को मोड़ तोड़ कर के बताया। मुझ इन पर बड़ा अफसोस है।

खान अब्दुल गफ्फार खां : आप कहते हैं कि मैं ने नहीं पी, तो ठीक है सुबह का भूला शाम को घर वापस आ जाए तो उसे भूला नहीं कहते।

Sardar Gurnam Singh : On a point of Order. Are we here to decide disputes among Congressmen about drinking ?

खान अब्दुल गफ्फार खां: I am going to wind up. मैं ने अर्ज़ की कि हम अम्बाले से शराब बाहर निकालना चाहते थे। हम ने कोशिश की तो वहां पर रैफ्रेंडम करवाने का हुक्म हो गया। हम गली गली और मुहल्ले मुहल्ले में गए और प्रचार किया कि इसको छोड़ो और इस के खिलाफ वोट दो। आप जानते हैं कि अम्बाला में पानी कम होता है। मैं बोल रहा था तो एक साहिब बोले खान साहिब मेरी बात सुनिए। मैं ने कहा कि कहो। तो उन्हों ने क्या कहा? कहने लगे कि अम्बाला में पानी तो मिलता नहीं है। "एह चीज़ ही पीण दी मिलदी सी, तुसीं उस नूं वी बाहर कढण लगे हो।" इस तरह के लोग हैं। जो ऐसी बातें करते हैं। अगर आप कानून भी बनाएंगे और उस पर सख्ती से अमल नहीं होगा तो लोग बाज़ नहीं आएंगे। मैं तो कहता हूँ कि आप चाहे कितने ही सख्त कानून बना लें लोग नहीं हटेंगे अगर रोकने वाले उन को ईमानदारी से रोकने की कोशिश नहीं करेंगे।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਮੋਗਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚੋਰੀ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਧਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਹਟ ਜਾਣ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਵਧੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਜੁਰਮ ਹੈ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੱਲਿਸਿਟ ਐਡਲਟਰੇਸ਼ਨ ਵੀ ਵਧੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਜੁਰਮ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਏਜੰਟ ਖੁਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਮਣ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗਲ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਹਰਫ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕਿਸੇ

ਲੈਜਿਸਲੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਐਡਲਟਰੇਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਠੇਕੇ ਨੀਲਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਹਲਕਿਆਂ ਦੇ ਠੇਕੇ ਘਟ ਪੈਸਿਆਂ ਤੇ ਨੀਲਾਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟਰਾਂਸਫਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਰੀਮਾਰਕਸ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ । ਅਫ਼ਸਰ ਖੁਦ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆ ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਠੇਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਲੈਣਾ । ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੈ । ਦੋ ਸਾਲ ਹੋਏ ਮੈਂ ਇਕ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਬਤੌਰ ਮੇਰੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੋਣ ਦੇ ਅਫ਼ਸਰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਏ । ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਫਲਾਣੇ ਠੇਕੇ ਤੇ ਬੋਲੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਡੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕੰਪਨੀ ਹੈ ; ਤੁਸੀਂ ਠੇਕੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜ਼ਰੂਰ ਬੋਲੀ ਦੇ ਦੇਣਾ । ਸੋ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬੰਦੇ ਭੇਜੇ ਗਏ, ਪ੍ਰੈਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਉਸ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮਨ , ਬਲਕਿ ਹਿੱਸੇਦਾਰ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਹਨ, ਕਾਂਗਰਸੀ ਵੀ ਹਨ । ਸਾਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਠੇਕਾ ਲੈਣਾ ਪਿਆ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਪਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਆਪ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹੋ ।
(The hon. Member is himself stating as to how brave he is?)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ: ਇਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹ ਕੰਪਨੀ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ । ਉਹ ਐਮ. ਪੀ. ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਦੇ ਬਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੇ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਲਾਅਨਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਤੇ ਉਥੇ ਇਸ ਕਦਰ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ । ਇਕ ਪਹਿਲੂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਛਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਫਰਾਡ ਹੋਇਆ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਠੇਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਕ ਲਫਜ਼ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੀ ਪੀ ਗਏ । ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਮਿਸਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਈਮਾਨਦਾਰ ਸਰਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਐਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਉਂਦੀ, ਸਜ਼ਾ ਦਿੰਦੀ । ਲੇਕਿਨ ਐਨਕੁਆਇਰੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਸੀ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੇ ਅਲਗ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਲਗ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਜੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਨਾਂ ਵੀ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਤਕੜੇ ਤਕੜੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ, ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਾਕਫਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਐਸਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੇਕੇ ਦਾ ਕੋਈ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਐਸੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਠੇਕੇ ਲੈ ਸਕਣ । ਕਿਉਂ ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਐਡਲਟਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੈਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕੋਈ ਪਕੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕੋਈ ਗਿਰਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ! ਜੇ ਕਾਂਗਰਸ ਉਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਾਸਬੂਤ ਗਲ ਕਰਨਾ ਔਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ । (If the hon. Member is out to make allegations against the Congress party then he will have to prove them and give in writing.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਗਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਵਾਰੀ ਮੋਗੇ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਥੋਕ ਦਾ ਠੇਕਾ ਨੀਲਾਮ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਬਾਘੇਪੁਰਾਣੇ ਦੀ ਗਲ ਹੈ । ਉਥੋਂ ਦੇ ਦੋ ਠੇਕੇਦਾਰ ਹਨ । ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਾਮ ਵੀ ਦੱਸਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੀ ਦੱਸਣਾ (please tell those names to the Minister concerned only.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਦੋਵੇਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਨ ਬਲਕਿ ਦੋਵੇਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ ਔਰ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਠੇਕਾ ਲੈ ਸਕਣ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਹਰ ਇਕ ਗੱਲ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? (Must he bring in the name of the Chief Minister in every matter.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਵੀ ਉਥੇ, ਨਾਨਕੇ ਵੀ ਉਥੇ, ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਉਥੇ । ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਖਾ ਗਏ ਹਨ । ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੈਟ੍ਰੋਨਾਈਜ਼ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ..............

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਕੀ ਜਿਥੇ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਹੋਣ ਔਰ ਖੁਦ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਉਥੋਂ ਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

Deputy Speaker : It is no point of order.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਥੇ ਖੁਦ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰੁਕਨ ਹੀ ਇਸ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਉਥੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕਿਥੇ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਹੁਣ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਕਢਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਲਈ 3 ਸਾਲ, 6 ਸਾਲ ਅਤੇ 9 ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕੁਝ ਸ਼ਰਾਬ ਕਢਦੇ ਹੋਣਗੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਰਖੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਐਡਲਟਰੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਜਿਹੜੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਫਾਰੇਨ ਲਿੱਕਰ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣਾ ਪ੍ਰਪੋਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ ? ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਠੇਕਾ ਪਕੜ ਲਉ—ਚਾਹੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਹੀ ਵੇਖ ਲਉ--- ਜੇ ਫਾਰੇਨ ਲਿੱਕਰ ਦੀ ਵੀ ਇਕ ਬੋਤਲ ਸਹੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦੇਵੋ । ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਡਾਈਲਿਊਟ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਠੇਕੇ ਲਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਮਹਿਫੂਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਕੋਈ ਐਸਾ ਵੱਡਾ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੱਸੋ ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ । ਇਹ ਸਿਰਫ਼

ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਹੀ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਅੰਡਲਟਰੇਟਿਡ ਲਿੱਕਰ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

चौधरी नेत राम (हिसार सदर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज हाउस के अन्दर शराब-बन्दी और नाजायज शराब बनाने के ऊपर सजा को बढ़ाने का जो संशोधन बिल पेश हुआ है मैं इस बात में बिल्कुल सहमत हूँ कि सूबा के अन्दर शराब-बन्दी होनी चाहिये ! क्योंकि इस से गांव के अन्दर बहुत से झगड़े होते हैं, शहरों में लोगों के साथ धक्केशाही होती है और कई दफा बहुत अच्छे आदमी भी शराब पीकर अपने दिमाग का तवाज़न खो बैठते हैं। जिस आदमी ने शराब पी हुई हो वह दूसरों को तंग करता है। इसलिये इन सभी बातों को ध्यान में रखते हुए, शराब पीने की बुराइयों का ख्याल करते हुए हमें शराब-बन्दी करनी ही चाहिये और चाहे जायज़ तरीके से निकाली जाती हो या नाजायज़ तरीके से, इसपर पाबन्दी लगाई जानी चाहिये। इस सिलसिले में डाक्टर गोपी चन्द भार्गव ने जो कि हमारे वित्त मन्त्री हैं, काफी काम भी किया है। इन्होंने शराब-बन्दी के सिलसिले में काफी सम्मेलन भी किए। कुछ दिन हुए इन्होंने हिसार के अन्दर एक खासा तगड़ा सम्मेलन किया। आर्य स्कूल के अन्दर वह सम्मेलन किया गया। लेकिन मैं आप को बताऊं कि बावजूद इस बात के कि वहां पर शराब-बन्दी के लिए आवाज़ उठाई गई, खुद वहां के कार्यकर्ता इस बुराई में सब से आगे हैं। बहुत अच्छे खासे, मुलझे हुए कांग्रेसी कार्यकर्ता, श्री हरदेव सहाय और पंडित ठाकुर दास भार्गव के ज़माने के कार्यकर्ता हैं। जब वह जलसा खत्म हुआ और उसके बाद वह लोग अपने दफतर में वापिस आए तो बावजूद इस बात के कि वह वहां जलसे में बड़े डटकर शराब-बन्दी के हक में बोलें, वहां पहुंच कर उन्होंने शराब मंगवाई और खूब पी......

उपाध्यक्षा : तो बेहतर होता अगर आप इन बातों को डाक्टर साहिब के नोटिस में लाते। (The hon. Member should have better brought these things to the notice of Doctor Sahib.)

चौधरी नेत राम : मुझे क्या ज़रूरत पड़ी है कि मैं डाक्टर साहिब के पास जाकर उ बताऊँ। मैं उन का बिस्तरा उठाने वालों में से नहीं हूँ जो उन को जाकर इत्तलाह दूं। डाक्टर साहिब को खुद इन बातों का इल्म है। उस के बाद उन्होंने खुद कई जलसों में कहा है कि शराब-बन्दी इन हालात में कभी भी मुमकिन नहीं हो सकती। डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप को बताना चाहता हूँ कि शराब बन्द क्यों नहीं हो सकती। जैसे कि ढिल्लों साहिब और दूसरे मैम्बर साहिबान ने कहा, धर्मग्रन्थों में भी साफ तौर पर यह बताया गया है कि जो काम बज़ुर्ग लोग करते हैं दूसरे भी उन का अनुकरण करेंगे क्योंकि वह समझते हैं कि जब कोई काम बज़ुर्ग कर रहे हैं तो ज़रूर यह अच्छा ही काम होगा। मैंने राम लीला और सनातन धर्म के और दूसरे जलसों में देखा है कि जो बड़े बड़े व्यक्ति दूसरों को लड़कियों के प्रति अच्छी भावना रखने का उपदेश करते फिरते हैं, उन की निगाह वहां जाकर टिकती है जहां पर लड़कियां बैठी हों। कहने का मतलब यह है कि देश के बड़े लोग जो पाप करेंगे छोटे ज़रूर उसकी नकल

[चौधरी नेत राम]

करेंगे क्योंकि जैसा कि मैं ने अभी अभी बताया छोटे आदमी इसको इसी भावना से लेंगे कि जो काम बड़े आदमी करते हैं वह अच्छा ही होगा इसलिये हम क्यों न वैसा करें। अगर हमारे नेता खुद ही इस पाप के पीछे भागते फिरेंगे तो फिर दूसरे लोगों से कैसे आशा की जा सकती है कि वह शराब-बन्दी करें। मिनिस्टर खुद शराब पीते हैं, क्लबों में जाकर नाच गाना देखते हैं, करते हैं......

उपाध्यक्षा : आपने मिनिस्टरों की बातें करनी शुरू कर दीं। क्या आप ने खुद देखा है ? (The hon. Member has started making references to the hon. Ministers. Has he himself seen them doing so?)

चौधरी नेत राम : डिप्टी स्पीकर साहिबा, क्लबों के अन्दर कानूनी तौर पर शराब की कोई मनाही नहीं। अगर आप यहां चंडीगढ़ में ही क्लब के अन्दर जाकर देखें तो आप को मालूम होगा कि वहां पर शराब पी जाती है, लड़कियां नचाई जाती हैं और मिनिस्टर लोग खुद वहां पर जाते हैं।

उपाध्यक्षा : आप यह अच्छी बातें नहीं कर रहे। (This is not in good taste.)

योजना तथा विकास मन्त्री : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम। मेरा प्वायंट, आफ़ आर्डर यह है कि आनरेबल मैम्बर जो इस वक्त बोल रहे हैं वह एक पर्टिकुलर पार्टी और एक खास सैक्शन का नाम ले रहे हैं। I challenge him. He should come forward and prove it.

चौधरी नेत राम : डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे हिसार के अन्दर एक कला केन्द्र है। जब भी कोई मिनिस्टर वहां जाता है तो उस कला केन्द्र में कल्चरल प्रोग्राम चलता है और वहां पर यह सब कुछ होता है।

Planning and Development Minister : This is absolutely wrong. आप किसी का नाम बताएं।

चौधरी नेत राम : नाम किस किस का बताऊं। सभी लोग वहां जाते हैं, सभी मिनिस्टर वहां जाते हैं और जब आप भी वहां जाते हैं तो आप का भी उस कला केन्द्र में इसी तरह से स्वागत होता है।

Planning and Development Mnister: I challenge him.

चौधरी नेत राम : आप इस तरह से कभी नहीं कह सकते। आप सब का वहां पर स्वागत होता है।

उपाध्यक्षा : चौधरी नेत राम जी, अगर आप के पास कोई ऐसी सही बात हो तो आप लिखकर मेरे पास भेजें। मैं खुद इसके मुताल्लिक बात कर लूंगी। (I would request Chaudhri Net Ram to send me some specific cases in writing and then I will myself take them up with the Government.)

चौधरी नेत राम : बहुत अच्छा जी, मैं आप के पास सबूत पेश करूंगा कि मिनिस्टर लोग वहां कला केन्द्र में क्या करने जाते हैं, वहां पर क्या क्या प्रोग्राम मनाया जाता है और किस तरह का कल्चरल प्रोग्राम वहां पर होता है।

उपाध्यक्षा : आप फिर वही बातें कर रहे हैं। नशे बन्दी के मुताल्लिक आप ने कोई बात कहनी है तो कह लें वरना आप बैठ जाएं। (The hon. Member is again saying irrelevant things. I would request him to resume his seat if he has not to say anything regarding prohibition.)

बाबू बचन सिंह : आन ए प्वायंट आफ़ आर्डर, मैडम, मैं पूछना चाहता हूँ कि आया नशे बन्दी पर बहस हो रही है या एक्साइज़ ऐक्ट की अमेंडमेंट पर बहस हो रही है ?

उपाध्यक्षा : आप ही देख लीजिए वह किस तरह से इर्रेलेवेंट बातें कर रहे हैं। (The hon. Member can himself see how irrelevant the hon. Member is in his speech.)

चौधरी नेत राम : मैं तो यही बता रहा हूँ कि देश के बड़े बड़े आदमी जो भी काम करेंगे आम लोग उन्हें ऐसा करते देख कर वह काम करने लगेंगे। जैसी जैसी लीडरों की भावना होगी वैसी वैसी आम लोगों की भावना बनेगी। यह आम कायदा है। आप देख लीजिए, शादी विवाह पर जो हमारे रस्मो रिवाज होते हैं वह बड़े आदमियों को देख देखकर बदलते बनते रहते हैं। इसी तरह से गांव में कोई पूंजी वाला हो, उस की जब लोग शोहरत देखते हैं तो हर आदमी कहता है कि वह भी उसी तरह से पूंजी कमाए। इस लिये मैं इन्हें कहता हूँ कि यह अपनी भावना को बदलें, जब तक यह शराब..... (विघ्न), जब तक यह अपने आप में यह भावना पैदा नहीं करते कि शराब का प्रयोग खत्म करना है, मैं यकीन से कहता हूँ, तब तक लोगों पर इस का असर कुछ नहीं होगा। जैसा कि मैं ने पहले बतलाया है, यह वही बात होगी जैसा कि हमारे उपदेशक लोग किया करते हैं यानी दूसरों को तो कहते हैं कि दो दो गुत्तें लड़कियों की नहीं होनी चाहियें लेकिन अपनी बहु बेटियों से दो दो गुत्तें कराते हैं....

उपाध्यक्षा : मैं फिर कहती हूँ कि आप बिल पर बोलिये गुत्तों की बातें न करिए। (I would again request the hon. Members to discuss the Bill and not indulge in irrelevant talks regarding modes of hair dressing by ladies.)

चौधरी नेत राम : मैं यह तो मिसाल के तौर पर ही कह रहा हूँ। मैं तो यह अर्ज़ करना चाहता हूँ कि यह तो भावना की बात है। बुरे काम जो भी हैं, वह अगर बड़े आदमी करेंगे तो दूसरे उन्हें देख कर करने लगेंगे। जैसी भावना उन की होगी वैसी जनता की भी होगी।

योजना तथा विकास मंत्री (सरदार दरबारा सिंह) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो बिल लाया गया है इस का मकसद सिर्फ इतना ही है कि लोग जो नाजायज़ शराब कशीद करते हैं उस को बन्द किया जाए। यह इसी लिये लाया गया है ताकि शराब की नाजायज़ कशीद को बन्द किया जा सके। मैडम इस बिल की स्टेटमैंट आफ आब्जैक्ट्स ऐंड रीज़न्ज़ में दो ही बातें दी हुई हैं। एक बात तो यह है कि यह जो इल्लिसिट डिस्टिलेशन होती है इस को बन्द

[योजना तथा विकास मन्त्री]

करना है और इसे बन्द करने के लिये हमें ऐसी लैजिस्लेशन लानी चाहिये थी जिस से यह बन्द हो सके। मेरा ख्याल है कि इस चीज़ से किसी भी मैम्बर को इख्तलाफ नहीं है कि यह बन्द की जाए। यह अलग बात है कि इस वक्त कुछ बेकायदगियां हो रही हैं या कुछ एडमिनिस्ट्रेटिव खामियां हो सकती हैं..... (चौधरी नेत राम की तरफ से विघ्न)

Deputy Speaker : Order, please.

Sardar Harchand Singh : On a point of order, Madam.

Deputy Speaker : No I do not permit.

योजना तथा विकास मंत्री : मैडम, मैं अर्ज़ कर रहा था कि इस बिल की स्टेटमेंट आफ़ आब्जैक्ट्स ऐंड रीज़न्ज़ में यह बात दी हुई है कि शराब की नाजायज़ कशीद को डिस्करेज करना है। इस के अलावा इस में जो दूसरी बात दी हुई है वह यह है कि हम ने जो यहां प्रोहिबिशन लागू करनी है उस के लिये बैक ग्राउंड तैयार करनी है। यहां पर प्रोहिबिशन लाने का मकसद है या शराब की नाजायज़ कशीद का मकसद है इस से तो इस सदन के किसी मैम्बर को इख्तलाफ नहीं हो सकता। भले ही इस महकमे में कुछ खराबियां हों या इस मकसद को अचीव करने वाले तरीके से किसी का मतभेद हो लेकिन यहां इस हाउस में जितने सज्जन बैठते हैं वह सब इस बात को मानेंगे कि हम इस बिल के ज़रिए उन लोगों को caution कर रहे हैं जो नाजायज़ शराब कशीद करते हैं कि अगर अब भी आप ऐसा करेंगे तो आप को सज़ा हो सकती है और बहुत ज्यादा सज़ा हो सकती है। सज़ा चाहे तीन साल रखी जाए या 6 साल रखी जाए आखिर इस बिल का मकसद तो शराब की नाजायज़ कशीद को बन्द करने का है जिस मकसद के साथ सब मुतफिक हैं। जैसा कि मैं ने पहले कहा है कि यह मैं मानता हूँ कि इस चीज़ में कुछ खराबियां हो सकती हैं, लेकिन इस बात को मानने के लिये कौन तैयार होगा कि नाजायज़ शराब कशीद करने वाले को सज़ा ही न दी जाए और यह बगैर सज़ा मुकर्रर किए के बन्द हो जाएगी। उस दिन चीफ मिनिस्टर साहिब ने स्टेटमेंट दी थी कि हम प्रोहिबिशन की तरफ जा रहे हैं। जब हम सब चाहते हैं कि यह प्रोहिबिशन हो तो हमें उन का साथ देना चाहिये। भले ही कुछ भाई उस तरफ बैठते हैं या इस तरफ बैठते हैं, सब चाहते हैं कि यहां प्रोहिबिशन होनी चाहिये। हम सब चाहते हैं कि यह यहां लागू हो। हां, इस के लागू करने में कुछ खराबियां हो सकती हैं। ऐसी शिकायतें भी हो सकती हैं कि नाजायज़ शराब कशीद करने वालों को जब पकड़ा गया हो तो उन में कुछ इन्नोसेंट आदमी भी पकड़ लिये गए हों और कुछ कशीद करने वालों को छोड़ दिया गया हो। लेकिन मैं कहता हूँ कि इस से किसी को इख्तलाफ नहीं हो सकता कि यह बिल जो यहां लाया गया है इस को इस लिए लाया गया है कि नाजायज़ कशीद को रोकने के लिये सज़ा रखी जाए बल्कि इस से यहां प्लैटफार्म तैयार होगा नशेबन्दी करने के लिये। (एक आवाज : तो यह स्टैपिंग स्टोन होगा) नहीं, यह स्टैपिंग स्टोन नहीं है। मुझ से आप सब इत्तिफाक करेंगे कि इस स्टेज पर जो खराबियां की जाती हैं उन को रोका जाए और इन को रोकने से लाज़मी तौर पर हमारी स्टेट के लोगों के स्टैंडर्ड आफ लिविंग में फर्क पड़ेगा। हमारी जो इकोनामिक डिफिकल्टीज़ हैं उन को दुरुस्त करने के लिये यह लाज़मी है कि कोई ऐसा बिल यहां लाया जाए। लोगों को इस के लिए, शराब-बन्दी के लिये पाबन्द करना लाज़मी

है। इन खराबियों को दूर किया जाए। इन को दूर करने के लिए कौन सा रास्ता हो सकता है, मिनिस्टर कन्सर्न्ड इस बात पर ग़ौर करेंगे। जो सुझाव बाग्रज़ भाइयों की तरफ से यहां पर दिए गए हैं इन को भी यह ध्यान में रखेंगे लेकिन इस बात से हम सब इत्तिफाक करते हैं कि यहां नशेबन्दी होनी चाहिये। इस के लिये ज़रूरी है कि पहले हम शराब की नाजायज़ कशीद को बन्द करें। नाजायज़ शराब को रोकने के लिए कानून तो पहले ही मौजूद है जिस के पढ़ने से पता लगता है कि जो नाजायज़ शराब कशीद करता हुआ पकड़ा जाएगा उस के लिए सजा मुकर्रर है। इस लिये जिन भाइयों ने ऐट रैंडम इलज़ाम लगाए हैं यह उन के लिए ठीक नहीं था। कुछ दोस्तों ने कहा है कि जो नाजायज़ शराब कशीद होती है उस में फूड भी होती है, लेकिन सरकारी ठेकों की शराब बहुत खराब होती है। इस तरह से जो भाई खराबियों को खराबियों से कम्पेयर करने लगते हैं वह ठीक नहीं करते, इस से खराबियां रुकती नहीं, बल्कि बढ़ती हैं। आप ने जो कुछ बहस में कहा है उस का मतलब तो यही निकलता है कि शराब की नाजायज़ कशीद बंद होनी चाहिये। तो इसी मतलब के लिये तो यह बिल है। इसी सदन में चीफ मिनिस्टर साहिब ने कहा है कि नशेबन्दी पूरे तौर पर लागू करनी है। जब उन की यह पालिसी है तो हमें तो उन के हाथ मजबूत करने चाहियें जिस से यह अच्छा काम सारे सूबे में जल्द से जल्द हो सके। रोहतक में जो लागू की गई है तो उस में कोई कमी रह सकती है, इधर भी रह सकती है, मगर इस बातसे तो सारे ही सहमत हैं कि जब यह सारे सूबे में लागू होगी तो जो हमारे रास्ते में, तरक्की के रास्ते में एक बहुत बड़ी रुकावट है वह दूर हो जाएगी। (तालियां)

6-00 p.m.

(इस समय उपाध्यक्षा ने एक्साइज, टैक्सेशन तथा राजधानी मन्त्री को बोलने के लिये कहा)

बाबू बचन सिंह : श्रीमती जी, डिबेट में हमारा हिस्सा लेना भी ज़रूरी है।

Deputy Speaker : The hon. Member should take his seat.

Baboo Bachan Singh : I protest against it.

Deputy Speaker : I want to say something, please resume your seat. Enough discussion has already taken place on this Bill. (*Interruptions.*) I have already called upon Shri Ram Saran Chand Mittal to speak.

बाबू बचन सिंह : मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ........

उपाध्यक्षा : मुझे भी तो अपनी बात पूरी करने दें। (विघ्न) (Please let me finish) (*Interruptions*)

बाबू अजीत कुमार : मिनिस्टर साहिब बीच में ही बोलने लगे थे।

उपाध्यक्षा : जो बहस हुई है, कुछ मेम्बरान बोले हैं तो मिनिस्टर साहिब को भी तो मौका मिलना चाहिये कि वह आप की बातों का जवाब दें। (विघ्न) Babu ji, will you help me ? (Some hon. Members have taken part in the discussion. The hon. Minister should also have a chance to give a reply. (*interruptions*) (*addressing Baboo Bachan Singh*) I hope the hon. Member will co-operate with me in the matter.)

बाबू बचन सिंह : आन ए प्वाइंट आफ़ आर्डर। जब मैं खड़ा हो गया था तो, इस लिये कि मैं बहस में हिस्सा लेना चाहता था, आप को मिनिस्टर साहिब का नाम नहीं लेना चाहिये था। (विघ्न)

उपाध्यक्षा : मैं एक ही तरफ देखती हूँ तो कोई और जो चारों तरफ देखे वह ढूंढ लो। (विघ्न) (If the hon. Member feels that I look towards one side only, he may try to get elected another Deputy Speaker who may look towards all sides.)

बाबू बचन सिंह : आन ए प्वाइंट आफ आर्डर। क्या आप ने फैसला कर लिया है कि आप ने इस बिल को अभी पास करवाना है ?

उपाध्यक्षा : मैं ने मिनिस्टर साहिब को काल अपान कर लिया है। (I have already called upon the hon. Minister.)

बाबू बचन सिंह : मगर इन के बाद तो कोई स्पीच नहीं हो सकेगी।

उपाध्यक्षा : हां, इन के बाद कोई स्पीच नहीं होगी। (Yes, there will be no other speech after this.)

बाबू बचन सिंह : तो आप यह बिल ज़बरदस्ती पास करवाना चाहती हैं ?

उपाध्यक्षा : बाबू बचन सिंह जी, बड़े अफसोस से कहना पड़ता है कि आप की सब से ज्यादा कन्ट्रीब्यूशन होती है, आप सब से ज्यादा बोलते हैं, आप सब से पुराने पार्लियामैंटेरियन हैं फिर भी आप कहते हैं कि आप को मौका नहीं मिलता। मिनिस्टर साहिब से पहले आप खड़े नहीं हुए। (I am very sorry to say that although Babu Bachan Singh being an old parliamentarian gets a lot of the time to speak and makes an outstanding contribution, yet he complains that, he does not get an opportunity to speak. He did not rise before the Minister did so.)

बाबू बचन सिंह : आन ए प्वाइंट आफ़ आर्डर। क्या मैं इस से पहले खड़ा नहीं हुआ ? मैं तो पहले भी खड़ा हुआ था।

Finance Minister : The Bill is yet at the consideration stage. The hon. Member, Baboo Bachan Singh shall have every right to speak on the subsequent stages of the Bill.

बाबू बचन सिंह : डिप्टी स्पीकर साहिबा, हाउस में एक वज़ीर साहिब ने यह बात रखी है कि सरकार की पालिसी प्रोहिबिशन की है तो उस के बाद आपोज़ीशन को भी मौका मिलना चाहिये कि वह भी अपना प्वायंट आफ व्यू हाउस के सामने रख सकें।

उपाध्यक्षा : जब मैं ने आप से मदद मांगी है तो क्या उस के बाद कोई प्वाइंट आफ आर्डर या कोई और बात रह जाती है ? (विघ्न) आप इस तरीका से चलना चाहते हैं तो मुझे भी सोचना पड़ेगा। (When I have sought the co-operation of the hon. Member, the question of raising a point of order, etc., does not arise (*Interruptions*) If he wants to behave like this, I will have to review the position.)

बाबू बचन सिंह : अगर आप इस तरह से हमारी जबान बन्द करना चाहती हैं तो बहुत अफसोस है ।

Deputy Speaker : I want your help.

बाबू बचन सिंह : नहीं, इस बात में नहीं झुकते ।

एक्साइज, टैक्सेशन तथा राजधानी मन्त्री (श्री राम सरन चंद मित्तल) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, अगर माननीय सदस्य जिन्हों ने इस अमैंडमैंट पर इतनी बहस की है इस ऐक्ट के ओरिजनल सैक्शन को देख लेते तो इतनी नुक्ताचीनी न करते । उस सैक्शन में भी दोबारा कन्विक्शन पर कुछ ज्यादा सजा है । हां, उस में कुछ खामी थी । अगर एक दफ़ा जुर्माना होता है तो दूसरी कन्विक्शन पर दुगना जुर्माना हो जाता है । जो इस बिल में प्रोवाइडिड है वह यह है कि अगर दूसरी कन्विक्शन होगी तो दुगनी सजा होगी । मगर पहले जुर्माने के बाद कैद लाजमी है । तीसरी कन्विक्शन पर और ज्यादा सजा होगी । और कोई बड़ी बात इस में नहीं है । इसी लिये तो मैं ने कहा था कि यह तो महज़ एक अमैंडिंग बिल है । प्रोहिबिशन के बारे में तो पहले ही चीफ़ मिनिस्टर साहिब ने कहा हुआ है कि इस को लाना है और इस के बारे में एक बिल लाएंगे । उस के ऊपर तमाम सदस्यों को पूरा पूरा अख्तियार होगा कि इस पालिसी के मुताल्लिक अपने विचार या सुझाव सरकार के सामने रखें, उस के हर पहलू पर बहस करें । आज तो सिर्फ सजा बढ़ाने का ही सवाल है । तो भी, जो कुछ मेम्बरान ने बातें कही हैं दो चार, मैं बिल्कुल मुख्तसिर तौर पर उन का जवाब देना चाहता हूं ।

यह सरकार की डिक्लेयर्ड पालिसी है कि तीसरी प्लैन के खात्मे तक नशेबन्दी को तमाम पंजाब में लागू करना है । (विघ्न) सवाल यह था कि यह काम कोई बाई स्टेजिज़ करें या एक दम कर दें । इस के लिये जनता की राये लेनी चाहते थे मगर वह बात ऐमर्जैंसी की वजह से छोड़ दी गई जब हालात ठीक हो गए समझे जाएंगे तो नशेबन्दी लागू हो जायेगी, वह बात अलग है ।

कामरेड राम किशन जी ने हमारी उस आफर का जिक्र किया जो हम ने दस मील की ड्राई बैल्ट के बारे दूसरे राज्यों को दे रखी हैं और कहा कि यहां नशेबन्दी लागू होनी चाहिये । इस सम्बन्ध में अर्ज़ है कि यहां चाहे लागू हो या न हो मगर जो स्टेट यह लागू करेगी हम उस को दस मील की ड्राई बैल्ट वाली फैसिलिटी देने को तैयार हैं, बशर्ते कि वह अपने हां नशेबन्दी लागू करें । इसी तरह हम भी उन से उम्मीद रखते हैं कि अगर हम अपने हां नशेबन्दी लागू करें तो वह भी हमें यही फैसिलिटी देंगे । यह हमारी पालिसी की मोटी मोटी बातें हैं और जो माननीय सदस्य हैं उन में से सिवाय एक दो के बाकी सभी इस से सहमत हैं, और इस का स्वागत करते हैं ।

एडमिनिस्ट्रेशन के अन्दर कुछ छोटी छोटी बातों का जिक्र आया कि अफ़ीम बहुत बिकती है । इसी वजह से तो सज़ा और कड़ी की है । कुछ ठेकों के मुताल्लिक मैल प्रैक्टिसिज़ का बयान किया गया है । यह बात ठीक है कि महज़ कानून की वजह से नशेबन्दी कामयाब नहीं हो सकती जब तक कि सारी जनता के अन्दर इस बात की भावना न पैदा हो कि शराब बुरी है । इस के लिए सारी जनता, धार्मिक संस्थाओं वगैरह का, सब का सहयोग चाहिए । यह बात कन्स्टीट्यूशन के डायरैक्टिव प्रिन्सिपल्ज़ में है कि नशेबन्दी लागू करनी चाहिये । तो जो साहिबान इस को अच्छा समझते हैं वह जब जब अपने इलाके के दौरे पर जाएं तो इस के हक में

[एकसाइज़ टैक्सशन तथा राजधानी मन्त्री]

प्रचार करें। आज जो भी शराब की मुखालफत करता है उसको चाहिए कि अपने अपने इलाका के अन्दर इस बात का प्रचार करे। इस बात का तो इन्तज़ार नहीं करना चाहिये कि कानून बनेगा और तब ही शराब पीना बंद होगा। क्योंकि यह सब जानते हैं कि यह बुरी चीज़ है इसलिए इसे बंद करने के लिए प्रचार की जरूरत है।

फिर कहा गया कि शराब मिलती है और खुले आम मिलती है। इस कानून से इसको रोका नहीं जा सकता। इसमें हरेक पुलिटिकल पार्टी, सोशल पार्टी, रिलिजस पार्टी और पढ़े लिखे लोगों को चाहिये कि वह प्रचार करें कि शराब बुरी चीज़ है और इसे पीना और पिलाना बंद करना चाहिये, एनकरेज नहीं करना चाहिये।

इसमें कोई दो राएं नहीं हो सकतीं कि सब स्कीमें जो सरकार की ओर से शराब को बंद करने के लिए तैयार की जाएं उन में सारे सहयोग दें ताकि यह कुरीति जो है इसे बंद किया जा सके। यह कहा गया कि नाजायज़ शराब बिकती है और इसे बंद करने के लिये हम यह कदम उठा रहे हैं। यह बुरी बात है और हम इसे मानते हैं। यह तमाम बातें इस बिल से बंद हो जाएंगी और कहां तक होंगी यह तो अभी देखना है। लेकिन मैं मैम्बर साहिबान को इत्मीनान दिलाता हूँ कि हमारी गवर्नमैंट सिंसियर्ली यह चाहती है कि शराब बंद हो, इसको बंद किया जाए। लेकिन यह महज़ हमारे कहने से बंद नहीं होगी। इसके लिए हम चाहते हैं कि हरेक के अन्दर प्रचार हो और आपका सहयोग हमें मिले। यह कहना कि यह एक आदमी का काम है, यह नहीं हो सकता। यह तो तमाम मैम्बर साहिबान और पार्टियां सहयोग दें तो कामयाब हो सकता है। मैं इसके साथ ही यह निवेदन कर दूं कि जहां जहां पर भी इस महकमे में ऐसे अनसर मौजूद हैं, लूपहोल हैं, वह सरकार को बताएं यदि ठेके के अन्दर नाजायज शराब बिकती है या एग्ज़ैक्टिव में नुक्स है तो आप बताएं ताकि उसे ठीक किया जा सके। मैं यकीन दिला सकता हूँ कि जहां कहीं मैल-प्रैक्टिसिज़ हैं उन्हें ठीक करने और एडमिनिस्ट्रेटिव होल्ड को टाइट करने के लिए स्टैप्स लूंगा। गवर्नमैंट इस बात पर तुली हुई है कि शराब बंद की जाए और वह इस काम में आगे बढ रही है। इस लिये मैं प्रार्थना करूँगा कि इस बिल पर विचार किया जाए।

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab Excise (Amendment) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be taken into consideration.

The motion was carried.

Deputy Speaker : The House will now proceed to consider the Bill Clause by Clause.

मैं मेम्बर साहिबान के गोश गुज़ार यह बात करना चाहती हूं कि रूल 158 में दर्ज है कि जो नोटिसिज़ आफ़ अमेंडमेंट्स आएं उन के लिए दो क्लियर डेज़ का नोटिस दिया जाए। लेकिन यहां पर एक नोटिस 1.50 पर ; एक 2.55 पर और एक 3.05 पर आज मिला है। नं० 1 से 6 तक जो अमेंडमेंट्स हैं इन पर मेम्बर साहिबान बोल चुके हैं। मैं केवल

आपका ध्यान इस तरफ दिलाना चाहती थी। मैं ने इन्हें एलाओ कर दिया है क्योंकि यह स्पीकर की डिस्क्रीशन पर है कि वह शार्ट नोटिस पर भी अमेंडमेंट एक्सैप्ट कर ले। (I take this opportunity to draw the attention of the hon. Members to rule 158 of the Rules of Procedure. It has been mentioned therein that two clear days' notice is required for sending notices of amendments to the Bills. But I have noticed that notices of three amendments have been received at 1.50 P.M., 2.55 P.M. and 3.05 P. M. today respectively. The hon. Members who have given notices of amendments from No. 1 to No. 6 have already spoken on their amendments. It was just to draw your attention to the relevant rules. I have allowed all these amendments as it is the discretion of the Speaker to accept amendments at shorter notices.)

कामरेड राम प्यारा : आन ए प्वाइंट आफ़ आर्डर, मैडम। मैं यह जानना चाहता हूँ कि जो रूलिंग अभी आपने दिया है इसके मुताबिक अगर किसी अमेंडमेंट का नोटिस दो क्लियर डेज़ से कम वक्त में आएगा तो क्या वह इनवैलिड करार दिया जाएगा ?

उपाध्यक्षा : मैं ने यह कहा है कि कायदा यह है कि टू क्लियर डेज़ नोटिस आना चाहिये। यह डिस्क्रीशन आफ़ दि स्पीकर है कि वह शार्ट नोटिस पर भी अमेंडमेंट एक्सैप्ट कर लें। (I have said that the rules provide for two clear days notice for the amendments to clauses of a Bill. But it is the discretion of the Speaker to accept an amendment at short notice.)

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : आपने अभी फरमाया है कि रूल 158 के तहत दो दिन का क्लियर नोटिस चाहिए तो क्या जो आज नोटिसिज़ आफ़ अमेंडमेंट्स दिए गए हैं वह आउट आफ़ आर्डर हो जाएंगे ?

उपाध्यक्षा : जिन मेम्बर साहिबान ने आज नोटिसिज़ आफ़ अमेंडमेंट्स दिए हैं वह बोल चुके हैं। मैं तो आगे के लिए सूचना दे रही हूँ कि ध्यान रखा जाए। (The hon. Members who have given notices of amendments to-day have already spoken on them. I simply wanted to draw the attention of the hon. Members to the rule for its observance in future.)

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Madam, you were pleased to observe that notices of amendments should be given at least two days earlier. I think that the hon. Member, Comrade Ram Piara was referring to the practice that when the amendment is of an urgent an nature or is based on cogent reasons, the Speaker may admit at shorterh notice. You were, Madam, however, right in inviting the attention of te hon. Members that usually two days' notice is needed.

उपाध्यक्षा : मैं सरदार गुरदियाल सिंह ढिल्लों की शुक्रगुज़ार हूँ कि उन्हों ने मेरी मदद की है। यह स्पीकर की डिस्क्रीशन है कि अगर मुनासिब समझें तो शार्ट नोटिस पर भी अमेंडमेंट लाने की इजाजत दे दें। (I am thankful to Sardar Gurdial Singh Dhillon for his support in this connection. It is the discretion of the Speaker to allow an amendment at a shorter notice if he deems it proper.)

CLAUSE 2

बाबू बचन सिंह (लुध्याना उत्तर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं उन आदमियों में से हूँ जिन्होंने जिन्दगी भर शराब नहीं पी, न ठेके की न देसी, न जायज़, न नाजायज़ । लेकिन मैंने , बावजूद इस बात के कि कभी शराब का इस्तेमाल नहीं किया इस क्लाज़ में कोई अमेंडमेंट नहीं दी, क्लाज़ में जो कुछ दर्ज है उसकी मैं पुरज़ोर मुखालफत करने के लिए खड़ा हुआ हूँ । साफ अल्फाज में मैं इस लिए मुखालफत करता हूँ कि सरकार ने हमेशा इस काम में इनसिन्सैरिटी से काम लिया है । इस गवर्नमैंट ने लोगों को धोखा दिया है और इस गवर्नमैंट ने खुद इस सूबे में नाजायज़ शराब की कशीद को रोकने के लिए कदम नहीं उठाया मैं अर्ज़ करूँगा कि सन् 1959 में इस सरकार ने शराब को छोड़ कर अफ़ीम की नशेबंदी की । चीफ़ मिनिस्टर से लेकर एक्साइज़ ऐंड टैक्सेशन मिनिस्टर तक और मेम्बर साहिबान भी जानते हैं कि 1959 में 1 अप्रैल से पहले अफ़ीम केवल ठेकों पर बिकती थी, आज घर घर में बिकती है । अगर ठेके पर इसका भाव 10 रुपए या 8 रुपए था तो घर घर में यह चार या पांच रुपए तोला मिलती है । क्या गवर्नमैंट की आंखें बंद हैं कि किस तरीके से अफ़ीम नाजायज़ तौर पर बिक रही है ? यह है प्रोहिबिशन की पालिसी अफ़ीम के बारे में ।

दूसरी बात, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज़ करूँगा कि 1948 में हमारे सूबे में डा० गोपी चन्द भार्गव चीफ मिनिस्टर थे । हमारे उस वक्त के चीफ़ मिनिस्टर ने एक ज़िले में प्रोहिबिशन की थी, तो बार बार इस बात का ज़िक्र आया, इस असेम्बली में भी और बाहर भी, कि तजरुबा यह कहां तक कामयाब है । खुद डाक्टर साहिब ने भी महसूस किया और कहा था कि प्रोहिबिशन कैसे लागू की जा सकती है अगर नाजायज़ कशीद जारी है । जब तक आप नाजायज़ शराब की कशीद को नहीं रोक सकते प्रोहिबिशन कतई तौर पर नाफिज़ नहीं कर सकते ।

मैं इस बात में डाक्टर साहिब से मुतफिक नहीं हूं । क्योंकि मेरी राये यह है कि इस सूबे में भी दूसरे सूबों की तरह ऐसी प्रोवीजन्ज़ लगाई जा सकती हैं । मगर गवर्नमैंट को अपने रैविन्यूज़ का ही फिकर है । इस बात की खातिर गवर्नमैंट खुद पब्लिसिटी करती है, मुनादियां करती है ताकि एक्साइज़ में ज्यादा से ज्यादा आमदन हो । इस महकमा की तरफ से पंजाब के हर ज़िला के ठेके से यही प्रचार होता है और लाउड स्पीकर से होता है । इस का मतलब यह है कि सरकार नशाबन्दी नहीं कर रही बल्कि खुद इस बात की हौसला अफ़ज़ाई भी करती है । अभी अभी जब मैं असेम्बली की छुट्टियों में लुध्याने गया तो मैंने क्या देखा कि इस बात की मुश्तहरी हुई, मुनादी हुई कि "पियो और जियो ठेका की शराब बड़ी सस्ती हो गई है ।" फाज़िलका के मुताल्लिक आज एक अखबार ने लिखा है कि वहां भी सस्ती शराब पीने की मुनादी की गई थी । यहां एक फाज़िलका की बात नहीं, मैं तो कहता हूँ कि पंजाब के हर ज़िला में यही नारा है कि "पियो और जियो" ।

मैं, डिप्टी स्पीकर साहिबा, अर्ज़ करता हूँ कि इस सरकार की इस किस्म की पालिसी की वजह से लोगों में शराब पीने की आदत बढ़ गई है ।

उपाध्यक्षा : यह मुनादी आया गवर्नमेंट की तरफ से हुई है या ठेकेदारों की तरफ से ?
(May I know from the hon. Member if this announcement was made by the Government or by the contractors ?)

बाबू बचन सिंह : ठेकेदारों की तरफ से।

उपाध्यक्षा : तो फिर गवर्नमैंट का इस से क्या वास्ता है ? (Then how is Government concerned with it.)

बाबू बचन सिंह : डिप्टी स्पीकर साहिबा, चूंकि मेरा एक ऐसे अदारे से वास्ता पड़ता रहा है, इस लिये मैं जानता हूँ और यह गवर्नमेंट भी आंख खुली होते हुए भी इसे बंद ही समझती है। मैं अर्ज़ करूँ कि जब सरकार ठेके नीलाम करती है तो ठेकेदारों को बड़े बड़े एलान दिए जाते हैं ताकि बोली ज्यादा से ज्यादा हो। अगर सरकार ऐसा नहीं करती तो इसमें सरकार को घाटा रहता है। इस के अलावा यह अंदाज़ा लगाया जाना कि कितनी डिस्ट्रिब्यूशन फ्री है जो कि इल्लिसिट डिस्टिलेशन की होती है और भी बड़ा ही मुश्किल है। मैं कहता हूँ कि नशाबंदी हो कैसे जब गवर्नमैंट खुद इस सूबे के अन्दर इस बात की हौसला अफ़ज़ाई करती है। मैं आप से अर्ज़ करूँ कि अब भी इस किस्म का एक झगड़ा चल रहा है। पिछले दिनों सैंट्रल गवर्नमैंट ने, आपको पता होगा कि तमाम सूबाई सरकारों को जब हिदायत की थी कि शराब को बिल्कुल ही बंद किया जाये तब पंजाब के फाइनैंन्स मिनिस्टर साहिब इस बात पर सैंटर पर ज़ोर देते रहे थे कि क्योंकि एक्साइज़ की इनकम का ही इस सूबे को एक बड़ा भारी सोर्स है। इसलिये अगर शराब बंद करनी है तो सब से पहले यह ज़रूरी है कि हमें इस घाटे को पूरा करने के लिये ग्रांट दी जाये। अगर गवर्नमैंट ईमानदार होती तो यह सैंटर की सरकार को इस तरह का जवाब न देती। यह एक मानी हुई बात है कि इन की इंटैन्शन ही ऐसी नहीं थी कि मुल्क में नशाबंदी हो। मैं दाद दिये बगैर नहीं रह सकता, श्री राजगोपाल आचार्य एक ऐसे शख्स हैं जिन्हों ने नशाबंदी के वक्त कहा था कि खाह गवर्नमैंट को कितना घाटा पड़े लेकिन जब तक मैं वज़ीर आज़म हूं, मद्रास में शराबबंदी लाज़मी होगी। उन्होंने ऐसा कहा क्योंकि वह सिन्सियर थे इस नेक मकसद के साथ, लेकिन हमारी सरकार की कहने की बात कुछ और है और करने की बात कुछ और। पिछली दफ़ा जब गवर्नर साहिब के एड्रैस पर नशाबंदी की बात चली तो मैं ने पंजाब सरकार का उस वक्त ध्यान दिलाया था। तो उस वक्त हमारे चीफ मिनिस्टर ने यही जवाब दिया था कि हम नशाबंदी नहीं कर सकते। बाद में यह भी कहने लगे थे कि हम रैफ़ेंडम करायेंगे। असल में डिप्टी स्पीकर साहिबा, देखने वाली बात यह है कि इस वक्त इल्लिसिट डिस्टिलेशन कराता कौन है? यह इन्स्पैक्टर्ज़ कराते हैं या यह एक्साइज़ के छोटे छोटे अहलकार कराते हैं। हकीकत यह है कि ग़रीब लोगों का डिस्टिलेशन भी एक रोज़गार बना हुआ है और आज सूबे में बहुत से लोग हैं जो इस कमाश से अपना पेट भरते हैं। इस बात का खुद चीफ़ मिनिस्टर साहिब को भी पता है, वह खुद इस बात को मानते हैं। यही नहीं आज सारे हिन्दुस्तान में जो गोल्ड स्मगल हो कर आता है वह पंजाब के रास्ता से ही आता है। सोने की स्मगलिंग का काम जो पंजाब की सरहदों से होता है वह किसी और रास्ता से नहीं होता।

उपाध्यक्षा : बाबू जी, इस बहस में गोल्ड को लाना कहां की रैलेवैन्सी है ? (How the hon. Member is relevant in mentioning about gold in his Speech?)

बाबू बचन सिंह : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं उन की इनसिन्सैरिटी की तरफ ध्यान दिलाना चाहता हूँ। क्लाज़ 4 इ मैंस मुताल्लक हो इस प्वाइंट पर कर रहा हूँ कि गवर्नमैंट

[बाबू बचन सिंह]
इनसिन्सियर है। आज करोड़ हा रुपए का स्मगल किया हुआ सोना और किसी रास्ते से नहीं आता, पंजाब के रास्ता से ही आता है। जो लोग ऐसा काम करते हैं ब्लैक का सोना लाकर इस पंजाब में बेचते हैं वह लाखों नहीं करोड़ों रुपए दिन दिहाड़े कमा रहे हैं। एक और इनसिन्सैरिटी की बात मैं करूँ। वह यह है कि क्या यह नहीं जानते कि आज पंजाब में कौन कौन से लोग ऐसे हैं जो बेइमानियां करते हैं और बाहर के मुल्कों इंगलैंड और कैनेडा के पास्पोर्ट इनसे बनवा कर जाते आते हैं? क्या इनकी आंखें बंद हैं?

कैप्टन रतन सिंह : मैडम, क्या यह क्लाज़ नं० 2 पर बोल रहे हैं?

उपाध्यक्षा : आप अगर इस क्लाज़ पर कुछ कह सकते हैं तो कहिये। (The hon. Member may please speak on this clause only.)

बाबू बचन सिंह : मैं खुद शराब पीता नहीं और किसी को पिलाता नहीं। क्योंकि गवर्नमैंट इनसिन्सियर है, इस की कहने की बात और है और अमल की बात और है, मैं इसी चीज को डिफाइन कर रहा हूँ।

उपाध्यक्षा : आप को महज़ नशाबंदी पर ही बोलना चाहिये। (The hon. Member should confine his remarks to probihition only.)

बाबू बचन सिंह : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं नशाबंदी पर कतई नहीं बोल रहा। मैं तो इस अमेंडिंग बिल की मुखालफ़त इस लिये कर रहा हूं कि सरकार की अंदर से कोशिश और है और बाहर से और। यह लोगों को धोखा देना चाहते हैं और उनकी आंखों में धूल डालकर अपना उल्लू सीधा करना चाहते हैं?

उपाध्यक्षा : आपने अगर कोई ज़रूरी बात कहनी हो तो कहिए वरना वाइंड अप करें। (The hon. Member may please wind up, if he has got nothing important to say.)

बाबू बचन सिंह : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझे पहली बहस में भी हिस्सा लेने की इजाज़त नहीं मिली थी, इस लिये अब बोल रहा हूँ और दफा 2 की ही मुखालफत कर रहा हूँ।

उपाध्यक्षा : आखिर रैलेवैन्सी की भी कोई हद मुकर्रर होनी चाहिये। (There should he some limit fixed for relevancy.)

बाबू बचन सिंह : जो मेरा इरादा है वह मैंने डिप्टी स्पीकर साहिबा, पहले ही अर्ज़ कर दिया है। मैं इस बात में कतई क्लियर हूँ और अगर गवर्नमैंट इस मकसद में क्लियर होती तो मैं सरकार को बधाई देता अगर सरकार 8 करोड़ रुपया ड्रेनेज पर लगा कर जनता के लिए काम करती। मैं बधाई देता........

उपाध्यक्षा : बधाई आपकी note हो गई । नशाबंदी की कोई तजवीज़ बताइये । (The congratulations offered by the hon. Member have been taken note of. He should say something about prohibition.)

बाबू बचन सिंह : मेरी कोई प्रोपोज़ल नहीं है । मैं तो आउट ऐंड आउट इसकी मुखालफत करता हूँ । इसी लिये मैं ने कोई तरमीम भी नहीं दी ।

(Baboo Bachan Singh was still in possession of the House when it adjourned.)

6.30 p.m.

(The Sabda then adjourned till 9.00 A.M. on Thursday, the 4th April, 1963.)

21655/PVS—387—17-9-63—C., P. & S., Pb., Chandigarh.

ANNEXURE

[Kindly see foot note at Page (31)66 of this debate]

AMOUNT SANCTIONED UNDER GROW-MORE-FOOD CAMPAIGN

859. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state—

(a) the total amount sanctioned by the Government in the Agriculture Department under the ' Grow More Food ' Campaign during the years 1960-61, 1961-62 and 1962-63, districtwise, for installing tube-wells and pumping sets, for the repair of wells and tube-wells and for fertilizers, etc.

(b) whether the money so sanctioned for each district was fully utilised; if not, the details thereof, districtwise?

ASSEMBLY QUESTION NO. 859 (UNSTARRED)

The answer to the Assembly Question No. 859 (Unstarred) appearing in the list of unstarred Questions on the 1st April, 1963, in the name of Comrade Makhan Singh Tarsikka, M.L.A., is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

Planning and Development Minister.

To

The Secretary,
Punjab Vidhan Sabha,
Chandigarh.

U. O. No. 32-BSX-63/11086, Chandigarh, dated the 28th March, 1963

CESS REALISED FROM SUGAR MILLS

938. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state—

(a) the total amount of cess realized from each Sugar Mill in the State from 1957 todate, yearwise and Millwise;

(b) the rate of cess for each year during the said period together with the period for which cess had been charged;

(c) whether any penalty/interest has been charged from any of the said Sugar Mills for the late or delayed payment by the Mill; if so, the amount charged as penalty/interest together with the details of the mills from whom charged and the amount on which penalty/interest has been charged, if not charged, the reasons therefor?

Sardar Gurbanta Singh : (a) A statement is attached.

(b) The rate of cess since 1957-58 is 9 nP. per maund of sugarcane purchased. The same has been charged since then.

(c) No amount as penalty/interest has been charged from any sugar mill for late or delayed payment of cess, as there is no such provision in the Punjab Sugarcane (Regulation of Purchase and supply) Act, 1953 and the rules framed thereunder.

STATEMENT SHOWING THE AMOUNT OF CESS REALISED FROM SUGAR MILLS IN THE STATE

Year		1957-58	1958-59	1959-60	1960-61	1961-62	1962-63	Total
		Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs
FACTORY								
Yamunanagar	..	8,24,177·00	7,55,829·95	9,19,539·59	10,42,365·78	95,947·52	..	36,37,859·84
Phagwara	..	..	2,88,211·69	3,55,439·65	4,01,710·53	53,850·96	2,24,673·59	13,23,886·42
Dhuri	..	..	..	..	..	..	..	..
Panipat	..	2,72,672·30	2,89,756·63	3,37,711·14	4,13,889·96	..	..	13,14,030·03
Rohtak	..	1,83,685·62	1,69,669·59	3,67,609·00	4,14,361·48	..	..	11,35,325·69
Bhogpur	..	3,04,158·96	2,86,834·49	3,45,282·31	4,46,637·26	3,06,535·23	..	16,89,448·25
Total yearwise	..	15,84,693·88	17,90,302·35	23,25,581·69	27,18,965·01	4,56,333·71	2,24,673·59	91,00,550·23

Grand Total ... Rs 91,00,550·23

SALE OF PLOT FOR CINEMA IN FARIDABAD

939. Comrade Ram Piara : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether any plot for the Cinema has been sold in open auction/ by tenders/by negotiations or otherwise in Faridabad during the period from 1st January, 1958, to date, if so, the name of the purchaser, the terms under which the same was sold, the amount for which sold, the date when the plot for the Cinema was sold;

(b) the dates when the construction of the said Cinema was allowed and the licence granted together with the name of the person/ firm in whose name the said licence was granted;

(c) whether any tenders/auction or sale in respect of the said plot in any manner was not accepted in the first instance, if so the reasons for the same together with the name of the person/ firm whose bid/tender or offer was the highest together with the amount thereof;

(d) the terms and conditions which were laid down by the Department at the time of auction/tenders or sale by negotiation;

(e) in case of negotiation the designation of the authority who negotiated, the date when negotiated, the place where negotiaions took place ?

Shri Mohan Lal : (a) The property in question belonged to the Central Government and was auctioned by them. As such the question cannot be answered in the State Legislature.

(b) The permission for the construction of the cinema was given on 30th September, 1962, and the licence was granted to Shri Surinder Singh, Proprietor, M/s Fine Films, on 8th March, 1963.

(c) to (e). As in para (a) above.

SURPLUS AREA RESETTLEMENT AND OF EJECTED TENANTS

971. Comrade Ram Chandra : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total surplus area of land at present in the State, districtwise;

(b) the number of tenants (i) who have applied for settlement districtwise and (ii) who have been ejected districtwise;

(c) the number of applications so far received from the land owners who have applied for the ejectment of their tenants along with the number of tenants desired to be ejected;

(d) the last date of the receipt of such applications ?

Subject.—Unstarred Assembly Question No. 971 asked by Comrade Ram Chandra, M.L.A., regarding surplus area and Resettlement of ejected tenants.

The answer to Unstarred Assembly Question No. 971, appearing in the list of Unstarred Questions for the 3rd April, 1963, in the name of Comrade Ram Chandra, M.L.A., is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected from the Deputy Commissioners in the State.

Revenue Minister

To

The Secretary,
Punjab Vidhan Sabha,
Chandigarh.

U. O. No. 2946-ARII(IV)-63/982/Chandigarh, dated the 3rd April, 1963

Punjab Vidhan Sabha Debates

4th April, 1963

Vol. I—No. 32

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Thursday, the 4th April, 1963

Price.. Rs. 1.40 nP.

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES VOL. I NO. 32

DATED THE 4TH APRIL, 1963

Read	*For*	*On Page*	*Line*
Supplementaries	Supplementries	(32)1	7
क्रिया	की	(32)2	4
सारा	द्वारा	(32)2	2nd from below
located	locaed	(32)3	46
विइ्ंवि	f वि	(32)11	21
उन्हों	उवहों	(32)14	9th from below
measures	measuren	(32)21	6
लागू	ला	(32)21	last but one
Secretariat	Seceʻriat	(32)22	item (3)
Industries	Indusrieis	(32)24	17th from below
Annexure	Aonexur	(32)26	last
gauge	gange	(32)31	37
Privileges	Priviliges	(32)37	heading-1
constitute	constiitute	(32)44	25
Bracket after question mark		(32)49	23
Read bracket before बाबू and after दे		(32)50	9th from below
attempted	atempted	(32)53	—do—
meeting	me ting	(32)57	7
Read lines 22 and 23 after line 16		(32)59	
is	I	(32)60	28
this	thIs breach	(32)65	10
serve	this. inसsrve	(32)65	12
in the House	the Ho use	(32)65	13

स्पीकर साहिब	स्पकर साहिब	(32)65	14
Delete "भ्रजंकर" after "पिछले" and *read*	before रहा	(32)65	14
speech	speach	(32)66	6
speech	speach	(32)68	5th from below
shrewd	shrewed	(32)68	16
privilege	Previlage	(32)68	19
Treasury	Treasurey	(32)70	23
Privileges	Privilegis	(32)71	heading
Facile remark	facilere mark	(32)72	4
hand-cuffs	hand-cufs	(32)72	5
these	thesef	(32)74	12
miscreants	miscrants	(32)77	7
question	uqestion	(32)78	24
incumbent	incombent	(32)79	16
friendly	frinedly	(32)79	18
us	as	(32)79	34
is	ts	(32)79	47
children	:hildren	(32)80	22
admitted	admttted	(32)80	25
malice	mali:e	(32)81	21
undesirable	undesirabie	(32)81	32
extraneous	extrancous	(32)81	42
Chaudhri	Chaudhrt	(32)82	17

Note:—Starred Questions Nos. 1310 and 1238 appearing on pages 24 and 25 and standing in the name of Comrade Makhan Singh Tarsikka, were actually put by Comrade Babu Singh Master with the permission of the Hon. Speaker.

PUNJAB VIDHAN SABHA

Thursday, the 4th April, 1963

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 9 a. m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

STARRED QUESTION AND ANSWERS

SUPPLEMENETRIES ON STARRED QUESTION No. 2315

श्री अमर सिंह : क्या मंत्री महोदय बतलायेंगे कि यह कानून कब से लागू हुआ है और इसकी implementation के लिए क्या कदम उठाए गए हैं ?

योजना तथा विकास मन्त्री : इस पर बड़ी देर से अमल हो रहा है। और कई झगड़े जो बाकी थे वह साथ साथ खत्म हो रहे हैं।

श्री अमर सिंह : बहुत सी जगह जहां झगड़े नहीं हैं वहां intentionally delay हो रही है, इसका क्या कारण है ?

मन्त्री : अगर आप नोटिस में लाएंगे तो गौर किया जाएगा।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : क्या वजीर साहिब बतलाएंगे कि अमल न होने का कारण instructions का in time ना पहुँचना है ?

मन्त्री : नहीं, जो लोग काबिज़ हैं, उनको पट्टा लौंग लीज़ पर दिया हुआ है।

श्री अमर सिंह : अगर कुछ पंचायतों के नाम जो intentionally delay कर रही हैं, आपके नोटिस में लाए जाएं तो आप उनके खिलाफ क्या action लेंगे ?

Mr. Speaker : It is a suggestion for specific action. It is the policy of the Government to help the Harijans. In order to thrash out the matter, I would suggest that the hon. Members may contact the Minister in a deputation. If they do not feel satisfied even then, I would permit half an hour's discussion in regard to the allotment of land to Harijans by the Government.

CONSTRUCTION OF SAFIDON-JAGSI ROAD

***2454. Chaudhri Inder Singh Malik :** Will the Planning and Development Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government for the construction of a road from Safidon to village Jagsi *via* village Hatt in tehsil Jind, district Sangrur ; if so, the estimated cost thereof and the time by which the said road is likely to be completed ?

Sardar Darbara Singh : Part I : Yes.

Part II : Rs 8.46 lacs.

Part III : Nothing definite can be said at present on account of National Emergency.

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि क्या यह सड़क second five-year plan में भी शामल थी ?

Note.—The Starred Question No. 2315 along with its reply appears in the PVS Debate Vol. I No. 31, dated 3rd April 1963

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਕਤ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਵਕਤ emergency ਦੀ ਵਜਾਹ ਕਰਕੇ ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਹੇਗੀ।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : वहां पर एक लाख 75 हजार लोगों की तरफ से, और 25 हजार रुपया Market Committee ने offer की है। क्या Government इस बात पर गौर करेगी कि उस सड़क को बनाय जाए।

मंत्री : गौर तो हो सकता है। लेकिन इस वक्त emergency की वजह से Government के पास पैसे नहीं हैं और जो रुपए लोगों ने देने की offer की है उस से खर्चा पूरा नहीं हो सकता।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : हम वहां पर earthwork भी करने के लिए तैयार हैं। यह सिर्फ 6 मील का सड़क का टोटा है। क्या फिर Government बनाने के लिए तैयार है?

Mr. Speaker : I would request the Minister to look into the matter. It is only a six mile road.

Minister : Sir, the question is of the availability of funds.

CONSTRUCTION OF BHIWANI JHUPA ETC., ROADS

***2510. Shri Jagan Nath :** Will the Planning and Development Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to construct roads between Tosham and Siwani ; Bhiwani and Jhupa and Loharu and Charkhi Dadri ; if so, the time by which these are expected to be constructed ?

Sardar Darbara Singh : (a) Yes.

(b) No firm date can be indicated. Completion will depend on availability of funds for construction of these roads.

MEDICAL COLLEGE, ROHTAK

***2753. Shrimati Parsanni Devi :** Will the Planning and Development Minister be pleased to state—

(a) the total amount of expenditure so far incurred on the construction of the building of Government Medical College, Rohtak ;

(b) the estimated amount of expenditure still to be incurred on the aforesaid building ?

Sardar Darbara Singh : (a) The anticipated expenditure to the end of 31st March, 1963 would be Rs 114.00 lakhs.

(b) Originally the rough cost estimate for the total project called the Medical College , Rohtak, was estimated at Rs 1.98 crores. The Government gave administrative approval to the execution of work costing Rs 1.50 crores in the first phase. The Government is now engaged in examining the scope for economy in regard to the buildings to be constructed during the second phase of the project . The final proposals to the total cost of the project are not, therefore, yet available.

कामरेड राम प्यारा : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि यह जो खर्च होने वाला है वह द्वारा गवर्नमैंट ही कर रही है या public की भी कुछ contribution है?

मंत्री : यह गवर्नमैंट की चीज है गवर्नमैंट ही बना रही है।

DRINKING WATER SUPPLY SCHEMES IN GAGRET AND AMB BLOCKS

***2090. Pandit Mohan Lal Datta:** Will the Minister for Planning and Development be pleased to state—

(a) whether it is a fact that certain villages in Gagret and Amb Block in Una Tehsil are experiencing great difficulty with regard to the supply of drinking water ;

(b) whether Government has received any representation from any villagers of the said Blocks requesting to undertake the water supply scheme in villages located herein ; if so, the action, if any, so far taken thereon ?

Sardar Darbara Singh : (a) Yes.

(b) Yes. Two Schemes for Water supply have been prepared, whilst the work of preparation of schemes relating to another 8 villages is in hand. Their execution will be undertaken on allotment of funds.

पंडित सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि जो सकीम तैयार की गई है उस में गगरेट ब्लाक के कौन कौन से गांव रखे गए हैं ?

मंत्री : मुझे नोटिस दे दें पता करके बता दूंगा ।

PLANT PROTECTION MEASURES

***2255. Comrade Ram Kishan :** Will the Agriculture and Welfare Minister be pleased to state—

(a) whether there is any proposal under the consideration of Government for plant protection in the State; if so, the details thereof ;

(b) whether there is any scheme under the consideration of Government to conduct research for the control of "Terai borer" of sugarcane ; if so, the details thereof ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) (i) Yes.

(ii) A statement is laid on the Table of the House (Annexure I).

(b) (i) Yes.

(ii) A statement is laid on the Table of the House. (Annexure II).

ANNEXURE I

Statement giving the details of Plant Protection Work in the State

For Plant Protection Work, Technical staff is posted in all the Districts. They assist the cultivtors in the control of various insects, Pests and diseases of crops, vegetables and fruit trees and supply them necessary pesticides and Plant Protection Equipment. The Plant Protection Equipment is given to cultivators on loan. For purchasing their own equipment 50 per cent subsidy is also given under various schemes.

ANNEXURE II

Statement giving the details of the scheme, to conduct Research for the control of "Tarai Borer" of Sugarcane

Indian Central Sugarcane Committee, in their last meeting held on the 24th December, 1962, on the initative of State Agriculture Deparment, approved a scheme for Research on "Tarai Borer" at a total cost of Rs 2,95,164 for a period of three years. It will be a Co-ordinated Scheme between States of Punjab, Uttar Pradesh and Bihar, but the Headquarter of the scheme will be locaed in this State. All expenditure on staff etc., will be borne by the Indian Central Sugarcane Committee. The State Government will have to provide the facility in the matter of Laboratory and Equipment. The expenditure is estimated to be Rs 25,000 for three years. The formal sanction of the Indian Central Sugarcane Committee is still awaited, but in view of the fact that it has been approved by that body, it has been proposed to be included in the Budget estimates for the year 1963-64.

कामरेड राम किशन : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि plant protection के संबंध में जो equipment चाहिये वह किस किस तरह की equipment इकट्ठी की गई है, वह कहां से available हो सकती है और क्या सरकार ने उस संबंध में सारी तैयारी कर रखी है ?

ਮੰਤਰੀ:—Statement ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਾਸ spray ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵੀ ਹਨ । ਜੋ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣਾਂ ਚਾਹੁਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ 50 ਫੀ ਸਦੀ grant ਦੇ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਜੇ ਕਰ ਨਾ ਖਰੀਦਣਾ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਜੋ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਵਿਚ Plant Protection Inspectors ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਉਹ ਮਸ਼ੀਨਾਂ loan ਤੇ ਲੈਕੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

कामरेड राम किशन : वज़ीर साहिब ने sprayers का भी जिक्र किया है । मैं पूछता हूँ कि इन के अलावा जो दूसरी mechanical equipment है उसका भी इन्तज़ाम किया गया है या नहीं ?

ਮੰਤਰੀ:—ਹਾਂ ਜੀ ਹੈ । ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਵੀ ਖਰੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਵੀ ਹੈ ; ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਲਈ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : क्या वज़ीर साहिब को ऐसी शिकायतें नहीं आई हैं कि इलाकों में Plant Protection Equipments बहुत थोड़ी हैं ? क्या और ज्यादा इन्तज़ाम किया जाएगा ?

ਮੰਤਰੀ: ਹਾਂ ਜੀ, ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਹੁਣੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ $3\frac{1}{2}$ ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ foreign exchange ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ spray ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਖਰੀਦ ਕੇ no profit no loss basis ਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਰੀਦਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ।

SETTING UP OF TRACTOR WORKSHOPS

***2484. Sardar Gurmit Singh** : Will the Agriculture and Welfare Minister be pleased to state—

(a) whether there is any proposal under the consideration of Government to set up tractor workshops to undertake the repairs of the tractor of the farmers at tehsil or Block Headquarters ; if so, the time by which it is likely to be implemented ;

(b) the names of places where the said workshops are likely to be located ?

Sardar Gurbanta Singh: (a) *First Part.*—No.

Second Part.—Does not arise.

(b) Does not arise.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ: ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਜਟ ਵਿਚ workshop ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ provision ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਕਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ । ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਗੌਰਮਿੰਟ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਐਸੀ ਸਕੀਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਲੇਕਿਨ Farmers Forum ਵਾਲੇ ਇਕ Co-operative Society register ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਮੰਗਾਏਗੀ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹੇਗੀ ।

Mr. Speaker : What is the basis of your supplementary ? How do you know that the Government has made some provision in the budget for this workshop ? It is only the private agency which undertook the work.

(No reply was given by the hon. Member)

कामरेड राम प्यारा : क्या Agriculture Minister बतायेंगे कि farmers जो tractor workshop खोलेंगे उन को सरकार subsidy देने का विचार रखती है ?

ਮੰਤਰੀ:—ਅਜੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਸੀ workshop ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ।

श्री मंगल सेन : क्या मंत्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि पंजाब के किसी इलाके में tractors को manufacture करने के लिए कारखाने का licence दिया है ?

ਮੰਤਰੀ :—ਕੋਈ licence ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

NALAGARH COMMITTEE REPORT

***2485. Sardar Gurmit Singh :** Will the Agriculture and Welfare Minister be pleased to state whether it is under the consideration of Government to now implement the Nalagarh Committee's Report on Agriculture ; if so, the time by which it is likely to be done ?

Sardar Gurbanta Singh : The recommendations of Nalagarh Committee, which were finally accepted by the Punjab Government have already been implemented. The question of giving the Deputy Directors a higher starting pay is under the consideration of the Government.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ Nalagarh Committee ਦੀ report ਵਿਚ field staff ਵਧਾਉਣ ਲਈ provision ਹੈ ? ਸਰਕਾਰ ਉਸ report ਨੂੰ ਕਿਸ ਹਦ ਤਕ implement ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰਖਦੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ: ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ Committee ਦੀ report ਮੰਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ recommendations ਉਤੇ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ । Deputy Director ਦੇ pay scale ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ Nalagarh Committee ਦੀ report ਵਿਚ field staff ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ? ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਤਕ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : Field staff ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । Nalagarh Committee ਦੀ report ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ; ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਮਾਨਯੋਗ Member satisfy ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ request ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ office ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ schemes ਦਸ ਦੇਵਾਂਗਾ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ scheme ਦੀ ਕਾਪੀ ਹੈ ਉਹ ਮਾਨਯੋਗ member ਨੂੰ ਦਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

PROVISION OF AUTOMATIC BORING MACHINES FOR MOHINDERGARH DISTRICT

*2566. **Shri Banwari Lal :** Will the Agriculture and Welfare Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to provide an automatic boring machine for district Mohindergarh, if so, the time by which the said machine is likely to be provided ?

Sardar Darbara Singh : *Part* (*i*) Yes.

Part (*ii*) The machinery will have to be imported from abroad. So, no definite time can be given.

LAND PURCHASED BY WELFARE DEPARTMENT IN VILLAGE DHANI, SANGRUR DISTRICT

*1716. **Comrade Shamsher Singh Josh :** (Put by Comrade Babu Singh, Master) : Will the Agriculture and Welfare Minister be pleased to state—

(a) whether the Land Approval Committee have approved the proposal for the District Welfare Officer, Sangrur for buying land at village Dhani in Sangrur District for rehabilitation for Harijan families ;

(b) the members of the said committee who attended the meeting in which approval for the purchase of the said land was given together with the names of the absentees ;

(c) the date when the meeting of the Committee was held for the purpose ;

(d) whether it is a fact that the date actually fixed for holding the meeting of the Committee was changed, if so, the reasons therefor ;

(e) the names of the land-owners whose land has been proposed to be taken, along with the total area of such land and the total price of the same ;

(f) whether the deed in respect of the said land has been registered or not ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) Yes.

(b) Sarvshri Ran Singh and Pritam Singh Sahoke attended the meeting. Sarvshri Ram Piara and Shamsher Singh Josh did not attend the same.

(c) 12th July, 1962.

(d) No.

(e) Sardarni Pavitar Kaur and Pritam Kaur. Area purchased is 310 acres and 5 kanals and the total cost is Rs 2,65,528.12 nP.

(f) Sale deed has been registered .

कामरेड राम प्यारा : क्या कृषि मंत्री बताने की कृपा करेंगे कि जमीन जो खरीदी गई है, क्या वह beneficiary के नाम transfer हो चुकी है या नहीं।

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

Mr. Speaker : The sale deed has been registered.

कामरेड राम प्यारा : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि जैसा कि उन्होंने फरमाया है कि 2 मैम्बर हाज़िर थे और 2 गैर हाज़िर थे। तो क्या वज़ीर साहिब फरमायेंगे कि meeting कहां पर हुई और किस जगह को खरीदने के लिए approval दी गई ?

Mr. Speaker : The hon. Member should not expect all these details.

Comrade Ram Piara : I have asked about it in the Question, Sir.

कामरेड राम प्यारा : मै उनसे पूछना चाहता हूं कि कमेटी की meeting किस जगह हुई, जो Members हाज़र थे उन्हों ने कहां approval दी ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਵਾਲ ਵਿਚ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਪੁਛੀ । ਜੇ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ date ਬਦਲਣ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ? ਇਹ ਕਿਉਂ ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਯਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ date ਬਦਲੀ ਗਈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ 310 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸੇ ਸਰਦਾਰਨੀ ਕੋਲੋਂ ਖਰੀਦੀ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ surplus ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਨਾ ਉਹ surplus ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਇਸ ਤੇ ਕੋਈ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਬੈਠਾ ਸੀ ।

कामरेड राम प्यारा : On a point of order, Sir. Minister साहिब ने कहा है कि date नहीं बदली गई। मैं प्रार्थना करना चाहता हूँ कि चारों मैम्बरों ने चंडीगढ़ में 17 जुलाई date fix की थी, proceedings सामने रख कर देख लें। मगर यह कहते हैं कि date नहीं बदली गई। it is a mis-statement and I challenge it.

Mr. Speaker : The hon. Member can bring that to my notice and I will look into that.

Voices : Supplementary Question, Sir.

Mr. Speaker : A point of Order has been raised that the very statement made by the hon. Minister is wrong and if that comes to be true then the whole basis will be changed.

Chaudhri Inder Singh Malik : Sir, we have to ask supplementaries in regard to other parts of the question.

Mr. Speaker : Let me look into the papers which will be supplied by Comrade Ram Piara and if it comes out that the Government got this land without taking into confidence the Members of the Committee appointed for the purpose, then I will permit further discussion on this question.

Comrade Ram Piara : Speaker Sahib,............

Mr. Speaker : The hon. Member can meet me in my Chamber.

कामरेड राम प्यारा : मैं submit करता हूँ कि मैं पिछला record भी साथ लाया हूँ। पिछले session में भी आपने फरमाया था कि मुझे लिख कर भेजो। आप के secretariat ने 4 दफा गवर्नमैंट को reminders जारी किए हैं। मुझे हुक्म हो तो यह पेश कर दूं। आप के Secretariat के reminders के बावजूद गवर्नमैंट जवाब नहीं दे रही। मैं तो लिख कर दे दूंगा हाज़र हो कर। गवर्नमैंट को चाहिये कि वह जवाब दे दे।

Mr. Speaker : The Rules do not permit me to force the Government to give replies to questions whether it is convenient or inconvenient for them to reply. But I assure the hon. Member that if he convinces me that whatever the hon. Minister has stated on the floor of the House is incorrect, I will take very serious notice whatever the consequences may be.

Comrade Ram Piara : So nice of you, Sir.

Mr. Speaker : Next question please.

AMOUNT SPENT ON THE EDUCATION OF HARIJANS AND BACKWARD CLASSES STUDENTS

***2498. Bakshi Partap Singh :** Will the Agriculture and Welfare Minister be pleased to state the total amount spent by the Government on the education of the Harijans and Backward Classes Students during the first two years of the Third Five-year Plan period in Kangra District, tehsilwise ?

Sardar Gurbanta Singh : Rs 7,72,919 ; Tehsilwise information is not available yet.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਖੋ ਵੱਖ ਕਿੰਨੀ amount ਖਰਚ ਹੋਈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ total amount ਦਸ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਦੋ ਸਾਲ ਵਿਚ ਖਰਚ ਹੋਈ । ਇਸ ਲਈ ਅਲਹਿਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿਓ । (The hon. Minister has stated the total amount spent in two years. As regards this supplementary question, the hon. member may give a separate notice.)

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗਾ, ਬੜੀ ਲੰਮੀ list ਹੈ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਜਿਹੜੀ amount 7,72,919 ਰੁਪਏ Education ਤੇ spend ਹੋਈ, ਕੀ ਇਸ ਵਿਚ stipends ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜੀ, ਹਾਂ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜ਼ਿਲਾ ਕਾਂਗੜਾ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ complaints ਆਈਆਂ ਹਨ ਕਿ stipends ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ?

Mr. Speaker : The hon. Minister cannot be expected to be a directory.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਅਛਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਛ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਓਥੋਂ ਦੇ students ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਤਕ ਦੋਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ stipends ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ amount ਵਿਚ stipend ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ?

Mr. Speaker : The hon. Minister has stated the amount which includes the stipends that have been paid.

पंडित चरंजी लाल शर्मा : क्या वज़ीर साहिब बताने की कृपा करेंगे कि अगर कोई Harijan students जिसकी फीस मुग्राफ हो fail हो जाए, तो जब उसे next year admit करते हैं तो क्या यह concession withdraw कर लेते हैं ?

Mr. Speaker : How does it arise out of the main question ? I have to go by the rules.

बख्शी प्रताप सिंह : वजीर साहिब ने tehsil-wise information नहीं दी । क्या अब दे देंगे ।

ਮੰਤਰੀ :—Tehsil-wise information ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ । ਅਸੀਂ stipends ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ figures ਵੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਕ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਦੇ ਬਚੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਬਾਹਰੋਂ ਪੜ੍ਹਣ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬਚੇ ਦੂਸਰੀ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ information Tehsil-wise collect ਕਰਨੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ।

बख्शी प्रताप सिंह : स्पीकर साहिब, जब आप ने question admit किया है तो information मिलनी चाहिये ।

Mr. Speaker : When I admitted this question, I did not know all these implications. Whatever has been said by the hon. Minister is fully justifiable. He is prepared to give all the information. Moreover the hon. Minister was a colleague of the hon. Member in the Cabinet, and he (the Member) could have got all the information whatever he wanted. The Government do not want to deny it.

चौधरी इन्दर सिंह : गुज़ारिश यह है कि तहसील के अंदर जितने स्कूल होते हैं उन में जो amount दिया जाता है उस का total tehsil-wise बताया जा सकता है । इस में कोई difficulty नहीं होनी चाहिये ।

Mr. Speaker : If the hon. Member desires, tahsilwise information could be given on the basis of stipends disbursed to students studying in schools localted in different tahsils.

श्री जगन नाथ : क्या Agriculture Minister साहिब बतायेंगे कि हरिजनों को जो stipends दिये जाते हैं वह Central Government से दिये जाते हैं या State Government की तरफ से दिये जाते हैं । अगर दोनों की तरफ से दिये जाते हैं तो ratio क्या है ?

ਮੰਤਰੀ:—ਪੈਸਾ ਤਾਂ Central Government ਵੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ State Government ਵੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ distribution State Government ਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮਾਲੂਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ State Government ਕਿੰਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ Central Government ਕਿੰਨਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਜਟ ਵੇਖ ਲੈਣ । ਬਜਟ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

AMOUNT SANCTIONED FOR CONSTRUCTING HOUSES FOR HARIJANS OUT OF THE COLLECTIONS MADE UNDER THE TEMPORARY TAXATION ACT, 1962

***2696. Shri Banwari Lal :** Will the Agriculture and Welfare Minister be pleased to state whether Government have sanctioned any amount for the construction of houses for Harijans out of the amounts collected under the Temporary Taxation Act, 1962 ; if so, the amount so sanctioned district-wise ?

Sardar Gurbanta Singh : Not yet ; second part of the question does not arise.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਣੇ ਹਨ , ਇਸੇ ਲਈ Temporary Taxation Bill ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਹੁਣ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਪੈਸਾ ਇਕਠਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ?

ਮੰਤਰੀ: ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹਿਸਾ ਮਿਲੇ । ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਵੀ schemes ਮੰਗੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ Planning Commission ਕੋਲੋਂ ਵੀ schemes invite ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ । ਜਦੋਂ schemes finalise ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ Planning Commission ਕੋਲੋਂ schemes ਮੰਗੀਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ Planning Commission ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਹਿਸਾ ਪਾਉਣ.........?

Mr. Speaker : It does not arise.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਕਮੇਟੀ ਵੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ?

ਮੰਤਰੀ: ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ invite ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਚੰਗੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਲਭਣ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦਸਣ; ਅਸੀਂ consider ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਮੰਨਜ਼ੂਰੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਦੇਣੀ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜਦ Temporary Taxation Bill ਉਤੇ discussion ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਹੁਣ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੰਕਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣੇ ਹੋਰ ਸਕੀਮਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਸਕੀਮ ਬਿਲਕੁਲ ਤਰਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ?

Mr. Speaker : I would request the hon. Member not to put in the mouth of the hon. Minister what he never said. He did not say that.

श्री जगत नाथ : On a point of order, Sir. आपने फरमाया है कि यह सब कुछ उन्होंने नहीं कहा। अगर आप के नोटिस में चीफ मिनिस्टर साहिब की ऐसी statements लाई जाएं जो कि बाहर भी इन्होंने दी हैं तो क्या आप कोई action लेंगे?

Mr. Speaker : I cannot accept that. The hon. Minister has stated that the schemes are being formulated i.e. they are in the preliminary stages.

कामरेड राम प्यारा : Agriculture Minister साहिब ने फरमाया है कि इस सिलसिले में Planning Commission से consultations की जा रही हैं। क्या वह बतलायेंगे कि पंजाब गवर्नमैंट ने कोई scheme उन के पास approval के लिए भेजी है या उनसे request की है कि आप कोई scheme बनाकर पंजाब गवर्नमैंट को भेजें?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ:—ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਆਸਾਨ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜੇ ਪੈਸੇ Housing ਲਈ ਇਕਠੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਨਿਸਟਰੀ, Planning Commission, Centre ਦੇ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਭ interested ਨੇ ਕਿ ਇਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਘਰ ਬਣਵਾਈਏ ਔਰ ਜੇ emergency ਨਾ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਦੂਜੇ ਬਜਟ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਅਸਾਂ ਘਰਾਂ ਦੀ ਇਸ scheme ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਮਕਸਦ ਵਾਸਤੇ ਦੇਵਾਂਗੇ ਲੇਕਿਨ emergency ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਹੁਣ question ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪੈਸੇ ਅਸਾਂ tax ਲਗਾ ਕੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ welfare ਲਈ ਇਕਠੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ

ਇਸ House ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਪਣੇ general ਬਜਟ ਵਿਚੋਂ ਖਰਚ ਕਰੇਗੀ, ਇਸ ਪੈਸੇ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ sacred ਪੈਸਾ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ—quick results ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ welfare ਲਈ ਚਾਲੂ ਕਰੀਏ । ਇਹ ਚੀਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਆਖੀ ਸੀ ਔਰ ਹੁਣ ਫੇਰ repeat ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ schemes ਨੂੰ experiment ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਚਾਲੂ ਕਰੀਏ ਔਰ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਮਿਯਾਬ ਹੋਵੇਗੀ, ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਆਮਦਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਹ ਪੈਸਾ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਰਖਦੇ ਹਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਖੁਦ Planning Commission ਔਰ Centre ਦੇ ਖਾਸੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਆਖੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ unproductive ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਅਜੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਉਤੇ discussions ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਸੋਚਦੇ ਪਏ ਹਾਂ ਔਰ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਆਨਰੇਬਲ Agriculture ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਢੰਗ ਸੁਝਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਦਸਣ ਪਰ ਇਕ ਗਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰ ਲਓ ਕਿ ਆਪਾਂ ਉਨਾਂ ਦਾ standard of living raise ਕਰਨਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : I think, after the hon. Chief Minister has explained the whole position, there was no occasion for further supplementaries. Anyway, Chaudhri Chand Ram may ask a supplementary question.

श्री चांद राम : क्या मिनिस्टर साहिब इस सिलसिले में schemes formulate करने के लिए Scheduled Castes legislators की कोई meeting बुलाएंगे ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ:—ਨਹੀਂ ਜੀ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ [illegible] ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ agree ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਦੋ ਗਲਾਂ ਸਮਝ ਲਉ ਕਿ dairy, poultry ਔਰ leather work ਉਤੇ ਅਸਾਂ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਔਰ ਉਹ ਵੀ ਦੂਜੇ ਬਜਟ ਵਿਚੋਂ, ਇਸ ਪੈਸੇ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ । ਸੋ ਇਹ ਸਕੀਮਾਂ ਅਸਾਂ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਚਾਲੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ।

श्री बनवारी लाल : On a point of order, Sir. मेरा सवाल था लेकिन मुझे एक भी supplementary पूछने के लिए time नहीं दिया गया । मुझे सवाल भेजने का क्या फायदा हुआ ?

Mr. Speaker : I am sorry, I did not see the hon. Member get up.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : On a point of information. Sir, ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ . . . .

Mr. Speaker : No please.

INCOME FROM RESIN COLLECTION IN KANGRA DISTRICT

***2499. Shri Partap Singh Bakshi:** Will the Agriculture and Welfare Minister be pleased to state the income derived tehsilwise in Kangra District from Resin collection by the Government.

Sardar Gurbanta Singh : A statement is laid on the table of the House.

STATEMENT

A statement showing income from Resin Collection in various Ranges of Kangra District

Serial No.	Name of Forest Range		Income derived during the year					(Rupees)
		1947-48	1948-49	1949-50	1950-51	1951-52	1952-53	1953-54
1	Hamirpur ..	2,93,767	4,72,378	3,13,595	5,95,041	5,37,503	5,93,600	7,75,888
2	Jawalamukhi ..	3,76,440	3,55,542	2,38,517	2,47,119	3,58,083	2,81,323	2,84,395
3	Shahpur ..	1,31,160	1,45,156	1,40,339	1,57,339	2,68,787	2,71,667	1,83,289
4	Nurpur ..	1,07,592	1,25,180	1,19,074	1,35,035	1,83,768	2,03,564	1,55,950
5	Indora ..	..	..	..	..	..	53,789	90,422
6	Uhl ..	..	..	..	..	..	..	25,844
7	Palampur ..	..	..	1,01,744	1,28,041	3,42,325	1,62,560	1,63,024
8	Dharmsala ..	..	..	..	15,371	36,753	38,010	34,457
9	Upper Beas ..	..	39,204	..	38,042	56,528	..	32,831

Serial No.	Name of Forest Range	Income derived during the year (Rupees)						
		1954-55	1955-56	1956-57	1957-58	1958-59	1959-60	1960-61
1	Hamirpur ..	7,21,577	7,34,404	5,12,535	8,52,326	13,83,962	15,45,479	16,30,862
2	Jawalamukhi ..	2,54,045	3,65,204	3,67,340	26,586	5,12,222	6,51,354	6,32,764
3	Shahpur ..	1,84,215	2,17,608	1,68,858	2,49,192	3,15,062	1,97,378	4,86,016
4	Nurpur ..	1,32,204	17,23,835	1,55,616	1,75,863	2,41,445	3,16,681	3,40,576
5	Indora ..	69,282	97,641	82,701	1,10,722	1,23,684	1,67,069	1,72,736
6	Uhl ..	25,460	31,864	24,733	24,756	34,885	47,511	44,958
7	Palampur ..	1,40,028	1,64,082	1,56,710	1,95,052	2,44,603	3,27,703	66,995
8	Dharamsala ..	38,085	38,062	46,331	42,679	77,154	97,422	1,21,783
9	Upper Beas ..	35,671	25,435	31,291	27,874	62,595	57,834	51,473

श्री प्रताप सिंह बखशी : सवाल के जवाब में मुझे जो statement दी गई है उस से पता चलता है कि 1947 की निसबत 1961 में बरोज़े से 26 लाख ज्यादा आमदनी सरकार को हुई है तो इस बात के पेशे नज़र क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि क्या वह ज़िला कांगड़ा में कोई बरोज़े का कारखाना लगाने की स्कीम पर ग़ौर कर रहे हैं ?

श्री अध्यक्ष : कल तक तो आप खुद मिनिस्टर रहे हैं आप को सब मालूम होगा । (The hon. Member has till very recently been himself a Minister and must be knowing all about it.)

ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਕਿਉਂਕਿ ਗੰਦੇ ਬਰੋਜ਼ੇ ਦੀ production ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਗਗਰੇਟ ਵਿਚ ਬਰੋਜ਼ੇ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਖਾਨਾ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਲਾ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰੋਜ਼ੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਰਿਆਇਤ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਹ ਕਾਰਖਾਨਾ ਚਲ ਸਕੇ। ਅਤੇ ਬਰੋਜ਼ਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਆਮਦਨੀ ਹੋ ਸਕੇ ।

श्रीमती सरला देवी : मिनिस्टर साहिब ने बताया है कि गगरेट में जो ज़िला होशयार-पुर में है एक कारखाना गंदे बरोज़े का लगाया है । मैं उन से यह पूछना चाहती हूँ कि गंदा बरोज़ा तो सब से ज्यादा ज़िला कांगड़ा में पैदा होता है तो इस की factory ज़िला होशयार पुर में क्यों लगाई गई है ?

मुख्य मन्त्री : असल पूछते हो तो यह कारखाना गगरेट में भी नहीं लगाया जाना चाहिये था लेकिन growers के ज़ोर में आ कर वहां लगाया गया है । कांगड़ा या और किसी पहाड़ी इलाका में जहां माल लाने जाने के लिए सड़कें न हों वहां factory नहीं लगानी चाहिये । असल में इस कारखाने के लिए सब से मौज़ूं जगह होशयार पुर शहर थी । क्योंकि हर factory के लिए यह जरूरी होता है कि जितना माल वहां बने वह आसानी से बाहर जा सके और जितना माल वहां चाहिए वह आसानी से आ सके लेकिन ज़िला कांगड़ा में अभी सड़कें ठीक तरह से नहीं बनीं इस लिए वहां कोई कारखाना लगाना मुनासिब नहीं होगा ।

श्रीमती सरला देवी : चीफ मिनिस्टर साहिब ने अभी २ बतलाया है कि ज़िला कांगड़ा में अभी सड़कें नहीं हैं जो इस को बाकी जगहों से मिलाती हों । तो क्या Forest Minister साहिब बतलायेंगे कि वहां सड़कें बनाने के लिए कोई इन्तज़ाम कर रहे हैं ?

Mr. Speaker ; It does not arise.

पंडित मोहन लाल दत्त : मुख्य मंत्री जी ने बताया है कि गगरेट में resin factory लगा कर उन्होंने ग़लती की है । तो मैं पूछना चाहता हूं कि क्या उस factory को अब उखाड़ा जाएगा या चलाया जाएगा ?

मुख्य मन्त्री : क्योंकि यह आप के हल्का के नज़दीक है इस लिए इसे इसी तरह से चलाएंगे ।

श्री रूप सिंह फूल : क्या मिनिस्टर साहिब बतलायेंगे कि यह factory कब तक चालू हो जाए गी ?

श्री अध्यक्ष : इस के बारे में पहले जवाब दिया जा चुका है । (This question has already been replied.)

श्रीमती सरला देवी : क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि अगर गगरेट में अच्छी सड़कें नहीं हैं तो वहां raw material लाने का क्या प्रबन्ध किया गया है ?

श्री अध्यक्ष : वह तो गधों पर जाएगा। (That will be carried on donkeys.)

PRESS COLONY AT CHANDIGARH

***2072. Comrade Ram Piara :** Will the Excise, Taxation and Capital Minister be pleased to state—

(a) whether there is any proposal under the consideration of Government for setting up a Press Colony in Chandigarh Capital; if so, the details thereof together with its proposed location ;

(b) whether any requirement of the newspaper owners, newspaper representatives, journalists and the allied staff etc., has been asked for by Government from them or is proposed to be asked for ;

(c) whether in any cases, the requirements of the paper owners etc. have so far been received, if so, the details thereof ;

(d) the rate at which land in Chandigarh Capital has been offered to the newspapers owners and journalists etc., in the proposed Press Colony ;

(e) the approximate date by which the above said colony is proposed to be established and the total number of plots reserved in the Colony ?

Shri Ramsaran Chand Mittal : (a) Yes. Government proposes to locate the Press Colony in Sector 29. Land would be sold to press managements at Rs 30 per sq., yard for office purposes and at Rs 20 per sq. yard for residential purposes.

(b) Yes.

(c) The latest requirements as ascertained from the press managements are laid on the table of the House.

(d) For residential purposes at Rs 20 per sq. yard and for office purposes at Rs 30 per sq., yard.

(e) Plots will be created as and when the newspaper managements show keenness to come to Chandigarh.

STATEMENT

Requirements of Press managements

	Name of paper		*Requirements of land*
1.	The Daily Milap, Jullundur City	..	1½ acre
2.	The Daily Partap, Jullundur City	..	42¼ kanals
3.	The Daily Hind Samachar, Jullundur	..	23 kanals
4.	The Daily Akali Patrika, Jullundur	..	20 kanals
5.	Manager, Doabia's Election Cases, Chandigarh	..	10 kanals
6.	The Daily Ajit, Jullundur	..	23¾ kanals

कामरेड राम प्यारा : वजीर साहिब ने बताया है कि सारे अखबार वालों ने अपनी 2 जरूरियात दी हैं और जब वह कहेंगे तो वह कालोनी शुरू होगी। मैं पूछना चाहता हूँ कि जब तक वह नहीं आते अगर कोई अखबार अपनी requirements दे दे तो क्या उस को जगह अलाट की जायेगी ?

मंत्री : आगे की बात मैं नहीं कहता, मगर जो अर्ज़ी आएगी ज़रूर consider की जाएगी ।

श्री मंगल सेन : क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि अखबार वालों ने चंडीगढ़ में shift करने में क्या २ दिक्कतें बताई हैं ?

मंत्री : दिक्कतें तो नहीं मगर रियायतें मांगी हैं ।

कामरेड राम प्यारा : वज़ीर साहिब ने कहा है कि 20 रु० गज़ residential और 30 रु० गज़ आफिस के लिये ज़मीन दी जाएगी । तो यह जो rates fix किए गए हैं, इस का क्या criteria है ?

मंत्री : यह तो जगह और उस की situation को देख कर कीमत लगाई जाती है ।

PASSENGER TAX PAID BY BUS COMPANIES OPERATING FROM AMRITSAR CITY

*2228. **Shri Balramji Dass Tandon :** Will the Exicse , Taxation and Capital Minister be pleased to state the amount of passenger tax paid by each Bus Company operating from Amritsar City with its headquarters during the last one year to the Government together with the amount which was due against each company during this period?

Shri Ram Saran Chand Mittal : A statement is laid on the table of the House.

Statement showing the amount realised and due from the Transport Companies

Serial No.	Name of the Transport Company	Amount realized from 1st January, 1962 to 31st December, 1962	Amount due	REMARKS
		Rs nP.	Rs nP.	
1	M/s New Suraj Transport Company, Private Ltd., Amritsar	1,00,221·30	..	As the Assessment of all the Transport Companies except Sandhu Bus Services have not so far been finalised the question of showing the amount does not arise
2	Ms/ New Biar Bus Service Private Ltd., Amritsar	58,003·92	..	
3	M/s Nishat Malwa Transport Company, Amritsar	26,803·59	..	
4	M/s Randhawa Transport Company, Private Ltd., Amritsar	56,663·26	..	
5	M/s Amritsar-Pathankot Operators Union	4,869·76	..	
6	M/s Sandhu Transport Company Private Ltd., Amritsar	35,348·94	..	
7	M/s Sandhu Roadways, Private Ltd., Amritsar	17,853·66	..	
8	M/s Punjab Transport Company, Operative Society	67,376·64	..	

Serial No.	Name of the Transport Company	Amount realized from 1st January, 1962 to 31st December, 1962	Amount due	REMARKS
		Rs .nP.		
9	M/s District Transport Company, Operative Society	71,375.56	..	
10	M/s New Majha Transport Company	76,920.36	..	
11	M/s Amritsar Majha-Frontier Transport Company, Operative Society	73,609.38	..	
12	M/s Shahkot Transport Company, Amritsar	11,148.51	..	
13	M/s The Azad Transport Company, Operative Society	60,768.04	..	
14	M/s Kiran Worker Transport Company, Operative Society	46,318.89	..	
15	M/s Rohtak District Transport Co-operative Society	1,05,489.77	..	
16	M/s The New United Transport Company, Private Ltd.	69,368.16	..	
17	M/s Punjab Roadways, Amritsar	18,51,545.30	..	
18	M/s Sandhu Bus Service, Private Ltd., Amritsar	..	2,10,998.88	Route permits were cancelled with effect from 15th June, 1961. The Transport Company filed writ petitions in the Punjab High Court against the tax assessed for the years 1955-56, 1956-57, 1957-58 and 1958-59. The High Court issued stay order from the recovery of tax assessed for an amount of Rs 84,008.59 nP. The writ petitions have recently been dismissed by the Punjab High Court and recovery proceedings to recover the tax under the land revenue Act have been started.

GOVERNMENT ADVERTISEMENTS

***1848. Comrade Shamsher Singh Josh :** Will the Chief Minister be pleased to state the total amount for which Government advertisements were given to Daily Milap, Hind Samachar, Pradeep, Parbhat, Akali Patrika, Nawan Zamana, Kaumi Dard, Jathedar and Partap separately in the months of March, April, May, June, July, August and September, 1962 ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : A statement showing total amount of Government advertisements given to the above-noted newspapers during the months of March, 1962 to September, 1962, is placed on the table of the House.

STATEMENT SHOWING TOTAL AMOUNT OF ADVERTISEMENTS GIVEN TO THE NEWSPAPERS DURING MONTHS OF MARCH, 1962 TO SEPTEMBER, 1962.

Serial No.	Name of the Newspaper	AMOUNT OF ADVERTISEMENTS ISSUED DURING THE MONTHS OF							
		March	April	May	June	July	August	September,	Total
		Rs nP.	Rs nP.	Rs nP.	Rs nP.	Rs nP.	Rs nP.	Rs nP.	Rs nP.
1	The Daily Milap, Jullundur	588.00	1,548.60	1,482.00	2,304.00	1,676.00	1,674.00	2,094.00	11,366.60
2	The Daily Hind Samachar, Jullundur ..	..	..	..	..	..	..	..	..
3	The Daily Pardeep, Jullundur ..	35.00	..	90.00	220.00	..	265.00	150.00	760.00
4	The Daily Parbhat, Jullundur ..	..	..	..	..	..	..	..	..
5	The Daily Akali Patrika, Jullundur ..	1,153.40	1,521.40	1,548.00	2,034.00	1,149.60	1,651.50	1,974.60	11,032.50
6	The Daily Nawan Zamana, Jullundur ..	..	..	..	..	..	..	..	..
7	The Daily Quami Dard, Jullundur ..		..	..	..	..	..	..	..
8	The Daily Jathedar Jullundur ..	..	..	..	..	..	..	..	..
9	The Daily Partap, Jullundur	30.00	1,188.00	378.00	1,308.00	456.00	1,098.00	1,608.00	6,066.00
	Total ..	1,806.40	4,258.00	3,498.00	5,866.00	3,281.60	4,688.50	5,826.60	29,225.10

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ Chief Parliamentary Secretary ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਘਟ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਧ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਇਹ ਗਲ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦੱਸੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ circulation ਘਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ policy constructive ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ destructive ਹੁੰਦੀ ਹੈ। Advertisements ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(कामरेड़ राम प्यारा supplementary करने के लिये खड़े हुए)

Mr. Speaker ; No supplementary please.

कामरेड राम प्यारा : इन के जवाब से पैदा होता है।

श्री अध्यक्ष : यह सवाल एक दिन threadbear discuss हो चुका है। और फिर इस सवाल में तो कुछ अखबारों को जितने के इश्तिहार दिये गये वह पूछे हैं जिस का कि जवाब आ गया है। No supplementary arises out of it. (This question has already been once discussed threadbear ; and the reply to this question indicated details of the amounts of advertisements given to certain newpapers. No supplementary arises out of it.)

SAVING AS A RESULT OF RETRENCHMENT OF GOVERNMENT EMPLOYEES

***2151. Shri Rup Singh Phul :** Will the Finance Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to effect retrenchment in the various departments ; if so, the total amount of expenditure which is thus likely to be saved ?

Sardar Partap Singh Kairon : Some retrenchments have already been effected due to cuts in Plan as well as non-Plan schemes and a flat rate cut of 5 per cent on the ordinary budget during the current year. Further proposals for increasing efficiency in Government offices and eliminating wastage where it exists, are under consideration. Till the proposals are finalized, it is not possible to indicate the extent of retrenchments, if any, or the total savings.

Shri Rup Singh Phul : May I know whether any Government servants are going to be retrenched on account of this measure ?

Mr. Speaker : He has already said that till final decision in the matter is taken he cannot tell anything.

HOME GUARDS

***2152. Shri Rup Singh Phul :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total strength of Home Guard proposed to be trained by the Government in the State due to emergency together with the amount of funds earmarked for the purpose ;

(b) the strength of Home Guard so far trained ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : (a) and (b) Statement containing the requisite informaton is laid on the table of the House.

STATEMENT

(a) The Home Guards were established in this State in 1960 when it was proposed to raise a District Wing with a strength of 5,154 Home Guards, and an Urban Wing with a strength of 7,791 Home Guards.

With the emergency it was decided to strengthen the District Wing with an additional strength of 4,644. It was not envisaged to raise the regular strength of the Urban Wing but it was decided to train about 70,000 persons in Civil Defence and A.R.P. measuresn so that voluntary organisations could be available to meet any eventualities that might arise in the towns as a result of enemy action.

The estimated expenditure is to the order of Rs 17,62,000.

(b) The strength of Home Guards so far trained is as follows :

District Wing		7,751
Urban Wing	..	7,113
Persons imparted basic Civil Defence Training	..	31,300

Shri Rup Singh Phul : May I know whether there is any proposal under the consideration of the Government for the amalgamation of Raksha Dal with the Home Guard ?

Home Minister : Yes, Sir.

Shri Rup Singh Phul : May I know whether it has been done ?

Mr. Speaker : The hon. Minister has given the information. Why then waste the time of the House ?

RETIREMENT AGE OF I.A.S./I.P.S., OFFICERS IN THE STATE

*2257. **Comrade Ram Kishan** : Will the Chief Minister be pleased to state whether Government have recently received any proposal from the Union Government to enhance the age of retirement of Officers serving in the Cadre of I.A.S. and I.P.S. respectively in the State ; if so, the action taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon :

First Part.—Yes.

Second Part.—The Government of India asked for our concurrence to the proposal which has been conveyed subject to the following provisions :

(a) The State Government will have the option of not retaining in service any officer of the I.A.S./I.P.S. beyond the age of 55 years, who, in their opinion, is not considered fit to be retained ; and ;

(b) The State Government will have the option of retiring any such officer as mentioned in (a) above any time after the attainment of the present age of retirement of 55 years, by serving on him a notice of three months.

कामरेड राम किशन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब फरमाएंगे कि कौन कौन से I.A.S. और I.P.S. हैं जिन को benefit नहीं दिया जा रहा है ?

श्री अध्यक्ष : Chief Minister साहिब ने तो general line of policy बताई है । This question does not, therefore, arise. How can the hon. Member expect the hon. Minister to give a reply off hand. He has nothing in mind. I presume what I have said is right. (It is the Chief Minister who has formulated the general line of policy. This supplementary does not, therefore, arise. How can the hon. Member expect the Minister to give a reply off hand. He has nothing in mind. I presume what I have said is right.)

कामरेड राम किशन : क्या Chief Minister साहिब बताएंगे कि यह जो I.A.S. और I.P.S. के बारे में एलान किया गया है क्या यह P.C.S. cadre पर भी लागू होगा या नहीं ?

मुख्य मंत्री : P.C.S. के बारे में कोई फैसला तो हुआ है Cabinet में लेकिन मुझे इस वक्त याद नहीं ?

कामरेड राम किशन : Government का क्या इरादा है इस सम्बन्ध में ?

मुख्य मन्त्री : इरादे का सवाल नहीं; Cabinet ने फैसला किया है, मैं पूछ लूंगा कि क्या फैसला है ? (*Interruption*)

REDUCTION OF EMPLOYEES IN CIVIL SECRETARIAT, CHANDIGARH

***2379, Comrade Ram Chandra** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of employees brought into reduction during the period October, 1962 to February, 1963, in the Civil Secretariat, Chandigarh, category-wise ;

(b) the alternative jobs offered to the said employees ;

(c) the total savings effected as a result thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) The following posts in the Punjab Civil Secretariat were brought under reduction during the period October, 1962 to February, 1963 :

(1)	Secretaries to Government	2
(2)	Deputy Secretaries to Government ..	3
(3)	OSD (Reorganisation) in the Irrigation Secretariat ..	1
(4)	Superintendents ..	8
(5)	Private Secretaries ..	2
(6)	Deputy Superintendent ..	1
(7)	P.As. with a special pay of Rs. 50 per mensem. ...	20
(8)	P.As. with a special pay of Rs. 30 per mensem ..	4
(9)	Senior Scale Stenographers ..	4
(10)	Assistants ..	40
(11)	Special Assistants to Ministers ..	2
(12)	Clerks ..	57
(13)	Steno-typists ..	24
(14)	Jamadars ..	24
(15)	Peons ..	36

(b) The personnel rendered surplus on account of the reduction of these posts were adjusted against other vacancies (in the Civil Secretariat or elsewhere) in similar or lower grades according to the rules and instructions.

(c) A saving of about Rs. 1,00,380 has been effected on this account during the year 1962-63.

श्री बनवारी लाल : क्या Chief Minister साहिब बताएंगे कि जिस staff की reduction की गई है उस में हरिजन कितने हैं और दूसरे कितने हैं ?

मुख्य मन्त्री : मेरे पास इस वक्त details नहीं हैं ?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ retrenchment ਵੇਲੇ ਕੀ criteria ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ efficiency ਦਾ, ਜਾਂ ਸਰਵਿਸ ਦਾ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ considerations ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ off hand ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਾਂਗਾ ।

COLLECTIONS MADE IN NATIONAL DEFENCE FUND IN KANGRA DISTRICT

***2501. Bakshi Partap Singh** : Will the Chief Minister be pleased to state the total collections of money and gold so far made in Kangra District, tehsilwise, towards the National Defence Fund ?

Sardar Partap Singh Kairon : Part (a)—

	Cash contribution up to 18th February, 1963	Gold contribution up to 18th February 1963
Part (a) ..	10,41,669	601 grams

@Part (b)—

Serial No.	Name of the Tehsil/Sub-Divisison	Amount collected in N.D.F. upto date	Gold collected uptodate
		Rs	Grammes
1	Dharamsala ..	1,25,854·82	123·870
2	Kangra ..	1,04,983·35	38·450
3	Nurpur ..	1,02,005·71	115·000
4	Dehra ..	1,11,812·52	11·800
5	Hamirpur ..	1,57,084·88	6·950
6	Palampur ..	1,25,368·80	8·300
7	Kulu ..	2,25,615·30	366·000
	Total ..	9,52,725·38	670·370
	Amount sent direct to Chief Minister ..	46,528·40	..
	Amount deposited in Central Account ..	42,848·88	..
	Grand Total ..	10,42,102·66	670·370

Mr. Speaker : For future I would suggest that long replies like this may be placed on the Table of the House.

Chief Minister : Certainly, Sir. I do not know why it has not been placed on the Table.

RESTORATION OF FORFEITED PENSIONS OF AKALI POLITICAL SUFFERERS

***2584 Sardar Gurnam Singh** : Will the Chief Minister be plea sed to state—

(a) whether the pensions of any Akali Political Sufferers were forfeited by Government for their alleged participation in the Punjabi Suba Movement ;

@Theinfromation of part (b) of the starred @question No. 2501 was supplied by the Govern-ment later on.

[Sardar Gurnam Singh]

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, whether Government have so far restored or proposes to restore the forfeited pensions of the said political sufferers ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : (a) Yes.

(b) Yes, in a few cases financial assistance has been restored ; the matter regarding others is under consideration.

Sardar Gurnam Singh : Could the Government tell me how long will it take to decide the other cases because the Chief Minister promised to look into them quickly while replying to my speech last year ?

Chief Minister : I will try to expedite the matter after the session.

Sardar Gurnam Singh : Thank you.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ (ਧਾਰੀਵਾਲ) : ਕੀ Chief Minister ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਆਇਆ ਇਹ ਸਾਰੇ cases individually deal ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ collectively ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ case ਬਣਾ ਕੇ ਇਕਠੇ ਹੀ deal ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਹੁਣ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ; detail ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

(Chief Parliamentary Secretary rose to speak).

Mr. Speaker : The Chief Minister has given the reply. If he (Chief Parliamentary Secretary) gives contradictory reply that will not help.

RAIDS ON QUOTA-HOLDERS OF STEEL AT CERTAIN PLACES

***1310 Comrade Makhan Singh Tarsikka)** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether any raids with the purpose of checking their quotas were conducted against the quota-holders of steel at Amritsar, Batala and Ludhiana, during the period from March, 1962 to 31st August, 1962, if so, the names of quota-holders whose quotas were checked ;

(b) a list of the quota-holders who were found bogus or who were black-listed as a result of the said raids be laid on the Table ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No. Inspection of all units using quotas of steel was carried out at Amritsar, Batala and Ludhiana.

(b) No quota holder of steel was found to be bogus. One firm, however, namely, M/s. J.M. Trehan Cycle Industries, Ludhiana, has been blacklisted for misutilisation of quota.

SHRI BALDEV KAPUR, JOINT DIRECTOR OF INDUSTRIES

***2099. Chaudhri Devi Lal** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the date of entry into Government service of the present Joint Director of Village Industries and the capacity in which he entered into the Punjab Service ;

(b) the different promotitions earned by the said officer from time to time after his entry into Government service ;

(c) the pay together with the allowances attached to the substantive post of the said officer ;

(d) the pay and allowances he is getting in his officiating capacity against the post of Joint Director of Village Industries ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) On 10th December, 1952, as Public Relations Officer.

(b) (i) Block Development Officer in Development Department through Public Service Commission — 12th February, 1954

(ii) Administrative Intelligence Officer (subsequently designated as Deputy Director Evaluation) .. 11th February, 1956

(iii) Director of Evaluation .. 9th November, 1961

(c) Rs 1,000 plus Rs 100 as dearness allowance.

(d) Rs 1,000 plus Rs 100 as dearness allowance.

NATIONALIZATION OF PRIVATELY MANAGED HIGH SCHOOLS

***1238. Comrade Makhan Singh Tarsikka** : Will the Chief Minister be pleased to state the number and names of privately managed High Schools in the State which were decided to be nationalized during the year 1962-63 together with the date by which they are likely to be nationalised ?

Sardar Partap Singh Kairon : There is no question of nationalisation of private schools. What Government have been doing is to take over certain schools at the request of the management. 19 High Schools have been taken over during 1962-63. Further during the course of the National Emergency, normally no private schools are to be taken over but any particular school may have to be taken over as a matter of acute necessity keeping in view the poor financial position of the management concerned and the educational requirements of the area.

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : क्या मंत्री महोदय यह बतायेंगे कि जिन schools की तरफ से या schools के managements की तरफ से कोई दरखास्तें आई हैं क्या उन पर भी गौर फरमाया जायेगा

मुख्य मन्त्री : हम खुद भी कोशिश कर रहे हैं और Centre से भी हमें यह हदायत है कि Education को जितना भी बढ़ावा दिया जाये उतना ही कम है। बजट की position देख कर अगर कोई भी काम करना होगा तो पहले Education को top priority दी जायेगी । Education की तरफ as well as on technical side इस काम को top priority दी जायेगी ।

चौधरी राम सरूप : क्या मुख्य मन्त्री जी यह बात बतायेंगे कि जिन लोगों ने अपने schools को upgrade करने के लिये रुपया दाखल कर दिया है उन को up-grade करने के लिये सरकार क्या विचार कर रही है ? जो Primary Schools हैं उन को up-grade करने का क्या हरज है ?

मुख्य मन्त्री : दिक्कत महज़ यही है कि जो पैसा हम ने Emergency की वजह से खर्च कर दिया है, हम ने अभी बकाया पैसा के मुताबिक अपनी position देखनी है कि आया हम और पैसा education पर खर्च कर भी सकते हैं ।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : अगर कोई पंचायत privately अपना पैसा खर्च करके school चला ले तो क्या पंचायत का वह school बाद में recognise कर भी लिया जायेगा ?

मुख्य मन्त्री : मुझे पंचायत के school चलाने में क्या ऐतराज़ है। इसे grant भी दी जा सकती है और recognise भी किया जा सकता है ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਕੀ ਇਹ information ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ 5 ਮੀਲ ਦੇ area ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਹਨ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ provincialisation ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਰਿਆਇਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ? ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ emergency ਕਰ ਕੇ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ]

ਅਜੇ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ in near future ਕੋਈ ਐਸੀ scheme ਹੈ ?

Chief Minister. I will give you more information after some period.

श्रीमती सरला देवी : क्या चीफ Minister साहिब यह बतायेंगे कि जैसा कि अभी अभी उन्होंने कहा है कि जो schools पंचायतें चलायेंगी Government उनको इमदाद देगी । मैं पूछना चाहती हूं कि मेरे ज़िला में जो schools पंचायतों ने अपने खर्च पर जारी किये हुए हैं क्या Government उन को भी recognise करेगी ? आप क्या इस काम में इमदाद करेंगे ?

मुख्य मंत्री : अगर आप महकमे से इस तरह की मनज़ूरी लेंगे तो क्यों नहीं किये जायेंगे । इमदाद करना तो हमारा काम ही है ।

श्री जगन नाथ ; Minister साहिबान के पढ़ने के लिए private schools में इंतजाम किया जायेगा या उन्हें Government Schools में पढ़ाया जायेगा? (हंसी)

मुख्य मन्त्री : यह आप के इलाके में ही खोले जायेंगे । (हंसी)

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

916. Sardar Kulbir Singh : Will the Excise and Taxation and Capital Minister be pleased to state—

(a) the arrears if any due from the liquor shops contractors as on 1st April, 1962 in each district ;

(b) the amount due from the said contractors on account of excise duty for the period between Ist April, 1962 and 28th February, 1963 ;

(c) the total amount due from them including the arrears referred to in part (a) above as on 15th March, 1963 ;

(d) the recoveries so made up till 15th March, 1963, in each district;

(e) the balance due as on 16th March, 1963 in each district ?

Shri Ram Saran Chand Mittal : (a),(b), (c), (d) & (e) A statement containing the information is laid on the Table of the House.

Note: Replies to unstarred Questions Nos. 974 and 977 having been received late from the Government are printed at the end of the debate as an Annexur

Serial No.	Name of the district		The arrears if any due from the liquor shops contractors as on 1st April, 1962 in each district	The amount due from the said contractors on account of excise duty for the period between 1st April, 1962 and 28th February, 1963	The total amount due from them including the arrears referred to in part (a) as on 15th March, 1963	The recoveries so made up till 15th March, 1963 in each district	The balance due as on 16th March, 1963 in, each district	REMARKS
1	2		3	4	5	6	7	8
			(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	
			Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	
1	Hissar	..	81,380 ·00	Nil*	81,380 ·00	28,944 ·00	52,436 ·00	*Old arrears Rs 6,620 ·00, current arrears Rs 45,816 ·00.
2	Rohtak	..	Nil	Nil	Nil	Nil	Nil	
3	Gurgaon	..	2,741 ·97	Nil	2,741 ·97	376 ·76	2,365 ·21	
4	Karnal	..	83,620 ·00	Nil	83,620 ·00	83,620 ·00	Nil	
5	Ambala	..	1,96,137 ·87	Nil	1,96,137 ·87	1,40,820 ·25	55,317 ·62	
6	Simla	..	Nil	Nil	Nil	Nil	Nil	
7	Mohindergarh	..	Nil	Nil	Nil	Nil	Nil	
8	Kangra	..	17,042 ·00	Nil	17,042 ·00	3,861 ·05	13,180 ·95	
9	Hoshiarpur	..	6,000 ·00	Nil	6,000 ·00	6,000 ·00	Nil	

Serial No.	Name of the distsict	The arrears if any due from the liquor shops contractors as on 1st April, 1962 in each district	The amount due from the said contractors on account of excise duty for the period between 1st April 1962 and 28th February, 1963	The total amount due from them including the arrears referred to in part (a) as on 15th March 1963	The recoveries so made up till 15th March 1963 in each district	The balance due as on 16th March, 1963 in each district	REMARKS
1	2	3	4	5	3	7	8
10	Jullundur ..	50,430·00	Nil	50,430·00	50,430·00	Nil	
11	Ferozepur ..	83,107·00	Nil	83,107·00	10,001·00	73,106·00	
12	Amritsar ..	50,626·00	Nil	50,626·00	37,314·00	13,312·00*	*Rs 7,896.00 stayed by High Court.
13	Gurdaspur ..	32,346·94	Nil	32,346·94	28,676·94	3,670·00	
14	Kapurthala ..	1,33,063·21	Nil	1,33,063·21	13,507·68	1,19,555·53	
15	Patiala ..	1,45,704·48	Nil	1,45,704·48	74,373·06	71,331·42	
16	Bhatinda ..	4,26,163·24	Nil	4,26,163·24	32,197·19	3,93,966·05	
17	Sangrur ..	2,30,060·95	Nil	2,30,060·95	83,078·00	1,46,982·95	
18	Ludhiana ..	1,08,051·78	Nil	1,08,051·78	55,315·00	52,736·78	

ZAILS IN THE AREAS UNDER THE JURISDICTION OF POLICE STATION SARHALI DISTRICT AMRITSAR

917. Sardar Kulbir Singh : Will the Revenue Minister be pleased to state—

(a) list of the Zails in the areas under the jurisdiction of police station Sarhali, district Amritsar ;

(b) the list of the Zaildars in each of the Zails referred to in part (a) above with their home addresses at the time when their posts were abolished a few years ago ;

(c) the date of appointment of each of them ;

(d) the age of each of them on the date of appointment according to the records pertaining to their selection ?

Sardar Ajmer Singh : (a), (b), (c) & (d) The agency of Zaildars was abolished in 1948 in the first instance and it was revived on 14th October, 1950, but was again abolished on 1st October, 1952. Digging out about 10 years old information at this late stage at district level would be a problem and the labour and expense involved in it will not be commensurate with any advantage that may accrue from this information.

ORIENTAL SPUN PIPES COMPANY LTD.

943. Comrade Ram Piara, : Will the Chief Minister be pleased to state the names of the members/ shareholders of the Oriental Spun Pipes Co. Ltd., its share capital together with the amount so far invested as shares ?

Sardar Partap Singh Kairon : The Oriental Spun Pipe Company Ltd. has not so far offered its share capital for subscription. Therefore the question of giving the names of members/ shareholders of the company and the amount invested in its shares does not arise. The company will, however, have an authorised capital of Rs. 1 crore.

CINEMA SITES IN CHANDIGARH

945. Comrade Ram Piara : Will the Excise, Taxation and Capital Minister be pleased to state—

(a) with reference to the reply to Starred Question No. 2062, printed in the list of questions for the 21st February, 1963, whether any terms and conditions were laid down at the time of calling the tenders for the sale of the plot for the Cinema in Chandigarh, if so, copy of those terms and conditions on the basis of which the tenders had been called be laid on the Table of the House ;

(b) the total cost of the plot, the amount received from the party to whom the plot for Cinema was given on negotiation price as advance money, the details of the instalments deposited by the said party and the amount still to be recovered from him;

(c) the number of instalments allowed to the Cinema owner according to the terms and conditions of the sale deed and the total amount of arrears as on 21st February, 1963 ;

(d) the steps taken by Government to recover the arrears ;

(e) whether any penalty is charged, if the instalments are paid after the due date; if so, the rate;of penality, if not, the reasons therefor ?

Shri Ram Saran Chand Mital : (a) Yes. The terms and conditions on the basis of which the tender had been called are laid down on the table of the House.

[Excise Taxation and Capital Minister]

(b) The total cost of the plot is Rs 3,07,000. The following amounts were received from the party.

		Rs
(i) 27th November, 1959	..	30,700
(ii) 17th December, 1959	..	46,050
(iii) 19th February, 1963	..	83,657.50 (by cheque)

A sum of Rs 1,67,315 is due from the purchasers. They have requested for adjustment of that amount against verified claims, on the plea that one of the original purchasers is a displaced person. The matter is under examination.

(c) 75 per cent price is payable in 3 yearly equated instalments. This amount is adjustable against verified claims in the case of displaced purchasers. The total amount in arrears on 21st February, 1963, was Rs 1,67,315.

(d) & (e) The purchasers have requested for the adjustment of unpaid price of their site, against verified claim. The matter has been referred to the Government of India for their consideration.

STATEMENT

Condititons of sale of Cinema site

1. The sale shall be deemed to have taken effect from the date of the issue of allotment letter which will be issued after receipt of 10 per cent of the total price of the site. The Estate Officer shall intimate by registered post the number, dimensions, area and place of the site allotted to the applicant, who shall, within 30 days of receipt of the allotment order, deposit the requisite amount, so that the total amount equals 25 per-cent of the price of the site, by demand draft or a cheque payable to Estate Officer and drawn on any schedule Bank situated in Chandigarh. In case of failure to deposit the said amount, the allotment shall be cancelled.

2. The balance 75 per cent can be paid either in lump sum within 30 days of the date of allotment letter without interest or in three equated annual instalments with interest at the rate of 4/½ per cent per annum. The first instalments shall be due one year after the date of issue of Allotment Letter. This 75 per cent of the price of the site will-be adjustable against the verified claims in the case of bonafide displaced persons purchasing the site.

3. The period of construction of the Cinema building would commence from the date of issue of Allotment letter. In the event of the purchaser failing to complete the construction in accordance with the sanctioned plan, within the stipulated period of 1/½ years, the site shall be resumed and the amount paid would be forfeited to Government and the allottee will have no ca use of action.

3. Until the full price has been paid no transfer of any right or title or any interest in the site shall be permitted without the previous sanction in writing of the Estate Officer.

5. The purchaser shall bear and pay all expenses in respect of execution and registration of the deed of conveyance including the stamp duty and registration fee.

6. Fragmentation of the site shall not be permitted.

7. The site shall be used for purpose of erection of a building adapted to be used principally as a Cinema in accordance with the Schematic design only, and for no other purpose.

8. The erection of building shall conform to the provisons of the Capital of Punjab (Development and Regulations) Act, 1952, and the rules framed thereunder as also the Punjab Cinemas (Regulations) Act, 1952 and the rules framed thereunder.

9. The design of the building shall be prepared by a duly qualified Architect engaged by the purchaser in collaboration with the Senior Architect and it shall conform to the Schematic design prepared by the Senior Architect and the directions given by him or by the Chief Administrator in this behalf from time to time.

10. The Cinema building to be built on the site shall be air conditi oned.

11. Public passages in the building shall have to be constructed simultaneously and maintained to the entire satisfaction of the Chief Administrator by the transferree. These passages, when built, shall not be encroached upon or used for any purpose other than public passages.

12. The display of advertisements shall be subject to the provisions of the Chandigarh Advertisements Control Order 1954.

13. The steel shuttering etc. used for the construction of building shall be to the satisfaction of the Chief Administrator.

14. The site measures 96'-2 X 166'-0 (1773.74 sq. yards). The building to be erected on it shall have an auditorium with a seating capacity of 700.

SEPARATE BOARDS OF AYURVEDIC AND UNANI SYSTEMS OF MEDICINES

955. **Comrade Bhan Singh Bhaura** : Will the Finance Minister be pleased to state whether it is a fact that two separate Boards of Ayurvedic and Unani Systems of Medicine are functioning at Patiala and Amritsar, if so, the reasons therefor ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : Yes, Sir. This is necessary under the existing Laws viz the East Punjab Ayurvedic and Unani Practitioners Act, 1949, and the Pepsu Ayurvedic and Unani Practitioners Act, 2008 B.K. After the new Bill seeking to unify the Laws on this point is passed there will be only one Board.

LIST OF AYURVEDIC AND UNANI PRACTITIONERS

956. **Comrade Bhan Singh Bhaura** : Will the Finance Minister be pleased to state whether a list of Ayurvedic and Unani Practitioners in the State has been published; if so, when and whether the same is up-to-date?

Dr. Gopi Chand Bhargava : The positiion in regard to the publication of lists of Ayurvedic and Unani Practitioners in the State is as given below:—

(1) *Board of Ayurvedic and Unani Systems of Medicine, Punjab, Amritsar*
(a) The first list was published in the year 1953 ;

(b) An Addenda of the practitioners registered after 1953 was published in the year 1961 ; and

(c) An up to-date list of practitioners is now under preparation.

(ii) *Board of Ayurvedic and Unani Systems of Medicines, Punjab, Patiala.*—(a) The first list was published in the month of June, 1960. (This covered practitioners registered up to 23rd May, 1960).

(b) No subsequent list has been published.

ARREARS OF PAY OF CERTAIN GAUGE READERS

975. **Shri Fateh Chand Vij** : Will the Irrigation and Power Minister be pleased to state—

(a) whether there are gange readers in Majitha, Jandiala and Gurdaspur Divisions, of the Upper Bari Doab Canal Circle, Amritsar to whom arrears of their pay have not been paid uptil now; if so, their list and the amount due in each case ;

(b) the date since when the arrears are due to them and the reasons for delay ;

(c) the date when these claims were finally approved for payment by the A.G., Punjab on the authority of pre-audit warrant;

(d) the steps so far been taken or proposed to be taken for their early payment.

Chaudhri Ranbir Singh : (a) Yes. The details are as under :

Name		*Amount due*
(i) Jandiala Division—		
(1) Shri Charan Dass	..	86
(2) Shri Dewan Chand	..	155
(ii) Gurdaspur Division—		
(1) Shri Munshi Ram	..	65

[Minister for irrigation and power]

Name		Amount
		Rs. nP.
(iii) Majitha Division—		
(1) Shri Rup Lal	..	168·50
(2) Shri Kishori Lal	..	189·00
(3) Shri Khushi Ram, Jamadar	..	26·00
(4) Shri Jai Singh, Gauge Reader	..	182·50
(5) Shri Suram Singh, Gauge Reader	..	172·00
(6) Shri Badri Dass	..	156·75
(7) Shri Hans Raj	..	89·00
(8) Shri Bhag Singh	..	89·00
(9) Shri Mela Ram (1)	..	170·87
(10) Shri Mela Ram (2)	..	63·00
(11) Shri Khushi Ram, Gauge Reader	..	52·50
(12) Shri Lachhman Singh	..	30·00
(13) Shri Ghaya Singh	..	196·00
(14) Shri Gopal Dass	..	186·00
(15) Shri Shangara Singh	..	233·00
(16) Shri Mohinder Singh, son of Lachhman Singh	..	55·50
(17) Shri Mohinder Singh, son of Kirpa Singh	..	12·00
(18) Shri Gian Chand	..	38·06
(19) Shri Lakhmi Dass	..	10·48
(20) Shri Santokh Singh	..	24·00

(b)

S. No.	Date since arrear due	Reasons for delay
Jandiala Division—		
1	3/51	Both the officials have since retired from Government service. According to instructions of Government before the arrear can be drawn the officials are required to furnish an affidavit. Inspite of efforts made by the Executive Engineer, Jandiala it has not been possible for him to get the requisite affidavit. No response has been made to the letter addressed at the addresses available in their service books.
2	3/51	
Gurdaspur Division—		
1	4/59	The Bill is under correspondence between the Executive Engineer, Gurdaspur and the A.G., Punjab
Majitha Division—		
1 to 13	3/51	The bills were submitted by the Executive Engineer to the A.G. Punjab in September 1954 and remained under correspodence upto November 1958. Further clue is not forthcoming. The matter has been taken up with A.G., Punjab. Necessary action to obtain sanction to the investigation of claims (time-barred) is being taken by the Executive Engineer. The claim of serial number 13 (Shri Ghaya Singh) from March, 1951 to February 1952 for Rs 114 is under investigation
14 & 15	4/54 4/55	The payment of arrears after October 1958 could not be made by the Executive Engineer, Majitha as the pay has been fixed by A.G. Punjab in 2/63
16	9/56	
17	10/59	Heavy rush of work in Majitha Division
18	10/59	Heavy rush of work in Majitha Division
19	5/61	Heavy rush of work in Majitha Division
20	10/60	

(c) Not yet received.

(d) (i) *Jandiala Division.*—Effective steps are being taken by the Executive Engineer, Jandiala to locate the whereabouts of the claimants and get their affidavits.

(ii) *Gurdaspur Division.*—The Executive Engineer, Gurdaspur Division is taking steps to get the bill preaudited from the A.G., Punjab very early.

(iii) *Majitha Divisi n.*—The arrear bills falling due within a period of 3 years are being prepared and submitted to the A.G. Punjab for preaudit by the Execu'ive Engineer. Majitha Divsion. For the remaining claims exceeding three years the Executive Engineer is taking action to obtain sanction to the investigation of time barred claims.

TRANSFER OF TEACHERS

978. Chaudhri Har Kishan : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of teachers employed in the Education Department who have remained posted in one school for more than five years, ten years and fifteen years, separately ;

(b) whether there is any proposal under the consideration of the Government not to allow any teachers to stay in any one school for more than ten years at a time; if so, details thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) There are over 60,000 teachers in Department. The sub-offices have to supply the information after consulting all the record with them. Thus the labour and efforts involved will not be commensurate with the result desired to be achieved.

(b) No, the question does not arise.

CREATION OF A POST OF CHIEF ENGINEER, SALES

982. Comrade Babu Singh, Master : Will the Irrigation and Power Minister be pleased to state—

(a) whether a post of Chief Engineer (Sales) has been created and filled in the State Electricity Board during the National Emergency ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the reasons therefor ?

Chaudhri Ranbir Singh (a) No post of Chief Engineer (Sales) has been created by the Board ;

(b) Does not arise in view of (a) above.

EXTENSION GRANTED TO CHIEF ENGINEER

983. Comrade Babu Singh, Master : Will the Irrigation and Power Minister be pleased to state whether extension of service was granted to the Chief Engineer , Electricity Board for one year; if so, the reasons therefor ?

Chaudhri Ranbir Singh : One of the Chief Engineers who reached the age of superannuation in November, 1962, has been re-employed by the Board for a period of one year on account of his good performance and dearth of technical personnel.

SHORT NOTICE QUESTION AND ANSWER

FOURTH FIVE-YEAR PLAN

***3501. Comrade Ram Kishan** : Will the Planning and Development Minister be pleased to state whether Government has received any instructions from the Planning Commission and the Planning Ministry, Government of India regarding the formulation of the Fourth Five Year Plan and its preliminary preparatory schemes; if so, the details thereof and the action taken thereon ?

10.00 a.m.

Sardar Darbara Singh : When the annual Plan for 1963-64 was to be formulated the Planning Commission desired the State Government to indicate briefly proposals for advance action for the Fourth Plan as a preliminary measure but no detailed instructions were received. Action was made difficult because of the Emergency and the Planning Commission were informed accordingly. The matter is now under consideration.

कामरेड राम किशन: क्या वज़ीर साहब यह बतलायेंगे कि इस सम्बन्ध में मुख्तलिफ डिपार्टमेंट को preliminary arrangement के सम्बन्ध में कुछ हिदायतें जारी की गई हैं ?

सरदार दरबारा सिंह : यह बात under action है । अगर आप नोटिस देंगे तो पता कर दिया जाएगा ।

QUESTION OF PRIVILEGE

REGARDING THE DISTORTED VERISON OF THE REPORT OF THE COMMITTEE OF PRIVILEGES RELATING TO THE HAND-CUFFING OF COM. MAKHAN SINGH TARSIKKA

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, I beg to ask for leave to move—

Mr. Speaker : Is the hon. Member particular to move his privilege motion ?

श्री मंगल सैन : स्पीकर साहिब मेरी एक Calling attention motion है ।

Mr. Speaker : Privilege motion has precedence. The hon. Member should please resume his seat.

Chaudhri Hardwari Lal : If it is open to me, then I would prefer not to press it. In fact, I have been influenced by your oft-repeated advice that the relations between the House and the Press have been cordial and we from our side should do nothing to disturb that cordiality. If the Paper later publishes the correct version of the Report of the Privileges Committee, it will be enough.

Mr. Speaker : I have gone through the notice of the privilege motion. I find that there are certain inaccuracies which have changed the colour of the Report of the Privileges Committee. But unfortunately I could not take a decision whether to refer it to the Privileges Committee becuase the mover himself happened to be the Chairman of that Committee and it would not have been in order to make the accuser the judge of the case. The next choice for me was to take the Press Gallery Committee into cofindence and request them to help me in this respect. The difficulty again is that the Representative of the Paper who misquoted the Report of the Privileges Committee happened to be the Secretary of the Press Gallery Committee. So , in this case, I had the difficulty to arrive at a decision. Chaudhri Hardwari Lal has lessened my difficulty or as a matter of fact, helped me. I would request the Members of the Press Gallery Committee to meet either individually or together to take note of the inaccuracies. I hope that there will in future be no cause for misreporting in this Paper.

CALLING ATTENTION NOTICES

Sardar Gurbakhsh Singh (Dhariwal) : Sir, I beg leave to call the attention of the Government to a matter of urgent public importance, namely, to discuss the situation created in the State by the serving of notices on the professors and teachers of privately-managed colleges and schools by their respective managing committees that their salaries are going to be

reduced considerably on account of the discontinuation of their Government grants, and also to discuss the great amount of dis-satisfaction amongst the teachers and the fear of a large-scale breakdown in the present education system.

Mr. Speaker : It is quite clear. The matter affects quite a large number of teachers. The Government may either to-day or on some subsequent occasion make a statement.

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਬਜਟ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਦਸ ਹੀ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਲਈ budget provision ਨਹੀਂ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਦਸੋ ।

Mr. Speaker : If the Government has already explained their position in this behalf, then I will not insist on them to make a statement.

Chief Minister : Sir, it was done in the Budget discussion.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ : ਜਿਹੜੇ 60 ਰੁਪਏ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ private schools ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੀਚਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਨੋਟਿਸ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਇਕ ਇਕ ਦਾ account check ਕਰਾਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ deal ਕਰਾਂਗੇ ।

श्री मंगल सेन: जनाब, स्पीकर साहिब, मेरी Calling Attention Motion है, 'प्रदीप' अखबार का publisher, printer, Defence of India Act के मातहत गिरफ्तार कर लिया गया है, इस सम्बन्ध में मेरी *calling attention है । आधे घंटे के लिये बहस रख ली जाए ।*

Mr. Speaker : I am sorry, it cannot form subject-matter of a Calling Attention Motion. It is a n administrative matter and the House cannot discuss it. It is for the Government to arrest or detain persons.

श्री मंगल सेन : अगर कोई व्यक्ति गवर्नमेंट को राहे-रास्त पर लाना चाहता हो तो उस को गिरफ्तार कर लिया जाए । यह undemocratic है ।

श्री अध्यक्ष : अगर ऐसी बात होती तो आप भी अन्दर होते । ((If it was so, you would have been behind the bars by now.)

श्री मंगल सेन : क्या पता है, यह मेहरबानी मेरे ऊपर भी हो जाए ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਮੇਰੀ calling attention ਸੀ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ।

Mr. Speaker : I will not permit now. Sit down please.

(*Interruption by Comrade Babu Singh Master*)

*"The action of Punjab Government in trying to throttle an impartial and nationalist newspaper by arresting Pt. Lekh Raj publisher an Shri Pritam Singh Ziai, editor of Urdu daily, Pradeep published from Jullundur under the Defence of India Rules recently is tantamount to denial of democracy. This is a matter of urgent public interest and needs consideration.

Dated 4-4-1963 Sd. Mangal Sein, M.L.A."

Mr. Speaker : When the hon. Member was staging a walk-out yesterday, I requested him to move his 'Calling Attention' and Adjournment Motions, but he did not do it. I will not permit him now.

The hon. Home Minister will now make a statement in respect of outbreak of fire at Ambala Cantonment.

STATEMENT BY A HOME MINISTER REGARDING LOSS OF IMMOVABLE PROPERTY BY FIRE AT AMBALA CANTT.

Home Minister : This is, Sir, a statement which I am going to make on the basis of "Calling Attention" notice with regard to the outbreak of fire in Ambala.

Mr. Speaker : It would have been better, if a copy of the statement had been supplied to my office earlier.

Home Minister : I am sorry for this. I will , however, hand over a copy of the statement to your office just now. The fire broke out in the shops right opposite the Local Bus Stand,Sadar Bazar, Ambala Cantonment, at about 10.30 p. m. on the 22nd March, 1963. Since the said place lies in Cantonment area, it was the sole responsibility of the Cantonment Board to make necessary fire fighting arrangements.

The Municipal Fire Brigade, Ambala City, received a call at 11.00 p.m. and it immediately rushed to the scene under the command of Station Officer. The Hydrant near the shops on fire was not in order. The Cantonment fire brigade lorry, fitted with a tank, was used to bring water from the water reservoir at a distance of about 1½ miles. The Cantonment Fire Bridge and Municipal Fire Brigade, Ambala City, thus remained inoperative for some time due to non-availability of required supply of water and it was only by 1.30 a.m. that the fire was brought under control. An enquiry has been ordered by the Deputy Commissioner.

REPORT OF THE PRIVILEGES COMMITTEE ON THE QUESTION OF PRIVILEGE REGARDING THE HAND-CUFFING OF COMRADE MAKHAN SINGH TARSIKKA, M.L.A.

Chaudhri Hardwari Lal (Bahadurgarh) : Sir, I beg to move—

> That the Report of the Committee of Privileges on the question of privilege regarding the hand-cuffing of Shri Makhan Singh Tarsikka, M.L.A., in all its implications, be taken into consideration.

I presume, Sir, that the hon. Members are already familiar with the main facts relating to the hand-cuffing of Shri Makhan Singh Tarsikka and to the treatment which he received while he was in police custody, as also with the main conclusions in the Report of the Privileges Committee. But a rapid recapitulation of the main facts relating to the hand-cuffing and a brief analysis of the existing legal position regarding the classification and hand-cuffing of under trial prisoners might, I suppose, Sir, be a little helpful to the House in appreciating the conclusions in the Report of the Committee.

The main facts are that Shri Tarsikka was arrested on the 25th October, 1962, by the Deputy Superintendent of Police, Amritsar. He was arrested on a criminal charge. He was taken to the Police Station at Amritsar, i.e., Ram Bagh Police Station. Handcuffs were not used. He was also treated as a better class under-trial prisoner in the Police Station at Amritsar. Then on the 26th October, 1962, i. e., the following day, he was produced before a Magistrate. He was taken to the Court in hand-cuffs. He was remanded to Police custody. The same evening he was taken to Police

Station, Jandiala, in handcuffs. Then, a few days later, he was ill and when he was ill he was taken to the local Dispensary at Jandiala with hand-cuffs on both his wrists (Voices from the Opposition Benches : *Shame*, *Shame*).

Mr. Speaker : I would request the hon. Members not to mar the solemnity of the occasion by these outbursts of sentimentalism.

Chaudhri Hardwari Lal : A few days later, he was taken to Amritsar from Jandiala for production in a Court. Hand-cuffs were used on this occasion also. They were removed when he was produced in the Court. But when he was waiting outside the Court for a while, hand-cuffs were placed again on his wrists.

The second question relating to the facts of the case is that of the treatment which Shri Tarsikka received while he was in the Police custody at Jandiala. There is no dispute at all about the facts relating to the hand-cuffing which I have just mentioned. The statements of all the persons concerned, Shri Tarsikka's and the Police Officers concerned, constitute a final admission of the facts relating to hand-cuffing. The only dispute is about the conditions, about the circums tances in which hand-cuffs were used. Then, the treatment which Shri Tarsikka received when he was in Police custody at Jandiala is also a disputed matter. There is agreement between Shri Tarsikka and the Police Officers concerned only on one point. When he was ill he was taken to the Dispensary on foot. The Police Officers do concede this point, though they say in defence that they could not really incur any expenditure on conveyance according to Rules. As to the rest of the allegations, there is complete divergenc e between the allegations of Shri Tarsikka and the Police Officers' stand.

Before I comment on the circumstances in which hand-cuffs were used on different occasions and on the evidence regarding the treatment which Shri Tarsikka received at Jandiala, I would refer, Sir, to Police Rules governing the hand-cuffing of under-trial prisoners and their classification by the Police. The Police Rule is 26.21-A. The Rule reads :—

> "The Classifying authority is the trying court subject to the approval of the District Magistrate, but during the period before a prisoner is brought before a competent court, discretion shall be exercised by the Officer-in-charge of the Police Station concerned to classify him as either 'better class' or 'ordinary'. Only those prisoners should be classified provisionally as 'better class' who by social status, education or habit of life have been accustomed to a superior mode of living . The fact that the prisoner is to be tried for the commission of any particular class of offence is not to be considered."

This is, Sir, the relevant portion of the Rule. Now Shri Tarsikka was produced in the Court on the 26th October, 1962, at Amritsar. It does not appear that the Magistrate's orders were secured regarding his classification and it, thus, remained for the police to classify him provisionally. Now, Shri Tarsikka alleges that except for one day when he stayed in the Police Station, Ram Bagh, Amritsar, he was treated as an ordinary under-trial and was not accorded the treatment to which a better class under-trial would be entitled. The police version is that he was treated as better-class under-trial throughout.

As regards the conditions in which hand-cuffs are to be used, I shall quote the Police Rule bearing on the subject. This Rule is 26.22(2). The Rule reads—

> "Better class under-trial prisoners must only be hand-cuffed when this is regarded as necessary for safe custody. When a better class prisoner is hand-cuffed for reasons other than those contained in (a), (b) and (c) of sub-rule (1) the officer responsible shall enter in the Station Daily Diary or other appropriate record his reasons for considering the use of hand-cuffs necessary."

[Chaudhri Hardwari Lal]

Parts (a), (b) and (c) of sub-rule (1) are—

"(a) Persons accused of a non-bailable offence punishable with any sentence exceeding in severity a term of three year's imprisonment.

(b) Persons accused of an offence punishable under section 148 or 226, Indian Penal Code.

(c) Persons accused of and previously convicted of, such an offence as to bring the case under section 75, Indian Penal Code."

Sir, as you know, the maintenance of public order is the responsbiility of the State Government. But the Government of India also has a general policy in the matter of hand-cuffing and this policy was laid down in the letter issued by the Ministry of Home Affairs, Government of India, to all the State Governments and Union Territories on the 26th July, 1957. This letter reads—

"I am directed to say that instances have recently come to the notice of the Government of India in which persons arrested by the Police were hand-cuffed although the circumstances did not seem to justify this course. Handcuffs are normally to be used by the Police only where the prisoner is violent, disorderly, obstructive or is likely to attempt to escape or to commit suicide or is charged with certain serious non-bailable offences. It is, however, observed that in actual practice prisoners and persons arrested by the police are hand-cuffed more or less as a matter of routine. The use of hand-cuffs not only causes humiliation to the prisoner or arrested persons but also destroys his self-respect and is contrary to the modern outlook on the treatment of offenders. I am accordingly to suggest for the consideration of the State Governments that the use of hand-cuffs should be restricted to cases where the prisoner is a desperate character or there are reasonable grounds to believe that he will use violence or attempt to escape or where there are other similar reasons. If the State Governments have no objection, necessary instructions may please be issued to the Police and other authorities."

This is, Sir, the general policy the Government of India has in the matter.

I now return to the circumstances in which hand-cuffs were used with regard to Shri Tarsikka on different occasions. He had been arrested on a criminal charge. It was a non-bailable offence, Sections 307, 367 and all that. But, he was not hand-cuffed because of the offence being non-bailable. He was not hand-cuffed for that reason. The A.S.I., Jandiala, who had escorted him from the Police Station, Ram Bagh, to the Court, took him out of the Police Station without hand-cuffs. That was on the 26th October. This is very significant ; the nature of the offence seemed to have nothing to do with the hand-cuffing of Shri Tarsikka. As a matter of fact, Sir, the Police have a positive case in the matter. For example, the A.S.I. says that he placed hand-cuffs on both the wrists, not because the offence was non-bailable, but for two other reasons which he has given. One is that he had known Shri Tarsikka to be a desperate character. The other is that Shri Tarsikka had made a bid to escape on emerging from the Police Station. Now, so far as the first plea is concerned, Sir, the Committee would attach no importance to it. Shri Tarsikka is a political worker of long standing. It has been stated that some years ago, when he had gone underground and had been declared a proclaimed offender and when efforts were made to arrest him, he had tried to escape. May I submit, Sir, that we have travelled a very long way from those times. Once upon a time, Shri J.P. Narayan had gone underground. He had even escaped from a jail. It was probably the Hazari Bagh jail. You would know it for certain, Sir, because you were in the thick of things at that time. Suppose, he was

to be arrested today on some charge, would he be hand-cuffed on the ground that he was once a desperate character ? Would it be proper, I ask ? I am not equating the personality of Shri Narayan with that of Shri Tarsikka. I am only drawing your attention to the absurdity of the plea that Shri Tarsikka had to be hand-cuffed because years ago when he was facing a case on account of some political action, he had shown himself to be a desperate character. As regards his bid to escape, Sir, the allegation is that he tried to escape on the 26th October. We have only Shri Tarsikka's words against the word of the A.S.I. There is no other evidence—there could really be no other evidence so far as Shri Tarsikka is concerned. It is for the House to decide whether to believe a Member of this House or to believe the A.S.I. I, for one, would believe Shri Tarsikka and that is for a number of reasons. The first reason is that Shri Tarsikka had quietly submitted to his arrest the preceding day, i.e., on the 25th of October and he had quietly walked to the Police Station with the D.S.P. He could not have tried to escape on the following day, i.e., the 26th October. It sounds unbelievable that when he did not try to evade arrest, he would try to escape from the Police custody after he had been arrested. My second reason is that he is a Member of this House. He has a reputation to lose. Besides, he was no child to imagine that he could escape prosecution in the criminal case for which he had been arrested, by effecting escape from the Police custody. How could a Member with a reputation to lose imagine that ? How could he imagine that he could escape prosecution, after he had been arrested by the Police ? My third reason is that his critical utterances in the House during the last session had certainly caused offence to the Police. It would be a reasonable inference that given a chance the Police would take it out of him. Of course, they would invent excuses and pleas. That is the general order of things. We all know our Police. They do it quite often. You read in the press, you read it in the judgments of the High Court. My fourth reason is that his hand-cuffing on the 26th October is not to be considered in isolation. It is to be considered in the contest of the general attitude of the Police towards him when he was in their custody for several days. This attitude, as I shall show presently, certainly deserves to be deprecated. I have a fifth reason and that is that the Police now alleges that Shri Tarsikka made a bid to escape. But, when the bid was made, no case whatsoever was registered against him for an attempt to escape. These are the reasons, Sir, why I, for one, would believe Shri Tarsikka and not the Police.

In the evening of the 26th October, Shri Tarsikka was taken to Jandiala in hand-cuffs. If earlier in the day he had made a bid to escape, the A.S.I. could at least have reported the fact to the D.S.P., who was not only a senior officer, but who was also directly in charge of the investigation of the case pending against Shri Tarsikka. No report was made, no request was made to the Amritsar Police for adequate force, which could escort Shri Tarsikka to Jandiala. Hand-cuffs which were placed earlier in the day, stayed during the journey to Jandiala, and the A.S.I. has offered no explanation in justification of this action.

A few days later, Sir, Shri Tarsikka was to be taken to the local dispensary at Jandiala for medical treatment. Hand-cuffs were placed on both his wrists. There is no reason to believe that he was not ill. If the Police had imagined that he was not ill, they could have easily secured a certificate from the medical officer to that effect. The A.S.I. has only added insult to injury. Sir, I hope that you will mark my words "—he has added insult to injury"—by stating that Shri Tarsikka was only feigning illness.

[Chaudhri Hardwari Lal]

Then a few days later, Shri Tarsikka was taken to Amritsar again in hand-cuffs. The only justification for the use of hand-cuffs would again be that he might have tried to escape. It is evident, Sir, that the Police had made too much of this "escaping affair". Shri Tarsikka did not escape when he was arrested and when the hand-cuffs were not used. He has made no bid to escape since the use of hand-cuffs has been discontinued. He has come to meet the Committee a number of times. He was brought to Chandigarh to appear in the High Court a number of times without any hand-cuffs. He has never made any bid to escape. I would submit, Sir, that there is no doubt in my mind that the Police abused their limited discretion—according to the Rules it is limited.

Sir, as a matter of fact, even the note of dissent to which I shall come later, says that the Police did not exercise their discretion properly.

There is then the question of the treatment which Shri Tarsikka received while he was in the Police custody at Jandiala. He alleges that he was treated throughout at Jandiala as an ordinary under-trial prisoner. The Police version is that he was treated as a better-class under-trial. For me, Sir, it is impossible to accept the Police version again for a number of reasons.

My first reason is that the A.S.I. Police, through whom the S.H.O., Sardar Sajjan Singh, has been operating has told obvious lies in his statement before the Committee. We examined the A.S.I. He says that Shri Tarsikka is the brother-in-law of the S.H.O., Sardar Sajjan Singh and that meals of Shri Tarsikka were brought from Sardar Sajjan Singh's house throughout. In fact, he tried to make out that Shri Tarsikka was treated as a kind of an honoured guest. Sardar Sajjan Singh has denied both this relationship and the fact that meals were supplied to Shri Tarsikka from his place. He categorically says that the meals were paid for from the Government funds at their disposal. The Police record relating to the meals and all that was prepared in the A.S.I's own hands. It also proves that the A.S.I. lied when he appeared before the Committee and was examined by it.

Then Shri Tarsikka was next hand-cuffed when he fell ill. He had to be taken to the dispensary and he was made to walk the entire distance to the dispensary and back. Street urchins accompanied him to the dispensary and back shouting insulting slogans 'Goonda M.L.A. murdabad' and all that kind of things.

(Voices—*Shame, shame*)

Mr. Speaker : This "Shame, Shame" would not lead us any where.

Chaudhri Hardwari Lal : In fact if I am allowed to proceed uninterrupted, I shall give a better account of myself.

Voices : Now, we shall not interrupt.

Chaudhri Hardwari Lal : I distinctly remember, Sir, the Home Minister's statement made during the last November session. That statement would lend conclusive support to Shri Tarsikka's allegations regarding the shouting of slogans by street urchins. In any case, all this does reveal the general attitude of the Police towards Shri Tarsikka and it compels us to believe that Shri Tarsikka's allegations of bad treatment are well based.

Now, Sir, the conclusion of the Committee would seem to need little analysing. I would divide the first conclusion into two parts. The first part recognises the possibility of the Police abusing the discretion which the existing Police Rules leave to them in the matter of hand-cuffing.

The second part contains the recommendation that the Legislators, if they happen to be under-trials, should be exempted from being handcuffed and should be classified as better class under-trials as a matter of

course. Even the note of dissent appended by three of my hon. Friends fully endorses this and I am sure, Sir, the House will have no hesitation in accepting it.

I can well imagine, Sir, that somebody might mention here the case of United Kingdom with regard to Members of Parliament where no such privilege exists. I would submit, in this connection, Sir, that whereas we have transferred parliamentary institutions from Britain to India, we have not been able, and we may not be able, to transplant the British social and cultural conditions and traditions. There is no comparison between the conditions obtaining in the United Kingdom and the conditions obtaining in this country. I would, therefore, suggest strongly that either through executive instructions—there are only two ways—the exemption of M.L.As. from being hand-cuffed should be impressed upon the Police Officers or we should enact legislation in this respect. A definite and specific privilege will come into being only if you enact a legislation in this connection. But that is for the House to decide whether it will be content with executive instructions to be issued to the Police Officers or it would like to enact a specific legislation in this connection.

The second conclusion is divisible into several parts. It affirms that Shri Tarsikka was hand-cuffed without any apparent justification and he was subjected to humiliation and at times even inhuman treatment. The Committee recommends here that the House should record its disapproval of all this—his hand-cuffing and inhuman treatment. We do not recommend any punishment to the Police Officers, although I feel certain in my mind that the Police Officers concerned deserve to be summoned here and punished by the House. The Committee also feel, Sir, that there may be a connection between Shri Tarsikka's criticism of the Police in the House on various occasions and the manner in which he was treated by the Police in October-November, 1962. The Committee does not say—this has to be marked—that there has been a breach of Privilege in this connection. Of course it does re-affirm the privilege of Members to speak freely in the House without any fear of any subsequent harassment or coercion on the part of the Executive.

I am sorry, Sir, that the Report is not unanimous. Five of us, including myself, approve the main report. There are two notes of dissent. The note of dissent recorded by Khan Abdul Ghaffar Khan, if I can call it that consists only of one laconic sentence. One does not know with what my hon. Friend agrees in the Report, and with what he does not. All he says is—

> "I am sorry I cannot fully agree to the Report drawn out by the majority."

The other note of dissent signed by three hon. Members of the Committee is a lengthy one. I may say at once, Sir, that this note of dissent came as an utter surprise to me and to certain other Members of the Committee. I venture to say, Sir, that deliberative bodies would become a total farce, an utter farce, if there were no relationship between their deliberations and decisions. The note of dissent here, is a case in which the important and indeed, the inevitable relationship between proceedings of the Committee—the proceedings are bulky, Sir, because the Committee met a number of times—and the note of dissent is missing. There is no relation between the proceedings of the Committee and the conclusions contained in the note of dissent. Sir, after the evidence had been recorded, the Committee unanimously and finally reached certain conclusions and decided the lines on which the Report was to be drafted. It was to be a unanimous Report as we had reached unanimous conclusions.

Mr. Speaker : The hon. Member had conveyed that fact to me as well.

Chaudhri Hardwari Lal : Yes, Sir, I am coming to that. It was on the 13th March, 1963, that these conclusions were reached. I shall quote from the proceedings themselves. The conclusions arrived at on the 13th March, were—

> "After some discussion the Committee authorised its Chairman to draft its Report somewhat on the following lines :
> (1) His (his' refers to Shri Tarsikka) handcuffing was malafide and due to his activities as M.L.A. in the House.
> (2) That it is tantamount to a clear breach of privilege as such."

These were the conclusions arrived at by the Committee unanimously on the 13th March. I was authorised to draft the Report. I drafted the Report according to these conclusions and according to the unwritten instructions of the Committee. They were very suspicious that I might try to dilute these conclusions. I tried to assure them that I would carry out faithfully the instructions of the Committee ; I would submit my draft to the Committee ; and would try to satisfy them. The Committee met again after a week to sign the Report drafted by me. Sir, as you yourself pointed out, I discussed these unanimous conclusions with you...........

Mr. Speaker : I am sorry, the hon. Member did not discuss that with me. He only conveyed to me the unanimous conclusions.

Chaudhri Hardwari Lal : I am sorry, Sir, I stand corrected.

In the meanwhile Sir, certain Members had, changed their stand and gone back on the conclusions reached on the 13th March, 1963. A Sub-Committee was appointed to solve the tangle but no solution could be found. The Sub-Committee said.—I shall quote from the Report of the Sub-Committee that—

> "The draft report drawn up by the Chairman was discussed. It was generally agreed that in view of the fact that the conclusions reached by the Committee in its meeting held on the 13th March, 1963 no longer had the assent of all the members of the Committee it would be difficult to produce a proper report and the Committee might, therefore, report to the House that it is unable to reach any conclusion in the matter."

Sir,I would refrain from going into the circumstances, for the surprising "volte face" on the part of certain Members. The whole thing is too sad for words. When the Chief Minister replied to my speech on General Administration the other day he was pleased to remark that I am a frustrated person.

Mr. Speaker : Please do not bring in extraneous matters.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, I will not bring in any extraneous matter. But all this is so relevant. I confess, Sir, that I am a frustrated person. I am experiencing a feeling of acute frustration, indeed a feeling of utter despair. But frustration and despair over what ? Over nothing personal, I can assure him and you, Sir. I am experiencing this feeling over the manner in which we are handling our public affairs (Thumping), over the pattern of relationship that has come to subsist among the Members of this House.

I return, Sir, to the "volte face" on the part of certain Members.

Mr. Speaker : Kindly avoid criticising your colleagues.

Chaudhri Hardwari Lal : I will definitely avoid that. But certain things are unavoidable here. I cannot help it because otherwise the entire Committee stands condemned.

Sir, when this "volte-face" happened on the part of certain Members I felt like resigning the Chairmanship of the Committee in order to make a candid statement to the House and you will bear me out that I talked to you about it. I stayed on because you would not permit me to resign.

was exceedingly grateful, Sir, for your recognition of my work on the Committee but even that did not wholly remove my feeling of unhappiness.

I come immediately to the contents of the note of dissent. I really do not know what to make of the contents and how to interpret them. The note, I am afraid, is a tissue of contradictions. In places it refutes every thing that has been said in the majority report. In places it fully endorses the substance of the report. I would give examples. Firstly, the author of the note says that the Committee could not function as a court of enquiry. Agreed, Sir. This expression, in fact, had earlier, during the proceedings of the Committee, dropped from my own lips. I feel flattered that the author of the note of dissent has borrowed my expression. But in the same breath he also says that the evidence is meagre. I shall quote what he says—

> "Actually this is a case which required more thorough enquiry and protracted evidence."

This is all very contradictory. Besides, the lines of enquiry were decided with his full approval, full agreement and the enquiry stage of the matter was closed with his full approval. The proceedings would prove this fact. I have got a copy of the proceedings here. They would prove that the enquiry stage of the matter was closed with his full approval and they would also prove that at no stage of the enquiry—we held a number of meetings—did he express any disagreement with the procedure. May I submit that this is most unfair to the Committee and to all his colleagues that he should have said, what he has, in the note of dissent. He ought to have realised his obligations to the Privileges Committee. He ought to have realised his obligations to the House. After all when certain Members of a Committee meet they incur certain obligations to the Committee. We do have certain obligations to the House. We are Members of the House.

Then, Sir, there is another example. In the first para of the note, if you look at the note of dissent, he says..

Mr. Speaker : Kindly try to wind up.

Chaudhri Hardwari Lal : I will. But it is such a complicated thing. This note of dissent amounts to a parallel report.

I was saying, Sir, that the author of the note in the first para says—

> "The sole question where mind has to be exercised with utmost thought and care is whether in this particular case the handcuffing of Mr. Tarsikka and the alleged maltreatment meted out to him resulted from a desire of the Police Officers to harass or deter him because of his activities in the House... It is in this respect that after most thoughtful consideration I have not been able to find myself in agreement with the views expressed in the Report."

Now, Sir, that means, if it means anything, that the author of the note and two other Members who have agreed with him have no quarrel with its conclusion No. 1. There are two conclusions. But in subsequent para, that is at page 11, the author contradicts himself by saying—

> "It may also be mentioned that there is absolutely no evidence before the Committee to arrive at the conclusions given out in the Report".

Not one conclusion but both the conclusions. There is really no way of understanding or interpretting this note of dissent. Then, Sir, last but one para at page 11 deals with the amount and nature of the evidence recorded by the Committee. In this paragraph it is first said—

> "..there is absolutely no evidence before the Committee to arrive at the conclusions given in the Report"

[Chaudhri Hardwari Lal]

Later it is said that the evidence is too meagre and scanty to support any firm conclusion. Still later it is said that there is not an iota of evidence to prove this. Kindly note, Sir, that all these three stands have been taken in the same para which consists of about 12 lines. These three stands have been changed in the same para. How, Sir, can you really compete with such a mode of reasoning ? I would respectfully put a question to my friend" Why did he not raise any objection on the 13th March when the evidence stage was closed " ? I am sure that he owes it to the House to answer this question .

Shri Mangal Sein : Certainly.

Chaudhri Hardwari Lal : The majority report has been misquoted in the note if dissent. Sir, look at the last para at page 9 which is a para in the note of dissent. Also, Sir, look at the first para at page 7, this is a para in the majority report. The last para at page 9 purports to quote the grounds given in the first para at page 7. I must submit that this is a pitiful attempt at quoting things.

Then there is another example. In places, the note of dissent rejects both the conclusions of the Committee, not one but both the conclusions. But in the last para at page 11 it roundly condemns the Police Officers concerned and practically supports most of what has been said in the majority report. I shall quote the words—

> "It may very well be said that the Police Officers concerned did not exercise proper discretion or did not show due regard to the M.L.A. They may also be accused of having shown apathy to him. Their action may also be termed as "undesirable" and devoid of humane sympathy. But all this cannot constiitute a breach of privilege, howsoever condemnable such action may otherwise be."

This, Sir, is from the note of dissent and not from the majority report. Now obviously, Sir, in this the note of dissent here goes even further than the majority report in the matter. After all, the majority report only recommends that the House should disapprove of the events relating to the handcuffing of Mr. Tarsikka and the treatment meted out to him by the Police. Nowhere in the Report have we said that what the Police did to Mr. Tarsikka constitutes any clearly recognizable breach of privilege. We have not said that. We have only restated in a general way the well established privilege of freedom of speech on the floor of the House without fear of subsequent harassment by any party.

We have also said that there may be a connection you may kindly mark my words and you may see the Report between what Shri Tarsikka had been saying against the Police in the House and what the Police did to him. The exact words in the Report are—

> "We seem to discern a possible connection between Shri Tarsikka's criticisms of the Police as an M.L.A., and the maltreatment and humiliation to which he was subjected———"

Kindly note that we have said that 'we seem to discern'.

Mr. Speaker : Kindly wind up.

Chaudhri Hardwari Lal : I will take a few minutes more, Sir. Now, you cannot rule out the possible inference in the face of what Shri Tarsikka had been saying in the House on numerous occasions and what the Police did to him when they got their chance. One of the signatories to the Note of Dissent, Shri Gian Chand Tutu, himself said at the meeting of the Committee held on the 19th March, 1963, that such an inference was possible. I shall quote his very words. These are—

> "I have already expressed my opinion. I am not in a posititon to say whether that treatment was meted out to him because of his activities in the House or outside it. It can be both ways--"

That is to say, it can be because of that or it may not be because of that. But that is all that we have said in the majority Report and nothing more than that. We have discerned the possible connection. Having said this, the hon. Member in fairness to the Committee, in fairness to the House and I would say, Sir, in fairness to himself, should not have signed the Note of Dissent.

There is an other important point, Sir. The Note of Dissent becomes completely stultified, when it suggests that we must not record any positive finding about the motives of the Police because that may prejudice the criminal case pending against Shri Tarsikka. This is strange advice, a strange logic. The two matters are quite distinct. They become even more distinct in view of the fact that the criminal case in question is being investigated by the Deputy Superintendent of Police, Amritsar, on a specific ground. This specific ground was that the relations between Shri Tarsikka and the Jandiala Police have been far from happy. I fail to understand, Sir, how the main case can be affected. No magistrate worth the name would fail to see this, no magistrate worth the name would allow his mind to be prejudiced under the circumstances of the case. It appears to me, Sir, that the author of the Note and the two other hon. Members have omitted to go through the Majority Report and the proceedings of the meetings of the Committee carefully.

I would earnestly commend to the House the general conclusions and the recommendations of the Committee for adoption. I would also suggest that the whole matter should be considered by the hon. Members irrespective of party affiliations. All of us here belong to the House first and to any party afterwards. It is sad to note that one of the leading National Dailies the Times of India to which I was referring earlier, gave a misleading version of the Report of the Privileges Committee in its issue of the 30th March, 1963. It tried to make out that the issue had been considered by the Privileges Committee.

Mr. Speaker : This matter has already been dropped with the consent of the hon. Member. He should withdraw it gracefully.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, I must take this opportunity strongly to repudiate the suggestion of the Times of India. In the matter of Privileges, the House acts through you and through the Privileges Committee without any initiative or guidance or reference from the Government. I must submit, Sir, that it would be mischievous for anybody to state that in the matter before the House, the Committee of Privileges got divided on party lines. In fact, it is a slander on the House, on the Privileges Committee and on the Congress Party. We never got divided on those lines. We behaved there as Members of the House and not as Members of any party of the House.

I would also say, Sir, that the status of Members, is a status to which some of my friends occupying the ministerial benches today may have to return one day. It is a status to which you may have to return one day. The example of your predecessor is before you. There is nothing strange in a happening like that taking place. It is a status of the vast majority of the Members of this House. The question which weare considering this morning is not to be considered as an abstract question. The whole question has a deep connection with the status of Members and with the dignity and with the utility of the House itself.

Only the other day, some of us spoke critically of our educational policies and of the manner in which the Punjab University is conducting its affairs. Taking offence at that criticism and imagining the University

[Chaudhri Hardwari Lal]

to be a State within a State, some of the old fossils in the University employed at a meeting of the Senate indecent and intemperate language. (Bells). Sir, I shall take two minutes more.

Shri Harbans Lal : On a point of Order, Sir. I would submit that my hon. Friend is referring to the affairs of the Punjab University. He is entirely irrelevant so far as the question under consideration is concerned. He should not be allowed to stray from the main question.

Voices : He is relevant

Chaudhri Hardwari Lal : I shall show that I was wholly relevant. It concerns the freedom of speech.

Mr. Speaker : It is neither for him nor for you to decide whether what was being said was relevat or irrelevant. It is for me to decide that. It is most unfortunate, but the hon. Member should try to avoid it.

Chaudhri Hardwari Lal : I was submitting that some persons employed impertinent, intemperate and indecent language which seems to amount to an attempt at coercion of certain Members in the House and to a contempt of the House itself. I would not have mentioned it here. I shall raise it as a separate question of privilege. I mentioned it here in order to emphasise that the House will best serve itself, the House will best serve the State and the House will best serve representative democracy if it rises zealously in defence of its privileges and prestige from whatever source the attack may come. It may come from the Police. It may come from any other part of the Executive. It may come from vested interests in any autonomous body like the Punjab University. If we ignore the possible threat to the freedom of speech on the floor of the House, we may as well wind up the whole show. We may as well wind up the Privileges Commitee. It is for the earnest consideration of the House, Sir, whether it will countenance or tolerate possible or likely threats to the established privileges relating to the freedom of speech without fear of subsequent harassment or coercion.

I am sorry, I took more time than I intended to. I am grateful to you, Sir for allowing me this (Cheers).

Mr. Speaker : Motion moved—

> That the Report of the Committee of Privileges on the question of privilege regarding the handcuffing of Shri Makhan Singh Tarsikka, M.L.A., in all its implications, be taken into consideration.

11 a.m.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ) : ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ statement ਦੇਣੀ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ House ਦੇ privileges ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ Leader of the House ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਿਕਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੈ । Handcuffing ਦੇ privilege ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ privileges Constitution ਦੇ ਦਫਾ 194 ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਹਨ—ਉਹ ਕੀ ਨੇ ? Article 194 ਦੀਆਂ 4 clauses ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਔਰ ਦੂਜੀ clause ਦਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤਅੱਲੁਕ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਤੀਸਰੀ clause ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ :—

> "In other respects, the powers, privileges and immunities of a House of the Legislature of a State and of the members and the committees ofa House of such Legislature, shall be such as may from time to time be defined by the Legislature by Law, and, until so defined, shall be those of the House of Commons of the Parliament of the United Kingdom, and of members and committees, at the commencement of this Constitution.

ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਇਸ Constitution ਦੀ promulgation ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ House of Lords ਔਰ House of Commons ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ privileges

ਸਨ ਉਹੀ ਸਾਡੇ privileges ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇ ਕੋਈ ਨਵੇਂ privileges create ਕਰਨੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹ by-law ਦੁਆਰਾ—ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ House of commons ਵਿਚ handcuffing ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ privilege ਨਹੀਂ। ਜੇ House ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਥੋਂ ਤਕ legality ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਜੇ ਇਸ background ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਹ privileges hold ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕਰੀਏ ਤਾਂ courts ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹਕ ਬਜਾਨਬ ਹਨ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ law ਦੇ ਨਾਲ sanction ਨਾ ਕਰੀਏ।

Mr. Speaker : May I know the date of the publication of this Book ?

Chief Minister : This is the Constitution of India as modified upto 1st September, 1951. I was quoting Article 194(3) of the Constitution. If the Constitution is to be considered that way, I am surprised. ਸੋ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ Constitution ਦੇ ਇਸ ਨਿਯਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜਿਥੋਂ ਤਕ legality ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ handcuffing ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ privilege ਨਹੀਂ। ਦੂਜੀ ਗਲ ਹੈ propriety ਦੀ। Propriety ਦੇ ਵਿਚ Police Rules ਵੀ ਨੇ ਔਰ ਅਸੀਂ ਹੋਰ add ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਉਤੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਸ ਤੇ ਸੋਚ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਅਸੀਂ ਨਾਲ ਹੀ legislation ਵੀ ਨਾ ਕਰੀਏ, ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ legal sanction ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ ਔਰ propriety ਵੀ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਨਹੀਂ question ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਉਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੁਝ add ਨਾ ਕਰੀਏ।

ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਵਕਤ ਦੀ Constitution ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੈ। Taking handcuffing as an idea, handcuffing as a principle and a basic thing ਜਿਥੋਂ ਤਕ propriety ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਉਹ Police Rules ਵਿਚ ਹੈ—ਇਸ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, legislation ਲਿਆਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਐਨੀ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ।

Mr. Speaker : May I know from the Chief Minister if there are any executive instructions from the Government of India, Ministry of Home Affairs or from the provincial Government in this connection ?

Home Minister : There are. I will refer to them. स्पीकर साहिब, अभी अभी लीडर आफ दी हाउस ने इन benches और गवर्नमैंट की तरफ से..... (*Interruptions*)

श्री अध्यक्ष : मैं मैम्बर साहिबान से request करूंगा कि वह शान्ति से सुनें और कोई *Interruptions* न करें। (I would request the Hon'ble members to listen to the Hon'ble Home Minister calmly, and avoid making interruption)

गृह मन्त्री : मैं अर्ज़ कर रहा था कि अभी अभी इस हाउस के लीडर ने आप के जरिए मैम्बर साहिबान को गवर्नमैंट की तरफ से और इन benches की तरफ

[गृह मन्त्री]
से विश्वास दिलाया कि यह अपने आप को सब से ज्यादा जिम्मेदार समझते हैं और इस बात के लिये कोशां हैं कि मैम्बर साहिबान के rights and privileges को safeguard किया जाए । इस लिये मैं इस बात को दुहराने की जरूरत नहीं समझता ।

(Interruption by Shri Jagan Nath)

Mr. Speaker : The hon. Member should not mar the dignity of the occasion. This is one of the most sacred occasions in the House. If he cannot keep silent he should withdraw from the House.

गृह मन्त्री : जहां तक इस केस के वाक्यात का सम्बन्ध है मैं उन के merits पै थोड़े अर्सा के बाद आप के सामने गवर्नमैंट की पोज़ीशन बयान करने का यत्न करूंगा, लेकिन उस से पहिले मैं यह कहने में रत्ती भर भी झिझक महसूस नहीं करता कि अच्छा होता अगर इस मौके पै A.S.I. कामरेड तरसिक्का को handcuff न करता । मुझे इस बात का अफसोस है कि उन्होंने ऐसा किया, गो वाक्यात की बिना पर, मैं यह आगे चलकर कहूंगा कि, उस ने बदनीयती से ऐसा नहीं किया बल्कि वाक्यात के मुताबिक अपने आप को justified महसूस करते हुए ही उस ने ऐसा किया ।

जहां तक Constitutional position का सम्बन्ध है चीफ मनिस्टर साहिब ने Constitution के Article 194 का हवाला दिया है । स्पीकर साहिब, इस सिलसिले में मैम्बर साहिबान की वाकफियत के लिये मैं अर्ज़ करूं कि यहां पर एक बात और भी है जो कि Constitution के Article 105 में दुहराई गई है । उस में इस तरह से लिखा हुआ है :

> "In other respects, privileges and immunities of each House of Parliament, and of the members and the committees of each House, shall be such as may time to time be defined by Parliament by law, and, until so defined, shall be those of the House of Commons of the Parliament of the United Kingdom, and of its members and committees, at the commencement of this Constitution."

आप को वाकफियत है और मैम्बर साहिबान भी इस बात को जानते हैं कि आज तक हमारे देश में न तो पार्लियामैंट ने, न हमारी Legislature ने और न ही देश की किसी दूसरी State Legislature ने कोई ऐसा कानून पास करना मुनासिब समझा ।

Mr. Speaker : The Committee of Privileges of the Parliament has exhaustively dealt with this matter.

Home Minister : Sir, I have got with me a copy of that Report. I will deal with it.

Mr. Speaker : Conventions too have the force of law.

Home Minister : I will deal with that Report. I have just started. I hope you will kindly allow me to develop my arguments.

तो मैं अर्ज़ कर रहा था कि Constitution के मुताबिक इस वक्त तक कोई ऐसा कानून नहीं बना..... न पार्लियामेंट ने बनाया है, न हमारी विधान सभा और न ही किसी दूसरी State Legislature ने । इस लिये जाहिर है कि जहां तक मैम्बर साहिबान के rights और privileges का सम्बन्ध है जो conventions ब्रिटिश पार्लियामेंट की हैं वही हमारे ऊपर लागू होती हैं । जैसा कि अभी अभी चीफ

मनिस्टर साहिब ने कहा अगर पार्लियामेंट या हमारी विधान सभा या कोई और स्टेट लैजिस्लेचर यह मुनासिब समझे कि legislation के जरिये handcuffing या दूसरी किसी बात की बाबत हमें privileges के बारे में provision करना चाहिए तो वह कर सकती है। यह एक मुनासिब कदम होगा। लेकिन आज तक ऐसा नहीं हुआ है। जहां तक British Parliament के privileges का सम्बन्ध है उस की Committee of Privileges की, जिस का मैं ने अभी अभी हवाला दिया था, 4th and 5th Report मेरे पास है, मैं उस में से चन्द quotations मैम्बर साहिबान की वाकफियत के लिये यहां पर रखूंगा। इस report के सफा 47 के Para 9 में दर्ज है —

> "The Committee have not come across any privilege or legal provision in the United Kingdom specifically exempting Members of Parliament from being handcuffed."

जो case Parliament की कमेटी ने अपने सामने रखा था उस पर जो उस की findings हैं उस का relevant portion मैं मैम्बर साहिबान के लिये यहां पढ़ देना मुनासिब समझता हूं। यह उसी report का सफा 8 है और पैरा 10 है— (यह M.P. थे जिन के मुताल्लिक Privilege का सवाल उठा था)

> "The Committee noted that Shri Kansari Halder, had been arrested in execution of a non-bailable warrant to stand a charge for criminal offence under sections 120B/302/436, Indian Penal Code, punishable with imprisonment for a term exceeding three years. His case, therefore, fell in the ambit of part (a) of Rule 26.22(1) of the Punjab Police Rules.
>
> "The Committee are, therefore, of opinion that the police officers had committed no irregularity under the law in attempting to hand cuff Shri Kansari Halder."

(सरदार गुरनाम सिंह : यह कौन से page पर है? इस का सफा 6 पर जिक्र किया गया है। आगे सफा 7 पर पैरा 11 पर फिर उन्होंने यह बात दोहराई है—

> "As regards the question whether a Member of Parliament who is under arrest on a criminal charge should be exempt from being handcuffed, the Committee reiterate the stand taken by the Committee of Privileges in the Deshpande Case" wherein they observed :
>
> "It has to be remembered that the fundamental principle is that all citizens including Members of Parliament have to be treated equally in the eyes of law. Unless so specified in the Constitution or in any law a Member of Parliament cannot claim any higher privileges than those enjoyed by any ordinary citizen in the matter of the application of the laws."."

इस का मतलब, स्पीकर साहिब, यह है कि जहां तक handcuffing का सम्बन्ध है या दूसरे privileges का सम्बन्ध है Parliament का मैम्बर या किसी Legislature का मैम्बर उस के लिये मुस्तहिक है जो Constitution में या किसी law में खास तौर पर बनाए गए हों और उस के अलावा कानून की नज़र में कोई फर्क एक मैम्बर Parliament में, या एक Legislator में और एक मामूली शहरी में नहीं है। इस लिये material सवाल फिर वही उठता है कि अगर मैम्बर साहिबान Parliament यह महसूस करते हैं कि Parliament के किसी मैम्बर या इस हाउस के किसी मैम्बर को handcuff नहीं करना चाहिए तो हमारा यह कर्तव्य था कि हम कोई legislation लाते। इस का मतलब है कि हम फर्क डालते एक मामूली शहरी में और एक मैम्बर Parliament में या किसी दूसरी Legislature के मैम्बर

[गृह मन्त्री]

में। जहां तक इस सवाल का सम्बन्ध है मैं अर्ज़ करता हूं कि उन में और एक ordinary citizen में अभी तक कोई फर्क नहीं डाला गया। इस लिये मैं अर्ज़ करूंगा कि जहां तक handcuffing का सम्बन्ध है यह privilege का matter नहीं बनता।

इस के अलावा, स्पीकर साहिब, पेशतर इस के कि मैं इस case के merits के मुताल्लिक कुछ अर्ज़ करूं मैं Police Rules, जिन का mover साहिब ने हवाला दिया था, के rule 26.22 को जिस में handcuffing को discuss किया गया है, यहां पढ़ कर सुनाता हूं....

Mr. Speaker: The hon. Minister may read the relevant portion only.

गृह मन्त्री: उस के मुताल्लिक मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि मैं सारा पढ़ूंगा। यह जो Rules हैं, इन में भी दर्ज किया गया है कि हरेक को जिस के खिलाफ कोई कानून शिकनी का इलज़ाम हो Police को handcuff करना चाहिए, खास तौर पर जो जरायम दर्ज हैं....

(a) Persons accused of a non-bailable offence punishable with any sentence exceeding in severity a term of three years' imprisonment.

X X X X X X

(e) Persons who are violent, disorderly or obstructive or acting in a manner calculated to provoke popular demonstration.

(f) Persons who are likely to attempt to escape or to commit suicide or to be the object of an attempt at rescue.

X X X X X X

यह इस की exceptions हैं जिन का मैं आगे जाकर ज़िक्र करूंगा। अब मैं अर्ज़ करूंगा कि clause (a), clause (e) और clause (f) के तहत A.S.I. ने इस case में कामरेड मक्खन सिंह तरसिक्का को handcuff करना मुनासिब समझा था।

Sardar Gurnam Singh: May I know the clauses of the rule to which the hon. Minister is referring ?

गृह मन्त्री: Clause (a), clause (e) और clause (f) मैं ने कहा है...

बाबू बचन सिंह: आप Rule 26.22 (2) को भी ज़रा पढ़ दें। गृह मंन्त्री मैं 26.22 (2) भी पढ़ देता हूं। वहां better class prisoners के मुताल्लिक दर्ज है कि उन के बारे में पुलिस को station daily diary में या पुलिस के दूसरे records में उन्हें दर्ज करना पड़ता है कि उन को किन वजूहात की बिना पर handcuff करना पड़ा। (*Interruption by Baboo Bachan Singh*)

Mr. Speaker: There should be no interruptions. Let him have his say.

गृह मन्त्री: और इसमें है—

or other appropriate record.

Mr. Speaker : It is 'daily diary or any other appropriate record'. Is there any alternative ? I do not think there is any ?

Home Minister : Sir, I will discuss this later. A.S.I. ने उस वक्त क्यों ऐसा महसूस किया, उस ने जो version गवर्नमैंट को दी है, जो हमारे पास आई है वह मैं मैम्बर साहिबान के सामने रखना चाहता हूं । जिन cases में कामरेड मक्खन सिंह तरसिक्का गिरफतार हुए, वह है दफा 307, दफा 367, दफा 342, दफा 148 और दफ़ा 506 ताज़ीराते हिन्द और इस के अलावा दफा 19 of Indian Arms Act । क्योंकि यह मामला अभी *sub judice* है इस लिये मैं उस case के merits पर अभी कुछ नहीं कहूंगा लेकिन मैम्बर साहिबान के सामने वह वाकियात जिन की बिना पर वह गिरफतार हुए यानी जो कहानी इस्तग़ासा की है वह मैं मुख्तसर तौर पर रखता हूं । इस के मुताबिक श्री तरसिक्का अपने पांच साथियों के साथ जिन के पास पिस्तौल और बरछे थे, ने ढोलका गांव में 22 अक्तूबर, 1962 को एक शिघारा सिंह पर हमला कर के उस के जिसम पर 44 ज़रबात लगाईं...

Sardar Gurnam Singh : No allegations please.

Home Minister : I am giving the allegations that are against him.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : On a point of order, Sir. ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਇਹ case court ਵਿਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ......

Mr. Speaker : Do the hon. Members want the discussion to proceed or not ? This is a Government version . He has said that these are the allegations. He has not said anything about the merits or demerits of the case.

गृह मन्त्री : स्पीकर साहिब, मैं यह फिर दौहराना चाहता हूं कि इस में हमारी कोई version नहीं है । इस में वह version है जो इस्तग़ासा की F. I. R. में है और मैं नहीं कहता कि यह सही है या गलत है, यह तो अदालत बताएगी । इस्तग़ासा के मुताबिक 44 ज़रबात शिघारा सिंह पर लगाई गईं । (विघ्न) झूठ भी हो सकते हैं मगर यह काम अदालत का है कि वह देखे कि यह सच है या झूठ । उस के बाद पिस्तौल से फायर किया गया ताकि जो चशम दीद गवाहान हैं उन को दूर हटा दिया जाए । शिघारा सिंह का बयान है कि वह बेहोश हो गया और उसे उठा कर जंगल में इस नियत से ले गये कि वह खत्म हो जाए । यह allegations हैं जो उस ने बयान की हैं ।

Sardar Gurnam Singh : In this case, it would be sufficient for purposes of Police Rules to say that the offence of which he is accused is non-bailable. I think the details are out of place..

गृह मन्त्री : इस से ज्यादा मुझे कुछ नहीं कहना । मैं ने तो सिर्फ जो evidence है उस की gravity आप के सामने रखने का यत्न किया है । (विघ्न)

इस के अलावा, स्पीकर साहिब, मुझे यह अफसोस है कि मुझे इस हाउस के एक मैम्बर के मुताल्लिक यहां पर कुछ कहना पड़ा है, तो भी मैं वह सारे वाक्यात हाउस के सामने नहीं रखूंगा जो कि मेरे पास हैं और जो एक बड़ी लम्बी चौड़ी फहरिस्त की शक्ल में मेरे पास हैं । यह श्री तरसिक्का की और उनकी activities की history है

[गृह मंत्री]

लेकिन चूंकि इस हाउस के आनरेबल मैम्बर हैं तो मैं इस का जिक्र नहीं करूंगा, सिर्फ वही बातें पेश करूंगा जो कि इस वक्त इस **enquiry** से **relevant** हैं ।

स्पीकर साहिब, 1948 में श्री तरसिक्का एक केस में मतलूब थे और जब उन को गिरफतार करने का यत्न किया गया तो उस वक्त उन्होंने मजाहमत की, लड़ाई-झगड़ा हुआ और दोनों तरफैन को जरबात आईं ।

Sardar Gurnam Singh : On a point of order, Sir. Is the hon. Home Minister quoting from any Judgment of the Court or he is saying something out of allegations ? I have seen the proceedings of the meetings of the Privilleges Committee. We are, Sir, dealing with the evidence led by both sides before the Committee of Privileges. Now to go out of those proceedings and to bring some other evidence which is not known to the Members of the House and which is not the decision of any Court, is not relevant at all and it cannot be referred to.

Mr. Speaker : He is trying to justify why the A.S.I. resorted to handcuffing him (Shri Tarsikka).

Sardar Gurnam Singh : But, Sir, he is trying to justify by extraneous matters of which the hon. Members of the House are ignorant. This is my objection.

Mr. Speaker : I would not place too much reliance on the Police Diary, unless he is convicted by a Court of Law. At least I will believe ten times more a Member of this House rather than an A.S.I. or a Constable.

There was so much row. You must satisfy yourself before you say anything in the House. You cannot put reliance on the Police Diary. You should satisfy yourself whether the person giving information can be relied upon or not.

गृह मन्त्री : मुझे अफसोस है कि आप मेरी बात ही नहीं सुन रहे । मैं किसी ऐसी बात का हवाला न दूंगा जो **reported** न हो या जो **court** में न गई हो । (विघ्न) मैं और किसी बात का हवाला नहीं दे रहा ।

श्री अध्यक्ष : मैं अर्ज करना चाहता हूं कि इसी तरह से चार दिन पहले होम मिनिस्टर ने **Parliament** में **on the basis of C. I. D. diaries** यह कह दिया कि किसी पी० ऐस० पी० के मैम्बर ने यह कहा था कि प्राइम मिनिस्टर या होम मिनिस्टर को शूट किया जाए । (I may submit that the union Home Minister had stated in the Parliament about four days back, on the basis of the C. I. D. diaries that a certain member belonging to the P. S. P. had said during the course of a speech that the Prime Minister and the Home Minister be shot dead.)

I would not give the least credence to what the Police has said. I would request you to quote instances where he was convicted by the Court of Law.

Home Minister : It is for the House or for you to decide. I am putting my case before the House.

Mr. Speaker : This is the basic essence of law that a man is innocent till convicted by the Court of Law. The Reports of the Assistant Sub-Inspector and Constables can say hundred and one things. But the case has to go to the Court and we have to judge on the basis of the decision given by the Court. We have to see whether the Court convicted the person or declared him to be

innocent. If he was not convicted, then it strengthens the case of those people who say that the Police handcuffed him with *mala fide* intentions.

Home Minister : Sir, my difficulty is that I have to place before you and the House the facts which weighed with the mind of the A.S.I. when he handcuffed Mr. Tarsikka. I am referring to those cases which were registered in the Police and under which Shri Tarsikka was challanned.

Mr. Speaker : I would request you once again to quote only those cases where the Court of Law has convicted him.

Home Minister : I will quote cases where he was convicted or acquitted. I will give all the details provided you give me an opportunity to have my say. These were the facts taken note of by the Police. The case was registered . He was challanned. He was convicted and subsequently he was acquitted.

Sardar Lachhman Singh Gill : When he was acquitted, what else is there ?

Mr. Speaker : Why place those facts which go against the Government ?

Home Minister : Whether the facts go in favour or against the Government, it is my duty to place all those before the House. I do not want to conceal all those facts which are within my knowledge or which have been supplied to me. I must place all those before you and the House. If they go against the Government then you are welcome to take any inference from them.

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker , my submission is that the whole question is that we are considering the conduct of Police Officers against whom allegations were made before the Committee. It is not an argument or facts which came to the notice of the hon. Minister. It is the A.S.I. himself or the Police Officials who appeared before the Privileges Committee. He has given reasons and facts for his action.

Mr. Speaker : The A.S.I. gave the reasons why Mr. Tarsikkka was handcuffed. He did so because of the previous record of Shri Tarisikka

Sardar Gurnam Singh : Sir, I have got the proceedings of the meetings of the Committee. They have said that it was recorded in 'Zimni'. I would like to examine it and tear it to pieces if it was shown to me.

Home Minister : Well, if he is very keen to tear the papers, I can give him some other papers. Why should he tear these things. I would refer , Sir, in the first instance to the present Report under discussion so that the hon. Members may also know the position. A reference has been made to certain activities of Mr. Tarsikka in the Report itself. I will now read from page 10 of the Report—

> "Mr. Tarsikka was arrested for a non-bailable offence and it is on record that he had been prosecuted twice before for offences under Sections 224 and 332 I.P.C. for attempt to escape from the police custody by showing violent behaviour and it is alleged by the Police Officer concerned that on 26th October, 1962, as well Mr. Tarsikka atempted to escape. There were also chances that his arrest might provoke a popular demonstration....."

These are brief facts to which I have made a reference. मैं अर्ज कर रहा था कि पुलिस की किसी डायरी को न लें। जो मेरी इत्तलाह है वह इस बात पे **based** हैं कि केस पुलिस में रजिस्टर हुआ और अदालत में गया, मैं सिर्फ उन का ही जिक्र करूंगा। (*Interruptions from the Opposition Benches.*)

Mr. Speaker : There should be no interruptions please.

Pandit Chiranji Lal Sharma : Sir, we will listen with rapt attention.

गृह मन्त्री : जैसा कि इस report में refer किया गया है इस के वाक्यात में मैम्बर साहिबान के सामने अर्ज़ कर रहा हूं। 1948 में सरदार मक्खण सिंह तरसिक्का को गिरफतार किया गया था उस वक्त इन्होंने पुलिस की मज़ाहमत की थी। पुलिस से झगड़ा किया। लड़ाई हुई और पुलिस वालों को ज़रबात लगीं और इसी के कारण उन का एक बाज़ू भी टूट गया था। यह 1948 का वाका है।

1950 में फिर 3 Sub-Inspectors और 2 Head Constables ने इन्हें गांव में गिरफतार किया था; तब भी इन्होंने Police पे assault की और वहां से भाग जाने का यत्न किया। (*interruptions*) इस के बाद एक ताज़ा वाका 1962 में हुआ जब कि Oriental Carpet Manufacturing Company Chheharta, में कुछ लोगों ने raid किया; raid में 44 आदमियों के करीब थे और उन में सरदार मक्खण सिंह तरसिक्का भी था। जब इन्हें गिरफ्तार किया जाने लगा तो यह वहां से भाग गए थे। इस के बाद इन्हें गिरफतार किया गया और जब यह गिरफतार हुए तो इन्होंने अपने हाथों से जिन में कि हथकड़ी लगी हुई थी पत्थर उठा कर पुलिस के एक आदमी को ज़ख्मी किया था। यह मेरे पास report है, F.I.R. No. 32 और यह case दफा 307 का था।

Mr. Speaker : It means he was not convicted.

गृह मन्त्री : मैं यह अर्ज़ कर रहा था कि यह बात सही है कि Lower Court में सज़ा हुई थी, और फिर अपील करने पर वह बरी हो गये थे। (*interruptions*)

Sardar Gurnam Singh : This is exactly our case.

गृह मन्त्री : आप जो भी चाहें नतीजा निकाल लें। Majority Report में भी यह दर्ज है....

Mr. Speaker : You have quoted three cases. Was he convicted in the final stages in any of these cases ?

गृह मन्त्री : मैं यह अर्ज़ कर रहा था कि इस Committee के Chairman ने इस हथकड़ी लगाने को Mr. Tarsikka की उन speeches से सम्बन्धित किया है जो उन्होंने पुलिस पर नुक्ताचीनी करते हुए विधान सभा में या बाहर कीं। उन्होंने अपनी report में लिखा है कि ऐसा मालूम होता है कि इन speeches का पुलिस पै असर था। मैं अर्ज़ करूंगा कि वह अलफाज़ जो चेयरमैन साहिब ने पढ़े हैं, mover साहिब ने हाउस के सामने रखे हैं, उन्हें एक और नज़रिए से देखने की जरूरत है। अपने conclusion में para 8 में इन्होंने दर्ज किया है कि —

> "We seem to discern a possible connection between Shri Tarsikka's criticism of the Police, as an M.L.A. and the mal-treatment and humiliation to which he was subjected when he happened to be arrested in some criminal case....."

मैं आप का ध्यान दो लफजों की तरफ दिलाता हूं, "we seem to discern" लफज Seem पर मैं ज़ोर देना चाहता हूं। यह बिलकुल साफ है कि हमें ऐसा दिखाई देता है" फिर दूसरा आगे चल कर है "a possible connection" तो मैं मेम्बर साहिबान के सामने यह बात रखना चाहता हूं कि Chairman साहिब और वह मेम्बर साहिबान जिन्होंने Privileges Committee की report से इतफाक किया वह नहीं बता सके

कि उन्हें यह यकीन है कि handcuffing और जो speeches यहां पर Mr. Tarsikka ने की उन का कोई सम्बन्ध है। वह ऐसा कहते हैं we seem to discern a possible connection Privileges Committee के मेम्बर साहिबान शहादत लेने के बाद भी किसी positive conclusion पर नहीं पहुंच सकते थे। उन को शक है कि ऐसा हो सकता है। मेम्बर साहिबान का इस सिलसिले में कोई positive conclusion हो, यह बात नहीं है कि इस बिना पर handcuffing की गई हो, या handcuffing और उन की speeches का कोई सम्बन्ध हो।

फिर जो Dissenting Note है उस में यह बात वाज़ेह कर दी गई है कि Mr. Tarsikka ने जो यहां पर कहा और बाहर भी कहा और इस की कोई वजह handcuffing के लिये हो सकती है, उन्होंने वाज़ेह तौर पर finding दी है कि इस का कोई स्बूत नहीं। मैं वह portion दोहराना नहीं चाहता। यह मुनासिब नहीं कि जिन्होंने motion दी है उनके colleagues के मुताल्लिक कुछ कहा जाए, जो उन्होंने लिखा है वह आप के सामने है। जो उन की findings है। उन्हें मैं details में नहीं दोहराना चाहता, आपने पढ़ा होगा लेकिन मैं इमानदारी के साथ उन मेम्बरान को, जिन्होंने note of dissent दिया है और sentiment से उठ कर note दिया है, credit देता हूं। (विघ्न)

चौधरी देवी लाल : आप के पास इमानदारी कब से आ गई ?

गृह मंत्री :इस कमेटी के Chairman साहिब का जहां तक ताल्लुक है उन्होंने sentiment में आ कर report को लिख डाला। (*Interruption*)

श्री मंगल सेन : On a point of order, Sir. क्या गृह मन्त्री किसी Hon. Member के बारे में यह कह सकते हैं कि उस ने जज़बात से मुतासर हो कर report लिख दी और अकल से काम नहीं लिया ?

श्री अध्यक्ष : अकल एक आदमी के विरसे में नहीं आई। सब में थोड़ी बहुत है। (Inteligence is not one man's monoply. Every one possesses it more or less)

गृह मन्त्री : मैं ने ऐसी कोई बात तो नहीं कही अगर इस Committee के Chairman अपने committee colleagues के मुताल्लिक कुछ कह सकते हैं तो मुझे भी हक्क है कि अपनी राए का इज़हार कर सकूं। मैं यह कह रहा था कि Chairman साहिब ने जो कुछ लिखा है वह जज़बात में आ कर लिखा है। मैं इस के बारे में कोई motive attribute नहीं करता लेकिन यह कहूंगा कि objective consideration कतई तौर पर नहीं है। हम देखते हैं कि Chairman साहिब ने खुद लिखा है कि इस में breach of privilege का कोई सवाल नहीं है। Speech करते करते भी यही बात कही है। साथ ही अपनी रिपोर्ट में यह फर्माया कि

> "We also feel that the House should record its disapproval of the series of events relating to the hand-cuffing of Mr. Tarsikka and the treatment meted out to him by the Police." (interruption)

Mr. Speaker : You have gone too far. I will not permit you to make aspersions on the Privileges Committee.

Home Minister : Sir, may I know the aspersion that I have cast on the Privileges Committee ?

Mr. Speaker : You have said more than he has done. I think, it should suffice. I think, it is not fair if the Committees of the House are to be treated in this manner by the Home Minister.

Chief Minister : The report of the Committee is to be discussed in the House threadbare and we have to take decision on it after going into all its aspects keeping in view the Constitution as well.

Sardar Gurbakhsh Singh (Dhariwal) **:** Sir, I beg to move another privilege motion. ....

Mr. Speaker : This is not the time. You may move it at the appropriate time.

Shri Gian Chand Tutu : As the Chairman of the Committee has made certain charges against the Members of the Committee, I hope the House would like to hear the Members of the Committee as well in regard to them.

Voices : Yes., yes.

गृह मन्त्री : क्या मैं Chairman, Privileges Committee, से यह चीज़ पूछ सकता हूं कि तहकीकात करके जब वह इस सारी चीज़ को मानते हैं कि कोई privilege का breach ही नहीं हुआ तो disapproval या approval का कोई सवाल ही पैदा नहीं होता । जैसा कि अभी अभी श्री ज्ञान चन्द जी ने कहा है कि Chairman Privileges Committee ने यहां पर 4 Members की नीयत पर शक किया और कई किस्म के inferences भी निकाले हैं, जो उन्होंने इस House के सामने रखे हैं । इस लिये अब मुझे भी इस बात का हक है कि इस report के मुताबिक जो भी मैं राये रखता हूं वह मैं आप के सामने रखें । तो मैं अर्ज़ करनी चाहता हूं कि जब Chairman साहिब खुद इस बात को तसलीम करते हैं कि किसी privilege की breach नहीं हुई तो फिर Chairman Privileges Committee कैसे कहते हैं और किस अधिकार से कहते हैं कि फलां बात का notice लिया जाये और फलां बात का notice ना लिया जाये । जब किसी privilege का breach हुआ ही नहीं तो यह House किस procedure के तहत और कौनसे views लेकर कोई फैसला करेगा । मैं एक बात इस stage पर आपके notice में लाना चाहता हूं वह यह है कि इस Committee की report के introduction पर उन्होंने यह दिया है कि —

> "We wish to raise a matter of privilege namely, the hand-cuffing of a Member of this House, Comrade Makhan Singh Tarsikka on his arrest on the 26th October, 1962, at Amritsar when he was conducted for being produced before the court."

अब सवाल इस बात का है कि Privilege Committee को क्या case refer किया गया ? Privilege Committee को जो case refer हुआ वह यही था कि आया 26 October 1962 को Mr. Tarsikka के वाकई हथकड़ी लगाई गई या नहीं ? यह मेरी अपनी राये है आप इस के मुताल्लिक जैसे भी मर्जी विचार रखें मुझे कोई गिला नहीं । मेरी राये तो यह है कि जितनी भी references हैं

वह limited references हैं अगर कोई इस के context में आ सकते हैं तो खास तौर पर उस दिन के ही आ सकते हैं।

श्री अध्यक्ष : आप ने शायद उस दिन better treatment to the M.L.As. के बारे में इस House में कहा था कि The matter would be examined in all its implications इस के appendix में भी यही लिखा है कि The Committee can go into all the implications of the case regarding meting out of the diet treatment etc.

(The hon. Home Minister had perhaps stated on that day in this House with regard to the better treatment to the M.L.As. that the matter would be examined in all its implications. The same thing has been stated in the appendix to this report that the committee can go into all the implications of the case regarding the meeting out of the treatment, diet etc.)

गृह मन्त्री : स्पीकर साहिब, अगर आपका ऐसा ही विचार है तो आप के ruling पर मुझे रत्तीभर भी कोई एतराज़ नहीं।

श्री अध्यक्ष : No, no this is not my ruling. मैं तो आप की information के लिये कह रहा हूं that the issue referred to the Privileges Committee was that they will go into the question of the treatment of M.L.As. in all its implications.

(No, no, this is not my ruling. I am stating this for your information that the issue referred to the Privileges Committee was that they will go into the question of the treatment meted out to the M.L.As. in all its implications.)

गृह मन्त्री : स्पीकर साहिब, अभी उन्होंने अपनी राये नहीं दी, जहां तक मैं ने इस report को पढ़ा है उन्होंने कहा है कि बाकी unrelated matters के मुतािल्लक उन्होंने report नहीं की शायद इस के बाद वह विचार कर के कोई report दें, यह एक अलहदा बात है, लेकिन अब उन्होंने एक limited बात का ज़िक्र किया है। इस के इलावा, स्पीकर साहिब, एक और बात है जो मैं आप की खिदमत में अर्ज़ करनी चाहता हूं, वह यह है कि इस बात का भी उन पर काफी असर हुआ है कि जब श्री तरसिक्का को राम बाग के police station पर हथकड़ी लगाई गई तो उस वक्त का वहां की police station diary में कोई ज़िक्र नहीं है। मैं इस के मुताल्लिक दो बातें अर्ज़ करनी चाहता हूं पहली तो यह कि Rule 26-22 (2) के अन्दर जो लिखा है वह मैं पहले आप को पढ़ कर सुना दूं

> "(2) Better class under-trial prisoners must only be hand-cuffed when this is regarded as necessary for safe custody; when a better class prisoner is hand-cuffed for reasons other than those contained in (a), (b) and (c) of sub-rule (1) the officer responsible shall enter in the station Daily Diary or other appropriate record his reasons for considering the use of hand-cuffs necessary."

अब इस में दो ही बातें हैं जो मैं आप के ध्यान में लाना चाहता हूं। पहले तो यह कि जिस जुर्म में श्री तरसिक्का को गिरफतार किया गया वह एक non-bailable जुर्म

[गृह मन्त्री]

है इस लिये वह Rule 26.2 (1) की sub-rule (a) में आता है। इसी लिये इस का एक कारण समझने वाला यह है कि Privileges Committee की report में उन्होंने माना है कि A.S.I. ने जिमनियों में इस का ज़िक्र नहीं किया था और अभी अभी जैसा कि उन्होंने पढ़ कर भी सुनाया था कि Station Daily Diary or any other appropriate record में भी ज़िक्र नहीं किया गया। अभी अभी Chairman साहिब फरमा रहे थे कि उन को हथकड़ी कब लगी जब वह police station के बाहर जा चुका था, इस लिये इस का अंदराज ज़िमनी में नहीं हो सका। मैं अर्ज़ करूं कि उन के हथकड़ी लगाने के दो कारण हैं एक तो यह कि उन का previous record कुछ ऐसा था जिसकी वजह से यह इंतजाम किया गया। हालात के मुताबिक जितनी police escort चाहिये थी वह भी वहां पर available नहीं थी। मैं इस बात को justify करने की कोशिश नहीं करूंगा क्योंकि मेरी राये यह है कि A.S.I. को ऐसा करना नहीं चाहिये था। अगर police कम थी तो उसे police और बुला लेनी चाहिये थी। इस बात को मैं मानता हूं कि ऐसा प्रबन्ध नहीं किया जा सका जो कि उसे करना चाहिये था। लेकिन, फिर भी, मैं कह सकता हूं कि Mr. Tarsikka के anticidents को सामने रखते हुए उन के फरार होने का डर था, police custody से इस लिये मौका के मुताबिक उन्हें हथकड़ी लगानी ही पड़ी। मैं एक बात और कह कर खत्म करूंगा। मैं इतनी प्रार्थना करूंगा कि इस में कोई breach of privilge नहीं है। जहां तक मैम्बर साहबान के जज़बात का ताल्लुक है मैं पूरे तौर पर अहतराम करता हूं। और उन्हें विश्वास दिलाता हूं कि जहां तक उन के privilege का सवाल है उस की हमारे ऊपर पूरी जिम्मेदारी है और उस का हमें पूरा अहसास है और जान बूझ कर अगर कोई भी पुलिस का अफसर breach of privilege करेगा तो यह गवर्नमैंट बहरसूरत privilege बरकरार रखने की कोशिश करेगी और उस अफसर के खिलाफ action लेगी और मैं फिर यकीन दिलाता हूं कि मैं पुख्तगी से कोशिश करूंगा। लेकिन जहां तक इस केस का सवाल है, मैं समझता हूं कि इस में कोई breach of privilege नहीं बनता इस लिये मुझे इस रिपोर्ट के adopt करने की मुखालफत करनी है।

Mr. Speaker : You have dealt with two contradictory statements of the A.S.I., and the S.H.O. May I know whether you are prepared to accept the position that the Police did not show due regard to the position of the M.L.A ? If so, are you prepared to take some action against them, departmental or otherwise, because that will satisfy the House ?

गृह मन्त्री : मुझे अफसोस है, यह बात मुझे कहनी चाहिये थी। मुझ से रह गई है। गवर्नमैंट की जिम्मेदारी है लेकिन यह वाक्यात चूंकि Privileges Committee के सामने थे इस लिये हम ने इन दो contradictions का नोटिस नहीं लिया। मैं यकीन दिलाता हूं कि इस बात का भी नोटिस लिया जाएगा।

Mr. Speaker : I would not like to curtail discussion on the issue. But, it will be a bad day for us if there is a voting on it. Even in the dissenting note, there is a *prima facie* case against the police officers. If there is a

categorical assurance from the Government that they will deal with the police officers, I think that should satisfy the House, and we should not go into the lobbies for that purpose.

PERSONAL EXPLANATION

श्री ज्ञान चन्द : On a point of personal explanation Sir ! मुझे स्पीकर साहिब, बहुत अफसोस है कि आज हमारे worthy Chairman Privileges Committee ने खुद Privileges का breach किया है। आज हिन्दुस्तान की History का यह पहला मौका है कि जब किसी कमेटी के चेयरमैन ने न सिर्फ मेम्बरों पर aspersion cast किया हो बल्कि उन्हें बेईमान भी कहा हो।

Mr. Speaker : He did not say that. (*Interruptions*)

Shri Gian Chand : I would request the House as well as the Hon. Speaker to be as indulgent to me as they have been to the Chairman of the Privileges Committee. जो कमेटी की proceedings थीं उन का उन्होंने हवाला दिया है। मैं वकील नहीं हूं लेकिन उन्हें यहां पर proceedings का हवाला नहीं देना चाहिये था यह मैं समझता हूं। मैं तो यह भी जानता हूं कि मैं भी proceedings का हवाला नहीं दे सकता।—— (*Interruption*)

Mr. Speaker : He is on his legs. So, he will continue.

Shri Gian Chand : The Chairman has made certain aspersions against the members of the Committee. I may, therefore, be allowed a little more time to explain the true position.

(*Interruptions*)

बाबू बचन सिंह : क्या स्पीकर साहिब, आपने ज्ञान चन्द जी को स्पीच करने का मौका दे दिया है ?

Mr. Speaker : I think, it is better to avoid. If you say like this, that will take away the sanctity of the proceedings. I have before me the proceedings of every day of that Committee. If my office has acted in a partisan spirit or they have mis-reported the proceedings, I should be told about it. On the 13th of March, you had authorised the Chairman of the Committee to draft the Report considering that the handcuffing of the M.L.A. was malafide. These words appear in the proceedings.

श्री ज्ञान चन्द : मैं यही बात हाउस में रखना चाहता था। चेयरमैन साहिब ने दो बातें कहीं कि malafide intention और Definite breach of privilege हुआ उसके बाद उन्होंने यह भी कहा कि पहले Members इन दोनों बातों से सहमत थे लेकिन बाद में कुछ मैम्बरों ने अपनी राय बदल ली—— (विघ्न)
मैं उन से जानना चाहता हूं कि जब 19 मार्च के बाद उन्हें अपनी राए बदलने का हक हो गया तो दूसरे मैम्बर्ज अपनी राय बदल कर कैसे बेईमान हुए ? (विघ्न)

श्री अध्यक्ष : 13 मार्च को आप लोगों ने यह फैसला किया (On the 13th March the Privilages Committee decided)

That the handcuffing of Shri Makhan Singh Tarsikka was mala fide, and there was a clear breach of privilege. You authorised the Chairman to draft the Report on these lines. I would like to know whether you arrived at that unanimous decision or not ?

Shri Gian Chand : We had been keeping quiet when the Chairman was speaking.

श्री अमर नाथ शर्मा : मैं अर्ज़ करता हूं, स्पीकर साहिब, कि मैं ने उस दिन भी यही कहा था कि malafide नहीं है और 20 तारीख को मैं ने dissenting note लिखा और कहा कि मेरी राय में यह malafide नहीं है। और न इस लिये उन्हें handcuff किया गया कि उन्होंने यहां इस हाउस में speech दी, A. S. I. की गवाही ली गई थी। उस ने उस वक्त कहा था कि मक्खन सिंह तरसिक्का ने मुझे धमकी दी थी कि मैं ने अपनी Party को खबर कर दी है अब वह तुम्हारे साथ निपट लेंगे। उस की statement सुनने के बाद हम ने dissenting note दिया था।

12.00 noon

Mr. Speaker : For the guidance of the hon. Members I shall have to read out the extracts from the proceedings of the Committee because it is not only a question of the House but also a question relating to my office because these proceedings have been taken down by the Reporters. The proceedings read—

> "After some discussion the Committee authorised its Chairman to draft its Report somewhat on the following lines:
>
> (1) His hand cuffing was malafide and due to his activities as M.L.A. in the House.
>
> (2) That it is tantamount to a clear breach of privilege as such.
>
> The Committee decided to hold its next meeting on the 19th March, 1963 at 3-00 p.m. at Chandigarh to consider—
>
> (i) the Report to be drafted by the Chairman...."

The proceedings containing these decisions were confirmed unanimously.

Now what I want to know is if it is a fact that these decisions were arrived at ?

Shri Gian Chand : Sir, I it also a fact that at that very moment, it was said that the Report would only be passed after every word, coma and full-stop is examined ?

Mr. Speaker : I want a definite answer to my question. Is it or is it not a fact that the decisions read out by me earlier were arrived at by the Committee unanimously ? The hon. Member has a right to go through and suggest changes or to differ with the Report.

Shri Gian Chand : These decisions were in a sense unanimous and in a sense not unanimous.

Mr. Speaker : Baboo Bachan Singh may please speak now.

Shri Gian Chand : Sir, I was on my legs and I have not resumed my seat.

Mr. Speaker : No please. The hon. Member had resumed his seat when he gave way to Pandit Amar Nath Sharma.

Baboo Bachan Singh may please speak now.

Shri Gian Chand : As you (Chair) did not give me the opportunity to explain my position I walk out as a protest.

(At this stage Shri Gian Chand staged a walk out)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ ਉਤਰ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, note of dissent ਦੇ opening paragraph ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ (ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਚੌਧਰੀ ਰਿਜ਼ਕ ਰਾਮ ਹਨ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ endorse ਕੀਤਾ ਹੈ)

> "....I am in perfect agreement with the general principles, viz., firstly that the mere handucffing of a Legislator would not per se constitute a breach of privilege and secondly that if such hand-cuffing results from a desire to harass and deter a legislator from discharging his activities in the House, that would certainly be a gross breach of privilege.."

ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ mere handcuffing breach of privilege ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਚੀਜ਼ ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ clear ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। Privileges Committee ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਫ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦਾ as Member ਕੋਈ privilege ਨਹੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਗਰ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ House ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ adjournment motion ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ privilege motion ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਦੀ ਵਜਾਹ ਕਰਕੇ ਕੋਈ police officer ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸਲੂਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ definitely clear breach of privilege ਹੈ। ਇਸ ਗਲ ਨਾਲ ਚੌਧਰੀ ਰਿਜ਼ਕ ਰਾਮ, ਸ੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਚੰਦ ਟੂਟੂ ਔਰ ਪੰਡਤ ਅਮਰਨਾਥ ਸ਼ਰਮਾਂ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਖਤਲਾਫ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ House of Commons ਦਾ rule ਜੋ Chief Minister ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੋ Home Minister ਸਾਹਬ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ irrelevant ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਔਰ ਨਾ ਹੀ Committee ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ ਕਿ ਅਗਰ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਦੇ Member ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਹਥਕੜੀ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ breach of privilege ਹੈ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਬਿਲਕੁਲ clear ਸੀ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ ਨੇ ਏਥੇ ਕੁਝ ਐਸੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਜਾਹ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਅੱਲੁਕਾਤ ਜੰਡਿਆਲਾ police ਦੇ ਨਾਲ ਕਸ਼ੀਦਾ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹੋ plea ਲਈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੰਡਿਆਲਾ police ਦੇ ਤਅੱਲੁਕਾਤ ਇਸ ਲਈ ਕਸ਼ੀਦਾ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ House ਦੇ ਵਿਚ ਜੰਡਿਆਲੇ ਦੀ police ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੁਝ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਜਦੋਂ A. S. I. ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਔਰ S.I. ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕਾਇਦਾ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ knowledge ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਖਿਲਾਫ House ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਔਰ charges ਲਗਾਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਤਅੱਲੁਕਾਤ ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕਸ਼ੀਦਾ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਵੀ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਮੈਂ House ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ officer ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ House ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਹਥਕੜੀ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ breach of privilege ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ definitely breach of privilege ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਡਾਕਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਗਲ ਅਲਹਿਦਾ ਹੈ।

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]
ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਸਾਡਾ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਵਾਸਤਾ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਏਥੋਂ ਤਕ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਰਦਾਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ D.S.P. ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਥਕੜੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਗਈ ਅੋਰ D.S.P. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਰਾਮਬਾਗ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿਘ ਤਰਸਿੱਕਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ staff ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ better class treatment ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸਰਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ A.S.I. ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ police ਕਮ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਹਥਕੜੀ ਲਗਾਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਬਾਰਾ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰਾਮਬਾਗ police station ਤੋਂ ਪੁਲੀਸ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ। स्पीकर साहिब, हकीकत यह है कि वह जंडियाला से सिर्फ दो constables लेकर आया था और उनके साथ उस ने सरदार मक्खन सिंह तरसिक्का को पेश किया। इस से आगे मैं यह कहना चाहता हूं कि फ़र्ज करो उस ने escape करने की कोशिश की और एक मिन्ट के लिये यह बात ठीक मान भी ली जाए कि उस ने ऐसा किया तो मैं पूछता हूं कि जब उसे जंडियाला से लाया गया तो वहां जंडियाला में उन के पास adequate police force थी या नहीं? जब जंडियाला में श्री तरसिक्का बीमार हुए तो जब उन्होंने दवाई के लिये दरखास्त की तो उस वक्त सरदार सज्जन सिंह S.H.O. वहां हाज़र थे। सवाल है कि उस वक्त जब सरदार हरनाम सिंह उस को दवाई दिलाने के लिये लेकर गये तो क्यों पूरी police force साथ नहीं ली और उस वक्त भी सिर्फ दो सिपाही ही क्यों साथ गए और जब adequate force वहां थी तो फिर क्यों हथकड़ी लगाई गई। Home Minister साहिब ने खुद इस हाउस में पिछले नवम्बर में ब्यान दिया था कि जब श्री तरसिक्का को ले जाया जा रहा था तो उन के पीछे कुछ बच्चे जा रहे थे जो कह रहे थे "चीनी चूहा मुरदाबाद" और "गुंडा M.L.A. मुरदाबाद।" (*Interruptions*) जब उस को गिरफतार किया गया उस वक्त हथकड़ी नहीं लगाई गई और 9 तारीख के बाद जब उस की शिकायत एक adjournment motion की शकल में आई तो आपने भी उस पर बहस करने के लिये वक्त मुकरर कर दिया था लेकिन हाउस यकदम उठ गया। तो सवाल उठता है कि अगर वह वाकई desparate character था तो फिर 9 तारीख के बाद वह कैसे desparate chararter नहीं रहा जो उसे हथकड़ी नहीं लगाई गई। यह सवाल था जिसका जवाब Home Minister साहिब को देना चाहिए था कि आया जब पहले हथकड़ी लगाते रहे वह बात जायज़ थी या जो 9 तारीख के बाद हथकड़ी नहीं लगाते रहे वह बात जायज़ है। इस सिलसिले में मैं एक और अर्ज़ करता हूं। उन दिनों जब श्री तरसिक्का गिरफतार हुए इस हाउस के चार पांच Communist मैम्बर और भी गिरफतार हुए जिन में से सरदार हरनाम सिंह चमक एक हैं। श्री तरसिक्का पर कभी डाके का अलज़ाम नहीं आया और वह कभी dacoity में commit नहीं हुए लेकिन चमक साहिब पर न सिर्फ Ahmadgarh dacoity case का अलज़ाम आया बल्कि उन को इस case में सज़ा भी हुई।

तो इनके अपने ख्याल के मुताबिक वह ज्यादा desperate थे और इन के इस criterion के मुताबिक चमक साहिब को पहले हथकड़ी लगानी चाहिए थी और तरसिक्का साहिब को बाद में। लेकिन मैं उन पुलिस अफसरों को दाद देता हूं कि उन्होंने अपनी duty को पहचान कर कि चमक साहिब M.L.A. हैं, इस बात को तसलीम किया कि हमें हथकड़ी नहीं लगानी चाहिए और उन से बतौर M.L.A. अच्छा सलूक किया। अब आप मुलाहिज़ा फरमाएं कि इस सरकार के राज में एक ज़िले के पुलिस अफसर एक मैम्बर के साथ एक किसम का सलूक करते हैं और दूसरे ज़िले के पुलिस अफसर दूसरे मैम्बर से दूसरी किसम का सलूक करते हैं। इस में चमक साहिब का ही सवाल नहीं है। इसी तरह सरदार भान सिंह भौरा, सरदार हरदित सिंह भट्ठल और सरदार शमशेर सिंह जोश भी गिरफतार हुए हैं। वह सारे के सारे Communists हैं और उन के बारे में भी बहुत कुछ कहा जा सकता था।

कैप्टन रतन सिंह : उन पर criminal cases तो नहीं हैं।

बाबू बचन सिंह : आप को शायद पता नहीं कि पुलिस rules इस बारे में बिलकुल clear हैं, आपने study नहीं किए हैं।

कैप्टन रतन सिंह : किए हैं।

बाबू बचन सिंह : अगर किये हैं तो बताएं उन में क्या है। पुलिस rules यह हैं कि उन rules में हथकड़ी लगाने को दो हिस्सों में तकसीम किया है। एक हैं ordinary under trials और दूसरे better class under trials के बारे में पुलिस rules कहते हैं कि चाहे वह किसी भी जुर्म के करने वाला हो उसे as a matter of routine हथकड़ी नहीं लगानी चाहिये। अगर उसे हथकड़ी लगानी है तो लाज़मी तौर पर उस को हथकड़ी लगाने की वजह बतानी होगी। तो आप मैम्बर साहिबान सोचें कि 9 नवम्बर को और उस के बाद अगर सरदार मक्खन सिंह तरसिक्का एक शरीफ under trial हो जाता है तो 9 तारीख से पहले वह बदमाश कैसे था। मैं अर्ज करता हूं कि जितनी देर तक वह जंडियाला पुलिस की custody में रहा उतनी देर तक उसे हथकड़ी लगती रही लेकिन जब वह उनकी custody से दूसरी जगह चला गया तो वह चीज़ बन्द हो गई। इस का मतलब साफ है कि जंडियाला पुलिस उसे ज़लील करने पर तुली हुई थी। उन पुलिस अफसरों और तरसिक्का साहिब के ताल्लुकात कशीदा हैं या नहीं यह सवाल अब पैदा होता है। मैं होम मिनिस्टर साहिब से पूछना चाहता हूं कि वह बताएं कि श्री तरसिक्का और जंडियाला पुलिस के relations अगर strained नहीं थे तो उस की जो investigation की गई थी वह जंडियाला पुलिस को क्यों नहीं दी गई थी। यह साफ है कि वह investigation इस लिये नहीं दी गई क्योंकि उन के relations strained थे। फिर उन पुलिस अफसरों ने हमारे सामने खुद तसलीम किया है कि उन के और तरसिक्का साहिब के relations बहुत कशीदा थे। उसी वजह से पुलिस ने उन को ज़लील किया है। फिर इस में एक और बात है। सरदार हरनाम सिंह A.S.I. ने दो तरह के साफ तौर पर झूठ बोले हैं। उन्होंने जेल डायरी में यह लिखा कि श्री तरसिक्का को होटल से खाना खिलाया गया लेकिन जब कमेटी के सामने पेश हुए तो आप मुलाहिज़ा

[बाबू बचन सिंह]
फरमाएं कि उन्होंने क्या फरमाया। उस साहिब ने गवाही देते हुए कमेटी को बताया कि सरदार मक्खन सिंह तरसिक्का का सरदार सज्जन सिंह S.H.O. बहनोई है। अब आप मैम्बर साहिबान इस बात पर अच्छी तरह गौर फरमाएं कि वह कहता था कि वह उस का बहनोई है। इस से ज्यादा और क्या malafide intention हो सकती है कि एक मामूली A.S.I. एक मैम्बर को कहे कि वह उस S.H.O. का साला है.... (*Interruptions*) जब सरदार सज्जन सिंह पेश हुए और हम ने उन से पूछा कि क्यों जी आपकी और तरसिक्का साहिब की कोई रिश्तेदारी है। उसने कहा कि कोई रिश्तेदारी नहीं है। अच्छी तरह बात समझने के लिये हम ने दूसरा सवाल यह किया कि आप की शादी किस गांव में हुई है तो उस ने किसी एक खास गांव का नाम लिया। जब उस से पूछा गया कि आप की तरसिक्का गांव में कोई रिश्तेदारी है तो उस ने कहा कि उस की औरत के नानके उस गांव में हैं। हम ने फिर सवाल किया कि अगर आप की औरत के नानके तरसिक्का गांव में हैं तो यह भी बताएं कि क्या आप की औरत की रिश्तेदारी सरदार मक्खन सिंह तरसिक्का की family की पत्ती में है। उस ने कहा कि दूसरी पत्ती में है। तो इसी तरह फिर हम ने उन से पूछा कि क्या श्री तरसिक्का को आपके घर से रोटी आती थी तो उन्होंने कहा कि नहीं, थाने के रोजनामचे में भी दर्ज है कि उन को रोटी होटल से आती थी। तो आप अंदाज़ा लगा सकते हैं कि वह पुलिस अफसर किस हद तक उसे ज़लील करने के लिये गया

जब Sub-Inspector या Assistant Sub-Inspector झूठ बोल सकते हैं, उन के बयान को किस तरह से सच मान लिया जाएगा। आगे चल कर सवाल यह है कि खुद चौधरी रिजक राम ने report पे दस्तखत किये हैं, श्री ज्ञान चन्द टूटू ने दस्तखत किये और तीसरे मैम्बर पंडित अमर नाथ शर्मा ने भी दस्तखत किये हैं। यह कहते हैं कि सरदार मक्खन सिंह तरसिक्का को जो हथकड़ी लगी है वह condemnable है यह condemnable है लेकिन breach of privilege नहीं है। मैं उन की दलील को मान लेता हूं किन्तु क्या यह condemnable नहीं है कि 13th March, 1963 को Committee ने जो फैसला किया था उस दिन इस मामले पे बहस नहीं हुई थी कि इस House के अन्दर श्री तरसिक्का ने कुछ तकरीरें और adjournment motions दीं। पुलिस ने उस को तंग करने के लिये या ज़लील करने के लिये ऐसा किया। इस बारे में चाहे कोई मैम्बर Opposition से सम्बन्ध रखता है अथवा Government की पार्टी से सम्बन्ध रखता है, सभी यह मानते हैं कि किसी पुलिस अफसर को नाराज़ करेंगे तो उस को पुलिस के अधिकारी ज़लील करेंगे, उस को नुकसान पहुंचायेंगे, उस की इज्जत को खराब करेंगे। आया इस House के मैम्बर आज़ादी से तकरीर कर सकते हैं, यह है main सवाल जिस पर कि Privileges Committee में ग़ौर किया गया। Democracy की पहली शर्त है कि जो लोगों के द्वारा चुने हुए Members इस House में आए हैं और लोगों ने उन को चुनाव में जिताया है तो M.L.As. को इस बात की इजाजत होनी चाहिए कि वह लोगों की आवाज को इस House में बुलन्द कर सकें। अगर इस House के Members अपनी आवाज़ बुलन्द करते हैं तो उन के साथ Assistant Sub-Inspector अथवा पुलिस के अधिकारी बुरा सलूक करते हैं। अगर

Assembly के मुअज्ज़ज़ मैम्बर के साथ ऐसा सलूक किया जाता है तो मुल्क के ordinary आदमी की क्या हिम्मत हो सकती है ?इस लिये मैं इस सवाल को इस रोशनी में नहीं लेता कि breach of privilege हुई है, मैम्बर को हथकड़ी लगाई है। उस सूरत में लेना चाहता हूं कि इस House के मैम्बर को जो speech करने का इख्तियार adjournment motion देने का अख्तियार है, वह खत्म करने की कोशिश की। है गई इस Report में कहीं भी breach of privilege का ज़िक्र नहीं है। यह चौधरी रिज़क राम भी मानते हैं। तो मैं पूछना चाहता हूँ कि वह कौन सा असूल है जिस से यह agree नहीं किया है। (*interruptions by Sardar Jai Inder Singh*)

बाबू बचन सिंह : स्पीकर साहिब, आप मैम्बर साहिब को कहें कि interrupt न करें

Mr. Speaker : The hon. Member should avoid this breach. I have said so many times that men like Sardar Jai Inder Singh do not this. inserve the cause of the Leader of the party by raising such slogans the House.

बाबू बचन सिंह : स्पकर साहिब, मैं रहा था कि माननीय सदस्य ने पिछलेअर्जकर साल तकरीर में कहा था—आप को याद होगा कि सरदार मक्खन सिंह तरसिक्का ने पुलिस के विरुद्ध इल्ज़ाम लगाए थे, वह इस House की proceedings में दर्ज हैं। स्पीकर साहिब, उस ने कहा था कि मेरी जान को खतरा है। किस से खतरा है ? उस ने कहा था कि मुझे Government से खतरा है, मुझे पुलिस के officers से खतरा है। उस ने साफ लफ्ज़ों में कहा कि मुझे जान का खतरा है। अगर जान का खतरा नहीं तो कम से कम उस की इज्ज़त को खराब करने की कोशिश की गई है। मैं समझता हूँ कि इस House के मैम्बर साहिबान को warning दी है। मैं कहना चाहता हूँ कि जिस तरह से सरदार मक्खन सिंह तरसिक्का के साथ ऐसा सलूक किया गया है वैसा ही सलूक हमारे साथ होगा। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਧੀਏ ਗਲ ਸੁਣ, ਨੂੰਹੇਂ ਕੰਨ ਕਰ'। ਜੋ ਸਲੂਕ ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ Member ਨਾਲ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਜੁਰਅਤ ਨਾਲ ਗਲ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ officers ਦੇ ਹਥ ਇਤਨੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਨਿਪਟਦੇ ਹਨ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ light ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਿਸੇ Member ਨੂੰ ਹਥਕੜੀ ਲਾਉਣ ਨਾਲ breach of privilege ਹੋਇਆ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਸ light ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਿਸੇ Member ਨੂੰ ਇਸ House ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਗਰ ਹੱਕ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ speech ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਬਾਹਰ ਹਥਕੜੀ ਲਗਾ ਕੇ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਇਸ ਲਈ 13 ਮਾਰਚ, 1963, ਨੂੰ Committee ਵਿਚ ਇਹੋ ਬਾਤ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ officers police malafide intention ਨਾਲ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। Police officers ਦੇ part ਤੋਂ ਇਹ malafide intention ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ breach of privilege ਹੈ। (*Chaudhri Rizaq Ram rose to speak*)

श्री अध्यक्ष : चौधरी रिजक राम जी, जो ग़लती चौधरी हरद्वारी लाल ने की है वह आप ना दुहराएं। (The hon. Member should avoid the mistake committed by Chaudhri Hardwari Lal.) We should try to soothe these feelings.

चौधरी रिज़क राम (राए) : स्पीकर साहिब, आप ने ठीक फरमाया है। यह नाज़ुक मसला है। इस बात का ज्यादा से ज्यादा ध्यान रखने की ज़रूरत है। इस House के मैम्बर साहिबान को बहस के वक्त unnecessary जोश में नहीं आना चाहिए।

स्पीकर साहिब, उन मैम्बरों की ऐसी ही position है। जब हाऊस के सामने या Committee के सामने एक ऐसा सवाल पेश हुआ है......

श्री अध्यक्ष : चौधरी साहिब, आप अगली seat पर आ कर speach करें क्योंकि आप के mike की आवाज़ ठीक सुनाई नहीं देती। (I would request the hon. Member to come to some nearer seat so that his voice is clearer.) (*At this stage Chaudhri Rizaq Ram came to one of the front seats*)

चौधरी रिज़क राम : स्पीकर साहिब, आप इस बात का एतराफ फर्माएंगे कि जब किसी member के हकूक का सवाल यहां पेश हो या House की Committee में पेश हो तो उन मैम्बरों का जो हक है उन के खिलाफ अगर कोई कुछ राए का इज़हार करे तो उस की पोज़ीशन कितनी मुश्किल में पड़ जाती है। इस बात का एतराफ करेंगे कि वैसे sentiments इस बात की इजाज़त देते हैं कि एक मैम्बर दूसरे मैम्बर के हक में ताईद करे खाह वह जायज़ हो या नाजायज़ हो; उस के खिलाफ राएज़नी की जाए तो अमूमन आवाज़ उस के खिलाफ उठती है और उस मैम्बर के लिए अपनी position रखनी मुश्किल हो जाती है। इस मसले में कुछ ज्यादा इख्तिलाफ नहीं है। और मुझे अफसोस है कि उस में ज्यादा इख्तिलाफ न होते हुए भी Chairman साहिब ने personal मामलात को बीच में ठोस दिया है। अगर यह इन मामलों को बीच में न लाते तो अच्छा था। चेयरमैन साहिब ने अपनी report में कहीं नहीं लिखा कि इस में breach of privilege हुई है।

बाबू बचन सिंह : आप ने तो लिखा है।

चौधरी रिज़क राम : स्पीकर साहिब, अगर ज़रा मुलाहिज़ा फरमाएं, बाबू बचन सिंह सुनें और दीगर मुअज़्ज़ मैम्बरान भी ग़ौर फरमायें तो वह देखेंगे कि इस बात पर चारों तरफ से discussion हो रही है। सारी development इस बात पर है कि जो बातें वहां पर हुईं वही मुद्दा इस report में होता, वही लफ्ज़ इस report में इस्तेमाल किए होते तो कोई झगड़ा नहीं था। एक बात माननी चाहिये कि उस वक्त 13 मार्च को जिस फैसला का ज़िक्र हुआ वह लाते, हालांकि एक दो मैम्बरों को इस बारे में इख्तिलाफ राए थी लेकिन जो फैसला हुआ उस के मुताबिक majority report नहीं है। यह बात माननी चाहिए। अगर इस बात को आप कहते हैं तो आप देखेंगे कि यह लिखा था कि hand-cuffing mala fide है। इस वजह से कुछ हरकत इस सदन में की गई है, उन को सज़ा देने के लिए handcuff किया गया है। आप मुलाहज़ा फरमायें कि report की conclusion इस किस्म की नहीं हैं। इस लिए आप को मानना पड़ेगा कि majority report देने वाले मैम्बरान और note of dissent देने वाले मैम्बरान ने भी जो फैसला 13 मार्च, 1963 को किया था उस में भी तबदीली आई है।जैसा Chairman साहिब, ने कहना मुनासब समझा कि यह तबदीली किसी motive की वजह से आई, मैं नहीं कहना चाहता और न मुझे कहना चाहिये। मैं Chairman साहिब की इज्ज़त करता हूँ और

हर एक Member की इज्जत करता हूँ और किसी Member के मुतािल्लक motive impute करूँ यह मुनासब नहीं। मैं एहतराम करता हूँ। मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ उस से आप जो inferences निकालना चाहें निकाल लें, वह यह कि 13 तारीख को फैसला हुआ कि report draft की जाए और 20 तारीख को वह report कमेटी के सामने पेश हुई।

श्री अध्यक्ष : आया मेरे office ने ग़लत report दी कि यह unanimous फ़ैसला हुआ। (I want to know whether my office gave a wrong report that the decision of the Committee was unanimous?) and that the handcuffing was mala fide and it amounted to a breach of privilege.

चौधरी रिजक राम : कोई mincing of the matter नहीं है। Unanimous इस शक्ल में नहीं था। एक general agreement था; जैसे पंडित अमर नाथ का एतराज़ था, और Chairman साहब का एतराज़ था। मैं यह बात कहना चाहता हूँ कि उस बात को एक मिनट के लिए छोड़िए।

Mr. Speaker : I would seek your advice and guidance..............

चौधरी रिजक राम : अगर आप मुझे थोड़ा सा समय दें तो यह दरयाफ्त करने की ज़रूरत नहीं रहेगी।

Mr. Speaker : I will give you as much time as you would like to have. मेरे office ने मुझे यह report दी है (My office has given me the report that)

There was a general agreement that the handcuffing of Comrade Makhan Singh Tarsikka was mala fide and that amounted to a breach of privilege and the Chairman was authorised to draft a report on these lines. I want to know this for my own satisfaction and with a view to assuring myself that the reporting done by my office was right.

चौधरी रिजक राम : इस से कभी इनकार नहीं किया। मैं कह रहा हूँ कि इस बात की कोई allegation नहीं लगाई गई कि आपके office ने ग़लत report तैयार की है; किसी ने dissenting note में नहीं कहा। अपने staff पर कोई शुभा करने की ज़रूरत नहीं। वे ईमानदारी से काम करते हैं। मैं तो खुद कहता हूँ कि general agreement था, कुछ members differ करते थे। मैं यह अर्ज़ कर रहा था कि 13 तारीख को यह फैसला हुआ। 20 तारीख को जो meeting हुई उस में report पेश हुई, उस वक्त report पढ़ी गई। तो पहले जिन मैम्बर साहिबान के एतराज़ थे उनके इलावा बाकी मैम्बरान ने भी उस report से मुत्तफिक होने से इनकार किया, बड़े सख्त इलफाज़ में यह बात कही कि जिस चीज़ पर report तैयार की गई है उस से हमें इत्तफाक नहीं। 20 तारीख के बाद काफी discussion चली। आप यह बातें अपने source से verify कर सकते हैं। यह फैसला हुआ कि पंडित अमर नाथ शर्मा alternative report तैयार करेंगे, जो discussion members के दरमियान आज हुई है वह सारे facts उसमें incorporate करेंगे और वह report discussion के लिए होगी। चुनान्चि पंडित अमर नाथ शर्मा ने alternative report तैयार की और अगली meeting

[चौधरी रिज़क राम]

में उस पर dicussion हुई। उस meeting में कुछ मैम्बरान की राए हक में हुई और कुछ खिलाफ थे—मुत्तफिका फैसला न हुआ। तो 4 मैम्बरान की sub-committee बनाई गई, 4 मैम्बरान के सामने यह बात रखी गई कि वह sub-committee कोई report तैयार करे। उसमें मैं शामिल था, Chairman साहिब थे, श्री ज्ञान चंद और चौधरी दरशन सिंह थे। श्री ज्ञान चंद meeting में शामल नहीं हो सके। हम तीनों में बात चीत के बाद कोई मुत्तफिका फैसला नहीं हुआ। इस नतीजे पर पहुँचे कि यह report कर दी जाए कि कोई conclusion नहीं हो सका ; यह motion वापस कर दी जाए। यह फैसला 20 तारीख को हुआ। स्पीकर साहिब, इस के बाद कुछ बातें मैं आपके notice में लाना चाहता हूँ और आपके जरिये House में रखना चाहता हूँ। अगर आप उस रोज की proceedings देखें जिस दिन draft report पेश हुई तो आप यह मुलाहज़ा फरमाएंगे कि majority of the Members ने यह राए ज़ाहर की कि यह report acceptable नहीं है और सिवाए एक दो मैम्बरान के बड़ी अकसरीअत ने फैसला किया कि यह report reject कर देनी चाहिये। मैं एक बात और इस सिलसिले में कहना चाहता हूँ। हमारे पर कुछ इलज़ाम लगाएं या न लगाएं, Chairman साहिब ने खुद जो Report पेश की है इसको House में लाने के लिए बड़ी shrewed diplomacy से काम लिया (विघ्न)। उनके लिये बतौर Chairman मुनासब यह था कि जिस वक्त majority की यह राए बन चुकी थी कि यह Report accept न की जाए बल्कि यह लिखा जाए कि कोई breach of previlage नहीं हुआ, वह accept कर लेना चाहिए था। उस के लिए एक Sub-Committee बनाई। फैसला यह था कि Sub-Committee की Report सारी कमेटी की Report तसव्वर हो। Sub-Committee की Report को नज़रअंदाज किया। दुख की बात यह है कि उसी अर्सा में जब कि Sub-Committee की meeting हुई और दूसरी meeting कमेटी की बुलाई गई, ज़बर्दस्त canvassing हुई। जब Chairman को यकीन हो गया कि majority of the Members report पर दस्तखत करने के हक में हैं तो अमृतसर का politics बीच में आ गया।

Mr. Speaker : Please do not discuss canvassing.

चौधरी रिज़क राम : 20 तारीख को meeting हुई। चौधरी दर्शन सिंह ने, जिन्हों ने majority report को sign किया है, कहा कि mala fide intention ज़ाहर नहीं होती। अगर police का रवैया unfair था या उन्हों ने ग़ैर ज़िम्मेदारी से काम लिया तो उसका असर दूसरे case पर पड़ा। उन्हों ने कहा कि यह Report consider नहीं होनी चाहिये। जब Chairman को पता लगा कि कई मैम्बर meeting में शामल नहीं हो रहे थे.......

श्री अध्यक्ष: चौधरी रिज़क राम जी, आप बहुत अच्छी speach कर रहे थे, किधर चले गए। (The hon. member was delivering a very good speech but now he has gone off the mark.)

चौधरी रिज़क राम : तो उन्हों ने इस मसले को राए के लिए रख दिया। आप अंदाज़ा लगा सकते हैं कि majority of the Privileges Committee इस को throw

out कर चुकी थी, लेकिन Chairman साहिब ने इसको पसंद रखा और यह ज़ाहर करने के लिए कोशिश की कि रिज़क राम ने बेईमानी की है, पंडित अमर नाथ उनकी इज्ज़त नहीं करता। और कहा कि इन्हों ने राय बदली। एक बात पर आप इख्तलाफ फरमायेंगे कि जिस Report पर आज तबसरा है यह Report एक वाहिद चीज़ नहीं। जो हम ने राय दी और हमारे सामने खामियां आईं उन से आज हम convention और precedents डालने चले हैं। नामालूम किस वक्त इस का मौका आया होगा। यह solid बात नहीं, यह तरसिक्का की बात नहीं, यह precedentlay करने का सवाल है। इसमें यही नहीं जो आज हम Report adopt करने या न adopt करने चले हैं। इसके हवाले Parliament और दूसरी State Legislatures में आए हैं। यह रिपोर्ट examine होनी है, criticise भी होनी है। दूसरी States की Legislatures की Privileges Committees ने अपना agreement और disagreement भी इस पर ज़ाहर करना है। महज़ एक दफा अपनी राए कायम की और उस के बाद सारा रिकार्ड देख कर और discussion के बाद अगर कमेटी अपनी राये को बदलती है तो यह कह देना कि बेइमानी है, यह ठीक नहीं है। Proceedings आप के सामने हैं। Discussion के ज़रिये सारी बात हाउस के सामने आ चुकी है। मैं ने भी रिपोर्ट में वजूहात दी हैं। हाउस में अगर कोई मैम्बर भी अकीदे के साथ कह दे, सरदार गुरनाम सिंह हाईकोर्ट के जज रहे हैं, अगर जज की हैसियत में यह कह दें कि एक पुलिस अफसर के खिलाफ indictment पास करने के लिये यह मसाला काफी है, तो हम गुनाहगार हैं। मगर किसी मसाले के बग़ैर, किसी substance के बग़ैर महज़ conjectures पर ऐसा serious indictment पुलिस के खिलाफ या official machinery के खिलाफ पास करना ठीक नहीं है। ऐसा indictment अगर हाउस पास करता है तो यह कोई मामूली बात नहीं है, छोटी बात नहीं है। जब तक consolidated substance हमारे पास न हो उस वक्त तक ऐसे serious indictment के लिये कोई जगह नहीं है। आप केस के merits पर conclusions निकालें। अगर वे हमारे conclusions के खिलाफ जाते हों तो मैं आप के सामने सर तस्लीम खम करूँगा और मानूंगा।

श्री अध्यक्ष : चौधरी साहिब, थोड़ी सी रौशनी इस बात पर भी डाल दें जो कि बाबू बचन सिंह जी ने कहा है कि S.H.O. ने और A.S.I. ने ग़लत बयान दिये हैं। क्या वह बात ठीक है? (Addressing Chaudhri Rizaq Ram: The hon. Member may also throw some light on the statement of Baboo Bachan Singh that the S.H.O. and the A.S.I. gave wrong information. Does he consider it to be a fact?)

चौधरी रिज़क राम : जो बयान उन्हों ने दिये हैं वे ग़लत दिये हैं। इस में कोई संदेह नहीं है। लेकिन महज़ इस बिना पर कि A.S. I. ने एक point पर ग़लत बयान दिया, सारी बात को झूठा मान लिया जाए, तो यह jurisprudence का rule नहीं है। अगर एक बात उन्होंने झूठी बतला दी तो हम यह अंदाज़ा लगा लें कि चूंकि एक point झूठा मिला है इस लिए सारी बात ही बदनीयती से की गई है, यह ठीक नहीं है। एक बात मैं आप की इजाज़त से कहना चाहता हूँ कि अगर A.S.I. ने झूठ बोला तो Sub-Inspector भी झूठ

[चौधरी रिजक राम]

बोल सकता था लेकिन उस ने नहीं बोला। उस ने बड़े अकीदे के साथ तस्लीम किया। उस ने कहा कि हां मेरी और तरसिक्का की अनबन है, strained relations हैं, दुश्मनी है। उस ने यह भी माना कि तरसिक्का की उस के साथ रिश्तेदारी नहीं है, गांव में रिश्तेदारी है। S.H.O. ने तो सच बोला और A.S.I. ने झूठ बोल दिया तो हम ने यह नतीजा निकाल लिया कि जो कुछ हुआ S.H.O. के ईमा से हुआ। बल्कि यह लिखा गया है कि Sub-Inspector की ईमा से यह सब कुछ हुआ। आप मुलाहिज़ा फरमायें। मेरे काबिल दोस्त चाहे कुछ भी कहें लेकिन आप पढ़िये :

"There is little doubt that Shri Tarsikka, while in the custody of Jandiala Police, was hand-cuffed on different occasions, without any apparent justification and was subjected presumably at the instance of S.H.O. Sajjan Singh or with his connivance, to a humiliating and at times even inhuman treatment."

पहले रोज़ 26 तारीख को hand-cuffing होती है और हरनाम सिंह A.S.I. करता है। किन हालात में करता है? A.S.I. अमृतसर गया। डिप्टी सुप्रिनटेंडैंट ने बताया कि तरसिक्का साहिब को गिरफ्तार किया हुआ है और वह राम बाग पुलिस स्टेशन में हैं, वहां से ले जा कर उस को मैजिस्ट्रेट के पेश कर दो। वह राम बाग थाने में गया, वहां से ले कर चला और रास्ते में हथकड़ी लगाई और जो कुछ भी किया गया वह सब कुछ आप के सामने आ चुका है। मैं उसे दुहराना नहीं चाहता। लेकिन Sub-Inspector को तो उस दिन के मुताल्लिक कुछ भी इल्म नहीं है कि आया तरसिक्का साहिब गिरफ्तार किये जा चुके हैं या नहीं। फिर रिपोर्ट में यह बात कह देना कि यह तो उस के connivance से हुआ है इस से ज्यादा exaggerated और false conclusions और क्या हो सकते हैं? (cheers from the Treasurey Benches) फिर यह बात कही गई है कि Note of discent में contradictions हैं। मैं आप की इजाजत से दो लफ्ज़ कहना चाहता हूं। अगर आपि ध्यान से देखें और सफा नम्बर 6 पर मुलाहज़ा फरमाएं तो वहां लिखा हुआ है :

"There are two questions which the Committee has had to consider—

(i) whether in the circumstances of the case it was right for the Police to use handcuffs and whether the treatment alleged by Shri Tarsikka to have been meted out to him during his custody at Jandiala was proper ; and

(ii) if the use of handcuffs and the alleged maltreatment during the Police custody was resorted to by the Police out of the grudge which they may have borne against Mr. Tarsikka for the highly critical references which he had been making against them as a Member of the Vidhan Sabha."

जैसे मोहतरिम चेयरमैन साहिब ने जनाब की तवज्जो दिलाई, और आप ने भी Note of dissent में पढ़ा है, मैं ने यह लिखा है कि यह unfair था, नाजायज़ था। होम मिनिस्टर साहिब ने यह बात तस्लीम की है कि वह नाजायज़ था। इस बात पर कोई झगड़ा नहीं है।

आवाजें : वे कहते हैं कि जायज़ था।

चौधरी रिजक राम : अगला हिस्सा भी आप मुलाहज़ा फरमाएं। वहां लिखा है :

"Essentially, the two questions are the two aspects of a single question, namely, whether the use of handcuffs and the alleged maltreatment had resulted from

the desire of the Jandiala Police to teach, as it were, a lesson to Shri Tarsikka for what he had been saying against them as a member of the Vidhan Sabha. Certain facts which have come to our notice would certainly seem to point to the conclusion that the Police was out to harass andto humiliate Shri Tarsikka

Mr. Speaker : Kindly wind up.

Chaudhri Rizaq Ram : I am winding up, Sir. This is the only conclusion from this Para.

अगर इन फिक़ाजात को आप पढ़ेंगे तो दूसरा कोई नतीजा नहीं निकलता कि कमेटी की जो रिपोर्ट है उस का एक ही conclusion है कि police ने जो कुछ किया उस को humiliate करने के लिये किया और इस नीयत से किया कि चूंकि विधान सभा में वह पुलिस को criticise करते रहते थे।

We have to discern the possible connection between the activities in the House and the mal-treatment meted out to him.

चेयरमैन साहिब ने तकरीर फरमाते हुए कहा कि हम ने तो कहा ही नहीं कि यह बात हुई। There is an apparent bias. यह उन्होंने definitely कहा। फिर कह दिया कि possible connections तलाश करने की कोशिश करते हैं। यह जो para आया, इन बातों से इख्तलाफ हुआ और उस की वजूहात Note of dissent में detail में दी हैं। कोई छुपाई नहीं हैं। एक बात और मैं आखिर में कहना चाहता हूं कि अगर आप शुरू से इस रिपोर्ट को पढ़ेंगे तो देखेंगे कि एक एक फिक्रे से यह ज़ाहिर होता है कि पुलिस नाजायज़ करने पर तुली हुई थी। यह दिखाने की कोशिश की गई है। एक एक लफ्ज़ जो तरसिक्का साहिब ने कहा उस को हदीस मान कर और जो कुछ पुलिस ने कहा उस को गलत मानते हुए यह रिपोर्ट तैयार की गई है।

मैं निहायत अदब से एक बात कहना चाहता हूं। मैं मानता हूं कि पुलिस और श्री तरसिक्का के ताल्लुकात अच्छे नहीं थे और वह logger's head पर थे। लेकिन question यह demand करता है, justice यह demand करता है कि किसी एक नतीजे पर पहुंचते वक्त इस point पर सिर्फ parties के बयानात पर इनहिसार करके ही conclusive finding देना मुनासिब बात नहीं है। इसी लिए मैं ने अपने Note of Dissent में एक फिकरा लिखा कि इस case में thorough enquiry होनी चाहिए, लम्बी तहकीकात की जरूरत है और इसके लिए protracted evidence होना चाहिए। तो आप ही बताएं कि इसमें मैंने क्या गलती कर दी है? Committee के सामने दो versions आईं। वह क्या थीं? तरसिक्का साहिब का version यह था कि पुलिस की ईमा पर नाहरे लगाए गए। पुलिस ने इस बात से इनकार किया। क्या यह बात काफी है कि हम तरसिक्का साहिब के बयान को ही मानते हुए कह दें कि नारे पुलिस की ईमा पर लगाए गए और नाहरे लगाने वालों में थानेदार का लड़का भी शामिल था? (घंटी)

एक बात और अर्ज कर दूं। पुलिस का यह version है कि तरसिक्का साहिब ने भागने की कोशिश की। आप इसको गलत मानें या सही, यह बात अलग है। आखिर

[चौधरी रिजक राम]

contemplation थी यह पुलिस का version है। तरसिक्का साहिब इनकार करें, police assert करे कि भागने की कोशिश की और फिर भी रिपोर्ट में यह conclusion draw किया जाए कि —

"He did nothing of the kind and his facilere mark thatShri Tarsikka had made a bid to escape would not alone justify his action relating to the use of hand-cufs on 26th October, 1962."

Mr. Speaker : Kindly wind up now.

चौधरी रिजक राम : खैर, इन contradictions को भी छोड़िए। एक मिनट में एक आध बात का जिक्र कर के खत्म करता हूं। रिपोर्ट में लिख दिया कि उन्होंने कोई reason नहीं दिया गिरफ्तार करने का—पुलिस ने कोई reason गिरफ्तार करने का record नहीं किया।

Mr. Speaker : It has been stated in the Report that no reasons have been assigned while hand-cuffing Shri Tarsikka.

चौधरी रिजक राम : स्पीकर साहिब, मैं अर्ज करना चाहता हूं कि रिपोर्ट में बहुत कुछ ऐसी बातें कही गई हैं . . . . .

Mr. Speaker : Please resume your seat. You started very well. I thought that I would be able to get some guidance for the solution of the problem. It seems you have said for the impeachment of the Report rather than giving me some suggestion to solve the question.

Chaudhri Rizaq Ram : It has been stated in the Report that Shri Tarsikka was hand-cuffed on the 26th of October, 1962.

श्री अध्यक्ष : रिपोर्ट सब ने पढ़ी है (Every body has read this report.)

चौधरी रिजक राम : इसमें लिखा है कि इस बात के लिए पुलिस ने कोई वजूहात नहीं दिए कि श्री तरसिक्का को हथकड़ी क्यों लगाई। मैं हैरान हूं कि सिर्फ उसी version को लेकर जो कि A.S.I. ने दिया . . . . .

श्री अध्यक्ष : सिर्फ आप ही हैरान नहीं, मैं भी इस बात के लिए हैरान हूं कि अब आप कह क्या रहे हैं। (The hon. Member is not the only person to feel suprised, I also feel surprised at what he is saying just now.) The hon. Member started very well in the beginning but I am surprised at the trend taken by him towards the close of his speech.

चौधरी रिजक राम : एक बात और कह कर मैं दो मिनट में खत्म करता हूं। अगर आप को ठीक मालूम नहीं देता तो . . . . .

श्री अध्यक्ष : मुझे ठीक मालूम न होने का सवाल नहीं। आप ने इतना अच्छा बोलना शुरू किया था कि मेरा दिल खुश हो गया था and I had thought that you would help me find some solution of this problem. I will not give more than sixty seconds to the hon. Member. He has already taken quite a lot of time. (It is not the question of my not

considering it proper. The hon. Member started so well that I felt happy and thought that he would help me find out some solution of this problem. I will not give more than sixty seconds to the hon. Member. He has already taken quite a lot of time.)

चौधरी रिज़क राम : अगर कोई वैसी बात हुई हो तो उसको नज़र अन्दाज़ करके अच्छी बातों को ध्यान में रख लें। तो मैं अर्ज़ करता हूं कि आप ने दुबारा नसीहत फरमाई थी कि debate में कोई गर्मी नहीं आनी चाहिए और कोई बात ऐसी नहीं कहनी चाहिए जो किसी को चुभने वाली हो। बातें तो बहुत हैं लेकिन बैठने से पहले एक ही बात कहना चाहुंगा। आपने भी बड़ी zealously जानने की कोशिश की कि आप के दफ्तर से Report में कोई रद्दोबदल नहीं हुई। मैं भी पूरे यकीन के साथ कह सकता हूं कि आप के दफ्तर से इस report में बिल्कुल कोई रद्दोबदल नहीं हुई लेकिन एक बात कहे बिना नहीं रह सकता। जहां चेयरमैन साहिब ने हज़ारों बातें हमारे बारे में कहीं, मैं सिर्फ एक ही बात कहना चाहता हूं और वह यह कि जिस report पर चेयरमैन साहिब ने मेम्बरान के दस्तखत करवाए थे, वह report यह नहीं है जो कि House में पेश की गई। वह बदली गई है (Thumping by the Members of the Treasury Benches) स्पीकर साहिब, इसके लिए आप तहकीकात फरमाएं और मैं आप को दावे के साथ कह सकता हूं कि जिस वक्त note of dissent तैयार किया तो उस वक्त मैंने पहला objection यह लगाया था कि यह report बदली गई है --वह रिपोर्ट नहीं है जो Privileges Committee के सामने रखी गई थी और जिस पर मेम्बर साहिबान के दस्तखत हुए थे (Again thumping by the members of the Treasury Benches)

Mr. Speaker please wind up now. You have taken four minutes instead of two, which you had asked for.)

चौधरी रिज़क राम : अभी खत्म करता हूं। मैंने अपने note of dissent में इन बातों को point out किया। चेयरमैन साहिब ने उस note को पढ़ा और बड़े सटपटाते हुए मेरे पास आए और कहा कि इसमें हमें personal matters को नहीं लाना चाहिए। कहने लगे कि इस को बदल दो। मैंने मान लिया और इसको जाने दिया। लेकिन हिकमतें अमली से उसको drop कराके आज वह वह बातें उन्होंने कह डालीं जो नहीं कहनी चाहिए थीं।

Mr. Speaker : I have attentively heard the observations and statements made by both sides of the House and I must confess to you that I am not very happy over it.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਿਹਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਡੇ ਪੱਲੇ ਪੈਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ । (The hon. Member will not be able to follow it.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਚੀਜ਼ ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਮੈਂ ਕੋਈ ਗਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ। ਮਨੂੰ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰਾਂ ਕਹੋ।

Mr. Speaker : I am a very distressed person to-day. Allegations of a very serious nature have been levelled against the Members of the Committee and the Chairman of the Privileges Committee that he has changed the Report. These are too serious matters to be ignored very lightly. Chaudhri Rizaq Ram has said that if we adopt this Report, we will not be showing a right way to the rest of the country in regard to parliamentary practices. So, I want to make a few observations which I have just now jotted down before I allow any other Member to speak to enable the Government to consider my suggestions in a very calm and cool atmosphere and not think about the majority or minority or canvassing of this side or that side. I would respectully request the Leader of the House to give attention that is due to thesef discussions.

The Report of the Committee of Privileges was presented to the House on the 29th March, 1963. Hon'ble Members, must, therefore, be fully aware of its contents as well as the contents of the Notes of Dissent.

The Report says that the treatment meted out to Shri Tarsikka, M.L.A., by the Police was in consequence of his criticism of the Police administration in general and of the Jandiala Police in particular and further that he was hand-cuffed out of sheer vindictiveness. Such treatment of a member, according to the Report, jeopardises the freedom of speech which the Constitution has guaranteed to a Member in the House. For that reason this has been treated as a breach of privilege. On the other hand, the Notes of Dissent stress the fact that in the facts before the Committee no spirit of vindictiveness has been disclosed and, therefore, the treatment of Shri Tarsikka does not amount to a breach of privilege. In any case, the Note of Dissent says that the hand-cuffing of a Member should be regarded as a breach of privilege. I am not sure if I have jotted it rightly. They probably say that it should have been avoided and that it was unfortunate that Shri Tarsikka was hand-cuffed.

I am deeply distressed to find that even on an issue in which the privileges of the Members are involved, there should have been these strong differences of opinion between the Members of the Committee. It is surprising that the Members should be so sharply divided as to whether the treatment of Shri Tarsikka was vindictive or not and whether the treatment meted out to him cuts across the privileges which he enjoys as a Member of this House.
I do not know what reasons there were for these sharp differences of opinion but if these differences were the result of extraneous influences then it is most unfortunate. There is one thing in which one would normally expect that all members, whatever their shades of political opinion, would be most jealous and that is to guard their own rights and privileges. Any difference of opinion in such a matter must be assumed to have been caused by outside influences or pressures. I must say that it would be a dark day when members surrender their privileges under influences which are, to say the least, partisan. I only hope that the House would assert itself and guard the privileges of its members, which I regret to say, the Committee has failed to do.

I am deeply conscious of the support I have enjoyed from all sections of the House all these months. Even in my personal stresses and strains the Leader of the House has stood by my side and this has sustained

me a great deal during the last few months. Therefore, I feel like taking him into confidence about the agony of the soul that I have been going through these few days. This has consisted in the realisation that the unanimous decisions of the Privileges Committee have been sought to be undone.

We are fighting a life and death struggle to uphold democracy and if we, in whose hands democracy has been entrusted, just for the satisfaction of our egos, try to undermine democratic institutions, we shall be unworthy of the trust that has been reposed in us. I would, therefore, most earnestly request all the members of the House, to whichever group or party they may belong, to try to reach a unanimous decision on this issue which vitally affects the continuance of democracy. The Speaker and the Leader may come and go and Members on my left may occupy the seats on my right, yet this institution must go on and in the process of its life must collect traditions that will remain. Therefore, it is our duty to give everything that is good to this institution so that those who come after us will feel grateful and remember us with pride and affection. Therefore, I would respectfully suggest to all the members of this House to give their unanimous decision on this issue as it concerns the privilege of each and every one of us. An assurance from the Chief Minister or the Home Minister that the treatment meted out to Shri Makhan Singh Tarsikka was deplorable and will not be repeated again should satisfy the House.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : On a point of Order, Sir. ਮੇਰਾ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਜੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਖਤਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੇ ਬਗੈਰ remarks ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ pain ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ with due respects ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਗਲ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣੋਗੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਫ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਤਵੱਕੋ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇ।

1-00 p.m.

Mr. Speaker : I may assure the hon. Member that so long as I occupy this Chair, any Member who is good or bad, sitting on this side or that side of the House, will get equal respect from me.

Sardar Gurnam Singh (Raikot) : Mr. Speaker, I am happy that you have intervened in the debate and made certain observations on this subject before the hon. Members of this House.

Mr. Speaker : Would the House like the discussion on the Report to be concluded to day or to be resumed tomorrow ?

Chief Minister : To-day , Sir.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਤਿੰਨ ਵਜੇ Regional Committee ਦੀ meeting ਹੋਣੀ ਹੈ।

Mr. Speaker : There is a Regional Committee meeting today at 3.00 P.M. We may have to sit a little longer to conclude the discussion.

Sardar Gurnam Singh : It was regrettable that hon. Members of the Privileges Committee entered into some sort of personal discussion. I wish it could have been avoided, because what they have said against each other has made the task of this House very difficult. At the same time, this task

[Sardar Gurnam Singh]

has been made easy by the observations of the Home Minister disapproving the action of the Police in hand-cuffing an hon. Member of this House. Also, Sir, when I point out to you the dissenting note of the Members, you will realise that they have also agreed and, in fact, disapproved the conduct of the Police regarding this matter. Before I proceed on the merits of the case, I would like to answer the Constitutional point raised by the Leader of the House. With utmost respect to the Leader of the House, I would submit that the point has no substance in it. Article 194 of the Constitution referred to by him deals with the ordinary law of the land, and it does not grant special privileges to the Members of the Legislature unless they are so defined by the Legislatures themselves, or they are through privileges available to the Members of the House of Commons. The case of Shri Tarsikka is not that there is a breach of privilege because he was hand-cuffed. It is not an absolute right of the Members of the Legislature that they can avoid hand-cuffiing. But, the question is that there are two allegations. Firstly, the Police acted mala-fide, and secondly, they hand-cuffed him because of his activities in the House.

Mr. Speaker : The House will sit for half an hour more to arrive at the conclusions on this motion. I would request the Leader of Opposition to help me so that we could avoid confusion and arrive at some unanimous decision.

Sardar Gurnam Singh : That is what I am endeavouring, Sir. I was submitting that the allegations are two-fold ; firstly that the action of the Police is mala-fide and secondly this action has taken place because of the activities of Shri Tarsikka as a Member of this House. If it is found by the hon. Members of this House that the Police acted maliciously and hand-cuffed him because of his activities as a Member of the Legislature, I do not see how Article 194 stands in our way because we are not claiming any particular privilege for the Member as such.

You will say, Sir, that I am going beyond the Report of the Privileges Committee, because they confined themselves to the duties and activities of the Member of the House inside the Legislature. I say, No. I beg to differ with it. If the Member of a Legislature acts within his duties as such for the safeguard and for the protection of his constituency against oppression, then he acts as a Member of this Legislature and if the Police acts maliciously to arrest him or hand-cuff him, there is a breach of privilege. This is my submission. Sir, I was referring to Article 194. I have got a Commentary on the Constitution of India (Third Edition) by Basu. I would read from page 589 :

> "*IV. Contempt in relation to a Member.*—Any act on the part of an outsider which lowers the dignity of a Member of Parliament or interferes with the lawful discharge of his duties, as a member, constitutes contempt and is punishable by the House, e.g.,—
>
> (i) Reflecting upon the conduct of a Member, in his capacity of a Member. Wilful misrepresentation of a Member's conduct in Parliament has been held to be of the nature of a libel upon him....."

As I was submitting, we are concerned not only with his activities inside the Legislature, but also with those activities which relate to his being a Member of a particular constituency. And, if he wants to protect his constituents as a Member of the Legislature and if the Police or any public officer acts against him maliciously and hand-cuffs him as is in this case, for this purpose, I would say that the case is covered and there is a clear breach of privilege. So, now we have to go through the facts to see whether the action of the Police

is, firstly, malicious and secondly the hand-cuffing of the Member is the result of that malice. These are the two things before us and I hope that if I am able to convince certain Members on the benches opposite, they will not hesitate for a minute to take action against the Police officers. And, in this case, the action proposed by the Committee is very mild, i.e., mere disapproval. If this is a case of malice in hand-cuffing the Member, the Committee could go and ask the House to call the miscrants or culprits before the House to receive punishment here and the House was competent to give that punishment. Now, let us see briefly the facts given by the Members. Before I proceed with the actual facts of hand-cuffing, I would like to place a few things preceding the action taken by the Police in this particular case. Shri Makhan Singh Tarsikka has appeared as a witness before the Privileges Committee. He has given certain dates of his activities which are very relevant in the present case. In his evidence, he has mentioned the dates 2nd April, 9th April, 23rd April, 24th April, 15th May, and 22nd October, 1962, when he said something against the Police Officers, Jandiala. He has further said that in September, 1962 it is mentioned in appendix III to the Report he made a complaint before the Public Relations Committee presided over by the Deputy Commissioner against the Police Officers of Jandiala Police Station, naming these two gentlemen, whose cases we are dealing with here.

Sir, this 22nd October, is a very relevant date. It is a very relevant fact to which Members have not paid attention. There was a writ petition in the High Court accusing the Station House Officer, Sardar Sajjan Singh, and others, which was put in, as admitted by the S.H.O.himself, by Sardar Makhan Singh Tarsikka, an hon. Member of this House. The Hon'ble Mr. Justice Gurdev Singh, according to the evidence on your record, ordered a judicial enquiry by the District and Sessions Judge, Amritsar. Twenty-second October, 1962, was fixed in that judicial enquiry and Sardar Makhan Singh Tarsikka appeared before the District and Sessions Judge on the 22nd October and remember, Sir, that his date of arrest is 25th of October. I am mentioning this only to show or to bring the connection between his activities as a Member of this House and the action of the Police on the other side.

So after mentioning these dates, I would like to go to the facts before us and that too very briefly because in this particular case so many facts have been admitted by both sides, and therefore, Sir, the question of evidence being meagre or not meagre does not arise. Most of the facts are admitted and as it is said, Sir, "Men may tell lie, circumstances will not", we have a case before us where the circumstances are shouting as to what has happened. Therefore, we can ignore the evidence of even the parties concerned in the case. But fortunately for Members of this House most of the facts have been admitted.

Sir, now, there is some sort of confusion if I may say so in all humility, when the hon. Members including the hon. Home Minister have quoted the Police Rules. The case before us does not fall under sub-rules (a), (b), (c) (d) or (e) of Rule 26.22 (1) of the Police Rules, as the hon. Home Minister has cited. Here is the cause given by the Assistant Sub-Inspector himself for hand-cuffing a man. He does not say that he hand-cuffed him because he was accused of a non-bailable offence ; or he was a desparado or anything of that type, which is covered by all these Rules. His case is that he hand-cuffed Shri Tarsikka because he attempted to escape.

Sir, the minority Report as well suffers from the same confusion because in that Report also it is said that he was accused of non-bailable offence; he was a despara do and he was arrested before that. Therefore, he could

[Sadrar Gurnam Singh]

be justifiably hand-cuffed. This is not the case. I will just now read out to you, Sir, the Rules-it will be at the cost of repetition-to show how this thing comes before us. Sub-Rule (a) applies to persons accused of a non-bailable offence etc; (b) to persons accused of an offence punishable under Section 148 or 226 of the Indian Penal Code ; (c) to persons accused of, and previously convicted of such an offence as to bring the case under section 75, Indian Penal Code ; (d) to Desperate characters; and (e) applies to persons who are violent, disorderly or obstructive or acting in a manner calculated to provoke popular demonstration. So the case of Shri Tarsikka is not covered by any of the provisions contained in Sub-Rules (a) to (e) of Rule 26.22 (1) of the Police Rules. It is covered by Sub-Rule (f) of the said Rule, and we cannot go beyond that. If we go beyond that we will be putting ourselves in difficulty. The Assistant Sub-Inspector says that he hand-cuffed Mr. Tarsikka when he attempted to escape. Therefore, we have to find out from the evidence before us whether Sardar Makhan Singh Tarsikka did make an attempt to escape. If he did, then I would submit that the Police was wholly justified in handcuffing him. But if he did not and if we find that this allegation is false, and incorrect, then malice comes in because when the Police Officer accuses all these things ; gives wrong facts for his actions then the inescapable inference is that he is acting through malice.

Now, Sir, I will refer for this purpose to the evidence of that man, the Assistant Sub-Inspector, Mr. Harnam Singh. The Chairman puts him a uqestion "Did he make any protest while being handcuffed ?". Mr. Harnam Singh Says—

> "Sir, I have already stated the words which he uttered as soon as he came out of the gate of Ram Bagh Police Station. When I came out after reporting his departure in the Roznamcha he started making a loud noise saying, 'Arrangements have been made to see that you are properly dealt with.' While talking like this he also tried to slip away. He had hardly taken a couple of paces when I was remembered of his record of the year, 1960 when he went underground and was declared a proclaimed offender......"

So the evidence of the Assistant Sub-Inspector is quite clear before us. It is like this. The A.S.I. took Sardar Makhan Singh Tarsikka out of the lock-up, left him there and went inside the Police Station to record a report in the daily diary and after recording the report about his departure in the daily diary—the diary must be that he (Shri Tarsikka) is taken to the Court for production...

Mr. Speaker : Did he leave him (Shri Tarsikka) alone ?

Sardar Gurnam Singh : Well the A.S.I. said nothing in his evidence in this regard. But I will presume for the sake of argument that he left him..

Mr. Speaker : Sardar Gurnam Singh Ji, a man of your eminence should not presume....

Sardar Gurnam Singh : Well, I know, Sir, the Leader of the House used to be marched without being handcuffed and they used to enter....

Chief Minister : We used to be handcuffed. Dr. Gopi Chand was handcuffed not once but many a time.

Sardar Gurnam Singh : Anyway, I was saying, Sir, that the case of the A.S.I. is that Shri Tarsikka was handcuffed by both hands because he attempted to escape. The evidence before us is that Shri Tarsikka was left outside the Police Station after he was taken out of the lock-up and the A.S.I. went inside to make a report in the daily diary for his (Shri Tarsikka) being taken to the Court and that this gentleman who wanted to escape did not escape even presuming for the sake of argument and to be charitable to the Police

Officers, that there were one or two constables at the time—when it was easier for him to escape than to wait for the A.S.I. and then try to escape. So the explanation which appears to me to be correct is this that when he saw the A.S.I. had come he walked two or three paces. Sardar Makhan Singh Tarsikka was waiting for theA.S.I. when he had gone inside the Police Station and as soon as the Police Officer arrived he walked presumably for the purpose of accompanying them (the Police Officer and others) to the Court. This is the only conclusion that can be arrived at from this evidence.

There can be no other conclusion. Otherwise why should he had not attempted to run away when the A.S.I. was outside ? This is one thing. Secondly, Sir, this is a wrong, incorrect statement of the A.S.I. because he was still at the gate of the Police Station and it is incumbent upon the police officers to report in the daily diary if any offence is committed within their view. If the case of A.S.I. is correct that Shri Makhan Singh Tarsikka had committed a complete offence of running away from the Police custody it was incombent upon him to record that offence in the daily diary and also investigate that offence and send him for that. Has the Police done that ? Was the Police very frinedly to Mr. Tarsikka that they had forgiven him ? So, this again is wrong. The third cogent reason against this is that it was....

Mr. Speaker : Kindly try to wind up.

Sardar Gurnam Singh : Sir, I have not proceeded. I am trying to persuade the Government to come to certain terms. I am helping you. I will not say anyting which spoils the atmosphere.

I was saying that the third reason is that if this man had committed that offence and if he was not arrested under clauses (a), (b), (c), (d) or (e) of Rule 26.22, it was incumbent upon the Police officer to record that report in the daily diary, which he did not do. The shelter is taken behind the Zimni, that is he made a mention of this fact in the Zimni. Unfortunately, as I said, the zimni is not before us otherwise I could conclusivly show to you that this zimni was not submitted to the Superintendent of Police on the same day. It is, Mr. Speaker, such a paper which can be written at any time and can be produced in the defence as this. But luckily for as there is a note by the Chairman in the proceedings of the Committee that zimnis were produced before them and they were not serially numbered. That is conclusive. If a Police officer is called for a breach of privilege and he knows that he is in difficulty he can prepare such a paper detach a paper and immediately say "I did not put it in the daily diary. I have mentioned it in the zimni". So, as reasonable men, are we going to believe that he did not put it in the daily diary ? Why, what are the reasons when he was standing at the gate of the same Police Station where he had already recorded a report in the daily diary about taking the man from the lock-up to the court ? Therefore, we are quite clear in our minds that this action of the Police officer is not as a result of attempt to run away but as a result of something else. That something else, I may submit, Sir, is there that Shri Tarsikka has been accusing these Police officers of various acts of misconduct on their part and it ts further proved as was apparent from the speech of the hon. Home Minister that enquiry of this offence was not handed over to this Police because they were partisans and it is also held by the minority report that the Police officers are not friends of Mr. Tarsikka but they are parties. It is only said in defence that the evtdence is meagre, therefore, we will not accept it. But I say that this evidence is enough for us to come to a conclusion that the action of the Police was

[Sardar Gurnam Singh]

malafide and arose wholly out of malice against an hon. Member of this House because of his activities inside the House and outside the House. Then, Sir, there are two dates left. There is the 2nd of November incident. Comrade Tarsikka was ill and he had to march for two miles for going to the local dispensary from the Police Station Jandiala. But the Police in defence says that the man was feigning. Mr. Speaker, he could have been provided with some sort of conveyance but this was not done. It has been said by the A.S.I. "We did not do it because the Police have no funds at their disposal". As I understand from the Police Rules, there is a contingency fund and a few annas out of that fund could be given for the conveyance and for the matter of that if we are realistic and, as we know, the Police can command any amount for conveyance if there is a will to do it. In this case it is clear there was no such will. Anyway this is not so objectionable. The most objectionable part in the case is that according to the evidence the son of the S.H.O., Sardar Sajjan Singh, alongwith several small children was standing in front of the Police Station and when Comrade Tarsikka was being taken out, Sardar Sajjan Singht S.H.O., in his evidence says he himself ordered the handcuffing of Shri Tarsikka. So, we have two facts before us. First is S.H.O's presence and his son's presence alongwith other children and the second is that they (the :hildren) marched for two miles followed this man and made a hell for him. This fact was denied by the Police Officers in their evidence before the Privileges Committee. If you remember, Sir, it was admttted by the Home Minister when he made a statement on the floor of the House, when Sardar Gurdial Singh Dhillon had raised this point. He admittsd that street urchins had followed him raising those slogans. Was the Police very friendly to him when he was being taken or was there malice in this ? You have to judge it. It is for you, hon. Members, to come to a conclusion from these facts which are admitted.

Then, Sir, I will say a few words about the better class treatment. I will not take much time. Both, the Sub Inspector and the S.H.O., disagree. The A.S.I. says that Mr. Tarsikka was actually getting his meals from the S.H.O's place and the S.H.O. says that he never supplied meals to him. The evidence of Comrade Tarsikka is that he was ill-treated in the lock-up at Jandiala. He was not given good food and comforts. He was ill-treated there. From that point of view if we look at the statements of these people we find that they are not telling the truth.

Then I come to the third incident. Comrade Makhan Singh Tarsikka was evidently brought to the court and his handcuffs were removed. He was waiting outside the court without handcuffs. But when the A.S.I, arrived he ordered the handcuffing of Mr. Tarsikka. He was not running away. He was already waiting there. There was no occasion to handcuff him. But he was handcuffed. What does this show ? The only conclusion we can draw from all these facts, Mr. Speaker, is that the Police of Jandiala was acting malafide, their action arose out of malice and, therefore they ill-treated Comrade Tarsikka. I do not say for a minute that Comrade Tarsikka had any privilege for avoiding handcuffing. But once he was treated as a better class under-trial then certain obligations arose on the part of the Police. The Police have even gone to the extent of saying that there is no rule to treat him as a better class under-trial. It is only the District Magistrate who can do it. Rule 26.21 is clear. As long as he does not go to the judicial officer it is the police which can determine the class of the under-trial prisoner. So, on every point they have tried to shield themselves and put forward a false case before the Privileges Committee.

Mr. Speaker : Kindly wind up now.

Sardar Gurnam Singh : Sir, I started with this that the hon. Home Minister said that he did not like this action of the Police. He tried to justify on the basis of facts to which I need not refer at this time because I must have good reasons against those facts. The Leader of the House is there. This is a matter, a very serious matter, before the House concerning the privilege of the Members of this House.

It is, therefore, unfortunate that the discussion was carried away to certain other directions. If we have to preserve democracy, if we have to preserve parliamentary traditions and if we have to save the Members from the clutches of oppressive officers outside for extraneous consideration we have to think about it very calmly. We have to decide it once and for all. After all, Sir, we should not make ourselves a laughing stock of the people. If one Member is arrested and treated that way and if another Government comes into power then those who are responsible for this action can be taken to task in a similar way. But that would not be a happy day. That would not be a good day. That would be a dark day for the democracy. Therefore, in order to preserve democracy and in order to preserve parliamentary traditions, it is incumbent upon us to take this matter very seriously and think if the action of the Police is not desirable in this case. If the action of the Police arose out of mali:e, if the acton of the Police even according to the findings if I may say so———

Mr. Speaker : Let us meet half way to solve this situation.

Sardar Gurnam Singh : I am coming to that, Mr. Speaker, if there was any breach of privilege, the Officers concerned could be asked to come to this House and receive punishment and punishment could be more harsh than is proposed by the Majority Report. In the light of the observatio: s made by the hon' Home Minister, in the light of the observations made by the minority Report and in view of the findings of the majority Report we have at least come to one conclusion. That conclusion we forget that there is a breach of privilege. We have come to one conclusion and it is this that the action of the Police was high-handed and undesirabie. Then what is asked from you by the Privileges Committee ? It has been asked to disapprove that action. In fact, the hon. Home Minister has disapproved this in his speech. Therefore, there is no harm if we disapprove it now formally. Therefore, instead of dividing ourselves instead of voting and going to the division lobbies, which is not good, I would say that what has been asked by the Privileges Committee, should be accepted, and the action of the Police Officers in hand-cuffing Shri Tarsikka should be disapproved. I did not give out my case that there is a clear breach of privilege and if the hon. Members are not prepared to go to that length, it is unfortunate that so many extrancous matters were brought in and talked about they should at least be prepared to disapprove the action of the Police Officers in hand-cuffing an hon. Member of this House.

With these few observations, Mr. Speaker, I thank you for the consideration shown to me.

Mr. Speaker : The Leader of the House.

(At this stage Sardar Gurdial Singh Dhillon and some other hon. Members rose to speak).

Mr. Speaker : I have already called upon the Leader of the House. Moreover, we are adjourning at 2.00 p.m.

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਂਜ ਜੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਏਥੇ ਨਾਂ ਹੀ ਲਿਆਈ ਜਾਂਦੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ Government ਨਾਲ ਯਾ Leader

[ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ]

of the House ਨਾਲ ਜੇ ਗੱਲ ਕਰ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਸਾਰਾ ਮੁਆਮਲਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਣਾ ਸੀ। ਬੜੇ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡੀ executive, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ Home Minister ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ M.L.A. ਨੂੰ ਹਥਕੜੀ ਨਹੀਂ ਲਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ; ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਹੀ ਵਾਲੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਹਥਕੜੀ ਲਾਉਣ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਥੋਂ ਤਕ M.L.As. ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਇਜ਼ਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ (Thumping)। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫਿਰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ M.L.As ਨੂੰ ਹਥਕੜੀ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ executive order issue ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਵੇਖਾਂਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ A.S.I. ਜਾਂ S.I. ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੇਖਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਤਕ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ propaganda ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਰਿਹਾ। ਜੇ Leader of the House ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹ ਗਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਲਗੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹਾਊਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਏ ਠੀਕ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਰਿਪੋਟ ਹੈ, ਇਹ withdraw ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

Mr. Speaker : I am grateful to the Leader for the sporting announcement that he has made.

Sardar Gurnam Singh : Are we disapproving this action ?

Mr- Speaker : Now I would request the mover, Chaudhrt Hardwari Lal, to withdraw this report and not press for its adoption.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, I wanted a few minutes.

Mr. Speaker : I would request you to withdraw it gracefully.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, in view of the very sporting assurance given by the Chief Minister I see no need at all to move the next motion i.e. the motion for the adoption of the report. But I do want to——

Mr. Speaker : We can meet again and can discuss those things as friends. You can say "I deny those allegations".

Chaudhri Hardwari Lal : In that case I have no option but to deny it with indignation.

Mr. Speaker : I am doing this because if I permit you then the next moment Chaudhri Rizaq Ram will get up and say someting.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, the record is in your office. You can see it yourself.

Mr. Speaker : The House stands adjourned till 9 a.m. tomorrow the 5th April, 1963.

Time 1.43 p.m.

(The Sabha then adjourned, till 9 a.m. on Friday the 5th April, 1963)

20942 PVS— —31-5-63—C,P & S., Pb., Chandigarh

ANNEXURE

(Please see foot-note on page (32)26 of this debate dated the 4th April, 1963)

STAFF CARS MAINTAINED AT CHANDIGARH CAPITAL

974. Comrade Ram Chandra : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of staff cars maintained at Chandigarh Capital for the use of Ministers, Secretaries and other staff ;

(b) the cost of petrol consumed by these cars from 1st April, 1962 to date ;

(c) the number of drivers and cleaners employed for the running and up-keep of these cars and the total amount of salary paid to them from 1st April, 1962 to date ;

(d) the amount spent on the repairs of the said cars from 1st April, 1962 to date ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) 85;

(b) Rs 2,30,006.31 nP.

(c)	*No. of drivers*	*No. of cleaners*	*Total amount of salary paid*
	86	8	Rs 1,52,318.92 nP.

(d) Rs 1,15,783.63 nP.

WELLS DUG BY HARIJAN WELFARE DEPARTMENT

977. Shri Banwari : Lal Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state the number of wells dug by the Harijan Welfare Department for providing drinking water to the Harijans during the period from 1953 to 1962, tehsilwise in the State ?

Sardar Gurbanta Singh : The requisite information is given in the enclosed statement.

Statement showing number of Wells Dug by the Harijan Welfare Department for providing Drinking Water to Harijans during the period from 1953 to 1962 tehsil-wise

Serial No.	Name of District	Name of Tehsil	1953-54	1954-55	1955-56	1956-57	1957-58	1958-59	1959-60	1960-61	1961-62	Total 1953 to 1962
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	Gurgaon ..	(1) Gurgaon ..	..	..	5	1	4	5	2	3	6	26
		(2) Rewari ..	..	..	3	3	3	2	4	3	3	21
		(3) Nuh ..	..	..	3	2	2	1	..	2	1	1
		(4) Ferozepur Jhirka	..	..	2	1	1	..	..	5	2	11
		(5) Ballabgarh ..	..	..	1	1	1	2	3	3	1	12
		(6) Palwal ..	..	..	2	2	2	1	2	4	4	17
2	Jullundur ..	(1) Jullundur ..	..	..	10	10	7	..	6	7	14	60
		(2) Phillaur ..	..	..	4	7	4	3	4	5	12	39
		(3) Nawanshehar	..	..	7	1	3	3	4	4	19	41
		(4) Nakodar ..	..	..	6	5	5	5	4	3	11	39
3	Simla ..	(1) Kandaghat ..	..	..	..	..	3	3	2	10	2	20
4	Bhatinda ..	(1) Bhatinda ..	Not available	Not available	33	26	41	20	24	20	10	174
		(2) Mansa ..	Ditto	Ditto	35	24	21	16	13	23	6	138
		(3) Faridkot ..	Ditto	Ditto	4	9	29	5	14	10	7	78

5	Ludhiana ..	(1) Ludhiana ..	Ditto	Ditto	Not available	8	13	11	6	6	8	52	These figures also include hand-pumps
		(2) Jagraon ..	Ditto	Ditto	Ditto	9	7	8	6	6	6	42	Ditto
		(3) Samrala ..	Ditto	Ditto	Ditto	7	11	5	6	6	5	40	Ditto
6	Sangrur	(1) Sangrur ..	..	8	18	15	15	5	9	14	8	92	
		(2) Sunam ..	..	..	..	..	..	7	6	8	8	29	
		(3) Malerkotla and Dhuri	..	19	20	17	7	10	10	6	8	97	
		(4) Barnala ..	..	9	17	5	9	7	10	16	7	80	
		(5) Narwana ..	..	3	6	3	5	5	6	5	4	37	
		(6) Jind ..	..	3	4	6	7	5	6	7	3	41	
7	Amritsar	(1) Amritsar	Not available		7	7	8	9	8	7	20	66	
		(2) Tarn Taran ..	Ditto	6	5	6	7	3	6	7	20	60	
		(3) Ajnala ..	Ditto	..	6	7	7	5	5	6	15	51	
		(4) Patti ..	Ditto	..	6	7	7	4	6	6	15	51	
8	Ferozepore	(1) Ferozepore	..	..	2	2	9	8	3	5	8	37	Figures include diggis, hand Pumps, repairs to wells etc.
		(2) Moga ..	..	..	6	5	5	11	9	7	8	51	
		(3) Fazilka ..	..	..	..	1		3	7	6	3	20	
		(4) Zira ..	..	..	11	3	9	8	7	5	7	50	
		(5) Muktsar ..	..	..	6	4	3	4	3	5	7	32	

Serial No.	Name of Distrit	Name of Tehsil	1953-54	1954-55	1955-56	1956-57	1957-58	1958-59	1959-60	1960-61	1961-62	Total 1953 to 1962
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
9	Hissar	(1) Hissar ..	..	..	2	..	2	1	..	..	1	6
		(2) Sirsa ..	..	..	1	..	..	1	..	..	..	2
		(3) Fatehbad ..	..	..	..	1	..	2	..	1	..	4
		(4) Bhiwani ..	..	..	1	1	..	1	1	1	2	7
		(5) Hansi ..	..	..	..	..	..	..	1	4	1	6
10	Mohindergarh	(1) Narnaul ..	..	..	14	6	8	7	19	9	1	54
		(2) Mohindergarh	..	..	8	9	9	4	10	11	1	52
		(3) Dadri ..	..	..	13	5	11	5	9	9	4	56
11	Hoshiarpur	(1) Hoshiarpur ..	..	..	..	1	4	9	8	10	11	43
		(2) Garhshankar	..	..	..	1	1	4	4	4	15	29
		(3) Dasuya ..	..	..	..	5	6	11	3	6	11	42
		(4) Una ..	..	..	5	8	15	5	3	6	1	43
12	Rohtak	(1) Rohtak	Record not available		7	6	6	5	4	6	6	40
		(2) Jhajjar ..	Ditto	Ditto	6	5	6	5	6	7	5	40
		(3) Sonepat ..	Ditto	Ditto	5	9	2	6	7	11	3	43
		(4) Gohana ..	Ditto	Ditto	7	8	3	4	3	9	4	38

13	Gurdaspur ..	(1) Pathankot ..	..	..	..	..	3	1	1	1	..	6
		(2) Gurdaspur	..	..	1	..	2	1	..	..	..	4
		(3) Batala ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
14	Kangra	(1) Palampur	..	..	1	2	2	2	4	2	5	18
		(2) Kulu ..	..	..	11	8	7	16	11	9	6	68
		(3) Nurpur ..	..	..	4	3	3	1	3	4	3	21
		(4) Kangra ..	..	..	4	3	3	3	3	4	1	21
		(5) Dehra ..	..	..	4	3	3	3	3	4	3	23
		(6) Hamiprur ..	..	..	2	2	4	4	2	4	4	22
15	Patiala ..	(1) Rajpura ..	4	21	49	8	11	17	9	13	7	139
		(2) Nabha ..	3	7	5	10	11	11	12	15	9	83
		(3) Sirhind ..	21	27	24	20	14	7	20	16	11	160
		(4) Patiala ..	3	5	44	14	19	12	15	18	..	130
		(5) Nalagarh ..	..	..	4	8	4	5	4	..	..	25
		(6) Kandaghat Now attached with Ambala and Simla districts)	12	12	1	1	..	..	..	..	..	26
16	Karnal	(1) Karnal ..	..	..	9	6	9	3	5	5	11	48
		(2) Panipat ..	..	..	1	6	3	3	3	3	..	19
		(3) Kaithal ..	..	..	2	..	..	1	2	1	4	10
		(4) Thanesar ..	..	..	7	6	4	4	1	2	..	24
17	Kapurthala	(1) Kapurthala	12	31	28	7	15	31	28	24	17	193
		(2) Phagwara ..	..	..	12	17	9	8	9	11	6	72
18	Ambala	(1) Ambala ..	..	..	2	3	7	7	4	6	11	40
		(2) Rupar ..	..	..	1	2	6	6	4	5	11	35
		(3) Kharar ..	..	..	1	2	4	4	3	2	8	24
		(4) Naraingarh ..	..	..	1	2	2	4	6	4	2	21
		(5) Jagadhri ..	..	..	1	3	2	5	4	5	5	25
		(6) Nalagarh ..	..	..	..	..	..	..	..	8	2	10

Punjab Vidhan Sabha Debates

5th April, 1963

Vol. I—No. 33

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Friday, the 5th April, 1963

[illegible] 1.90 nP

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES VOL. I—NO: 33,
DATED THE 5TH APRIL, 1963

Read	*for*	*on page*	*line*
details	deta ls	(33)8	21
detenu	deten	(33)17	col. 3, line 2
ਸਿੰਘ	ਸਿਘ	(33)21	6
notice	notic	(33)21	25
of	hof	(33)21	26
hon.	on.	(33)21	27
1962	1963	(33)26	S. No. 1, col. 2.
OBJECTIONABLE	OBJECOTIONABLE	(33)31	Heading
made	ma e	(33)32	8
ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ	ਸਰਦਾਰ ਗੁਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲ	(33)34	18
ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ	ਸਰਦਾਰ ਗੁਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ	(33)34	29
To	TG	(33)35	2nd line of heading
Punjab	Punab	(33)35	2nd from below
(33)38	(1)38	(33)38	Page No.
ਗੌਰਮਿੰਟ	ਗੋਰਮਿੰਤ	(33)38	9th from below
ਸਰਦਾਰ	ਸਰਢਾਰ	(33)40	9
ਚਾਹੀਦੀ	ਚਾਹੀਦ	(33)46	5th from below
दिलचस्पी	दिचस्पी	(33)53	5
ਸਾਹਮਣੇ	ਸਹਮਣੇ	(33)57	6
ਕਲਾਜ਼ ਐਡ	ਕਲਾਜ਼ਾ ਐਂਡ	(33)61	6th from below
ਮੈਂ	ਮ•	(33)61	last but one
लेकिन	लकिन	(33)64	19
सकती	सकत	(33)67	21
Delete the word 'के' before the word 'कहा'		(33)68	13
ज्यादा	फ़यादा	(33)68	15
ऐग्जामीनेशन	ऐग्जाभीनेषन	(33)73	7
ਸਿੰਘ	ਸਿਘ	(33)81	5

PUNJAB VIDHAN SABHA

Friday, the 5th April, 1963

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 9.00 A.M. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

STARRED QUESTION NO. 1425 (POSTPONED)

Mr. Speaker : Question No. 1425.

Chief Minister : Sir, the reply that has been received to this question from the Department is not satisfactory. I, therefore, suggest that this Question be kept pending.

Mr. Speaker : All right Question No. 1425 is kept pending.

OPENING A GOVERNMENT COLLEGE IN KULU SUB-DIVISION

***1874. Lala Bansi Ram :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether there is any proposal under the consideration of Government to open a Government College in Kulu Sub-Division; if so, the time by which the same is expected to be implemented;

(b) the criteria kept in view for opening a college in any area ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No.

(b) No hard and fast rules have been laid down. Educational needs, suitability of places and availability of land are important considerations.

ग्रावाजें : ग्रावाज़ बिल्कुल सुनाई नहीं देती ।

मुख्य मंत्री : पंजाब सरकार ने यह फैसला किया हुग्रा है कि जितनी देर तक कालेज में घाटा पड़ सकता है उस वक्त तक कुल्लू के लड़कों को पचास रुपए माहवार वज़ीफा दे कर पंजाब के कालेजों में पढ़ने की सहूलत दी जाए । जब देखेंगे कि वहां पर कालेज चलाने में कोई घाटा नहीं पड़ रहा फिर देख लेंगे ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मुख्य मंत्री साहिब बतायेंगे कि गवर्नमैंट ने यह चीज़ वर्क ग्राउट की है कि जितना खर्च लड़कों को वज़ीफे देने में ग्राता है उतना घाटा उठा कर कालेज नहीं चलाया जा सकता ?

ग्रावाजें : ग्रावाज़ गूंजती है । सुनाई कुछ नहीं देता ।

मुख्य मंत्री: इस को घाटा नहीं कहा जा सकता । चार लाख में से दो लाख हमें देना पड़ता है । जब चार लाख के बराबर हो जाएगा . . . . तो वर्क ग्राउट कर लिया जाएगा . .

(The acoustic system being very defective at this stage the voice was not clearly audible.)

Lala Bansi Ram : Will the hon. Chief Minister be pleased to state if there is any likelihood or hope of a college being opened in Kulu in view of the criteria mentioned by him especially when all the three main considerations actually exist there ?

Chief Minister : The Punjab Government has given a promise and that will be implemented.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਲਜ ਘਾਟੇ ਤੇ ਵੀ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਜੀ ਹਾਂ ਬਹੁਤ ।

AID TO SONS/GRANDSONS OF POLITICAL SUFFERERS STUDYING IN SCHOOLS OR COLLEGES

***2201. Pandit Chiranji Lal Sharma :** Will the Chief Minister be pleased to state whether any monthly aid is being given by Government to the sons or grandsons of political sufferers who are studying at present in schools or colleges in the State ; if so, the details thereof, districtwise ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : Yes. The educational facilities in the form of stipends, book grants and hostel-fee are given to the children and grand-children by pre-deceased sons of political sufferers. Sanctions for the current financial year are being issued in these cases at present. Time and labour in supplying the details thereof district-wise will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the Chief Parliamentary Secretary kindly state if the grant for the year ending 31st March, 1963 has actually been given to them ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਜੋ ਟੋਟਲ ਰਪਿਆ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 1961-62 ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਉਹ 1,81,777 ਹੈ ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : Sir, I am afraid my question has not been understood. My question was whether any grant has been given to such students in the year 1962-63.

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਨ 1962—63 ਦੇ ਆਰਡਰਜ਼ ਇਸ਼ੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I ask the Chief Parliamentary Secretary as to why orders for the year that has elapsed have not so far been issued ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਜੋ ਇਹ ਸੰਨ 1962-63 ਦਾ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ —No. I am saying this from memory.

Mr. Speaker : It would be better if the hon. Chief Minister asks for time in order to give a definite reply.

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਜ਼ਬਾਨੀ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਆਰਡਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਡੈਫਿਨਿਟਲੀ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the hon. Chief Minister kindly state if it is a fact that the aid has been reduced to 8 months from 12 months ?

Chief Minister : Now the hon. Member has given me a clue.

ਕਿਉਂਕਿ ਐਨੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਪੈਸਾ ਅਸਾਂ ਔਰ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਾਉਣਾ ਸੀ ਉਹ ਪੈਸਾ ਸਾਲ ਭਰ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਜਾਏ ਸਾਲ ਸਾਲ ਦਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਠ ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਤਕਸੀਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I ask the hon. Chief Minister if it is not a fact that this has been reduced to eight months on account of emergency and not on account of larger number of applications ?

Chief Minister : It has been reduced not on account of emergency but on account of large number of applications.

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ़ मिनिस्टर साहिब फरमायेंगे कि जिन बच्चों को स्टाइपैंड्ज़ दिए जा रहे हैं उनके वाल्दैन की तनखाह कम से कम कितनी होनी चाहिये ताकि वह इसके लिये ऐलिजिबल हो सकें ?

मुख्य मंत्री : इस वक्त याद नहीं। यह पुलिटीकल सफ़रर्ज़ की बात है। पूरी तरह याद नहीं लेकिन इसमें सैंट्रल गवर्नमैंट ने कुछ शर्तें लगाई हुई हैं। मुझे इस वक्त याद नहीं लेकिन जैसे उन्होंने लिखकर भेजा था उसके मुताबिक ही देते हैं।

श्री बलरामजी दास टंडन : मुख्य मन्त्री जी ने बताया कि साल भर के लिए फंड्ज़ न होने के कारण सब को आठ महीने के लिए बांट दिया गया। क्या वह कृपा करके बतायेंगे कि पंजाब गवर्नमैंट सैंट्रल गवर्नमैंट को ऐप्रोच करके या अपने रिसोर्सिज़ से जिन का चार महीने का स्टाइपैंड बाकी रह गया है उन्हें वह देने के लिए तैयार है ?

मुख्य मंत्री : सभी को आठ महीने का दिया था।

Mr. Speaker : In other words, the grant has been reduced to 2/3rd.

Chief Minister : Sir, I have put it in another way.

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जिन पुलिटीकल सफ़रर्ज़ के बच्चों को स्टाइपैंड नहीं मिल सके उनको गवर्नमैंट लोन देने के लिए तैयार है ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ: ਇਹ ਸੈਂਟਰਲ ਫੰਡ ਵਿਚੋਂ ਪੈਸੇ ਆਉਂਦੇ ਹੇ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਵਖਰੇ ਕਰਜ਼ੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ।

WITHDRAWAL OF GRANTS TO AIDED SCHOOLS

***2202. Pandit Chiranji Lal Sharma** : Will the Chief Minister be pleased to state whether the grants meant for refugees and Harijans which used to be given to the aided schools have since been withdrawn ; if so, the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon : Harijan grants continue to be given. The Government of India have not asked the State Government to recommend cases for refugee grants after 1960-61.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब फरमायेंगे कि क्या यह बात उन के नोटिस में आई है कि जिन प्राइवेट स्कूलों के लिए बजट में पहले एड प्रोवाईड की जाती थी और अब वह बन्द कर दी गई है तो इस के कारण उन स्कूलों की कमेटियों ने अपने टीचर्ज़ की तनखाहें कम कर दी हैं ?

मुख्य मंत्री : यहां बजट की बात कैसे आ गई ? It is altogether a different matter.

Mr. Speaker : In case they do some mischief the Government will see that their accounts are properly audited. But this supplementary does not arise out of the question.

CONVERSION OF GOVERNMENT HIGH SCHOOL, FARUKH NAGAR, DISTRICT GURGAON

***2349. Shri Babu Dayal Sharma** : Will the Chief Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to convert the Government High School, Farukh Nagar, district Gurgaon, into a Higher Secondary School ; if so, the time by which it is expected to be implemented ?

Sardar Partap Singh Kairon : No.

श्री बाबू दयाल शर्मा : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब फर्माएंगे कि उन्हों ने यह जो जवाब दिया है कि गवर्नमैंट हाई स्कूल, फर्रुखाबाद को अपग्रेड कर के हायर सैकंडरी स्कूल में कनवर्ट नहीं किया गया, तो मैं पूछना चाहता हूँ कि जब जिलों के हाई स्कूलों को हायर सैकंडरी स्कूलों में कनवर्ट किया गया है तो इस स्कूल में क्या कमी थी ?

मुख्य मंत्री : कमी का तो मुझे पता नहीं। आप ने जो पूछा था वह मैं ने बता दिया है। The hon. Member may please give me some time to find out.

श्री बाबू दयाल शर्मा : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब फर्मायेंगे कि हाई स्कूलों को हायर सैकंडरी स्कूलों में कनवर्ट करने के लिए क्या क्राइटेरिया रखा हुआ है ?

मुख्य मंत्री : इस तरह से तो मैं यह बता नहीं सकता। इस के लिये लम्बा चौड़ा प्रोसीजर है। लेकिन आप के हां पहले हाई स्कूल तो चलता है। क्योंकि पहले आप ने उसे हायर सैकंडरी स्कूल में बदलने के लिये कहा नहीं, इस लिए वह हाई स्कूल ही रहा है। अब अगले साल इस बारे में सोच लेंगे।

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the hon. Chief Minister kindly state if the Government have discouraged the policy of upgrading the schools on account of emergency ?

Chief Minister : I do not recollect it. This did not come to my notice.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि ऐमरजैंसी के कारण स्कूलों की अपग्रेडिंग बन्द हो जाने के कारण जो स्कूल अपग्रेड होने थे वह अब नहीं हो पाए, अगर पंचायतें उन का सारा खर्च बरदाश्त करने के लिये तैयार हो जायें तो क्या गवर्नमैंट उन्हें अपग्रेड कर देगी ?

मुख्य मंत्री : आप ने यही सवाल परसों भी किया था और मैं ने बतलाया था कि इस में हमें क्या एतराज़ हो सकता है।

Starred Question No. *2429 (*deleted*)

Mr. Speaker : This question has been deleted from the list of questions because on reconsideration I decided to disallow it.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ 6 ਜਾਂ 7 ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਬੜਾ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਪਤ ਕਿਵੇਂ ਬਚੇਗੀ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹੋ ਜਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਪੁਛ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

UPGRADING CERTAIN MIDDLE SCHOOLS IN TEHSIL JIND

***2456. Chaudhri Inder Singh Malik** : Will the Chief Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to upgrade the Middle Schools at Kharak Ramji and Gatauli in tehsil Jind, district Sangrur, to High Schools during the current year ; if so, the date by which High Classes will be started therein ?

Sardar Partap Singh Kairon : No.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि क्या यह बात उन के नोटिस में है कि खड़कराम जी और गटौली के मिडल स्कूल, सब से पुराने स्कूल हैं और दोनों 15 या 20 साल से चल रहे हैं ? इस बात के पेशे नज़र क्या वह सिम्पेथैटिकली इन की अपग्रेडिंग के लिये विचार करेंगे ?

मुख्य मंत्री : यह ठीक है कि यह दोनों बड़े पुराने स्कूल हैं। मैं बिल्कुल सिम्पेथैटिक हूं लेकिन आप इस सवाल के पूछने की बजाए मेरे से वैसे बात कर लें तो बेहतर होगा।

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या मुख्य मंत्री साहिब....

श्री अध्यक्ष : उन्हों ने तो कह दिया है कि many things can be personally discussed and settled. (He has already told the hon· Member that many things can be personally discussed and settled.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब फरमाएंगे कि अगर पंचायतें इन दोनों स्कूलों में 9th class की पढ़ाई शुरू कर दें तो क्या गवर्नमैंट इस बात की अंडरटेकिंग देने को तैयार है कि अगले साल यह उन स्कूलों को अपग्रेड कर देगी ?

मुख्य मंत्री : अभी यह एमरजैंसी की वजह से अपग्रेड नहीं हो रहे, फिर भी मैं अर्ज़ करता हूँ कि ज़रा बजट को ठीक हो लेने दें, जितने पैसे बचेंगे वह सब स्कूलों को दे दिए जाएंगे ।

OPENING OF GOVERNMENT COLLEGE FOR WOMEN IN TEHSIL BHIWANI

***2514. Shri Jagan Nath** : Will the Chief Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government for opening a Government College for Women in tehsil Bhiwani ; if so, when ?

Sardar Partap Singh Kairon : No

श्री जगन्नाथ : क्या गवर्नमैंट बतायेगी कि इस के रास्ते में क्या रुकावट पड़ती है कि वहां पर कालिज खोला जाए ?

मुख्य मंत्री : आम तौर पर बीबियों का कालिज खोलने में कोई रुकावट नहीं होती ।

HIGHER SECONDARY SCHOOLS IN DISTRICT GURDASPUR

***2594. Chaudhri Sunder Singh** : Will the Chief Minister be pleased to state the number of Higher Secondary Schools, tehsilwise, in the district Gurdaspur ?

Sardar Partap Singh Kairon :

1.	Gurdaspur	.. 7
2.	Pathankot	.. 6
3.	Batala	8
	Total	21

SCHOOLS TAKEN OVER BY GOVERNMENT

***2714. Shri Partap Singh Bakshi** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of privately-managed schools, so far taken over by the Government, district-wise, in the State during the year 1962-63 ;

(b) the number of such schools, tehsilwise, in Kangra District ?

Sardar Partap Singh Kairon :

	District	Number of schools taken over
(a)	1. Amritsar	.. One
	2. Jullundur	.. One
	3. Gurdaspur	.. Two
	4. Ferozepore	.. One
	5. Ludhiana	.. Two
	6. Hoshiarpur	.. Six
	7. Kangra	.. Four
	8. Karnal	.. Two
	9. Patiala	.. Two
	10. Sangrur	.. Two
	11. Bhatinda	.. One
	12. Mohindergarh	.. One
(b)	Palampur Tehsil	.. Two
	Hamirpur Tehsil	.. Two

ROUTES NOT OPERATED UPON BY GOVERNMENT TRANSPORT

***2232. Shri Balramji Dass Tandon :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the names of the routes in the State which have not since been operated upon by the Government Transport according to the decision arrived at with the private operators to operate the routes on 50 : 50 basis ;

(b) the number of route permits already sanctioned on routes referred to in part (a) above ;

(c) the names of the private operators running on the routes mentioned in part (a) together with their addresses ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : (a) Hissar—Bhadra *via* Balasmand

Sirsa—Hanumangarh

Sirsa—Nohar

Punhana—Dhing

(b) Twelve.

(c) Hissar—Bhadra *via* Balasmand Punhana—Dhing	None so far
Sirsa-Hanumangarh ..	Hissar District Transport Co. (P) Ltd., Hissar Paris Bus Service (P) Ltd., Rohtak
Sirsa—Nohar ..	Paris Bus Service (P) Ltd., Rohtak

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी साहिब यह बताने की कृपा करेंगे कि जिन रूटों पर 50 : 50 बेसिज़ पर बसें नहीं चलतीं उस की क्या वजह है ?

चीफ पार्लियामैंट्री सैक्रेटरी : वह रूट पूरी तरह से पक्का नहीं बना ।

श्री बलरामजी दास टंडन : मगर बसें इस बेसिज़ पर तो पहले ही दोनों तरह के रूट्स पर चल रही हैं ?

Mr. Speaker : It is on the pucca routes. गवर्नमैंट की पालिसी है कि जहां पर पक्के रूट्स बन गए हैं वहां पर यह बेसिज़ लागू करना है । (It is on the pucca routes. It is the policy of the Government that this basis is to be introduced where pucca routes have been completed.)

श्री बलरामजी दास टंडन : मगर इस तरह से बसें कच्चे रूट्स पर चल रही हैं ।

चीफ पार्लियामैंट्री सैक्रेटरी : यह रास्ता पक्का होने वाला है, जब यह हो जाएगा तो ज़रूर चलेंगी ।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा: क्या चीफ पार्लियामैंट्री सैक्रेटरी साहिब बतायेंगे कि क्या पक्के रूट्स पर, प्राइवेट अापरेटरों को परमिट देते हैं ?

चीफ पार्लियामैंट्री सैक्रेटरी : 50 फीसदी ।

REPRESENTATION FOR BUS SERVICE FROM PANIPAT TO JIND

***2455. Chaudhri Inder Singh Malik :** Will the Chief Minister be pleased to state whether he has recently received any application from the Chairman of Block Samiti, Safidon, regarding the arrangement of Bus Service from Panipat to Jind *via* Safidon to enable the passengers to reach Jind in time for the court; if so, the action taken thereon?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : Yes. Timings have been revised with effect from 26th November, 1962 to enable the public to reach Jind before the courts open.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : इन्होंने बताया है कि 26 नवम्बर, 1962 से टाइम रिवाइज़ कर दिया गया है । मगर यह ग़लत है क्योंकि बसें अब भी उसी तरह से चल रही हैं । मुसाफिरों को जींद अदालत में पहुंचने में बड़ी दिक्कत है ।

श्री अध्यक्ष : आप सारी बात परसनली इन को बता दें । (The hon. Member should explain the whole thing to them personally.)

Chaudhri Inder Singh Malik : Sir, the instructions might have been issued.

Mr. Speaker : You bring it to their notice and they will certainly look to it that the instructions are obeyed.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : मैं ने तो यह कहा है कि इन की हिदायात पर अमल नहीं हो रहा है। तो क्या यह उन पर अमल कराएंगे ?

Mr. Speaker : There can be no doubt about it. The Chief Parliamentary Secretary may please find out whether the instructions are being obeyed or not. If these are not being obeyed he should take the persons at fault to task.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : आज चार महीने हो चुके हैं। उन पर अमल नहीं हुआ।

Mr. Speaker : He will find out and if any person is at fault he will take him to task.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी साहिब बतायेंगे कि पानीपत-जींद रूट पर कितनी बसें चलती हैं ?

श्री अध्यक्ष : उन्हें कैसे पता हो सकता है ? (How can he know all these details?)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : जनाब, केवल एक बस सवेरे आती है और शाम को जाती है।

Mr Speaker : The hon. Member may meet Shri Gulab Singh and tell him all the details. I am sure he will certainly try to give as many facilities as possible.

CLEANERS IN PUNJAB ROADWAYS, TARN TARAN DEPOT

***2685. Sardar Lachhman Singh Gill :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number and names of Cleaners in the Punjab Roadways, Tarn Taran Depot as on 15th February, 1963 with their dates of appointments in each case ;

(b) whether the said Cleaners have been got medically examined; if so, when in each case ;

(c) whether it is a fact that some of the said Cleaners are lame and cannot work properly ;

(d) if the reply to part (c) above be in the affirmative, whether there is any proposal under the consideration of Government to terminate their services; if so, when and if not, the reasons therefor?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) and (b)—

Number of Cleaners	Name of Cleaner	Cl. No.	Date of Appointment	Date of Medical Examination
8	Shri Gurdip Singh ..	53	1-2-61	14-4-61
	Shri Narain Dass ..	57	22-2-61	12-5-61
	Shri Gurdip Singh ..	36	11-3-61	14-4-61

(1)	(2)		(3)	(4)
	Shri Brinderjit Singh ..	20	1-8-61	14-6-61
	Shri Robert Pran Dass ..	16	1-1-62	9-3-62
	Shri Sudarshan Kumar ..	5	24-5-62	8-6-62
	Shri Kushi Ram ..	48	24-5-62	2-6-62
	Shri Dalip Singh ..	64	1-9-62	13-9-62

(c) No. The correct position is that one cleaner viz. Shri Brinderjit Singh has a weak left leg. He has been medically declared fit for duty and is discharging his duties satisfactorily.

(d) No.

सरदार लछमण सिंह गिल : क्या श्री वीरेन्द्रजीत सिंह काम कर रहा है ?

Mr. Speaker : He is serving all right.

Sardar Lachhman Singh Gill : Sir, I would request that the Chief Parliamentary Secretary may be asked to place the answer on the Table of the House so that I may be able to say something.

Mr. Speaker : He has said that the cleaner is properly discharging his duties.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक मैं तो यह जानना चाहता हूं कि किस वजह से वह क्लीनर काम कर रहा है ?

Mr. Speaker : The hon. Member knows the reasons. We will discuss about it.

WORKSHOP STAFF IN TARN TARAN ROADWAYS DEPOT

***2686. Sardar Lachhman Singh Gill** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total strength of workshop staff of Tarn Taran Depot of Punjab Roadways, Amritsar, at present ;

(b) the approximate number of buses which are being checked by the said staff in the said depot ;

(c) the names of the mechanics incharge of the said workshop and timing of their duties ;

(d) whether the General Manager or the Works Manager has checked the progress of the work of the said mechanics; if so, when with the details thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) 21.

(b) 22.

(c) (i) Mechanic-Incharge, day time
Shri Harkishan Singh. Duty timings 8.30 A. M. to 5 P. M.

(ii) Mechanic-Incharge, night-time
Shri Gulzar Singh, Fitter. Duty timings .. 5 P. M. to 1.30 A. M.

(d) Yes. The dates of the checking made and the details of defects found are given in the statement which is placed on the Table of the House.

[Chief Minister]

STATEMENT

WORKS MANAGER

12th January, 1963

1.	Vehicle No. PNA-6858	.. Was on service ' B ' (usual servicing)
2.	Vehicle No. PNA-4632	.. Its rear axle shafts two studs were found missing and were got replaced
3.	Vehicle No. PNA-3788	.. Front spring leaf was found broken and was replaced
4.	Vehicle No. PNA-4635	.. Its rear spring leaf was found broken and was replaced
5.	Vehicle No. PNA-3982	.. Its accelerator spring was found missing
6.	Vehicle No. PNA-3928	.. Two studs on the rear half shaft were found missing and were got replaced
7.	Vehicle No. PNA-4904	.. Its front wheel outer bearing was defective and replacement undertaken

31st January, 1963

1.	Vehicle No. PNA-4632	.. Silencer tail pipe found leaking. Two of side-window frames found broken and rear door lock found broken. Instructions were issued to replace/repair these items
2.	Vehicle No. PNA-4904	.. The vehicle was push-start

12th February, 1963

1.	Vehicle No. PNA-4588	.. Rear entrance floor board was found demaged
2.	Vehicle No. PNA-7287	.. Window Glasses were found dirty. Front leaf brake drum was found creaked and Instructions were issued to have this replaced with a new one
3.	Vehicle No. PNA-3982	.. Poor compression
4.	Vehicle No. PNA-4936	.. Its diesel tank was found leaking
5.	Vehicle No. PNA-4632	.. Condition of the body was poor and instructions were issued to send the vehicle to headquarters for necessary repairs
6.	Vehicle No. PNA-3907	.. Its fuel pump was found weak

20th February, 1963

1.	Vehicle No. PNA-4593	.. The vehicle of the Ferozepur sub-depot was in the workshop for replacement of driving shaft centre bearing rubber
2.	Vehicle No. PNA-4042, 4588 and 5018	All these three vehicles had leaky diesel tanks and instructions were issued to have these repaired before the vehicles were sent on routes

27th February, 1963

1.	Vehicle No. PNA-7388	.. This vehicle belonged to Moga-Sub-depot and its diesel tank support bracket was found broken which was got repaired
2.	Vehicle No. PNA-4635	.. Its front spring leaf was found broken and was got replaced
3.	Vehicle No. PNA-4904	.. Its flexible pipe detected leaking and was got replaced
4.	Vehicle No. PNA-4936	.. Foot break was found ineffective and realigned
5.	Vehicle No. PNA-7294	.. The greasing and tightening of ' U ' bolts undertaken
6.	Vehicle No. PNA-6858	.. Its diesel tank brackets were found loose and were got tightened

General Manager last visited the sub-depot on 12th February, 1963.

ROUTES OPERATED BY TARN TARAN DEPOT OF PUNJAB ROADWAYS

***2687. Sardar Lachhman Singh Gill** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number and names of routes which are being operated by Tarn Taran Depot of the Punjab Roadways and number of buses at the said depot as on 15th February, 1963;

(b) the number of drivers, conductors and Inspectors at present in Tarn Taran Depot operating the routes mentioned in part (a) above;

(c) the amount of Travelling Allowance approximately which is claimed daily by the staff mentioned in part (b) above;

(d) the total mileage which is covered daily by each bus on each of the said routes;

(e) the approximate daily income which is derived by the buses in the said depot ?

Sardar Partap Singh Kairon : A statement is laid on the Table of the House.

STATEMENT

Number and name of the route operated as on 15th February, 1963		Number of conductors and Inspectors	Amount of Daily T.A. approximately claimed	Total mileage				Approximately daily income
No.	Name			Route No.	Total mileage covered	Number of vehicles	Average mileage per Bus	
12	Tarn Taran—Amritsar ..	Drivers 36 Conductors 38 Inspectors 4	Rs 55	12/47	408	3	136	Rs 2,200
12-C	Tarn Taran—Cholasahib Pakhupur							
18	Tarn Taran—Jandiala Police Station and Railway Station							
19-A	Tarn Taran—Patti ...			12-C	102	1	102	
19-B	Tarn Taran—Patti—Ghariala ..			18	405	3	135	
19	Amritsar—Patti ..			19/19-A/19-B/63	472	4	118	
21	Tarn Taran—Chandigarh ...			21	334	2	167	
27	Tarn Taran—Ghandiwind ..			27	330	3	110	
47	Tarn Taran—Subhra ...			47A/27 (1 Tr)	76	1	76	
47-A	Tarn Taran—Kot Bodha Theh ...			51/67	63	1	63	
51	Tarn Taran—Verowal ...			53	56	1	56	
53	Tarn Taran—Dehra Sahib ...			71	66	1	66	
67	Tarn Taran—Fatehabad ...			..	...	...	...	
63	Patti—Fatehabad ...			..	...	...	..	
71	Tarn Taran—Amritsar *via* Dhand Vasel			..	...	...	...	

GOVERNMENT AYURVEDIC DISPENSARIES IN DISTRICT FEROZEPUR AND CLASS IV EMPLOYEES EMPLOYED THEREIN

*2430. **Comrade Gurbakhsh Singh (Dhaliwal)** : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the number of Government Ayurvedic Dispensaries in Ferozepore District at present with their location;

(b) the number of class IV employees employed in each of the said dispensaries and the rates of their salaries ;

(c) whether it is a fact that the said employees have not received their salaries for some time; if so, since when and the reasons therefor ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a), (b) and (c) A statement is laid on the Table of the House.

STATEMENT

(a) Eighteen dispensaries are functioning in Ferozepur District the location of which are as under :—

Serial No.	Dispensary	Tahsil
1	Burj Hanuman Garh	.. Fazilka
2	Kandhwala Amarkot	.. Do
3	Dhinganwali	.. Do
4	Badal	.. Do
5	Phulu Khera	.. Do
6	Dataranwali	.. Do
7	Warring	.. Muktsar
8	Panieka	.. Do
9	Jumba Bhai	.. Do
10	Chak Budhoke	.. Do
11	Fatehgarh Sabhraon	.. Zira
12	Dholewala	.. Do
13	Bhunter Kalan	.. Do
14	Barana	.. Do
15	Duhike	.. Moga
16	Bhaloon	.. Do
17	Malke	.. Do
18	Jhoke Tahlsingh	.. Ferozepur

[Finance Minister]

(b) Two part-time employees, one part time Kahar and one part-time sweeper, are employed in each dispensary. The salary of each part-time employee is Rs 14 per mensem only.

(c) Yes, Sir. Since Ist October, 1962. Due to transfer of the dispensaries under the Zila Parishads, there has been certain delay in the completion of formalities. The pays have now been claimed and are being remitted.

COMPLAINT AGAINST DOCTOR INCHARGE CIVIL HOSPITAL, GOBINDIGARH

*2466. **Comrade Bhan Singh Bhaura :** Will the Minister for Finance be pleased to state whether he has recently received any complaint against the Doctor-Incharge Civil Hospital, Gobindgarh; if so, the action taken thereon?

Dr. Gopi Chand Bhargava : Yes, Sir. The complaint is being investigated by the Vigilance Department.

X-RAY PLANT INSTALLED IN THE CIVIL HOSPITAL, PALAMPUR, DISTRICT KANGRA

*2502. **Shri Partap Singh Bakshi :** Will the Minister for Finance be pleased to state whether it is a fact that the X-Ray plant installed in the Civil Hospital, Palampur, district Kangra, is lying idle at present; if so, the reasons therefor and the steps Government intend to take in the matters ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : The X-Ray plant installed at the Hospital, Palampur, could not be used since it has not been electrified. Steps to electrify have since been taken and the Plant will start functioning shortly.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ?

Mr. Speaker : As soon as possible.

डाक्टर बलदेव प्रकाश: स्पीकर साहिब, पालमपुर एक्सरे प्लांट की पब्लिक प्वायंट आफ व्यू से बड़ी इम्पौर्टेंस है, लेकिन वह बगैर बिजली के पड़ा हुआ है, उसका यूज़ कोई नहीं। और सरकार बिजली नहीं दे सकी।

Mr. Speaker : The answer is that steps are being taken to provide electricity.

MEDICAL COLLEGE, ROHTAK

*2610. **Shri Mangal Sein :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the date by which Medical College, Rohtak, the building of which is at present under construction, is likely to start functioning together with the stage at which the construction work is at present;

(b) the total number of beds to be provided in the hospital attached to this College together with the stage of construction work of the said Hospital ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) It has already started functioning. College Laboratories and Lecture Theatres have been improvised.

(b) 500 beds. The Hospital is at an advanced stage of construction

श्री मंगल सेन : क्या स्वास्थ्य मंत्री महोदय यह बतायेंगे कि जो हस्पताल बन रहा है वह कब तक तामीर हो जायेगा ?

श्री अध्यक्ष : जल्दी हो जायेगा । (It will be completed shortly.)

श्री मंगल सेन : मैं, जनाब, इस का जवाब वज़ीर साहिब से ही चाहता हूँ ।

Finance Minister : This plan of one crore rupees will be completed as early as possible.

श्री मंगल सेन : क्या हमारे हैल्थ मिनिस्टर साहिब यह बतायेंगे कि जो उन्हों ने ऐज़ अर्ली ऐज़ पासिबल कहा है क्या इस का मतलब यह है कि जो प्लैन तैयार किया जिस के तहत कंस्ट्रक्शन शुरू हुई अब सारी के मुताल्लिक है। इन का यह जवाब है ?

श्री अध्यक्ष : बता जो दिया है कि यह 1 करोड़ रुपए का प्लैन है। (The hon. Minister has already replied that this plan covers an expenditure of rupees one Crore.)

SUB-TREASURY OFFICE OF TEHSIL BHIWANI

***2513. Shri Jagan Nath :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the state Bank of Patiala is working as Sub-Treasury office of Tehsil Bhiwani;

(b) whether he is aware of the fact that the said Bank is located at a long distance from the tehsil Sub-Treasury Office; if so, the steps, if any, proposed to be taken to remove the inconvenience caused to the Public on this account?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) Yes, Sir.

(b) The distance between the Tehsil Sub-Treasury office, Bhiwani and the State Bank of Patiala (Bhiwani) is just over one mile, which is not considered long.

INTRODUCTION OF LANGUAGE POLICY IN RESPECTIVE REGIONS

***1788. Comrade Shamsher Singh Josh (put by Comrade Babu Singh Master) :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether Regional Languages have been introduced in all Government Offices, Block Samities, Zila Parishads, Panchayats and Municipal Committees of the respective regions;

(b) the names of the said institutions which have not adopted the respective regional languages along with the proposed steps to be taken to get the said language policy implemented there in?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) Yes, the regional languages have been introduced in all Government Offices at and below the district level and in Block Samitis, Zila Parishads, Panchayats and Municipal Committees of the respective regions.

[Finance Minister]

(b) The Municipal Committees, Hailey Mandi, Pundri, Faridabad, Rupar, Nurmahal, Gurdaspur, Dinanagar, Dhariwal, Narot Jaimal Singh Dalhousie, Bhatinda, and Batala have not so far switched over to their respective regional languages for want of certain facilities. These Municipal Committees are being persuaded to switch over.

RELEASE OF SHRI OM PARKASH, TEACHER, DELHI FROM POLICE CUSTODY

***1295. Comrade Makhan Singh Tarsikka** (Put by Comrade Babu Singh Master) : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the number of days for which the Amritsar CIA staff kept Shri Om Parkash, a teacher of Delhi in its custody for investigation in connection with the passport scandal case during the year 1962-63 ;

(b) the number of times for which the Civil Surgeon, Amritsar District carried out medical check up of the said Shri Om Parkash during the investigation referred to in part (a) above ;

(c) the names of senior Police Officers at whose residence the said Shri Om Parkash used to be presented every day together with the reasons for which he was ultimately released ?

Shri Mohan Lal : (a) Seven days.

(b) Once.

(c) He was not produced at the residence of any senior police officer. He was released on bail as no contraband article was recovered from him, and no evidence was forthcoming to connect him with any offence.

REPRESENTATIONS FROM DETENUS

***2000. Comrade Harnam Singh Chamak** (Put by Comrade Babu Singh Master) : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether any persons out of those arrested under the Defence of India Act in the State have recently represented to Government for being placed in 'Special Class', 'A' or 'B' class in the Jails according to their social, political or educational status if so, their number ;

(b) the number out of those mentioned in part (a) above whose pleas have been accepted by Government and the respective class given to each one of them ;

(c) if the 'special' class was not given to any one of them, the reasons if any, therefor ;

(d) the qualifications stated by each of those mentioned in part (a) above for being placed in the said privileged classes ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes, 46,

(b) and (c) Five M.L.As. and one M.L.C. who have been detained under Defence of India Rules, 1962, were accorded 'B' Class treatment even before the receipt of their representations. As regards other they were apprised of the rules on this subject and were informed that in case they fulfilled any of the qualifications for being granted better class treatmant, they may apply to Sub-Divisional Magistrate/District Magistrate concerned in this regard.

(d) A statement giving requisite information is laid on the Table of the House.

STATEMENT

Serial No.	Name of the Detenu	Qualification as stated by the deten
1	2	3
1	Shri Harnam Singh, M.L.A.	.. Matric
2	Shri Mota Singh, son of Atma Singh	.. Graduate
3	Shri Paras Ram, son of Jai Karan Dass	.. Graduate
4	Shri Dalip Singh Johal son of Inder Singh	.. Matric
5	Shri Darshan Singh, son of Shri Bawa Singh	.. Up to Middle
6	Shri Dhanpat Rai Nahar, son of Shri Mehnga Ram	.. Matric
7	Shri Tera Singh Chan, son of Shri Mela Singh	.. Graduate
8	Shri Gurbux Mehta, son of Brij Lal	.. Graduate
9	Shri Karnail Singh, son of Sarwan Singh	.. Under Matric
10	Shri Ghuman Singh son of Pala Singh	.. Knows Punjabi
11	Shri Karam Chand, son of Shri Mangat Ram	.. Matric
12	Shri Raghbir Singh son of Shri Ram Parkash	.. Graduate
13	Shri Ram Kishan Bharolian, son of Munshi Ram	.. Under Matric
14	Shri Rachhpal Singh, son of Haveli Ram	.. Matric
15	Shri Parduman Singh, son of Ram Singh	.. Graduate
16	Shri Shamsher Singh 'Josh' M.L.A., son of Bakhtawar Singh	.. Graduate
17	Shri Chanan Singh Dhut, son of Shri Basant Singh	.. Matric
18	Shri Dalip Singh Tapiala, son of Shri Janmeja Singh	.. Not known
19	Shri Bakhshi Ram, son of Shri Ranjhu Dukhi	.. Not known
20	Shri Fauja Singh, son of Shri Arur Singh	.. Middle
21	Shri Makhan Singh, son of Shri Lakhan Singh	.. Not known
22	Shri Jagir Singh Joga, M.L.A., son of Uttam Singh	.. Ditto
23	Shri Lila Dhar Dukhi, son of Shri Chhajju Ram	.. Ditto
24	Shri Shiv Narain Vats, son of Shri Gobind Ram	.. Ditto
25	Shri Gurcharan Singh Randhawa, son of Shri Panna Singh	.. Matric
26	Shri Nazar Singh, son of Shri Natha Singh	.. Not known
27	Shri Hardit Singh, Bhattal, M.L.A., son of Ram Singh	.. Not known
28	Shri Dula Singh, son of Shri Hazura	.. Ditto
29	Shri Sohan Singh Josh, son of Shri Lal Singh	.. Ditto
30	Shri Chanan Singh Brar, son of Shri Zora Singh	.. Ditto

[Home Minister]

Serial No.	Name of the Detenu	Qualification as stated by the detenu
1	2	3
31	Shri Sulkhan Singh, son of Shri Partap Singh	.. Matric
32	Shri Bhag Singh, son of Nihala	.. Matric
33	Shri Hari Singh, M.L.C., son of Shri Ishar Singh	.. B.A., B.T.
34	Shri Des Raj Chadha, son of Shri Duni Chand	.. Graduate
35	Shri Satwant Singh, son of Shri Narinjan Singh	.. Graduate
36	Shri Satya Madan, son of Madho Singh	.. B.A. (English)
37	Shri Gurcharan Singh, son of Shri Teja Singh	.. Punjabi writer, qualification not told by him.
38	Shri Teeka Ram Sukhan, son of Sohan Lal	.. Intermediate
39	Shri Rachhpal Singh, son of Shri Bishan Singh	.. Matric
40	Shri Ajit Singh Manakpuri, son of Shri Inder Singh	.. B.A. (English)
41	Shri Hazara Singh, son of Shri Gurdit Singh	.. Up to F.A.
42	Shri Sarwan Singh, son of Shri Banta Singh	.. Not known
43	Shri Jagtar Singh, son of Shri Shankar Singh	.. Matric
44	Shri Rajinder Singh, son of Shri Batan Singh	.. Middle
45	Shri Prem Chand, son of Shri Jai Sita Ram	.. Matric
46	Shri Mal Singh Dhillon son of Shri Albel Singh	.. Not known

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਜਦ ਸੋਸ਼ਲ ਐਂਡ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਸਟੇਟੱਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬੈਟਰ ਕਲਾਸ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸੈਕਟਰੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਟਰ ਕਲਾਸ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ?

ਮੰਤਰੀ: 1950 ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਰੂਲਜ਼ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਕਲਾਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬੈਟਰ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਸਬ-ਡਵੀਯਨਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਐਪਲਾਈ ਕਰਨ, ਉਹ ਗਰਾਂਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : I would like to know for my information whether the words 'Social Status' have been provided in the Rules. D n't you recognize that the Secretary-General of a political party of a State be placed in 'B' Class ?

ਮੰਤਰੀ : ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਸਹੀ ਇਤਲਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ। ਸੋਸ਼ਲ ਸਟੇਟੱਸ ਦੀਆਂ ਉਥੇ ਕਲਾਸੀ-ਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ।

Mr. Speaker : I am absolutely sure that the words 'social status' are there in the Rules.

Minister : According to the information with me detenus possessing one of the following qualifications are eligible for the grant of 'B' class :—

(a) Educational qualifications should be at least Matric.
(b) Monthly income should be at least Rs. 500.
(c) The amount of land revenue paid per annum should be at least Rs. 500.

These qualifications have, however, been relaxed in the case of M.Ps., M.L.As and M.L.Cs.

Mr. Speaker : Why a man like S. Harkishen Singh Surjeet has not been given 'B' class ?

मंत्री : मैं अर्ज़ करता हूँ कि जो रूल्ज़ हैं वह नहीं अलाऊ करते ।

Mr. Speaker : It is for the Government to change the Rules.

Minister : I am speaking of the Rules as they stand to-day. Whether they should be changed or not, is a separate question. I am talking of the Rules, as they stand at present.

Mr. Speaker : Is it fair to detain a person of the status of S. Harkishen Singh Surjeet and then classify him as a C class prisoner ? We have been to Jails and people with much less social status and political status have been given B class. It does not bring any credit to the Government.

Chief Minister : It will not bring credit to the Government. The idea is that we never expected that such people would turn anti-nationalists. You have been pleased to say that they should be treated in the Jail according to their 'social status'. The hon. Home Minister has said that they have been treated according to the Rules as they stand at present. Sir, you must give credit to the Home Minister for not going out of the Rules. As regards the change in the existing Rules, you are welcome to suggest anything.

Sardar Gurnam Singh : I would like to know from where are these Rules quoted by the hon. Home Minister ?

Mr. Speaker : I am absolutely sure that the words 'social status' do appear in the qualifications. I hope the hon. Member Sardar Gurnam Singh will remember that the words 'social status' are there in the Rules.

Sardar Gurnam Singh : Yes, Sir, I remember.

Chief Minister : I say that if there is any suggestion for the inclusion of the words 'social status' in the Rules, it will be considered. When the Rules were framed, it was not envisaged that these people will indulge in anti-national activities.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇ ਕੋਈ ਸ਼ਖਸ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਆਫਿਸ ਹੋਲਡਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, 10 ਸਾਲ ਤਕ ਉਥਾ ਮੈਂਬਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੀ ਦੇਖਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਕਨਸਿਡਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁਛਣ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਜੈਸਟ ਕਰਦੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਰਹਿ ਚੁਕਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਕਲੂਡ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ । That would have been much better.

Sardar Lachhman Singh Gill : May I know the qualifications of Sardar Harkishen Singh Surjeet ?

Minister : I am sorry, I have not got this information with me. His qualifications are, however, mentioned in some other question.

Sardar Gurnam Singh : It has been disclosed here that Sardar Harkishen Singh Surjeet was a Member of the State Legislature for a long time and that he is a Matriculate. Is the Home Minister prepared to place him in 'B' Class ?

Chief Minister : No, Sir. Let us first make the Rules. If the Rules are amended accordingly, he will be placed in 'B' Class, but not immediately.

Mr. Speaker : The Rules are amended by Executive orders and not by the Legislature.

Chief Minister : We will consider this.

Minister : These Rules are in force since 1950. Perhaps, this aspect of the matter was neither brought to the notice of Government nor was it ever considered . So these Rules are in force for the last 13 years.

Mr. Speaker : I definitely remember that people of the status of Shri Surjit were always placed in 'B' Class in the past.

Minister : I am sorry, Sir, that you have to make a distinction between a detenu and an ordinary prisoner.

Mr. Speaker : A detenu deserves better treatment. He is detained for preventive reasons.

Chief Minister : When the Rules were framed, no body touched these things.

Mr. Speaker : This should suffice. We have had enough of discussion over it.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਬੀ. ਏ. ਹਨ, ਕਾਮਰੇਡ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬੀ. ਏ. ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਦੇਸ ਰਾਜ ਚੱਡਾ ਐਮ, ਏ. ਹਨ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਟਰ ਕਲਾਸ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦਸੋ ਕਿ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ? ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਗਨੋਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਾਂਗਾ। ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਕੁਆਲੀਫਿਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਵੀ ਬੇਟਰ ਕਲਾਸ ਬਗੈਰ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਦੇਈਏ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਲਵਾਂਗੇ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਰੂਲ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋ ਆਕੜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ— ਇਕ ਤਾਂ ਐਪ-ਲਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਬਾਈ ਜਾਣਾ—ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਝਲਣੀਆਂ। ਅਰਜ਼ੀ ਤਾਂ ਦਿਉ ।

Minister : Sir, I want to make a clarification. You have been kind enough to make a reference to the social status. These words "social status" appear only in the Police Rules to which a reference was made yesterday (4.4.63). That was in regard to hand-cuffing. There is no reference of the words "Social status" in the Jail Manual.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : A mention has been made about the words "anti national". May I know whether these words find a mention in the Rules ? Will the Chief Minister be also pleased to define the words "anti-national".

Chief Minister : There may not be any mention of these words in the Rules, but persons have been detained on account of their anti-national activities. As regards the definition of these words, the Ex-Speaker should know more than I do.

Sardar Gurnam Singh : May I know whether certain persons who have already been detained and placed in 'B' Class, were detained for their antinational activities.

Home Minister : Yes, positively so.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁਲਾ ਨੂੰ ਐਂਟੀ ਨੇਸ਼ਨਲ ਐਕਟਿਵਿਟੀਜ਼ ਲਈ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਟਰ ਕਲਾਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ?

Mr. Speaker : The Government are not to do what the J. & K. Government do. They have their own Rules to follow.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿਘ ਭੌਰਾ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼. ਨੂੰ 'ਬੀ' ਕਲਾਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 'ਏ' ਕਲਾਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker: It does not arise.

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I know, Sir, whether a person who is detained for his anti-national activities , and fulfills all the conditions laid down, will be entitled to 'B' Class ?

Minister : Yes, then he gets it as a matter of right.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਦ ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ ਦੀ ਮੈਟਰਿਕ ਤੋਂ ਵਧ ਕੁਆਲੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬੈਟਰ ਕਲਾਸ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

मंत्री : मैं ने कहा है कि उन के मुताबिक जो ऐप्लाई करेगा, अगर उन की क्वालिफिकेशन्ज़ होंगी, तो उन्हें बैटर क्लास दी जायेगी । इस वक्त तो सिर्फ रूल्ज़ के मुताबिक उन को बैटर क्लास दी जा सकती हैं । गवर्नमैंट ने सिर्फ एक फैसला किया है कि लैजिस्लेटर्ज़ को बैटर क्लास दी जाये ।

श्री अध्यक्ष: पंडित जी, उन्हों ने सवाल किया है कि जो क्वालिफिकेशन्ज़ आप ने बताई हैं कामरेड हरकिशन सिंह सुरजीत उन को पूरा करते हैं आया यह बात गवर्नमेंट के इल्म में है या अरैस्ट करने वालों को भी पता है । क्या गवर्नमेंट को पता होने के बावजूद और अरैस्ट करने वालों को पता होने के बावजूद, उन को तब तक बैटर क्लास नहीं दी जाएगी जब तक वह ऐप्लाई नहीं करते, the Government will not take notic of it ? (Addressing the Home Minister) The question of the on. member is whether the Government or the officials making the arrest knew that Comrade Harkishan Singh Surjit fulfills the qualifications mentioned by you. Whether in spite of the fact that the Government and the officials who made the arrest knew it better class will not be given to him so long as he does not apply for it. Will the Government not take notice of it till then ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਇਲਮ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਦਾ ਕੀ ਰਵੱਈਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਰਵੱਈਆ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਡੀਫਾਈ ਕਰਨਾ, ਭਾਵੇਂ ਜਾਨ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਐਪਲਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ । ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਉਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਵਕਤ ਪਾਪੂਲਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਡੀਫਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵੇਲੇ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰੀਕਗਨਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਤੇ ਐਪਲਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ।

[ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ]

We used to defy the Government and did not recognise it. I have been in jail and can well imagine the attitude of the Government. Let the gentleman apply.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਬੈਟਰ ਕਲਾਸ ਲਈ ਅਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਹ ਆਫ-ਹੈਂਡ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ।

(The hon. Chief Minister cannot say off hand whether Comrade Harkishen Singh Surjeet had applied or not.)

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

Chief Minister : If he applies, action will be taken.

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब या गृह मंत्री बतायेंगे कि जैसा कि उन्हों ने कहा है कि रूल्ज़ में तो नहीं है लेकिन कोई ऐंटी नैशनल हो तो क्या उस को बैटर क्लास दी जा सकती है ?

Mr. Speaker : This has not been stated by the Home Minister at all. The Home Minister has stated that whether he is anti-national or national, he will get the better class provided he fulfills the conditions.

कामरेड राम प्यारा : मेरा सवाल यह है कि जैसा कि सरदार गुरदियाल सिंह ढिल्लों साहिब ने प्वायंट आउट किया है कि रूल्ज़ में ऐंटी-नैशनल है या कि नहीं, तो चीफ मिनिस्टर साहिब ने "ਹੋਵੇ ਭੀ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ" कहा है, मैं पूछना चाहता हूँ कि ऐंटी-नैशनल या रूल्ज़ में से किस को प्रैफ़ैंस दी जाएगी ?

मुख्य मंत्री : रूल्ज़ को प्रैफ़ैंस दी जाएगी ? My sentiment is my sentiment.

Mr. Speaker : Rules have precedence over every sentiment.

श्री बाबू दयाल शर्मा : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । मेरी गुज़ारिश यह है कि क्या किसी क्वैस्चन पर अनगिनत सप्लिमेंट्री सवाल हो सकते हैं ?

Mr. Speaker : It depends upon the importance of the question.

श्री बाबू दयाल शर्मा : इस तरह तो सारे सवाल रह जाएंगे । अभी मार्च तक के सवाल आए हैं, बाकी के सारे रह जायेंगे ।

PUNJAB RAKSHA DAL

***2037. Babu Ajit Kumar** : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the total expenditure incurred up to 26th January, 1963 by the Government on the Punjab Raksha Dal ;

(b) the name and the qualifications of the G. O. C. of the said Punjab Raksha Dal ?

Sardar Partap Singh Kairon (Chief Minister) : (a) Rs. 2,23,106/.

(b) General Mohan Singh, M.P. who was an officer in the Indian Army and INA.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 2,23,106 ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕੋਲ ਇਸ ਦੇ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਅਖਿਤਿਆਰ ਸੀ ? ਇਹ ਕਿਸ ਅਥਾਰਿਟੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤਾ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਮੁੜ ਕੇ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਰਕਮ ਮੰਗੀ, ਸਾਰੀ ਰਕਮ ਦੀ ਐਪਰੂਵਲ ਹੋਈ। ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਸਬਜੈਕਟ ਟੂ ਅਪਰੂਵਲ।

श्री बलराम जी दास टंडन : चीफ मिनिस्टर साहिब ने पार्ट (बी) में जवाब दिया है कि he was an officer in the I.N.A. तो क्या वह बतायेंगे कि वह आई. ऐन. ए. में किस रैंक के अफसर रहे हैं ?

मुख्य मन्त्री : जहां तक मुझे पता है यह वह आदमी हैं जिन्हों ने सब से पहले आई. ऐन. ए. शुरू की थी और जो उसमें हाइएस्ट रैंक था वह होल्ड किया।

श्री बलराम जी दास टंडन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि आई. ऐन. ए. में और उस से पहले उनका क्या रैंक था ?

मुख्य मन्त्री : उनके पहले रैंक का तो मुझे पता नहीं लेकिन जब आई. ऐन. ए. बनाई थी तो वह जनरल थे।

Mr. Speaker : I would not like to curtail the right of the Members to put supplementaries. But, we have to establish healthy conventions when any legislator is involved. Shri Mangal Sein Ji, you will not admit , but I have to tell you that where an M.P., M.L.A., or M.L.C., is involved, we have to be a little more considerate when asking questions. I am equally jealous of the rights of the Opposition. In fact, I give them more than their due. So, I would request the Members to be a little more considerate in such matters.

श्री मंगल सेन : आपने कहा है कि मैं आप की बात नहीं मानूंगा, यह गलत है। मैं मानूंगा लेकिन एक रिक्वैस्ट है, आप उसे मानो या न यानो, कि अगर ऐम. एल. ए. या ऐम. ऐल. सी. की पोज़ीशन यहां डिस्कस हो, जब आप ऐसा कहते हैं तो हम लाचार होते हैं।

श्री अध्यक्ष: इस सवाल में पूछा गया है कि रक्षा दल पर कितना रुपया खर्च हुआ है और जी. ओ. सी. का नाम और क्वालीफीकेशन क्या है। मैं आप से रिक्वैस्ट करता हूं कि आप इस मामले में कन्सिड्रेट रहें क्योंकि जी. ओ. सी. एक ऐम. पी. है। (It is asked in this question as to how much amount has been spent on the Raksha Dal and the name and qualification of the G. O. C. Raksha Dal. I would request the hon. Member to be considerate in this behalf since the G. O. C. is an M. P.)

ELECTION PETITION PENDING AGAINST COMRADE SHAMSHER SINGH JOSH, M.L.A.

***2061. Comrade Harnam Singh Chamak (Put by Comrade Babu Singh Master) :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether any Election Petition is pending at present against Comrade Shamsher Singh Josh, M.L.A. ;

(b) whether the Counsel engaged by Comrade Shamsher Singh Josh, for the purpose submitted any applications seeking interview with Com. Shamsher Singh Josh ; if so, the dates thereof and the result thereof ;

(c) whether the Election Tribunal, Ambala, also sent any communication to Government in this connection ; if so, the substance thereof and the action taken thereof ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes.

(b) (i) Yes.

(ii) dated 26th November, 1962, 26th December, 1962, 21st January, 1963 and one application was received without date.

[Home Minister]

(iii) Two interviews have so far been granted.

(c) (i) Yes.

(ii) The Election Tribunal requested for arranging occasional interview of Shri G.S. Chawla with the detenu.

(iii) Interviews have been allowed.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਾ ਕੀ ਸਿਟਾ ਨਿਕਲਿਆ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਕਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪੜ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ।

I may state that on receipt of second application dated 26th December, 1962, Shri G.S. Chawla was granted permission for interview on 11th January, 1963. The interview could not be held due to short space of time as Shri Shamsher Singh was transferred from Centrral Jail Hissar to Ambala Jail on his request. Shri Chawla was again advised on 19.1.63 to apply afresh in the prescribed form so as to reach this office before the proposed date of interview unless there are reasons to the contrary which should be specified. Shri Chawla applied on 22nd January, 1963 and permission was granted to him to interview Shri Josh on 31st January, 1963. The interview was held on this date. Shri Chawla again submitted another application which was without date for the grant of permission to interview Shri Josh. As a special case permission was granted to Shri Chawla to interview Shri Josh on 11th February, 1963. All these interviews were held in connection with the Election petition of Shri Josh.

श्री बलराम जी दास टंडन : क्या होम मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि पहली एप्लिकेशन जिस में इंटरव्यू मांगी गई थी वह कब मिली और कब इंटरव्यू ग्रांट की गई ?

मन्त्री : मैं ने एप्लिकेशन्ज़ मिलने की और इंटरव्यूज़ की इजाज़त मिलने की डेट्स दे दी हैं ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ. ਦਾ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਕਿਉਂ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ? ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾ ਕੇ ਦੱਸ ਦੇਵੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਕ ਹਾਸਲ ਹੈ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਕਰਨ ਦਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਅਗੇ ਤੋਂ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਕੀਲ ਮਿਲੇਗਾ ਤਾਂ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ. ਦਾ ਅਫਸਰ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਰੂਲਜ਼ ਦੇਖ ਲਵਾਂਗਾ । ਅਗਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰਿਲੈਕਸੇਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗਾ । ਮੈਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਿਲੈਕਸੇਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : It is too far. ਜਦ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਕੀਲ ਨਾਲ ਗਲ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ there are a number of things which he would like to talk away from the C.I.D. ਉਸ ਲਈ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ. ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਨ । ਅਗਰ ਰੂਲਜ਼ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਐਨ

ਕਨਸਿਡਰੇਸ਼ਨ ਤਾਂ ਸ਼ੋ ਕਰੇ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਵੇ । **(It is too far. When a person has to talk to his Counsel in connection with his election petition there are a number of things which he would like to talk away from the C. I. D. It is difficult for him to give instructions in the presence of the C. I. D. Even if the rules do not permit this, the Government may show him this much consideration that he should be given facility to protect his legel rights.)**

ਮੰਤਰੀ : ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਸ਼ੋਅਰ ਕਰਾਂਗਾ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ੁਅਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਦੇਖ ਲਵਾਂਗਾ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਇਤਰਾਜ਼ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮੁਨਾਸਬ ਰਿਲੈਕਸੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ ।

Mr. Speaker : I will allow only one supplementary more.

Sardar Gurnam Singh : I may bring it to your notice that as far as I know the rules, interview with a detenue is to be held, within the view of the officer but beyond his hearing. This is what is provided in the Rules.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਜੇ ਕਰ ਉਹ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਾਏ ਲੈਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਲੀਗਲ ਆਦਮੀ ਨੂੰ **at a distance beyond the hearing of the Government officials allow** ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਟਰ-ਵਿਊ ਕਰਵਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਕੇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਇੰਟਰਵਿਊ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਕਈ ਆਦਮੀ 'ਲੀਗਲ' ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਦਾਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਹਟ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ।

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

ROADS CLOSED FOR TRAFFIC IN AMRISTAR DISTRICT

931. Sardar Kulbir Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether any roads remained closed for traffic between 1st July, 1962 and 30th November, 1962 in district Amritsar ; if so, their list ;

(b) the total period for which each of these roads remained closed ;

(c) the reasons for their closure in each case ?

Sardar Partap Singh Kairon : Due to floods some roads remained closed for traffic in Amritsar District in September and October, 1962 but none in July, August or November, 1962. The requisite information regarding roads and dates of closure is contained in the enclosed statement.

Note.—For Unstarred question No. 979 and its interim reply please see Annexure at the end of this debate.

[Chief Minister]

Statements showing the dates on which Traffic on certain Roads in Amritsar District had Remained closed due to Floods

Serial No.	Name of route	Dates wheh remained closed	REASONS
1	Amritsar-Chandigarh ..	22nd September, 1963 to 30th September, 1962	On account of floods
2	Amritsar-Verowal ..	22nd September, 1962 to 7th October, 1962	Ditto
3	Amritsar-Bhikhiwind-Khalra ..	23rd Spetember, 1962 to 29th September, 1962	Ditto
4	Amritsar-Khem Karan ..	23rd September, 1962 to 30th September, 1962	Ditto
5	Amritsar-Kapurthala ..	22nd September, 1962 to 6th October, 1962	Ditto
6	Amritsar-Tarn Taran-Chola Sahib	22nd September, 1962 to 21st October, 1962	Ditto
7	Amritsar-Majitha-Wachoa ..	Ditto	Ditto
8	Amritsar-Lopoke-Kakar ..	22nd Spetember, 1962 to 28th Septeber 1962	Ditto
9	Amritsar-Lopoke-Sarangra ..	Ditto	Ditto
10	Tarn Taran-Jandiala ..	30th September, 1962 to 9th October, 1962	Ditto
11	Amritsar-Chandigarh *via* Moga ..	22nd September, 1962 to 2nd October, 1962	Ditto
12	Tarn Taran-Patti-Ghariala ..	23rd September, 1962 to 26th September, 1962	Ditto
13	Amritsar-Ferozepore ..	22nd September, 1962 to 8th October, 1962	Ditto
14	Tarn Taran-Gandiwind ..	22nd September, 1962 to 30th September, 1962	Ditto
15	Amritsar-Sangatpura-Fetehgarh-Churian	22nd September, 1962 to 14th October, 1962	Ditto
16	Amritsar-Gurdaspur *via* Dera Baba Nanak	22nd September, 1962 to 23rd September, 1962	Ditto
17	Amritsar-Faridkot ..	22nd September, 1962 to 19th October, 1962	Ditto
18	Amritsar-Naushera Dhalla ..	22nd September, 1962 to 31st October, 1962	Ditto
19	Tarn Taran-Sabraha ..	23rd September, 1962 to 29th September, 1962	Ditto

Serial No.	Name of route	Dates when remained closed	REASONS
20	Tarn Taran-Kot Budha ..	23rd September, 1962 to 30th September, 1962	On account of floods
21	Tarn Taran-Verowal ..	22nd September, 1962 to 17th October, 1962	Ditto
22	Tarn Taran-Dehra Sahib ..	21st September, 1962 to 4th October, 1962	Ditto
23	Amritsar-Mehta ..	23rd September, 1962 to 30th September, 1962	Ditto
24	Amritsar-Goindwal ..	22nd September, 1962 to 30th September, 1962	Ditto
25	Amritsar-Bhatinda ..	22nd September, 1962 to 18th October, 1962	Ditto
26	Amritsar-Bachiwind ..	21st September, 1962 to 26th October, 1962	Ditto
27	Amritsar-Preetnagar ..	Ditto	Ditto
28	Amritsar-Dhad Kasal ..	1st October, 1962 to 30th October, 1962	Ditto
29	Amritsar-Sarai Amanat Khan ..	1st September, 1962 to 31st October, 1962	Ditto
30	Khalra-Patti-Harike ..	22nd September, 1962 to 29th September, 1962	Ditto
31	Amritsar-Balarwal *via* Ajnala ..	21st September, 1962 to 26th September, 1962	Ditto
32	Ajnala-Bhindi Saidan ..	21st September, 1962 to 13th October, 1962	Ditto
33	Amritsar-Surian *via* Chogwan ..	Ditto	Ditto
34	Amritsar-Jalalabad ..	22nd September, 1962 to 26th September, 1962	Ditto
35	Amritsar-Dalhousie ..	21st September, 1962 to 26th September, 1962	Ditto
36	Amritsar-Harika *via* Bhikiwind, Khalra	23rd September, 1962 to 29th September, 1962	Ditto
37	Amritsar-Guru Ka Bagh-Jhander..	22nd September, 1962 to 18th October, 1962	Ditto
38	Tarn Taran -Fatehabad ..	21st September, 1962 to 3rd October, 1962	Ditto

VACANT POST OF ASSISTANT DIRECTOR AYURVEDA, PUNJAB

957. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Minister for Finance be pleased to state whether the post of Assistant Director of Ayurveda,

[Comrade Bhan Singh Bhaura]
Punjab, has been filled up ; if so, whether he has got the requisite qualifications ; if not, the reasons therefor ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : The permanent post of Assistant Director is to be filled in. A requisition is being sent to the Public Service Commission shortly.

PRINTING OF LISTS OF AYURVEDIC AND UNANI PRACTITIONERS

958. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether any quotations were called for the printing of lists of Ayurvedic and Unani Practitioners in the year 1959 by the Board of Ayurvedic and Unani Systems of Medicine, Patiala, from the Private Presses ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the amount of lowest tender quoted for the purpose ;

(c) whether the said tenderer executed the printing orders ; if not, the reasons therefor ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) No, Sir.

(b) and (c) Question does not arise.

HOUSES DAMAGED IN HISSAR DISTRICT DURING 1962 FLOODS

980. Shri Amar Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the number of houses totally damaged in rural and urban areas, separately, in Hissar district, tehsil-wise due to heavy rains and floods in September, 1962.

(b) the total amount distributed to the affected persons as subsidy in the said district, tehsil-wise, together with the names of the persons to whom it was given ?

Sardar Ajmer Singh : (a) Houses collapsed in Rural area — 243

Urban area — 2,657

Tehsil-wise details are as under :—

Name of Tehsil		*Houses Collapsed*
Hissar	..	783
Fatehabad	..	670
Sirsa	..	1,387
Hansi	..	55
Bhiwani	..	5

(b)

Name of Tehsil		*Subsidy distributed*
		Rs
Hissar	..	45,920
Hansi	..	20,680
Fatehabad	..	24,040
Sirsa	..	1,34,600
Total	..	2,25,240

It is, however, not possible to supply the names of the persons tahsil-wise to whom subsidy was given as relevant record is too voluminous and copying out thereof will involve considerable time and labour. The same can, however, be made available at the Tahsil Headquarters.

LANDS GIVEN UNDER THE HARIJAN WELFARE SCHEME

981. Shri Amar Singh : Will the Minister for Agriculture and Welfare be pleased to state the total number of persons with their names belonging to the Scheduled Castes, caste-wise, who have been given land under the Harijan Welfare Scheme in the State, district-wise, during the period from April, 1957 to 31st January, 1963 ?

Sardar Gurbanta Singh : The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

POLICE FORCE IN THE STATE

984. Comrade Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to sate the strength of the Police force in the State in all ranks from year 1948 to 1962, year-wise ?

Shri Mohan Lal : The strength of Police Force in the State in all ranks from year 1948 to 1962, year-wise, was as given below :—

Year		*Strength*
1948	..	20,887
1949	..	19,687
1950	..	20,129
1951	..	20,018
1952	..	19,969
1953	..	20,018
1954	..	20,588
1955	..	21,796
1956	..	25,650
1957	..	30,474
1958	..	30,130
1959	..	30,323
1960	..	34,350
1961	..	34,957
1962	..	48,419

Note.—This strength given above is as it stood on 31st December, each year except 1956 in which case it is as it stood on 31st October, 1956 i.e., before the merger with Pepsu.

DUTY CARDS AND MINIMUM WAGES FOR EMPLOYEES OF PUNJAB ROADWAYS

985. Comrade Babu Singh Master : Will the Chief Minister be pleased to state—

(v) whether duty cards and minimum rates of wages fixed by Government are being given to the employees of the Punjab Roadways ;

(b) if the reply to part (a) above be in the negative, the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) & (b) The employees of the Punjab Roadways, covered under the Minimum Wages Act, are being paid not less than the minimum rates of wages fixed by the Government. The duty cards, however, are not being issued to the employees as their maintenance has been exempted by Government—vide Labour Department Notification No. 5852-4Lab-II-62/CA/II/48-S26162, dated 11th June, 1962. The information stipulated to be collected in the duty cards is being maintained in the attendance registers and pay bills.

---

10 00 a.m.

SHORT NOTICE QUESTIONS AND ANSWERS

STRIKE BY STUDENTS OF GOVERNMENT MEDICAL COLLEGE, PATIALA

***3516. Comrade Gurbakhsh Singh Dhaliwal :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the students of Government Medical College, Patiala are on strike ; if so, since when together with the reasons therefor ;

(b) the total number of students on roll of the said College and the number of those who are participating in the strike ;

(c) whether any deputation of the students met him at Chandigarh to place their demands before the Government ; if so, when together with the steps taken since then to redress their grievances ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a)*Yes ; since the 20th March, 1963. Due to administrative reasons, certain transfers were proposed among the staff of the Medical College, Patiala. The Principal, Dr. Amarjit Singh, preferred to proceed on leave preparatory to retirement rather than go out of Patiala. The students of the college were exploited by some interested parties.

(b) 606 students are on roll of the College and 598 students are participating in the strike.

(c) Yes ; on the 20th March, 1963. All possible steps have been taken to see that the teaching of the students does not suffer.

The un-expired portion of leave granted to Dr. Amarjit Singh has been cancelled at his request and he has taken over as Professor of Medicine at the College since 28th March, 1963.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦਾਲੀਵਾਲ : ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਇੰਟਰੈਸਟਿਡ ਪਾਰਟੀਜ਼ ਨੇ ਵਰਗਲਾਇਆ ਸੀ, ਕੀ ਉਹ ਦਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਕੱਚੀ ਪਿੱਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਜਵਾਬ ਮਹਿਕਮੇ ਵਲੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਲਗਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੇ ਹੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕੋ ਲੜੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿ ਕਾਲਿਜ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁਝ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ?

---

*Reply given in Punjabi

Mr. Speaker : He is not very sure about it.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਟੂਡੈਂਟਾਂਸ ਨੇ ਹੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਦਲਾ ਲਊ ਕਾਰਵਾਈ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਆਪ ਨੂੰ ਕੀ ਫਿਕਰ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹਿਸਾ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

SALE OF PLOTS IN CHANDIGARH

*3477. **Shri Rup Singh Phul** (Put by Comrade Ram Chandra): Will the Minister for Excise, Taxation and Capital Project be pleased to state—

(a) whether Government have decided not to advance any kind of house building loan to Government employees during the year 1963-64 ;

(b) whether Government is aware of the fact that due to National Emergency building material is also not easily available for the construction of houses ;

(c) if replies to parts (a) and (b) above be in the affirmative whether there is any proposal under the consideration of Government to allow the plot holders in Chandigarh to dispose of their plots even after 31st March, 1963 ; if so, the details thereof ?

Shri Ram Saran Chand Mittal : (a) No.

(b) There is no scracity of building material at present.

(c) The proposal for allowing the transfer of ownership of plots sold by allotment during the period from 1952 to 1960 is under the consideration of Government. The details have not been finalized so far.

QUESTIONS OF PRIVILEGE

I REGARDING CERTAIN OBJECTIONABLE REMARKS MADE BY SOME MEMBERS OF THE SENATE OF THE PUNJAB UNIVERSITY

Shri Mangal Sein (Rohtak) : Sir, I beg to ask for leave to raise a question of privilege in regard to the discussion and criticism, made of the working of the University by some members of the Vidhan Sabha at the time of discussing the Education Demand in the House, being called "nonsense" in the meeting of the Senate of the Punjab University held on 30th March, 1963. To call any observations made in the House as nonsense is a contempt of the House. The words uttered in the said meeting of the Senate in this respect cause reflection on the dignity of the House. It is, therefore, requested that this matter be discussed in the House and the same may be referred to the Privileges Committee. The proceedings of the Senate of the Punjab University were published in the daily "Tribune" dated the 31st March, 1963 in column 3 of page 12. A copy of the * newspaper is attached.

Mr. Speaker : There is another privilege motion given notice of by Comrade Ram Chandra, which is identical to the one moved by Shri Mangal Sein. He may also move his motion.

Comrade Ram Chandra (Nurpur) : Sir, I beg to ask for leave of the Speaker's consent to move a privilege motion about the speeches made by Dr. Mahajan, Shri B. L. Kapur and some other Fellows of the Punjab University, who at the meeting of the University Senate, held on 30th March, 1963, made observations, which were coercive and reflected on the conduct and motives of the members of the Punjab Vidhan Sabha, who participated in the Debate on Education and Appropriation Bill in the present Session. Shri Mahajan is reported on page 12 of the Tribune, dated 31st March, 1963, to have said that "The charges were ill-founded, based on hearsay and motivated by personal considerations". He further

*Kept in the Library.

[Comrade Ram Chandra]
said, "All talk of groups and lobbies was 'non-sense' and expressed surprise that no one protested against the condemnation of the University in the Vidhan Sabha. Shri B.L. Kapur said "That the criticism against the University was due to political obsession etc." So far other speeches, they can only be had from the proceedings of the Senate. That such coercive speeches should come from such responsible personalities criticising the observations made not only by the Members of the House but also by the Leader of the House, amount to clear breach of privilege of the members of the House.

Mr. Speaker : As the hon. Members know notices of privileges motions have been received from Shri Mangal Sein and Comrade Ram Chandra on the subject of speeches made by Members of the University Senate including Shri Mehar Chand Mahajan, Shri B. L. Kapur and other Fellows of the University in their meeting on the 30th of March, reflecting seriously on the conduct and motives of the Members of the Vidhan Sabha. It may be recalled that some speeches were made in this House during the various stages of the Budget discussions criticising the manner in which the Punjab University at Chandigarh was conducting its affairs. The Members of this House have every right to criticise any Department or institution including autonomous bodies which receive grants from the State Exchequer. If any such body on account of the criticism made against it in the Vidhan Sabha, instead of improving its own affairs, retaliates against the Vidhan Sabha, it throws itself into a very serious position and what it says may amount to reflections on the Vidhan Sabha itself. I need not mention the consequences that will necessarily follow from such conduct.

We have a great deal of respect for the university as being a body responsible for imparting higher education to our young men and if the person who control the affairs of the University are impervious to healthy criticism than I must say that it is extremely sad. However, I am not at present referring this matter to the Committee of Privileges but I would request the Chief Minister to discuss this matter with the Vice Chancellor of the University and inform the House, at the earliest possible. Perhaps Government would consider the advisability of appointing some kind of enquiry into the affairs of the University as startingly revealed on the floor of this House.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਲਾਈਟਲੀ ਲੈ ਲਿਆ ਕਰੀਏ। ਆਖਿਰਕਾਰ ਫਰੀਡਮ ਆਫ ਸਪੀਚ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿੱਲ ਨਾਲ ਵੇਖੀਏ ਜੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਕਿਸੇ ਰਫਰੇਂਸ ਵਿੱਚ ਕਹਿ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰਿਫਲੈਕਸ਼ਨ ਨਾ ਸਮਝ ਲਈਏ। ਐਨੀ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚਿੜ੍ਹਨ ਨਹੀਂ ਲਗ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਹਾਊਸ ਦੇ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜਿਜ਼ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹੋ ਔਰ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਸਪੋਰਟ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। "ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਸ ਵੱਕਤ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਐਨੀ ਛੇਤੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ ਮੋਸ਼ਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬਾਹਰ ਹੋਰ ਵੀ ਬਥੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਐਨੀ ਗੱਲ ਤੇ ਚਿੜ੍ਹ ਜਾਣਾ ਫਬਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਥੇ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੁੰਝਲ ਰਖੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਟਰਬਿਊਨ ਨੇ ਕੁਝ ਵਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਹੀ ਐਨੀ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ਚਲ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਕਸਟੋਡੀਅਨ ਹੋ ਜੋ ਆਖੋਗੇ ਕਰਾਂਗੇ ਪਰ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਇਗਨੋਰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛ ਲਓ। ਜੇ ਕੋਈ ਗੁੰਝਲ ਰਖੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲੈਣਾ।

Mr. Speaker : I entirely agree with the hon. Leader of the House that we should not be touchy about it and that is the reason why I have not referred this matter to the Committee of Privileges.

However, such words as "non-sense" etc., as they appeared in the Press –seem to have been used by members of the Senate, like Mr. Mahajan and they do not bring any credit to their person.

I fully agree with the Leader of the House and that is why I have requested him to kindly see the record and if there is healthy difference of opinion between the hon. Members of this House and the members of the Senate then we can easily put up with that. But if aspersions have been cast on the conduct of Members of this House and the words "non-sense" etc. have been actually used—as the Chief Minister has repeatedly said here and I have no reasons to differ from him that he is more jealous about the dignity of the House—then it is a serious matter. So he will kindly discuss this matter at personal level and find out whether these words were actually used or they wrongly appeared in the Press.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ (ਤਰਨ ਤਾਰਨ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਸ ਦਿਨ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਉਪਰ ਬੋਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜੋ ਸਪੀਚ ਮੈਂ ਇਥੇ ਕੀਤੀ । ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਕੰਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕੀਤੀ । ਉਸ ਦਿਨ ਤੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਈਆਂ। ਇਕ ਇਹ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨੇ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਨੇ ਔਰ ਸਾਡਾ ਜੋ ਪਿਛਲਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਐਟਮਾਸਫੀਅਰ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਦੇ ਵਖੋ ਵਖ ਹੈਡਜ਼ ਆਫ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਸ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੂਜਿਆਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਔਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਦੀ ਲਾਈਟ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਖੀਆਂ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਆਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਦੇ ਇੰਟਰਨਲ ਅਫੇਅਰਜ਼ ਔਰ ਦੂਜਾ ਸਾਡੀ ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਦਾ ਇਹ ਹੱਕ ਕਿ ਜੋ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਐਕਟ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਹਾਲਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਨਵੀਆਂ ਤਰਮੀਮਾਂ ਤਜ਼ਵੀਜ ਕਰਨੀਆਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਤਜ਼ਵੀਜ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪ ਟੂ ਡੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਤਰਮੀਮਾਂ ਕਰ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਹ ਐਕਟ ਬਣਿਆ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਔਰ ਹੁਣ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਆਸਮਾਨ ਦਾ ਫਰਕ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰੀਫਾਰਮ ਕਰਕੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਮਿਨੀਮਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕਲੈਸ਼ ਆਫ ਇੰਟ੍ਰਸਟ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਥੋਂ ਦੀ ਅਕੈਡੇਮਿਕ ਐਟਮਾਸਫੀਅਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਬਜਾਏ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਦੇ ਹੈਡਜ਼ ਆਫ ਵੇਰੀਅਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਸ ਅਪਣੀ ਹਦੂਦ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਮਸਲਨ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਦਾ ਜਾਂ ਕੈਮਿਸਟ੍ਰੀ ਦਾ ਹੈਡ ਆਫ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਿਦ ਇਨ ਦੀ ਸਵੀਅਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਮੇਰੀ ਗਲ ਨੂੰ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਵੀ ਔਰ ਬਾਹਰ ਵੀ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਆਇੰਟਸ ਤੇ ਗਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ]

ਐਗਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਔਰ ਜੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਲਫਾਜ਼ ਕੋਟ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, "yes it could be amended" ਲੇਕਿਨ ਉਥੋਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਐਟਮਾਸਫੀਅਰ ਸੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਬਾਹਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਖਬਰਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਥੇ "ਨਾਨਸੈਂਸ" "ਮੈਲਿਸ਼ਸ" ਔਰ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਲਫਜ਼ ਵਰਤੇ ਗਏ। ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਦਸਿਆ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਔਰ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੇ ਆਦਮੀ ਹੋ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਈਟਸ ਔਰ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜਿਜ਼ ਨੂੰ ਉਥੇ ਚੈਲਿੰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਰੇਜ਼ ਕਰਦੇ ? ਗੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਕਹਿ ਵੀ ਲਿਆ ਸੁਣ ਵੀ ਲਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਹਾਉਸ ਦਾ ਇਨਹੇਰੈਂਟ ਰਾਈਟ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਜਦ ਵੀ ਚਾਹੀਏ ਅਮੈਂਡ ਕਰ ਸਕੀਏ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਪੈਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕੀ ਇਹ ਮੁਨਾਸਬ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਡੀਕਿਊਲ ਕਰਨ—"ਨਾਨਸੈਂਸ" "ਮੈਲਿਸ਼ਸ" ਔਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ when we have got the inherent right to amend the act.

Mr. Speaker : Yes, certainly. We have got the right to amend any Act passed by the State Legislature. But I want to know if the words "maliciously, non-sense, etc.," were used .

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਥੇ ਕੀ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਪਰ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੇਰੀ ਸਪੀਚ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਬੜਾ ਐਪੋਲੋਜੈਟਿਕ ਕਨਸੀਲੀਟਰੀ ਡਿਫੈਂਸਿਵ ਹੀ ਰਿਹਾ। it was all constructive and objective ਪਰ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਐਕਸ ਜੱਜ ਹਨ, ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੇ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਹਨ

Mr. Speaker : We care a fig whether he is an ex-Judge or anybody also. Whosoever he may be, if anybody is guilty of breach of privilege of this House, we will bring him before the bar of the House and punish him. But I want to know whether all these words-malicious, non-sense, etc., were used in your presence.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਗੇ ਵੀ ਕਹਿ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ ਔਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਲਫਜ਼ ਆਏ ਹਨ। Those have been reported in the press.

Mr. Speaker : The hon. Member was present there. Were these words "malicious, non-sense, etc." actually used ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Yes, these words were actually used.

Mr. Speaker : Then it is a very serious matter. I would request the Leader of the House to get a copy of the proceedings of the meeting of the Senate of that date and I defer my opinion on these motions. If the words "malicious, baseless, non-sense, etc" have been used about the speeches made by the hon. Members on the floor of the House, I will certainly take a very serious view of that.

II. REGARDING A LETTER ADDRESSED BY THE CHIEF MINISTER TO THE CHAIRMAN, PUNJAB LEGISLATIVE COUNCIL.

श्री बलराम जी दास टंडन : स्पीकर साहिब, मेरी एक पुरानी प्रिविलेज मोशन पैंडिंग चली आ रही है। चीफ मिनिस्टर साहिब ने कौंसिल के चेयरमैन साहिब को चिट्ठी लिखी थी वह उस के बारे में है।

Mr. Speaker : I discussed this matter with the hon. Chairman of the Punjab Legislative Council personally yesterday. All that has been published in the Press about the letter written by the Leader of the House is wrong. Not a word appears in the letter written by the Chief Minister to the Chairman of the other House.

श्री बलराम जी दास टंडन : स्पीकर साहिब, यह बात तो सारी अखबारों में आ चुकी है और इस की अभी तक कन्ट्राडिक्शन नहीं हुई। न लीडर आफ दि हाउस से इस की कन्ट्राडिक्शन हुई है और न कौंसिल के चेयरमैन की तरफ से हुई है।

श्री अध्यक्ष : इस तरह तो तेरहा सौ चीजें अखबारों में रोज़ छपती हैं जिन में से कुछ ठीक होती हैं और कुछ गलत छपती हैं। गवर्नमेंट के पास सिर्फ यही काम नहीं है कि वह उन को देखती रहे।

I have seen the letter written by the Leader of the House to the Chairman of the Council. There is not a word even by implication, which casts reflection on any Member of the House collectively or individually. It is a small matter. We should not be so much touchy about it. (Hundreds of such news appear in the newspapers, out of which some are based on facts which other are baseless. The Government is not expected to examine all such news as it has not this work only to do. I have seen the letter written by the Leader of the House to the Chairman of the Council. There is not a word, even by implication, which casts reflection on any Member of the House collectively or individually. It is a small matter. We should not be so much touchy about it.)

श्री बलराम जी दास टंडन : मेरी रिक्वैस्ट, स्पीकर साहिब, सिर्फ इतनी है कि अगर यह बात ठीक नहीं है तो उस को इन्हें कन्ट्राडिक्ट करना चाहिये।

Mr. Speaker : It would form part of the proceedings of the House also when I make a statement that nothing has been said by the Leader of the House in his letter to the Chairman of the Council which in any way reflects on the conduct, ability or intelligence of the Members of this House.

ADJOURNMENT MOTION

Mr. Speaker : Sardar Bhan Singh Bhaaura Ji, your adjou rnmen t motion is too late. Therefore I rule it out of order.

**Note*:—For previous referance please see debate Vol.No. 20 Dated 21st March, 1963 (Morning setting)

†Sarvshri Bhan Singh Bhaura and Jagir Singh Joga M.L.As. to ask for leave to make a motion for the adiournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance namely, termination of the vervices from various departments about 400 employees of the Punab Government and providing them no alternative job.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ: ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰੇ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਲੇਟ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ।

Mr. Speaker : The adjournment motion is not in order. Therefore, I have ruled it out of order.

CALL ATTENTION NOTICES

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, मेरी एक *काल अटैन्शन मोशन है। पंजाब गवर्नमैंट के लैंगुएज डिपार्टमैंट की तरफ से एक किताब छपी है जिसका नाम है "पंजाब"। उस में भगवान श्री कृष्ण जी के बारे में बहुत सी ऐसी बातें कही गई हैं जो कि लोगों के जज़बात को इन्जर करने वाली हैं। इसी तरह से श्राद्धों के बारे में भी एक बड़े बेढंगे तरीके से मज़ाक उड़ाने की कोशिश की गई है।

Mr. Speaker : I would request the hon. Chief Minister or the Minister who is in-charge of this Vibhag to go through this book. आप उन को बता दें। यहां इस चीज़ को डिस्कस करने से यहां का एटमौसफियर गंदा होगा। भगवान कृष्ण के बारे में और श्राद्धों के बारे में अच्छी लैंगुएज इस्तेमाल नहीं की गई। Definitely I am convinced that that amounts to injure the deepest feelings of the Community and that book is unworthy to have been published by a Government Department. However, I would request the hon. Member that instead of raising this part here he would discuss this thing of the hon. Minister concerned. (I would request the hon. Chief Minister or the Minister who is incharge of this Vibhag to go through this book. The hon. Member should tell him all about it. I cannot

---

*Respected Speaker Sahib,

With your kind permission, Sir, I want to draw the attention of the Government to the "writings" written in Punjabi, in Book named "Punjab" sponsored by the Language Department of the Punjab Government. "Sharadh" "श्राद्ध"

In a most vulgar and indecent language a critical joke of Sharadh has been taken. Sharadh is a well known religious performance of Hindus in the country and this book has tried to injure the feelings of the people. Exact copy of the same is attached herewith. "Bhagwan Krishan" "भगवान कृष्ण"

Describing how Krishana at many places in the same book, a most derogatory insulting and unbecoming language has been used. It seems an open licence has been given to the Language Department to write any and everything against personalities regarded and worshipped as Gods even. Extract copy of the few references is attached herewith.

(Sd) BALRAMJI DAS TANDON,
M.L.A.

permit discussion on this thing here as it is likely to create tension in the House. Good language has not been used about Lord Krishna and the 'Sharadhas' in that book. Definitely I am convinced that that amounts to injure the deepest feelings of the community and that book is unworthy to have been published by a Government Department. However, I would request the hon. Member that instead of raising this point here, he should discuss this thing with the hon. Minister concerned.)

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, मेरा इस बात को यहां करने का यह मतलब नहीं है कि यहां कोई टैन्शन पैदा हो या इस को यहां डिस्कस किया जाए । मैं तो यह चीज़ सरकार के नोटिस में लाना चाहता हूँ कि भगवान कृष्ण के बारे में ऐसी ऐसी बातें इस किताब में कही गई हैं जिन को न ज़बान से कहा जा सकता है और न सुना जा सकता है ।

Mr. Speaker : I have said that they are most derogatory.

श्री बलरामजी दास टंडन : मैं तो यह कहना चाहता हूँ कि या तो इस किताब की छपाई बन्द की जाए या यह सारा मैटर इस में से एक्सपंज किया जाए ।

Mr. Speaker : I say, I entirely agree with the hon. Member. I certainly feel that the writings in the book are most derogatory and injure the deepest feelings of the community and such a book should not have been allowed to be published or issued by the Government. But I would request the hon. Member that instead of raising this matter on the floor of the House, he should discuss it with the hon. Minister concerned personally.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰਾ ਇਹ ਕਾਲ *ਅਟੈਂਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸ ਹੈ । ਇਹ ਬੜੀ ਇੰਪਾਰਟੈਂਸ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਆਲੀਕੇ ਦੇ ਇਕ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ 50 ਰੁਪਏ ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਿਫੈਂਸ ਫੰਡ ਲਈ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਵਸੂਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ 50 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਸੀਦ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ......

Mr. Speaker : I have not been able to go through it. Let me first look into it.

BILLS

THE PUNJAB EXCISE (AMENDMENT) BILL, 1963—AS PASSED BY THE PUNJAB LEGISLATIVE COUNCIL,—RESUMPTION OF CONSIDERATION CLAUSE BY CLAUSE

(*At this stage the Irrigation and Power Minister rose to move his Bill*).

Mr. Speaker : Before I call upon Baboo Bachan Singh to resume his speech I would like to say to Chaudhri Sahib that after we have finished the Bill which is under discussion we will take up his Bill. The next item on the agenda will be his bill.

---

*"I beg to move a call attention motion on a matter of urgent public importance that Shri Pirthipal Singh Magistrate 1st Class Ferozepore compelled one Bahadar Singh of village Alike to pay Rs 50 towards N.D. Fund on 16th February 1963 and 18th Februaray, 1963 without issuing any receipt. He was called at Sadar Police Station Ferozepore by the police on 27th March, 1963 abused, threatened of direconsequences if he does not withdraw the complaint made by him to the Deputy Commissioner Ferozepore against the aforesaid Magistrate.

Sd :

Kulbir Singh, M. L. A.

Irrigation and Power Minister: All is right, Sir.

Mr Speaker : Yesterday when the House adjourned, Baboo Bachan Singh was in possession of the House. He may continue his speech.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ ਉੱਤਰ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਕਲਾਜ਼ 2 ਦੀ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਜੋ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਇਨਸਿਨਸੈਰਿਟੀ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਥੇ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਤੇ ਵੋਟ ਆਫ ਥੈਂਕਸ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਜ਼ਿਸ ਵੇਲੇ ਹਾਊਸ ਅਗੇ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਤਰਮੀਮ ਦਿਤੀ ਸੀ—

> "That no mention has been made to separate Judiciary from the Exective.
>
> That no mention has been made to enforce prohibition in the State,'"

ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਗੇ ਵੀ ਤਰਮੀਮ ਚਲਦੀ ਸੀ। *(At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair.)* ਮੇਰੇ ਪਾਸ 4 ਅਪਰੈਲ 1962 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਤੇ ਵੋਟ ਆਫ ਥੈਂਕਸ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਤੇ ਜਿਤਨੀ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਸੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਉਸ ਬਹਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਬੰਦਸ਼ ਲਾਣ ਬਾਰੇ ਇਕ ਲਫ਼ਜ਼ ਵੀ ਕਹਿਣ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਗਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ । ਫਿਰ ਜ਼ਦ ਮੌਕਾ ਆਇਆ ਉਸ ਤਰਮੀਮ ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੋਟ ਪਵਾਏ ਔਰ ਮੇਰੀ ਤਰਮੀਮ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ 46 ਵੋਟ ਪਏ ਔਰ 77 ਵੋਟ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪਏ । ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਰੂਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਹੋਵੇ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਕਾਯਕ ਇਹ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਰੈਫਰੈਂਡਸ ਕਰਾਵਾਂਗੇ । ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਕਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਤੇ ਨਾ ਕਦੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਰੈਫਰੈਂਡਮ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਕਾਂਸਟੀਚਿਊਐਂਟ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਲਿਆਵੇਗੀ । ਫਿਰ ਰੈਫਰੈਂਡਮ ਤਾਂ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਦਾ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ । ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸਟੇਟ ਆਫ ਐਮਰ-ਜੈਂਸੀ ਆ ਗਈ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਇਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪਿਛੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ । ਹੁਣ ਇਕ ਦਿਨ ਫਿਰ ਯਕਾਯਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਪਬਲਿਕ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੁਤੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਇਥੇ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਲਾਗੂ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਇਸ ਅੰਦਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਇਹ ਪਾਲੀਸੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਥੇ ਇਜ਼ਲਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ । ਲੇਕਿਨ ਹਾਲਾਂ ਤਕ ਐਸਾ ਕੋਈ ਬਿਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਮੇਰੀਆਂ ਤਾਂ ਅੱਖੀਆਂ ਹੀ ਉਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਉਡੀਕ ੨ ਕੇ ਪੱਥਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਬਿਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ; ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਐਕੜੇ ਹਨ ਔਰ ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਆਪਣੇ ਛਾਪੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਠੇਕਿਆਂ ਦੀ ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਬੜੀ ਘਟ ਗਈ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੁਣ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਲਓ । 1956-57 ਵਿਚ ਦੇਸੀ

ਸ਼ਰਾਬ 7 ਲਖ 35 ਹਜ਼ਾਰ ਗੈਲਨ ਵਿਕੀ ਸੀ ਤੇ 1961 62 ਵਿਚ ਇਹ 6,25,676 ਗੈਲਨ ਵਿਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਠੇਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਘਟ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਘਰ ਦੀ ਕਢੀ ਹੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਨਾ ਗੌਮਿੰਟ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਦੀ ਕਢੀ ਹੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਦੀ ਕਢੀ ਹੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਠੇਕੇ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਮੁਲ ਵਿਚ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਮੰਨੇਗੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਠੇਕੇ ਤੇ ਅਸਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲਾਵਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਜ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵੀ ਜ਼ਹਿਰ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਤਕ ਵਾਈਨ ਅਤੇ ਬੀਅਰ ਦੀ ਖਪਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਇਹ ਵਧੀ ਹੈ, ਘਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਨ 1956-57 ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਖਪਤ 1,36,000 ਗੈਲਨ ਸੀ ਇਹ ਵਧਕੇ 1,74,000 ਗੈਲਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਕਲੋਰੋਹਾਈਡਰੇਟ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰੈਵੀਨਿਊ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਚੇਨ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਚੇਨ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬੜਾ ਰਸੂਖ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਰ ਰਸੂਖ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਠੇਕੇ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਇਹ ਜੋ ਬਿਲ ਆਇਆ ਹੈ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਾਸ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰ-ਚਾਉਣ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਕ ਸਕੇ। ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਵਾਕਈ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਨੇਕ ਨੀਅਤੀ ਨਾਲ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਵਲ ਆਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਸ੍ਰੀਮਨ ਨਾਰਾਇਣ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਖਾਸ ਚੇਲੇ ਸਨ:

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮਹਾਤਮਾਂ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜੰਮੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਤੇ ਜ਼ਮਨਾ ਲਾਲਬਜਾਜ ਦੇ ਦਾਮਾਦ ਹਨ। (He was not even born during the days of Mahatma Gandhi. He is the son-in-law of Shri Jamna Lal Bajaj)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਉਹ ਵਰਧਾ ਕਾਲਿਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਨ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਤੁਸੀਂ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਕਿਉਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ? (The hon. Member himself is an elder congressman; why does he quote his example ?)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਦੋ ਤਰੀਕ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਫ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ।

He said "that drink addicts should be regarded not as criminals but as sick people deserving sympathetic attention and they should be weaned away from the evils of drinking through constant educative propaganda from family to family.

ਮੈਂ ਇਕ ਵਡੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਈਏ ਕਿ ਅਡਿਕਟ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਬਿਮਾਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਵੀ ਸਿੰਪੇਥੈਟਿਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਸਜ਼ਾ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਦੁਗਣੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਦੁਗਣੀ ਰਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨੂੰ ਘਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਬਲਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਖਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਗਰੋਹ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਬਠਿੰਡੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 4 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਘਾਟਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ——ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੇ ਗਰੋਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਫਿਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ Physician Heal Thyself' ਵਾਲੇ ਅਸੂਲ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਆਮ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਲਸਿਆਂ ਵਿਚ ਦਿਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੈਕਚਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹੀ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪੈਗ ਤੇ ਪੈਗ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਬੜਾ ਗਭੀਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਬਲਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਸਰਵਿਸ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਲਈ ਇਕ ਆਰਡਰ ਜਾਰੀ ਕਰੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੇਖਾਂਗਾ ਕਿ ਆਇਆ ਇਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੀਰੀਅਸ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਕਢ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡੇ ਅਫਸਰ ਖੁੱਲਮ ਖੁੱਲਾ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਬਦਮਸਤੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਸ਼ਹਿਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਟੀਚਰਜ਼ ਆਮ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵਕਤ ਉਹ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਕਾਬਲੇ ਰਹਿਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਂਦਾਰੀ ਡੈਫੇਨਿਟਲੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਅਖੀਆਂ ਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਐਕਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਖਪਤ ਵਧੀ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ 1948 ਵਿਚ ਰੋਹਤਕ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬਬੰਦੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਤਨੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਛੂਤ ਉਧਾਰ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਯਤਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਮਗਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੁੱਤੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੰਦ ਕਰਾਵਾਂਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ 1959 ਵਿਚ ਅਫੀਮ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਜੁੱਤੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਚਲਿਆ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਵਡੇ ੨ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਆਦਮੀ ਅਫੀਮ ਵੇਚਦੇ ਹਨ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਜੁੱਤੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਨਾ ਵਰਤੋ। (The hon. member should not use the word jutti;

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਮਾੜਾ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਗਲਤ ਛਾਪਿਆ ਹੈ। You understand me more then any body else. After all you have been in that organisation.

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੇਰੀ ਦਰਖਾਸਤ ਹੈ ਕਿ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਤੇ ਗਲ ਨਾ ਕਰੋ। ਫਿਰ ਦੋ ਗਲਤੀਆਂ ਇਕ ਸਹੀ ਗਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਆਪ ਜੈਸੇ ਮੁਅਜ਼ਿਜ਼ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਜੁੱਤੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। (I would request the hon. Member not to speak on hearsay. Moreover, two mistakes do not make one right. It is not becoming on the part of an hon. Member like him to use the word 'jutti')

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਕੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਗਲਤ ਛਾਪਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਫੇਰ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 1959 ਵਿਚ ਅਫੀਮ ਬੰਦ ਹੋਈ। ਮਗਰ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਜ਼ ਕਿਤਨੇ ਅਫੀਮ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਪਕੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਜਗ੍ਹਾ ਅਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਅਫੀਮ ਨਾ ਵਿਕਦੀ ਹੋਵੇ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਜਿਸ ਤੇ ਅਮਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵਾਕਈ ਸੀਰੀਅਸ ਹੋ ? ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੇਰਾ ਤੱਅਲੁਕ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਸਾਫ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਾਂ ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਲਾਨਤ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣ, ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲੇ, ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਜਾਤ ਮਿਲੇ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਤੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੋ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਨਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਇਹ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦੀ ਬਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਕਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਜ਼ਾਤੀ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨੰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਿਲਜ਼ੀ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕਰੜੀ ਸਜ਼ਾ ਰਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਪਕੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਲਗਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਆਇਆ ਉਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮੁਤੱਸਬੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਹਰਾਮ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਠੇਕੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਲੇਕਿਨ ਤਜਰਬਾ ਇਹ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਨਸ਼ੇ ਬੰਦੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਖਾਸ ਫਿਜ਼ਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਹੌਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਪਏ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜੋ ਅੰਕੜੇ ਇਕਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬੀਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਕੁਝ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਕਾਸਰ ਰਹੀ ਹੈ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾ ਕਾਮਿਆਬ ਰਹੀ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਿਚ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਉਦੋਂ ਤਕ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਮਿਆਬੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮਹਾਤਮਾਂ ਗਾਂਧੀ ਅਕਸਰ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕੰਪਲਸ਼ਨ ਲਿਆਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ 30 ਫੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧ ਕਾਮਿਆਬੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਲਿ-ਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਹਨ ਪਰ ਅਜ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਇਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਅਫਸਰ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗਲ ਲਈ ਝਗੜਾ ਕਰੋ ਪਰ ਇਸ ਪੱਖ ਲਈ ਝਗੜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਕੰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਕਢਣੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਚੁਗਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹਰ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਚਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਅਤੇ ਮਨਿਸਟਰ ਇੰਚਾਰਜ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਆਈ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਇਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੰਚ, ਸਰਪੰਚ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦੁਸ਼ਵਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਾ ਲੜ ਫੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਕ ਪਾਸੋਂ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੋਂ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਤੇ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਹਫਤਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਬੋਤਲਾਂ ਸੁਟਵਾ ਕੇ ਕੇਸ ਫੜ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੀ ਕਰਨ ਲਗਾ ਹਾਂ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੀਰੀਅਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਸੀਰੀਅਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੇਰੇ ਵਰਗਿਆਂ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਹਾਸਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਸੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿਤੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਨਸ਼ਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਿਲਵਰਤਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਚੀਨ ਦਾ ਮੁਲਕ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਅਫੀਮੀ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਰਸਤੇ ਅਪਣਾਏ ਕਿ ਅਜ ਉਥੇ ਲੋਕ ਅਫੀਮੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਤਰੀਕਾ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਕ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਰਾਹ ਤੇ ਤੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਇਹ ਕਾਬੇ ਵਲ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਤੁਰਕਸਤਾਨ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਏਗਾ। ਇਹੀ ਹਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਕਸਦ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਰਸਤਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਅਗੇ ਵੀ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਵਖਰੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਮਿਜਾਰਿਟੀ ਦੀ ਵੋਟ ਨਾਲ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਲੈ ਕੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ, ਦੱਖਣ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਲੀਸਿਟ ਡਿਸਟੀ-ਲੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਸਜ਼ਾ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਕਈ ਵੁਕਲਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ

ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਹਫਤਾ ਮਨਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਹਫਤਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹਫਤਾ ਮਨਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਮ ਥਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੇਗੁਨਾਹ ਰਗੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਬੋਤਲ ਸੁੱਟ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਚਾਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਕਾਫੀ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਲੀਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਕਿਵੇਂ ਰੁਕ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਨੀਅਤ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝੂਠੇ ਮੁਕਦਮੇਂ ਬਣਾਏ ਜਾਣ? ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਦਕਾਰੀ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਅਸੀਂ ਬਦਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕੇ। ਅਸੀਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਮਰਦ ਔਰਤ ਬਦਕਾਰੀ ਕਰਦੇ ਫੜੇ ਗਏ। ਕੋਈ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਔਰਤ ਪਾਸੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਗਲ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ। ਕੋਈ ਔਰਤ ਟੋਕਰੀ ਢੋਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ 10-12 ਆਨੇ ਰੋਟੀ ਲਈ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਰਾ ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਔਰਤ ਟੀਚਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਰਸ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਔਰਤ ਅਸਮਤ ਵੇਚਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਸੌਖੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਹਨਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਦ ਤਕ ਅਸੀਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੇ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ ਦੌਲਤ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਇੱਕਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨੰਗ ਭੁਖ ਹੈ। ਅਤੇ ਆਮ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੌਲਤ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਯਾਸ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸ਼ਰਾਬ ਵੀ ਇਹ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਰੁਪਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆਮ ਹਨ ਤੇ ਰੋਟੀ ਦੀ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਅਯਾਸ਼ੀ ਲਈ ਨਾਜ਼ਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਘਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਠੇਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਪਿਰਿਟ ਵੇਚਦੇ ਹਨ। ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ ਆਰਥਕ ਤਵਾਜਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਇਕ ਟੋਲਾ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਜਨਤਾ ਭੁਖੀ ਮਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦ ਤਕ ਇਸ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇਨੇ ਵਡੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਅਸਮਤ ਫਰੋਸ਼ੀ ਜਿਹੀਆਂ ਲਾਹਨਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਜ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਏ ਨੂੰ। ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਜਨਤਾ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਬੁਰਾਈ ਵਧੀ ਹੈ ਜਾਂ ਘਟੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਅਜ ਕਲ ਇਖਲਾਕ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਧੀ ਜਾਂ ਭੈਣ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ। ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਜਾਉਗੇ ਤੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿਉਂਗੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੰਮ ਹੈ ਤੂ ਆਪ ਹੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਜੋ ਲੈਣਾ ਹੈ ਲੈ ਆ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਫੀਮ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਜੋ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਥਾਣੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਐਕਸਾਇਜ਼ ਦੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਨਾਲ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪੈਸੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਕੂਲ ਆਮਦਨ ਹੈ। ਫਿਰ ਜੋ ਅਫੀਮ ਅਜ ਕਲ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਅੰਸ਼ ਜ਼ਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਫੀਮ ਵਿਚ ਸਟਿਕਨੀਆਂ

[ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ]

ਮਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਕ ਆਦਮੀ ਆਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਚਲੋ ਚਲ ਕੇ ਵੇਖੋ ਇਕ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਹਥ ਪੈਰ ਆਕੜ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਜਾਕੇ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਨਾਲ ਦੇ ਡਬੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਅਫੀਮ ਲੈ ਲਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਟਿਕਨੀਆ ਪਈ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਹਥ ਪੈਰ ਆਕੜ ਗਏ ਸਨ। ਹੋਰ ਵੀ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲਾਕੇ ਵੇਚਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਹਤ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਰੀਆਲਿਸਟਿਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਚੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਫੋਕੀਆਂ ਗਲਾਂ ਫਜ਼ੂਲ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਸਖਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦੀ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ ਹੈ ਉਹ ਰਾਹ ਕਢ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਗੱਪ ਮਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਖੋਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਅਸਲ ਹਾਲਾਤ ਕਦ ਤਕ ਲੁਕੀ ਰਹੇਗੀ ? ਜਦੋਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਣੀ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਲੋਕ ਪੀਂਦੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੈਰੈਕਟਰ ਉਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੈਰੈਕਟਰ ਉੱਚਾ ਹੈ ਉਥੇ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪਰ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਫੇਲ ਹੋਇਆ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਫੇਲ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਪਿਆ। ਕੌਮੀ ਆਚਰਣ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਜਜ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਸਜਣਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਪ ਪਹਿਲ ਕਰੋ, ਆਪ ਛੱਡੋ, ਦੋਸਤਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉ ਤਾਂ ਹੀ ਦੂਜੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮਿਸਾਲ ਤੋਂ ਲਾਈਟ ਲੈਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਵਡਾ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਲੋਕ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਲਾਈਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ ਰਾਜਾ ਤਥਾ ਪਰਜਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੇ ਬਣੋ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਪਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਜੇ ਗਲਾਂ ਹੋਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਕੰਮ ਹੋਰ ਤਾਂ ਲੋਕ ਵੀ ਇਹੋ ਕੁਝ ਸਿਖਣਗੇ। 15 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਇਖਲਾਕ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਹੀ ਵਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਏਥੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਆ ਗਏ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹੁਣ ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਚਲਦੇ ਪੁਰਜ਼ੇ ਹਨ। ਸ਼ਰੀਫ ਆਦਮੀ ਨਾ ਸ਼ਰਾਬ ਬਨਾਉਣੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਨਾ ਪੀਣੀ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੰਮ ਤਾਂ ਅਮੀਰ ਤਬਕੇ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਲਾਜ ਵੀ ਤਦ ਹੀ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਅਮੀਰੀ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਫਰਕ ਘਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਜੋ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇ। ਹਰ ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਮਗਲਰਾਂ ਤੇ ਨਾਜ਼ਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਮਾਹਵਾਰ ਰਕਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬੜੇ ਬੜੇ ਅਫਸਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਵਿਸਕੀ ਦੇ ਗਲਾਸ ਲਈ ਸਲਾਮ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਫਸਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਖਲਾਕ ਕਿਵੇਂ ਉੱਚਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਕਾਨੂੰਨ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਸਖਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਣਾਉ, ਉਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢਣ ਦਾ ਜੋ ਵਿਉਪਾਰ ਹੈ ਇਹ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬੜਾ ਹੀ ਮੁਨਾਫਾ ਬਖ਼ਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਕਢ ਕੇ ਵੇਚਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਆਰਥਕ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ

ਬਲਕਿ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਾਦ ਦੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਹਨ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹੀ ਬੇਨਤੀ ਫੇਰ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਖਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਚੰਗੇ ਬਣਕੇ ਨਾ ਦਿਖਾਉ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਸਮਝਾਈਏ। ਜੇ ਉਹ ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਤੇ ਆ ਜਾਣ ਤਦ ਕੋਈ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਕੋਈ ਦਿਲੋਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀਏ ਤਦ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਇਮਦਾਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਰੀਐਲਿਟੀਜ਼ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

उपाध्यक्षा : चौधरी रणबीर सिंह जी, आप की मेरे पास एक चिट आई थी कि मेरा बिल जलदी से लिया जाए मगर मुझे यहां बैठ कर सारे हाऊस की कारवाई को चलाना है। इस लिये मेरी कई मजबूरियां हैं। (I received a chit from the hon. Minister Chaudhri Ranbir Singh that his bill may be taken up early but while in the hair I Chave to conduct the business of the whole House, therefore I have several limitations.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (ਮੁਰਿੰਡਾ ਐਸ. ਸੀ.): ਮਾਨ ਯੋਗ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਤਰਮੀਮੀ ਬਿਲ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਰੀਡਿੰਗ ਤੇ ਵੀ ਬੋਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਰਮੀਮੀ ਬਿਲ ਲਿਆਉਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਜੁਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਉਹੀ ਜੁਰਮ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਨਾਲੋਂ ਡਬਲ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਜੋ ਮਕਸਦ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਸ਼ਜਾ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਬਜਾਏ 4 ਸਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਜੁਰਮ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਜੁਰਮ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਤਾਂ ਇਹ ਜੁਰਮ ਨਾ ਹੋਣ। ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲੇ ਏਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਅਫੀਮ ਦੀ ਸੇਲ ਵੀ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਜਿਥੇ ਇਹ ਬੰਦਸ਼ ਹੈ ਉਥੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਮ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਹਲਕਾ ਕੁਰਾਲੀ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਅਫੀਮ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਠੇਕਾ ਸੜਕ ਤੇ ਹੈ, ਏਥੋਂ ਅਫੀਮ ਜਿਤਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਮਝਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਸਜ਼ਾ ਡਬਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਵੇਂ ਟ੍ਰਬਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰ ਦੇਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਦ ਕਢਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਉਹ ਪੁਲੀਸ ਅਫਸਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਝੂਠੇ ਮੁਕਦਮੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ]

ਬੁਰਾਇਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਸਟਾਫ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮੋਰਚਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਵਾਕਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਿ ਖਬਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਈ ਸੀ ਕਿ ਅੰਬਾਲੇ, ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਰੇਡ ਕੀਤੀ। ਉਥੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਕਢਣ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਵਕਤ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਪੀਤੀ ਸੀ, ਕਢਣੀ ਤਾਂ ਕੀ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਨਿਕਲੀ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਰਾਹੀਂ ਏਸੇ ਜੁਰਮ ਦਾ ਗਲਬਾ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਕਰਵਾਈ। ਅਸੀਂ, ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਫਤ੍ਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਧਾਰਮਕ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੀਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਐਸਾ ਅਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚੀ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਇਸ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜੋੜ ਮੇਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਥੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਠੇਕਾ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਲੋਕ ਇਤਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹੋਣ ਇਹ ਠੇਕਾ ਖੁਲ੍ਹਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੀਦਾ। ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਇਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਤੇ ਅਥਾਰਿਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਉਸ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਸੀਂ ਕਾਮਿਆਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਏਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤਿੰਨ ਏਜੰਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਸਟਾਫ, ਦੂਸਰੀ ਪੁਲੀਸ ਅਤੇ ਤੀਸਰੀ ਏਜੰਸੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਵਗੈਰਾ। ਐਕਸਾਈਜ਼ ਸਟਾਫ, ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ, ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਵੀ ਬੇਗੁਨਾਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਾਹੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਏਜੰਸੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕਿ ਗਰੀਬ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਐਸਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਮਾਸ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਬਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ 2—3 ਬੋਤਲਾਂ ਪੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਅੱਜ ਜੇ ਸਿਖਇਜ਼ਮ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖਇਜ਼ਮ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਹੀ ਲਾ ਦੇਈਏ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਦਿਨ ਰਾਤ ਖੁਦ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਹਿਬਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ? ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹਰ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਕਮੇਟੀ ਬਨਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦ ਹੈ, ਉਹ ਨਸ਼ਾ ਬੰਦੀ ਕਰ ਸਕੇਗੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਰੈਕਟਰ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਉਦੋਂ ਤਕ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਲੜਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਾਂਗਰਸ ਬਲਕਿ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਸਾਡਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਨਸ਼ਾਬੰਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ

ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰੀਏ ਕਿ ਪੀਣ ਪਿਆਉਣ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਛਡ ਦੇਈਏ। ਅਤੇ ਜੋ ਕੋਈ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਕਢ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਔਰ ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲੱਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੀ. ਐਮ. ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੱਥ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਹੱਥ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਗ ਅੰਗ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੋ। ਆਖੀਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਆਪਰੇਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰ ਬਾਹਰ ਜਾਕੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਨਸ਼ਾਬੰਦੀ ਦੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਆਪਰੇਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ (ਮਲੋਟ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਆਫੀਸ਼ਲ ਵਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਹੀ ਤਰਮੀਮ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਤਰਮੀਮ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਰਾਇ ਲਈ ਜਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਗ਼ਲਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਫੀਮ ਦੀ ਗੱਲ ਇਸ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਫੀਮ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਹਰ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਹਰ ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਠੇਕੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਰੂਸ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਅਫੀਮ ਇੰਪੋਰਟ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਅਫੀਮ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਔਰ ਇੰਸਪੈਕਟਰਾ ਨੇ ਲੁਟ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ

श्री अमर सिंह: डिप्टी स्पीकर साहिबा हाउस का कोरम पूरा नहीं है।

उपाध्यक्षा: पूरा है। बात तो बड़े शर्म की है लेकिन चेयर भी एक मेंबर है। (It is very sad that the qorum is complete by including the Chair who is also a member of the House.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ: ਕਾਨੂੰਨ ਬੇਸ਼ਕ ਡੀਟੇਰੈਂਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਮਗਰ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਇਹ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ 1947 ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ 10,15 ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਾਲਾਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਤਨੀ ਇਲੀਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਹੋਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਪਲੀਦ ਇੰਸਪੈਕਟਰਜ਼ ਦੇ ਲੈਵਲ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਇਸੇ ਗੱਲ ਲਈ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਡੀਟੇਰੈਂਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਮਲਾਵਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ 1.50 ਰੁਪਏ ਫੀ ਬੋਤਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਜੋ ਲਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਦੀ ਸਪਿਰਟ ਇੰਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿਕਸ ਕਰਕੇ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਿਤਨਾ ਕੋਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੇਕੇ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੇ ਲੈਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਮਹਾਤਮਾਂ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਸਥੀਆਂ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਉਸ ਦਿਨ ਠੇਕੇ ਨੀਲਾਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਐਨਕਰੇਜ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਸੇਲ ਹੋਵੇ ਔਰ ਅਡਲਟ੍ਰੇਟਿਡ ਸ਼ਰਾਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜੇ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਠੇਕੇ ਤੇ ਸਪਲਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਠੇਕਾ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੀਲਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ]

10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੇ ਵਧ ਦੇਣਾ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਨੇ ਕਿਥੋਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ? ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਔਰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਮਿਲਾਵਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ । ਇੰਨਸਪੈਕਟਰਜ਼ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਮਾਹਵਾਰ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲਾਵਟ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਸੇਲ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਗੇ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਕ ਕਲਾਜ਼ ਤੇ ਦੋ ਦੋ ਦਿਨ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਪੁਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਮੈਡਮ। ਤੁਸੀਂ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇਖ ਲਉ ਕਿ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਮੂਵ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

Shri Partap Singh Bakshi : Madam, I beg to move that the Question be now put.

Voice : Question be now put.

Comrade Ram Piara : Madam, I have to move amendments to the Clause.

Captain Rattan Singh : When there is a motion that the Question be put, it should be put to the House, madam.

Deputy Speaker : Not necessary.

Captain Rattan Singh : Madam, before the House proceeds further, the hon. Members who have given notice of their amendments, may be called upon to move their amendments, as is enjoined by the Rules.

Deputy Speaker : The hon. Member should not interrupt.

Captain Rattan Singh : I was not interrupting, madam just wanted to invite the Cha ir's attention to the relevent Rules.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ (ਸਿਧਵਾਂ ਬੇਟ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਦਫਾ 2 ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਕਾਰਨਾਮੇਂ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਬੇਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਹਫੜਾਦਫੜੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਏਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਜ ਤੋਂ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੋਸਤ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਥਾਂ ਥਾਂ ਟੋਕਰਿਆਂ ਦੇ ਟੋਕਰੇ ਪੋਸਤ ਦੇ ਵਿਕਦੇ ਹਨ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਫੀਮ ਵੀ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅਫੀਮ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਬਾਹਿਰ ਅਫੀਮ ਦਾ ਠੇਕਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਹਰੇਕ ਥੜੇ ਤੋਂ ਅਫੀਮ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ ਔਰ ਉਹ ਅਫੀਮ ਬਹੁਤ ਘਟੀਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੰਮੋਰਲਟ੍ਰੈਫਿਕ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਇਕ ਚੰਗਾ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਮਗਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਜ ਇਸ ਬਰਾਈ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸਟਾਫ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਫਿਰ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕੰਮ ਹੁਣ ਤਕ ਅਧੂਰੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਕਢਣ ਤੋਂ ਜਾਂ ਪੀਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਣਾ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜਮੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਯੂ. ਪੀ. ਦੀਆਂ ਸਟੇਟਾਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਥੇ ਇਲਿਸਿਟ ਡਿਸਟਿਲੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਸ

ਦੀ ਵਜਾ ਕੀ ਹੈ ? ਉਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੋ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਬੋਤਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ 14।15 ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਮਿਲਾਵਟ ਵਾਲੀ ਬੋਤਲ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਏਥੇ ਕੀਮਤ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਵਪਾਰੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਠੇਕਿਆਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਸਰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰੋਹਿਬਸ਼ਨ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਆਏ ਦਿਨ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਵਿਚ ਔਰ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਅਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਦੋ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜੇ ਤੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਬੜੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਾਕਟੇਲ ਪਾਰਟੀ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਚਲਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਭੈੜੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨੂੰ ਬੜ੍ਹਾਵਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਦੇ ਹਕ ਵਿੱਚ ਹਾਂ। ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਸਹੀ ਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਇਲੀਸਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਮਿਲਾਵਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਸ਼ਰਾਬ ਬਿਲਕੁਲ ਸਸਤੀ ਕਰਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। *(At this stage Mr Speaker occupied the chair)* ਇਸ ਲਈ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਅਤ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਮਨਜ਼ਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ। ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਇਲਾਕਾ ਬੇਟ ਦਾ ਬੈਕਵਰਡ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਇਲੀਸਿਟ ਡਿਸਟੀਲੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਾਟੇਜ ਇੰਡਸਟਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਉਸਦਾ ਖੁਲੇ ਆਮ ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਮੁਖਾਲਿਫ ਜੋ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸੀ ਉਸਦੀ ਇਹ ਖਲ੍ਹੀ ਮੁਨਾਦੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਉ। ਅਸੀਂ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਉ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਪਕੜਾਈਏ ਲੇਕਿਨ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅਜ ਵੀ ਉਥੇ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਤੇ ਨਾਲ ਦੇ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜੋ ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਹੈ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਭਠੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਟੀਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦ ਹੋਕੇ ਦੇਸੀ ਘੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਇਕ ਬਾਕਾਇਦਾ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ 4 ਮਣ ਅਫੀਮ ਪਕੜਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਪਕੜੀ ਗਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਖੇਹ ਸੁਆਹ ਮਿਕਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੌਕੇ ਤੇ ਆਦਮੀ ਮਿਕਸ ਕਰਦੇ ਪਕੜੇ ਗਏ ਕੜਾਹਾਵੀ ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅੱਪਰੋਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਛਡ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਫੀਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਗੁੜ ਸੀ। ਉਹੋ ਆਦਮੀ ਫੇਰ 3 ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਪਕੜੇ ਗਏ ਅਫੀਮ ਵੀ ਬਰਾਮਦ ਹੋ ਗਈ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਕਰਾ ਲਈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਛੁਟ ਗਏ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਦਮੀ ਜੋ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਅਫੀਮ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਦਫਾ ਅਪਣੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਸਣ ਲਈ ਇਹ ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲੇ ਇਕ ਅੱਧ ਕੇਸ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੇਗੁਨਾਹ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਫਸਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ ਜੇਕਰ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਬੰਦ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਜੋ ਰੇਟ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਸੂਬੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੇ ਜਮੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਹਨ ਉਹੋ ਇਥੇ ਰਖੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਅਤੇ

[ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ]

ਨਾਜਾਈਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਰੇਟ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਸਸਤੇ ਰੇਟ ਤੇ ਢਾਈ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਬੋਤਲ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਦੋ ਫਾਇਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਲੋਕ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਕਢਣ ਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਢਾਈ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਬੋਤਲ ਮਿਲਣ ਲਗੇਗੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਢਾਈ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਲਈ ਕਢ ਕੇ ਰਿਸਕ ਨਹੀਂ ਲਵੇਗਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਵੀ ਨਾਜਾਈਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਸਸਤੀ ਉਸੇ ਰੇਟ ਤੇ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ। ਦੂਸਰੇ ਹੁਣ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਿਤ ਖਰਾਬ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜੋ ਲਗਾਨ ਵਿੱਚ ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਆਮਦਨੀ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਤਨੇ ਬੜੇ ਅਖਤਿਆਰਾਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੇਣੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਵਕਤ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਟੀਸਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਸ ਬਿਲ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਤਆਲੁਕ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਂਧਲੀ ਮਚਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਕੇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਾਤੀ ਪਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਕੱਲ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਬਰੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਕਾਇਦਾ ਚਲਦੀ ਭੱਠੀ ਪਕੜੀ ਗਈ ਆਦਮੀ ਵੀ ਪਕੜੇ ਗਏ ਤੇ ਭੱਠੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਲੱਦ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਆਦਮੀ ਛਡ ਦਿਤੇ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਡੰਗਰ ਚਾਰ ਰਹੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਇਲਜ਼ਾਮ ਵਿਚ ਪਕੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਕਲ ਹੀ ਬਰੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਜਿਸਨੂੰ ਇਤਨੇ ਅਖਤਿਆਰਆਤ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਤੇ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਇਤਨੇ ਬੜੇ ਅਖਤਿਆਰਾਤ ਦੇ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਜ ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤੁਆਵਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਖਤਿਆਰਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਤੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰੇ ਨਤੀਜੇ ਕਢੇਗਾ। ਕਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਮਹਿਕਮਾ ਆਬਕਾਰੀ ਵਿਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਕਢਣ ਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਅਫੀਮ ਵਿਚ ਕਿਸ ਕਿਸ ਦਾ ਹਥ ਹੈ। ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਡੇ ਤੇ ਰਸੂਖ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਭੱਠੀਆਂ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਜਾਅਲੀ ਕਾਰਕ ਤੇ ਬੋਤਲਾਂ ਦੇ ਲੇਬਲ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਪਕੜੇ ਗਏ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ 40,50 ਜਾਅਲੀ ਲੇਬਲ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਉਹ ਲੋਕ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੋਤਲ ਵਿਚ 10,12 ਆਨੇ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੈਮੀਕਲ ਪਾਕੇ ਜਾਅਲੀ ਕਾਰਕ ਲਗਾਕੇ ਜਾਹਲੀ ਲੇਬਲ ਬੋਤਲ ਤੇ ਲਾਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਉਹ 10,12 ਆਨੇ ਦੀ ਬੋਤਲ 14 ਰਪਏ ਦੀ ਵੇਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਲਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਬਿਲਕੁਲ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ ਜਾਂ ਫੇਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾ ਪਿਲਾਉ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਸਸਤੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦਿਉ ਤਾਂਕਿ ਲੋਕ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਵਲ ਰਜੂਹ ਨਾ ਕਰਨ। ਜੇਕਰ ਨਸ਼ੇ ਬੰਦੀ ਕਰਨੀ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬੰਬਈ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਵੀ ਵੇਖਣੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਉਥੇ ਨਸ਼ਾਬੰਦੀ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬੰਬਈ ਵਿੱਚ 3,4 ਮਹੀਨੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਹਥ ਬੱਘੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਮਹੂਏ ਵਗੈਰਾ ਦੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਬਲੈਡਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰ ਭਰ ਕੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਨਾ ਲੈ ਜਾਉ ਕਿ ਉਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਸਰਾਬ ਸਸਤੀ ਕਰ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਨਾਜਾਇਜ ਕਸ਼ੀਦ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ ਗੀ। ਬਾਕੀ ਇਸ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਵਰਗੀ ਪਵਿਤਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਖਲਾਕ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਚਾ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੁਹਾਡਾ ਲਗਾਨ ਖੁਸ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ

ਪਾਸੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਟਾਫ ਵਧ ਰਖਣ ਕਰਕੇ ਖਰਚ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਣਗੇ।

कामरेड राम प्यारा ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रारडर सर । मेरी ग्रंज यह है कि मैं ने कुछ ग्रमेंडमेंटस दी हुई हैं जो मूव नहीं हुई हैं। मैं उन्हें मूव करने के लिए बार बार खड़ा होता रहा हूं लेकिन वह मूव नहीं हो सकी हैं इस लिए मुझे मौका दिया जाए ।

Mr. Speaker : Minister of Excise, Taxation and Capital please.

Comrade Ram Piara : On a point of Order, Sir, I have given notice of amendments to this clause, and I may be allowed to move those amendments.

Mr. Speaker : They are not worth moving i.e. they are very sarcastic.

Comrade Ram Paiara : Sir, I have got my own arguments.

Mr. Speaker : All right, the hon. Member may speak for two minutes please.

Comrade Ram Piara : Sir, I beg to move—

At the end of the proposed section 68-A(a), *add* the following :—

"""no case from the court shall be withdrawn".

At the end of the first proviso to the proposed section 68-A *add* the following :—

"Besides a commendable certificate of his efficiency in the trade of illicit distillation".

At the end of the second proviso to the proposed section 68-A, *add* the following : —

"As well as commendable certificate of efficiency in illicit distillation".

मैं दो मिन्ट में ही ग्रपनी ग्रमैंडमैन्ट्स की बैकग्राउन्ड बता देता हूँ । गवर्नमैंट ने खुद मान लिया है कि नाजायज़ शराब की कशीद बढ़ती जा रही है । वह क्यों बढ़ रही है ग्रौर उसका क्या इलाज है ? मैं ग्रर्ज़ करता हूँ कि इस का सिर्फ एक इलाज यह है कि यह जो फरंट बैन्चिज़ वाले हैं वह इलिसिट डिस्टिलेशन करने वालों के घरों में, जो 10 नम्बर हैं ग्रौर जिनके नाम रजिस्ट्रों में मौजूद हैं कि वह इस धंधे में लगे हुए हैं, रोटी खाना बंद कर दें । मैं यह सबूत देने के लिए तैयार हूँ कि यह फरन्ट बैन्चिज़ वाले उन बदमाशों के हां, जो नम्बर 10 में दर्ज हैं कि नाजायज़ शराब निकालते हैं, जा कर ज़ियाफतें उड़ाते हैं ग्रौर उनके पास ठहरते हैं । मैं मिसाल दे सकता हूँ कि ग्रभी 10,15 दिनों की बात है कि चीफ मिनिस्टर साहिब श्री राम पाल सिंह के इलाके में गए ग्रौर वहां उन्हों ने उस ग्रादमी के पास खाना खाया जो 10 नम्बर में हैं ग्रौर थाने में उसकी फोटो लटकी हुई है । इसी लिए मैं ने यह पहली ग्रमैंडमैंट दी थी । दूसरी ग्रमैंडमैंट मेरी यह है कि इन लोगों के खिलाफ जो केसिज़ हों उनको वापस न लिया जाए । मैं वज़ीर साहिब से यह एशोरेंस चाहता हूँ कि यह केसिज़ वापस नहीं लिए जाएंगे । ग्रब तो यह होता है कि जब केसिज़ चलते हैं तो वह लोग ऊपर पहुँच जाते हैं ग्रौर केसिज़ वापस हो जाते हैं । यह पैट्रोनेज बंद होनी चाहिये । तीसरी बात मैं यह कहना चाहता हूँ कि जब

[कामरेड राम प्यारा]
अफीम बंद हुई थी तो लोग कहने लग पड़े थे कि हमारा रोजगार बढ़ गया है। अब परोहिबिशन के बारे में भी लोग यह कहने लग पड़े हैं कि अनएम्पलायमैंट की सब से बड़ी रैमिडी यही है कि परोहिबिशन कर दी जाए। अब परोहिबिशन के बारे में सरकार को अपनी पालीसी साफ कर लेनी चाहिये कि आया वह प्रोहिबिशन करना चाहती है या ठेके देकर ज्यादा से ज्यादा रुपया इकट्ठा करना चाहती है। अगर सरकार चाहती है कि यह इलिसिट डिस्टिलेशन बंद हो तो जिन के खिलाफ अलजामात हैं और हाउस की डिबेटस में भी आ चुके हैं कि फलां फलां आदमी यह काम करता है और फलां फलां जगह उन लोगों ने अपनी छोटी छोटी डिस्टिलरीज़ लगाई हैं उनकी पैट्रोनेज बंद करें। मैं पूछता हूँ कि जिन पर इतने अलजामात लगाए हैं उनके ऊपर छापे क्यों नहीं मारे हैं और उनके यह काम बंद करने के लिये सरकार क्या इन्तज़ाम कर रही है। जिस चीज़ का सरकार को पता न हो उसमें तो वह चुप रह सकती है लेकिन जिन बातों के बारे में सरकार को लिखा जा चुका हो, इस हाउस में ज़िकर किया जा चुका हो, एम. पीज़. ने पब्लिक जलसों में ज़िकर किया हो, प्रैस रिपोर्टस आई हों और सी. आई. डी. ने भी रिपोर्टस की हों कि फलां फलां जगह फलां फलां आदमी इस बिज़नैस में लगा हुआ है वहां पर छापे क्यों नहीं मारे जाते हैं ? इस बात का जवाब मैं वज़ीर साहिब से चाहता हूँ। मैं उनको बताने के लिये तैयार हूँ अगर वह उन सारी रिपोर्टस को याद नहीं रखना चाहते। यह बीमारी तभी रुक सकती है अगर आप उन 10 नम्बर वालों की पैट्रोनेज छोड़ दें, उनके हां रोटी खाना छोड़ दें और उनके अड्डों पर छापे मारें।

Mr. Speaker : Motions moved--

At the end of the proposed section 68-A(a), add the following :—
"no case from the Court shall be withdrawn"

At the end of the first proviso to the proposed section 68-A add the following :—

"Besides commendable certificate of his efficiency in the trade of illicit distillation."

At the end of the second proviso to the proposed section 68-A, add the following :—
"As well as commendable certificate of efficiency in illicit distillation".

एक्साईज़, टैक्सेशन तथा राजधानी मंत्री (श्री राम सरन चन्द मित्तल) : स्पीकर साहिब आप का शुक्रिया कि आप ने मुझे जवाब देने के लिए समय दिया है। जहां तक क्लाज़ 2 का सम्बन्ध है इस क्लाज़ पर बहस करने के लिए $1\frac{1}{2}$ रोज़ की ज़रूरत नहीं थी। मैं ने पहले ही अर्ज़ की थी कि प्रोहिबिशन के बारे में सरकार एक अलैहदा लैजिसलेशन लाने का इरादा रखती है लेकिन उस को अगले सेशन में लाया जा रहा है। मैं यह देखता हूँ कि इस क्लाज़ पर $1\frac{1}{2}$ दिन लग गया है तो उस बिल को पास कराने के लिए काफी मुश्किल नज़र आती है। मैं चाहता हूँ कि उस बिल को माननीय सदस्यों से कन्सल्ट कर के इस सदन में लाया जाए ताकि सदन में उस पर अच्छी तरह से विचार हो सके। और इतना समय भी हाउस का न लगे।

बाबू बचन सिंह : हम माननीय मंत्री को यकीन दिलाते हैं कि इस बारे में पूरा सहयोग देंगे।

एक्साईज़, टैक्सेशन तथा राजधानी मंत्री : आप का शुक्रिया। मैं अर्ज़ कर रहा था कि मैं चीफ मिनिस्टर साहिब को मिलूंगा और प्रार्थना करूंगा कि इस बिल को इस सैशन के अन्दर न लाया जाए बल्कि अगले सैशन में लाया जाए ताकि उन मैम्बरों से जो इस बारे दिलचस्पी रखते हैं उन से सलाह और मश्विरा लिया जा सके।

श्री अध्यक्ष : क्या जो मैम्बर पीने में या न पीने में दिचस्पी रखते हैं उन के साथ मश्वरा किया जाएगा ? (Whether those hon. Members who are interested in drinking or otherwise would be consulted in the matter ?)

एक्साईज़, टैक्सेशन तथा राजधानी मंत्री : इस के बारे में मेरे पास जवाब है लेकिन मैं उस जवाब को इस सदन में कहने से झिझकता हूँ। यहां पर माननीय सदस्यों ने कहा कि एक तरफ सरकार परोहिबिशन का प्रचार करती है और दूसरी तरफ सरकार उस पर अमल नहीं करती है। इस के बारे में कहना चाहता हूँ कि सरकार इस के बारे में बहुत ऐन्कशस है और परोहिबिशन करने के हक में है।

Mr. Speaker : अगर कामरेड राम प्यारा आप के नोटिस में लाएं तो आप उन जगहों पर छापे मारेंगे ? Does the hon. Minister give the guarantee (If comrade Ram Piara brings any cases to the notice of the hon. Minister would the Government conduct raid at such places. Does the hon. Minister give the guarantee?)

एक्साईज़, टैक्सेशन तथा राजधानी मंत्री : स्पीकर साहिब, इस में कोई शक की गुंजाइश नहीं है। अगर कोई आनरेबल मैम्बर गवर्नमैंट के नोटिस में लाता है उस पर फौरन कार्रवाई की जाती है। मैं समझता हूँ कि कोई आदमी नहीं कहेगा कि उस के विरुद्ध कार्रवाई न की जाए। इस में गारन्टी देने की कोई ज़रूरत नहीं है। मैं इस बिल के मुताल्लिक अर्ज़ करना चाहता हूँ कि हम इस के बारे में सीरियस हैं। मैं मुख्य मन्त्री से प्रार्थना करूंगा कि उस बिल को इस सैशन में न लाया जाए।

Mr. Speaker : Question is—

At the end of the proposed section 68-A(a), add the following:—
"No case from the court shall be withdrawn."

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

At the end of the first proviso to the proposed section 68-A, add the following:—
"Besides a commendable certificate of his efficiency in the trade of illicit distillation".

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

At the end of the second proviso to the proposed section 68-A, at the following :—
"As well as commendable certificate of efficiency in illicit distillation".

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was Carried.

CLAUSE 1

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was Carried.

TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That the Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Excise, Taxation and Capital Minister (Shri Ram Saran Chand Mittal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Excise (Amendment) Bill as passed by the Punjab Legislative Council, be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Excise (Amendment) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be passed.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Excise (Amendment) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be passed.

The motion was carried.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ ਬਿਲ ਦੀ ਤੀਜੀ ਸਟੇਜ ਪਰ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਕੀ ਬਿਲ ਦੀ ਤੀਜੀ ਰੀਡਿੰਗ ਉਤੇ ਸਾਡਾ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹਕ ਨਹੀਂ ?

Mr. Speaker : I am sorry I did not see the hon. Member rising up in time.

THE NORTHERN INDIA CANAL AND DRAINAGE (PUNJAB AMENDMENT) BILL, 1963.

Irrigation and Power Minister : (Shri Ranbir Singh) : Sir, I beg to move—

That the Northern India Canal and Drainag (Punjab Amendment), aspassed by the Punjab Legislative Council, be aken into consideration.

अध्यक्ष महोदय, नार्दर्न इन्डिया कैनाल ऐण्ड ड्रेनेज (पंजाब अमेंडमैंट) बिल इस हाउस में पेश किया है वह बहुत ही ज़रूरी है। आप जानते हैं कि पंजाब के अन्दर 1947-48 में जहां 39.7 लाख एकड़ ज़मीन कन्सौलिडेट हुई थी, 1961-62 में लगभग 70 लाख एकड़ ज़मीन कन्सौलिडेट हुई है। इस के इलावा पंजाब के अन्दर कन्सौलीडेशन ओपरेशन चल रही है। 18,807 गांव के अंदर लग भग 31 जनवरी, 1963 तक कन्सौलीडेशन का काम पूरा हो चुका है। कन्सौलीडेशन के काम को पूरा करने के लिए एक चीज़ ज़रूरी हो जाती है कि बारा बन्दी करनी चाहिए। नए खाल निकालने की आवश्यकता है इस के लिए काफी रोज़ लगते हैं। किसानों को इस की वजह से काफी तकलीफ उठानी पड़ी है (At this stage the Deputy Speaker occupied the Chair) उन को इधर उधर दौड़ना पड़ता है। हम ने इस सदन में यह संशोधन बिल इस लिये पेश किया है कि लोगों की तकलीफें दूर हो सकें उस में प्रिंसिपल ऐक्ट की सैक्शन 30 ए, 30 बी, 30 सी, 30 डी, 30 ई तथा 30 एफ के अन्दर इस लिये संशोधन कर रहे हैं कि वाटर कोंसिज़ की हदूद मुकर्रर होनी चाहिये ताकि काश्तकारों को तकलीफें कम हो, पहले काश्तकारों को तकलीफें होती थीं। एग्ज़ैक्टिव इनजीनियर स्कीम बनाता था और वह सुपरिनटैंडिंग इनजीनियर के पास भेजता था।

सुपरिनटैंडिंग इनजीनियर उस स्कीम को मंजूर करता था इस तरह से स्कीम पूरी होने के लिए काफी समय लग जाता है । लोगों को इस प्रोसीजर से काफी तकलीफ होती है । उन की तकलीफों को महसूस करते हुए इस बिल को सदन में लाया गया है । जहां तक स्कीम बनाने का सम्बन्ध है इस बिल के पास हो जाने से सब डिवीज़नल आफीसर उसे बनाएगा और एग्ज़ैक्टिव इनजीनियर के पास मंजूरी के लिए भेजेगा । एक एग्ज़ैक्टिव इनजीनियर के अंडर तीन सब-डिवीज़नल आफीसर होते हैं । वह स्कीमज़ बना कर एग्ज़ैक्टिव इनजीनियर के पास मंज़ूरी के लिए भेजेगें । इस तरह से प्रोसीजर को सिम्पलीफाई करने की कोशिश की गई है । पहले सुपरिनटैंडिंग इनजीनियर स्कीम मंजूर करता था और अब उस के एग्ज़ैक्टिव इनजीनियर ही मंजूर किया करेगा इस से लोगों को फायदा होगा ।

अध्यक्ष महोदया, हम प्रिंसिपल एक्ट की सैक्शन 68 में तबदीली करने जा रहे हैं । जहां पर इस्तेमाल का काम खत्म हो चुका हो वहां बाराबन्दी में तबदीली करने की ज़रूरत थी, हर गांव में बारा बन्दी की ज़रूरत होती है । इस के बारे में अर्ज़ करना चाहता हूँ कि जब तक कोई स्टैम्प लगा कर एग्ज़ैक्टिव इनजीनियर को दरखास्त नहीं देता था तो उस को इख्तियार नहीं होता था कि बाराबन्दी में तबदीली कर सके । इस बिल के ज़रिए उस को इख्तियार दिया जा रहा है ताकि लोगों को दीवानी अदालतों में जाना न पड़े । लोगों में लड़ाई झगड़े होते थे और वह दीवानी अदालतों में जा कर मुकद्दमे करते थे जिस से काम में रुकावट पड़ती थी । मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि उस तकलीफ को दूर करने के लिए संशोधन लाया जा रहा है । डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप के सामने कुछ आंकड़े रखना चाहता हूँ कि जितने गांवों में पानी लगता है और इस्तेमाल हुआ है उन के अन्दर 19,982 मोघे हैं जिन पर असर पड़ता है । वाराबन्दी अभी तक सिर्फ 5,781 है । इस बात से अन्दाज़ा लगाया जा सकता है । इस की 2-3 वजूहात थीं । जहां पर इस्तेमाल हो चुका है वहां पर वह वाराबंदी को तबदील नहीं कर सकते हैं । उस तकलीफ को दूर करने के लिए यह बिल सदन में लाना पड़ा है । इस बिल के द्वारा यह झगड़े नीचे ही डिसाईड हो जाएंगे और जल्दी ही फैसले हो जाया करेंगे, मैं समझता हूँ कि हर एक माननीय सदस्य इस अमैंडिंग बिल से सहमत होगा । क्योंकि इस में काश्तकारों की मदद के लिए प्रबन्ध किया गया है । इन शब्दों के साथ प्रार्थना करता हूं कि इस बिल को कन्सिडर किया जाए ।

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Northern India Canal and Drainage (Punjab Amendment) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be taken into consideration.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ (ਮਲੋਟ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਬਿਲ ਜੋ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਡਰ ਮੈਡਮ । ਕੀ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਪਹਿਲਾਂ ਮੂਵ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿ ਨਹੀਂ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੰਸੀਡਰੇਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਮੂਵ ਹੋਈ ਹੈ । (This is the consideration motion which has been moved.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੜੀ ਪ੍ਰਾਗਰੈਸਿਵ ਲੈਜਿਸਲੇਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ । ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਅਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਅਮੈਂਡਿੰਗ ਬਿਲ ਇਸ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਕਿਸਾਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ]

ਕਿਸਾਨ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਤ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ 13-13, 14-14 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਟਰਨ ਆਫ ਵਾਟਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਵੰਡਣ ਵਾਸਤੇ ਮੀਰ ਰਾਬ ਮੁਕਰਰ ਹਨ। ਉਹ ਰਿਸ਼ਵਤ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫਸਲ ਲਈ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਖਰੀਫ, ਆਲੂ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਬੀਜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਮੀਰ ਰਾਬ 14-14 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਰਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਠ ਅਠ ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ਸਾਲ-ਸਾਲ ਤਕ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਹਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਮੈਂਡਿੰਗ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਐਕਸਪੀਡਾਇਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਛੋਟੇ ਅਫਸਰ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਐਸ. ਈ. ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਛੋਟੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਇਹ ਅਖਤਿਆਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਅਰਜ਼ੀ ਆਉਣ ਤੇ ਬਾਰਾਬੰਦੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ 7 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਏ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਨਵੇਂ ਖਾਲ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਛੇਤੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਤਾਂ ਕੰਨਸਾਲੀਡੇਟਿਡ ਅਛੀ ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮੁਰੱਬਾਬੰਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਅਮੈਂਡਿੰਗ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਨਹਿਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਨਾਰਮਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਜ਼ਿਲੇਦਾਰ ਕਾਗਜ਼ ਪਟਵਾਰੀ ਕੋਲ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਪਟਵਾਰੀ ਜ਼ਿਲੇਦਾਰ ਕੋਲ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲੇਦਾਰ ਕੁਲੈਕਟਰ ਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਨੂੰ ਵਾਰ ਫੁਟਿੰਗ ਤੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਮੁਰੱਬਾਬੰਦੀ ਹੋਈ ਹੈ ਓਥੇ ਇਹ ਕੰਮ ਝਟ ਪਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਨਵੇਂ ਖਾਲ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਕ-ਇਕ ਦੋ-ਦੋ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅੰਨ ਦਾ ਸੰਕਟ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ ਤਾਂ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਅਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜੋ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਕੰਮ ਅੱਟ ਦੀ ਸਪਾਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਅਤੇ ਐਸ. ਈ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਗਰਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਰਖ ਕੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਐਕਸਪੀਡਾਇਟ ਕਰਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਮੈਂਡਿੰਗ ਬਿਲ ਦੇ ਮਨੋਰਥ, ਏਮਜ਼ ਐਂਡ ਆਬਜੈਕਟਸ ਨੂੰ ਅਚੀਵ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਅਮੈਂਡਿੰਗ ਬਿਲ ਵਿਚ ਇਕ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਚੀਫ ਇੰਜਨੀਅਰ ਉਸ ਵਾਰੀ ਨੂੰ ਸੂਉ-ਮੋਟੋ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਐਗਰੀਵਡ ਪਾਰਟੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਜਾਂ ਐਸ. ਈ. ਨੂੰ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦਾ ਅਖਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਫਰਦਰ ਹੈਰਸਮੈਂਟ ਹੋਵੇਗੀ ਅਗਰ ਚੀਫ ਇੰਜਨੀਅਰ ਯਾ ਅਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਖੁਦ ਹੀ ਸਉ-ਮੋਟੋ ਖਾਲ ਨੂੰ ਯਾ ਬਾਗਵਾਨੀ ਦੀ ਨੂੰ ਰੀਵਾਈਜ਼ ਕਰ ਦੇਣ। ਜੇ ਅਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਵਰਨਾ ਮੁਦਾਖਲਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਕਲਾਜ਼ 4 ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਗਰੀਵਡ ਆਦਮੀ ਬਾਰਾਬੰਦੀ ਸਬੰਧੀ 30 ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਪੀਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅਣਪੜ੍ਹਤਾ ਹੈ। ਰੈਵਿਨਿਊ ਅਤੇ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਸਟਾਫ ਵਲੋਂ ਔਕੜਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਤਲਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਐਗਰੀਵਡ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਣ ਵਿਚ ਟਾਇਮ ਲਗ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਮਿਆਦ 30 ਦਿਨ ਦੀ ਬਜਾਏ 40 ਦਿਨ ਯਾ 60 ਦਿਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਐਡਵਰਸਲੀ ਅਫੈਕਟਿਡ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਅਪੀਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਗਲਤ ਨਕਸ਼ੇ ਯਾ ਗਲਤ ਸ਼ਜਰੇ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਦਖਲ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪ ਰਲੀ ਮੁਨਾਦੀ ਹੋ ਜਾਏ। ਇਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ ਤਾਕਿ ਉਹ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਤਕਲੀਫ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਵਾ ਸਕੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਕੰਮ ਵਾਰ

ਫੁਟਿੰਗ ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿਥੇ ਕਨਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਅਤੇ ਐਸ. ਈ. ਐਟ ਦੀ ਸਪਾਟ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰੀਆਰਟੀ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਝਟ ਪਟ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤਾਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਦੋ ਦੋ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਬਿਲ ਅਛਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਸੁਝਾਉ ਮੈਂ ਰਖੇ ਹਨ ਮਹਿਕਮਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇਗਾ।

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀ ਵਾਲ (ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਬਿਲ ਅਜ ਸਾਡੇ ਹਾਉਸ ਦੇ ਸਹਮਣੇ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦਸੇ ਹਨ ਬਹੁਤ ਅਛੇ ਹਨ। ਇਸ ਗਲੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁਰੱਬੇਬੰਦੀ ਦਾ ਕੰਮ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁਰੱਬੇਬੰਦੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਲਕੀਤਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਗਾਹ ਕੁਰਆ ਮਿਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੋਈ ਮੋਘੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰਾਬੰਦੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭੁਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਔਕੜਾਂ ਆਈਆਂ। ਕਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੋਘਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਐਸੇ ਥਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੁਰੱਬਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਜ ਵਿਚ ਘਾਟਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਜਿਸ ਔਕੜ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਗਲ ਹੈ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਕੇ ਸੋਧਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿਤੇ ਮਹਿਕਮਾ ਵਾਰਾਬੰਦੀ ਕਰੇਗਾ। ਪਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਵਾਰਾਬੰਦੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ, ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਮੰਤਰੀ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲੋਂ ਚਕਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਪਤਾ ਲਗੇ ਕਿ ਮੋਘੇ ਕਿੰਨਾ ਰਕਬਾ ਕਮਾਂਡ ਕਰਨਗੇ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਕਮਾਂਡਿਡ ਏਰੀਆ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਵਾਰਾਬੰਦੀ ਅਧੂਰੀ ਰਹੇਗੀ। ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੋਘੇ ਤੋਂ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਰਕਬੇ ਪਿਛੇ ਹੀ ਵਾਰਾਬੰਦੀ ਬਨਣੀ ਹੈ। ਉਸ ਮੋਘੇ ਦੀ ਪਹਿਲੋਂ ਚਕਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਵਾਰਾਬੰਦੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਮੁਰੱਬਾਬੰਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਾਲਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧੇ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 6-6, 7-7 ਸਾਲ ਖਾਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਾਉ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਇਕ ਦੋ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੰਦਾਂ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਤੇਜ਼ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਲਕਾ ਬਾਘਾ ਪੁਰਾਣਾ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਜੀਦਾ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾ ਸਕਾਂ। ਮੁਰੱਬਾਬੰਦੀ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਰ ਥਾਂ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਲ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਹਿਕਮੇਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਾਰਾਬੰਦੀ ਹੋਏਗੀ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਮੰਗਿਆ ਸੀ ਖਾਲ਼ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀ ਵਾਰਾਬੰਦੀ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਗਲ ਵੀ ਦਸੀ ਹੈ ? (Has the hon. Member ever mentioned any good thing done by the hon. Minister ?)

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀ ਵਾਲ : ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਜੋ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਾੜੀ ਇਕ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਉਥੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਖਾਲ਼ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੈ, ਬਾਘਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹਲਕੇ

[ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ]

ਵਿਚ ਚਾਰ ਕਤਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮਹਿਕਮਾ ਉਸ ਖਾਲ਼ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕੇਵਲ ਕੋਈ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਲਿਆ ਕੇ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਜਦ ਤਕ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਲਾਲ ਫੀਤਾ ਸ਼ਾਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹਲ ਹੋ ਸਕੇ। (ਘੰਟੀ) ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਕਲਾਜ਼ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਤਰਮੀਮਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਮੁਅਜ਼ਜ਼ ਦੋਸਤ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲ ਲਈ ਜੋ 30 ਦਿਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਰਖੀ ਹੈ ਇਹ ਥੋੜੀ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਇਹ ਮਿਆਦ 60 ਦਿਨ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਾਡੀਆਂ ਤਰਮੀਮਾਂ ਹਨ।

ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਮੋਘਿਆਂ ਨੂੰ ਰੀਮਾਡਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਚੌੜੇ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਮੁਰੱਬਾਬੰਦੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਕੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਸੁਧਰੇਗੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਸੁਧਰੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ ਉੱਤਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਤੇ ਸਿੰਜਾਈ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਦਿਲੀ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਰੱਬਾਬੰਦੀ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਖਾਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਹ ਗਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਦੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮੋਘਿਆਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਬਣੇ। ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਮੁਰੱਬਾਬੰਦੀ ਪਹਿਲੇ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜੇ ਤਕ ਵਾਰਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰਾਬੰਦੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪਹਿਲੇ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮੁਰੱਬਾਬੰਦੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਥੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਥੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਇਨਕਲਾਬ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਖਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤਾਂ ਕੁਝ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁਹਰ ਨਹੀਂ ਲਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਚੰਗਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਣ ਅਤੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਇਸ਼ੂ ਕਰਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮੋਘਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾ ਕੇ ਤਰਤੀਬ ਨਾਲ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ, ਹੈਪਹੈਜ਼ਰਡਲੀ ਕਮ ਨਾ ਕਰਨ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਰੂਲ ਆਫ ਲਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਅਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣਾ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਿਛਲੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਇਕ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਦੇ ਬਾਦ ਤੀਸਰੀ ਅਪੀਲ ਦਾ ਹਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਉ ਜਿਵੇਂ ਮੁਰੱਬਾਬੰਦੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹਕ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸੀ. ਓ. ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਦ ਐਸ. ਓ. ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ

ਉਸ ਉਪਰ ਵੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਦਫਾ 42 ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਬੰਦੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਹ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਨੂੰ ਅਖਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਵਾਰਾਬੰਦੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ। ਪਰ ਐਗਰੀਵਡ ਪਰਸਨ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਦੇ ਬਾਅਦ ਐਸ. ਈ. ਕੋਲ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਐਸ. ਈ. ਕੋਲ ਵੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਸੂਓ-ਮੋਟੋ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜੇਕਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਰਜ਼ਾਮੰਦ ਹੋਣ ਕਿ ਸੂਓ-ਮੋਟੋ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ ਬਲਕਿ ਨੁਕਸ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਡਰ ਅਤੇ ਤੌਖਲਾ ਹੈ ਉਹ ਦੂਰ। ਹੋ ਵੇਗਾ, ਉਹ ਸਮਝਣਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਬਾਕਾਇਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਤੀਸਰੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਆਈ ਹੈ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਿਲ ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਲਾਈਨ ਤੇ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਬਲਕਿ ਇਹ ਮਿਆਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਬਧ ਵਿਚ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ। ਇਸੇ ਸਪਿਰਟ ਨੂੰ ਮਦੇਨਜ਼ਰ ਰਖਕੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਨੂੰ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਬਿਲਕੁਲ ਇਨੋਸੈਂਟ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਖ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਮੰਨ ਲੈਣ। ਇਸ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਦਾ ਮਕਸਦ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦਾ ਹੈ। ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਤਾਂ ਇਨਸਾਫ ਪੈਣਾ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਦਮੀ ਹੈ, ਡਿਗੜ ਤੋਂ ਡਿਗੜ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਆਦਮੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਦਵਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 60 ਦਿਨ ਵਾਲੀ ਤਰਮੀਮ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਖਰਾਬੀ ਦਾ ਇਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਮੈਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।

सिंचाई तथा बिजली मंत्री (चौधरी रणबीर सिंह) : उपाध्यक्ष महोदया, तीन मानयोग सदस्यों ने सदन में अपने विचार प्रकट किये हैं और उन्हों ने विधेयक का स्वागत किया लेकिन साथ ही कुछ खदशात प्रकतट किये हैं। बाबू बचन सिंह से सूओ मोटो के बारे में अर्ज़ करना चाहता हूँ कि जब मैं ने पता किया तो मालूम हुआ कि कुल 19,982 मोघों में से 5,782 की दोबारा वाराबन्दी हुई है। जब महकमे से दरियाफत किया तो उन्हों ने बताया कि महकमे वाले कर नहीं सकते। मैं ने कहा कि महकमे वालों को इतनी समझ नहीं है कि इस्तेमाल के बाद वाराबन्दी का दोबारा होना बहुत ज़रूरी है तो वे कहने लगे कि अमर मजबूरी है। मैं अर्ज़ यह करना चाहता हूँ कि सूओ मोटो का अख्तियार विरासत बनाने के लिए नहीं लिया गया और न ही पार्टी बाज़ी को इस्तेमाल करने के लिए यह अख्तियार लिया गया है। बल्कि इस लिये लिया गया है ताकि एक सिलसिले से काम चले और हर एक चीज़ उसी सिलसिले में रहे, तरतीब में रहे। अगर कोई अफसर सुस्ती दिखाता है तो उस से जवाब तलबी भी कर सकें। वरना यह कह देते थे कि मेरे पास कोई प्रार्थना पत्र नहीं आया या उस पर स्टैम्प नहीं लगी हुई थी इस लिये कोई कार्यवाही नहीं की जा सकती थी। आगे कोई यह बात नहीं कहेगा। जैसे उन्हों ने शिकायत की है मैं समझता हूँ कि सारे सदन को ही लोगों की रक्षा करने का हक होगा, वे मेरी जवाब तलबी कर सकेंगे। जवाब तलबी तो आज भी कर सकते हैं लेकिन इस के बारे कोई कार्यवाही नहीं की जा सकती। ताकि यह काम जल्दी हो सके इसी लिये डिप्टी कुलैक्टर

[सिंचाई तथा बिजली मंत्री]

को वाराबन्दी का अख्तियार दिया है। उस में टैक्नीकल काम नहीं होता इन्जीनियर्ज़ अपना काम करते रहेंगे और काम भी जल्दी होगा। एक्स. ई. एन. की मंज़ूरी ले कर काम खत्म कर दिया जाया करेगा। कागज़ तो चलते रहते हैं लोग भागते रहते हैं। खालों की निशानदिही की जल्दी करने के लिये एस. डी. ओ. को अख्तियार दिया जा रहा है और एक्स. ई. एन. की मंज़ूरी से काम चल सकता है। अगर किसी को शिकायत रहती है तो सी ई. के पास गुंजायश रहेगी। जहां तक समय की अवधि का सम्बन्ध है अगर उस को एक महीने की जगह पर दो महीने करवाना चाहते हैं तो मुझे कोई खास आपत्ति नहीं है लेकिन एक बात ज़रूर है कि जो काम हम जल्दी करना चाहते हैं उस में देरी हो जाएगी। अगर एक अमेंडमैंट हम कबूल करते हैं तो इस का मतलब यह होगा कि यह दूसरे सदन में भी जाएगा और बिल को पास होने में देर होगी। जो बात वे चाहते हैं उस के लिए गुंजायश हम ने रख ली है। सूओ मोटो का जो अख्तियार एस. डी. ओ. को दिया गया है वह तो ग़रीब आदमी की मदद के लिये और हर किस्म की हेरा फेरी को रोकने के लिये दिया गया है। अगर इस के इलावा भी माननीय सदस्य किसी प्रकार की जानकारी ले कर सरकार के पास भेजेंगे तो मैं इस बात का यकीन दिलाता हूँ कि उन के गिले, तकलीफ को रफा करने की कोशिश की जाएगी। जो अख्तियार सूओ माटो का लिया है दर असल इस सारी तकलीफ को दूर करने की गर्ज़ से ही लिया है। इसलिये मैं आशा करता हूँ कि इन सारी बातों को जानते हुए, समझते हुए माननीय सदस्य या तो अपने अपने संशोधन, जब वक्त आएगा, वापिस ले लेंगे या मूव नहीं करेंगे और अगर मूव करेंगे तो बाद में उन्हें वापिस ले लेंगे। हां अगर मेरे से कोई आश्वासन चाहें तो इस सम्बन्ध में मैं वह आश्वासन देने को तैयार हूँ।

12.00 noon

Deputy Speaker : Question is—

That the Northern India Canal and Drainage (Punjab Amendment) Bill as passed by the Punjab Legislative Council be taken into consideration.

The motion was carried.

Deputy Speaker : The House will now take up the Bill clause by clause.

CLAUSE 2

Deputy Speaker : Question is—

That clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Deputy Speaker : Question is—

That clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 4

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ (ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਕਲਾਜ਼ ਨੰ: 4 ਉਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਕੁਝ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟਸ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਥੇ ਮੂਵ ਕਰਦਾ ਹਾਂ---

In sub-section (5) of the proposed section 68, line 2, *for* "thirty" *substitute* "sixty".

In sub-section (5) of the proposed section 68, line 3, *between* "the" and "date" *insert* "receipt".

In the proviso to sub-section(6) of the proposed section 68, line 2, *for* "thirty" *substitute* "sixty"

In the proviso to sub-section (6) of the proposed section 68, line2, *between* "the", and "date" *insert* "receipt".

Delete sub-section (7) of the proposed section 68.

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ, ਅਗੇ ਵੀ ਜਿਤਨੇ ਦੋਸਤ ਇਸ ਬਿਲ ਉਤੇ ਬੋਲੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਬੋਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਖਦਸ਼ਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਫੇਰ ਦੁਹਰਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਜਿਹੜਾ 30 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਅਸੂਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਥੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਤੁਹਾਡਾ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਤੰਗੀ ਅਤੇ ਦਿੱਕਤਾਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ; ਉਥੇ ਇਸ ਕਲਾਜ਼ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਥੋੜੀ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਐਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਮੈਂ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ 60 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਤਜ਼ਵੀਜ਼ ਅਪਣੀ ਤਰਮੀਮ ਵਿਚ ਰਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਬੜੀ ਯੋਗ ਤਰਮੀਮ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਇਹ ਗਲ ਮੰਨਦੇ ਵੀ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਂ ਵਾਕਈ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤਰਮੀਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਦੇਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਭੇਜਣ ਪਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ। ਕੌਂਸਲ ਅਜੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਦੇਰ ਹੋ ਵੀ ਗਈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਲਗਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਤਰਮੀਮ ਰਖੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੋਟਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲ ਵਾਸਤੇ ਪੀਰੀਅਡ ਨੋਟਿਸ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਰੀਕ ਤੋਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਮਿਆਦ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਗਿਣਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਮਿਲੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 60 ਦਿਨ (30 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ) ਗਿਣੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਉਹ ਉਸ ਪੀਰੀਅਡ ਵਿਚ ਅਪੀਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਤਰਮੀਮ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ the ਅਤੇ date ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ receipt ਦਾ ਲਫਜ਼ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਪਰੋਪੋਜ਼ਡ ਸਬ ਸੈਕਸ਼ਨ 7 ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਡੀਲੀਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ, ਇਹ ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਐਪਰੋਚਿਜ਼ ਨਾਲ ਜਾਂ ਦਬਾਉ ਦੇ ਹੇਠ ਆਕੇ ਕਈ ਅਫਸਰ ਕਈਆਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਧੱਕੇ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਰੋਣਾ ਲਈ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖਟਖਟਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਪਰੋਪੋਜ਼ਡ ਸਬ ਕਲਾਜ਼ਾ ਐਂਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਰਹਿਮ ਤੇ ਹੀ ਛਡ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਬ ਕਲਾਜ਼ ਨੂੰ ਡੀਲੀਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੱਕ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟਸ ਵਿਚ ਲਿਆ ਸਕਣ। ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਰਮੀਮਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਣਗੇ।

Deputy Speaker : Motions moved—

In sub-section (5) of the proposed section 68, line 2, *for* "thirty" *substitute* "sixty".

In sub-section (5) of the proposed section 68, line 3, *between* "the" and "date" *insert* "receipt".

In the proviso to sub-section (6) of the proposed section 68, line 2, *for* "thirty" *substitute* "sixty".

In the proviso to sub-section (6) of the proposed section 68, line 2, *between* "the" and "date" *insert* "receipt".

Delete sub-section (7) of the proposed section 68.

पंडित चिरंजी लाल शर्मा (गनौर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस वक्त जो बिल हाउस में ज़ेरे बहस है उसकी स्टेटमैंट आफ आब्जैक्टस ऐंड रीजन्ज़ को अगर देखा जाए तो उस नज़रिए से बेशक मन्त्री महोदय मुबारिकबाद के मुस्तहक हैं कि ज़मींदारों और किसानों की डिफीकल्टीज़ का एहसास करते हुए प्रोसीडिंग्ज़ को एक्सपीडाईट करने की गर्ज़ से वह यह बिल लाए हैं। लेकिन इस के साथ ही इस के अन्दर एक और चीज़ है और वह यह कि :

"No order passed under this section shall be liable to be called in question in any civil court".

डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह आप को भी ज़िन्दगी में काफी तलख़ तजरुबा होगा कि जहां पर सिवल कोर्ट्स की ज्यूरिसडिक्शन को अबालिश किया जाता है वहां पर क्या धान्धली मचती है। इस अमैंडमैंट के ज़रिए सैक्शन 38 ए. से 38 ऐफ. के तहत नार्दन इण्डिया कैनाल ऐंड ड्रेनेज एक्ट के नीचे जो सिवल कोर्टस को अपील की जा सकती थी उसे अब बार किया जा रहा है। इस सिलसिले में मैं आप को अपने तजरुबे की एक बात बताता हूँ। ज्वायंट पंजाब में मैं डायरैक्ट ज़िलेदार भरती हुआ था और मुझे अच्छी तरह से याद है कि जब 1942 में चौधरी छोटू राम वज़ीर थे उस वक्त की एक गांव के मुताल्लिक वाराबन्दी की एक मिसाल है। 1942 में यह झगड़ा शुरु हुआ था और 1949 के आखीर तक सात साल तक वहां वाराबन्दी नहीं हो सकी थी। इसी सिलसिले में डिप्टी कुलैक्टर को जो अख्तियारात दिए जा रहे हैं उस सिलसिले में मैं आप की विसातत से मन्त्री महोदय की तवज्जो इस बात की तरफ मबज़ूल करवाना चाहता हूँ कि जो नोटिस देने की प्री-रिक्युज़िट है उसमें बहुत धान्धली मचती है। इंट्रैस्टिड पार्टीज़ मैनूवरिंग करके अफसरों के साथ मिलजुल कर बेज़ाबतगियां करवा लेती हैं और इस तरह से नोटिस देने का जो ज़ाबता है नोटिस सर्व करने का जो तरीका है वह इफैक्टिव नहीं रहा। जिस आदमी के राइट्स एडवर्सली अफैक्ट होते हैं उसको पता तक नहीं दिया जाता। गांव में जा जा कर अनपढ़ लोगों से दस्तखत करवा लिए जाते हैं लेकिन उन को इसकी इम्पलीकेशन्ज़ का पता ही नहीं लग पाता। उन को पता ही नहीं लगता कि कब वाराबन्दी हुई और फिर जब उन को पता लगता है तो उस हालत में नोटिस में दिए गए पीरियड के एक्सपायर हो जाने की हालत में वह उसके खिलाफ अपील भी नहीं कर पाता। आगे तो ऐसी हालत में अपने ग्रीवैन्सिज़ को रिड्रैस करवाने के लिये वह दीवानी अदालत के दरवाज़े खटखटा सकता था कि फलां फलां बेज़ाबतगियां हुई हैं लेकिन अब इस बिल के ज़रिए उससे उसका वह हक भी छीना जा रहा है। इसलिये चौधरी साहिब ने इस बिल के अन्दर जो आखिरी सब-क्लाज़ नम्बर 7 जोड़ दी है वह बड़ी खतरनाक है।

इसके अलावा एक चीज़ और है जो कि मेरी समझ में नहीं आई। क्लाज 4 की सब-क्लाज़ 6 के अन्दर यह प्रोवीज़न किया गया है :

"The Chief Engineer, within whose jurisdiction the water course is situated may, suo moto or on an application made in this behalf by an aggrieved person, revise an order passed in appeal by a Divisional Canal Officer under sub-section (5) :"

डिप्टी स्पीकर साहिबा, ज़ीने की बहुत सी पौड़ियां होती हैं और आम तौर पर जो सयाना और समझदार आदमी होता है वह एक एक पौड़ी करके ऊपर को चढ़ता है। लेकिन इस बिल को बनाते वक्त पता नहीं मन्त्री महोदय बीच की एक पौड़ी क्यों छोड़ गए। सब डिविज़नल कैनाल आफिसर, डिविज़नल कैनाल आफिसर के बाद सुपरिनटैंडिंग इन्जीनियर आता है। लेकिन समझ में नहीं आया कि रिवीज़न का राईट उसे क्यों नहीं दिया गया। इस में लिखा है :

Second appeal from the order of the Executive Engineer who is known as the Divisional Canal Officer shall lie to the Chief Engineer.

But the Chief Engineer lives at Chandigarh or at Patiala wherever the headquarters are.

एक आदमी जो ज़िला गुड़गवां या ज़िला मुहिन्दर गढ़ का रहने वाला है या ज़िला रोहतक का रहने वाला है जो स्टेट के एक्सट्रीम कार्नर पर बैठा हुआ है, वह अगर देखता है कि डिवीज़नल कैनाल आफिस से उसे नुकसान पहुन्चा है तो। he will have to make a dash to Chandigarh, i. e., the headquarters of the Chief Engineer.

तो मैं यह अर्ज़ करूँगा कि सुपरिनटैंडिंग इंजीनियर को जो सर्कल आफिस का इन्चार्ज होता है, उस को सैकेण्ड अपील सुनने का अख्तियार दे दिया जाए। इस से किसानों को बहुत सहूलत हो सकती है। बजाए इस के कि वह चण्डी गढ़ भाग फिरें, वह दिल्ली या करनाल सर्कल आफिस में ही अपनी रिवीज़न अपील कर सकेंगे। मोरियों और पानी के झगड़े किसानों में बहुत ज्यादा होते हैं। अगर मंत्री महोदय यह बात मान जाएं कि चीफ़ इन्जिनीयर की बजाए सुपरिनटैंडिंग इंजीनियर उन की अपील सुन सके तो यह बहुत ही अच्छा होगा। यह बात बड़ी ग़ौर तलब है। यह छोटी 2 अमैंडमैंट्स का बिल है इस पर कोई लम्बी चौड़ी तकरीरों की आवश्यकता नहीं है और न ही कोई और खास बात इस में है। जो कुछ रोज़ाना के तजरुबे से नज़र आता है वह मैं ने अर्ज़ कर ही दिया है।

सिचाई तथा विद्युत मंत्री (चौधरी रणबीर सिंह) : उपाध्यक्ष महोदया, जो संशोधन रखे गए हैं उन में से चार तो ऐसे हैं जिन का सम्बन्ध अवधि से है। मैं ने समय की अवधि के बारे में पहले भी निवेदन किया है, और अब फिर कर देता हूँ कि इस बिना पर किसी को नुकसान नहीं होने दिया जाएगा कि अगर एक दिन कोई देरी से आया है तो उस की....

बाबू बचन सिंह : चौधरी साहिब, यह ज़रूरी नहीं कि आप ही इस महकमे के वज़ीर सदा के लिए रहेंगे कोई और आयेगा तो वह इस चीज़ की प्रवाह नहीं कर सकता।

मंत्री : ऐसी बात नहीं है। जो भी मिनिस्टर आएगा वह लोगों का नुमायन्दा होगा और वह लोक भलाई के काम करना चाहेगा। हम रहें न रहें आने वाले लोग भी लोक भलाई की बातें करेंगे। इस लिये मैं समझता हूँ कि इन की जो समय वाली बात है यह तो इन का वैसे ही एतराज़ मात्र है, इस में कोई खास बात नहीं है। मैं ने निवेदन किया है कि इन की बात मैं ने इन का संशोधन माने बगैर कबूल कर ली है। जो इवज़ाना किसी को नीचे से मिलता है वह कबूल कर के फिर भी अपील कर सकता है। दूसरी बात इन्हों ने दिवानी अदालत की कही है। उपाध्यक्षा महोदया, पण्डित चिरंजी लाल शर्मा वकील हैं, उन्हें वकील होने के नाते इस महकमे का तजुरबा है और मुझे एक किसान होने के नाते तजुरबा है। मैं जानता हूँ पानी की जो वाराबन्दी होती है उस में कई भाइयों को पानी लूट का मिला होता है और वह उस को छोड़ना नहीं चाहते और कुछ भाई ऐसे होते हैं जिन को अपना पानी भी नहीं मिलता। जिन के पास पानी है वह अफसरान को भी खिला पिला सकते हैं और वकील कर के दिवानी अदालत में भी जा सकते हैं क्योंकि उन के पास ऐसा करने के साधन होते हैं और गरीब किसान जिस के पास वकील करने के लिये पैसे नहीं होते वह वहां जा नहीं सकता। फिर जैसा कि मेरे एक भाई, जो किसान हैं, ने भी यही बात कही थी यानी सरदार गुरमीत सिंह मीत ने कहा था वाराबन्दी का काम वार बेसिज़ पर हो। अगर दिवानी अदालत में जाने की इजाज़त दे दी जाए तो वार बेसिज़ पर यह काम नहीं हो सकता। अगर एक केस दिवानी अदालत में चला जाता है तो उस के बारे में यह नहीं कहा जा सकता कि क्या उस का वहां जल्दी फैसला हो सकेगा। वैसे तो यह बहुत अच्छा लगता है दिवानी अदालत को अपील सुनने का हक हासल हो जाए लेकिन हम देखते हैं कि लोगों को वहां खर्च बहुत ज्यादा करना पड़ता है और फिर फैसला होने में बड़ी देर लग जाती है। मैं कोई एस्पर्शन्ज़ सिविल कोर्ट्स के खिलाफ नहीं करना चाहता। यह तो उन अदालतों के काम करने का हक होता है। वकील भी बड़े अच्छे होते हैं और अदालतें भी बड़ी अच्छी होती है। जो गरीब लोगों की बड़ी मदद करती हैं, मैं उन के बारे में कुछ नहीं कहना चाहता। इस बिल का सभी मैम्बरों ने स्वागत किया है। यह जो फैसला होने में देरी होती है इस को दूर करना ठीक है, इस लिये मैं ऐसे संशोधन को कबूल नहीं कर सकता जो देरी को बढ़ाए। इस लिये मैं मैम्बर साहिबान से प्रार्थना करता हूँ कि वह अपने संशोधनों को वापस ले लें या इन पर ज्यादा दबाव न दें। सुपरिनटैंडिंग इंजीनियर्ज़ को हम ने इस अपील के सिलसिले से जान बूझ कर एलिमीनेट किया है। यह मैं बताना तो चाहता था कि यह क्यों किया है क्योंकि मैं इस चीज़ में यकीन रखता हूँ कि जब तक कोई चीज़ कामयाब नहीं हो जाती तब तक उस का जिक्र न किया जाए। अब तो मुझे इस बारे में अर्ज़ करना ही पड़ गया है। बदकिस्मती से यह हिन्दुस्तान ही ऐसा देश है जहां ऐड्मिनिस्ट्रेशन में इतनी ज्यादा सीढ़ियां हैं। आप देखें पहले एस. डी. ओ. है, फिर एक्स. ई. एन. है और एस. ई. और उस के बाद चीफ इंजीनियर हैं। इस बात को मैं मानता हूँ कि जहां नया काम हो वहां ऐस. ई. की ज़रूरत होती है लेकिन ऐसे कामों में उन की कोई ज़रूरत नहीं होती। हम देखते हैं कि एस. ईज़. की तादाद बढ़ती जा रही है। हम खर्च को घटाना चाहते हैं और इस के लिये ज़रूरी है कि एस. ईज़. की पोस्ट्स कम करें। मैं यह मानता हूँ कि सिंचाई विभाग में काम करने वालों पर खर्च बढ़ रहा है इस को घटाना चाहिये और घटाने के लिये यह एक कदम होगा। इसी कारण कर के अपील करने का हक ऐस ईज़. को नहीं दिया।

Deputy Speaker : Question is—

In sub-section (5) of the proposed section 68 line 2, for 'thirty' *Substitute* 'sixty'.

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

In sub-section(5) of the proposed section 68 line 3, between 'the' and 'date' insert 'receipt'.

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

In the proviso to sub-section (6) of the proposed section 68, line 2, for 'thirty' *substitute* 'sixty'.

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

In the proviso to sub-section (6) of the proposed section 68, line 2, between 'the' and 'date' insert 'receipt'.

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

Delete sub-section (7) of the proposed section 68.

The motion was lost.

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 4 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 1

Deputy Speaker : Question is—

That Clause I stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Deputy Speaker : Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Irrigation and Power Minister (Chaudhri Ranbir Singh) : *Madam, I beg to move—

That the Northern India Canal and Drainage (Punjab Amendment) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be passed.

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Northern India Canal and Drainage (Punjab Amendment) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be passed.

कामरेड राम प्यारा (करनाल) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं इस बिल के लाने के लिये वज़ीर साहिब को मुबारिक बाद देता हूँ क्योंकि पहले वाराबन्दी के केसिज़ का फैसला होने में बहुत ज्यादा देरी लगती थी। पिछली टर्म आफ दिस असैंबली में मैं ने कई केसिज़ टेक अप किए थे जिन में दो दो या चार चार साल लग गए थे, और फिर भी उन का फैसला नहीं हो

*Spoken in Hindi

[कामरेड राम प्यारा]

सका था। यह वक्त की ज़रूरत थी जिस को इन्हों ने पहचाना है। इस बिल की स्टेटमैंट आफ़ ग्रोबजैक्टस ऐंड रीज़न्ज़ में सिर्फ यह बात दी गई है कि देर इस वजह से होती है क्योंकि जो ऐस. ईज़. होते हैं उन तक फाइल के पहुँचने में बहुत देर लगती है। मैं ग्राप के ज़रिए उन के नोटिस में लाना चाहता हूँ कि देर का कारण सिर्फ यहीं नहीं है बल्कि कई दफा यह होता है कि फाइलें सिर्फ चांदी के पहियों के इन्तज़ार में पड़ी रहती हैं। तो ग्रब जबकि उन्होंने ऐस० डी० ग्रो० के ज़िम्मे यह काम किया है तो यह ग्रच्छा किया है मगर वज़ीर साहिब इस बात का ध्यान रखें कि ऐसा करने के बावजूद भी कहीं देर न लगे। जो सीढ़ियां काटी जाएं ग्रच्छा है मगर जो देर की ग्रौर वजूहात हैं उन को भी काटना है। यह तो ग्राप जानते हैं कि यह शाही महकमा है ग्रौर कई दफा लोगों को पता भी होता है कि महकमा की वजह से उन को तकलीफ हो रही है मगर उन बेचारों में महकमा वालों से लड़ने की हिम्मत नहीं होती। वह तो उन के रहम पर रहते हैं। कभी खाल टूट गया तो जहां उन की फसल तबाह हो जाती है वहां साथ ही महकमा वाले तावान भी डाल देते हैं ग्रपनी कमज़ोरी छिपाने के लिये जैसे कि पंडित चिरंजी लाल जी ने कहा था। लोगों को नोटिस दिये नहीं जाते इस से देहात वालों को तकलीफ होती है। मैं करनाल का एक केस ग्राप के नोटिस में लाता हूँ। करनाल फीडर के लैंड ऐक्वीज़ीशन ग्रफसर ने सैयदपुर गांव के लोगों को कोई नोटिस नहीं दिया। मैं ने रैपरेज़ैंट किया वज़ीर साहिब के पास भी मगर ग्रब उस फाइल का भी पता नहीं लगता। उनको रोहतक जाना पड़ा है। ग्रब पता नहीं वहां भी मिलती है या नहीं। यह देर या तो तगड़े ग्रादमी करवा लेते हैं या चांदी के पहियों के इन्तज़ार में फाइलें पड़ी रहती हैं। इस बात का ध्यान रखें।

उपाध्यक्षा : ग्राप उन को बताना चाहते हैं कि चांदी के पहिये किस तरह से चलते हैं। (Does the hon. Member want to explain it to the hon. Minister as to how the silver wheels work.)

कामरेड राम प्यारा : इस का ध्यान रखा जा सकता है। जब कोई केस इन के नोटिस में ग्राए ग्रौर शिकायत ग्राए तो यह इस बात का पता लगाने की कोशिश करें कि एक मेज़ पर यह केस एक महीना कैसे पड़ा रहा। एक दो दफा ऐसा करेंगे तो इस में सुधार हो जाएगा। एक डिवीयन में ग्रगर एक ग्रादमी भी कसूरवार साबत हो कर सज़ा पा गया तो इस बुराई का एहसास सारे दफतर में हो जाएगा। इन बातों का भी ध्यान रखें।

बाबू बचन सिंह (लुध्याना, उत्तर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस स्टेज पर मेरा बोलने का इरादा तो कोई नहीं था मगर जो रिमार्कस चौधरी साहिब ने दीवानी ग्रदालतों के मुताल्लिक किये हैं (विघ्न) तो मुझे दुख हुग्रा। ग्रसल बात यह है कि हमें कुछ तलख तजरुबा है मुरब्बाबंदी के सिलसिले में। जब लैंड कनसौलीडेशन बिल पास हुग्रा था तो उस वक्त जो सीलैक्ट कमेटी बनी थी उस का मैं भी मैम्बर था। ज्ञानी करतार सिंह जी उस वक्त मुताल्लिका वज़ीर थे ग्रौर वही उस कमेटी के चेयरमैन थे। हम ने उस वक्त भी कहा था कि यह जो बात इस में रख रहे हैं कि इस के खिलाफ किसी दीवानी ग्रदालत का दरवाज़ा खट खटाया न जा सकेगा इस का नतीजा ग्रच्छा न होगा। जैसा कि ग्रब चौधरी साहिब ने फरमाया है कि हम तो यह जल्दी करने के लिये कर रहे हैं मगर इस सिलसिले में यह तलख तजरुबा हुग्रा है

कि खास 2 जगहों पर महकमा को अपने प्रैस्टीज का ख्याल पैदा हो जाता है। अगर सी. ओ. या ए. सी. ओ. ने एक फैसला दे दिया तो फिर सारे के सारे महकमा को फिक्र हो जाता है कि अगर औफिसर इन्चार्ज का प्रैस्टीज कम हो गया तो इस से बहुत खराबी होती है। यह बात ब्युरोक्रेसी में देखने में आई है। अंग्रेज़ी राज के दिनों में अकसर यह देखा गया कि कुछ अफसर निचले अफसरों को शैल्टर करने की कोशिश करते थे या जो फैसला नीचे के अफसर ने दे दिया उस को बहाल रखने की कोशिश करते थे। दरहकीकत किसी मुल्क की सिवलाईज़ेशन का अंदाज़ा इस बात से लगाया जाता है कि वहां पर इनसाफ करने के लिये गरीब से गरीब आदमी को कितनी सहूलियात हैं। जिस राज में आप सिविल कोर्ट को कमज़ोर और ऐग्ज़ैक्टिव को आल पावरफुल बना देते हैं, यकीन जानिये चौधरी साहिब, उस राज को सही मानों में सिविलाईज्ड नहीं कहा जा सकता। आप बेशक यह कहें कि इस से तवालत ज्यादा पकड़ जाएंगे मुकदमे, मगर हमें कन्सौलीडेशन का तजरुबा है कि जब सरकार ने कोई गलत तरीका अपनाया और अफसर ने नाजायज़ फैसला दिया तो लोगों ने अदालतों के दरवाज़े खटखटाए, एक में उनकी बात नहीं मानी गई तो दूसरी में पहुँचे और आप जानते हैं कि कितनी रिट पैटीशन्ज़ हुई, कितने कानून हाई कोर्ट ने बदले हैं। इसी का नतीजा है कि आप को न सिर्फ हर साल अफसरान के फैसले ही बदलने पड़े बल्कि सरकारी कानूनों में भी बार बार तरमीम लानी पड़ी। इस लिये जरूरी है कि आप इस बात के मोह में न आइए कि आप जल्दी फैसले करवा सकेंगे बल्कि इस बात का ख्याल करिये कि यह बात हर पंजाबी के दिल में जागज़ीं हो जाए कि अगर उस के साथ एक अफसर बेइन्साफी करेगा तो उसे हायेस्ट अदालत में जाने का इख्तयार होगा। यह मेरा तजरुबा है कि जहां अपने राइट्स के लिए लोगों को अदालतों में जाने का इख्तयार होगा, जहां जुडीशरी इन्डीपैंडैंट होगी वहां लिटीगेशन कम होगी क्योंकि इस तरह से गलती करने वाले को इस बात का एहसास होगा कि लोग ऊपर से ऊपर जा सकते हैं और उस की गलती ऐक्सपोज़ कर सकते हैं (विघ्न) जहां पर इस एक्सपोयर का मौका नहीं मिलता वहां पर जुल्म होने का इमकान है। यह हर महकमे की ख्वाहिश होती है--मैं चौधरी साहिब के महकमे का ही ज़िक्र नहीं करता--कि अगर उन को इख्तयार हो तो वह हर कानून में यह लिख देंगे कि इस सिलसिले में किसी दीवानी अदालत का दरवाज़ा नहीं खटखटाया जा सकता। अगर यहां ऐसा हो जाए तो यहां पर छुपी हुई डिक्टेटरशिप आ जाएगी। आप को चौधरी साहिब, इस बात का ध्यान रखना चाहिये कि आप ने और दूसरे हज़रात ने इस देश में सिविल लिबर्टीज के लिये बहुत लड़ाई लड़ी है और उन फंडेमैंटल राइट्स में एक यह है कि हर आदमी को इनसाफ मिलेगा और इनसाफ के लिये आखरी दरवाज़ा अदालत का ही है। जहां यह दरवाज़ा बंद किया जाता है वहां कुछ इन्साफ तो उस को मिल सकता है मगर पूरा इनसाफ नहीं मिलता।

Deputy Speaker : Please wind up now.

बाबू बचन सिंह : डिप्टी स्पीकर साहिबा, हम ने अंग्रेज़ों से काफी कुछ लिया है, कुछ बुराइयां भी ली हैं और कुछ अच्छाइयां भी ली हैं। लेकिन एक बात जिस के लिये हम अंग्रेज़ों के मशकूर हैं और जिस के लिये हम उन्हें खराजे तहसीं अदा करते हैं वह है रूल आफ ला। रूल आफ ला हिन्दुस्तान में एक ऐसी चीज़ है कि जिस की बुनियादों पै हमारे मुलक की डैमोक्रेसी की दीवार खड़ी है। हमारे मुल्क की इमारत खड़ी हो सकती है। और इसी

[बाबू बचन सिंह]

रूल आफ ला के लिए दीवानी अदालतों को मौका है। दीवानी अदालतों में हर शख्स और हर आदमी जा सकता है। अगर दीवानी अदालतों को यह इख्तयार हो तो अफसरान को धक्केशाही करने का मौका नहीं मिलता। यह बुक्ला की बात नहीं हमारे देश में फंडामैन्टल राईट्स ही इस तरह के हैं कि दिवानी अदालतें फैसला करें। ब्यूरोक्रेसी की हमेशा यह कोशश होती है कि फंडामैन्टल राईट्स को गसब करें। यह नहीं होना चाहिये। अब क्योंकि यह चीज़ पास हो चुकी है मैं मिनिस्टर इन्चार्ज से दरखास्त करूँगा कि आयन्दा के लिये कम अज़ कम यह बातें ज़रूर ध्यान में रखी जाएं। दिवानी अदालतें डिलेइंग टैक्टिक्स नहीं जैसा कि चौधरी साहिब ने कहा है वह तो सही इन्साफ दिलाने के लिये होती हैं। इतना कह कर मैं आपका शुक्रिया अदा करता हूँ।

सिचाई तथा विद्युत मंत्री (चौधरी रणबीर सिंह): उपाध्यक्ष महोदया, मैं केवल एक बात की ओर फिर माननीय सदस्यों का ध्यान दिलाना चाहता हूँ कि मैं ने दिवानी अदालतों बारे में कुछ नहीं के कहा, मैं ने तो केवल यह अर्ज़ किया है कि प्रोसीजर इज़ लैंग्थी वन इसके इलावा मेरा कोई और इरादा नहीं था। जैसा कि बाबू बचन सिंह जी ने कहा है मैं इस के हक में हूँ कि हिन्दुस्तान के लोगों को ज़्यादा से फ़्यादा आज़ादी मिले। इसकी रक्षा हर सदन के सदस्य का फ़र्ज़ है। ज्यादा मैं कुछ नहीं कहना चाहता। यहां कई किस्म की बातें कही गईं। देरी का ज़िक्र किया गया है यह एक दो मोघे की बात नहीं आज हमारे सामने 15 हज़ार मोघे हैं और आठ या दस हज़ार ऐसे हैं जिन पर खाल खोदने हैं। हद बंदी होनी है या एलाइनमैंट होनी है, वारा बंदी होनी है और इस तरह का थोड़ा बहुत काम रह जाता है जिसे मैं मानता हूँ। ऐसी बात नहीं कि हम जानते नहीं कांटे को हम समझते हैं। जो कुछ बाबू बचन सिंह जी ने कहा है सारी बातों को सोच कर करने की बात है और मैं सदन को यकीन दिलाना चाहता हूँ कि जहां कहीं भी आपको शक हो, किसी माननीय सदस्य को गिला हो तो वह मुझे बताएं तो सूओ मोटो अधिकारों का इस्तेमाल किया जाएगा और हर ज्यादती को दूर किया जाएगा। जल्दी ही हर जायज़ बात को देखकर ठीक किया जाएगा। बस इतना ही मैं, उपाध्यक्ष महोदया, सदन को आशवासन दिलाना चाहता था। मैं आशा करता हूँ कि इस बिल को पास कर दिया जाए।

Deputy Speaker: Question is—

That the Northern India Canal and Drainage (Punjab Amendment) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB CORNEAL GRAFTING BILL, 1962

Finance Minister (Dr. Gopi Chand Bhargava): Madam, I beg to move—

That the Punjab Corneal Grafting Bill, as reported by the Regional Committees be taken into consideration.

Deputy Speaker: Motion moved—

That the Punjab Corneal Grafting Bill, as reported by the Regional Committees be taken into consideration.

श्री राम किशन (जालन्धर शहर, उत्तर-पूर्व) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो बिल इस सदन में लाया गया है इस की अहमियत को हम सब मानते हैं और जहां मैं इस बिल को स्पोर्ट करता हूँ वहां इस बिल के सम्बन्ध में यह अर्ज़ करूँगा कि यह बिल पास करने से यह काम नहीं चलेगा। इसमें जब तक सोशल सोसाइटीज़ और मुख्तलिफ रिलीफ सोसाइटीज़ सरकार की इमदाद न करें काम नहीं चल सकेगा।

मैं अर्ज़ कर रहा था कि जितने भी फारेन कन्ट्रीज़ हैं उन में इस सम्बन्ध में 80 प्रतिशत आपरेशन्ज़ कामयाब हुए हैं। हमारे यहां इस बिल के ज़रिए ऐसे इख्तयार दिए गए हैं जिसकी हमें सख्त जरूरत थी, अब यह देखना है कि जहां फारेन कन्ट्रीज़ में क्लाईमेट सर्द हैं उस लिये डैथ होने से दो या अढ़ाई घंटे के अन्दर अन्दर आंखें निकाल ली जाएं तो फायदा हो सकता है वहां हमारे कन्ट्री में क्लाइमेट गर्म है तो इस से भी जल्दी यह काम करना जरूरी होगा। इसके साथ साथ इस बात के लिये प्रापेगंडा की जरूरत है। इससे फोले की बीमारी जिससे दिन बदिन बलाईन्डनैस बढ़ती जा रही है को रोका जा सकेगा। हमारी हालत यह है कि इस बीमारी से हम बलाईन्डनैस या बलाईन्डनैस के नज़दीक जा रहे हैं। और इसे दूर करने की ज़रूरत है।

इमदाद के बारे में हमारी सरकार ने मैडिकल रिसर्च इन्स्टीच्यूट खोल रखी हैं और यह बिल पास हो जाने से कारनिया एवेलेबल हो जाएगा और काफी हद तक रिसर्च में तरक्की होगी और हम काफी हद तक बलाईन्डनैस को दूर कर पाएंगे। इस के लिये सभा सोसाइटीज़ के ज़रिये प्रचार करने की आवश्यकता है। ऐसी इंस्टीच्यूशन्ज़ से मदद ली जाए जो लोगों को इसकी यूज़फुलनैस के बारे में इत्तलाह दें ताकि वह कारनिया देने को तैयार हो जाएं। मैं इन शब्दों के साथ हर लिहाज़ से इस बिल को स्पोर्ट करता हूँ।

ਡਾਕਟਰ ਬਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਕਮੀ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੀ ਜੋ ਲਿਮੀਟੇਸ਼ਨ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਕੋਈ ਸਤਾਨਵੇਂ ਹਜ਼ਾਰ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਆਪਣੀ 30 ਸਾਲ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਕਾਰਨੀਅਲ ਗਰਾਫਟਿੰਗ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਕ ਕੇਸ ਹੀ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹਾਂ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕਾਰਨੀਆ ਨਾ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਕੇਸ ਬਿਨਾਂ ਠੀਕ ਕੀਤੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅੰਧਾਪਨ, ਬਲਾਈਂਡਨੈਸ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਵਡੇ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਟ੍ਰੈਕੋਮਾ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿ ਅਜ ਕਲ ਇਕ ਸੀਰੀਅਸ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਛੂਤ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਬੇਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਧਾਪਨ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਜਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਸਮਾਲ ਪਾਕਸ। ਇਹ ਵੀ ਛੂਤ ਦੀ ਹੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਰੇਜ਼ ਆਫ ਲਾਈਟ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਨਵਾਂ ਕਾਰਨੀਆ ਰੀਪਲੇਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੁੜ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਰੌਸ਼ਨੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਸਮਾਲ ਪਾਕਸ ਦੀ

[ਡਾਕਟਰ ਬਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ]

ਇਰੈਡੀਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਅਤੇ ਕਈ ਪਾਇਲਟ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਇਸ ਪਖ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਚਲਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਤਾਂ ਵੀ ਸਮਾਲ ਪਾਕਸ ਬਹੁਤ ਹੀ ਫੈਲ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਅਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਲ ਪਾਕਸ ਦੇ ਟੀਕੇ ਕਰਾਏ ਜਾਣ। ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਕਮੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸਾਡੇ ਪਾਸ ਕਾਰਨੀਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮਸਾਲ ਪਾਕਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕਾਰਨੀਆ ਦੀ ਗਰਾਫਟਿੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੰਧਾਪਨ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਮੁਫੀਦ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਸਾਇੰਸ ਰਾਹੀਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਜ਼ਮਾਨਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਨੀਆ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪੈਚਿਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਕਮੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਡੈਡ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਜੇ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਜੇਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਐਸਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਡੈਡ ਬਾਡੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਲੈ ਸਕੀਏ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਲਿਆਉਣ ਤੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab Corneal Grafting Bill, as reported by the Regional Committees, be taken into consideration.

The motion was carried.

Deputy Speaker : Now the House will take up the Bill, Clause by Clause.

SUB-CLAUSE (2) OF CLAUSE 1

Deputy Speaker : Question is—

That sub-clause (2) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 2

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 4

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 4 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 5

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 5 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 6

Deputy Speaker : Question is—
That Clause 6 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 7

Deputy Speaker : Question is—
That Clause 7 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1.

Deputy Speaker : Question is—
That Sub-Clause (1) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Deputy Speaker : Question is—
That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Finance Minister (Dr. Gopi Chand Bhargava) : Madam, I beg to move—

That the Punjab Corneal Grafting Bill, as reported by the Regional Committees, be passed.

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Punjab Corneal Grafting Bill, as reported by the Regional Committees, be passed.

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab Corneal Grafting Bill, as reported by the Regional Committees, be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB ANATOMY BILL, 1962.

Finance Minister (Dr. Gopi Chand Bhargava) : Madam, I beg to move—

That the Punjab Anatomy Bill, as reported by the Regional Committees be taken into consideration.

यह बिल भी पहिले बिल की तरह है । इस के जरिये से यह मांग की गई है कि डैड बाडीज मैडीकल कालेजिज़ के लिये सरकार ले सके । मैं उम्मीद करता हूं कि इसे ज़रूर ही पास किया जायेगा ।

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Punjab Anatomy Bill, as reported by the Regional Committees, be taken into consideration.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ (ਸਿਧਵਾਂ ਬੇਟ ਐਸ. ਸੀ.) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਬਿਲ ਜਿਹੜਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੈਲਕਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਇਕ ਬੜੀ ਅੱਛੀ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਹੈ। ਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਧਿਕਾਰ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਲਾਵਾਰਸ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਰਤੋਂ ਵਾਸਤੇ ਲੈ ਸਕੀਏ ਇਹ ਇਕ ਬੜੀ ਹੀ ਅੱਛੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਿਜਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਾਸਤੇ ਡੈਡ-ਬਾਡੀਜ਼ ਚਾਹੀਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਮਿਲਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਸੀ, ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਸ਼ਾਂ ਡੈਡ-ਬਾਡੀ ਵਾਰਡ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਦਾਖਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਰਸ ਦੇਰ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਵਾਰਸ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਮੁੜ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬੜਾ ਵਕਤ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਕਿਆਤ ਐਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਥੇ ਜਾਕੇ ਹਾਸਪਿਟਲ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਪਿਆ। ਕਈ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨੀ ਪਈ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੀ। ਪਹਿਲੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸ਼੍ਰੀ ਬ੍ਰਿਸ਼ਭਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਈ ਦਫਾ ਐਸੇ ਵਰਕਰਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰਸ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕਿ ਉਹ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੋਣ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਹ ਸੰਸਕਾਰ ਪੂਰੇ ਆਦਰ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਵਕਤ ਤੇ ਲਾਸ਼ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਬੜੀ ਦਿੱਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਕਾਫੀ ਸਟ ਵਜਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਕਰਿਸਚੀਅਨ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਿਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਦਾਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਦਾਖਲ ਕਰਾਉਣ ਵੇਲੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਐਡਰਸ ਤਕ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੌਤ ਹੋਈ ਬਾਈ ਚਾਂਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੰਦਾ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਫੇਰ ਘਰ ਵਾਲੇ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਆਏ ? (Did the hon. Member get him admitted and then his relatives did not turn up to take possession of his body ?)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਗੱਲ ਇਤਨੀ ਕੁ ਸੀ ਜੀ ਕਿ ਘਰ ਵਾਲੇ ਵਕਤ ਮੁਕਰਰਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਸਪਤਾਲ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦਾ ਬੱਚਾ ਬੱਚਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੇਬਰ ਲੀਡਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜੰਗੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਭਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਮੌਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਲੜ ਝਗੜ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ 6 ਵਜੇ ਕਿਤੇ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੀ। ਅਸੀਂ ਵੈਲਕਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ ਡੈਡ-ਬਾਡੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਬੇਸ਼ਕ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਲੈ ਲਵੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਡੈਡ-ਬਾਡੀ ਵਾਰਡ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਲਦੀ ਮਿਲ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਇਹ ਕਿ ਵਾਰਸਾਂ ਦੀ ਇਤਲਾਹ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਲਾਸ਼ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਤੀਸਰੇ ਇਹ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪਬਲਿਕ ਲੀਡਰ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਹਨ।

श्री राम किशन (जालंधर उत्तर-पश्चिम) : डिपटी स्पीकर साहिबा, जहां तक इस बिल का सवाल है मैं इस बिल का स्वागत करता हूं। यह इस लिये कि जब हम मैडिकल एजूकेशन को बढ़ावा देने जा रहे हैं तो इस बिल का होना अज़हद ज़रूरी है। इस वक्त पंजाब में अमृतसर, लुध्याना और पटयाला में 3 जगह मैडिकल इनस्टीच्यूशन्ज़ हैं। पहले स्टूडैंटस की तादाद जहाँ 350 के करीब होती थी आज हम उन का नम्बर 400-500 के करीब करने जा रहे हैं। डाक्टरों के कहने के मताबिक 10 स्टूडैंटस के पीछे एक डैड बाडी की मैडिकल एग्ज़ाभीनेशन के लिये जरूरत होती है। हर एक स्टूडैंट को उस का अंग-अंग और नाड़ी-नाड़ी देखने के लिये कोई 1½ महीना लगता है। दूसरें मुलकों में खास तौर पर रूस में मैडिकल साईंस बहुत ज्यादा तरक्की कर गई हैं।

ऐजुकेशन तरक्की करती जा रही है। और पिछले दिनों अखबारों में आया था कि साईंटिस्टस ने मरे हुए इंसान तक को जिन्दा करने की कोशिश की। जहां तक हमारे राष्ट्र का सम्बन्ध है, हमारी कुछ ऐसी परम्पराएं है कि डैड बाडीज़ नहीं मिलती हैं। और जो डाक्टरी सीखने वाले बच्चों को डैड बाडीज़ सपलाई की जाती हैं वह अभी तक आम तौर पर अनकलेम्ड डैड बाडीज़ ही होती हैं। इस लिये यह आवश्यकता है, कि अपने समाज में ऐसी कानशसनैस का प्रचार किया जाए कि लोग डैड बाडीज़ देने में गुरेज न करें। इस से तालीम लेने वाले बच्चों को सही और ज्यादा तादाद में वह तालीम हासिल हो सकती है कि जिसको लेकर वह समाज का कल्याण कर सकते हैं।

उपाध्यक्षा : फिर प्रचार करो। (The hon. Member should carry on the propaganda.)

श्री राम किशन : ज़रूर करूंगा। यह बहुत ज़रूरी है कि मैडिकल कालजिज़ में डैड बाडीज़ अवेलेबल हो क्योंकि इस के बिना मैडिकल सांइस पूरी नहीं हो सकती।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਡਾਕਟਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ (ਮਜੀਠਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਬਿਲ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਲਿਆਈ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹੈਲਥ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਇਥੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਰੀਸਰਚ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਿਜ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਡੀਆਂ ਇਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਵਿੱਚ ਡਾਈਸੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਦਾ ਪੂਰਾ ਇੰਤਜਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਔਰ 10 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਕ ਡੈਡ ਬਾਡੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਇਕ ਇਕ ਆਰਗਨ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਡੈਡ-ਬਾਡੀ ਨ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਧੂਰੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੋਸਟ-ਗਰੈਜੂਏਟ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਸਾਡੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਪਬਲਿਕ ਕੋਆਪਰੇਟ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਪਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਐਕਸਪਰਟਸ ਨੇ ਆਰਟੀਫੀਸ਼ਲੀ ਹਾਰਟ ਦੇ ਵਿਚ ਸਰਕੂਲੇਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਵੀ ਦੂਜੇ ਕੰਟਰੀਜ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਇਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਜਿੰਦਗੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਯਾਨੀ ਜਿਹੜਾ

[ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਡਾਕਟਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ]

ਮਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ ਉਸਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਆਰਗਨ ਕੱਢ ਕੇ ਦੂਜਾ ਪੇਸ਼ੈਂਟ ਜਿਸਦੀ ਬਚਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਫਿਟ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿ ਅੱਜ ਕਲ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਕਾਰਨੀਆ ਵਰਗੀ ਆਰਗਨਜ਼ ਰੀਪਲੇਸ ਕਰਕੇ ਅੱਖਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿੰਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਬਿਲ ਦੀ ਬੜੀ ਚਿਰ ਤੋਂ ਲੋੜ ਸੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲਿਆਕੇ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ।

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab Anatomy Bill, as reported by the Regional Committees, be taken into consideration.

The motion was carried.

Deputy Speaker : Now the House will take up the Bill, Clause by Clause.

SUB-CLAUSE (2) OF CLAUSE 1

Deputy Speaker : Question is—

That Sub-Clause (2) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 2

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 4

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 4 stand part of the Bill.

The motion was carried.

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 5 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 6

Deputy Speaker : Question is—

That clause 6 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 7

1.00 P.M.

Deputy Speaker : Question is—
That clause 7 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 8

Deputy Speaker : Question is—
That clause 8 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 9

Deputy Speaker : Question is—
That clause 9 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 10

Deputy Speaker : Question is—
That clause 10 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1

Deputy Speaker : Question is—
That sub-clause (1) of clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Deputy Speaker : Question is—
That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Finance Minister (Dr. Gopi Chand Bhargava) : Madam, I beg to move—

That the Punjab Anatomy Bill, as reported by the Regional Committees be passed.

Deputy Speaker : Motion moved—
That the Punjab Anatomy Bill, as reported by the Regional Committees be passed.

Deputy Speaker : Question is—
That the Punjab Anatomy Bill, as reported by the Regional Committees, be passed.

The motion was carried.

वित्त मंत्री : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं हाउस का बड़ा मशकूर हूँ कि इन्हों ने इन बिलों को इतनी सपोर्ट दी है। अब मैं मूव करता हूँ कि इन बिलों को पास किया जाए।

THE PUNJAB LAND REVENUE (SPECIAL ASSESSMENT) AMENDMENT AND VALIDATION BILL, 1963

Revenue Minister (Sardar Ajmer Singh) : Madam, I beg to move—

That the Punjab Land Revenue (Special Assessment) Amendment and Validation Bill be taken into consideration at once.

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਪੈਸ਼ਲ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਬਿਲ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹਾ ਬਿਲ ਹੈ। ਪੈਪਸੂ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਲ ਪੈਪਸੂ ਏਰੀਆ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਕ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਆਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੋਂ ਕੋਈ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਰੂਰਲ ਏਰੀਆਜ਼ ਨੂੰ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡਜ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਤਸੱਵਰ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਮਰਲਾ ਟੈਕਸ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਦੋ ਕਲਾਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਦੀ ਜਗਾਹ ਹੁਣ ਜ਼ਿਲਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਐਕਟ ਦੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਲਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਵੀ ਐਡ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਕਿ ਦੋਨੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਵਰ ਹੋ ਜਾਣ। ਬਾਕੀ ਦੂਸਰੀ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤਕ ਪੈਪਸੂ ਏਰੀਆ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੈਲੀਡੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Punjab Land Revenue (Special Assessment) Amendment and Validation Bill be taken into consideration at once.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਰਾਏ ਕੋਟ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਦੋਂ ਪੈਸੇ ਵਸੂਲਣ ਦੀ ਗਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੈਪਸੂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਸੀਲਿੰਗ ਲਗਾਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਡਿਸਪਲੇਸਡ ਪਰਸ਼ਨਜ਼ ਲਈ 50 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਲੇਕਿਨ ਪੈਪਸੂ ਲਈ 40 ਏਕੜ ਰਖੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ 50 ਏਕੜ ਦਿੰਦੇ ਔਰ ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਜਾਹ ਕਰਕੇ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ 40 ਏਕੜ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਰਪਲਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਲੈਂਡ ਰੈਵੀਨਿਊ ਦੇ 90 ਗੁਣਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੀਮਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਾਰਕਟ ਪ੍ਰਾਇਸ ਦੇ 3/4 ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਘਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਲੈਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪੈਪਸੂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਉਥੋਂ ਮਰਲਾ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਅਜ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਫਾਇਦੇ ਵਾਲੇ ਹਨ ਔਰ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਵਿਚ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇਹ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਖੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਚੋਟੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਹਨ, ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਹ ਪੈਪਸੂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਭ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਸਲੂਕ ਕਰਨ। ਅਜ ਪੈਪਸੂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਮਰਜ ਹੋਇਆਂ ਸਤ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਮਗਰ ਅਜੇ ਤਕ ਸਰਕਾਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਦਰਜੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ।

ਜਿੱਥੇ ਪੈਸੇ ਵਸੂਲਣ ਦੀ ਗਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਔਰ ਜਿੱਥੇ ਕੁਝ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਥੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪੈਪਸੂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿਉ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੂਬਾ ਹੀ ਇਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਗਾ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਸਲੂਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਗਰ ਉਹ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾ ਦੇਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਕੰਮ ਖਤਮ ਕਰਲਾਂਗੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ $1\frac{1}{2}$ ਵਜੇ ਤਕ ਬੋਲਣਾ ਪਏਗਾ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ ਉੱਤਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਬਿਲ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬੜਾ ਮਾਸੂਮ ਲਗਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਹੈ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ। ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਏਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿੱਟੀ ਪਲੀਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਅਜ ਤਕ ਬਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਔਰ ਜਿੱਥੇ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਬਣੇ ਹੀ ਨਾ ਹੋਣ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਬਦੋਬਦੀ ਕਹੇ ਕਿ ਇਹ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਏਰੀਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਚੌਧਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਅਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਬੈਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਕੀਲ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਐਸਾ ਬਿਲ ਲਿਆਉਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰੂ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ? ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਬਗੈਰ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੀ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਏਰੀਆ ਕਰਾਰ ਦੇਕੇ ਪੈਸੇ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪੋਲੇ ਜਿਹੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਕਿਸ ਬਿਨਾ ਤੇ ਵੈਲੀਡੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਵੈਲੀਡੇਸ਼ਨ ਇਸ ਬਿਨਾ ਤੇ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਗੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੇ ਬੇਜਾਬਤਗੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਹਾਊਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੁਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਜੋ ਭੁੱਲਾਂ ਅਗੇ ਹੋਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਤਾਂ ਦਿਲਾਉ ਕਿ ਅਗੇ ਲਈ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਇਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਲਾਏ ਤਾਕ ਰਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਥ ਕੋਈ ਬਾਹਰਲਾ ਆਦਮੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ **It is the Punjab Police.** ਇਹ ਬਿਲ ਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 1956 ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਸੀ ਬਲਕਿ ਅਸੀਂ ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ **'It is the Punjab'** ਯਾਨੀ ਇਥੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਭ ਜਾਇਜ਼ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਿਕਲ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਇਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਿਸੇ ਵਡੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਸ ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਨੂੰ ਹੈ ਜਾਂ ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਆਦਮੀ ਤੇ ਮੁਕਦਮਾ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਤਾ ਕੀ ਇਹ ਹਾਊਸ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੁਕਮ ਚਲਾਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੀ ਇਕ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਦਮੇ ਚਲਾਏ ਜਾਣ। ਇਹ ਖੁਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]

ਉਹ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੈਲੀਡੇਟ ਕਰੋ। ਘਟੋ ਘਟ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਐਗਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮੰਤਰੀ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਮੰਤਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਪਿਛਲੇ 5-6 ਸਾਲ ਤੋਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੁਣ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜ਼ਿਲਾ ਪਰੀਸ਼ਦ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਘਟਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਪਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਇਤਫਾਕ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਦੇ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏ ਅਤੇ ਨਾ ਅਜੇ ਤਕ ਜ਼ਿਲਾ ਪਰੀਸ਼ਦਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਹੀ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਉਸ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸਖਤ ਬੇਜ਼ਾਬਤਗੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਦੇ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਇਹ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਏਰੀਆ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਿਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਜੋੜਨਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਥੇ ਜ਼ਿਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਵਜੂਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਗੇ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਲ ਕਰੋਗੇ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਵੈਲੀਡੇਸ਼ਨ ਬਿਲ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਕੀ ਹੈ ? ਮਕਸਦ ਇਕੋ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਬੇਜ਼ਾਬਤਗੀਆਂ, ਭੁਲਾਂ ਤੇ ਗਲਤ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗੱਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਹਾਊਸ ਪਰਦਾ ਪੋਸ਼ੀ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਹਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਡਾਰਕ ਏਜ ਉਸ ਵਕਤ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਰ ਮਾਈਕਲ ਉਡਵਾਇਰ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਚਲੀ ਸੀ, ਕੋੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਢਿਡ ਦੇ ਭਾਰ ਚਲਾਏ ਗਏ ਸੀ ਅਤੇ ਕਸੂਰ ਵਰਗੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਕੋਰੜੇ ਬਰਸਾਏ ਗਏ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਇਆਂ ਨੂੰ ਵੈਲੀਡੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਉਡਵਾਇਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਵਕਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੰਬ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਸਵਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹੁਣ ਵੀ ਇਸ ਜਮਹੂਰੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਲਾਂ ਤੇ ਪਰਦਾ ਪੋਸ਼ੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਏਰਿਆ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਉਸ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਵੈਲੀਡੇਟ ਕਰ ਦਿਉ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਵਧਦੀ ਨਹੀਂ ਘਟਦੀ ਹੈ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਈਟਲੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਸੈਟਿਸਫਾਈ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਕੌਣ ਕਸੂਰਵਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਸ ਕਸੂਰਵਾਰ ਨੂੰ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕੋਈ ਐਸੀ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਸ਼ਰਮਸਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਹੀ ਰੁਪਿਆ ਵਸੂਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰਮੀਮ ਦੀ ਇਸ ਲਈ ਲੋੜ ਪਈ ਕਿ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਖਤਮ

ਹੋਕੇ ਜ਼ਿਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕ ਤਾਂ ਜ਼ਿਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਲਿਖਣਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਜੋ ਏਰੀਆ ਪੈਪਸੂ ਦਾ ਸੀ ਉਥੇ ਵਾਕਈ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਐਪਲੀਕੇਬਲ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਜ਼ੁਮਰੇ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨਹੀਂ ਅਸੈਸ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਿਰਫ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲਾਇਅਬਲ ਟੂ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਸਨ ਜਿਥੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜਾਂ ਜੋ ਲਾਲ ਲਕੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ ਜਿਥੇ ਕਿ ਜ਼ਰਾਇਤ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕੋਈ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਔਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਡਰ, ਮੈਡਮ। ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ (ਸਪੈਸ਼ਲ ਅਸੈਸਮੈਂਟ) ਐਕਟ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 1955 ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ 1957 ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਿਉਨਿਸਪੈਲੀਟੀ ਏਰੀਆਜ਼ ਅਤੇ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਏਰੀਆਜ਼ ਭੀ ਸਨ। ਪਰ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਏਰੀਆ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਕਿ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਪਣੀ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਛੁਪਾਣ ਲਈ ਇਹ ਅਮੈਂਡਿੰਗ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਤਾਂ ਕਿ ਅਪਣੀ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਰੈਗੂਲੇਰਾਇਜ਼ ਕਰ ਸਕਣ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ: ਇਹ ਕੋਈ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਜਿਹੜੀ ਜਾਇਜ਼ ਗਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਬਲਕਿ ਜੋ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਲਿਆਏ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੇਰੀ ਗਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਇੰਟੈਗਰੇਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ?

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਵੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਬਿਲ ਉਰਿਜਨਲ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੈਡਿਊਲ ਵਿਚ ਤਰਮੀਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਜੋ ਉਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੈਲੀਡੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬਿਲ ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab Land Revenue (Special Assessment) Amendment and Validation Bill, be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Deputy Speaker : The House will now proceed to consider the Bill clause by clause.

CLAUSE 2

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE I

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Deputy Speaker : Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Revenue Minister (Sardar Ajmer Singh) : I beg to move, Madam, that the Punjab Land Revenue (Special Assessment) Amendment and Validation Bill be passed.

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Punjab Land Revenue (Special Assessment) Amendment and Validation Bill be passed.

चौधरी नेत राम (हिसार, सदर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, रैविन्यु मिनिस्टर साहिब ने जो संशोधन इस सदन में पेश किया है मैं उस की मुखालिफत करने के लिये खड़ा हुआ हूँ। सरकार इस अमैंडिंग बिल के द्वारा मरला टैक्स लगाएगी। इतना ही नहीं वह पैप्सु वालों से पिछला बकाया भी लेना चाहती है। मैं मन्त्री महोदय से प्रार्थना करना चाहता हूँ कि ग़रीब जनता पर टैक्स इतने ज़्यादा पहले ही हैं जिस को ग़रीब जनता अदा नहीं कर सकती है। इस का नतीजा क्या निकलेगा ? इस के बारे में सरकार को पता होना चाहिये। मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि अंग्रेज़ों के समय बड़े आदमियों को टैक्स लगा करते थे क्योंकि उन की इस से इज़्ज़त होती थी, उन को इस तरह से रुतबा मिलता था। सरकार उन के रुतबे के मुताबिक टैक्स लगाती थी। मैं समझता हूँ कि इस वक्त सब से बड़ा रुतबा मिनिस्टरों का है। टैक्सिज़ उन पर लगने चाहियें, वह टैक्स दे सकते और बर्दाश्त भी कर सकते हैं। इस तरह से लोगों का भला करें तो हमें कोई एतराज़ नहीं होगा बल्कि हमें खुशी होगी। अंग्रेज़ों के वक्त ग़रीबों पर टैक्स नहीं लगता था लेकिन अब हमारी सरकार उस के विरुद्ध कर रही है। हमारी सरकार ने पहले गांवों और शहरों पर फ़र्क डाला है। पहले यह टैक्स शहरों में लगाया गया और बाद में देहात में लगाया गया। इस विषय में मुझे एक बात याद आ गई है। चार आदमी किसी गांव में जा रहे थे रास्ते में उन को भूख लगी, उन्होंने एक ज़मींदार के खेत में से गन्ने तोड़े। वह हमारे रैविन्यु मिनिस्टर की तरह होशियार था। खेत के मालिक ने कहा कि एक आदमी मेरी बिरादरी का है, दूसरा पंडित है जो गुरु जाति से सम्बन्ध रखता है, तीसरा भाई नाई है और चौथा आदमी हरिजन है इस ने मेरे खेत से क्यों गन्ने तोड़े। मेरे कहने का मतलब यह है कि इसी तरह हमारी सरकार ने शहरों तथा गांवों में फ़र्क डाला। पहले शहरों में टैक्स लगाए और बाद में गांवों में टैक्स लगाए। क्या सरकार ने कभी सोचा है कि देहात की गरीब जनता इतने टैक्स दे सकती है ? गरीब जनता इन टैक्सों से तंग आ चुकी है, वह टैक्स नहीं दे सकेंगे उस का नतीजा क्या होगा ? ग़रीब जनता टैक्स नहीं दे सकेंगे। सरकार पुलिस को गांगी में भेजेगी और ताकत को इस्तेमाल करेगी। इसतरह से ज़बर्दस्ती टैक्स वसूल करेगी, पुलिस उन को जेलों में डालेगी। मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि लोग तंग आ कर आन्दोलन शुरू करेंगे जिस से देश में लड़ाई झगड़े होंगे, खून खराबा होगा। अगर हमारी सरकार ने देश को बचाना है तथा प्रांतों को बचाना है तो इन को चाहिये कि लोगों की हालत को देख कर टैक्स लगाएं ताकि लोग भी खुशी से टैक्स दे सकें। (घंटी)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं इतना ही अर्ज़ करना चाहता हूँ कि अगर सरकार ने लोगों की आवाज़ को समय पर नहीं पहचाना तो यहां पर इन्कलाब होगा। लोगों पर जुल्म होंगे, लड़ाई

झगड़े बढ़ेंगे ; देश की आज़ादी को खतरा होगा, खून खराबा होगा, इस लिये मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि इन चीज़ों पर सरकार को ग़ौर करना चाहिये और ग़रीब लोगों पर टैक्स के ऊपर टैक्स नहीं लगाने चाहियें। इन शब्दों के साथ मैं इस बिल की मुखालिफत करता हूँ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ (ਸਿਧਵਾਂ ਬੇਟ, ਐਸ. ਸੀ.) : ਜਿਹੜਾ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿਘ ਦੇ ਏਤਰਾਜ਼ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਿਆਣੇ ਵਕੀਲ ਹਨ ਪਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪਰਪਜ਼ ਸਰਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਆਇੰਟ ਕਲੀਅਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

"........................and shall not be questioned on the ground that such lands were not the lands situated in the limits of the District Boards or that no District Boards were established in the said territories."

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੁਬਾਰਾ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਗਲਤੀ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੈਪਸੂ ਏਰੀਆ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰੋਵੀਯਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਕਿਸ ਕਾਰਣ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਪਿਛਲੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਪਾਣ ਲਈ ਇਹ ਅਮੈਂਡਿੰਗ ਬਿਲ ਲਿਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੈਪਸੂ ਏਰੀਆ ਵਿਚ ਡਿਸਟਿਕਟ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕਿਉਂ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਪਾਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ, ਉੱਤਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੋ ਮਾਨ ਯੋਗ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ, ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਅਪਣੀ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਛੁਪਾਣ ਲਈ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਲਿਆਈ ਹੈ।

(The hon. Member Babu Bachan Singh was still in possession of the House when it was adjourned.)

(*The Sabha then adjourned till* 1.00 *p.m. on Monday, the* 8*th April,* 1963).

ANNEXURE

[Please see page (33) 25 of this debate]

SCHOLARSHIPS TO STUDENTS BELONGING TO BACKWARD AREAS IN HINDU COLLEGE, SONEPAT, DISTRICT ROHTAK

979. **Shri Fateh Chand Vij**: Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of students belonging to the backward areas in the Hindu College, Sonepat, district Rohtak, if any, who were awarded sholarships during the years 1961-62 and 1962-63 separately;

(b) the names of the students referred to in part (a) above, with the names of their fathers and their addresses, together with the details of the amount of scholarship given to each?

Subject: —Unstarred A. Q. No. 979 by Shri Fateh Chand Vij, M. L. A. regarding scholships to students belonging to Backward Areas in Hindu College Sonepat.

The answer to unstarred Assembly Question 979 appearing in the list of unstarred Assembly Questions on 5th April, 1963 in the name of Shri Fateh Chand Vij, M. L. A. is not ready . The reply will be submitted as soon as the relevant information is received from the Principal.

CHIEF MINISTER

To

The Speaker,
Punjab Vidhan Sabha,
Chandigarh.

U. O. No. U-10/4 -63, dated Chandigarh, the 4th April, 1963.